

Η ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΥΠΟ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Θ. ΣΥΡΙΟΠΟΥΛΟΥ



ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1968

(A40)

(Ref. 3) 46 1 (61)

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΤΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΜΟΥ

Α. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΥ ΚΑΙ Σ. Β. ΚΟΥΓΕΑ

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Ἐν τῇ παρούσῃ ἐργασίᾳ προσεπάθησα νὰ συγκεντρώσω, ταξινομήσω, ὑπομνηματίσω καὶ ἐρμηνεύσω ὅλον τὸ μέχρι τοῦ 1968 γνωστὸν προῖστορικὸν ὕλικὸν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, διὰ τὸ ὁποῖον δὲν ὑφίστατο συγκεντρωτικὴ ἐργασία καὶ ἡ ἐπαρκὴς γνῶσις τοῦ ὁποίου πιστεύω ὅτι μεγάλως θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ὀρθὴν κατανόησιν καὶ τῶν Ἱστορικῶν χρόνων τῆς ἐν λόγῳ περιοχῆς.

Ὡς πρὸς τὴν μορφήν καὶ τὴν διάταξιν τοῦ περιεχομένου ἡ ἐργασία αὐτὴ εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὴν δημοσιευθεῖσαν ἤδη Προῖστορίαν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἀποτελεῖ συνέχισιν τῆς διὰ τῆς ἐργασίας ἐκείνης ἐγκαινισθείσης προσπάθειας συνθέσεως «Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν», διὰ τοῦ ἀποθησανρισμοῦ, κατὰ τρόπον συνοπτικὸν σαφῆ καὶ ἀπηκριβωμένον, καὶ διὰ τῆς ἐρμηνείας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰσχυνοσῶν θεωριῶν, ὅλων τῶν πρωτοτύπων πηγῶν διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς εἰς τὸν κυρίως ἱστορικὸν Ἑλληνικὸν χῶρον, Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ Πελοπόννησον, ἀπὸ τῆς πρώτης μονίμου κατοικήσεως τούτου ὑπ' ἀνθρωπίνων ὄντων μέχρι τῆς ἀρχῆς τῶν γραπτῶν πηγῶν.

Ἡ ὅλη ὁμως προσπάθεια ἀποβλέπει περαιτέρω εἰς ἓνα ἔτι εὐρύτερον καὶ πλεόν βασικὸν σκοπόν. Φιλοδοξεῖ νὰ ὑποδείξῃ, διὰ τῆς ἐπιχειρουμένης συνθετικῆς χρησιμοποιήσεως εἰς ἱστορικὰ συμπεράσματα τῶν πορισμάτων ἑνὸς σχεδὸν αἰῶνος προῖστορικῶν ἀναζητήσεων ἐν Ἑλλάδι, τὰς βασικὰς ἀρχάς, ἐπὶ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἀναδιοργανωθοῦν οἱ σκοποὶ καὶ αἱ μέθοδοι τῆς ὅλης προῖστορικῆς ἐξερευνήσεως τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ γένεσις τῶν προῖστορικῶν ἐρευνῶν ἐν Ἑλλάδι ὀφείλεται εἰς τὸν προσωπικὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ H. Schliemann ἡ δὲ ἐξέλιξις αὐτῶν μέχρι σήμερον — ὡς πρὸς τοὺς διὰ τῶν ἀνασκαφῶν ἐπιδιωκομένους σκοποὺς, τὰς πρὸς ἀνασκαφὴν ἐπιλεγόμενας θέσεις, τὴν μέθοδον τῆς ἀνασκαφῆς καὶ τὸν τρόπον ἐρμηνείας δημοσιεύσεως καὶ ἐκθέσεως τῶν εὐρημάτων — ὑπεργορεύθη ἐκ τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας Ἑλλήνων καὶ ξένων ἐρευνητῶν ἐπιδιωκόντων διὰ τῶν ἀνασκαφῶν νὰ ἐπαληθεύσουν, ὡς ὁ H. Schliemann, παραδόσεις συνδεομένας πρὸς ὠρισμένας περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ συνδέσουν ἐνδεχομένως τὰ ὀνόματά των πρὸς ἐντυπωσιακά, ὡς τὰ ὑπ' ἐκείνου ἀνακαλυφθέντα, εὐρήματα.

Ἐκτὸς ὁμως τῶν εὐρημάτων τῶν συστηματικῶν τούτων ἀνασκαφῶν προῖστορικὰ λείψανα ἦλθον εἰς φῶς καὶ ἐκ τυχαίων συμπτώσεων ἡ ἐν τῇ προ-

όδω άλλων ἀρχαιολογικῶν ζητήσεων, εἰς θέσεις ἢ διὰ περιόδους δι' ἃς δὲν εἶχον σωθῇ παραδόσεις, καὶ ἡ συγκέντρωσις ἀφθόνου τοιούτου ὕλικου ἐπιβάλλει τὴν ἐξυπαρχῆς θεώρησιν τοῦ ὅλου προβλήματος τῆς ὀργανώσεως τῶν σκοπῶν καὶ τῶν μεθόδων τῶν προϊστορικῶν ἐν Ἑλλάδι ἐρευνῶν.

Ὡς πρὸς τὴν μέθοδον ἰδιαιτέρως τῆς ἐρμηνείας τῶν προϊστορικῶν ἀνασκαφικῶν δεδομένων χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς εἰκασίας τοῦ Τσουντά, ὅτι εὐρείας ἐκτάσεως ἀλλαγὰι εἰς τὴν μορφήν τῆς κεραμικῆς καὶ τῶν λοιπῶν δεδομένων τῶν προϊστορικῶν στρωμάτων μιᾶς θέσεως, ὡς οἱ ρυθμοὶ τοῦ Σέσκλου καὶ Διμηγρίου ἐν Θεσσαλίᾳ, δύνανται νὰ δηλοῦν τὴν ἀφίξιν νέων κατοίκων εἰς τὴν θέσιν, ἔχει κατορθωθῇ ὥστε νὰ γίνεται πιστευτὸν σήμερον ὅτι κατὰ τὰς τρεῖς σχεδὸν χιλιετηρίδας, ἀπὸ τοῦ 4000 ἕως τὸ 1100 π.Χ., εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα 12 περίπου λαοὶ ἢ πολιτισμοί, χωρὶς νὰ ἐρμηνεύεται τί ἀπέγιναν οἱ ἐκάστοτε προϋπάρχοντες κάτοικοι τῆς χώρας ἢ ποῖαι μορφαὶ πολιτιστικῆς ἐξελιξέως ὀφείλονται εἰς τὴν δημιουργικότητα τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς, καὶ ἐνῶ, κατὰ τὰς 3 χιλιετηρίδας αἰτίνες ἀκολουθοῦν ἀπὸ τοῦ 1100 π.Χ. μέχρι σήμερον, δι' ἃς ὑπάρχουν γραπτὰί πηγαί, οὐδεμία εἴσοδος πληθυσμοῦ ἢ πολιτισμοῦ ἐσημειώθη εἰς τὴν ἐλληνικὴν χερσόνησον τῆς ἐκτάσεως καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ὑποτιθεμένων προϊστορικῶν¹.

Ἐπὶ πλέον ἐὰν ἡ θεωρία τοῦ Τσουντά ἤθελε χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ φαινομένου τῆς παρουσίας Ἑλληνιστικῆς κεραμικῆς καὶ ἄλλων λειψάνων τῶν Ἑλληνιστικῶν χρόνων εἰς πλείστας προϊστορικὰς θέσεις, θὰ ἦγεν εἰς τὸ συμπέρασμα νὰ δεχθῶμεν εἴσοδον ἐνὸς νέου λαοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς Ἑλληνιστικοὺς χρόνους, κατὰ μίαν δηλαδὴ περίοδον καθ' ἣν ἐκ τῶν γραπτῶν πηγῶν γνωρίζομεν ὅτι ἐξέρχεται πληθυσμὸς ἐκ τῆς χώρας.

Ἡ ἀνακάλυψις τέλος εἰς τὰς ἀνασκαπτομένας προϊστορικὰς θέσεις ἀπηθροακωμένων ὀργανικῶν οὐσιῶν, καρπῶν, ξύλων καὶ ὀστέων ζώων καὶ ἀνθρώπων τείνει νὰ μεταβάλῃ τὸν σκοπὸν τῶν προϊστορικῶν ἐρευνῶν ἀπὸ καθαρῶς ἱστορικόν, τὴν παρακολούθησιν, δηλὸν ὅτι, τῆς Πολιτιστικῆς ἐξελιξέως τῶν κατοίκων ἐκάστης περιοχῆς, εἰς παρεμφερεῇ πρὸς τὸν σκοπὸν τῶν Φυσιολογικῶν ἐπιστημῶν, ἀναπαράστασιν τοῦτέστι τοῦ φυσικοῦ προϊστορικοῦ περιβάλλοντος τῶν διαφόρων περιοχῶν.

Ἡ ἀπάντησις, ἣτις ἐπιχειρεῖται νὰ δοθῇ εἰς τὰ ποικίλα προβλήματα τοῦ εἵδους τούτου τῶν προϊστορικῶν ἐν Ἑλλάδι ἐρευνῶν, διὰ τοῦ τρόπου χρη-

1 Τὰ 12 περίπου κύματα πληθυσμοῦ ἢ πολιτισμοῦ, ἅτινα πιστεύεται ὅτι ἐκινήθησαν πρὸς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὸ 4000 καὶ 1100 π.Χ., ἰδὲ περιληπτικῶς ἐν RE XXII (2) 1356-1548 ἰδίᾳ 1475-1481, 1489-1494, ἐν САН τόμ. I κεφ. 10 (1965), κεφ. 26α (1964) τόμ. II κεφ. 4α (1966), κεφ. 36 (1964) κλπ.

σιμοποιήσεως ἔν τε τῇ Προϊστορίᾳ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐν τοῖς ἐπομένοις τοῦ ἐπὶ ἑνα σχεδὸν αἰῶνα ἀνασκαφέντος προϊστορικοῦ ὕλικου τοῦ κλασσικοῦ ἐλληνικοῦ χώρου, εἶναι, ὅτι ἡ μελέτη τῶν προϊστορικῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος, ἥτις δέον νὰ ἀποτελῇ τὴν Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν, πρέπει νὰ ἀφορμηθῇ ἐκ τῆς συστηματικῆς καὶ ὡς οἶόν τε εὐρυτέρας ἐπιφανειακῆς ἐξερευνήσεως τῆς χώρας πρὸς διαπίστωσιν τόσον τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς πυκνότητος τῆς κατοικήσεως ἐκάστης περιοχῆς κατὰ τὰς διαφόρους προϊστορικὰς περιόδους ὅσον καὶ τῶν μεταβολῶν, αἵτινες παρατηροῦνται εἰς τὴν πυκνότητα τῆς κατοικήσεως ἀπὸ περιόδου εἰς περίοδον ἐν ἐκάστη περιοχῇ, πρὸς καθορισμὸν περαιτέρω τῶν προβλημάτων, ἢ διαλεύκανσις τῶν ὁποίων θὰ ἐπιδιωχθῇ δι' ἀνασκαφῶν, ἐπιλεγομένων τῶν καταλληλοτέρων πρὸς τοῦτο θέσεων. Εἵσοδος νέου πληθυσμοῦ εἰς μίαν περιοχὴν δυνατόν νὰ μαρτυρηται ἐκ τῆς παρουσίας ἀθρόων νέου χαρακτῆρος οἰκισμῶν εἰς ἀκατοικήτους πρὶν ἐν αὐτῇ θέσεις, ἔξοδον δὲ κατοίκων δυνατόν νὰ δηλοῖ ἡ ἀθρόα ἐρήμωσις τῶν οἰκισμῶν μιᾶς περιοχῆς. Ἡ μέθοδος αὕτη χρησιμοποιήσεως τῶν προϊστορικῶν δεδομένων ἔχει εἰσαχθῇ εἰς τὸ Πρῶτον Μέρος τῆς ἐργασίας ταύτης καθὼς καὶ τῆς Προϊστορίας τῆς Πελοποννήσου.

Ἡ διαλεύκανσις τῶν ἐκ τῆς ἐπιφανειακῆς ἐξερευνήσεως τῆς χώρας ἀνακνυπόντων προβλημάτων τῆς Ἑλληνικῆς Προϊστορίας θὰ ἐπιδιωχθῇ εἴτα, κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Δευτέρου Μέρους τῆς παρούσης ἐργασίας, διὰ τῶν δεδομένων καὶ συμπερασμάτων τῆς Προϊστορικῆς Ἀρχαιολογίας ἐκ τῆς μελέτης τοῦ ὕλικου τῶν ὑπὸ ἐμπείρων ἐρευνητῶν ἀνασκαπτομένων προϊστορικῶν θέσεων, αἵτινες θὰ ἐπιλέγωνται πρὸς ἀνασκαφὴν ἀναλόγως τῶν πρὸς διευκρίνησιν τιθεμένων ἐκάστοτε προβλημάτων, οἷον τῆς ἐξελίξεως τοῦ πολιτισμοῦ ἀντιπροσωπευτικῆς θέσεως μιᾶς περιοχῆς κατὰ τινα προϊστορικὴν περίοδον, τῆς ἐπαληθεύσεως εἰκασίας περὶ τῆς κοιτίδος ἐξωτερικῶν πολιτιστικῶν ἐπιρροῶν εἰς ἄλλας περιοχάς, τῆς διαπιστώσεως τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀμοιβαίων ἐπιδράσεων γειτονικῶν πολιτισμῶν εἰς τὰ σημεῖα ἐπικοινωνίας τῶν δύο περιοχῶν καὶ ζητημάτων σχετικῶν χρονολογήσεων. Πολιτιστικαὶ μεταβολαί, ὡς ἡ ἐμφάνισις τῆς ΜΕ μινυείου π.χ. κεραμικῆς, δέον νὰ ἐπιχειρῶνται νὰ ἐρμηνευθοῦν διὰ τοπικῶν κατ' ἀρχὴν λόγων, διότι τὸ νὰ ἀποδίδεται μία μεταβολὴ εἰς ἐξωτερικὴν αἰτίαν, ἄφινεν λαοῦ ἢ ξενικὴν ἐπιρροήν, χωρὶς νὰ ἀποδεικνύεται πειστικῶς ὁ τόπος προελεύσεως τῶν ἐξωτερικῶν τούτων αἰτίων τῆς μεταβολῆς, εἶναι ἀπλῶς ἀποφυγὴ ἀπαντήσεως εἰς τὸ πρόβλημα οὐχὶ ἐρμηνεία τούτου.

Ἡ συμπλήρωσις τέλος, ὡς ἐν τῷ Τρίτῳ Μέρει τῆς παρούσης ἐργασίας, τῶν ἐκ τῆς ἐπιφανειακῆς ἐξερευνήσεως καὶ τῶν ἀνασκαφικῶν δεδομένων συμπερασμάτων διὰ συμπερασμάτων ἐξ ἄλλων μὲ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους τῆς Ἑλλάδος ἀσχολουμένων ἐπιστημῶν, ὅπως τῆς Ἀνθρωπολογίας, τῆς Γλωσσολογίας, τῆς Μυθολογίας καὶ τῆς Θρησκειολογίας, θὰ ἀποτελῇ τὸ τελικόν

συμπέρασμα, εἰς ὃ εἶναι δυνατόν νὰ φθάσῃ ἡ ἔρευνα διὰ τὴν κατανόησιν τῆς προϊστορικῆς περιόδου τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς σημασίας αὐτῆς διὰ τὴν καθαρὸν τὸ ἱστορικὴν ἐποχὴν τῆς χώρας.

Ἐὰν ὁ τρόπος χρησιμοποίησεως τοῦ προϊστορικοῦ ὕλικου τοῦ κυρίως ἱστορικοῦ χώρου τῆς Ἑλλάδος, ὅστις ἐπεχειρήθη ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ ὡς καὶ ἐν τῇ Προϊστορίᾳ τῆς Πελοποννήσου, θέτουν ὑπὸ νέαν ὅλως ὅψιν τὸν σκοπὸν καὶ τὰς μεθόδους τῶν προϊστορικῶν ἐρευνῶν ἐν Ἑλλάδι, ἡ προσπάθεια αὐτῇ ἐπέτυχέ τι πλεόν σημαντικὸν ἀπὸ τὴν προσφορὰν συγκεντρωμένου, ταξινομημένου καὶ ἡρμηνευμένου τοῦ προϊστορικοῦ ὕλικου τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου, ὡς «Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν», νὰ παρᾶσχῃ δῆλον ὅτι τὰς βάσεις μιᾶς συστηματικωτέρας ὁργανώσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι προϊστορικῶν ζητήσεων.

Ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας τῆς ταξινομήσεως τοῦ συγκεντρωθέντος ὕλικου κατὰ κατηγορίας, τὰς ἐπισκοπήσεις τῶν ὁμάδων δεδομένων ἐκάστης κατηγορίας καὶ τὰς συνθέσεις τῶν κατὰ κατηγορίαν δεδομένων ἐξαγομένων συμπερασμάτων εἰς ἐνιαίᾳ δι' ἐκάστην προϊστορικὴν περίοδον εἰκόνας ἰσχύουν ἐν τῇ παρουσίᾳ ἐργασίᾳ τὰ ὅσα ἐγράφησαν ἐν τῷ Προλόγῳ τῆς Προϊστορίας τῆς Πελοποννήσου καὶ δὲν ἐκρίθη σκόπιμον νὰ ἐπαναληφθοῦν ταῦτα καὶ ἐνταῦθα.

Κατὰ τὴν περιγραφὴν τῶν δεδομένων ἡ ἐργασία αὕτη δὲν εἰσέρχεται εἰς συζήτησιν εἰδικῶν προβλημάτων τῆς Προϊστορικῆς Ἀρχαιολογίας ἢ τῶν ἄλλων μὲ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους τῆς Ἑλλάδος ἀσχολουμένων ἐπιστημῶν. Τοιαύτη συζήτησις θὰ ἐξήρχετο καὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν ὁρίων αὐτῆς. Τὰ δεδομένα καὶ τὰ ἐκ τούτων ἐξαγόμενα συμπεράσματα παρατίθενται, κατὰ κανόνα, εἰς οἷαν μορφήν ταῦτα παρέχονται ὑπὸ τῶν ἐνεργησάντων τὰς ἀνασκαφὰς ἢ τῶν μελετητῶν τῶν δεδομένων τῶν λοιπῶν πλὴν τῆς Προϊστορικῆς Ἀρχαιολογίας ἐπιστημῶν, εἰς οὓς ἀνήκει καὶ ἡ εὐθύνη διὰ τὴν παρουσίαν τῶν δεδομένων καὶ διὰ τὰ ἐκ τούτων ἐξαγόμενα συμπεράσματα. Ἡ πρωτοτυπία τῆς ἐργασίας ταύτης ἔγκειται εἰς τὸν τρόπον συνθέσεως τῶν δεδομένων ὅλης τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ὡσεὶ συντρυμμάτων τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς, καὶ εἰς τὴν ἐκ τῆς νέας ταύτης συνθέσεως ἐπιτυγχανομένην νέαν ἑρμηνείαν τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἐν τῇ περιοχῇ, ἀπὸ τῆς πρώτης κατοικήσεώς της ὑπ' ἀνθρωπίνων ὄντων μέχρι τοῦ 1100 π.Χ. Ὁ τρόπος τῆς νέας ταύτης συνθέσεως καὶ τὰ ἐκ ταύτης νέα προκύπτοντα συμπεράσματα εἶναι ἡ ἀποκλειστικὴ εὐθύνη τῆς παρούσης ἐργασίας.

Ἡ εἰκονογράφησις ἀναγκαστικῶς, ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους τοῦ περιγραφομένου ὕλικου, ἔδει νὰ περιορισθῇ εἰς ὅ,τι ἐκρίθη ἀπαραίτητον πρὸς διασάφησιν τῆς περιγραφῆς ¹. Διὰ τὸν ἀμύητον εἰς τὰ προβλήματα τῆς ἐλληνικῆς

1 Οἱ ἐξ ἐν τῷ κειμένῳ χάσται εἶναι σχεδιάσματα γενόμενα ὑπ' ἐμοῦ. Αἱ 10 ὁλοσέ-

προϊστορίας ἢ γνωριμία πρὸς τὴν προϊστορικὴν τοπογραφίαν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἀναστροφή πρὸς τὸ πρωτότυπον ὕλικόν ἢ τὰς ἀρχικὰς δημοσιεύσεις τούτου τυγχάνει ἀπαραίτητος καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ τούτου προσέτι ἡ ἐργασία αὕτη πιστεύεται ὅτι καθιστᾷ εὐχερεστέραν.

Κατὰ τὴν προσπάθειάν μου νὰ γνωρίσω καὶ ψηλαφήσω ὡς οἶόν τε περισσότερον τοῦ ἐν τοῖς Μουσείοις προϊστορικοῦ ὕλικου τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος οἱ ἀρχαιολόγοι Εὐθ. Μαστροκώστας, Ἡλ. Τσιριβάκος, Θ. Σπυρόπουλος καὶ Κ. Δημακοπούλου παρέσχον μοι ποικίλας ἐξυπηρετήσεις. Πρὸς πάντας ἐκφράζω καὶ ἐντεῦθεν τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας.

Διὰ τὴν συναγωγὴν καὶ καταγραφὴν τοῦ ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ περιλαμβανομένου ὕλικου τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐχρησιμοποίησα τὴν βιβλιοθήκην τοῦ ἐν Ἀθήναις Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου, τὸ προσωπικὸν τοῦ ὁποίου παρέσχε μοι μὲ γενναιόδωρον καὶ φιλικὴν πάντοτε διάθεσιν πᾶσαν αἰτηθεῖσαν εὐχέριαν.

Κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῆς ἐργασίας διὰ τὴν διόρθωσιν τῶν δοκιμίων πλήν τῆς ὑπευθύνου ὑπηρεσίας τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας προσέφερόν μοι βοήθειαν αἱ φιλόλογοι ἀνεψιαί μου Παναγιώτα καὶ Ξανθὴ Φ. Συριοπούλου.

Τέλος ἡ ἐργασία αὕτη δὲν θὰ ἔβλεπε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ἂν μὴ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἀνελάμβανε τὴν δαπάνην τῆς δημοσιεύσεώς της. Πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Ἑταιρείας κ. Γ. Ν. Βέλτσον, διὰ τὸ προσωπικόν του ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἐργασίαν μου, καὶ τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου αὐτῆς, ἰδιαιτέρως τὸν καθηγητὴν κ. Σ. Μαρινάτον διὰ τὴν ὑποστήριξίν του, ἐκφράζω θερμὰς εὐχαριστίας.

Λίδοι εἰκόνες, αἱ περιλαμβάνουσαι περὶ τὰ 251 σχέδια προϊστορικῶν δεδομένων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐγένοντο, φιλικῶς ἄνευ ἀμοιβῆς, ὑπὸ τοῦ κ. Π. Καλδῆ, οὐχὶ ὑπὸ ἐνιαίαν κλίμακα ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν τοῦ διατεθέντος χώρου. Τὸν κ. Π. Καλδῆν θερμῶς εὐχαριστῶ καὶ ἐντεῦθεν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
1. Πρόλογος	V-IX
2. Περιεχόμενα	XI-XXXI
3. Συντετμημέναι λέξεις	XXXII-XXXIV
4. Βιβλιογραφία	XXXV-L
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1 - 17
1. Χρονολογικὸν περίγραμμα	1 - 4
2. Γεωγραφικὴ ἐπισκόπησις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος	5 - 11
3. Ἐπισκόπησις τῆς Προϊστορικῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεῦνης ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι	12 - 17

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΤΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	18 - 146
ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΕΠΟΧΗ	20 - 64
I. Κατάλογος τῶν γνωστῶν θέσεων	20 - 61
A. Φθιώτις: 1. Λιανοκλάδι σ. 20-21, 2. Ράχες σ. 21, 3. Ἀμούρι σ. 21-22, 4. Πλατάνια, 5. Φουρνοσπηλιά σ. 22.	
B. Ἀκαρνανία - Αἰτωλία: 6. Ἀστακὸς σ. 22-23, 7. Ἅγιος Ἡλίας, 8. Κρυονέρι σ. 23.	
Γ. Φωκίς - Λοκρίς: 9. Δρυμαία σ. 23, 10. Ἀλαί, 11. Δαδί σ. 24, 12. Δραχμάνι - Ἐλάτεια σ. 24-25, 13. Μάνεσι σ. 25-26, 14. Ἀγία Μαρίνα σ. 26, 15. Λάρυμνα σ. 26-27, 16. Δαυλὶς σ. 27, 17. Δελφοὶ σ. 27-29, 18. Ἀντίκυρα σ. 29, 19. Βοῦλις σ. 29-30.	
Δ. Βοιωτία: 20. Πολυγύρα, 21. Πύργος σ. 30, 22. Χαιρώνεια σ. 30-31, 23. Ὀρχομενὸς σ. 31-33, 24. Μεγάλῃ Καταβόθρα, 25. Χάλια, 26. Τοπόλια σ. 33, 27. Βλίχα σ. 33-34, 28. Ἀλῖαρτος σ. 34, 29. Δράμεσι - Ὑρία σ. 34-35, 30. Θῆβαι σ. 35-36, 31. Θεσπιαί σ. 36-37, 32. Εὔτρησις σ. 37, 33. Πλαταιαὶ σ. 37-38, 34. Κάζα - Ἐλευθερά σ. 38.	
Ε. Εὐβοία: 35. Ἀσμήγιον, 36. Ἰστιαία σ. 38, 37. Βασιλικά, 38. Γιάλτρα, 39. Αἰδηψὸς σ. 39, 40. Ροβιές σ. 39-40, 41. Κήρινθος σ. 40-41	

42. Λίμνη σ. 41-42, 43. Προκόπιον, 44. Πολιτικά, σ. 42, 45. Ψαχνά σ. 42-43, 46. Καθενοί σ. 43, 47. Αύλωνάριον σ. 43-44, 48. Χαλκίς σ. 44-45, 49. Γυμνό, 50. Λάμπουσα σ. 45, 51. Έρέτρια σ. 45-46, 52. Άμάρυνθος σ. 46-47, 53. Άλιβέριον, 54. Κριεζά σ. 47, 55. Δύστος, 56. Νέα Στύρα σ. 48, 57. Κάρυστος σ. 48-49.

ΣΤ. Άττική: 58. Κάτω Σούλι σ. 49, 59. Μαραθών σ. 49-50, 60. Μπρε-
ξίτζα σ. 50, 61. Νέα Μάκρη σ. 50-51, 62. Μενίδι σ. 51-52, 63.
Έλευσίς σ. 52, 64. Περαχώρα σ. 52-53, 65. Ραφήνα σ. 53-54,
66. Άθῶναι σ. 54-58, 67. Λούτσα σ. 58, 68. Βραυρών σ. 58-
60, 69. Κορωπί σ. 60, 70. Γλυφάδα σ. 60-61.~

II. 'Επισκόπησις τῆς Νεολιθικῆς κατοικήσεως τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος 61 - 64

ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ

ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 65 - 92

I. Κατάλογος τῶν γνωστῶν θέσεων 65 - 88

A. Φθιώτις: 1. Λιανοκλάδι, 2. Στυλίσ, 3. Ράχες, 4. Άμούρι, 5. Πλατά-
νια, 6. Φουρνοσπηλιά σ. 65.

B. Άκαρνανία-Αιτωλία: 7. Άστακός, 8. Άνάληψις σ. 66.

Γ. Φωκίς-Λοκρίς: 9. Μελιδόνι, 10. Δρυμαία, 11. Κάτω Άγόριανη-
Λιλαία, 12. Έλάτεια, 13. Μάνεσι, 14. Άγία Μαρίνα, 15. Λά-
ρυμνα σ. 66, 16. Σχιστή σ. 67, 17. Κίρρα σ. 67-68, 18. Γαλα-
ξειδί σ. 68-69.

Δ. Βοιωτία: 19. Πολυγύρα, 20. Πύργος, 21. Χαιρώνεια, 22. Όρχομενός,
23. Χάλια, 24. Στροβίλι, 25. Βλίχα σ. 69, 26. Καλάμι, 27. Ά-
γόριανη, 28. Λικέρι, 29. Άλίαρτος σ. 70, 30. Καστράκι-Μεδε-
ών σ. 70-71, 31. Καζάρμα-Όγχηστός, 32. Δράμεσι-Υρία, 33.
Δρίτσα-Έλεών, 34. Θῆβαι, 35. Θεσπιαί σ. 71, 36. Εὔτρησις,
37. Λιβαδόστρο, 38. Κάζα-Έλευθεραί σ. 72.

Ε. Εὔβοια: 39. Γοῦβες, 40. Άσμήνιον, 41. Έλληνικό σ. 72, 42. Όρσοί,
43. Ίστιαιά, 44. Βασιλικά, 45. Χηρονήσι, 46. Λιχᾶς σ. 73, 47.
Γιάλιτρα, 48. Ροβιές, 49. Στροφυλιά, 50. Κήρινθος, 51. Δάφνη,
52. Λίμνη, 53. Πολιτικά, 54. Μακρυκάπα σ. 74, 55. Όξύλιθος,
56. Ψαχνά, 57. Καθενοί σ. 75, 58. Όχθωνιά, 59. Αύλωνάριον σ.
76, 60. Μάνικα σ. 76-77, 61. Δοκός, 62. Χαλκίς, 63. Λάμπου-
σα σ. 77, 64. Λευκαντί σ. 77-78, 65. Βασιλικὸν σ. 78, 66. Έ-
ρέτρια, 67. Άμάρυνθος, 68. Άλιβέριον, 69. Λέπουρα, 70. Κριε-
ζά, 71. Δύστος, 72. Άλμυροπόταμος, 73. Νέα Στύρα, 74. Μάρ-
μαρι, 75. Κάρυστος σ. 79, 76. Γεραιστός σ. 80.

ΣΤ. Άττική: 77. Άφίδναι, 78. Κάτω Σούλι, 79. Μαραθών, 80. Νέα Μά-

κρη, 81. Μενίδι σ. 80, 82. Μάνδρα, 83. Ἐλευσίς, 84. Περαχώ-
ρα, 85. Χαλάνδρι, 86. Ραφήνα, 87. Ἀσκηταριό, 88. Τσακός σ.
81, 89. Λουτράκι, 90. Μέγαρα σ. 82, 91. Ἀθῆναι, 92. Λούτσα,
93. Σπάτα, 94. Κερατσίνι σ. 83, 95. Τράχωνες σ. 83-84, 96.
Βραυρών, 97. Βρωμοπούσι, 98. Πύργος Βραώνας, 99. Καλαμά-
κι Ἰσθμοῦ σ. 84, 100. Ἅγιος Κοσμάς σ. 84-85, 101. Πόρτο-
Ράφτη σ. 86, 102. Μαρκόπουλον σ. 86-88, 103. Γλυφάδα, 104.
Βουλιαγμένη, 105. Σούνιον σ. 88.

II. Ἐπισκόπησις τῆς Πρωτοελλαδικῆς κατοικήσεως τῆς Στερε- ᾶς Ἑλλάδος	88 - 92
---	---------

ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	93 - 109
-----------------------------	----------

I. Κατάλογος τῶν γνωστῶν θέσεων	93 - 105
---------------------------------------	----------

A. Φ θ ι ῶ τ ι ς: 1. Λιανοκλάδι, 2. Στυλὶς, 3. Ἐχινούς, 4. Ράχες, 5. Πλατά-
νια, 6. Φουρνοσπηλιὰ σ. 93, 7. Τραχίς σ. 93-94.

B. Ἀ κ α ρ ν α ν ῖ α - Α ἰ τ ω λ ῖ α: 8. Ἀστακός σ. 94, 9. Θέρμων σ. 94-95,
10. Καλυδών, 11. Κρυονέρι σ. 95.

Γ. Φ ω κ ῖ ς - Λ ο κ ρ ῖ ς: 12. Ἀλπηνοὶ σ. 95, 13. Μελιδόνι, 14. Λιβανάτες,
15. Δρυμαία, 16. Κάτω Ἀγόριανη-Λιλαία, 17. Ἐλάτεια, 18.
Ἁγία Μαρίνα, 19. Λάρυμνα, 20. Δαυλὶς, 21. Ἅγιος Βλάσης-
Πανοπεύς σ. 96, 22. Σχιστή, 23. Δελφοί, 24. Κρίσα, 25. Κα-
στρούλι, 26. Κίρρα σ. 97, 27. Πεντεόρια σ. 97-98, 28. Ἀντίκυ-
ρα, 29. Βοῦλις σ. 98.

Δ. Β ο ι ω τ ῖ α: 30. Πολυγύρα, 31. Πύργος, 32. Ἅγιος Ἰωάννης, 33. Ὀρ-
χομενός, 34. Χάλια σ. 98, 35. Πύργος Ἀγίας Μαρίνης σ. 98-
99, 36. Στροβίλι, 37. Βλίχα, 38. Καλάμι, 39. Λικέρι, 40. Ἀλί-
αρτος, 41. Καστράκι-Μεδεών, 42. Ὀγχηστός, 43. Δράμεσι-Ἰ-
ρία, 44. Δρίτσα-Ἐλεών, 45. Θῆβαι, 46. Θεσπιαί, 47. Εὔτρη-
σις, 48. Χώστια σ. 99, 49. Θίσβη σ. 99-100, 50. Πλαταιαί, 51.
Ἀλυκὴ Δομβραίνης, 52. Λιβαδόστρο σ. 100.

Ε. Ε ὕ β ο ι α: 53. Γοῦβες, 54. Ὠρεοί, 55. Λιχᾶς, 56. Γιάλτρα, 57. Αἰδηψός
σ. 100, 58. Ροβιές σ. 100-101, 59. Κήρινθος, 60. Λίμνη, 61.
Πολιτικά, 62. Ὄξύλιθος, 63. Ψαχνά, 64. Καθενοί, 65. Αὐλω-
νάριον, 66. Μάνικα, 67. Δοκός, 68. Χαλκίς, 69. Λευκαντί, 70.
Ἐρέτρια σ. 101, 71. Ἀμάρυνθος, 72. Ἀλιβέριον, 73. Δύστος,
74. Ζάρκα, 75. Νέα Στύρα σ. 102.

ΣΤ. Ἀ τ τ ι κ ῆ: 76. Σκάλα Ὠρωποῦ, 77. Ἀφίδναι, 78. Μαραθὼν σ. 102,
79. Χασιά σ. 102-104, 80. Ἐλευσίς, 81. Περαχώρα, 82. Ραφή-
να, 83. Λουτράκι, 84. Μέγαρα, 85. Ἀθῆναι, 86. Σπάτα, 87. Βραυ-

ρών, 88. Καλαμάκι Ἰσθμοῦ, 89. Βουλιαγμένη σ. 104, 90. Θο-
ρικὸς σ. 104-105.

II. Ἐπισκόπησις τῆς Μεσοελλαδικῆς κατοικήσεως τῆς Σπερεᾶς Ἑλλάδος	105 - 109
--	-----------

ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	110 - 136
-------------------------------	-----------

I. Κατάλογος τῶν γνωστῶν θέσεων	110 - 132
---------------------------------------	-----------

A. Φθιώτις: 1. Λάρισα Κρεμαστή, 2. Γλίφα-Ἀντρών, 3. Στυλὶς, 4. Ἐ-
χινούς, 5. Ράχες, 6. Πλατάνια σ. 110, 7. Βαρδάτες, 8. Τραχίς
σ. 111.

B. Αἰτωλία-Ἀκαρνανία: 9. Πάλαιρος, 10. Στράτος, 11. Κόρον-
τα, 12. Ἀστακός, 13. Θέρμων σ. 111, 14. Παλαιομάνινα σ. 111-
112, 15. Λιθοβούνη, 16. Ἅγιος Ἡλίας, 17. Πλευρών, 18. Καλυ-
δών, 19. Κρουνέρι, 20. Βασιλική σ. 112.

Γ. Φωκίς-Λοκρίς: 21. Ἀλπηνοὶ σ. 112, 22. Μελιδόνι, 23. Λιβανάτες,
24. Δρυμαῖα, 25. Τιθρώνιον, 26. Μόδιον, 27. Ἀλαί, 28. Κάτω
Ἀγόριανη, 29. Ἐλάτεια, 30. Κυπαρίσσι, 31. Τιθορέα, 32. Ἀ-
γία Μαρίνα σ. 113, 33. Ἐξαρχος-Υάμπολις, 34. Ἀνθοχώριον-
Παραποτάμιοι, 35. Λάρυμνα, 36. Δαυλὶς, 37. Ἅγιος Βλάσης-
Πανοπεύς, 38. Δελφοί, 39. Κρίσα, 40. Καστρούλι σ. 114, 41.
Ἰτέα σ. 114-115, 42. Κίρρα, 43. Πεντεόρια, 44. Εὐπάλιον, 45.
Γαλαξείδι, 46. Τολοφών, 47. Ἀντίκυρα σ. 115.

Δ. Βοιωτία: 48. Πολυύρα, 49. Πύργος, 50. Χάντζα, 51. Ἅγιος Ἰω-
άννης, 52. Χαιρώνεια, 53. Ὀρχομενός, 54. Μεγάλη Καταβό-
θρα, 55. Ἀνθηδών, 56. Χάλια σ. 116, 57. Τοπόλια, 58. Γκλᾶς-
Ἄρνη σ. 117, 59. Λεβάδεια, 60. Πύργος Ἀγίας Μαρίνης, 61.
Στροβίλη, 62. Μεγαλόβουνο, 63. Πτῶν, 64. Βλίχα σ. 118, 65.
Αὐλὶς σ. 118-119, 66. Καλάμι, 67. Ἀγόριανη, 68. Λικέρι, 69.
Ἀλιάρτος, 70. Καστράκι-Μεδεών, 71. Ὀγχηστός, 72. Σύρτζι
σ. 119, 73. Καστρί σ. 119-120, 74. Δράμεσι-Υῖα, 75. Δρί-
τσα-Ἐλεών, 76. Θῆβαι, 77. Σουλές, 78. Τανάγρα, 79. Σχηματά-
ρι σ. 120, 80. Καλλιθέα-Μουσταφάδες σ. 120-121, 81. Θεσπιαί,
82. Κλειδί, 83. Εὐτρησις, 84. Χώστια, 85. Θίσβη, 86. Πλαται-
αί, 87. Ἐρυθραὶ-Παντάνασσα, 88. Ἀλυκὴ Δομβραίνης σ. 121,
89. Λιβαδόστρο σ. 122.

Ε. Εὐβοία: 90. Γοῦβες, 91. Ἀσμήνιον, 92. Ὠρεοί, 93. Βασιλικά, 94. Λι-
χᾶς, 95. Γιάλτρα, 96. Ροβιές, 97. Κήρινθος, 98. Λίμνη, 99. Πή-
λιον, 100. Πολιτικά σ. 122, 101. Χηλή, 102. Ἐνορία, 103.
Ἀνδρωνιάνοι, 104. Ποταμιά, 105. Ὀξύλιθος σ. 123, 106.
Ψαχνά σ. 123-124, 107. Καθενοί, 108. Αὐλωνάριον, 109. Μά-

νικα, 110. Δοκός, 111. Χαλκίς, 112. Καμάριον, 113. Κατακαλοῦ σ. 124, 114. Λευκαντί, 115. Ἐρέτρια, 116. Ἀμάρυνθος, 117. Ἀλιβέριον, 118. Λέπουρα, 119. Μπελούσια, 120. Δύστος, 121. Νέα Στύρα, 122. Φιλάγρα σ. 125.

ΣΤ. Ἀττικὴ: 123. Σκάλα Ὠρωποῦ, 124. Ἀφίδναι, 125. Κάτω Σούλι, 126. Μαραθών, 127. Χασιά, 128. Δεκέλεια, 129. Κουκουβάουνες, 130. Μενίδι, 131. Σκοῖνος, 132. Ἐλευσίς σ. 126, 133. Περαιχώρα, 134. Ραφήνα, 135. Ἀσκηταριό, 136. Πικέρμι, 137. Χαρβάτι, 138. Βελανιδέζα, 139. Λουτράκι, 140. Μέγαρο σ. 127, 141. Σκαρμαγκᾶς σ. 127-128, 142. Ἀθῆναι, 143. Καρρᾶ, 144. Σπάτα, 145. Λιόπεσι-Παιανία, 146. Καστέλλα, 147. Φάληρον, 148. Τράχωνες, 149. Βραυρών σ. 128, 150. Περαιτή, 151. Καλαμάκι Ἰσθμοῦ, 152. Ἅγιος Κοσμῆς, 153. Κορωπί, 154. Πόρτο-Ράφτη, 155. Μαρκόπουλον, 156. Γλυφάδα σ. 129, 157. Βουρβάτσι σ. 129-130, 158. Βάρη, 159. Βάρκιζα, 160. Κακὴ Θάλασσα, 161. Βουλιαγμένη σ. 130, 162. Κερατέα σ. 130-132, 163. Θορικός, 164. Σούνιον σ. 132.

II. Ἐπισκόπησις τῆς Ὑστεροελλαδικῆς κατοικήσεως τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος	132 - 136
Σύνοψις τῶν προϊστορικῶν θέσεων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος (Πίναξ II)	137 - 140
Γενικὴ ἐπισκόπησις τῆς προϊστορικῆς κατοικήσεως τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος	141 - 146

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.....	147 - 469
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ I	149 - 208
A. ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ	149 - 156
I. Κατάλογος τῶν δεδομένων	149 - 154
I. Φουρνοσπηλιά, II. Ἀστακός σ. 149. III. Ἐλάτεια σ. 149-150, IV. Μάνεσι, V. Ἀγία Μαρίνα σ. 150, VI. Χαιρώνεια σ. 150-151, VII. Εὔτερησις, VIII. Πλαταιαί σ. 151, IX. Μαραθῶν σ. 152, X. Νέα Μάκρη σ. 152-153, XI. Ἀθῆναι σ. 153-154.	
II. Ἐπισκόπησις τῆς Νεολιθικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς	154 - 156

	Σελίς
Β. ΝΕΟΛΙΘΙΚΑΙ ΤΑΦΑΙ	157 - 160
I. Κατάλογος τῶν δεδομένων	157 - 158
I. Ἀσταχός, II. Ἐλάτεια, III. Μάνεσι σ. 157, IV. Ἀγία Μαρίνα σ. 157-158, V. Χαιρώνεια, VI. Μαραθῶν, VII. Ἀθῆναι σ. 158.	
II. Ἐπισκόπησις τῶν Νεολιθικῶν Ταφῶν	159 - 160
Γ. ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ	161 - 190
I. Ταξινόμησις τῶν δεδομένων	162 - 172
A. Ἀρχαιοτέρα Νεολιθικὴ Κεραμικὴ	163 - 168
1. Ἀκόσμητος κεραμική: α. Ἀγγεῖα ἐρυθρωπὰ μονόχρωμα ἢ ποικιλοχρῶς σ. 163, β. Ἀγγεῖα ἐρυθρόχρωμα μετ' ἐπιχρίσματος σ. 163-164, γ. Ἀγγεῖα μελανὰ μονόχρωμα σ. 164-165, δ. Χονδροειδῆ, ε. Ἀγγεῖα μονόχρωμα μετὰ λευκοῦ ἐπιχρίσματος σ. 165.	
2. Ἐγχάρακτος Κεραμική: α. Ἐγχάρακτα ἀγγεῖα προσομοιάζοντα πρὸς τὰ τῆς Ἀνατολικῆς Πελοποννήσου, β. Ἐγχάρακτα ἀγγεῖα προσομοιάζοντα πρὸς τὰ ἀντίστοιχα τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου σ. 165. γ. Ἐγχάρακτα ἀγγεῖα ρυθμοῦ Νέας Μάκρης σ. 165-166, δ. Ἀγγεῖα μετὰ ρικνῆς ἐπιφανείας, ε. Ἀγγεῖα μετὰ πλαστικῆς κοσμήσεως σ. 166.	
3. Γραπτὴ Κεραμική: α. Ἀγγεῖα μετὰ λευκῆς κοσμήσεως ἐπὶ ἐρυθρᾷ ἐπιφανείας σ. 166, β. Ἀγγεῖα μετ' ἐρυθρᾷ κοσμήσεως ἐπὶ λευκῆς ἢ ἐρυθρωπῆς ἐπιφανείας σ. 166-168, γ. Ἀγγεῖα μετὰ μελανοχρώμου κοσμήσεως ἐπὶ ἐρυθρωπῆς ἐπιφανείας σ. 168.	
B. Νεωτέρα Νεολιθικὴ Κεραμικὴ	168 - 172
1. Ἀκόσμητος Κεραμική: α. Ἀγγεῖα μονόχρωμα ἐρυθρὰ σ. 168, β. Ἀγγεῖα νεολιθικὰ στιλπνόχρωμα (Neolithic Urfinis) σ. 168-169, γ. Ἀγγεῖα μελανὰ μονόχρωμα, δ. Ἀγγεῖα φαῖα μονόχρωμα, ε. Χονδροειδῆ ἀγγεῖα σ. 169.	
2. Ἐγχάρακτος Κεραμική: σ. 169-170.	
3. Γραπτὴ Κεραμική: α. Ἀγγεῖα μετὰ μελανοχρώμου κοσμήσεως ἐπὶ ἀνοικτοχρώμου ἐπιφανείας, β. Ἀγγεῖα γραπτὰ νεολιθικὰ στιλπνόχρωμα (Neolithic Patterned Urfinis) σ. 170, γ. Ἀγγεῖα πολύχρωμα σ. 170-171, δ. Ἀγγεῖα μελανὰ γραπτὰ σ. 171, ε. Ἀγγεῖα φαῖα γραπτὰ σ. 171-172.	
II. Κατάλογος τῶν δεδομένων	172 - 186
I. Λιανοκλάδι, σ. 172-173, II. Ράχες, III. Πλατάνια, IV. Φουρνοσπηλιά σ. 173, V. Ἀσταχός σ. 173-174, VI. Ἅγιος Ἡλίας, VII. Κρυονέρι σ. 174, VIII. Ἀλαί σ. 174-175, IX. Ἐλάτεια σ. 175-177. X. Μάνεσι	

σ. 177, XI. 'Αγία Μαρίνα σ. 177-178, XII. Πολυγύρα, XIII. Πύργος, XIV. Χαιρώνεια σ. 178, XV. 'Ορχομενός, XVI. Χάλια σ. 179, XVII. Θεσπιαί σ. 179-180, XVIII. Εϋτρησις, XIX. Πλαταιαί, XX. Βασιλικά, XXI. Γιάλτρα, XXII. Αἰδηψός, XXIII. Ροβιές σ. 180, XXIV. Λίμνη σ. 180-181, XXV. Πολιτικά σ. 181, XXVI. Ψαχνά σ. 181-182, XXVII. Καθενοί, XXVIII. Αὐλωνάριον, XXIX. 'Ερέτρια, XXX. 'Αμάρυνθος, XXXI. Δύστος σ. 182, XXXII. Μαραθών σ. 182-183, XXXIII. Νέα Μάκρη σ. 183-184, XXXIV. 'Αθῆναι σ. 184-186, XXXV. Βραυρών σ. 186.

III. 'Επισκόπησις τῆς Νεολιθικῆς Κεραμικῆς	186 - 190
--	-----------

A. ΝΕΟΛΙΘΙΚΑ ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ	191 - 202
-----------------------------------	-----------

I. Κατάλογος τῶν δεδομένων	191 - 197
----------------------------------	-----------

I. Λιανοκλάδι, II. 'Αστακός, III. "Αγιος 'Ηλίας σ. 191, IV. 'Αλαί σ. 191-192, V. 'Ελάτεια, VI. Μάνεσι σ. 192, VII. 'Αγία Μαρίνα σ. 192-193, VIII. Δελφοί, IX. Πύργος σ. 193, X. Χαιρώνεια σ. 193-194, XI. Θεσπιαί, XII. Εϋτρησις, XIII. Πλαταιαί, XIV. Αἰδηψός, XV. Κήρινθος, XVI. Προκόπιον, XVII. Γυμνὸ σ. 194, XVIII. 'Αλιβέριον, XIX. Δύστος, XX. Νέα Στύρα, XXI. Κάρυστος, XXII. Μαραθών σ. 196, XXIII. Νέα Μάκρη σ. 196-197, XXIV. 'Ελευσίς, XXV. Περαχώρα, XXVI. 'Αθῆναι σ. 197.

II. 'Επισκόπησις τῶν Νεολιθικῶν Μικρῶν Εὐρημάτων	198 - 202
--	-----------

1. ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΝΕΟΛΙΘΙΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ	203 - 208
---	-----------

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ II	209 - 282
-----------------------	-----------

A. ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ	209 - 230
--------------------------------------	-----------

I. Κατάλογος τῶν δεδομένων	209 - 226
----------------------------------	-----------

I. 'Αγία Μαρίνα, II. Σχιστή, III. Κίρρα σ. 209, IV. 'Ορχομενός σ. 209-211, V. Βλίχα σ. 211, VI. Θῆβαι σ. 211-212, VII. Εϋτρησις σ. 212-215, VIII. Μάνικα, IX. Νέα Μάκρη σ. 215, X. Περαχώρα σ. 216, XI. Ραφήνα σ. 216-219, XII. 'Ασκηταριὸ σ. 219-221, XIII. 'Αθῆναι σ. 221-222, XIV. Κερατσίνι, XV. Πύργος Βραχόνας σ. 222, XVI. "Αγιος Κοσμάς σ. 222-226, XVII. Βουλιαγμένη σ. 226.

II. 'Επισκόπησις τῆς Πρωτοελλαδικῆς 'Αρχιτεκτονικῆς	227 - 230
---	-----------

XVIII

	Σελίς
Β. ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΑΙ ΤΑΦΑΙ	231 - 240
Ι. Κατάλογος τῶν δεδομένων	231 - 238
<p>Ι. Ἀγία Μαρίνα, ΙΙ. Κίρρα, ΙΙΙ. Λικέρι, ΙV. Θῆβαι σ. 231, V. Εὐτρησις, VI. Μακρυκάπα σ. 232, VII. Μάνικα σ. 232-233, VIII. Μάνδρα, IX. Χαλάνδρι, X. Ραφήνα σ. 233, XI. Ἀσκηταριὸν σ. 233-234, XII. Καλαμάκι-Ἴσθμοῦ σ. 234, XIII. Ἅγιος Κοσμάς σ. 234-236, XIV. Πόρτο-Ράφτη, XV. Μαρκόπουλον σ. 236, XVI. Γλυφάδα σ. 236-238, XVII. Σούνιον σ. 238.</p>	
ΙΙ. Ἐπισκόπησις τῶν Πρωτοελλαδικῶν Ταφῶν	238 - 240
Γ. ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ	241 - 260
Ι. Κατάλογος τῶν δεδομένων	241 - 257
<p>Ι. Λιανοκλάδι, ΙΙ. Ἐλάτεια, ΙΙΙ. Μάνεσι σ. 241, IV. Ἀγία Μαρίνα, V. Σχιστὴ σ. 242, VI. Κίρρα σ. 242-243, VII. Γαλαξειδί σ. 243, VIII. Ὀρχομενὸς σ. 244-245, IX. Λικέρι, X. Θῆβαι σ. 245, XI. Εὐτρησις σ. 245-247, XII. Γοῦβες, XIII. Ὀρεοί, XIV. Βασιλικά, XV. Λιχάς, XVI. Γιάλτρα σ. 247, XVII. Ροβιές, XVIII. Δίμνη, XIX. Πολιτικά, XX. Ὀξύλιθος, XXI. Ψαχνά, XXII. Αὐλωνάριον σ. 248, XXIII. Μάνικα σ. 248-249, XXIV. Λευκαντὶ σ. 249, XXV. Ἐρέτρια σ. 249-250, XXVI. Ἀμάρυνθος, XXVII. Ἀλιβέριον, XXVIII. Νέα Στύρα, XXIX. Ἐλευσίς σ. 250, XXX. Περαιχώρα σ. 250-251, XXXI. Ραφήνα σ. 251-252, XXXII. Ἀσκηταριὸν σ. 252-253, XXXIII. Μέγαρα σ. 253, XXXIV. Ἀθῆναι σ. 253-254, XXXV. Κερατσίνι, XXXVI. Βραυρῶν, XXXVII. Πύργος Βραῶνας σ. 254, XXXVIII. Καλαμάκι-Ἴσθμοῦ σ. 254-256, XXXIX. Ἅγιος Κοσμάς σ. 256-257, XL. Πόρτο-Ράφτη, XLI. Μαρκόπουλον, XLII. Βουλιαγμένη σ. 257.</p>	
ΙΙ. Ἐπισκόπησις τῆς Πρωτοελλαδικῆς Κεραμικῆς	257 - 260
Δ. ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΑ ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ	261 - 277
Ι. Κατάλογος τῶν δεδομένων	261 - 271
<p>Ι. Λιανοκλάδι, ΙΙ. Ἀμούρι, ΙΙΙ. Ἀνάληψις, IV. Ἐλάτεια σ. 261, V. Ἀγία Μαρίνα σ. 261-262, VI. Σχιστὴ, VII. Κίρρα, VIII. Γαλαξειδί, IX. Ὀρχομενὸς, X. Χάλια σ. 262, XI. Λικέρι, XII. Θῆβαι σ. 263, XIII. Εὐτρησις σ. 263-264, XIV. Κάζα-Ἐλευθεραὶ σ. 264, XV. Ροβιές, XVI. Μακρυκάπα σ. 265, XVII. Μάνικα σ. 265-266, XVIII. Χαλκίς, XIX. Ἐρέτρια, XX. Δύστος, XXI. Νέα Στύρα, XXII. Μαραθῶν, XXIII. Μάνδρα, XXIV. Ἐλευσίς, XXV. Περαιχώρα σ. 266, XXVI. Χαλάνδρι, XXVII. Ραφήνα σ. 267, XXVIII. Ἀσκηταριὸν σ. 267-268, XXIX. Μέγαρα, XXX. Ἀθῆναι XXXI. Κερατσίνι, XXXII. Τράχωνες, XXXIII. Βραυ-</p>	

ρῶν σ. 268, XXXIV. Πύργος Βραῶνας σ. 270, XXXV. Ἅγιος Κοσμάς σ. 270-271, XXXVI. Πόρτο-Ράφτη, XXXVII. Μαρκόπουλον, XXXVIII. Βουλιαγμένη, XXXIX. Σούνιον σ. 271.

II. Ἐπισκόπησις τῶν Πρωτοελλαδικῶν Μικρῶν Εὐρημάτων ...	271 - 277
2. ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ	278 - 282
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ III	283 - 363
A. ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ	283 - 304
I. Κατάλογος τῶν δεδομένων	283 - 301
I. Λιανοκλάδι σ. 283, II. Θέρμον σ. 283-285, III. Κρυονέρι, IV. Ἅγια Μαρίνα σ. 286, V. Κεῖσα σ. 286-287, VI. Κίρρα σ. 287-288, VII. Ὀρχομενός σ. 288-289, VIII. Θῆβαι σ. 289, IX. Εὔτρησις σ. 289-296, X. Ὀρεοί, XI. Μάνικα σ. 296, XII. Ἐλευσίς σ. 296-298, XIII. Περαχώρα, XIV. Μέγαρα σ. 298, XV. Ἀθῆναι σ. 298-300, XVI. Βραυρών, XVII. Βουλιαγμένη σ. 300, XVIII. Θορικός σ. 301.	
II. Ἐπισκόπησις τῆς Μεσοελλαδικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς	301 - 304
B. ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΑΙ ΤΑΦΑΙ	305 - 323
I. Κατάλογος τῶν δεδομένων	305 - 317
I. Λιανοκλάδι, II. Θέρμον, III. Λιβανάτες σ. 305, IV. Ἐλάτεια σ. 305-306, V. Ἅγια Μαρίνα, VI. Κεῖσα σ. 306, VII. Καστρούλι σ. 306-307, VIII. Κίρρα σ. 307-308, IX. Πύργος, X. Ἅγιος Ἰωάννης, XI. Ὀρχομενός σ. 308, XII. Χάλια σ. 308-309, XIII. Πύργος Ἀγίας Μαρίνης, XIV. Στροβίλι, XV. Λικέρι, XVI. Θῆβαι σ. 309, XVII. Εὔτρησις σ. 309-310, XVIII. Ὀρεοί σ. 310, XIX. Ἀφίδναι σ. 310-312, XX. Ἐλευσίς σ. 312-316, XXI. Περαχώρα, XXII. Μέγαρα σ. 316, XXIII. Ἀθῆναι σ. 316-317, XXIV. Βραυρών, XXV. Θορικός σ. 317.	
II. Ἐπισκόπησις τῶν Μεσοελλαδικῶν Ταφῶν	318 - 323
Γ. ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ	324 - 343
I. Κατάλογος τῶν δεδομένων	324 - 338
I. Λιανοκλάδι σ. 324-325, II. Φουρνοσπηλιά, III. Ἀστακός σ. 325, IV. Θέρμον σ. 325-326, V. Καλυδών, VI. Ἐλάτεια σ. 326, VII. Ἅγια Μαρίνα σ. 326-327, VIII. Δαυλὶς, IX. Κεῖσα σ. 327, X. Καστρούλι σ. 328, XI. Κίρρα σ. 328-329, XII. Ὀρχομενός σ. 329, XIII. Δράμει-	

Ἦρία σ. 329-330, XIV. Θῆβαι σ. 330, XV. Εὐτερησις σ. 330-332, XVI. Ὀρεοί, XVII. Λιγᾶς, XVIII. Γιάλτρα, XIX. Αἰδηψός σ. 332, XX. Ροβιές, XXI. Λίμνη, XXII. Πολιτικά, XXIII. Ὀξύλιθος, XXIV. Ψαχνά, XXV. Αὐλωνάριον, XXVI. Μάνικα, XXVII. Δοκός, XXVIII. Λευκαντὶ σ. 333, XXIX. Ἐρέτρια, XXX. Ἀμάρυνθος, XXXI. Ἀλιβέριον, XXXII. Δύστος, XXXIII. Νέα Στύρα, XXXIV. Ἀφίδναι σ. 334, XXXV. Ἐλευσίς σ. 334-335, XXXVI. Περαιχώρα σ. 335, XXXVII. Ἀθῆναι σ. 335-336, XXXVIII. Βραυρῶν σ. 336, XXXIX. Θορικὸς σ. 336-338.

II. Ἐπισκόπησις τῆς Μεσοελλαδικῆς Κεραμικῆς	338 - 342
---	-----------

A. ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΑ ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ	343 - 353
--------------------------------------	-----------

I. Κατάλογος τῶν δεδομένων	343 - 349
----------------------------------	-----------

I. Λιανοκλάδι, II. Φουρνοσπηλιά, III. Θέρμον σ. 343, IV. Ἐλάτεια σ. 343-344, V. Ἀγία Μαρίνα, VI. Δαυλὶς, VII. Δελφοί, VIII. Κρῖσα σ. 344, IX. Κίρρα σ. 344-345, X. Ὀρχομενός, XI. Δράμεσι-Ἦρία XII. Θῆβαι σ. 345, XIII. Εὐτερησις σ. 345-348, XIV. Ἀφίδναι σ. 348, XV. Ἐλευσίς σ. 348-349, XVI. Ἀθῆναι σ. 349.

II. Ἐπισκόπησις τῶν Μεσοελλαδικῶν Μικρῶν Εὐρημάτων ...	349 - 353
--	-----------

3. ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ	354 - 363
--	-----------

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ IV	364 - 469
-----------------------	-----------

A. ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ	364 - 384
---------------------------------------	-----------

I. Κατάλογος τῶν δεδομένων	364 - 384
----------------------------------	-----------

I. Θέρμον, II. Πλευρῶν, III. Καλυδών, IV. Μελιδόνι, V. Ἐλάτεια, VI. Ἀνθοχώριον-Παραποτάμιοι, VII. Λάρυμνα σ. 364, VIII. Ἅγιος Βλάσης-Πανοπεύς σ. 365, IX. Δελφοί σ. 365-366, X. Κρῖσα σ. 366-367, XI. Καστρούλι, XII. Ἰτέα σ. 367, XIII. Κίρρα σ. 367-368, XIV. Τολοφῶν, XV. Πύργος, XVI. Χάντζα, XVII. Ἅγιος Ἰωάννης, XVIII. Ὀρχομενός, XIX. Ἀθηδών, XX. Χάλια σ. 368, XXI. Γκλᾶς σ. 368-371, XXII. Πύργος Ἀγίας Μαρίνης, XXIII. Στροβίκι, XXIV. Πτῶον, XXV. Βλίχα, XXVI. Αὐλὶς σ. 371, XXVII. Ἀλιάρτος σ. 371-372, XXVIII. Καστράκι-Μεδεών, XXIX. Σύρτζι, XXX. Δράμεσι-Ἦρία σ. 372, XXXI. Θῆβαι σ. 372-374, XXXII. Σχηματάρι σ. 374, XXXIII. Εὐτερησις σ. 374-376, XXXIV. Θίσβη, XXXV. Ἀλυκὴ Δομβραίνης, XXXVI. Λιβαδόστρο, XXXVII. Κήρινθος, XXXVIII. Χηλή, XXXIX. Ποταμιά, XL. Ὀξύλιθος, XLI. Αὐλωνάριον, XLII. Ἀφίδναι, XLIII. Κάτω Σούλι σ. 376, XLIV. Μαραθῶν σ. 376-377, XLV. Δεκέλεια, XLVI. Μενίδι σ.

377, XLVII. Ἐλευσίς σ. 377-379, XLVIII. Περαχώρα, XLIX. Ραφή-
να, L. Ἀσκηταριό, LI. Πικέρμι σ. 379, LII. Μέγαρα σ. 380, LIII. Ἀ-
θήναι σ. 380-381, LIV. Βραυρών σ. 381-382, LV. Περαιτή σ. 382,
LVI. Ἅγιος Κοσμάς σ. 382-384, LVII. Κορωπί, LVIII. Γλυφάδα,
LIX. Βουρβάτσι, LX. Θορικὸς σ. 384.

Β. ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΑΙ ΤΑΦΑΙ 385 - 423

Ι. Κατάλογος τῶν δεδομένων 385 - 423

I. Ἐχινούς, II. Βαρδάτες, III. Τραχίς, IV. Κόροντα, V. Παλαιομάνινα,
VI. Λιθοβούνι σ. 385, VII. Ἅγιος Ἡλίας σ. 385-387, VIII. Πλευρών,
IX. Κρυονέρι, X. Λιβανάτες, XI. Μόδιον, XII. Ἅγιος Βλάσης σ. 387,
XIII. Δελφοί σ. 387-388, XIV. Κρῖσα, XV. Ἰτέα σ. 388, XVI. Κίρρα
σ. 388-389, XVII. Εὐπάλιον σ. 389, XVIII. Ἀντίκυρα σ. 389-390,
XIX. Πύργος, XX. Χάντζα, XXI. Χαϊρώνεια, XXII. Ὀρχομενὸς σ. 390,
XXIII. Χάλια, XXIV. Αὐλῖς, XXV. Καστράκι -Μεδεών, XXVI. Δρά-
μεσι-Ἵρία σ. 391, XXVII. Θῆβαι σ. 391-396, XXVIII. Τανάγρα σ.
396, XXIX. Καλλιθέα, XXX. Κλειδί, XXXI. Εὐτρησις σ. 397, XXXII.
Θίσβη σ. 397-398, XXXIII. Λιβαδόστρο, XXXIV. Λίμνη, XXXV. Ἀν-
δρωνιᾶνοι, XXXVI. Ὄξύλιθος, XXXVII. Ψαχνὰ σ. 398, XXXVIII.
Αὐλωνάριον, XXXIX. Δοκός, XL. Χαλκίς, XLI. Καμάριον, XLII. Κα-
τακαλοῦ, XLIII. Λευκαντί σ. 399, XLIV. Ἀλιβέριον σ. 399-400, XLV.
Μπελούσια, XLVI. Μαραθὼν σ. 400, XLVII. Μενίδι σ. 400-401,
XLVIII. Ἐλευσίς σ. 401-403, XLIX. Πικέρμι, L. Βελανιδέζα, LI. Σκα-
ραμαγκᾶς σ. 403, LII. Ἀθήναι σ. 403-408, LIII. Σπάτα σ. 408-409,
LIV. Λιόπеси, LV. Φάληρον σ. 409, LVI. Βραυρὼν σ. 409-411, LVII.
Περαιτή σ. 411-415, LVIII. Ἅγιος Κοσμάς. LIX. Κορωπί σ. 415, LX.
Μαρκόπουλον σ. 415-416, LXI. Γλυφάδα σ. 416-421, LXII. Βουρβά-
τσι σ. 421-422, LXIII. Βάρη, LXIV. Βάρκιζα, LXV. Βουλιαγμένη,
LXVI. Κερατέα σ. 422, LXVII. Θορικὸς σ. 422-423.

Γ. ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ 424 - 437

Ι. Κατάλογος τῶν δεδομένων 424 - 437

I. Βαρδάτες, II. Θέρμον, III. Ἅγιος Ἡλίας, IV. Μόδιον, V. Ἐλάτεια
σ. 424, VI. Δελφοί σ. 424-425, VII. Κρῖσα σ. 425-426, VIII. Ἰτέα
σ. 426-427, IX. Κίρρα, X. Εὐπάλιον, XI. Γαλαξείδι, XII. Ἀν-
τίκυρα, σ. 427, XIII. Ὀρχομενὸς σ. 427-428, XIV. Γιλᾶς, XV. Λεβά-
δεια, XVI. Αὐλῖς, XVII. Ἀλῖαρτος, XVIII. Δράμεσι - Ἵρία σ. 428,
XIX. Θῆβαι σ. 428-429, XX. Τανάγρα, XXI. Σχηματάρι, XXII.
Καλλιθέα, XXIII. Κλειδί, XXIV. Εὐτρησις σ. 429, XXV. Θίσβη,
XXVI. Γοῦβες, XXVII. Ὠρεοί, XXVIII. Γιᾶλτρα, XXIX. Λίμνη, XXX.
Πολιτικά, XXXI. Ὄξύλιθος, XXXII. Μάνικα, XXXIII. Δοκός σ. 430,
XXXIV. Χαλκίς σ. 430-431, XXXV. Κατακαλοῦ, XXXVI. Λευκαντί,
XXXVII. Ἐρέτρια, XXXVIII. Ἀμάρυνθος, XXXIX. Ἀλιβέριον, XL.

Δύστος, XLI. Μαραθών, XLII. Χασιά, XLIII. Δεκέλεια, XLIV. Κου-
κουβάουνης σ. 431, XLV. Μενίδι σ. 431-432, XLVI. Έλευσις σ. 432-433,
XLVII. Περαχώρα, XLVIII. Ραφήνα, XLIX. Άσκηταριό, L. Πικέρ-
μι, LI. Βελανιδέζα, LII. Μέγαρα, LIII. Σκαραμαγκιάς σ. 433, LIV.
Άθῆναι σ. 433-434, LV. Καρρά, LVI. Σπάτα, LVII. Φάληρον σ.
434, LVIII. Τράχωνες σ. 434-435, LIX. Βραυρών, LX. Περατή, LXI.
Άγιος Κοσμάς, LXII. Κορωπί σ. 435, LXIII. Μαρκόπουλον σ. 435-436,
LXIV. Γλυφάδα, LXV. Βουρβάτσι, LXVI. Βάρη, LXVII. Βουλια-
γμένη, LXVIII. Κερατέα σ. 436, LXIX. Θορικός, LXX. Σούνιον σ. 437.

Δ. ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΑ ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ 438 - 457

I. Κατάλογος τῶν δεδομένων 438 - 457

I. Έχινοῦς, II. Βαρδάτες, III. Κόροντα, IV. Λιθοβούνη σ. 438, V. Ά-
γιος Ήλίας σ. 438-439, VI. Καλυδών, VII. Άλπηνοί, VIII. Δαυλὶς
σ. 439, IX. Δελφοὶ σ. 440-441, X. Κρῖσα, XI. Ίτέα σ. 441, XII. Κίρρα
σ. 441-442, XIII. Άντίκυρα, XIV. Όρχομενός, XV. Μανδράκι-Άνθη-
δών σ. 442, XVI. Γκλᾶς σ. 442-443, XVII. Πτῶνον, XVIII. Αὐλὶς,
XIX. Άγόριανη, XX. Άλίartos, XXI. Δράμεσι-Ύρία σ. 443, XXII.
Θῆβαι σ. 443-446, XXIII. Σχηματάρι, XXIV. Καλλιθέα, XXV. Εῤ-
τρησις σ. 446, XXVI. Θίσβη σ. 446-447, XXVII. Πλαταιαί, XXVIII.
Έρυθραὶ-Παντάνασσα, XXIX. Όρεοί, XXX. Πήλιον, XXXI. Ένο-
ρία, XXXII. Άνδρωνιᾶνοι σ. 447, XXXIII. Όξύλιθος, XXXIV. Δο-
κός, XXXV. Χαλκὶς σ. 448, XXXVI. Άλιβέριον, XXXVII. Μπελούσια,
XXXVIII. Μαραθών σ. 449, XXXIX. Μενίδι σ. 449-450, XL. Έλευ-
σίς, XLI. Ραφήνα, XLII. Πικέρμι, XLIII. Χαρβάτι, XLIV. Βελανιδέ-
ζα σ. 450, XLV. Μέγαρα σ. 451, XLVI. Άθῆναι σ. 451-452, XLVII.
Σπάτα σ. 452-453, XLVIII. Βραυρών σ. 453-454, XLIX. Περατή σ.
454-455, L. Άγιος Κοσμάς, LI. Κορωπί σ. 455, LII. Μαρκόπουλον,
LIII. Γλυφάδα, LIV. Βουρβάτσι σ. 456, LV. Θορικός σ. 456-457.

4. ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 458 - 469

Χρονολόγησις τῶν Προϊστορικῶν πολιτισμῶν τῆς Στερεᾶς
Έλλάδος 470 - 475

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΕΘΝΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ... 476 - 500
Α. Δεδομένα ἐκ τῆς Άνθρωπολογίας 477 - 478
Β. Δεδομένα ἐκ τῆς Γλωσσολογίας 478 - 482
Γ. Δεδομένα ἐκ τῆς Μυθολογίας καὶ Θρησκείας 482 - 487

5. ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	488 - 500
Ἀλφαβητικὸς κατάλογος ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	501 - 539

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εἰκὼν 1. Νεολιθικὴ Κεραμικὴ	σ. 185
-----------------------------------	--------

Α. Ἀρχαιοτέρα Περίοδος

1. Ἡμισφαιρικὸν κύπελλον ποικιλοῦσης χροῖας (Α1α) Ὀρχομενοῦ (ἀναπαράστασις), Orchomenos II, πίν. II, 1.
2. Ἐρυθρὸν μετ' ἐπιχρίσματος (Α1β) ἀγγεῖον, ΑΕ 1908, σ. 67-68 εἰκ. 2.
3. Μελανὸν μονόχρωμον (Α1γ) ἡμισφαιρικὸν κύπελλον Νέας Μάκρης, ΑΜ 1956, Beilage 3, 1.
4. Χονδροειδὲς (Α1δ) ἡμισφαιρικὸν κύπελλον Ἐλατείας, Hesperia 1962, πίν. 66a.
5. Ἡμισφαιρικὸν κύπελλον μετὰ λευκοῦ ἐπιχρίσματος (Α1ε) Χαιρωνείας, Orchomenos II, πίν. XII, 4.
- 6-8. Ἐγχάρακτα ὄστρακα παρεμφερῆ πρὸς τὰ τῆς Ἀνατολικῆς Πελοποννήσου (Α2α) Ὀρχομενοῦ, Orchomenos II, πίν. V, 1 καὶ VI b, e.
9. Ἐγχάρακτον ἢ ἐμπέστον μετὰ λευκοῦ γεμίματος ἡμισφαιρικὸν κύπελλον (ἀναπαράστασις) ρυθμοῦ Νέας Μάκρης (Α2γ), ΑΜ 1956, Beilage 5 (ἄνω).
10. Ὅστρακον μετὰ πλαστικῆς κοσμήσεως ἀνθρωπίνου προσώπου (Α2ε) ἐκ Θεσπιῶν, Hesperia 1951, πίν. 86 A.
11. Γραπτὸν μετὰ λευκῆς κοσμήσεως ἀγγεῖον (Α3α) Ἀθηνῶν, Hesperia 1940, σ. 298 εἰκ. 39 (b).
12. Γραπτὴ, μετ' ἐρυθρῆς κοσμήσεως ἐπὶ λευκῆς ἐπιφανείας, ρυθμοῦ Χαιρωνείας (Α3β II), ἡμισφαιρικὴ φιάλη ἐκ Χαιρωνείας, ΑΕ 1908, σ. 65-66 εἰκ. 1.
13. Σφαιρικὸν κύπελλον μετὰ βάσεως καὶ κωνικοῦ λαιμοῦ, ρυθμοῦ Χαιρωνείας (Α3β II), ἐκ Χαιρωνείας, ΑΕ 1908, σ. 72 εἰκ. 5.
14. Κωδωνόσχημον κύπελλον, ρυθμοῦ Λιανοκλαδίου (Α3β III), ἐκ Λιανοκλαδίου, P-T σ. 175 εἰκ. 119 c.
15. Ἀμφορόσχημον μετὰ μελανοχρώμου κοσμήσεως ἀγγεῖον (Α3γ) Ἐλατείας, Orchomenos II, πίν. XXVI 4a.

Β. Νεωτέρα Περίοδος.

16. Ἐρυθρὸν μονόχρωμον (Β1α) κύπελλον (ἀναπαράστασις) Κοκκινιάς, ΠΑΕ 1951, σ. 104, εἰκ. 13.
17. Ἐρυθρὸν μονόχρωμον ἀγγεῖον (Β1α) Ἀθηνῶν, Hesperia 1938, σ. 334 εἰκ. 16.
18. Ὅστρακον νεολιθικοῦ Urfinnis (Β1β) ἀγγείου Ἐλατείας, Hesperia 1962, πίν. 58 b 5.
19. Μελανὸν μονόχρωμον κύπελλον (ἀναπαράστασις) Νέας Μάκρης (Β1γ), ΑΜ 1956, Beilage 12, 2.
20. Ὅστρακον φαιῶ μετὰγωνιώδους περιγράμματος κυπέλλου (Β1δ) Ἐλατείας, Hesperia 1962, πίν. 60 b, 1.

XXIV

- 21-22. Ἐγχάρακτα ὄστρακα (B2) ἐκ τοῦ παρὰ τὸν Μαραθῶνα σπηλαίου τοῦ Πανός, CH. ZERVOS, Naissance de la civil. en Grèce, σ. 499 εἰκ. 837, σ. 501 εἰκ. 841(ἄνω).
23. Ἐγχάρακτον ὄστρακον (B2) προσομοιάζον πρῶιμα κυκλαδικὰ ἀγγεῖα ἐκ Κοκκινιάς, ΠΑΕ 1951, σ. 112 εἰκ. 26 α.
24. Πρόχους μετὰ μελανοχρώμου ἀμαυρῆς κοσμήσεως (B3α) ἐκ Μαραθῶνος, Ἔργον 1958, σ. 20 εἰκ. 18.
25. Κύπελλον ἐπὶ κωνικοῦ ποδὸς μετὰ γραπτῆς Urfirnis κοσμήσεως (B3β) Ὁρχομενοῦ, Orchomenos II, πίν. III.
26. Πολύχρωμον μετὰ σφαιρικοῦ κορμοῦ καὶ κωνικοῦ λαμποῦ ἀγγεῖον (B3γ) ἐξ Ἀστακοῦ, BSA 1947, πίν. 26 ἀριθ. 41.
27. Μελανὸν γραπτὸν ὄστρακον (B3δ I) ἐκ τοῦ παρὰ τὸν Μαραθῶνα σπηλαίου τοῦ Πανός, Ἔργον 1958, σ. 19 εἰκ. 17.
28. Μελανὸν ἀγγεῖον μετὰ γραπτῆς καὶ ἐγχαράκτου κοσμήσεως πληρουμένης λευκῆς ὕλης (B3δ II) ἐξ Ἐλατείας, Hesperia 1962, πίν. 63 α.
29. Φαῖον γραπτὸν ὄστρακον (B3ε I) ἐξ Ἐλατείας, Hesperia 1962, πίν. 62 α. 6.
30. Φαῖον μετὰ στυλβωτῆς κοσμήσεως ἀγγεῖον (ἀναπαράστασις) Νέας Μάκρης (B3ε II), AM 1956, Beilage 14, 1.

Εἰκὼν 2. Νεολιθικὰ Μικρὰ Εὐρήματα..... σ. 195

I. Εἰδώλια.

1. Κορμὸς ἱσταμένου, πηλίνου, στεατοπύγου εἰδωλίου γυναικὸς ἐξ Εὐτρήσεως, Hesperia 1960, πίν. 52, I 34.
2. Κορμὸς κεκλιμένου μαρμαρίνου στεατοπύγου εἰδωλίου γυναικὸς ἐκ τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν, Hesperia 1939, σ. 236 εἰκ. 33.
3. Μαρμαρίνον εἰδώλιον καθήμενον, ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν Πιπτησίων Ἀθηνῶν, AJA 1951, σ. 122-123 πίν. 1c.
4. Μαρμαρίνον εἰδώλιον ἱσταμένης στεατοπύγου γυναικὸς ἐν τῷ Μουσείῳ Ἐλευσίνος, Ἐλευσινιακὰ I, σ. 139 εἰκ. 115 α.
5. Πήλινον εἰδώλιον γυναικὸς ἐκ Χαϊρωνείας, AE 1908, σ. 88-89 παρένθετος πίν. α' ἀριθ. 1.

II. Διάφορα.

6. Πηλίνη σφραγὶς ἐξ Εὐτρήσεως, Hesperia 1960, πίν. 52, II 47 (ἄνω).
7. Λίθινον ἡμισελήνοειδὲς διάτρητον περίαπτον ἐκ Κοκκινιάς, ΠΑΕ 1951, σ. 115 εἰκ. 30 β.
8. Αἰχμὴ βέλους ἐξ ὄψιανοῦ Ἐλατείας, Hesperia 1962, πίν. 70 h, 1.
9. Λίθινος πέλεκυς ἐξ Ἀγίου Ἡλίου, Ἔργον 1963, σ. 137 πίν. 151.
10. Λίθινον ἀγγεῖον (ἀναπαράστασις) Νέας Μάκρης, AM 1956, Beilage 16 α.
11. Πήλινον πεσσοῖ σφενδονῶν Ἐλατείας, Hesperia 1962, πίν. 68 e-g 1-4.

III. Ἐργαλεῖα.

12. Λίθιναι ἀξίναι Ἐλατείας, Hesperia 1962, πίν. 70 a 2-3.
13. Πήλινα πηνία Ἐλατείας, Hesperia 1962, πίν. 69 a-b 2-3.
14. Πήλινον σφονδύλιον Εὐτρήσεως, Hesperia 1960, πίν. 53, II 48.
15. Ὅστεινοι ὀπτεῖς Ἐλατείας, Hesperia 1962, πίν. 69 e 2, 7.
16. Ὅστετνη λαβὴ Εὐτρήσεως, Hesperia 1960, σ. 135 πίν. 52, II 44.

IV. Μετάλλινα εισηγμένα εὑρήματα.

17. Χρυσὸν ἡμισφαιρικὸν κύπελλον μετὰ λαμποῦ ἐξ Εὐβοίας, B. SEGALL, Museum Benaki Athen, Katalog der Goldschmiede-Arbeiten, Athen 1938, πίν. 1-3.
18. Χρυσὸν ἡμισφαιρικὸν ἀγγεῖον μετὰ λαμποῦ ἐξ Εὐβοίας, B. SEGALL, Museum Benaki Athen, Katalog der Goldschmiede-Arbeiten, Athen 1938, πίν. 67-68 Nachtrag 1a.
19. Ἀργυρᾶ ἡμισφαιρικὴ φιάλη μετὰ λαμποῦ ἐξ Εὐβοίας, B. SEGALL, Museum Benaki Athen, Katalog der Goldschmiede-Arbeiten, Athen 1938, πίν. 69 Nachtrag 1b.
- 20-21. Χαλκῆ ἐγγχειρίδια Ἀγίας Μαρίνης, REG 1912, σ. 276 εἰκ. 15. O. MONTELIUS, La Grèce Préclassique I, σ. 128 εἰκ. 418-419.

Εἰκὼν 3. Πρωτοελλαδικὴ Ἀρχιτεκτονικὴ σ. 225

I. Καμπυλόγραμμά Οἰκοδομήματα.

1. Κυκλοτερὲς οἰκοδόμημα N 6 Ὀρχομενοῦ, Orchomenos I, πίν. IV N 6 (κάτω).
2. Ἀψιδοειδὲς οἰκοδόμημα N 27 Ὀρχομενοῦ, Orchomenos I, πίν. IV N 27 καὶ σ. 35 εἰκ. 9 c.
3. Ἀψιδοειδὲς οἶκημα Εὐτρήσεως N, Eutresis, σ. 29 εἰκ. 29, σχέδ. II C, N.
4. Οἰκία Ἀκαδήμου Ἀθηνῶν, ΑΔ 1960 Χρον. σ. 33 (κάτω ἀριστερά).

II. Ὁρθογώνια

5. Ὁρθογώνιος οἰκία δύο κυρίων δωματίων Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 21 εἰκ. 17, οἰκία Η.
6. » » » » » Ραφήνας, ΠΑΕ 1953, σ. 106 εἰκ. 1, οἰκία Γ.
7. Μεγαρόσχημος οἰκία Α Ἀσκηταριοῦ, ΑΕ 1953-54 Μέρους Γ', σ. 63 εἰκ. 4, οἰκία Α.
8. Ὁρθογώνιος οἰκία τριῶν κυρίων δωματίων Ἀγίου Κοσμά, Aghios Kosmas, σχέδ. 8 οἰκία F.

III. Ἀρχιτεκτονικὰ Λεπτομέρεια.

9. Herring-bone masonry, Aghios Kosmas, εἰκ. 12.
10. Ἑστία τῆς οἰκίας I τῆς Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 13 εἰκ. 8.
11. Δίσκος ἐν τῷ δαπέδῳ τῆς οἰκίας L τῆς Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 19 εἰκ. 16.
12. Πλάθανον ἐν τῷ δαπέδῳ οἰκίας E τοῦ Ἀσκηταριοῦ, ΑΕ 1953-54 Μέρους Γ', σ. 74 εἰκ. 9.
13. Βόθροι Ὀρχομενοῦ, Orchomenos I, πίν. XVI, 1.
14. Βόθρος Ἀγίου Κοσμά, Aghios Kosmas, εἰκ. 9.
- 15-16. Κοῖλοι λίθοι περιστροφῆς τῶν θυρῶν, ἐξ Ἀγίου Κοσμά, Aghios Kosmas, εἰκ. 14 P καὶ εἰκ. 18.

Εἰκὼν 4. Πρωτοελλαδικὰ Ταφαί σ. 237

I. Λάκκοι.

1. Λακκοειδὲς τάφος Γλυφάδας, ΠΑΕ 1957, σ. 33 εἰκ. 4 (ἄνω).
2. Λακκοειδὲς τάφος Θηβῶν, ΑΔ 1964 Χρον., πίν. 221 α.

XXVI

II. Θήκαι.

3. Τάφος, σχηματιζόμενος δι' ὀρθίων πλακῶν, Κοπρέζας Ἀττικῆς, Νέον Ἀθήναιον 1955, σ. 291 εἰκ. Α 2.
4. Τάφος, θήκη, Ἀγίου Κοσμᾶ, Aghios Kosmas, εἰκ. 46 τάφος 1.

III. Περίβολοι - Κιβωτίοσχημοι.

5. Κυκλοτερὴς περίβολος Μαρχοπούλου, Νέον Ἀθήναιον 1955, σ. 291 εἰκ. Α 1.
6. Κιβωτίοσχημος τάφος Ἀγίου Κοσμᾶ, Aghios Kosmas εἰκ. 72 τάφος 10.
7. Κιβωτίοσχημος τάφος μετὰ προθύρου, Aghios Kosmas, εἰκ. 56 τάφος 5.

IV. Θαλαμοειδεῖς Μάνικας.

8. Κυκλοτερὴς, ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, πῖναξ Α 3.
9. Τραπεζόσχημος μετὰ καμπύλης τῆς ἑναντι τῆς εἰσόδου πλευρᾶς, ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, πῖναξ Στ' (1).
10. Τραπεζοειδὴς στενότερος ὀπισθεν, ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, πῖναξ Ι (1).
11. Τραπεζοειδὴς πλατύτερος ὀπισθεν, ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, πῖναξ ΙΒ' (1).

Εἰκὼν 5. Πρωτοελλαδικὴ Κεραμική. σ. 255

A. Μετ' Ἑστιλβωμένης Ἑπιφανείας (ΠΕ I-II).

I. Ἄνευ Ἑπιχρίσματος.

1. Ἡμισφαιρικὸν κύπελλον Εὐτρήσεως, Eutresis, πίν. V, 1.
2. Κολουροκωνικὸν κύπελλον Ἀσκηταριοῦ, ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 66 εἰκ. 5.
3. Σκυφοειδὲς ἡμισφαιρικὸν κύπελλον Ἀγίου Κοσμᾶ, Aghios Kosmas, εἰκ. 125 ἀριθ. 45.
4. Μόνωτον κυαθόσχημον κύπελλον Ραφήνας, ΠΑΕ 1953, σ. 117 εἰκ. 13 α.
5. Ἐγχάρακτα ὄστρακα Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 81 εἰκ. 97 ἀριθ. 2,7.

II. Μετ' Ἑπιχρίσματος.

6. Κύπελλον μετὰ προχοῆς (Sauce-boat) Εὐτρήσεως, Eutresis, πίν. VI, 1.
7. Κύπελλον ἐπὶ ποδὸς Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 99 εἰκ. 128 ἀριθ. 3.
8. Πρόχους Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 104 εἰκ. 137.
9. Ἀσκὸς Ἀγίου Κοσμᾶ, Aghios Kosmas, εἰκ. 130 ἀριθ. 30.
10. Μόνωτον κύπελλον Ραφήνας, ΠΑΕ 1952, σ. 145 εἰκ. 12 β.

B. Στιλπνόχρωμα Urfirnis (ΠΕ II-III).

I. Μερικῶς κεκαλυμμένα διὰ Βαφῆς.

11. Ἡμισφαιρικὸν κύπελλον Εὐτρήσεως, Eutresis, πίν. II.
12. Πινάκιον μετὰ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ πυθμένος ἐκ Κίρρας, Kirrha, πίν. XXV ἀριθ. 3.
13. Κύπελλον μετὰ προχοῆς (Sauce-boat) Ἀσκηταριοῦ, ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', πίν. I μετὰ τῶν σ. 64-65.
14. Πρόχους Ἀσκηταριοῦ, ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 70 εἰκ. 11 α.
15. Μόνωτον κυαθόσχημον κύπελλον Εὐτρήσεως, Eutresis, πίν. IX, 4.

II. Πλήρως κεκαλυμμένα διὰ Βαφῆς.

16. Κύπελλον μετὰ προχοῆς (Sauce-boat) Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 100 εἰκ. 130.
17. Ὑδρία Ὀρχομενοῦ, Orchomenos II, πίν. III, 2.
18. Ἀσκὸς Ὀρχομενοῦ, Orchomenos III, πίν. VII, 2.
19. Κύπελλον μὲ κυματιστὸν χειλὸς Ὀρχομενοῦ, Orchomenos III, πίν. X, 1.
20. Ἀμφορόσχημον ποτήριον (tankard) Ὀρχομενοῦ, Orchomenos III, πίν. XIV, 2.

Γ. Γραπτὰ

I. Μετὰ Μελανῆς Κοσμήσεως.

21. Πρόχους Ἀσκηταριοῦ, AE 1953-54 Μέρος Γ', σ. 67 εἰκ. 6.
22. Πυξίς Ραφήνας, ΠΑΕ 1951, σ. 84 εἰκ. 8 α.
23. Κύπελλον μετὰ προχοῆς (Sauce-boat) Ραφήνας (ἀναπαράστασις), ΠΑΕ 1951, σ. 84 εἰκ. 9.
24. Κρατηρόσχημον ἐπὶ ὕψηλῳ ποδὸς κύπελλον Ἀσκηταριοῦ, AE 1953-54 Μέρος Γ', πίν. II μετὰξὺ τῶν σελίδων 72-73.
25. Πυξίς Ραφήνας, ΠΑΕ 1951, σ. 84 εἰκ. 8 β.

II. Μετ' Ἀνοιχτοχρώμου Κοσμήσεως.

26. Πρόχους Θηβῶν, ΑΔ 1964 Χρον., πίν. 222 β.
27. Μόνωτον κύπελλον Ὀρχομενοῦ, Orchomenos III, πίν. XX, 1.
28. Ἀμφορόσχημον ποτήριον (tankard) Εὐτρήσεως, Eutresis, πίν. VIII.
29. Μόνωτον κύπελλον Ὀρχομενοῦ, Orchomenos III, πίν. XX, 3.
30. Ἀμφορόσχημον ποτήριον (tankard) Ὀρχομενοῦ, Orchomenos III, πίν. XII.

Δ. Εἰσηγμένα Ἀγγεῖα.

31. Δέπας Ὀρχομενοῦ, Orchomenos III, πίν. XXIII, 1 (Urfirnis BII).
32. Τηγανόσχημον ἀγγεῖον Μάνικας, ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 15 εἰκ. 14 β.
33. Πρόχους Μάνικας, ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, πίν. Θ' σειρὰ β' ἀριθ. 3 (μέσον).
34. Τηγανόσχημον ἀγγεῖον Ἀγίου Κοσμᾶ, Aghios Kosmas, εἰκ. 148 ἀριθ. 210, α.
35. Ἀγγεῖον ἐπὶ ὕψηλῳ ποδὸς Ἀσκηταριοῦ, AE 1953-54 Μέρος Γ', σ. 75 εἰκ. 26.

Εἰκὼν 6. Πρωτοελλαδικὰ Μικρὰ Εὐρήματα..... σ. 269

I. Ἐκ Λίθου.

1. Εἰδώλιον κυκλαδικοῦ τύπου Μάνικας, ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 3 εἰκ. 2.
2. » » » Ἀγίου Κοσμᾶ, Aghios Kosmas, εἰκ. 163a 2.
3. » » » » » Aghios Kosmas, εἰκ. 163a 1.
4. Λίθινον ἀγγεῖον τριβῆς χρώματος τοῦ προσώπου, Aghios Kosmas, εἰκ. 165b 110.
5. Ὑπερος τριβῆς χρώματος προσώπου, Aghios Kosmas, εἰκ. 166 a 5.
6. Σφραγὶς ἐξ Ἀγίου Κοσμᾶ, Aghios Kosmas, εἰκ. 166a 13, g 13.
7. Σφραγὶς ἐκ Ραφήνας, ΠΑΕ 1953, σ. 117 εἰκ. 15 α-β.
8. Περίαπτον ὑπὸ μορφὴν ποδὸς ἐξ Ἀγίου Κοσμᾶ, Aghios Kosmas, εἰκ. 166a 14.
- 9-10. Αἰχμαὶ βελῶν Ἀγίου Κοσμᾶ, Aghios Kosmas, εἰκ. 166g 17-18.
11. Ἀξίναι ἐξ Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 203 εἰκ. 274, 2, 4.

XXVIII

II. Έκ Πηλοῦ.

12. Ἀγκυροειδὲς ἀντικείμενον ἐξ Ἀναλήψεως, ΑΔ 1918 Παράρτ. Α' (μετὰ τὴν σ. 104), σ. 32.
13. » » ἐκ Σχιστῆς, ΑΕ 1908, πίν. β (σ. 92-93) ἀριθ. 9.
14. » » » Κίρρας, Kirrha, πίν. LXII ἀριθ. 26.
15. Σφονδύλια Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 193 εἰκ. 265 σειρὰ α ἀριθ. 5-6.
16. Πιθανὰ βάρη ὑφαντικῶν ἰστῶν Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 194 εἰκ. 266 ἀριθ. 5-6.
17. Ἑσχάρα Ἀσκηταριοῦ, ΠΑΕ 1955, πίν. 36 δ.
18. Κρατευτῆς Ἀγίου Κοσμά, Aghios Kosmas, εἰκ. 173 T-21.
19. Χωνίων Ραφήνας, ΠΑΕ 1955, πίν. 36 β.
20. Κοχλιάριον Ραφήνας, ΠΑΕ 1953, σ. 115 εἰκ. 11, β.

III. Έξ Ὀστοῦ.

21. Σωλήν, δοχεῖον βαφῆς προσώπου, Μάνικας, ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, πίν. ΙΑ' σειρὰ γ, 1.
22. Ὅπεις καὶ κερφίς ἐξ Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 212 εἰκ. 283, 5-6.
23. Κερφίς Λιανοκλαδίου, P-T σ. 192 εἰκ. 139 P.
24. Κερφίς μὲ πτηνόμορφον κεφαλὴν ἐκ Μάνικας, ΑΕΜ 1959, σ. 279.
25. Ἑμισελήνοειδὲς περιάπτον Μαρκιπούλου, Νέον Ἀθήναιον 1955, σ. 292 εἰκ. Γ 2.
26. Ψῆφοι ὄρμων Κοπρέζης, Νέον Ἀθήναιον 1955, σ. 292 εἰκ. Γ 3.

IV. Έκ Μετάλλου.

27. Χαλκοῦς πέλεκυς Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 217 εἰκ. 287, 2 α.
28. Χαλκὴ ἀξίνη Μαραθῶνος, BCH 1959, σ. 587 εἰκ. 11.
29. Χαλκὴ σμίλη Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 216 εἰκ. 286, 1.
30. Χαλκοῦν μαχαίριον Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 216 εἰκ. 286, 7.
31. Χαλκοῦν ἀγκιστρον ἀλιείας ἐξ Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 216 εἰκ. 286, 6.
32. Ἀργυρὰ τριχολαβίς Μάνικας, ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, πίν. Η' ἀριθ. 3 (κάτω).
33. Χαλκὴ σπάτουλα ἐπιθέσεως βαφῆς προσώπου ἐξ Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 217 εἰκ. 287, 4.
34. Χαλκὴ κερφίς ἐκ Ραφήνας, ΠΑΕ 1952, σ. 148 εἰκ. 14 α.

Εἰκῶν 7. Μεσοελλαδικὴ Ἀρχιτεκτονικὴ σ. 299

I. Καμπυλόγραμμα οἰκοδομήματα.

1. Ἑλληψοειδὲς οἰκία β' Θέρμου, ΑΔ 1915, σ. 253 εἰκ. 14.
2. Ἀψιδοειδὲς μέγαρον Α' Θέρμου, ΑΔ 1915, σ. 231 εἰκ. 2, Α.
3. Ἀψιδοειδὲς οἰκία C Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 35 εἰκ. 37.
4. Ἀψιδοειδὲς οἶκημα E Ἐλευσίνος, Ἐλευσινιακὰ Ι, σ. 19 εἰκ. 8.

II. Οἰκοδομήματα μετ' εὐθυγράμμων τοίχων.

5. Οἰκία Λιανοκλαδίου, P-T σ. 189 εἰκ. 137.
6. Οἰκοδόμημα C Κρίσης, BCH 1937, σ. 304 εἰκ. 5.
7. Οἰκοδόμημα τομέως D Κίρρας, Kirrha, πίν. XII, a-e.
8. Οἰκία Α' Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 37 εἰκ. 42.

III. Ἀρχιτεκτονικὰ Λεπτομέρεια.

9. Ἴπνὸς Εὐτρήσεως, κάτοψις καὶ πλαγία ὄψις, Eutresis, σ. 43 εἰκ. 47 ἀριθ. 4.
10. Τεμάχια ὀροφῆς οἰκίας τῆς Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 63 εἰκ. 71.
11. Τεμάχιον τοίχου τῆς οἰκίας J τῆς Εὐτρήσεως, Eutresis, Σχεδ. II B, οἰκία J.

Εἰκὼν 8. Μεσοελλαδικαὶ Ταφαὶ σ. 315

I. Λάκκοι - Πίθοι.

1. Ἀπλοῦς λάκκος Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 222 εἰκ. 291.
2. Ταφή εἰς πίθον ἐξ Ἐλευσίνος, Ἐλευσινιακὰ I, σ. 44 εἰκ. 25.
3. Ταφή εἰς λάκκον ἐπὶ τῆς ράχεως ἐξ Ἐλευσίνος, Ἐλευσινιακὰ I, σ. 37 εἰκ. 20.
4. Ταφή εἰς λάκκον, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς, ἐξ Ἐλευσίνος, Ἐλευσινιακὰ I, σ. 38 εἰκ. 21.

II. Περίβολοι.

5. Περίβολος λίθων Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 222 εἰκ. 297, τάφος 22.
6. Περίβολος ἐξ Ἐλευσίνος, Ἐλευσινιακὰ I, σ. 41 εἰκ. 23, τάφος 2.
7. » » » Ἐλευσινιακὰ I, σ. 48 εἰκ. 28, τάφος 4.
8. Περίβολος μετὰ προθύρου Ἀφιδνῶν, AM 1896, πίν. XIII, τάφος XII.

III. Θήκαι - Κιβωτίσχημοι.

9. Θήκη Κρίσης, BCH 1937, σ. 310 εἰκ. 12 (ἄνω) τάφος 6.
10. » Κίρρας, Kirrha, πίν. XIX (κάτω) τάφος 55.
11. Διπλῇ καθ' ὕψος θήκη Ἀφιδνῶν, AM 1896, πίν. XIII (κάτω), τάφος I.
12. Κιβωτίσχημος Ὀρχομενοῦ, Orchomenos I, πίν. XXIII (κάτω), τάφος P² 77.

Εἰκὼν 9. Μεσοελλαδικὴ Κεραμικὴ σ. 337

A. Μινύεια

I. Φαῖα.

1. Δίωτον χαμηλὸν κύπελλον Κρίσης, BCH 1938, σ. 114 εἰκ. 3, 1.
2. Δίωτον κύπελλον ἐπὶ χαμηλοῦ ποδὸς Κίρρας, Kirrha, πίν. XLIII ἀριθ. 24.
3. Κύπελλον ἐπὶ ὑψηλοῦ ποδὸς Λιανοκλαδίου, P-T σ. 187 εἰκ. 135.
4. Κύπελλον ἐπὶ χαμηλοῦ ποδὸς ἐκ Θέρμου, AD 1915, σ. 257 εἰκ. 16, β.
5. Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ ἐξ Ἐλευσίνος, Ἐλευσινιακὰ I, σ. 71 εἰκ. 46 ἀριθ. 52.

II. Μελανὰ - Ἀγγεῖα καὶ Ἐρυθρά.

6. Χαμηλὸν κύπελλον μεθ' ὀριζοντίων ραβδώσεων Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 133 εἰκ. 181.
7. Χαμηλὸν κύπελλον μεθ' ὑψηλῶν λαβῶν ἐκ Κίρρας, Kirrha, πίν. XXXV ἀριθ. 12.
8. Κύπελλον Εὐτρήσεως ἐπὶ χαμηλοῦ ποδός, Eutresis, σ. 133 εἰκ. 178.
9. Ἐρυθρὸν κύπελλον ἐπὶ ὑψηλοῦ ποδός ἐξ Εὐτρήσεως, Eutresis, πίν. X.
10. Ἐρυθρὸν κύπελλον ἐπὶ χαμηλοῦ ποδός ἐκ τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν, Hesperia 1937, σ. 549 εἰκ. 7.

XXX

III. Ὡχροά.

11. Κύπελλον με μακράν λαβήν (ἀρυτήρ) Θέρμου, ΑΔ 1915, σ. 262 εικ. 26.
12. Κύπελλον μετά ποδός Θέρμου, ΑΔ 1915, σ. 264 εικ. 29.
13. Κύπελλον ἐπὶ ὕψηλῳ ποδός ἐξ Ἐλευσίνος, Ἐλευσινιακά I, σ. 76 εικ. 51.
14. Κανθαρόσχημον χαμηλὸν κύπελλον Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 163 εικ. 227.
15. Μόνωτον κύπελλον Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 163 εικ. 226 ἀριθ. 2.

B. Ἀμαυρόχρωμα.

I. Χονδροειδῆ.

16. Φιαλόσχημον κύπελλον Ἀφιδνῶν, AM 1896, πίν. XV, 5.
17. Ἀμφορεύς Λιανοκλαδίου, P-T, σ. 181 εικ. 125.
18. Πρόχους Κίρρας, Kirrha, πίν. XLI.
19. Πίθος Εὐτρήσεως, Eutresis, πίν. XIV.
20. » » Eutresis, σ. 149 εικ. 205.

II. Τελειότερα.

21. Σκυφοειδὲς μετά πλαγίου στομίῳ κύπελλον ἐξ Ἀθηνῶν, Hesperia 1938, σ. 337 εικ. 19.
22. Κολουροκωνικὸν κύπελλον Ἐλευσίνος, Ἐλευσινιακά I, σ. 103 εικ. 83 ἀριθ. 302.
23. Ὅστρακον με παράστασιν φυτοῦ Κίρρας, Kirrha, πίν. XXXI a.
24. » » πτηνοῦ Kirrha, πίν. XXXI i.
25. Καλαθόσχημον ἀγγεῖον με παράστασιν δελφίνος ἐκ Κίρρας, Kirrha, πίν. LI ἀριθ. 60.
26. Ποτήριον τύπου Βαφείου ἐξ Ἐλευσίνος, ΠΑΕ 1952, σ. 64. εικ. 5, 1.

III. Πολύχρωμα.

27. Φιαλόσχημον ἀγγεῖον ἐπὶ ποδός ἐξ Εὐτρήσεως, Eutresis, πίν. XVII, 1.

Γ. Στιλπνόχρωμα.

I. Μετ' Ἀνοικτοχρώμου Κοσμήσεως.

28. Πίθος μετά λευκῆς κοσμήσεως ἐξ Ἀθηνῶν, Hesperia 1938, σ. 338 εικ. 20.
29. Κύπελλον κυαθόσχημον μετά προχοῆς Ἀθηνῶν, Hesperia 1938, σ. 339 εικ. 21.

II. Μελανόχρωμα.

30. Κρατηρόσχημον κύπελλον Ὑρίας, Hesperia Suppl. VIII, πίν. 7 ἀριθ. 1.
31. Κυαθόσχημον κύπελλον Κίρρας, Kirrha, πίν. L ἀριθ. 57.

Εἰκὼν 10. Μεσοελλαδικὰ Μικρὰ Εὐρήματα σ. 347

I. Ἐκ Χαλκοῦ.

1. Ξίφος ἐκ Κίρρας, Kirrha, πίν. LVI.
2. Ἐγχειρίδιον ἐκ Κίρρας, Kirrha, πίν. LIX ἀριθ. 4.
3. Ἐγχειρίδιον ἐξ Ἐλευσίνος, Ἐλευσινιακά I, σ. 147 εικ. 121.
4. Μαχαίριον ἐκ Κίρρας, Kirrha, πίν. LVII ἀριθ. 2 καὶ πίν. LIX ἀριθ. 2.
5. Μαχαίριον Ἐλατείας, ΑΕ 1908, σ. 94 εικ. 16.
6. Ὅπεις Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 217 εικ. 288 ἀριθ. 3-4.

II. Ἐκ Λίθου.

7. Ἀξῖναι Κρίσης, BCH 1938, σ. 144 εἰκ. 22 ἀριθ. 8-9, 14-15.
8. Λίθιναι αἰχμαὶ βελῶν Ἐλευσίνος, Ἐλευσινιακά I, σ. 148 εἰκ. 122 γ, β, α.
9. » » » Ἀθηνῶν, AE 1902, σ. 128 εἰκ. 3 ἀριθ. 1, 2, 5.
10. Αἰχμὴ βέλους Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 208 εἰκ. 280 ἀριθ. 2.
11. Σφῦρα ἢ κεφαλὴ ροπαλοῦ Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 207 εἰκ. 278 ἀριθ. 6.
12. Πολεμικοὶ πελέκεις Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 207 εἰκ. 278 ἀριθ. 7-8.

III. Ἐκ Πηλοῦ.

13. Σφονδύλια Ἐλευσίνος, Ἐλευσινιακά I, σ. 143 εἰκ. 118 ἀριθ. 2,4,5.
14. Βάρη ὑφαντικῶν ἱστῶν, Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 193 εἰκ. 265 σειρὰ β' ἀριθ. 1-2.

IV. Ἐξ Ὀστροῦ.

15. Καρφίδες Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 213 εἰκ. 284 ἀριθ. 5-6.
16. Ὀπεῖς Εὐτρήσεως, Eutresis, σ. 213 εἰκ. 284 ἀριθ. 11-12.
17. Ὀδόντες εἰργασμένοι ἐξ Ἐλευσίνος, Ἐλευσινιακά I, σ. 144 εἰκ. 119 ἀριθ. 1 τῶν σειρῶν 1,2,3.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

	Σελίς
1. Διαίρεσις τῆς χώρας καὶ ὁδοὶ	8
2. Νεολιθικὴ Κατοίκησις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος	59
3. Πρωτοελλαδικὴ Κατοίκησις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.....	87
4. Μεσοελλαδικὴ » » » »	103
5. Ὑστεροελλαδικὴ » » » »	131
6. Προδωρικὴ κατοίκησις » » » »	483

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

1. Χρονολογικὸν Περίγραμμα τῆς Προϊστορίας τοῦ Αἰγαίου	3
2. Σύνοψις τῶν Προϊστορικῶν θέσεων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος	137
3. Γραφικὴ παράστασις τῆς Προϊστορικῆς στρωματογραφίας τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος	145
4. Σύνοψις καὶ ταξινόμησις τῶν Νεολιθικῶν Μικρῶν Εὐρημάτων	199 - 200
5. » » » » Πρωτοελλαδικῶν Μικρῶν Εὐρημάτων	273 - 274
6. Σύνοψις τῶν Μεσοελλαδικῶν ταφῶν	319
7. Σύνοψις καὶ ταξινόμησις τῶν ΜΕ Μικρῶν Εὐρημάτων ...	351
8. Σύνοψις καὶ ταξινόμησις τῶν σπουδαιότερων Ὑστεροελλαδικῶν δεδομένων	463 - 467

ΣΥΝΤΕΤΜΗΜΕΝΑΙ ΛΕΞΕΙΣ

- AA Archäologischer Anzeiger
AAW Anzeiger für die Altertumswissenschaft
ΑΔ 'Αρχαιολογικὸν Δελτίον
ΑΔ Μελέται = 'Αρχαιολογικὸν Δελτίον, Μέρος Α, Μελέται
ΑΔ Παράρτ. » » Παράρτημα
ΑΔ Χρον. » » Μέρος Β, Χρονικά
ΑΕ 'Αρχαιολογική 'Εφημερίς
ΑΕ Χρον. » » Χρονικά
ΑΕΜ 'Αρχεῖον Εὐβοϊκῶν Μελετῶν
Aghios Kosmas = G. E. MYLONAS, Aghios Kosmas; An Early Bronze Age Settlement and Cemetery in Attica, Princeton New Jersey 1959.
AEKG F. SCHACHERMEYR, Die Aeltesten Kulturen Griechenlands, Stuttgart 1955.
AJA American Journal of Archaeology.
Akropolis Vasen = B. GRAEF- E. LANGLOTZ, Die antiken Vasen von der Akropolis zu Athen, Berlin 1925-1933.
ÅLIN P. ÅLIN, Das Ende der mykenischen Fundstätten auf dem griechischen Festland (Studies in Mediterranean Archaeology, τόμ. I), Lund 1962.
AM Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung.
'Αν. 'Αχρ. = Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ- G. KAWERAU, 'Η ἀνασκαφή τῆς 'Ακροπόλεως τῶν 'Αθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890, 'Αθήναι 1906.
Annuario Annuario della R. Scuola Archeologica di Atene e delle Missioni Italiane in Oriente.
Ar. Cr. J. D. S. PENDLEBURY, The Archaeology of Crete, London 1939.
Asine FRÖDIN-PERSSON, Asine: Results of the Swedish Excavation 1922-1930, Stockholm 1938.
BCH Bulletin de Correspondance Hellénique (École Française d'Athènes).
Berbati G. SAEFLUND, Excavations at Berbati 1936-1937, Stockholm 1965.
BSA Annual of the British School at Athens.
Γέρας Γέρας 'Αντωνίου Κεραμοπούλλου.
CAH Cambridge Ancient History.
Corinth I Results of Excavation Conducted by the American School of Classical Studies in Athens, τόμ. I (1932).
CRAI Comptes Rendus des séances de l' Académie des Inscriptions et Belles Lettres.
CVA Corpus Vasorum Antiquorum.
Dawn 1950 = G. V. CHILDE, The Dawn of European Civilization, 5th Edition, London 1950.
Δ-Σ X. ΤΣΟΥΝΤΑΣ, Αἱ προϊστορικά ἀκροπόλεις τοῦ Διμηνίου καὶ Σέσκλου, 'Αθήναι 1908.
'Ελλ. 'Ανθρ. 'Ετ. Πρ. = 'Ελληνική 'Ανθρωπολογική 'Εταιρεία, Πρακτικά Συνεδριῶν.
'Εργον Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ, Τὸ 'Εργον τῆς ἐν 'Αθήναις 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας.
Eutresis H. GOLDMAN, Excavations at Eutresis in Boeotia, Cambridge Mass. 1931.
FIMMEN D. FIMMEN, Die Kretisch-mykenische Kultur, Leipzig-Berlin 1921.

- GAMS R. HOPE SIMPSON, A Gazetteer and Atlas of Mycenaean Sites, University of London, Institute of Classical Studies, Bulletin Supplement No 16, 1965.
- GdA Ed. MEYER, Geschichte des Altertums, τόμ. I-V, Stuttgart 1907-1939.
- Gräb. v. Att. = H. GROPENGIESSER, Die Gräber von Attika der vormykenische und mykenische Zeit, Athen 1907.
- Harv. Stud. = Harvard Studies in Classical Philology.
- ILN Illustrated London News.
- VI Intern. Kongr. = Bericht über die VI International Kongress für Archäologie, Berlin 21-26 August 1939.
- IPEK Jahrbuch für prähistorische und ethnographische Kunst.
- JdI Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts.
- JHS Journal of Hellenic Studies.
- JHS Arch. Rep. = Journal of Hellenic Studies, Archaeological Report.
- Korakou C. W. BLEGEN, A Prehistoric Settlement near Corinth, Boston-New York 1921.
- LAAA Annals of Archaeology and Anthropology, University of Liverpool.
- LMTS V. R. d' A. DESBOROUGH, The Last Mycenaeans and Their Successors: An Archaeological Survey c. 1200 - c. 1100 B.C., Oxford 1964.
- Locriens I-II = L. LERAT, Les Locriens de l'ouest, I-II, Paris 1952.
- MATZ, Handbuch II = F. MATZ, Die Aegäis, Handbuch der Archäologie II (I) σ. 117-308 (Im Rahmen des Handbuchs der Altertumswissenschaft begründet von IWAN VON MÜLLER erweitert von WALTER OTTO, fortgeführt von HERMANN BENGISON, sechste Abteilung, zweite Textband, München 1950).
- ME Μεσοελλαδική.
- Minoica Festschrift J. Sundwall (1958).
- Μυκ. 'Ακρ. 'Αθ. = Σ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, 'Η Μυκηναϊκή 'Ακρόπολις τῶν 'Αθηνῶν, 'Αθήναι 1962.
- Myc. Doc. = VENTRIS-CHADWICK, Documents in Mycenaean Greek, Cambridge 1956.
- Myc. Pot. = A. FURUMARK, The Mycenaean Pottery, Analysis and Classification, Stockholm 1941.
- Myk. Vasen = FURTWÄNGLER-LOESCHKE, Mykenische Vasen, Berlin 1886.
- Νεολ. 'Επ. = Γ. Ε. ΜΥΛΩΝΑ, 'Η Νεολιθική 'Εποχή ἐν 'Ελλάδι, 'Αθήναι 1928.
- Orchomenos I-III = Abhandlungen der Bayerischen Akademie der Wissenschaft 1907-1934.
- "Οστρακα ἐκ Δεκελείας = "Οστρακα ἐκ Δεκελείας συλλεγόμενα νῦν τὸ πρῶτον καὶ ἐκδιδόμενα τύποις ὑπὸ τῶν Α.Α. Β.Β. Υ.Υ. τῶν πριγκιπισσῶν Σοφίας καὶ Εἰρήνης καὶ τῆς καθηγητρίας αὐτῶν Θεοφανοῦς 'Α. 'Αρβανιτοπούλου, ἐν 'Αθήναις 1959.
- ΠΑΑ Πρακτικά τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν.
- ΠΑΕ Πρακτικά τῆς ἐν 'Αθήναις 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας.
- ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι = Α. Γ. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων, 'Αθήναι 1910.
- ΠΕ Πρωτοελλαδική.
- Perachora = H. PAYNE κ. ἄ. Perachora, The Sanctuaries of Hera Akraia and Limenia: Excavations of the British School of Archaeology at Athens 1930-1933, I-II, Oxford 1940-1962.
- Phylakopi = D. G. HOGARTH κ. ἄ., Excavations at Phylakopi in Melos, London 1904.

XXXIV

- P-M W. A. HEURTLEY, Prehistoric Macedonia, Cambridge 1939.
- Π-Π Κ. Θ. ΣΥΡΙΟΠΟΥΛΟΣ, 'Η προϊστορία τῆς Πελοποννήσου, 'Αθήναι 1964.
- Prosymna = C. W. BLEGEN, Prosymna: The Helladic Settlement Preceding the Ar-
give Heraeum, Cambridge 1937.
- P-T WACE - THOMPSON, Prehistoric Thessaly, Cambridge 1912.
- RA Revue Archéologique.
- RE PAULY - WISSOWA κλπ. Real Encyclopädie.
- REG Revue des Études Grecques.
- Robinson Studies I=Studies Presented to David Moore Robinson on His Seventieth
Birthday, τόμ. I.
- Suppl. Supplement.
- Thermi W. LAMB, Excavation at Thermi in Lesbos, Cambridge 1936.
- Thorikos H. F. MUSSCHE κ.ξ., Thorikos I-III (1963-1965), Rapport Préliminaire
sur la première (deuxième, troisième) Campagne de fouilles, Bruxelles
1967-1968.
- Troy I-III =Excavation Conducted by the University of Cincinnati 1932-1938,
Princeton 1950-1953.
- Tsountas - Manatt = Tsountas-Manatt, The Mycenæan Age, London 1897.
- ΥΕ 'Υστεροελλαδική.
- Zygouries C. W. BLEGEN, Zygouries: A Prehistoric Settlement in the Valley of Cleo-
nae, Cambridge Mass. 1928.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ¹

Α. ΦΘΙΩΤΙΣ

α. Αὐτοτελῆ.

1. WACE-THOMPSON, Prehistoric Thessaly, Cambridge 1912.
2. M. BÉQUIGNON, La vallée du Spercheios des origines au IV^e siècle, Paris 1937.

β. Ἀρθρα.

3. WACE-THOMPSON, Early Civilization in North Greece: Preliminary Report on Excavation in 1909 (Λιανοκλάδι), LAAA 1909, 149-158.
4. S. MARINATOS, Forschungen in Thermopylai (Βαρδάτες), VI Intern. Kongr. (1939), 333-341.
5. P. LEMERLE, Chronique des fouilles κλπ. en 1939 (Βαρδάτες), BCH 1939, 311-312.
6. Γ. ΜΠΑΚΑΛΑΚΗΣ, Ἡ Φουρνοσπηλιὰ στὴν Οἶτη, Θεσσαλικά 1958, 66-69.
7. R. HOPE SIMPSON-J. F. LAZENBY, The Kingdom of Peleus and Achilles (Πλατάνια, Ἐχινούς, Λάρισα Κρεμαστή, Τραχίς), Antiquity 1959, 102-105.

B. ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ - ΑΙΤΩΛΙΑ

α. Αὐτοτελῆ.

1. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Τὰ ἐλλειψοειδῆ κτίσματα τοῦ Θέρμου, Ἀθῆναι 1909.

β. Ἀρθρα.

2. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Ἀνασκαφαὶ ἐν Θέρμῳ, ΑΕ 1900, 161-212.
3. » » Ἀνασκαφαὶ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Λοκρίδι, ἐν Αἰτωλίᾳ καὶ ἐν Φωκίδι, ΠΑΕ 1906, 130-145.
4. G. SOTIRIADIS, Bericht über die Ausgrabungen in Lokris Hesperia und in Phokis, AM 1906, 392-404.
5. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Ἀνασκαφαὶ ἐν Αἰτωλίᾳ καὶ Ἀκαρνανίᾳ (Καλυδών, Στράτος, Κόροντα), ΠΑΕ 1908, 95-100.
6. Κ. ΡΩΜΑΙΟΣ, Ἀγγελίαι : Αἰτωλία, Ἀκαρνανία (Θέρμον), ΑΕ 1912, 267-268.
7. » » Ἀγγελίαι : Δ'. Θέρμον, ΑΕ 1913, 236.
8. G. KARO, Archäologische Funde im Jahre 1912 (Θέρμον), ΑΑ 1918, 98-100.

1. Αἱ δημοσιεύσεις τῶν εὐρημάτων ἐξ ἐκάστης περιοχῆς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἔχουν καταγραφῇ εἰς δύο ομάδας, (α) αὐτοτελῆ βιβλία καὶ (β) ἄρθρα εἰς Περιοδικά, καὶ κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν δημοσιεύσεως. Ἡ εὕρεσις παραπομπῆς ἐκ τοῦ κειμένου δέον νὰ ἀναζητηθῇ ἐκ τοῦ ἔτους δημοσιεύσεως. Δημοσιεύσεις γνωσταὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ συγγραφέως θὰ ἀναζητηθοῦν διὰ τοῦ ἐν τέλει ἀλφαβητικοῦ Καταλόγου ὀνομάτων καὶ πραγμάτων.

9. G. KARO, Archäologische Funde im Jahre 1914 (Θέρμων), AA 1915, 192-196.
10. Κ. ΡΩΜΑΙΟΣ, Ἐκ τοῦ προϊστορικοῦ Θέρμου, ΑΔ 1915, 225-279.
11. » » Ἐρευναι ἐν Θέρμῳ, ΑΔ 1916, 179-189.
12. » » Εἰδήσεις ἐκ τῆς 8ης Ἀρχαιολογικῆς Περιφερείας κατὰ τὰ ἔτη 1920-21. Θέρμος, ΑΔ 1920-21 Παράρτ., 168-169.
13. » » Ἀνασκαφὴ ἐν Θέρμῳ, ΠΑΕ 1931, 61-70.
14. » » » » ΠΑΕ 1932, 55-56.
15. S. BENTON, The Ionian Islands: Aetolia and Akarnania, BSA 1931-32, 238-246.
16. » » Hagios Nikolaos near Astakos in Akarnania, BSA 1947, 156-183.
17. Α. Κ. ΟΡΑΝΔΟΣ, Τὸ Ἔργον τῆς ἐν Ἀθῆναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1963 (Ἅγιος Ἡλίας), 126-137.
18. Ε. ΜΑΣΤΡΟΚΩΣΤΑΣ, Ἀνασκαφὴ Ἀγίου Ἡλίας - Μεσολογγίου (Ἰθωρίας), ΑΔ 1964 (1966) Χρον., 295-300.
19. Α. Η. S. MEGAW, Archaeology in Greece, 1963-1964 (Προφήτης Ἡλίας), JHS 1964 Arch. Rep., 14.
20. G. DAUX, Chronique des fouilles et découvertes archéologiques en Grèce en 1963 (Προφήτης Ἡλίας), BCH 1964, 762-769.

Γ. ΦΩΚΙΣ - ΛΟΚΡΙΣ

α. Αὐτοτελεῖ.

1. P. PARIS, Élatée, Paris 1892.
2. L. LERAT, Les Locriens de l'ouest, Μέρη I-II, Paris 1952.
3. [ΓΑΛΛ. ΑΡΧ. ΣΧΟΛ.], Fouilles de Delphes, τόμ. II, II 3, IV, V, 1908-1960.
4. F. SCHÖBER, Phokis, Crossen 1924.
5. L. DOR & K. Kirrha. Étude de Préhistoire Phocidienne, Paris 1960.

β. Ἀρχαία.

6. P. WOLTERS, Mykenische Vasen aus dem nördlichen Griechenland (Ἀντίκυρα-Μεδεών), AM 1889, 267-269.
7. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Αἱ παρὰ τὴν Χαιρώνειαν, τὸν Ὀρχομενὸν καὶ τὴν Ἐλάτειαν ἀνασκαφαί, ΠΑΕ 1904, 35-57.
8. G. SOTIRIADIS, Untersuchungen in Boeotien und Phokis (Δραχμάνι - Ἐλάτεια), AM 1905, 133-140.
9. » » Bericht über die Ausgrabungen in Lokris Hesperia und in Phokis (Δραχμάνι), AM 1906, 396-404.
10. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Ἀνασκαφαί ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Λοκρίδι, ἐν Αἰτωλίᾳ καὶ ἐν Φωκίδι (Μάνεσι, Δραχμάνι), ΠΑΕ 1906, 140-145.
11. » » Ἀνασκαφαί ἐν Χαιρωνείᾳ, παρὰ τὸν Ὀρχομενὸν καὶ ἐν Φωκίδι (Ἀντίκυρα), ΠΑΕ 1907, 111-112.
12. » » Προϊστορικὰ ἀγγεῖα Χαιρωνείας καὶ Ἐλατείας, ΑΕ 1908, 63-96.
13. [G. SOTIRIADIS], Ausgrabungen, Funde, Reisen und kleine Mitteilungen. I. Griechenland. 1. Boeotien und Phokis (Δραχμάνι, Σχιστή, Ἀντίκυρα), Memnon 1908, 96-98.
14. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Αἱ ἐν Χαιρωνείᾳ καὶ κατὰ τὴν Φωκίδα ἀνασκαφαί (Δραχμάνι), ΠΑΕ 1909, 123-130.

15. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Ἀνασκαφαὶ ἐν Χαιρωνείᾳ καὶ ἐν Φωκίδι (Δραχμάνι, Ἀγία Μαρίνα), ΠΑΕ 1910, 159-167.
16. » » Ἀνασκαφαὶ ἐν Φωκίδι. Ὁ συνοικισμὸς τῆς Ἀγίας Μαρίνης, ΠΑΕ 1911, 205-235.
17. G. SOTIRIADIS, Fouilles préhistoriques en Phocide (Δραχμάνι, Μάνεσι, Ἀγία Μαρίνα), REG 1912, 253-299.
18. G. KARO, Archäologische Funde im Jahre 1912 (Ἀλαί), AA 1913, 104-105.
19. G. WELTER, Archäologische Funde in den Jahren 1923-4 (Δελφοί), AA 1925, 325-327.
20. G. KARO, Archäologische Funde vom Juli 1934 bis Juli 1935 (Δελφοί), AA 1935, 192-194.
21. » » Archäologische Funde vom Sommer 1935 bis Sommer 1936 (Δελφοί, Κρῖσα), AA 1936, 128-131.
22. P. LEMERLE, Chronique des fouilles κλπ. (Δελφοί, Κρῖσα), BCH 1935, 274-278.
23. M. C. PICARD, Rapport sur les travaux de l'École d' Athènes, en 1934-1935 (Δελφοί), CRAI 1936, 113-116.
24. L. LERAT, Trouvailles Mycéniennes à Delphes, BCH 1935, 329-375, 522.
25. LERAT-JANNORAY, Premières recherches sur l'acropole de Krisa (Phocide), RA 1936 II, 129-145.
26. L. LERAT, Tombes submycéniennes et géométriques à Delphes, BCH 1937, 44-52.
27. JANNORAY-VAN EFFENTERRE, Fouilles de Krisa (Phocide), BCH 1937, 299-326.
28. P. LEMERLE, Chronique des fouilles 1937 (Κίρρα), BCH 1937, 457-461.
29. JANNORAY-VAN EFFENTERRE, Fouilles de Krisa, BCH 1938, 110-147.
30. P. AMANDRY, Vases, bronzes et terres cuites de Delphes (fouilles de 1938), BCH 1938, 305-307.
31. P. LEMERLE, Chronique des fouilles 1938 (Κίρρα), BCH 1938, 465-470.
32. L. LERAT, Fouilles de Delphes (1934-1935): Rapport préliminaire, RA 1938 II, 183-227.
33. [ΓΑΛΛ. ΑΡΧ. ΣΧΟΛ.], Chronique des fouilles 1940-1941 (Δελφοί), BCH 1940-41, 255, 258, 264, 270-271.
34. P. AMANDRY, Petits objets de Delphes, BCH 1944-45, 51-52.
35. » » Chronique des fouilles en 1947 (Δελφοί), BCH 1947-48, 454.
36. AMANDRY - LERAT - POUILLOUX, Chronique des fouilles en 1949 (Δελφοί), BCH 1950, 320-328.
37. [ΓΑΛΛ. ΑΡΧ. ΣΧΟΛ.], Chronique des fouilles en 1956 (Δελφοί), BCH 1957, 707-710.
38. Ε. Σ. ΜΑΣΤΡΟΚΩΣΤΑΣ, Προϊστορικοὶ συνοικισμοὶ ἐν Ἑσπερίᾳ Λοκρίδι, Φωκίδι καὶ Βοιωτίᾳ (Ἰτέα, Ἀντίκυρα, Τιθρώνιον), ΑΕ 1956 Χρον., 23-26.
39. S. S. WEINBERG, Prehistory in Phocis (Ἑλάτεια), Archaeology 1959, 282-283.
40. G. DAUX, Chronique des fouilles 1959 (Ἑλάτεια), BCH 1960, 758-760.
41. L. LERAT, Fouilles à Delphes, à l'est du grand sanctuaire (1950-1957), BCH 1961, 357-366.
42. S. S. WEINBERG, A Neolithic Site at Elateia, AJA 1961, 193.
43. » » » Excavations at Prehistoric Elateia, 1959, Hesperia 1962, 158-209.
44. C. VATIN, Un site helladique ancien à Galaxidi, BCH 1964, 559-568.

XXXVIII

45. G. DAUX, Chronique des fouilles et découvertes archéologiques en Grèce en 1963 ('Αντίκυρα - Μεδεδών), BCH 1964, 850-851.
46. A. H. S. MEGAW, Archaeology in Greece, 1963-1964 ('Αντίκυρα-Μεδεδών), JHS 1964 Arch. Rep., 14.
47. » » » » » » 1966-1967 ('Αντίκυρα-Μεδεδών), JHS 1967 Arch. Rep., σ. 13.
48. G. DAUX, Chronique des fouilles 1966 ('Αντίκυρα-Μεδεδών), BCH 1967, 853-870.

Δ. ΒΟΙΩΤΙΑ

α. Αὐτοτελής.

1. H. SCHLIEMANN, Orchomenos. Bericht über meine Ausgrabungen im böotischen Orchomenos, Leipzig 1881.
2. H. BULLE, Orchomenos I. Die älteren Ansiedlungsschichten, München 1907.
3. H. GOLDMANN, Excavations at Eutresis in Boeotia, Cambridge Mass. 1931.
4. E. KUNZE, Orchomenos II. Die neolithische Keramik, München 1931.
5. » » Orchomenos III. Die Keramik der frühen Bronzezeit, München 1934.

β. Ἀρθρα.

6. H. SCHLIEMANN, Exploration of the Boeotian Orchomenus, JHS 1881, 122-163.
7. » » Ausgrabungen in Orchomenos und Kreta, Verhandl. d. Berl. anthrop. Gesell. Sitzung 26 Juni 1886.
8. J. C. ROLFE, Discoveries at Anthedon in 1889, AJA 1890, 96-107.
9. H. S. WASHINGTON, Excavations by the American School at Plataia in 1891, AJA 1891, 404.
10. M. L. KAMBANIS, Le dessèchement du lac Copais par les anciens, BCH 1892, 121-137.
11. » » » » » » » » » » BCH 1893, 322-342.
12. A. DE RIDDER, Fouilles de Gha, BCH 1894, 271-310.
13. » » » Fouilles d' Orchemène, BCH 1895, 137-224.
14. F. NOACK, Arne, AM 1894, 405-485.
15. Δ. ΦΙΛΙΟΣ, Προϊστορικοί τάφοι παρά τὰς Θήβας, ΠΑΕ 1897, 94-104.
16. Α. Ν. ΣΚΙΑΣ, Ἀνασκαφή ἐν Πλαταιαῖς, ΠΑΕ 1899, 42-56.
17. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Ἀνασκαφή δύο τύμβων παρά τὴν Χαιρώνειαν, ΠΑΕ 1902, 53-59.
18. G. SOTIRIADIS, Das Schlachtfeld von Chäroneia, κλπ., AM 1903, 301-330.
19. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Αἱ παρά τὴν Χαιρώνειαν, τὸν Ὀρχομενὸν καὶ τὴν Ἐλάτειαν ἀνασκαφαί, ΠΑΕ 1904, 35-57.
20. G. SOTIRIADIS, Untersuchungen in Boeotien und Phokis (Χαιρώνεια, Ὀρχομενός), AM 1905, 113-133.
21. A. C. B. BROWN, Excavations at Schimatari and Dilisi in Boeotia, BSA 1905-6, 93-100.
22. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Προϊστορικά ἀγγεῖα Χαιρωνείας καὶ Ἐλατείας, ΑΕ 1908, 63-96.
23. » » Αἱ ἐν Χαιρωνείᾳ καὶ κατὰ τὴν Φωκίδα ἀνασκαφαί, ΠΑΕ 1909, 123-130.
24. Α. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ, Ἡ οἰκία τοῦ Κάδμου, ΑΕ 1909, 57-122.
25. » » Ἀνασκαφαί τάφων ἐν Θήβαις, ΠΑΕ 1910, 152-158.
26. » » Μυκηναῖοι τάφοι ἐν Αἰγίνῃ καὶ ἐν Θήβαις, ΑΕ 1910, 209-252.

27. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, 'Ανασκαφαὶ ἐν Χαϊρωνείᾳ καὶ ἐν Φωκίδι, ΠΑΕ 1910, 159-167.
28. Ν. Γ. ΠΑΠΠΑΔΑΚΙΣ, 'Ανασκαφαὶ τάφων ἐν Βοιωτίᾳ (Θήβαι, Δράμεσι, Χάλια.) ΠΑΕ 1911, 141-142.
29. Α. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ, 'Ανασκαφή τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου ἐν Θήβαις, ΠΑΕ 1911, 143-152.
30. » » 'Ανασκαφή τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου ἐν Θήβαις, ΠΑΕ 1912, 85-87.
31. G. KARO, Archäologische Funde im Jahre 1913 (Λιθοσωρός, Δράμεσι, Αὐλίσ), ΑΑ 1914, 122-123.
32. (Ν. Γ. ΠΑΠΠΑΔΑΚΙΣ), 'Ανασκαφαί. Β' 'Αρχαιολογικὴ Περιφέρεια (Χάλια, Δράμεσι, Αὐλίσ), ΑΔ 1915, Παράρτ., 55-56.
33. Ν. Γ. ΠΑΠΠΑΔΑΚΙΣ, Περὶ τὸ Χαρόπειον τῆς Κορωνείας (Καλάμι), ΑΔ 1916, 258.
34. Α. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ, Θηβαϊκά, ΑΔ 1917, 1-503.
35. » » 'Ανασκαφή τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου ἐν Θήβαις, ΠΑΕ 1921, 32-34.
36. » » Περὶ τῶν ἐν τῷ Καδμείῳ τῶν Θηβῶν ἀνασκαφῶν, ΠΑΕ 1922, 28-31.
37. [ΓΑΛΛ. ΑΡΧ. ΣΧΟΛ.], Chronique des fouilles (Πεζών), BCH 1923, 521.
38. W. A. HEURTLEY, Notes on the Harbours of South Boeotia and Sea-Trade between Boeotia and Corinth in Prehistoric Times (Λιβαδόστρο, 'Αγιος 'Ιωάννης, 'Αλυκὴ Δομβραίνης, Χώστια, Βοῦλιν), BSA 1923-25, 38-45.
39. A. EVANS, The Ring of Nestor... and a Sepulchral Treasure of Gold Signet-rings and Bead-seals from Thisbe in Boeotia, JHS 1925, 1-75.
40. R. P. AUSTIN, Excavations at Haliartos, 1926, BSA 1925-26, 81-91.
41. » » » » » 1926, BSA 1926-27, 128-140.
42. Α. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ, 'Ανασκαφή τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου ἐν Θήβαις, ΠΑΕ 1927, 32-44.
43. MÖBIUS-WREDE, Archäologische Funde in den Jahren 1926-1927 ('Αλίαρτος, Εὔτρησις), ΑΑ 1927, 351-362.
44. Α. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ, 'Ανασκαφαὶ Θηβῶν, ΠΑΕ 1929, 60-63.
45. » » Αἱ βιομηχανίαι καὶ τὸ ἐμπόριον τοῦ Κάδμου, ΑΕ 1930, 29-58.
46. G. KARO, Archäologische Funde (Θήβαι), ΑΑ 1930, 103.
47. (Ι. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ), Προϊστορικὸς συνοικισμὸς παρὰ τὴν λίμνην Λικέρι τῆς Βοιωτίας, ΠΑΑ 1931, 274-276.
48. R. P. AUSTIN, Excavations at Haliartos 1931, BSA 1931-32, 180-212.
49. E. J. ANDRÉ KENNY, The Ancient Drainage of the Copais, LAAA 1935, 189-206.
50. U. KAHRSTEDT, Die Kopaissee im Altertum, und die «minyschen» Kanäle, ΑΑ 1937, 1-19.
51. S. LAUFFER, Medeon (Καστράκι) ΑΜ 1938-39, 177-185.
52. » » Frühe Siedlungen im Kopaisgebiet, VI Intern. Kongr. 1939, 304-305.
53. O. WALTER, Archäologische Funde ('Αλίαρτος, Καλάμι, 'Αγόριανη), ΑΑ 1940, 184-188.
54. T. J. DUNBABIN, Archaeology in Greece, 1939-45 ('Αλίαρτος, 'Αγιος 'Ιωάννης, Καλάμι 'Αγόριανη κλπ), JHS 1944, 89-90.
55. H. REUSH, Frauenfries von Theben, ΑΑ 1948-49, 240-253.
56. C. W. BLEGEN, Hyria (Δράμεσι), Hesperia 1949 Suppl. VIII, 39-42.

57. J. L. CASKEY, Neolithic Sherds from Thespiæ, *Hesperia* 1951, 289-290.
58. H. REUSCH, Ein Schieldfresko aus Theben (Böotien), *AA* 1953, 16-25.
59. Ι. ΘΡΕΨΙΑΔΗΣ, 'Ανασκαφαὶ ἐν Ἀρνη τῆς Κωπαΐδος, ΠΑΕ 1955, 121-124.
60. Α. Κ. ΟΡΑΝΔΟΣ, Τὸ Ἔργον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1955 (Γκλῆς), 34-35.
61. Ι. ΘΡΕΨΙΑΔΗΣ, 'Ανασκαφαὶ ἐν Ἀρνη (Γκλῆ) τῆς Κωπαΐδος, ΠΑΕ 1956, 90-93.
62. [ΓΑΛΛ. ΑΡΧ. ΣΧΟΛ.], Chronique des fouilles en 1955 (Αὐλῆς, Γκλῆς), *BCH* 1956, 295-298.
63. Ε. Ι. ΜΑΣΤΡΟΚΩΣΤΑΣ, Προϊστορικοὶ συνοικισμοὶ ἐν Ἑσπερίᾳ Λοκρίδι, Φωκίδι, Βοιωτίᾳ (Δράμεσι), *AE* 1956 Χρον., 26-27.
64. H. REUSCH, Die zeichnerische Rekonstruktion der Frauenfrieses im böotischen Theben, *Abhandl. Deutsch. Akad.* 1956, ἀριθ. 1.
65. Α. Κ. ΟΡΑΝΔΟΣ, Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1956 (Γκλῆς), 32.
66. M. S. F. HOOD, Archaeology in Greece 1956 (Αὐλῆς, Γκλῆς), *JHS* 1956 Arch. Rep., 18.
67. Ι. ΘΡΕΨΙΑΔΗΣ, 'Ανασκαφαὶ ἐν Ἀρνη Βοιωτίας, ΠΑΕ 1957, 48-53.
68. G. DAUX, Chronique des fouilles (Γκλῆς), *BCH* 1957, 586.
69. Α. Κ. ΟΡΑΝΔΟΣ, Τὸ Ἔργον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1957 (Γκλῆς), 25-30.
70. H. REUSCH, Ein Frauenfries der kretisch-mykenischen Epochen aus dem Böotischen Theben, *Forsch. und Fort.* 1957, 83-87.
71. M. S. F. HOOD, Archaeology in Greece 1957 (Γκλῆς), *JHS* 1957 Arch. Rep., 16.
72. Α. Κ. ΟΡΑΝΔΟΣ, Τὸ Ἔργον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1958 (Γκλῆς), 42-48.
73. G. DAUX, Chronique des fouilles (Γκλῆς), *BCH* 1958, 745-749.
74. M. S. F. HOOD, Archaeology in Greece 1958 (Γκλῆς), *JHS* 1958 Arch. Rep., 12.
75. G. E. BASS, Neolithic Figurines from Thespiæ, *Hesperia* 1959, 344-349.
76. Α. Κ. ΟΡΑΝΔΟΣ, Τὸ Ἔργον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1959 (Γκλῆς), 20-23.
77. G. DAUX, Chronique des fouilles (Γκλῆς), *BCH* 1959, 680.
78. M. S. F. HOOD, Archaeology in Greece 1959 (Γκλῆς, Αὐλῆς, Εὑτρησις), *JHS* 1959 Arch. Rep. 10-11.
79. Α. Κ. ΟΡΑΝΔΟΣ, Τὸ Ἔργον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1960 (Γκλῆς), 37-48.
80. G. DAUX, Chronique des fouilles (Γκλῆς, Αὐλῆς) *BCH* 1960, 758, 762.
81. J. L. CASKEY-E. G. CASKEY, The Earliest Settlement at Eutresis. Supplementary Excavations, 1958, *Hesperia* 1960, 126-167.
82. Ι. ΘΡΕΨΙΑΔΗΣ, 'Ανασκαφαὶ Ἀρνης (Γκλῆ) τῆς Κωπαΐδος, ΠΑΕ 1961, 28-41.
83. Α. Κ. ΟΡΑΝΔΟΣ, Τὸ Ἔργον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1961 (Γκλῆς), 39-48.
84. G. DAUX, Chronique des fouilles 1960 (Γκλῆς), *BCH* 1961, 743-748.
85. » » » » » 1961 (Γκλῆς), *BCH* 1962, 774-776.
86. Ε. ΤΟΥΛΟΥΡΑ, Bericht über die neuen Ausgrabungen in Theben, *Kadmos* 1964, 25-27.
87. Κ. Δ. ΚΤΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ, Une tablette de Thèbes en linéaire B, *Kadmos* 1964, 28.
88. Ε. ΤΟΥΛΟΥΡΑ, Ἀρχαιοτῆτες καὶ μνημεῖα Βοιωτίας (Θῆβαι, Καλλιθέα, Κλειδί), *ΑΔ* 1964 (1966) Χρον., 191-203.

89. A. H. S. MEGAW, Archaeology in Greece, 1963-1964, (Θῆβαι), JHS 1964 Arch. Rep., 13-14.
90. G. DAUX, Chronique des fouilles et découvertes archéologiques en Grèce en 1963 (Θῆβαι), BCH 1964, 775-779.
91. A. H. S. MEGAW, Archaeology in Greece 1964-1965 (Θῆβαι, Τανάγρα), JHS 1965 Arch. Rep., 15-16.
92. E. T. VERMEULE, Painted Mycenaean Larnakes, (Τανάγρα), JHS 1965, 123-148.
93. G. DAUX, Chronique des fouilles 1965 (Θῆβαι), BCH 1966, 848-853.
94. Ε. ΤΟΥΛΟΥΠΑ - Σ. ΣΥΜΕΩΝΟΓΛΟΥ, Ἀρχαιότητες καὶ μνημεῖα Βοιωτίας (Θῆβαι, Δράμει, Καλλιθέα), ΑΔ 1965 (1967) Χρον., 228-244.

Ε. ΕΥΒΟΙΑ

α. Αὐτοτελῆ.

1. Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων, Ἀθῆναι 1910.
2. B. SEGALL, Museum Benaki, Athen, Katalog der Goldschmiede-Arbeiten, Athen 1938, 11-14, 211-212.

β. Ἀρθρα.

3. P. WOLTERS, Marmorkopf aus Amorgos (Στόρα), AM 1891, 54-55.
4. Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Ἀνασκαφαὶ ἐν Εὐβοίᾳ (Ἀλιβέριον), ΠΑΕ 1909, 206-208.
5. » » » Ἀνασκαφαὶ παρὰ τὴν Χαλκίδα, ΠΑΕ 1910, 265-266.
6. » » » » » ΠΑΕ 1911, 236-242.
7. » » » Ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι ἐν Εὐβοίᾳ (Ποταμί), ΠΑΕ 1912, 119-140.
8. G. KARO, Archäologische Funde im Jahre 1913 (Λευκαντί, Χαλκίς, Δοκός), ΑΑ 1914, 123.
9. W. N. BATES, Archaeological News 1914 (Ποταμί), AJA 1914, 392.
10. B. SCHWEITZER, Archäologische Funde in den Jahren 1916-1922 (Ἐρέτρια), ΑΑ 1922, 316.
11. O. WALTER, Archäologische Funde in Griechenland von Frühjahr 1940 bis Herbst 1941 (Χαλκίς), ΑΑ 1942, 140.
12. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ - ΤΡΑΥΛΟΣ, Ἐρευναι ἐν Αὐλωναρίῳ, ΠΑΕ 1941-44, 38-39.
13. T. J. DUNBABIN, Archaeology in Greece 1939-45 (Αὐλωνάριον), JHS 1944, 90.
14. Δ. Ρ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ, Προϊστορικαὶ ἔρευναι ἐν Σκύρῳ καὶ Εὐβοίᾳ (Ἀλιβέρι, Δύστος), ΑΕ 1945-47 Χρον., 9-12.
15. V. HANKEY, Late Helladic Tombs at Khalkis, BSA 1952, 49-95.
16. Δ. Ρ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ, Ἐκ τῆς Προϊστορικῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Σκύρου (Διάφοροι θέσεις), ΑΕΜ 1959, 279-328.
17. Β. ΚΑΛΛΙΠΟΛΙΤΗΣ, Ἀρχαιότητες καὶ μνημεῖα Εὐβοίας, πεδιάς Ψαχνῶν, ΑΔ 1964 (1966), Χρον., 213.
18. A. H. S. MEGAW, Archaeology in Greece 1964-1965 (Λευκαντί-Ξερόπολι), JHS 1965 Arch. Rep., 15-18.
19. » » » » » 1965-1966 (Λευκαντί-Ξερόπολη), JHS 1966 Ach. Rep., 10-12.
20. L. H. SACKETT κ.ά., Prehistoric Euboea: Contributions toward a Survey, BSA 1966, 33-112.

XLII

21. G. DAUX, Chronique des fouilles 1965 (Λευκαντί-Ξερόπολη). BCH 1966, 897-903.
22. » » » » » 1966 (Λευκαντί-Ξερόπολη), BCH 1967, 743-747.
23. A. H. S. MEGAW, Archaeology in Greece, 1966-1967 (Λευκαντί), JHS 1967 Arch. Rep., 12-13.

ΣΤ. ΑΤΤΙΚΗ

α. Αὐτοτελῆ

1. H.G. LOLLING κ.ἄ., Das Kuppelgrab bei Menidi, Athen 1880.
2. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ-KAWERAU, Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1906.
3. H. GROENGISSER, Die Gräber von Attika der vormykenischen und mykenischen Zeit, Athen 1907.
4. GRAEF-LANGLITZ, Die antiken Vasen von der Akropolis zu Athen, τόμ. I, Berlin 1925.
5. Γ. Ε. ΜΥΛΩΝΑΣ, Προϊστορικὴ Ἑλευσίς, ἐν Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΟΥ κ.ἄ., Ἑλευσινιακά I, Ἀθῆναι 1932, σ. 1-172.
6. W. WREDE, Attika, Athen 1934.
7. G. E. MYLONAS, Aghios Kosmas; An Early Bronze Age Settlement and Cemetery in Attica, Princeton New Jersey 1959.
8. Θ. Α. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΥ κ.ἄ., Ὅστρακα ἐκ Δεκελείας, Ἀθῆναι 1959.
9. Ι. Ν. ΤΡΑΥΛΟΣ, Πολεοδομικὴ ἐξέλιξις τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῶν Προϊστορικῶν χρόνων μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, Ἀθῆναι 1960.
10. Σ. Ε. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, Ἡ Μυκηναϊκὴ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1962.
11. H. F. MUSSCHE κ.ἄ., Thorikos I-III (1963-1965) Rapport Préliminaire sur la première (deuxième, troisième) campagne de fouilles, Bruxelles 1967-1968.

β. Ἀρθρα.

12. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ-ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ, Οἱ ἐν Σπάτα τῆς Ἀττικῆς ἀρχαῖοι τάφοι καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ἀνευρεθέντα, Ἀθῆναιον 1877, 167-172.
13. ΣΤ. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ, Ἐκθεσις πεπραγμένων ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας (Σπάτα), ΠΑΕ 1877, 23-24.
14. A. MILCHHOEFER, Altes Grab bei Spata, AM 1877, 82-84.
15. » » Die Gräberfunde in Spata, AM 1877, 261-276.
16. B. HAUSSOULLIER, Catalogue descriptif des objets découverts à Spata, BCH 1878, 185-228.
17. Δ. ΦΙΛΙΟΣ, Ἐκθεσις περὶ τῶν ἐν Ἑλευσίνι ἀνασκαφῶν, ΠΑΕ 1883, 59-61.
18. » » » » » » » ΠΑΕ 1884, 83-87.
19. Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ, Σημειώσεις περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀνασκαφῶν τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1886 (Ἀθῆναι), ΠΑΕ 1886, 49.
20. » » Ἀνασκαφαὶ καὶ εὐρήματα (Ἀκρόπολις Ἀθηνῶν), ΑΔ 1888, 83.
21. » » » » » » ΑΔ 1888, 170.
22. Δ. ΦΙΛΙΟΣ, Ἀνασκαφαὶ ἀρχαίων τάφων ἐν Ἑλευσίνι, ΑΕ 1889, 171-194.
23. Β. ΣΤΑΗΣ, Ἀνασκαφαὶ ἐν Θορικῷ, ΠΑΕ 1893, 12-17.
24. » » Περὶ τῶν ἐν Ἀττικῇ ἀνασκαφῶν (Κοπρέζα), ΠΑΕ 1894, 20-21.
25. A.L. FROTHINGHAM Jr., Archaeological News (Ἀθῆναι), AJA 1894, 113.

26. Β. ΣΤΑΗΣ, Προϊστορικοί συναικισμοὶ ἐν Ἀττικῇ καὶ Αἰγίνῃ (Βραυρών, Πορτο -
Ράφτη, Μαρκόπουλον, Θορικός), ΑΕ 1895, 193-234.
27. S. WIDE, Aphidna in Nordattika, ΑΜ 1896, 385-409.
28. Α. Ν. ΣΚΙΑΣ, Ἀνασκαφὴ ἐν Ἐλευσίνι, ΠΑΕ 1898, 72-91.
29. » » » Παναρχαία Ἐλευσινιακὴ νεκρόπολις, ΑΕ 1898, 29-122.
30. P. WOLTERS, Vasen aus Menidi (ἀγγεῖα ἱστορικῶν χρόνων ἐκ τοῦ θολωτοῦ τάφου),
JdI 1898, 13-28.
31. » » Vasen aus Menidi II (» » » » » » » »),
JdI 1899, 103-135.
32. Α. Ν. ΣΚΙΑΣ, Τύμβος προϊστορικὸς ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, ΑΕ 1902, 123-130.
33. Κ. ΡΩΜΑΙΟΣ, Εὐρήματα ἀνασκαφῆς τοῦ ἐπὶ τῆς Πάρνηθος ἄντρου, ΑΕ 1906, 89-116.
34. Α. Ν. ΣΚΙΑΣ, Νεώτερα ἀνασκαφαὶ ἐν τῇ παναρχαίᾳ Ἐλευσινιακῇ νεκροπόλει, ΑΕ
1912, 1-39.
35. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Ἡ τετράπολις τοῦ Μαραθῶνος καὶ τὸ Ἡράκλειον τοῦ Ἡροδότου,
Ἑπετ. Φιλολ. Σχ. Παν. Θεσσαλ. 1927, 117-150.
36. Ν. ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ, Μυκηναϊκὰ νεκροταφεῖα ἐν Ἀττικῇ (Πόρτο-Ράφτη, Πικέρμι,
Βελανιδέζα, Βουρβάτσι), ΑΔ 1927-28 Παράρτ., 59-66.
37. Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ, Αἱ τελευταῖαι ἀνασκαφαὶ τῆς Ἐλευσίνος, ΑΔ 1930-31 Παράρτ.,
17-30.
38. D. LEVI, Abitazioni preistoriche sulle pendici meridionali dell' Acropoli, Annua-
rio 1930-31, 411-491.
39. E. P. B., News Items from Athens (Ἐλευσίς), ΑJA 1931, 197.
40. Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ, Ἀνασκαφὴ Ἐλευσίνος κατὰ τὸ 1933, ΑΔ 1931-32 Παράρτ., 1-30.
41. G. E. MYLONAS, Eleusis in the Bronze Age, ΑJA 1932, 104-117.
42. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Ἀνασκαφαὶ Μαραθῶνος, ΠΑΕ 1932, 28-43.
43. O. BRONEER, Eros and Aphrodite on the North Slope of the Acropolis in
Athens, Hesperia 1932, 31-55.
44. G. MYLONAS, Excavations at Eleusis, 1932. Preliminary Report, ΑJA 1933,
271-286.
45. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Ἀνασκαφὴ Μαραθῶνος, ΠΑΕ 1933, 31-46.
46. G. KARO, Archäologische Funde (Ἀθήναι) ΑΑ 1933, 192-193.
47. O. BRONEER, Excavations on the North Slope of the Acropolis in Athens 1931 -
1932, Hesperia 1933, 329-372.
48. Γ. ΜΠΑΚΑΛΑΚΗΣ, Πρωτοελλαδικὸς συναικισμὸς Κερατσινίου Πειραιῶς, ΑΕ 1933,
Χρον. 7-10.
49. G. E. MYLONAS, Excavations at Hagios Kosmas, ΑJA 1934, 258-279.
50. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Ἀνασκαφὴ Μαραθῶνος, ΠΑΕ 1934, 29-38.
51. G. SOTIRIADIS, Marathoniaca, I-III, ΠΑΑ 1934, 14-19, 261-266, 330-335.
52. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Ὁ Μυκηναϊκὸς τάφος τοῦ Μαραθῶνος, Νέα Ἑστία 1934, τεῦχος
191, σ. 1062-1069, τεῦχος 192, σ. 14-19.
53. Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ, Ἀνασκαφὴ Ἐλευσίνος 1934, ΑΔ 1933-35 Παράρτ., 1-48.
54. G. KARO, Archäologische Funde vom Juli 1933 bis Juli 1934 (Μαραθῶν, Ἐλευ-
σίς), ΑΑ 1934, 146-149.
55. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Ἐρευναι καὶ ἀνασκαφαὶ ἐν Μαραθῶνι, ΠΑΕ 1935, 84-158.
56. G. KARO, Archäologische Funde (Μαραθῶν, Ἐλευσίς, Μέγαρα), ΑΑ 1935, 179-188.
57. T. L. SHEAR, The Campaign of 1933 (Ἀγορὰ Ἀθηνῶν), Hesperia 1935, 318-321.
58. » » » » 1935 (Ἀγορὰ Ἀθηνῶν), Hesperia 1936, 20-23.
59. K. KUEBLER, Ausgrabungen im Kerameikos, ΑΑ 1936, 197.

60. G. KARO, Archäologische Funde (Ἀκρόπολις, Ἀγορά, Μαρθών), AA 1936, 94-126.
61. P. LEMERLE, Chronique des fouilles (Ἀκρόπολις, Ἀγορά, Μαρθών), BCH 1936, 455-459.
62. M. Z. PEASE, The Cave on the East Slope of the Acropolis, 2. The Pottery, Hesperia 1936, 264.
63. T. L. SHEAR, Revelations from the Hearth of Greek Culture: Further Discoveries in the Athenian Agora, ILN 1936, 118-121.
64. G. E. MYLONAS, Eleusiniaka, AJA 1936, 415-431.
65. Γ. Ε. ΜΥΩΝΑΣ, Ὁ ἐν ἐπιγραφῷς ἑτερόστομος ἀμφορεὺς τῆς Ἑλευσίνος καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γραφή, AE 1936, 61-100.
66. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Ἑρευναι καὶ ἀνασκαφαὶ ἐν Μαρθώνι, ΠΑΕ 1936, 41-42.
67. H. D. HANSEN, The Prehistoric Pottery on the North Slope of the Acropolis, 1937, Hesperia 1937, 539-570.
68. H. RIEMANN, Archäologische Funde vom Sommer 1936 bis Sommer 1937 (Κλεψύδρα), AA 1937, 111.
69. G. M. YOUNG, Archaeology in Greece 1936-37 (Κλεψύδρα), JHS 1937, 119-121.
70. O. BRONEER, Excavations on the North Slope of the Acropolis, 1937, Hesperia 1938, 161-170, 212.
71. » » Discoveries on the North Slope of the Acropolis, 1938, AJA 1938, 445-450.
72. T. L. SHEAR, The Campaign of 1937 (Κλεψύδρα), Hesperia 1938, 335-338.
73. G. M. YOUNG, Archaeology in Greece 1937-1938 (Βόρειος κρήνη, Ἑλευσίς), JHS 1938, 221-222.
74. P. LEMERLE, Chronique des fouilles 1938 (Βόρειος κρήνη, Ἑλευσίς), BCH 1938, 452-458.
75. M. ROBERTSON, Archaeology in Greece 1938-39 (Ἀγορά), JHS 1939, 189-190.
76. T. L. SHEAR, Athens Revealed as a Settlement of Great Importance even before the Great Trojan War κλπ., ILN 1939, 161-163.
77. » » » Discoveries in the Agora in 1939, AJA 1939, 577-588.
78. » » » The Campaign of 1938 (Ἀγορά Ἀθηνῶν), Hesperia 1939, 212, 221, 226, 235.
79. O. BRONEER, A Mycenaean Fountain on the Athenian Acropolis, Hesperia 1939, 317-433.
80. O. WALTER, Archäologische Funde κλπ. (Ἀγορά, Μαρθών κλπ.), AA 1940, 155-183.
81. O. BRONEER, Excavations on the Slopes of the Acropolis 1939, AJA 1940, 252-256.
82. G. DAUX, Une fontaine mycénienne à l'Acropole, RA 1940 I, 99-100.
83. T. L. SHEAR, The Campaign of 1939. The Mycenaean Tomb (Ἀγορά, Κλεψύδρα), Hesperia 1940, 274-293, 297-298, 300.
84. » » » The Campaign of 1940 (Κλεψύδρα), Hesperia 1941, 7-8.
85. G. P. STEVENS, Architectural Studies Concerning the Acropolis of Athens, Hesperia 1946, 73-106.
86. H. A. THOMPSON, The Excavation of the Athenian Agora. Twelfth Season : 1947, Hesperia 1948, 154-159, 163-166.
87. » » » Excavations in the Athenian Agora: 1948, Hesperia 1949, 215.
88. E. P. BLEGEN, Archaeological News (Νέα Ἰωνία), AJA 1949, 371-372.

89. Ν. Χ. ΚΟΤΖΙΑΣ, 'Ανασκαφή ἐν Προφῆτῃ 'Ηλίᾳ 'Υμηττοῦ, ΠΑΕ 1949, 51-74.
90. » » » 'Ανασκαφαὶ » » » ΠΑΕ 1950, 144-172.
91. J. M. COOK, Archaeology in Greece 1948-49 (Νέα 'Ιωνία, Πόρτο-Ράφτη), JHS 1950, 4.
92. Ι. Ν. ΤΡΑΥΛΟΣ, 'Αρχαῖον Νεκροταφεῖον 'Ελευσίνος, ΠΑΕ 1950, 127-137.
93. Δ. Ρ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ, 'Εκ τῆς Προϊστορικῆς Βραυρῶνος. Βραχεῖα ἐκθεσεὶς ἐπιφανειακῶν ἐρευνῶν, ΠΑΕ 1950, 188-193.
94. » » » 'Ανασκαφή ἐν 'Αραφῇνι, ΠΑΕ 1951, 77-92.
95. » » » 'Ανασκαφή ἐν Παλαιᾷ Κοκκινιᾷ Πειραιῶς, ΠΑΕ 1951, 93-116.
96. S. S. WEINBERG, Neolithic Figurines and Aegean Interrelations (Πατήσια), AJA 1951, 122-123.
97. H. GALLET DE SANTERRE, Chronique des fouilles en 1950 ('Υμηττός), BCH 1951, 111.
98. L. TALCOTT, Athens. A Mycenaean Necropolis under the Agora Floor, Archaeology 1951, 223-225.
99. ΜΥΛΩΝΑΣ-ΤΡΑΥΛΟΣ, 'Ανασκαφαὶ ἐν 'Ελευσίνι, ΠΑΕ 1952, 53-72.
100. Δ. Ρ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ, 'Ανασκαφή ἐν 'Αραφῇνι, ΠΑΕ 1952, 129-151.
101. E. P. BLEGEN, Archaeological News ('Αγορά, 'Αγιος Κοσμάς), AJA 1952, 121-124.
102. H. A. THOMPSON, Excavations in the Athenian Agora: 1951, Hesperia 1952, 104-108.
103. J. M. COOK, Archaeology in Greece, 1951 ('Αγορά, 'Αγιος Κοσμάς), JHS 1952, 96-97.
104. H. GALLET DE SANTERRE, Chronique des fouilles en 1951 ('Αγορά, 'Αγιος Κοσμάς), BCH 1952, 207-216.
105. Γ. Ε. ΜΥΛΩΝΑΣ, 'Ανασκαφή 'Αγίου Κοσμά 1951, ΑΕ 1952, 117-134.
106. » » » 'Ανασκαφή Νεκροταφείου 'Ελευσίνος, ΠΑΕ 1953, 77-87.
107. Σ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, 'Ανασκαφή μυκηναϊκῶν τάφων Περατῆς, ΠΑΕ 1953, 88-102.
108. Δ. Ρ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ, 'Ανασκαφή ἐν 'Αραφῇνι, ΠΑΕ 1953, 105-118.
109. H. GALLET DE SANTERRE, Chronique des fouilles en 1952 ('Αγορά 'Αθηνῶν, 'Ελευσίς, Ραφήνα), BCH 1953, 195-204.
110. J. M. COOK, Archaeology in Greece 1952 ('Αγορά, Τράχωνες, Ραφήνα, 'Ελευσίς), JHS 1953, 111-113.
111. H. A. THOMPSON, Excavations in the Athenian Agora, 1952, Hesperia 1953, 25-48.
112. G. E. MYLONAS, The Tombs of the Seven against Thebes κλπ., ILN 1953, 402-403.
113. Δ. Ρ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ, Πρωτοελλαδικὸς συνοικισμὸς Πύργου Βραῶνας, Γέρας (1953), 140-148.
114. » » » Πρωτοελλαδικὸς συνοικισμὸς Πόρτο Ράφτη, 'Επετ. 'Ετ. Βυζ. Σπ. 1953, 628-632.
115. E. VANDERPOOL, News Letter from Greece (Ραφήνα, 'Ασκηταριό, Ν. Μάκρη, 'Ελευσίς), AJA 1953, 281-282.
116. Δ. Ρ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ, 'Ασκηταριό, Πρωτοελλαδικὴ ἀκρόπολις παρὰ τὴν Ραφήναν, ΑΕ 1953-54, Μέρος Γ', 59-76.
117. Γ. Ε. ΜΥΛΩΝΑΣ, 'Ανασκαφή Νεκροταφείου 'Ελευσίνος, ΠΑΕ 1954, 50-65.
118. Ι. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Μυκηναϊκοὶ τάφοι 'Αλυκῆς Γλυφάδας, ΠΑΕ 1954, 72-88.
119. Σ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, 'Ανασκαφή μυκηναϊκῶν τάφων Περατῆς, ΠΑΕ 1954, 89-103.
120. Δ. Ρ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ, 'Ανασκαφή ἐν 'Αραφῇνι ('Ασκηταριό), ΠΑΕ 1954, 104-113.

121. Δ. Ρ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ, 'Ανασκαφή νεολιθικοῦ συνοικισμοῦ ἐν Νέα Μάκρῃ ('Αττικῆς), ΠΑΕ 1954, 114-122.
122. P. AMANDRY, *z. z.*, Chronique des fouilles en 1953 ('Αγορά, Πύργος Βραῶνας, Βάρκιζα, 'Ελευσίς, Περαιτή), BCH 1954, 103, 110-112.
123. Γ. Ε. ΜΥΛΩΝΑΣ, Μυκηναϊκὴ παιδικὴ ταφὴ 'Ελευσίνος, ΑΕ 1953-54 Μέρος Α', 35-44.
124. H. A. THOMPSON, Excavations in the Athenian Agora: 1953, Hesperia 1954, 57-58.
125. COOK-BOARDMAN, Archaeology in Greece, 1953 ('Αγορά 'Αθηνῶν, Ραφήνα, Περαιτή, Πύργος Βραῶνας, Γλυφάδα, 'Ελευσίς), JHS 1954, 145-150.
126. E. VANDERPOOL, News Letter from Greece (Περαιτή, 'Αλυκὴ Γλυφάδας, Βάρη, Ραφήνα, 'Ασκηταριό, Πύργος Βραῶνας, 'Ελευσίς), AJA 1954, 231-232.
127. Φ. Δ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, 'Ανασκαφή παρὰ τὴν 'Ακαδημειαν τοῦ Πλάτωνος, ΠΑΕ 1955, 53-61.
128. Γ. Ε. ΜΥΛΩΝΑΣ, 'Ανασκαφή νεκροταφείου 'Ελευσίνος, ΠΑΕ 1955, 67-77.
129. Ι. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Μυκηναϊκοὶ τάφοι 'Αλυκῆς Γλυφάδας, ΠΑΕ 1955, 78-99.
130. Σ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, 'Ανασκαφὴ μυκηναϊκῶν τάφων Περαιτῆς, ΠΑΕ 1955, 100-108.
131. Δ. Ρ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ, 'Ανασκαφὴ ἐν 'Αραφῇνι ('Ασκηταριό), ΠΑΕ 1955, 109-117.
132. E. D. TOWNSEND, A Mycenaean Chamber Tomb under the Temple of Ares ('Αγορά 'Αθηνῶν), Hesperia 1955, 187-219.
133. Δ. Ρ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ, Νέοι «Κυκλαδικοὶ» τάφοι ἐν 'Αττικῇ, Νέον 'Αθήναιον 1955, 283-292.
134. [ΓΑΛΛ. ΑΡΧ. ΣΧΟΛ.], Chronique des fouilles en 1954 ('Ελευσίς, Περαιτή, 'Ασκηταριό, Νέα Μάκρῃ, Ραφήνα, Γλυφάδα), BCH 1955, 220-227.
135. G. E. MYLONAS, The Cemetery of Eleusis and the New Grave Circle of Mycenae, AJA 1955, 172-173.
136. » » » The Cemeteries of Eleusis and Mycenae, Proc. Am. Phil. Soc. 1955, 57-67.
137. Φ. Δ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, 'Ανασκαφὴ ἀρχαίας 'Ακαδημείας, ΠΑΕ 1956, 45-54.
138. Γ. Ε. ΜΥΛΩΝΑΣ, 'Ανασκαφὴ Νεκροταφείου 'Ελευσίνος, ΠΑΕ 1956, 57-62.
139. Σ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, 'Ανασκαφὴ μυκηναϊκῶν τάφων Περαιτῆς, ΠΑΕ 1956, 63-72.
140. Ι. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, 'Ανασκαφὴ ἐν Βραυρῶνι, ΠΑΕ 1956, 73-89.
141. G. E. MYLONAS, Continuation of Excavation at the Cemetery of Eleusis, Yearb. Am. Phil. Soc. 1956, 349-351.
142. [ΓΑΛΛ. ΑΡΧ. ΣΧΟΛ.], Chronique des fouilles en 1955 ('Αγορά 'Αθηνῶν, 'Ακαδημεία, 'Ελευσίς, Γλυφάδα, Βραυρῶν, Περαιτή, 'Ασκηταριό, Ραφήνα), BCH 1956, 236-251.
143. E. VANDERPOOL, News Letter from Greece ('Ελευσίς, Γλυφάδα, Περαιτή), AJA 1956, 267-269.
144. Γ. Ε. ΜΥΛΩΝΑΣ, 'Ελευσινιακά, Ἐπετ. Φιλοσ. Σχ. Παν. 'Αθ. 1956-57, 177-198.
145. Α. Κ. ΟΡΑΝΔΟΣ, Τὸ Ἔργον τῆς ἐν 'Αθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1956 ('Ακαδημεία, 'Ελευσίς, Περαιτή, Βραυρῶν), 10-31.
146. D. R. THEOCHARIS, Nea Makri, eine grosse neolithische Siedlung in der Nähe von Marathon, AM 1956, 1-29.
147. G. DAUX, Chronique des fouilles ('Ακαδημεία, 'Ελευσίς, Βραυρῶν, Περαιτή), BCH 1957, 507-526.

148. M. S. F. HOOD, Archaeology in Greece, 1956 ('Ακαδήμεια, 'Ελευσίς, Βραυρών, Περρατή), JHS 1957 Arch. Rep., 3-5.
149. Ι. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Μυκηναϊκοὶ τάφοι 'Αλυκῆς Γλυφάδος, ΠΑΕ 1957, 29-34.
150. Σ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, 'Ανασκαφὴ μυκηναϊκῶν τάφων Περρατῆς, ΠΑΕ 1957, 35-41.
151. G. E. MYLONAS, Excavations at Eleusis 1955-1956, AJA 1957, 185.
152. E. VANDERPOOL, News Letter from Greece (Νότιος πλευρὰ 'Ακροπόλεως, 'Ακαδήμεια, 'Ελευσίς, Βραυρών), AJA 1957, 281-282.
153. Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ, Τὸ Ἔργον τῆς ἐν 'Αθῆναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1957 (Γλυφάδα, Περρατῆ, Βραυρών), 14-25.
154. G. DAUX, Chronique des fouilles (Γλυφάδα, Περρατῆ, Βραυρών, Σπήλαιον Μαραθῶνος), BCH 1958, 671-686.
155. M. S. F. HOOD, Archaeology in Greece, 1957 (Γλυφάδα, Περρατῆ, Μαραθῶν), JHS 1958 Arch. Rep., 5-6.
156. Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ, Τὸ Ἔργον τῆς ἐν 'Αθῆναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1958 (Μαραθῶν, Περρατῆ), 15-30.
157. R. HOPE SIMPSON, Nemesis: A Mycenaean Settlement near the Menidi Tholos Tomb, BSA 1958-59, 292-294.
158. Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ, Τὸ Ἔργον τῆς ἐν 'Αθῆναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1959 (Περρατῆ), 9-12.
159. G. DAUX, Chronique des fouilles en 1958 (Μαραθῶν, Περρατῆ), BCH 1959, 583-598.
160. M. S. F. HOOD, Archaeology in Greece 1958 (Περρατῆ, Μαραθῶν), JHS 1959 Arch. Rep., 3-4.
161. E. VANDERPOOL, News Letter from Greece (Μαραθῶν), AJA 1959, 280.
162. Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ, Τὸ Ἔργον τῆς ἐν 'Αθῆναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1960 ('Ακαδήμεια, Περρατῆ, Βραυρών), 5-30.
163. G. DAUX, Chronique des fouilles en 1959 ('Ολυμπιεῖον, Περρατῆ), BCH 1960, 634, 661-666.
164. M. S. F. HOOD, Archaeology in Greece, 1959 (Περρατῆ), JHS 1960 Arch. Rep., 8.
165. Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ, Τὸ Ἔργον τῆς ἐν 'Αθῆναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1961 (Περρατῆ), 13-20.
166. G. DAUX, Chronique des fouilles 1960 (Περρατῆ, Βραυρών), BCH 1961, 631-634, 638.
167. » » » » » 1961 ('Ολυμπιεῖον, ὁδὸς Διον. Ἀρεοπαγίτου, Περρατῆ), BCH 1962, 642, 651, 658-664.
168. » » » » » 1962 (Βραυρών, Περρατῆ), BCH 1963, 712-715.
169. Γ. ΔΟΝΤΑΣ, Ἀνασκαφαὶ οἰκοπέδου Ἀγγελοπούλου, ΑΔ 1961-62 Μελέται, 83-95.
170. Κ. Κ. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Προϊστορικὴ κεραμικὴ νοτίως τῆς Ἀκροπόλεως, ΑΔ 1964 (1965), Μέρος Α', 62-72.
171. G. DAUX, Chronique des fouilles et découvertes archéologiques en Grèce en 1963 (Περρατῆ, Θορικὸς), BCH 1964, 696-701.
172. Β. ΚΑΛΛΙΠΟΛΙΤΗΣ - M.F. MUSSCHE, Ἀνασκαφαὶ ἐν Θορικῷ, ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 80-86.
173. Β. ΚΑΛΛΙΠΟΛΙΤΗΣ, Ἀττικὴ (Μαγκουφάνα), ΑΔ 1964 (1966) Χρον., 65-79.
174. H. F. MUSSCHE x.ξ., Thorikos 1963. Rapport préliminaire sur la première campagne de fouilles, Antiquité Classique 1965, 9-15.
175. G. DAUX, Chronique des fouilles κλπ. ('Αθῆναι, Περρατῆ), BCH 1966, 722-726, 732, 749.
176. » » Chronique des fouilles 1966 (Θορικὸς), BCH 1967, 627-631.

II. ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΣΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ¹

I. ΓΕΝΙΚΑ ΕΡΓΑ.

α. Αὐτοτελῆ.

1. F. MATZ, Kreta und frühes Griechenland (Kunst der Welt. Die Kulturen des Abendlandes), Baden-Baden 1962.
2. P. ÅLIN, Das Ende der mykenischen Fundstätten auf dem griechischen Festland (Studies in Mediterranean Archaeology, τόμ. I), Lund 1962.
3. C. ZERVOS, Naissance de la civilisation en Grèce, τόμ. I-II, Paris 1962-63.
4. F. SCHACHERMEYER, Das ägäische Neolithikum (Studies in Mediterranean Archaeology τόμ. VI), Lund 1964.
5. E. T. VERMEULE, Greece in the Bronze Age, Chicago-London 1964.
6. V. R. d' A. DESBOROUGH, The Last Mycenaeans and Their Successors, 1200-1100 b. C., Oxford 1964.
7. R. HOPE SIMPSON, A Gazetteer and Atlas of Mycenaean Sites, University of London, Institute of Classical Studies, Bulletin Supplement No 16, London 1965.
8. G. E. MYLONAS, Mycenae and the Mycenaean Age, Princeton 1966.

β. Ἀρθρα.

9. G. KARO, Mykenische Kultur, RE Suppl. VI (1925), 584-615.
10. F. SCHACHERMEYER, Prähistorische Kulturen Griechenlands, RE XXII, 2 (1954), 1350-1548.
11. F. MATZ, Die Ägäis (Handbuch der Archäologie II (I), Im Rahmen des Handbuchs der Altertumswissenschaft begründet von IWAN VON MÜLLER erweitert von WALTER OTTO, fortgeführt vom HERMANN BENGTSOHN, sechste Abteilung, zweite Textband, 1950), σ. 177-308.
12. CH. DELVOYE, Remarques sur la seconde civilisation néolithique du continent grec et des îles avoisinantes, BCH 1949, 29-124.
13. F. H. STUBBINGS, The Rise of Mycenaean Civilization, CAH τόμ. II Κεφ. XIV (Revised Edition 1963).
14. » » » The Expansion of Mycenaean Civilization, τόμ. CAH II, Κεφ. XXII a (1964).
15. » » » The Recession of Mycenaean Civilization, τόμ. II, Κεφ. XXVII (1965).
16. J. L. CASKEY, Greece, Crete and the Aegean Islands in the Early Bronze Age, CAH τόμ. I, Κεφ. XXVI a (1964).
17. N. SANDARS, The Last Mycenaeans and the European Late Bronze Age, Antiquity 1964, 258-262.
18. S. S. WEINBERG, The Stone Age in the Aegean, CAH τόμ. I Κεφ. X (1955)

1. Ἡ ὑπομνηματιστικὴ βιβλιογραφία ἢ παρατεθεῖσα ἐν τῇ Προϊστορίᾳ τῆς Πελοποννήσου θεωρεῖται γνωστὴ καὶ δὲν ἐπαναλαμβάνεται αὖθις ἐνταῦθα, πλὴν ἐλαχίστων βασικῶν ἐργασιῶν.

19. G. L. CASKEY, Greece and the Aegean Islands in the Middle Bronze Age, τόμ. II, Κεφ. IV a (1966).

II. ΕΙΔΙΚΑ

1. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

A. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

1. D. M. ROBINSON, Haus, RE Suppl. VII (1940), 223-278.
2. W. B. DINSMOOR, Notes on Megaron Roofs, AJA 1942, 370-372.
3. W. GRAHAM, Mycenaean Architecture, Archaeology 1960, 46-54.
4. B. C. RIDER, Ancient Greek Houses; Their History and Development from the Neolithic to the Hellenistic Age, Chicago 1964.

B. ΤΑΦΑΙ

1. H. GROPPENGIESSER, Die Gräber von Attika der vormykenischen und mykenischen Zeit, Athen 1907.

Γ. ΚΕΡΑΜΙΚΗ

1. KASCHNITZ-WEINBERG, Zur Herkunft der Spirale in der Aegäis, Präh. Zeitschr. 1949-50, 193-215.
2. F. H. STUBBINGS, Some Mycenaean Artists, BSA 1951, 168-176.
3. K. GRUNDMANN, Figürliche Darstellungen in der neolithischen Keramik Nord- und Mittelgriechenlands, JdI 1953, 1-37.
4. E.-M. BOSSERT, Die gestempelten Verzierungen auf frühbronzezeitlichen Gefäßen der Aegäis, JdI 1960, 1-16.
5. PERKINS-WEINBERG, Connections of the Greek Neolithic and the Near East, AJA 1958, 225.
6. S. S. WEINBERG, Halafan and Ubaidan Influence in Neolithic Greece, Bericht über den V International Kongress für Vor- und Frühgeschichte, Hamburg 1958 (Berlin 1961), σ. 858.
7. J. L. BENSON, Observations on Mycenaean Vase-Painters, AJA 1961, 337-347.
8. R. J. BUCK, Middle Helladic Mattpainted Pottery, Hesperia 1964, 231-313.
9. E. J. HOLMBERG, The Appearance of Neolithic Black Burnished Ware in Mainland Greece, AJA 1964, 343-348.

Δ. ΜΙΚΡΑ ΕΥΦΗΜΑΤΑ

1. L. FRANZ, Mittelgriechische Steinidole, IPEK 1932, 39-49.
2. C. F. C. HAWKES, The Double Axe in Prehistoric Europe, BSA 1936-1937, 141-159.
3. J. WIESNER, Vorgriechische Idole, AA 1937, 252-265.
4. Σ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, 'Η στεατοπυγία ἐν τῇ προϊστορικῇ Ἑλλάδι. Ἑλλ. Ἀνθρ. Ἐτ. Πρ. 1945, 1-8.

L

5. R. W. HUTCHINSON, Battle Axes in the Aegean, *Proceed. of the Prehist. Soc. New Series* 1950, 52-64.
6. V. G. CHILDE, The Significance of the Sling for Greek Prehistory, *Robinson Studies I* (1951), σ. 1-6.
7. S. S. WEINBERG, Neolithic Figurines and Aegean Interrelations, *AJA* 1951, 121-133.
8. Α. Ν. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, Ἐρευναὶ ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν ὀψιδιανῶν, *ΠΑΑ* 1956, 150-153.
9. H. J. KANTOR, Ivory Carving in Mycenaean Period, *Archaeology* 1960, 14-125.
10. R. A. HIGGINS, Greek and Roman Jewellery, London 1961.
11. HANS-GÜNTER BUCHHOLTZ, Der Pfeilglätter aus dem VI Schachtgrab von Mykene und die helladische Pfeilspitzen, *JdI* 1962, 1-58.
12. R. P. CHARLES, Note sur un scarabée égyptien de Pérati, Attique, *BCH* 1965, 10-14.
13. N. K. SANDARS, The First Aegean Swords and Their Ancestry, *AJA* 1961, 17-29.
14. » » » Later Aegean Bronze-Swords, *AJA* 1963, 117-153.

2. ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ

1. KOHLER-RALPH, C-14 Dates for Sites in Mediterranean Area, *AJA* 1961, 357-367.
2. V. MILOJČIĆ, Chronologie der jüngeren Steinzeit Mittel-und Südosteuropas, Berlin 1949.
3. HAYES-ROWTON-STUBBINGS, Chronology of the Aegean Bronze Age, *CAH* τόμ. I Κεφ. VI (1962).
4. H. L. THOMAS, Near Eastern, Mediterranean and European Chronology, ἐν *Studies in Mediterranean Archaeology*, τόμ. XVII, Lund 1967.

3. ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ

1. Ι. ΚΟΥΜΑΡΗΣ, Ἀνθρωπολογικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τινῶν κρανίων τῆς ἐν Ἀγίῳ Κοσμῷ ἀνασκαφῆς, Ἑλλ. Ἀνθρ. Ἐτ. Πρ. 1931, 45-53.
2. » » Σημείωμα ἀνθρωπολογικῶν παρατηρήσεων, Ἑλλ. Ἀνθρ. Ἐτ. Πρ. 1935, 26-27 (Ἀσταχός).
3. ANGEL J. LAWRENCE, Neolithic Ancestors of the Greeks, *AJA* 1945, 252-260.
4. » » Skeletal Material from Attika, *Hesperia* 1945, 279-363.
5. » » Newly Excavated Human Bones from Greece (1954), *AJA* 1955, 169.
6. » » Early Helladic Skulls from Aghios Kosmas, Aghios Kosmas, 169-179.

4. ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

1. J. CHADWICK, Ἡ γέννησις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, Ἑπετ. Φίλος. Σχ. Παν. Ἀθ. 1961-62, 515-530.
2. » » The Prehistory of the Greek Language, *CAH* τόμ. II Κεφ. 39. (Revised Edition 1963).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ

Ἐνὸς σχεδὸν αἰῶνος συστηματικαὶ ἀρχαιολογικαὶ ἔρευναι, ἀπὸ τῆς πρώτης ἐπιτυχοῦς ἀνασκαφῆς τοῦ SCHLIEMANN τὸ 1876 ἐν Μυκῆναις μέχρι σήμερον (1968), καὶ τυχαῖα εὐρήματα ἔχουν προσπορίσει ἄφθονον ἀρχαιολογικὸν ὕλικὸν διὰ τὴν μελέτην τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῆς πρώτης κατοικήσεως τοῦ χώρου αὐτῆς ὑπὸ ἀνθρωπίνων ὄντων μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν γραπτῶν πηγῶν καὶ τῶν καθ'αυτὸ Ἱστορικῶν χρόνων.

Ἡ μακρὰ αὕτη περίοδος ἔχει ὀνομασθῇ Προϊστορικὴ Περίοδος τῆς Ἑλλάδος καὶ πρὸς διάκρισιν ὑποδιαίρέσεων ἐν αὐτῇ καὶ χρονολόγησιν τῶν ὑποδιαίρέσεων τούτων ἔχουν χρησιμοποιηθῇ ἡ στρωματογραφία τῶν συστηματικῶς ἀνασκαφεισῶν προϊστορικῶν θέσεων τῆς Ἑλλάδος, αἱ πρῶται ἐνδείξεις ἐκ τῆς στρωματογραφίας ταύτης διὰ τὴν χρῆσιν τῶν διαφορῶν εἰδῶν τοῦ μετάλλου πρὸς κατασκευὴν ὄπλων καὶ ἐργαλείων, πολιτιστικαὶ ἐπαφαὶ μαρτυρούμεναι ἐξ εὐρημάτων ἐκ τῶν προϊστορικῶν ἐπιχώσεων τῆς Ἑλλάδος προερχομένων ἐξ Αἰγύπτου ἢ Ἀσίας, καὶ ἀντιθέτως ἐξ εὐρημάτων Ἑλλαδικῆς προελεύσεως συναντωμένων εἰς τὰς ἐν λόγῳ χώρας, αἱ γραπταὶ πηγαὶ καὶ ἡ χρονολογούμενη Ἱστορία τῶν ὁποίων ἄρχονται χιλιετηρίδας τινὰς πρὸ τῶν Ἑλληνικῶν Ἱστορικῶν χρόνων, καὶ τέλος χρονολογίαι παρεχόμεναι ὑπὸ τοῦ εἰς προϊστορικὰς ἐπιχώσεις εὐρισκομένου ραδιενεργοῦ ἀνθράκος C 14.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοιούτων κριτηρίων ἡ πρώτη κατοίκησις τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ μονίμως ἐγκατεστημένων εἰς μικροὺς οἰκισμοὺς ἀνθρωπίνων ὄντων ἀνάγεται εἰς τὰς ἀρχὰς περίπου τῆς 6ης π.Χ. χιλιετηρίδος. Οἱ κάτοικοι οὗτοι τῆς Ἑλλάδος κατεσκεύαζον ὅπλα καὶ ἐργαλεῖα κυρίως ἐξ ἐπιμελῶς εἰργασμένου λίθου καὶ ἡ περίοδος λέγεται Νεολιθικὴ Ἐποχὴ τῆς Ἑλλάδος. Ἡ πρώτη εἰσαγωγή τῆς χρήσεως τοῦ χαλκοῦ διὰ τὴν κατασκευὴν ὄπλων καὶ ἐργαλείων ἐν Ἑλλάδι, κατὰ τὰ ἀνωτέρω παρατεθέντα κριτήρια, τίθεται εἰς τοὺς περὶ τὸ 2.600 π.Χ. χρόνους, ὅτε λήγει ἡ Νεολιθικὴ Ἐποχὴ καὶ ἄρχεται ἡ Ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ 2.600 π.Χ. μέχρι τοῦ 1.100 π.Χ. περίπου, ὅτε ἐπικρατεῖ ἡ χρῆσις τοῦ σιδήρου διὰ τὴν κατασκευὴν ὄπλων καὶ ἐργαλείων ἐν Ἑλλάδι.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἔχομεν:

Νεολιθικὴν Ἐποχὴν τῆς Ἑλλάδος	6.000-2.600 π.Χ.
Ἐποχὴν τοῦ Χαλκοῦ » »	2.600-1.100 π.Χ.
Ἐποχὴν τοῦ Σιδήρου » »	1.100 π.Χ. καὶ μετὰ ταῦτα.

Ἡ Νεολιθικὴ Ἑποχὴ κατὰ προσφάτους θεωρίας διαιρεῖται εἰς Παλαιότεραν Νεολιθικὴν Περίοδον διαρκοῦσαν μέχρι περίπου τῶν μέσων τῆς 4ης π.Χ. χιλιετηρίδος, Μέσῃ Νεολιθικὴν Περίοδον λήγουσαν περὶ τὰ τέλη τῆς 4ης π.Χ. χιλιετηρίδος καὶ Νεωτέραν Νεολιθικὴν περίοδον διαρκοῦσαν μέχρι τοῦ 2600 περίπου π.Χ., ὅτε ἄρχεται ἡ Ἑποχὴ τοῦ Χαλκοῦ. Ἡ Μέσῃ Νεολιθικῇ περίοδος ἀντιστοιχεῖ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς πρὸς τὴν περίοδον τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Σέσκλου τῆς Θεσσαλίας, κατὰ τὴν διαίρεσιν τῆς Νεολιθικῆς Ἑποχῆς ὑπὸ τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ, καὶ ἡ Νεωτέρα Περίοδος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν περίοδον τοῦ Διμηνίου τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ. Διὰ τοῦτο ὑπὸ τινων ἐρευνητῶν αἱ τρεῖς ὑποδιαίρεσεις τῆς Νεολιθικῆς Ἑποχῆς ὀνομάζονται Πρωτοσέσκλον, Σέσκλον καὶ Ὑποσέσκλον. Ἐν τούτοις ἡ τριμερὴς αὕτη διαίρεσις στρωματογραφικῶς δὲν φαίνεται ὅτι δικαιολογεῖται ἀπολύτως προκειμένου διὰ τὴν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ δὲν υἱοθετήθη ἐν τῇ παρούσῃ ἐργασίᾳ.

Ἡ Ἑποχὴ τοῦ Χαλκοῦ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἔχει ὀνομασθῇ Ἑλλαδικὴ Ἑποχὴ καὶ ἔχει διαιρεθῇ ἐν συνεχείᾳ εἰς τρεῖς περιόδους:

Πρωτοελλαδικὴν 2.600 — 2.000/1.800 π.Χ.

Μεσοελλαδικὴν 2.000/1.800 — 1.600 π.Χ. καὶ

Ὑστεροελλαδικὴν 1.600 — 1.100 π.Χ.

Ἀπόπειραι ὑποδιαίρεσεως τῶν δύο παλαιότερων περιόδων τοῦ Χαλκοῦ εἰς μικρότερα τμήματα, ἐλλείψει ἐπαρκῶν δεδομένων, δὲν ἔχουν ἔτι γίνεαι γενικῶς ἀποδεκταί. Ἡ Ὑστεροελλαδικὴ ὅμως περίοδος, δι' ἣν ἔχομεν πολλαπλᾶ χρονολογικὰ μέσα ἐκ πολιτιστικῶν ἐπαφῶν πρὸς τὴν Αἰγυπτον, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Κρήτην, ἔχει ὑποδιαιρεθῇ εἰς τρεῖς ὑποπερίόδους:

Ὑστεροελλαδικὴν I 1.600 — 1.500 π.Χ.

Ὑστεροελλαδικὴν II 1.500 — 1.400 π.Χ. καὶ

Ὑστεροελλαδικὴν III 1.400 — 1.100 π.Χ.

Ἡ μακρὰ Ὑστεροελλαδικὴ III ὑποπερίοδος ἔχει ἐν συνεχείᾳ ὑποδιαιρεθῇ εἰς τρεῖς φάσεις ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως τῆς ἐξελίξεως τῆς κεραμικῆς αὐτῆς:

Ὑστεροελλαδικὴν III A 1.400 — 1.300 π.Χ.

Ὑστεροελλαδικὴν III B 1.300 — 1.200 π.Χ.

Ὑστεροελλαδικὴν III Γ 1.200 — 1.100 π.Χ.

Ἡ Ὑστεροελλαδικὴ περίοδος λέγεται καὶ Μυκηναϊκὴ, διότι κατ' αὐτὴν συμπίπτει ἡ ὑπὸ τοῦ ἔπους ὑμνουμένη ἀκμὴ τῶν Μυκηνῶν, ἃν καὶ καθ'αυτὸ Μυκηναϊκὴ εἶναι μόνον ἡ Ὑστεροελλαδικὴ III ὑποπερίοδος μετὰ τῶν τριῶν αὐτῆς φάσεων.

Ἡ ἀρχὴ τῆς Ἑποχῆς τοῦ Σιδήρου περὶ τὸ 1.100 π.Χ. συμπίπτει πρὸς τὴν Κάθοδον τῆς τελευταίας Ἑλληνικῆς φυλῆς, τῶν Δωριέων, ἣτις συνοδεύεται ὑπὸ εὐρείας ἐκτάσεως ἀναστατώσεων ἐν Ἑλλάδι καὶ παύσεως ἐπὶ τινας αἰῶνας τῆς παραδόσεως. Μετὰ τὴν πάροδον τῆς ἀκαταστασίας, ἀπὸ τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος, εἰς ὃν ἀνάγονται τὰ πρῶτα γραπτὰ μνημεῖα εἰς τὰ ἱστορικὰ ἀλφάβητα

Π Ι Ν Α Ξ Ι
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	ΚΡΗΤΗ	ΚΥΚΛΑΔΕΣ	ΕΛΛΑΣ	ΤΡΟΙΑ	
3000-						3000
	ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΙ I-III	ΝΕΟΛΙ- ΘΙΚΗ		ΝΕΟΛΙ- ΘΙΚΗ	ΤΡΟΙΑ I	
2600-						2600
2500-						2500
2400-	IV-VI	ΠΜ I	ΠΚ	ΠΕ		2400
2300-					II	2300
2200-		ΠΜ II				2200
	VII-X					
2100-	XI	ΠΜ III			III-V	2100
2000-						2000
1900-	XII	ΜΜ I				1900
1800-		ΜΜ II				1800
1700-	XIII-XVII	ΜΜ II	ΜΚ	ΜΕ	VI	1700
1600-	ΥΚΣΩΣ	ΜΜ III				1600
1500-		ΥΜ I A		ΥΕ I		1500
1400-	XVIII	ΥΜ II ΥΜ I B		ΥΕ II		1400
1300-				ΥΕ IIIA		1300
1200-	XIX	ΥΜ III		ΥΕ III B	VII A	1200
	XX			ΥΕ III Γ	VII B	
1100-						1100
1000-						1000

τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν Ὀλυμπιάδων τὸ 776 π.Χ., ἄρχονται οἱ Ἱστορικοὶ Χρόνοι τῆς Ἑλλάδος, καίτοι ἀπὸ φιλολογικὰς πηγὰς ἡ Ἑλληνικὴ Ἱστορία μόνον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ βου π.Χ. αἰῶνος δύναται νὰ παρακολουθηθῇ.

Ἡ παροῦσα ἐργασία ἄρχεται μὲ τὴν Νεολιθικὴν περίοδον τῆς Ἑλλάδος περὶ τὸ 6.000 π.Χ. καὶ λήγει μὲ τὴν Κάθοδον τῶν Δωριέων καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Σιδήρου εἰς τὴν χώραν δι' ὅπλα καὶ ἐργαλεῖα, περὶ τὸ 1.100 π.Χ. Ἡ Νεολιθικὴ Ἐποχὴ ἐν τῷ συνόλῳ της καὶ αἱ τρεῖς περίοδοι τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ, Πρωτοελλαδική, Μεσοελλαδική καὶ Ὑστεροελλαδική, ὑπόκεινται ὡς σκελετὸς διὰ τὴν διάταξιν τοῦ περιεχομένου τῆς ἐργασίας ταύτης καὶ ἀποτελοῦν ἰδιαίτερα κεφάλαια ἐν αὐτῇ. Πλέον ἀκριβὲς χρονολογικὸς προσδιορισμὸς τῶν προϊστορικῶν περιόδων τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν σχετικῶν δεδομένων ἐπιχειρεῖται εἰς εἰδικὸν κεφάλαιον κατωτέρω.

2. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ χώρα ἀσχεῖ πάντοτε ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πολιτιστικῆς ἐξελίξεως τῶν κατοίκων τῆς. Ἀπαραίτητον κατὰ ταῦτα εἰσαγωγὴν πρὸς κατανόησιν τῆς ἐξελίξεως τῶν προϊστορικῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀποτελεῖ ἡ σύντομος γεωγραφικὴ ἐπισκόπησις τῆς χώρας.

Ὑπὸ τὸν ὄρον Στερεὰ Ἑλλάς ἐν τοῖς ἐπομένοις νοεῖται ἡ περιοχὴ ἡ περιλαμβανομένη μεταξὺ τοῦ Ἀμβρακικοῦ καὶ Παγασητικοῦ ἀπὸ Βορρᾶ καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ Σαρωνικοῦ ἀπὸ Νότου μετὰ τῆς νήσου Εὐβοίας. Ἡ ὅλη περιοχὴ δύναται νὰ ἐπισκοπηθῇ εἰς δύο ἐντελῶς διαφορετικοῦ γεωγραφικοῦ χαρακτῆρος σύνολα, τὸν ἄγονον δυτικὸν ὄρεινόν ὄγκον, τὸν ἀποτελοῦντα τὴν Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν μετὰ τῆς δυτικῆς Λοκρίδος καὶ Φωκίδος ἀφ' ἑνός, καὶ τὸ σύστημα τῶν ἀνατολικῶν κοιλάδων ἀφ' ἑτέρου, τῶν σχηματίζουσων τὴν Φθιώτιδα, τὴν ἀνατολικὴν Φωκίδα καὶ Λοκρίδα, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Εὐβοίαν καὶ τὴν Ἀττικὴν¹.

Ὁ δυτικὸς ὄρεινὸς ὄγκος σύγκειται ἀπὸ τὰς νοτίους προεκτάσεις τῆς Πίνδου, Τυμφρηστόν (ὕψους 2315 μ.), Βαρδούσια (2406 μ.), Γκιώναν (2510 μ.), Παρνασσὸν (2457 μ.) καὶ Ἐλικῶνα (1748 μ.) ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ, συνεχιζόμενας πρὸς Δυσμὰς μέχρι τοῦ Ἰονίου καὶ τοῦ δυτικοῦ Κορινθιακοῦ διὰ τοῦ Παναιτωλικοῦ (1924 μ.) καὶ τῶν Ἀκαρνανικῶν ὀρέων (1428 μ.), μεταξὺ τῶν ὁποίων ρέει ὁ Ἀχελῷος, διὰ τοῦ Ἀρακύνθου ἢ Ζυγοῦ (984 μ.) ἔτι ἀνατολικώτερον ἀποχωριζομένου τοῦ Παναιτωλικοῦ πρὸς Βορρᾶν διὰ τῶν λιμνῶν Τριχωνίδος καὶ Λυσιμαχείας, καὶ τέλος διὰ τῶν ὀρέων τοῦ Λιδωρικίου (1609 μ.),

1. Διὰ τὴν σύντομον γεωγραφικὴν ταύτην ἐπισκόπησιν τῆς Στερεᾶς ἐγένετο χρῆσις τοῦ ἔργου τῶν PHILIPPSON - KIRSTEN, Griechische Landschaften, τόμ. I-II, Frankfurt am Main 1950-1958, τῶν Φύλλων τῆς Γεωγραφικῆς Ὑπηρεσίας Στρατοῦ: Ἡπειρος, Θεσσαλία - Στερεὰ Ἑλλάς, Χαλκιδική, Πελοπόννησος, Ἀττικὴ, 1: 400.000 ἐκδόσεις 1947-1948, καθ' ἃ παρατίθενται καὶ τὰ ὕψη τῶν ὀρέων, H. BENGTSON κλπ. Grosser Historischer Welt Atlas, ἐκδ. 2 (1954), σ. 18-19 καὶ Δ καὶ B. ΛΟΓΚΟΠΟΥΛΟΥ Μορφολογικοὺς χάρτας τῆς Στερεᾶς (Ρούμελης), Ἀττικῆς, Βοιωτίας καὶ Εὐβοίας. Ὁ παρατιθέμενος ἐν τῷ κειμένῳ χάρτης εἶναι σχεδιάσμα γενόμενον ὑπ' ἐμοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω χαρτῶν.

νοτίων παραφυάδων τῶν Βαρδουσίων, ἀποχωριζομένων ἀπὸ μὲν τοῦ Παναιτωλικοῦ καὶ Ἀρακύνθου διὰ τῆς κοίτης τοῦ Εὐήνου, ἐκβάλλοντος εἰς τὸν Κορινθιακὸν ἀνατολικῶς τοῦ Μεσολογγίου παρὰ τὴν ἀρχαίαν Καλυδῶνα, ἀπὸ δὲ τῆς Γκιώνας πρὸς Ἀνατολὰς διὰ τῆς κοίτης τοῦ Μόρνου ἐκβάλλοντος εἰς τὸν Κορινθιακὸν ἐγγὺς τῆς Ναυπάκτου. Μεταξὺ τῶν Ἀκαρνανικῶν ὁρέων καὶ τῶν νοτίων παραφυάδων τῆς Πίνδου σχηματίζονται προσέτι αἱ λίμναι Ἀμβρακία καὶ Ὀζερός.

Καλλιεργήσιμος γῆ μεταξὺ τῶν ὄροσειρῶν τοῦ δυτικοῦ ὄγκου ὑπῆρχε μόνον πέριξ τῶν λιμνῶν, κατὰ μῆκος τοῦ ροῦ τῶν ποταμῶν καὶ εἰς τινα σημεία ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς θαλάσσης καὶ εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς ἤνθισαν κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους οἱ σπουδαιότεροι οἰκισμοὶ τῆς χώρας, Πάλαιρος, Θύρρειον, Λιμναία, Σόλιον, Μεδεών, Ἀλύζια, Στράτος, Ἀστακός, Ἰθωρία, Θέρμον, Οἰνιάδαι, Καλυδών, Ναύπακτος κλπ., ἡ δὲ κατάστασις, ἀπὸ ἀπόψεως ἐγκαταστάσεως τῶν κατοίκων, κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους δὲν φαίνεται νὰ ᾔτο λίαν διάφορος, ἐξ ὅσων μέχρι σήμερον γνωρίζομεν.

Ἀνατολικῶς τοῦ Μόρνου καὶ κατὰ μῆκος τοῦ Κορινθιακοῦ, ὅπου ἐξετείνοντο ἡ ἀρχαία Ἑσπερία Λοκρὶς καὶ ἡ δυτικὴ Φωκίς, αἵτινες ἀποχωρίζονται τῶν ὁμωνύμων τμημάτων τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος διὰ τῆς παρεμβολῆς τῆς ὄροσειρᾶς τοῦ Παρνασσοῦ, ἡ διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους δὲν εἶναι λίαν διάφορος τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Αἱ ἀνατολικαὶ προεκτάσεις τῶν ὁρέων τοῦ Λιδωρικίου καὶ αἱ νότιαι ἀποφύσεις τῆς Γκιώνας, τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τοῦ Ἑλικῶνος ἐκτείνονται μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ καταλείπουσαι καλλιεργήσιμον ἔδαφος μόνον μεταξὺ τῆς Γκιώνας καὶ τοῦ Παρνασσοῦ, τὸ Κρισαῖον πεδῖον, γνωστὸν ἐκ τοῦ Δελφικοῦ ἱεροῦ καὶ τῶν ἱστορικῶν πόλεων Οἰανθείας, Κρίσης, Κίρρας κλπ.

Τὸ σύστημα τῶν ἀνατολικῶν κοιλάδων ἀποτελεῖται ἐκ διαδοχικῶν ἐπιμήκων ὄροσειρῶν, ἐκφυομένων ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ ὄγκου καὶ προεκτεινομένων μέχρι τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν, καὶ ἐκ στενῶν μεταξὺ τῶν ὄροσειρῶν τούτων κοιλάδων, αἵτινες ἐσχημάτιζον τὴν Φθιώτιδα, τὴν ἀνατολικὴν Φωκίδα καὶ Λοκρίδα, τὴν Βοιωτίαν καὶ τὴν Ἀττικὴν τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Ἡ νῆσος Εὐβοία ἀποτελεῖ κεχωρισμένον γεωγραφικὸν τμήμα.

Αἱ ὄροσειραι τοῦ ἀνατολικοῦ συστήματος ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον εἶναι, ἡ Ὀρβυς (1726 μ.) ἥτις συνδεομένη διὰ ταπεινοτέρων ὄροσειρῶν πρὸς Δυσμᾶς μετὰ τοῦ Τυμφρηστοῦ χωρίζει τὴν Θεσσαλίαν ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Σπερχειοῦ, ἡ Οἶτη (2115 μ.), ἥτις ἐκφυομένη ἀπὸ τῶν Βαρδουσίων καὶ φράσσουσα τὴν κοιλάδα τοῦ Σπερχειοῦ ἀπὸ Νότου προεκτείνεται διὰ τοῦ Καλλιδρόμου (1372 μ.), τῆς Κνημῖδος (938 μ.) καὶ τοῦ Χλωμοῦ (1080 μ.) πρὸς ΝΑ. ἀποχωρίζουσα οὕτω τὴν Φθιώτιδα τῆς Φωκίδος καὶ Λοκρίδος, αἱ χθαμαλαὶ ἀποφύσεις τοῦ Παρνασσοῦ πρὸς Ἀνατολὰς μέχρι τοῦ Χλωμοῦ, αἱ ἀποχωρίζουσαι τὴν Φωκίδα τῆς Βοιωτίας καὶ τέλος ἡ προέκτασις τοῦ δυτικοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου πρὸς Νό-

τον καὶ Ἀνατολὰς διὰ τοῦ Κιθαιρῶνος (1409 μ.), τῆς Πάρνηθος (1473 μ.) καὶ τοῦ Μαυροβουνίου (647 μ.), δι' ὧν ἀποχωρίζεται ἡ Βοιωτία τῆς Μεγαρίδος καὶ Ἀττικῆς. Προέκτασιν πρὸς Νότον τοῦ Χλωμοῦ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς Βοιωτίας ἀποτελοῦν τὸ Πτῶν (724 μ.) καὶ τὸ Μεσσάπιον (1021 μ.), μεταξύ τῶν ὁποίων σχηματίζονται ἡ Ὑλίκη καὶ ἡ Παραλίμνη. Αἱ κοιλάδες τῆς Φωκίδος καὶ Βοιωτίας διαρρέονται ὑπὸ τοῦ Κηφισσοῦ, τὰ ὕδατα τοῦ ὁποίου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκάλυπτον μέγα μέρος τοῦ Βοιωτικοῦ πεδίου σχηματίζοντα τὴν Κωπαΐδα λίμνην.

Ἐν τῇ Ἀττικῇ ἡ Πεντέλη (1109 μ.), ὁ Ὑμηττός (1026 μ.) καὶ ταπεινότεραι ὄροσειραι προεκτείνονται μέχρι τοῦ Σουνίου χωρίζουν τὴν χερσόνησον εἰς ἀνατολικὸν τμήμα, τὴν Μεσόγειαν καὶ κεντρικόν, τὸ λεκανοπέδιον τῶν Ἀθηνῶν· ὁ Αἰγάλεως ἀποχωρίζει τὸ Θριάσιον πεδίων τοῦ λεκανοπεδίου τῶν Ἀθηνῶν καὶ νότιαι προεκτάσεις τοῦ Κιθαιρῶνος δυτικώτερον ὀρίζουν τὴν Μεγαρίδα ἀπὸ τοῦ Θριάσιου πεδίου.

Ἡ Εὐβοία κατὰ τὸ βόρειον αὐτῆς μέρος κατέχεται ἀπὸ τὸ Ξηρὸν ὄρος (991 μ.) κατὰ τὸ μέσον ἀπὸ τὸ Κανδήλιον (1225 μ.) δυτικῶς καὶ τὴν Δίρφυν (1743 μ.) ἀνατολικῶς καὶ κατὰ τὸ νότιον ἀπὸ τὴν Ὀχυν (1398 μ.). Μεταξὺ τῶν ὄρεων τούτων ἐσχηματίζοντο μικραὶ καλλιεργήσιμοι κοιλάδες.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κατάτμησιν ὑπὸ τῆς θαλάσσης τῶν ἀκτῶν ἡ Στερεὰ Ἑλλάς ἔχει εὐνοηθῇ ἐκ τῆς φύσεως περισσότερον παντὸς ἄλλου τμήματος τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Πολυάριθμοι λιμένες καὶ ὅρμοι σχηματίζονται καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ἀκτῆς ἀπὸ τοῦ Μαλιακοῦ καὶ Ἀμβρακικοῦ πρὸς Βορρᾶν μέχρι τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ Κορινθιακοῦ πρὸς Νότον, ἡ δὲ παρεμβολὴ μεταξύ τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Στερεᾶς, τῆς Εὐβοίας ἀπὸ Ἀνατολῶν, τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ Νότου καὶ τῶν Ἰονίων ἀπὸ Δυσμῶν καθιστοῦν ἀσφαλεῖς τὰς προσορμίσεις πλοίων εἰς τὰ περισσότερα σημεῖα τῶν ἀκτῶν αὐτῆς.

Ὡς πρὸς τὰς χερσαίας γραμμὰς συγκοινωνίας ἡ Στερεὰ Ἑλλάς ἀποτελεῖ τὸ ὑποχρεωτικὸν σημεῖον διαβάσεως τῶν ὁδῶν ἐπικοινωνίας τῆς βορειοτέρας Ἑλλάδος μετὰ τῆς Πελοποννήσου. Οὕτω δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὰς ἐπομένας τρεῖς κυρίας ὁδοὺς ἐπικοινωνίας τοῦ Βορρᾶ καὶ τοῦ Νότου διερχομένας διὰ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος (Χάρτης I).

I. Ἡ πλέον δυτικὴ τῶν ὁδῶν τούτων, ἡ φέρουσα εἰς ἐπικοινωνίαν τὴν Ἠπειρον πρὸς τὰς ἀκτὰς τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ τὴν Πελοπόννησον, διήρχετο διὰ τοῦ Ἀμφιλοχικοῦ Ἀργούς, τῆς Λιμναίας καὶ τῆς Στράτου, ὅπου διχαζομένη ἢ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀχελφου ἤγεν εἰς Οἰνιάδας ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ (G. B. GRUNDY, Thucydides and the History of his Age τόμ. I (1961), σ. 347. BSA 1936-37, 128-140) ἢ διὰ τοῦ Θέρμου κατέληγεν εἰς τὴν Ναύπακτον.

II. Πλέον σημαντικὴ, κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς τοῦλάχιστον χρόνους, ἦτο ἡ δευτέρα ὁδός, ἥτις ἐκ Θεσσαλίας διὰ Φαρσάλων καὶ Θαυμακῶν ἤγεν εἰς τὴν

κοιλιάδα τοῦ Σπερχειοῦ, ὁπόθεν διερχομένη μεταξὺ Οὔτης καὶ Καλλιδρόμου κατὰ τὴν Τραχίνα καὶ τὴν Ἡράκλειαν ἔφθανεν εἰς Δωρίδα καὶ τὴν ἄνω κοιλιάδα τοῦ Κηφισσοῦ. Ἐνταῦθα διχαζομένη, παρὰ τὴν σημερινὴν Γραβιάν, ἥ παρέκαμπε τὸν Παρνασσὸν ἀπὸ Δυσμῶν καὶ διὰ τῆς Ἀμφίσσης καὶ τοῦ Κρισαίου πεδίου ἦγεν εἰς Κίρραν ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ, ἥ παρακάμπτοσα τὸν Παρνασσὸν ἀπὸ Ἀνατολῶν διὰ τῆς Ἀμφικλείας, τῶν Παραποταμίων καὶ τῆς Χαιρωνείας ἦγεν εἰς Βοιωτίαν καὶ Θήβας καὶ ἐκεῖθεν διὰ Πλαταιῶν, διερχομένη μεταξὺ Κιθαιρῶνος καὶ Πάρνηθος, εἴτε κατηυθύνετο μέσῳ Μεγάρων εἰς Πελοπόννησον (BSA 1954, 103-122) εἴτε δι' Ἐλευθερῶν καὶ τοῦ Θριασίου πεδίου κατέληγεν εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἡ ὁδὸς αὕτη ἀκολουθεῖται σήμερον καὶ ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς κατὰ τὸ μέγιστον μέρος καὶ ὑπὸ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ.

III. Ἡ τρίτη καὶ πλέον ἀνατολικὴ ὁδὸς ἠκολούθει τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Οὕτω ἐκ Παγασῶν τῆς Θεσσαλίας διὰ τῶν Φθιωτῶν Θηβῶν, τῆς Ἄλου καὶ τοῦ Ἐχινούντος εἰσέρχετο ἐξ Ἀνατολῶν εἰς τὴν κοιλιάδα τοῦ Σπερχειοῦ, παρέκαμπε τὸ Καλλιδρόμον ἐξ Ἀνατολῶν καὶ διὰ τῶν Θερμοπυλῶν ἔφθανεν εἰς Θρόνιον, ὅπου διχαζομένη ἡ διήρχετο μεταξὺ Καλλιδρόμου καὶ Κνημῖδος ἄγουσα εἰς Ἐλάτειαν καὶ ἐκεῖθεν διὰ Παραποταμίων καὶ Χαιρωνείας ἦνοῦτο πρὸς τὴν δευτέραν περιγραφεῖσαν ὁδόν, ἥ ἀκολουθοῦσα τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν διὰ τῆς Λοκρίδος ἦγεν εἰς τὴν Ἀνθηδόνα τῆς Βοιωτίας καὶ ἐκεῖθεν διὰ Σαλγαnéως εἰς Χαλκίδα καὶ τὴν Εὐβοίαν, ἥ διὰ Μυκαλησοῦ εἰς Θήβας, ἥ διὰ Τανάγρας, διερχομένη μεταξὺ Πάρνηθος καὶ Πεντέλης, μέσῳ Ἀφιδνῶν καὶ Δεκελείας κατέληγεν εἰς Ἀθήνας. Καὶ ἡ ὁδὸς αὕτη σήμερον ἀκολουθεῖται ὑπὸ ἀμαξιτῆς ὁδοῦ καὶ ἐν μέρει ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

Αὐτονόητον βεβαίως τυγχάνει ὅτι κινούμενός τις ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον ἢ ἀντιθέτως διὰ τῆς ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἠδύνατο, ἀναλόγως τοῦ σημείου ἀναχωρήσεώς του καὶ τοῦ προορισμοῦ του, νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐκ περιτροπῆς τὰ πλέον πρόσφορα τμήματα ἐκάστης τῶν ὡς κεχωρισμένων περιγραφεισῶν ἀνωτέρω ὁδῶν II καὶ III. Οὕτω ἡ πλέον συνήθης γραμμὴ ἐπικοινωνίας τῆς κοιλιάδος τοῦ Σπερχειοῦ μετὰ τῆς Βοιωτίας καὶ τοῦ Νότου, κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, μέχρι τῆς Χαιρωνείας ἠκολούθει τὴν ὁδὸν III, μέσῳ Θερμοπυλῶν καὶ Ἐλατείας· τὴν ὁδὸν ταύτην ἠκολούθησαν οἱ Πέρσαι καὶ ὁ Φίλιππος κατὰ τῆς νοτίας Ἑλλάδος τὸν 5ον καὶ 4ον π.Χ. αἰῶνα. Ἐκ Χαιρωνείας μέχρι Θηβῶν ἐχρησιμοποιεῖτο συνήθως ἡ ὁδὸς II. Ἀπὸ Θηβῶν διὰ μὲν τὴν Πελοπόννησον ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ ὁδὸς II πάλιν, διὰ δὲ τὴν Ἀττικὴν εἴτε ἡ ὁδὸς II μέσῳ Ἐλευθερῶν καὶ τοῦ Θριασίου πεδίου εἴτε ἡ ὁδὸς III μέσῳ Τανάγρας καὶ Δεκελείας. Ἐξ ὁλοκλήρου τὴν ὁδὸν II πρὸς Μακεδονίαν φαίνεται ὅτι, διὰ στρατηγικοὺς λόγους, ἠκολούθησεν ὁ Βρασίδης τὸ 424 π.Χ. (ΘΟΥΚ. IV 78).

Πλὴν τῶν βασικῶν τούτων γραμμῶν συγκοινωνίας τῆς βορειοτέρας Ἑλλάδος μετὰ τῆς Πελοποννήσου, αἵτινες διήρχοντο διὰ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος,

πλήθος ἄλλων ὁδῶν μὲ κατευθύνσεις ἀπ' Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμᾶς ἔφερον τοὺς οἰκισμοὺς τῶν διαφόρων περιοχῶν εἰς ἐπικοινωνίαν. Τούτων αἱ σπουδαιότεραι ἦσαν ἡ ἐκ Χαιρωνείας διὰ Δαυλίδος καὶ Δελφῶν φέρουσα εἰς ἐπικοινωνίαν τὰς ἀνατολικὰς περιοχὰς πρὸς τὸν Κορινθιακὸν καὶ ἡ ἐκ Θηβῶν διὰ Θεσπιῶν κατὰ μῆκος τῆς βορείου ἀκτῆς τοῦ Κορινθιακοῦ διερχομένη ὁδὸς ἡ ἄγουσα εἰς Ναύπακτον πρὸς Δυσμᾶς.

Τὰ ὅρια τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων ἔχομεν μνημονεύσει ἤδη, δὲν ἦσαν αὐστηρῶς καθωρισμένα καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. Κατωτέρω παρέχονται τὰ προϊστορικά δεδομένα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἰς ἑξ ὁμάδας κατὰ γεωγραφικὰ τμήματα, ἦτοι α) Φθιώτιδος, β) Φωκίδος μετὰ τῆς Λοκρίδος, γ) Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, δ) Βοιωτίας, ε) Εὐβοίας καὶ ς) Ἀττικῆς.

Ὡς συμβατικὰ ὅρια διαχωρισμοῦ τῆς Φθιώτιδος, διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς ὁποίας δηλοῦμεν μόνον τὴν κοιλάδα τοῦ Σπερχεῖοις ἐνταῦθα, ἀπὸ μὲν τῆς Θεσσαλίας λαμβάνομεν τὴν γραμμὴν τὴν ἐνοῦσαν ἐπὶ τοῦ χάρτου τὴν ἀκτὴν τοῦ Μαλιακοῦ ἔναντι τῶν Ὠρεῶν μετὰ τῆς κορυφῆς τῆς Ὀρθρουοῦ καὶ τοῦ Τυμφρηστοῦ, νοτίως τῆς Μελιταίας καὶ Ξυνιάδος, ἀπὸ δὲ τῆς Αἰτωλίας τὴν γραμμὴν τὴν ἐνοῦσαν ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς κορυφὰς τοῦ Τυμφρηστοῦ, τῶν Βαρδουσίων καὶ τῆς Οἴτης, καὶ ἀπὸ τῆς Φωκίδος καὶ Λοκρίδος τὴν γραμμὴν τὴν ἐνοῦσαν τὰς κορυφὰς τῆς Οἴτης καὶ τοῦ Καλλιδρόμου καὶ καταλήγουσαν εἰς τὰς Θερμοπύλας ἐπὶ τοῦ Μαλιακοῦ (Χάρτης I).

Διὰ τὸν διαχωρισμὸν τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας ὡς ὅρια λαμβάνομεν ἀπὸ μὲν τῆς Ἠπείρου τὴν γραμμὴν τὴν ἐνοῦσαν τὴν κορυφὴν τοῦ Τυμφρηστοῦ μετὰ τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Ἀμβραχικοῦ παρὰ τὸ Ἄργος τὸ Ἀμφιλοχικόν, ἀπὸ δὲ τῆς Φθιώτιδος τὴν ἀνωτέρω περιγραφεῖσαν γραμμὴν, ἣτις ἐνοῖ τὰς κορυφὰς τοῦ Τυμφρηστοῦ τῶν Βαρδουσίων καὶ τῆς Οἴτης, καὶ ἀπὸ τῆς Φωκίδος καὶ Λοκρίδος τὴν γραμμὴν τὴν ἐνοῦσαν τὰς κορυφὰς τῆς Οἴτης, τῆς Γκιώνας καὶ τῶν ὁρέων τοῦ Λιδωρικίου καὶ καταλήγουσαν εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ Μόρνου παρὰ τὴν Ναύπακτον ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ.

Διὰ τὸν διαχωρισμὸν τῆς Φωκίδος καὶ Λοκρίδος, εἰς ἃς περιλαμβάνομεν καὶ τὴν ἀρχαίαν Δωρίδα, ὡς ὅρια λαμβάνομεν ἀπὸ μὲν τῆς Αἰτωλίας καὶ Φθιώτιδος κατὰ τὰ ἀνωτέρω τὴν γραμμὴν τὴν ἀναχωροῦσαν ἐκ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Μόρνου ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ, τὴν διερχομένην διὰ τῶν κορυφῶν τῶν ὁρέων τοῦ Λιδωρικίου, τῆς Γκιώνας, τῆς Οἴτης καὶ τοῦ Καλλιδρόμου καὶ καταλήγουσαν εἰς τὰς Θερμοπύλας ἐπὶ τοῦ Μαλιακοῦ, ἀπὸ δὲ τῆς Βοιωτίας τὴν γραμμὴν τὴν ἀναχωροῦσαν ἀπὸ τὴν Βοῦλιν ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ, τὴν διερχομένην διὰ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἐλικῶνος, τῶν ἀνατολικῶν ὑπωρειῶν τοῦ Παρνασσοῦ, μεταξὺ Πανοπέως καὶ Χαιρωνείας, τῆς κορυφῆς τοῦ Χλωμοῦ καὶ καταλήγουσαν μεταξὺ Λαρυμνῆς καὶ Ἀνθηδόνης ἐπὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ.

Ὡς ὅρια τῆς Βοιωτίας ἀπὸ μὲν τῆς Φωκίδος καὶ Λοκρίδος λαμβάνομεν

τὴν ἀνωτέρω περιγραφεῖσαν γραμμὴν ἀπὸ δὲ τῆς Μεγαρίδος καὶ Ἀττικῆς τὴν γραμμὴν τὴν ἀναχωροῦσαν ἐκ τοῦ Κορινθιακοῦ βορείως τῶν Αἰγιοσθένων, τὴν διερχομένην διὰ τῶν κορυφῶν τοῦ Κιθαιρώνος καὶ τῆς Πάρνηθος καὶ καταλήγουσαν εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ Ἀσωποῦ ἐπὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ, μεταξὺ Ὠρωποῦ καὶ Ταναγραϊκῆς.

Ὡς γραμμὴν διαχωρισμοῦ τῆς Μεγαρίδος καὶ Ἀττικῆς ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου θεωροῦμεν τὴν γραμμὴν τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου. Τὰ λοιπὰ ὅρια τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Εὐβοίας καθορίζονται ὑπὸ τῆς θαλάσσης.

Εἰς γεωργικὰ προϊόντα ἡ Δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάς ἦτο πτωχή, ἡ τραχεῖα κατὰ τμησίς τῆς χώρας, καλυπτομένης ὑπὸ ἀγρίας βλαστήσεως ἔτι καὶ σήμερον, εἰς προϊστορικοὺς μάλιστα χρόνους θὰ προσεφέρετο περισσότερον διὰ τὴν συντήρησιν ἀγρίας πανίδος παρὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἴσως ὠμοίαζε σημερινὴν ζούγκλαν, ἐν πολλοῖς ἀπρόσιτον ὑπὸ ἀνθρωπίνων ὄντων. Ἡ Ἀνατολικὴ Στερεὰ Ἑλλάς παρῆγεν ἄφθονα γεωργικὰ προϊόντα, οἶνον καὶ ἔλαιον εἰς ἱστορικοὺς χρόνους καὶ πιθανῶς ἡ κατὰστασις δὲν ἦτο λίαν διάφορος καὶ κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους. Κοιτάσματα μετάλλου ὑπῆρχον χαλκοῦ μὲν παρὰ τὴν Χαλκίδα, ἐξ ὧν ἡ πόλις ἐνδεχομένως ἔλαβε τὸ ὄνομά της, καὶ μολύβδου καὶ ἀργύρου παρὰ τὸ Λαύρειον.

Ἡ θέσις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος μεταξὺ Θεσσαλίας καὶ Πελοποννήσου καὶ Αἰγαίου καὶ Ἰονίου καὶ τὸ εὐπρόσιτον τῶν ἀκτῶν αὐτῆς κατέστησαν τὴν χώραν σημεῖον συναντήσεως ὅλων τῶν πρωίμων πολιτιστικῶν ἐπιρροῶν τῆς Μεσογείου καὶ προδιέγραψαν τὸ μέλλον τῶν κατοίκων της οἷον παρουσιάζεται κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.

3. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ ΕΝ ΣΤΕΡΕΑΙ ΕΛΛΑΔΙ

Ἡ προϊστορικὴ ἐξερεύνησις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἤρξατο διὰ τῆς τυχαίας κατὰ Ὀκτώβριον 1876 ἀποκαλύψεως καὶ τῆς συστηματικῆς ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου 1877 ἀνασκαφῆς, ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας διὰ τοῦ ΣΤΑΜΑΤΑΚΗ, δύο θαλαμοειδῶν τάφων παρὰ τὸ χωρίον Σπάτα τῆς Ἀττικῆς.

Ἡ ἀνακάλυψις τῶν προϊστορικῶν τούτων λειψάνων ἐν Ἀττικῇ ὀλίγους μόλις μῆνας μετὰ τὰς ἐντυπωσιακὰς ἀνασκαφὰς τοῦ SCHLIEMANN εἰς Μυκῆνας, ἡγείρεν, ὡς ἦτο φυσικόν, ἔντονον τὸ ἐνδιαφέρον διὰ περαιτέρω ἐξερεύνησεις καὶ ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι. Οὕτω τὸ ἐν Ἀθήναις Γερμανικὸν Ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτούτον προέβη τὸ 1879 διὰ τοῦ LOLLING εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ ἀπὸ ἐτῶν γνωστοῦ θολωτοῦ τάφου εἰς τὴν θέσιν Λυκότρυπα παρὰ τὴν ὁδὸν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Μενίδιον.

Τὰ ἔτη 1880-1881 ὁ SCHLIEMANN ἐνήργησεν ἐρεῦνας εἰς Ὀρχομενὸν τῆς Βοιωτίας, ἃς ἐπανάλαβε τὸ 1886 διὰ τῆς συνεργασίας καὶ τοῦ DOERPFELD.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, τὰ ἔτη 1880-1881, τυχαῖαι ἀνακαλύψεις καὶ λαθραῖαι ἀνασκαφαὶ ἸΕ θαλαμοειδῶν τάφων εἰς Γλυφάδα Ἀττικῆς διωχέτευσαν τὸ περιεχόμενον των εἰς τὸ ἐμπόριον. Μικρὰ δὲ ἔρευνα τὸ 1881 ὑπὸ τοῦ ΣΤΑΜΑΤΑΚΗ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Δαυλίδος ἔφερεν εἰς φῶς προϊστορικὰ ὄστρακα.

Ἀπὸ τοῦ 1882 ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία διὰ τοῦ ΦΙΛΙΟΥ ἀνέλαβε τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐλευσίνος, τὴν ὁποίαν συνέχισαν ὁ ΣΚΙΑΣ (1893-1902), ὁ ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ (1917-1934), ὁ ΤΡΑΥΛΟΣ καὶ ὁ ΜΥΛΩΝΑΣ (1950-1956), ἡ δὲ πρόοδος τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης ἀπεκάλυπτε κατὰ καιροὺς καὶ προϊστορικὰ λείψανα.

Τὰ ἔτη 1885-1890 ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἀνέσκαψε διὰ τοῦ ΚΑΒΒΑΔΙΑ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς βαθεὰ στρώματα ἀπεκαλύφθησαν ἐπίσης προϊστορικὰ εὐρήματα. Ἀσήμαντα προϊστορικὰ λείψανα ἔφερον εἰς φῶς κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν (τὸ 1884) αἱ Γαλλικαὶ ἀνασκαφαὶ εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Κραναιᾶς Ἀθηνᾶς παρὰ τὴν Ἐλάτειαν καὶ αἱ Ἀμερικανικαὶ ἀνασκαφαὶ (1886-1890) καὶ αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας (1889) εἰς τὰς Πλαταιάς.

Ἀπὸ τοῦ 1892 ἡ ἐν Ἀθήναις Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ ἀνέλαβε τὴν ἐξερεῦνσιν τῶν Δελφῶν καὶ ἡ πρόοδος τῆς ἐρεῦνης ταύτης ἐπανειλημμένως μέχρι τοῦ 1958 ἔχει φέρει εἰς φῶς προϊστορικὰ λείψανα κάτωθεν τῶν λειψάνων τῶν ἱστορικῶν χρόνων.

Τὰ ἔτη 1892-1893 ὁ Μ. ΚΑΜΠΑΝΗΣ ἐδημοσίευσεν τὰ πορίσματα τῆς ἐρεῦνης τοῦ διὰ τὰ προϊστορικὰ ἀποξηραντικὰ ἔργα τῆς Κωπαίδος, τὸ δὲ 1893 ὁ Α. DE RIDDER ἠρεῦνῃσε τὸ ὕψος ἀνάκτορον κατὰ τὸ ΒΑ. ἄκρον τῆς Κωπαίδος ἐπὶ τοῦ λόφου Γκλᾶ καὶ ἐνήργησε συμπληρωματικὰς ἐρεῦνας ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ὀρχομενοῦ, ὁ δὲ F. NOACK, τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, ἐμελέτησε καὶ ἐσχέδιασε τὰ προϊστορικὰ τεῖχη ἐπὶ τοῦ λόφου Γκλᾶ.

Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία τὰ ἔτη 1893-1895 ἀνέσκαψε διὰ τοῦ ΣΤΑΗ προϊστορικοὺς τάφους εἰς Θορικόν, Κοπρέζαν, Βραυρῶνα, Πόρτο-Ράφτη, Λιγόρι καὶ Αἶγιναν.

Τὸ 1896 ὁ S. WIDE ἀνέσκαψε προϊστορικὸν τύμβον παρὰ τὰς ἀρχαίας Ἀφίδνας καὶ τὸ 1897 ὁ ΦΙΛΙΟΣ ἠρεῦνῃσε τυχαίως εὐρεθέντας θαλαμοειδεῖς τάφους παρὰ τὰς Θήβας.

Ὁ ΣΚΙΑΣ τὸ 1900 ἀνέσκαψε διὰ λογαριασμὸν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τὸ παρὰ τὴν Χασιὰν τῆς Ἀττικῆς σπήλαιον τοῦ Πανός καὶ ἠρεῦνῃσε τὸ 1902 προϊστορικὸν τύμβον κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὺν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν παρὰ τὸ Ἀσκληπιεῖον. Τὰ εὐρήματα τοῦ σπηλαίου τοῦ Πανός, ἐν οἷς καὶ τινα προϊστορικά, ἐδημοσίευσεν ὁ ΡΩΜΑΙΟΣ τὸ 1906.

Τὰ ἔτη 1900-1911 ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ διεξήγαγε προϊστορικὰς ἐρεῦνας ἐν Αἰτωλίᾳ, Ἀκαρνανίᾳ, Λοκρίδι, Φωκίδι καὶ Βοιωτίᾳ ἀνασκάψας εἰς Καλυδῶνα, Στράτον, Κόροντα, Θέρμον, Σχιστὴν, Χαιρώνειαν, Ὀρχομενόν, Ἑλάτειαν, Μάνεσι, Ἀγίαν Μαρίναν καὶ Ἀντίκυραν. Αἱ ἔρευναι ὅμως αὗται ἐγένοντο εἰς ἐποχὴν ὅτε μικρὰ διετίθετο ἀνασκαφικὴ πεῖρα διὰ προϊστορικὰς ἐρεῦνας καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν ὀλίγα διδάσκουν διὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους τῶν περιοχῶν τούτων.

Τὸ 1900 τυχαία καθίζησις τοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν ἄροσιν τῶν ἀγρῶν παρὰ τὴν Μάνικαν, ΒΔ. τῆς Χαλκίδος ἐν Εὐβοίᾳ, ἀπεκάλυψε Πρωτοελλαδικοὺς θαλαμοειδεῖς τάφους προχείρως ἐξετασθέντας τότε ὑπὸ τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ καὶ συστηματικῶς ἀνασκαφέντας τὰ ἔτη 1905-1906 ὑπὸ τοῦ Γ. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.

Βαυαρικὴ ἀρχαιολογικὴ ἀποστολὴ τὰ ἔτη 1903 καὶ 1905, ὑπὸ τοῦς Α. FURTWAENGLER καὶ H. BULLE, ἐνήργησε συστηματικὴν ἀνασκαφὴν τοῦ Βοιωτικοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ ἤνοιξε δοκιμαστικὰς τάφους εἰς τὰς γειτονικὰς θέσεις Πύργον καὶ Πολυγύραν ΒΑ. τοῦ Ὀρχομενοῦ. Τὰ ἔτη 1905-1906 ὁ Α. C. B. BROWN ἀνέσκαψεν, ἐν Βοιωτίᾳ ἐπίσης, μίαν Ὑστεροελλαδικὴν οἰκίαν παρὰ τὸ Σχηματάρει καὶ ἀπὸ τοῦ 1906 μέχρι τοῦ 1929 ὁ ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ ἐπε-

χείρησε τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου ἐν Θήβαις καὶ τὴν ἐξερευνήσιν ἸΕ θαλαμοειδῶν νεκροταφείων πέριξ τῆς Καδμείας.

Ἐν Εὐβοίᾳ ὁ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ συνεχίζων τὰς ἐρεῦνας τοῦ ἀνέσκαψε, τὰ ἔτη 1906-1912, προϊστορικὰς θέσεις εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀλιβερίου, τῆς Χαλκίδος τοῦ Ὁξυλίθου, τοῦ Κατακαλοῦ καὶ τῶν Μπελουσίων.

Τὸ ἔτος 1909 οἱ A. J. B. WACE καὶ M. S. THOMPSON ἀνέσκαψαν εἰς Λιανοκλάδι ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Σπερχειοῦ, ὁ ΠΑΠΠΑΔΑΚΙΣ ἀπεκάλυψε προϊστορικὰ λείψανα τὰ ἔτη 1911-1912 εἰς Θήβας, Δράμεις, Αὐλίδαν καὶ Χάλιαν, ἐπεσήμανε δὲ τὸ 1916 σημαντικὸν προϊστορικὸν οἰκισμὸν παρὰ τὸ χωρίον Καλάμι ἐγγὺς τῆς Λεβαδείας.

Ἐρευναι τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῆς Σχολῆς Κλασσικῶν Σπουδῶν εἰς τὸ Ἐρέχθειον τὰ ἔτη 1905-1920 ἔφερον εἰς φῶς καὶ προϊστορικὰ λείψανα ἐκ τῶν θεμελίων τοῦ οἰκοδομήματος καὶ ἄλλων περιοχῶν παρ' αὐτό, τὸ 1923 δὲ ἐπωφελοῦμενος ἀναστηλωτικῶν ἐργασιῶν εἰς τὸ Ἐρέχθειον ὁ L. B. HOLLAND ἠρεύννησεν ἐκ νέου τὰ παρὰ τὸ οἰκοδόμημα καὶ ΒΑ. τούτου ὑπάρχοντα προϊστορικὰ λείψανα.

Ὁ Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ τὰ ἔτη 1912-1916 συνέχισε τὰς ἐρεῦνας τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ εἰς Θέρμον τῆς Αἰτωλίας καὶ ὁ ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ ἀπὸ τοῦ 1917 ἀνέλαβε τὴν συνέχισιν τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ΣΚΙΑ ἐν Ἐλευσίνι, ὡς ἤδη ὑπεδηλώθη. Ὁ ἐκραγεὶς ἐν τῷ μεταξὺ πρῶτος Παγκόσμιος πόλεμος καὶ αἱ ἐπακολουθήσασαι περιπέτειαι τῆς Ἑλλάδος ἀνέστειλαν μέχρι περίπου τοῦ 1920 τὰς ἀρχαιολογικὰς ἐρεῦνας ἐν Ἑλλάδι.

Ἀπὸ τοῦ 1920-1921 ὅμως ἐπανελήφθησαν καὶ συνεχίσθησαν μέχρι τοῦ 1932 αἱ διακοπεῖσαι ἔρευναι τοῦ ΡΩΜΑΙΟΥ ἐν Θέρμῳ καὶ τοῦ ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΥ ἐν Θήβαις. Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἰταλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ ἐπὶ πλεόν ἠρεύννησε τὰ ἔτη 1921-1924 προϊστορικὰς κατοικίας κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὺν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ προϊστορία τῆς Βοιωτίας κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον μεγάλως διεφωτίσθη διὰ τῆς ἐπιφανειακῆς ἐξερευνήσεως καὶ ἀναγνώρισεως πολλῶν προϊστορικῶν θέσεων ἐπὶ τῆς Βοιωτικῆς ἀκτῆς τοῦ Κορινθιακοῦ ὑπὸ τοῦ W. A. HEURTELEY τὸ 1922, διὰ τῆς δημοσιεύσεως ὑπὸ τοῦ A. EVANS τὸ 1925 πολυτίμων ἸΕ εὐρημάτων ἐκ Μυκηναϊκῶν τάφων παρὰ τὴν Θίσβην γνωστῶν ἀπὸ τοῦ 1915, διὰ τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Ἀλιάρτου ὑπὸ τοῦ R. P. AUSTIN τὸ 1926 καὶ δὴ διὰ τῆς συστηματικῆς ἐξερευνήσεως ὑπὸ τῆς H. GOLDMAN τὰ ἔτη 1924-1927 τοῦ σημαντικοῦ προϊστορικοῦ οἰκισμοῦ παρὰ τὴν Εὐτρησιν τῆς Βοιωτίας.

Ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ τὰ ἔτη 1926-1935 ἐνήργησεν ἐρεῦνας ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Μαραθῶνος καὶ ἀνέσκαψε τὸν γνωστὸν ἸΕ θολωτὸν τάφον ἐν τῇ θέσει ταύτῃ. Ὁ Ν. ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ τὰ ἔτη 1926-1928 ἀνέσκαψεν ἸΕ θαλαμοειδεῖς τάφους εἰς Πόρτο-Ράφτη, Πικέρμι, Βελανιδέζαν καὶ Βούρβατσι. Ὁ ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ ἐπανάλαβε τὴν ἐξερευνήσιν τῆς Ἐλευσίνος μετὰ τοῦ ΜΥΛΩΝΑ καὶ ἄλ-

λων καὶ νέα προϊστορικά εὐρήματα ἤλθον εἰς φῶς τὰ ἔτη 1930-1935. Ἐπὶ πλέον ὁ ΜΥΛΩΝΑΣ ἀνέσκαψε τὰ ἔτη 1930-1931 ἀξιόλογον προϊστορικὸν οἰκισμὸν εἰς Ἅγιον Κοσμᾶν Ἀττικῆς.

Ἀνασκαφαὶ τοῦ Ο. BRONEER τὰ ἔτη 1931-1932 κατὰ τὴν βόρειον κλιτὸν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἀπεκάλυψαν σημαντικὰ προϊστορικά λείψανα καὶ αἱ Ἀμερικανικαὶ ἀνασκαφαὶ τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν ἀπεκάλυπτον ἀπὸ τοῦ 1933 ὑπὸ τὰ ἱστορικά εἰσέλματα καὶ λείψανα τῶν προϊστορικῶν χρόνων ἀπὸ τῆς Νεολιθικῆς ἐποχῆς μέχρι τῶν ἐσχάτων ὙΕ χρόνων. Τυχαιὰ δὲ τομὴ τοῦ ἐδάφους εἰς Κερατσίνιον τοῦ Πειραιῶς τὸ 1933, κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πειραιῶς Περάματος, ἀπεκάλυψε λείψανα ΠΕ οἰκισμοῦ προχειρῶς μελετηθέντα ὑπὸ τοῦ Γ. ΜΠΑΚΑΛΑΚΗ.

Τὰ ἔτη 1931-1932 ἡ S. BENTON ἐδημοσίευσε πορίσματα παλαιότερων ἐρευνῶν τῆς εἰς τὰς Ἰονίους νήσους καὶ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας καὶ ἀνέφερε τὴν ὑπαρξίν προϊστορικῶν οἰκισμῶν εἰς Ἀστακὸν καὶ Κρυονέριον ἐπὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Αἱ Γαλλικαὶ ἀνασκαφαὶ εἰς Δελφούς ἀναληφθεῖσαι ἀπὸ τοῦ 1923 μετὰ τὸν πόλεμον ἔφερον ἐν τῇ προόδῳ των εἰς φῶς καὶ προϊστορικά εὐρήματα, τὰ δὲ ἔτη 1936-1938 αἱ ἐρευναι αὗται τῶν Γάλλων ἐπεξετάθησαν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τῆς Κρίσης καὶ τῆς Κίρρας ἐν τῷ Κρισαίῳ πεδίῳ.

Τὰς Γερμανικὰς ἐρεῦνας τῶν F. NOACK καὶ H. BULLE εἰς τὴν περιόχην τοῦ Γκλᾶ καὶ τοῦ Ὀρχομενοῦ συνέχισεν ὁ S. LAUFFER τὰ ἔτη 1938-1939 διὰ τῆς ἐπιφανειακῆς ἐξερευνήσεως τῶν ὄχθων τῆς Κωπαΐδος καὶ διεπίστωσε τὴν ὑπαρξίν πολλῶν προϊστορικῶν οἰκισμῶν ἰδίως κατὰ τὰς νοτίας καὶ δυτικὰς τῆς λίμνης ὄχθας. Τὸ 1939 ὁ ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ ἐνεργῶν ἀνασκαφὴν εἰς Θερμοπύλας ἀνεκάλυψε καὶ ὙΕ κιβωτιόσχημον τάφον παρὰ τὸ χωρίον Βαρδάτες. Τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ Ο. BRONEER ἐδημοσίευσεν τὰ πορίσματα τῆς ἀπὸ τοῦ 1937 ἀρξαμένης ἐρεῦνης τοῦ τῆς ὑπογείου ὙΕ κρήνης δυτικῶς τοῦ Ἐρεχθείου ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ δὲ πρόοδος τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν ἔφερον εἰς φῶς καὶ νέα προϊστορικά εὐρήματα. Ἡ ἔκρηξις ὁμως τοῦ δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου ἀνέστειλε καὶ πάλιν τὴν δραστηριότητα τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐξερευνήσεων ἐν Ἑλλάδι.

Μετὰ τὸν πόλεμον οἱ L. LERAT καὶ F. CHAMOUX, τὸ 1946, ἐνῆργησαν μικρὰν ἀνασκαφὴν ΠΕ οἰκισμοῦ ἐπὶ τῆς νησίδος Ἀψηφίας ἐγγὺς τοῦ Γαλαξειδίου, αἱ Γαλλικαὶ ἀνασκαφαὶ τῶν Δελφῶν καὶ αἱ Ἀμερικανικαὶ τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν ἐπανελήφθησαν ἀπὸ τοῦ 1947 καὶ νέα προϊστορικά εὐρήματα ἤρχοντο εἰς φῶς.

Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, τὰ ἔτη 1949-1950, ἐνῆργησεν ἀνασκαφὰς διὰ τοῦ ΚΟΤΖΙΑ εἰς Προφήτην Ἡλίαν τοῦ Ὑμηττοῦ, τὸ 1950 δὲ ἐπανάλαβε διὰ τοῦ ΤΡΑΥΛΟΥ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς Ἐλευσίνος καὶ διὰ τῆς συνεργασίας καὶ τοῦ ΜΥΛΩΝΑ ἠρευνήθησαν τὰ ἔτη 1951-1958 ἱκανοὶ προϊστο-

ρικοί τάφοι. Ο ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ και ο ΘΕΟΧΑΡΗΣ από το 1951 ἐνήργησαν προϊστορικάς ἐρεύνas διὰ λογαριασμὸν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας εἰς Βραυρῶνα. Τὰ ἔτη 1951-1955 ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ ἀνέσκαψε προϊστορικάς θέσεις εἰς Παλαιὰν Κοκκινιὰν Πειραιῶς, Ραφήναν, Ἀσκηταριὸν καὶ Νέαν Μάκρην καὶ ἐνήργησεν ἐπιφανειακάς ἐξερευνήσεις εἰς ἄλλας περιοχὰς τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐπὶ τῆς Εὐβοίας, ἔνθα καὶ ἀνέσκαψε προχειρῶς τὰς θέσεις Μάνικαν καὶ Βάρκαν, βορείως τῆς Χαλκίδος.

Ὁ Σ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ τὰ ἔτη 1953-1961 ἀνέσκαψε, δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἐκτεταμένον ὕψος νεκροταφεῖον εἰς Περαιτὴν παρὰ τὸ Πόρτο-Ράφτη. Ὁ ΘΡΕΨΙΑΔΗΣ ἀπὸ τοῦ 1955 καὶ μέχρι τοῦ θανάτου του τὸ 1961 ἠρεύνησεν ἐκ νέου τὴν ὕψος ἀκρόπολιν τοῦ Γκλᾶ καὶ τὸ 1959 ἐνήργησεν ἀνασκαφὰς εἰς Αὐλίδαν, αἵτινες ἔφερον εἰς φῶς καὶ προϊστορικὰ λείψανα. Ὁ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ τὰ ἔτη 1957-1958 ἐνήργησεν ἐπιφανειακάς ἐξερευνήσεις εἰς Ἀττικὴν καὶ ἀνέσκαψε προϊστορικοὺς τάφους εἰς Γλυφᾶδα, ἐκαθάρισεν ἐκ νέου τὸν ὑπὸ τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ ἀνασκαφέντα θολωτὸν ὕψος τάφον τοῦ Μαραθῶνος καὶ ἠρεύνησεν τὸ ἐκ προϊστορικῶν χρόνων χρησιμοποιοῦμενον σπήλαιον τοῦ Πανὸς ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς ἀρχαίας Οἰνός παρὰ τὸν Μαραθῶνα.

Ὁ S. S. WEINBERG τὸ 1951 ἠρεύνησεν ἐκ νέου τὴν Νεολιθικὴν θέσιν παρὰ τὴν Ἑλάτειαν, ἣν ἀρχικῶς εἶχεν ἀνασκάψει ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, καὶ ὁ J. L. CASKEY τὸ 1958 ἀνέσκαψεν ἐκ νέου τὰ βαθύτερα στρώματα τοῦ οἰκισμοῦ παρὰ τὴν Εὐτρησιν τῆς Βοιωτίας, ὃν ἀρχικῶς ἀνέσκαψεν ἡ H. GOLDMAN.

Ἑλληνογαλλικαὶ ἐρευναι τὸ 1962 κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τοῦ κόλπου τῆς Ἀντικύρας, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς θεμελιώσεως τοῦ ἐργοστασίου κατεργασίας τοῦ Βωξίτου, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ λόφου τοῦ Ἀγίου Θεοδώρου, ὅστις ταυτίζεται πρὸς τὴν ἀκρόπολιν τῆς Φωκικῆς πόλεως Μεδεῶνος, ὅπου τὸ 1907 ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ εἶχεν ἀνασκάψει ὕψος τάφους, ἔφερον εἰς φῶς καὶ ἄλλα προϊστορικὰ λείψανα ἡ δὲ ἐρευνα τῆς θέσεως δὲν ἔχει εἰσέτι ὀλοκληρωθῇ.

Ἀπὸ τοῦ 1963 Ἑλληνο-Βελγικὴ ἀποστολὴ ὑπὸ τὸν H. F. MUSSCHE ἤρchiσε νέαν ἀνασκαφικὴν ἐξερεύνησιν τοῦ Θορικοῦ καὶ προϊστορικοὶ ὕψος τάφοι ἤλθον εἰς φῶς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἐρέυνης. Οἰκοδομικαὶ ἐργασίαι ἐν Θήβαις τὸ 1963 ἀπεκάλυψαν κατὰ τὴν διάνοξιν θεμελιῶν σημαντικὰ προϊστορικὰ λείψανα τῶν τριῶν περιόδων τοῦ Χαλκοῦ, ἐρευνήθέντα τὰ ἐπόμενα ἔτη καὶ ἔτι μελετώμενα. Ὁ Ε. ΜΑΣΤΡΟΚΩΣΤΑΣ τὸ 1963 ἐπίσης ἀνέσκαψεν ὕψος τάφους εἰς Ἁγίον Ἡλίαν ἐγγὺς τοῦ Αἰτωλικοῦ καὶ Γάλλοι ἀρχαιολόγοι τὸ 1964 ἠρεύνησαν ΠΕ οἰκισμὸν παρὰ τὸ Γαλαξείδι.

Ἀγγλοὶ ἐρευνῆται τὰ ἔτη 1964-1966 ἐνήργησαν ἀνασκαφὰς εἰς τὸν λόφον Ξερόπολη παρὰ τὸ Λευκαντὶ νοτίως τῆς Χαλκίδος, ὅστις κατωκεῖτο ἀπὸ ΠΕ μέχρι Γεωμετρικῶν χρόνων, καὶ ὀλοκλήρωσαν ἐπιφανειακὴν ἐξερεύνησιν

τῆς Εὐβοίας, ἀρξαμένην ἀπὸ τοῦ 1939, δημοσιεύσαντες τὰ πορίσματά των τὸ 1966.

Οἰκοδομικαὶ τέλος ἐργασίαι νοτίως τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀνασκαφικαὶ ἐρευναι εἰς τὴν Ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν τὰ ἔτη 1961-1966 ἔφερον εἰς φῶς καὶ νέα προϊστορικὰ λείψανα.

Πλείονας λεπτομερείας διὰ τὴν πρόοδον τῆς προϊστορικῆς ἐξερευνήσεως τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ διὰ τὰ τυχαῖα ἐξ αὐτῆς εὐρήματα τῶν προϊστορικῶν χρόνων δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ ἀνεύρῃ ἐκ τοῦ καταλόγου τῆς Γενικῆς Βιβλιογραφίας, ὅπου αἱ σχετικαὶ ἀνακοινώσεις ἔχουν καταγραφῇ κατὰ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν δημοσιεύσεώς των.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΤΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ πρώτη ἐξ εὐρημάτων μαρτυρουμένη παρουσία ἀνθρωπίνων ὄντων ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ἀνάγεται εἰς τοὺς Παλαιολιθικοὺς ἤδη χρόνους, τὰ μέχρι σήμερον ὅμως γνωστὰ σχετικά δεδομένα καὶ ὀλίγα εἶναι καὶ ἀνεπαρκῶς ἔχουν γνωσθῇ ἔτι, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπουν γενικά συμπεράσματα διὰ τοὺς παλαιολιθικοὺς χρόνους τῆς περιοχῆς ταύτης τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ¹.

Ἡ πρώτη κατοίκησις τῆς περιοχῆς ὑπὸ μονίμως ἐγκατεστημένων εἰς μικροὺς οἰκισμοὺς ἀνθρωπίνων ὄντων ἀνάγεται εἰς τοὺς Νεολιθικοὺς χρόνους καὶ τὰ μέχρι σήμερον ἀνακαλυφθέντα λείψανα τόσο τῆς περιόδου ταύτης, ὅσον καὶ τῆς ἐπακολουθοῦσης ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ, εἶναι ἐπαρκῇ ὥστε νὰ δύνανται νὰ ἐξαχθοῦν πιθανὰ συμπεράσματα τὸ μὲν διὰ τὴν πυκνότητα καὶ ἔκτασιν τῆς κατοικήσεως τῆς χώρας τὸ δὲ καὶ διὰ τὴν πολιτιστικὴν ἐξέλιξιν τῶν κατοίκων κατὰ τὰς ἐπακολουθοῦσας περιόδους.

Τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν γεγονότων τῶν προϊστορικῶν τούτων χρόνων δυνάμεθα νὰ ἐπιχειρήσωμεν πρῶτον διὰ τῆς ἐπισκοπῆσεως τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς πυκνότητος τῆς κατοικήσεως τῆς περιοχῆς κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους καὶ τῶν μεταβολῶν ἃς ὑπέστη ὁ πληθυσμὸς ἐκάστου τμήματος τῆς περιοχῆς ἀπὸ περιόδου εἰς περίοδον καὶ εἶτα διὰ τῆς ἐπισκοπῆσεως τῆς πολιτιστικῆς ἐξελίξεως ἀπὸ περιόδου εἰς περίοδον. Ὁ πρῶτος τῶν δύο τούτων σκοπῶν ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τοῦ Πρώτου Μέρους τῆς παρούσης ἐργασίας καὶ ὁ δεῦτερος τὸ ἀντικείμενον τοῦ Δευτέρου Μέρους.

1 Παλαιολιθικὰ λείψανα ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ἔχουν εὑρεθῇ ὑπὸ τοῦ Α. MARKOVITS ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ Ζαΐμη εἰς Κακὴν Σκάλαν Μεγαρίδος τὰ ἔτη 1928-1931 καὶ εἰς τὸ σπήλαιον Σεΐδη ἐγγὺς τῆς Ἀλιάρτου ἐν Βοιωτίᾳ ὑπὸ τοῦ R. STAMPFUSS τὸ 1941. Ἰδὲ σχετικῶς Α. MARKOVITS, Die Zaimis Höhle (Kaki-Skala, Megaris - Griechenland). I. Mitteilungen: Lage, Morphologie, Genesis und Höhleninhalt ἐν *Speläologischen Jahrb.* 13-14, 1932-33, 133-146, τοῦ αὐτοῦ: Περὶ τῶν μέχρι σήμερον ἐρευνῶν ἐπὶ τῆς λιθικῆς περιόδου τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἑλλ. Ἀνθρῳπ. Ἑταιρ. Πρακτ. 1928, 114-134. R. STAMPFUSS, Die ersten altsteinzeitlichen Höhlenfunde in Griechenland, *Mannus* 34 (1942), 132-147. Γενικὴν ἐπισκόπησιν τῶν Παλαιολιθικῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν σχετικῶν εὐρημάτων ἐκ Θεσσαλίας, Ἡπείρου, Ζακύνθου καὶ Πελοποννήσου καὶ τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας παρέχει ὁ S. S. WEINBERG περιληπτικῶς ἐν *CAH* τόμ. I, κεφ. 10 σ. 1-9 (ἀναθεωρηθεῖσα ἔκδοσις 1965).

Τὴν ἐπισκόπησιν τῆς ἐκτάσεως καὶ πυκνότητος τῆς κατοικήσεως τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους καὶ τὰς μεταβολὰς αἱ ὑπέστη ὁ πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς ἀπὸ περιόδου εἰς περίοδον ἐπιχειροῦμεν ἐν τῷ Πρῶτῳ Μέρει διὰ τῆς παραθέσεως τεσσάρων καταλόγων καὶ τεσσάρων χαρτῶν περιεχόντων τὰς μέχρι σήμερον γνωστὰς προϊστορικὰς θέσεις δι' ἐκάστην τῶν περιόδων Νεολιθικὴν, Πρωτοελλαδικὴν, Μεσοελλαδικὴν καὶ Ὑστεροελλαδικὴν ἀντιστοίχως, καὶ διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν μεταβολῶν τῶν ἀριθμῶν τῶν οἰκισμῶν ἀπὸ περιόδου εἰς περίοδον¹.

Αἱ θέσεις ἔχουν ἀριθμηθῇ ἐπὶ τοῦ χάρτου ἐκάστης περιόδου ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον εἰς ἐξ ὁμάδας κατὰ γεωγραφικὰ τμή-

1 Συγκεντρωτικὴ ἐργασία διὰ τὴν Προϊστορίαν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος μέχρι σήμερον (1968) δὲν ὑπάρχει. Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν Καταλόγων τῶν προϊστορικῶν θέσεων ἐκάστης περιόδου ἐχρησιμοποίησα τὰς ἐπομένας συγκεντρωτικὰς ἐργασίας πλὴν τῆς ἄλλης ἐρευνῆς μου εἰς βιβλία καὶ περιοδικὰ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς γενικῆς βιβλιογραφίας: α) Αὐτοτελῇ: FURTWAENGLER - LOESCHKE, Myk. Vasen (1886), σ. 34-44, 83-84. TSOUNTAS - MANATT, The Myc. Age (1897), σ. 4-11, 383-394. WACE - THOMPSON, P-T (1912), σ. 11-12, 171-205, 221-230. Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ, Προϊστορικὴ Ἀρχαιολογία (1914), σ. 300-325, 374-377. D. FIMMEN, Die Kretish-mykenische Kultur (1921), σ. 4-9. SCHÖBER, Phokis (1924). Γ. ΜΥΛΩΝΑΣ, Ἡ Νεολ. Ἑπ. (1928), σ. 47-79. N. VALMIN, Das Adriatische Gebiet κλπ. (1939), 53-56. F. MATZ, Die Aegäis ἐν Handbuch der Archäologie II(I) (1950), 186-190, 192, 196-205, 260-264, 275-305. O. MONTELIUS, La Grèce Préclassique, τόμ. I (1924), 124-127. PHILIPPSON - KIRSTEN, Griechische Landschaften, τόμ. I 2-3, II 2 (1951-1958). B. MOON, Mycenaean Civilization, Publications since 1935 (1960). B. MOON, Mycenaean Civilization, Publications 1956-1960 (1961). P. ÅLIN, Das Ende der Mykenischen Fundstätten. CH. ZERVOS, Naissance de la civilisation en Grèce I (1962), 17-22, 26-27. V. R. d. A. DESBOROUGH, The Last Mycenaean κλπ. (1964), 112-127. E. VERMEULE, Greece in the Bronze Age (1964). R. HOPE SIMPSON, GAMS 1965, 33-35, 90-94, 101-112, 113-143, 164-170.

β) Ἀρθρα: LAAA 1912, 128-130. RE Suppl. VI (1935), 608-610. Klio 1940, 103-140, 1942 (τόμ. 35), 115-139, 1943 (τόμ. 36), 117-136. BCH 1946, 532-635. BSA 1951, 16-24. 1966, 33-112. AAW 1951, 5-30, 1953, 193-232, 1957, 65-126. RE XXII (2) (1954), 1382-1386, 1428-1432, 1455-1458. AA 1962, 105-382. AJA 1964, 231-313. BCH Chronique des Fouilles 1955-1967. JHS 1955-1967 Archaeological Report. ΠΑΕ 1955-1967. ΑΔ Χρονικά 1960-1967. Ἔργον 1956-1967.

Ὁ πληρέστερος κατάλογος προϊστορικῶν θέσεων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος περιέχεται εἰς τὴν πλέον πρόσφατον ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐργασιῶν μελέτην τοῦ R. HOPE SIMPSON, A Gazetteer and Atlas of Mycenaean Sites, London 1965. Ἐν τῇ ἐργασίᾳ ἐκείνῃ, ἥτις ἐδημοσιεύθη ὅτε ἡ παρούσα ἐργασία εἶχεν ἤδη συμπληρωθῇ, περιέχονται 166 μόνον ἐκ τῶν 302 τοποθεσιῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, αἵτινες περιγράφονται ὑπὸ τὰς 200 ἡριθμημένας θέσεις τῆς παρούσης ἐργασίας. Ὁ R. HOPE SIMPSON ἀριθμεῖ κεχωρισμένως τοποθεσίας ἐγγὺς ἀλλήλων κειμένας, αἵτινες ἐν τῇ παρούσῃ ἐργασίᾳ ἔχουν δηλωθῇ δι' ἐνὸς ἀριθμοῦ, ὡς π.χ. ἡ Περαιχώρα, ὑφ' ἣν περιγράφονται 5 διαφορετικαὶ τοποθεσίαι τῆς ἐργασίας τοῦ R. HOPE SIMPSON, τὸ Λουτράκι κλπ.

ματα: Φθιώτιδος, Αἰτωλίας - Ἀκαρνανίας, Φωκίδος - Λοκρίδος, Βοιωτίας, Εὐβοίας καὶ Ἀττικῆς καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν σειρὰν αἱ θέσεις περιγράφονται ἐν τῷ ἀντιστοίχῳ δι' ἐκάστην περίοδον καταλόγῳ. Ἡ ἀρίθμησης ὅμως τῶν θέσεων ἐπὶ ἐκάστου χάρτου καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ ἐκάστης περιόδου εἶναι συνεχῆς, διότι διὰ τῶν ἀριθμῶν τούτων μνημονεύονται αἱ θέσεις ὡσάκις γίνονται παραπομπαὶ εἰς αὐτὰς μετὰ ταῦτα. Κατὰ τὴν πρώτην μνείαν ἐκάστης θέσεως ἐν τοῖς καταλόγοις παρέχεται ἡ σχετικὴ πρὸς τὴν θέσιν βιβλιογραφία, παραπομπὴ εἰς ἀποψιν τῆς θέσεως, ἐὰν ἔχῃ δημοσιευθῇ τοιαύτη, καὶ περιγραφή τῆς μορφῆς τῆς θέσεως, τοῦ τρόπου ἀνακαλύψεως ἢ ἐξερευνήσεως αὐτῆς, τῆς στρωματογραφίας καὶ τῆς διαρκείας κατοικήσεως τῆς θέσεως. Ἐν τέλει ἐκάστου καταλόγου ἐπισκοπεῖται ἡ κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ διαμερίσματα καὶ αἱ τυχόν μεταβολαὶ ἀπὸ περιόδου εἰς περίοδον, ἐν τέλει δὲ τοῦ Πρώτου Μέρους συνοψίζονται τὰ ἐπὶ μέρους ταῦτα συμπεράσματα εἰς ἐνιαίαν εἰκόνα τῆς κατοικήσεως τῆς περιοχῆς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν προϊστορικῶν χρόνων.

Ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα ἢ τυχαῖαι συμπτώσεις ἔχουν καταστήσει γνωστὰ ἔχγη ἀνθρωπίνης δραστηριότητος εἰς 200 προϊστορικὰς θέσεις. Ἐκ τῶν 200 τούτων θέσεων 70 κατακοῦντο κατὰ τοὺς Νεολιθικοὺς, 105 κατὰ τοὺς ΠΕ, 90 κατὰ τοὺς ΜΕ καὶ 164 κατὰ τοὺς ΥΕ χρόνους. Πολλὰ τῶν 200 θέσεων κατακοῦντο βεβαίως κατὰ τὴν διάρκειαν περισσοτέρων προϊστορικῶν περιόδων. Αἱ κατὰ περίοδον γνωσταὶ θέσεις καὶ τὰ ἐκ τῆς κατανομῆς τούτων ἐξαγόμενα συμπεράσματα παρέχονται εἰς τὰς ἐπομένους σελίδας τοῦ Πρώτου Μέρους τῆς παρούσης ἐργασίας.

ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Ι. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΓΝΩΣΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ

Ἡ πρώτη παρουσία μονίμως ἐγκατεστημένων ἀνθρωπίνων ὄντων ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ ἡ κατανομὴ τούτων κατὰ περιοχὴν μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν δεδομένων τῶν κάτωθι περιγραφομένων 70 θέσεων, αἵτινες ἔχουν δηλωθῇ καὶ ἐπὶ τοῦ Χάρτου II τῆς σελίδος 59 κατωτέρω.

Α. ΦΘΙΩΤΙΣ.

1. ΛΙΑΝΟΚΛΑΔΙ. Βιβλιογραφία: LAAA 1909, 149 - 152. P-T 171 - 192.
R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 141 ἀριθ. 473.

Ἀποψις τῆς θέσεως ἐν P-T σ. 171 εἰκ. 116.

Ἐπὶ τοῦ λόφου Παλαιόμυλος, μεγίστου μήκους 200 μ. καὶ πλάτους 140 μ., τοῦ εὐρισκομένου εἰς ἀπόστασιν πορείας ἡμισείας ὥρας δυτικῶς τοῦ Λιανοκλαδίου καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς (βορείου) ὄχθης τοῦ Σπερχεῖοῦ ἔναντι δὲ τῆς Ὑπάτης, οἱ A. J. B. WACE καὶ M. S. THOMPSON

άνεσκαψαν τὸ 1909 προϊστορικὸν οἰκισμὸν κατοικοῦμενον ἀπὸ τῶν Νεολιθικῶν μέχρι καὶ τῶν ΜΕ χρόνων.

Ἡ καλύπτουσα τὸν λόφον προϊστορικὴ ἐπίχωσις εἶχε πάχος 5.50 μ. καὶ διηρεῖτο εἰς τρία στρώματα, κατώτατον Νεολιθικόν, πάχους 0.94-3.55 μ., ἕτερον ΠΕ ἄνωθεν τούτου καὶ ἀνώτατον ΜΕ στρῶμα. Τὸ Νεολιθικὸν καὶ τὸ ΠΕ στρῶμα περιεῖχον μόνον κεραμικὴν καὶ μικρὰ ἀντικείμενα, τὸ ΜΕ στρῶμα πλὴν τῆς κεραμικῆς καὶ τῶν μικρῶν εὐρημάτων περιεῖχε καὶ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ὡς καὶ ταφάς. Ὡς λείψανα δὲν ἀναφέρονται ἀπὸ τὴν θέσιν, ἐντούτοις ὁ R. HOPE SIMPSON ἀναφέρει ὅτι μετὰ τῶν ὀστράκων τοῦ Λιανοκλαδίου εἰς τὴν Συλλογὴν τῆς ἐν Ἀθήναις Βρεταννικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ὑπάρχει καὶ ἐν ὕψι III ὀστρακὰ φέρον τὴν ἐπιγραφὴν «Παλαιόμυλος». R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 141 ἀριθ. 473. ΠΕ θέσεις 1, ΜΕ 1. Μέρος II, Κεφ. I, Γ I, Δ I.¹

2. ΡΑΧΕΣ. Ἐκ τοῦ μικροῦ ἀκρωτηρίου Φουρνὶ ἢ Καυκὶ κειμένου περὶ τὸ 1.5 χιλιόμετρον ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου Ράχες ἐπὶ τῆς βορείου ἀκτῆς τοῦ Μαλιακοῦ, οἱ R. HOPE SIMPSON καὶ J. F. LAZENBY συνέλεξαν, τὸ 1961, νεολιθικὰ Α1 καὶ Β3 β², ΠΕ Urfinis καὶ ὠχρὰ ποικιλλοῦσης χροιάς, ΜΕ φαιὰ μινύεια καὶ ὕψι III Α-Β ὀστρακὰ καὶ ὀψιανόν. JHS 1962 Arch. Rep. σ. 31. GAMS σ. 142 ἀριθ. 477. ΠΕ θέσεις 3, ΜΕ 4, ὕψι 5. Μέρος II, Κεφ. I, Γ, II.

3. ΑΜΟΥΡΙ. (α) Ἐκ τινος θέσεως κατὰ τὴν ἀνατολικὴν παρυφὴν τοῦ χωρίου Ἀμούρι, κειμένου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς (βορείου) ὁχθῆς τοῦ Σπερχειοῦ καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ΝΑ. τοῦ Λιανοκλαδίου, συνέλεγησαν Νεολιθικὰ ὀστρακὰ. Ρ-Τ σ. 11, ἀριθ. 106.

(β) Ἐξ ἐτέρας τοποθεσίας παρὰ τὸ χωρίον Ἀμούρι, κειμένης ἔτι

1 Ἐν τῷ Δευτέρῳ Μέρει τὰ δεδομένα ἔχουν παρατεθῆ εἰς τέσσαρα Κεφάλαια κατὰ περιόδους ἤτοι: Στερεὰ Ἑλλάς I, Νεολιθικὴ Ἑποχή, Στερεὰ Ἑλλάς II, ΠΕ περίοδος, Στερεὰ Ἑλλάς III, ΜΕ περίοδος καὶ Στερεὰ Ἑλλάς IV, ὕψι περίοδος. Τὰ δεδομένα ἐν ἐκάστῳ κεφαλαίῳ ἔχουν καταγραφῇ εἰς 4 ὁμάδας, Α. Ἀρχιτεκτονικὴ, Β. Ταφαί, Γ. Κεραμικὴ καὶ Δ. Μικρὰ εὐρήματα. Ἐν ἐκάστῃ ὁμάδι τὰ δεδομένα τῶν διαφόρων θέσεων ἔχουν καταγραφῇ εἰς μικροτέρας ὁμάδας, κατὰ τὴν γεωγραφικὴν τῶν θέσεων σειρὰν, αἱ δὲ θέσεις καὶ ἡ ὁμάς τῶν δεδομένων ἐκάστης ἐν τῇ σειρᾷ ταύτῃ ἔχουν ἀριθμηθῇ διὰ λατινικῶν ἀριθμῶν. Οὕτω ἡ παραπομπὴ Μέρος II, Κεφ. I. Γ I δηλοῖ: Μέρος II=Δεδομένα Προϊστορικῶν Πολιτισμῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατωτέρω, Κεφ. I = Στερεὰ Ἑλλάς I, ἤτοι Νεολιθικὴ Ἑποχή, Γ = Κεραμικὴ, I = Ὅμας δεδομένων Λιανοκλαδίου.

2 Διὰ τὰς κατηγορίας Α1, Α3β κλπ. ἰδὲ τὴν περιγραφὴν τῆς κεραμικῆς τῶν διαφόρων περιόδων κατωτέρω.

ἀνατολικώτερον τῆς προηγουμένης, συνελέγησαν ΠΕ ὄστρακα καὶ διάτρητος λιθίνη ἀξίνη. Ρ-Τ σ. 11 ἀριθ. 107. ΠΕ θέσις 4.

4. ΠΛΑΤΑΝΙΑ. Ἡ θέσις εἶναι γήλοφος, ὕψους 7-8 μ. μήκους 170 μ. καὶ πλάτους 150 μ., κείμενος 4 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τῆς Λαμίας καὶ 100 περίπου μέτρα νοτίως τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς Στυλίδα. Βορείως τοῦ γηλόφου ὑπάρχει πηγή, τὰ ὕδατα τῆς ὁποίας σχηματίζουν ἔλος, ἡ δὲ θάλασσα ΝΑ. τοῦ λόφου ἀπέχει σήμερον περὶ τὰ 3 χιλιόμετρα.

Τὴν θέσιν ἀνεκάλυψαν οἱ R. HOPE SIMPSON καὶ J. F. LAZENBY, οἵτινες συνέλεξαν ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους Νεολιθικὰ ΠΕ, ΜΕ καὶ ΥΕ III Β-Γ ὄστρακα, ἐν οἷς καὶ ἐν γεωμετρικόν. Anti-quity 1959, 102-103. Χάρτης τῆς περιοχῆς αὐτόθι σ. 103. Ἐποψὶς αὐτόθι πίν. XIV b. ἈΛΙΝ, 133. GAMS σ. 141 ἀριθ. 474. ΠΕ θέσις 5, ΜΕ 5, ΥΕ 6. Μέρος II, Κεφ. I, Γ, III.

5. ΦΟΥΡΝΟΣΠΗΛΙΑ. Ἐν τῷ σπηλαίῳ Φουρνοσπηλιά, εὐρισκομένῳ ἐπὶ τῆς βορείου κλιτύος τῆς Οἴτης καὶ ὑπὸ τὴν κορυφὴν Γρεβενό, εἰς ὕψος περίπου 500 μ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ ἔναντι τῶν Λουτρῶν τῆς Ὑπάτης, ὁ Γ. ΜΠΑΚΑΛΑΚΗΣ συνέλεξε, τὰ ἔτη 1952 καὶ 1955, Νεολιθικὰ, ΠΕ, ΜΕ καὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων ὄστρακα μέχρι καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς ὡς καὶ μικρὰ τινα εὐρήματα. Θεσσαλικά 1958, 68-69. Ἐποψὶς τῆς θέσεως καὶ διάγραμμα τοῦ σπηλαίου αὐτόθι εἰκ. 1-2. ΠΕ θέσις 6. ΜΕ 6. Μέρος II, Κεφ. I, Α I, Γ IV.

Β. ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ - ΑΙΤΩΛΙΑ

6. ΑΣΤΑΚΟΣ. Βιβλιογραφία: BSA 1931-32, 243-244, 1947, 156-183. ἈΛΙΝ 136. GAMS σ. 92 ἀριθ. 314 JHS 1933, 283. Χάρτης περιοχῆς ἐν BSA 1931-32, πίν. 38. Ἐποψὶς BSA 1931-32, σ. 243 εἰκ. 25 καὶ BSA 1947, πίν. 27. Διάγραμμα τοῦ σπηλαίου BSA 1947, σ. 157 εἰκ. 1.

Αἱ κάτωθι τρεῖς προϊστορικαὶ θέσεις ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ἀστακοῦ ἔχουν ἀναγνωρισθῇ καὶ ἐρευνηθῇ ὑπὸ τῆς S. BENTON.

(α) Σπήλαιον εὐρισκόμενον εἰς ἀπόστασιν πορείας μιᾶς ὥρας κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς δυτικῶς τοῦ Ἀστακοῦ καὶ ἐγγὺς μικροῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Νικολάου εἰς ὕψος 500 ποδῶν ὑπεράνω τῆς θαλάσσης. Τὸ σπήλαιον παρέσχεον ἄφθονον Νεολιθικὴν κεραμικὴν, ἀνθρώπινα ὀστᾶ καὶ μικρὰ ἀντικείμενα. BSA 1931-32, 244, 1947, 156-183. Μέρος II, Κεφ. I, Α II, Β I, Γ V, Δ II.

(β) Κατὰ τὴν βόρειον πλευρὰν τῆς Μεσαιωνικῆς θέσεως Γκράμπες, κειμένης ἐγγὺς τοῦ Ἀστακοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν πορείας ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἡ S. BENTON εἰς δοκιμαστικὴν σκαφὴν

συνήντησεν αποκλειστικῶς ΠΕ μόνον ὄστρακα. BSA 1931-1932, 243-244. Ἀποφίς τῆς θέσεως, αὐτόθι σ. 243 εἰκ. 25. ΠΕ θέσις 7.

(γ) Ἐτερον σπήλαιον, κείμενον βορείως τῆς θέσεως (β), ἐρευνηθὲν δοκιμαστικῶς ὑπὸ τῆς S. BENTON παρέσχε ΠΕ, ΥΕ III A-B καὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων κεραμικὴν. BSA 1931-32, 244. ΠΕ θέσις 7, ME 8, ΥΕ 12.

7. ΑΓΙΟΣ ΗΛΙΑΣ. Βιβλιογραφία: Ἔργον 1963, 126-137. JHS 1964 Arch. Rep. 14. ΑΔ 1963 (1965) Χρον. σ. 148. BCH 1964, 762-769.

Ἀποφίς: Ἔργον 1963, σ. 129 εἰκ. 138. BCH 1964, σ. 764 εἰκ. 6.

Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ χωρίου Ἅγιος Ἡλίας, κειμένου βορείως τοῦ Αἰτωλικοῦ, ὁ Ε. ΜΑΣΤΡΟΚΩΣΤΑΣ ἀνέφερε τὸ 1963 τὴν ὑπαρξίν τῶν κάτωθι δύο προϊστορικῶν θέσεων:

(α) Ἐκ τοποθεσίας κειμένης δυτικῶς τῆς παρὰ τὸ χωρίον ἀρχαίας ἀκροπόλεως, τῆς ταυτιζομένης πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ ΠΟΛΥΒΙΟΥ (IV 64. 9) ἀναφερομένην Ἰθωρίαν, καὶ πρὸ τῆς Κόκκινης Σπηλιᾶς, συνελέγη «πληθώρα ὄστράκων ἀρίστης ποιότητος νεολιθικῶν ἀγγείων» καὶ μικρὰ τινα ἀντικείμενα. Ἔργον 1963, 137. Μέρος II, Κεφ. I, Γ VI, Δ III.

(β) Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Ἁγίου Ἡλίας ἀνεσκάφησαν 4 θολωτοὶ ΥΕ III τάφοι καὶ εἰς θαλαμοειδῆς κείμενος κατὰ τὴν δυτικὴν ἄκραν τοῦ χωρίου. Ἔργον 1963, 126-136. JHS 1964 Arch. Rep. 14. ΑΔ 1963 (1965) Χρον., 148. ΥΕ θέσις 16.

8. ΚΡΥΟΝΕΡΙ. Ἐκ τῆς θέσεως, ἥτις ταυτίζεται πρὸς τὴν ἀρχαίαν Χαλκίδα, ἔχουν ἀναφερθῇ (BSA 1931-32, 238-239, 1947, 171) νεολιθικά ὄστρακα, πιθανὰ ME λείψανα οἰκιῶν, ΥΕ II-III B κεραμικὴ καὶ πιθανοὶ θαλαμοειδεῖς τάφοι. (R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 90 ἀριθ. 310.) ME θέσις 11, ΥΕ 19. Μέρος II, Κεφ. I, Γ VII.

Γ. ΦΩΚΙΣ — ΔΟΚΡΙΣ.

9. ΔΡΥΜΑΙΑ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1909, 130, 1910, 166. REG 1912, 259-260. P-T σ. 11 ἀριθ. 109. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 136 ἀριθ. 462.

Ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ τὸ 1909 ἠρεύνησε μέγαν γήλοφον ἐν τῇ θέσει Ἀμοριανόν, κειμένη παρὰ τὴν ἀκρόπολιν τῆς ἀρχαίας Δρυμαίας, ἐγγὺς τοῦ σημερινοῦ χωρίου Γλουνίστα (νῦν Δρυμαία) καὶ εἰς ἀπόστασιν πορείας ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Σουβάλας. Ἡ ἀνασκαφὴ παρέσχε μόνον χειροποίητα μονόχρωμα ἀγγεῖα. ΠΑΕ 1909, 130, 1910, 166. Ὁ SIMPSON μνημονεύει τὴν θέσιν ὡς ΠΕ, ME ΥΕ (?), GAMS σ. 136 ἀριθ. 462, ΠΕ θέσις 10, ME 15. ΥΕ 24.

10. ΑΛΑΙ. Βιβλιογραφία: ΑΑ 1913, 104-105. ΑΙΑ 1915, 434. Hesperia 1940, 381 ὑποσημ. 2. L. WALKER-KOSMOPOULOS, Prehist. Inhabit. of Corinth, I, Preface, IX-XII. BCH 1956, 223. AM 1956, 8. CH. ZERVOS, Naissance de la Civilisation en Grèce I., 18. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 137 ἀριθ. 464.

Ἀποψις ἐν ΑΙΑ 1915, σ. 419 εἰκ. 1.

Ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν ἀρχαίων Ἀλῶν, λόφου κειμένου ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῶν Ὀπουντίων ἢ Ὑποκνημιδίων Λοκρῶν, καὶ εἰς ἀπόστασιν πορείας τετάρτου τῆς ὥρας ΒΔ. τοῦ σημερινοῦ χωρίου Θεολόγος, αἱ Α. L. WALKER - KOSMOPOULOS καὶ H. GOLDMAN ἐνήργησαν ἀνασκαφὴν τὰ ἔτη 1911 καὶ 1914 (ΑΑ 1913, 104-105. ΑΙΑ 1915, 418-437) συνεχιθεῖσαν ὑπὸ τῆς H. GOLDMAN τὰ ἔτη 1921, 1923, 1931 (Hesperia 1940, 381-514) καὶ ὑπὸ τῆς Α. L. WALKER - KOSMOPOULOS τὸ 1935.

Κάτωθεν τῶν ἱστορικῶν λειψάνων αἱ ἀνασκαφαὶ συνήντησαν Νεολιθικὴν ἐπίχωσιν πάχους 2 μ. περιέχουσαν κεραμικὴν παρεμφερῇ πρὸς τὴν γνωστὴν ἐκ τῶν Νεολιθικῶν θέσεων τῆς Βοιωτίας καὶ ἐκ τῶν στρωμάτων I-III τῆς προϊστορικῆς Κορίνθου. KOSMOPOULOS, Prehist. Inhabit. of Corinth, I, Preface IX-XIII.

Τὰ εὐρήματα τῆς ἀνασκαφῆς ἀπετέθησαν εἰς τὰ Μουσεῖα Θηβῶν, Κορίνθου καὶ Ἐθνικὸν Ἀθηνῶν καὶ δὲν ἔχουν ἔτι (1968) δημοσιευθῇ (ZERVOS, ἔ. ἀ.) ὙΕ θέσις 27. ὙΕ ὄστρακα ἤλθον εἰς φῶς βραδύτερον (R. HOPE SIMPSON, ἔ. ἀ.). Μέρος II Κεφ. I. Γ VIII, Δ IV.

11. ΔΑΔΙ. Ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ Κηφισσοῦ παρὰ τὸ Δαδὶ (νῦν Ἀμφίκλεια) ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ (REG 1912, 259) ἀναφέρει ὅτι πιθανῶς ὑπῆρχε προϊστορικὸς οἰκισμός. FIMMEN 6. F. SCHÖBER, Phokis, 45.

12. ΔΡΑΧΜΑΝΙ — ΕΛΑΤΕΙΑ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1904, 53-87, 1906, 140-145, 1909, 127-128, 1910, 159-163. AM 1905, 134-140, 1906, 396-404. AE 1908, 63-96. REG 1912, 254-285. Archaeology 1959, 282-283. JHS 1959-60 Arch. Rep. 13. BCH 1960, 758-760. ΑΙΑ 1961, 193. Hesperia 1962, 158-209. P-T 202-205. FIMMEN, 5. F. SCHÖBER, Phokis, 45-48. ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ., 59-60. ÅLIN, 133-134 R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 135 ἀριθ. 457-458.

Ἀποψις θέσεως (α) Hesperia 1962, πίν. 49a.

Περίξ τῆς συγχρόνου κωμοπόλεως Ἐλατείας (πρόην Δραχμάνι) ἔχουν ἐρευνηθῇ αἱ ἐπόμεναι τέσσαρες προϊστορικαὶ θέσεις:

(α) Λόφος, διαμέτρου περίπου 200 μ. καὶ ὕψους 4 μ., κείμενος περὶ τὸ ἐν μίλιον ΒΑ. τῆς κωμοπόλεως, ἀνασκαφαὶς ὑπὸ τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ τὰ ἔτη 1904-1910 καὶ ἀναφερόμενος ὑπ' αὐτοῦ ὡς συνοικισμὸς κεί-

μενος εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ ἱατροῦ Χέβα (ΠΑΕ 1904, 53-57, 1906, 140-142, 1910, 161. ΑΕ 1908, 63-95. ΑΜ 1905, 134-140, 1906, 397-402. REG 1912, 263, 270). Ἡ θέσις ἡρευνήθη αὖθις διὰ τριῶν τάφρων ὑπὸ τοῦ S. S. WEINBERG τὸ 1959. Archaeology 1959, 282-283. JHS 1960 Arch. Rep. 13. AJA 1961, 193. Hesperia 1962, 158-239.

Ἡ προϊστορικὴ ἐπίχωσις ἢ καλύπτουσα τὸν λόφον εἶχε πάχος 3.15-3.55 μ. καὶ περιεῖχε λείψανα τῆς Νεολιθικῆς περιόδου ἀποκλειστικῶς, ὅλων τῶν κατηγοριῶν. Μέρους II, Κεφ. I, A III, B II, Γ IX, Δ V.

(β) Τύμβος, ὕψους 3 μ. καὶ ὕψους περίπου διαμέτρου, κείμενος βορείως τῆς κωμοπόλεως καὶ δεξιὰ τῆς βατῆς ὁδοῦ πρὸς Θερμοπύλας καὶ Λαμίαν. Οὗτος ἡρευνήθη τὸ 1906 ὑπὸ τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ καὶ περιεῖχεν ἀνθρώπινα ὀστᾶ, ΜΕ κεραμικὴν, χρυσᾶ τινὰ κτερίσματα καὶ ἄλλα μικρὰ ἀντικείμενα. ΑΜ 1906, 402-404. ΠΑΕ 1906, 142-144. ΑΕ 1908, 93-96. REG 1912, 254-256, 271, ΜΕ θέσις 17.

(γ) Ἄλλος τύμβος κείμενος εἰς ἀπόστασιν πορείας ἡμισείας ὥρας δυτικῶς τῆς κωμοπόλεως, ἐρευνήθεις ὑπὸ τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ τὰ ἔτη 1909-1910 καὶ ἀναφερόμενος ὑπ' αὐτοῦ ὡς κείμενος ἐν τοῖς ἀγροῖς Γιαννακοπούλου-Πιπέρη. ΠΑΕ 1909, 127-128, 1910, 159-163. REG 1912, 256-259, 269-270.

Ἡ προϊστορικὴ ἐπίχωσις εἰς τὴν θέσιν εἶχε πάχος 4-5 μ. καὶ περιεῖχε λείψανα τοίχου, τέφραν καὶ κεραμικὴν τῆς Νεολιθικῆς ἐποχῆς καὶ τῶν τριῶν περιόδων τοῦ Χαλκοῦ, ὡς καὶ μικρὰ τινὰ ἀντικείμενα. ΠΕ θέσις 12, ΜΕ 17, ΥΕ 29. Μέρους II, Κεφ. I, B II.

(δ) Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ναοῦ τῆς Κραναίας Ἀθηναῖς ἀπεκαλύφθησαν καὶ μεμονωμένα ΥΕ ὀστρακὰ. P. PARIS, Élatée (1892), 283. FIMMEN, 5. F. SCHÖBER, Phokis, 48. ΥΕ θέσις 29.

13. ΜΑΝΕΣΙ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1904, 51-52, 1906, 140, 1909, 125, 1910, 163. ΑΜ 1905, 133-134, 1906, 396-397. ΑΕ 1908, 64, 87. REG 1912, 263. P-T σ. 11 ἀριθ. 112 καὶ σ. 202. FIMMEN, 5. F. SCHÖBER, Phokis, 45, 47. ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Ἑπ., 60.

Παρὰ τὸ χωρίον Μάνεσι (νῦν Λευκοχώριον) νοτίως τῆς Ἑλατείας ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ παρατήρησε καὶ ἡρεύννησε προχείρως τὰ ἔτη 1904 καὶ 1906 δύο ἐπιμήκεις χαμηλοὺς γηλόφους.

(α) Ὁ βορειότερος τῶν δύο λόφων παρέσχεν ἀφθονον τέφραν, ἔχνη ἐστιῶν εἰς δύο ἢ τρία σημεῖα, ὀστᾶ ζώων καὶ ὀλίγα τεμάχια ἀνθρώκων, πλεῖστα θραύσματα ἀγγείων καὶ λεπίδα ὀψιανοῦ. ΠΑΕ 1904, 51.

(β) Ὁ ἕτερος λόφος κεῖται περὶ τὸ ἐν χιλιόμετρον νοτιώτερον τοῦ προηγουμένου καὶ περιεῖχεν ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα Ἑλληνιστικῶν, Ρωμαϊκῶν καὶ Βυζαντινῶν χρόνων, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ ὑπῆρ-

χον πολλὰ θραύσματα μονοχρώμων χειροποιήτων προϊστορικῶν ἀγγείων. ΠΑΕ 1906, 140. ΑΜ 1906, 396-397. ΑΕ 1908, 64. ΠΕ θέσις 13. Μέρος II, Κεφ. I, Α IV, Β III, Γ X, Δ VI.

(γ) Ἐκ τῆς τοποθεσίας Μαγούλα κειμένης περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου Μάνεσι καὶ νοτίως τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ χωρίον Σφάκα ὁ F. SCHÖBER συνέλεξε πολλὰ νεολιθικὰ ὄστρακα. RE XXI, 1 (1941), σ. 477.

14. ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1910, 163-167, 1911, 205-235. REG 1912, 270-299 (FIMMEN, 5. F. SCHÖBER, Phokis, 45,47, 48. ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Ἑπ., 60-65. ÅLIN, 134. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 135 ἀριθ. 456).

Εἰς τὴν θέσιν Καλύβια Ἀγίας Μαρίνης (νῦν Ἀγία Παρασκευή), περὶ τὰ 4 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τοῦ Κηφισοχωρίου, ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ ἠρεύνησε, τὰ ἔτη 1910-1911, δι' ἑπτὰ καθέτων λάκκων προϊστορικὸν λόφον, μήκους 300 μ. πλάτους 200 μ. καὶ ὕψους 10 μ. περίπου. REG 1912, 261.

Τὰ κατώτερα 3.50 - 5 μ. τῆς ἐπιχώσεως περιεῖχον ἀποκλειστικῶς νεολιθικὴν κεραμικὴν ἀλλὰ περιέργως ἐν τῷ στρώματι τούτῳ εὑρέθησαν καὶ χαλκᾶ τινὰ ἀντικείμενα, περιγραφόμενα εἰς τὰ μικρὰ εὑρήματα κατωτέρω. Ἐν τῷ αὐτῷ στρώματι εὑρέθησαν ἐπίσης ἱκανὰ τεμάχια πηλοῦ, ἐκ τῆς ὀροφῆς ἢ τῶν τοίχων καλυβῶν, ὅστ' αὐτὰ ζῶων καὶ ἐνδεχομένως κρανίον ἀνθρώπου, περὶ τοῦ βάθους τῆς εὑρέσεως τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχουν σαφεῖς πληροφορίες. ΠΑΕ 1911, 200-210. REG 1912, 274-278. Μέρος II, Κεφ. I, Α V, Β IV, Γ XI, Δ VII.

Τὰ ἀκολουθοῦντα ὑπεράνω τοῦ νεολιθικοῦ στρώματος 3.50 μ. τῆς ἐπιχώσεως περιεῖχον Urfirnis κεραμικὴν, μονόχρωμον ἢ γραπτὴν. Ἡ γραπτὴ κεραμικὴ τῆς θέσεως, ἥτις εἶναι ἀφθονωτάτη, φέρει συνήθως λευκὴν γραμμικὴν κόσμησιν κατὰ ζώνας ἐπὶ σκοτεινοχρώμου Urfirnis ἐδάφους, ἔχει δὲ ἑκτοτε καταστῆ γνωστὴ ἢ κατηγορία αὕτη ὥς κεραμικὴ τῆς Ἀγίας Μαρίνης καὶ συνεχίζεται παραγομένη ἐν τῇ θέσει ἀπὸ τοῦ τέλους τῶν Νεολιθικῶν μέχρι τῆς ἀρχῆς τῶν ΥἚ χρόνων, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν λοιπὴν Urfirnis κεραμικὴν καὶ εἴτα τὴν μινύειον. ΠΑΕ 1910, 164-165, 1911, 207-214. ΠΕ θέσις 14, ΜΕ 18.

Ἡ ΥἚ ἐπιχώσις εἶχε πάχος 1 μ. περίπου, τὸ δὲ ὑπόλοιπον 0.40 μ. ἐκ τοῦ πάχους τῆς ἐπιχώσεως ἦτο τὸ γεωργούμενον ἔδαφος, ἐν ᾧ περιείχοντο μεταγενέστερα κεραμικὰ προϊόντα. ΠΑΕ 1911, 206-209. ΥἚ θέσις 32.

15. ΛΑΡΥΜΝΑ. Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀρχαίας Λαρύμνης ἔχουν παρατηρηθῆ αἱ ἐπόμεναι δύο προϊστορικαὶ τοποθεσίαι:

(α) Ἐκ τῆς τοποθεσίας Παζαράκι παρὰ τὴν Λάρυμναν ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ συνέλεξε μονόχρωμα ἐρυθρὰ ὄστρακα Νεολιθικῶν πιθανῶς χρόνων. ΑΕΜ 1959, 286. ΑΑ 1962, 175. ΠΕ θέσις 15.

(β) Ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὠχυρωμένου λόφου Καστρί, μεταξὺ τῶν δύο λιμένων τῆς Λαρύμνης, ὁ R. HOPE SIMPSON συνέλεξε ΜΕ, ΥΕ ΠΙΒ πρωτογεωμετρικά, γεωμετρικά, κλασσικά καὶ ἐλληνιστικά ὄστρακα παρετήρησε δὲ ἐπὶ τοῦ λόφου καὶ λείψανα κυκλωπείων τειχῶν. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 120 ἀριθ. 413. ΜΕ θέσις 19. ΥΕ 35.

16. ΔΑΥΛΙΣ. Τὰ ὑπὸ τοῦ ΣΤΑΜΑΤΑΚΗ ἀνευρεθέντα τὸ 1881 ὄστρακα ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Δαυλίδος (Myk. Vasen, 43-44) δὲν εἶναι σαφὲς ἂν ἀνήκουν εἰς τὴν Νεολιθικὴν ἢ τὴν ΜΕ περίοδον. Ὁ SCHÖBER (Phokis, 45) καταλέγει τὴν θέσιν, μετ' ἐπιφυλάξεως, μεταξὺ τῶν Νεολιθικῶν. P-T 201-202. FIMMEN, 5. ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Ἑπ., 65. ΜΕ καὶ ΥΕ ὄστρακα ἐκ τῆς θέσεως συνέλεξε τὸ 1959 ὁ R. HOPE SIMPSON (GAMS σ. 130 ἀριθ. 441). ΜΕ θέσις 20, ΥΕ 36.

17. ΔΕΛΦΟΙ. Βιβλιογραφία: Fouilles de Delphes: τόμ. II 3 (Le Sanctuaire d' Athéna Pronaia 1926), 5-36, τόμ. II (La région nord du Sanctuaire, 1960), σ. 12-13, τόμ. IV 1-3 (Monuments figurés - Sculpture, 1909), σ. 1-4, τόμ. V (Monuments figurés, petits bronzes, terres-cuites, antiquités diverses, 1908) 1-26. JdI 1911, 254-255. ΑΑ 1925, 325-327, 1935, 192-194, 1936, 128, 1939, 240-241. BCH 1935, 275-276, 329-375, 522, 1937, 44-56, 1938, 305-307, 463, 1940-41, 151-162, 255, 258, 264, 270-271, 1944-45, 51-52, 1947-48, 454, 1950 320-328, 1957, 707-710, 1961, 357-366. CRAI 1936, 113-116. RA 1938 II, 183-327. AJA 1936, 151, 1937, 335, 1951, 159. 162. JHS 1944, 90-91, 1951, 242, 1958 Arch. Rep. 12. Fasti 1949, 170-171, 1957, 127. ÅLIN, 129. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 131-132 ἀριθ. 446.

Ἀποψις: G. MIRÉ, Delphi (1943) Φωτ. 24-25. Σχεδιογράφημα: Fouilles de Delphes τόμ. II (Région Nord, 1960), Plans 23-24.

Ἡ θέσις ἤρchiσε νὰ ἐρευνᾶται συστηματικῶς δι' ἀνασκαφῆς ἀπὸ τοῦ 1892 ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, ἐν δὲ τῇ προόδῳ τῆς ἐρεῦνης ταύτης ἐπανειλημμένως μέχρι σήμερον ἦλθον εἰς φῶς, ἐκ βαθέων στρωμάτων κάτωθεν τῶν ἱστορικῶν λειψάνων, καὶ προϊστορικὰ κατάλοιπα. Σαφῆς στρώματογραφία εἰς τοιαύτας, διεσκορπισμένας καὶ ἐν πολλοῖς κεκινημένας μεταγενεστέρως, ἐπιχώσεις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παρακολουθηθῇ κατὰ τὰς ἀνασκαφάς.

Τῆς Νεολιθικῆς ἐποχῆς δεδομένα κατὰ τὸν χρόνον τῆς εὐρέσεώς των ἐθεωρήθησαν κεραμικά τινα εὐρήματα συναντηθέντα εἰς βαθέα στρώματα ὑπὸ τὸ ἱερόν τοῦ Ἑρμοῦ καὶ εἰς τὴν Μαρμαριάν (BCH 1924, 476. AA 1925, 326-327. JHS 1925, 219. ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ., 65), μισχρά τινα εὐρήματα παλαιοτέρων ἐρευνῶν (Fouilles de Delphes τόμ. V, σ. 1-2) καὶ ἐν ᾗ δύο ὄστρακα ἐν τῷ Μουσείῳ τῶν Δελφῶν παρατηρήθηεντα ὑπὸ τοῦ G. KARO (P-T 202) ἀλλ' ἀπολεσθέντα βραδύτερον (FIMMEN, 70. RA 1938 II, σ. 189 ὑποσημ. 3). Ὁ L. LERAT ἐν τούτοις παρατηρεῖ (CRAI 1936, 114. RA 1938 II, 187-188) ὅτι καθαρῶς νεολιθικὸν στρώμα δὲν συνηγήθη ἐν Δελφοῖς. Μέρος II, Κεφ. I, Δ VIII.

Τῆς ΠΕ περιόδου κεραμικὴ ἀνεφέρθη ὅτι εὐρέθη εἰς δύο τοποθεσίας ἀνατολικῶς τῆς Κασσωτίδος πεηγῆς (BCH 1935, 522. RA 1936 II, σ. 144 ὑποσημ. 1) ἀλλὰ τὸ εὐρημα τοῦτο διεψεύσθη βραδύτερον (RA 1938 II, σ. 188 ὑποσημ. 2), διὸ ἡ θέσις δὲν μνημονεύεται ὡς ΠΕ κατωτέρω.

Τῆς ΜΕ περιόδου ὄστρακα εὐρέθησαν μεταξὺ τοῦ βωμοῦ τῶν Χίων καὶ τοῦ μνημείου τοῦ Αἰμιλίου Παύλου (AA 1925, 325), εἰς τὴν περιοχὴν ἀνατολικῶς τῆς Κασσωτίδος πιθανῶς (BCH 1935, 522. AA 1936, 128 ὑποσημ. 1) καὶ ἀνατολικῶς τοῦ ἱεροῦ (BCH 1961, 366. JHS 1958 Arch. Rep. 12). Γενικῶς ὅμως τὰ ΜΕ ὄστρακα δὲν ἦσαν πολυάριθμα (RA 1936 II, σ. 144 ὑποσημ. 1, 1938 II, σ. 188. JHS 1958 Arch. Rep. 12. BCH 1961, 366. FIMMEN, 5). Πλὴν τῶν ὀστράκων τινὲς ἐκ τῶν λιθίνων διατρήτων πελέκεων ἢ κεφαλῶν ροπάλων, τῶν περιγραφομένων ἐν Fouilles de Delphes τόμ. V, σ. 2 εἰκ. 7-9, ἀνήκουν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς ΜΕ χρόνους. ΜΕ θέσις 23.

ΥἚ λείψανα εὐρέθησαν εἰς ὅλην τὴν περιοχὴν ἀπὸ τοῦ Μουσείου, δυτικῶς τοῦ τεμένους τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅπου ἀνεσκάφησαν Μυκηναϊκοὶ τινες τάφοι (Fouilles de Delphes τόμ. V, σ. 6) μέχρι τῆς Λέσχης τῶν Κνιδίων πρὸς Βορρᾶν καὶ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ τεμένους πρὸς Ἀνατολάς, ὡς καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος (RA 1938 II, 194-195 καὶ πίν. I) καὶ τοῦ τεμένους τῆς Προναΐας Ἀθηνᾶς. Fouilles de Delphes τόμ. V, 5-26, τόμ. II 3, σ. 5-36. BCH 1935, 275-276, 329-375, 1937, 44-52, 1938, 305-307, 463, 1940-41, 151-154, 255, 258, 263-264, 270-271, 1942-43, 342-343, 1944-45, 51-52, 1947-48, 454, 1950, 320-328, 1957, 708-710, 1961, 357-366. RA 1938 II, 183-227. JdI 1911, 254-255. AA 1936, 128, 1939, 240. Fasti 1949, 170-171, 1957, 127. JHS 1958 Arch. Rep. 12. ΥἚ θέσις 38.

Ἀνωθεν τῶν ΥἼ λειψάνων ἀκολουθεῖ ἐν Δελφοῖς Γεωμετρικὸν στρῶμα. RA 1938 II, 207.

18. ANTIKYPA. Βιβλιογραφία : AM 1889, 267-270. ΠΑΕ 1907, 111-112. AE 1908, 65, 1956 Χρον. 24-25. Memnon 1908, 298. BCH 1963, 839-843. 1966, 853-870. JHS 1964 Arch. Rep. 14. 1967, σ. 13. ΑΔ 1963 (1965) Χρον. 130-132. 1964 (1966) Χρον. 223-225. ÅLIN, 132 R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 131 ἀριθ. 443-444.

Ἀποψις BCH 1963, σ. 841 εἰκ. 2-3.

Αἱ ἐπόμεναι δύο προϊστορικαὶ τοποθεσίαι ἔχουν ἀναφερθῇ ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ἀντικύρας :

(α) Ἐπὶ τοῦ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τοῦ κόλπου τῆς Ἀντικύρας εἰς ἱστορικοὺς χρόνους ὠχυρωμένου λόφου τοῦ Ἀγίου Θεοδώρου ὑπῆρχε προϊστορικὸς οἰκισμὸς ἐρευνηθεὶς ὑπὸ τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ τὸ 1907 καὶ ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ Ἑλλήνων τὰ ἔτη 1962-1963. Ἡ θέσις ταυτίζεται πρὸς τὴν Φωκικὴν πόλιν Μεδεῶνα (ΣΤΡΑΒ. 410. 423 ΠΑΥΣ. X 3.2, X 36.6).

Τὰ ἀρχαιότερα λείψανα ἐκ τῆς θέσεως εἶναι μονόχρωμα ὄστρακα καὶ τεμάχιον λιθίνου ἐργαλείου, ἅτινα ὁ SCHÖBER (Phokis, 45) θεωρεῖ νεολιθικά.

Αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ 1962-1963 ἀπεκάλυψαν ME ὄστρακα καὶ τεμάχια ὀψιανοῦ. BCH 1963, 840. JHS 1964 Arch. Rep. 14. ΑΔ 1963 (1965) Χρον. 130-132. ME θέσις 28.

Ἡ ΥἼ περίοδος ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τοῦ Ἀγίου Θεοδώρου ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ περιέργων κιβωτισσχημῶν τάφων ἐρευνηθέντων ὑπὸ τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ (ΠΑΕ 1907, 111. Memnon 1908, 267) καὶ ὑπὸ ἐνὸς θολωτοῦ τάφου μνημονευομένου ἐν BCH 1963, 840, 1967, 862-870. JHS 1964 Arch. Rep. 14. ΑΔ 1963 (1965) Χρον. 130-132. ΥἼ θέσις 47.

(β) Ἐπὶ τοῦ μικροῦ λόφου Κάστρο τοῦ Στενοῦ, κειμένου εἰς ἀπόστασιν πορείας ἡμισείας σχεδὸν ὥρας δυτικῶς τῆς Ἀντικύρας, ὑπῆρχε μυκηναϊκὴ ἀκρόπολις, πλησίον τῆς ὁποίας ὁ LOLLING τὸ 1889 παρατήρησε λακκοειδεῖς τάφους ἀνοιγέοντας ὑπὸ τῶν χωρικῶν, εἰς χεῖρας τῶν ὁποίων οὗτος εἶδε μυκηναϊκά τινα ἀγγεῖα. AM 1889, 267-269. FIMMEN, 4. SCHÖBER, Phokis, 48. Ἐπὶ τῆς δυτικῆς κλιτύος τῆς ἀκροπόλεως ταύτης ὁ ΜΑΣΤΡΟΚΩΣΤΑΣ συνέλεξε μυκηναϊκά ὄστρακα. AE 1956 Χρον. 24-25. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 131 ἀριθ. 443-444. ΥἼ θέσις 47.

19. ΒΟΥΛΙΣ. Ἐν νεολιθικὸν ὄστρακον τῆς Θεσσαλικῆς κατηγορίας Β3α καὶ

τινα μινύεια ἐκ τῆς θέσεως μνημονεύει ὁ W. A. HEURTLEY ἐν BSA 1923-25, σ. 42 ὑποσημ. 1. ME θέσις 29.

Δ. ΒΟΙΩΤΙΑ.

20. ΠΟΛΥΓΥΡΑ. Ἡ θέσις εἶναι ἐπιμήκης λόφος προβαλλόμενος ἐντὸς τῆς λεκάνης τῆς Κωπαΐδος βορείως τοῦ Ὀρχομενοῦ. Ἐπὶ τοῦ λόφου οἱ ἐνεργήσαντες τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ Ὀρχομενοῦ Βαυαροὶ ἤνοιξαν 4 δοκιμαστικὰς τάφρους, αἵτινες ἔφερον εἰς φῶς νεολιθικὴν κεραμικὴν ἐκ τῶν κατωτέρων καὶ ME ἀμαυρόχρωμον ὡς καὶ ΥΕ ἐκ τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων. Orchomenos I, σ. 116-119. P-T 196. FIMMEN, 3. ÅLIN, 122. Ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λόφου ὁ R. HOPE SIMPSON συνέλεξε τὸ 1959 ΠΕ καὶ ΥΕ II-III Γ ὄστρακα. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 114-115 ἀριθ. 397. ΠΕ θέσις 19. ME θέσις 30, ΥΕ 48. Μέρος II, Κεφ. I, Γ XII.

21. ΠΥΡΓΟΣ. Ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου Πύργος, κειμένου ΒΑ. τοῦ Ὀρχομενοῦ, ἔχουν ἀναφερθῇ αἱ ἐπόμεναι δύο προϊστορικαὶ θέσεις:

(α) Μικρὸς πετρώδης λόφος, γνωστὸς ὡς Μαγούλα, μήκους 300 μ. πλάτους 160 μ. καὶ ὕψους 25 μ., εὐρισκόμενος περὶ τὰ 500 μ. δυτικῶς τοῦ χωρίου ἐν τῇ λεκάνῃ τῆς Κωπαΐδος. Δοκιμαστικὴ ἀνασκαφὴ τῆς ἐρευνώσης τὸν Ὀρχομενὸν Βαυαρικῆς ἀποστολῆς τὸ 1905 ἀπεκάλυψεν ἄφθονα νεολιθικά, ΠΕ καὶ ME ὄστρακα καὶ τινα λίθινα ἐργαλεῖα (Orchomenos I, σ. 116, 121-124. P-T 197). Ὁ R. HOPE SIMPSON (GAMS σ. 115 ἀριθ. 398) ἀναφέρει ὅτι συνέλεξε τὸ 1959 καὶ ΥΕ I/II ὡς καὶ ΥΕ III ὄστρακα ἐκ τῆς θέσεως. ΠΕ θέσις 20, ME 31, ΥΕ 49.

(β) Ἑτέρα δοκιμαστικὴ ἀνασκαφὴ τῶν Βαυαρῶν παρὰ τὸ χωρίον Πύργος ἀπεκάλυψε μινύεια καὶ μυκηναϊκὰ ὄστρακα καὶ κιβωτιοσχῆμους τάφους. Ὅμοιοι τάφοι παρετηρήθησαν καὶ εἰς τὴν κοίτην χειμάρρου ΒΔ. τοῦ Πύργου (AA 1940, 187). Ἐν στεατόπυγον εἰδώλιον εἶχε περισυλλεγῇ ἐκ τῆς θέσεως πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς ὑπὸ τῶν χωρικῶν (Orchomenos I, σ. 116, 119-121. P-T 196-197. ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Ἑπ., 74). Ὁ R. HOPE SIMPSON (GAMS σ. 115 ἀριθ. 399) ἀναφέρει ὅτι παρτήρησεν ἐπὶ τοῦ λόφου καὶ λείψανα κυκλωπέων τειχῶν. ME θέσις 31, ΥΕ 49. Μέρος II, Κεφ. I, Γ XIII, Δ IX.

22. ΧΑΙΡΩΝΕΙΑ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1902, 53-58, 1904, 40-45, 1907, 108, 1909, 123-125, 1910, 159-160. AM 1903, 302-303, 1905, 120-129. AE 1908, 63-96. Neue Jahrbuch 1912, 532. REG 1912, 263-270. Memnon 1908, 95-96. Orchomenos I, 127. P-T 197-201. FIMMEN, 5. ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Ἑπ., 52-59. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 129 ἀριθ. 438-439.

Χάρτης τῆς περιοχῆς ἐν AM 1903, σ. 305 εἰκ. 2. Ἀποψις

άνασκαφής ἐν REG 1912, σ. 265 εἰκ. 11. Σχεδιογράφημα στρωματογραφίας ἐν AM 1905, σ. 121 εἰκ. 1.

Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Χαιρωνείας ἔχουν γνωστῇ αἱ ἐπόμεναι δύο προϊστορικαὶ τοποθεσίαι:

(α) Γήλοφος, διαμέτρου 120 μ. καὶ ὕψους ἀπὸ τοῦ πέριξ ἐδάφους 3.50 μ., γνωστὸς ὡς Μαγούλα τοῦ Μπαλωμένου, εὐρισκόμενος ἐπὶ τῆς νοτίου ὄχθης τοῦ Κηφισσοῦ καὶ μετὰ τὸ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ καὶ τοῦ ποταμοῦ.

Ἡ θέσις ἀνεσκάφη ὑπὸ τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ, τὰ ἔτη 1902-1910, τὸ δὲ πάχος τῆς προϊστορικῆς ἐπιχώσεως, ἣτις ἤρχιζεν ἀπὸ βαθυτέρου τῆς ἐπιφανείας τοῦ πέριξ ἐδάφους ἐπιπέδου, ὑπερβαίνει τὰ ἐξ μέτρα ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀνασκαφῇ μέχρι τοῦ στερεοῦ ἐδάφους ἐνεκα τῶν ὑπογείων ὑδάτων.

Τὸ κατώτερον μέρος τῆς ἐπιχώσεως ταύτης ἀπετελεῖτο ἀπὸ 4 τοῦλάχιστον διαδοχικὰ στρώματα, ἕκαστον πάχους 0.80 μ., χωριζόμενα μετὰ τὸν τῶν διὰ στρωμάτων τέφρας καὶ περιέχοντα δεδομένα πασῶν τῶν κατηγοριῶν τῆς Νεολιθικῆς καὶ ΠΕ περιόδου (R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 129 ἀριθ. 439). Ἀνωθεν τοῦ προϊστορικοῦ τούτου στρώματος ἠκολούθουν δύο ἔτι στρώματα μετὰ ἐλληνιστικῶν, ρωμαϊκῶν καὶ βυζαντινῶν ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων, τάφων καὶ κεραμικῆς. Πέντε ἸΕ III Β ὀστρακα ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Χαιρωνείας σημειοῦνται ὡς προερχόμενα ἐκ τῆς θέσεως (R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 129 ἀριθ. 439). ΠΕ θέσις 21. Μέρος II, Κεφ. I, Α VI, Β V, Γ XIV, Δ X.

(β) Παρὰ τὸ χωρίον Κάπραινα (νῦν Χαιρώνεια) ἐγγὺς τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης θέσεως ἔχει ἀναφερθῇ ὅτι ὑπάρχει ἸΕ θαλαμοειδὲς τάφος. Myk. Vasen, 84. FIMMEN, 5. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 129 ἀριθ. 438. ἸΕ θέσις 52.

23. OPXOMENOS. Βιβλιογραφία: Orchomenos I-III. BCH 1962, 774. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 113 ἀριθ. 196. Παλαιότεραν βιβλιογραφίαν ἰδὲ ἐν Orchomenos I, σ. 1-12.

Διάγραμμα τῆς ἀνασκαφείσης περιοχῆς ἰδὲ ἐν Orchomenos I, πίν. I-VII.

Ἡ θέσις, γνωστὴ ἐκ τοῦ Ὀμήρου (Ἰλ. Β 511, 605, I 381, Ὀδ. λ 284, 459) καὶ τοῦ πρὸ πολλοῦ εὐδιακρίτου θολωτοῦ ἸΕ τάφου τῆς, ἱκανοὺς τῶν λίθων τοῦ ὁποίου εἶχον ἀφαιρέσει οἱ κάτοικοι τοῦ παρακειμένου χωρίου διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ τῆς κοινότητος, προσείλκυεν ἐνωρὶς τὸ διαφέρον πολλῶν ἐρευνητῶν. Πρῶτος ἐνήργησε συστηματικὰς ἀνασκαφὰς ὁ H. SCHLIEMANN τὰ ἔτη 1880-1881 μόνος (H. SCHLIEMANN, Orchomenos, Leipzig 1881. JHS 1881, 122-163) κατ'

ἀρχὰς καὶ μετὰ τοῦ W. DOERPFELD βραδύτερον τὸ 1886 (Orchomenos I, 4-5). Ὁ Μ. ΚΑΜΠΑΝΗΣ τὰ ἔτη 1891-1892 ἐμελέτησε τὰ ἀποστραγγιστικά ἔργα τῆς Κωπαίδος τῶν προϊστορικῶν, κατὰ τὴν κοινὴν ἀντίληψιν, χρόνων (BCH 1892, 121-137, 1893, 322-342). Ὁ A. DE RIDDER τὸ 1893 ἐνήργησεν ἀνασκαφὰς εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀρχαίας πόλεως (BCH 1895, 137-224). Συστηματικώτερον ὅμως ἀνέσκαψε τὰ προϊστορικὰ λείψανα τῆς θέσεως μία Βαυαρικὴ ἀποστολὴ τὰ ἔτη 1903 καὶ 1905 ὑπὸ τοὺς A. FURTWAENGLER καὶ H. BULLE. Ἐκ τῶν πορισμάτων ὅμως τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης ἔχουν δημοσιευθῇ τὰ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα πασῶν τῶν προϊστορικῶν περιόδων (H. BULLE, Orchomenos I, München 1907), ἡ νεολιθικὴ κεραμικὴ (E. KUNZE, Orchomenos II, München 1934) καὶ ἡ ΠΕ κεραμικὴ (E. KUNZE, Orchomenos III, München 1934).

Ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ τέλος ἀνέσκαψεν ἐπίσης τὸ 1905 τύμβον κείμενον νοτίως τοῦ οἰκισμοῦ καὶ περιέχοντα ὕψ. ὄστρακα, ἡ χρονολογία ὅμως τοῦ τύμβου δὲν ἔχει ἐξακριβωθῇ. AM 1905, 129-132. ΠΑΕ 1903, 41, 1904, 35-39, 1907, 109.

Ἡ προϊστορικὴ ἐπίχωσις εἰς τὴν θέσιν τοῦ οἰκισμοῦ κυμαίνεται ἀπὸ 1 ἕως 5 μ., ἔνεκα τῆς ἀνωμάλου ἐπιφανείας τοῦ βράχου, καὶ περιλαμβάνει 4 ἀρχιτεκτονικὰ στρώματα (Orchomenos I, 19). Τῆς Νεολιθικῆς Ἐποχῆς ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα δὲν εὐρέθησαν ἀλλὰ συντετριμμένα ὄστρακα ἀγγείων καὶ μικρὰ τινα ἀντικείμενα (ἀδημοσίευτα ἔτι) εἰκάζεται δὲ ὅτι τὰ μετὰ νεολιθικῶν λειψάνων ταῦτα χώματα μετεφέρθησαν ἐκ παρακειμένου σημείου ἵνα καλύψουν τὰ ἀρχαιότερα ΠΕ ἐρείπια, ὅτε ἀπεφασίσθη ἡ ἀνοικοδόμησις των. Orchomenos II, 4-8. MATZ, Handbuch II, σ. 186. RE XXII 2, 1388. Μέρος II, Κεφ. I, Γ XV.

Ἡ ΠΕ περίοδος ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τῶν δύο κατωτέρων ἀρχιτεκτονικῶν στρωμάτων, τὸ ἀρχαιότερον τῶν ὁποίων, θεμελιωμένον ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους, ἀποτελεῖται ἀπὸ κυκλοτερῆ οἰκοδομήματα τὸ δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἀκολουθοῦν ἀπὸ ἀψιδοειδῆ. Ἀμφότερα τὰ στρώματα ταῦτα εἰς τὸν τομέα Κ τῶν ἀνασκαφῶν ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ κατώτερα 2 μ. τοῦ πάχους τῆς ἐπιχώσεως. Orchomenos I, πίν. I, V. ΠΕ θέσις 22.

Ἡ ΜΕ περίοδος ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τοῦ τρίτου καὶ τοῦ τετάρτου ἀρχιτεκτονικοῦ στρώματος, ἅτινα περιλαμβάνουν ὀρθογώνια οἰκοδομήματα. Εἷς τινα σημεῖα μάλιστα τῆς ἀνασκαφῆς ἦτο δυνατόν νὰ διακριθοῦν τρεῖς ἀρχιτεκτονικαὶ φάσεις. Τὸ πάχος τῆς ΜΕ ἐπιχώσεως εἰς τὸν τομέα Β τῶν ἀνασκαφῶν ἦτο περίπου 3 μ. Orchomenos I, εἰκ. 14 ἐν σ. 54, πίν. II-III. ΜΕ θέσις 33.

Τὸ ὕψ. στρώμα εἶχε πάχος 0.50-0.75 μ. καὶ ἠκολούθει ἐπὶ τοῦ ΜΕ

μέχρι τῆς ἐπιφανείας. Τὰ μόνα ἀρχιτεκτονικά λείψανα ἐν αὐτῷ ἦσαν τεμάχια τοιχογραφιῶν. Orchomenos I, σ. 69.

Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ΥἚ ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων τῆς θέσεως δέον νὰ καταταγοῦν καὶ τὰ ἀποξηραντικά ἔργα τῆς Κωπατῆδος (BCH 1892, 121-137, 1893, 322-342. LAAA 1935, 189-206. AA 1937, 1-19. Orchomenos I, σ. 5). Τῆς ΥἚ τέλος περιόδου χαρακτηριστικὸν λείψανον εἶναι ὁ γνωστὸς θολωτὸς τάφος (JHS 1881, 135-151). ΥἚ θέσις 53.

24. ΜΕΓΑΛΗ ΚΑΤΑΒΟΘΡΑ. (α) Εἰς τὴν τοποθεσίαν Σπηλιὰ Τσοῦτσο, νοτίως τῆς Μεγάλῃς Καταβόθρας, ὑπῆρξε Νεολιθικὸς οἰκισμὸς. AA 1940, 185

(β) Ἐπὶ τῆς μικρᾶς βραχώδους προεξοχῆς ἄνωθεν τῆς Μεγάλῃς Καταβόθρας ὑπῆρχεν ἕτερος προϊστορικὸς οἰκισμὸς, ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ ὁποίου συνελέγησαν τὸ 1959 ΥἚ III B ὄστρακα καὶ τινὰ τῶν Κλασσικῶν χρόνων. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 118 ἀριθ. 406. ΥἚ θέσις 54.

25. ΧΑΛΙΑ. Παρὰ τὸ χωρίον Χάλια (νῦν Δροσιά), ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐβοϊκοῦ, ἔχουν ἀναγνωρισθῇ αἱ ἐπόμεναι δύο προϊστορικαὶ θέσεις:

(α) Ἐπὶ τοῦ μικροῦ λόφου Λιθοσωρός, σήμερον ἡ θέσις καλεῖται ἀπλῶς Σωρός, περὶ τὰ 3,5 χιλιόμετρα δυτικῶς τοῦ χωρίου Χάλια ὁ ΠΑΠΠΑΔΑΚΙΣ ἐνήργησε τὸ 1912 δοκιμαστικὴν ἀνασκαφὴν καὶ συνήνητησε στρώματα ὄλων τῶν περιόδων τοῦ Χαλκοῦ, ἐπὶ δὲ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 4.50 μ. εὔρε νεολιθικά, μελανὰ ἐστιβωμένα, ὄστρακα (AA 1914, 122-123. AD 1915 Παράρτ. 55-56. FIMMEN, 6. BCH 1946, 634. AEM 1959, 299 ὑποσημ. 26). Ὁ R. HOPE SIMPSON ἀναφέρει (GAMS σ. 128 ἀριθ. 436) ὅτι χαρακώματα ἀνοιγέντα ἐπὶ τοῦ λόφου κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου ἀπεκάλυψαν θεμελιώσεις οἰκιῶν καὶ ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν ὑπάρχουν ἔχνη θαλαμοειδῶν τάφων. BSA 1966, σ. 66 ὑποσημ. 93. ΠΕ θέσις 23, ΜΕ 34, ΥἚ 56. Μέρος II, Κεφ. I, Γ XVI.

(β) Ἐκ τῆς θέσεως Ἁγίος Μηνᾶς, ἐγγὺς τοῦ Λιθοσωροῦ, ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ συνέλεξε ΠΕ ὄστρακα. AEM 1959, 309. ΠΕ θέσις 23.

26. ΤΟΠΟΛΙΑ. Ἐκ τῆς ἀνατολικῆς παρυφῆς τοῦ χωρίου Τοπόλια ὁ R. HOPE SIMPSON συνέλεξε τὸ 1959 ὀλίγα νεολιθικά καὶ ΥἚ III ὄστρακα ὡς καὶ τεμάχια ὀψιανοῦ. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 116 ἀριθ. 401. ΥἚ θέσις 57.

27. ΒΛΙΧΑ. Ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Βλίχα κατὰ τὴν βοιωτικὴν ἀκτὴν τοῦ νοτίου λιμένος τῆς Χαλκίδος καὶ περὶ τὰ δύο χιλιόμετρα νοτίως τοῦ κεραμοποιείου, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Χαλκίδος-Αὐλίδος, ὑπάρχει κατὰ τὸν ΘΕΟΧΑΡΗΝ

ἀξιόλογος προϊστορικός οἰκισμὸς ὠχυρωμένος διὰ τείχους. Ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λόφου συνελέγησαν νεολιθικά καὶ τῶν τριῶν περιόδων τοῦ Χαλκοῦ ὄστρακα. FIMMEN, 6. AEM 1959, 282, 390, 311, 313. Ὁ R. HOPE SIMPSON (GAMS σ. 128 ἀριθ. 435) δὲν μνημονεύει τὴν θέσιν ὡς νεολιθικήν, ἐπανεξέτασις ὅμως ταύτης ἐβεβαίωσε τὴν νεολιθικήν κατοίκησιν αὐτῆς. BSA 1966, σ. 66-67 ὑπόσημ. 94, 96. ΠΕ θέσις 25, ME 37, ΥΕ 64.

28. ΑΛΙΑΡΤΟΣ. Βιβλιογραφία: FIMMEN, 6. BSA 1925-26, 81-92, 1926-27, 129, 1931-32, 190. JHS 1926, 234-236, 1944, 89-90. AA 1927, 351, 1940, 184-188. VI Intern. Kongress 1939, σ. 304-305. BCH 1946, 633. ÅLIN, 121. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 119 ἀριθ. 409.

Ἀποψις ἐν AA 1940, σ. 183 εἰκ. 38.

Τὰ ἀρχαιότερα λείψανα ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ἀλιάρτου εἶναι λίθινα ἐργαλεῖα τῆς νεωτέρας Παλαιολιθικῆς Ἐποχῆς, εὑρεθέντα τὸ 1941 ὑπὸ τοῦ R. STAMPFUSS εἰς τὸ σπήλαιον Σεῖδη, περὶ τὰ 3 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τῆς Ἀλιάρτου. Mannus 1942, 132-147. Τῆς Νεολιθικῆς Ἐποχῆς λείψανα, κυρίως ὄστρακα ἀγγείων, μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ FIMMEN, σ. 6, ἔτερα δὲ ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ S. LAUFFER τὸ 1939. AA 1940, 185. JHS 1944, 89.

Τῶν τριῶν περιόδων τοῦ Χαλκοῦ ὄστρακα, ἰδίᾳ τῶν ἀρχαιοτέρων περιόδων, τύπου Ἀγίας Μαρίνης καὶ ἐπὶ πλέον μινύεια καὶ ἀμαυρόχρωμα, εὑρίσκονται ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Χαιρωνείας καὶ τῷ Ἐθνικῷ Ἀθηνῶν προερχόμενα ἐξ Ἀλιάρτου (FIMMEN, 6. RE Suppl. VI, 609). Ὅμοια ὄστρακα τῶν τριῶν περιόδων τοῦ χαλκοῦ καὶ ὀψιανὸς συνελέγησαν ὑπὸ τοῦ R. HOPE SIMPSON (GAMS σ. 119 ἀριθ. 409) τὸ 1959. ΠΕ θέσις 29, ME 40.

Τῆς ΥΕ περιόδου σώζονται κυκλώπεια τείχη, ἰδίᾳ κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὸν τῆς ἀκροπόλεως. ΥΕ II-III Β κεραμικήν ἐπὶ πλέον καὶ μικρά τινα ἀντικείμενα ἀπεκάλυψαν αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ R. P. AUSTIN. BSA 1925-26, 81-92, 1926-27, 129, 1931-32, 190. JHS 1926, 234-236. AA 1927, 351. RE Suppl. VI, 609. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 119 ἀριθ. 409. ΥΕ θέσις 69.

29. ΔΡΑΜΕΣΙ-ΥΡΙΑ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1911, 142. AA 1914, 123, 1962, 216. ΑΔ 1915 Παράρτ. 55, 1965 (1967) Χρον. 242. FIMMEN, 6. JHS 1944, 90. BCH 1946, 634. Hesperia 1949 Suppl. VIII σ. 39-42. PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften τόμ. I (2), σ. 498 σημ. 3. AE 1956 Χρον. 26-27. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 127, ἀριθ. 432.

Ἀποψις ἐν Hesperia 1949 Suppl. VIII πίν. 6,3.

Ἡ θέσις εἶναι γήλοφος, μήκους, ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμᾶς, 300 περίπου μέτρων πλάτους 75-100 μ. καὶ ὕψους, ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πέριξ ἐδάφους, περίπου 15 μ., κείμενος κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ χωρίου Δράμεσι (νῦν Παραλία). Ὁ C. W. BLEGEN ὑποστηρίζει (*Hesperia* 1949 Suppl. VIII 39-42) ὅτι ἡ θέσις εἶναι ἡ ὁμηρικὴ (Ἰλ. B 496. ΣΤΡΑΒ. IX 404) Ὑρία.

Πρόχειρον ἀνασκαφικὴν ἔρευναν ἐνήργησεν εἰς τὴν θέσιν ὁ ΠΑΠΠΑΔΑΚΙΣ τὸ 1911 (AA 1914, 123. AΔ 1915 Παράρτ. 55) καὶ συνήντησε στρώματα τῆς Νεολιθικῆς Ἑποχῆς καὶ τῶν τριῶν περιόδων τῆς Ἑποχῆς τοῦ Χαλκοῦ (JHS 1944, 90). Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λόφου ὑπάρχουν ἄφθονα ΠΕ, ΜΕ καὶ ΥΕ ὄστρακα. ΠΕ θέσις 32, ΜΕ 43, ΥΕ 74.

Τῆς ΜΕ περιόδου ἐπὶ πλέον δύο μὲν ἀγγεῖα εὐρίσκονται εἰς τὸ Μουσεῖον Σχηματαρίου (*Hesperia* 1949 Suppl. VIII 41-42 πίν. 7 ἀριθ. 3-4) ἕτερον δὲ ἀγγεῖον, ὄστρακα καὶ λίθινα ΜΕ ἀντικείμενα μετεκομίσθησαν εἰς τὸ Μουσεῖον Θηβῶν. ΑΕ 1956 Χρον. 26-27. ΜΕ θέσις 43.

Τῆς ΥΕ περιόδου εἶναι γνωστός εἰς θολωτὸς τάφος, ἀγγεῖα, ὄστρακα καὶ μικρὰ εὐρήματα. *Hesperia* 1949 Suppl. VIII 41-42, πίν. 6 ἀριθ. 4, πίν. 7 ἀριθ. 3-6. ΥΕ θέσις 74.

30. ΘΗΒΑΙ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1897, 94-104, 1910, 152-158, 1911, 143-152, 1912, 85-87, 1921, 32-34, 1922, 28-31, 1927, 32-44, 1929, 60-63. ΑΕ 1909, 57-122, 1910, 209-252, 1930, 29-58. ΑΔ 1917, 1-503, 1964 (1966) Χρον. 192-197, 1965 (1967) Χρον. 230-240. JHS 1964 Arch. Rep. 13, 1965 Arch. Rep. 15. *Kadmos* 1964, 25-27. ILN 1964 Νοεμβρ. 28, Δεκεμβρ. 5. BCH 1964, 775-779, 1966, 848-855. AJA 1965, 173, 355. (FIMMEN, 6. ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Ἑπ., 74-75. RE VA (2), 1452-1454. ÅLIN, 118-119. DESBOROUGH, LMTS 121. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 121-122 ἀριθ. 416).

Χάρτης τῆς περιοχῆς ἐν ΑΔ 1917. Διάγραμμα ἀνακτόρου ἐν ΑΕ 1930, σ. 31 εἰκ. 1.

Προϊστορικὰς ἐρεῦνας εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Θηβῶν πρῶτος ἐνήργησε τὸ 1897 ὁ ΦΙΛΙΟΣ ἀνασκάψας τρεῖς ΥΕ θαλαμοειδεῖς τάφους. Τὰς ἐρεῦνας τοῦ ΦΙΛΙΟΥ συνέχισε τὰ ἔτη 1905-1930 ὁ ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ ἀνασκάψας πολλοὺς ΥΕ θαλαμοειδεῖς τάφους καὶ μέρος τοῦ ἐπὶ τῆς Καδμείας ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου. Οἰκοδομικὰ τέλος ἐργασίαι τὰ ἔτη 1963-1966 ἔφερον εἰς φῶς προϊστορικὰ λείψανα καὶ τῶν τριῶν περιόδων τοῦ χαλκοῦ ἐκ πολλῶν σημείων τῆς συγχρόνου πόλεως ἐπὶ τῆς Καδμείας.

Ἡ Νεολιθικὴ Ἑποχὴ ἐκπροσωπεῖται πιθανῶς ὑπὸ τινων ἐκ τῶν «προμυκηναϊκῶν» ὄστράκων τῶν εὐρεθέντων ὑπὸ τὸ ἀνάκτορον τοῦ

Κάδμου (ΑΕ 1909, 96) καὶ παρὰ τὸ Μουσεῖον (ΑΔ 1917, 2-5) κατὰ τὸν ΜΥΛΩΝΑΝ (Νεολ. Ἐπ., 74-75).

Τῆς ΠΕ περιόδου λείψανα ὄλων τῶν κατηγοριῶν ἤλθον εἰς φῶς ἐκ διαφόρων σημείων τῆς Καδμείας, ἐκ βαθέων στρωμάτων ὑπὸ τὸ ἀνάκτορον τοῦ Κάδμου (ΑΔ 1917, 2-5. RE VA2, 1452-1453) καὶ ἐκ τῶν οἰκοπέδων: Π. Θεοδώρου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἐπαμεινώνδου ἀριθ. 61, Ἰ. καὶ Γ. Τζώρτζη ἐπὶ τῶν ὁδῶν Πινδάρου καὶ Δίρκης, Ἀ. καὶ Σ. Τζώρτζη ἐπὶ τῶν ὁδῶν Πινδάρου καὶ Ἀντιγόνης καὶ Ἀθ. Κορδάτζη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Οἰδίποδος ἀριθ. 14. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 192, 194, 195, 1965 (1967) Χρον. 232, 235. ΠΕ θέσεις 34.

Τῆς ΜΕ περιόδου λείψανα πασσῶν τῶν κατηγοριῶν ἤλθον εἰς φῶς ὑπὸ τὸ ἀνάκτορον τοῦ Κάδμου, ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Μουσείου, ἐκ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀμφείου, ἐκ τῶν Ἠλέκτρων Πυλῶν καὶ ἐκ τῶν οἰκοπέδων: Δ. Παυλογιαννοπούλου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πελοπίδου ἀριθ. 28, Ἀθ. Κορδάτζη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Οἰδίποδος ἀριθ. 14 καὶ Ἰ. Λιάκου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ζεγγίνης ἀριθ. 3. ΑΔ 1917, 2-5 (RE VA (2) 1452-1453), ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 197, 1965 (1967) Χρον. 235, 239. ΜΕ θέσεις 45.

Τῆς ΥἚ περιόδου εὐρέθησαν λείψανα τειχῶν, ἀνακτόρων καὶ οἰκιῶν, πλεόν τῶν 100 θαλαμοειδεῖς τάφοι, ἄφθονος κεραμικὴ καὶ πολυάριθμα μικρὰ εὐρήματα. Τὰ δεδομένα ταῦτα προέρχονται ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου κατὰ τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς Καδμείας, ἐκ τῶν οἰκοπέδων: Ἀ. καὶ Σ. Τζώρτζη ἐπὶ τῶν ὁδῶν Πινδάρου καὶ Ἀντιγόνης, Ε. Ἀντωνίου ἐπὶ τῶν ὁδῶν Πινδάρου καὶ Ἀντιγόνης Δ. Παυλογιαννοπούλου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πελοπίδου ἀριθ. 28, ἐκ τῶν περιοχῶν τῶν Ἠλέκτρων καὶ Προιτίδων Πυλῶν, ἐκ τῶν οἰκοπέδων: Ἀθ. Κορδάτζη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Οἰδίποδος ἀριθ. 14, Μαλαθούνη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Τσεβᾶ ἀριθ. 2, Παν. Ζιώμα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πελοπίδου ἀριθ. 34, Δημ. Ἀδριανοῦ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πελοπίδου ἀριθ. 53 καὶ Ἰ. Λιάκου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ζεγγίνης ἀριθ. 3, ὡς καὶ ἐκ τῶν περὶ τὴν Καδμείαν ΥἚ νεκροταφείων τῶν περιγραφομένων λεπτομερῶς μετὰ τῶν δεδομένων τῶν ταφῶν. ΑΕ 1909, 57-123, 1930, 29-58. ΠΑΕ 1921, 32-34, 1922, 28-31, 1927, 32-44, 1929, 60-63. ΑΔ 1917, 308-341. Kadmos 1964, 25-27. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 194-195, 1965 (1967) Χρον. 230-239. ΥἚ θέσεις 76.

31. ΘΕΣΠΙΑΙ. Βιβλιογραφία: RE Suppl. VI, 609. Hesperia 1951, 289-290, 1959, 344-349. BCH 1952, 219, 1955, 257. JHS 1953, 119. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 122 ἀριθ. 418.

Ἐξ ἐνὸς χαμηλοῦ λόφου, ἐγγὺς τῶν ἀρχαίων Θεσπιῶν καὶ ἐπὶ τῆς νοτίας ὁχθῆς τοῦ Θεσπίου ποταμοῦ, γνωστοῦ ὡς προϊστορικοῦ οἰκισμοῦ ἀπὸ τοῦ 1920, συνελέγησαν τὸ 1950 νεολιθικὰ ὄστρακα, λίθινα ἐργα-

λεῖα καὶ εἰδώλια ἀποτεθέντα εἰς τὴν Συλλογὴν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῆς Σχολῆς Κλασσικῶν Σπουδῶν. *Hesperia* 1951, 289-290, 1959, 344-349. Μέρος II, Κεφ. I, Γ XVII, Δ XI.

Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λόφου ὑπάρχουν ἐπίσης, ἂν καὶ εἰς μικρὰν ποσότητα, ΠΕ, ΜΕ καὶ ΥΕ ὄστρακα. *RE Suppl.* VI 609. *Hesperia* 1951, 290. ΠΕ θέσις 35, ΜΕ 46, ΥΕ 81.

32. ΕΥΤΡΗΣΙΣ. Βιβλιογραφία: H. GOLDMAN, Excavation at Eutresis in Boeotia, Cambridge Mass., 1931 (=Eutresis). *Hesperia* 1960, 127-167. R. HOPE SIMPSON, *GAMS* σ. 122 ἀριθ. 417.

Ἀποψις ἐν Eutresis, εἰκ. 1 καὶ πίν. XXI. Διάγραμμα ἀνασκαφῶν Eutresis, Σχ. I-II.

Ἡ θέσις εἶναι λόφος, μήκους ἀπὸ ΒΑ. πρὸς ΝΔ. περίπου 500 μ. καὶ μεγίστου ὕψους κατὰ τὸ ΒΑ. ἄκρον 28 μ. ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ πέριξ ἐδάφους, κείμενος μεταξὺ δύο πηγῶν περὶ τὰ 7 μίλια ΝΔ. τῶν Θηβῶν καὶ 6 μίλια βορείως τῆς ἀκτῆς τοῦ Κορινθιακοῦ. Ἀνασκαφὰς εἰς τὴν θέσιν ἐνήργησε τὰ ἔτη 1924-1927 ἡ H. GOLDMAN τὰ δὲ εὐρήματα τῆς ἀνασκαφῆς ἐδημοσιεύθησαν τὸ 1931 καὶ ἀπόκεινται ἐν τῷ Μουσείῳ Θηβῶν. Συμπληρωματικὴν ἔρευναν εἰς τὴν θέσιν ἐνήργησαν τὸ 1958 ὁ J. L. CASKEY καὶ ἡ E. C. CASKEY (*Hesperia* 1960, 126-167).

Ἡ προϊστορικὴ ἐπίχωσις κατὰ τὸ ΒΑ. ἄκρον τοῦ λόφου εἶχε πάχος 6.50 μ. Τὰ ἀρχαιότερα ἔχνη κατοικήσεως ἐπὶ τοῦ λόφου ἀνάγονται εἰς τοὺς ὑστέρους Νεολιθικοὺς χρόνους καὶ συνίστανται ἐκ μικρῶν λάκκων ἐντὸς τοῦ στερεοῦ ἐδάφους, πλήρων μικρῶν ἀντικειμένων καὶ κεραμικῆς, καὶ ἐκ δαπέδων καλυβῶν ὑπονεολιθικῶν ἢ μεταβατικῶν πρὸς τοὺς ΠΕ, χρόνων. Μέρος II, Κεφ. I, Α VII, Γ XVIII, Δ XII.

Εἰς τὴν ΠΕ περίοδον ἀνήκουν 4-4.50 μ. τῆς ἐπιχώσεως ὑπὲρ τὸ στερεὸν ἔδαφος περιλαμβάνοντα 6-9 φάσεις κατοικήσεως. ΠΕ θέσις 36.

Τὴν ΜΕ περίοδον ἐκπροσωπεῖ τὸ περιεχόμενον τῶν 2 ἐπομένων μέτρων τῆς ἐπιχώσεως ἀποτελούμενον ἀπὸ τρεῖς φάσεις κατοικήσεως. ΜΕ θέσις 47.

Ἡ ΥΕ περίοδος ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τοῦ περιεχομένου ἐπιχώσεως περίπου 1 μ. τὸ δὲ ἐπιφανειακὸν στρώμα πάχους 0.50 μ. περιεῖχεν ὄστρακα τῶν Ἱστορικῶν καὶ Βυζαντινῶν χρόνων. Eutresis, 7. ΥΕ θέσις 83.

33. ΠΛΑΤΑΙΑΙ. Βιβλιογραφία: AJA 1891, 404. ΠΑΕ 1899, 42-56. *RE* XX 2, 2282. PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften τόμ. I (2), 686. R. HOPE SIMPSON, *GAMS* σ. 124 ἀριθ. 423.

Αἱ Ἀμερικανικαὶ ἀνασκαφαὶ τῶν ἐτῶν 1886-1890 ἐν τῇ θέσει ἀπεκάλυψαν λεπίδας ὀψιανοῦ (AJA 1891, 404), αἱ δὲ ἀνασκαφαὶ τοῦ ΣΚΙΑ

τὸ 1899 ἔφερον εἰς φῶς ὀλίγα προϊστορικά ἀρχιτεκτονικά λείψανα, «προμυκηναϊκά», μυκηναϊκά καὶ γεωμετρικά ὄστρακα, δύο σφονδύλια καὶ δύο πήλινα εἰδώλια ζώων (ΠΑΕ 1899, 42-56). Ὁ KIRSTEN πιστεύει ὅτι ἡ θέσις κατωκεῖτο εἰς Νεολιθικοὺς χρόνους (RE XX (2), 2282. Griechische Landschaften τόμ. I (2), 686). Μέρους II, Κεφ. I, A VIII, Γ XIX, Δ XIII.

Ὁ R. HOPE SIMPSON ἀναφέρει τὴν θέσιν (GAMS σ. 124 ἀριθ. 423) ὡς πιθανῶς ME καὶ ΥΕ. ME θέσις 50, ΥΕ 86.

34. KAZA — ΕΛΕΥΘΕΡΑΙ. Ἡ θέσις μνημονεύεται ὡς Νεολιθική ἐν CAH I, Κεφ. 10 (1965) χάρτης 1 ἀριθ. 22 χωρὶς πλείονας πληροφορίας περὶ αὐτῆς.

Ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ μνημονεύει (Νέον Ἀθήναιον 1955, σ. 288 ὑποσημ. 19) ὡς ΠΕ ἐν λίθινον ἀγγεῖον ἐκ τῆς θέσεως εὐρισκόμενον νῦν ἐν τῷ Ἑθνικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν (ἀριθμ. 3945). ΠΕ θέσις 38.

E. ΕΥΒΟΙΑ

35. ΑΣΜΗΝΙΟΝ. Ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυκλοτεροῦς λόφου Διβούνι, κειμένου βορείως τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Βιστρίτσης (νῦν Ἀγίας Παρασκευῆς) εἰς Ἀσμήνιον καὶ εἰς ἀπόστασιν 2 χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς θαλάσσης, συνελέγησαν τὸ 1963 ὀψιανός, πιθανὰ νεολιθικά, ΠΕ Urfirnis καὶ ΥΕ ὡς καὶ γεωμετρικά καὶ μεσαιωνικῶν χρόνων ὄστρακα. BSA 1966, σ. 41 ἀριθ. 9. CAH τόμ. I, κεφ. 10 (1965) χάρτης 3 ἀριθ. 69. ΠΕ θέσις 40, ΥΕ 91.

36. ΙΣΤΙΑΙΑ. Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἰστιαίας ἔχουν γνωσθῇ αἱ ἐπόμεναι προϊστορικαὶ τοποθεσίαι:

(α) Πιθανὰ νεολιθικά λείψανα ἔχουν παρατηρηθῇ ἐπὶ μικροῦ λόφου περὶ τὰ 6 χιλιόμετρα ΝΑ. τῆς Ἰστιαίας ἐγγὺς τοῦ χωρίου Βουτᾶς καὶ «εἰς τὸ δεξιὸν τῆς ὁδοῦ κατὰ τὴν διασταύρωσίν της μετὰ τῆς κοίτης τοῦ χειμάρρου (Ξηριᾶ) παρὰ τὸ Χάνι». BSA 1966, σ. 41 ἀριθ. 8.

(β) Ἐκ τοῦ λόφου τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, περὶ τὸ 1 χιλιόμετρον ἀνατολικῶς τοῦ ὁμωνύμου χωρίου καὶ εἰς τὸ δεξιὸν τῆς ὁδοῦ πρὸς Ἀγριοβότανο ὁ HEURTLEY συνέλεξεν ὀψιανὸν καὶ ΠΕ καὶ κλασσικά ὄστρακα. ΠΕ θέσις 43.

(γ) Ἐξ ἐτέρου λόφου κατὰ τὸ ἀριστερὸν τῆς ὁδοῦ πρὸς Ἀγριοβότανο ἡ HANKEY συνέλεξε ΠΕ ὄστρακα ἕτερα δὲ εὐρήματα ἐκ τῆς περιοχῆς ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Γυμνασίου Ἰστιαίας μνημονεύονται χωρὶς νὰ περιγράφωνται. BSA 1966, σ. 41 ἀριθ. 8. ΠΕ θέσις 43.

37. ΒΑΣΙΛΙΚΑ. Έκ τοῦ ἔλλειψοειδοῦς λόφου, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἀνατολικῶς τῶν Βασιλικῶν, τοῦ φέροντος λείψανα Φραγκικοῦ πύργου καὶ ἄλλων τοίχων, συνελέγησαν πιθανὰ νεολιθικά, ΠΕ, πιθανὰ ΥΕ καὶ κλασσικά ὅστρακα. CAH τόμ. I κεφ. 10 (1965) χάρτης 3 ἀριθ. 70. BSA 1966, σ. 42 ἀριθ. 12. Ἀποψις ἐν BSA 1966, πίν. 11a. ΠΕ θέσις 44, ΥΕ 93. Μέρος II, Κεφ. I, Γ XX.

38. ΓΙΑΛΤΡΑ. Βιβλιογραφία: PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften τόμ. I (2), 742 ἀριθ. 3. BSA 1952, σ. 60 ὑποσημ. 14b, 1966, σ. 37-38 ἀριθ. 3. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 166 ἀριθ. 559.

Ἀποψις ἐν BSA 1966, πίν. 9c. Διάγραμμα τῆς τοποθεσίας ἐν BSA 1966, σ. 38 εἰκ. 1.

Ἡ θέσις εἶναι μικρὰ ἀκρόπολις, γνωστὴ ὡς Τούρλα ἢ Καστέλι ἢ Ἀθῆναι Διάδες ὑπὸ τῶν ἐντοπίων, ἐπιφανείας κατὰ τὴν κορυφὴν 70 X 50 μ., κειμένη ἐγγὺς πηγῆς περὶ τὸ 1,5 χιλιόμετρον ΝΑ. τῶν Γιάλτρων παρὰ τὴν ἀκτὴν. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λόφου ὑπάρχουν λείψανα ὀχυρώσεων καὶ ἄλλων τοίχων ὡς καὶ ἄφθονα ὅστρακα ἀπὸ Νεολιθικῶν μέχρι Ρωμαϊκῶν χρόνων. Μεταξὺ τῶν συλλεγέντων νεολιθικῶν ὀστράκων ὑπάρχουν καὶ ἐρυθρὰ μονόχρωμα (A1β) καὶ νεολιθικά Urfirnis (B1β) μεταξὺ δὲ τῶν ΠΕ καὶ τεμάχια κυπέλλων μετὰ προχοῆς (saucboats) καὶ ὅστρακον μὲ σῆμα κεραμέως (BSA 1966, σ. 38 ὑποσημ. 24). Ὁ KIRSTEN ταυτίζει τὴν θέσιν πρὸς τὰς Ἀθῆνας Διάδας (Griechische Landschaften τόμ. I (2), 742). ΠΕ θέσις 47, ME 56, ΥΕ 95. Μέρος II, Κεφ. I Γ XXI.

39. ΑἸΔΗΨΟΣ. Ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Κουμπί, κατὰ τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τῶν Λουτρῶν πρὸς τὸ χωρίον τῆς Αἰδηψοῦ, ἀριστερὰ τῆς δημοσίας ὁδοῦ καὶ ἐγγὺς τῆς παραλίας, ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ συνέλεξε ὅστρακα ἀγγείων τῆς Ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς περιόδου καὶ τινα ME. Μία λιθίνη ἀξίνη ἐξ Αἰδηψοῦ ἐν τῷ Μουσείῳ Χαλκίδος προέρχεται ἴσως ἐντεῦθεν. AEM 1959, 281, 311. BSA 1966, σ. 39 ἀριθ. 5. ME θέσις 57. Μέρος II. Κεφ. I, Γ XXII, Δ XIV.

40. ΡΟΒΙΕΣ. Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ χωρίου Ροβιές (τῶν ἀρχαίων Ὀροβιῶν, ΘΟΥΚ. III 89. ΣΤΡΑΒ. 445) ἔχουν εὑρεθῇ προϊστορικά λείψανα εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας τοποθεσίας (Διάγραμμα τῆς περιοχῆς ἐν BSA 1966, σ. 47 εἰκ. 5, σ. 48 εἰκ. 6) :

(α) Ἐπὶ τοῦ χαμηλοῦ λόφου μετὰ τοῦ Φραγκικοῦ πύργου κατὰ τὸ μέσον τοῦ χωρίου συνελέγησαν ΠΕ, ME καὶ πιθανὰ ΥΕ ὡς καὶ γεωμετρικά καὶ μεσαιωνικά ὅστρακα. BSA 1966, σ. 46-47 ἀριθ. 19.

(β) Ἐκ τοῦ ΒΔ. τοῦ χωρίου καὶ ἐγγὺς τῆς θαλάσσης εὕρισκομένου ὑψώματος τοῦ Ἀγίου Ἡλίας, ὕψους περίπου 50 μ. καὶ ἐπιφανείας 300×50 μ., συνελέγησαν ΠΕ, ΜΕ, ΥΕ, γεωμετρικά, κλασσικά καὶ ρωμαϊκά ὄστρακα. BSA 1966, σ. 47 ἀριθ. 19.

(γ) Ἐκ τινος τοποθεσίας, κειμένης περὶ τὸ 1,5 χιλιόμετρον ΒΑ. τῶν Ροβιδῶν καὶ ἐκατέρωθεν τῆς βατῆς ὁδοῦ πρὸς Παλαιοχώρι, εἰς δὲ σημεῖον αὕτη διακλαδίζεται πρὸς Ἀγιαννάκον, συνελέγησαν νεολιθικά, ΠΕ, ΜΕ καὶ ΥΕ ὄστρακα, ὀλίγον δὲ ἀνατολικώτερον ὑπάρχουν κλασσικά καὶ ρωμαϊκά ὄστρακα καὶ θαλαμοειδεῖς τάφοι. BSA 1966, σ. 48 ἀριθ. 20.

(δ) Περὶ τὰ 400 μ. ἀπὸ τῆς τελευταίας θέσεως καὶ ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ πρὸς Ἀγιαννάκον κατὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἐδάφους ἔχουν ἔλθει εἰς φῶς λεπίδες πυριτολίθου Νεολιθικῶν ἢ καὶ Μέσων Παλαιολιθικῶν χρόνων, ΠΕ, ἐνδεχομένως ΜΕ, καὶ ρωμαϊκά ὄστρακα. BSA 1966, σ. 48 ἀριθ. 20.

(ε) Ἐκ τοῦ σημείου συμβολῆς τῶν ὁδῶν ἐκ Παλαιοχωρίου καὶ Δαμιᾶς πρὸς Ροβιές, ἀνατολικῶς τῶν Ροβιδῶν, συνελέγησαν πιθανὰ προϊστορικά, κλασσικά καὶ ρωμαϊκά ὄστρακα. BSA 1966, σ. 48-49 ἀριθ. 20.

(ς) Ἐκ τινος τοποθεσίας, κειμένης εἰς ἀπόστασιν περίπου 4 ὥρῶν πορείας ΒΔ. τῶν Ροβιδῶν καὶ ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τῶν Γαλιτσάδων, παρατηρήθησαν τεμάχια πυριτολίθου, προϊστορικά ὄστρακα ἀκαθορίστου χρονολογίας καὶ ὄστρακα Κλασσικῶν καὶ Ρωμαϊκῶν χρόνων. BSA 1966, σ. 49 ἀριθ. 20.

ΠΕ θέσις 48, ΜΕ 58, ΥΕ 96. Μέρος II, Κεφ. I, Γ XXIII.

41. KHPINΘOΣ. Βιβλιογραφία: Annuario 1921, 273-276. PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften, τόμ. I (2), σ. 570 ἀριθ. 19. AEM 1959, 281, 307, 312. BSA 1957, σ. 2 ὑποσημ. 8, 1966, σ. 43-44 ἀριθ. 13-14. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 166 ἀριθ. 558. CAH τόμ. I κεφ. 10 (1965) χάρτης 3 ἀριθ. 71.

Ἀποψις ἐν Annuario 1921, σ. 274-275 εἰκ. 129-131. BSA 1966, πίν. 10 c. Διάγραμμα περιοχῆς ἐν BSA 1966, σ. 44 εἰκ. 3.

Αἱ ἐπόμεναι 3 προϊστορικαὶ τοποθεσίαι ἔχουν ἀναγνωρισθῇ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀρχαίας Κηρίνου:

(α) Ἐκ τοῦ περὶ τὰ 4 χιλιόμετρα βορείως τοῦ Μαντουδίου καὶ ΝΑ. τοῦ οἰκισμού τῆς Κρύας Βρύσης καὶ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Βουδόρου, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, κειμένου λόφου Καστρί, ὕψους 80 μ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπιφανείας 800×150 μ. περίπου, τοῦ φέροντος τείχη τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ὁ L. PERNIER συνέλεξε λιθίνην ἀξίνην «Νεολιθικοῦ τύπου» (An-

nuario 1921, σ. 276 εικ. 132), ο ΘΕΟΧΑΡΗΣ λεπίδας ὄψιανου (AEM 1959, 281, 307), ο R. HOPE SIMPSON νεολιθικάς ἢ ΠΕ ἀξίνας, ΠΕ, ΜΕ καὶ ΥΕ ὄστρακα καὶ παρετήρησε λείψανα τειχῶν ὁμοιάζοντα κυκλώπεια (GAMS σ. 166 ἀριθ. 588). Πρωτογεωμετρικά, γεωμετρικά, ἀρχαϊκά, κλασσικά καὶ ἐλληνιστικά ὄστρακα εἶχον συλλεγῇ παλαιότερον (BSA 1957, σ. 2 ὑποσημ. 8) καὶ προσφάτως (BSA 1966, σ. 43-44 ἀριθ. 13) ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λόφου. Ἡ θέσις μνημονεύεται ὡς νεολιθική καὶ ἐν CAH τόμ. I, κεφ. 10 (1965) χάρτης 3 ἀριθ. 71.

(β) Ἐπὶ τοῦ νοτίως τοῦ προηγουμένου καὶ εἰς ἀπόστασιν μικρότερον τοῦ χιλιόμετρον ἀπὸ τῆς θαλάσσης κειμένου λόφου τοῦ Ἀγίου Ἡλίου, ὕψους περίπου 150 μ. καὶ ἐπιφανείας 300 × 60 μ., συνελέγησαν πιθανὰ νεολιθικά, ΠΕ, ΜΕ, ἀρχαϊκά, κλασσικά καὶ ρωμαϊκά ὄστρακα. BSA 1966, σ. 44 ἀριθ. 14.

(γ) Ἐτέρω, ἀκαθορίστου χρονολογίας, προϊστορικῇ θέσις παρετήρηθη ὑπὸ τοῦ S. HOOD περὶ τὸ 1 χιλιόμετρον βορειότερον τῶν προηγουμένων, εἰς τὴν θέσιν Ταμπούρι. Ἐκ τῆς αὐτῆς περιοχῆς συνελέγησαν δύο τεμάχια πυρίτου Μέσων Παλαιολιθικῶν ἴσως χρόνων. BSA 1966, σ. 44-45 ΠΕ θέσιν 50, ΜΕ 59, ΥΕ 97. Μέρος II, Κεφ. I, Δ XV.

42. ΛΙΜΝΗ. Αἱ ἐπόμεναι προϊστορικαὶ τοποθεσίαι ἔχουν ἀναγνωρισθῇ πέριξ τῆς Λίμνης. Διάγραμμα τῆς περιοχῆς ἰδὲ ἐν BSA 1966, σ. 50 εἰκ. 7 ("Αποψιν BSA 1966, πίν. 11c).

(α) Ἐπὶ τῶν δύο λόφων τῶν γνωστῶν ὡς Καστριά, βορείως τῆς Λίμνης καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς βορείου κλιτύος τοῦ βορείως τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου καὶ δεξιὰ τῆς ἀτραποῦ πρὸς Παναγίαν, Καστριοῦ συνελέγησαν προϊστορικὰ ἀπὸ Νεολιθικῶν μέχρι ΥΕ III χρόνων, γεωμετρικά, κλασσικά, ρωμαϊκά καὶ μεσαιωνικά ὄστρακα. BSA 1966, σ. 49 ἀριθ. 21.

(β) Ἐκ τῆς θέσεως Ἀγία Κυριακή, δεξιὰ τῆς ὁδοῦ πρὸς Στροφυλιάν, συνελέγησαν νεολιθικά, ποικιλοῦσης χροιάς (A1α) μονόχρωμα (A1 β-γ) καὶ νεολιθικά Urfirnis (B1β) ὡς καὶ γεωμετρικά, κλασσικά καὶ ρωμαϊκά ὄστρακα καὶ λεπίδες ὄψιανου καὶ πυρίτου ἐξ ἄλλης τοποθεσίας ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ. BSA 1966, σ. 50 ἀριθ. 22.

(γ) Εἰς τὴν τοποθεσίαν Φασοῦλα, περὶ τὰ 10 λεπτὰ πορείας ΒΔ. τοῦ βορείως τῆς Λίμνης κειμένου ναοῦ τῆς Παναγίας καὶ εἰς τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Ἀγγ. Μπατσιώτου, ἔχει εὑρεθῇ θαλαμοειδῆς ΥΕ III Α τάφος. Ἐν ΜΕ ὄστρακον ἔχει ἐπίσης συλλεγῇ ἐκ τῆς αὐτῆς περιοχῆς BSA 1966, σ. 50 ἀριθ. 22 καὶ σ. 108-109.

(δ) Ἐκ τοῦ, περὶ τὸ 1 χιλιόμετρον ΒΑ. τοῦ νοτίου ἄκρου τῆς Λίμνης, λόφου τοῦ Ἀγίου Γεωργίου συνελέγησαν ὄστρακα «Νεολιθικοῦ τύπου», ὄψιανὸς καὶ πυριτόλιθος. Ἔτερα πιθανῶς νεολιθικά ὄστρακα,

πυρίτης ὡς καὶ κλασσικά, ρωμαϊκὰ καὶ μεσαιωνικά ὄστρακα συνελέγησαν ἐπίσης ἐκ τοῦ ἀντερείσματος ἐφ' οὗ ἐγείρεται ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου δυτικῶς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Πυρῆνες τέλος ὀψιανοῦ καὶ λεπίδες πυρίτου ἔχουν εὑρεθῇ καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τῆς περιοχῆς. BSA 1966, σ. 51 ἀριθ. 23.

(ε) Ὀλίγα, ἀκαθορίστου χρονολογίας, προϊστορικά ὄστρακα εὑρέθησαν ὡσαύτως εἰς Μυρτιές περὶ τὰ 4 χιλιόμετρα ΒΑ. τῆς Λίμνης καὶ βορείως τῆς ὁδοῦ πρὸς Στροφυλιάν. BSA 1966, σ. 51 ἀριθ. 24.

ΠΕ θέσις 52, ΜΕ 60, ΥΕ 98. Μέρος II, Κεφ. I, Γ XXIV.

43. ΠΡΟΚΟΠΙΟΝ. Μία λιθίνη ἀξίνη ἔχει εὑρεθῇ εἰς τὴν τοποθεσίαν Κάστρο περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα βορείως τοῦ Προκοπίου, ὀλίγα δὲ κακῶς διατηρούμενα προϊστορικά ὄστρακα συνελέγησαν ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς πηγῆς Κατούνια, περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα ἀνατολικώτερον. Ἡ θέσις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πιθανῶς Νεολιθική. BSA 1966, σ. 45-46, ἀριθ. 16. Μέρος II, Κεφ. I, Δ XVI.

44. ΠΟΛΙΤΙΚΑ. Ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Πολιτικῶν ἔχουν ἀναγνωρισθῇ αἱ ἐπόμεναι προϊστορικαὶ τοποθεσίαι:

(α) Ἐκ τῆς ράχεως μεταξὺ τῶν Πολιτικῶν καὶ τοῦ Φάρου τοῦ ἀκρωτηρίου Μνήματος συνελέγησαν μελανὰ μονόχρωμα «Νεολιθικοῦ τύπου» ὡς καὶ ΠΕ, ΜΕ, ΥΕ καὶ κλασσικά ὄστρακα. BSA 1966, σ. 52-53 ἀριθ. 25.

(β) Ἐκ τοῦ περὶ τὰ 3 χιλιόμετρα νοτίως-ΝΑ. τῶν Πολιτικῶν καὶ εἰς ἀπόστασιν 200 μ. περίπου ἀπὸ τῆς θαλάσσης κειμένου λόφου Καυκάλα καὶ τῆς περὶ αὐτὸν περιοχῆς ἔχουν συλλεγῇ ΠΕ, ΜΕ, ΥΕ, κλασσικά, ἑλληνιστικά, ρωμαϊκὰ καὶ μεσαιωνικά ὄστρακα. ΑΔ 1926 Παράρτ. 15. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 165-166 ἀριθ. 557. BSA 1966, σ. 53 ἀριθ. 26.

(γ) Ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν Βρυσακίων ΝΑ. τῶν Πολιτικῶν ἔχει συλλεγῇ ὀψιανὸς ἀλλ' οὐχὶ προϊστορικά ὄστρακα. BSA 1966, σ. 53 ἀριθ. 27.

ΠΕ θέσις 53, ΜΕ 61, ΥΕ 100. Μέρος II, Κεφ. I, Γ XXV.

45. ΨΑΧΝΑ. Εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ψαχνῶν ἔχουν παρατηρηθῇ αἱ ἐπόμεναι προϊστορικαὶ τοποθεσίαι (Διάγραμμα τῆς περιοχῆς ἐν BSA 1966, σ. 55 εἰκ. 8):

(α) Ἐπὶ τῆς νοτίας καὶ δυτικῆς κλιτύος τοῦ λόφου τοῦ Ἀγίου Ἡλίας, περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τῶν Ψαχνῶν, συνελέγησαν ΜΕ, ΥΕ, γεωμετρικά καὶ κλασσικά ὄστρακα. BSA 1966, σ. 54 ἀριθ. 30.

(β) Ἐκ τοῦ χαμηλοῦ λόφου Πύργος, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ΝΔ. τοῦ

Ἀγίου Ἡλίας, συνελέγησαν ΠΕ, ΜΕ, κλασσικά καὶ μεσαιωνικά ὄστρακα. BSA 1966, σ. 54 ἀριθ. 31.

(γ) Ἐπὶ τῆς χαμηλῆς ράχews Βάρκας ἐν μέσῳ τῶν ἐλῶν, περὶ τὰ 3,5 χιλιόμετρα νοτίως τῶν Ψαχνῶν, ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ ἠρεύνησε προχείρως σημαντικὸν Νεολιθικὸν οἰκισμὸν, ἐξ οὗ συνέλεξεν ἱκανὴν ποσότητα κεραμικῆς. AEM 1959, 281-282, 285-292. BSA 1966, σ. 54-56 ἀριθ. 32. Μέρους II, Κεφ. I, Γ XXVI.

(δ) Εἰς τὴν τοποθεσίαν Μπαϊράμ Ἀγᾶ μεταξὺ Βάρκας καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς ἀλλ' ἐγγύτερον πρὸς τὸν ναόν, ὁ ΠΕΤΡΑΚΟΣ ἀνέσκαψε τὸ 1963 ὕψους θαλαμοειδεῖς τάφους, τινὲς τῶν ὁποίων εἶχον συληθῇ πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 213. BSA 1966, σ. 56 ἀριθ. 33.

(ε) Ἐπὶ τοῦ μικροῦ πετρώδους λόφου Γλίφα, περὶ τὰ 4 χιλιόμετρα νοτίως τῶν Ψαχνῶν καὶ 500 μ. ἀριστερὰ τῆς πρὸς Χαλκίδα ὁδοῦ, ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ παρέτηρήσεν ΠΕ ὄστρακα (AEM 1959, 308). Ἐκ τῆς αὐτῆς θέσεως συνελέγησαν βραδύτερον πιθανὰ ΜΕ, ὕψους τινά, γεωμετρικά καὶ κλασσικά ὄστρακα. BSA 1966, σ. 56 ἀριθ. 34.

ΠΕ θέσεις 56, ΜΕ 63, ὕψους 106. Μέρους II, Κεφ. I, Γ XXVI.

46. ΚΑΘΕΝΟΙ. Ἐκ τῆς τοποθεσίας Κρασᾶς, περὶ τὰ 4 χιλιόμετρα νοτίως τῶν Καθενῶν καὶ δυτικῶς τῆς ὁδοῦ πρὸς Χαλκίδα, συνελέγησαν πιθανὰ νεολιθικά, ΠΕ, ΜΕ, ὕψους ὄστρακα, πυρῆνες καὶ λεπίδες ὀψιανοῦ. CAH τόμ. I κεφ. 10 (1965)) χάρτης 3 ἀριθ. 72. BSA 1966, σ. 54 ἀριθ. 29. ΠΕ θέσεις 57, ΜΕ 64, ὕψους 107. Μέρους II, Κεφ. I, Γ XXVII.

47. ΑΥΛΩΝΑΡΙΟΝ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1941-44, 37-39. BCH 1942-43, 327. AEM 1959, 283, 309. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 169 ἀριθ. 568. CAH τόμ. I κεφ. 10 (1965) χάρτης 3 ἀριθ. 81. BSA 1966, σ. 71-73 ἀριθ. 72-74.

Διάγραμμα τῆς περιοχῆς ἐν BSA 1966, σ. 72 εἰκ. 12.

Ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Αὐλωναρίου ἔχουν ἀναγνωρισθῇ αἱ ἐπόμεναι προϊστορικαὶ τοποθεσίαι:

(α) Δοκιμαστικὴ σκαφή ἐπὶ τοῦ περὶ τὰ 2,5 χιλιόμετρα ΝΔ. τοῦ Αὐλωναρίου κειμένου καὶ εἰς ἱστορικοὺς χρόνους ὠχυρωμένου λόφου Παλαιοκαστρὶ ἢ Παλαιόκαστρο ἀπεκάλυψε χονδροειδῆ, ΠΕ κατὰ πιθανότητα, ὄστρακα καὶ λεπίδας ὀψιανοῦ (ΠΑΕ, 1941-44, 38-39. BCH 1942-43, 327. BSA 1944-45, 90). Ὁ R. HOPE SIMPSON ἀναφέρει τὴν ὑπαρξίν ἐνὸς ὕψους τάφου κατὰ τὴν ΒΑ. κλιτὸν τοῦ λόφου καὶ προϊστορικῶν τοίχων καὶ ὀστράκων ἐπ' αὐτοῦ, μνημονεύει δὲ τὴν θέσιν καὶ ὡς ΠΕ (GAMS σ. 169 ἀριθ. 568): Ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ παρατηρεῖ

(ΑΕΜ 1959, 313) ὅτι ὁ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ παρετήρησεν ὕψους εἰς τὴν περιοχὴν. Τέλος ἐκ τῆς θέσεως συνελέγησαν ΜΕ καὶ «ἀρχαιότερον ὕλικόν» μνημονευόμενον ἐν BSA 1966, σ. 71 ἀριθ. 72.

(β) Ἐπὶ τοῦ λόφου Ἀντῆρες, περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα δυτικῶς τοῦ Αὐλωναρίου, συνελέγησαν τὸ 1962-63 νεολιθικά, ΠΕ καὶ ΜΕ ὁστρακα. BSA 1966, σ. 72 ἀριθ. 73.

ΠΕ θέσις 59, ΜΕ 65, ὕψ. 108. Μέρος II, Κεφ. I, Γ XXVIII.

48. ΧΑΛΚΙΣ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1906, 168, 1910, 265-266, 1911, 236-242. FIMMEN, 6. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, 21-24. BSA 1952, 49-95, 1966, σ. 57-60 ἀριθ. 37-45. ΑΕΜ 1959, 282, 308-309, 311, 312-313. O. WALTER, Χαλκίς (1955), σ. 21. ÅLIN, 126. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 164-165 ἀριθ. 553-555. Διάγραμμα τῆς περιοχῆς ἐν BSA 1966, σ. 58 εἰκ. 10.

Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Χαλκίδος ἔχουν ἀναφερθῇ προϊστορικά εὐρήματα ἐκ τῶν ἐπομένων 6 τοποθεσιῶν:

(α) Ἐπὶ τῆς μικρᾶς χερσονήσου Κακὴ Κεφαλὴ, κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς συγχρόνου πόλεως, ὁ LAUFFER συνέλεξεν ὁστρακα «τῶν ἐσχάτων Νεολιθικῶν χρόνων» (PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften, τόμ. I (2), σ. 686). Ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ, ἐκ τῶν τοιχωμάτων χρακωμάτων ἀνοιγόντων κατὰ τὸν δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον, συνέλεξεν ὁστρακα τῆς ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ μόνον. ΑΕΜ 1959, 282. BSA 1966, σ. 58 ἀριθ. 38.

(β) Εἰς τὴν θέσιν Βρωμοῦσα-Τρύπα, ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἀγίας Ἐλεούσης ΒΑ. τῆς Χαλκίδος, ὁ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ἀνέσκαψε τὰ ἔτη 1906-1911 εἴκοσι θαλαμοειδεῖς ὕψ. III τάφους (ΠΑΕ 1910, 265-266, 1911, 236-242. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, 21-24), τὸ περιεχόμενον τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθη λεπτομερῶς ἐν BSA 1952, 49-95. Ἐκ τῆς θέσεως συνελέγησαν καὶ ΜΕ, πρωτογεωμετρικά, γεωμετρικά, ἐλληνιστικά καὶ μεσαιωνικά ὁστρακα. BSA 1966, σ. 57-58 ἀριθ. 37.

(γ) Ἐκ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Βαθροβουνίου καὶ ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ἀρεθούσης μέχρι τῆς θέσεως Ταψῆ Βρύση ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ συνέλεξεν ὁστρακα «μονοχρώμων ἀγγείων, τεφρῶν κατὰ τὸ πλεῖστον, τὰ ὅποια μόνον μετὰ τὰ πρωιμώτατα νεολιθικά ἀγγεῖα τῆς Στερεᾶς δύνανται νὰ συγκριθοῦν» (ΑΕΜ 1959, 282). Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ἀρεθούσης ὁστρακα ἀπὸ Νεολιθικῶν μέχρι ὕψ. χρόνων εἶχε συλλέξει καὶ ὁ LAUFFER. PHILIPPSON-KIRSTEN, Griech. Land., τόμ. I (2), σ. 27 ἀριθ. 2a. BSA 1966, σ. 59-60 ἀριθ. 40, 43.

(δ) Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Βοῦρκος κατὰ τὸ ΝΔ. ἄκρον τῆς Χαλκίδος ὁ ΠΑΠΑΔΑΚΙΣ εἶχε συλλέξει ΜΕ μινύεια ὁστρακα. ΑΑ 1914, 123. BSA 1966, σ. 59 ἀριθ. 39.

(ε) Έντὸς σπηλαίου κειμένου κατὰ τὸ νότιον ἄκρον τοῦ Βαθροβου-
νίου ἄνωθεν τῆς τοποθεσίας Μακρυχώραφον ἢ Βάλτος ὁ ΠΑΠΑΒΑΣΙ-
ΛΕΙΟΥ ἀνέσκαψε τὸ 1901 κυκλαδικὰ ὄστρακα καὶ μαρμάρινον ἀκέφα-
λον εἰδώλιον μὲ διεστῶτα σκέλη. ΠΑΕ 1901, σ. 44. BSA 1966, σ. 60
ἀριθ. 44.

(ς) Έν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Χαλκίδος ὑπάρχει κιβώτιον περιέχον
μυκηναϊκὰ ὄστρακα ἐκ τῆς θέσεως Χαμήτι. BSA 1966, σ. 60 ἀριθ.
45.

ΠΕ θέσις 62, ΜΕ 68, ΥΕ 111.

49. ΓΥΜΝΟ. Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ χωρίου Γυμνὸ, ἀνατολικῶς τῆς Χαλκίδος,
ἔχουν ἀναγνωρισθῇ αἱ ἐπόμεναι δύο προϊστορικαὶ τοποθεσίαι:

(α) Έντὸς σπηλαίου ἐπὶ τοῦ Έρετρικοῦ Όλύμπου, παρὰ τὸ χωρί-
ον Γυμνὸ καὶ εἰς ἀπόστασιν πορείας μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τῆς
Έρετρίας, χωρικοὶ ἀνεῦρον λίθινα ἐργαλεῖα καὶ προϊστορικὰ ἀγγεῖα,
ὁ ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ ἐνήργησε μικρὰν ἔρευναν ἀλλ' ὀλίγα ἐγνώσθησαν
ἐκ τῶν πορισμάτων τῆς ἐρεύνης ταύτης (ΠΑΕ 1911, 57). Ὁ ΘΕΟΧΑ-
ΡΗΣ παρετήρησεν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ σπηλαίου πολλὰ μικροσκοπικὰ
τεμάχια ὀψιανοῦ ἀλλ' οὐχὶ νεολιθικὰ ὄστρακα (ΑΕΜ 1959, 283). Έν λί-
θινον εἰδώλιον ἀγνώστου προελεύσεως ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Χαλκίδος
προέρχεται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ τῆς ἐρεύνης τοῦ ΚΟΥΡΟΥΝΙΩ-
ΤΗ ἐν τῷ σπηλαίῳ (ΑΔ 1961-62 Χρον. 157, πίν. 167 δ). BSA 1966,
σ. 64 ἀριθ. 60. Μέρος II, Κεφ. I, Δ XVII.

(β) Έπὶ τοῦ λόφου Προφῆτης Ἡλίας, κειμένου περὶ τὰ 2 χιλιόμε-
τρα ΒΔ. τοῦ Γυμνοῦ, παρετηρήθησαν πρωτόγονα χονδροειδῆ ὄστρακα,
δύο τῶν ὁποίων φέρουν ἐγγάρακτον κόσμησιν, ἀνήκοντα ἴσως εἰς ὑστέ-
ρους Νεολιθικοὺς χρόνους, καὶ πολυάριθμοι λεπίδες ὀψιανοῦ. BSA 1966,
σ. 64 ἀριθ. 61.

50. ΛΑΜΠΟΥΣΑ. Ἡ θέσις εἶναι χαμηλὸς λόφος, γνωστὸς ὡς Μαγούλα, κεί-
μενος περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα βορείως τοῦ χωρίου Λέπουρα καὶ δυτικῶς
τῆς ὁδοῦ πρὸς Αὐλωνάριον. Έκ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ συνελέγησαν λε-
πίδες ὀψιανοῦ καὶ χειροποίητα χονδροειδῆ ὄστρακα Νεολιθικῶν ἢ ΠΕ,
ἴσως, χρόνων, ὑπάρχουν δὲ καὶ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα τῶν ἱστορικῶν
χρόνων καὶ κλασσικὰ ὄστρακα. ΣΑΗ τόμ. I, κεφ. 10 (1965) χάρτης
3 ἀριθ. 82. BSA 1966, σ. 71, 112 ἀριθ. 71. ΠΕ θέσις 63.

51. ΕΡΕΤΡΙΑ. Προϊστορικὰ λείψανα ἔχουν παρατηρηθῇ εἰς τὰς κάτωθι 5 το-
ποθεσίας ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Έρετρίας:

(α) Έκ τῆς τοποθεσίας Κοτρῶνι, κειμένης περὶ τὰ τρία χιλιόμετρα
ἀνατολικῶς τῆς Έρετρίας, ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ συνέλεξεν ὀλίγα μονόχρωμα

ὄστρακα, ἀλλὰ καὶ ταῦτα οὐχὶ ἀπολύτως χαρακτηριστικά» (ΑΕΜ 1959, 283). Ἔτερα ὄστρακα, Νεολιθικῶν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα χρόνων, συνέλεξεν ἐκ τῆς θέσεως ὁ JACOBSEN, AJA 1965, 355. BSA 1966, σ. 62 ἀριθ. 55.

(β) Ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Ἑρετρίας συνελέγησαν ΠΕ, ΜΕ, ἀρχαῖα, κλασσικά, ἐλληνιστικά καὶ ρωμαϊκά ὄστρακα ἀσφαλῶς καὶ ἐνδεχομένως ΥΕ. ΑΑ 1922, 316. RE Suppl. VI, 609. ΑΕΜ 1959, 309, 312 ὑποσημ. 44. ἈΛΙΝ, 126. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 167 ἀριθ. 562. BSA 1966, σ. 62, ἀριθ. 56 καὶ ὑποσημ. 78.

(γ) Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος (Διάγραμμα τῆς περιοχῆς ἐν ΑΔ 1961-62 Χρον. σ. 153 εἰκ. 9) καὶ εἰς βαθεὰ στρώματα ἀπεκαλύφθησαν ΠΕ ὄστρακα. ΑΕ 1903, σ. 10, 12 εἰκ. 5. ΠΑΕ 1952, σ. 160-161 εἰκ. 5. ΑΕΜ 1959, 309. BSA 1966, σ. 63 ἀριθ. 57.

(δ) Ὅστρακα ΠΕ χρόνων συνέλεξεν ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ ἐκ τῆς μικρᾶς νησίδος Πεζονήσι κατὰ τὸ ΝΑ. ἄκρον τοῦ λιμένος τῆς Ἑρετρίας. ΑΕΜ 1959, 309. BSA 1966, σ. 63 ἀριθ. 58.

(ε) Ἐκ τοῦ περὶ τὰ 5 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τῆς Ἑρετρίας καὶ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς κειμένου λόφου Μαγούλα, ἔνθα ὁ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ἀνέσκαψε τὸ 1900 τάφους τῶν ἱστορικῶν χρόνων, συνελέγησαν τὸ 1962 νεολιθικά, ΠΕ, ΜΕ, ΥΕ, κλασσικά καὶ ἐνδεχομένως ρωμαϊκά ὄστρακα. BSA 1966, σ. 63-64 ἀριθ. 59.

ΠΕ θέσις 66, ΜΕ 70, ΥΕ 115. Μέρος II, Κεφ. I, Γ XXIX.

52. ΑΜΑΡΥΝΘΟΣ. Βιβλιογραφία: BSA 1952, σ. 60 ὑποσημ. 14b, 1957, 24, 1966, σ. 64-66 ἀριθ. 62. ΑΕΜ 1959, 309, 311, 313. ΑΑ 1962, 216. ἈΛΙΝ, 127. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 168 ἀριθ. 564. CAH τόμ. I κεφ. 10 (1965) χάρτης 3 ἀριθ. 80. (Διὰ τὰ λείψανα ἱστορικῶν χρόνων βιβλιογραφίαν ἰδὲ ἐν BSA 1966, σ. 64-65.)

Ἀποψις ἐν BSA 1956, πίν. 17a.

Ἡ θέσις εἶναι λόφος ἐπιφανείας περίπου 250×150 μ. ἐπὶ τῆς ἀκτῆς περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τῆς Ἀμαρύνθου (πρῶην Βάθειας), γνωστὸς ὡς Παλαιόκαστρο ἢ Παλαιοκαστρί ἢ Παλαιοχώρια ἢ Παλαιοεκκλησιές ἢ Τρεῖς ἐκκλησιές, ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὁποῦ ἐχουν συλλεγῇ νεολιθικά, ΠΕ, ΜΕ, ΥΕ, πρωτογεωμετρικά, γεωμετρικά, κλασσικά, ἐλληνιστικά, ρωμαϊκά καὶ μεσαιωνικά ὄστρακα. Εἰς τὴν θέσιν εἶχον ἐνεργηθῇ παλαιότερον ἀνασκαφαὶ ἀποκαλύψασαι λείψανα κατοικήσεως καὶ ταφὰς τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἀποδιδόμενα εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἀμαρύνθον, ὃ δὲ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ἠρεύννησε προχείρως τὰ προϊστορικά λείψανα τῆς θέσεως καὶ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐρεῦνης ταύτης ἀ-

πετέθησαν εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Χαλκίδος. Εἷς τι σημεῖον διαβρώσεως τοῦ ἐδάφους ὑπὸ τῶν ὑδάτων διεκρίνοντο τοῖχοι καὶ στῤῥωμα καταστροφῆς τοῦ οἰκισμοῦ διὰ πυρὸς περὶ τὰ τέλη τῶν ΠΕ χρόνων. ΑΕΜ 309, 311, 313. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 168 ἀριθ. 564. BSA 1952, σ. 60 ὑποσημ. 14b, 1957, 24, 1966, σ. 64-66 ἀριθ. 62. καὶ ὑποσημ. 88. ΠΕ θέσις 67, ΜΕ 71, ΥΕ 116. Μέρος II, Κεφ. I, Γ XXX.

53. ΑΛΙΒΕΡΙΟΝ. Αἱ ἐπόμεναι 4 προϊστορικαὶ τοποθεσίαι ἔχουν ἀναγνωρισθῇ ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ἀλιβερίου (Διάγραμμα τῆς περιοχῆς ἐν BSA 1966, σ. 70 εἰκ. 11):

(α) Εἰς τὴν θέσιν Λειβάδι, μεταξὺ Ἀλιβερίου καὶ Καράβου ἀνατολικῶς δὲ τῆς ὁδοῦ πρὸς Κάραβον, ὁ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ἀνέσκαψε θαλαμοειδῇ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ΥΕ τάφον. ΠΑΕ 1909, 207. ΑΕΜ 1959, 313. ΑΛΙΝ, 127. BSA 1966, σ. 69 ἀριθ. 64.

(β) Ἐπὶ τοῦ λόφου Μεσονήσι δυτικῶς τοῦ Καράβου ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ συνέλεξε νεολιθικὰ καὶ ΠΕ ὄστρακα, ἀφθόνους λεπίδας ὀψιανοῦ καὶ λίθινα ἐργαλεῖα. ΑΕ 1945-47 Χρον. 11. ΑΕΜ 1959, 285, 309. BSA 1966, σ. 69, ἀριθ. 66.

(γ) Ἐκ τοῦ χαμηλοῦ λόφου Μαγούλα ΝΑ. τοῦ Καράβου ἔχουν συλλεγθῇ ὀλίγα ΠΕ, ἀλλ' ἄφθονα ΜΕ καὶ ΥΕ ὄστρακα. ΑΕ 1945-47 Χρον. 9-12. ΑΕΜ 1959, 311, 313. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 168 ἀριθ. 565. BSA 1966, σ. 68-69 ἀριθ. 63.

(δ) Ἐκ δύο τοποθεσιῶν παρὰ τὸ χωρίον Μυλάκι ΝΑ. τοῦ Ἀλιβερίου ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ συνέλεξε νεολιθικὰ ὄστρακα. Ἐκ τοῦ λόφου Ριζό-πυργος ἐπὶ πλέον συνέλεξε ΠΕ ὄστρακα καὶ 7 αἰχμάς βελῶν ἐξ ὀψιανοῦ. ΑΕ 1945-47 Χρον. 9-11 εἰκ. 13. ΑΕΜ 1959, 309.

Ἐκ τῆς τοποθεσίας Μακριὰ Ράχη βορείως τοῦ χωρίου Μυλάκι συνελέγησαν πολυάριθμοι πυρῆνες καὶ λεπίδες ὀψιανοῦ. ΠΕ ὄστρακα ἐκ τῆς αὐτῆς περιοχῆς συνέλεξεν ὁ M.S.F. HOOD, ὀψιανὸν δὲ ὁ JACOBSEN. Τὰ κλασσικὰ, ἑλληνιστικὰ καὶ ρωμαϊκὰ λείψανα ἀφθονοῦν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν χωρίων Καράβου καὶ Μυλάκι. BSA 1966, σ. 69 ἀριθ. 65.

ΠΕ θέσις 68, ΜΕ 72, ΥΕ 117. Μέρος II, Κεφ. I, Δ XVIII.

54. ΚΡΙΕΖΑ. Ἐκ δύο λόφων, ἐνὸς κειμένου παρὰ τὸ χωρίον Δροσιά ΒΑ. τῶν Κριεζῶν καὶ ἐτέρου βορείως τῆς ὁδοῦ πρὸς Πετρίες, ὁ JACOBSEN συνέλεξε πυρῆνας καὶ λεπίδας ὀψιανοῦ ὡς καὶ χονδροειδῇ, πιθανῶς νεολιθικά ἢ τῶν ΠΕ χρόνων, ὄστρακα ἐκ μόνης τῆς δευτέρας θέσεως. BSA 1966, σ. 71 ἀριθ. 70. ΠΕ θέσις 70.

55. ΔΥΣΤΟΣ. Προϊστορικά λείψανα ἔχουν ἀναφερθῇ ἐκ τῶν ἐπομένων δύο τοποθεσιῶν παρὰ τὸν Δύστον.

(α) Ἐκ τῶν ὑπωρειῶν τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Δύστου ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ συνέλεξεν ὀψιανὸν (ΑΕ 1945-47 Χρον. 12) καὶ μονόχρωμα ὄστρακα ἐν οἷς ἐν ἐγγράκτον, ἅτινα θεωρεῖ πρῶιμα νεολιθικά (ΑΕΜ 1959, 284). Ἔτερα νεολιθικά, ΥΕ, κλασσικά καὶ μεσαιωνικά ὄστρακα καὶ ὀψιανὸν ἐκ τῆς θέσεως ἀναφέρονται ἐν R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 170 ἀριθ. 573 καὶ ἐν BSA 1952, σ. 60 ὑπόσημ. 14 b, 1966, σ. 76 ἀριθ. 84.

(β) Παρὰ τὸ χωρίον Κόσκινα, ἀνατολικῶς τοῦ Δύστου, συνελέγησαν ΠΕ ὄστρακα καὶ ὀψιανός. ΑΕΜ 1959, 309. BSA 1966, σ. 76 ἀριθ. 85.

ΠΕ θέσις 71, ΜΕ 73, ΥΕ 120. Μέρος II, Κεφ. I, Γ XXXI, Δ XIX.

56. ΝΕΑ ΣΤΥΡΑ. Ἐκ τῶν Νέων Στύρων ἔχουν συλλεγῇ πιθανὰ νεολιθικά, ΠΕ καὶ ΜΕ ὄστρακα, ὀψιανὸς καὶ τρία Κυκλαδικοῦ τύπου μαρμάρινα εἰδώλια ὡς καὶ ἐν ΥΕ III Γ ὄστρακον (BSA 1966, 83). Ἡ ἀκριβὴς θέσις τοῦ προϊστορικοῦ οἰκισμοῦ εὐρίσκετο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὴν τοποθεσίαν Λεύκα (Διάγραμμα τῆς περιοχῆς ἐν BSA 1966, σ. 78, 79 εἰκ. 14, 15) κατὰ τὸ νότιον ἄκρον τῶν Νέων Στύρων. ΑΜ 1891, 54. ΑΕΜ 1959, 309-310. FIMMEN, 6. PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften τόμ. I(2), 625, 686. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 170 ἀριθ. 574. CAH τόμ. I κεφ. 10, (1965) χάρτης 3 ἀριθ. 85. BSA 1966, σ. 78-80 ἀριθ. 88.

ΠΕ θέσις 73, ΜΕ 75, ΥΕ 121. Μέρος II, Κεφ. I, Δ XX.

57. ΚΑΡΥΣΤΟΣ. Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Καρύστου ἔχουν εὐρεθῇ προϊστορικά λείψανα εἰς τὰς κάτωθι τοποθεσίας:

(α) Ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ θεωρεῖ «σαφεῖς ἐνδείξεις» τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ Νεολιθικοῦ πολιτισμοῦ μέχρι τῆς Καρύστου κεραμικά λείψανα ἐκ δύο θέσεων τῆς περιοχῆς, ἅτινα ὅμως εἶναι «ὀλιγάριθμα καὶ δὲν ἐπιτρέπουν τὴν διατύπωσιν ἀσφαλῶν παρατηρήσεων».

(β) Ἀρχιτεκτονικά τινα λείψανα συνοδευόμενα ὑπὸ ὀστράκων, ἅτινα «δὲν εἶναι ἀρκετὰ χαρακτηριστικά, ὥστε νὰ τεκμηριώσουν τὴν παρούσαν νεολιθικοῦ συνοικισμοῦ» παρετήρησεν ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ ἐπὶ μικρᾶς χερσονήσου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὄρμου τῆς Καρύστου ἔναντι τῆς νησίδος Πελαγιωτίσσης.

(γ) Λεπίδας ὀψιανοῦ συνέλεξεν ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ ἐκ τῶν κλιτύων τοῦ ὄρους Ὀχη μέχρις ὕψους 1.000 μ. καὶ ἐκ τῆς περιοχῆς σπηλαίου με ἀφθονον ὕδωρ. ΑΕΜ 1959, 284.

(δ) Χονδροειδή χειροποίητα όστρακα συνελέγησαν ΝΔ. του Άγιου Ιωάννου επί της όδοϋ εκ Καρύστου προς Μύλους.

(ε) Έπί του λόφου Άγιος Γεώργιος περι τα δύο χιλιόμετρα δυτικώς της Καρύστου συνελέγησαν όψιανός και χονδροειδή ΠΕ όστρακα.

(ς) Όψιανός και χειροποίητα χονδροειδή ως και κλασσικά, ρωμαϊκά και μεσαιωνικά όστρακα συνελέγησαν επί λόφου βορείως της Άγίας Πελαγίας κατά το δυτικόν άκρον της άκτής της Καρύστου.

(ζ) Νεολιθικού τύπου λαβή άγγείου και άλλα χονδροειδή όστρακα συνελέγησαν εις Ποϋρα κατά το ανατολικόν άκρον της άκτής της Καρύστου.

(η) Όψιανός και χονδροειδή όστρακα συνελέγησαν επίσης εις την θέσιν Βίγλα έγγϋς του χωρίου Μετόχι περι τα 4 χιλιόμετρα ανατολικώς της Καρύστου.

(θ) Είς το Έθνικόν Μουσείον Άθηνών υπάρχουν λίθιναι άξϋναι εκ Καρύστου. BSA 1966, σ. 80-81 άριθ. 91 πίν. 21.

ΠΕ θέσις 75. Μέρος II, Κεφ. I, Δ XXI.

ΣΤ. ΑΤΤΙΚΗ

58. ΚΑΤΩ ΣΟΥΛΙ. Βιβλιογραφία: RE Suppl.VI, 608. ΠΑΕ 1952, 151. AM 1956, 1. ÅLIN, 111. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 108 άριθ. 378.

Την ύπαρξιν νεολιθικού και ΠΕ οικισμού παρὰ το χωρίον Κάτω Σούλι, όπου τοποθετείται ή άρχαία Τρικόρυθος, μία των τεσσάρων πόλεων του Μαραθώνος, μνημονεύει ό ΘΕΟΧΑΡΗΣ εν ΠΑΕ 1952, 151. AM 1956, 1.

Πιθανά ΥΕ κυκλώπεια τείχη. Έκ της θέσεως μνημονεύονται εν RE Suppl. VI, 608. ΠΕ θέσις 78, ΥΕ 125.

59. ΜΑΡΑΘΩΝ. Βιβλιογραφία: Έπετ. Φίλος. Σχ.Παν. Θεσσ.1927, 117-150. ΠΑΕ 1932, 28-43, 1933, 31-46, 1934, 29-38, 1935, 84-158, 1936, 41-42. ΠΑΑ 1934, 14-19, 261-266, 330-335. Νέα Έστία, τεύχη 191, 192, 1935, τεϋχος 197. ΑΑ 1934, 146-148, 1935, 179-184, 1962, 170-174. Έργον 1958, 15-27. BCH 1958, 681-686, 1959, 583-589. BSA 1947, 7. JHS 1957 Arch. Rep. 6. ÅLIN, 111. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 108-109 άριθ. 376-377, 379.

Χάρτης της περιοχής εν CURTIUS-KAUPERT, Karten von Attika 1881-1903. ΠΑΕ 1932, σ. 29 ειχ. 1.

Άποψις σπηλαίου Πανός Οινόης: Έργον 1958, σ. 16-17 ειχ. 13-14. Άκροπόλεως Μαραθώνος: ΠΑΕ 1932, σ. 31 ειχ. 2.

Ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Μαραθῶνος ἔχουν ἀναφερθῇ αἱ ἐπόμεναι δύο προϊστορικαὶ θέσεις:

(α) Σπήλαιον, βάθους 100 περίπου μέτρων ἀποτελούμενον ἐκ 10 αἰθουσῶν καὶ εὗρισκόμενον ἐπὶ τῆς βορείου κλιτύος τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας Οἰνός, κειμένης περὶ τὰ δύο χιλιόμετρα δυτικῶς τοῦ συγχρόνου χωρίου Μαραθῶν καὶ νοτίως τοῦ χειμάρρου Χαράδρα.

Τὸ σπήλαιον ἠρεύνησε προχείρως τὸ 1958 ὁ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ἀνοίξας τάφρους βάθους 2 μ. εἰς τὴν 3 μ. παχεῖαν ἐπίχωσιν, ἣτις ἐκάλυπτε τὸ δάπεδον αὐτοῦ. Αἱ ἐπιχώσεις περιεῖχον λείψανα τῶν Νεολιθικῶν χρόνων, τῶν τριῶν περιόδων τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ καὶ τῶν Ἱστορικῶν χρόνων ἀπὸ τοῦ 5ου αἰῶνος μέχρι τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς. Ἔργον 1958, 15-27. BCH 1958, 681-686, 1959, 587-589.

(β) Βραχώδης ράχης τοῦ Ἀγριελικίου, παραφυάδος τοῦ Πεντελικοῦ, κατὰ τὸ 35,5 χιλιόμετρον τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Ἀθηνῶν-Μαραθῶνος ὀλίγον πρὸ τῆς διακλαδώσεως τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸν τύμβον, περιβαλλομένη ὑπὸ τείχους καὶ θεωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ, ὅστις ἐνῆργησεν ἐρεῦνας ἐπ' αὐτῆς, ὡς ἡ Μυκηναϊκὴ ἀκρόπολις τοῦ Μαραθῶνος, εἰς ἣν ἀνῆκε καὶ ὁ γνωστός, βορείως αὐτῆς, θολωτὸς τάφος. Αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ εἰς τὴν ἀκρόπολιν, τὸν περὶ αὐτὴν χώρον καὶ τὸν θολωτὸν τάφον διήρκεσαν ἀπὸ τοῦ 1926-1936 ὁ δὲ τάφος ἐκαθαρίσθη καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ τὸ 1958. Αἱ ἐπὶ τοῦ Ἀγριελικίου ἐρευναὶ ἔφεραν εἰς φῶς ΠΕ (AM 1956, 1), ΜΕ, πιθανὰ ὙΕ, γεωμετρικά καὶ Ἱστορικῶν χρόνων ὅστρακα (ΠΑΕ 1935, 156, 1936, 42). Τὸ τεῖχος ὅμως εἶναι Ἑλληνιστικῶν ἔσως χρόνων (AJA 1966, σ. 321 ὑπόσημ. 8).

ΠΕ θέσις 79, ΜΕ 78, ὙΕ 126. Μέρος II, Κεφ. I, Α IX, Β VI, Γ XXXII, Δ XXII.

60. ΜΠΡΕΞΙΖΑ. Τὴν ὑπαρξίν νεολιθικοῦ οἰκισμοῦ παρὰ τὸ ἄλλοτε ἔλος τῆς Μπρεξίζας, μετὰ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς θαλάσσης, μνημονεύει ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ. AM 1956, 1.

61. ΝΕΑ ΜΑΚΡΗ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1952, 151, 1954, 114-122. AM 1956, 1-29.

Σημαντικὸς νεολιθικὸς οἰκισμὸς, καταλαμβάνων ἑκτασιν ἑκατοντάδων στρεμμάτων ἐπὶ τῆς ἀκτῆς παρὰ τὴν Νέαν Μάκρην καὶ κατὰ τὸ 32 χιλιόμετρον τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Ἀθηνῶν-Μαραθῶνος, ἀνεκαλύφθη καὶ ἠρευνήθη διὰ τριῶν τάφρων δοκιμαστικῶς ὑπὸ τοῦ ΘΕΟΧΑΡΗ τὸ 1954.

Τὸ πάχος τῆς προϊστορικῆς ἐπιχώσεως εἰς τὰ σημεῖα τῆς ἀνασκαφῆς ἐκυμαίνετο ἀπὸ 1.60-2.80 μ. εἷς τινα δὲ σημεῖα παρὰ τὴν ἀκτὴν

φαίνεται ὅτι ὑπερβαίνει τὰ 3 μ. Ἐκ τῶν τριῶν τάφρων ἡ ἐγγύτερον τῆς ἀκτῆς, εἰς τὸ κτῆμα Τσιλαβῆ, ἀνοιγεῖσα, ὅπου τὸ πάχος τῆς ἐπιχώσεως ἦτο 2.30-2.50 μ., συνήντησεν εἰς βάθος 1.40 μ. στρώμα ἐξ ἀνθράκων διαιροῦν τὴν ἐπίχωσιν εἰς ἀρχαιοτέραν καὶ νεωτέραν. Αἱ δύο ἕτεραι τάφροι, εἰς τὰ κτήματα Σαββοπούλου καὶ Μαρινάκη, συνήντησαν στρώματα πάχους 1.50-2 μ. τῆς ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς περιόδου ἀποκλειστικῶς. Σποραδικὰ λείψανα τῆς νεωτέρας Νεολιθικῆς περιόδου παρατηροῦντο ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ ὁ ἀνασκάψας τὴν θέσιν συμπεραίνει ὅτι ὁ οἰκισμὸς τῆς νεωτέρας περιόδου περιορίζετο εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀκτῆς, ὡν σημαντικῶς μικροτέρας ἐκτάσεως ἢ ὁ οἰκισμὸς τῆς ἀρχαιοτέρας περιόδου. ΠΑΕ 1954, 114. AM 1956, 3.

Ἡ ἐπίχωσις τῆς ἀρχαιοτέρας περιόδου διεκρίνετο εἰς 7-8 στρώματα περιέχοντα δύο τοῦλάχιστον ἀρχιτεκτονικὰς φάσεις (AM 1956, 3. ΠΑΕ 1954, 115). Αἱ ἐπιχώσεις ἐπὶ πλέον περιεῖχον κεραμικὴν καὶ μικρὰ ἀντικείμενα. Μέρους II, Κεφ. I, Α Χ, Γ XXXIII, Δ XXIII.

Λείψανα τῆς ΠΕ II-III περιόδου εὐρέθησαν κατὰ δοκιμαστικὴν σκαφὴν εἰς τὴν παρυφὴν μόνον τῆς ἀκτῆς καὶ ἴσως τὸ μέγιστον μέρος τῶν ΠΕ λειψάνων παρεσύρθη ὑπὸ τῶν κυμάτων. ΠΑΕ 1954, 115. AM 1956, 3. ΠΕ θέσις 80.

62. ΜΕΝΙΑΙ. (α) Ἐπὶ μικροῦ λόφου, μήκους 160 μ. πλάτους 120 μ. καὶ ὕψους 15-20 μ. ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τοῦ πέριξ ἐδάφους, κειμένου βορείως τοῦ προαστείου Νέμεσις, μεταξὺ Νέας Ἰωνίας καὶ Ἀχαρνῶν (Μενιδίου), καὶ περὶ τὰ 150 μ. δυτικῶς τῆς κυρίας ὁδοῦ ἐκ Νέας Ἰωνίας πρὸς Κουκουβάουνες, ὁ R. HOPE SIMPSON συνέλεξεν ἐν νεολιθικὸν Urfinis ὄστρακον, ὀλίγα χειροποίητα ὄστρακα ἐνδεχομένως ΠΕ, λεπίδας ὀψιανοῦ καὶ πυρίτου, πλέον τῶν 40 γέ ὄστρακα, ὡς καὶ τινα κλασσικά, παρατήρησε δὲ καὶ ὀλίγα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἐξ ἀργῶν λίθων. BSA 1958-59, 292-294, πίν. 71. RE Suppl. VI, 608. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 109 ἀριθ. 381.

Πρὸς τὴν θέσιν ταύτην ἴσως πρέπει νὰ συνδεθῇ τὸ εἰς τὸ Ashmolean Museum τῆς Ὀξφόρδης εὐρισκόμενον στεατόπυγον εἰδῶλιον, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ὅτι προέρχεται ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν Πατησίων καὶ περιγράφεται κατωτέρω εἰς τὰ δεδομένα τῶν Ἀθηνῶν. Journ. Anthropol. Inst. 1900, 253. P-T 225. ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Ἑπ., 77. RE XXII 2, 1383. AJA 1951, 122-123.

(β) Ὁ θολωτὸς λεγόμενος τάφος τοῦ Μενιδίου, ὁ ἀνασκαφεὶς ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου τὸ 1879 εἰς τὴν θέσιν Λυκότρυπα, εὐρίσκεται περὶ τὸ 1 χιλιόμετρον βορειοδυτικῶς τοῦ ἀνωτέρω

λόφου. H. G. LOLLING κλπ., Das Kuppelgrab bei Menidi, 1880. ÅLIN, 111. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 109 ἀριθ. 382.

ΠΕ θέσις 81, ΥΕ 130.

63. ΕΛΕΥΣΙΣ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1883, 59-61, 1884, 83-87, 1938, 40, 1939, 41-42, 1950, 127-137, 1952, 58-72, 1953, 77-87, 1954, 50-65, 1955, 67-77, 1956, 57-62. ΑΕ 1889, 171-194, 1898, 28-122, 1912, 1-39, 1936, 61-100, 1950-51, 1-16. ΑΔ 1930-31 Παράρτ. 17-30, 1931-32 Παράρτ. 1-30, 1933-35 Παράρτ. 1-48. Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ κ.ά., Ἐλευσινιακά I (1932), 1-172. AJA 1932, 104-117, 1933, 271-286, 1936, 415-431. Γέρας, 42-53. Hesperia 1949, 138-147. ÅLIN, 112. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 110 ἀριθ. 386.

Σχεδιογράφημα περιοχῆς ἀνασκαφῶν G. E. MYLONAS, Eleusis κλπ. (1961), εἰκ. 32. ΑΔ 1931-32 Παράρτ. σ. 30-31.

Ἐρεῦνας εἰς τὴν θέσιν ἔχουν ἐνεργήσει ὁ ΦΙΛΙΟΣ (1882-1893), ὁ ΣΚΙΑΣ (1893-1902), ὁ ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ (1917-1934) καὶ οἱ ΤΡΑΥΛΟΣ καὶ ΜΥΛΩΝΑΣ (1950-1956), αἵτινες καὶ ἀπεκάλυψαν ὑπὸ τὰ ἱστορικὰ λείψανα διεσχορπισμένας ἐπιχώσεις τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ.

Τὸ μόνον νεολιθικὸν δεδομένον τὸ συνδεόμενον μὲ τὸ ὄνομα τῆς θέσεως εἶναι λίθινον στεατόπυγον εἰδῶλιον ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἐλευσίνος ἀγνώστου προελεύσεως (Ἐλευσινιακά I, σ. 138) προερχόμενον ὅμως ἴσως ἐκ μιᾶς τῶν δύο παρὰ τὴν Ἐλευσίνα Νεολιθικῶν θέσεων, ἃς μνημονεύει ὁ ΜΥΛΩΝΑΣ ἐν Harv. Stud. Suppl. 1940, σ. 11-12. Μέρος II, Κεφ. I, Δ XXIV.

Ἡ ΠΕ περίοδος ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ ὀλίγων ὀστράκων προερχομένων ἐκ μιᾶς κεινημένης ἐπιχώσεως (AJA 1932, 111. Ἐλευσινιακά I, σ. 59-62) καὶ ἐξ ἐνὸς εἰδωλίου Κυκλαδικοῦ τύπου ἀγνώστου προελεύσεως ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἐλευσίνος (Ἐλευσινιακά I, 140-141). ΠΕ θέσις 83.

Αἱ περίοδοι ΜΕ καὶ ΥΕ ἐκπροσωποῦνται ἐπαρκῶς ὑπὸ δεδομένων ὄλων τῶν κατηγοριῶν. ΜΕ θέσις 80, ΥΕ 132.

64. ΠΕΡΑΧΩΡΑ. Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Περαιχώρας εἶναι γνωστὰ αἱ ἐπόμεναι πέντε τοποθεσίαι μετὰ προϊστορικῶν εὐρημάτων:

(α) Αἱ ἔρευναι εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἡραίου ἔφερον εἰς φῶς ἐν νεολιθικὸν ὀστρακὸν καὶ μίαν νεολιθικὴν ἀξίνην, ΠΕ στρώματα, περιέχοντα κυρίως κεραμικὴν, καὶ πενιχρὰ λείψανα ΥΕ III κατοικήσεως. Perachora I, 20, 51-53, πίν. 10. DESBOROUGH, LMTS 66. ÅLIN, 60. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 35 ἀριθ. 75. Μέρος II, Κεφ. I, Δ XXV.

(β) Παρὰ τὴν δυτικὴν ὄχθην τῆς μικρᾶς διώρυγος, τῆς ἐνούσης τὴν

λίμνην τῆς Βουλιαγμένης μετὰ τῆς θαλάσσης, εὐρέθησαν ΠΕ II ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, κεραμικὴ καὶ ὀψιανός. Corinth I, σ. 114 ὑποσημ. 1. Perachora I, 9, 20. BCH 1966, 749.

(γ) Ἐπὶ τῆς βατῆς ὁδοῦ ἐκ Λουτρακίου πρὸς τὸ Ἱερὸν καὶ ὀλίγον ἀνατολικώτερον τῆς λίμνης τῆς Βουλιαγμένης εὐρέθησαν μυκηναϊκὰ καὶ ἀρχαῖα ὄστρακα, ἐπὶ ἐπάρσεως δὲ τοῦ ἐδάφους ἐγγύτερον τῆς λίμνης χωρικὸς ἀνέσκαψε ΜΕ ταφὰς εἰς ἀπλοῦς λάκκους, ἐξ ὧν περιουσι-λέγη ἐν ἀμαυρόχρωμον ἀγγεῖον. Ὑπάρχουν προσέτι ἐν τῇ θέσει καὶ λείψανα τοίχων ἐκ μικροῦ οἰκισμοῦ ἐνδεχομένως ἀλιέων. Perachora I, 9. ÅLIN, 60. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 35 ἀριθ. 74.

(δ) Ὁ GEBAUER παρετήρησε ΠΕ καὶ ΥΕ III ὄστρακα νοτίως τῆς Περαιχώρας μεταξὺ τῶν λόφων Μαγούλα καὶ Ἁγίος Δημήτριος. AA 1939, 269-270. ÅLIN, 60-61. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 35 ἀριθ. 73.

(ε) Μυκηναϊκὰ ὄστρακα ἔχουν ἀναφερθῇ ἐπίσης ἐκ τινος τοποθεσίας μεταξὺ τοῦ Φάρου τοῦ Λουτρακίου καὶ τῆς Περαιχώρας. Perachora I, 20.

ΠΕ θέσις 84, ΜΕ 81, ΥΕ 133. Μέρος II, Κεφ. I, Δ XXV.

65. ΡΑΦΗΝΑ. Βιβλιογραφία: RE Suppl. VI, 608. ΠΑΕ 1951, 77-92, 1952, 129-151, 1952, 105-118, 1955, 109, 116-117. Νέον Ἀθήναιον 1955, 287. Ἔργον 1954, 12-13, 1955, 33. BCH 1953, 204-205, 1955, 224, 1956, 251. AM 1956, 1. JHS 1955 Arch. Rep. 6. AA 1962, 211. ÅLIN, 110-111. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 107 ἀριθ. 374.

Ἀποψις ΠΑΕ 1951, σ. 78 εἰκ. 1, 1952, σ. 30 εἰκ. 1.

Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ραφήνας ἔχουν ἀναφερθῇ αἱ κάτωθι προϊστορικαὶ θέσεις:

(α) Δύο νεολιθικοὶ οἰκισμοὶ εἰς τὰς θέσεις Ζούγκλα καὶ Καζάρμα μνημονευόμενοι ὑπὸ τοῦ ΘΕΟΧΑΡΗ (AM 1956, 1) ὡς εὐρισχόμενοι ἐγγὺς τῆς Ραφήνας. Ἡ πληροφορία τοῦ ΘΕΟΧΑΡΗ (Ἔργον 1954, 13. BCH 1955, 224. JHS 1955 Arch. Rep. 6) περὶ ἑνὸς νεολιθικοῦ οἰκισμοῦ ἐκπροσωποῦμένου ὑπὸ μονοχρώμου κεραμικῆς τῆς ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς περιόδου καὶ κειμένου 2 χιλιόμετρα δυτικῶς τῆς Ραφήνας ἀφορᾷ ἴσως εἰς μίαν τῶν δύο τούτων θέσεων.

(β) Ἐπὶ τοῦ χαμηλοῦ γηλόφου δυτικῶς τοῦ λιμένος τῆς Ραφήνας ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ ἀνέσκαψε τὰ ἔτη 1951-1953 λείψανα ΠΕ οἰκιῶν κείμενα κατὰ τὴν ἀνατολικὴν παρυφὴν τοῦ σημερινοῦ οἰκισμοῦ, ὡς καὶ χαλκουρ-γικὰς ΠΕ ἐγκαταστάσεις εὐρισκομένας ἐπὶ τῆς ἀκτῆς πρὸ τῶν ξενοδο-χείων τῆς Ραφήνας. Ἡ ΠΕ ἐπίχωσις εἰς τὴν περιοχὴν τῶν χαλκουργι-

κῶν ἐγκαταστάσεων ἀπετελεῖτο ἀπὸ κατώτατον στρώμα ὑπὲρ τὸ στερεὸν ἔδαφος, πάχους 0.40-0.80 μ., καλυπτόμενον ὑπὸ τέφρας πάχους 0.02-0.03 μ. καὶ ἐνιαχοῦ 0.10 μ., ἄνωθεν τοῦ ὁποίου ἠκολούθει τεταραγμένη ἐπιφανειακὴ ἐπίχωσις πάχους 0.40 μ. (ΠΑΕ 1951, 78-79). Ἡ ἐπίχωσις εἰς τὴν θέσιν τοῦ οἰκισμοῦ εἶχε ταραχθῇ ἀπὸ ὀχυρωματικὰ ἔργα τῆς Κατοχῆς. ΠΑΕ 1952, 135-137. ΠΕ θέσις 86.

Τῆς ΜΕ περιόδου συνελέγησαν ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λόφου εἰς μικρὸν ἀριθμὸν (ΠΑΕ 1951, 78) καὶ εἰκάζεται ὅτι τὰ ΜΕ λειψана ἠφρανίσθησαν ἴσως ἐν τῇ παρόδῳ τῶν αἰώνων. ΠΑΕ 1952, 137, 149-150. ΜΕ θέσις 82.

Ἡ ΥΕ περίοδος ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ ὀλίγων λειψάνων εὐρεθέντων κυρίως ἐπὶ τοῦ λόφου (ΠΑΕ 1951, 78, 1952, 133, 150, 1953, 107, 118). ΥΕ θέσις 134.

66. ΑΘΗΝΑΙ. Βιβλιογραφία: (Αἱ ἠριθμημέναι παραπομπαὶ παρέχουν νέα εὐρήματα, ἐντὸς παρενθέσεων τίθενται ἀξιόλογοι δημοσιεύσεις ἐπὶ γνωστῶν εὐρημάτων).

1. E. BEULÉ, L' Acropole d' Athènes, Paris τόμ. I (1853), σ. 80-90.
2. W. HELBIG, Bullettino dell' Instituto 1875, 137.
3. Σ. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ, ΠΑΕ 1876-1877, 30-31.
4. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ-ΚΑΥΕΡΑΥ, Ἡ Ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1885-1890, Ἀθῆναι 1906 (= Ἀν. Ἀκρ.). (AM 1886, 162-169, 1887, 141-142, 1888, 107, 108, 228. BCH 1888, 244-245. GRAEF-LANGLITZ, Die antiken Vasen von der Akropolis zu Athen, I, Berlin 1925 (=Akropolis Vasen).
5. Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ, ΑΕ 1897, 1-32
6. Α. ΣΚΙΑΣ, ΑΕ 1902, 123-130.
7. Ε. ΠΕΛΕΚΙΔΗΣ, ΑΔ 1915 Παράρτ. 35-37.
8. G. P. STEVENS κ.ά. (Ἀνασκαφαὶ 1905-1920), The Erechtheum, Cambridge Mass. 1927, 13-14, 122, 126, 138-142, 424-429, 580, 581.
9. A. DELLA SETA, Annuario 1921-22, 490, Boll. d' Arte 1922-23, 278-280. 1924-25, 88-89. D. LEVI, Annuario 1930-31, 411-498.
10. L. B. HOLLAND, AJA 1924, 1-23, 142-169, 402-434, 1939, 289-298.
11. Α. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ, ΑΔ 1929, 73-101. ΠΑΑ 1932, 110-124. ΑΕ 1934-35, 85-116.
12. O. BRONEER, Hesperia 1932, 31-55, 1933, 329-417, 1935, 109-188, 1936, 247-273, 1938, 162-263, 1939, 317-433. AJA 1938, 445-450, 1940, 252-256, 552-559. H. HANSEN, Hesperia 1937, 539-570.
13. G. P. STEVENS, Hesperia 1936, 499-519, 1946, 73-79, 102.
14. T. L. SHEAR, Hesperia 1935, 318-321, 1936, 20-21,

- 1938, 335-338, 1939, 212, 221, 226, 1940, 274-293, 297-298, 1941, 7-8. AJA 1939, 577-588.
15. Ν. ΜΠΑΛΑΝΟΣ, ΑΕ 1937 τεύχος Γ' (1956), 785-791, 795-800. G. G. WELTER, AA 1939, 1-22.
16. W. KOLBE, AA 1939, 227-236. Forschungen und Fortschritte 1939, 393-394, 427-429. VI Intern. Kongr. 1939, 344-346. Research and Progress 1940, 253-259.
17. A. W. PARSONS, Hesperia 1943, 191-267
18. H. A. THOMPSON, Hesperia 1947, 202, 1948, 154-159, 163-166, 1949, 215, 1950, 325, 326 (1951, 68, 143-144), 1952, 94, 104-108, 1953, 38-48, 1954, 57-58 (1955, 187-219), 1956, 49. AJA 1953, 21-25, 1956, 135.
19. Δ. Ρ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ, ΠΑΕ 1951, 93-127. AM 1956, 1.
20. Ι. ΤΡΑΥΛΟΣ, ΠΑΕ 1951, 54. BCH 1960, 634. 'Η Πολεοδομική εξέλιξις τῶν Ἀθηνῶν κλπ., 1961.
21. Φ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΑΕ 1955, 56-57. Έργον 1955, 16-18, 1956, 12-13, 1958, 5. BCH 1959, 576-577.
22. Σ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, 'Η Μυκηναϊκή Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1962.
23. Γ. ΔΟΝΤΑΣ, ΑΔ 1961-62, τεύχος Α' Μελέται, σ. 85-86, 90.
24. Κ. Κ. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΔ 1964, τεύχος Α. Μελέται, 62-92.
25. (Ν. ΠΛΑΤΩΝ), BCH 1966, 722-726.

Έρευναι ἢ τυχαῖαι συμπτώσεις ἔχουν φέρει εἰς φῶς προϊστορικὰ λείψανα ἐκ τῶν κάτωθι θέσεων τῆς περιοχῆς τῶν Ἀθηνῶν:

Τῆς Νεολιθικῆς Έποχῆς: 1) Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ἀκροπόλεως: (α) ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου ἀνατολικῶς τοῦ Ἐρεχθείου ὁστρακα ἀγγείων, ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., 50, 242, (β) ἐκ τῶν ἐπιχώσεων τῆς ὑπογείου κρήνης δυτικῶς τοῦ Ἐρεχθείου ὁστρακα καὶ εἰδῶλια, Hesperia 1939, 349, 405-406, (γ) ἐκ τῆς νοτίας κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως δυτικῶς τοῦ Ἀσκληπείου λείψανα οἰκίας, κεραμικὴν (Annuario 1921-22, 290. Boll. d' Arte 1922-23, 278, 1924, 85-88, Annuario 1930-31, 411-489) καὶ ὑπονεολιθικὸν βόθρον. BCH 1966, 725. (δ) ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Ὠδείου τοῦ Περικλέους λιθίνην ἀξίνην, ΠΑΕ 1914, 95, (ε) ἐκ τῆς ΒΔ. κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ χώρου τῆς Κλεψύδρας 21 φρέατα, δύο σκελετοὺς, κεραμικὴν τῆς νεωτέρας Νεολιθικῆς περιόδου καὶ λίθινα ἐργαλεῖα, Hesperia 1938, 335-338, 1939, 221, 1940, 297-298, 1943, 205-206. AJA 1939, 577-578. ΤΡΑΥΛΟΣ, Πολ. ἔξ. Ἀθ., 20. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., 50, (ς) ἐκ τῆς βορείου κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως ὁστρακα ἐκ κεκινημένων στρωμάτων. Hesperia 1933, 357, 1937, 540-542, 1938, 164.

(2) Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ἀγορᾶς ἔχουν ἀναφερθῇ (α) φρεατὸς σχήματος νεολιθικοῦ (ἢ ΜΕ) τάφος εὔρεθεις εἰς ἀπόστασιν δύο περὶπου

μέτρων πρὸ τῆς προσόψεως τοῦ Μητρώου, *Hesperia* 1936, 20-21, 1952, 104 καὶ (β) κεραμικὴ καὶ ἐν λίθινον στεατόπυγον εἰδώλιον, *Hesperia* 1939, 235, 406 ὑπόσημ. 148.

(3) Ἐκ τοῦ λόφου Στρέφη, ὄστρακα. *AM* 1956, 1.

(4) Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος, πιθανὰ νεολιθικὰ ὄστρακα, *ΠΑΕ* 1955, 57, *BCH* 1956, 240.

(5) Ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν Πατησίων λίθινον εἰδώλιον. *Journ. Anthropol. Inst.* 1900, 253. P-T 225. ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Ἑπ., 77. *RE* XXII 2, 1383. *AJA* 1951, 122-123, Ἰδὲ καὶ θέσιν 62 ἀνωτέρω.

(6) Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Παλαιᾶς Κοκκινιάς Πειραιῶς λείψανα μικροῦ νεολιθικοῦ-ΠΕ οἰκισμοῦ ἐρευνηθέντα ὑπὸ τοῦ ΘΕΟΧΑΡΗ, *ΠΑΕ* 1951, 93-127. Μέρος II, Κεφ. I, A XI, B VII, Γ XXXIV, Δ XXVI.

Τῆς ΠΕ περιόδου: (1) Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ἀκροπόλεως: (α) ἐκ διαφόρων σημείων τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου ὄστρακα ἀγγείων, *ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ*, Μυκ. Ἀρχ. Ἀθ., 51, 239-240, 242, 243, *The Erechtheum*, 581, *AA* 1939, 235-236, *Akropolis Vasen I*, ἀριθ. 1-9, (β) ἐκ τῶν ἐπιχώσεων τῆς ὑπογείου κρήνης δυτικῶς τοῦ Ἐρεχθείου ὄστρακα, *Hesperia* 1939, 349, 411, (γ) ἐκ τῆς νοτίας κλιτύος καὶ τῆς περιοχῆς τοῦ τεμένους τοῦ Διονύσου ὄστρακα ἐκ κεκινημένων ἐπιχώσεων, *ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ*, Μυκ. Ἀρχ. Ἀθ., σ. 51 ὑπόσημ. 94, (δ) ἐκ σπηλαίων ἀνωθεν τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀσκληπείου κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὺν ὄστρακα ἀγγείων, *Annuario* 1930-31, 451-491, (ε) ἐκ τῆς δυτικῆς κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως ἐξ περίπου ἀγγεῖα, *ΑΔ* 1915 Παράρτ. 34-35, (ς) ἐκ τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων τῶν παρὰ τὴν Κλεψύδραν νεολιθικῶν φρεάτων ὄστρακα, *Hesperia* 1938, 335-338, 1943, 206, (ζ) ἐκ κεκινημένων ἐπιχώσεων τῆς βορείου κλιτύος, ὄστρακα, *Hesperia* 1932, 35, 41, 1933, 356-359, 1937, 542-546.

(2) Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ἀγορᾶς ὄστρακα κυπέλλου μετὰ προχοῆς (*sauce-boat*) εὐρεθέντα ἐντὸς φρέατος (*Hesperia* 1933, 358 ὑπόσημ. 1) καὶ ἄλλα ὄστρακα. *BCH* 1966, 732.

(3) Ἐκ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα καὶ κεραμική, *ΠΑΕ* 1955, 56-57, 1956, 46, 53-54. Ἔργον 1955, 16-18, 1956, 12-13. *BCH* 1956, 240, 1959, 576-578. *ΑΔ* 1960, Χρον. 33-34.

(4) Ἐκ τῆς Μαγκουφάνας κεραμικὴ κλπ. *ΑΔ* 1964 (1966) Χρον. 70-71.

(5) Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Παλαιᾶς Κοκκινιάς τοῦ Πειραιῶς ὀλίγα ΠΕ ὄστρακα, *ΠΑΕ* 1951, 109-113. ΠΕ θέσις 91.

Τῆς ΜΕ περιόδου: (1) Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ἀκροπόλεως: (α) ἐκ τῆς κορυφῆς τῆς Ἀκροπόλεως πέντε τάφοι, θῆκαι ἐξ ὀρθίων πλακῶν, εὐ-

ρεθέντες εις τρία διαφορετικά σημεία (Άνασκ. Άκροπ. 31, 77-79, 143. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, Μυκ. Άκρ. Άθ., 53) και κεραμική, Akropolis Vasen I, αριθ. 10-31, BSA 1947, 4. AJA 1924, 155. AA 1939, 235, (β) εκ των επιχώσεων της βορείου κρήνης όστρακα άγγείων, Hesperia 1939, 349-350, (γ) εκ της ΝΑ. κλιτύος και της περιοχής του Ώδείου του Περικλέους μινύεια όστρακα (ΠΑΕ 1951, 44), βόθροι και μικρά εύρηματα, BCH 1966, 722-726, (δ) εκ του τεμένου του Διονύσου κατά την νοτίαν κλιτύν άφθονος ΜΕ κεραμική, ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, Μυκ. Άκρ. Άθ., 52-54, (ε) εκ της γωνίας των όδών Καλλισπέρη και Παρθενώνος νοτίως της Άκροπόλεως λείψανα ΜΕ οικιών, και δύο τάφοι, ΑΔ 1961-62, τεύχος Α, 85-86, 90. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, Μυκ. Άκρ. Άθ., 52, (ς) εκ της περιοχής του Άσκληπείου, κεραμική (Annuario 1930-31, 488), εις τύμβος περιέχων 6 νεκρούς άνασκαφείς υπό του ΣΚΙΑ (ΑΕ 1902, 123-130, Myk. Vasen, 34), άπλή ταφή δυτικώς του Άσκληπείου (ΠΑΕ 1877, 30-31), (ζ) εκ της περιοχής της Κλεψύδρας όκτώ φρέατα πλήρη ΜΕ κεραμικής, Hesperia 1938, 335-338, 1943, 206, (η) εκ της βορείου κλιτύος της Άκροπόλεως άφθονος κεραμική, Hesperia 1932, 35, 1933, 359-363, 1937, 546-557, 568.

(2) Έκ της περιοχής της Άγοράς όστρακα ΜΕ άγγείων, εύρεθέντα κατά καιρούς, και ΐχνη όδοϋ, Hesperia 1940, 270, 1952, 104, 1956, 49. BCH 1966, 732.

(3) Έκ της περιοχής του ναού του Όλυμπίου Διός, όστρακα άγγείων. BCH 1960, 634, JHS 1961 Arch. Rep. 3.

(4) Έκ της περιοχής της Άκαδημίας του Πλάτωνος ΜΕ όστρακα, ΠΑΕ 1955, 56-57. Έργον 1955, 16-18, 1958, 5. BCH 1956, 240. ΜΕ θέσις 85.

Τής ΥΕ περιόδου: (1) Έκ της περιοχής της Άκροπόλεως κυρίως εξ όλων της επιφανείας της κορυφής και εκ της βορείου κλιτύος δεδομένα όλων των κατηγοριών περιγραφόμενα λεπτομερώς υπό του ΙΑΚΩΒΙΔΟΥ (Ή Μυκηναϊκή Άκρόπολις των Άθηνών, Άθηναι 1962). Έκ της νοτίας κλιτύος ΥΕ κεραμική εκ φρέατος. BCH 1966, σ. 721-722 εικ. 5-6.

(2) Έκ της περιοχής της Άγοράς εκτεταμένη ΥΕ νεκρόπολις θαλαμοειδών και λακκοειδών τάφων καταλαμβάνουσα όλην την περιοχήν από των βορείων κλιτύων του Άρείου Πάγου μέχρι της Στοάς του Άττάλου, του λόφου των Νυμφών και του μεταξύ του λόφου της Πνυκός και του Άρείου Πάγου χώρου, AM 1892, 445, 1901, 50. AJA 1933, 540. Hesperia 1935, 318-320, 1936, 21-23, 1939, 212, 1940, 274-291, 1948, 154-158, 163-166, 1949, 215, 1950, 326, 1951, 69, 1952, 94, 104-108, 1953, 38-39, 41, 47-48, 1954, 57-58, 1955, 187-219, 1956, 49 (επίχλωσις οικισμού). AJA 1939, 578-588. BCH 1966, 732.

(3) Ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς στρῶμα πάχους 3 μ. περιέχον ΜΕ καὶ ΥΕ κεραμικήν. BCH 1960, 634.

(4) Ἐκ τῆς νοτίας κλιτύος τοῦ Φιλοπάππου ὄστρακα ἀγγείων. ΠΑΕ 1909, 283.

(5) Ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν Σφαγείων κάτωθεν τοῦ Φιλοπάππου θαλαμοειδῆς τάφος. ΑΑ 1931, 213. ΑJA 1932, 64. Harv. Stud. Vol. I, 1940, 4.

(6) Ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Ὀρφανοτροφείου Χατζηκώνστα ἐν ἀγγείων. AM 1910, 33-34.

(7) Ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Κεραμεικοῦ ὑπομνηναῖκοι τάφοι. ΑΑ 1927, 347, 1932, 203-208, 1933, 262-287. ΥΕ θέσις 142.

67. ΛΟΥΤΣΑ. Ἡ ὕπαρξις ἐνὸς νεολιθικοῦ οἰκισμοῦ παρὰ τὴν Λούτσαν μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ ΘΕΟΧΑΡΗ. AM 1956, 1.

Ἡ θέσις πιθανῶς κατωκεῖτο καὶ εἰς ΠΕ χρόνους. ΠΑΕ 1952, 151. ΠΕ θέσις 92.

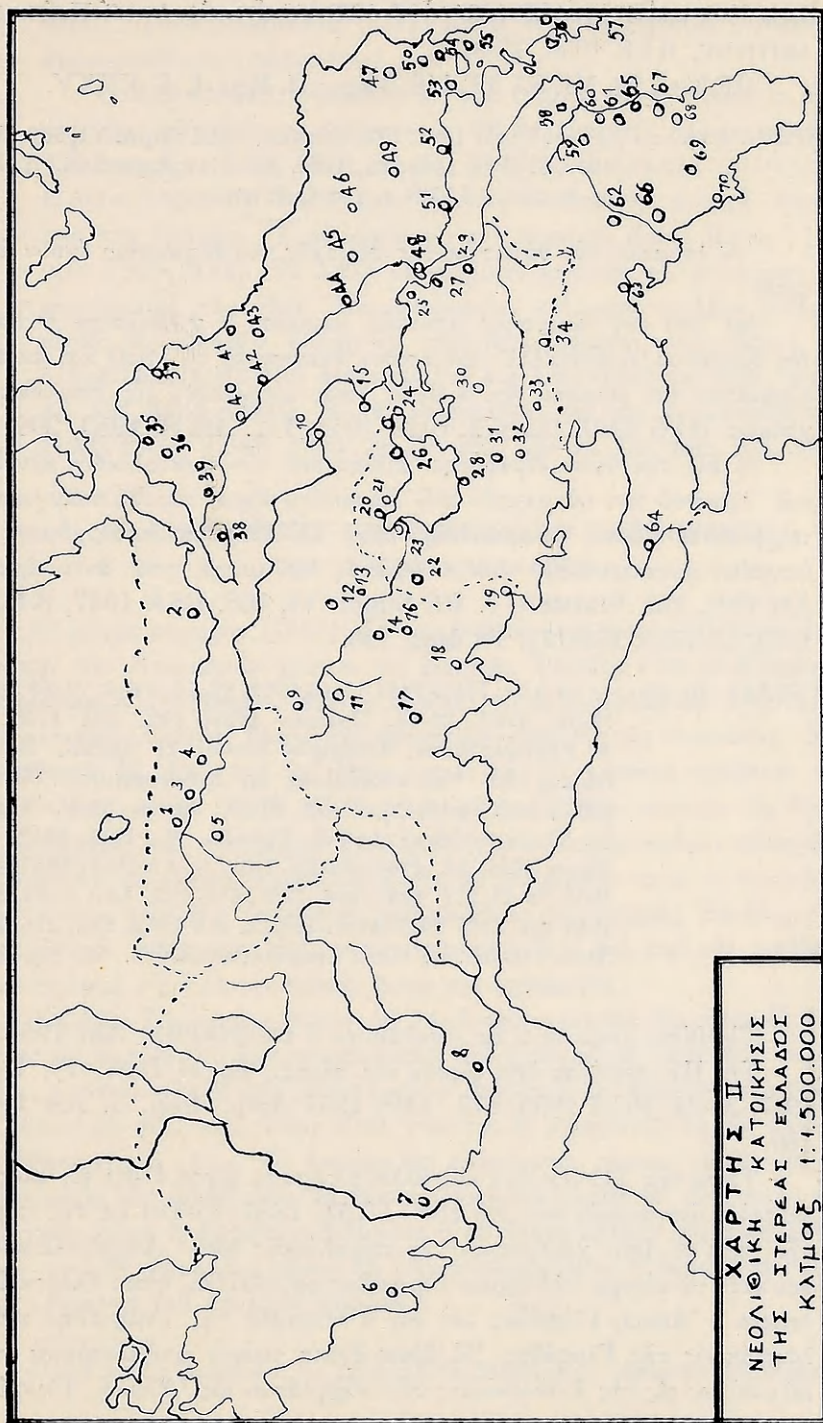
68. ΒΡΑΥΡΩΝ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1893, 17, 1894, 20-21, 1945-48, 81-90, 1950, 188-193, 1954, 122, 1955, 119-120, 1956, 77-87. ΑΕ 1895, 196-234. FIMMEN, 7. ΑΑW 1953, 211-212, 1957, 94. Ἐργον 1955, 33, 1956, 29-31, 1957, 24, 1961, 36. AM 1956, 1. BCH 1957, 521, 1958, 678, 1963, 712. ΑΕM 1959, 287 ὑπόσημ. 14. ΑΑ 1962, 172, 210-211. JHS 1956 Arch. Rep. 7. 1957 Arch. Rep. 5. ÅLIN, 108-109. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 106 ἀριθ. 368.

Αἱ ἐπόμεναι προϊστορικαὶ θέσεις ἔχουν ἀναγγελθῇ ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς ἀρχαίας Βραυρῶνος:

(α) Δύο νεολιθικοὶ οἰκισμοὶ εἰς τὰς θέσεις Λειβάδι καὶ Πούσι Καλογέρι μνημονεύονται συντόμως ἐν ΠΑΕ 1954, 122. AM 1956, 1. ΑΕM 1959, σ. 287 ὑπόσημ. 14. ΑΑ 1962, 172.

(β) Ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας Βραυρῶνος (Χάρτης τῆς περιοχῆς ἐν ΠΑΕ 1945-48, σ. 83 εἰκ. 1. "Αποψις αὐτόθι εἰκ. 2), εἰς τὴν περιοχὴν, τῆς ὁποίας πρῶτος ἠρευνήσῃ προϊστορικοὺς τάφους ὁ ΣΤΑΗΣ τὰ ἔτη 1893-1895 (ΠΑΕ 1893, 17, 1894, 20-21. ΑΕ 1895, 196-234), ὁ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ συνεχίζων τὰς ἐρεῦνας ἐκεῖνας τὰ ἔτη 1948-1963 ἀπεκάλυψε νεολιθικά ὄστρακα (BCH 1963, 712. ΑΑ 1962, 172) ὡς καὶ λείψανα τῶν ΠΕ, ΜΕ, καὶ ΥΕ χρόνων. ΠΑΕ 1950, 188-193, 1954, 122, 1955, 119-120, 1956, 77-87.

(γ) Νεκροταφεῖον ΥΕ θαλαμοειδῶν τάφων ἐπὶ κλιτύος ἀνατολικῶς τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἐπὶ τοῦ λόφου Χαμωλῆ, τινὲς τῶν ὁποίων ἠρευνή-



θησαν ὑπὸ τοῦ ΣΤΑΗ (ΑΕ 1895, 197-198) καὶ ἄλλοι ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΔΗ-
ΜΗΤΡΙΟΥ, ΠΑΕ 1956, 77-87.

ΠΕ θέσις 96, ΜΕ 87, ΥΕ 149. Μέρος II, Κεφ. I, Γ XXXV.

69. ΚΟΡΩΠΙ. Βιβλιογραφία: AM 1891, 220. FIMMEN, 7. RE Suppl. VI, 608. BSA 1947, 8. ΠΑΕ 1949, 53, 1950, 165-171. ÅLIN, 106. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 106 ἀριθ. 369.

Αἱ ἐπόμεναι δύο θέσεις ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Κορωπίου ἔχουν ἀνα-
φερθῆ:

(α) Ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Χριστός, κειμένου 5 χιλιόμετρα δυτικῶς
τοῦ Κορωπίου, ὁ ΚΟΤΖΙΑΣ ἐνήργησεν ἀνασκαφὰς τὸ 1950 καὶ ἐκ τῶν
εὐρημάτων του συνάγει ὅτι ἡ θέσις ἴσως κατ'ὀψιν εἰς Νεολιθικούς
χρόνους. ΠΑΕ 1950, 165-172. BCH 1951, 111. AAW 1953, 209.

β) Εἰς τὴν θέσιν Προφῆτης Ἡλίας ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων
τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ οὐ μακρὰν τοῦ Κορωπίου ἔχουν εὐρεθῆ πολυγωνικὰ
τείχη, πέντε πιθανοὶ θαλαμοειδεῖς τάφοι, ΥΕ ὅστρακα, προερχόμενα ἐξ
ὑπογείων μεταλλευτικῶν στοῶν, ὀψιανὸς καὶ μικρὰ τινα ἀντικείμενα.
AM 1891, 220. FIMMEN, 7. RE Suppl. VI, 608. BSA 1947, 8. ΠΑΕ
1949, 53, 1950, 158-172. ΥΕ θέσις 153.

70. ΓΛΥΦΑΔΑ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1881, 15-16, 1919, 32-46, 1954, 72-88, 1955,
78-99, 1957, 29-34. Πολέμων 1929, 192. AM 1956, 1.
A. FURTWAENGLER, Königliche Museen zu Berlin, Besch-
reibung der Vasensammlung im Antiquarium I (Berlin
1885), ἀριθ. 14-18, 23, 25-32, 35-37, 39-44. Myk. Vasen,
37. TSOUNTAS-MANATT, 8-9. FIMMEN, 8. BSA 1947, 4).
Ἔργον 1954, 10. 1955, 24-25, 1957, 14-17. BCH 1954, 110,
1955, 78-99, 227, 1956, 246, 1958, 670-672. AJA 1954, 232,
1956, 268. JHS 1957 Arch. Rep. 5. AA 1962, 189, 226-227.
ÅLIN, 105-106. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 102-103 ἀριθ.
354-356.

Τὴν θέσιν μνημονεύει ὡς νεολιθικὴν ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ, AM 1956, 1.

Τῆς ΠΕ περιόδου ἔχει εὐρεθῆ εἰς τάφος. Ἔργον 1957, 17. ΠΑΕ
1957, 33-34. BCH 1958, 672. JHS 1957 Arch. Rep. 5. AA 1962,
189.

Τάφοι τῆς ΥΕ περιόδου καὶ ἄλλα εὐρήματα εἶχον ἔλθει εἰς φῶς ἐκ
λαθραίων ἀνασκαφῶν ἀπὸ τοῦ 1880 (ΠΑΕ 1880, 15-16) ἐκ τῆς περιο-
χῆς παρὰ τὸ 18ον χιλιόμετρον τῆς παραλιακῆς ὁδοῦ Ἀθηνῶν-Σουνίου
καὶ κατὰ τὰ σύνορα τῶν δήμων Γλυφάδας καὶ Βούλας, ὅπου ἄλλοτε ἐξε-
τείνετο ἡ Ἀλυκὴ Γλυφάδας καὶ νῦν ὁ οἰκισμὸς τῆς Ἀμφιάλης καὶ ἡ
λουτρόπολις τῆς Γλυφάδας. Ἡ θέσις ἐνεκα τούτου μνημονεύεται ποι-
κιλοτρόπως εἰς τὰς ἀνακοινώσεις τῶν εὐρημάτων ὡς Ἀλυκὴ, Γλυφάδα,

Βούλα ή Πιρναρή εκ του παρακειμένου ναού του Αγίου Νικολάου Πιρναρής Βούλας, αναλόγως του ακριβοῦς σημείου εύρέσεως τῶν ἐκάστοτε ἀνακοινωθέντων εύρημάτων.

Ὁ ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ ἐνήργησεν ἔρευναν εἰς τὴν περιοχὴν τὸ 1919 καὶ εὔρε 50 περίπου συλημένους ὕε θαλαμοειδεῖς τάφους καὶ ἄφθονα ὕε ὀστρακα. ΠΑΕ 1919, 32-35. Τὸ 1929 οἱ ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ καὶ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ἐρευνήσαντες ἐκ νέου τὴν περιοχὴν διεπίστωσαν τὴν ὑπαρξίν ὕε οἰκισμοῦ εἰς τὴν περιοχὴν Κάτω Πιρναρῇ (Πολέμων 1929, 192). Τὸ 1953 οἰκοδομικαὶ ἐργασίαι εἰς ἀπόστασιν 500 μ. ἀνατολικῶς τῆς ὁδοῦ Ἀθηνῶν-Σουνίου καὶ κατὰ τὸ 18ον χιλιόμετρον αὐτῆς ἐξ Ἀθηνῶν ἔφερον εἰς φῶς νέους προϊστορικοὺς τάφους, ἐξ ὧν ὁ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ἀνέσκαψε, τὰ ἔτη 1953-1954 καὶ 1956, περὶ τοὺς 13 ὕε θαλαμοειδεῖς, 3 ὕε λακκοειδεῖς καὶ τὸν μνημονευθέντα ΠΕ. ΠΑΕ 1954, 72-88, 1955, 78-79, 1957, 29-34. ΠΕ θέσις 103, ὕε 156.

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΝΕΟΛΙΘΙΚΗΣ ΚΑΤΟΙΚΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αἱ μέχρι σήμερον (1968) εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἐρευνητοῦ πηγαὶ διὰ τὴν μελέτην τῶν Νεολιθικῶν χρόνων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι τὰ δεδομένα τῶν παρατεθεισῶν 70 θέσεων. Ἐὰν ὁ ἀριθμὸς οὗτος συγκριθῇ ἄφ' ἐνὸς πρὸς τὰς 150 περίπου γνωστὰς θέσεις τῆς ἀντιστοίχου ἐποχῆς τῆς Θεσσαλίας (MATZ, Handbuch II, 182) καὶ ἄφ' ἐτέρου πρὸς τὰς 33 γνωστὰς νεολιθικὰς θέσεις τῆς Πελοποννήσου (Π-Π 41), λαμβανομένης ὑπ' ὅψιν πάντοτε τῆς διαφορᾶς τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς γονιμότητος ἐκάστης τῶν συγκρινομένων περιοχῶν, εἶναι δυνατόν νὰ σχηματίσωμεν ἐξ ἀρχῆς ἀντικειμενικὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἀντίληψιν τόσον περὶ τῆς πυκνότητος κατοικίσεως τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐν σχέσει πρὸς τὰς γειτονικὰς πρὸς αὐτὴν περιοχάς, ὅσον καὶ περὶ τῆς προόδου τῆς ἐξερευνήσεως εἰς ἐκάστην τῶν ἐν λόγῳ περιοχῶν.

Ἐκ τῶν 70 τούτων θέσεων αἱ 14 ἀναφέρονται εἰς τὰς σχετικὰς ἀνακρινώσεις ὡς ἀμφίβολοι, ἐκπροσωποῦμεναι ὑπὸ μονοχρόμων ὀστράκων ἀπροσδιορίστου χρονολογίας ἢ ὑπὸ μεμονωμένων ἀντικειμένων ἀγνώστου προελεύσεως, 33 θέσεις ἐκ τῶν ὑπολοίπων εἶναι γνωσταὶ ἐξ εύρημάτων ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, τὸ εἶδος τῶν ὁποίων δὲν ἀναφέρεται πάντοτε σαφῶς καὶ ἐνίοτε παρίστανται ὡς ἀμφίβολοι, 14 θέσεις ἔχουν δοκιμασθῇ δι' ἀνασκαφῆς ἄλλ' ἢ παρέσχον ὀλίγα ἢ ἀμφίβολα δεδομένα ἢ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀνασκαφῆς δὲν ἔχουν γνωσθῇ ἐπαρκῶς, μόνον δὲ τῶν ὑπολειπομένων 9 θέσεων τὰ δεδομένα εἶναι ἀξιόλογα καὶ ἐπαρκῶς γνωστά ¹.

1 Θέσεις ἀμφίβολοι 14: Δαυλὶς (16), Δελφοί (17), Ἀντίκυρα (18), Θῆβαι (30),

Ἡ ἀναλογία τῆς κατανομῆς τοῦ νεολιθικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ περιοχὴν δηλοῦται ἐκ τῆς κατανομῆς τῶν γνωστῶν οἰκισμῶν εἰς τὰ διάφορα διαμερίσματα τῆς χώρας. Οὕτω ἐκ τῶν 70 νεολιθικῶν θέσεων 5 εὑρίσκονται εἰς Φθιώτιδα, 3 εἰς Ἀχαρνάνιαν-Αἰτωλίαν, 11 εἰς Φωκίδα-Λοκρίδα, 15 εἰς Βοιωτίαν, 23 εἰς Εὐβοίαν καὶ 13 εἰς Ἀττικὴν. Ἡ διαφορὰ τῶν ἀριθμῶν τῶν οἰκισμῶν ἀπὸ περιοχῆς εἰς περιοχὴν ἐν τινι μέτρῳ ὀφείλεται εἰς τὴν διαφορὰν ἐξερευνησεως εἰς τὰς διαφόρους περιοχάς, παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως τὸ ὅτι τὸ πλεῖστον τοῦ νεολιθικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Στερεᾶς, κατὰ τὰ μέχρι σήμερον (1968) γνωστά, εἶχε συγκεντρωθῇ εἰς τὰς ἀνατολικὰς καὶ νοτιωτέρας περιοχὰς φαίνεται ἀναπόφευκτον συμπέρασμα ἐκ τῶν παρατεθέντων ἀριθμῶν. Δυτικῶς τῆς ὁροσειρᾶς Πίνδου-Παρνασσοῦ-Ἑλικῶνος τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας φαίνεται ὅτι ἦτο ἀκατοίκητον καὶ μόνον κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς τοῦ Κορινθιακοῦ εἶχον ἐγκατασταθῇ νεολιθικοὶ κάτοικοι, εἰς Κρυονέρι (8), Ἀγίον Ἡλίαν (7) καὶ Ἀστακόν (6). Αἱ ἕτεροι δύο θέσεις κατὰ μῆκος τοῦ Κορινθιακοῦ, Ἀντίκυρα (18) καὶ Δελφοὶ (17) θεωροῦνται ἀμφίβολοι.

Ὡς πρὸς τὸ ἀνατολικὸν ἡμισυ τῆς χώρας, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς διαφορᾶς τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς γονιμότητος τῶν διαφόρων περιοχῶν, ἡ κατανομή τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι μᾶλλον συμμετρικὴ μὲ μόνην ἐξάιρεσιν τὴν Εὐβοίαν, ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν οἰκισμῶν τῆς ὁποίας ὀφείλεται εἰς πρόσφατον συστηματικώτεραν αὐτῆς ἐξερεύνησιν.

Ὡς πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς ζωῆς τῶν νεολιθικῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος αἱ πρὸς ἐγκατάστασιν ὑπ' αὐτῶν προτιμώμεναι θέσεις μαρτυροῦν ριζικὴν διαφορὰν ἐν σχέσει μὲ τὸν χαρακτῆρα τόσον τῆς ζωῆς τῶν νεολιθικῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλίας ὅσον καὶ τῆς Πελοποννήσου. Ἀντὶ τῶν μεμονωμένων ἐγκαταστάσεων ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῶν γνω-

Πλαταιαί (33), Κάζα-Ἐλευθεραί (34), Ἰστιαία (36), Βασιλικά (37), Κήρινθος (41), Προκόπιον (43), Λάμπουσα (50), Κριεζά (54), Νέα Στύρα (56), Ἐλευσίς (63).

Θέσεις γνωσταὶ ἐξ εὐρημάτων τῆς ἐπιφανείας 33: Ράχες (2), Ἀμούρι (3), Πλατάνια (4), Φουρνοσπηλιά (5), Κρυονέρι (8), Δαδί (11), Λάρυμνα (15), Βοῦλις (19), Μεγάλη Καταβόθρα (24), Τοπόλια (26), Βλίχα (27), Θεσπιά (31), Ἀμύνιον (35), Γιάλτρα (38), Αἰδηψός (39), Ροβιές (40), Λίμνη (42), Πολιτικά (44), Καθενοί (46), Αὐλωνάριον (47), Χαλκίς (48), Γυμνό (49), Ἐρέτρια (51), Ἀμάρυνθος (52), Ἀλιβέριον (53), Δύστος (55), Κάρυστος (57), Κάτω Σούλι (58), Μπρεξίτζα (60), Μενίδι (62), Ραφήνα (65), Λούτσα (67), Γλυφάδα (70).

Θέσεις ἀνασκαφεῖσαι μὲ ὀλίγα ἢ ἀνεπαρκῶς γνωστὰ εὐρήματα 14: Ἀγίος Ἡλίας (7), Δρυμμία (9), Ἀλαί (10), Μάνεσι (13), Πολυγύρα (20), Πύργος (21), Χάλια (25), Ἀλιάρτος (28), Δράμεσι (29), Ψαχνά (45), Μαραθῶν (59), Περαιχώρα (64), Βραυρών (68), Κορωπί (69).

Θέσεις ἀνασκαφεῖσαι μεθ' ἱκανῶν καὶ ἐπαρκῶς γνωστῶν εὐρημάτων 9: Λιανοκλάδι (1), Ἀστακός (6), Ἐλάτεια (12), Ἀγία Μαρίνα (14), Χαιρώνεια (22), Ὀρχομενός (23), Εὐτρησις (32), Νέα Μάκρη (61), Ἀθῆναι (66).

στῶν ἐκ Πελοποννήσου (Π-Π 43) καὶ Θεσσαλίας τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῶν νεολιθικῶν θέσεων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κεῖται ἐπὶ τῶν ἀκτῶν ἢ εἰς μικρὰν ἀπὸ τούτων ἀπόστασιν, μαρτυροῦν ὅτι τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ νεολιθικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας ἡσχολεῖτο εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς θαλάσσης, εἴτε ὑπὸ μορφὴν θαλασσίων μεταφορῶν κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν εἴτε καὶ ὑπὸ μορφὴν ἀλιείας. Οἱ μόνοι γνωστοὶ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος οἰκισμοὶ ἦσαν προφανῶς ἐγκαταστάσεις ὑπαγορευθεῖσαι ἐκ τῆς ἀνάγκης θαλασσοπλοῦτας διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ πρὸς τὸ Ἴονιον. Ὁ χαρακτήρ κατὰ ταῦτα τῆς ζωῆς τῶν νεολιθικῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν γεωργικὸν καὶ ποιμενικὸν χαρακτήρα τῆς ζωῆς τῶν Νεολιθικῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Πελοποννήσου, παρουσιάζεται ἀπὸ τῆς πρώτης μονίμου κατοικήσεως τῆς χώρας ὑπ' ἀνθρωπίνων ὄντων εἰς μεγάλην κλίμακα ναυτικὸς καὶ ἐμπορικὸς μὲ ὅλας τὰς συνεπείας του διὰ τὴν ταχεῖαν πνευματικὴν ἐξέλιξιν τῶν κατοίκων, ἐρχομένων διὰ τῶν ταξιδίων των εἰς ἐπαφὴν πρὸς τοὺς κατοίκους ἄλλων πλέον προηγμένων περιοχῶν ¹.

Ὁ ὑπόλοιπος πληθυσμὸς τῆς χώρας εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς γονίμους κοιλάδας ἀσχολούμενος προφανῶς εἰς τὴν γεωργίαν ², ἐπὶ τῶν γραμμῶν συγκοινωνίας τοῦ ἐσωτερικοῦ ³, εἰς ὄρεινὰς περιοχὰς ἀσχολούμενος προφανῶς μὲ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὸ κυνήγιον ⁴, ἐπὶ τῶν ὄχθων τῶν λιμνῶν καὶ τῶν ποταμῶν ⁵, ἐντὸς τῶν ἐλῶν ⁶ καὶ ἐντὸς τῶν σπηλαίων ⁷, ὅπου ἡδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ μεγαλυτέραν ἀσφάλειαν καὶ ἀνεωτέρους ὅρους συντηρήσεώς του. Θέσεις συγκεντροῦσαι περισσότερα ἐκ τῶν ἐν λόγῳ προτερημάτων ἐπόμενον ἦτο νὰ προτιμῶνται καὶ συνεπῶς νὰ προσελκύουν περισσοτέρους κατοίκους.

Ἡ ἑκτασις τῶν οἰκισμῶν ἐποίκιλλεν ἀπὸ μεμονωμένων ἐγκαταστάσεων, ὡς φαίνεται ἦσαν αἱ περισσότεραι τῶν ἐγκαταστάσεων εἰς σπήλαια, ἢ ὁμάδων καλυβῶν, ὡς φαίνεται ἦσαν οἱ ὄρεινοὶ ποιμενικοὶ οἰκισμοί, μέχρι μικρῶν συμπα-

1 Οἱ οἰκισμοὶ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν 32: Πλατάνια (4), Ἀλαί (10), Λάρυμνα (15), Χάλια (25), Βλίχα (27), Δράμεσι-Υρία (29), Ἀσμήνιον (35), Βασιλικὰ (37), Γιάλτρα (38), Αἰδηψός (39), Ροβιές (40), Κήρινθος (41), Λίμνη (42), Πολιτικά (44), Ψαχνὰ (45), Χαλκίς (48), Ἐρέτρια (51), Ἀμάρυνθος (52), Ἀλιβέριον (53), Νέα Στύρα (56), Κάρυστος (57), Μπρεζίτσα (60), Νέα Μάκρη (61), Ραφήνα (65), Λούτσα (67), Βραυρών (68), Γλυφάδα (70), Βοῦλις (19), Ἀντίκυρα (18), Κρουνέρι (8), Ἅγιος Ἡλίας (7), Ἀστακός (6).

2 Λιανοκλάδι (1), Ἀμούρι (3), Μάνεσι (13), Ἀγία Μαρίνα (14), Χαιρώνεια [(22), Θεσπιαί (31), Εὐτρησις (32) κλπ.

3 Ἐλάτεια (12), Δαυλῖς (16), Κάζα-Ἐλευθεραί (34), Πλαταιαί (33) κλπ.

4 Φουρνοσπηλιὰ (5), Δρυμαία (9), Δαδί (11) κλπ.

5 Ὀρχομενός (23), Ἀλιάτρος (28), Πολυγύρα (20), Πύργος (21), Χαιρώνεια (22), Ἀγία Μαρίνα (14) κλπ.

6 Πλατάνια (4), Ψαχνὰ (45), Μπρεζίτσα (60) κλπ.

7 Φουρνοσπηλιὰ (5), Ἀστακός (6), Γυμνὸ (49), Μαραθῶν (59), Ἀθῆναι (66).

γῶν χωρίων, οἳ παρίστανται οἱ γεωργικοὶ οἰκισμοὶ ἐντὸς τῶν ἀνατολικῶν κοιλάδων καὶ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν, ἢ καὶ ἐκτεταμένων καμποπόλεων ἢ μικρῶν πόλεων, ὡς οἱ οἰκισμοὶ τῆς Νέας Μάκρης καὶ τῶν Ἀθηνῶν.

Στρωματογραφικαὶ ἐνδείξεις διὰ τὸ μῆκος τῆς Νεολιθικῆς Ἐποχῆς ἐκ τοῦ πάχους τῶν ἐπιχώσεων ὑπάρχουν διὰ τὸ Λιανοκλάδι (1), ὅπου ἐκ 5.50 μ. προϊστορικῆς ἐπιχώσεως τὰ 3.50 μ. ἀνήκουν εἰς τὴν Νεολιθικὴν Ἐποχὴν καὶ τὰ ὑπόλοιπα 2 εἰς τὴν ΠΕ καὶ ΜΕ περίοδον, διὰ τὰς Ἀλάς (10), τὸ ἀποκλειστικῶς νεολιθικὸν προϊστορικὸν στρώμα τῶν ὁποίων εἶχε πάχος περίπου 2 μ., διὰ τὴν Ἐλάτειαν (12), ἡ νεολιθικὴ ἐπίχωσις τῆς ὁποίας, εἰς τὸν λόφον (α) ἦτο 3.55 μ. διὰ τὴν Ἀγίαν Μαρίναν (14), ὅπου ἐκ 10 μ. προϊστορικῆς ἐπιχώσεως τὰ 5 περίπου μέτρα ἀνῆκον εἰς τοὺς Νεολιθικοὺς χρόνους τὰ δὲ ὑπόλοιπα 5 εἰς τὰς τρεῖς περιόδους τοῦ Χαλκοῦ, διὰ τὴν Χαιρώνειαν (22), ἡ νεολιθικὴ ἐπίχωσις τῆς ὁποίας φαίνεται ὅτι ὑπερέβαινε τὰ 4 μ. καὶ διὰ τὴν Νέαν Μάκρην, ὅπου τὸ μέγιστον πάχος τῆς νεολιθικῆς ἐπιχώσεως ἀνῆρχετο εἰς 2.80 μ.

Διὰ τὴν διαίρεσιν τῆς Νεολιθικῆς Ἐποχῆς εἰς περιόδους αἱ διαθέσιμοι στρωματογραφικαὶ πληροφορίες ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος δὲν εἶναι ἐπαρκεῖς. Ἐκ τῶν 9 ἐπαρκῶς ἐκπροσωποῦμένων διὰ δεδομένων καὶ ἱκανῶς γνωστῶν ἀνασκαφειῶν νεολιθικῶν θέσεων στρωματογραφικὰς πληροφορίας παρέσχον αἱ συστηματικώτερον ἀνασκαφεῖσαι προσφάτως θέσεις τῆς Ἐλατείας καὶ τῆς Νέας Μάκρης ἀλλ' εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ὁ ἀνασκάψας ἐπιχειρεῖ τὴν διαίρεσιν τῆς Νεολιθικῆς Ἐποχῆς εἰς τρεῖς ὑποπερίόδους, ὁ ἀνασκάψας εἰς Νέαν Μάκρην ἀκολουθεῖ, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς στρωματογραφίας τῆς θέσεως, τὴν παλαιὰν διαίρεσιν τῆς Νεολιθικῆς Ἐποχῆς εἰς δύο περιόδους κατὰ πρότυπον τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ διὰ τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἡ δευτέρα αὕτη διαίρεσις ἔχει υἱοθετηθῇ διὰ τοὺς Νεολιθικοὺς χρόνους τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ἐργασίᾳ.

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον μεταβάσεως ἀπὸ τῶν Νεολιθικῶν εἰς τοὺς ΠΕ χρόνους χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἐκ τῶν 70 γνωστῶν νεολιθικῶν θέσεων αἱ 54 συνεχίζουν ὑπάρχουσai καὶ ὡς ΠΕ διὰ δὲ 16 μόνον νεολιθικὰς θέσεις ἐλλείπουν πληροφορίες κατὰ τὴν ΠΕ περίοδον. Καὶ ἡ πιθανωτέρα ἐρμηνεία τοῦ δεδομένου τούτου εἶναι ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ τοῦλάχιστον εἰς τὴν κατοίκησιν τῆς χώρας, ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς Νεολιθικῆς εἰς τὴν ΠΕ περίοδον συνετελέσθη εἰρηνικῶς, ὥστε τὸ πλεῖστον τοῦ νεολιθικοῦ πληθυσμοῦ ἐπιβιοῖ εἰς τοὺς ΠΕ χρόνους.

ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ

ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ι. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΓΝΩΣΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ

Τοὺς ΠΕ χρόνους τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δυνάμεθα νὰ μελετήσωμεν ἐκ τῶν δεδομένων τῶν κάτωθι 105 θέσεων τῆς περιόδου, αἵτινες ἔχουν μέχρι σήμερον ἀναγνωρισθῇ ἐν τῇ περιοχῇ καὶ αἱ ὁποῖαι δηλοῦνται ἐπὶ τοῦ χάρτου III τῆς σελίδος 87 κατωτέρω.

Α. ΦΘΙΩΤΙΣ.

1. ΛΙΑΝΟΚΛΑΔΙ. Νεολιθική θέσις 1. Τὸ ΠΕ στρῶμα παρέσχε κεραμικὴν καὶ μικρὰ ἀντικείμενα. Μέρος II, Κεφ. II, Γ I, Δ I.
2. ΣΤΥΛΙΣ. Ἐκ τοῦ μικροῦ, ὠχυρωμένου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, λόφου τοῦ Προφήτου Ἡλίου, ΒΑ. τῆς Στυλίδος, οἱ R. HOPE SIMPSON καὶ J. F. LAZENBY συνέλεξαν τὸ 1958 πολυάριθμα χονδροειδῆ ὄστρακα τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ, ἱκανῶς ἐφθαρμένα ἐκ τῆς πολυκαιρίας, καὶ ἀφθόνους λεπίδας ὀψιανοῦ. Ἡ θέσις ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ R. HOPE SIMPSON (GAMS σ. 141 ἀριθ. 475) ὡς ΠΕ, ΜΕ, ΥΕ, κλασσικὴ καὶ ἐλληνιστικὴ, μετ' ἐρωτηματικοῦ διὰ τὰς προϊστορικὰς περιόδους. Ἴδὲ καὶ M. BEQUIGNON, La Vallée du Spercheios, σ. 293 εἰκ. 10-11, πίν. XIV. ΜΕ θέσις 2, ΥΕ 3.
3. ΡΑΧΕΣ. Νεολιθική θέσις 2. ΠΕ ὄστρακα.
4. ΑΜΟΥΡΙ. Νεολιθική θέσις 3. ΠΕ ὄστρακα καὶ λιθίνη ἀξίνη ἐκ τῆς θέσεως (β). Μέρος II, Κεφ. II, Δ II.
5. ΠΛΑΤΑΝΙΑ. Νεολιθική θέσις 4. ΠΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
6. ΦΟΥΡΝΟΣΠΗΛΙΑ. Νεολιθική θέσις 5. ΠΕ ὄστρακα.

B. ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ - ΑΙΤΩΛΙΑ

7. ΑΣΤΑΚΟΣ. Νεολιθική θέσις 6. ΠΕ όστρακα εκ των θέσεων (β) και (γ).
8. ΑΝΑΛΗΨΙΣ. Κατά την εκσκαφήν θεμελίων οικίας τὸ 1918 εἰς τὸ χωρίον Ντερβέκιστα (νῦν Ἀνάληψις), κείμενον περὶ τὰς τρεῖς ὥρας πορείας ΝΑ. τοῦ Θέρμου, εὐρέθησαν ἀγκυροειδῆ τινα, ΠΕ προφανῶς χρόνων, ἀντικείμενα, ἄλλα «ἀσήμαντα» εὐρήματα καὶ «πήλιναι πυραμίδες», πάντα ἀποτεθέντα εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Θέρμου. ΑΔ 1918 Παράρτ. Α' 32-34 μετὰ εἰκόνας τῶν ΠΕ ἀγκυροειδῶν ἀντικειμένων. Μέρους II, Κεφ. II, Δ III.

Γ. ΦΩΚΙΣ - ΛΟΚΡΙΣ

9. ΜΕΛΙΔΟΝΙ. Ἐκ τοῦ πετρώδους ὑψώματος Κάστρο, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐβοϊκοῦ περὶ τὸ ἐν χιλιόμετρον ΒΔ. τοῦ χωρίου Μελιδόνι, συνελέγησαν πιθανὰ ΠΕ, ΜΕ καὶ ΥΕ III Α-Β όστρακα. Λείψανα ὀχυρωματικοῦ τείχους κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ λόφου ἐνδέχεται νὰ εἶναι ΥΕ. Ἐπὶ τοῦ λόφου, ὅστις πιθανῶς εἶναι ἡ Λοκρικὴ Ἀλόπη, ὑπάρχουν καὶ όστρακα Κλασσικῶν χρόνων. ΜΕ θέσις 13, ΥΕ 22.
10. ΔΡΥΜΑΙΑ. Νεολιθικὴ θέσις 9. Πιθανὰ όστρακα τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ.
11. ΚΑΤΩ ΑΓΟΡΙΑΝΗ-ΛΙΛΑΙΑ. Ἐκ τῆς περιοχῆς κωνικοῦ λόφου, δυτικῶς τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας Λιλαίας καὶ κατὰ τὴν παρυφὴν τοῦ χωρίου Κάτω Ἀγόριανη (νῦν Λιλαία), ὁ R. HOPE SIMPSON συνέλεξε τὸ 1959 όστρακα τῶν τριῶν περιόδων τοῦ Χαλκοῦ παρεμφερῆ πρὸς τὰ εὐρεθέντα εἰς Δρυμαίαν. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 136-137 ἀριθ. 463. ΜΕ θέσις 16, ΥΕ 28.
12. ΕΛΑΤΕΙΑ. Νεολιθικὴ θέσις 12. ΠΕ κεραμικὴ εκ τῆς τοποθεσίας (γ). Μέρους II, Κεφ. II, Γ II, Δ IV.
13. ΜΑΝΕΣΙ. Νεολιθικὴ θέσις 13. Ἐν ἐγγάρακτον ΠΕ όστρακον Κυκλαδικοῦ τύπου. Μέρους II, Κεφ. II, Γ III.
14. ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ. Νεολιθικὴ θέσις 14. ΠΕ δεδομένα πασῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρους II, Κεφ. II, Α I, Β I, Γ IV, Δ V.
15. ΛΑΡΥΜΝΑ. Νεολιθικὴ θέσις 15. ΠΕ όστρακα.

16. ΣΧΙΣΤΗ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1907, 110. ΑΕ 1908, σ. 65, 91, εικ. 12 (3), παρένθ. πίν. β' αριθ. 6, 9, 15-17, 21-23. REG 1912, 262. P-T 202. FIMMEN, 5. SCHÖBER, Phokis, 45. ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Έπ., 65. Memnon 1908, 97-98. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 130, αριθ. 442.

"Αποψις τῆς θέσεως: Memnon 1908, σ. 97 εικ. 2.

Παρά τὴν ὑπὸ τοῦ ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ (X 5. 3) μνημονευομένην Σχιστὴν ὁδὸν (νῦν Στενὴ) μεταξὺ Παρνασσοῦ καὶ Κίρφυος καὶ ἐπὶ τοῦ βραχέως λόφου τοῦ μνημείου τοῦ Μέγα, ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ ἐνήργησε τὸ 1907 μικρὰν σκαφὴν καὶ εὔρε «πλεῖστα λείψανα οἰκίσεων προϊστορικῶν», ἐγγάρακτον ἢ ἐμπέστον κεραμικὴν καὶ ἀγκυροειδῆ πῆλινα ἀντικείμενα ΠΕ προφανῶς χρόνων. Ὁ R. HOPE SIMPSON (GAMS σ. 130 ἀριθ. 442) ἀναφέρει τὴν θέσιν ὡς ΜΕ καὶ πιθανῶς Νεολιθικὴν καὶ ΥΕ χωρὶς νὰ μνημονεύῃ εὐρήματα. Μέρους II, Κεφ. II, Α II, Γ V, Δ VI.

17. ΚΙΡΡΑ. Βιβλιογραφία: JHS 1929, 89-95. BCH 1937, 457-461, 1938, 469-470. L. DOR-J. JANNORAY-H. καὶ M. EFFENTERRE, Kirrha, Étude de préhistoire Phocidienne, Paris 1960 (= Kirrha). ÅLIN, 132. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 132 ἀριθ. 449. CAH τόμ. I, κεφ. 10 (1965), χάρτ. 3.

Ἡ θέσις εἶναι λόφος καλούμενος Μαγούλα ἐγγὺς τοῦ χωρίου Ξεροπήγαδο (νῦν Κίρρα), κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τοῦ Κρυσταίου Κόλπου καὶ περὶ τὰ δύο χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τῆς Ἰτέας (Χάρτην τῆς περιοχῆς ἰδὲ ἐν Kirrha, πίν. II).

Ὡς προϊστορικὴ ἐμνημονεύθη τὸ πρῶτον ἡ θέσις ὑπὸ τοῦ O. DAVIES, ὅστις ἀναφέρει ἐξ αὐτῆς Νεολιθικὰ καὶ τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ ὄστρακα καὶ ΠΕ, ΜΕ καὶ ΥΕ χαλκουργικὰς ἐγκαταστάσεις. JHS 1929, 89-95.

Ἡ θέσις ἠρευνήθη δι' ἀνασκαφῆς δοκιμαστικῶς τὸ 1936 (BCH 1936, 467) καὶ συστηματικῶς τὰ ἔτη 1937-1938 ὑπὸ τῶν L. DOR, J. JANNORAY, H. καὶ M. EFFENTERRE.

Ἡ προϊστορικὴ ἐπίχωσις ἐν τῇ θέσει εἶχε μέγιστον πάχος 7 περίπου μέτρων ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης (Kirrha, πίν. IV). Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ κατωτέρου στρώματος τῆς ἐπιχώσεως ταύτης, πάχους 1 μ., δὲν κατέστη δυνατόν νὰ συντελεσθῇ ἕνεκα ὑπογείων ὑδάτων, τὸ δὲ περιεχόμενον τῶν βαθυτέρων ἀνασκαφέντων στρωμάτων ἦτο ΠΕ III χρόνων. Νεολιθικὰ ὄστρακα ἢ συστηματικὴ ἀνασκαφὴ δὲν ἔφευρεν εἰς φῶς (Kirrha, 20, 65). Ὁ S. S. WEINBERG ἐν τούτοις ἀναφέρει (CAH τόμ. I, κεφ. 10 (1965), χάρτης 3 ἀριθ. 63) τὴν θέσιν ὡς νεολιθικήν.

Τῆς ΠΕ περιόδου λείψανα συνηντήθησαν ἀπὸ τοῦ δευτέρου μέτρου τῆς ἐπιχώσεως ἄνωθεν τοῦ στερεοῦ ἐδάφους, εἰς δὲ σημεῖον ἐχώρησεν ἡ ἀνασκαφή ἀπεκάλυψε ΠΕ III λείψανα, ὡς ἐλέχθη, εἶχον ὅμως ἀρχίσει νὰ ἔρχονται εἰς φῶς καὶ ΠΕ II ὄστρακα, ὅτε διεκόπη ἡ ἀνασκαφή. Τὸ ἀνασκαφὲν ΠΕ III στρῶμα περιεῖχεν ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, μίαν ταφήν, κεραμικὴν καὶ μικρὰ ἀντικείμενα, ἐκαλύπτετο δὲ ἄνωθεν ὑπὸ στρώματος τέφρας καὶ ἀνθράκων δηλοῦντος ἐνδεχομένως βιαίαν διὰ πυρὸς καταστροφὴν τοῦ οἰκισμοῦ κατὰ τὸ τέλος τῆς ΠΕ περιόδου (Kirrha, 30 ὑποσημ. 3). Μέρος II, Κεφ. II, Α III, Β II, Γ VI, Δ VII.

Ἡ ΜΕ περίοδος ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπομένων 4 μ. τῆς ἐπιχώσεως, ἀποτελούμενον ἀπὸ 5 ἀρχιτεκτονικὰς φάσεις, ταφάς, κεραμικὴν καὶ μικρὰ εὐρήματα (Kirrha, σ. 29 ὑποσημ. 2, σ. 31, πίν. IV). ΜΕ θέσις 26.

Τῆς ΥΕ περιόδου λείψανα περιεῖχε τὸ ὑπολειπόμενον ἀνώτερον στρῶμα τῆς ἐπιχώσεως, πάχους 1 μ., μεθ' ὃ ἠκολούθουν λείψανα τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς (Kirrha, 16). ΥΕ θέσις 42.

Ὁ προϊστορικὸς οἰκισμὸς τῆς θέσεως ἐξετείνετο πλέον τῶν 200 μ. ἀνατολικῶς καὶ δυτικῶς τοῦ λόφου καὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀκτῆς (Kirrha, 35). Ἡ ὑπαρξίς μεταλλείων κασσιτέρου εἰς τὴν θέσιν ἔχει ἀμφισβητηθῇ (R. J. FORBES, Metallurgy in Antiquity, Leiden 1950, 244. Kirrha, σ. 20 ὑποσημ. 1).

18. ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ. Βιβλιογραφία: BCH 1947-48, 53-54, 1963, 837-838, 1964, 559-568. Locriens I, 159-162. Kirrha, 20-21. AE 1956 Χρον. 22-23. DESBOROUGH, LMTS 125, ÅLIN, 133. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 133 ἀριθ. 450.

Ἀποψις τῆς τοποθεσίας (α) BCH 1963, σ. 838 εἰκ. 1-2, τῆς θέσεως (β) μετὰ χάρτου BCH 1947-48, σ. 51-52 εἰκ. 2-3, τῆς θέσεως (γ) μετὰ χάρτου AE 1956 Χρον., σ. 22 εἰκ. 1.

Αἱ ἐπόμεναι τρεῖς προϊστορικαὶ θέσεις ἔχουν γίνει γνωσταὶ ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Γαλαξειδίου:

(α) Μικρὸς πετρώδης λόφος, μήκους 150-200 μ. κείμενος περὶ τὰ 800 μ. νοτίως τοῦ Γαλαξειδίου καὶ καλυπτόμενος ὑπὸ ἐπιχώσεως πάχους 0.30-1 μ., ἀνεσκαφὴ κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς παραλιακῆς ὁδοῦ Γαλαξειδίου-Ναυπάκτου καὶ παρέσχε ΠΕ I-II ὄστρακα καὶ μικρά τινα ἀντικείμενα. BCH 1963, 837-838, 1964, 559-568.

(β) Δοκιμαστικὴ σκαφή ἐπὶ τῆς νήσου Ἀψηφίας ἀνατολικῶς τοῦ Γαλαξειδίου ὑπὸ τῶν L. LERAT καὶ F. CHAMOUX τὸ 1946 συνηντήσεν εἰς βάθος 1.20 μ. ΠΕ στρῶμα πάχους 1 μ. περίπου καλυπτόμενον ὑπὸ λειψάνων τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς. Τὸ ΠΕ στρῶμα περιεῖχε

ΠΕ I-II κεραμικήν καὶ μικρὰ εὐρήματα. BCH 1947-48, 53-54. Locriens I, 159-162. Kirrha, 20-21.

(γ) Ἐπὶ τοῦ μικροῦ λόφου Νησάκι, ὅστις κατὰ τὸ 3ον χιλιόμετρον τῆς παραλιακῆς ὁδοῦ ἀπὸ Γαλαξειδίου πρὸς Ἀγίους Πάντας προβάλλεται ὡς χερσόνησος εἰς τὸν ὄρμον Ἀνεμοκάμπι, ὁ Ε. ΜΑΣΤΡΟΚΩΣΤΑΣ συνέλεξε τεμάχια ὀψιανοῦ. ΑΕ 1956 Χρον., 22-23. Ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Γαλαξειδίου ἐπίσης ἀναφέρονται ὅτι προέρχονται δύο ὙΕ III Γ ἀγγεῖα μνημονευόμενα ὑπὸ τοῦ L. LERAT (Locriens I, 159) καὶ τοῦ DESBOROUGH (LMTS 125). ὙΕ θέσις 45. Μέρους II, Κεφ. II, Γ VII, Δ VIII.

Δ. ΒΟΙΩΤΙΑ

19. ΠΟΛΥΓΥΡΑ. Νεολιθική θέσις 20. ΠΕ ὄστρακα.

20. ΠΥΡΓΟΣ. Νεολιθική θέσις 21. ΠΕ ὄστρακα.

21. ΧΑΙΡΩΝΕΙΑ. Νεολιθική θέσις 22. Ἡ θέσις ἀναφέρεται ὡς ΠΕ ὑπὸ τοῦ R. HOPE SIMPSON (GAMS σ. 129 ἀριθ. 439) χωρὶς νὰ μνημονεύωνται εὐρήματα.

22. ΟΡΧΟΜΕΝΟΣ. Νεολιθική θέσις 23. ΠΕ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, κεραμική καὶ μικρὰ εὐρήματα. Μέρους II, Κεφ. II, Α IV, Γ VIII, Δ IX.

23. ΧΑΛΙΑ. Νεολιθική θέσις 25. ΠΕ ὄστρακα ἐξ ἀμφοτέρων τῶν τοποθεσιῶν, Λιθοσωροῦ καὶ Ἀγίου Μηνᾶ ὡς καὶ μικρὰ τινα ἀντικείμενα ἐκ τοῦ Λιθοσωροῦ. Μέρους II, Κεφ. II, Δ X.

24. ΣΤΡΟΒΙΚΙ. Βιβλιογραφία: LAAA 1935, 202 ἐξ. PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften, I (2), 742 ἀριθ. 162. AA 1940, 186. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 115 ἀριθ. 400.

Μικρὸς πετρώδης λόφος νοτίως τοῦ χωρίου Στροβίκι κατὰ τὴν ὁχθὴν τῆς λίμνης Κωπαίδος ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὁποίου συνελέγησαν ὄστρακα τῶν τριῶν περιόδων τοῦ Χαλκοῦ. Ἐπὶ τῆς βορείου κλιτύος τοῦ λόφου σῶζονται λείψανα θεμελιώσεων δύο ὀχυρωματικῶν περιβόλων ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ διακρίνονται ὀρθογώνιοι ἐξ ὀρθίων πλακῶν ΜΕ τάφοι. ΜΕ θέσις 36, ὙΕ 61.

25. ΒΛΙΧΑ. Νεολιθική θέσις 27. ΠΕ ὄστρακα, τοῦχοι καὶ ὀχύρωσις ἀβεβαίου χρονολογίας. Μέρους II, Κεφ. II, Α V.

26. ΚΑΛΑΜΙ. Βιβλιογραφία: ΑΔ 1916, 258. BSA 1923-25, 42. BCH 1946, 634. AA 1940, 184-185. PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften τόμ. I (2), 473 688. ÅLIN, 121. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 119 ἀριθ. 411.

Ἀποψις : AA 1940, 181-182 εἰκ. 37.

Ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ γηλόφου Λυῶμα, παρὰ τὸ χωρίον Καλάμι ΝΑ. τῆς Λεβαδείας καὶ κατὰ τὸ σημεῖον ἐξόδου ἀτραποῦ ἀγούσης ἐκ τοῦ Κορινθιακοῦ διὰ τοῦ Ἑλικῶνος εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ὀρχομενοῦ, συνελέγησαν ΠΕ, ΜΕ καὶ ΥΕ ὄστρακα ὡς καὶ ὄστρακα ἀγγείων τῶν ἱστορικῶν χρόνων. ΑΔ 1916, 258. BSA 1923-25, 42. AA 1940, 184-185. ΜΕ θέσις 38, ΥΕ 66.

27. ΑΓΟΡΙΑΝΗ. Ἐπὶ ὑψώματος παρὰ τὸ χωρίον Ἀγόριανη καὶ κατὰ τὸ ἀριστερὸν τῆς ἀμαξίτης ὁδοῦ Θηβῶν-Λεβαδείας συνελέγησαν λίθιναι ἀξῖναι καὶ ἄλλα προϊστορικά ἐργαλεῖα καθὼς καὶ πιθανὰ ΠΕ ὡς καὶ ΥΕ III ὄστρακα. PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften τόμ. I (2), σ. 40 ἀριθ. 140. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 119 ἀριθ. 410. ΥΕ θέσις 67. Μέρος II, Κεφ. II, Δ XI.

28. ΑΙΚΕΡΙ. Ἡ θέσις εἶναι μικρὸς λόφος προβαλλόμενος ὡς χερσόνησος ἐν τὸς τῆς λίμνης Ὑλικῆς (Λικέρι) εἰς ἀπόστασιν πορείας μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας βορείως τῶν Θηβῶν καὶ ἀνατολικῶς τῆς κοινῆς ἐκβολῆς εἰς τὴν λίμνην τῶν ποταμῶν Θεσπιοῦ καὶ Ἰσμηνοῦ.

Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λόφου ὁ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ παρετήρησε τὸ 1931 κιβωτιοσχήμους καὶ κυκλωτερεῖς ΠΕ τάφους καὶ συνέλεξε κεραμικὴν καὶ μικρὰ τινα εὐρήματα τῶν τριῶν περιόδων τῆς ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ. ΠΑΑ 1931, 274-276. ΜΕ θέσις 39, ΥΕ 68. Μέρος II, Κεφ. II, Β III, Γ IX, Δ XI.

29. ΑΛΙΑΡΤΟΣ. Νεολιθικὴ θέσις 28. ΠΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας συλλεγέμενα ὑπὸ τοῦ R. HOPE SIMPSON (GAMS σ. 119 ἀριθ. 409) τὸ 1959.

30. ΚΑΣΤΡΑΚΙ-ΜΕΔΕΩΝ. Βιβλιογραφία: AM 1938-39, 177-185. RE XX1 (1941) 1308-1309. PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften τόμ. I (2), 494, 685. ÅLIN, 121. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 118 ἀριθ. 407.

Διάγραμμα τῆς θέσεως ἐν AM 1938-39, πίν. 71.

(α) Ἐξ ἐνὸς πετρώδους λόφου, ἐπιφανείας 300 περίπου τετραγωνικῶν μέτρων καὶ ὕψους ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πέριξ ἐδάφους 28 μ.,

κειμένου δὲ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς Κωπαΐδος καὶ ἀποτελοῦν-
τος παραφυάδα τοῦ Φυκίου ὅρους τοῦ χωρίζοντος τὴν Κωπαΐδα ἀπὸ
τῆς πεδιάδος τῶν Θηβῶν, συνελέγησαν ὅστρακα τῶν τριῶν περιόδων
τοῦ Χαλκοῦ, ἐν οἷς ἐπλεόναζον τὰ ΜΕ. Ἡ θέσις ταυτίζεται πρὸς τὴν
βοιωτικὴν πόλιν Μεδεῶνα (AM 1938-39, 180). ΜΕ θέσις 41, ΥΕ 70.

(β) Ἐν ΥΕ νεκροταφεῖον ἔχει παρατηρηθῇ ἐπὶ τῆς δυτικῆς κλι-
τύος τοῦ Σφιγγίου (ἢ Φυκίου) ὅρους ἐγγὺς τῆς προηγουμένης θέσεως.
R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 118 ἀριθ. 407

(γ) Ἐπὶ τοῦ λόφου Καλιμπάκι παρὰ τὴν Δαύλωσιν παρατηρήθη-
σαν ΥΕ ὅστρακα καὶ λείψανα οἰκιῶν. R. HOPE SIMPSON, GAMS
σ. 118 ἀριθ. 407. ΥΕ θέσις 70.

31. ΚΑΖΑΡΜΑ - ΟΓΧΗΣΤΟΣ. Ἐκ τῆς ἐπιφανείας μικροῦ κυκλοτεροῦς λό-
φου κατὰ τὴν βόρειον πλευρὰν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Θηβῶν-Λεβαδείας
καὶ εὐθὺς ὡς αὕτη εἰσέρχεται εἰς τὴν λεκάνην τῆς Κωπαΐδος, γνωστοῦ
ὡς Καζάρμα ἐκ τῆς ἐπὶ τῆς κορυφῆς του ἡρειπωμένης ἀγροικίας, οἱ
R. HOPE SIMPSON καὶ J. F. LAZENBY συνέλεξαν ΠΕ, ΜΕ καὶ ΥΕ
III A-B ὅστρακα (JHS 1962, Arch. Rep. 31). Ἡ θέσις γνωστὴ ἐκ
τῶν παρ' αὐτὴν κειμένων ἱστορικῶν λειψάνων (FRAZER, Paus. V, 139.
PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften τόμ. I (2), 742
ἀριθ. 172), ἀπετέλει ἴσως τὸ κέντρον τῆς ἀρχαίας Ὀγχηστοῦ. R. HOPE
SIMPSON, GAMS σ. 118-119 ἀριθ. 408. ΜΕ θέσις 42, ΥΕ 71.

32. ΔΡΑΜΕΣΙ-ΥΡΙΑ. Νεολιθικὴ θέσις 29. ΠΕ ὅστρακα.

33. ΔΡΙΤΣΑ-ΕΛΕΩΝ. Ἐκ τῆς ἐπιφανείας λόφου παρὰ τὸ χωρίον Ἐλεῶν
(πρῶν Δρίτσα), μήκους 200 μ. ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. καὶ πλάτους 120 μ.,
ἔχοντος ἀποτόμους τὰς πλευρὰς προσитоῦ δὲ ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς μό-
νον κλιτύος, ὅπου φέρει λείψανα ἀρχαϊκῆς ὀχυρώσεως, συνελέγησαν
ὅστρακα τῶν τριῶν περιόδων τοῦ Χαλκοῦ, ὡς καὶ ἀρχαϊκά, κλασσικά
καὶ ἐλληνιστικά. FIMMEN, 6. RE Suppl. VI, 609. PHILIPPSON-KIR-
STEN, Griechische Landschaften, τόμ. I (2), 742 ἀριθ. 209. FRAZER,
Paus. V, 63. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 125-126 ἀριθ. 427. ΜΕ
θέσις 44, ΥΕ 75.

34. ΘΗΒΑΙ. Νεολιθικὴ θέσις 30. ΠΕ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, ταφαί, κεραμι-
κὴ καὶ μικρὰ εὐρήματα. Μέρος II, Κεφ. II, A VI, B IV, Γ X, Δ XII.

35. ΘΕΣΠΙΑΙ. Νεολιθικὴ θέσις 31. ΠΕ ὅστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας.

36. ΕΥΤΡΗΣΙΣ. Νεολιθική θέσις 32. ΠΕ δεδομένα πασῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρος II, Κεφ. II, A VII, B V, Γ XI, Δ XIII.
37. ΛΙΒΑΔΟΣΤΡΟ. Ἐκ τῆς νοτίας κλιτύος τοῦ μικροῦ ὠχυρωμένου λόφου τοῦ Λιβαδόστρο, κατὰ τὸ πέρας μικρᾶς ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κοιλάδος, εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῆς ὁποίας κεῖνται τὰ ἱστορικὰ λείψανα τῆς Κρεῦσιδος, ἡ H. GOLDMAN συνέλεξε δύο ΠΕ ὄστρακα (Eutresis, 9), ὁ δὲ W. A. HEURTLEY ME φαῖα καὶ ὠχρὰ μινύεια ὡς καὶ ὙΕ II, ὄστρακον ἐφυραϊκοῦ κυπέλλου (BSA 1923-25, 40. ALIN, 124-125). Ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λόφου συνέλεξαν ἐπίσης ὄστρακα τὸ 1961 τῶν τριῶν περιόδων τοῦ Χαλκοῦ καὶ λεπίδας ὀψιανοῦ οἱ R. HOPE SIMPSON καὶ J. F. LAZENBY, οἵτινες παρετήρησαν καὶ λείψανα δύο τάφων ἐξ ὀρθίων πλακῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου ὡς καὶ πιθανὰ λείψανα ὀχυρώσεως κατὰ τὴν δυτικὴν τούτου πλευράν. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 124 ἀριθ. 422. ME θέσις 52, ὙΕ 89.
38. ΚΑΖΑ-ΕΛΕΥΘΕΡΑΙ. Νεολιθική θέσις 34. Ἐν ΠΕ λίθινον ἀγγεῖον ἐν τῷ Ἑθνικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν. Μέρος II, Κεφ. II, Δ XIV.

E. ΕΥΒΟΙΑ.

39. ΓΟΥΒΕΣ. Ἐπὶ τῆς ΒΑ. κλιτύος τοῦ εἰς ἀπόστασιν πορείας 20 λεπτῶν βορείως τοῦ χωρίου Καστρί, ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ χωρίου Γοῦβες καὶ ἐπὶ τῆς βορείου ἀκτῆς τῆς Εὐβοίας δυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀρτεμισίου, κειμένου λόφου Παλαιόκαστρο ἢ Κάτω Κάστρο συνελέγησαν ΠΕ πιθανὰ ME καὶ ὙΕ ὄστρακα. Ἐπὶ τοῦ λόφου ὑπάρχουν καὶ λείψανα τῶν ἱστορικῶν χρόνων. AEM 1959, 307. 1966, σ. 41-42 ἀριθ. 10. ME θέσις 53, ὙΕ 90. Μέρος II, Κεφ. II, Γ XII.
40. ΑΣΜΗΝΙΟΝ. Νεολιθική θέσις 35. Πιθανὰ ΠΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
41. ΕΛΛΗΝΙΚΟ. Ἐπὶ τοῦ βραχέδους ὑψώματος Χερρονήσι, κειμένου νοτίως τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Νικολάου ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ κατὰ τὸ ΒΑ. ἄκρον τῆς Εὐβοίας καὶ νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀρτεμισίου, συνελέγησαν τρία πιθανὰ ΠΕ ὡς καὶ τινὰ ἀρχαῖα ὄστρακα. Ἄτερα ἀρχαῖα καὶ κλασσικὰ λείψανα ὑπάρχουν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Καστραδάκι (PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften τόμ. I (2), σ. 742 ἀριθ. 14) ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ. BSA 1966, σ. 42 ἀριθ. 11.

42. ΩΡΕΟΙ. (α) Δοκιμαστική σκαφή γενομένη ὑπὸ τοῦ ΘΡΕΨΙΑΔΟΥ ἐπὶ τῆς νοτίας κλιτύος τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ὁρεῶν, ἐχούσης ὕψος 30 μ. καὶ ἐπιφάνειαν 100×135 μ. κειμένης δὲ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς συγχρόνου πόλεως, ἔφερεν εἰς φῶς λεπτὸν προϊστορικὸν στρῶμα, τεταραγμένον κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ περιέχον ΠΕ, ΜΕ καὶ ΥΕ ὄστρακα, καμπυλόγραμμοι τοῖχον καὶ λακκοειδῆ τάφον, τῶν ΜΕ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα χρόνων, περικλείοντα τοὺς σκελετοὺς δύο παιδίων (ΑΕΜ 1959, 307, 310, 313. BSA 1966, σ. 39-40 ἀριθ. 6).

ΠΕ καὶ ΥΕ ὄστρακα ἐκ τῆς βορείου κλιτύος καὶ γεωμετρικά καὶ μεταγενέστερα μέχρι Ρωμαϊκῶν χρόνων ἐκ τῆς νοτίας συνελέγησαν ἐπὶ πλέον τὸ 1939 (BSA 1966, σ. 39 ἀριθ. 6). Ὁψιανὸν καὶ ΜΕ, ΥΕ III B, γεωμετρικά, κλασσικά καὶ ἐλληνιστικά ὄστρακα συνέλεξε τὸ 1959 ἐκ τῆς θέσεως ὁ R. HOPE SIMPSON (GAMS σ. 167 ἀριθ. 561).

(β) Ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Πύργος κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς ἀκτῆς τῶν Ὁρεῶν συνελέγησαν χονδροειδῆ, ΠΕ ἢ ἐνδεχομένως νεολιθικά, ὄστρακα καὶ πιθανῇ βάσει ΥΕ κύλικος. BSA 1966, σ. 41 ἀριθ. 7. ΜΕ θέσις 54, ΥΕ 92. Μέρος II, Κεφ. II, Γ XIII.

43. ΙΣΤΙΑΙΑ. Νεολιθικὴ θέσις 36. ΠΕ ὄστρακα ἐκ τῶν τοποθεσιῶν (β) Ἀγίας Παρασκευῆς, κατὰ τὸ δεξιὸν τῆς ὁδοῦ πρὸς Ἀγριοβότανον, καὶ (γ) κατὰ τὸ ἀριστερὸν τῆς αὐτῆς ὁδοῦ.

44. ΒΑΣΙΛΙΚΑ. Νεολιθικὴ θέσις 37. ΠΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους Μέρος II, Κεφ. II, Γ XIV.

45. ΧΗΡΟΝΗΣΙ. Ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ μικροῦ λόφου Χηρονήσι, ὕψους 30 μ., κειμένου ἐπὶ τῆς ΒΔ. ἀκτῆς τῆς Εὐβοίας συνελέγησαν ΠΕ ὄστρακα καὶ ὀψιανὸς ὑπάρχουν δὲ καὶ γεωμετρικά, ἀρχαϊκά καὶ κλασσικά ὄστρακα καὶ ἄλλα λείψανα ἐπὶ τοῦ λόφου. BSA 1966, σ. 38-39 ἀριθ. 4.

46. ΛΙΧΑΣ. Ἐκ τοῦ περὶ τὰ 4 χιλιόμετρα δυτικῶς τοῦ χωρίου Λιχᾶς κειμένου λόφου Καστρί (ἄποψις BSA 1966, πίν. 9a), ἔχουν συλλεγῆ ΠΕ, ΜΕ, ΥΕ περιλαμβανομένων καὶ ΥΕ III B, γεωμετρικά, κλασσικά καὶ ἐλληνιστικά ὄστρακα. Ἐν CΑΗ τόμ. I κεφ. 10, (1965) χάρτης 3 ἀριθ. 67 ἡ θέσις ἀναφέρεται καὶ ὡς νεολιθικὴ ἀλλ' ἡ πρόσφατος ἐπανεξέτασις αὐτῆς (BSA 1966, σ. 37 ἀριθ. 2) δὲν ἐπεβεβαίωσε τὴν νεολιθικὴν κατοίκησίν της. Ἡ θέσις ταυτίζεται πρὸς τὸ ἀρχαῖον Δῖον. ΠΑΕ 1912, 140. PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften τόμ. I (2), 570. BSA 1952, σ. 60 ὑποσημ. 14b. ÅLIN, 127. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 166-167 ἀριθ. 560. BSA 1966, σ. 37 ἀριθ. 2.

ΜΕ θέσις 55, ΥΕ 94. Μέρος II, Κεφ. II, Γ XV.

47. ΓΙΑΛΤΡΑ. Νεολιθική θέσις 38. ΠΕ ὄστρακα, ἐν οἷς καὶ τεμάχια κυπέλων μετὰ προχοῆς (sauce-boats). Μέρος II, Κεφ. II, Γ XVI.
48. ΡΟΒΙΕΣ. Νεολιθική θέσις 40. ΠΕ ὄστρακα καὶ μικρὰ εὐρήματα ἐκ τῶν τοποθεσιῶν (α) ἐντὸς τοῦ χωρίου, (β) τοῦ ὑψώματος τοῦ Ἀγίου Ἡλίου, (γ) περὶ τὸ 1,5 χιλιόμετρον ΒΑ. τῶν Ροβιῶν καὶ (δ) περὶ τὰ 400 μ. ἀνατολικῶς τῆς τοποθεσίας (γ), Μέρος II, Κεφ. II, Γ XVII, Δ XV.
49. ΣΤΡΟΦΥΛΙΑ. Ἐκ τοῦ περὶ τὸ 1 χιλιόμετρον δυτικῶς τῆς Στροφυλιᾶς καὶ νοτίως τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς Λίμνην λόφου, τοῦ ὠχυρωμένου εἰς ἱστορικοὺς χρόνους, συνελέγησαν ΠΕ, κλασσικά, ρωμαϊκά καὶ μεσαιωνικά ὄστρακα. BSA 1966, σ. 46 ἀριθ. 17.
50. ΚΗΡΙΝΘΟΣ. Νεολιθική θέσις 41. ΠΕ ὄστρακα ἐκ τῶν τοποθεσιῶν (α) τὸ παρὰ τὴν Κρύαν Βρύσιν Καστρί καὶ (γ) τὸν Ἀγιον Ἡλίαν.
51. ΔΑΦΝΗ. (α) Ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὠχυρωμένου λόφου Στεφανιοῦ περὶ τὸ 1 χιλιόμετρον νοτίως τοῦ χωρίου Δάφνη συνελέγησαν ἀκαθορίστου χρονολογίας προϊστορικά ὄστρακα καὶ ὀψιανός. BSA 1966, σ. 46 ἀριθ. 18.
(β) Ἐκ τινος τοποθεσίας κειμένης ἐγγὺς πηγῆς περὶ τὸ 1 χιλιόμετρον ΒΔ. τῆς προηγουμένης θέσεως καὶ ἐγγὺς τοῦ χωρίου Μυρτιᾶς συνελέγησαν ΠΕ ὄστρακα καὶ ὀψιανός. BSA 1966, σ. 46 ἀριθ. 18a.
52. ΛΙΜΝΗ. Νεολιθική θέσις 42. ΠΕ ὄστρακα ἐκ τῆς τοποθεσίας (α) τῶν βορείως τῆς Λίμνης Καστριῶν. Μέρος II, Κεφ. II, Γ XVIII.
53. ΠΟΛΙΤΙΚΑ. Νεολιθική θέσις 44. ΠΕ ὄστρακα ἐκ τῆς τοποθεσίας (α) μετὰ τὸ τῶν Πολιτικῶν καὶ τοῦ Φάρου τοῦ Μνήματος, καὶ (β) Καυκάλας. Μέρος II, Κεφ. II, Γ XIX.
54. ΜΑΚΡΥΚΑΠΑ. Ἐντὸς τοῦ χωρίου Μακρυκάπα, ΒΑ. τῶν Ψαχνῶν, εὐρέθησαν τυχαίως κιβωτιόσχημοι ΠΕ τάφοι, ἐξ ὧν προέρχονται τρία λίθινα ἀγγεῖα ἀποκείμενα ἐν τῷ Μουσείῳ Χαλκίδος. Λίθινα ἀγγεῖα καὶ θραύσματα ὀψιανοῦ εὐρέθησαν ἐπίσης εἰς τὴν ἐγγὺς τοῦ χωρίου κειμένην τοποθεσίαν Χάρμπιζαν (AEM 1959, 308). Ἐν ἀκέφαλον στεατόπυγον εἰδώλιον ἔχει ἀναφερθῇ ὅτι εὐρέθη παρὰ τὸν Ἀγιον Ἀθανάσιον περὶ τὸ 1 χιλιόμετρον ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου. BSA 1966, σ. 53 ἀριθ. 28. Μέρος II, Κεφ. II, Β VI, Δ XVI.

55. ΟΞΥΛΙΘΟΣ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1907, 114-119. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, 24-29. RE Suppl. VI 609. BSA 1952, σ. 49 ύποσημ. 1. σ. 60. ύποσημ. 14b, σ. 64, 73, 75, 88, 93, 1966, σ. 73-74 άριθ. 75-78. ALIN, 126. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 169 άριθ. 569.

Άποψις έν BSA 1966, πίν. 20 c. Διάγραμμα τής περιοχής έν BSA 1966, σ. 73 εικ. 13.

Αί επόμεναι 4 προϊστορικαί τοποθεσίαι έχουν γνωσθή εκ τής περιοχής του Όξυλίθου:

(α) Έκ τής επιφανείας του νοτίως του χωρίου Όξύλιθος, επί τής βορείου όχθης του Άχελφού και εις άπόστασιν 3 περίπου χιλιομέτρων από τής θαλάσσης, κειμένου λόφου Παλαιόκαστρο συνελήγησαν όστρακα των τριών περιόδων του Χαλκού και παρατηρήθησαν όχρωματικά τείχη όμοιάζοντα κυκλώπεια, πάχους 5 μ. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 169 άριθ. 569. BSA 1966, σ. 73 άριθ. 75

(β) Παρά την θέσιν Εύρημα ΒΑ. τής προηγούμενης θέσεως επί τής βορείου όχθης του Άχελφού και περί τά 500 μ. ανατολικώτερον τής επί του ποταμού γεφύρας, ό ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ άνέσκαψε θολωτόν τάφον περιέχοντα 8 ταφάς, άγγεία και μικρά εύρήματα. ΠΑΕ 1907, 114-119. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, 24-29. BSA 1952, 64, 75, 88, 93, 1966, 73-74 άριθ. 76. A. FURUMARK, Myc. Pot. Class., 41, 58.

(γ) Έτερος θολωτός τάφος κατεστράφη υπό έργατων παρά τó χωρίον Παραλία επί τής βορείου όχθης του Άχελφού εις άπόστασιν 1 περίπου χιλιομέτρου από τής θαλάσσης νοτίως του ναού του Αγίου Παντελεήμονος έν τή αύτῃ με τόν προηγούμενον τάφον περιοχῇ. Ό ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ εκ σφάλματος αναφέρει (ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, 29), ότι ό τάφος εύρίσκεται ειγγύς του χωρίου Ένορία. Έκ του περιεχομένου του τάφου κατά πᾶσαν πιθανότητα προέρχεται χαλκοῦν έγχειρίδιον άποκείμενον έν τῷ σχολείῳ του Όξυλίθου. BSA 1966, σ. 74 άριθ. 78.

(δ) Περί τά 500 μ. ανατολικῶς τής Μονῆς Μάντζαρη, κειμένης νοτίως τής Παραλίας και ανατολικώτερον τής άνωτέρω περιγραφείσης τοποθεσίας (α), έχει ανακαλυφθῇ εις ΥΕ III Α θαλαμοειδής τάφος, εκ του περιεχομένου του όποίου τρία άγγεία άπόκινται έν τῷ σχολείῳ του Όξυλίθου. BSA 1952, σ. 60 ύποσημ. 14b, 1966 σ. 75 άριθ. 77.

ME θέσις 62, ΥΕ 105. Μέρος II, Κεφ. II, Γ XX.

56. ΨΑΧΝΑ. Νεολιθική θέσις 45. ΠΕ όστρακα εκ των τοποθεσιών (α) Αγίου Ηλία και (γ) Γλίφας. Μέρος II, Κεφ. II, Γ XXI.

57. ΚΑΘΕΝΟΙ. Νεολιθική θέσις 46. ΠΕ όστρακα.

58. ΟΧΘΩΝΙΑ. Ἐξ ἐνὸς λόφου εἰς τὴν θέσιν Μουρτερί, ἐγγὺς τῆς ἀκτῆς καὶ βορείως τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ τῆς Ὀχθωνιάς, συνελέγησαν δύο πιθανὰ ΠΕ Urfirnis ὅστρακα. BSA 1966, σ. 74 ἀριθ. 79.
59. ΑΥΛΩΝΑΡΙΟΝ. Νεολιθικὴ θέσις 47. ΠΕ ὅστρακα ἐξ ἀμφοτέρων τῶν προϊστορικῶν τοποθεσιῶν τῆς θέσεως, (α) Παλαιόκαστρον καὶ (β) Ἀντῆρες. Μέρος II, Κεφ. II, Γ XXII.
60. MANIKA. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1900, 66, 1906, 167-168. Γ. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων, Ἀθῆναι 1910 (=ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι), σ. 1-20. BSA 1952, σ. 60 ὑποσημ. 14b, 1966 σ. 56-57 ἀριθ. 35. AEM 1959, 292-306. CAH τόμ. I κεφ. 10 (1965) χάρτης 3 ἀριθ. 74. PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften τόμ. I (2), σ. 743 ἀριθ. 35. ÅLIN, 126. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 165 ἀριθ. 556.
- Ἐξ Ἀποψὺς ἐν BSA 1966, πίν. 13 c. Διάγραμμα τῆς περιοχῆς ἐν AEM 1959, σ. 328 εἰκ. 12 καὶ πίν. II.

Ἡ θέσις εἶναι μικρὰ χερσονήσος προβαλλομένη περὶ τὰ 500 μ. ἐντὸς τοῦ Εὐβοικοῦ κόλπου εἰς ἀπόστασιν 5 χιλιομέτρων ΒΔ. τῆς Χαλκίδος καὶ ἀριστερὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς Νέαν Ἀρτάκην. Τὸ μέγιστον πλάτος τῆς χερσονήσου ἀνέρχεται εἰς 175 μ. ἡ δὲ ἐπιφάνεια αὐτῆς ὑπερέχει τῆς θαλάσσης κατὰ 3.50μ.

Ὡς νεολιθικὴν μνημονεύουν τὴν θέσιν ὁ S. S. WEINBERG (CAH τόμ. I, κεφ. 10 (1965) χάρτης 3 ἀριθ. 74) καὶ ὁ R. HOPE SIMPSON (GAMS σ. 165 ἀριθ. 556) χωρὶς νὰ ἀναφέρουν εὐρήματα ἐξ αὐτῆς νεολιθικῆς χρονολογίας ἀλλ' ἡ νέα ἐπανεξέτασις τῆς θέσεως (BSA 1966, σ. 56-57 ἀριθ. 35) οὐδὲν τὸ νεολιθικὸν ἀπέδωκε, διὸ ἡ θέσις δὲν περιελήφθη μεταξὺ τῶν νεολιθικῶν.

Τὰ πρῶτα ἐκ τῆς θέσεως γνωσθέντα προϊστορικὰ δεδομένα ἦσαν ΠΕ θαλαμοειδεῖς τάφοι ἐλθόντες τυχαίως εἰς φῶς τὸ 1900 κατὰ τὴν ἄροσιν τῶν ἀγρῶν ἐκατοντάδας τινὰς μέτρων ἀνατολικῶς τῆς ἀρχῆς τῆς χερσονήσου. Τοὺς τάφους ἠρεύνησε προχείρως κατὰ τὸν χρόνον τῆς εὐρέσεώς των ὁ ΤΣΟΥΝΤΑΣ, ὅστις καὶ μετέφερε τὸ περιεχόμενον των εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν. Συστηματικώτερον ἠρεύνησε τὴν περιοχὴν τῶν τάφων ὁ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ τὰ ἔτη 1905-1906, ὅστις ἀνεγνώρισεν ἐν συνόλῳ, ὑπολογιζομένων καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ ἐρευνηθέντων τάφων, πεντήκοντα ἕνα θαλαμοειδεῖς τάφους. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, 1-10.

Μερικοὺς ἐπὶ πλεόν τάφους κατέστρεψαν ὀχυρωματικὰ ἔργα τῶν στρατευμάτων κατοχῆς κατὰ τὸν Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον τὰ

ἔτη 1941-1944. Τέλος ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ ἐνήργησε μικρὰν δοκιμαστικὴν σκαφὴν τὸ 1955 ἐπὶ τῆς χερσονήσου, ἔνθα ἔκειτο ὁ οἰκισμὸς εἰς ὃν ἀνῆκε τὸ νεκροταφεῖον, καὶ ἀπεκάλυψε ΠΕ καὶ ΜΕ στρώματα, ἐνῶ πολ-
λὰ ΥΕ ὄστρακα ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. ΑΕΜ 1959, 292-306. ΜΕ θέσις 66, ΥΕ 109. Μέρος II, Κεφ. II, Α VIII, Β VII, Γ XXIII, Δ XVII.

61. ΔΟΚΟΣ. Ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ χωρίου Δοκὸς ΒΑ. τῆς Χαλκίδος ἔχουν ἀνα-
φερθῇ αἱ ἐπόμεναι δύο προϊστορικαὶ τοποθεσίαι:

(α) Εἰς τὴν τοποθεσίαν Πετ., ΒΑ. τοῦ χωρίου Δοκὸς, ὁ ΠΑΠΑΒΑ-
ΣΙΛΕΙΟΥ ἠρεύνησε τὸ 1900 κατεστραμμένον θολωτὸν τάφον, γνωστὸν
ὡς Λιθοσωρόν, Μυκηναϊκοῦ τύπου ἀλλ' ἄνευ περιεχομένου, παρ' αὐτὸν
ὅμως εὑρέθη σφραγιδόλιθος μὲ παράστασιν ἀντιλόπης. Εἰς τὴν εἴσο-
δον τῆς θόλου τοῦ τάφου εἶχε κατασκευασθῇ ἑλληνιστικὸς ἢ ρωμαϊ-
κὸς τάφος καλυπτόμενος διὰ καμάρας (ΠΑΕ 1900, 65-66. Ἀθηνᾶ 1891,
612 ὑποσημ. 1. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, 43-45). Ἐκ τῆς περιοχῆς
βορείως τοῦ τάφου συνελέγη ὀψιανὸς, πιθανὰ ΠΕ ΥΕ ὄστρακα.
BSA 1966, σ. 57 ἀριθ. 36.

(β) Ἐκ τῆς περιοχῆς μεταξὺ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Τριάδος καὶ τοῦ
σχολείου τοῦ χωρίου Δοκὸς συνελέγησαν τὸ 1962 ὀψιανὸς καὶ ὄστρακα
«ΜΕ καὶ ΥΕ τύπου». BSA 1966, σ. 60 ἀριθ. 47. ΜΕ θέσις 67, ΥΕ 110.

62. ΧΑΛΚΙΣ. Νεολιθικὴ θέσις 48, ΠΕ ὄστρακα ἐκ τῶν τοποθεσιῶν (α) Κακὴ
Κεφαλὴ, (γ) Περιοχὴ Ἀρεθούσης καὶ (ε) Βάλτος, ὡς καὶ κυκλαδικὸν
εἰδῶλιον ἐκ τῆς τελευταίας θέσεως. Μέρος II, Κεφ. II, Δ XVIII.

63. ΛΑΜΠΟΥΣΑ. Νεολιθικὴ θέσις 50. Πιθανὰ ΠΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφα-
νείας τοῦ ἐδάφους.

64. ΛΕΥΚΑΝΤΙ. Βιβλιογραφία: ΑΑ 1914, 123. FIMMEN, 6. PHILIPPSON-KIRSTEN,
Griechische Landschaften, τόμ. I (2), σ. 743. CAH τόμ.
I κέφ. 10 (1965) χάρτης 3 ἀριθ. 76. ΑΕ 1945-47 Χρον. 9.
ΑΕΜ 1959, 282, 309, 313. ÅLIN, 127. R. HOPE SIMPSON,
GAMS σ. 165 ἀριθ. 554. BCH 1965, 842-847, 1966, 897-903,
1967, 743-747. AJA 1965, 354-355. JHS 1965 Arch. Rep.
16-18, 1966 Arch. Rep. 10-12, 1967 Arch. Rep. 12-13. BSA
1966, σ. 60-61 ἀριθ. 48-51. ΑΔ 1965 (1967), Χρον. 289-291.

Ἀποψις ἐν BSA 1966, πίν. 14 b.

Ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ μικροῦ ὄρμου Λευκαντὶ εἰς τὴν παραλίαν τοῦ
Βασιλικοῦ νοτίως τῆς Χαλκίδος ἔχουν ἀναφερθῇ αἱ ἐπόμεναι 4 προϊστο-
ρικαὶ τοποθεσίαι:

(α) Ἐπὶ τῆς μικρᾶς ράχεως Ξερόπολη, ἐπιφανείας 600×150 μ., ὅπου εἶχον συλλεγῆ ΠΕ, ΜΕ, ΥΕ, πρωτογεωμετρικὰ καὶ γεωμετρικὰ ὄστρακα (ΑΑ 1914, 123. ΑΕΜ 1959, 282, 309, 313), ἡ ἐν Ἀθήναις Βρετανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1964 συστηματικὴν ἀνασκαφικὴν ἔρευναν ἀλλ' ὀλίγα ἔχουν γνωσθῇ ἐκ τῶν ἐτησίων ἀνακοινώσεων περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης (JHS 1965 Arch. Rep. 16-18, 1966 Arch. Rep. 10-12, 1967, Arch. Rep. 12-13. BCH 1965, 842-847, 1966, 897-903, 1967, 743-747). Ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους συνελέγησαν θραύσματα δύο λιθίνων χοανῶν, χρησιμοποιουμένων ἴσως διὰ τὴν κατεργασίαν τοῦ μετάλλου ἢ χρονολόγησις ὅμως τούτων δὲν εἶναι εὐχερής.

Ἡ πληροφορία (ΑΕ 1945-47 Χρον. 9. ΑΑ 1962, 175-176 CAH τόμ. I, κεφ. 10 (1965) χάρτης 3 ἀριθ. 76) ὅτι ἡ θέσις κατωκεῖτο καὶ εἰς Νεολιθικοὺς χρόνους δὲν ἔχει ἐπαληθευθῇ ἔτι ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν ἐν αὐτῇ. BSA 1966, σ. 60-61 ἀριθ. 48. BCH 1967, 747.

Βαθεῖα δοκιμαστικὴ τάφρος ἀνοιγεῖσα ἐπὶ τοῦ λόφου συνήντησε τὸ στερεὸν ἔδαφος εἰς βάθος 8 μ. Ἐκ τοῦ πάχους τούτου τῶν προϊστορικῶν ἐπιχώσεων 1 μ. σχεδὸν ἀντεστοίχει πρὸς τὴν ΠΕ περίοδον, ἕτερον 1 μ. πρὸς τὴν ΜΕ-ΥΕ I, 1.50 μ. πρὸς τὴν ΥΕ II-III Α καὶ 2 μ. πρὸς τὴν ΥΕ III Γ. JHS 1966 Arch. Rep. 12, 1967 Arch. Rep. 12-13.

(β) Ἐκ τοῦ μικροῦ ἀκρωτηρίου περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα ΝΑ. τῆς Ξερόπολης συνελέγησαν ΠΕ, ΜΕ καὶ ΥΕ ὄστρακα. BSA 1966, σ. 61 ἀριθ. 49.

(γ) Ἐπὶ τοῦ λόφου Τούμπα ἡ Παλαιὰ Περιβόλια κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ χωρίου Λευκαντί, ἔνθα κατὰ τὸν Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον ἠνοίχθησαν χαρακώματα, συνελέγησαν ΜΕ, ΥΕ, πρωτογεωμετρικὰ καὶ γεωμετρικὰ ὄστρακα καὶ τετράγωνος, ἐπιτύμβιος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, λίθος. BSA 1966, σ. 61 ἀριθ. 50.

(δ) Τάφοι ΥΕ καὶ Πρωτογεωμετρικῶν χρόνων τοῦ τύπου τῆς θήκης ἔχουν εὑρεθῇ καὶ ἐπὶ τῶν 200 μ. ἀπεχουσῶν τῆς προηγουμένης θέσεως ἔναντι τῆς Ξερόπολης κλιτύων. BSA 1966, σ. 61 ἀριθ. 50. JHS 1965 Arch. Rep. 16.

ΜΕ θέσις 69, ΥΕ 114. Μέρος II, Κεφ. II, Γ XXIV.

65. ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ. Ἐκ τῆς κορυφῆς καὶ τῶν νοτίων κλιτύων χαμηλοῦ βραχώδους λόφου, κειμένου ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἀνατολικώτερον τῆς προηγουμένης θέσεως καὶ νοτίως τῆς ὁδοῦ Χαλκίδος-Ἐρετρίας δυτικῶς δὲ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Βασιλικοῦ, συνελέγησαν ΠΕ, ρωμαϊκὰ καὶ μεσαιωνικὰ ὄστρακα. BSA 1966, σ. 61 ἀριθ. 52.

66. ΕΡΕΤΡΙΑ. Νεολιθική θέσις 51. ΠΕ ὄστρακα ἐκ τῶν τοποθεσιῶν, (α) τῆς ἀκροπόλεως τῆς Ἑρετρίας, (γ) περιοχῆς τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος, (δ) Πεζονησίου, καὶ (ε) Μαγούλας. Μέρος II, Κεφ. II, Γ XXV, Δ XIX.
67. ΑΜΑΡΥΝΘΟΣ. Νεολιθική θέσις 52. ΠΕ κεραμική, ἀρχιτεκτονικά λείψανα εἰς σημεῖον διαβρώσεως ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ ἐδάφους καὶ ἔχνη καταστροφῆς τῆς θέσεως ὑπὸ πυρός. Μέρος II, Κεφ. II, Γ XXVI.
68. ΑΛΙΒΕΡΙΟΝ. Νεολιθική θέσις 53. ΠΕ ὄστρακα ἐκ τῶν τοποθεσιῶν (β) Μεσονησίου, (γ) Μαγούλας, καὶ (δ) Ριζοπύργου καὶ Μακριᾶς Ράχης. Μέρος II, Κεφ. II, Γ XXVII.
69. ΛΕΠΟΥΡΑ. Ἐκ τοῦ χαμηλοῦ λόφου Μαγούλα, ἐπιφανείας $100 \times 50 \mu$., τοῦ κειμένου περὶ τὰ 500 μ. ΝΔ. τοῦ χωρίου Λέπουρα, συνελέγησαν χονδροειδῆ χειροποίητα ἰδίᾳ ὄστρακα, ἐν οἷς ἐν ΠΕ καὶ ἐν ΥΕ ὄστρακον, καὶ τεμάχια σκωρίας μετάλλου (BSA 1966, σ. 71 ἀριθ. 69). ΥΕ θέσις 118.
70. ΚΡΙΕΖΑ. Νεολιθική θέσις 54. Πιθανὰ ΠΕ ὄστρακα.
71. ΔΥΣΤΟΣ. Νεολιθική θέσις 55. ΠΕ ὄστρακα καὶ ὀψιανὸς ἐκ τῆς τοποθεσίας (β) παρὰ τὸ χωρίον Κόσκινα καὶ μία λιθίνη ἀξίνη. Μέρος II, Κεφ. II, Δ XX.
72. ΑΛΜΥΡΟΠΟΤΑΜΟΣ. Ἐκ τοῦ μικροῦ ἀκρωτηρίου Ἁγίου Δημήτριος περὶ τὰ 3,5 χιλιόμετρα δυτικῶς τοῦ χωρίου Ἀλμυροπόταμος συνελέγησαν πυρῆνες, λεπίδες καὶ θραύσματα ὀψιανοῦ ὡς καὶ ὀλίγα χονδροειδῆ προϊστορικά ὄστρακα καὶ ἡ θέσις σημειοῦται ὡς πιθανῶς ΠΕ. BSA 1966, σ. 77, 112 ἀριθ. 87.
73. ΝΕΑ ΣΤΥΡΑ. Νεολιθική θέσις 56. ΠΕ ὄστρακα καὶ τρία κυκλαδικὰ εἰδώλια. Μέρος II, Κεφ. II, Γ XXVIII, Δ XXI.
74. ΜΑΡΜΑΡΙ. ΠΕ ὄστρακα καὶ ὀψιανὸν συνέλεξεν ἐκ τῆς θέσεως ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ. ΑΕΜ 1959, 310. BSA 1966, σ. 60 ἀριθ. 90.
75. ΚΑΡΥΣΤΟΣ. Νεολιθική θέσις 57. ΠΕ ὄστρακα καὶ ὀψιανὸς ἐκ τῆς τοποθεσίας (ε) Ἀγίου Γεωργίου καὶ ἐνδεχομένως ἐξ ἄλλων μετὰ χονδροειδῶν χειροποιήτων ὄστράκων τοποθεσιῶν τῆς περιοχῆς.

76. ΓΕΡΑΙΣΤΟΣ. Ἐκ τοῦ βορειότερου τῶν δύο μικρῶν ἀκρωτηρίων, ἅτινα σχηματίζουν τὸν ὄρμον Πόρτο-Καστρὶ ἢ ἀπλῶς Καστρί, ΝΑ. τῆς Καρύστου συνελέγησαν πιθανὰ ΠΕ ὄστρακα καὶ τεμάχια ὀψιανοῦ. BSA 1966, σ. 82-83 ἀριθ. 92.

ΣΤ. ΑΤΤΙΚΗ.

77. ΑΦΙΔΝΑΙ. Βιβλιογραφία: AM 1896, 385-409. TSOUNTAS-MANATT, 385-386. FIMMEN, 6. BCH 1946, 633. BSA 1947, 8. "Ὅστρακα ἐκ Δεκελείας, σ. 13-14 πίν. Ζ' εἰκ. 17. ÅLIN, 111. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 109 ἀριθ. 380.

"Αποφίς: "Ὅστρακα ἐκ Δεκελείας πίν. Ζ' εἰκ. 17.

Ἡ θέσις εἶναι πετρώδης λόφος, μήκους 200 περίπου μ. πλάτους 100 μ. καὶ ὕψους ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης 365 μ. ἀπὸ δὲ τοῦ πέριξ ἐδάφους 120 μ., καλούμενος Κοτρῶνι καὶ εὕρισκόμενος μεταξὺ τοῦ χωρίου Καπανδρίτι καὶ τῆς λίμνης τοῦ Μαραθῶνος. Ἐπὶ τοῦ λόφου ὑπάρχουν τὰ ἐρείπια μικροῦ ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.

Ὁ λόφος περιεβάλλετο ἀπὸ τεῖχος σωζόμενον εἰς ἐρείπια καὶ καλύπτεται ἀπὸ ὄστρακα τῶν τριῶν περιόδων τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ (BCH 1946, 633) ἔχει δὲ ταυτισθῇ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν τῶν ἀρχαίων Ἀφιδνῶν. AM 1896, 385.

Εἰς ἀπόστασιν πορείας 25 περίπου λεπτῶν τῆς ὥρας νοτίως τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἔτι νοτιώτερον τοῦ χειμάρρου Χαράδρα εὕρσκεται γήλοφος ἐρευνηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ S. WIDE καὶ ὁ ὁποῖος περιεῖχε ME ταφὰς εἰς πίθους, εἰς θήκας ἐξ ὀρθίων πλακῶν καὶ εἰς κιβωτισσῆ-μους μετὰ κτιστῶν τοίχων τάφους. AM 1896, 385-409. ME θέσις 77, YE 124.

78. ΚΑΤΩ ΣΟΥΛΙ. Νεολιθικὴ θέσις 58. ΠΕ ὄστρακα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα.
79. ΜΑΡΑΘΩΝ. Νεολιθικὴ θέσις 59. ΠΕ ὄστρακα ἐκ τοῦ σπηλαίου τοῦ Πανός, μία χαλκῇ ἀξίνῃ ἐκ τῆς αὐτῆς θέσεως καὶ ὄστρακα ἐκ τοῦ Ἀγριελικίου. Μέρος II, Κεφ. II, Δ XXII.
80. ΝΕΑ ΜΑΚΡΗ. Νεολιθικὴ θέσις 61. Ἀσήμαντα ΠΕ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα. Μέρος II, Κεφ. II, Α IX.
81. ΜΕΝΙΔΙ. Νεολιθικὴ θέσις 62. Πιθανὰ ΠΕ ὄστρακα ἐκ τῆς τοποθεσίας βορείως τοῦ προαστείου Νέμεσις.

82. ΜΑΝΔΡΑ. Ἐκ τῆς θέσεως ἔχει γνωσθῇ εἰδώλιον Κυκλαδικοῦ τύπου Memnon du Nord (1896), 68. FIMMEN, 9. Μέρος II, Κεφ. II, Β VIII Δ XXIII.
83. ΕΛΕΥΣΙΣ. Νεολιθική θέσις 63. ΠΕ ὄστρακα καὶ εἰδώλιον Κυκλαδικοῦ τύπου ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἐλευσίνος ἀγνώστου προελεύσεως. Πιθανῶς πρόκειται περὶ τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος εὐρήματος ἐκ Μάνδρας, ἡ τύχη τοῦ ὁποίου ἐπίσης ἀγνοεῖται. Μέρος II, Κεφ. II, Γ XXIX, Δ XXIV.
84. ΠΕΡΑΧΩΡΑ. Νεολιθική θέσις 64. ΠΕ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, κεραμική καὶ μικρὰ εὐρήματα. Μέρος II, Κεφ. II, Α Χ, Γ XXX, Δ XXV.
85. ΧΑΛΑΝΔΡΙ. Μία μικρὰ μαρμαρίνη φιάλη καὶ τὸ κατώτερον μέρος πηλίνου ΠΕ ἀγγείου, συλλεγόμενα ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Χαλανδρίου καὶ προερχόμενα ἴσως ἐκ ΠΕ τάφου, μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ ΘΕΟΧΑΡΗ. Νέον Ἀθήναιον 1955, 288. ΑΑ 1962, 189. Μέρος II, Κεφ. II, Β IX, Δ XXVI.
86. ΡΑΦΗΝΑ. Νεολιθική θέσις 65. ΠΕ δεδομένα πασῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρος II, Κεφ. II, Α XI, Β Χ, Γ XXXI, Δ XXVII.
87. ΑΣΚΗΤΑΡΙΟ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1952, 151, 1954, 104-113, 1955, 109-117. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 59-76. Ἔργον 1954, 12-13, 1955, 30-33. Νέον Ἀθήναιον 1955, 287. ÅLIN, 110. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 107 ἀριθ. 374.

Ἀποφίς : ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 59 εἰκ. 1.

Ἡ θέσις εἶναι μικρὸν τριγωνικὸν ἀκρωτήριον, ἐπιφανείας 5 περίπου στρεμμάτων, ἔχον ἐκάστην πλευρὰν μήκους πλέον τῶν 100 μ. καὶ εὐρισκόμενον περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα νοτίως τῆς Ραφῆνας.

Ἀνεσκάφη ὑπὸ τοῦ ΘΕΟΧΑΡΗ τὰ ἔτη 1953-1955, ἡ δὲ προϊστορική ἐπίχωσις τῆς θέσεως, πάχους ἀπὸ ὀλίγων ἑκατοστῶν μέχρις 1.45 μ., περιεῖχε κυρίως ΠΕ λείψανα πασῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρος II, Κεφ. II, Α XII, Β XI, Γ XXXII, Δ XXVIII.

Τῆς ΥΕ I-III Α περιόδου λείψανα συνηντήθησαν εἰς τινὰ σημεῖα τῆς ἐπιφανειακῆς ἐπιχώσεως πάχους 0.30 μ. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 75-76. ΠΑΕ 1954, 113, 1955, 113. ΥΕ θέσις 135.

88. ΤΣΑΚΟΣ. Τὴν ὑπαρξίν ἐνδὸς ΠΕ οἰκισμοῦ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Τσακὸς ἀνέφερε διὰ βραχέων ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ. Νέον Ἀθήναιον 1955, 288.

89. ΛΟΥΤΡΑΚΙ. Ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Λουτρακίου ἔχουν ἀναφερθῇ αἱ ἐπόμε-
ναι τέσσαρες προϊστορικαὶ τοποθεσίαι:

(α) Ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ ὄρους δυτικῶς τοῦ Λουτρακίου ὁ DUN-
BABIN παρατήρησε μυκηναϊκά, πρωτοκορινθιακά, κορινθιακά καὶ ἀτ-
τικά ὄστρακα. Perachora I, σ. VII-VIII, 17. ÅLIN, 60. R. HOPE
SIMPSON, GAMS σ. 34, ἀριθ. 71.

(β) Ἐκ τοῦ λόφου τῆς Ἀγίας Κυριακῆς κειμένου περὶ τὰ δύο χι-
λιόμετρα ἀνατολικῶς τοῦ Λουτρακίου ὑπάρχουν ἐν τῇ συλλογῇ τῆς ἐν
Ἀθήναις Βρετανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ME καὶ YE III Γ
ὄστρακα (R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 34 ἀριθ. 69). Ὁ GEBAUER
συνέλεξεν ἐκ τῆς θέσεως ὑπομυκηναϊκά ὄστρακα. AA 1938, 269.

(γ) Ἐκ τῆς θέσεως Νταμάρι, κειμένης περὶ τὸ ἐν χιλιόμετρον νο-
τίως τοῦ Λουτρακίου καὶ 50 μ. δυτικῶς τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ συνελέγη-
σαν YE III ὄστρακα. AA 1938, 269. R. HOPE SIMPSON, GAMS
σ. 34, ἀριθ. 70. YE θέσις 139.

(δ) Ἐκ τινος θέσεως καλουμένης Ἀσπρα χόματα, κειμένης με-
ταξὺ τοῦ Λουτρακίου καὶ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ καὶ πλεόν τοῦ
χιλιομέτρου ἀνατολικῶς τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Κορίνθου-Λουτρακίου,
συνελέγησαν ΠΕ, ME καὶ YE ὄστρακα. AA 1938, 269. R. HOPE
SIMPSON, GAMS σ. 34 ἀριθ. 68. ME θέσις 83, YE 139.

90. ΜΕΓΑΡΑ. Βιβλιογραφία: SCHLIEMANN, Tiryns, 94. Myk. Vasen, 83. FIMMEN,
9. AM 1904, 79-100. ΠΑΕ 1934, 50-57. ÅLIN, 114-115.
R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 112 ἀριθ. 390-391.

Ἀποψὺς Νισαίας (Μινώας;). ΠΑΕ 1934, σ. 48 εἰκ. 8.

Προϊστορικὰ λείψανα ἔχουν ἀναφερθῇ ἐκ τῶν κάτωθι δύο τοποθε-
σιῶν ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Μεγάρων:

(α) Ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μεγάρων ἔχουν ἀναφερθῇ κυκλώ-
πεια τείχη, ME καὶ YE I, III, ὄστρακα καὶ πήλινα εἰδώλια. SCHLIE-
MANN, Tiryns, 94. Myk. Vasen, 83. FIMMEN, 9. R. HOPE SIMP-
SON, GAMS σ. 112 ἀριθ. 390.

(β) Ἐπὶ τοῦ κωνικοῦ λόφου μετὰ τοῦ Μέσαιωνικοῦ κάστρου παρὰ
τὸν λιμένα τῆς Νισαίας (νῦν Πάχης) ἀνασκαφαὶ τῶν F. BOELTE καὶ
G. WEICKER τὸ 1904 (AM 1904, 94-95) καὶ τῶν I. ΘΡΕΨΙΑΔΟΥ καὶ
I. ΤΡΑΥΛΟΥ τὸ 1933 (ΠΑΕ 1934, 50-52) ἀπεκάλυψαν ΠΕ, ME, YE,
I-III B, γεωμετρικὰ καὶ τῶν Ἱστορικῶν χρόνων λείψανα. Ἡ θέσις ὑπὸ
τινων ταυτίζεται πρὸς τὴν ἀρχαίαν Μινώαν. BSA 1912-13, 70 καὶ
GAMS σ. 112 ἀριθ. 391. ME θέσις 84, YE 140. Μέρος II, Κεφ. II,
Γ XXXIII, Δ XXIX.

91. ΑΘΗΝΑΙ. Νεολιθική θέσις 66. ΠΕ ἀρχιτεκτονικά λείψανα, κεραμική καὶ μικρὰ ἀντικείμενα. Μέρος II, Κεφ. II, Α XIII, Γ XXXIV, Δ XXX.
92. ΛΟΥΤΣΑ. Νεολιθική θέσις 67. Ἀμφίβολα ΠΕ ἔχνη.
93. ΣΠΑΤΑ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1877, 23-24. Ἀθήναιον 1877, 167-172. AM 1877, 82-84, 261-276. H. SCHLIEMANN, Mykenai (1878), 432-437. BCH 1878, 185-228. Myk.Vasen, 35-37. TSOUNTAS-MANATT, 135. GROPENGIESSER (1907), 8-9, 35-37. KABBADIAS, Προϊστ. Ἀρχ., 303-305. FIMMEN, 6. MONTELIUS, Gr. Préclass. I (1924), 165-168. Zygouries, 221 ὑπόσημ. 1. BCH 1946, 633. BSA 1947, 2-75. RE Suppl. VI, 608. RE XXII2 (1954), 1452. ÅLIN, 109-110. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 107 ἀριθ. 371.

(α) Ἐπὶ τοῦ ΝΑ. τοῦ χωρίου κειμένου λόφου ὁ BLEGEN παρέ-
τηρησε ΠΕ οἰκισμὸν ἐγκαταλειφθέντα μετὰ τὴν ΠΕ περίοδον. Zy-
gouries, σ. 221 ὑπόσημ. 1. RE XXII 2 (1954), 1452.

(β) Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐν ᾧ ἔχουν λαξευθῇ οἱ πρῶτοι
ἐξ Ἀττικῆς γνωσθέντες ὙΕ θαλαμοειδεῖς τάφοι, ὑπάρχουν ὄστρακα
τῶν τριῶν περιόδων τοῦ Χαλκοῦ καὶ θραύσματα ὀψιανοῦ (BCH 1946,
633).

Οἱ δύο ὙΕ θαλαμοειδεῖς τάφοι ἀνεκαλύφθησαν τυχαίως τὸ 1876
καὶ ἐσυλήθησαν μερικῶς ὑπὸ τῶν χωρικῶν, βραδύτερον δὲ ἡρευνήθησαν
ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας διὰ τοῦ ΣΤΑΜΑΤΑΚΗ. ΠΑΕ
1877, 23-24. Ἀθήναιον 1877, 167-172. AM 1877, 82-84, 261-276.
ME θέσις 86, ὙΕ 144.

94. ΚΕΡΑΤΣΙΝΙ. Ἐπὶ τοῦ μικροῦ λόφου τοῦ φέροντος τὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου
Γεωργίου, ἔναντι τοῦ στενοῦ τῆς Σαλαμίνας παρὰ τὸ Κερατσίνι, ὑπῆρ-
χε ΠΕ οἰκισμὸς ἀνασκαφεῖς τυχαίως κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς σιδη-
ροδρομικῆς γραμμῆς Πειραιῶς - Περάματος. Ἀποψὶς τῆς θέσεως ἐν
ΑΕ 1933 Χρον., 6-8 εἰκ. 1.

Τὸ πάχος τῆς προϊστορικῆς ἐπιχώσεως κατὰ τὴν βάσιν τοῦ λό-
φου, ὅπου ἐγένετο ἡ σκαφή διὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν, ἀνῆρχετο
εἰς δύο μέτρα. Ἐκ τῆς τομῆς ταύτης ὁ ΜΠΑΚΑΛΑΚΗΣ συνέλεξε ΠΕ
ὄστρακα καὶ μικρὰ τινα ἀντικείμενα, ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου πα-
ρετήρησε λείψανα τοίχων καὶ συνέλεξε λίθινα ἐργαλεῖα. ΑΕ 1933 Χρον.
7-10. Μέρος II, Κεφ. II, Α XIV, Γ XXXV, Δ XXXI.

95. ΤΡΑΧΩΝΕΣ. Ἐκ τινος τοποθεσίας, παρὰ τὴν πρώτην στάσιν τῶν Τραχώ-
νων σκαφείσης κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ὁδοῦ Βουλιαγμένης, οἱ

J. L. CASKEY καὶ Γ. ΜΥΛΩΝΑΣ συνέλεξαν τὸ 1952 ΠΕ ὄστρακα ἀπο-
τεθέντα εἰς τὴν συλλογὴν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῆς Σχολῆς Κλασ-
σικῶν Σπουδῶν. Aghios Kosmas, σ. 4 ὑποσημ. 19.

Πολυάριθμοι λεπίδες ὀψιανοῦ ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν Τραχῶνων πε-
ριγράφονται ἐν ΑΕ 1956, 73-105. Μέρος II, Κεφ. II, Δ XXXII

Υἑ κεραμικὴ προσερχομένη ἐκ τῆς θέσεως καὶ ἀποκειμένη ἐν τῷ Ἐθνι-
κῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν μνημονεύεται ἐν BSA 1947, 4. ÅLIN, 104. JHS
1962 Arch. Rep. 25. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 102 ἀριθ. 352.
Υἑ θέσις 148.

96. ΒΡΑΥΡΩΝ. Νεολιθικὴ θέσις 68. ΠΕ ὄστρακα καὶ μικρά τινα εὐρήματα.
Μέρος II, Κεφ. II, Γ XXXVI, Δ XXXIII.

97. ΒΡΩΜΟΠΟΥΣΙ. Ἐπὶ τῆς μικρᾶς χερσονήσου Βρωμοπούσι ἢ Πούσι Χα-
μωλῆ κατὰ τὴν παρυφὴν τοῦ ὑψώματος τῆς Περαιτῆς καὶ ἔναντι τῶν
Ἀσπρονησίων ὁ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ εὔρε ΠΕ λείψανα. ΑΑ 1962,
190.

98. ΠΥΡΓΟΣ ΒΡΩΝΑΣ. Ἡ θέσις εἶναι μικρὸς λόφος, ὕψους 10 μ. ὑπεράνω
τῆς ἐπιφανείας τοῦ πέριξ ἐδάφους, φέρων ἐπὶ τῆς κορυφῆς Μεσαιωνι-
κὸν πύργον καὶ εὐρισκόμενος περὶ τὰ τρία χιλιόμετρα βορείως τοῦ Μαρ-
κοπούλου, ἀριστερὰ δὲ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος.

Ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λόφου ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ συνέλεξεν ὄστρακα
τῆς ΠΕ μόνον περιόδου καὶ μικρά τινα εὐρήματα. Γέρας, 140-148.
Μέρος II, Κεφ. II, Γ XXXVII, Δ XXXIV.

99. ΚΑΛΑΜΑΚΙ-ΙΣΘΜΟΥ. Ἐπὶ τοῦ μικροῦ λόφου ἄνωθεν τοῦ χωρίου Κα-
λαμάκι κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου ἐπὶ τῆς
Στερεᾶς Ἑλλάδος, κάτωθεν δὲ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ὑπάρ-
χουν πολυάριθμα ὄστρακα τῶν τριῶν περιόδων τῆς ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ.
Corinth τόμ. I (1), σ. 114 ὑποσημ. 1. ÅLIN, 60. R. HOPE SIMPSON,
GAMS σ. 33 ἀριθ. 67.

Εἰς τὸν οἰκισμὸν τοῦτον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνήκε τὸ ΠΕ νε-
χροταφεῖον τὸ εὐρεθὲν δυτικῶς τοῦ Καλαμακίου καὶ καταστραφὲν κα-
τὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς Κόρινθον τὸ 1956. Ἐκ τῶν
πολυάριθμων συλλεγέντων τεμαχίων συνεπληρώθησαν 17 ΠΕ ἀγγεῖα.
Hesperia 1958, σ. 28 -29, πίν. 12 a-b. ΜΕ θέσις 88, Υἑ 151. Μέρος
II, Κεφ. II, Β XII, Γ XXXVIII.

100. ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ. Βιβλιογραφία: ΠΑΑ 1930, 319-323. AJA 1934, 258-279.
Ἑλλ. Ἀνθρ. Ἐτ. Πρακτ. 1931, 45-53. Hesperia 1945, 292-

295. AE 1952, 117-134. G. MYLONAS, Aghios Kosmas; An Early Bronze Age Settlement and Cemetery in Attika, Princeton 1959 (= Aghios Kosmas). *ÄLIN*, 104-105. DESBOROUGH, LMTS 112. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 102· ἀριθ. 353.

Ἀποψις Aghios Kosmas, εἰκ. 1-2.

Ἡ θέσις εἶναι μικρὸν ἀκρωτήριο τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Σαρωνικοῦ ἐγγὺς τοῦ ἀεροδρομίου τοῦ Ἑλληνικοῦ, ὑπερέχον τῆς θαλάσσης κατὰ μὲν τὸ δυτικὸν ἄκρον 6.25 μ. κατὰ δὲ τὸ ἀνατολικὸν συνεχόμενον μετὰ τῆς ξηρᾶς διὰ στενῆς λωρίδος ἄμμου, ἥτις κατακλύζεται ὑπὸ τῆς θαλάσσης τὸν χειμῶνα. Τὸ ἀκρωτήριο ἔχει ταυτισθῇ πρὸς τὴν Κωλιάδα ἄκραν τοῦ ΗΡΟΔΟΤΟΥ (VIII 96).

Ἀνασκαφὰς ἐν τῇ θέσει ἐνήργησεν ὁ ΜΥΛΩΝΑΣ τὰ ἔτη 1930-1931 καὶ 1951 τὰ δὲ πορίσματα τῆς ἀνασκαφῆς ἐδημοσιεύθησαν τελικῶς τὸ 1959 (Aghios Kosmas).

Ἡ πρώτη κατοίκησις τῆς θέσεως ἀρχεῖται ἀπὸ τῶν ΠΕ χρόνων, πρὸς οὓς ἀντιστοιχεῖ τὸ περιεχόμενον τοῦ κατωτάτου στρώματος τῆς προϊστορικῆς ἐπιχώσεως πάχους 0.20-0.75 μ. Τὸ ΠΕ τοῦτο στρῶμα διακρίνεται εἰς ἀρχαιότεραν φάσιν, ἐκπροσωπούμενην ὑπ' ἐλαχίστων διασωθέντων ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων θεμελιωμένων ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους καὶ ὑπὸ Urlirnis κεραμικῆς, καὶ εἰς σημαντικῶς μακροτέρας διαρκείας νεωτέραν φάσιν, τῆς ὁποίας ἀπεκαλύφθησαν ἀξιόλογα λείψανα πασῶν τῶν κατηγοριῶν. Τὸ τέλος τῆς ΠΕ περιόδου χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἔχνη ἰσχυρᾶς πυρπολήσεως, μεθ' ἧς ἀκολοθεῖ στρῶμα ἄμμου πάχους 0.07 μ. καλύπτον τὰ πυρπολημένα ἐρείπια τοῦ ΠΕ οἰκισμοῦ. Τὸ νεκροταφεῖον τῆς ΠΕ περιόδου τοῦ οἰκισμοῦ εὐρέθη ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἐκατέρωθεν τῆς λωρίδος τῆς ἄμμου, ἥτις συνδέει τὸ ἀκρωτήριο μετὰ τῆς ξηρᾶς. Μέρος II, Κεφ. II, A XVI, B XIII, Γ XXXIX, Δ XXXV.

Τῆς ΜΕ περιόδου εὐρέθησαν τρία μόνον μινύεια ὄστρακα, ἐντὸς τοῦ στρώματος τῆς ἄμμου, ἥτις ἐκάλυπτε τὰ ΠΕ λείψανα, ὥστε προφανῶς ἡ θέσις δὲν κατωκεῖτο κατὰ τὴν ΜΕ περίοδον καὶ διὰ τοῦτο δὲν μνημονεύεται ὡς ΜΕ κατωτέρω. Aghios Kosmas, 11.

Τὸ ΥΕ στρῶμα, πάχους 0.10 μ., περιεῖχε κυρίως ΥΕ III Γ λείψανα καὶ μόνον κατὰ δυτικὸν τμήμα τῆς ἀνασκαφείσης περιοχῆς ὑπὸ τὸ ΥΕ III Γ στρῶμα συνηντήθη καὶ ΥΕ II. Aghios Kosmas, 11. ΥΕ θέσις 152.

Ἀνωθεν τοῦ ΥΕ III Γ στρώματος ἠκολούθει ἐπιφανειακὸν στρῶμα περιέχον ἀνάμεικτα ΥΕ καὶ τῶν Ἱστορικῶν χρόνων ὄστρακα. Aghios Kosmas, 9-13, σχεδ. 3.

101. ΠΟΡΤΟ-ΡΑΦΤΗ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1893, 17. ΑΕ 1895, 193-195, 199-202. JHS 1950, 4. Ἐπετ. Ἑτ. Βυζ. Σπ. 1953, 618-632. Νέον Ἀθῆναιον 1955, 287. ÅLIN, 107.

Χάρτης τῆς περιοχῆς ἐν Ἐπετ. Ἑτ. Βυζ. Σπ. 1953, σ. 631.

Αἱ δύο ἐπόμεναι προϊστορικαὶ θέσεις ἔχουν ἀνακαλυφθῆ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Πόρτο-Ράφτη:

(α) Ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς μικρᾶς χερσονήσου Πούντας κατὰ τὸ μέσον τοῦ ὄρμου τοῦ Πόρτο-Ράφτη συνελέγησαν ΠΕ ὄστρακα καὶ λεπίδες ὀψιανοῦ, μαρτυροῦντα τὴν ὑπαρξίν ΠΕ οἰκισμοῦ ἐν τῇ θέσει. JHS 1950 Arch. Rep. 4. Ἐπετ. Ἑτ. Βυζ. Σπ. 1953, 628-632.

(β) Ἐπὶ τῆς μικρᾶς νησίδος Ραφτοπούλας ἔχουν εὑρεθῆ μαρμαρίνα ἀγγεῖα, προερχόμενα ἴσως ἐκ ΠΕ τάφων, ὡς καὶ ΥἼΕ λείψανα. JHS 1950 Arch. Rep. 4. Νέον Ἀθῆναιον 1955, 287. ΥἼΕ θέσις 154. Μέρος II, Κεφ. II, Β XIV, Γ XL, Δ XXXVI.

102. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΝ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1894, 20-21. ΑΕ 1895, 202-221. ΑΔ 1927-28 Παράρτ. 59-60. BSA 1947, 6-7. Νέον Ἀθῆναιον 1955, 285-287. ΑΑ 1962, 189. ÅLIN, 107, R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 105 ἀριθ. 364-366.

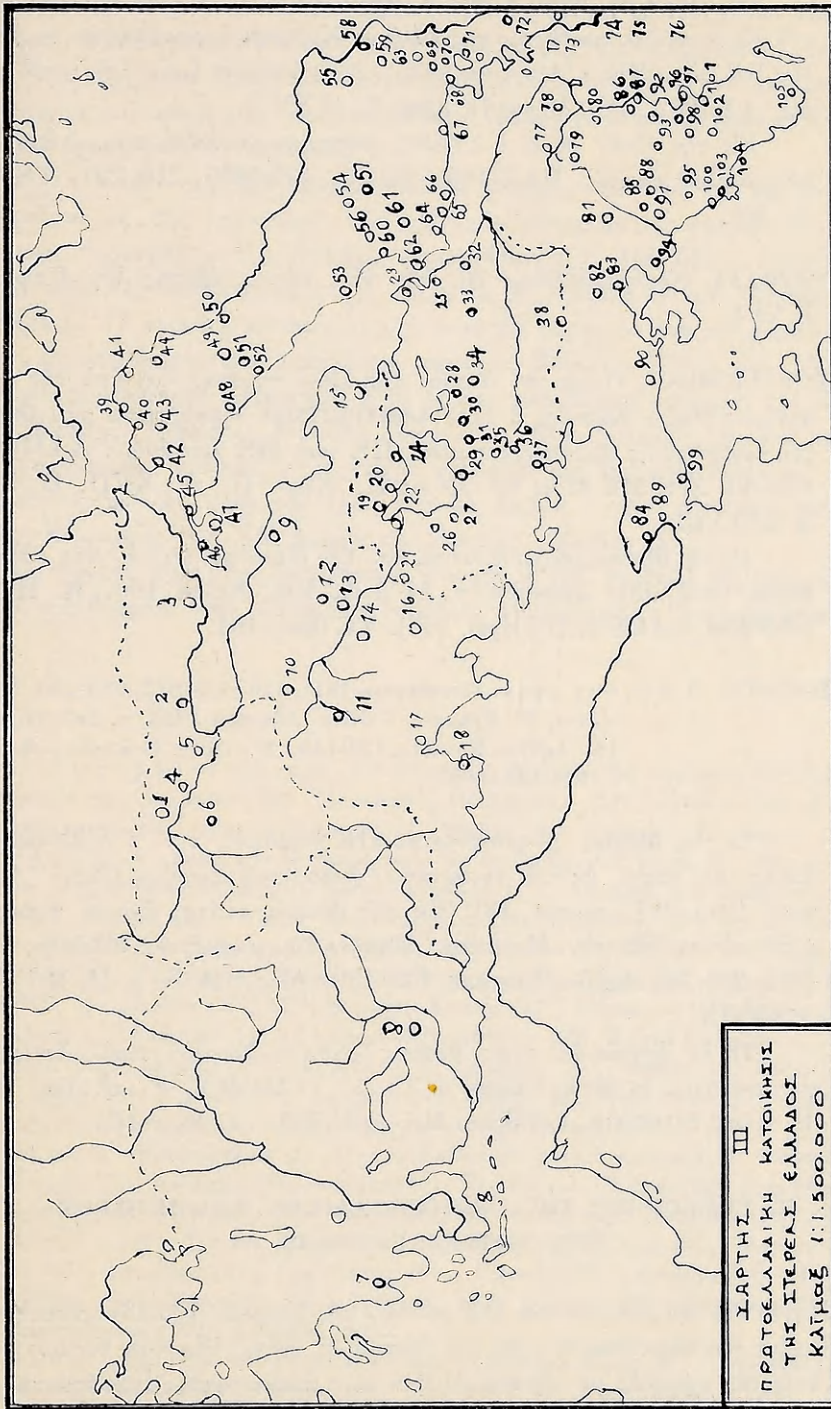
Αἱ ἐπόμεναι θέσεις μὲ προϊστορικὰ εὐρήματα ἔχουν ἀναφερθῆ ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Μαρκοπούλου:

(α) Ἐκ τινος θέσεως κειμένης ΒΑ. τοῦ Μαρκοπούλου συνελέγη μαρμαρίνη φιάλη καὶ ὄστρακον μελανοῦ ἀγγείου, προερχόμενα κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ΘΕΟΧΑΡΗ (Νέον Ἀθῆναιον 1955, 286-287) ἐκ τινος ΠΕ τάφου. Μέρος II, Κεφ. II, Β XV, Γ XLI, Δ XXXVII.

(β) Παρὰ τὴν θέσιν Λαπούτσι εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Μαρκοπούλου ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ ἀνέσκαψε τάφους μὴ δημοσιευθέντας καὶ περιέχοντας ΥἼΕ II-III Α-Β ἀγγεῖα. ÅLIN, 107. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 105 ἀριθ. 365.

(γ) Νεκροταφεῖον ΥἼΕ θαλαμοειδῶν τάφων κείμενον εἰς τὴν θέσιν Λιγόρι, περὶ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Πόρτο-Ράφτη εἰς Μαρκόπουλον, ἀνεκαλύφθη τὸ 1895 ὑπὸ τοῦ ΣΤΑΗ, ὅστις καὶ ἀνέσκαψε 10 τάφους τούτου (ΑΕ 1895, 194-195, 202-210). Εἰς τὸ αὐτὸ νεκροταφεῖον ἀνήκουν πιθανῶς καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗ ἐρευνηθέντες τὸ 1927 τάφοι, οἱ ἀναφερόμενοι ὅτι εὑρίσκονται κατὰ τὸ 33ον χιλιόμετρον τῆς ὁδοῦ Ἀθηνῶν-Πόρτο-Ράφτη. ΑΔ 1927-28 Παράρτ. 59-60. BSA 1947, 6-7.

(δ) Εἰς τὴν θέσιν Κοβάτσι, περὶ τὸ ἐν χιλιόμετρον ΝΑ. τοῦ Μαρκοπούλου ἀνεσκάφη ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ εἰς ΠΕ τάφος. Νέον Ἀθῆναιον 1955, 285. Μέρος II, Κεφ. II, Β XV.



(ε) Παρὰ τὴν θέσιν Κοπρέζα κειμένην περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα ΝΑ. τοῦ Μαρκοπούλου καὶ ἐγγὺς τῆς θέσεως Κοβάτσι ἀνεσκάφησαν τὸ 1954 δύο ΠΕ τάφοι (Νέον Ἀθήναιον 1955, 286) ὑπάρχει ὅμως ἴσως καὶ τρίτος (ΑΑ 1962, 189). Μέρους II, Κεφ. II, Β XV.

Εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ὁ ΣΤΑΗΣ ἀνέσκαψε τὸ 1894 εἴκοσι δύο ΥΕ θαλαμοειδεῖς τάφους. ΠΑΕ 1894, 20-21. ΑΕ 1895, 210-221. ΥΕ θέσις 155.

103. ΓΛΥΦΑΔΑ. Νεολιθικὴ θέσις 70. Εἰς ΠΕ τάφος. Μέρους II, Κεφ. II Β XVI.

104. ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗ. Παρὰ τὸν Λαιμὸν τῆς Βουλιαγμένης καὶ ἐπὶ τῆς χερσονήσου Μικρὸ Καβούρι ὁ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ διεπίστωσε τὴν ὑπαρξίν προϊστορικῆς ἀκροπόλεως μετὰ ΠΕ καὶ ΜΕ λειψάνων. ΑΑ 1962, 190-191, 211. ΜΕ θέσις 89. Μέρους II, Κεφ. II, Α XVII, Β XLII Δ XXXVIII.

Ἐκ τῆς θέσεως μνημονεύονται καὶ ΥΕ III τάφοι καὶ ἀγγεῖα (WIESNER, Grab und Jenseits, σ. 24 ἀριθ. 198. ÅLIN, 106. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 103 ἀριθ. 356). ΥΕ θέσις 161.

105. ΣΟΥΝΙΟΝ. Βιβλιογραφία: Παναθήναια 1911, 310. ΑΑ 1912, 239-240. Μγκ. Vasen, 39. FIMMEN, 8. Νέον Ἀθήναιον 1955, σ. 287 ὑπόσημ. 18. Aghios Kosmas, 138-139. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 104 ἀριθ. 362.

Ἐκ τῆς θέσεως μνημονεύονται ΠΕ οἰκισμός, ἐπὶ τῆς Σουριάδος ἄκρας, καὶ τάφοι, ἐκ τοῦ νοτιωτάτου ἄκρου τοῦ Σουνίου (Νέον Ἀθήναιον 1955, 287 ὑπόσημ. 18). Ἐκ τῆς θέσεως ταύτης ἔχουν προσκομισθῇ εἰς τὸ Ἑθνικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν δύο μαρμαρίνα εἰδώλια. ΑΑ 1912, 239-240. Aghios Kosmas, 138-139. Μέρους II, Κεφ. II, Β XVII, Δ XXXIX.

ΥΕ II ἀγγεῖα ἔκ τινος θέσεως μεταξὺ Σουνίου καὶ Λαυρείου μνημονεύονται ἐν Μγκ. Vasen, σ. 39, 41. FIMMEN, 8. ÅLIN, 109. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 104 ἀριθ. 362. ΥΕ θέσις 164.

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΗΣ ΚΑΤΟΙΚΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πηγὴν διὰ τὴν μελέτην τῶν ΠΕ χρόνων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀποτελοῦν τὰ δεδομένα τῶν παρκατεθεισῶν 105 ΠΕ θέσεων ἐξ αὐτῆς. Ἐκ τῶν θέσεων τούτων 14 εἰς τὰς σχετικὰς μὲ τὴν ἀνακάλυψιν των ἀνακοινώσεις ἀναφέρονται ὥς

ἀμφίβολοι, 52 ἐκ τῶν ὑπολοίπων θέσεων εἶναι γνωσταὶ ἐξ εὐρημάτων τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, 32 θέσεις ἔχουν δοκιμασθῆ δι' ἀνασκαφῆς ἀλλ' ἢ παρέσχον ὀλίγα εὐρήματα ἢ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀνασκαφῆς δὲν ἔχουν γίνεи ἐπαρκῶς γνωστὰ καὶ μόνον τῶν ὑπολειπομένων 7 θέσεων τὰ δεδομένα ἦσαν ἀφθονώτερα καὶ ἔχουν γνωσθῆ ἐπαρκῶς ¹.

Ἡ κατανομή τοῦ ΠΕ πληθυσμοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀνὰ τὴν χώραν μαρτυρεῖται ἐκ τῆς κατανομῆς τῶν γνωστῶν οἰκισμῶν τῆς περιόδου εἰς τὰς διαφόρους περιοχὰς αὐτῆς ἐχούσης οὕτω: Φθιώτις 6 ΠΕ θέσεις, Ἀκαρνανία - Αἰτωλία 2, Φωκίς-Λοκρὶς 10, Βοιωτία 20, Εὐβοία 38 καὶ Ἀττικὴ 29 ΠΕ θέσεις. Ἡ τοιαύτη κατανομή τῶν γνωστῶν οἰκισμῶν ἀνὰ τὴν χώραν δηλοῖ ὅτι αἱ νοτιώτεραι καὶ ἀνατολικαὶ περιοχαί, Βοιωτία, Εὐβοία καὶ Ἀττική, εἶχον πυκνότερον κατοικηθῆ ἢ αἱ βόρειοι καὶ δυτικαὶ περιοχαὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, Φθιώτις, Αἰτωλία-Ἀκαρνανία, Φωκίς-Λοκρὶς, ὡς καὶ κατὰ τοὺς Νεολιθικοὺς χρόνους, εἴτε τοῦτο ὀφείλεται εἰς διαφορὰν ἐκτάσεως καὶ γονιμότητος τῶν ἐν λόγῳ περιοχῶν εἴτε εἰς ἄλλους λόγους, οἷον τὸ εὐπρόσιτον ἀπὸ θαλάσσης τῶν ΝΑ. ἀκτῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κλπ.

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν Νεολιθικὴν Ἐποχὴν ἡ ΠΕ περίοδος σημειοῖ αὐξησιν τοῦ πληθυσμοῦ ἴσῃν, κατὰ τὰς ἐνδείξεις τῆς διαφορᾶς τῶν γνωστῶν οἰκι-

1. Ἀμφίβολοι θέσεις 14: Στυλὶς (2), Μελιδόνι (9), Ἀγόριανη (27) Κάζα-Ἐλευθεραί (38), Ἀσμήνιον (40), Ἑλληνικό (41), Κήρινθος (50), Ὀχθωνιά (58), Δοκός (61), Λάμπουσα (63), Ἀλμυροπόταμος (72), Μάνδρα (82), Χαλάνδρι (85) Λούτσα (92).

Θέσεις γνωσταὶ ἐξ εὐρημάτων τῆς ἐπιφανείας 52: Ράχες (3), Ἀμούρι (4), Πλατάνια (5), Φουρνοσπηλιά (6), Κάτω Ἀγόριανη (11), Λάρυμνα (15), Στροβίλι (24), Βλίχα (25), Καλάμι (26), Λικέρι (28), Καστράκι (30), Ὀγχηστός (31), Δρίτσα-Ἐλεών (33), Θεσπιαί (35), Λιβαδόστρο (37), Γοῦβες (39), Ἰστιαία (43) Βασιλικὰ (44), Χηρονήσι (45), Λιχᾶς (46), Γιάλτρα (47) Ροβιές (48), Στροφυλιά (49), Δάφνη (51), Λίμνη (52), Πολιτικά (53), Μακρυκάπα (54), Ὀξύλιθος (55), Καθενοί (57), Αὐλωνάριον (59), Χαλκίς (62), Βασιλικόν (65), Ἀμάρυνθος (67) Ἀλιβέρι (68), Λέπουρα (69), Κριεζά (70), Δύστος (71), Νέα Στύρα (73), Μάρμαρι (74), Κάρυστος (75), Γεραιστός (76), Ἀφιδναί (77), Κάτω Σούλι (78), Μενίδι (81), Τσακός (88), Λουτράκι (89), Σπάτα (93), Βρωμοπούσι (97), Πύργος-Βραῶνας (98), Πόρτο-Ράφτη (101) Βουλιαγμένη (104), Σούνιον (105).

Θέσεις ἀνασκαφεῖσαι μὲ ὀλίγα ἢ ἀνεπαρκῶς γνωστὰ εὐρήματα 32: Λιανοκλάδι (1), Ἀστακός (7), Ἀνάληψις (8), Δρυμαία (10), Ἐλάτεια (12), Μάνεσι (13), Ἀγία Μαρίνα (14), Σχιστή (16), Γαλαξειδί (18), Πολυγύρα (19), Πύργος (20) Χαιρώνεια (21), Χάλια (23), Ἀλιάρτος (29), Δράμεσι (32), Θῆβαι (34), Ὀρεοί (42), Ψαχνά (56), Λευκαντί (64), Ἐρέτρια (66), Μαραθῶν (79), Νέα Μάκρη (80), Ἐλευσίς (83), Περαχώρα (84), Μέγαρα (90), Ἀθῆναι (91), Κερατσίνι (94), Τράχωνες (95), Βραυρών (96), Καλαμάκι-Ἰσθμοῦ (99), Μυχρόπουλον (102), Γλυφάδα (103).

Θέσεις μὲ ἱκανὰ καὶ ἐπαρκῶς γνωστὰ εὐρήματα 7. Κίρρα (17), Ὀρχομενός (22), Εὐτρησις (36), Μάνικα (60), Ραφήνα (86), Ἀσκηταριό (87), Ἅγιος Κοσμάς (100).

σμῶν τῶν δύο περιόδων, πρὸς τὸ ἥμισυ τοῦ προϋπάρχοντος πληθυσμοῦ ἐφ' ὅσον τῶν Νεολιθικῶν χρόνων εἶναι γνωστὰ 70 καὶ τῶν ΠΕ 105 θέσεις. Ἡ κατὰ περιοχὴν τῆς χώρας μεταβολὴ τῆς πυκνότητος κατοικήσεως ἀπὸ τῆς Νεολιθικῆς εἰς τὴν ΠΕ περίοδον μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν ἐπομένων ἀριθμῶν: Φθιώτις, νεολιθικαὶ θέσεις 5, ΠΕ 6, Ἀκαρνανία-Αἰτωλία νεολιθικαὶ θέσεις 3, ΠΕ 2, Φωκίς - Λοκρὶς νεολιθικαὶ θέσεις 11, ΠΕ 10, Βοιωτία νεολιθικαὶ θέσεις 15, ΠΕ 20, Εὐβοία νεολιθικαὶ θέσεις 23, ΠΕ 38, Ἀττικὴ νεολιθικαὶ θέσεις 13, ΠΕ 29. Ἡ σύγκρισις τῶν δι' ἐκάστην περιοχὴν παρεχομένων ἀριθμῶν τῶν δύο περιόδων ἐπιτρέπει νὰ εἰκάζωμεν ὅτι κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους ἐνῶ ὁ πληθυσμὸς τῶν βορείων καὶ δυτικῶν περιοχῶν μειοῦται ἀνεπαίσθητως τῶν νοτίων καὶ ἀνατολικῶν περιοχῶν ὁ πληθυσμὸς σχεδὸν διπλασιάζεται.

Ὡς πρὸς τὴν ἐθνολογικὴν σύνθεσιν τοῦ ΠΕ πληθυσμοῦ χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ἐκ τῶν 70 νεολιθικῶν θέσεων αἱ 54 ἐπιβιοῦν ὡς ΠΕ καὶ 16 μόνον νεολιθικαὶ θέσεις δὲν ἐμφανίζονται εἰς τὸν κατάλογον τῆς ΠΕ κατοικήσεως τῆς χώρας. Ὁ ΠΕ δῆλον ὅτι πληθυσμὸς προῆλθε κατὰ μέγα μέρος ἐκ τοῦ προϋπάρχοντος νεολιθικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Πέρα τῶν ἐπιβιοουσῶν 54 νεολιθικῶν θέσεων προστίθενται ἐπὶ πλέον 51 νέαι ΠΕ θέσεις, ὥστε τὸ σύνολον τῶν γνωστῶν ΠΕ θέσεων νὰ ἀνέρχεται εἰς 105, ἡ δὲ καταπληκτικὴ αὕτη αὔξησης τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι εὐλογον νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐν μέρει τοῦλάχιστον ὀφείλεται εἰς τὴν εἴσοδον νέων ἐθνολογικῶν στοιχείων εἰσελθόντων ἔξωθεν εἰς τὴν χώραν καὶ ἐγκατασταθέντων εἰς ἀκατοικήτους μέχρι τότε θέσεις¹.

1. Θέσεις ΠΕ κατοικοῦμεναι ἀπὸ Νεολιθικῶν χρόνων 54 κατανεμόμεναι ὡς ἀκολούθως: Φθιώτις 5: Λιανοκλάδι (1), Ράχες (3), Ἀμούρι (4), Πλατάνια (5), Φουρνοσπηλιά (6), Ἀκαρνανία-Αἰτωλία 1: Ἀστακός (7). Φωκίς - Λοκρὶς 5: Δρυμαῖα (10), Ἐλάτεια (12), Μάνεσι (13), Ἀγία Μαρίνα (14), Λάρυμνα (15), Βοιωτία 12: Πολυγύρα (19), Πύργος (20), Χαϊρώνεια (21), Ὀρχομενός (22), Χάλια (23), Βλίχα (25), Ἀλίαρτος (29), Δράμεσι (32), Θῆβαι (34), Θεσπιάι (35), Εὐτρησις (36), Κάζα-Ἐλευθεραί (38). Εὐβοία 20: Ἀσμήνιον (40), Ἰστιάια (43), Βασιλικά (44), Γιάλτρα (47), Ροβιές (48), Κήρινθος (50), Αἰμνη (52), Πολιτικά (53), Ψαχνά (56), Καθενοί (57), Αὐλωνάριον (59), Χαλκίς (62), Λάμπουσα (63), Ἐρέτρια (66), Ἀμάρυνθος (67), Ἀλιβέριον (68), Κριεζά (70), Δύστος (71), Νέα Στύρα (73), Κάρυστος (75), Ἀττικὴ 11: Κάτω Σούλι (78), Μαραθῶν (79), Νέα Μάκρη (80), Μενίδι (81), Ἐλευσίς (83), Περαιχώρα (84), Ραφήνα (86), Ἀθῆναι (91), Λούτσα (92), Βραυρών (96), Γλυφάδα (103).

Θέσεις παρουσιαζόμεναι τὸ πρῶτον κατὰ τὴν ΠΕ περίοδον 51 κατανεμόμεναι ὡς ἀκολούθως: Φθιώτις 1: Στυλὶς (2), Ἀκαρνανία - Αἰτωλία 1: Ἀνάληψις (8). Φωκίς - Λοκρὶς 5: Μελιδόνι (9), Κάτω Ἀγόριανη (11), Σχιστὴ (16), Κίρρα (17), Γαλαξειδί (18), Βοιωτία 8: Στροβίλι (24), Καλάμι (26), Ἀγόριανη (27), Λικέρι (28), Καστράκι (30), Ὀγχηστός (31), Δρίτσα-Ἐλεών (33), Λιβαδόστρο (37), Εὐβοία 18: Γοῦβες (39), Ἑλληνικό (41), Ὠρεοί (42), Χηρονήσι (45), Λιχᾶς (46), Στροφυ-

Ἡ κατανομή τῶν ἐπιβιουσῶν νεολιθικῶν καὶ τῶν νέων ΠΕ θέσεων κατὰ περιοχὴν ἔχει ὡς ἀκολούθως: Φθιώτις 5 νεολιθικαὶ θέσεις ἐπιβιοῦν καὶ 1 νέα προστίθεται, Ἀκαρνανία-Αἰτωλία ἐπιβιοῦ 1 καὶ προστίθεται 1, Φωκίς-Λοκρὶς ἐπιβιοῦν 5, προστίθενται 5, Βοιωτία ἐπιβιοῦν 12, προστίθενται 8, Εὐβοία ἐπιβιοῦν 21, προστίθενται 18, Ἀττικὴ ἐπιβιοῦν 10 νεολιθικαὶ καὶ προστίθενται 18 νέαι ΠΕ θέσεις. Καὶ ἡ σύγκρισις τῶν ἀριθμῶν τούτων, τῶν δηλούντων τοὺς ἐπιβιοῦντας νεολιθικοὺς καὶ τοὺς νέους ΠΕ οἰκισμοὺς, μαρτυρεῖ σημαντικὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νοτιωτέρων μάλιστα περιοχῶν Βοιωτίας, Εὐβοίας καὶ Ἀττικῆς, ἡ δὲ αὐξήσις αὕτη εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Ἀττικῆς κατὰ τὰ μέχρι σήμερον γνωστὰ ἐσήμαινε τριπλασιασμόν περίπου τοῦ νεολιθικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας.

Ὡς πρὸς τὰς θέσεις ἐγκαταστάσεως αἵτινες προτιμῶνται ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν νέων ΠΕ οἰκισμῶν χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονός ὅτι πλεόν τοῦ ἡμίσεος τῶν νέων ΠΕ οἰκισμῶν κεῖται ἐπὶ τῆς ἀκτῆς οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ κανόνα ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν γραμμῶν συγκοινωνίας τῶν διαμερισμάτων τῆς χώρας. Οἱ νέοι κατὰ ταῦτα ΠΕ κάτοικοι τῆς χώρας πρέπει νὰ ᾔσαν ναυτικὸν καὶ ἐμπορικὸν κατὰ πλεονασμὸν στοιχεῖον γνωρίζον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς θαλάσσης πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς του εἰς Στερεάν Ἑλλάδα διὰ νὰ ἐγκαθίσταται ἐπὶ τῶν ἀκτῶν εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἀφίξέως του εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν ¹.

Ἡ Ἀττικὴ, ὁ πληθυσμὸς τῆς ὁποίας σχεδὸν τριπλασιάζεται κατὰ τὴν ΠΕ περίοδον, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης φαίνεται ὅτι ἀναλαμβάνει ἡγετικὴν θέσιν εἰς τὴν πολιτιστικὴν ἐξέλιξιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν

λιά (49), Δάφνη (51), Μακρυκάπα (54), Ὀξύλιθος (55), Ὀχθωνιά (58), Μάνικα (60), Δοκός (61), Λευκαντί (64), Βασιλικόν (65), Λέπουρα (69), Ἀλμυροπόταμος (72), Μάρμαρι (74), Γεραιστός (76). Ἀττικὴ 18: Ἀφίδνα (77), Μάνδρα (82), Χαλάνδρι (85), Ἀσκηταριό (87), Τσακός (88), Λουτράκι (89), Μέγαρα (90), Σπάτα (93), Κερατσίνι (94), Τράχωνες (95), Βρωμοπούσι (97), Πύργος Βραῶνας (98), Καλαμάκι-Ἰσθμοῦ (99), Ἅγιος Κοσμάς (100), Πόρτο-Ράφτη (101), Μαρκόπουλον (102), Βουλιαγμένη (104), Σούνιον (105).

Νεολιθικαὶ θέσεις ἐλλείπουσαι ἀπὸ τὴν ΠΕ περίοδον 16: Ἅγιος Ἡλίας (7), Κρουνέρι (8), Ἀλαί (10), Δαδί (11), Δαυλὶς (16), Δελφοί (17), Ἀντίκουρα (18), Βοῦλις (19), Μεγάλη Καταβόθρα (24), Τοπόλια (26), Πλαταιαί (33), Αἰδηψός (39), Προκόπιον (43), Γυμνόν (49), Μπρεζίτσα (60), Κορωπί (69).

1. Θέσεις ΠΕ νέαι ἐπὶ τῆς ἀκτῆς 27: Στυλὶς (2), Κίρρα (17), Γαλαξείδι (18), Λιβαδόστρο (37), Γοῦβες (39), Ἑλληνικό (41), Ὀρεοί (42), Χηρονήσι (45), Λιχᾶς (46), Ὀξύλιθος (55), Ὀχθωνιά (58), Μάνικα (60), Λευκαντί (64), Βασιλικόν (65), Ἀλμυροπόταμος (72), Μάρμαρι (74), Γεραιστός (76), Ἀσκηταριό (87), Λουτράκι (89), Μέγαρα (90), Κερατσίνι (94), Βρωμοπούσι (97), Καλαμάκι-Ἰσθμοῦ (99), Ἅγιος Κοσμάς (100), Πόρτο-Ράφτη (101), Βουλιαγμένη (104), Σούνιον (105).

συνεπείᾳ τῆς γεωγραφικῆς τῆς θέσεως καὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν ἀκτῶν τῆς συνεχῆς ναυτικῆς καὶ ἐμπορικῆς ἐπαφῆς τῶν κατοίκων τῆς πρὸς ὅλας τὰς ἐκὰς-στοτε προηγμένας χώρας τῶν ἀκτῶν τῆς Μεσογείου.

Ὡς πρὸς τὸ σχετικὸν μῆκος τῆς ΠΕ περιόδου αἱ διαθέσιμοι στρωματογραφικαὶ πληροφορίες εἶναι ἄκρως ἀντιφατικά.

Οὕτω εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Κίρρας (17) τὸ ΠΕ στρῶμα ὑπερέβαινε τὸ 1 μ. εἰς τὰς δύο θέσεις παρὰ τὸ Γαλαξείδι (18) ἡ ΠΕ ἐπὶ χῶσις ἐκυμαίνετο ἀπὸ 0.30-1.20 μ., εἰς Ὀρχομενὸν (22) ἡ ΠΕ ἐπὶ χῶσις ἀνῆρχετο εἰς 2 μ., εἰς Εὐτρησιν (36) εἰς 4-4.50 μ. εἰς Ἀσκηταριὸν (87) ἡ ΠΕ ἐπὶ χῶσις ἔφθανε τὸ 1.45 μ. καὶ εἰς Ἁγίον Κοσμᾶν (100), ἐκυμαίνετο μεταξὺ 0.20-0.75 μ.

Τὸ τέλος τῆς ΠΕ περιόδου εἰς Κίρραν (17), Εὐτρησιν (36), Ἀμάρυνθον (67) καὶ Ἁγίον Κοσμᾶν (100) χαρακτηρίζεται ὑπὸ βιαιᾶς διὰ πυρὸς καταστροφῆς τοῦ οἰκισμοῦ, εἰς ἄλλας ὅμως θέσεις οἱ οἰκισμοὶ ἐγκαταλείπονται χωρὶς ἐμφανῆ σημεῖα καταστροφῆς καὶ εἷς τινὰς περιπτώσεις οἱ ΠΕ οἰκισμοὶ ἐξελίσσονται εἰς ΜΕ χωρία.

ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

1. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΓΝΩΣΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ

Τὴν ΜΕ ἐποχὴν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δυνάμεθα νὰ μελετήσωμεν ἐκ τῶν δεδομένων τῶν ἐπομένων 90 θέσεων αὐτῆς, ἡ ἀκριβὴς τοποθέτησις τῶν ὁποίων ἔχει δηλωθῇ ἐπὶ τοῦ χάρτου IV τῆς σελίδος 103 κατωτέρω.

Α. ΦΘΙΩΤΙΣ

1. ΛΙΑΝΟΚΛΑΔΙ. Νεολιθικὴ θέσις 1, ΠΕ 1. ΜΕ δεδομένα πασσῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρους II, Κεφ. III, Α I, Β I, Γ I, Δ I.
2. ΣΤΥΛΙΣ. ΠΕ θέσις 2. Πιθανὰ ΜΕ ὄστρακα.
3. ΕΧΙΝΟΥΣ. Ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ ἀρχαίου Ἐχίνου ἢ Ἐχινούντος (νῦν Ἀχινὸς) κατὰ τὴν βόρειον ἀκτὴν τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου συνελέγη ἐν ὄστρακον ΜΕ φαιῶς μινυεῖου ἀγγείου, ΥΕ III Β ὄστρακα καὶ λίθινα ἐργαλεῖα ἐκ πυρίτου. Ἐγγὺς τῆς ἀκροπόλεως ὑπάρχουν καὶ ΥΕ θαλαμοειδεῖς συλημένοι τάφοι. AJA 1942, σ. 500 εἰκ. 2. Antiquity 1959, σ. 102 πίν. XIV a (ἀποψις τῆς θέσεως). R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 142 ἀριθ. 476. ΥΕ θέσις 4.
4. ΡΑΧΕΣ. Νεολιθικὴ θέσις 2, ΠΕ 3. ΜΕ ὄστρακα, ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
5. ΠΛΑΤΑΝΙΑ. Νεολιθικὴ θέσις 4, ΠΕ 5. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
6. ΦΟΥΡΝΟΣΠΗΛΙΑ. Νεολιθικὴ θέσις 5, ΠΕ 6. ΜΕ ὄστρακα καὶ μικρὰ εὐρήματα. Μέρους II, Κεφ. III, Γ II, Δ II.
7. ΤΡΑΧΙΣ. Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς ἀρχαίας Τραχίνος ἔχουν ἀναφερθῇ αἱ ἐπόμεναι δύο προϊστορικαὶ θέσεις:

(α) Ἐκ τῆς τοποθεσίας Ραχίτα περὶ τὸ 1,5 χιλιόμετρον ΒΔ. τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Τραχίνος, ΝΑ. δὲ τοῦ χωρίου Βαρδάτες, συνελέγησαν ΜΕ καὶ ΥΕ III Α-Γ ὄστρακα καὶ παρατηρήθησαν πιθανοὶ ΥΕ

θαλαμοειδεῖς τάφοι. Antiquity 1959, 104 πίν. XV (ἄποψις). R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 140 ἀριθ. 471. ΥΕ θέσις 8.

(β) Ἐκ τῆς τοποθεσίας Μουσταφακλὶ παρὰ τὴν ἀρχαίαν Τραχῦνα συνελέγησαν τρία ΥΕ III ὅστρακα. Antiquity 1959, 103 πίν. XV (ἄποψις). ÅLIN, 133. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 139-140 ἀριθ. 470. ΥΕ θέσις 8.

B. ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ - ΑΙΤΩΛΙΑ

8. ΑΣΤΑΚΟΣ. Νεολιθικὴ θέσις 6, ΠΕ 7. ΜΕ ὅστρακα.

9. ΘΕΡΜΟΝ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1897, 18-21, 1898, 104-110, 1899, 57-66, 1901, 34-37, 1902, 49-52, 1903, 41-49, 1906, 136-139, 1908, 95-100, 1931, 64-65, 1932, 55-56. ΑΕ 1900, 162-211 (1903, 71-96, 1905, 55-100, 1906, 67-88), 1912, 267, 1913, 236, 1917, 107. ΑΔ 1915, 225-279, 1916, 179-189, ΑΔ 1918 Παράρτ. Α' 32-34, 1920-21 Παράρτ. 168-169, 1924-25 Παράρτ. 4. ΑΑ 1913, 98-99, 1915, 192-196, 1922, 279-281, 1932, 147, 1935, 211. ΑΜ 1922, 43-45. BSA 1931-32, 238. JHS 1933, 281. (P-T 229-230. FIMMEN, 4. MATZ, Handbuch II, 261. RE VA 2, 2434-2436. RE Suppl. VI, 610. RE XXII 2, 1457. ÅLIN, 136. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 91-92 ἀριθ. 313. Χάρτης τῆς περιοχῆς ἐν ΑΕ 1900, 211-212. Ἀποψις ἐν ΑΕ 1900 μεταξὺ σ. 160-161. Διάγραμμα ἀνασκαφῶν ἐν ΑΕ 1900, παρένθετος πίν. μεταξὺ σ. 176-177. ΑΔ 1915, σ. 236 εἰκ. 2.

Ἡ θέσις κεῖται περὶ τὸ ἐν χιλιόμετρον νοτίως τοῦ σημερινοῦ χωρίου Θέρμον καὶ περὶ τὰ τρία χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τῆς λίμνης Τριχωνίδος, εἰς τοποθεσίαν καλουμένην Παλιοπάζαρα ἢ Παζαράκι ἢ Ἑλληνικά, ἔχει δὲ ταυτισθῇ πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ (ΠΟΛΥΒΙΟΥ V 5) μνημονευόμενον ἀρχαῖον Θέρμον.

Ἀνασκαφὰς εἰς τὴν θέσιν ἐνήργησαν ἀρχικῶς ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ τὰ ἔτη 1897-1908, ὅστις ὅμως τὰ προϊστορικὰ λείψανα τῆς θέσεως ἐθεώρει τοῦ 8ου-7ου π.Χ. αἰῶνος (ΑΕ 1900, 179-181). Τὰ ἐλλειψοειδῆ κτίσματα τοῦ Θέρμου, Ἀθῆναι 1909. ΠΑΕ 1898, 96-98) συνεχισθείσας ὑπὸ τοῦ ΡΩΜΑΙΟΥ τὰ ἔτη 1911 - 1932, ὅστις τὰ παλαιότερα λείψανα ἀπέδωκεν εἰς «παλαιομυκηναϊκοὺς χρόνους» (ΑΕ 1912, 267, 1913, 236, 1917, 107. ΑΔ 1915, 225-279, 1916, 179-189, 1920-21 Παράρτ. 168-169, 1924-25 Παράρτ. 4. ΠΑΕ 1931, 64-65, 1932, 55-56).

Τὸ πάχος τῆς προϊστορικῆς ἐπιχώσεως ἐν τῇ θέσει ἦτο περίπου 2 μ. ἀλλὰ περὶ τῆς ὑφῆς καὶ τῆς στρωματογραφίας αὐτῆς δὲν ὑπάρχουν σχετικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν ἀνασκαφῶν. Ἡ πρώτη

κατοίκησις τῆς θέσεως ἀνάγεται εἰς τοὺς ΜΕ χρόνους (MATZ, Handbuch II, 261. SCHACHERMEYR, RE XXII 2, 1457. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 91-92 ἀριθ. 313) συνέχισεν ὅμως αὕτη κατοικουμένη καὶ κατὰ τοὺς ΥΕ χρόνους. Τὰ προϊστορικά λείψανα τῆς θέσεως ἐκαλύπτοντο ὑπὸ γεωμετρικῶν καὶ ἱστορικῶν καταλοίπων. ΥΕ Θέσις 13. Μέρος II, Κεφ. III, Α II, Β II, Γ IV, Δ III.

10. ΚΑΛΥΔΩΝ. Δύο ΜΕ ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα ἀνηγγέλθη ὑπὸ τοῦ ἡμερησίου τύπου (Καθημερινή 19-12-1965, σ. 9-10) ὅτι εὑρέθησαν ἐντὸς πρωτογεωμετρικῶν τάφων τυχαίως εὑρεθέντων πρὸ τῶν τειχῶν τῆς ἀρχαίας Καλυδῶνος κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Ἀντιρρίου-Αγρινίου τὸ 1955.

Ἀφθονα μυκηναϊκὰ καὶ γεωμετρικὰ ὄστρακα ἀνεῦρεν ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1908 ἐγγὺς τῆς δυτικῆς γωνίας τοῦ τείχους τῆς Καλυδῶνος (νῦν Κάστρο τοῦ Κούρταγα) παρὰ τὴν μεγάλην σιδηροδρομικὴν γέφυραν τοῦ Εὐήνου καὶ οὐ μακρὰν τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ τοῦ Μποχωρίου. Λείψανα Μυκηναϊκῶν χρόνων ὀχυρώσεων σώζονται ἐπίσης εἰς τὴν θέσιν. ΠΑΕ 1908, 99-100. FIMMEN, 4. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 90-91 ἀριθ. 311 (μετὰ παλαιότερας βιβλιογραφίας).

Τυχαία εὑρεσις τὸ 1964 θησαυροῦ χαλκίνων μυκηναϊκῶν ὄπλων καὶ ἐργαλείων ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Καλυδῶνος ἀνεφέρθη ἐπίσης ὑπὸ τοῦ ἡμερησίου τύπου (Καθημερινή 19-12-1965, σ. 9). ΑΔ 1965 (1967) Χρον. 343-344. ΥΕ θέσις 18. Μέρος II, Κεφ. III Γ V.

11. ΚΡΥΟΝΕΡΙ. Νεολιθικὴ θέσις 8. Πιθανὰ ΜΕ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα. Μέρος II, Κεφ. III, Α III.

Γ. ΦΩΚΙΣ - ΛΟΚΡΙΣ

12. ΑΛΠΗΝΟΙ. Ἐκ τῆς ἐπιφανείας ὑψώματος, μήκους ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς 110 μ. καὶ πλάτους 55 μ., κειμένου περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τοῦ μνημείου τοῦ Λεωνίδου ἐν Θερμοπύλαις καὶ τεμνομένου κατὰ τὸ βόρειον αὐτοῦ ἄκρον ὑπὸ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς Λαμίαν, οἱ R. HOPE SIMPSON καὶ J. F. LAZENBY συνέλεξαν τὸ 1961 ἐν κωνικὸν σφονδύλιον καὶ ΜΕ φαῖα καὶ ὠχρὰ μινύεια, ΥΕ III Α-Β ἀρχαϊκὰ καὶ κλασσικὰ ὄστρακα, φρονοῦν δὲ ὅτι πιθανῶς ἡ θέσις εἶναι ἡ τῶν ἀρχαίων Ἀλπηνῶν (ΣΤΕΦ. BYZ. ἐν λέξει Ἀλπηνοί. ΗΡΟΔΟΤΟΣ VII 176. 5 καὶ 229. 1) R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 138-139 ἀριθ. 468. ΥΕ θέσις 21.

13. ΜΕΛΙΔΟΝΙ. ΠΕ θέσις 9. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
14. ΛΙΒΑΝΑΤΕΣ. Ἡ θέσις εἶναι λόφος, μήκους 130 μ. ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον καὶ πλάτους 90 μ. κατὰ τὴν κορυφὴν, κείμενος περὶ τὰ δύο χιλιόμετρα ΒΑ. τοῦ χωρίου Λιβανάτες καὶ εἰς ἀπόστασιν 30 μ. ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐβοϊκοῦ. Ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λόφου, γνωστοῦ ὡς Πύργος ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος κατὰ τὸ βόρειον αὐτοῦ ἄκρον πύργου, Κλασσικῶν ἢ Ἑλληνιστικῶν ἐνδεχομένως χρόνων, συνελέγησαν τὸ 1958-1959 ΜΕ, ΥΕ III Α-Γ, γεωμετρικά, ἀρχαῖκά, κλασσικά καὶ ἑλληνιστικά ὄστρακα καὶ ὀψιανὸς παρατηρήθησαν δὲ μικροί, ὡς ὀρθογώνιοι θῆκαι, τάφοι. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 138 ἀριθ. 466. ΥΕ θέσις 23. Μέρος II, Κεφ. III, Β III.
15. ΔΡΥΜΑΙΑ. Νεολιθικὴ θέσις 9, ΠΕ 10. ΜΕ ὄστρακα.
16. ΚΑΤΩ ΑΓΟΡΙΑΝΗ-ΛΙΛΑΙΑ. ΠΕ θέσις 11. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
17. ΕΛΑΤΕΙΑ. Νεολιθικὴ θέσις 12, ΠΕ 12. ΜΕ ταφαί, κεραμικὴ καὶ μικρὰ εὐρήματα ἐκ τῶν τοποθεσιῶν (β) καὶ (γ). Μέρος II, Κεφ. III, Β IV, Γ VI, Δ IV.
18. ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ. Νεολιθικὴ θέσις 14, ΠΕ 14. ΜΕ ἀρχιτεκτονικά δεδομένα, ταφαί καὶ κεραμικὴ. Μέρος II, Κεφ. III, Α IV, Β V, Γ VII, Δ V.
19. ΛΑΡΥΜΝΑ. Νεολιθικὴ θέσις 15, ΠΕ 15. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
20. ΔΑΥΛΙΣ. Νεολιθικὴ θέσις 16. ΜΕ ἀμαυρόχρωμα ὄστρακα καὶ πιθανῶς λίθινα ἐργαλεῖα. Μέρος II, Κεφ. III, Γ VIII, Δ VI.
21. ΑΓΙΟΣ ΒΛΑΣΗΣ-ΠΑΝΟΠΕΥΣ. Ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἀκροπόλεως τοῦ ἀρχαίου Πανοπέως (FRAZER, Paus. V 215) κειμένης παρὰ τὸ χωρίον Ἅγιος Βλάσης ΒΔ. τῆς Χαιρωνείας οἱ R. HOPE SIMPSON καὶ J. F. LAZENBY συνέλεξαν τὸ 1961 ὥχρ᾽ ἀμύνεια καὶ ΥΕ III Α-Β ὄστρακα καὶ ὀψιανόν, παρατήρησαν δὲ μικροὺς ὀρθογώνιους ὡς θήκας τάφους, συνοδευομένους ὑπὸ ΥΕ κεραμικῆς, καὶ ΥΕ κυκλώπεια τεῖχη εὐρυτέρων διαστάσεων ἢ τὰ γνωστὰ ἱστορικὰ τεῖχη τῆς ἀκροπόλεως. JHS 1962 Arch. Rep. 31. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 129-130 ἀριθ. 440. ΥΕ θέσις 37.

22. ΣΧΙΣΤΗ. ΠΕ θέσις 16. ΜΕ ὄστρακα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα.
23. ΔΕΛΦΟΙ. Νεολιθική θέσις 17. ΜΕ ὄστρακα καὶ λίθιναι κεφαλαὶ ροπάλων. Μέρους II, Κεφ. III, Δ VII.
24. ΚΡΙΣΑ. Βιβλιογραφία: RA 1936 II, 129-145. BCH 1937, 299-326, 1938, 110-147. ÅLIN, 130-132. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 132 ἀριθ. 447.

Χάρτης τῆς περιοχῆς ἐν Kirrha, πίν. II. "Αποψις ἐν Kirrha, πίν. I. Διάγραμμα ἀνασκαφῶν ἐν BCH 1937, πίν. XXIV-XXV.

Ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας Κρίσης, κειμένης εἰς ἀπόστασιν μικροτέραν τοῦ ἐνὸς χιλιομέτρου νοτίως τοῦ χωρίου Χρυσό, γνωστῆς δὲ σήμερον ὡς Ἁγίος Γεώργιος ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτῆς ὁμωνύμου μικροῦ ναοῦ, ἡ ἐν Ἀθήναις Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ ἐνήργησεν ἀνασκαφὰς τὰ ἔτη 1935-1936 διὰ τῶν L. LERAT, J. JANNORAY καὶ H. VAN EFFENTERRE καὶ ἀπεκάλυψε ΜΕ καὶ ὙΕ λείψανα (RA 1936 II, 129-145. BCH 1937, 299-326). Εὐρήματά τινα θεωρηθέντα κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνασκαφῆς ὡς ΠΕ (RA 1936, II, 138-139) ἀπεδείχθησαν βραδύτερον ὅτι ἀνήκον εἰς ΜΕ χρόνους (BCH 1937, σ. 300 ὑποσημ. 1).

Περιγραφὴ λεπτομερῆς τῆς στρωματογραφίας τῆς θέσεως δὲν παρέχεται, τὰ ΜΕ ὅμως λείψανα αὐτῆς ἀναφέρεται ὅτι εἶχον ταφῇ ἐντὸς παχέος στρώματος τέφρας καὶ ἀνθράκων, δηλοῦντος βιαιάν τοῦ οἰκισμοῦ καταστροφὴν περὶ τὸ τέλος τῶν ΜΕ χρόνων. Μέρους II, Κεφ. III, A V, B VI, Γ IX, Δ VIII.

Τὰ ὙΕ λείψανα ἠκολούθουν εὐθὺς ὑπὲρ τὰ ΜΕ καὶ ἐν πολλοῖς τὰ ὙΕ οἰκοδομήματα ἐχρησιμοποιοῦν ΜΕ ἐρείπια, ὥστε δὲν πρέπει νὰ παρενεβλήθῃ μακρὸς χρόνος μεταξὺ ΜΕ καὶ ὙΕ περιόδου ἐν τῇ θέσει. BCH 1937, 301. ὙΕ θέσις 39.

25. ΚΑΣΤΡΟΥΛΙ. Ἡ θέσις εἶναι μικρὸν ὕψωμα ΝΑ. τῶν Δελφῶν καὶ κατὰ τὴν βόρειον ὄχθην τοῦ Πλείστου (Χάρτην τῆς περιοχῆς ἰδὲ ἐν Kirrha, πίν. II). Πρόχειρον σκαφὴν εἰς τὴν θέσιν ἐνήργησαν οἱ G. DAUX καὶ H. VAN EFFENTERRE τὸ 1936 καὶ ἀπεκάλυψαν ΜΕ τάφους καὶ κεραμικὴν ὡς καὶ ὙΕ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα. CRAI 1937, 184. BCH 1938, 147. Kirrha, 20. Μέρους II, Κεφ. III, B VII, Γ X. ὙΕ θέσις 40.
26. ΚΙΡΡΑ. ΠΕ θέσις 17. ΜΕ δεδομένα πασῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρους II, Κεφ. III, A VI, B VIII, Γ XI, Δ IX.

27. ΠΕΝΤΕΟΡΙΑ. Ἐκ τοῦ ΝΑ. τῶν Πεντεορίων λόφου Παλαιοπαναγιά, τοῦ πε-

ριβαλλομένου ὑπὸ τείχους τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ὁ Ε. ΜΑΣΤΡΟΚΩΣΤΑΣ συνέλεξε ΜΕ φαῖα μινύεια καὶ ΥΕ ὄστρακα. ΑΕ 1956 Χρον. 22. ΑΑ 1962, 216. ÅLIN, 133. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 133 ἀριθ. 451. ΥΕ θέσις 43.

28. ΑΝΤΙΚΥΡΑ. Νεολιθική θέσις 18. ΜΕ ὄστρακα καὶ θραύσματα ὀφιοειδῶν ἐκ τῆς τοποθεσίας (α).

29. ΒΟΥΛΙΣ. Νεολιθική θέσις 19. ΜΕ μινύεια ὄστρακα.

Δ. ΒΟΙΩΤΙΑ

30. ΠΟΛΥΓΥΡΑ. Νεολιθική θέσις 20, ΠΕ 19. ΜΕ ἀμαυρόχρωμος κεραμική μεμειγμένη μετὰ ΥΕ.

31. ΠΥΡΓΟΣ. Νεολιθική θέσις 21. ΜΕ κεραμική καὶ μία ταφή, ἐκ τῆς τοποθεσίας (β). Μέρους II, Κεφ. III, Β IX.

32. ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Βιβλιογραφία: ΑΜ 1894, 440-444. Ρ-Τ 12 ἀριθ. 120. ΑΑ 1940, 185. ÅLIN, 123. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 118 ἀριθ. 405.

Ἡ θέσις εἶναι ὠχυρωμένον εἰς ΥΕ χρόνους ὕψωμα, ἐπιφανείας πλεον τῶν 200 μ. ἐπὶ 100 μ., κατὰ τὴν ΒΑ. ἄκραν τῆς Κωπαΐδος. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λόφου ὑπάρχουν μικροὶ ὀρθογώνιοι τάφοι, ἀφθονα ΜΕ φαῖα μινύεια καὶ ΥΕ III Α-Β ὡς καὶ τινα ΥΕ II ἐφυραϊκὰ ὄστρακα. ΥΕ θέσις 51. Μέρους II, Κεφ. III, Β X.

33. ΟΡΧΟΜΕΝΟΣ. Νεολιθική θέσις 23, ΠΕ 22. ΜΕ δεδομένα πασσῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρους II, Κεφ. III, Α VII, Β XI, Γ XII, Δ X.

34. ΧΑΛΙΑ. Νεολιθική θέσις 25, ΠΕ 23. ΜΕ «μινυακὸν» στρώμα μὴ περιγραφόμενον καὶ πιθανοὶ τάφοι ἐκ τῆς τοποθεσίας (α). Μέρους II, Κεφ. III, Β XII.

35. ΠΥΡΓΟΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΙΝΗΣ. Βιβλιογραφία: ΑΜ 1894, 442-445 εἰκ. 9, σ. 445. Ρ-Τ σ. 12 ἀριθ. 121. ΛΑΑΑ 1935, 189 ἐξ. FIMMEN, 6. JHS 1944, 89. ΑΑ 1940, 185. ÅLIN, 123. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 117 ἀριθ. 403.

Ἐπὶ τοῦ μικροῦ λόφου ΝΑ. τῶν Τοπολίων, τοῦ γνωστοῦ ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ μεσαιωνικοῦ κάστρου ὡς Πύργος τῆς Ἀγίας Μαρίνης, συν-

ελέγη μινύειος, μονόχρωμος χειροποίητος και ΥΕ III A-B κεραμική, και παρατηρήθησαν πιθανοί ΜΕ τάφοι ἐξ ὀρθίων πλακῶν. ΥΕ θέσις 60. Μέρος II, Κεφ. III, Β XIII.

36. ΣΤΡΟΒΙΚΙ. ΠΕ θέσις 24. ΜΕ φαιά, ὠχρὰ μινύεια και ἀμαυρόχρωμα ὀστρακα και τάφοι ἐξ ὀρθίων πλακῶν. Μέρος II, Κεφ. III, Β XIV.
37. ΒΛΙΧΑ. Νεολιθική θέσις 27, ΠΕ 25. ΜΕ ὀστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
38. ΚΑΛΑΜΙ. ΠΕ θέσις 26. ΜΕ ὀστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
39. ΛΙΚΕΡΙ. ΠΕ θέσις 28. ΜΕ ὀστρακα και πιθανοί ΜΕ τάφοι. Μέρος II, Κεφ. III, Β XV.
40. ΑΛΙΑΡΤΟΣ. Νεολιθική θέσις 28, ΠΕ 29. ΜΕ ὀστρακα.
41. ΚΑΣΤΡΑΚΙ-ΜΕΔΕΩΝ. ΠΕ θέσις 30. Ἀφθονα ΜΕ ὀστρακα.
42. ΟΓΧΗΣΤΟΣ. ΠΕ θέσις 31. ΜΕ ὀστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας.
43. ΔΡΑΜΕΣΙ-ΥΡΙΑ. Νεολιθική θέσις 29, ΠΕ 32. ΜΕ κεραμική και μικρὰ εὐρήματα. Μέρος II, Κεφ. III, Γ XIII, Δ XI.
44. ΔΡΙΤΣΑ-ΕΛΕΩΝ. ΠΕ θέσις 33. ΜΕ ὀστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
45. ΘΗΒΑΙ. Νεολιθική θέσις 30, ΠΕ 34. Ὀλίγα ΜΕ ἀρχιτεκτονικά λείψανα, ταφαὶ και κεραμική. Μέρος II, Κεφ. III, Α VIII, Β XVI, Γ XIV Δ XII.
46. ΘΕΣΠΙΑΙ. Νεολιθική θέσις 31, ΠΕ 35. ΜΕ ὀστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
47. ΕΥΤΡΗΣΙΣ. Νεολιθική θέσις 32, ΠΕ 36. ΜΕ δεδομένα πασσῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρος II, Κεφ. III, Α IX, Β XVII, Γ XV, Δ XIII.
48. ΧΩΣΤΙΑ. Ἐκ τῆς ὠχυρωμένης θέσεως τῶν ἀρχαίων Χορσιῶν παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Χώστια ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ ὁ HEURTLEY συνέλεξε μινύεια και ΥΕ III ὀστρακα. BSA 1923-25, 42. ÅLIN, 124. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 123 ἀριθ. 420. ΥΕ θέσις 84.
49. ΘΙΣΒΗ. Βιβλιογραφία: BSA 1923-25, 41-42, 44. JHS 1925, 1-42. ÅLIN, 124. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 122-123 ἀριθ. 419.

Ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας Θίσβης, παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Κακόσι δυτικῶς τῆς Δομβραίνης, ὁ HEURTLEY συνέλεξε μινύεια καὶ ὕΕ III ὄστρακα καὶ διεπίστωσε τὴν ὑπαρξίν ἐνὸς ὕΕ νεκροταφείου θαλαμοειδῶν τάφων εἰς ἀπόστασιν ἡμίσεος μιλίου ΒΔ. τοῦ χωρίου, ἀποτελουμένου ἐκ τριῶν τοῦλάχιστον τάφων, ἡ δὲ κεραμικὴ ἐνὸς τούτων ἀνοιγένης ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἀνῆκεν εἰς ὕΕ III χρόνους. Θησαυρὸν ὕΕ μικρῶν ἀντικειμένων ἐκ Θίσβης ἡγόρασεν ὁ Α. EVANS καὶ τὸν ἐδημοσίευσεν ἐν JHS 1925, 1-42. ὕΕ θέσις 85.

50. ΠΛΑΤΑΙΑΙ. Νεολιθικὴ θέσις 33. Ἡ θέσις μνημονεύεται ὡς πιθανῶς ΜΕ ὑπὸ τοῦ R. HOPE SIMPSON (GAMS σ. 124 ἀριθ. 423), ὅστις συνέλεξε ἐπὶ πλέον τὸ 1959 ἐν μυκηναϊκὸν καὶ ἐν γεωμετρικὸν ὄστρακον ἐξ αὐτῆς. ὕΕ θέσις 86.

51. ΑΛΥΚΗ ΔΟΜΒΡΑΙΝΗΣ. Ἐκ τινος εἰς ἱστορικοὺς χρόνους ὠχυρωμένης ἀκροπόλεως, διατηρούσης κατὰ τὴν κορυφὴν καὶ πιθανὰ μυκηναϊκὰ τείχη κειμένης δὲ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Κορινθιακοῦ παρὰ τὴν Ἀλυκὴν τῆς Δομβραίνης, ὁ HEURTLEY συνέλεξε μινύεια καὶ ὕΕ III ὄστρακα. BSA 1923-25, 40. ÅLIN, 124. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 123 ἀριθ. 421. ὕΕ θέσις 88.

52. ΛΙΒΑΔΟΣΤΡΟ. ΠΕ θέσις 37. ΜΕ φαιὰ καὶ ὠχρὰ μινύεια ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.

E. ΕΥΒΟΙΑ

53. ΓΟΥΒΕΣ. ΠΕ θέσις 39. Πιθανὰ ΜΕ ὄστρακα, ἐκ τῆς ἐπιφανείας.

54. ΩΡΕΟΙ. ΠΕ θέσις 42. Τεμάχιον καμπύλου ΜΕ τοίχου, εἷς τάφος καὶ κεραμική. Μέρος II, Κεφ. III, Α Χ, Β XVIII, Γ XVI.

55. ΛΙΧΑΣ. ΠΕ θέσις 46. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Μέρος II, Κεφ. III, Γ XVII.

56. ΓΙΑΛΤΡΑ. Νεολιθικὴ θέσις 38. ΠΕ 47. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Μέρος II, Κεφ. III, Γ XVIII.

57. ΑΙΔΗΨΟΣ. Νεολιθικὴ θέσις 39. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῆς τοποθεσίας Κουμπί. Μέρος II, Κεφ. III, Γ XIX.

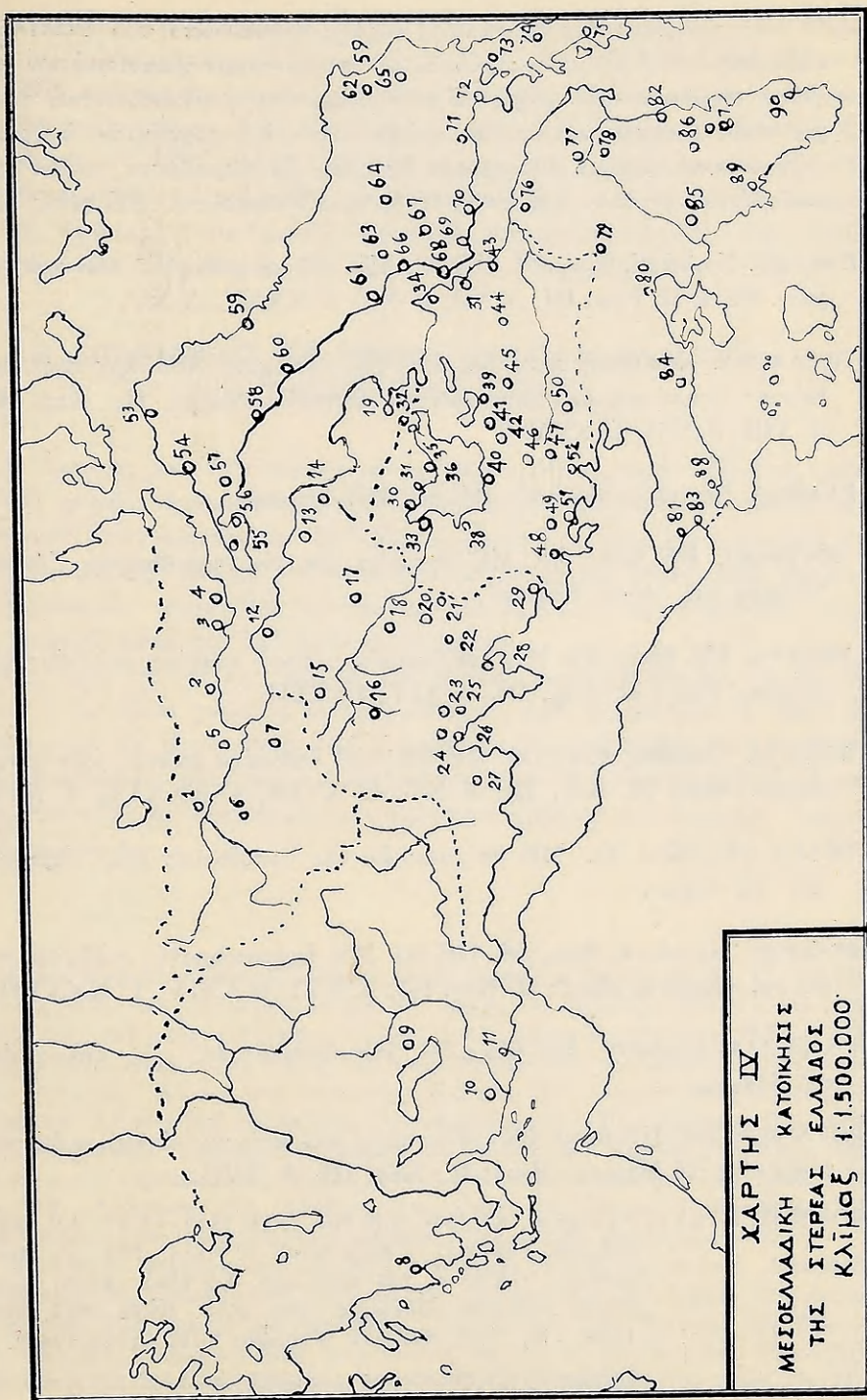
58. ΡΟΒΙΕΣ. Νεολιθικὴ θέσις 40, ΠΕ 48. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῶν τοποθεσιῶν

- (α) ἐντὸς τοῦ χωρίου, (γ) ΒΑ. τῶν Ροβιῶν καὶ (δ) ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ πρὸς Ἀγιαννάκον. Μέρος II, Κεφ. III, Γ XX.
59. ΚΗΡΙΝΘΟΣ. Νεολιθική θέσις 41, ΠΕ 50. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῶν τοποθεσιῶν (α) Καστρὶ καὶ (β) Ἀγίος Ἡλίας.
60. ΛΙΜΝΗ. Νεολιθική θέσις 42, ΠΕ 52. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῶν τοποθεσιῶν (α) Καστριά καὶ (γ) Παναγίας. Μέρος II, Κεφ. III, Γ XXI.
61. ΠΟΛΙΤΙΚΑ. Νεολιθική θέσις 44, ΠΕ 53. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῶν τοποθεσιῶν (α) μετὰξὺ Πολιτικῶν καὶ Φάρου τοῦ Μνήματος καὶ (β) Καυκάλας. Μέρος II, Κεφ. III, Γ XXII.
62. ΟΞΥΛΙΘΟΣ. ΠΕ θέσις 55. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῆς τοποθεσίας (α) Παλαιοκάστρου. Μέρος II, Κεφ. III, Γ XXIII.
63. ΨΑΧΝΑ. Νεολιθική θέσις 45, ΠΕ 56. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῶν τοποθεσιῶν (α) Ἀγίου Ἡλίας, (β) Πύργου καὶ (ε) Γλίφας. Μέρος II, Κεφ. III, Γ XXIV.
64. ΚΑΘΕΝΟΙ. Νεολιθική θέσις 46, ΠΕ 57. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
65. ΑΥΛΩΝΑΡΙΟΝ. Νεολιθική θέσις 47, ΠΕ 59. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῶν τοποθεσιῶν (α) Παλαιοκάστρου καὶ (β) Ἀντηρῶν. Μέρος II, Κεφ. III, Γ XXV.
66. ΜΑΝΙΚΑ. ΠΕ θέσις 60. ΜΕ τοῖχοι καὶ κεραμική. Μέρος II, Κεφ. III, Α XI, Γ XXVI.
67. ΔΟΚΟΣ. ΠΕ θέσις 61. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῆς τοποθεσίας (β) μετὰξὺ Ἀγίας Τριάδος καὶ σχολείου τοῦ Δοκοῦ. Μέρος II, Κεφ. III, Γ XXVII.
68. ΧΑΛΚΙΣ. Νεολιθική θέσις 48, ΠΕ 62. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῶν τοποθεσιῶν (α) Κακῆς Κεφαλῆς, (β) Βρωμούσας-Τρύπας καὶ (δ) Βούρκου.
69. ΛΕΥΚΑΝΤΙ. ΠΕ θέσις 64. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῶν τοποθεσιῶν (α) Ξερόπολης, (β) νοτίως τῆς Ξερόπολης καὶ (γ) Τούμπας. Μέρος II, Κεφ. III, Γ XXVIII.
70. ΕΡΕΤΡΙΑ. Νεολιθική θέσις 51, ΠΕ 66. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῶν τοποθεσιῶν (β) ἀκροπόλεως τῆς Ἐρετρίας καὶ (ε) Μαγούλας. Μέρος II, Κεφ. III, Γ XXIX.

71. ΑΜΑΡΥΝΘΟΣ. Νεολιθική θέσις 52, ΠΕ 67. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Μέρος II, Κεφ. III, Γ XXX.
72. ΑΛΙΒΕΡΙΟΝ. Νεολιθική θέσις 53, ΠΕ 68. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῆς τοποθεσίας (γ) Μαγούλας. Μέρος II, Κεφ. III, Γ XXXI.
73. ΔΥΣΤΟΣ. Νεολιθική θέσις 55, ΠΕ 71. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἀκροπόλεως. Μέρος II, Κεφ. III, Γ XXXII.
74. ΖΑΡΚΑ. Ἐξ ἐνὸς λόφου μετὰ δύο ἀνεμομύλων, κειμένου περὶ τὸ 1 χιλιόμετρον νοτίως τοῦ χωρίου Ζάρκα, συνελέγη ὄψιανὸς καὶ χειροποίητα χονδροειδῆ ὄστρακα, ἐν οἷς καὶ τινα πιθανὰ φαῖα μινύεια, ὡς καὶ κλασσικὰ ὄστρακα. BSA 1966, σ. 77 ἀριθ. 86. Ἐν τούτοις ἡ θέσις δὲν μνημονεύεται ὡς πιθανῶς ΜΕ ἐν BSA 1966, σ. 112.
75. ΝΕΑ ΣΤΥΡΑ. Νεολιθική θέσις 56, ΠΕ 73. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Μέρος II, Κεφ. III, Γ XXXIII.

ΣΤ. ΑΤΤΙΚΗ

76. ΣΚΑΛΑ ΩΡΩΠΟΥ. Περὶ τὰ 3 χιλιόμετρα νοτίως τῆς Σκάλας Ὁρωποῦ ἔχει ἀνακαλυφθῆ σπουδαῖος ΜΕ καὶ ΥΕ οἰκισμός. ΑΑ 1962, 211. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 126 ἀριθ. 430. ΥΕ θέσις 123.
77. ΑΦΙΔΝΑΙ. ΠΕ θέσις 77. ΜΕ ταφαί, κεραμικὴ καὶ μικρὰ εὐρήματα. Μέρος II, Κεφ. III, Β XIX, Γ XXXIV, Δ XIV.
78. ΜΑΡΑΘΩΝ. Νεολιθική θέσις 59, ΠΕ 79. ΜΕ ἔχνη χρήσεως τοῦ σπηλαίου τοῦ Πανός (ΑΑ 1962, 211) καὶ ΜΕ ὄστρακα ἐκ τοῦ Ἀγριελικίου (ΠΑΕ 1936, 42).
79. ΧΑΣΙΑ. Βιβλιογραφία: ΠΑΕ 1900, 38-40, 1901, 32. ΑΕ 1905, 99-158, 1906, 89-116, 1918, 1-28. FIMMEN, 9. ÅLIN, 111-112. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 110 ἀριθ. 384.
- Ὁ Α. ΣΚΙΑΣ ἠρεύνησε μερικῶς τὸ 1900 τὸ παρὰ τὴν Χασιάν, περὶ τὴν μίαν ὥραν πορείας ἀνατολικῶς τοῦ φρουρίου τῆς Φυλῆς, ἐπὶ κλιτύος τῆς Πάρνηθος εὐρισκόμενον σπήλαιον τοῦ Πανός, ἐν ᾧ συνήντησε δύο κατώτερα προϊστορικὰ στρώματα καὶ ἀνώτερον στρώμα Κλασσικῶν, Ρωμαϊκῶν καὶ Βυζαντινῶν χρόνων. ΠΑΕ 1900, 38-41. JHS 1901, 349-350. AM 1900, 456. ÅLIN, 111-112. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 110 ἀριθ. 384.



Τὰ εὐρήματα τῆς ἀνασκαφῆς περιεγράφησαν ὑπὸ τοῦ ΡΩΜΑΙΟΥ (ΑΕ 1906, 89-116) καὶ μεταξὺ ἄλλων πρωτογόνων χειροποιήτων ἀγγείων μνημονεύονται, χωρὶς νὰ περιγράφωνται ἢ εἰκονίζωνται, τεμάχια φαιῶν μονοχρώμων ἀγγείων καὶ ἐν μικρὸν ἀμαυρόχρωμον ὄστρακον ὡς καὶ ἱκανὰ τεμάχια μυκηναϊκῶν ἀγγείων, ὧν εἰκονίζεται τμῆμα συγκολληθέντος ἀγγείου. ΑΕ 1906, 90-100. FIMMEN, 9. ΥΕ θέσις 127.

80. ΕΛΕΥΣΙΣ. Νεολιθική θέσις 63, ΠΕ 83. ΜΕ δεδομένα πασῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρους II, Κεφ. III, Α XII, Β XX, Γ XXXV, Δ XV.
81. ΠΕΡΑΧΩΡΑ. Νεολιθική θέσις 64, ΠΕ 84. Πενιχρὰ ΜΕ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, ταφαὶ καὶ ἐν ἀμαυρόχρωμον ἀγγεῖον. Μέρους II, Κεφ. III, Α XIII, Β XXI, Γ XXXVI.
82. ΡΑΦΗΝΑ. Νεολιθική θέσις 65, ΠΕ 86. ΜΕ ὄστρακα.
83. ΛΟΥΤΡΑΚΙ. ΠΕ θέσις 89. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῶν τοποθεσιῶν Ἀσπρα Χώματα καὶ Ἀγία Κυριακή.
84. ΜΕΓΑΡΑ. ΠΕ θέσις 90. ΜΕ λιθόστρωτον, ταφὴ παιδίου καὶ ὄστρακα ἀγγείων. Μέρους II, Κεφ. III, Α XIV, Β XXII.
85. ΑΘΗΝΑΙ. Νεολιθική θέσις 66, ΠΕ 91. ΜΕ δεδομένα πασῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρους II, Κεφ. III, Α XV, Β XXIII, Γ XXXVI, Δ XVI.
86. ΣΠΑΤΑ. ΠΕ θέσις 93. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῆς τοποθεσίας (β), περιοχῆς τῶν ΥΕ τάφων.
87. ΒΡΑΥΡΩΝ. Νεολιθική θέσις 68, ΠΕ 96. ΜΕ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, ταφαὶ καὶ κεραμική. Μέρους II, Κεφ. III, Α XVI, Β XXIV, Γ XXXVII.
88. ΚΑΛΑΜΑΚΙ-ΙΣΘΜΟΥ. ΠΕ θέσις 99. ΜΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
89. ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗ. ΠΕ θέσις 104. ΜΕ τοῖχοι καὶ ὄστρακα ἀγγείων ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Μέρους II, Κεφ. III, Α XVII.
90. ΘΟΡΙΚΟΣ. Βιβλιογραφία: ΑΔ 1890, 159-161. ΠΑΕ 1893, 12-17. ΑΕ 1895, 221-234. FIMMEN, 7. BSA 1947, 6. ÅLIN, 109. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 104 ἀριθ. 361. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 80-86. Antiquité Classique 1965, 9-15. BCH 1964, 699. 1966, 746, 1967, 627-631. Thorikos I-III (1963-1965).
Σχεδιογράφημα ἀνασκαφείσης περιοχῆς ἐν ΠΑΕ 1893, πίν. Β.

Ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Βελλετούρι, ἀνωθεν τοῦ θεάτρου τοῦ Θορικοῦ, ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἐνήργησε διὰ τοῦ ΣΤΑΗ πρόχειρον τὸ 1888 καὶ συστηματικὴν τὸ 1893 ἀνασκαφὴν ἐξ ἀφορμῆς ἀνακαλύψεως ὑπὸ τυμβωρύχων ἐνὸς ὙΕ θολωτοῦ τάφου. Αἱ ἀνασκαφαὶ αὗται ἀνελήφθησαν τὸ 1964 πάλιν ὑπὸ Βέλγων καὶ Ἑλλήνων ἐρευνητῶν. Ἐκ τῆς θέσεως ἦλθον εἰς φῶς ΜΕ καὶ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, ταφαὶ καὶ κεραμική. Ἡ ὑπαρξὺς νεολιθικῶν λειψάνων δὲν ἐπηληθεύθη ἔτι (ΒCH 1967, 628). ὙΕ θέσις 164. Μέρος II, Κεφ. III, Α ΧVIII, Β XXV, Γ XXXIX.

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΗΣ ΚΑΤΟΙΚΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ ἑκτασις καὶ ἡ πυκνότης κατοικήσεως τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους δεικνύεται ἐκ τῆς κατανομῆς ἐπὶ τοῦ χάρτου IV τῶν 90 μέχρι σήμερον ἀναγνωρισθεῖσων ΜΕ θέσεων ἐν αὐτῇ, αἵτινες περιεγράφησαν εἰς τὰς προηγουμένας σελίδας καὶ αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὰς μόνας μέχρι σήμερον (1968) γνωστὰς πηγὰς διὰ τὴν μελέτην τῆς ἐξελιζέως τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἐν τῇ περιοχῇ κατὰ τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν περίοδον.

Ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν πηγῶν τούτων παρατηρητέον ὅτι ἐκ τῶν 90 θέσεων αἱ 52 εἶναι γνωσταὶ ἐξ ἐπιφανειακῶν ΜΕ εὐρημάτων, 32 θέσεις ἔχουν ἐρευνηθῇ δι' ἀνασκαφῆς ἀλλ' ἢ παρέσχον ὀλίγα δεδομένα ἢ τὰ πορίσματα τῆς ἀνασκαφῆς δὲν ἔχουν γνωσθῇ ἐπαρκῶς, αἱ δὲ ὑπόλοιποι 6 θέσεις ἔχουν ἐπίσης ἐρευνηθῇ δι' ἀνασκαφῆς καὶ παρέσχον ἀξιόλογα καὶ ἐπαρκῶς γνωστὰ ΜΕ δεδομένα ¹.

1. Θέσεις γνωσταὶ ἐξ εὐρημάτων τῆς ἐπιφανείας 52: Στυλὶς (2), Ἐχινούς (3), Ράχες (4), Πλατάνια (5), Φουρνοσπηλιά (6), Τραχίς (7), Κρουονέρι (11), Ἀλπηνοὶ (12), Μελιδόνι (13), Λιβανάτες (14), Κάτω Ἀγόριανη (16), Λάρυμνα (19), Ἅγιος Βλάσης (21), Πεντεόρια (27), Βοῦλις (29), Ἅγιος Ἰωάννης (32), Πύργος Ἀγ. Μαρίνης (35), Στροβί-
κι (36), Βλίχα (37), Καλάμι (38), Λικέρι (39), Καστράκι (41), Ὀγχηστός (42), Δρίτσα (44), Θεσπιαί (46), Χώστια (48), Θίσβη (49), Ἀλυκὴ Δομβραίνης (51), Λιβαδόστρο (52), Γοῦ-
βες (53), Λιχᾶς (55), Γιάττρα (56), Αἰδηψός (57), Ροβιές (58), Κήρινθος (59), Λίμνη (60), Πολιτικά (61), Ὀξύλιθος (62), Ψαχνά (63), Καθενοὶ (64), Αὐλωνάριον (65), Δοκός (67), Χαλκίς (68), Ἀμάθυνθος (71), Ἀλιβέριον (72), Δύστος (73), Ζάρα (74), Νέα Στύρα (75), Σκάλα Ὠρωποῦ (76), Λουτράκι (83), Καλαμάκι Ἰσθμοῦ (88), Βουλιχαμένη (89).

Θέσεις ἀνασκαφεῖσι μὲ ὀλίγα ἢ ἀδημοσίευστα ΜΕ εὐρήματα 32: Λιανοκλάδι (1), Ἀστακός (8), Κελυδών (10), Δρυμαία (15), Ἐλάτεια (17), Ἀγ. Μαρίνα (18), Δαυλὶς (20), Σχιστή (22), Δελφοί (23), Καστρούλι (25), Ἀντίκυρα (28), Πολυγύρα (30), Πύργος (31), Χάλια (34), Ἀλίσαρτος (40), Δράμεσι (43), Θῆβαι (45), Πλαταιαί (50), Ὠρεοί (54), Μάνικα (66), Λευκαντί (69), Ἐρέτρια (70), Ἀφίδναι (77), Μαραθῶν (78), Χασιά (79), Πε-

Ἡ κατανομή τοῦ ΜΕ πληθυσμοῦ ἀνά τὰς διαφόρους περιοχὰς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν ἐπομένων ἀριθμῶν τῶν δηλούντων τὰς ΜΕ θέσεις ἐκάστης περιοχῆς: Φθιώτις 7 ΜΕ θέσεις, Ἀκαρνανία-Αἰτωλία 4, Φωκίς-Λοκρὶς 18, Βοιωτία 23, Εὐβοία 23, Ἀττικὴ 15 ΜΕ θέσεις. Ἡ σύγκρισις τῶν ἀριθμῶν τούτων, οἵτινες δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀντικατοπτρίζουν καὶ τὴν διαφορὰν ἐξερευνήσεως εἰς τὰς διαφόρους περιοχὰς καὶ συνεπῶς ἐνδέχεται νὰ παρέχουν ἐλαφρῶς ἀπατηλὴν ἐντύπωσιν, μαρτυρεῖ ὅτι τὸ πλεῖστον τοῦ ΜΕ πληθυσμοῦ εἶχε συγκεντρωθῇ εἰς τὴν κεντρικὴν μᾶλλον Στερεὰν Ἑλλάδα, ἐν ᾧ ἡ Ἀττικὴ κατῳκεῖτο σχετικῶς ἀραιῶς κατὰ τὴν ΜΕ περίοδον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς προηγούμενας περιόδους.

Ἡ μεταβολὴ τῆς πυκνότητος κατοικήσεως τῶν διαφόρων περιοχῶν ἀπὸ τῆς ΠΕ εἰς τὴν ΜΕ περίοδον δεικνύεται ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν ἐπομένων ἀριθμῶν οἰκισμῶν ἐκάστης περιοχῆς κατὰ τὰς δύο περιόδους: Φθιώτις ΠΕ θέσεις 6, ΜΕ 7, Ἀκαρνανία-Αἰτωλία ΠΕ θέσεις 2, ΜΕ 4, Φωκίς-Λοκρὶς ΠΕ θέσεις 10, ΜΕ 18, Βοιωτία ΠΕ θέσεις 20, ΜΕ 23, Εὐβοία ΠΕ θέσεις 38, ΜΕ 23, Ἀττικὴ ΠΕ 29, ΜΕ 15.

Ἡ ἐντύπωσις ἡ παρεχομένη ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν δι' ἐκάστην περιοχὴν διαθεσίμων ἀριθμῶν τῶν προϊστορικῶν θέσεων τῶν δύο περιόδων εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετος τῆς ἐντυπώσεως, ἣν παρέχει ἡ σύγκρισις τῶν ἀντιστοιχῶν ἀριθμῶν τῆς Νεολιθικῆς καὶ τῆς ΠΕ περιόδου. Κατὰ τὴν σύγκρισιν τῶν ἀριθμῶν ἐκείνων (σ. 89-90 ἀνωτέρω) εἴχομεν συμπεράνει ὅτι, ἐνῶ τῶν βορείων καὶ δυτικῶν περιοχῶν ὁ πληθυσμὸς μειοῦται ἀνεπαισθήτως, τῶν νοτίων καὶ ἀνατολικῶν σχεδὸν διπλασιάζεται. Ἐνταῦθα εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ συμπεράνωμεν, ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν ὑπολογισμοῦ καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς πιθανότητος ἀληθείας, ὅτι κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους ὁ μὲν πληθυσμὸς τῶν βορείων καὶ δυτικῶν περιοχῶν αὐξάνεται ὁ δὲ πληθυσμὸς τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Ἀττικῆς μειοῦται καὶ ἡ μείωσις αὕτη εἰς τὴν Ἀττικὴν ἡγγίζε τὸ ἥμισυ τοῦ ΠΕ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς. Ὁ χαρακτὴρ κατὰ ταῦτα τῶν ΜΕ χρόνων ὡς πρὸς τὴν πυκνότητα κατοικήσεως τῆς χώρας παρουσιάζεται ἐντελῶς ἀντίθετος τοῦ χαρακτῆρος τῶν ΠΕ χρόνων.

Ἐκ τῶν 105 ἄλλωστε ΠΕ θέσεων αἱ 64 ἐπιβιοῦν ὡς ΜΕ καὶ 41 ἐλλείπουν ἐκ τοῦ ΜΕ καταλόγου δηλοῦσαι μείωσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ΠΕ χρόνων σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ. Ἐπὶ πλεόν κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους προστίθενται εἰς τοὺς 64 ἐπιβιοῦντας ΠΕ οἰκισμοὺς καὶ 26 νέοι ΜΕ οἰκισμοί, ὥστε τὸ συν-

ραχώρα (81), Ραφήνα (82), Μέγαρα (84), Ἀθῆναι (85), Σπάτα (86), Βραυρῶν (87), Θορικός (90).

Θέσεις μεθ' ἱκανῶν καὶ ἐπαρκῶς γνωστῶν εὐρημάτων 6: Θέρμον (9), Κρίσα (24), Κίρρα (26), Ὀρχομενός (33), Εὐτρησις (47), Ἐλευσίς (80).

ολον τῶν γνωστῶν ΜΕ οἰκισμῶν ἀνέρχεται εἰς τοὺς παρατεθέντας 90 τοῦ ΜΕ καταλόγου ¹.

Ἡ κατανομή τῶν ἐπιβιουσῶν ΠΕ θέσεων καὶ τῶν ἐλλειπουσῶν ἐκ τοῦ ΜΕ καταλόγου κατὰ περιοχὴν ἔχει ὡς ἀκολούθως: Φθιώτις 6 ἐπιβιοῦν καὶ 1 ἐλλείπει, Ἀκαρνανία-Αἰτωλία 5 ἐπιβιοῦν καὶ 1 ἐλλείπει, Φωκίς-Λοκρὶς 8 ἐπιβιοῦν καὶ 2 ἐλλείπουν, Βοιωτία 17 ἐπιβιοῦν καὶ 3 ἐλλείπουν, Εὐβοία 21 ἐπιβιοῦν καὶ 17 ἐλλείπουν καὶ Ἀττικὴ 12 ἐπιβιοῦν καὶ 16 ἐλλείπουν ἐκ τοῦ ΜΕ καταλόγου.

Καὶ ἡ σύγκρισις αὕτη τῶν ἀριθμῶν τῶν ἐπιβιουσῶν καὶ τῶν ἐγκαταλειφθεῖσων θέσεων ἐκάστης περιοχῆς, ὅπου ἡ πιθανότης σφάλματος ἔνεκα διαφορᾶς ἐξερευνήσεως εἰς τὰς διαφόρους περιοχὰς τῆς χώρας ἔχει μειωθῆ, ἐφ' ὅσον ἡ σύγκρισις ἐκάστοτε περιορίζεται μεταξὺ ἀριθμῶν ἀφορώντων εἰς τὴν

1. ΠΕ θέσεις ἐπιβιοῦσαι ὡς ΜΕ 64 κατανεμόμεναι ὡς ἔπεται: Φθιώτις 5: Λιανοκλάδι (1), Στυλὶς (2), Ράχες (4), Πλατάνια (5), Φουρνοσπηλιά (6), Ἀκαρνανία-Αἰτωλία 1: Ἀστακός (8), Φωκίς-Λοκρὶς 8: Μελιδόνι (13), Δρυμαῖα (15), Κάτω Ἀγόριανη (16), Ἐλάτεια (17), Ἀγία Μαρίνα (18), Λάρυμνα (19), Σχιστὴ (22), Κίρρα (26), Βοιωτία 17: Πολυγύρα (30), Πύργος (31), Ὀρχομενός (33), Χάλια (34), Στροβίλι (36), Βλίχα (37), Καλάμι (38), Λικέρι (39), Ἀλῖαρτος (40), Καστράκι (41), Ὀγχηστός (42), Δράμεσι (43), Δρίτσα (44), Θῆβαι (45), Θεσπιαί (46), Εὐτρῆσις (47), Λιβαδόστρο (52), Εὐβοία 21: Γοῦβες (53), Ὀρεοί (54) Λιχᾶς (55), Γιάλτρα (56), Ροβιές (58), Κήρινθος (59), Λίμνη (60), Πολιτικά (61), Ὀξύλιθος (62), Ψαχνά (63), Καθενοί (64), Αὐλωνάρι (65), Μάνικα (66), Δοκός (67), Καμάριον (68), Λευκαντί (69), Ἐρέτρια (70), Ἀμάρυνθος (71), Ἀλιβέρι (72), Δύστος (73), Νέα Σύρα (75), Ἀττικὴ 12: Ἀφίδναι (77), Μαραθῶν (78), Ἐλευσίς (80), Περαιχώρα (81), Ραφήνα (82), Λουτράκι (83), Μέγαρα (84), Ἀθῆναι (85), Σπάτα (86), Βραυρών (87), Καλαμάκι-Ἰσθμοῦ (88), Βουλαιγμένη (89).

Θέσεις ΠΕ ἐλλείπουσαι ἐκ τοῦ ΜΕ καταλόγου 41 κατανεμόμεναι ὡς ἔπεται: Φθιώτις 1: Ἀμούρι (4), Ἀκαρνανία-Αἰτωλία 1: Ἀνάληψις (8), Φωκίς-Λοκρὶς 2: Μάνεσι (13), Γαλαξίδι (18), Βοιωτία 3: Χαιρώνεια (21), Ἀγόριανη (27), Κάζα (38), Εὐβοία 17: Ἀσμήνιον (40), Ἑλληνικό (41), Ἰστιαία (43), Βασιλικά (44), Χηρονήσι (45), Στροφυλιά (49), Δάφνη (51), Μακρυκάπα (54), Ὀρθωνιά (58), Λάμπουσα (63), Βασιλικόν (65), Λέπουρα (69), Κριεζά (70), Ἀλμυροπόταμος (72), Μάρμαρι (74), Κάρυστος (75), Γεραιστός (76), Ἀττικὴ 17: Κάτω Σούλι (78), Νέα Μάκρη (80), Μενίδι (81), Μάνδρα (82), Χαλάνδρι (85), Ἀσκηταριό (87), Τσακός (88), Λούτσα (92), Κερατσίνι (94), Τράχωνες (95), Βρωμοπούσι (97), Πύργος Βραύνας (98), Ἅγιος Κοσμάς (100), Πόρτο-Ράφη (101), Μαρχόπουλον (102), Γλυφάδα (103), Σούνιον (105).

Θέσεις νέαι ΜΕ 26, κατανεμόμεναι κατὰ περιοχὴν ὡς ἀκολούθως: Φθιώτις 2: Ἐχινούς (3), Τραχίς (7), Ἀκαρνανία-Αἰτωλία 3: Θέρμον (9), Καλυδών (10), Κρυνέρι (11), Φωκίς-Λοκρὶς 10: Ἀλπηνοί (12), Λιβανάτες (14), Δαυλὶς (20), Ἅγιος Βλάσης (21), Δελφοί (23), Κεῖτσα (24), Καστροῦλι (25), Πεντεόρια (27), Ἀντίκυρα (28), Βούλις (29), Βοιωτία 6: Ἅγιος Ἰωάννης (32), Πύργος Ἀγίας Μαρίνης (35), Χώστια (48), Θίσβη (49), Πλαταιαί (50), Ἀλυκὴ Δομβραίνης (51), Εὐβοία 2: Αἰδηψός (57), Ζάρα (74), Ἀττικὴ 3: Σκάλα Ὠρωποῦ (76), Χασιά (79), Θορικός (90).

αὐτὴν περιοχὴν, μαρτυρεῖ ἀνεπαίσθητον μείωσιν τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὰς βορειότερας καὶ δυτικὰς περιοχὰς προοδευτικῶς αὐξανομένην πρὸς τὰς νοτιωτέρας καὶ ἀνατολικὰς, ὥστε εἰς τὴν Ἀττικὴν ἡ μείωσις ὑπερέβη τὸ ἥμισυ τοῦ ΠΕ πληθυσμοῦ αὐτῆς. Οἰαδῆποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ αἰτία καὶ ἡ ἀναλογία τῆς μείωσης κατὰ περιοχὴν, τὸ ὅτι ἡ μείωσις αὕτη ἐγένετο πλέον αἰσθητὴ εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἀνθοῦντες ΠΕ ναυτικοὶ οἰκισμοὶ τῆς ὁποίας, ὡς ἡ Νέα Μάκρη, τὸ Ἀσκηταριό, τὸ Πόρτο-Ράφτη, τὸ Σούνιον, ἡ Γλυφάδα, ὁ Ἅγιος Κοσμάς, τὸ Κερατσίνι ἐγκαταλείπονται, φαίνεται ὡς τὸ ἀναπόφευκτον συμπέρασμα ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν παρατεθέντων ἀριθμῶν.

Αἱ 26 ἀφ' ἐτέρου νέαι ΜΕ θέσεις, αἵτινες προστίθενται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περιόδου εἰς τὰς ἐπιβιούσας 64 ΠΕ ὥστε νὰ ἀποτελεσθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν 90 γνωστῶν ΜΕ θέσεων τοῦ καταλόγου καὶ αἵτινες δύνανται νὰ παραβληθοῦν πρὸς τὰς ἀντιστοίχους 51 νέας θέσεις τῆς ΠΕ περιόδου ἵνα διαπιστωθῇ ἡ διαφορὰ τοῦ χαρακτῆρος τῶν δύο περιόδων ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κατοίκησιν τῆς χώρας, κατανέμονται ὡς ἀκολούθως κατὰ περιοχὴν: Φθιώτις: 2 νέαι θέσεις, Ἀκαρνανία-Αἰτωλία: 3 νέαι θέσεις, Φωκίς-Λοκρίς: 10 νέαι θέσεις, Βοιωτία: 6 νέαι θέσεις, Εὐβοία: 2 νέαι θέσεις, Ἀττικὴ 3 νέαι θέσεις. Ἡ ἐντύπωσις ἡ παρεχομένη ἐκ τῆς κατανομῆς τῶν νέων ΜΕ θέσεων εἶναι ἀντίθετος τῆς ἐντυπώσεως τῆς παρεχομένης ὑπὸ τῆς κατανομῆς τῶν κατὰ περιοχὴν ἐγκαταλειφθέντων οἰκισμῶν. Οὕτω, ἐνῶ ἐκ τῶν ἐλλειπουσῶν ἐκ τοῦ ΜΕ καταλόγου 41 ΠΕ θέσεων αἱ 7 εὐρίσκονται εἰς τὰς βορείους καὶ δυτικὰς περιοχὰς καὶ 33 εἰς Εὐβοίαν καὶ Ἀττικὴν, ἐκ τῶν 26 νέων ΜΕ θέσεων 21 προστίθενται εἰς τὰς βορείους καὶ δυτικὰς περιοχὰς ἔναντι τῶν 7 ἐλλειπουσῶν ΠΕ θέσεων καὶ μόνον 5 νέαι θέσεις παρουσιάζονται εἰς Εὐβοίαν καὶ Ἀττικὴν ὅπου ἐγκατελείφθησαν 33 θέσεις. Χαρακτηριστικὸν δὲ εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἐκ τῶν 5 νέων ΜΕ θέσεων τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Ἀττικῆς, Αἰδηψοῦ (57), Ζάρκας (74), Σκάλας Ὠρωποῦ (76), Χασιάς (79) καὶ Θορικοῦ (90), μόνον ἡ Αἰδηψὸς καὶ ὁ Θορικός θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθοῦν παραθαλάσσιοι οἰκισμοί, ἐνῶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἐλλειπόντων ἐκ τῶν δύο περιοχῶν ΜΕ οἰκισμῶν ἦσαν καθ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις ἀνθοῦντες παραθαλάσσιοι, ναυτικοὶ δῆλον ὅτι, οἰκισμοί. Διὰ τὴν Εὐβοίαν καὶ Ἀττικὴν κατὰ ταῦτα ἡ μεταβολὴ τῆς πυκνότητος τῆς κατοικίσεως ἀπὸ τῆς ΠΕ πρὸς τὴν ΜΕ περίδον πρέπει νὰ συνωδεύετο μὲ μεταβολὴν τοῦ χαρακτῆρος τῆς ζωῆς μεγάλου μέρους τῶν κατοίκων ἀπὸ τοῦ ναυτικοῦ εἰς τὸν γεωργικόν.

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον ἐνάρξεως, τὸν χαρακτῆρα, τὴν διάρκειαν καὶ τὸ τέλος τῆς ΜΕ περιόδου αἱ διαθέσιμοι στρωματογραφικαὶ πληροφορίες ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν ὡς κάτωθι.

Ἡ ἐνάρξις τῆς ΜΕ περιόδου εἰς Κίρραν, Εὐτρησιν, Ἀμάρυνθον καὶ Ἅγιον Κοσμᾶν ἀσφαλῶς, ἐνδεχομένως δὲ εἰς Ὀρχομενὸν καὶ Μάνικαν (σ. 92 ἀνωτέρω), ἄρχονται μετὰ παχὺ στρῶμα τέφρας καὶ ἀνθράκων καλύπτον

τὰ ΠΕ ἐρείπια. Εἰς Ἁγίον Κοσμᾶν μάλιστα ὑπεράνω τοῦ στρώματος τῆς τέφρας παρεμβάλλεται μεταξύ ΠΕ καὶ ΥἚ στρωμάτων παχὺ στῶμα ἄμμου συσσωρευθὲν ὑπὸ τοῦ ἀνέμου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπὶ τῶν ΠΕ ἐρειπίων ἐνῶ ἡ θέσις ἔμενεν ἐπὶ μακρὸν ἀκατοίκητος. Εἰς τὰς ὑπολοίπους περιπτώσεις ἐκ τῶν 41 ἐλλειπουσῶν ἐκ τοῦ ΜΕ καταλόγου ΠΕ θέσεων ἡ δὲν ὑπάρχουν σαφεῖς πληροφορίες ἢ αἱ θέσεις ἐγκατελείφθησαν ὑπὸ τῶν κατοίκων χωρὶς οἱ οἰκισμοὶ νὰ καταστραפוῦν διὰ πυρός.

Ὡς πρὸς τὸ σχετικὸν μῆκος τῆς περιόδου ἐκ τοῦ πάχους τῶν ἐπιχώσεων καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς περιόδου ἀπὸ ἀπόψεως συστάσεως τοῦ περιεχομένου τῶν ἐπιχώσεων πληροφορίες ὑπάρχουν διὰ τὰς τρεῖς μόνον ἐκ τῶν 6 καλλιτερον γνωστῶν ἀνασκαφεισῶν θέσεων (σ. 105, ὑποσημ. 1 ἄνωτέρω). Οὕτω εἰς Κίρραν ἐπὶ συνολικοῦ πάχους τῆς ἐπιχώσεως 7 μ. περίπου τὰ 4 μ. ἀντεστοίχουν εἰς τὴν ΜΕ περίοδον καὶ περιλαμβάνον 5 ἀρχιτεκτονικὰς φάσεις. Εἰς Ὁρχομενὸν ἐπὶ μεγίστου πάχους τῆς προϊστορικῆς ἐπιχώσεως 5 μ. τὰ 2 μ. ἀντεστοίχουν εἰς τὴν ΠΕ καὶ 3 μ. εἰς τὴν ΜΕ περίοδον περιλαμβάνοντα τρία τοῦλάχιστον ἀρχιτεκτονικὰ στρώματα. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Εὐτρήσεως ἐπὶ πάχους τῆς ἐπιχώσεως 6.50 μ. περίπου τὰ 4 μ. ἀνῆκον εἰς τὴν ΠΕ περίοδον περιλαμβάνοντα 6-9 φάσεις κατοικήσεως καὶ τὰ 2 μ. ἀνῆκον εἰς τοὺς ΜΕ χρόνους περιλαμβάνοντα 3 φάσεις κατοικήσεως. Εἰς Ἀγίαν Μαρίναν ἡ ΠΕ καὶ ἡ ΜΕ ἐπίχωσις ὁμοῦ ἀντεστοίχουν πρὸς 3.50 μ. τοῦ προϊστορικοῦ στρώματος ἔχοντος συνολικὸν πάχος 10 μ. Διὰ τὸ Θέρμον, τὴν Κρῖσαν καὶ τὴν Ἐλευσίνα αἱ πληροφορίες δὲν εἶναι ἐπαρκεῖς ἢ τὸ διασωθὲν ΜΕ στῶμα δὲν εἶναι λίαν παχύ.

Τὸ τέλος τῆς ΜΕ περιόδου εἰς Κρῖσαν χαρακτηρίζεται ὑπὸ στρώματος τέφρας καὶ ἀνθράκων ἀλλὰ τὰ ΥἚ οἰκοδομήματα εἶχον ἐν πολλοῖς χρησιμοποίησει ΜΕ ἐρείπια. Ἡ ΜΕ οἰκία τοῦ Λιανοκλαδίου εἶχεν ἐπίσης καταστραφῇ διὰ πυρός καὶ αἱ ΜΕ οἰκίαι τοῦ Ὁρχομενοῦ περιεῖχον μεγάλην ποσότητα ἀπηνθρακωμένων δημητριακῶν. Εἰς τὰς περισσοτέρας ὅμως ἐκ τῶν ὑπολοίπων περιπτώσεων ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς ΜΕ εἰς τὴν ΥἚ περίοδον στρωματογραφικῶς εἶναι ἀδιάκριτος.

ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

I. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΓΝΩΣΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ

Ἡ ἑκτασίς τῆς κατοικήσεως τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς ΥἚ χρόνους καὶ ἡ ἐξέλιξις τοῦ πολιτισμοῦ τῶν κατοίκων αὐτῆς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην μαρτυρεῖται ἐκ τῶν δεδομένων τῶν κάτωθι 164 μέχρι σήμερον (1968) ἀναγνωρισθεῖσων ΥἚ θέσεων ἐν αὐτῇ, αἵτινες ἔχουν σημειωθῇ καὶ ἐπὶ τοῦ χάρτου V τῆς σελίδος 131 κατωτέρω.

Α. ΦΘΙΩΤΙΣ

1. ΛΑΡΙΣΑ ΚΡΕΜΑΣΤΗ. Ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Λαρίσης Κρεμαστῆς, κειμένης δύο χιλιόμετρα βορείως τοῦ χωρίου Πελασγία (πρώην Γαρδίκι) κατὰ τὴν βόρειον ἀκτὴν τοῦ Μαλιακοῦ Κόλπου, οἱ R. HOPE SIMPSON καὶ J. F. LAZENBY συνέλεξαν τὸ 1958 δύο ΥἚ III ὄστρακα. *Antiquity* 1959, 202. *ÅLIN*, 133. R. HOPE SIMPSON, *GAMS* σ. 142 ἀριθ. 478.
2. ΓΛΙΦΑ-ΑΝΤΡΩΝ. Ἐκ τῆς ἐπιφανείας χαμηλοῦ λόφου περιβαλλομένου ὑπὸ τείλους, μέρη τοῦ ὁποίου δύνανται νὰ θεωρηθοῦν κυκλώπεια, καὶ εὐρισκομένου παρὰ τὸ χωρίον Φανὸ περὶ τὴν μίαν ὥραν πορείας κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς τοῦ Μαλιακοῦ βορείως τοῦ χωρίου Γλίφα (νῦν Ἀχίλλειον) οἱ R. HOPE SIMPSON καὶ J. F. LAZENBY συνέλεξαν τὸ 1961 ὄστρακα, ἅτινα δύνανται νὰ εἶναι τοπικὰ κεραμικὰ προϊόντα τῆς ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ (R. HOPE SIMPSON, *GAMS* σ. 143, ἀριθ. 479), καὶ φρονοῦν ὅτι ἡ θέσις εἶναι ἡ ὁμηρικὴ Ἀντρῶν ἔνεκα τῶν παρ' αὐτὴν πολλῶν σπηλαίων.
3. ΣΤΥΛΙΣ. ΠΕ θέσις 2, ΜΕ 2. Πιθανὰ ΥἚ ὄστρακα.
4. ΕΧΙΝΟΥΣ. ΜΕ θέσις 3. ΥἚ ὄστρακα, λίθινα ἐργαλεῖα καὶ πιθανοὶ ΥἚ θαλαμοειδεῖς συλημένοι τάφοι. Μέρος II, Κεφ. IV, Β I, Δ I.
5. ΡΑΧΕΣ. Νεολιθικὴ θέσις 2, ΠΕ 3, ΜΕ 4. ΥἚ III Α-Β ὄστρακα καὶ θραύσματα ὀφιανοῦ.
6. ΠΛΑΤΑΝΙΑ. Νεολιθικὴ θέσις 4, ΠΕ 5, ΜΕ 5. ΥἚ III Β-Γ ὄστρακα.

7. ΒΑΡΔΑΤΕΣ. Παρὰ τὸ χωρίον Βαρδάτες ὁ ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ ἠρεύνησε τὸ 1939 ὙΕ κιβωτιόσχημον τάφον περιέχοντα ὙΕ III Β-Γ κεραμικὴν καὶ μικρὰ εὐρήματα. BCH 1939, 311-312. VI Intern. Kongr. (1939), 334. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 140 ἀριθ. 472. Μέρος II, Κεφ. IV, Β II, Γ I, Δ II.
8. ΤΡΑΧΙΣ. ΜΕ θέσις 7. ὙΕ III Α-Γ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ ἐνδεχομένως ὙΕ θαλαμοειδεῖς τάφοι. Μέρος II, Κεφ. IV, Β III.

Β. ΑΙΤΩΛΙΑ - ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ

9. ΠΑΛΑΙΡΟΣ. Βιβλιογραφία: LAAA 1912, 133. FIMMEN, 4. RE Suppl. VI, 610. BSA 1931-32, 240. AA 1941, 105. ΑΔ 1916 Παράρτ. 49. ÅLIN, 136. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 93 ἀριθ. 317.
Χάρτης τῆς περιοχῆς ἐν BSA 1931-32, σ. 237.

Μυκηναϊκὰ ὄστρακα ἐκ τῆς ἀρχαίας Παλαίρου (νῦν Κεκροπούλας) ΝΔ. τῆς Βονίτσης ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ M. S. THOMPSON (LAAA 1912, 133) καὶ τῆς S. BENTON (BSA 1931-32, 240), ἥτις καὶ μέρος τοῦ ἀρχαίου τείχους τῆς θέσεως θεωρεῖ μυκηναϊκόν, ἡ τελευταία ὅμως αὕτη παρατήρησις ἡμφεσβητήθη ὑπὸ τοῦ KIRSTEN, AA 1941, 105. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 93 ἀριθ. 317.

10. ΣΤΡΑΤΟΣ. Παρὰ τὴν ἀρχαίαν Στράτον ἐγγὺς τοῦ Ἀχελώου ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ ἀνέσκαψε τὸ 1908 γήλοφον περιέχοντα προϊστορικὴν κεραμικὴν τοπικοῦ χαρακτῆρος, τῶν ὙΕ ἴσως χρόνων. ΠΑΕ 1908, 100. P-T 229. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 92-93 ἀριθ. 316.
11. ΚΟΡΟΝΤΑ. Λεῖψανα δύο μικρῶν θολωτῶν ὙΕ III τάφων ἀνέσκαψε τὸ 1908 ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν Κόροντα, κειμένην μετὰ τῶν χωρίων Πρόδρομος καὶ Χρυσοβίτσα κατὰ τὴν δυτικὴν Ἀκαρνανίαν. ΠΑΕ 1908, 100. P-T 229. FIMMEN, 4. ÅLIN, 137. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 92 ἀριθ. 315. Μέρος II, Κεφ. IV, Β IV, Δ III.
12. ΑΣΤΑΚΟΣ. Νεολιθικὴ θέσις 6, ΠΕ 7. ΜΕ 8. ὙΕ III Α-Β ὄστρακα ἐκ τῆς τοποθεσίας (γ).
13. ΘΕΡΜΟΝ. ΜΕ θέσις 9. Πιθανὰ ὙΕ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα καὶ κεραμική, Μέρος II, Κεφ. IV, Α I, Γ II.
14. ΠΑΛΑΙΟΜΑΝΙΝΑ. Εἰς τὴν θέσιν Μίλα Ξηρομέρου, μετὰ τῶν χωρίων

- Παλαιομάνινα καὶ Πεντάλοφος τῆς Ἀκαρνανίας, καὶ ἐν τῷ κτήματι τοῦ Κ. Κουτσομπίνα περὶ τὰ 250 μ. δυτικῶς τῆς κοίτης τοῦ Ἀχελῷου ὁ Ε. ΜΑΣΤΡΟΚΩΣΤΑΣ ἀνέσκαψε τὸ 1965 μέγαν θολωτὸν τάφον, συλημένον, ἀναγγελθέντα ὑπὸ τοῦ ἡμερησίου τύπου (Καθημερινή 19-12-1965 σ. 10). Μέρους II, Κεφ. IV, Β V.
15. ΛΙΘΟΒΟΥΝΙ. Κατὰ τὴν διάνοξιν κοινοτικῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ χωρίον Λιθοβούνι Μακρυνεΐας παρὰ τὴν νοτίαν ὄχθην τῆς Τριχωνίδος ἀνεκαλύφθη τὸ 1963 ὑπὸ ἐργατῶν μικρὸς θαλαμοειδὴς τάφος, ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ ὁποῖου μικρὰ τινα ἀντικείμενα ἀπεκομίσθησαν εἰς τὸ Μουσεῖον Ἀγρινίου. ΑΔ 1963 (1965) Χρον. 147. BCH 1965, σ. 761 εἰκ. 2. Μέρους II, Κεφ. IV, Β VI, Δ IV.
16. ΑΓΙΟΣ ΗΛΙΑΣ. Νεολιθικὴ θέσις 7. Εἷς θαλαμοειδὴς καὶ 4 θολωτοὶ τάφοι, κεραμικὴ καὶ μικρὰ εὐρήματα. Μέρους II, Κεφ. IV, Β VII, Γ III, Δ V.
17. ΠΛΕΥΡΩΝ. Ἐκ μικροῦ πετρώδους λόφου, γνωστοῦ ὡς Γυφτόκαστρο ταυτιζομένου δὲ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν τῆς ἀρχαίας Πλευρώνος, ἔχουν ἀναφερθῇ πιθανὰ Κυκλώπεια τεῖχη, ταφαὶ εἰς πίθους καὶ εἰς μικρὸν ὀρθογώνιον τάφον, ἐνδεχομένως ὕψους χρόνων, καὶ πιθανὰ ὕψους ὅστρακα ἀγγείων. BSA 1931-32, 239. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 91, ἀριθ. 312. Μέρους II, Κεφ. IV, Α II, Β VIII.
18. ΚΑΛΥΔΩΝ. ΜΕ θέσις 10. Ὑψὺς τεῖχη, λείψανα οἰκιῶν, ἐν οἷς μιᾶς ἀψιδωτοῦς, ὅστρακα ἀγγείων καὶ θησαυρὸς χαλκῶν ἀντικειμένων. Μέρους II, Κεφ. IV, Α III, Δ VI.
19. ΚΡΥΟΝΕΡΙ. Νεολιθικὴ θέσις 8, ΜΕ 11. Ὑψὺς II-III Β ὅστρακα καὶ πιθανοὶ θαλαμοειδεῖς τάφοι. Μέρους II, Κεφ. IV, Β IX.
20. ΒΑΣΙΛΙΚΗ. Ἐκ τοῦ μικροῦ λόφου Ἀγία Τριάδα, ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου Βασιλική, συνελέγησαν πιθανὰ ὕψους ὅστρακα καὶ τεμάχια ὀψιανοῦ, ὡς καὶ κλασσικὰ καὶ ἐλληνιστικὰ ὅστρακα. Ἡ θέσις ταυτίζεται πρὸς τὴν Κορινθιακὴν ἀποικίαν Ὑποχαλκίδα. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 90 ἀριθ. 309. ΑΔ 1960 Χρον. σ. 196 εἰκ. 166α.

Γ. ΦΩΚΙΣ - ΔΟΚΡΙΣ

21. ΑΛΠΗΝΟΙ. ΜΕ θέσις 12. Ὑψὺς III Α-Β ὅστρακα καὶ ἐν σφονδύλιον. Μέρους II, Κεφ. IV, Δ VII.

22. ΜΕΛΙΔΟΝΙ. ΠΕ θέσις 9, ΜΕ 13. ΥΕ ΙΙΙ Α-Β ὄστρακα καὶ ἐνδεχομένως τείχη. Μέρος ΙΙ, Κεφ. ΙV, Α ΙV.
23. ΛΙΒΑΝΑΤΕΣ. ΜΕ θέσις 14. ΥΕ ΙΙΙ Α-Γ ὄστρακα καὶ μικροὶ ὀρθογώνιοι τάφοι. Μέρος ΙΙ, Κεφ. ΙV, Β Χ.
24. ΔΡΥΜΑΙΑ. Νεολιθικὴ θέσις 9, ΠΕ 10, ΜΕ 15. Πιθανὰ ΥΕ ὄστρακα.
25. ΤΙΘΡΩΝΙΟΝ. Ἐκ τῆς βορείου κλιτύος τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Τιθρωνίου, κειμένης περὶ τὰ 5 χιλιόμετρα ΒΑ. τῆς Ἀμφικλειᾶς γνωστῆς δὲ σήμερον ὡς Παλιόκαστρο, ὁ Ε. ΜΑΣΤΡΟΚΩΣΤΑΣ συνέλεξε τέσσαρα ΥΕ ΙΙΙ Β ὄστρακα. ΑΕ 1956 Χρον. 25-26, εἰκ. 7-8. ÅLIN, 133. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 136 ἀριθ. 461.
26. ΜΟΔΙΟΝ. Τρεῖς ΥΕ θαλαμοειδεῖς τάφοι ἔχουν ἀναφερθῇ ἐκ τῆς τοποθεσίας Αὐλάκι-Πουρὶ νοτίως τοῦ Μοδίου, ἐξ ὧν προέρχονται τρεῖς ΥΕ ΙΙΙ ψευδόστομοι ἀμφορεῖς. RE XX (1941), 478. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 136 ἀριθ. 460. Μέρος ΙΙ, Κεφ. ΙV, Β ΧΙ, Γ ΙV.
27. ΑΛΑΙ. Νεολιθικὴ θέσις 10. ΥΕ ὄστρακα. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 137 ἀριθ. 464.
28. ΚΑΤΩ ΑΓΟΡΙΑΝΗ. ΠΕ θέσις 11, ΜΕ 16. Πιθανὰ ΥΕ ΙΙΙ ὄστρακα.
29. ΕΛΑΤΕΙΑ. Νεολιθικὴ θέσις 12, ΠΕ 12, ΜΕ 17. Ἀμφίβολα ΥΕ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα καὶ ὄστρακα ἀγγείων ἐκ τῆς τοποθεσίας (γ) ὡς καὶ μεμονωμένα ΥΕ ὄστρακα ἐκ τῆς τοποθεσίας (δ). Μέρος ΙΙ, Κεφ. ΙV, Α V, Γ V.
30. ΚΥΠΑΡΙΣΣΙ. Ἐκ τινος περιοχῆς κειμένης περὶ τὸ 1,5 χιλιόμετρον νοτίως τοῦ χωρίου Κυπαρίσσι καὶ ἐκ σημείου κειμένου περίπου 300 μ. δυτικῶς μικροῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου συνελέγησαν ΥΕ ΙΙΙ Β-Γ ὄστρακα. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 137 ἀριθ. 465.
31. ΤΙΘΟΡΕΑ. Ἐκ τῆς τοποθεσίας Μπουρζίδες ἄνωθεν τῆς Τιθορέας συνελέγη λεπίς ὀψιανοῦ καὶ ἡ θέσις μνημονεύεται ὡς πιθανῶς ΥΕ. RE XX (1941), 477. PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften I, 741 ἀριθ. 112. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 136 ἀριθ. 459.
32. ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ. Νεολιθικὴ θέσις 14, ΠΕ 14, ΜΕ 18. ΥΕ ΙΙΙ Α-Γ κεραμικὴ ἐξαιρετικῆς ποιότητος ἀλλ' ἀνεπαρκῶς γνωστῇ.

33. ΕΞΑΡΧΟΣ-ΥΑΜΠΟΛΙΣ. Ἐκ τῆς ὠχυρωμένης εἰς ἱστορικοὺς χρόνους τοποθεσίας περὶ τὰ δύο χιλιόμετρα δυτικῶς τοῦ χωρίου Ἐξαρχος, ἣτις ταυτίζεται πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ὑάμπολιν (FRAZER, Paus. V, 443 ἐξ.), συνελέγη ἐν ὙΕ ΙΙΙ Β ὄστρακον καὶ ἄλλα ὄστρακα τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 134-135 ἀριθ. 455.
34. ΑΝΘΟΧΩΡΙΟΝ-ΠΑΡΑΠΟΤΑΜΙΟΙ. Ἐκ τοῦ παρὰ τὸ Ἀνθοχώριον λόφου Λεβέντη, ὅστις ταυτίζεται πρὸς τὴν ἀκρόπολιν τῶν ἀρχαίων Παραποταμίων (FRAZER, Paus. V, 418 ἐξ.), συνελέγησαν τὸ 1959 ὄστρακα τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ, ἐν οἷς καὶ ἐν ὙΕ ΙΙΙ Β κύλικος, καὶ παρετηρήθησαν, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς τοῦ λόφου πλευρᾶς, λείψανα τειχῶν, ὁμοιαζόντων κυκλώπεια. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 134 ἀριθ. 454. Μέρους ΙΙ, Κεφ. ΙV, Α VI.
35. ΛΑΡΥΜΝΑ. Νεολιθικὴ θέσις 15, ΠΕ θέσις 15, ΜΕ 19. ὙΕ κυκλώπεια τεῖχη καὶ ὙΕ ΙΙΙ Β ὄστρακα. Μέρους ΙΙ, Κεφ. ΙV, Α VII.
36. ΔΑΥΛΙΣ. Νεολιθικὴ θέσις 16, ΜΕ 20. ὙΕ ὄστρακα, μικρὰ λίθινα σφονδύλια καὶ ὀψιανός. Μέρους ΙΙ, Κεφ. ΙV, Δ VIII.
37. ΑΓΙΟΣ ΒΛΑΣΗΣ-ΠΑΝΟΠΕΥΣ. ΜΕ θέσις 21. ὙΕ κυκλώπεια τεῖχη, μικροὶ ὀρθογώνιοι τάφοι, ὄστρακα ὙΕ ΙΙΙ Α-Β ἀγγείων καὶ ὀψιανός. Μέρους ΙΙ, Κεφ. ΙV, Α VIII, Β XII.
38. ΔΕΛΦΟΙ. Νεολιθικὴ θέσις 17, ΜΕ 23. ὙΕ δεδομένα πασῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρους ΙΙ, Κεφ. ΙV, Α IX, Β XIII, Γ VI, Δ IX.
39. ΚΡΙΣΑ. ΜΕ θέσις 24. ὙΕ δεδομένα πασῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρους ΙΙ, Κεφ. ΙV, Α X, Β XIV, Γ VII, Δ X.
40. ΚΑΣΤΡΟΥΛΙ. ΜΕ θέσις 25. ὙΕ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα μὴ περιγραφόμενα. Μέρους ΙΙ, Κεφ. ΙV, Α XI.
41. ΙΤΕΑ. Βιβλιογραφία: ΑΔ 1920-21 Παράρτ. 147-148. Locriens I, 163-167. ΑΕ 1956, Χρον. 23-24. Kirrha 14, 20. ÅLIN, 132. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 132-133 ἀριθ. 448.

Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ἰτέας ἔχουν γνωσθῇ αἱ ἐπόμεναι ὙΕ τοποθεσίαι:

(α) Ἐπὶ τοῦ λόφου Μούλκι παρὰ τὸ νεκροταφεῖον τῆς Ἰτέας ἀνεκαλύφθη τὸ 1917, κατὰ τὴν κατασκευὴν στρατιωτικῆς ὁδοῦ, ὑπὸ τῶν Γάλλων νεκροταφεῖον ὙΕ θαλαμοειδῶν τάφων, ἐκ τῶν ὁποίων συν-

ελέγησαν ΥΕ III Γ άγγεῖα άποτεθέντα εἰς τὸ Μουσεῖον τῶν Δελφῶν. ΑΔ 1920-21, 147-148. Locriens I, 163-167. ΑΕ 1956, Χρον. 23.

(β) Ἐπὶ τοῦ βραχῶδους λόφου Γκλᾶ, απέχοντος περὶ τὰ 1200 μ. ἐκ τῆς Ἰτέας κατὰ τὴν διακλάδωσιν πρὸς Χρυσὸν καὶ Δελφοὺς τῆς πρὸς Ἀμφισσαν Ἑθνικῆς ὁδοῦ, ὁ Ε. ΜΑΣΤΡΟΚΩΣΤΑΣ παρετήρησεν ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἀβεβαίου χρονολογίας καὶ συνέλεξεν ΥΕ III Β ὄστρακα καὶ δύο μολύβδινα σφονδύλια. ΑΕ 1956, Χρον. 23-24. Μέρος II, Κεφ. IV, Α XII, Β XV, Γ VIII, Δ XI.

42. ΚΙΡΡΑ. ΠΕ θέσις 12, ΜΕ 26. ΥΕ δεδομένα πασσῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρος II, Κεφ. IV, Α XIII, Β XVI, Γ IX, Δ XII.

43. ΠΕΝΤΕΟΡΙΑ. ΜΕ θέσις 27. ΥΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας.

44. ΕΥΠΑΛΙΟΝ. Ἐκ τῆς θέσεως Γούβα, κειμένης ἐγγὺς τῆς ἀκτῆς τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν πορείας μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας ἀνατολικῶς τοῦ Εὐπαλίου (πρώην Σουλέ), ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ ἀνέφερε (ΠΑΕ 1906, 134) τὴν ὑπαρξιν ΥΕ θαλαμοειδοῦς τάφου, συληθέντος ὑπὸ τῶν χωρικῶν, ἐξ οὗ προέρχονται δύο ψευδόστομοι ἀμφορεῖς. ΑΜ 1906, 394. FIMMEN, 4. Locriens I, 102. ΑΕ 1956 Χρον. 22, ὑποσημ. 1. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 134, ἀριθ. 453. Μέρος II, Κεφ. IV, Β XVII, Γ X.

45. ΓΑΛΑΞΕΙΔΙ. ΠΕ θέσις 18. Δύο ΥΕ III Γ άγγεῖα ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Γαλαξειδίου. Μέρος II, Κεφ. IV, Γ XI.

46. ΤΟΛΟΦΩΝ. Αἱ ἐπόμεναι δύο προϊστορικαὶ τοποθεσίαι ἔχουν ἀναφερθῇ ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Τολοφῶνος:

(α) Ἐξ ἐνὸς λόφου δυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Ψαρομύτα, παρὰ τὸν Τολοφῶνα (πρώην Βιτρνίτσα), ὁ L. LERAT συνέλεξεν ὄστρακα ὁμοιάζοντα ΥΕ καὶ ἔτερα τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Locriens I, 111.

(β) Εἰς τὴν θέσιν Μαθιοῦ, απέχουσιν τοῦ Τολοφῶνος περίπου τριῶν τετάρτων τῆς ὥρας πορείαν, ὑπάρχει κυκλώπειον τεῖχος Μυκηναϊκῶν ἔσως χρόνων. ΥΕ ὅμως κεραμικὴ δὲν παρατηρήθη εἰς τὴν θέσιν. Locriens I, 112, II 12. BCH 1947, 58, 1948, 71. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 134 ἀριθ. 452. Μέρος II, Κεφ. IV, Α XIV.

47. ΑΝΤΙΚΥΡΑ. Νεολιθικὴ θέσις 18, ΜΕ 28. ΥΕ τάφοι, κεραμικὴ καὶ μικρὰ εὐρήματα. Μέρος II, Κεφ. IV, Β XVIII, Γ XII, Δ XIII.

Δ. ΒΟΙΩΤΙΑ

48. ΠΟΛΥΓΥΡΑ. Νεολιθική θέσις 20, ΠΕ 19, ΜΕ 30. ΥΕ II - III Α-Γ ὄστρακα.
49. ΠΥΡΓΟΣ. Νεολιθική θέσις 21, ΠΕ 20, ΜΕ 31. ΥΕ κυκλώπεια τείχη, τάφοι καὶ κεραμική. Μέρους II, Κεφ. IV, Α XV, Β XIX.
50. ΧΑΝΤΖΑ. Ἐκ τοῦ δυτικωτέρου τῶν τριῶν ὑψωμάτων τῶν προβαλλομένων ἄλλοτε ὡς ἀκρωτηρίων ἐντὸς τῆς Κωπαίδος, κατὰ τὴν βόρειον αὐτῆς πλευράν, τοῦ γνωστοῦ ὡς Χάντζα, ἔχουν ἀναφερθῇ τείχη, ἀψιδοειδεῖς οἰκίαι, νεκροταφεῖον μικρῶν ὀρθογωνίων τάφων, ΥΕ III ὄστρακα καὶ ὀψιανός. ΑΑ 1940, 185. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 117 ἀριθ. 404. Μέρους II, Κεφ. IV, Α XVI, Β XX.
51. ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. ΜΕ θέσις 32. ΥΕ τείχη καὶ ὄστρακα ΥΕ II-III Β ἀγρίων, ἐν οἷς καὶ τινα ἐφυραῖχων κυπέλλων. Μέρους II, Κεφ. IV, Α XVII.
52. ΧΑΙΡΩΝΕΙΑ. Νεολιθική θέσις 22, ΠΕ 21. Τρία ΥΕ III Β ὄστρακα ἔκτινος λόφου παρὰ τὸν Κηφισὸν ἐν τῷ Μουσείῳ Χαιρωνείας καὶ εἰς συλημένος ΥΕ θαλαμοειδὲς τάφος παρὰ τὸ χωρίον Χαιρώνεια (πρώην Κάπραινα). Μέρους II, Κεφ. IV, Β XXI.
53. ΟΡΧΟΜΕΝΟΣ. Νεολιθική θέσις 23, ΠΕ 22, ΜΕ 33. ΥΕ δεδομένα πασσῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρους II, Κεφ. IV, Α XVIII, Β XXII, Γ XIII, Δ XIV.
54. ΜΕΓΑΛΗ ΚΑΤΑΒΟΘΡΑ. Νεολιθική θέσις 24. ΥΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
55. ΑΝΘΗΔΩΝ. Ἀμερικανικαὶ ἀνασκαφαὶ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας Ἀνθηδόνης ἀπεκάλυψαν δύο τοίχους ἐξ ἀργῶν μικρῶν λίθων (AJA 1890, 99). Ἐκ τῆς αὐτῆς περιοχῆς προέρχεται θησαυρὸς χαλκῶν ἀντικειμένων (AJA 1890, σ. 99-100, 104-106, πίν. XV. DESBOROUGH, LMTS σ. 48, ὑπόσημ. 6) καὶ ΥΕ III Β-Γ ὄστρακα (AM 1894, 457. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 128-129). Μέρους II, Κεφ. IV, Α XIX, Δ XV.
56. ΧΑΛΙΑ. Νεολιθική θέσις 25, ΠΕ 23, ΜΕ 34. ΥΕ ἀμφίβολα ἀρχιτεκτονικά λείψανα, ἔχγη θαλαμοειδῶν τάφων καὶ ΥΕ ὄστρακα. Μέρους II, Κεφ. IV, Α XX, Β XXIII.

57. ΤΟΠΟΛΙΑ. Νεολιθική θέσις 26. ΥΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδά-
φους.

58. ΓΚΛΑΣ-ΑΡΝΗ. Βιβλιογραφία: BCH 1894, 271-310. AM 1894, 405-485.
ΠΑΕ 1955 (1960), 121-124, 1956 (1961), 90-93, 1957 (1962),
48-53, 1959 (1965), 21-25, 1961 (1964), 28-40. "Εργον 1955,
34-35, 1956, 32, 1957, 25-30, 1958, 42-48, 1959, 20-23, 1960,
37-48, 1961, 39-48. BCH 1956, 295-298, 1957, 586, 1958,
745-749, 1959, 680, 1960, 758, 1961, 743-748, 1962, 774-
776. ÅLIN, 122-123. DESBOROUGH, LMTS 121, 278. R.
HOPE SIMPSON, GAMS σ. 116-117 ἀριθ. 402.

Χάρτης περιοχῆς ἐν BCH 1892, πίν. XII. Orchomenos I, πίν.
VII. Διάγραμμα ἀνασκαφείσης περιοχῆς BCH 1894, πίν. X
καὶ "Εργον 1958, σ. 46, εἰκ. 48. ΠΑΕ 1961, σ. 29, εἰκ. 1.

Ἡ θέσις εἶναι βραχύδης ἑπαρσις τοῦ ἐδάφους κατὰ τὸ ΒΑ. ἄ-
κρον τῆς Κωπαίδος, ἐν ἣ ἄλλοτε ἀπετέλει νησίδα, σχήματος ἀκανονί-
στου τριγώνου ἔχοντος τὴν κορυφὴν πρὸς Ἀνατολάς.

Ἡ θέσις περιβάλλεται ὑπὸ πολυγωνικοῦ τείχους τὸ δὲ ὑψηλότερον
σημεῖον τῆς ἐπιφανείας τῆς ἀκροπόλεως, κατὰ τὴν βόρειον πλευράν, ὕ-
ψους 70 μ. ἀπὸ τοῦ πέραξ ἐδάφους, κατελαμβάνετο ὑπὸ εὐμεγέθους ΥΕ
ἀνακτόρου. Τὸ ὕψος τῆς ἀκροπόλεως μειοῦται πρὸς Δ. καὶ Ν. εἰς 20 μ.
ἡ δὲ πρὸς Ἀνατολάς ἐκτεινομένη κορυφὴ τοῦ τριγώνου εἶναι ἔτι τα-
πεινότερα. Ὁ F. NOACK ἐταύτιζε τὴν θέσιν πρὸς τὴν ὁμηρικὴν Ἀρνην
καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος ἀναφέρεται συνήθως· ἄλλοι ὑπεστήριξαν
ὅτι αὕτη εἶναι ὁ Γλήχων, ἡ Φλέγυα ἢ ὁ Γυρτών (AM 1894, 446-452.
FIMMEN, 6). Ἡ ὀνομασία Γκλᾶς ἢ Γλᾶς, τουρκικῆς κατὰ πᾶσαν πι-
θανότητα προελεύσεως, σημαίνει φρούριον, σήμερον ὅμως ἡ θέσις εἶναι
γνωστὴ ὡς Κάστρο, κειμένη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀνατολικῶς τοῦ ὁ-
μωνύμου χωρίου καὶ ἔτι ἀνατολικώτερον τῆς νέας ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς
Λαμίαν διερχομένης μεταξὺ τοῦ χωρίου καὶ τῆς ἀκροπόλεως. ΠΑΕ 1955,
σ. 121 ὑπόσημ. 1.

Ἀνασκαφὰς εἰς τὴν θέσιν ἐνήργησεν ὁ A. DE RIDDER τὸ 1893
(BCH 1894, 271-310) διὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἀνακτόρου, ἐνῶ ὁ F.
NOACK σχεδὸν συγχρόνως ἐμέτρησε καὶ ἐσχέδιασε ὁλόκληρον τὸ πε-
ριβάλλον τὴν ἀκρόπολιν τείχος μετὰ τῶν 4 αὐτοῦ πυλῶν καὶ τῶν πρὸς
Νότον τοῦ ἀνακτόρου οἰκοδομημάτων (AM 1894, 405-485). Νέας ἀνα-
σκαφὰς ἐνήργησεν εἰς τὴν θέσιν ὁ ΘΡΕΨΙΑΔΗΣ τὰ ἔτη 1955-1961 (ΠΑΕ
1955-1961, "Εργον 1955 - 1961). Αἱ γενόμεναι ἀνασκαφαὶ ἀπεκά-
λυψαν πλὴν τῶν ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων ὀλίγα ΥΕ III A-B ὄστρακα
καὶ μικρὰ τινα εὐρήματα. Μέρος II, Κεφ. IV, A XXI, Γ XIV, Δ XVI.

59. ΛΕΒΑΔΕΙΑ. Ἐν ὙΕ III A ρυτὸν ἐκ Λεβαδείας ἐν τῷ Ἑθνικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν μνημονεύεται ἐν Myk. Vasen, 42 πίν. 19, 134. A. FURUMARK, Myc. Pot., 618. FIMMEN, 6. RE Suppl. VI, 609. ÅLIN, 121. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 120 ἀριθ. 412. Μέρος II, Κεφ. IV, Γ XV.
60. ΠΥΡΓΟΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΙΝΗΣ. ΜΕ θέσις 35. ὙΕ III A-B ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ πιθανῶς ὙΕ τείχη. Μέρος II, Κεφ. IV, A XXII.
61. ΣΤΡΟΒΙΚΙ. ΠΕ θέσις 24, ΜΕ 36. ὙΕ ὄστρακα καὶ λείψανα ὀχυρώσεως. Μέρος II, Κεφ. IV, A XXIII.
62. ΜΕΓΑΛΟΒΟΥΝΟ. ὙΕ ὄστρακα συνελέγησαν ἐκ τῆς τοποθεσίας Μεγαλόβουνο παρὰ τὸ χωρίον Κόκκινο. LAAA 1935, 203 ἐξ. PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften I, σ. 742 ἀριθ. 178. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 120-121. ἀριθ. 414.
63. ΠΤΩΟΝ. Μία προϊστορική ἀκρόπολις δεσπόζουσα τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ περιβαλλομένη ὑπὸ διπλοῦ «πελασγικοῦ» τείχους ἀναφέρεται ἐν BCH 1923, 521. RE Suppl. VI, 609. AA 1940, 187 εἰκ. 42. Ἑτεραι ὙΕ III B θέσεις ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ μνημονεύονται ἐν LAAA 1935, 203 ἐξ. PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften I, 742 ἀριθ. 176-177. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 121 ἀρ. 415. Μέρος II, Κεφ. IV, A XXIV, Δ XVII.
64. ΒΛΙΧΑ. Νεολιθική θέσις 27, ΠΕ 25, ΜΕ 37. ὙΕ III B ὄστρακα καὶ πιθανῶς τείχη. Μέρος II, Κεφ. IV, A XXV.
65. ΑΥΛΙΣ. Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀρχαίας Αὐλίδος ἔχουν ἀναγνωρισθῇ αἱ ἐπόμεναι τρεῖς προϊστορικαὶ τοποθεσίαι:
- (α) Ἐπὶ τοῦ βραχώδους λόφου βορείως τοῦ ναῦσκου τοῦ Ἀγίου Νικολάου παρὰ τὸ Βαθὺ Αὐλίδος ὁ ΠΑΠΠΑΔΑΚΙΣ τὸ 1912 διὰ δοκιμαστικῆς ἀνασκαφῆς ἀπεκάλυψε μυκηναϊκὴν κεραμικὴν συντόμως μνημονευομένην ἐν ΑΔ 1915 Παράρτ. 55. AA 1914, 123.
- (β) Παρὰ τὸ ἐργοστάσιον Τσιμέντων τῆς Χαλκίδος ΒΑ. τοῦ Μικροῦ Βαθέος ἀνεκαλύφθησαν μυκηναϊκοὶ τάφοι συντόμως μνημονευόμενοι ἐν BCH 1956, 215. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 127-128, ἀριθ. 434.
- (γ) Κατὰ τὰς ἐρεῦνας τοῦ ΘΡΕΨΙΑΔΟΥ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀρτέμιδος ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Νησί ἢ Γελαδοβούνι τὸ 1959

- ἀνεκαλύφθησαν μακροὶ τοῖχοι, οἱ ὅποιοι ἐκ τῶν πέριξ αὐτῶν γενομένων εὐρημάτων πρέπει νὰ ἀνήκουν εἰς γ'Ε χρόνους. Ἔργον 1959, 30-31. JHS 1960, Arch. Rep. 13. BCH 1960, 763. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 127 ἀριθ. 433. Μέρος II, Κεφ. IV, A XXVI, B XXIV, Γ XVI, Δ XVIII.
66. ΚΑΛΑΜΙ. ΠΕ θέσις 26, ME 38. γ'Ε I/II-III A-B ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας. Ὁ γ'Ε οἰκισμὸς κατεστράφη τελικῶς κατακλυσθεὶς ὑπὸ τῆς Κωπαΐδος κατὰ τὸν LAUFFER, AA 1940, 184-185. JHS 1944, 89-90.
67. ΑΓΟΡΙΑΝΗ. ΠΕ θέσις 27. γ'Ε III οἰκισμὸς κατακλυσθεὶς ὑπὸ τῆς Κωπαΐδος. AA 1940, 184-185. JHS 1944, 89-90. Hesperia 1964, 237. Ἐκ τῆς θέσεως συνελέγησαν γ'Ε III ὄστρακα, λίθιναι ἀξῖναι καὶ ἄλλα προϊστορικὰ ἐργαλεῖα. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 119 ἀριθ. 410. Μέρος II, Κεφ. IV, Δ XIX.
68. ΛΙΚΕΡΙ. ΠΕ θέσις 28, ME 39. γ'Ε ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
69. ΑΛΙΑΡΤΟΣ. Νεολιθικὴ θέσις 28, ΠΕ 29, ME 40. γ'Ε κυκλώπεια τεῖχη, γ'Ε II-III B κεραμικὴ καὶ μικρὰ εὐρήματα. Μέρος II, Κεφ. IV, A XXVII, Γ XVII, Δ XX.
70. ΚΑΣΤΡΑΚΙ-ΜΕΔΕΩΝ. ΠΕ θέσις 30, ME 41. γ'Ε III B ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, λείψανα οἰκιῶν ἐκ τοῦ λόφου Καλιμπάκι καὶ γ'Ε νεκροταφεῖον ἐκ τῆς δυτικῆς κλιτύος τοῦ Σφιγγίου ὄρους. Μέρος II, Κεφ. IV, A XXVIII, B XXV.
71. ΟΓΧΗΣΤΟΣ. ΠΕ θέσις 31, ME 42. γ'Ε III A-B ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
72. ΣΥΡΤΖΙ. Ἐκ τῆς ΝΔ. κλιτύος μικρᾶς ἀκροπόλεως ὑψουμένης ἄνωθεν τοῦ χωρίου Σύρτζι, γνωστῆς δὲ σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα Τουρλέζα, συνελέγησαν τεμάχιον χεῖλους γ'Ε I/II ποτηρίου τοῦ τύπου τοῦ Βαφειοῦ, ὄστρακα γ'Ε III B κυλίκων καὶ τεμάχια ὀψιανοῦ. Ὁψιανοῦ τεμάχια ὑπάρχουν καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ἀκροπόλεως περιβαλλομένης ἀρχικῶς ὑπὸ πολυγωνικοῦ τείχους καὶ καλυπτομένης ὑπὸ ὀστράκων τῶν Κλασσικῶν χρόνων. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 125 ἀριθ. 426. Μέρος II, Κεφ. IV, A XXIX.
73. ΚΑΣΤΡΙ. Ἐκ τῶν νοτίων καὶ δυτικῶν κλιτύων τοῦ ὑψώματος Καστρί ἡ

Λυκόβουνο, ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὁποίου καλύπτεται ὑπὸ κλασσικῶν ὀστράκων καὶ ἑρειπίων ἀρχαίων τοίχων, συνελέγησαν ὙΕ III A-B ὀστρακὰ καὶ ὀψιανὸς R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 126 ἀριθ. 428. Διὰ τὴν ἀκριβῆ θέσιν τοῦ ὑψώματος ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Θηβῶν Χαλκίδος, ἔνθα καταλείπουσα τὸ θηβαϊκὸν πεδίου ἀνέρχεται πρὸς τὴν κλιτὺν τοῦ Μεσσηπίου ὄρους, ἰδὲ FRAZER, Paus. V, 62 ἐξ. PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften τόμ. I (2), σ. 742 ἀριθ. 210.

74. ΔΡΑΜΕΣΙ-ΥΡΙΑ. Νεολιθικὴ θέσις 29, ΠΕ 32, ΜΕ 43. ὙΕ I-III B δεδομένα πασῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρους II, Κεφ. IV, A XXX, B XXVI, Γ XVIII, Δ XXI.

75. ΔΡΙΤΣΑ-ΕΛΕΩΝ. ΠΕ θέσις 33, ΜΕ 44. ὙΕ III A-Γ ὀστρακὰ καὶ ὀψιανός.

76. ΘΗΒΑΙ. Νεολιθικὴ θέσις 30, ΠΕ 34, ΜΕ 45. ὙΕ δεδομένα πασῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρους II, Κεφ. IV, A XXXI, B XXVII, Γ XIX, Δ XXII.

77. ΣΟΥΛΕΣ. Ἐπὶ τοῦ μικροῦ λόφου Σουλὲ κατὰ τὸ νότιον ἄκρον τῆς πεδιάδος τῶν Θηβῶν, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀρχαίας Τευμησσοῦ, ὑπῆρχεν ὙΕ οἰκισμός. PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften τόμ. I (2), 742 ἀριθ. 207. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 125 ἀριθ. 425.

78. ΤΑΝΑΓΡΑ. Βιβλιογραφία: Myk. Vasen, σ. 43, πίν. XX 141, 145, FIMMEN, 6. RE Suppl. VI, 609. ÅLIN, 120. A. FURUMARK, Myk. Pot., 653. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 126 ἀριθ. 429. JHS 1965, 123-148, Arch. Rep. 16.

Ἐκ Τανάγρας ἔχουν ἀναφερθῇ πολυάριθμοι ὙΕ, θαλαμοσιδεῖς κυρίως, τάφοι λαθραίως ἀνασκαφέντες ὑπὸ τῶν χωρικῶν (JHS 1965, 123-148), δύο ὙΕ III A-B ἀγγεῖα πρὸ πολλοῦ γνωστὰ (Myk. Vas., σ. 43) καὶ 13 πῆλιναι γραπτὰ ὙΕ σαρκοφάγοι. Μέρους II, Κεφ. IV, B XXVIII, Γ XX.

79. ΣΧΗΜΑΤΑΡΙ. Ἐπὶ τοῦ λόφου Ἅγιος Ἡλίας παρὰ τὸ Σχηματάρι ὁ A. C. B. BROWN ἀνέσκαψε τὸ 1905 ὙΕ οἰκίαν περιέχουσαν ὙΕ III A-B κεραμικὴν καὶ μικρὰ τινα ἀντικείμενα. Δύο τάφοι κατὰ τὴν ἀνατολικὴν τοῦ λόφου κλιτὺν φαίνεται ὅτι ἀνήκουν εἰς μεταγενεστέρους χρόνους. BSA 1905-6, 94-95. FIMMEN, 6. BCH 1946, 634. ÅLIN, 120. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 126-127 ἀριθ. 431. Μέρους II, Κεφ. IV, A XXXII, Γ XXI, Δ XXIII.

80. ΚΑΛΛΙΘΕΑ-ΜΟΥΣΤΑΦΑΔΕΣ. Κατὰ τὴν διάνοξιν θεμελίων ὕδατο δεξα-

- μενῆς καὶ τάφρων διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν ἀγωγῶν ἐπὶ τοῦ λόφου. Πυργάκι παρὰ τὴν θέσιν Βορὸς τοῦ χωρίου Καλλιθέα (πρώην Μουσταφάδες) ΝΑ. τῶν Θηβῶν, ἀνεκαλύφθησαν τὸ 1964 τρεῖς ὕψιθα θαλαμοειδεῖς τάφοι ἐρευνηθέντες ἐν συνεχείᾳ προχείρως. Ἐν αὐτοῖς εὐρέθησαν ὕψιθα II-III Α ἀγγεῖα, ἀνθρώπινα ὀστᾶ καὶ μικρὰ ἀντικείμενα. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 199, 1965 (1967) Χρον. 242. Μέρους II, Κεφ. IV, Β XXIX, Γ XXII, Δ XXIV.
81. ΘΕΣΠΙΑΙ. Νεολιθικὴ θέσις 31, ΠΕ 35, ΜΕ 46. ὕψιθα III Α-Β ὀστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
82. ΚΛΕΙΔΙ. Κατὰ τὸ ΝΑ. ἄκρον τοῦ χωρίου Κλειδί, κειμένου ΝΑ. τῆς Τανάγρας, καὶ πλησίον τῆς οἰκίας τοῦ Σπ. Μυτάκη, ἀνεσκάφησαν τὸ 1964 δύο θαλαμοειδεῖς ὕψιθα τάφοι, ὁ εἰς τῶν ὁποίων περιεῖχεν 7 σκελετοὺς καὶ 5 ὕψιθα III ἀγγεῖα εἰς τεμάχια. ΑΔ 1964 (1966), 199-200. Μέρους II, Κεφ. IV, Β XXX. Γ XXIII.
83. ΕΥΤΡΗΣΙΣ. Νεολιθικὴ θέσις 32, ΠΕ 36, ΜΕ 47, ὕψιθα δεδομένα πασῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρους II, Κεφ. IV, Α XXXIII, Β XXXI, Γ XXIV, Δ XXV.
84. ΧΩΣΤΙΑ. ΜΕ θέσις 48. ὕψιθα III ὀστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
85. ΘΙΣΒΗ. ΜΕ θέσις 49. ὕψιθα τείχη, θαλαμοειδεῖς τάφοι, ὕψιθα III Α-Β κεραμικὴ καὶ μικρὰ εὐρήματα. Μέρους II, Κεφ. IV, Α XXXIV, Β XXXII, Γ XXV, Δ XXVI.
86. ΠΛΑΤΑΙΑΙ. Νεολιθικὴ θέσις 33, ΜΕ 50. ὕψιθα ὀστρακα, πῆλινα εἰδῶλια ζῶν καὶ σφονδύλια. Μέρους II, Κεφ. IV, Δ XXVII.
87. ΕΡΥΘΡΑΙ-ΠΑΝΤΑΝΑΣΣΑ. Ἐκ τοῦ μικροῦ λόφου ΝΑ. τοῦ ναοῦ τῆς Παντανάσσης καὶ περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τοῦ σημερινοῦ χωρίου Ἐρυθραί (πρώην Κριεκούκι), ὅστις ταυτίζεται ὑπὸ τινων πρὸς τὴν ἀκρόπολιν τῶν ἀρχαίων Ἐρυθρῶν καὶ ὑπ' ἄλλων πρὸς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ὑσιῶν, συνελέγησαν ὕψιθα ὀστρακα καὶ τεμάχια ὕψιθα πηλίνου εἰδωλίου ζῶου. FIMMEN, 6. RE Suppl. VI, 609. RE IX, 1173, XX (2) 2262. AJA 1957, 14. ÅLIN, 119-120. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 124-125 ἀριθ. 424. Μέρους II, Κεφ. IV, Δ XXVIII.
88. ΑΛΥΚΗ ΔΟΜΒΡΑΙΝΗΣ. ΜΕ θέσις 51. ὕψιθα II-III ὀστρακα καὶ πιθανὰ τείχη. Μέρους II, Κεφ. IV, Α XXXV.

89. ΛΙΒΑΔΟΣΤΡΟ. ΠΕ θέσις 37, ΜΕ 52. ΥΕ II-III Β ὄστρακα, ἔχνη ΥΕ ὁδοῦ καὶ πιθανοὶ μικροὶ τάφοι. Μέρος II, Κεφ. IV, Α XXXVI, Β XXXIII.

Ε. ΕΥΒΟΙΑ

90. ΓΟΥΒΕΣ. ΠΕ θέσις 39, ΜΕ 53. ΥΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Μέρος II, Κεφ. IV, Γ XXVI.
91. ΑΣΜΗΝΙΟΝ. Νεολιθικὴ θέσις 35, ΠΕ 40. Πιθανὰ ΥΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
92. ΩΡΕΟΙ. ΠΕ θέσις 42, ΜΕ 54. ΥΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ μικρὰ εὐρήματα, ἐν τῷ σχολείῳ τῆς Ἰστιαίας καὶ εἰς ἰδιωτικὰς συλλογὰς, προερχόμενα ἐξ Ὁρεῶν. Μέρος II, Κεφ. IV, Γ XXVII, Δ XXIX.
93. ΒΑΣΙΛΙΚΑ. Νεολιθικὴ θέσις 37, ΠΕ 44. Πιθανὰ ΥΕ ὄστρακα, ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
94. ΛΙΧΑΣ. ΠΕ θέσις 46, ΜΕ 55. ΥΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
95. ΓΙΑΛΤΡΑ. Νεολιθικὴ θέσις 38, ΠΕ 47, ΜΕ 56. ΥΕ I-III ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Μέρος II, Κεφ. IV, Γ XXVIII.
96. ΡΟΒΙΕΣ. Νεολιθικὴ θέσις 40, ΠΕ 48, ΜΕ 58. ΥΕ ὄστρακα ἐκ τῶν τοποθεσιῶν (α) περιοχὴ Φράγκικου Πύργου, (β) Ἀγίου Ἡλίας καὶ (γ) ΒΑ. τῶν Ροβιδῶν παρὰ τὴν ὁδὸν πρὸς Παλαιοχώρι.
97. ΚΗΡΙΝΘΟΣ. Νεολιθικὴ θέσις 41, ΠΕ 50, ΜΕ 59. ΥΕ III Β ὄστρακα καὶ πιθανὰ λείψανα τειχῶν. Μέρος II, Κεφ. IV, Α XXXVII.
98. ΛΙΜΝΗ. Νεολιθικὴ θέσις 42, ΠΕ 52, ΜΕ 60. ΥΕ III ὄστρακα ἐκ τῆς τοποθεσίας (α) Καστριῶν, καὶ εἰς θαλαμοειδῆς τάφος περιέχων ἀνθρώπινα ὀστᾶ καὶ 8 ΥΕ III Α ἀγγεῖα. Μέρος II, Κεφ. IV, Β XXXIV, Γ XXIX.
99. ΠΗΛΙΟΝ. Ἐκ τῆς θέσεως ὑπάρχει ἐν τῷ Μουσείῳ Χαλκίδος ΥΕ III χαλκῇ αἰχμὴ δόρατος μήκους 0.35 μ. BSA 1952, σ. 93, ὑπόσημ. 59, 1966, σ. 45, ἀριθ. 15. Μέρος II, Κεφ. IV, Δ XXX.
100. ΠΟΛΙΤΙΚΑ. Νεολιθικὴ θέσις 44, ΠΕ 53, ΜΕ 61. ΥΕ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Μέρος II, Κεφ. IV, Γ XXX.

101. ΧΗΛΗ. Ἐπὶ τοῦ μικροῦ ἀκρωτηρίου Χηλή παρὰ τὴν Μοῦνὴν τοῦ Σω-
τῆρος, ἔνθα ὑπὸ τινων τοποθετεῖται ἡ ἀρχαία Κύμη (PHILIPPSON-
KIRSTEN, Griechische Landschaften I (2), 619), ὑπάρχει μυκηναϊκὸν
τεῖχος κατὰ τὸν ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (Τάφοι, 32-33. R. HOPE SIMP-
SON, GAMS σ. 169- 170 ἀριθ. 572) ἀλλ' ἡ θέσις ἀμφισβητεῖται ἀν
κατωκεῖτο εἰς ὕψος χρόνους (BSA 1966, σ. 76, ἀριθ. 83) καὶ δέον νὰ
θεωρῇται ἀμφίβολος. Μέρος II, Κεφ. IV, Α XXXVIII.
102. ΕΝΟΡΙΑ. Εἰς ἀπόστασιν 13-14 μ. ἀπὸ τοῦ λιμένος τῆς Ἑνορίας καὶ εἰς
βάθος 7 ἢ 8 ὀργυῶν ἔχουν εὑρεθῇ 19 ἐσχηματοποιημένα χύματα χαλ-
κοῦ (ingots, Διεθν. Ἑφημ. Νομισμ. Ἀρχαιολ. 1906, 168-173) χρονο-
λογούμενα εἰς τὸ 1500 π.Χ. BSA 1966, σ. 75-76, ἀριθ. 82 μετὰ βιβλιο-
γραφίας ἐν ὑπόσημ. 125. Ὁ ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (Τάφοι, 29)
μνημονευόμενος ὡς εὑρεθεὶς παρὰ τὴν Ἑνορίαν ὕψος ἔκειτο πρῶ-
γματι παρὰ τὴν Παραλίαν ἐγγὺς τοῦ Ὁξυλῖθου (ἀριθ. 105 κατωτέρω).
BSA 1966, σ. 74 ἀριθ. 78. Μέρος II, Κεφ. IV, Δ XXXI.
103. ΑΝΔΡΩΝΙΑΝΟΙ. Παρὰ τὸ χωρίον Ἀνδρωνιάνοι ὁ ΘΡΕΨΙΑΔΗΣ ἀνέσκα-
ψε τὸ 1940 θαλαμοειδῆ ὕψος τάφον περιέχοντα χαλκᾶ ὄπλα, ἐργαλεῖα
καὶ ὕψος III Α ὄστρακα ἀποτεθέντα ἐν τῷ Μουσεῖῳ Χαλκίδος. BSA
1952, σ. 60, ὑπόσημ. 14 b, σ. 93 ὑπόσημ. 59, 1966, σ. 75 ἀριθ. 80.
ΑΕΜ 1959, 313. ÅLIN, 127. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 169
ἀριθ. 571. Μέρος II, Κεφ. IV, Β XXXV, Δ XXXII.
104. ΠΟΤΑΜΙΑ. Ἐπὶ τοῦ κωνικοῦ λόφου Καστρί βορείως τῆς Ἄνω Ποτα-
μιᾶς ὁ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ἀνέφερε τὴν ὑπαρξίν προϊστορικῶν λειψά-
νων, ἅτινα ἐταύτιζε πρὸς τὴν Οἰχαλίαν τοῦ Εὐρύτου (ΠΑΕ 1912, 119.
Τάφοι, 34. AJA 1914, 392). Ἐπανεξέτασις τῆς θέσεως, ἥτις ὑπ' ἄλ-
λων ταυτίζεται πρὸς τὴν ἀρχαίαν Κύμην, οὐδὲν τὸ ἀναμφισβητήτως προϊ-
στορικὸν ἀπέδωκε καὶ συνεπῶς ἡ θέσις δέον νὰ θεωρῇται ἀμφίβολος.
PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften I (2), σ. 618-619,
ὑπόσημ. 2. BSA 1966, σ. 75, ἀριθ. 81. Ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ (ΑΕΜ 1959,
307) συγχέει τὴν θέσιν πρὸς τὸ παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον Καστρί. Μέρος II,
Κεφ. IV, Α XXXIX.
105. ΟΞΥΛΙΘΟΣ. ΠΕ θέσις 55, ΜΕ 62. Πιθανὰ κυκλώπεια τεῖχη καὶ ὕψος θο-
λωτοὶ καὶ θαλαμοειδεῖς τάφοι. Μέρος II, Κεφ. IV, Α XL, Β XXXVI,
Γ XXXI, Δ XXXIII.
106. ΨΑΧΝΑ. Νεολιθικὴ θέσις 45, ΠΕ 56, ΜΕ 63. Ὑψος ὄστρακα ἐκ τῶν το-

- ποθεσιῶν (α) Ἀγίου Ἡλίας καὶ (ε) Γλίφας καὶ θαλαμοειδεῖς τάφοι ἐκ τῆς τοποθεσίας (δ) Ἀγίας Παρασκευῆς. Μέρος II, Κεφ. IV, Β XXX-VII.
107. ΚΑΘΕΝΟΙ. Νεολιθική θέσις 46, ΠΕ 57, ΜΕ 64. Ἐν ὕψει τεμάχιον κύλικος ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
108. ΑΥΛΩΝΑΡΙΟΝ. Νεολιθική θέσις 47, ΠΕ 59, ΜΕ 65. Ὑψὲς ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα καὶ τάφοι, μὴ ἐρευνηθέντες, ἐκ τῆς τοποθεσίας (α) Παλιοκαστρίου. Μέρος II, Κεφ. IV, Α ΧLI, Β XXXVIII.
109. ΜΑΝΙΚΑ. ΠΕ θέσις 60, ΜΕ 66, Ὑψ. I-III Β ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Μέρος II, Κεφ. IV, Γ XXXII.
110. ΔΟΚΟΣ. ΠΕ θέσις 61, ΜΕ 67. Ὑψ. θολωτὸς τάφος καὶ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Μέρος II, Κεφ. IV, Β XXXIX. Γ XXXIII, Δ XXXIV.
111. ΧΑΛΚΙΣ. Νεολιθική θέσις 48, ΠΕ 62, ΜΕ 68. Ὑψ. θαλαμοειδεῖς τάφοι ἐκ τῆς τοποθεσίας (β) Βρωμούσας-Τρύπας καὶ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῶν τοποθεσιῶν (α) Κακῆς Κεφαλῆς, (γ) ὑπωρειῶν Βαθροβουνίου καὶ (ς) Χαμῆτι. Μέρος II, Κεφ. IV, Β ΧL, Γ XXXIV, Δ XXXV.
112. ΚΑΜΑΡΙΟΝ. Παρὰ τὸ χωρίον Καμάριον καὶ δεξιὰ τῆς ὁδοῦ πρὸς Θεολόγον ὁ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ἀνέσκαψε τὸ 1900 τύμβον ὕψους 3 μ. περιέχοντα τρεῖς δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένους καὶ δι' ἐτέρας πλακῶς καλυπτομένους τάφους συλημένους πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς καὶ περιέχοντας μόνον ὀστᾶ (ΠΑΕ 1900, 65. Τάφοι, 45). Ὁ KIRSTEN θεωρεῖ τὴν θέσιν Ὑπομυκηναϊκὴν (PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften τόμ. I (2), 606, 722). Ἴδὲ καὶ R. HOPE SIMPSON, GAMS, σ. 167 ἀριθ. 563. BSA 1966, σ. 62, ἀριθ. 54. Μέρος II, Κεφ. IV, Β ΧLI.
113. ΚΑΤΑΚΑΛΟΥ. Εἰς τὴν τοποθεσίαν Βρυσάκι, περὶ τὰ 2 χιλιομέτρα βορείως τοῦ χωρίου Κατακαλοῦ καὶ 250 μ. ΝΔ. τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, ὁ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ἠρεύννησε τὸ 1907 θολωτὸν τάφον, περιέχοντα τέφραν, ἡμίκαυστα ἀνθρώπινα ὀστᾶ, ὀστᾶ ζώων καὶ ὄστρακα, ἐξ ὧν συνεπληρώθη ἑν ἀγγεῖον. ΠΑΕ 1907, 116. Τάφοι 39-42, RE Suppl. VI, 609. PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften τόμ. I (2), σ. 613, ὑποσημ. 1, σ. 629, ὑποσημ. 10, σ. 688. BSA 1952, 59, 1966, σ. 70, ἀριθ. 68. ÅLIN, 126. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 168 ἀριθ. 567. Μέρος II, Κεφ. IV, Β ΧLII, Γ XXXV.

114. ΛΕΥΚΑΝΤΙ. ΠΕ θέσις 64, ΜΕ 69. ΥΕ ὄστρακα ἐκ πασῶν τῶν προϊστορικῶν τοποθεσιῶν καὶ ΥΕ-Πρωτογεωμετρικοὶ τάφοι τοῦ τύπου τῆς δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένης θήκης ἐκ τῆς τοποθεσίας (δ). Μέρος II, Κεφ. IV, Β XLIII, Γ XXXVI.
115. ΕΡΕΤΡΙΑ. Νεολιθικὴ θέσις 51, ΠΕ 66, ΜΕ 70. ΥΕ II-III Γ ὄστρακα ἐνδεχομένως, ἐκ τῆς τοποθεσίας (β) ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, καὶ (ε) Μαγούλας. Μέρος II, Κεφ. IV, Γ XXXVII.
116. ΑΜΑΡΥΝΘΟΣ. Νεολιθικὴ θέσις 52, ΠΕ 67, ΜΕ 71. ΥΕ II-III Γ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Μέρος II, Κεφ. IV, Γ XXXVIII, Δ XXXVI.
117. ΑΛΙΒΕΡΙΟΝ. Νεολιθικὴ θέσις 53, ΠΕ 68, ΜΕ 72. Εἰς ΥΕ τάφος ἐκ τῆς τοποθεσίας (α) Λειβάδι καὶ ΥΕ III Β-Γ ὄστρακα ἐκ τῆς θέσεως (γ) Μαγούλας. Μέρος II, Κεφ. IV, Β XLIV, Γ XXXIX.
118. ΛΕΠΟΥΡΑ. ΠΕ θέσις 69. Ἐν ΥΕ πόδιον κύλικος ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
119. ΜΠΕΛΟΥΣΙΑ. Εἰς ἀπόστασιν περίπου 500 μ. ΒΑ. τοῦ χωρίου Μπελούσια ἢ Βελούσια (νῦν Βέλος) καὶ ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ πρὸς Κύμην ὁ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ἠρεύνησε τὸ 1907 συλημένον ΥΕ III θολωτὸν τάφον. ΠΑΕ 1907, 116-117. Τάφοι, 42. RE Suppl. VI, 609. BSA 1952, 49, 59, 1966, σ. 69, ἀριθ. 67. ÅLIN, 126. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 168 ἀριθ. 566. Μέρος II, Κεφ. IV, Β XLV, Δ XXXVII.
120. ΔΥΣΤΟΣ. Νεολιθικὴ θέσις 55, ΠΕ 71, ΜΕ 73. ΥΕ ὄστρακα ἐκ τῆς τοποθεσίας (α) ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως. Μέρος II, Κεφ. IV, Γ XL.
121. ΝΕΑ ΣΤΥΡΑ. Νεολιθικὴ θέσις 56, ΠΕ 73, ΜΕ 75. Ἐν πιθανὸν ΥΕ III Γ ὄστρακον. BSA 1966, σ. 83.
122. ΦΙΛΑΓΡΑ. Ἐκ τοῦ ὠχυρωμένου λόφου ἐπὶ τῆς ἀκτῆς παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Φιλάγρα καὶ περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα ΒΑ. τοῦ χωρίου Γιαννίτσι ἢ HANKEY συνέλεξε τὸ 1939 ὀλίγα μυκηναϊκὰ ὄστρακα (BSA 1952, σ. 60, ὑποσημ. 14 b. ÅLIN, 127. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 170). Ὁ SACKETT ἐπανερευνήσας τὴν θέσιν τὸ 1964 εὑρε μόνον κλασσικὰ λείψανα καὶ σκωρίαν ἐκ τῆς κατεργασίας μετάλλου. BSA 1966, σ. 80, ἀριθ. 89.

ΣΤ. ΑΤΤΙΚΗ

123. ΣΚΑΛΑ ΩΡΩΠΟΥ. ΜΕ θέσις 76. ΥΕ ΙΙΙ ὄστρακα.
124. ΑΦΙΑΝΑΙ. ΠΕ θέσις 77, ΜΕ 77. ΥΕ ΙΙ-ΙΙΙ Β ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ τείχη ἀπροσδιορίστου χρονολογίας. Μέρους ΙΙ, Κεφ. ΙV, Α XLII.
125. ΚΑΤΩ ΣΟΥΛΙ. Νεολιθική θέσις 58. ΠΕ 78. Λεῖψανα ΥΕ κυκλωπέων τειχῶν. Μέρους ΙΙ, Κεφ. ΙV, Α XLIII.
126. ΜΑΡΑΘΩΝ. Νεολιθική θέσις 59, ΠΕ 79, ΜΕ 78. Ἀμφίβολα ΥΕ λεῖψανα τειχῶν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Μαραθῶνος καὶ πιθανὰ ὄστρακα, εἰς θαλωτὸς τάφος βορείως τῆς ἀκροπόλεως μὲ ΥΕ ΙΙ-ΙΙΙ Β ὄστρακα καὶ ἴχνη ΥΕ χρήσεως τοῦ σπηλαίου τοῦ Πανὸς παρὰ τὴν ἀρχαίαν Οἰνόην ἀπὸ ΥΕ Ι-ΙΙΙ Γ χρόνους. Μέρους ΙΙ, Κεφ. ΙV, Α XLIV Β XLVI Γ XLI, Δ XXXVIII.
127. ΧΑΣΙΑ. ΜΕ θέσις 79. ΥΕ ΙΙΙ Γ ὄστρακα. Μέρους ΙΙ, Κεφ. ΙV, Γ XLII.
128. ΔΕΚΕΛΕΙΑ. Ἰχνη πολυγωνικοῦ τείχους καὶ ὄστρακα ἐκ τῆς θέσεως Παλαιόκαστρον (Ὅστρακα ἐκ Δεκελείας, σ. 15, 21, 39, 41-42, πίν. ΚΣΤ' εἰκ. 48, πίν. ΚΘ' εἰκ. 53) ὡς καὶ εἰς ψευδόστομος ΥΕ ἀμφορεύς. Μυκ. Vase, σ. 41. ÅLIN, 112. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 110 ἀριθ. 383. Μέρους ΙΙ, Κεφ. ΙV, Α XLV, Γ XLIII.
129. ΚΟΥΚΟΥΒΑΟΥΝΕΣ. Ἐν ΥΕ ΙΙ ἀγγεῖον ἐκ τῆς θέσεως ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Καρlsruῆς μνημονεύεται ἐν CVA Karlsruhe I, πίν. 2, 3. RE Suppl. VI, 609. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 109 ἀριθ. 381. Μέρους ΙΙ, Κεφ. ΙV, Γ XLIV.
130. ΜΕΝΙΔΙ. Νεολιθική θέσις 62, ΠΕ 81. ΥΕ ΙΙΙ Α-Β δεδομένα πασῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρους ΙΙ, Κεφ. ΙV, Α XLVI, Β XLVII, Γ XLV, Δ XXXIX.
131. ΣΚΟΙΝΟΣ. Ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου Σκοῖνος ὁ GEBAUER ἀνέφε-
ρεν ΥΕ ὄστρακα. AA 1939, 270.
132. ΕΛΕΥΣΙΣ. Νεολιθική θέσις 63, ΠΕ 83, ΜΕ 80. ΥΕ Ι-ΙΙΙ Γ δεδομένα πα-
σῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρους ΙΙ, Κεφ. ΙV, Α XLVII, Β XLVIII, Γ XLVI, Δ XL.

133. ΠΕΡΑΧΩΡΑ. Νεολιθική θέσις 64, ΠΕ 84, ΜΕ 81. ΥΕ πενιχρά λείψανα οικιών και ὄστρακα ΥΕ ΙΙ Α-Γ ἀγγείων. Μέρος ΙΙ, Κεφ. ΙV, Α XLVIII, Γ XLVII.
134. ΡΑΦΗΝΑ. Νεολιθική θέσις 65, ΠΕ 86, ΜΕ 82. ΥΕ τοῖχοι, κεραμική και τεμάχια δύο ειδωλίων. Μέρος ΙΙ, Κεφ. ΙV, Α XLIX, Γ XLVIII, Δ XLI.
135. ΑΣΚΗΤΑΡΙΟ. ΠΕ θέσις 87. Ὀλίγα ΥΕ ἀρχιτεκτονικά λείψανα και ΥΕ ΙΙ-ΙΙΙ κεραμική. Μέρος ΙΙ, Κεφ. ΙV, Α L, Γ XLIX.
136. ΠΙΚΕΡΜΙ. Τρεῖς ΥΕ ΙΙΙ Α-Β θαλαμοειδεῖς τάφοι, ἐρευνηθέντες ὑπὸ τοῦ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗ, και «ἔχγη ἀρχαίας τειχοδομίας» ἐπὶ τινος λόφου περὶ τὸ ἐν χιλιόμετρον ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου και βορείως τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ μνημονεύονται συντόμως ἐν ΑΔ 1927-28 Παράρτ. 60-64. BSA 1947, 7. ÅLIN, 110. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 108 ἀριθ. 375. Μέρος ΙΙ, κεφ. ΙV, Α LI, Β XLIX, Γ L, Δ XLII.
137. ΧΑΡΒΑΤΙ. Μικρά τινα ΥΕ ΙΙΙ Β ἀντικείμενα ἐν τῇ Συλλογῇ Σταθάτου ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Χαρβατίου (νῦν Παλλήνη) περιγράφονται ἐν Robinson Studies, τόμ. Ι, σ. 108-125, πίν. 4-5. BCH 1949, 521, εἰκ. 3, πίν. 39, 2. ÅLIN, 110. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 107 ἀριθ. 372. Μέρος ΙΙ, Κεφ. ΙV, Δ XLIII.
138. ΒΕΛΑΝΙΔΕΖΑ. Ἐπὶ λόφου κειμένου περὶ τὰ 6 χιλιόμετρα ΝΑ. τοῦ Πικερμίου και βορείως τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Σωτῆρος ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Βελανιδέζης, ὁ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ διεπίστωσε τὴν ὑπαρξιν ΥΕ νεκροταφείου θαλαμοειδῶν τάφων διατεταγμένων εἰς τρεῖς ἐπαλλήλους γραμμάς ἐπὶ τῆς κλιτύος. Ἐκ τούτων ὁ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ ἀνέσκαψε πέντε, εἷς δὲ τάφος εἶχεν ἀνασκαφῇ λαθραίως. Ἡ κεραμική ἀνήκει εἰς ΥΕ ΙΙΑ-Γ χρόνους. ΑΔ 1927-28, Παράρτ. 64-65. BSA 1947, 7-75. ÅLIN, 110. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 107, ἀριθ. 373. Μέρος ΙΙ, Κεφ. ΙV, Β L, Γ LI, Δ XLIV.
139. ΛΟΥΤΡΑΚΙ. ΠΕ θέσις 89, ΜΕ 83. ΥΕ ΙΙΙ Α-Γ ἀγγεῖα (Corinth I (1), σ. 114, ὑποσημ. 1) και ὄστρακα ἐκ τῶν τοποθεσιῶν (α), (β), (γ) και (δ).
140. ΜΕΓΑΡΑ. ΠΕ θέσις 90, ΜΕ 84. ΥΕ τείχη, κεραμική και ειδώλια. Μέρος ΙΙ, Κεφ. ΙV, Α LII, Γ LII, Δ XLV.
141. ΣΚΑΡΑΜΑΓΚΑΣ. Δύο ΥΕ τάφοι περιέχοντες κεραμικὴν τῶν ὕστερων Μυκηναϊκῶν χρόνων ἀπεκαλύφθησαν τὸ 1942 εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ

- Σκαραμαγκᾶ ὑπὸ ἐργατῶν τῶν Γερμανικῶν στρατευμάτων Κατοχῆς. AA 1943, 303. ÅLIN, 113. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 110 ἀριθ. 385. Μέρος II, Κεφ. IV, Β LI, Γ LIII.
142. ΑΘΗΝΑΙ. Νεολιθικὴ θέσις 66, ΠΕ 91, ΜΕ 85. ὙΕ δεδομένα πασσῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρος II, Κεφ. IV, Α LIII, Β LII, Γ LIV, Δ XLVI.
143. ΚΑΡΡΑ. Ἐπὶ τῆς δυτικῆς κλιτύος τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ εἰς τὴν τοποθεσίαν Καρρᾶ ἀνατολικῶς τῶν Ἀθηνῶν εὐρέθησαν δύο ἀγγεῖα ὙΕ III χρόνων ἀποκείμενα νῦν εἰς τὸ Ashmolean Museum τῆς Ὁξφόρδης. BSA 1947, 8. ÅLIN, 103. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 102 ἀριθ. 351. Μέρος II, Κεφ. IV, Γ LV.
144. ΣΠΑΤΑ. ΠΕ θέσις 93, ΜΕ 86. ὙΕ θαλαμοειδεῖς τάφοι, ὙΕ III Α-Γ, κεραμικὴ καὶ μικρὰ εὐρήματα. Μέρος II, Κεφ. IV, Β LIII, Γ LVI, Δ XLVII.
145. ΛΙΟΠΕΣΙ-ΠΑΙΑΝΙΑ. Παρὰ τὸ χωρίον Λιόπεσι ὁ ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ ἀνέσκαψε τὸ 1915 πενιχρὸν μυκηναϊκὸν τάφον, ὙΕ δὲ ὄστρακα εὐρέθησαν ἐπὶ λόφου εἰς τὴν τοποθεσίαν Καρέλια μεταξὺ Λιόπεσι καὶ Κορωπί. AA 1916, 142. FIMMEN, 7. BSA 1947, 8. ÅLIN, 106. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 106 ἀριθ. 370. Μέρος II, Κεφ. IV, Β LIV.
146. ΚΑΣΤΕΛΛΑ. ὙΕ κεραμικὴ εὐρέθη κατὰ τὴν ΝΔ. κλιτὸν τῆς Καστέλλας τοῦ Πειραιῶς (Ἀρχαίας Μουνυχίας). ΠΑΕ 1935, 159. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 101 ἀριθ. 349.
147. ΦΑΛΗΡΟΝ. Θαλαμοειδεῖς τάφοι καὶ ὙΕ III Α ἀγγεῖα ἐκ τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου καὶ τοῦ παρ' αὐτὸ Καλαμακίου μνημονεύονται ἐν FIMMEN, 8. RE Suppl. VI, 608. BSA 1947, 8. AA 1943, 303-304. ÅLIN, 103-104. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 102 ἀριθ. 350. Μέρος II, Κεφ. IV, Β LV, Γ LVII.
148. ΤΡΑΧΩΝΕΣ. ΠΕ θέσις 95. ὙΕ III Β ἀγγεῖα ἐκ τῆς θέσεως, ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν, μνημονεύονται ἐν BSA 1947, 4. ÅLIN, 104. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 102 ἀριθ. 352. Μέρος II, Κεφ. IV, Γ LVIII.
149. ΒΡΑΥΡΩΝ. Νεολιθικὴ θέσις 68, ΠΕ 96, ΜΕ 87. ὙΕ λείψανα πασσῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρος II, Κεφ. IV, Α LIV, Β LVI, Γ LIX, Δ XLVIII.

150. ΠΕΡΑΤΗ. Βιβλιογραφία: ΑΕ 1895, 199-202. Έργον 1954, 10-12, 1955, 25-30, 1956, 21-25, 1957, 17-19, 1958, 27-30, 1959, 9-12, 1960, 16-21, 1961, 13-20, 1962, 21-24, 1963, 21-27. ΠΑΕ 1893, 17, 1953, 88-102, 1954, 89-103, 1955, 100-108, 1956, 63-72, 1957, 35-41, 1958, 18-26, 1959, 12-17, 1961, 12-20. ΑΔ 1964 (1966), Χρον. 87-95. BCH 1954, 111-112, 1955, 222-224, 1956, 247-250, 1957, 521-526, 1958, 672-674, 1959, 596-598, 1960, 661-666, 1961, 631-634, 1962, 658-664, 1963, 715, 1964, 696-699. ÅLIN, 107-108. R. HORE SIMPSON, GAMS σ. 105-106, αριθ. 367.

Διάγραμμα της περιοχής εν ΠΑΕ 1959, σ. 13, εικ. 1, 1961, σ. 19, εικ. 1.

Έν εκτεταμένον ΥΕ III Β-Γ νεκροταφείον ἐπὶ τῆς λοφοσειρᾶς τῆς Περαιτῆς, ἥτις κλείει ἀπὸ Βορρᾶ τὸν ὄρμον τοῦ Πόρτο-Ράφτη, ἀποτελούμενον ἐξ ἑκατοντάδων τάφων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ θαλαμοειδῶν, ἡρευνήθη τὸ 1893 ὑπὸ τοῦ ΣΤΑΗ καὶ τὰ ἔτη 1953-1963 ὑπὸ τοῦ ΙΑ-ΚΩΒΙΔΗ. Ἐπὶ πλεόν ἄνω τῶν 70 τάφων ἔχουν συληθῇ ὑπὸ ἀρχαιοκαπήλων. Παρὰ τὸ νεκροταφεῖον ἀπεκαλύφθη καὶ ΥΕ ὁδὸς ἄγουσα εἰς αὐτό. Μέρους II, Κεφ. IV, Α LV, Β LVII, Γ LX, Δ XLIX.

151. ΚΑΛΑΜΑΚΙ-ΙΣΘΜΟΥ. ΠΕ θέσις 99, ΜΕ 88. ΥΕ ὁστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας.
152. ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ. ΠΕ θέσις 100. ΥΕ II-III Α-Γ δεδομένα πασσῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρους II, Κεφ. IV, Α LVI, Β LVIII, Γ LXI, Δ L.
153. ΚΟΡΩΠΙ. Νεολιθική θέσις 69. ΥΕ III Α-Β δεδομένα πασσῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρους II, Κεφ. IV, Α LVII, Β LIX, Γ LXII, Δ LI.
154. ΠΟΡΤΟ-ΡΑΦΤΗ. ΠΕ θέσις 101. Μυκηναϊκὰ λείψανα μνημονεύονται χωρὶς νὰ περιγράφωνται ἐκ τῆς νησίδος τοῦ Πόρτο-Ράφτη. JHS 1950, Arch. Rep. 4.
155. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΝ. ΠΕ θέσις 102. ΥΕ II-III Α-Γ τάφοι ἐκ τῶν τοποθεσιῶν Λιγόρι, Κοβάτσι καὶ Κοπρέζα, περιέχοντες κεραμικὴν καὶ μικρὰ ἀντικείμενα. Μέρους II, Κεφ. IV, Β LX, Γ LXIII, Δ LII.
156. ΓΛΥΦΑΔΑ. Νεολιθική θέσις 70, ΠΕ 103. ΥΕ πιθανὰ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, θαλαμοειδεῖς καὶ λακκοειδεῖς τάφοι, ΥΕ III Α-Γ κεραμικὴ καὶ μικρὰ ἀντικείμενα. Μέρους II, Κεφ. IV, Α LVIII, Β LXI, Γ LXIV, Δ LIII.
157. ΒΟΥΡΒΑΤΣΙ. Εἰς ἀπόστασιν πορείας μιᾶς ὥρας ΝΔ. τοῦ Κορωπίου καὶ

εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ πρὸς Βάρην, ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Βουρβάτσι, ὁ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ ἀνέσκαψε τὸ 1927 ἑπτὰ θαλαμοειδεῖς ὙΕ III A-B τάφους, ἐνῶ ἄλλοι ὅμοιοι τάφοι εἶχον ἀνοιγῇ ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἤδη πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς. Εἰς μικρὰν ἀπὸ τῶν τάφων ἀπόστασιν ὑπάρχει, κατὰ τὸν ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΝ, λόφος διασφύζων «ἔχνη ἀκροπόλεως» καὶ λείψανα κτισμάτων, περὶ τῆς χρονολογίας ὅμως τῶν ὁποίων οὐδεμία ἔνδειξις παρέχεται. ΑΔ 1927-28 Παράρτ. 65-66. BSA 1947, 1-75. ÅLIN, 106. Μέρος II, Κεφ. IV, A LIX, B LXII, Γ LXV, Δ LIV.

158. ΒΑΡΗ. Βιβλιογραφία: ΑΑ 1940, 178. BSA 1947, 4. JHS 1954, 148. BCH 1954, 110. Antiquity 1960, 266-269. ÅLIN, 106. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 103 ἀριθ. 357.

Αἱ ἐπόμεναι ὙΕ θέσεις ἔχουν ἀναφερθῇ ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Βάρης:

(α). Ἐπὶ τοῦ λόφου Λαθουρέσσα παρὰ τὴν Βάρην ὑπάρχουν πιθανὰ λείψανα ὙΕ οἰκισμοῦ. ΑΑ 1940, 178.

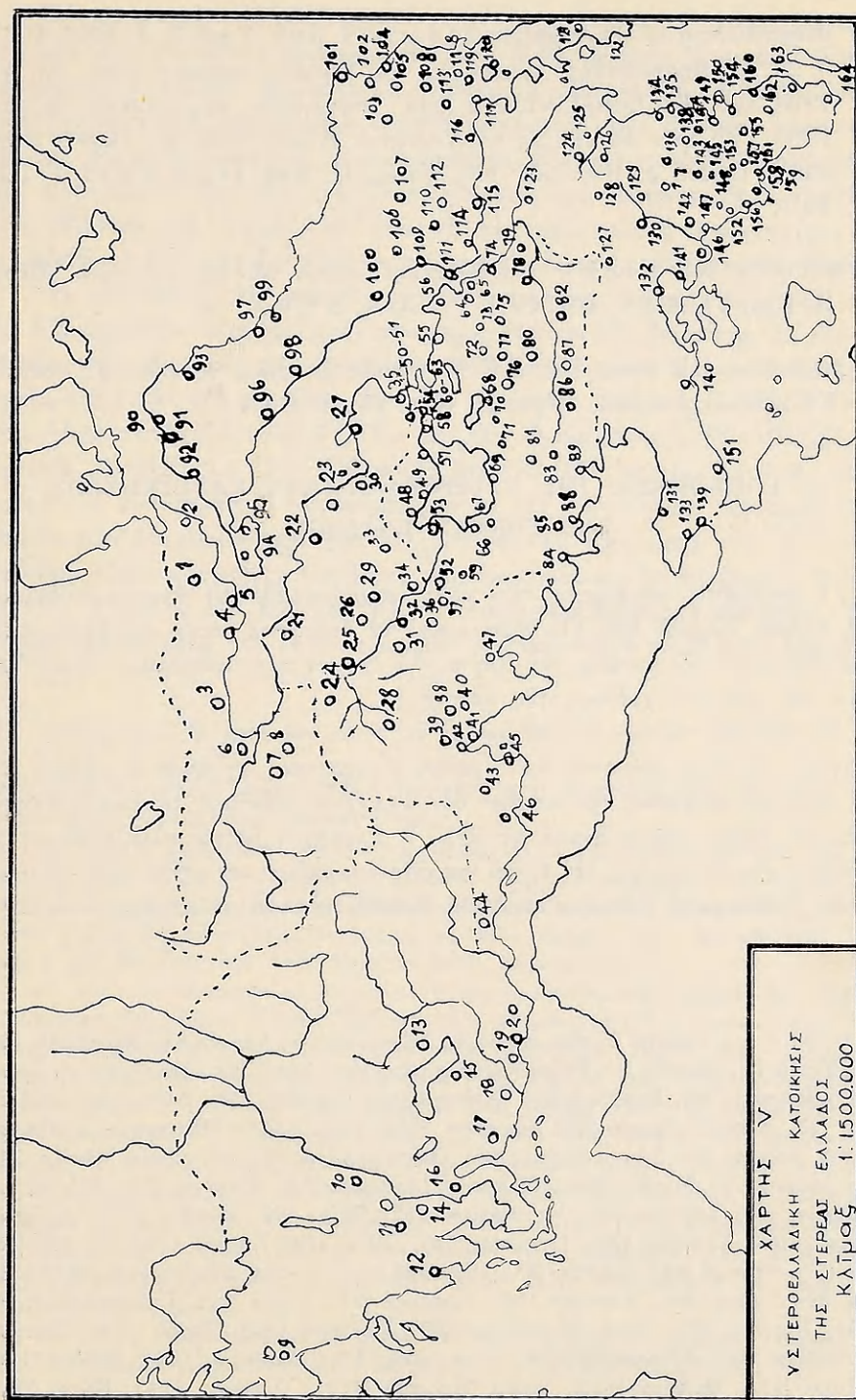
(β). Εἰς τὴν θέσιν Καμίνια μετὰ τὴν Βάρην καὶ Βαρκίτζης οἱ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ καὶ ΘΕΟΧΑΡΗΣ ἀνέσκαψαν τὸ 1953 δύο θαλαμοειδεῖς ὙΕ III A-B τάφους ἐξ ἐνὸς ὙΕ νεκροταφείου πρὸ πολλοῦ γνωστοῦ εἰς τοὺς ἀρχαιοκαπήλους (BSA 1947, 4). JHS 1954, 148. BCH 1954, 110. Antiquity 1960, 266-269. Μέρος II, Κεφ. IV, B LXIII, Γ LXVI.

159. ΒΑΡΚΙΖΑ. Εἰς ὙΕ II λακκοειδῆς τάφος, ἀνασκαφείς τὸ 1951 καὶ μὴ δημοσιευθεῖς, εὐρισκόμενος δὲ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Βαρκίτζης, μνημονεύεται ἐν Antiquity 1960, σ. 266, ὑποσημ. 4. ÅLIN, 106. BCH 1954, 110. Μέρος II, Κεφ. IV, B LXIV.

160. ΚΑΚΗ ΘΑΛΑΣΣΑ. ὙΕ ὄστρακα ἐξ ἐνὸς σπηλαίου παρὰ τὴν Κακὴν Θάλασσαν, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Ἀττικῆς καὶ ΝΑ. τῆς Μονῆς τῆς Κερατέας, μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ FIMMEN, 7. WREDE, Attika, πίν. 7. RE Suppl. VI, 608. BSA 1947, 8. ÅLIN, 109. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 104 ἀριθ. 363.

161. ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗ. ΠΕ θέσις 104, ME 89. ὙΕ ἀγγεῖα ἐκ τινος θαλαμοειδοῦς τάφου παρὰ τὴν Βουλιαγμένην μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ WIESNER, Grab und Jenseits, σ. 24, ἀριθ. 198. ÅLIN, 106. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 104, ἀριθ. 356. Μέρος II, Κεφ. IV, B LXV, Γ LXVII.

162. ΚΕΡΑΤΕΑ. ὙΕ ἀγγεῖα ἐκ τῆς θέσεως ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Καρλοπούρης



μνημονεύονται ἐν CVA Karlsruhe I, πίν. 1, ἀριθ. 1 καὶ 2, 3. BSA 1947, 8, 23. Εἰς θαλαμοειδῆς τάφος ἐκ τῆς θέσεως μνημονεύεται ἐν ΑΑ 1926, 400. RE Suppl. VI, 608 (μετ' ἐσφαλμένης παραπομπῆς εἰς ΑΑ 1916, 142, ἣτις ἀφορᾷ εἰς τὸ Λιόπεσι). ἌΛΙΝ, 109. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 104 ἀριθ. 360. Μέρος II, Κεφ. IV, Β LXVI, Γ LXVIII.

163. ΘΟΡΙΚΟΣ. ΜΕ θέσις 90. ΥἚ δεδομένα πασσῶν τῶν κατηγοριῶν. Μέρος II, Κεφ. VI, Α LX, Β LXVII, Γ LXIX, Δ LV.

164. ΣΟΥΝΙΟΝ. ΠΕ θέσις 105. ΥἚ II ἀγγεῖα ἐκ τινος τοποθεσίας μεταξὺ Σουνίου καὶ Λαυρίου, Μέρος II, Κεφ. IV, Γ LXX.

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΗΣ ΚΑΤΟΙΚΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ παρατεθεὶς κατάλογος τῶν μέχρι σήμερον (1968) ἀναγνωρισθεισῶν ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι 164 ΥἚ θέσεων καὶ τὰ δεδομένα ἅτινα παρέσχεν ἐκάστη συνθέτουν ἐν τῷ συνόλῳ τὴν εἰκόνα, ἣν ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅταν ὁμιλῶμεν διὰ τοὺς ΥἚ χρόνους τῆς περιοχῆς.

Ἐκ τῶν 164 τούτων ΥἚ θέσεων αἱ 76 εἶναι γνωσταὶ ἐξ εὐρημάτων τῆς ἐπιφανείας, 23 εἶναι γνωσταὶ ἐκ τυχαίων εὐρημάτων, ἀγγείων ἢ τάφων κυρίως, περὶ τῆς εὐρέσεως τῶν ὁποίων δὲν ὑπάρχουν πάντοτε ἐπαρκεῖς πληροφορίες, 58 θέσεις ἔχουν ἀνασκαφῇ ἄλλ' ἢ παρέσχον ὀλίγα εὐρήματα ἢ τὰ πορίσματα τῆς ἀνασκαφῆς δὲν ἔχουν γνωστῇ ἐπαρκῶς καὶ μόνον τῶν ὑπολειπομένων 7 θέσεων τὰ δεδομένα εἶναι καὶ ἀφθονώτερα καὶ ἐπαρκῶς γνωστά¹.

1 Θέσεις γνωσταὶ ἐξ εὐρημάτων τῆς ἐπιφανείας 76: Λάρισα Κρεμαστή (1), Γλίφα (2), Στυλὶς (3), Ἐχινοῦς (4), Ράχες (5), Πλατάνια (6), Τραχίς (8), Πάλαιρος (9), Πλευρών (17), Κρουονέρι (19), Βασιλική (20), Ἀλπηνοί (21), Μελιδόνι (22), Λιβανάτες (23), Τιθρώνιον (25), Κάτω Ἀγόριανη (28), Κυπαρίσσι (30), Τιθορέα (31), Ἐξαρχος (33), Ἀνθοχώρι (34), Λάρυμνα (35), Ἅγιος Βλάσης (37), Πεντεόρια (43), Τολοφών (46), Χάντζα (50), Ἅγιος Ἰωάννης (51), Μεγάλη Καταβόθρα (54), Ἀνθηδών (55), Τοπόλια (57), Πύργος Ἀγίας Μαρίνης (60), Στροβίλι (61), Μεγαλόβουνο (62), Βλίχα (64), Καλάμι (66), Ἀγόριανη (67), Λικέρι (68), Καστράκι (70), Ὀγχηστός (71), Σύρτζι (72), Καστρί (73), Δρίτσα (75), Σουλές (77), Θεσπιαί (81), Χώστια (84), Ἐρυθραί (87), Ἀλυκὴ Δομβραίνης (88), Λιβადόστρο (89), Γοῦβες (90), Ἀσμήνιον (91), Βασιλικά (93), Λιχᾶς (94), Γιάλτρα (95), Ροβιές (96), Κήρινθος (97), Λίμνη (98), Πήλιον (99), Πολιτικά (100), Χηλή (101), Ποταμιὰ (104), Καθενοί (107), Αὐλωνάριον (108), Ἀμάρυνθος (116), Λέπουρα (118), Δύστος (120), Νέα Στύρα (121), Φιλάγρα (122), Σκάλα Ὠρωποῦ (123), Ἀφίδναι (124), Κάτω Σούλι

Ἡ κατανομή τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ διαμερίσματα τῆς χώρας μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν ἐπομένων ἀριθμῶν: Φθιώτις 8 ΥΕ θέσεις, Ἀκαρνανία-Αἰτωλία 12, Φωκίς-Λοκρίς 27, Βοιωτία 42, Εὐβοία 33, Ἀττική 42 ΥΕ θέσεις. Ἡ γενικὴ ἐντύπωσις ἡ παρεχομένη ἐκ τῆς κατανομῆς τῶν ἀριθμῶν, λαμβανομένης ὑπ' ὅσιν τῆς διαφορᾶς γονιμότητος καὶ ἐξερευνήσεως εἰς ἐκάστην περιοχὴν, εἶναι ὅτι τὸ πλεῖστον τοῦ ΥΕ πληθυσμοῦ εἶχε συγκεντρωθῇ εἰς τὴν Βοιωτίαν, Εὐβοίαν καὶ Ἀττικὴν, ἐφ' ὅσον εἰς τὰς τρεῖς ταύτας περιοχὰς εἶχον συγκεντρωθῇ οἱ 117 ἐκ τῶν 164 γνωστῶν ΥΕ οἰκισμῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Ἡ μεταβολὴ τῆς πυκνότητος κατοικήσεως ἐκάστης περιοχῆς, κατὰ τὴν ΥΕ περίοδον ἐν σχέσει πρὸς τὴν προηγηθεῖσαν ΜΕ δεικνύεται ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν ἀριθμῶν τῶν δηλούντων τὸ σύνολον τῶν οἰκισμῶν ἐκάστης περιοχῆς κατὰ τὰς δύο περιόδους ἐχόντων ὡς ἔπεται: Φθιώτις, 7 ΜΕ, 8 ΥΕ θέσεις, Ἀκαρνανία-Αἰτωλία 4 ΜΕ, 12 ΥΕ, Φωκίς-Λοκρίς 18 ΜΕ, 27 ΥΕ, Βοιωτία 23 ΜΕ, 42 ΥΕ, Εὐβοία 23 ΜΕ, 33 ΥΕ, Ἀττική 15 ΜΕ, 42 ΥΕ θέσεις. Ἡ ἐντύπωσις ἦν ἀποκομίζομεν ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν ἀριθμῶν οἰκισμῶν τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ΜΕ καὶ ΥΕ περίοδον εἶναι καὶ πάλιν ἀντίθετος τῆς ἐντυπώσεως ἣν παρέσχεν ἡ σύγκρισις τῶν ἀριθμῶν τῶν ΠΕ καὶ ΜΕ οἰκισμῶν τῶν διαφόρων περιοχῶν. Ἐκεῖ εἴχομεν συμπεράνει ὅτι κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους ἐνῶ ὁ πληθυσμὸς τῶν βορεί-

(125), Δεκέλεια (128), Σκοῖνος (131), Λουτράκι (139), Καστέλλα (146), Καλαμάκι (151), Πόρτο-Ράφτη (154), Κακὴ θάλασσα (160).

Θέσεις γνωσταὶ ἐκ τυχαίων εὐρημάτων 23: Λιθοβούνη (15), Καλυδών (18), Μόδιον (26), Ἰτέα (41), Εὐπάλιον (44), Γαλαξίδι (45), Χαῖρωνα (52), Λεβάδεια (59), Δράμεσι (74), Τανάγρα (78), Καλλιθέα (80), Κλειδί (82), Θίσβη (85), Ἐνορία (102), Κουκουβάουνες (129), Χαρβάτι (137), Σκαραμαγκᾶς (141), Καρρᾶ (143), Φάληρον (147), Τράχωνες (148), Βουλιαγμένη (161), Κερατέα (162), Σούνιον (164).

Θέσεις ἀνασκαφεῖσαι μὲ ὀλίγα ἢ ἀνεπαρκῶς γνωστὰ εὐρήματα 58: Βαρδάτες (7), Στράτος (10), Κόροντα (11), Ἀστακός (12), Θέρμον (13), Παλαιομάνινα (14), Ἅγιος Ἡλίας (16), Δρυμαία (24), Ἀλαί (27), Ἐλάτεια (29), Ἀγία Μαρίνα (32), Δαυλὶς (36), Καστροῦλι (40), Ἀντίκυρα (47), Πολυγύρα (48), Πύργος (49), Ὀρχομενός (53), Χάλια (56), Πτῶον (63), Αὐλὶς (65), Ἀλιάρτος (69), Θῆβαι (76), Σχηματᾶρι (79), Πλαταιαί (86), Ὠρεοί (92), Ἀνδρωνιᾶνοι (103), Ὀξύλιθος (105), Ψαχνά (106), Μάνικα (109), Δοκός (110), Χαλκίς (111), Καμάριον (112), Κατακαλοῦ (113), Λευκαντί (114), Ἐρέτρια (115), Ἀλιβέριον (117), Μπελούσια (119), Μαράθων (126), Χασιά (127), Μενίδι (130), Περαχώρα (133), Ραφήνα (134), Ἀσκηταριό (135), Πικέρμι (136), Βελανιδέζα (138), Μέγαρχα (140), Ἀθῆναι (142), Σπάτα (144), Λιόπεσι (145), Βραυρών (149), Ἅγιος Κοσμάς (152), Κορωπί (153), Μαρκόπουλον (155), Γλυφάδα (156), Βουρβάτσι (157), Βάρη (158), Βάρκιζα (159), Θορικός (163).

Θέσεις ἀνασκαφεῖσαι μὲ ἱκανὰ καὶ ἐπαρκῶς γνωστὰ δεδομένα 7: Δελφοί (38), Κρῖσα (39), Κίρρα (42), Γιλᾶς (58), Εὐτρησις (83), Ἐλευσίς (132), Περαιτή (150).

ων και δυτικῶν περιοχῶν ἀυξάνεται ἡ πυκνότης κατοικήσεως τῆς Εὐβοίας καὶ Ἀττικῆς μειοῦται περίπου εἰς τὸ ἥμισυ τῆς ΠΕ (σ. 106 ἀνωτέρω). Ἐνταῦθα ἐπὶ τῶν αὐτῶν κριτηρίων στηριζόμενοι δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι, ἐνῶ εἰς Φθιώτιδα, Λοκρίδα-Φωκίδα καὶ Εὐβοίαν ὁ πληθυσμὸς ὑφίσταται μικρὰν σχετικῶς αὐξήσιν, ὁ πληθυσμὸς τῆς Βοιωτίας περίπου διπλασιάζεται καὶ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς κατὰ μῆκος τῆς θαλασσίας ὁδοῦ διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κειμένης Αἰτωλίας-Ἀκαρνανίας σχεδὸν τριπλασιάζεται. Ἡ καταπληκτικὴ αὕτη αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἐν λόγῳ περιοχῶν ὀφείλεται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὴν ἡγετικὴν θέσιν ἣν αὐταὶ ἀνέλαβον διὰ τὴν ἀνάρρωσιν τῆς Στερεᾶς Ελλάδος ἀπὸ τὴν ΜΕ ἐρήμωσιν καὶ ἀκαταστασίαν ἕνεκα τῆς ἐξαιρετικῆς γεωγραφικῆς θέσεώς των εἰς τὰς ὑποχρεωτικὰς διαβάσεις τοῦ θαλασσιοῦ ἐμπορίου μεταξὺ τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου Πελάγους.

Ἐκ τῶν 90 ΜΕ θέσεων αἱ 84 ἐπιβιοῦν εἰς τὴν ΥΕ περίοδον καὶ μόνον 6 ΜΕ θέσεις ἐλλείπουν ἐκ τοῦ ΥΕ καταλόγου. Ὁ ΥΕ κατὰ ταῦτα πληθυσμὸς τῆς Στερεᾶς προῆλθε κατ' ἀρχὴν ἐκ τοῦ ΜΕ ¹.

Πλὴν τῶν ἐπιβιουσῶν 84 θέσεων προστίθενται ἐπὶ πλεόν κατὰ τοὺς ΥΕ χρόνους ἕτεραι 80, ὥστε τὸ σύνολον τῶν γνωστῶν ΥΕ θέσεων ἀνέρχεται εἰς τὰς 164 τοῦ παρατεθέντος καταλόγου. Τινὲς τῶν θέσεων τούτων κατωκοῦντο εἰς Νεολιθικοὺς ἢ ΠΕ χρόνους ἀλλ' ἐλλείπουν ἐκ τῶν καταλόγων τῶν ἐπομένων περιόδων καὶ ἐπανεμφανίζονται ὡς ΥΕ. Ἡ προσθήκη 80 νέων θέσεων εἰς τὰς ἐπιβιούσας 84 ΜΕ δηλοῖ διπλασιασμὸν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Στερεᾶς Ελλάδος ἂν καὶ ἡ ἐντύπωσις αὕτη πρέπει νὰ τροποποιηθῇ πῶς, διότι πολλὰ τῶν ἐξ ἐπιφανειακῶν εὐρημάτων γνωστῶν ὡς ΥΕ θέσεων ἐνδέχεται εἰς βαθύτερα στρώματα νὰ παράσχουν λείψανα καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων περιόδων καὶ ἐπὶ πλεόν τὰ ΥΕ λείψανα, ὡς τὰ κυκλώπεια λεγόμενα τείχη καὶ οἱ θαλαμοειδεῖς καὶ θολωτοὶ τάφοι, καὶ μεγαλυτέραν διάρκειαν ἔχουν καὶ εὐκολώτερον ἔρχονται εἰς φῶς ἢ τὰ ἀντίστοιχα λείψανα τῶν παλαιότερων περιόδων καὶ συνεπῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν 80 ΥΕ θέσεων ἐνδεχομένως νὰ μὴ ἀντανακλᾷ τὸν ἀριθμὸν τῶν πράγματι νέων ΥΕ οἰκισμῶν.

Ἡ κατανομὴ τῶν ἐπιβιούντων 84 καὶ τῶν νέων 80 οἰκισμῶν κατὰ περιοχὴν ἔχει ὡς ἀκολούθως: Φθιώτις 5 ΜΕ θέσεις ἐπιβιοῦν καὶ 3 νέαι ΥΕ προστίθενται, Ἀκαρνανία-Αἰτωλία 4 ΜΕ θέσεις ἐπιβιοῦν καὶ 8 νέαι ΥΕ προστίθενται, Φωκίς-Λοκρὶς 16 ἐπιβιοῦν καὶ 11 προστίθενται, Βοιωτία 23 ἐπιβιοῦν καὶ 19 προστίθενται, Εὐβοία 21 ἐπιβιοῦν καὶ 12 προστίθενται. Ἀττικὴ 15 ΜΕ θέσεις ἐπιβιοῦν καὶ 27 νέαι προστίθενται. Ἡ σύγκρισις τῶν ἀριθμῶν

1 ΜΕ θέσεις ἐλλείπουσαι ἐκ τοῦ ΥΕ καταλόγου 6: Φθιώτις 2: Λιανοκλάδι (1), Φουρνοσπηλιά (6), Φωκίς - Λοκρὶς 2: Σχιστή (22), Βούλις (29). Εὐβοία 2: Αἰδηψός (57), Ζάρα (74).

τῶν διαφόρων περιοχῶν δεικνύει ὅτι, ἐνῶ ὁ πληθυσμὸς τῆς λοιπῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος περίπου διπλασιάζεται, τῆς Ἀττικῆς ὁ πληθυσμὸς καὶ τῆς κατὰ μῆκος τοῦ Κορινθιακοῦ κειμένης Αἰτωλο-Ἀκαρνανίας τριπλασιάζεται καὶ ἡ διαφορὰ αὕτη εἰς τὴν πυκνότητα κατοικήσεως τῶν δύο τελευταίων περιοχῶν, Ἀττικῆς καὶ Αἰτωλίας-Ἀκαρνανίας, ὀφείλεται προφανῶς εἰς τὴν ἡγετικὴν θέσιν ἣν ἔλαβον οἱ κάτοικοι τῶν δύο τούτων περιοχῶν διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς θαλασσίας ὁδοῦ διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ ¹.

Αἱ θέσεις ἐγκαταστάσεως αἱ προτιμώμεναι ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν νέων ὙΕ θέσεων εἶναι παραπλήσιαι πρὸς τὰς θέσεις τῶν κατοίκων τῶν νέων ΠΕ οἰκισμῶν. Προτιμῶνται δηλαδὴ κατὰ κανόνα καὶ πάλιν αἱ παραθαλάσσιαι ἐγκαταστάσεις ἢ αἱ ἐγκαταστάσεις ἐπὶ διαβάσεων τῶν γραμμῶν συγκοινωνίας τοῦ ἐσωτερικοῦ.

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον ἐνάρξεως, τὸ μῆκος καὶ τὸ τέλος τῆς ὙΕ περιόδου αἱ στρωματογραφικαὶ ἐνδείξεις ἐκ τῶν θέσεων εἶναι πενιχρότεραι διὰ τὴν ὙΕ περίοδον παρὰ διὰ τὰς προηγούμενας περιόδους, ἔνεκα τῆς γειτνιάσεως τῶν ὙΕ στρωμάτων πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, ἐὰν μάλιστα ἡ θέσις δὲν κατωκλήθῃ μετὰ τὴν ὙΕ περίοδον, τῆς φυσικῆς διαβρώσεως καὶ τῆς καλλιεργείας, ὥστε εἰς πολλὰς περιπτώσεις τὰ ἔχνη τῶν ὙΕ οἰκισμῶν ἔχουν ἀφανισθῇ καὶ μόνον τὰ νεκροταφεῖα τῶν θέσεων ἔχουν ἀνακαλυφθῇ. Εἰς ἄλλας πάλιν περιπτώσεις λεπτὸν μόνον ὙΕ στρώμα ἐκ τῶν ἐπιχώσεων ἔχει διασωθῇ.

Διὰ τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῆς ΜΕ εἰς τὴν ὙΕ περίοδον ἄλλωστε, εἰς ἃς περιπτώσεις ὑπάρχουν πληροφορίαι, ἐγένετο ἤδη λόγος προκειμένου διὰ τὸ τέ-

1 Νέα ἱ. ὙΕ θέσεις 80 κατανεμόμεναι ὡς ἀκολούθως: Φθιώτις 3: Λάρισα Κρεμαστή (1), Γλίφα (2), Βαρδάτες (7), Ἀκαρνανία - Αἰτωλία 8: Πάλαιρος (9), Στράτος (10), Κόροντα (11), Παλαιομάνινα (14), Λιθοβοῦνι (15), Ἅγιος Ἡλίας (16), Πλευρών (17), Βασιλική (20), Φωκίς - Λοκρὶς 11: Τιθρώνιον (25), Μόδιον (26), Ἀλαί (27), Κυπαρίσσι (30), Τιθορέα (31), Ἐξαρχος (33), Ἀνθοχώρι (34), Ἰτέα (41), Εὐπάλιον (44), Γαλαξείδι (45), Τολοφών (46), Βοιωτία 19: Χάντζα (50), Χαϊρώνεια (52), Μεγάλῃ Καταβόθρῃ (54), Ἀνθηδών (55), Τοπόλια (57), Γκῆλας (58), Λεβάδεια (59), Μεγαλόβουνο (62), Πτῶν (63), Αὐλὶς (65), Ἀγόριανη (67), Σύρτζι (72), Καστρέ (73), Σουλές (77), Τανάγρα (78), Σχηματάρι (79), Καλλιθέα (80), Κλειδί (82), Ἐρυθραί (87), Εὐβοία 12: Ἀσμήνιον (91), Βασιλικά (93), Πήλιον (99), Χηλή (101), Ἐνορία (102), Ἀνδρωνιᾶνοι (103), Ποταμίᾱ (104), Καμάριον (112), Κατακαλοῦ (113), Λέπουρα (118), Μπελούσια (119), Φιλάγρα (122), Ἀττική 27: Κάτω Σούλι (125), Δεκέλεια (128), Κουκουβάουνες (129), Μενίδι (130), Σκοῖνος (131), Ἀσκηταριό (135), Πικέρμι (136), Χαρβάτι (137), Βελανιδέζα (138), Σκαρμαγκῆς (141), Καρρᾶ (143), Λιόπεσι (145), Καστέλλα (146), Φάληρον (147), Τράχωνες (148), Περαιτή (150), Ἅγιος Κοσμάς (152), Κορωπί (153), Πόρτο-Ράφτη (154), Μαρκόπουλον (155), Γλυφάδα (156), Βουρβάτσι (157), Βάρη (158), Βάρκιζα (159), Κακὴ Θάλασσα (160), Κερατέα (162), Σούνιον (164).

λος τῆς ΜΕ περιόδου ἀνωτέρω (σ. 109), ὅτι δηλαδή εἷς τινὰς περιπτώσεις, ὡς εἰς Κρῖσαν, Λιανοκλάδι, Ὁρχομενόν, Ἐλευσίνα, ὑπάρχουν ἐνδείξεις καταστροφῶν διὰ πυρὸς περὶ τὸ τέλος τῆς ΜΕ περιόδου, ἡ ἔκτασις ὅμως τῶν καταστροφῶν δὲν εἶναι εὐχερὲς νὰ καθορισθῇ πάντοτε καὶ τὰ ΥἚ οἰκοδομήματα ἐν πολλοῖς παρὰ τὰ ἔχνη τῆς καταστροφῆς χρησιμοποιοῦν ἐνίοτε ΜΕ ἐρείπια. Εἰς ἄλλας πάλιν θέσεις, ὡς ἡ Κίρρα, ἡ Ἀγία Μαρίνα, ἡ Εὐτρησις, αἱ Θῆβαι κλπ. ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς ΜΕ εἰς τὴν ΥἚ περίοδον στρωματογραφικῶς φαίνεται δυσδιάκριτος ἐὰν ἐξαιρεθῇ ἡ ἐξέλιξις τῆς κεραμικῆς.

Τὸ πάχος τῶν ΥἚ ἐπιχώσεων, δι' οὓς ἀνωτέρω ἐξετέθη λόγους, εἰς Κίρραν, Ἀγίαν Μαρίναν, Εὐτρησιν, Ἀγιον Κοσμῶν καὶ Ἐλευσίνα, δι' ἧς θέσεις ὑπάρχουν πληροφoρίαι, δὲν φαίνεται νὰ ὑπερβαίνει τὸ 1 μ.

Ὡς πρὸς τὸ τέλος τῆς ΥἚ περιόδου παρατηρητέον ὅτι τὰ ἀνάκτορα τοῦ Γκλᾶ καὶ τῶν Θηβῶν καταστρέφονται διὰ πυρὸς περὶ τὰ τέλη τῆς ΥἚ περιόδου καὶ δὲν ἀποκλείεται παρομοίᾳ νὰ ᾔτο ἡ τύχη ἄλλων θέσεων ὀλιγώτερον γνωστῶν.

ΠΙΝΑΞ II

ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐν τῇ στήλῃ τῆς ἐξερευνήσεως τὰ χρησιμοποιούμενα γράμματα δηλοῦν :

Δ = Θέσις ἀνασκαφεῖσα δημοσιευθεῖσα.

T = Θέσις τυχαίως εὑρεθεῖσα μὴ ἀνασκαφεῖσα.

A = Θέσις ἀνασκαφεῖσα μὴ δημοσιευθεῖσα ἢ μὲ ὀλίγα εὐρήματα.

Αἱ ἄνευ ἐνδείξεως θέσεις εἶναι γνωσταὶ ἐξ εὐρημάτων τῆς ἐπιφανείας.

Εἰς τὰς στήλας τῆς διαρκείας τῆς κατοικήσεως οἱ ἀριθμοὶ ἀναγιγνώσκονται κατακορύφως. Ὅριζοντίως οἱ ἀριθμοὶ χρησιμεύουν ἀπλῶς ὡς ἐνδείξεις ὅτι ἡ θέση κατωκεῖτο κατὰ τὴν περίοδον εἰς ἣν ἀφορᾷ ἡ στήλη.

Α/Α	ΘΕΣΕΙΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΕΞΕΡΕΥ- ΝΗΣΙΣ	ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΚΑΤΟΙΚΗΣΕΩΣ				ΜΟΥΣΕΙΑ ΕΝ ΟΙΣ ΤΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ
				ΝΕΟΛ.	ΠΕ	ΜΕ	ΥΕ	
1	Λάρισα Κρεμαστή	Φθιώτις					1	
2	Γλίφα - Ἀντρών	»					2	
3	Λιανοκλάδι	»	A	1	1	1		Ἐθν. Ἀθηνῶν
4	Στυλὶς	»			2	2	3	
5	Ἐχινούς	»				3	4	
6	Ράχες	»		2	3	4	5	
7	Ἀμούρι	»		3	4			
8	Πλατάνια	»		4	5	5	6	
9	Φουρνοσπηλιὰ	»		5	6	6		
10	Βαρδάτες	»	A				7	Ἐθν. Ἀθηνῶν
11	Τραχίς	»				7	8	
12	Πάλαιρος	Ἀκαρνανία -					9	
13	Στράτος	Αἰτωλία	A				10	
14	Κόροντα	»	A				11	
15	Ἀστακὸς	»	A	6	7	8	12	Βαθόος Ἰθάκ. Ἀγριν.
16	Θέρμον	»	A			9	13	Θέρμου
17	Παλαιομάνινα	»	A				14	
18	Λιθοβούνι	»	T				15	Ἀγρινίου
19	Ἅγιος Ἡλίας	»	A	7			16	»
20	Ἀνάληψις	»	T		8			Θέρμου
21	Πλευρῶν	»					17	
22	Καλυδῶν	»	T			10	18	Ἀγρινίου
23	Κρυονέρι	»		8		11	19	
24	Βασιλική	»					20	
25	Ἀλπηνοὶ	Φωκίς-Λοκρίς				12	21	
26	Μελιδόνι	»			9	13	22	
27	Λιβανάτες	»				14	23	
28	Δρυμαία	»	A	9	10	15	24	
29	Τιθρώνιον	»					25	
30	Μόδιον	»	T				26	
31	Ἀλαί	»	A	10			27	Ἐθν. Ἀθηνῶν
32	Κάτω Ἀγόριανη	»			11	16	28	
33	Δαδὶ	»		11				
34	Ἐλάτεια	»	A	12	12	17	29	Χαιρωνείας
35	Κυπαρίσσι	»					30	
36	Τιθορέα	»					31	
37	Μάνεσι	»	A	13	13			Χαιρωνείας
38	Ἀγία Μαρίνα	»	A	14	14	18	32	»
39	Ἐξαρχος - Ὑάμπολις	»					33	
40	Ἀνθοχώριον	»					34	
41	Λάρυμνα	»		15	15	19	35	

Α/Α	ΘΕΣΕΙΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΕΞΕΡΕΥ- ΝΗΣΙΣ	ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΚΑΤΟΙΚΗΣΕΩΣ				ΜΟΥΣΕΙΑ ΕΝ ΟΙΣ ΤΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ
				ΝΕΟΛ.	ΠΕ	ΜΕ	ΥΕ	
42	Δαυλίδας	Φωκίδας-Δοκρίδας	Α	16		20	36	Έθν. ΈΑθηνών
43	Άγιος Βλάσσης	»	Α			21	37	
44	Σχιστή	»	Α		16	22		Χαιρωνείας
45	Δελφοί	»	Δ	17		23	38	Δελφών
46	Κρύσα	»	Δ			24	39	»
47	Καστρούλι	»	Α			25	40	»
48	Ίτέα	»	Τ				41	»
49	Κίρρα	»	Δ		17	26	42	»
50	Πεντεόρεια	»	»			27	43	
51	Ευπάλιον	»	»				44	
52	Γαλαξείδι	»	Α		18		45	
53	Τολοφών	»	»				46	
54	Άντίκυρα	»	Α	18		28	47	Χαιρωνείας
55	Βούλις	»	»	19		29		
56	Πολυγύρα	Βοιωτία	Α	20	19	30	48	Χαιρωνείας
57	Πύργος	»	Α	21	20	31	49	»
58	Χάντζα	»	»				50	
59	Άγιος Ίωάννης	»	»			32	51	
60	Χαιρωνεία	»	Α	22	21		52	Χαιρωνείας
61	Όρχομενός	»	Α	23	22	33	53	Χαιρωνείας, Έθν.
62	Μεγάλη Καταβόθρα	»	»	24			54	[ΈΑθην.
63	Μανδράκι - ΈΑθηδ.	»	»				55	Έθν. ΈΑθηνών
64	Χάλια	»	Α	25	23	34	56	»
65	Τοπόλια	»	»	26			57	»
66	Γκλάς	»	Δ				58	Έθν. ΈΑθηνών
67	Λεβάδεια	»	Τ				59	»
68	Πύργος ΈΑγ. Μαρίν.	»	»			35	60	
69	Στροβίλι	»	»		24	36	61	
70	Μεγαλόβουνο	»	»				62	
71	Πεφών	»	»				63	
72	Βλίχα	»	»	27	25	37	64	
73	Αύλις	»	Α				65	
74	Καλάμι	»	»		26	38	66	
75	Άγόριανη	»	»		27		67	
76	Λικέρι	»	»		28	39	68	
77	Άλιάρτος	»	Α	28	29	40	69	Χαιρων., Έθν. ΈΑθ.
78	Καστράκι	»	»		30	41	70	
79	Όγχηστός	»	»		31	42	71	
80	Σύρτζι	»	»				72	
81	Καστρί	»	»				73	
82	Δράμεσι-Έγρια	»	Τ	29	32	43	74	Θηβών, Σχηματάρ.
83	Δρίτσα-Έλεών	»	»		33	44	75	
84	Θήβαι	»	Δ	30	34	45	76	Θηβών, Έθν. ΈΑθ.
85	Σουλές	»	»				77	
86	Τανάγρα	»	Τ				78	Έθν. ΈΑθηνών κλπ.
87	Σχηματάρι	»	Α				79	
88	Καλλιθέα	»	Τ				80	Θηβών
89	Θεσπιαί	»	»	31	35	46	81	
90	Κλειδί	»	Τ				82	Θηβών
91	Εύτρησης	»	Δ	32	36	47	83	»
92	Χώστια	»	»			48	84	
93	Θίσβη	»	Τ			49	85	Ashm. ΈΌξφόρδ.
94	Πλαταί	»	Α	33		50	86	
95	Έρυθραι	»	»				87	

Α/Α	ΘΕΣΕΙΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΕΞΕΡΕΥ- ΝΗΣΙΣ	ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΚΑΤΟΙΚΗΣΕΩΣ				ΜΟΥΣΕΙΑ ΕΝ ΟΙΣ ΤΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ
				ΝΕΟΛ.	ΠΕ	ΜΕ	ΥΕ	
96	Ἀλυκή Δομβραίνης	Βοιωτία				51	88	
97	Λιβαδόστρο	»			37	52	89	
98	Κάζα-Ἐλευθεραί	»	T	34	38			Ἐθν. Ἀθηνῶν
99	Γοῦβες	Εὐβοία			39	53	90	
100	Ἀσμήνιον	»		35	40		91	
101	Ἑλληνικό	»			41			
102	Ὠρεοὶ	»	A		42	54	92	
103	Ἰστιάα	»		36	43			
104	Βασιλικὰ	»		37	44		93	
105	Χηρονήσι	»			45			
106	Λιχᾶς	»			46	55	94	
107	Γιάλτρα	»		38	47	56	95	
108	Αἰδηψός	»		39		57		
109	Ροβιές	»		40	48	58	96	
110	Στροφυλιά	»			49			
111	Κήρινθος	»		41	50	59	97	
112	Δάφνη	»			51			
113	Λίμνη	»		42	52	60	98	Κοινότ. Ἐτ. Εὐβ.
114	Πήλιον	»					99	Μελ. Χαλκίδος
115	Προκόπιον	»		43				
116	Πολιτικά	»		44	53	61	100	
117	Χηλή	»					101	
118	Ἐνορία	»	T				102	Ἐθν. Ἀθηνῶν
119	Ἀνδρωνιᾶνοι	»	A				103	Χαλκίδος
120	Μακρυκάπα	»	T		54			
121	Ποταμιά	»					104	
122	Ὁξύλιθος	»	A		55	62	105	Χαλκίδος
123	Ψαχνὰ	»	A	45	56	63	106	»
124	Καθενοὶ	»		46	57	64	107	
125	Ὀχθωνιά	»			58			
126	Αὐλωνάριον	»	A	47	59	65	108	
127	Μάνικα	»	Δ		60	66	109	Ἐθν. καὶ Χαλκίδος
128	Δοκός	»	A		61	67	110	
129	Χαλκίς	»	Δ	48	62	68	111	Χαλκίδος
130	Καμάριον	»	A				112	
131	Γυμνὸ	»		49				
132	Λάμπουσα	»		50	63			
133	Κατακαλοῦ	»	Δ				113	
134	Λευκαντὶ	»	A		64	69	114	Ἐρετρίας
135	Βασιλικόν	»			65			
136	Ἐρέτρια	»	A	51	66	70	115	
137	Ἀμάρυνθος	»		52	67	71	116	Χαλκίδος
138	Ἀλιβέριον	»	A	53	68	72	117	
139	Λέπουρα	»			69		118	
140	Μπελούσια	»	A				119	
141	Κριεζὰ	»		54	70			
142	Δύστος	»		55	71	73	120	
143	Ζάρα	»				74		
144	Ἀλμυροπόταμος	»			72			
145	Νέα Στύρα	»		56	73	75	121	
146	Φιλάγρα	»					122	
147	Μάρμαρι	»			74			
148	Κάρυστος	»		57	75			
149	Γεραιστός	»			76			

Α/Α	ΘΕΣΕΙΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΕΞΕΡΕΥ- ΝΗΣΙΣ	ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΚΑΤΟΙΚΗΣΕΩΣ				ΜΟΥΣΕΙΑ ΕΝ ΟΙΣ ΤΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ
				ΝΕΟΛ	ΠΕ	ΜΕ	ΥΕ	
150	Σκάλα Ώρωποῦ	Ἀττική				76	123	
151	Ἀφίδναι	»			77	77	124	Ἐθν. Ἀθηνῶν
152	Κάτω Σούλι	»		58	78		125	
153	Μαραθὼν	»	Α	59	79	78	126	
154	Χασιὰ	»	Α			79	127	Ἐθν. Ἀθηνῶν
155	Δειλέεια	»	Τ				128	
156	Μπρεζίχα	»		60				
157	Νέα Μάκρη	»	Δ	61	80			Ἐθν. Ἀθηνῶν
158	Κουκουβάουνες	»	Τ				129	Καρλσρούης
159	Μενίδι	»	Δ	62	81		130	Ἐθν. Ἀθηνῶν
160	Μάνδρα	»	Τ		82			
161	Σκοῖνος	»					131	
162	Ἐλευσίς	»	Δ	63	83	80	132	Ἐλευσίνος
163	Περαχώρα	»	Α	64	84	81	133	Περαχώρας
164	Χαλάνδρι	»			85			
165	Ραφήνα	»	Δ	65	86	82	134	Ἐθν. Ἀθηνῶν
166	Ἀσκηταριὸ	»	Δ		87		135	»
167	Πικέρμι	»	Α				136	»
168	Τσακὸς	»			88			
169	Χαρβάτι	»	Τ				137	Ἐθν. Ἀθηνῶν
170	Βελανδέζα	»	Α				138	»
171	Λουτράκι	»			89	83	139	
172	Μέγαρα	»	Α		90	84	140	
173	Σκαρამαγκᾶς	»	Τ				141	
174	Ἀθῆναι	»	Δ	66	91	85	142	Ἐθν. Ἀθηνῶν
175	Καρρᾶ	»	Τ				143	Ὁξφόρδης
176	Λούτσα	»		67	92			
177	Σπάτα	»	Δ		93	86	144	Ἀκρ. Ἀγορ. Ἐθν.
178	Λιόπεσι	»	Α				145	[Ἀθην.
179	Κερατσίνι	»	Τ		94			
180	Καστέλλα	»	Α				146	
181	Φάληρον	»	Τ				147	
182	Τράχωνες	»	Τ		95		148	Ἐθν. Ἀθηνῶν
183	Βραυρῶν	»	Α	68	96	87	149	Ἐθν. καὶ Βραυρῶνος
184	Βρωμοπούσι	»			97			
185	Περατὴ	»	Α				150	Βραυρῶνος
186	Πύργος Βραῶνας	»			98			
187	Καλαμάτι Ἰσθμοῦ	»			99	88	151	Κορίνθου
188	Ἅγιος Κοσμάς	»	Δ		100		152	Ἐθν. Ἀθηνῶν
189	Κορωπὶ	»	Α	69			153	»
190	Πόρτο Ράφτη	»			101		154	»
191	Μαρχιόπουλον	»	Α		102		155	»
192	Γλυφάδα	»	Α	70	103		156	
193	Βουρβάτσι	»	Α				157	Ἐθν. Ἀθηνῶν
194	Βάρη	»	Α				158	»
195	Βάρκιζα	»	Α				159	»
196	Κακὴ Θάλασσα	»					160	
197	Βουλιαγμένη	»			104	89	161	
198	Κερατέα	»	Τ				162	Καρλσρούης
199	Θορικός	»	Α			90	163	Ἐθν. Ἀθηνῶν
200	Σούνιον	»	Τ		105		164	»

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΚΑΤΟΙΚΗΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

'Επισκοπούμεναι ἐν τῷ συνόλῳ των αἱ εἰς τὰς προηγουμένας σελίδας παρατεθεῖσαι πηγαὶ διὰ τὴν μελέτην τῶν προϊστορικῶν χρόνων τῆς Στερεᾶς 'Ελλάδος, κατὰ τὰς γενομένας παρατηρήσεις ὡς πρὸς τὴν μεταβολὴν τῆς πυκνότητος κατοικήσεως τῶν διαφόρων περιοχῶν ἀπὸ περιόδου εἰς περίοδον, παρέχουν τὴν ἐπομένην εἰκόνα.

Τὸ σύνολον τῶν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν πηγῶν διὰ τὴν μελέτην τῶν προϊστορικῶν χρόνων τῆς κεντρικῆς 'Ελλάδος εἶναι τὰ δεδομένα 200 προϊστορικῶν θέσεων ἀναγνωρισθεῖσων μέχρι σήμερον (1968) ἐν αὐτῇ. Ἐκ τούτων 102 θέσεις εἶναι γνωσταὶ ἐξ εὐρημάτων τῆς ἐπιφανείας, 25 θέσεις εἶναι γνωσταὶ ἐκ τυχαίων εὐρημάτων, 59 θέσεις ἔχουν ἀνασκαφῇ ἀλλ' ἢ παρέσχον ὀλίγα δεδομένα ἢ τὰ πορίσματα τῆς ἀνασκαφῆς δὲν ἔχουν γνωσθῇ ἐπαρκῶς καὶ 14 θέσεις ἔχουν ἀνασκαφῇ καὶ παρέσχον ἱκανὰ καὶ ἐπαρκῶς γνωστὰ δεδομένα¹.

Ἐκ τῶν 200 θέσεων αἱ 11 εὐρίσκονται εἰς Φθιώτιδα, 13 εἰς Αἰτωλίαν-Ἀκαρνανίαν, 31 εἰς Φωκίδα -Λοκρίδα, 43 εἰς Βοιωτίαν, 51 εἰς Εὐβοίαν καὶ 51 εἰς Ἀττικὴν. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἀφ' ἐνὸς δεικνύουν τὴν πρόοδον τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεῦνης εἰς ἐκάστην περιοχὴν καὶ ἀφ' ἑτέρου μαρτυροῦν τὴν πυκνότητα κατοικήσεως τῶν διαφόρων περιοχῶν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους.

Πολλὰ τῶν 200 θέσεων κατωκοῦντο κατὰ τὴν διάρκειαν περισσοτέρων προϊστορικῶν περιόδων, οὕτως ὥστε ἡ Νεολιθικὴ Ἐποχὴ ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ 70 γνωστῶν θέσεων, ἡ ΠΕ ὑπὸ 105, ἡ ΜΕ ὑπὸ 90 καὶ ἡ ΥΕ ὑπὸ 164 προϊστορικῶν θέσεων. Ἡ γενικὴ ἐντύπωσις ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ἀριθμῶν τούτων ἀπὸ περιόδου εἰς περίοδον εἶναι ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς Στερεᾶς 'Ελλάδος σημειοῖ αὐξήσιν κατὰ τὴν ΠΕ καὶ τὴν ΥΕ περίοδον, ἐνῶ κατὰ τὴν Νεολιθικὴν ἡ χώρα φαίνεται ἀραιότερον κατοικημένη καὶ ὁ πληθυσμὸς περιέρχεται μειοῦται κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους. Καὶ τὸ συμπέρασμα τοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῇ

1 Ἡ στάθμησις τῆς ἀξίας τῶν πηγῶν καὶ ὁ ἀντίστοιχος χαρακτηρισμὸς τούτων ἔχει γίνεαι ἐπὶ τοῦ πίνακος II τῶν σ. 137-140, ὅπου εἰς τὴν στήλην τῆς ἐξερευνήσεως αἱ ἐξ εὐρημάτων τῆς ἐπιφανείας γνωσταὶ θέσεις οὐδὲν χαρακτηριστικὸν φέρουσιν, αἱ τυχαίως ἀνακαλυφθεῖσαι θέσεις σημειοῦνται διὰ τοῦ T, αἱ ἀνασκαφεῖσαι μὲ ὀλίγα ἢ ἀνεπαρκῶς γνωστὰ εὐρήματα διακρίνονται διὰ τοῦ A καὶ αἱ ἀνασκαφεῖσαι μετ' ἐπαρκῶν καὶ ἱκανῶς γνωστῶν εὐρημάτων χαρακτηρίζονται διὰ τοῦ Δ. Οἱ χαρακτηρισμοὶ οὗτοι δέον νὰ θεωρῶνται ἀπλᾶ ἐνδείξεις. Μία θέσις μὲ ὀλίγα εὐρήματα διὰ τὴν μίαν περίοδον ἐνδεχομένως νὰ ἀφθονῇ κατὰ τὴν ἄλλην.

ὡς ὀρθόν, ἐφ' ὅσον τὸ αὐτὸ συμπέρασμα ὑπαγορεύεται καὶ ὑπὸ τῶν ἀντιστοιχῶν δεδομένων τῆς Πελοποννήσου (Π-Π 120).

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἢ πρώτη κατοίκησης τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὑπὸ μονίμως ἐγκατεστημένων ἀνθρώπων ὄντων σημειοῦται ἐπὶ τοῦ χάρτου διὰ τῆς παρουσίας 70 μέχρι σήμερον (1968) ἀναγνωρισθεῖσων Νεολιθικῶν θέσεων ἐν τῇ περιοχῇ. Ἐκ τῶν 70 τούτων θέσεων αἱ 54 ἐπιβιοῦν εἰς τοὺς ΠΕ χρόνους καὶ 16 ἐλλείπουν ἐκ τοῦ ΠΕ καταλόγου, ἐπιπλέον κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ΠΕ χρόνων προστίθενται 51 νέαι θέσεις εἰς ἀκατοικήτους, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τὸ πρὶν τοποθεσίας, ὥστε τὸ σύνολον τῶν γνωστῶν ΠΕ θέσεων ἀνέρχεται εἰς 105. Ἐκ τῶν 54 νέων ΠΕ θέσεων αἱ 36 εὐρίσκονται εἰς Ἀττικὴν καὶ Εὐβοίαν καὶ αἱ ὑπόλοιποι 18 εἰς τὴν λοιπὴν Στερεάν Ἑλλάδα. Κατὰ κανόνα νέαι ΠΕ θέσεις ἰδρύονται ἐπὶ τῶν ἀκτῶν ἢ τῶν διαβάσεων τῶν ἐσωτερικῶν γραμμῶν συγκοινωνίας.

Κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους ἐκ τῶν 105 ΠΕ οἰκισμῶν οἱ 64 ἐπιβιοῦν καὶ οἱ 41 ἐλλείπουν ἐκ τοῦ ΜΕ καταλόγου, ἐπὶ πλέον προστίθενται 26 νέαι ΜΕ θέσεις, ὥστε τὸ σύνολον τῶν γνωστῶν ΜΕ θέσεων τῆς Στερεᾶς ἀνέρχεται εἰς τὰς 90 τοῦ ΜΕ καταλόγου. Ἐκ τῶν ἐλλειπουσῶν 41 ΠΕ θέσεων αἱ 33 εὐρίσκοντο εἰς Ἀττικὴν καὶ Εὐβοίαν, ἐνῶ ἐκ τῶν 26 νέων ΜΕ θέσεων μόνον 5 ἔχουν ἰδρυθῇ εἰς Ἀττικὴν καὶ Εὐβοίαν πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν 33 ἀφανιζομένων ΠΕ. Αἱ ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν νέων ΜΕ οἰκισμῶν προτιμώμεναι πρὸς ἐγκατάστασιν τοποθεσίαι κατὰ πλεονασμὸν δὲν κεῖνται ἐπὶ τῶν ἀκτῶν.

Κατὰ τοὺς ΥΕ χρόνους ἐκ τῶν 90 ΜΕ θέσεων ἐπιβιοῦν αἱ 84 καὶ διὰ τὰς 6 ὑπολοίπους δὲν ὑπάρχουν πληροφορίες κατὰ τὴν ΥΕ περίοδον. Ἐπὶ πλέον κατὰ τοὺς ΥΕ χρόνους εἰς τοὺς ἐπιβιοῦντας 84 ΜΕ οἰκισμοὺς προστίθενται καὶ 80 νέοι, ὥστε τὸ σύνολον τῶν γνωστῶν ΥΕ οἰκισμῶν ἀνέρχεται εἰς τοὺς 164 τοῦ καταλόγου. Ἐκ τῶν 80 νέων ΥΕ θέσεων αἱ 58 εὐρίσκονται εἰς Βοιωτίαν, Εὐβοίαν καὶ Ἀττικὴν καὶ αἱ ὑπόλοιποι εἰς τὴν λοιπὴν Στερεάν Ἑλλάδα. Αἱ ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν νέων ΥΕ οἰκισμῶν προτιμώμεναι πρὸς ἐγκατάστασιν θέσεις εἶναι παραπλήσιοι πρὸς τὰς θέσεις τῶν ΠΕ οἰκισμῶν. Αἱ ὑπὸ τῶν παρατεθέντων ἀριθμῶν δηλούμεναι μεταβολαὶ τῆς πυκνότητος τῆς κατοικήσεως τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους δύνανται νὰ ἐρμηνευθοῦν ὡς κάτωθι.

Κατὰ τὴν Νεολιθικὴν Ἐποχὴν ἡ χώρα, ἐν συγκρίσει καὶ πρὸς τὰς ἐπομένας περιόδους, εἶχεν ἀρκετὰ πυκνῶς κατοικηθῇ. Τὸ πλεῖστον τοῦ Νεολιθικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὰ μέχρι σήμερον γνωστὰ εἶχε συγκεντρωθῇ εἰς τὰς ἀνατολικὰς κοιλάδας, ἀναλόγως τῆς γονιμότητος καὶ τῆς ἐκτάσεως ἐκάστης, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν εἰς μεγάλην ἀναλογίαν, ἐπιδιδόμενος προφανῶς εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς θαλάσσης. Ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ διαφορὰ ἐκτάσεως, γονιμότητος καὶ ἐξερευνήσεως ἢ κατανομῇ τῶν κατοίκων εἰς τὰς διαφόρους περιοχὰς τῆς ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος φαίνεται μᾶλλον συμμε-

τρική. Ἡ δυτικὴ ὅμως Στερεὰ Ἑλλάς παρουσιάζεται ὡς ἀκατοίκητος περιοχὴ, κατὰ τὰς εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν πληροφορίας, πλὴν τινων ἐγκαταστάσεων ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, οἱ κάτοικοι τῶν ὁποίων θὰ ἡσχολοῦντο εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῶν θαλασσίων μεταφορῶν μεταξὺ Αἰγαίου καὶ Ἰονίου Πελάγους διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ.

Ἡ ΠΕ περίοδος σημειοῖ σημαντικὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἰσουμένην ἐνδεχομένως πρὸς διπλασιασμὸν τοῦ ἐπιβιοῦντος κατὰ τὴν ΠΕ περίοδον Νεολιθικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, τὸ δὲ πλεῖστον τοῦ νέου πληθυσμοῦ ἐγκαθίσταται, κατὰ τὰς διαθέσιμους πληροφορίας, εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ Εὐβοίαν. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν νέων ΠΕ κατοίκων ἡσχολεῖτο εἰς τὰς θαλασσίας καὶ χερσαίας μεταφοράς, διότι κατὰ κανόνα οἱ ΠΕ οἰκισμοὶ ἰδρύνονται ἐπὶ τῶν ἀκτῶν ἢ τῶν γραμμῶν τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ.

Ἡ ΜΕ περίοδος χαρακτηρίζεται ὑπὸ μεγάλης κλίμακος ἀναστατώσεων εἰς τὴν πυκνότητα κατοικήσεως τῆς χώρας, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἦτο ἡ μείωσις τοῦ ΠΕ πληθυσμοῦ τῆς χώρας κατὰ τὸ ἐν τρίτον περίπτου καὶ ἡ ΜΕ αὕτη ἀκαταστασία ἐπληξε κυρίως τὸν ναυτικὸν πληθυσμὸν τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Εὐβοίας. Νέος πληθυσμὸς διαρκούσης τῆς ΜΕ περιόδου εἶναι πιθανὸν νὰ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ἀλλ' οἱ νέοι ΜΕ κάτοικοι ἐγκαθίστανται κατὰ κανόνα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας καὶ τὰς βορειοτέρας περιοχὰς αὐτῆς, ὥστε ἐξ 26 νέων ΜΕ οἰκισμῶν 5 μόνον ἔχουν ἰδρυθῇ εἰς Εὐβοίαν καὶ Ἀττικὴν, ὅπου ἐγκατελείφθησαν μετὰ τὴν ἐναρξιν τῶν ΜΕ χρόνων 33 ΠΕ οἰκισμοί. Ὁ χαρακτήρ τῆς ζωῆς τῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς φαίνεται ὅτι κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους ἐπανερχεται εἰς τὴν γεωργικὴν καὶ ποιμενικὴν μορφήν, διότι τὸ πλεῖστον τῶν νέων οἰκισμῶν ἰδρύεται μακρὰν τῶν ἀκτῶν καὶ τῶν γραμμῶν συγκοινωνίας τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ἡ θάλασσα καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ συγκοινωνίαι δὲν φαίνεται νὰ προσελκύουν πλέον τοὺς κατοίκους ὡς κατὰ τὴν ΠΕ περίοδον.

Κατὰ τοὺς ΥΕ χρόνους, ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν ΜΕ οἰκισμῶν, καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ τοῦ πληθυσμοῦ, ἐπιβιοῖ εἰς τὴν νέαν περίοδον, ἐπὶ πλέον προστίθενται 80 νέοι οἰκισμοί, μαρτυροῦντες περίπτου διπλασιασμὸν τοῦ ΜΕ πληθυσμοῦ τῆς χώρας κατὰ τοὺς ΥΕ χρόνους, καὶ τὸ ἥμισυ τῶν νέων οἰκισμῶν ἔχει ἰδρυθῇ εἰς Ἀττικὴν καὶ Εὐβοίαν. Ἐὰν κρίνῃ τις ἐκ τῶν προτιμωμένων πρὸς ἐγκατάστασιν θέσεων ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν νέων ΥΕ οἰκισμῶν, ὁ χαρακτήρ τῆς ζωῆς τῶν ΥΕ κατοίκων ἐπανερχεται εἰς τὴν ναυτικὴν καὶ ἐμπορικὴν μορφήν τῶν ΠΕ χρόνων. Περί τὰ τέλη τῆς ΥΕ περιόδου τινὲς τῶν οἰκισμῶν καταστρέφονται διὰ πυρὸς καὶ ἄλλοι ἐγκαταλείπονται ὡς ἀκριβῶς καὶ κατὰ τὸ τέλος τῆς ΠΕ περιόδου καὶ ἡ ἀναστάσις αὕτη δυνατὸν νὰ συνοδεύεται ἀπὸ διείσδυσιν νέων κατοίκων εἰς τὴν χώραν, τὰ γεγονότα ὅμως ταῦτα ἐξέρχονται τῶν ὁρίων τῆς παρούσης ἐρεῦνης.

Ἡ ἐπὶ τῇ βάσει ὅμως τῶν μέχρι σήμερον ἀναγνωρισθεισῶν ἐν ἐκάστη περιοχῇ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος προϊστορικῶν θέσεων γενομένη σκιαγράφησις τῆς ἐξελίξεως τῆς προϊστορικῆς κατοικήσεως τῆς χώρας ἐγείρει ὠρισμένα περαιτέρω ἐρωτήματα, δυνάμενα νὰ συνοψισθοῦν ὡς ἔπεται:

Ποία ἡ προέλευσις τῶν νεολιθικῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ ποῖαι αἱ σχέσεις αὐτῶν τόσο πρὸς τοὺς νεολιθικοὺς κατοίκους τῆς Θεσσαλίας ὅσον καὶ πρὸς τοὺς νεολιθικοὺς κατοίκους τῆς Πελοποννήσου;

Ἐὰν ἡ καταπληκτικὴ αὐξησης τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους, μάλιστα εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὀφείλεται εἰς εἴσοδον νέου πληθυσμοῦ, ναυτικῆς μᾶλλον προελεύσεως, πόθεν ὁ νέος οὗτος πληθυσμὸς ἦλθεν εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ διατί ἐκινήθη πρὸς αὐτήν; Ἡ ἐλαφρὰ μείωσις τῆς πυκνότητος κατοικήσεως τῶν βορειοτέρων περιοχῶν τῆς χώρας κατὰ τὴν ΠΕ περίοδον πῶς πρέπει νὰ ἐρμηνευθῇ;

Ἡ ΜΕ ἀκαταστασία καὶ ἀναταραχὴ εἰς τὴν κατοίκησιν τῆς χώρας, ἥτις ἐπληξε κυρίως τὸ ναυτικὸν στοιχεῖον τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Εὐβοίας, ὀφείλεται εἰς ἐσωτερικὰς ἀνωμαλίας, εἰς ἐξωτερικὴν ἐπιδρομὴν ἢ εἰς ἀμφοτέρας τὰς αἰτίας καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ποία ἦτο ἡ πιθανὴ διαδοχὴ τῶν γεγονότων ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους; Ἡ σχετικὴ αὐξησης τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὰς βορείους καὶ δυτικὰς περιοχὰς τῆς χώρας προηγήθη τῆς ἐρημώσεως τῶν ΠΕ οἰκισμῶν ἢ ἡκολούθησεν αὐτήν, ὀφείλετο δὲ εἰς νέους ἐπιδρομεῖς ἀπὸ Βορρᾶ ἢ εἰς πρόσφυγας ἐκ τοῦ Νότου ἢ εἰς ἀμφοτέρας τὰς αἰτίας;

Ἡ σημαντικὴ αὐξησης τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν ΥΕ περίοδον ὀφείλεται εἰς εἴσοδον νέων στοιχείων διαρκούσης τῆς ΥΕ περιόδου, τὸ πλεῖστον τῶν ὁποίων ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἢ εἰς φυσιολογικὴν αὐξησης τοῦ ΜΕ πληθυσμοῦ, ὅτε κατὰ τὴν ΥΕ περίοδον διὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς θαλάσσης καὶ πάλιν — καὶ πρὸς τοῦτο ἡ Ἀττικὴ ἔχει ἐκ τῆς φύσεως εὐνοηθῇ — ἐδημιουργήθησαν εὐνοϊκοὶ οἰκονομικοὶ ὅροι διὰ τὴν αὐξησης τοῦ πληθυσμοῦ; Ἡ ἀμφότεραι αἱ αἰτίαι, εἴσοδος νέων στοιχείων καὶ εὐνοϊκοὶ οἰκονομικοὶ ὅροι, συνήργησαν ταυτοχρόνως ἢ διαδοχικῶς διὰ τὴν αὐξησης τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ΥΕ Στερεᾶς Ἑλλάδος;

Ἀπάντησις εἰς τὰ τοιαῦτα ἐρωτήματα θὰ ἐπιχειρηθῇ νὰ δοθῇ εἰς τὸ Τρίτον Μέρος τῆς παρούσης ἐργασίας, ἀφοῦ εἰς τὸ Δεύτερον Μέρος περιγραφοῦν τὰ πολιτιστικὰ δεδομένα τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ ἀφοῦ ἀποδοθοῦν πολιτιστικὰ χαρακτηριστικὰ εἰς τοὺς κατοίκους ἐκάστης περιοχῆς κατὰ τὰς διαφόρους προϊστορικὰς περιόδους.

Τὸ σχετικὸν μῆκος τῶν διαφόρων περιόδων, ὡς τοῦτο ὑποδηλοῦται ἐκ τοῦ πάχους τῶν ἐπιχώσεων, ἐξετέθη ἤδη εἰς τὰς προηγουμένας σελίδας κατὰ περίοδον. Ἀτυχῶς δι' οὐδεμίαν ἐκ τῶν καλύτερον γνωστῶν ἀνασκαφειῶν θέσεων, κατοικουμένην ἀπὸ τῶν Νεολιθικῶν μέχρι τῶν ΥΕ χρόνων,

ΠΙΝΑΞ III
ΓΡΑΦΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗΣ ΣΤΡΩΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Οἱ παρατιθέμενοι ἀριθμοὶ δηλοῦν τὸ μέγιστον πᾶχος τῶν ἐπιχώσεων.

ΘΕΣΣΑΛΙΑ	Σ Τ Ε Ρ Ε Α Ε Λ Α Σ											ΠΕΛΟΠΟΝ- ΝΗΣΟΣ
Τζάνι	Λιανο- χλάδι	Ἀλατὶ	Ἐλάτεια	Ἀγία Μαρίνα	Χαιρώνεια	Ὀρχο- μενός	Εὐτρησις	Νέα Μάκρη	Κίφρα	Ἄγιος Κοσμάς	Λέρνα	
13-											-13	
12-											-12	
11-											-11	
10-				0.40 μ. ΥΕ 1 μ.							-10	
9-				ΠΕ-ΜΕ 3.50 μ.					ΥΕ 1 μ.		ΥΕ 1.20 μ.	-9
8-									ΜΕ		ΠΕ-ΜΕ 4.70 μ.	-8
7-					Μεταγε- νέστερον 2.50 μ.		0.50 μ. ΥΕ 1 μ.					-7
6-	ΠΕ-ΜΕ 2 μ.			Νεολιθιζόν 5 μ.		ΥΕ 0.75 μ.	ΜΕ 2 μ.		4 μ.			-6
5-					Νεολιθιζόν 3.50 μ.	ΜΕ 3 μ.						-5
4-								ΠΕ				-4
3-	Νεολιθιζόν 3.55 μ.		Νεολιθιζόν 3.55 μ.			ΠΕ 2 μ.	ΠΕ 4.50 μ.	Νεολιθιζόν 3 μ.	ΠΕ 1 μ.	ΥΕ 1 μ.	Νεολιθιζόν 3.75 μ.	-3
2-		Νεολιθι- ζόν 2 μ.				(Νεολιθ.)	(Νεολιθ.)		Μὴ ἀνα- σφαφέν	ΠΕ 0.75 μ.		-2
1-												-1

ὑπάρχουν στρωματογραφικαὶ πληροφορίες. Πᾶσαι αἱ περίοδοι, Νεολιθικὴ καὶ τρεῖς περίοδοι τοῦ Χαλκοῦ, ἐκπροσωποῦνται εἰς Ἀγίαν Μαρίναν, Ὁρχομενόν, Χάλια, Εὐτρησιν, ἀλλὰ εἰς Ὁρχομενόν αἱ μετὰ νεολιθικοῦ περιεχομένου ἐπιχώσεις δὲν εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀρχικὴν των θέσιν, εἰς Εὐτρησιν δὲν εὐρέθησαν κανονικαὶ παχεῖαι νεολιθικαὶ ἐπιχώσεις ἀλλὰ κοιλότητες μόνον ἐν τῷ ἐδάφει χρονολογούμεναι εἰς νεολιθικοὺς χρόνους καὶ αἱ πληροφορίες διὰ τὴν στρωματογραφίαν τῆς Ἀγίας Μαρίνης καὶ τῶν Χαλίων εἶναι λίαν ἐλλιπεῖς.

Εἰς τὰς λοιπὰς νεολιθικὰς καὶ τῶν περιόδων τοῦ Χαλκοῦ θέσεις, οἷον τὸν Ἀστακόν, τὴν Ἐλάτειαν, τὰς Θήβας, τὴν Ὑρίαν-Δράμεσι, τὴν Χαλκίδα, τὸ Ἀλιβέριον, τὸν Μαραθῶνα, τὴν Ἐλευσίνα, τὴν Ραφήναν, τὰς Ἀθήνας κλπ., εἰς ἃς ἔχουν ἐνεργηθῇ ἀνασκαφαί, ἡ δὲν ὑπῆρχε συνεχῆς στρωμάτωσις τῶν νεολιθικῶν καὶ ΠΕ ἐπιχώσεων ἡ δὲν ὑπάρχουν ἐπαρκεῖς πληροφορίες. Διὰ θέσεις γνωστὰς ἐξ εὐρημάτων τῆς ἐπιφανείας οὐδεὶς δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ στρωματογραφίας.

Κατὰ ταῦτα αἱ μόναι στρωματογραφικαὶ ἐνδείξεις διὰ τὸ σχετικόν μῆκος τῶν διαφόρων προϊστορικῶν περιόδων προέρχονται ἐκ Λιανοκλαδίου, Κίρρας, Ἀγίας Μαρίνης, Ὁρχομενοῦ, Εὐτρήσεως καὶ Ἀγίου Κοσμᾶ, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς τρεῖς περιόδους τοῦ Χαλκοῦ κυρίως, καὶ ἐξ Ἀλῶν Ἐλατείας, Χαιρωνείας καὶ Νέας Μάκρης, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Νεολιθικὴν περίοδον. Πᾶσαι αἱ σχετικαὶ πληροφορίες ἔχουν συνοψισθῇ ἐπὶ τοῦ πίνακος III.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΟΙ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Μετὰ τὴν ἐπισκόπησιν τῆς πυκνότητος κατοικήσεως καὶ τῶν μεταβολῶν ἃς ὑπέστη ὁ πληθυσμὸς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀπὸ περιόδου εἰς περίοδον δυνάμεθα νῦν νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἐπισκόπησιν τῆς πολιτιστικῆς ἐξελίξεως τῶν κατοίκων τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς χώρας κατὰ τὰς αὐτὰς προϊστορικὰς περιόδους ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποκαλυφθέντων λειψάνων εἰς ἐκάστην προϊστορικὴν θέσιν.

Τὰ κατὰλοιπα τῶν προϊστορικῶν χρόνων, ἅτινα διατηροῦνται μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἐντὸς τῶν ἐπιχώσεων, εἶναι ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, ταφὰι καὶ μικρὰ καθημερινῆς χρήσεως ἀντικείμενα, ὅπλα, ἐργαλεῖα, σκεύη, κοσμήματα, ἀθύρματα κτλ. συνοδεύοντα τοὺς τόπους κατοικίας ἢ ταφῆς τῶν προϊστορικῶν κατοίκων ἐκάστης θέσεως καὶ μετὰ τὸ τῶν ὁποίων τὰ πλεον πολυάριθμα καὶ τὰ πλεον ταχέως μεταβάλλοντα μορφήν ὡς πρὸς τὸ σχῆμα ἢ τὴν κόσμησιν εἶναι τὰ πῆλινα, συντετριμμένα συνήθως, ἀγγεῖα.

Ἐπὶ τῶν προϊστορικῶν τούτων λειψάνων δύναται νὰ παρακολουθηθῇ ἡ πολιτιστικὴ ἐξέλιξις καὶ αἱ ἐπιδράσεις, τὰς ὁποίας οἱ κάτοικοι μιᾶς περιοχῆς δέχονται ἢ ἀσχοῦν ἐπὶ τῶν κατοίκων ἄλλων περιοχῶν καὶ ἀποτελοῦν κατὰ ταῦτα τὸ πολυτιμότερον κείμενον διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν τοῦ τρόπου ζωῆς, τῆς καλλιτεχνικῆς ἀντιλήψεως καὶ τῶν σχέσεων τῶν προϊστορικῶν κατοίκων μιᾶς περιοχῆς.

Ἐν τῷ Δευτέρῳ Μέρει τῆς παρούσης ἐργασίας τὰ λείψανα ἐκάστης προϊστορικῆς περιόδου, Νεολιθικῆς Ἑποχῆς, ΠΕ, ΜΕ καὶ ΥἚ χρόνων, ἐξετάζονται, εἰς ἰδιαίτερον Κεφάλαιον, ὑπὸ τοὺς γενικοὺς τίτλους Στερεὰ Ἑλλάς I, διὰ τὴν Νεολιθικὴν Ἑποχὴν γενικῶς, Στερεὰ Ἑλλάς II, διὰ τὴν ΠΕ περίοδον, Στερεὰ Ἑλλάς III, διὰ τὴν ΜΕ καὶ Στερεὰ Ἑλλάς IV διὰ τὴν ΥἚ περίοδον. Ἐν ἐκάστῳ κεφαλαίῳ τὰ δεδομένα τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεῦνης ἔχουν ταξινομηθῇ εἰς τέσσαρας κατηγορίας, ἧτοι: Α. Ἀρχιτεκτονική, Β. Ταφαί, Γ. Κεραμικὴ καὶ Δ. Μικρὰ ἀντικείμενα. Ἐν ἐκάστη κατηγορίᾳ τὰ δεδομένα ἐκάστης θέσεως ἀποτελοῦν ἰδιαίτεράν ὁμάδα καὶ ἡ ὁμάς τῶν δεδομένων ἐκάστης θέσεως ἐν ταῖς κατηγορίαις ἔχει καταγραφῇ κατὰ τὴν γεωγραφικὴν τῆς θέσεως σειρὰν ἐπὶ τοῦ χάρτου καὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν ὡς καὶ ἐν τῷ Πρώτῳ Μέρει κατὰ τὴν ἀναγραφὴν τῶν προϊστορικῶν θέσεων ἐν τοῖς καταλόγοις.

Ἐκαστον δεδομένον συνοδεύεται ὑπὸ παραπομπῆς ὅθεν τοῦτο ἐλήφθη, πάντα δὲ τὰ δεδομένα ἐκάστης κατηγορίας ἐπισκοποῦνται ἐν τῷ συνόλῳ των, ταξινομοῦνται καὶ συσχετίζονται πρὸς δεδομένα ἄλλων θέσεων, εἰς ἰδιαίτερα

κεφάλαια μετὰ τὴν περιγραφὴν των¹. Σύνοψις τέλος πασῶν τῶν ἐπισκοπήσεων τῶν διαφόρων κατηγοριῶν δεδομένων ἐν τέλει ἐκάστου κεφαλαίου παρέχει τὴν ἐνιαίαν εἰκόνα τῆς πολιτιστικῆς ἐξελίξεως τῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καθ' ἐκάστην προϊστορικὴν περίοδον.

Κατὰ περίοδον καὶ κατηγορίαν εὐρημάτων ἐν τῇ γεωγραφικῇ αὐτῶν σειρᾷ αἱ γνωστὰ προϊστορικὰ θέσεις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος παρέσχον τὰ ἐπόμενα δεδομένα.

1 Παραπομπὴ εἰς ἐν δεδομένον δύναται νὰ ἔχῃ τὴν μορφήν: IV A XXI 2. Ἡ παραπομπὴ αὕτη ἀφορᾷ εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Γκλᾶ καὶ τὰ χρησιμοποιούμενα στοιχεῖα δηλοῦν: IV = Στερεὰ Ἑλλάς IV, ἥτοι τετάρτη φάσις τοῦ πολιτισμοῦ τῆς περιοχῆς ἢ ΓΕ περίοδος, A = Ἀρχιτεκτονικὴ τῆς περιόδου, XXI = ἀριθμὸς τῆς ομάδος τῶν δεδομένων τοῦ Γκλᾶ ἐν τῇ ΓΕ Ἀρχιτεκτονικῇ 2 = ἀριθμὸς τοῦ ἀνακτόρου ἐν τῇ ὁμάδι τῶν ἀρχιτεκτονικῶν δεδομένων τοῦ Γκλᾶ. Συνήθως παρατίθενται τὰ δύο τελευταῖα σημεῖα τῆς παραπομπῆς τὰ δὲ δύο πρῶτα δηλοῦνται ἐν τῷ κειμένῳ.

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ I

Α. ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

I. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Εἰς τὰ δεδομένα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς διὰ πάσας τὰς προϊστορικὰς περιόδους τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἔχουν περιληφθῇ σπήλαια ἢ ἀνθρώπιναι κατασκευαὶ ἐξυπηρετοῦσαι ἀνάγκας κατοικίας τῶν ζώντων μόνον ἀνθρώπων. Αἱ κατασκευαὶ διὰ τοὺς νεκρούς, καὶ ὅταν ἀκόμη λαμβάνουν τὴν μορφὴν τῶν θολωτῶν τάφων, περιλαμβάνονται εἰς τὰ δεδομένα τῶν ταφῶν.

Κατὰ τὴν περιγραφὴν τῶν δεδομένων τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μιᾶς προϊστορικῆς θέσεως ἀκολουθεῖται ἡ χρονολογικὴ σειρά, ὡς αὕτη ὑποδηλοῦται ἐκ τῆς στρωματογραφίας ἐξ ἧς τὰ περιγραφόμενα λείψανα προέρχονται, προτασσομένων τῶν ἔργων δημοσίου χαρακτῆρος, οἷον ὀχυρώσεων, ἔργων ὑδρεύσεως, συγκοινωνιῶν καὶ λατρείας, καὶ ἐπομένων τῶν οἰκοδομημάτων ἰδιωτικοῦ χαρακτῆρος, οἷον ἀνακτόρων, ἐργαστηριακῶν ἐγκαταστάσεων καὶ κατοικιῶν. Ἐκάστου οἰκοδομήματος παρέχεται ἐν ἀρχῇ περιληπτικὴ περιγραφή τοῦ διαγράμματος αὐτοῦ καὶ εἴτα παρέχονται λεπτομέρειαι ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν διαρρύθμισιν, τὰς θέσεις τῆς εἰσόδου καὶ τῶν ἐσωτερικῶν θυρῶν, τὴν κατασκευὴν τοῦ δαπέδου τῶν τοίχων καὶ τῆς ὀροφῆς ἢ ἄλλων ἐσωτερικῶν κατασκευῶν, οἷον ἐστιῶν, βόθρων κλπ., καὶ τέλος πληροφορίαι ὡς πρὸς τὰ χρησιμοποιούμενα ὑλικά, λίθους, ὠμαὺς πλίνθους, ξύλα κ.τ.τ.

Ἐκ τῶν 70 θέσεων τοῦ καταλόγου τῆς νεολιθικῆς κατοικίσεως τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δεδομένα συνδεόμενα μὲ ἀρχιτεκτονικὰς ἀνάγκας παρέσχον αἱ ἐπόμεναι ἑνδεκα μόνον θέσεις:

I. Φουρνοσπηλιά (5).—Τὸ μετὰ νεολιθικῶν, ΠΕ, ΜΕ καὶ ρωμαϊκῶν λειψάνων σπήλαιον τῆς θέσεως εἰς Νεολιθικοὺς χρόνους ἐπλήρου προφανῶς ἀνάγκας κατοικίας ἢ λατρείας καὶ δύναται νὰ μνημονευθῇ ἐνταῦθα. Θεσσαλικά 1958, 66-69.

II. Ἀστακός (6).—Τὸ σπήλαιον πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Νικολάου μετὰ τῶν νεολιθικῶν λειψάνων ἐχρησίμευεν, ὡς καὶ τὸ ἀνωτέρω μνημονευθέν, ὡς τόπος κατοικίας ἢ λατρείας κατὰ τοὺς Νεολιθικοὺς χρόνους. BSA 1931-32, 244, 1947, 156-183.

III. Ἐλάτεια (12).—Τὰ κάτωθι ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἀνεκαλύφθησαν εἰς τὴν θέσιν (α) ΒΑ. τῆς καωποπόλεως:

(1) Δύο τοῖχοι, ἐξ ἀργῶν, ποικίλου μεγέθους, λίθων καὶ πηλοῦ, συναντῶμενοι κατ' ὀρθὴν γωνίαν καὶ ἔχοντες πᾶχος μὲν 0.60 μ. ὕψος δὲ 1-1.20 μ. Δυτικῶς τῶν τοίχων τούτων ὑπῆρχε πλακόστρωτος περιοχὴ, πλάτους 1.45 μ., μέρος ἴσως πλακοστρώτου αὐτῆς. Ἡ οἰκία εἰς ἣν ἀνῆκον οἱ τοῖχοι εἶχε καταστραφῇ ὑπὸ ἰσχυρᾶς πυρᾶς. *Archaeology* 1959, 283. *AJA* 1961, 193. *Hesperia* 1962, 160-161, εἰκ. 1.

(2) Δύο παράλληλοι σειραὶ ὀπῶν ἐν τῷ ἐδάφει καὶ ἐγγὺς αὐτῶν δύο κοῦλοι λίθοι, χρησιμεύοντες διὰ τὴν περιστροφὴν τῶν θυρῶν, μία ἐστία καὶ μικρά τινα ἀντικείμενα, ἀνήκοντα πάντα εἰς καλύβην ἐκ κλάδων καὶ πηλοῦ κατὰ τὸν ἐνεργήσαντα τὴν ἀνασκαφὴν. *Archaeology* 1959, 282. *AJA* 1961, 193. *Hesperia* 1962, 166-167 εἰκ. 4.

(3) Τεμάχιον μικροῦ τοίχου. *AM* 1905, 136.

(4) Δάπεδα καὶ ἐστία εἰς διάφορα ὕψη τῆς ἐπιχώσεως. *AM* 1906, 397. *Archaeology* 1959, 282. *AJA* 1961, 193. *Hesperia* 1962, 161-166.

(5) Ἑλληψοειδῆς βόθρος διαστάσεων 2.15 ἐπὶ 1.80 μ. καὶ βάθους 1.80 μ. *BCH* 1960, 758. *AJA* 1961, 193. *Hesperia* 1962, 164-165.

(6) Τεμάχια ὠπτημένου πηλοῦ μετ' ἀποτυπωμάτων δοκῶν καὶ κλάδων. *AM* 1906, 397. *AJA* 1961, 193. *Hesperia* 1962, 161-162.

IV. Μάνεσι (13).—Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ βορειοτέρου ἐκ τῶν δύο λόφων ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ ἀναφέρει ὅτι «εἰς δύο-τρία σημεῖα ἐφαίνοντο καὶ ἔχνη ἐστίας. Κατοικίας οὐδὲν ἔχνος παρετήρησα». *ΠΑΕ* 1904, 51.

V. Ἀγία Μαρίνα (14).—Τὰ μόνα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἐκ τῆς θέσεως, ἅτινα συντηρήθησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφάς, ἦσαν «τεμάχια ἱκανὰ τῶν πηλοχρίστων τοιχωμάτων καλαμοπλέκτων καὶ ἀχυροσκεπῶν πάντως καλυβῶν». *ΠΑΕ* 1911, 210.

VI. Χαϊρώνεια (22).—Τὰς κάτωθι πληροφορίας περὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων ἐκ τῆς θέσεως παρέχει ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ:

(1) Εἰς βάθος 3.50 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λόφου εὐρέθησαν «λείψανα τοίχων ἐκ λίθων λογάδων ἐν σχήματι ἄλλα μὲν ἀψιδοειδεῖ, ἄλλα δὲ τετραπλεύρῳ». *ΠΑΕ* 1910, 160.

(2) «Ἐτι ἀπωτέρω ἀνεκαλύφθησαν τοῖχοι ἐκ λίθων ὡσαύτως λογάδων ὀριζόντιοι καὶ καθέτως τεμνόμενοι ὑπὸ ἄλλων, λείψανα, ὡς φαίνεται, μείζωνός τινος οἰκοδομήματος». *ΠΑΕ* 1910, 160.

(3) Τοῖχοι σχηματίζοντες «στενὸν ὀρθογώνιον σχῆμα» καὶ ἄλλοι «τοξοειδεῖς». Εἰς ἐν σημεῖον συντηρήθη οἰκοδόμημα «τετραγωνικόν, μὲ πλευρὰν περίπου ἑπτὰ μέτρων», οἱ τοῖχοι τοῦ ὁποῖου «ἐσώζοντο πολὺ καλὰ εἰς ὕψος ἐνὸς περίπου μέτρου καὶ εἰς πᾶχος ἡμίσεος». Τὰ λείψανα ταῦτα εὐρέθησαν

κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ 1909 καὶ προέρχονται ἀπὸ ὑψηλότερον καὶ συνεπῶς μεταγενέστερον τῶν προηγούμενων λειψάνων στρῶμα. ΠΑΕ 1909, 125.

(4) Λείψανα ἀνήκοντα εἰς «καλύβην εὐμεγέθη προϊστορικὴν κτισμένην μὲ καλάμους καὶ χρυσμένην μὲ πηλόν», ἐξ ἧς προέρχονται βῶλοι γῆς μὲ «αὐλοειδῆ ἀποτυπώματα τῶν καλάμων». Εἰς τὸ κέντρον τῆς καλύβης ταύτης εὐρέθη ἐστία διατηροῦσα «ίκανῶς μέγαν σωρὸν καθαρᾶς τέφρας», εἰδῶλια καὶ ἐν σῶον ἀγγεῖον. Τὰ λείψανα ταῦτα εὐρέθησαν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ 1904 κατὰ τὸ μέσον τοῦ λόφου καὶ εἰς βάθος ὀλιγώτερον τῶν 2.75 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λόφου. ΠΑΕ 1904, 40-41, 1909, 123-124. ΑΕ 1908, 70-73.

(5) «Τειχία τινὰ μόνον, τὰ ὅποια δὲν δύναμαι ἀκόμη νὰ βεβαιώσω ἂν ἀποτελοῦν σχῆμά τι», ἀναφέρει ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, ΠΑΕ 1904, 41.

(6) «Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μικραὶ τινες ἐστίαι» παρατηρηθεῖσαι κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1904. ΠΑΕ 1904, 41.

VII. Εὐτρησις (32).—Τὰ ἐπόμενα λείψανα τῶν ὑστέρων Νεολιθικῶν χρόνων ἀπεκαλύφθησαν ἐν τῇ θέσει:

(1) Ἀβαθὴς ἐλλειψοειδὴς κοιλότης ἐσκαμμένη εἰς τὸ στερεὸν ἔδαφος, διαστάσεων 2.75 μ. ἀπ' Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς καὶ 2.23 μ. ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον, βάθους δὲ 0.05-0.15 μ., ἐρμηνευθεῖσα ὡς δάπεδον «ὑπονεολιθικῆς ἢ προελλαδικῆς» καλύβης καὶ ὀνομασθεῖσα καλύβη 2 κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1924-1927. Ἀνοιγμα, πλάτους 1.45 μ., κατὰ τὴν βόρειον πλευρὰν τῆς κοιλότητος ἐσχημάτιζεν ἴσως τὴν εἴσοδον καὶ ὅπῃ τις 0.20×0.30 μ. εἰς τὸ ἔδαφος ἀνῆκεν ἐνδεχομένως εἰς τὴν αὐτὴν καλύβην. Τὸ δάπεδον τῆς καλύβης κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνασκαφῆς ἐκάλυπτε μαλακὴ γῆ, ἀπηθρακωμένα οὐσίαι, ὅστ'α καὶ συντετριμμένη κεραμικὴ. Eutresis, σ. 10-12, σχεδ. Πς.

(2) Τμῆμα ἐτέρας κοιλότητος, δαπέδου πιθανῶς καλύβης, εἰς τὸ στερεὸν ἔδαφος βάθους 0.20 μ. Eutresis, 10.

(3) Πέντε ἢ ἐξ μικραὶ κοιλότητες, διαμέτρου 0.50-1.50 μ. καὶ βάθους 0.10-0.60 μ., ὡς καὶ δύο ὅπαί πᾶσαι ἀνακαλυφθεῖσαι κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1958 ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἔδαφους. Αἱ κοιλότητες ἡρμηνεύθησαν ὡς λάκκοι δημιουργηθέντες διὰ τὴν ἀνόρυξιν πηλοῦ δι' οἰκοδομικὰς ἀνάγκας αἱ δὲ δύο ὅπαί ὡς ὑποδοχαὶ στύλων καλυβῶν ἐκ κλάδων καὶ πηλοῦ. Hesperia 1960, 129-134, 161.

VIII. Πλαταιαί (33).—Ὁ ΣΚΙΑΣ ἀναφέρει ὅτι «δύο τοιχάρια τὸ μὲν ἐκ μικρῶν ἀκατεργάστων λίθων ἐκτισμένον καὶ ἴσως προϊστορικόν, τὸ δὲ ἐκ λογάδων συνηρμοσμένων εὐρεθέντα ἐν τοῖς ὀρύγμασι φαίνονται ἀνήκοντα εἰς παλαιούς χρόνους». ΠΑΕ 1899, 47. Ἡ χρονολογία τῶν λειψάνων δὲν εἶναι σαφής.

IX. Μαρθών (59).—Τὸ ἐκ 10 αἰθουσῶν ἀποτελούμενον σπήλαιον τοῦ Πανὸς ἐπὶ τῆς βορείου κλιτύος τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας Οἰνός ἐ-
χρησίμευεν εἰς Νεολιθικοὺς χρόνους ὡς τόπος κατοικίας ἢ λατρείας. Ἔργον
1958, 20.

X. Νέα Μάκρη (61).—Ἐκ τῆς θέσεως ἔχουν ἀναφερθῇ τὰ ἐπό-
μενα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα:

(1) Μία κοιλότης ἐν τῷ στερεῷ ἐδάφει, διαστάσεων 6×4.50 μ. καὶ
βάθους 0.35-0.40 μ., ἀποτελοῦσα ἴσως τὸ δάπεδον καλύβης ἐκ φθαρτῶν ὑλι-
κῶν, διότι ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῆς ὑπάρχει ἐστία. Ἡ κοιλότης αὕτη συνηντήθη
εἰς τὸ κτῆμα Σαββοπούλου καὶ ἀνήκει εἰς τὴν παλαιότεραν ἐκ τῶν δύο ἀρχι-
τεκτονικῶν φάσεων τῆς ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς περιόδου, αἱ καλύβαι τῆς
ὁποίας ἦσαν ἀποκλειστικῶς ἐκ φθαρτῶν ὑλικῶν. AM 1956, 4.

(2) Κυκλοτερῆ ὀρύγματα πυκνῶς παρ' ἄλληλα διατεταγμένα. Ἡ διά-
μετρος ἐνὸς τούτων ὑπερέβαινε τὰ 3 μ. τὸ δὲ βάθος ἐκυμαίνετο μεταξὺ 0.50
καὶ 0.65 μ. Τὰ ἐν λόγῳ ὀρύγματα συναντηθέντα εἰς τάφρον ἀνοιγεῖσαν εἰς τὸ
κτῆμα Μαρινάκη ἀνήκουν, ὡς καὶ τὰ προηγούμενα, εἰς δάπεδα καλυβῶν τῆς
παλαιότερας φάσεως τῆς ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς περιόδου. AM 1956, 4.

(3) Λείψανα ἐπιμήκων κτιστῶν ἐκ λίθων οἰκοδομημάτων πλάτους ἐνίο-
τε μόλις 2.50 μ., ἀνήκοντα εἰς τὴν δευτέραν φάσιν τῆς ἀρχαιοτέρας Νεολι-
θικῆς περιόδου. Τὰ ἐν λόγῳ λείψανα συνίσταντο ἐξ εὐθυγράμμων τοίχων,
πάχους 0.35-0.40 μ., ἐκτισμένων διὰ μικρῶν λίθων, ἐκ δαπέδων, κατεσκευα-
σμένων ἐκ χαλίκων καὶ γῆς, ἐκ μιᾶς ἡμικυκλικῆς ἐστίας, ὀριζομένης δι'
ἐμπεπηγμένων εἰς τὸ δάπεδον λίθων, καὶ ἐξ ἀποτυπωμάτων δοκῶν ἐπὶ τεμα-
χίων πηλοῦ, εὐρεθέντων εἰς τὴν ἐν τῷ κτήματι τοῦ Μαρινάκη ἀνοιγεῖσαν τά-
φρον. AM 1956, 4-6.

(4) Λείψανα τοίχων ἐκ λίθων πάχους 0.50 μ. τῆς δευτέρας φάσεως τῆς
ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς περιόδου ἀνήκοντα εἰς ὀρθογώνια οἰκοδομήματα. AM
1956, 6.

(5) Λιθίνη βάσις κίονος τῆς πρώτης φάσεως καὶ δάπεδον τῆς δευτέρας
τῆς νεωτέρας Νεολιθικῆς περιόδου. Τὸ δάπεδον εἶναι κατεσκευασμένον ἐκ
πεπατημένου πηλοῦ καὶ χαλίκων. Εἰς τὴν νεωτέραν ἐπίσης Νεολιθικὴν πε-
ρίοδον ἀνήκουν καὶ αἱ τρεῖς ἐπόμεναι οἰκίαι. ΠΑΕ 1954, 115.

(6) Οἰκία Α. Ὁρθογώνιος οἰκοδομὴ 2-3 δωματίων μερικῶς ἀνασκα-
φεῖσα. Ἡ εἴσοδος εἶχε πλάτος 0.80 μ. ἐν δὲ τῷ κυρίῳ δωματίῳ τῆς οἰκίας
ὑπῆρχεν ἐστία. Ἡ βάσις ἐνὸς στύλου τῆς ὀροφῆς καὶ μία αὐτῇ ἐπίσης ἀνήκον-
τα εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην ἦλθον εἰς φῶς. Ὁ ἐκ λίθων τοῖχος τῆς οἰκίας εἶχε
πάχος 0.45 μ. AM 1956, 6.

(7) Οἰκία Β. Ὁρθογώνιος οἰκία δύο δωματίων μετὰ τῆς θύρας ἐπὶ τῆς
μιᾶς μακρᾶς πλευρᾶς. Τὸ πρῶτον δωμάτιον εἶχε διαστάσεις 4.60×3.85 μ.

Ἐν τῷ ἐτέρῳ δωματίῳ ὑπῆρχεν ἐστία καὶ παρ' αὐτὴν εὐρέθησαν ὅστρεα κογχυλίων. Ἐγγὺς τῆς οἰκίας εὐρέθησαν τεμάχια πηλοῦ ἐκ τῆς ὁροφῆς μετ' ἀποτυπωμάτων κλάδων καὶ φύλλων. AM 1956, 6.

(8) Τεμάχια ἄλλων τοίχων οἰκιῶν συναντηθέντα εἰς διάφορα σημεῖα, ὅπου ἠνοίγησαν τυχαῖαι τάφροι βάθους 0.40-0.50 μ. ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ οἰκισμοῦ. AM 1956, 6. ΠΑΕ 1954, 115-116.

XI. Ἀθῆναι (66).—Τὰ κάτωθι ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἔχουν γνωσθῇ ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν Ἀθηνῶν:

(1) Λείψανα ὀρθογωνίου μετὰ κεντρικῆς ἐστίας οἰκίας εὐρεθείσης κατὰ τὴν νοτιανὴν κλιτὺν τῆς Ἀκροπόλεως. Annuario 1921-22, 490, 1930-31, 413-418. JHS 1924, 276. ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Ἐπ., 75-76. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., 50.

(2) Εἴκοσι ἐν περίπου φρέατα βάθους 1.80-7.70 μ. εὐρεθέντα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κλεψύδρας κατὰ τὴν ΒΔ. κλιτὺν τῆς Ἀκροπόλεως. Hesperia 1938, 335-337, 1939, 221, 1940, 297-298, 1943, 205-206. AJA 1939, 577-578. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., 50.

(3) Τέσσαρα ὀρύγματα εἰς τὸ στερεὸν ἔδαφος εὐρεθέντα κάτωθεν νεολιθικῆς ἐπιχώσεως πάχους 0.25-0.60 μ. εἰς τὰ ὅρια Παλαιᾶς Κοκκινιάς καὶ Ἀγίου Ἰωάννου Ρέντη ὑπὸ τοῦ ΘΕΟΧΑΡΗ. Τὸ ἀνατολικώτερον τῶν ὀρυγμάτων, πλάτους 3.25 μ. καὶ βάθους 1.45 μ., εὐρέθη πλήρες μεγάλων σχετικῶς λίθων καὶ κεραμικῆς καὶ ἡρμηνεύθη ὡς ὀχυρωματικὴ τάφος τοῦ οἰκισμοῦ ἐνισχυμένη διὰ τείχους, ἐξ οὗ προέρχονται οἱ ἐν τῷ ὀρύγματι λίθοι. Τὸ ἐπόμενον πρὸς Δυσμὰς ὀρυγμα διαστάσεων 0.75 × 0.57 μ. ἐθεωρήθη λάκκος ἀπορριμμάτων. Τὸ τρίτον ἐν συνεχείᾳ πρὸς Δ. ὀρυγμα, ἀπέχον τῆς ὀχυρωματικῆς τάφρου 9 μ. καὶ τοῦ λάκκου ἀπορριμμάτων 2 μ., εἶχε σχῆμα πεταλοειδές, μέγιστον μῆκος 2.30 μ., πλάτος κατὰ τὴν εὐθύγραμμον πλευρὰν 1.48 καὶ βάθος 0.45 μ. Ἡ εἴσοδος εἰς τὸ ὀρυγμα ἦτο λάξευμα πλάτους 1.25 μ. καὶ βάθους 0.15 μ. εὐρίσκετο δὲ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς καμπύλης καὶ ἐπὶ τῆς βορείου μακρᾶς πλευρᾶς τοῦ ὀρύγματος. Τὸ ὅλον ὀρυγμα ἡρμηνεύθη ὡς δάπεδον καλύβης, διότι ἐν αὐτῷ εὐρέθησαν ὅστρακα ἀγγείων χονδροειδῶν, λίθινα καὶ ὀστέινα ἐργαλεῖα, σφονδύλια, ὅστρεα θαλασσίων κογχυῶν καὶ ὅστ᾽ αὖ ζώων.

Πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς καλύβης ταύτης εὐρέθη μεγάλη ποσότης τέφρας προερχομένη ἐκ τινος ἐστίας κειμένης ἔξωθεν τῆς καλύβης καὶ περὶ τὸ 1 μ. δυτικώτερον τῆς εἰσόδου, ἔνθα ὁ βράχος εἶχεν ἰσοπεδωθῇ καὶ ἔφερεν ἔχνη πυρᾶς.

Τὸ δυτικώτερον τῶν 4 ὀρυγμάτων ἦτο τάφος πλάτους 0.70 μ. καὶ σχήματος ἀνοικτοῦ Ζ, τὰ σκέλη τοῦ ὁποίου εἶχον βάθος 0.45 μ., 0.77 μ. καὶ 0.90 μ. ἀντιστοίχως. Τὸ ὀρυγμα ἔκειτο ἐγγὺς τῆς ἐστίας καὶ παραλληλίζεται

ὑπὸ τοῦ ἀνασκάψαντος πρὸς βόθρους γνωστούς ἐκ Θεσσαλίας. ΠΑΕ 1951, 96-99 πίν. II.

(4) Ἐκ τριῶν ὀρυγμάτων κειμένων ἔτι δυτικώτερον τῶν προηγουμένων καὶ κάτωθεν γεωμετρικῶν τάφων τὸ ἐν περιεῖχε κεραμικὴν τῶν Ἱστορικῶν χρόνων τὰ δὲ δύο ἔτερα βάρους 0.25-0.30 μ. περιεῖχον τέφραν καὶ ὄστρεα θαλασσίων κογχῶν. Ἐντὸς τοῦ ἐνὸς ὅμως τούτων εὐρέθησαν καὶ ὄστρακα μελανῶν νεολιθικῶν ἀγγείων, ἀμφότερα δὲ τὰ ὀρύγματα ἡρμηνεύθησαν ὡς λάκκοι ἀπορριμμάτων. ΠΑΕ 1951, 95.

(5) Μικρὸν σπήλαιον κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὺν τῆς Ἀκροπόλεως, τὸ κεραμικὸν περιεχόμενον τοῦ ὁποίου ἀνῆκεν εἰς τοὺς ἐσχάτους Νεολιθικοὺς καὶ τοὺς πρῶτους Πρωτοελλαδικοὺς χρόνους, ὑπηρετεῖ ἐπίσης ἀνάγκας κατοικίας ἢ λατρείας. Annuario 1930-31, 450-472.

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΝΕΟΛΙΘΙΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ

Τὰ παρατεθέντα εἰς τὰς προηγουμένας σελίδας ἀρχιτεκτονικὰ δεδομένα ἔνδεκα ἐκ τῶν 65 γνωστῶν νεολιθικῶν θέσεων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἂν καὶ οὐχὶ πολυάριθμα, εἶναι ἱκανὰ νὰ παράσχουν ἰδέαν περὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν νεολιθικῶν οἰκισμῶν τῆς περιοχῆς, τῶν διαγραμμάτων καὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς κατασκευῆς τῶν οἰκιῶν, τῶν ὅρων τῆς οἰκιακῆς ζωῆς καὶ ἐν τινι μέτρῳ τῆς συγκροτήσεως τῶν νεολιθικῶν κοινοτήτων καὶ τῆς κοινωνίας τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Γενικῶς ἡ ἑκτασις τῶν νεολιθικῶν οἰκισμῶν ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι δὲν φαίνεται νὰ ἦτο μεγάλη. Οὕτως εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν νεολιθικῶν θέσεων τῆς Φουρνοσπηλιᾶς, τοῦ Ἀστακοῦ, τοῦ Ἀγίου Ἡλίας ὁ ὅλος οἰκισμὸς ἐνδέχεται νὰ ἦτο ἡ ἐγκατάστασις μιᾶς ἢ τοῦ πολὺ ὀλίγων οἰκογενειῶν, ἄλλοι οἰκισμοὶ ὡς τοῦ Λιανοκλαδίου, Ἀμουρίου, Ἐλατείας, Ἀγίας Μαρίνης, Πολυγύρας, Πύργου, Χαιρωνείας κλπ., διὰ πολλοὺς τῶν ὁποίων ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ ἐταλαντεύετο ἂν ἔπρεπε νὰ ἐκληφθοῦν ὡς οἰκισμοὶ ἢ τύμβοι ταφῶν (ΠΑΕ 1910, 160-161, 163, 1911, 233, 234 κλπ.), θὰ ἦσαν μικρὰ χωρία καὶ οἰκισμοὶ ὡς τῆς Νέας Μάκρης καὶ ὁ οἰκισμὸς κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὺν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν παρουσιάζονται ὡς ἐκτεταμένα χωρία καταλαμβάνοντα ἴσως ἑκατοντάδας στρεμμάτων.

Οἰαδῆποτε ὅμως καὶ ἂν ἦτο ἡ ἑκτασις τῶν οἰκισμῶν, χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονός, πλὴν τῆς μεμονωμένης περιπτώσεως τῆς Κοκκινιάς ὅπου ἐνδεχομένης ὁ οἰκισμὸς εἶχεν ὀχυρωθῆ διὰ τάφρου ἐνισχυομένης ὑπὸ τείχους, ὅτι τὸ πλεῖστον τῶν οἰκισμῶν κατὰ τὰ μέχρι σήμερον (1968) γνωστὰ ἦσαν ἀνοχύρωτοι καὶ ἡ ἑλλειψὶς ὀχυρώσεων μαρτυρεῖ εἰρηνικοὺς μᾶλλον ὄρους ζωῆς μετὰ τῶν κατοίκων τῶν διαφόρων οἰκισμῶν.

Κοινοτικὴν συνεργασίαν, ἐξυπακούουσιν ἀνάλογον κοινωνικὴν ὀργάνωσιν, προϋποθέτει ἡ κατασκευὴ τῶν φρεάτων κατὰ τὴν ΒΔ. κλιτὺν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Κοινοτικοῦ ἔσως χαρακτῆρος θρησκευτικούς σκοποὺς ἐξυπηρετοῦν τινά, ἂν μὴ πάντα, τὰ σπήλαια ἐκ τῶν τεσσάρων περιπτώσεων χρήσεως αὐτῶν κατὰ τοὺς Νεολιθικοὺς χρόνους, ἥτοι εἰς τὰς περιπτώσεις Φουρνοσπηλιᾶς, Ἀστακοῦ, Μαραθῶνος καὶ Ἀθηνῶν. Μία ἐστὶ ἐκτὸς τῶν οἰκιῶν καὶ λάκκος ἀπορριμμάτων εἰς τὸν οἰκισμὸν παρὰ τὴν Κοκκινιὰν ἐνδέχεται ἐπίσης νὰ εἶχον κοινοτικὸν χαρακτῆρα.

Τὰ σωθέντα διαγράμματα χειροποιήτων κατοικιῶν δύνανται νὰ ταξινομηθοῦν εἰς τρεῖς βασικὰς ομάδας:

α) Εἰς τὴν πρώτην ομάδα δύνανται νὰ καταταγοῦν ὀρύγματα ἀκανόνιστου καμπυλογράμμου σχήματος ἐσκαμμένα εἰς τὸ στερεὸν ἔδαφος, ἐρμηνεύμενα ὡς δάπεδα καλυβῶν, οἱ τοῖχοι καὶ ἡ ὀροφή τῶν ὁποίων εἶχον κατασκευασθῇ ἐκ φθαρτῶν ὑλικῶν. Τοιαῦτα λείψανα ἔχουν ἀναγγελθῇ ἐξ Εὐτρήσεως (VII, 1-2), Νέας Μάκρης (X, 1-2), καὶ Κοκκινιᾶς (XI, 3).

β) Εἰς τὴν δευτέραν ομάδα κατατάσσονται καλύβαι ἀκαθορίστου σχήματος ἐκ φθαρτῶν ἐπίσης ὑλικῶν, μαρτυρούμεναι εἴτε ἐκ τῶν ὁπῶν εἰς τὸ στερεὸν ἔδαφος, αἵτινες ἐχρησίμευον διὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν στύλων οἱ ὅποιοι ἐστήριζον τὴν ὀροφήν ἢ τοὺς τοίχους τῶν καλυβῶν τούτων — καὶ τοιαῦτα ὅπαι εἶχον ἀναφερθῇ ἐξ Ἑλατείας (III, 2) καὶ Εὐτρήσεως (VII, 3) — εἴτε ἐκ τεμαχίων τυχαίως ὀπτηθέντος πηλοῦ φέροντος ἀποτυπώματα κλάδων, δοκῶν ἢ καλάμων ἀποτελούντων τοὺς τοίχους ἢ τὴν ὀροφήν τῶν καλυβῶν καὶ ἐπικεχρισμένων διὰ πηλοῦ, τεμάχια τοῦ ὁποίου ἐσώθησαν. Τοιούτου πηλοῦ τεμάχια εὐρέθησαν εἰς Ἑλάτειαν (III, 6), Ἀγίαν Μαρίναν (V, 1) καὶ Χαιρωνεῖαν (VI, 4). Ὅμοια τεμάχια προερχόμενα ἐνδεχομένως ἐκ τῆς ὀροφῆς καλυβῶν μὲ κτιστοὺς διὰ λίθων τοίχους ἔχουν ἐπίσης εὐρεθῇ εἰς τινὰς θέσεις καὶ μνημονεύονται κατωτέρω.

γ) Εἰς τὴν τρίτην ομάδα ἀνήκουν οἰκίαι μὲ τοίχους κτιστοὺς ἐκ λίθων, αἵτινες κατὰ τὸ διάγραμμα αὐτῶν δύνανται νὰ καταταγοῦν εἰς ὀρθογωνίους καὶ καμπυλογράμμους ἢ ἐλλειψοειδεῖς.

Ὁ ὀρθογώνιος τύπος οἰκίας εἶναι ὁ ἐπικρατέστερος ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι, ἐκπροσωπούμενος ὑπὸ δεδομένων ἐκ τῆς Ἑλατείας (III, 1), τῆς Χαιρωνείας (VI, 1-3), ἐνδεχομένως τῶν Πλαταιῶν, ἂν τὰ πενιχρὰ λείψανα τῆς θέσεως ἀνήκουν εἰς Νεολιθικοὺς χρόνους, καὶ ἐκ δεδομένων τῆς νεωτέρας Νεολιθικῆς περιόδου τῆς Νέας Μάκρης (X, 3-4, 6-8) καὶ τῶν Ἀθηνῶν (XI, 1).

Ὁ καμπυλόγραμμος τύπος ἐκπροσωπεῖται ἐκ δεδομένων μόνον ἐκ τῆς Χαιρωνείας (VI, 1, 3) καὶ ταῦτα ἐνδέχεται νὰ ἀνήκουν εἰς ΠΕ χρόνους, διότι αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν στρωματογραφίαν τῆς θέσεως πληροφορίες ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν ἀνασκαφῶν δὲν εἶναι σαφεῖς.

Τὸ μῆκος τῶν κτιστῶν ὀρθογωνίων οἰκιῶν ἐνίοτε φθάνει τὰ 7 μ. (VI, 3)

ἀλλὰ τὸ πλάτος εἰς τινὰς περιπτώσεις δὲν ὑπερβαίνει τὰ 2.50 μ. (X, 3, ἰδὲ καὶ VI, 3), αἱ οἰκίαι ἐν τούτοις ἀποτελοῦνται κατὰ κανόνα ἐκ πλειόνων τοῦ ἐνὸς δωματίων (X, 3-7).

Ἐστία εὐρέθησαν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν εἰς Ἑλάτειαν (III, 2), Χαιρώνειαν (VI, 4), Νέαν Μάκρην (X, 1, 3, 6-7) καὶ Ἀθήνας (XI, 1), ἐκτὸς δὲ τῶν οἰκιῶν, ἄσχετοι ἀπὸ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἐστία, δηλούμεναι συνήθως ἐκ σωρῶν τέφρας, ἔχουν ἀναφερθῇ ἐκ Μάνεσι (IV), Χαιρωνείας (VI, 6) καὶ Κοκκινιάς (XI, 3). Βόθροι ἀναφέρονται ἐξ Ἑλατείας μία περίπτωσις (III, 5) καὶ τρεῖς πιθανὸν ἕτεροι ἐκ Κοκκινιάς (XI, 4) ἐρμηνευθεῖσαι ὡς λάκκοι ἀπορριμμάτων.

Οἱ τοῖχοι τῶν οἰκιῶν ἔχουν κατασκευασθῇ ἐξ ἀργῶν λίθων καὶ πηλοῦ, τὸ δὲ πάχος τούτων κυμαίνεται ἀπὸ 0.45 μ. εἰς Νέαν Μάκρην (X, 6) μέχρι 0.60 μ. εἰς Ἑλάτειαν (III, 1) καὶ τὸ ὕψος φθάνει μέχρις 1-1.20 μ. εἰς Ἑλάτειαν (III, 1) καὶ Χαιρώνειαν (VI, 3). Τὰ δάπεδα ἦσαν συνήθως ἐκ χαλίκων καὶ πεπατημένης γῆς εἰς Νέαν Μάκρην (X, 3, 5), εἰς δὲ τὴν Ἑλάτειαν μία αὐλὴ εἶχε πλακοστρωθῇ (III, 1). Λίθιναι βάσεις κιόνων ἀναφέρονται εἰς μίαν περίπτωσιν τῆς Νέας Μάκρης (X, 5) δύο δὲ κοῦλοι λίθοι, ἐφ' ὧν περιστρεφοντο αἱ θύραι, ἔχουν εὐρεθῇ εἰς Ἑλάτειαν (III, 2). Ἀποτυπώματα τέλος κλάδων ἐπὶ πηλοῦ ἐξ ἐπιχρισμάτων ὀροφῶν ἀναφέρονται ἐκ Νέας Μάκρης (X, 7).

ὑπὸ πυρᾶς εἶχε καταστραφῇ μία οἰκία τῆς Ἑλατείας (III, 1) καὶ τὸ αὐτὸ ἴσως συμβαίνει διὰ τοὺς οἰκισμοὺς τοῦ Μάνεσι, τῆς Ἀγίας Μαρίνης καὶ τῆς Χαιρωνείας, οὓς ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ ἐκ τῆς ἀφθόνου τέφρας ἐθεώρησε τύμβους νεκρῶν, ἐφ' ὧν ἤσκειτο πολυετῆς λατρεία διὰ θυσιῶν, καὶ εἰς τοὺς ὀποίους τὰ ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς ὀπτηθέντα τεμάχια πηλοῦ μετ' ἀποτυπωμάτων δοκῶν καὶ κλάδων εἶναι συνήθη. Τυχαῖαι ὅμως πυρκαϊαὶ εἰς πυκνῶς ἰδρυμένης καλύβας ἐξ εὐφλέκτων ὑλῶν, ὡς οἱ ξηροὶ κλάδοι καὶ τὸ χόρτον, πρέπει νὰ ἦσαν συνήθεις.

B. ΝΕΟΛΙΘΙΚΑΙ ΤΑΦΑΙ

I. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Τὰ ἔθιμα ταφῆς τῶν νεκρῶν τῶν νεολιθικῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος διασφαρῶν τὰ κάτωθι μέχρι σήμερον (1968) ἀνακαλυφθέντα λείψανα ἀνθρωπίνων σκελετῶν εἰς 7 ἐκ τῶν 70 γνωστῶν θέσεων τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἃν καὶ δὲν εἶναι πάντοτε βέβαιον ὅτι τὰ λείψανα ταῦτα προέρχονται ἐκ ταφῶν.

I. Ἀστακός (6).—Ἀνθρώπινα ὀστᾶ, ἐν οἷς δύο ἀκέραια καὶ ἐν συντετριμμένον κρανίον, ὁμοῦ μετὰ νεολιθικῶν ὀστράκων εὑρέθησαν ἐν τῷ σπηλαίῳ παρὰ τὸν Ἅγιον Νικόλαον τοῦ Ἀστακοῦ. BSA 1947, 156-158, 183. Ἑλλ. Ἀνθρ. Ἐτ. Πρ. 1935, 26-27. AJA 1945, 252-257. Hesperia 1945, 291.

II. Ἐλατεία (12).—Αἱ ἐπόμεναι ταφαὶ ἔχουν ἀναφερθῇ ἐκ τῆς θέσεως:

(1) Δύο ταφαὶ νεκρῶν τοποθετημένων εἰς συνεσταλμένην στάσιν, μετὰς κνήμας ἐφαπτομένας τῶν μηρῶν, τὰ γόνατα ἐγγὺς τοῦ στέρνου καὶ τὰς χεῖρας ἀποτεθειμένας ἐπὶ τοῦ προσώπου, τοῦ στήθους ἢ τοῦ ἐπιγαστρίου, εὑρέθησαν ἐν τῇ ἐπιχώσει τοῦ λόφου BA. τῆς κωμοπόλεως τῆς Ἐλατείας. Ἡ μία τῶν ταφῶν τούτων ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ (ΠΑΕ 1904, 53-54. AM 1905, 136, 1906, 397. AE 1908, 69), ἡ δὲ ἑτέρα ὑπὸ τοῦ S. WEINBERG, Hesperia 1962, 163, πίν. 50.

(2) Ἐν τῷ κατωτέρῳ νεολιθικῷ στρώματι τοῦ λόφου δυτικῶς τῆς Ἐλατείας ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ ἀναφέρει ὅτι ὑπὸ τὸ παχὺ στρῶμα τῶν 5 μ. τέφρας παρετήρησε «λείψανα σκελετῶν ἐντελῶς διαλελυμένα» καὶ κεκαυμένα ὀστᾶ ζώων, ἢ χρονολόγησις ὅμως τοῦ εὐρήματος εἰς Νεολιθικοὺς χρόνους δὲν εἶναι βεβαία. ΠΑΕ 1909, 127.

III. Μάνεσι (13).—Ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ τελικῶς ἡρμήνευσε τοὺς δύο παρὰ τὸ Μάνεσι γηλόφους ὡς τύμβους ταφῶν καὶ δύνανται νὰ μνημονευθοῦν ἐνταῦθα, ἃν καὶ ἡ ἐρμηνεία αὕτη εἶναι μᾶλλον ἐσφαλμένη. ΠΑΕ 1909, 125, 1910, 163.

IV. Ἀγία Μαρίνα (14).—Ἐν «κρανίον ἡμιεφθαρμένον» εὑρέθη κατὰ τὸ τοίχωμα μιᾶς τάφρου τῆς ἀνασκαφῆς καὶ ὁ ἀνασκάψας τὴν θέσιν

ὑπέθεσεν ὅτι ὁ ὑπόλοιπος σκελετὸς τοῦ νεκροῦ ἐκρύπτετο πιθανῶς ὑπὸ τὸ μὴ ἀνασκαφέν ἔδαφος, δὲν ἀναφέρεται ὅμως τὸ βάθος τῆς ἐπιχώσεως εἰς ὃ σημεῖον εὐρέθη τὸ κρανίον καὶ δὲν εἶναι σαφὲς ἂν τοῦτο πρέπει νὰ χρονολογηθῇ εἰς Νεολιθικοὺς ἢ μεταγενεστέρους χρόνους. ΠΑΕ 1911, 210.

V. Χαιρώνεια (22).—Ἐκ τῆς θέσεως ἔχουν ἀναφερθῇ αἱ ἐπόμεναι ταφαί:

(1) Περίεργοι ταφαὶ περιγραφόμεναι ὑπὸ τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ ὡς «τέλειαι ἐστὶαι παχυτάτου στρώματος γῆς ἀναμείκτου μετ' ἀνθρώκων, ἐπὶ τῶν ὁποίων κατέκειντο ἀκέραιοι σχεδὸν σκελετοὶ ἀνθρώπων, ἐν τῇ συνήθει θέσει ἐπὶ τῆς πλευρᾶς κείμενοι, κεκαυμένοι» συνηντήθησαν εἰς βάθος 3-4 μ. ΠΑΕ 1909, 124.

(2) «Σκελετὸς μάλιστα βρέφους ἢ παιδίου ἴσως τρυφερᾶς ἡλικίας εὐρέθη ἀποτελῶν σχεδὸν μᾶζαν ἀπηνθρακωμένων ὀστέων ἐντὸς στρώματος καταμέλανος ἐκ τῶν τεμαχίων ἀνθρώκων». ΠΑΕ 1909, 124.

(3) «Ἐκ δύο σκελετῶν διεσώθησαν ἱκανῶς ἀκέραια τὰ κρανία, ἅτινα καὶ κατετέθησαν εἰς τὸ ἐν Χαιρωνείᾳ παρὰ τὸν Λέοντα Μουσεῖον». ΠΑΕ 1909, 124-125.

(4) Οἱ σκελετοὶ ἐνὸς ἐνήλικος καὶ ἐνὸς μειρακίου τεθαμμένου εἰς συνεσταλμένην στάσιν εὐρέθησαν εἰς βάθος 2.75 μ. ΠΑΕ 1902, 55-56, 1904, 41. ΑΕ 1908, 74.

VI. Μαρθῶν (59).—Ἀριστερὰ τῆς ἀνατολικῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ σπηλαίου τοῦ Πανὸς καὶ «ἐντὸς σπηλαιολογικοῦ κοιλότητος εὐρέθησαν ὄστρακα τῆς παλαιότερας Νεολιθικῆς περιόδου καὶ ἀνθρώπινοι σκελετοὶ ἐκ Νεολιθικῶν ταφῶν». Ἔργον 1958, 19.

VII. Ἀθηναί (66).—Αἱ δύο ἐπόμεναι ταφαὶ ἔχουν γνωσθῇ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν:

(1) Λεῖψανα 5 τοῦλάχιστον σκελετῶν καὶ ὀστέα ζώων εὐρέθησαν ἐντὸς τῶν νεολιθικῶν φρεάτων παρὰ τὴν Κλεψύδραν κατὰ τὴν ΒΔ. πλευρὰν τῆς Ἀκροπόλεως. *Hesperia* 1938, 336, 1940, 298.

(2) Εἷς φρεατόσχημος τάφος εὐρέθη 2 περίπου μέτρα ἀνατολικῶς τῆς προσόψεως τοῦ Μητρόφου ἐν τῇ Ἀγορᾷ. Ὁ τάφος ἀποτελεῖται ἀπὸ κάθιστον λάκκον διαμέτρου 0.90 μ. καὶ βάθους 3 μ. καὶ ἀπὸ ὀρθογώνιον θάλαμον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς κατὰ τὸ βάθος τοῦ καθέτου λάκκου. Ἐντὸς τοῦ θαλάμου εὐρέθη σκελετὸς ἐνήλικος εἰς στάσιν συνεσταλμένην καὶ δύο ἀγγεῖα παρ' αὐτόν. *Hesperia* 1936, 20-21. *BCH* 1949, 114. *RE* XXII 2, 1388. Ἐν *Hesperia* 1952, 104 ἡ ταφή μνημονεύεται ὡς ME.

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΩΝ ΝΕΟΛΙΘΙΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

Ἄν καὶ τὰ παρατεθέντα δεδομένα δὲν εἶναι λίαν ἄφθονα εἶναι πάντως ἐπαρκῆ, ἵνα παρὰσχουν γενικὴν τινα ἰδέαν περὶ τοῦ εἶδους τῶν τάφων καὶ τῶν ταφικῶν ἐθίμων τῶν νεολιθικῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ ἐπὶ πλέον ἀποδεικνύουν ὅτι ἤδη ἀπὸ τῶν Νεολιθικῶν χρόνων οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς ἐλάμβανον πρόνοιαν διὰ τοὺς νεκροὺς των καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπίστευον εἰς μεταθανάτιον ὑπαρξιν τῶν νεκρῶν ἂν μὴ εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς τούτων.

Ἀπὸ ἀπόψεως κατασκευῆς τῶν τάφων τὰ εὑρεθέντα λείψανα ταφῶν δύνανται νὰ ταξινομηθοῦν εἰς τὰς ἐπομένους ομάδας:

α) Ταφὰς ἐντὸς σπηλαίων ὡς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀσταχοῦ καὶ τοῦ Μαρθῶνος. Ὅμοιοι ταφαὶ ἐντὸς σπηλαίων ἔχουν γνωσθῇ ἐκ Προσύμνης ἐν Πελοποννήσῳ (Π-Π 134-135), ἐκ τῆς Κεντρικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ ἐκ τῆς Κρήτης (CHILDE, Dawn, 1950, Index «Burials in caves». PENDLEBURY, Ar. Cr. (1939), 47, 60, 65 τῆς ΠΜ περιόδου).

β) Ταφὰς ἐντὸς μικρῶν λάκκων ἐσκαμμένων εἰς τὸ στερεὸν ἔδαφος ὡς εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς Ἑλατείας (II, 1-2), Ἀγίας Μαρίνης ἐνδεχομένως (IV) καὶ Χαιρωνείας (V, 4). Ὁ τύπος οὗτος εἶναι ὁ συνηθέστερος τύπος καὶ κατὰ τὴν ἐπακολουθοῦσαν περίοδον καὶ κατὰ τὰς ἐπομένους περιόδους καὶ εἶναι ὁ περισσότερον διαδεδομένος τύπος προϊστορικοῦ τάφου.

γ) Ταφὰς εἰς φρεατοσχῆμους τάφους ἐντὸς θαλάμου προσιτοῦ ἐκ καθέτου λάκκου ὡς τὸ μεμονωμένον παράδειγμα ἐκ τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν (VII, 2). Ὅμοιοι τάφοι ἔχουν γνωσθῇ ἐκ τῆς ΠΕ Εὐβοίας παρὰ τὴν Μάνικαν (κατωτέρω Κεφ. II, Β VII), ἐκ Κορίνθου (Π-Π 220) καὶ ἐκ Κύπρου.

Ὡς περίεργος τύπος ταφῆς δύνανται νὰ μνημονευθοῦν οἱ τρεῖς σκελετοὶ ἐκ τῶν παρὰ τὴν Κλεψύδραν φρεάτων κατὰ τὴν ΒΔ. κλιτὸν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν (VII, 1) ἀνακαλοῦντες εἰς τὴν μνήμην ἀναλόγους ταφὰς ἐκ ΠΕ φρέατος παρὰ τὸν Μύλον τοῦ Χελιώτου (Π-Π 220).

Τέλος αἱ μνημονευόμεναι καύσεις τῶν νεκρῶν ὑπὸ τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ εἰς Χαιρώνειαν (V, 1-2) πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς ἀμφίβολα δεδομένα, ἂν καὶ ἀνάλογον καὶ εἶναι ἀναφέρει ὁ C. W. BLEGEN ἐκ Προσύμνης ἐν Πελοποννήσῳ (Π-Π 134-135).

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τοποθετήσεως τοῦ νεκροῦ ἐν τῷ τάφῳ ἡ μόνη βεβαιωμένη στάσις εἶναι ἡ συνεσταλμένη, καθ' ἣν ὁ νεκρὸς ἀπετίθετο ἐντὸς τοῦ τάφου ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἢ τῆς ράχεως μετὰ τῶν σκελῶν συνεσταλμένων καὶ τῶν χειρῶν ἐπὶ τοῦ στήθους ἢ τοῦ προσώπου. Νεκροὶ εἰς συνεσταλμένην στάσιν εὑρέθησαν εἰς Ἑλλάτειαν (II, 1), Χαιρώνειαν (V, 4) καὶ Ἀθήνας (VII, 2).

Κτερίσματα ἐξ ὅλων τῶν παρατεθεισῶν περιπτώσεων ἀνεφέρθησαν μόνον ἐκ τοῦ θαλαμοειδοῦς μετὰ καθέτου δρόμου τάφου τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν, ὅστις ὅμως ἔχει χρονολογηθῆ καὶ εἰς ΜΕ χρόνους ὡς παρετηρήθη. Ὡς δείγματα πιθανῆς λατρείας δύνανται νὰ θεωρηθοῦν τὸ 5 μ. παχὺ στρῶμα καὶ τὰ κεκαυμένα ὁστᾶ ζώων ἐκ μιᾶς ταφῆς παρὰ τὴν Ἑλάτειαν (II, 2), ἄλλα ἵχνη πυρᾶς ἐκ τῶν οἰκισμῶν τῆς Ἑλατείας, Μάνεσι, Χαιρωνείας καὶ Ἀγίας Μαρίνης, ἅτινα ἤγαγον τὸν ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΝ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ προϊστορικαὶ ἐπιχώσεις τῶν θέσεων προῆλθον ἐκ πυρῶν θυσιῶν ἐπὶ νεκρῶν, καὶ τὰ ὁστᾶ ζώων, ἅτινα συνώδευον τὰς ταφάς εἰς τὰ φρέατα παρὰ τὴν Κλεψύδραν ἐπὶ τῆς ΒΔ. κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν (Hesperia 1938, 336).

Τὰ νεολιθικὰ δεδομένα περὶ τοῦ τρόπου κατασκευῆς τῶν τάφων καὶ τῶν ἐθίμων τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι δὲν εἶναι ἄφθονα, ἐν τούτοις ἡ γενικὴ ἰδέα, ἣν παρέχουν περὶ τῶν ταφικῶν ἐθίμων τῆς περιοχῆς κατὰ τὴν Νεολιθικὴν περίοδον, ὀλίγον τροποποιεῖται ἐκ τῶν δεδομένων τῶν περιόδων τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ, αἵτινες ἐπακολουθοῦν, ὡς θὰ δειχθῇ καὶ κατωτέρω.

Γ. ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ

Ἡ κεραμικὴ ἐθεωρήθη πάντοτε ἰδιαιτέρας σημασίας δεδομένον διὰ τὴν μελέτην τῆς βαθμιαίας ἐξελίξεως ἢ τῆς ἀποτόμου μεταβολῆς τοῦ χαρακτῆρος τοῦ πολιτισμοῦ τῶν διαφόρων προϊστορικῶν θέσεων. Ἡ βαθμιαία π.χ. ἐξέλιξις ἢ ἡ ἀπότομος μεταβολὴ τῶν σχημάτων καὶ τῆς κοσμήσεως τῶν ἀγγείων ἐνὸς στρώματος προϊστορικῆς ἐπιχώσεως ἐν τῷ συνόλῳ τῶν ἢ ἐν ταῖς λεπτομερείαις, ὡς πρὸς τὴν διαμόρφωσιν δῆλον ὅτι τῆς βάσεως, τῆς κοιλίας, τοῦ λαιμοῦ ἢ τῆς λαβῆς τῶν ἀγγείων, ἢ ὡς πρὸς τὴν μορφήν, τὴν σύνταξιν ἢ τὰ χρώματα τῶν σχεδίων τῆς κοσμήσεως, δυνατόν νὰ μαρτυροῦν ἀναλόγους βαθμιαίας ἐξελίξεις ἢ ἀποτόμους μεταβολὰς τοῦ ὅλου χαρακτῆρος τοῦ πολιτισμοῦ τῆς θέσεως, αἵτινες δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παρακολουθηθοῦν ἐπὶ τῶν δεδομένων τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς, τῶν Ταφῶν καὶ τῶν Μικρῶν Εὐρημάτων, ριζικαὶ δὲ μεταβολαὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ πολιτισμοῦ ὅλων τῶν θέσεων μιᾶς περιοχῆς ἐνδέχεται νὰ ἔχουν σημασίαν ἐπὶ τῆς ἐθνολογικῆς συστάσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς ταύτης κατὰ τὴν ὑπὸ μελέτην περίοδον. Τέλος συσχετίσεις, παραλληλισμοὶ καὶ ταυτίσεις παρεμφερῶν ἢ ὁμοίων κεραμικῶν δεδομένων προερχομένων ἐκ διαφόρων θέσεων δύνανται νὰ θεωρῶνται πλέον ἀσφαλεῖς παρὰ ἀνάλογοι συσχετίσεις δεδομένων τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς, τῶν Ταφῶν καὶ τῶν Μικρῶν Εὐρημάτων, πρὸς διαπίστωσιν ἐμπορικῶν ἐπικοινωνιῶν ἢ ἄλλων ἐπιρροῶν μεταξὺ τῶν οἰκισμῶν διαφόρων περιοχῶν.

Ἡ προϊστορικὴ κεραμικὴ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐν τῷ συνόλῳ τῆς θεωρουμένη, χωρὶς νὰ στερεῇται τῶν ἰδιαιτέρων τοπικῶν αὐτῆς γνωρισμάτων κατὰ περιοχὰς καὶ τῶν στενῶν ἀναμφισβητήτων δεσμῶν πρὸς τὴν Θεσσαλικὴν κεραμικὴν, φαίνεται πλέον συγγενὴς πρὸς τὰ κεραμικὰ προϊόντα τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν Κυκλάδων μᾶλλον παρὰ πρὸς τὰ ἀντίστοιχα προϊόντα τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ Βορρᾶ, ἡ δὲ συγγένεια αὕτη πλέον ἀσθενὴς κατὰ τὴν Νεολιθικὴν Ἑποχὴν καθίσταται στενοτέρα κατὰ τὰς περιόδους τῆς Ἑποχῆς τοῦ Χαλκοῦ, πολλὰ κεραμικὰ προϊόντα τῶν ὁποίων δὲν διακρίνονται τῶν πελοποννησιακῶν.

Κατὰ ταῦτα ἐν τοῖς ἐπομένοις, προκειμένου νὰ παρατεθοῦν τὰ κεραμικὰ δεδομένα τῶν διαφόρων θέσεων τῆς κεντρικῆς Ἑλλάδος, διὰ μὲν τὴν Νεολιθικὴν περίοδον παρέχεται ἐν ἀρχῇ σύντομος εἰσαγωγικὴ ταξινόμησης καὶ συσχετισμὸς τῶν κυριωτέρων κεραμικῶν κατηγοριῶν τῆς Στερεᾶς πρὸς τὰς ἀντιστοιχοὺς κατηγορίας τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ εἰτα παρέχονται τὰ δεδομένα τῶν θέσεων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ταξινομήσεως ταύ-

της, προκειμένου ὅμως διὰ τὰ δεδομένα τῆς κεραμικῆς τῶν περιόδων τοῦ Χαλκοῦ ταῦτα παρατίθενται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κατηγοριῶν καὶ τῆς ταξινομήσεως τῶν κεραμικῶν δεδομένων τοῦ Κοράκου (Π-Π 226-229, 354-360, 485-490).

Ι. ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΙΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ἡ ὀριστικὴ ταξινόμησις, ὁ συσχετισμὸς καὶ ἡ χρονολόγησις τῆς νεολιθικῆς κεραμικῆς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καθυπὸ τὴν καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν κεραμικὴν τῆς ἐπακολουθοῦσης ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ θὰ ᾔτο δυνατόν διὰ τῆς ἀνασκαφῆς, κατὰ τὰς συγχρόνους ἀντιλήψεις τῆς ἀνασκαφικῆς ἀρχαιολογίας, μιᾶς προϊστορικῆς θέσεως τῆς περιοχῆς κατοικουμένης συνεχῶς ἀπὸ τῶν πρώτων Νεολιθικῶν μέχρι τῶν ἐσχάτων ὙΕ χρόνων, ἀλλὰ τοιαύτη ἀνασκαφὴ μέχρι σήμερον ἐλλεῖπει.

Ἡ σημαντικωτάτη θέσις τῆς Ἀγίας Μαρίνης, εἰς ἣν ἀντεπροσωπεύοντο πᾶσαι αἱ προϊστορικαὶ περίοδοι, ἀνεσκάφη εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν δὲν διετίθετο ἡ ἀπαιτουμένη ἀνασκαφικὴ πεῖρα καὶ θέσεις, ὡς ἡ Εὐτρησις, ἡ Ἑλλάτεια καὶ ἡ Νέα Μάκρη, προσφάτως ἐπανεξετασθεῖσαι ἢ ἀνασκαφεῖσαι ἐξ ὑπαρχῆς, δὲν ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ δεδομένων ἐπαρκῶς καθ' ὅλας τὰς προϊστορικὰς περιόδους. Ἡ ταξινόμησις κατὰ ταῦτα τῶν νεολιθικῶν κεραμικῶν προϊόντων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος πρέπει νὰ βασισθῇ ἐπὶ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν στρωματογραφικῶν παρατηρήσεων τῶν διαφόρων ἐρευνητῶν εἰς τὰς νεολιθικὰς ἐπιχώσεις τῶν ἀνασκαφιστῶν θέσεων τῆς περιοχῆς, ἀλλ' αἱ παρατηρήσεις αὗται καὶ ἐνδεχομένως ἡ νεολιθικὴ στρωματογραφία τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος διαφέρουν ἀπὸ θέσεως εἰς θέσιν.

Ἡ διάκρισις τῆς νεολιθικῆς κεραμικῆς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, κατὰ τὸ πρότυπον τῆς ταξινομήσεως τῆς νεολιθικῆς κεραμικῆς τῆς Θεσσαλίας ὑπὸ τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ, εἰς δύο βασικὰς ομάδας, Α. Ἀρχαιοτέραν καὶ Β. Νεωτέραν, δικαιολογεῖται στρωματογραφικῶς μόνον εἰς Νέαν Μάκρην, κατὰ τὰς ὑπαρχούσας πληροφορίας (ΑΜ 1956, 3, 6-24). Εἰς Ἀθήνας Ἀρχαιοτέρα καὶ Νεωτέρα Νεολιθικὴ κεραμικὴ, κατὰ τὴν ταξινόμησιν τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ, εὐρίσκονται ἀναμεμειγμένα εἰς στρώματα ἀναμφισβητήτως μὴ κινηθέντα μεταγενεστέρως (Annuario 1930-31, 411-491. JdI 1950-51, 33-35) καὶ εἰς Ἑλλάτειαν ὁ S. S. WEINBERG ταξινομεῖ τὴν κεραμικὴν εἰς τρεῖς φάσεις ἢ ομάδας, Ἀρχαιοτάτην, εἰς ἣν κατατάσσει τὰ μονόχρωμα ἀγγεῖα, ὡς τὰ τῆς πελοποννησιακῆς ομάδος Α 1 α-δ, τὰ συναντώμενα κατὰ τὸ κατώτερον, ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους ἀκολουθοῦν, μέτρον τῆς προϊστορικῆς ἐπιχώσεως τῆς Ἑλλάτειας, Δευτέραν φάσιν, ἡ ἀρχὴ τῆς ὁποίας δηλοῦται στρωματογραφικῶς διὰ τῆς πρώτης παρουσίας τῆς γραπτῆς κεραμικῆς τῆς ομάδος Α 3 τῆς Θεσσα-

λίας και τῆς Πελοποννήσου και τὸ τέλος τῆς ὁποίας χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς Urfirnis κεραμικῆς, και Ὑστέραν Νεολιθικὴν χαρακτηριζομένην ὑπὸ τῶν πολυχρώμων και ἀμαυροχρώμων νεολιθικῶν ἀγγείων (Hesperia 1962, 167-200) ἀλλὰ τὴν ταξινόμησιν ταύτην δὲν διατηρεῖ ὁ S. S. WEINBERG ἐν САН (τόμ. I κεφ. 10), ὅπου ἡ πρώτη παρουσία τῆς γραπτῆς κεραμικῆς ἀποδίδεται εἰς τὴν μέσσην φάσιν τῆς ἀρχαιοτέρας ἐκ τῶν τριῶν περιόδων, εἰς ἃς διαιρεῖται ἡ Νεολιθικὴ ἐποχὴ ὑπὸ τοῦτου. (Ἰδὲ και ΜΥΛΩΝΑΝ, Νεολ. Ἑπ., 50, 61, 66-67 και Π-Π σ. 141 ὑποσημ. 2.)

Κατὰ ταῦτα δυνάμεθα νὰ ταξινομήσωμεν τὴν νεολιθικὴν κεραμικὴν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πελοποννησιακῆς, πρὸς ἣν ὁμοιάζει περισσότερο, ὡς ἔπεται:

Α. ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΑ ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ

1. Ἀκόσμητος Κεραμική.

α) Ἀγγεῖα ἐρυθροπὰ μονόχρωμα ἢ ποικιλοῦσης χροιάς. (Ἀρχαιότερα Νεολιθικὴ Κεραμικὴ κατὰ τὸν S. S. WEINBERG, Hesperia 1962, 167-172.)

Ὁ πηλὸς τῶν ἀγγείων τῆς κατηγορίας εἶναι σχετικῶς καθαρὸς και τὰ τοιχώματα ἔχουν ὀπτῇ στερεά, ἡ ἀπόχρωσις ὅμως τῆς ἐπιφανείας τούτων ποικίλλει, ἀπὸ ὑπερύθρου μέχρι φαιᾶς, δι' ὅλων τῶν ἀποχρώσεων τοῦ καστανόχρου ἐνίοτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀγγείου. Ἡ κατηγορία εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὴν ἀντίστοιχον κεραμικὴν τῆς Πελοποννήσου, ὅστρακα δέ τινα τῆς κατηγορίας ταύτης δὲν ἀποκλείεται νὰ ἔχουν εἰσαχθῇ ἐκ Κορίνθου εἰς Στερεὰν Ἑλλάδα (Hesperia 1962, 169). Τὰ συνήθη σχήματα τῶν ἀγγείων τῆς κατηγορίας εἶναι σκυφοειδῆ ἡμισφαιρικὰ κύπελλα και μικρὰ ὑδρία με σφαιρικὸν κορμὸν και ὑψηλὸν λαιμόν.

Ἡ κατηγορία ἀναφέρεται ὅτι ἀπαντᾷ εἰς Ἀλάς, Ἐλάτειαν, ἐνθα ἀποτελεῖ τὸ ἀποκλειστικὸν κεραμικὸν περιεχόμενον τοῦ πρώτου ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους μέτρου τῆς ἐπιχώσεως και ἔχει χαρακτηρισθῇ ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν Ἀρχαιότερα Νεολιθικὴ ἢ Πρωτονεολιθικὴ Κεραμικὴ τῆς Στερεᾶς (Hesperia 1962, 167-172), ἀπαντᾷ ἐπίσης εἰς Ὀρχομενόν (εἰκ. 1, 1) (Orchomenos II, σ. 25-26 κατηγορία C), Νέαν Μάκρην (ΠΑΕ 1954, 116. AM 1956, 8) και Ἀθήνας (Hesperia 1940, σ. 297 εἰκ. 38), ἐνδέχεται ὅμως νὰ ἀπαντᾷ και εἰς ἄλλας θέσεις ἀν και μὴ ρητῶς κατονομαζομένη.

β) Ἀγγεῖα ἐρυθρόχρωμα μετ' ἐπιχρίσματος, παρεμφερῇ πρὸς τὴν θεσσαλικὴν κατηγορίαν Α 1 και τὴν πελοποννησιακὴν Α 1β. Ὁ πηλός, ἡ ὀπτησις και ἡ ἐπιφάνεια τῶν ἀγγείων εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὰς ἀντιστοίχους κα-

τηγορίας τῆς Θεσσαλίας καὶ Πελοποννήσου καθὼς καὶ τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων, ἡ χροιά ὅμως τῆς ἐπιφανείας ἐνίοτε εἶναι ὠχροτέρα ἐκείνων. Ἡ κατηγορία ἀναφέρεται ὅτι εὗρέθη εἰς Λιανοκλάδιον (P-T 172), Ράχες (GAMS σ. 142 ἀριθ. 477), Φουρνοσπηλιάν (Θεσσαλικά 1958, σ. 68), Ἀστακόν (BSA 1947, 179 κατηγορία ε), Ἅγιον Ἡλίαν (Ἔργον 1963, 137), Ἀλάς, Μάνεσι ἐνδεχομένως (ΠΑΕ 1904, 51, 1906, 141), Πύργον, Ὀρχομενόν (Orchomenos II, σ. 26-30 κατηγορία D), Χαιρώνειαν (ΠΑΕ 1902, 57 κατηγορία B 1. AE 1908, 83-86), Θεσπιάς (Hesperia 1951, 290), Βάρκαν (AEM 1959, 285-286), Νέαν Μάκρην (ΠΑΕ 1954, 118) καὶ Ἀθήνας (Annuario 1930-31, πίν. XXVI), γενικῶς ὅμως ἡ κατηγορία δὲν εἶναι πολυάριθμος καὶ σπανιότερον συναντῶνται ἐπ' αὐτῆς πλαστικά κοσμήματα ἐκ μικρῶν ὀγκωμάτων κατὰ σειρὰς (AEM 1959, 285-286 κλπ.) ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι.

γ) Ἀγγεῖα μελανὰ μονόχρωμα. Στρωματογραφικῶς ἡ κατηγορία ἐν Ἑλατείᾳ παρουσιάζεται μετὰ τὰ πρῶτα γραπτὰ τῆς ομάδος A 3 κατωτέρω, ἣτις χαρακτηρίζει τὴν ἀρχὴν τῆς δευτέρας φάσεως τῆς Νεολιθικῆς περιόδου, καὶ συνεπῶς ἀνήκουν εἰς τὴν μέσην Νεολιθικὴν περίοδον (Hesperia 1962, 172).

Ὁ πηλὸς τῶν ἀγγείων εἶναι καθαρὸς, ὠπτημένος στερεός, καὶ τὰ τοιχώματα οὐχὶ λίαν παχέα. Ὁ πυρὴν τῶν τοιχωμάτων εἶναι συνήθως φαίος, ἀλλὰ ἡ ἐπιφάνεια τῶν ἀγγείων ἔχει ἐπιμελῶς στιλβωθῇ, ἐνίοτε καὶ ἐκ τῶν δύο ὄψεων, χωρὶς νὰ φαίνωνται ἔχνη τοῦ στιλβωτικοῦ ἐργαλείου, τὸ δὲ χρῶμα αὐτῆς εἶναι μέλαν μονόχρωμον. Μικρὰ ἡμισφαιρικά κοσμητικὰ προεξοχαί, ὡς ὀγκώματα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀγγείων τῆς κατηγορίας ταύτης, εἶναι πλέον συχνά. Συνήθη σχήματα τῆς κατηγορίας εἶναι τὰ ἡμισφαιρικά σκυφοειδῆ ἢ μετ' ἐπιπέδου βάσεως καὶ κοίλου ἢ γωνιώδους ἔξωθεν περιγράμματος κύπελλα (Orchomenos II, πίν. I, V, VI).

Ἡ κατηγορία εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὰς θεσσαλικὰς ομάδας A 5 καὶ Γ Ia1-3 ὡς καὶ τὴν πελοποννησιακὴν ομάδα A 1γ, ἔχει δὲ εὗρεθῇ λίαν ἄφθονος εἰς πλείστας θέσεις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ ἀποτελεῖ μίαν τῶν πλέον χαρακτηριστικῶν νεολιθικῶν ομάδων κεραμικῆς τῆς περιοχῆς, συναντηθεῖσα εἰς Ἀστακόν (BSA 1947, 179-180), Ἀλάς, Ἑλάτειαν (Hesperia 1962, 172), Πολυγύραν (Orchomenos I, 118. P-T 196,), Πύργον (Orchomenos I, 124. P-T 107), Ὀρχομενόν (Orchomenos II, σ. 9-25, ομάδες A-B. MATZ, Handbuch II, σ. 186 καὶ ὑποσημ. 6), Χαιρώνειαν (ΠΑΕ 1902, 57, κατηγορία B 2. AE 1908, 83-86), Χάλια (ΑΔ 1915 Παράρτ. 55-56), Θεσπιάς (Hesperia 1951, 290), Εὐτρησιν (Hesperia 1960, 131-135), Νέαν Μάκρην (εἰκ. 1, 3). (ΠΑΕ 1954, 116-118. AM 1956, 6-24) καὶ Ἀθήνας (Annuario 1930-31, πίν. XXVI).

Ἡ κατηγορία συναντᾶται ἄφθονος πρὸς Βορρᾶν εἰς Θεσσαλίαν (AM

1932, 102-123) καὶ μέχρι τῆς Σερβίας εἰς Vinča (CHILDE, Dawn, 1950, 88-90) ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀφ' ἐτέρου πρὸς Ἀνατολὰς μέχρι τῆς Κεντρικῆς Μικρᾶς Ἀσίας (SCHACHERMEYER, AEKG 1955, 126-137). Εἰς Πελοπόννησον παρουσιάζονται ἀνάλογα τοπικὰ κεραμικὰ προϊόντα καί, εἰς περιορισμένον ἀριθμόν, ἐπέισακτα ἐκ τῆς Κεντρικῆς Ἑλλάδος, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὅστρακα τῆς κατηγορίας (Π-Π 143, 147. Ἴδὲ καὶ AJA 1964, 343-348).

δ) Χονδροειδῆ ἀγγεῖα ἐνδέχεται νὰ εὑρέθησαν εἰς πλείονας θέσεις. Ρητῶς ὅμως μνημονεύονται ἐξ Ἀστακοῦ (BSA 1947, 181-182), Ἑλατείας (εἰκ. 1, 4) ἀνήκοντα εἰς τὴν μέσην καὶ νεωτέραν Νεολιθικὴν περίοδον (Hesperia 1962, 195-196, 199) καὶ ἐξ Αἰδηψοῦ (AEM 1959, 281).

ε) Ἀγγεῖα μονόχρωμα μετὰ λευκοῦ ἐπιχρίσματος. Ἡ κατηγορία ἔχει ἀναφερθῇ ἐξ Ἑλατείας (Hesperia 1962, 172-173), Χαιρωνείας (εἰκ. 1, 5), Ὀρχομενοῦ (Orchomenos II, σ. 26 πίν. XII, 4) καὶ Νέας Μάκρης (AM 1956, 14-16) παράγεται δὲ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ μελανὰ μονόχρωμα ἀγγεῖα καὶ ἀναμιμνήσκει τὴν κατηγορίαν Α 4 τῆς Θεσσαλίας.

2. Ἐγ χ ά ρ α κ τ ο ς Κ ε ρ α μ ι κ ή .

Ἡ κατηγορία δὲν εἶναι πολυάριθμος ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι, ἐκπροσωπομένη ὑπὸ μεμονωμένων ὁστράκων εἰς ὀλίγας μόνον θέσεις, καὶ ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἀντίστοιχον κατηγορίαν τῆς Ἀνατολικῆς Πελοποννήσου μᾶλλον καὶ τῆς Κιλικίας παρὰ πρὸς τὴν ἐγγράχακτον κεραμικὴν τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου ἢ τῆς Θεσσαλίας. Εἰδικώτερον δύνανται νὰ διακριθοῦν αἱ ἐπόμεναι κατηγορίαι.

α) Ἐγγάρακτα ἀγγεῖα προσομοιάζοντα πρὸς τὰ τῆς Ἀνατολικῆς Πελοποννήσου (Π-Π 143). Ὅστρακα τῆς κατηγορίας ταύτης εὑρέθησαν ἐν εἰς Ἑλάτειαν (Hesperia 1962, 171), ἐν εἰς Μάνεσι παραλληλιζόμενον πρὸς τὰ πρόωιμα κυκλαδικὰ (ΠΑΕ 1904, 51. ΑΕ 1908, σ. 87, εἰκ. 6 ἀριθ. 1 τῆς σ. 73) καὶ ἄλλα εἰς Ὀρχομενόν (εἰκ. 1, 6-8), Θεσπιάς (Hesperia 1951, 290) καὶ Μαραθῶνα (Ἔργον 1958, 19-20).

β) Ἐγγάρακτα ἀγγεῖα προσομοιάζοντα τὰ ἀντίστοιχα τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου (Π-Π 144) δὲν ἔχουν ἀναφερθῇ μέχρι σήμερον ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος.

γ) Ἐγγάρακτα ἀγγεῖα Ρυθμοῦ Νέας Μάκρης. Ἡ κατηγορία ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ σποραδικῶν ὁστράκων εὑρεθέντων εἰς Νέαν Μάκρην μόνον καὶ παραβαλλομένων ὑπὸ τοῦ ἀνασκάψαντος τὴν θέσιν πρὸς ἀνάλογον τεχνοτρο-

πίαν τῆς πρώιμου ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ τῆς Mersin τῆς Κιλικίας (ΠΑΕ 1954, 117 εἰκ. 3. AM 1956, 10-14).

Εἰς τὴν κατηγορίαν ἀνήκουν ἀνοικταὶ φιάλαι κεκοσμημέναι δι' ἐμπιέστων μᾶλλον παρὰ ἐγχράκτων, αὐστηρῶς γεωμετρικῶν, σχεδίων ἐκ τεθλασμένων γραμμῶν ἢ ρόμβων (εἰκ. 1, 9), ἅτινα πληροῦνται λευκῆς ὕλης. ΠΑΕ 1954, 117 AM 1906, 6-24. Beilage 4-7.

δ) Ἀγγεῖα μετὰ ρικνῆς ἐπιφανείας. Μετὰ τῶν ἐγχράκτων δύνανται νὰ μνημονευθοῦν καὶ τινα ὄστρακα, προερχόμενα ἐν ἐξ Ἑλατείας (Hesperia 1962, σ. 171, πίν. 53 c 10), ἐν ἐκ Θεσπιῶν (Hesperia 1951, 290) καὶ ἄλλα ἐκ Νέας Μάκρης, μετὰ ραβδώσεων ἢ κυλινδρικῶν ὀγκωμάτων καὶ στολιδώσεων (rippling) κατὰ τὸν ΘΕΟΧΑΡΗΝ. ΠΑΕ 1954, 116-118. AM 1956, 10.

ε) Ἀγγεῖα μετὰ πλαστικῆς κοσμήσεως. Μετὰ τῶν ἐγχράκτων ἐπίσης δύνανται νὰ ἀναφερθοῦν ὄστρακον μετ' ἀναγλύφου παραστάσεως ἀνθρώπινου προσώπου (εἰκ. 1, 10) ἐκ Θεσπιῶν (Hesperia 1951, 289-290, πίν. 86 A) καὶ ὄστρακα μετὰ πλαστικῆς κοσμήσεως ἐξ Ἑλατείας (Hesperia 1962, σ. 171 πίν. 53 c 7-9, d 6), Νέας Μάκρης (ΠΑΕ 1954, 116. AM 1956, 10 Beilage 8) καὶ Ἀθηνῶν (Annuario 1930-31, 436).

3. Γ ρ α π τ ῆ Κ ε ρ α μ ι κ ῆ.

α) Ἀγγεῖα μετὰ λευκῆς κοσμήσεως ἐπὶ ἐρυθρᾷ ἐπιφανείας. Ἡ κατηγορία εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὴν ἀντίστοιχον κατηγορίαν τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Πελοποννήσου ἀλλ' ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ δύο ὀστράκων ἐκ Λιανοκλαδίου (P-T 177) καὶ ἐτέρων τινῶν ἐκ Νέας Μάκρης (ΠΑΕ 1954, 118. AM 1956, σ. 16 εἰκ. 27). Μετὰ τῶν ὀστράκων τούτων δύνανται νὰ μνημονευθοῦν καὶ δύο ἀγγεῖα εὐρεθέντα παρὰ τὴν Κλειψύδραν κατὰ τὴν ΒΔ. κλιτὸν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ φέροντα κόσμησιν ἐκ λευκῶν γραμμῶν (Hesperia 1940, σ. 298 εἰκ. 39 b). Ταῦτα ὅμως δὲν εἶναι σαφὲς ἂν πρέπει νὰ ἀποδοθοῦν εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν ἢ εἰς τὴν νεωτέραν νεολιθικὴν κεραμικὴν (εἰκ. 1, 11).

β) Ἀγγεῖα μετ' ἐρυθρᾷ κοσμήσεως ἐπὶ λευκῆς ἢ ἐρυθροπῆς ἐπιφανείας. Ἡ κατηγορία εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὴν ἀντίστοιχον θεσσαλικὴν καὶ πελοποννησιακὴν ὁμάδα Α 3β, σημειοῖ τὴν ἀρχὴν τῆς δευτέρας νεολιθικῆς φάσεως ἐν τῇ ἐπιχώσει τῆς Ἑλατείας κατὰ τὸν S. S. WEINBERG καὶ εἶναι ἡ πλέον διαδεδομένη γραπτὴ κεραμικὴ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν πραγματικότητά πρόκειται περὶ τριῶν διαφόρων ποικιλιῶν τῆς αὐτῆς κατηγορίας, ἧτοι:

I. Ἀγγεῖα ὁμοιάζοντα ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν τοῦ πηλοῦ, τὰ σχήματα καὶ τὴν κόσμησιν τῆς ἐπιφανείας πρὸς τὰ ἀντίστοιχα κεραμικὰ προϊόντα τῆς Δυτικῆς Θεσσαλίας (ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Ἑπ., 15-16) καὶ τῆς Κορίνθου (L. WALKER-KOSMOPOULOS, Prehist. Inh. of Corinth I, 17, 41).

Ὁ πηλὸς τῆς κατηγορίας ἐν Ἑλατεῖα περιγράφεται ὑπὸ τοῦ S. S. WEINBERG (Hesperia 1962, 172) ὡς σπογγώδης φέρων μικροὺς λάκκους κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὸν πυρῆνα. Συνήθη σχήματα εἶναι τὰ ἡμισφαιρικά κύπελλα καὶ αἱ σφαιρικά μικρὰ μεθ' ὑψηλοῦ λαιμοῦ ὕδραιοι. Ἡ κόσμησις ἀποτελεῖται ἐκ παραλλήλων γραμμῶν, εὐθειῶν ἢ τεθλασμένων, ἐξ ἐπαλλήλων γωνιῶν, ἐκ τριγώνων πλήρων χρώματος καὶ ἐκ πλεγμάτων γραμμῶν. Ἡ βαφὴ εἶναι συνήθως πυκνῆς συστάσεως καὶ ἔχει λειανθῇ μεθ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου μετὰ τὴν ὀπτησιν.

Ἡ ποικιλία αὕτη τῆς κατηγορίας συνηντήθη εἰς Λιανοκλάδι, Ράχες, Ἀγιον Ἡλίαν, Ἑλάτειαν, Μάνεσι, Χαιρώνειαν, Θεσπιάς, Βάρκαν, Νέαν Μάκρην καὶ Ἀθήνας ἄλλ' οὐχὶ εἰς μεγάλας ποσότητας. Παραπομπαὶ εἰς τὰς σχετικὰς δημοσιεύσεις παρέχονται μετὰ τῶν δεδομένων ἐκάστης θέσεως κατωτέρω.

II. Ἀγγεῖα τοῦ ρυθμοῦ Χαιρωνείας. Ἡ κατηγορία αὕτη εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς Κεντρικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ ἔχει εὐρεθῇ εἰς τὰς περισσοτέρας θέσεις αὐτῆς εἰς μεγάλην ποσότητα.

Ὁ πηλὸς τῶν ἀγγείων δὲν εἶναι καθαρὸς πάντοτε οὐδὲ καλῶς ὀπτημένος, ἡ ἐπιφάνεια ὅμως τῶν ἀγγείων καλύπτεται ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ λευκοῦ ἢ λευκοκιτρίνου ἐπιχρίσματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχουν γραφῇ γραμμικὰ κοσμήματα διὰ λαμπροῦ ἐρυθροῦ χρώματος.

Συνήθη σχήματα ἀγγείων τῆς κατηγορίας εἶναι σκυφοειδῆ μετ' ἀπεστρογγυλωμένου πυθμένος κύπελλα (εἰκ. 1, 12) καὶ ἀγγεῖα μετὰ σφαιρικοῦ κορμοῦ (εἰκ. 1, 13), ὀρθίου λαιμοῦ καὶ ἐπιπέδου ταπεινῆς βάσεως (ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Ἑπ., εἰκ. 57-61). Τὰ σχέδια τῆς κοσμήσεως συνίστανται ἐκ συστημάτων 8-12 παραλλήλων γραμμῶν, περιβαλλομένων ὑπὸ παχυτέρων ἐξωτερικῶν καὶ θλωμένων καθ' ἀπλᾶς ἀμβλείας γωνίας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου, ἢ ἐκ διπλῶν συστημάτων τοιούτων γραμμῶν, θλωμένων ἀντιθετικῶς, ὥστε νὰ σχηματίζουν ρόμβους διὰ τῶν ἀντιθέτων κορυφῶν τῶν γραμμῶν καὶ πλέγματα γραμμῶν κατὰ τὰ σημεῖα τομῆς τῶν γραμμῶν τούτων, ἐκ παχειῶν γραμμῶν σχηματιζουσῶν ρόμβους, ἐξ ἐρυθρῶν καὶ ἀβαφῶν τριγώνων, ἐκ βοστρυχοειδῶν κυματιστῶν γραμμῶν καὶ ἐκ ρόμβων πλήρων πλεγμάτων γραμμῶν. ΠΑΕ 1902, 56-57. ΑΕ 1908, 89-90 ὁμὰς 4. Ρ-Τ 197-201. ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Ἑπ., 54-56 ὁμὰς 2 α-ε.

Ἀγγεῖα τῆς κατηγορίας ταύτης, πλὴν τῆς Χαιρωνείας, ἐξ ἧς ἡ ποικιλία αὕτη ἔλαβε τὸ ὄνομά της, ἔχουν εὐρεθῇ ἐν ἀφθονίᾳ εἰς Λιανοκλάδι, Ἑλάτειαν, Ἀγίαν Μαρίναν, Ὀρχομενόν, Πολυγύραν, Πύργον.

III. Ἀγγεῖα τοῦ ρυθμοῦ Λιανοκλάδιου. Ἡ κατηγορία αὕτη εὐρέθῃ ἄφθονος εἰς Λιανοκλάδι, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομά της, καὶ εἰς μικρὰν ποσότητα εἰς Τσαγγλὶ τῆς Θεσσαλίας (P-T κατηγορία A 3δ σ. 14-15, 99, 172, 177. AEKG 1955, 79).

Ὁ πηλὸς τῆς κατηγορίας εἶναι μᾶλλον καθαρὸς καὶ καλῶς ὠπτημένος. Ἡ ἐπιφάνεια τῶν ἀγγείων ἔχει ἀρχικῶς καλυφθῇ διὰ λευκοῦ ἐπιχρίσματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχει ἐπιτεθῇ ρόδινον ἐπίχρυσμα καλύπτον ἐν ἀρχῇ ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου. Εἶτα εἴτε δι' ἀποσπογγίσεως τοῦ νωποῦ ἔτι ροδίνου ἐπιχρίσματος πρὸ τῆς ὀπτήσεως τοῦ ἀγγείου, εἴτε δι' ἀποξέσεως τοῦ χρώματος μετὰ τὴν ὀπτήσιν σχηματίζονται ἐπὶ τοῦ ἀγγείου ζῶναι καμπύλων γραμμῶν, τεθλασμένοι γραμμαὶ καὶ κιγκλιδωτὰ κοσμήματα, διὰ μέσου τῶν ὁποίων φαίνεται τὸ ἀρχικὸν λευκὸν ἐπίχρυσμα τῆς ἐπιφανείας (εἰκ. 1, 14).

Συνήθῃ σχήματα τῆς κατηγορίας εἶναι σφαιρικὰ καὶ κωδωνόσχημα μετ' εὐρέος λαιμοῦ κύπελλα, φιάλαι καὶ ραμφόστομοι ὑδρίαι (P-T 172-177. ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Ἑπ., 49-50). Ἡ κατηγορία δὲν ἔχει ἀναφερθῇ ἐξ ἄλλης θέσεως τῆς Στερεᾶς Ελλάδος.

γ. Ἀγγεῖα μετὰ μελανοχρώμου κοσμήσεως ἐπὶ ἐρυθρωπῆς ἐπιφανείας. Ἡ κατηγορία εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὴν ἀντίστοιχον κατηγορίαν τῆς Πελοποννήσου (Π-Π 140-141) καὶ δὲν ἔχει στρωματογραφικῶς διασαφηθῇ ἂν ἀποτελῇ ἰδιαιτέραν ὁμάδα ἢ εἶναι ἡ αὕτη πρὸς τὴν μετὰ τῆς νεωτέρας νεολιθικῆς κεραμικῆς περιγραφομένην κατωτέρω κατηγορίαν Β 3α. Ἀγγεῖα τῆς κατηγορίας ταύτης ἔχουν εὐρεθῇ εἰς Κρουονέριον (BSA 1931-32, 238 εἰκ. 19 ἀριθ. 8, 9, 13, 1947, 171), Ἀγίαν Μαρίναν (ΠΑΕ 1911, 206, 209), Χαιρώνειαν (εἰκ. 1, 15) (ΠΑΕ 1904, 45. ΑΕ 1908, 91).

Β. ΝΕΩΤΕΡΑ ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ

1. Ἀκόσμητος Κεραμική.

α) Ἀγγεῖα μονόχρωμα ἐρυθρά, χονδροειδοῦς κατασκευῆς, ἀναφέρονται κατωτέρω ἐκ Γιάλτρων (BSA 1966, σ. 38 ὑποσημ. 24), Βάρκας (ΑΕΜ 1959, 286 - 288) καὶ Ἀθηνῶν (εἰκ. 1, 16-17) (ΠΑΕ 1951, 101-103).

β) Ἀγγεῖα νεολιθικὰ στιλπνόχρωμα (Neolithic Urfirnis). Ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν τοῦ πηλοῦ, τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων καὶ τὴν περιποίησιν τῆς ἐπιφανείας τὰ ἀγγεῖα τῆς κατηγορίας εἶναι παρεμφερῆ πρὸς τὴν ἀντίστοιχον ὁμάδα τῆς Πελοποννήσου (Π-Π 146-147).

Ἡ κατηγορία τῶν ἀγγείων τούτων εὐρέθῃ εἰς Ἐλάτειαν (εἰκ. 1, 18) (Hesperia 1962, 179 - 182), Ὀρχομενόν (Orchomenos II, σ. 31 κατηγορία Β),

Εϋτρησιν (Hesperia 1960, 131 - 134), Γιάλτρα (BSA 1966, σ. 38 ύποσημ. 24), Ροβιές (BSA 1966, σ. 48 ύποσημ. 47 - 48), Λίμνην (BSA 1966, σ. 49 - 50 ύποσημ. 52 - 53), Βάρκαν (AEM 1959, 286 - 288), Νέαν Μάκρην (ΠΑΕ 1954, 118-119. AM 1956, 20), 'Αθήνας (Annuario 1930-31, 248. BSA 1958-59, 292) καὶ Πούσι Καλογέρι παρὰ τὴν Βραυρῶνα (AEM 1959, σ. 278 ύποσημ. 14. AM 1956, σ. 20 ύποσημ. 26), ἀλλὰ γενικῶς δὲν εἶναι τόσον πολυάριθμος κατηγορία ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ὡς ἐν Πελοποννήσῳ καί, ἐνῶ εἰς τὴν Πελοπόννησον σημειοῖ ἐν τῇ ἐπιχώσει τὴν ἀρχὴν τῆς μέσης Νεολιθικῆς περιόδου, ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ἀνήκει πρὸς τὸ τέλος τῆς μέσης Νεολιθικῆς περιόδου κατὰ τὸν S. S. WEINBERG (Hesperia 1962, 167-172). Ἴδὲ καὶ Orchomenos II, σ. 31 - 35. AM 1956, 20.

γ) Ἀγγεῖα μελανὰ μονόχρωμα. Στρωματογραφικῶς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως τεχνικῆς καὶ σχημάτων τῶν ἀγγείων ἡ κατηγορία ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν πληροφοριῶν δυσκόλως δύναται νὰ διακριθῇ τῶν ἀντιστοιχῶν ἀγγείων τῆς κατηγορίας Α 1γ τῆς Ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς περιόδου. Ἐκ τῶν νεωτέρων νεολιθικῶν στρωμάτων μνημονεύονται μελανὰ μονόχρωμα ἀγγεῖα ἐξ Ἑλατείας (Hesperia 1962, 186-190, 198-199), Ὁρχομενοῦ (MATZ, Handbuch II, 186 ύποσημ. 6), Χαλίων (ΑΔ 1915 Παράρτ. 55-56), Εϋτρήσεως (Eutresis, 76-77. Hesperia 1960, 131-135), Πολιτικῶν (BSA 1966, σ. 52 ύποσημ. 57), ἐνδεχομένως ἐκ Βάρκας (AEM 1959, 289-291), ἐξ Ἑρετρίας (BSA 1966, σ. 63 ύποσημ. 86), Δύστου (BSA 1966, σ. 76 ύποσημ. 128), Νέας Μάκρης (εἰκ. 1, 19) (AM 1956, 18) καὶ Ἀθηνῶν (Hesperia 1938, σ. 335 εἰκ. 17. ΠΑΕ 1951, 100-101).

δ) Ἀγγεῖα φαιὰ μονόχρωμα. Ἡ κατηγορία εἶναι ἀπαράλλακτος πρὸς τὴν ἀντίστοιχον πελοποννησιακὴν (Π-Π 148) καὶ ἔχει εὔρεθῇ εἰς Ἀστακόν (BSA 1947 179), Ἑλάτειαν (εἰκ. 1, 20) (Hesperia 1962, 186-190, 198-199), Βάρκαν (AEM 1959, 289-291) καὶ Νέαν Μάκρην (AM 1956, 20-22).

ε) Χονδροειδῆ ἀγγεῖα τῆς Νεωτέρας Νεολιθικῆς περιόδου ἔχουν ἀναφερθῇ ἐκ Νέας Μάκρης (AM 1956, 16-18) καὶ Κοκκινιάς (ΠΑΕ 1951, 107-113).

2. Ἐγγάρακτος Κεραμική.

Ἐγγάρακτα ὄστρακα τῆς Νεωτέρας Νεολιθικῆς περιόδου ὀλίγα ἔχουν εὔρεθῇ προερχόμενα ἐκ Καθενῶν (BSA 1966, σ. 72 ύποσημ. 110), Βάρκας (AEM 1959, 291), Δύστου (BSA 1966, σ. 76 ύποσημ. 128), Μαρθῶνος (εἰκ. 1, 21-22) (CH. ZERVOS, Naissance de la Civil. en Grèce II, σ. 499-

501 εἰκ. 834 - 838, 841-842), Νέας Μάκρης (AM 1956, σ. 24 εἰκ. 41) καὶ Ἀθηνῶν (ΠΑΕ 1951, 105, 111-113 εἰκ. 26-27).

3. Γραπτὴ Κεραμική.

α) Ἀγγεῖα μετὰ μελανοχρώμου κοσμήσεως ἐπὶ ἀνοικτοχρώμου ἐπιφανείας. Ἡ κατηγορία δὲν περιγράφεται λεπτομερῶς ἀλλὰ φαίνεται παρεμφερὲς πρὸς τὴν ἀντίστοιχον πελοποννησιακὴν κατηγορίαν (Π-Π 149-150) καὶ τόσον ἐν Πελοποννήσῳ ὅσον καὶ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι δὲν ἔχει διευκρινηθῇ ἂν αὕτη εἶναι ἀπλῶς συγγενὴς πρὸς τὴν κατηγορίαν Α 3γ ἢ πράγματι πρόκειται περὶ τῆς αὐτῆς κατηγορίας. Ὅστρακα αὐτῆς ἔχουν εὑρεθῇ εἰς Λιανοκλάδι (P-T 177), Φουρνοσπηλιάν (Θεσσαλικά 1958, σ. 68-69 εἰκ. 4), Ἑλάτειαν (Hesperia, 1962, 197-198), Ὀρχομενόν (Orchomenos II, σ. 38-44 κατηγορία G), Εὔτερησιν (Eutresis, 77. Hesperia 1960, 131-135), Βάρκαν (AEM 1959, 286-289), Βασιλικά (BSA 1966, σ. 42 ὑποσημ. 34), Ἀμάρυνθον (BSA 1966, σ. 65 ὑποσημ. 92), Μαραθῶνα (εἰκ. 1, 24). (Ἔργον 1958, 19-20), Νέαν Μάκρην (AM 1956, 22) καὶ Ἀθήνας (Annuario 1930-31, 444-446 πίν. XXVII O - T). Εἰς Ἑλάτειαν στρωματογραφικῶς ἡ κατηγορία ἀνήκει εἰς τὴν τελευταίαν ἐκ τῶν τριῶν φάσεων εἰς ἃς διαιρεῖται ἡ νεολιθικὴ κεραμικὴ τῆς θέσεως (Hesperia 1962, 196 - 198).

β) Ἀγγεῖα γραπτὰ νεολιθικὰ στιλπνόχρωμα (Neolithic Patterned Urfinis).

Ἡ κατηγορία εἶναι γνωστὴ ἐκ τῆς Πελοποννήσου (Π-Π 150-151), ὅπου συναντᾶται ἀφθονωτάτη εἰς πολλὰς θέσεις. Ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι δὲν εἶναι τόσον πολυάριθμος, ἡ δὲ κόσμησις ὡς ἐν Πελοποννήσῳ ἔχει ἐκτελεσθῇ καὶ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι κατὰ δύο τρόπους:

I. Στιλπνόχρωμα Urfinis κοσμήματα ἔχουν γραφῇ ἐπὶ τῆς φυσικῆς ἐπιφανείας τῶν ἀγγείων. Ὅστρακα τῆς τεχνοτροπίας ταύτης ἔχουν εὑρεθῇ εἰς Ἑλάτειαν (Hesperia 1962, 182-186), Ὀρχομενόν (εἰκ. 1, 25). (Orchomenos II, σ. 31-35 κατηγορία E), Εὔτερησιν (Hesperia 1960, 121-135), Βάρκαν (AEM 1959, 286) καὶ Νέαν Μάκρην (AM 1956, σ. 20 εἰκ. 32).

II. Ἀμαυρόχρωμος μελανὴ κόσμησις ἔχει γραφῇ ἐπὶ τῆς δι' ἐρυθρᾶς Urfinis βαφῆς κεκαλυμμένης ἐπιφανείας τῶν ἀγγείων. Ἡ κατηγορία ἔχει ἀναφερθῇ ἐξ Ἑλατείας (Hesperia 1962, 182-186).

γ) Ἀγγεῖα πολύχρωμα. Ἡ κατηγορία εἶναι πλέον πολυάριθμος ἢ ἡ προηγουμένη, ἂν καὶ εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις τὰ εὐρήματα περιορίζονται εἰς ὅστρακα μόνον, ὁμοιάζει δὲ αὕτη περισσότερον πρὸς τὴν θεσσαλικὴν κατηγορίαν Β 3δ παρὰ πρὸς τὴν ἀντίστοιχον πελοποννησιακὴν Β 3γ καὶ στρωματογραφικῶς ἐν Ἑλατεῖᾳ συναντᾶται εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς Νεολιθι-

κῆς Ἐποχῆς (Hesperia 1962, 196-198). Ἡ κόσμησις ἐνίοτε παρουσιάζει περισσοτέρας ποικιλίας, ὥστε εἰς Ἀστακὸν ἡ κατηγορία διακρίνεται εἰς τέσσαρας μικροτέρας ομάδας.

Πολύχρωμα ἀγγεῖα ἔχουν ἀναφερθῇ ἐκ Λιανοκλαδίου (P-T 177), Ἀστακοῦ (εἰκ. 1, 26) (BSA 1947, 170-178), Ἀλῶν (ιδὲ δεδομένα κατωτέρω), Ἐλατείας (Hesperia 1962, 198), Ἀγίας Μαρίνης (ΠΑΕ 1911, 208, 209. ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Ἐπ., 61), Χαιρωνείας (ΑΕ 1908, 91-92), Ὀρχομενοῦ (Orchomenos II. 38-39 κατηγορία G), Εὐτρήσεως (Hesperia 1960, 131-135. Eutresis, 77), Βάρκας (ΑΕΜ 1959, 289) καὶ Ἀθηνῶν (Annuario 1930-31, 442-444 πίν. XXVI M).

δ) Ἀγγεῖα μελανὰ γραπτὰ. Ἡ κατηγορία καὶ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι, ὡς ἐν Πελοποννήσῳ, δὲν εἶναι πολυάριθμος καὶ δύναται νὰ διακριθῇ εἰς δύο ποικιλίας:

I. Εἰς τὴν μίαν ἐκ τούτων δύνανται νὰ καταταχθοῦν μελανὰ ὄστρακα τῆς κατηγορίας B 1γ φέροντα ἀπλᾶ γεωμετρικὰ κοσμήματα γεγραμμένα διὰ λευκοῦ χρώματος πρὸ τῆς ὀπτήσεως ἢ μετ' αὐτὴν εἰς τινὰς περιπτώσεις. Τοιαῦτα ὄστρακα εὐρέθησαν εἰς Ἐλάτειαν (Hesperia 1962, σ. 188 πίν. 62 a 2-5), Μαραθῶνα (εἰκ. 1, 27), Κοκκινιὰν καὶ τινὰ εἰς Ἀστακόν, ἃν καὶ εἰς τὴν τελευταίαν θέσιν ἡ λευκὴ μετὰ τὴν ὀπτησιν ἐπιτεθειμένη κόσμησις (Incrusted ware) συναντᾶται καὶ ἐπὶ ἐρυθροχρώμου ἐδάφους.

II. Εἰς τὴν δευτέραν ποικιλίαν τῆς κατηγορίας ἡ κόσμησις ἔχει ἐκτελεσθῇ δι' ἐγχαράξεως πληρουμένης λευκῆς ὕλης καὶ περιγραφομένης δι' ἐρυθροῦ χρώματος ἐνίοτε. Τὰ περισσότερα τῶν ὀστράκων τῆς ποικιλίας ταύτης ἀνήκουν εἰς ἀγγεῖα μετὰ μικρῶν ποδῶν καὶ ἔχουν εὐρεθῇ εἰς Ἐλάτειαν (εἰκ. 1, 28) καὶ Χαιρώνειαν ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι (ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Ἐπ., 53, 59 εἰκ. 58. Hesperia 1962, 190-195), εἰς Τσαγγλὶ τῆς Θεσσαλίας (P-T 199) καὶ εἰς Κόρινθον καὶ Λέρναν ἐν Πελοποννήσῳ (Π-Π 152). Μετὰ τῆς ποικιλίας ταύτης δύνανται νὰ μνημονευθοῦν ὄστρακα μετὰ γραπτῆς λευκῆς καὶ ἐρυθρᾶς κοσμήσεως ἄνευ ὅμως ἐγχαράξεως εὐρεθέντα εἰς Λιανοκλάδιον (P-T 177) καὶ εἰς Ἀστακόν, ὅπου ὅμως ἡ κόσμησις ἔχει ἐπιτεθῇ ματὰ τὴν ὀπτησιν (Incrusted ware) καὶ τὰ ὁποῖα περιγράφονται μετὰ τῶν δεδομένων τῶν θέσεων κατωτέρω.

ε) Ἀγγεῖα φαιὰ γραπτὰ. Ἡ κατηγορία ὡς ἐν Πελοποννήσῳ οὕτω καὶ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι δύναται νὰ διακριθῇ εἰς δύο μικροτέρας ομάδας:

I. Εἰς τὴν πρώτην τούτων κατατάσσονται ὄστρακα τῆς κατηγορίας B 1δ φέροντα σκοτεινοτέρου φαιοῦ χρώματος γραπτὰ κοσμήματα. Δύο τοιαῦτα ὄστρακα εὐρέθησαν εἰς Ἐλάτειαν (εἰκ. 1, 29) (Hesperia 1962, σ. 188 πίν. 62 a 6-7).

II. Εἰς τὴν δευτέραν ὁμάδα ἀνήκουν ὄστρακα τῆς κατηγορίας B 1γ μᾶλλον παρὰ τῆς κατηγορίας B 1δ φέροντα στυλβωτὴν κόσμησιν παρεμφερῇ πρὸς τὴν τῶν θεσσαλικῶν κατηγοριῶν Γ Ια2-3 καὶ τὴν πελοποννησιακὴν B 3ε II (Π-Π 152). Τοιαῦτα ὄστρακα εὐρέθησαν εἰς Ἑλλάτειαν, Ὀρχομενόν, Εὐτρησιν, Βάρκαν, Νέαν Μάκρην (εἰκ. 1, 30) καὶ Ἀθήνας περιγράφονται δὲ μετὰ τῶν δεδομένων τῶν θέσεων κατωτέρω.

Ἡ ἀναλογία εἰς ἣν ἐκάστη τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν παρουσιάζεται εἰς τὰς διαφόρους θέσεις παρέχεται ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ.

II. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Κεραμικὴν εἰς μικροτέραν ἢ μεγαλυτέραν ποσότητα παρέσχον αἱ περισσότεραι τῶν 70 θέσεων τοῦ Καταλόγου, ἀλλὰ πλεόν γνωστὰ εἶναι τὰ δεδομένα τῶν ἐπομένων 25 θέσεων:

I. ΛΙΑΝΟΚΛΑΔΙ (1).—Ἡ κεραμικὴ τῆς θέσεως ἀνήκει κυρίως εἰς τὴν Ἀρχαιοτέραν Νεολιθικὴν περίοδον (Α). Τῆς Νεωτέρας Νεολιθικῆς περιόδου (Β) ὀλίγα μόνον ὄστρακα εὐρέθησαν.

Τὰ ἐρυθρὰ μονόχρωμα ἀγγεῖα τῆς κατηγορίας Α 1 ἦσαν ἀφθονώτερα ἀλλὰ ταῦτα ἦσαν ὠχροτέρας χροῖας καὶ ἀδροτέρας τεχνικῆς παρὰ τὰ ἀντίστοιχα θεσσαλικά. Ὅστρακά τινα ἦσαν ἐρυθρωπῆς ἀποχρώσεως, ἀλλὰ ταῦτα πολλάκις δὲν ἔχουν λειανθῇ. Συνήθη σχήματα τῆς κατηγορίας ἦσαν ἀγγεῖα μετ' εὐρυχώρου κοιλίας καὶ στενοῦ λαιμοῦ, καθὼς καὶ ἀνοικτὰ κύπελλα. Ρ-Τ 171.

Ἐγχάρακτα ἀγγεῖα τῆς ὁμάδος Α 2 δὲν μνημονεύονται ἐκ τῆς θέσεως. Τὰ γραπτὰ ἀγγεῖα τῆς ὁμάδος Α 3 ἐκπροσωποῦνται λίαν ἐπαρκῶς εἰς τὰ κατώτατα στρώματα. Τὰ μετὰ λευκῆς κοσμήσεως ἀγγεῖα τῆς κατηγορίας Α 3α ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ δύο μόνον ὄστράκων. Τὰ μετ' ἐρυθρᾶς κοσμήσεως ἀγγεῖα τῆς κατηγορίας Α 3β εἶναι πολυάριθμα καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τούτων δύναται νὰ ταξινομηθῇ μετὰ τῆς κατηγορίας τῆς Χαιρωνείας καὶ τῶν δυτικῶν θεσσαλικῶν προϊόντων. Συνήθη σχήματα ἀγγείων εἶναι τὰ ἀγγεῖα μετὰ στενοῦ λαιμοῦ, τὰ κωδωνόσχημα κύπελλα μετὰ ταινιοειδῶν λαβῶν, τὰ ἀνοικτὰ κύπελλα, τὰ πινάκια ἐπὶ ποδῶν καὶ ἄλλα εὐμεγέθη ἀνοικτόστομα ἀγγεῖα.

Ἡ ποικιλία τῆς κατηγορίας Α 3β, ἡ γνωστὴ ὡς ρυθμὸς Λιανοκλαδίου, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ ἐρυθρὰ κοσμήματα τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου, σειραὶ παραλλήλων καμπυλῶν καὶ τεθλασμένων γραμμῶν ἔχουν σχηματισθῇ ἢ δι' ἀποσογγίσεως τοῦ, νωποῦ ἔτι, ροδίνου καλύμματος τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου ἢ δι' ἀποξέσεως αὐτοῦ μετὰ τὴν ἀποξήρανσίν του, ὥστε νὰ φαίνεται κάτωθεν τούτου τὸ λευκὸν ἐπίχρισμα τῆς ἐπιφανείας, καὶ ἅτινα ἔχουν χαρακτηρισθῇ ὡς κατηγορία Α 3δ τῆς Θεσσαλίας, εἶναι πολυάριθμα καὶ τὰ πλεόν χαρακτηριστικὰ ἀγγεῖα τοῦ Λιανοκλαδίου (εἰκ. 1, 14), ἐξ οὗ καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα

ή ποικιλία αὕτη τῆς κατηγορίας A 3β. Συνήθη σχήματα εἶναι κύπελλα μετὰ στενοῦ λαιμοῦ, κωδωνόσχημα κύπελλα, ἀνοικτὰ κύπελλα καὶ ραμφόστομοι ὑδρίαι. P-T 172-177.

Τῆς Νεωτέρας Νεολιθικῆς περιόδου (B) εὐρέθησαν ὀλίγα μόνον ὄστρακα, ὥς ἐλέχθη. Οὕτως ἡ κατηγορία B 3α ἐκπροσωπεῖται ἐκ δύο μόνον ὀστράκων, ἡ κατηγορία B 3γ ἐξ ἑνός. Ἐπὶ πλέον εὐρέθησαν εἰς Λιανοκλάδι δύο μικρὰ ὄστρακα τῆς θεσσαλικῆς κατηγορίας B 3ε καὶ τινὰ ἕτερα, ἐν οἷς δύο φέροντα λεπτὰ λευκὰ καὶ ἐρυθρὰ γραμμικὰ κοσμήματα, καὶ ἐν ὄστρακον μὲ ἐρυθρὰ καὶ μελανὰ κοσμήματα ἐπὶ θαμποῦ ἐρυθροῦ ἐδάφους. P-T 177.

II. Ράχες (2).—Ὅστρακα τῶν κατηγοριῶν A 1 καὶ B 3β ἀναφέρονται ἀπὸ τὴν θέσιν. JHS 1962 Arch. Rep. 31. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 142 ἀριθ. 477.

III. Πλατάνια (4).—Ἐν τῇ συλλεγείσῃ κεραμικῇ ἐκ τῆς θέσεως «ἐκπροσωποῦνται πλεῖσται κατηγορίαι περιλαμβανομένης τῆς ἀρχαιοτάτης». Antiquity 1959, 103.

IV. Φουρνοσπηλιά (5).—Ὅστρακα μελανὰ ἢ ἐρυθρὰ μονόχρωμα καὶ ἕτερα συγγενῇ πρὸς τὸν ρυθμὸν τοῦ Διμηνίου ἀναφέρονται ἐκ τῆς θέσεως. Θεσσαλικά 1958, σ. 68, 69 εἰκ. 4.

V. Ἀστακός (6).—Ἡ νεολιθικὴ κεραμικὴ τοῦ Ἀστακοῦ, παρ' ὅλον ὅτι συγγενὴς πρὸς τὴν ἀντίστοιχον κεραμικὴν τῆς Θεσσαλίας, τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἔχει ἰδιότυπον τοπικὸν χαρακτήρα, ὥστε ὑπὸ τῆς ἀνασκαφῆς τὴν θέσιν ταξινομεῖται εἰς 8 τοπικὰς ομάδας, αἱ 4 τῶν ὁποίων περιλαμβάνουν τὰ μονόχρωμα καὶ αἱ ἕτεροι 4 τὰ γραπτὰ ἀγγεῖα. Διάκρισις μεταξὺ ἀρχαιοτέρων (A) καὶ νεωτέρων (B) νεολιθικῶν κεραμικῶν προϊόντων δὲν εἶναι δυνατὴ στρωματογραφικῶς εἰς Ἀστακόν.

Τὰ μονόχρωμα ὄστρακα τοῦ Ἀστακοῦ δύνανται νὰ ταξινομηθοῦν καὶ εἰς τὰς 5 κατηγορίας τῆς μονοχρώμου κεραμικῆς τὰς παρατεθείσας ἀνωτέρω, τὰ ἐρυθρὰ ἢ ποικιλοῦσης χροιάς (A 1α), τὰ ἐρυθρὰ μετ' ἐπιχρίσματος (A 1β), τὰ μελανὰ (A 1γ), τὰ φαιὰ (B 1δ) καὶ τὰ χονδροειδῇ (A 1δ, B 1ε). BSA 1947, 179-183.

Πᾶσα ἡ γραπτὴ κεραμικὴ τοῦ Ἀστακοῦ δύναται νὰ ἐνταχθῇ εἰς τὴν κατηγορίαν B 3γ, τὴν πολυχρώμον κεραμικὴν (εἰκ. 1, 26), ἥτις περιεγράφη ἀνωτέρω. Ἡ ἀνασκάψασα τὴν θέσιν ἐν τούτοις ταξινομεῖ τὴν κατηγορίαν εἰς τέσσαρας μικροτέρας ομάδας ἀναλόγως τῆς παρασκευῆς τοῦ ἐδάφους τῆς κοσμήσεως, ἥτοι ἀγγεῖα μετὰ λευκοῦ ἐδάφους (Astakos a), ἀγγεῖα μετ'

ἐρυθροῦ ἐδάφους (Astakos b), ἀγγεῖα μεθ' ὑπολεύκου ἐδάφους (Astakos c) καὶ ἀγγεῖα φέροντα λευκὰ καὶ ὑπέρυθρα κοσμήματα γεγραμμένα μετὰ τὴν ὀπτησιν ἐπὶ τῶν ἀγγείων (Incrusted ware). Σχέδια σπειρῶν ἀπαντοῦν εἰς τρεῖς μόνον περιπτώσεις (BSA 1947, 170). Μικραὶ ἡμισφαιρικαὶ προεξοχαὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀγγείων, μάλιστα τῆς τελευταίας ἐκ τῶν τεσσάρων μνημονευθεισῶν ἀνωτέρω μικρῶν ομάδων, εἶναι συνήθη. BSA 1947, 173-178. Τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων γενικῶς δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰ γνωστὰ σχήματα τῆς Θεσσαλίας καὶ Πελοποννήσου εἰς πάσας τὰς κατηγορίας. BSA 1947, 156-183.

VI. Ἅγιος Ἡλίας (7).—Πολυάριθμα ὄστρακα ἀρίστης ποιότητος, μονόχρωμα καὶ γραπτὰ συνελέγησαν ἀπὸ τὴν θέσιν. Μεταξὺ τῶν γραπτῶν καταλέγονται ὄστρακα τῆς θεσσαλικῆς κατηγορίας A 3β καὶ τινὰ μετὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου κεκαλυμμένης δι' ὑπολεύκου ἐπιχρίσματος, ἐφ' οὗ ἔχουν γραφῇ ἐρυθρὰ κοσμήματα. Ἔργον 1963, σ. 137 εἰκ. 150.

VII. Κρυονέρι (8).—Τρία ὄστρακα μετὰ σκοτεινοχρῶμων γεωμετρικῶν κοσμημάτων ἐπὶ ὑπερύθρου ἐδάφους μνημονεύονται ἐκ τῆς θέσεως. BSA 1931-32, σ. 238 εἰκ. 19 ἀριθ. 8, 9, 13. BSA 1947, σ. 171.

VIII. Ἀλαί (10).—Ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν ἐκτίθενται 18 ἀγγεῖα καὶ μικρὰ τινὰ εὐρήματα μετὰ τὴν ἔνδειξιν ὅτι προέρχονται ἐξ Ἀλῶν, ἡ προέλευσις ὅμως πάντων τῶν ἀντικειμένων ἐκ τῆς θέσεως ἔχει ἀμφισβητηθῇ (CH. ZERVOS, Naissance de la Civil. en Gr., σ. 18) καὶ ἡ ἀνομοιογένεια τοῦ ὕλικου τῆς συλλογῆς δικαιολογεῖ τὴν ὑπόψιν ταύτην.

Εἰς τὴν κατηγορίαν A 1α, τὰ μετὰ ποικιλοῦσης χροιάς ἀγγεῖα, ἀνήκουν 8 ἡμισφαιρικὰ κύπελλα διαφόρων μεγεθῶν ἐκ τῶν ἐκτιθεμένων εὐρημάτων.

Ἡ κατηγορία A 1β, τὰ ἐρυθρὰ μονόχρωμα μετ' ἐπιχρίσματος, ἀγγεῖα, ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ τριῶν ἀγγείων, ἐνὸς βαθέος κυπέλλου μετὰ δύο λαβῶν, μιᾶς ὀριζοντίου καὶ ἐτέρας κατακορύφου, ἐνὸς ἀγγείου με σφαιρικὸν κορμόν, στενὸν λαιμόν καὶ κωνικῶς ἀνοιγμένον χεῖλος καὶ ἐνὸς μικροῦ κυπέλλου μεθ' ἡμικυκλικῆς λαβῆς ἐπὶ τοῦ χείλους συνήθους καὶ εἰς ME ἀγγεῖα.

Ἡ κατηγορία A 1γ, τὰ μελανὰ μονόχρωμα, ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ τριῶν ἡμισφαιρικῶν κυπέλλων διαφόρων μεγεθῶν καὶ ὑπὸ μιᾶς πρόχου.

Πέντε ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀγγείων εἰκονίζονται ἐν CH. ZERVOS, Naissance de la Civil. en Gr., σ. 286 εἰκ. 356-360, μετὰ τὴν παρατήρησιν ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν Νεωτέραν Νεολιθικὴν περίοδον.

Τῆς κατηγορίας A 3β ἐκτίθεται ἓν ὄστρακον ρυθμοῦ Χαιρωνείας με ἐρυθρὰ ὀδοντωτὰ κοσμήματα ἐπὶ λευκοῦ ἐδάφους.

Ἐπὶ πλέον ἐκτίθενται ἓν βαθὺ κύπελλον μετὰ πλαγίας λαβῆς θεσσαλι-

κῆς κατηγορίας Α 3ε, ἐν μικρὸν ἡμισφαιρικὸν κύπελλον, φέρον *Urfirnis* στιλπνό-
χρωμον κόσμησιν ἐξ ὁμάδων 8 κατακορύφων γραμμῶν, ὧν αἱ ἐξωτερικαὶ εἶναι
παχύτεραι, ἀνῆκον εἰς τὴν κατηγορίαν Β 3β καὶ ἐν μικρὸν κωνικὸν φιαλόσχη-
μον κύπελλον μετὰ πολυχρωμον κόσμησιν, τῆς κατηγορίας Β 3γ, συνισταμένην
ἐκ τριῶν γραμμῶν, μιᾶς ἀνοιχτοχρώμου ἐρυθρᾶς καὶ δύο καστανομελανῶν
ἐκατέρωθεν ταύτης, περιθεουσῶν ἐξωτερικῶς τὸ χεῖλος τοῦ ἀγγείου.

ΙΧ. Ἑλατεία (12).—Ἡ ἀκόσμητος κεραμικὴ τῆς ὁμάδος Α 1 ἀπο-
τελεῖ τὸ ἀποκλειστικὸν περιεχόμενον τοῦ κατωτάτου μέτρου τῆς ἐπιχώσεως
ἐν Ἑλατείᾳ. Τὸ χρῶμα τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀγγείων ποικίλλει ἀπὸ ὑπερύθρου
μέχρι φαιοῦ δι' ὅλων τῶν ἀποχρώσεων τοῦ καστανοῦ τὰ δὲ ποικιλοῦσης
χρoιᾶς ἀγγεῖα τῆς κατηγορίας Α 1α εἶναι συνήθη ἀπὸ τῶν κατωτάτων στρω-
μάτων. Μερικὰ ὀστρακὰ τούτων ἐνδέχεται νὰ ἀνήκουν εἰς εἰσηγμένα ἐκ Κο-
ρίνθου ἀγγεῖα. Συνήθη τῆς ὁμάδος σχήματα ἀγγείων εἶναι βαθέα ἡμισφαιρικὰ
κύπελλα καὶ μικραὶ ὑδρίαι μετὰ σφαιρικοῦ κορμοῦ καὶ ὑψηλοῦ κυλινδρικοῦ
λαιμοῦ. ΠΑΕ 1909, 161. ΑΕ 1908, 78, 83-86. *Archaeology* 1959, 282.
Hesperia 1962, 167-172.

Τὰ μετ' ἐστιλβωμένης ἐπιφανείας μελανὰ μονόχρωμα ἀγγεῖα (Α 1γ)
παρουσιάζονται μετὰ τὰ πρῶτα γραπτὰ καὶ ἀνήκουν εἰς τὴν Μέσην Νεολι-
θικὴν περίοδον κατὰ τὸν WEINBERG, *Hesperia* 1962, 172.

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον καὶ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ μελανὰ μονόχρω-
μα παρουσιάζονται ἐν Ἑλατείᾳ καὶ μονόχρωμα ἀγγεῖα μετὰ λευκοῦ ἐπιχρί-
σματος. *Hesperia* 1962, 172-173.

Τὰ ἐγχάρακτα ἀγγεῖα τῆς ὁμάδος Α 2 ἐκπροσωποῦνται ὑφ' ἐνὸς μεμονω-
μένου ὀστράκου. *Hesperia* 1962, 171.

Ἡ ὁμάς τῶν γραπτῶν ἀγγείων Α 3 ἐκπροσωπεῖται ἀρχικῶς ὑπὸ ἀγγείων
φερόντων ἀπλὴν γραμμικὴν κόσμησιν, χρώματος καστανοῦ - ἐρυθροῦ, γεγραμ-
μένην ἐπὶ τῆς ὑπερύθρου ἢ καστανερύθρου ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου. Ἡ ἐμφά-
νισις τῆς κατηγορίας ταύτης ἐν τῇ ἐπιχώσει θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ WEINBERG
ὡς ἡ ἀρχὴ τῆς Μέσης Νεολιθικῆς φάσεως ἐν Ἑλατείᾳ. Ὁ πηλὸς τῶν ἀγγείων
φέρει μικροὺς λάκκους κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὸν πυρῆνα, ὥστε παρέχει
σπογγώδη εἰκόνα. Συνήθη σχήματα ἀγγείων εἶναι τὰ ἡμισφαιρικὰ κύπελλα
καὶ αἱ ὑδρίαι μεθ' ὑψηλοῦ λαιμοῦ. Ἡ κόσμησις ἀποτελεῖται ἐκ παραλλήλων
γραμμῶν, εὐθειῶν ἢ τεθλασμένων, ἐξ ἐπαλλήλων γωνιῶν, ἐκ τριγώνων πλή-
ρων χρώματος ἢ πλεγμάτων γραμμῶν κττ. Ἡ βαφὴ εἶναι συνήθως πυκνῆς
συστάσεως καὶ ἔχει λειανθῇ μεθ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου μετὰ τὴν
ὀπτησιν. *Hesperia* 1962, 175.

Τὰ μετ' ἐρυθρᾶς κοσμήσεως ἐπὶ λευκῆς ἐπιφανείας ἀγγεῖα τῆς κατηγο-
ρίας Α 3β, τοῦ ρυθμοῦ τῆς Χαιρωνείας, εἶναι πολυἀριθμὸς κατηγορία ἐν Ἑ-
λατείᾳ ἀνῆκοντα κατὰ τὸν WEINBERG εἰς τὴν Μέσην Νεολιθικὴν περίοδον.

Τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων τῆς προηγούμενης κατηγορίας. Τὸ λευκὸν ἐπίχρισμα κατ' ἀρχὰς ἔχει ὑποκιτρίνην ἀπόχρωσιν καὶ ἐνίοτε ὑπέρυθρον, ἀλλὰ πρὸς τὸ τέλος τῆς περιόδου ἐπικρατεῖ τὸ καθυπὸ λευκόν, ἂν καὶ ἐνίοτε ἡ ἐπιφάνεια ὑπὸ πυρᾶς ἐπηρεασμένων ὀστράκων ἔχει μεταβληθῇ εἰς φαιάν. Τὰ κοσμήματα ἔχουν γραφῇ δι' ἐρυθροῦ χρώματος καὶ συνίστανται ἐξ ὁμάδων παραλλήλων γραμμῶν, ἐπαλλήλων γωνιῶν, τεθλασμένων γραμμῶν, τριγῶνων πλήρων χρώματος ἢ πλεγμάτων γραμμῶν καὶ σειρῶν ρόμβων πλήρων χρώματος. Περὶ τὸ τέλος τῆς περιόδου τὰ σχέδια τῆς κοσμήσεως γίνονται πολυπλοκώτερα. ΠΑΕ 1904, 54. ΑΕ 1908, 78, 89-90. Archaeology 1959, 282. Hesperia 1962, 176-179.

Ἐκ τῶν ὁμάδων τῆς Νεωτέρας Νεολιθικῆς περιόδου ἡ κατηγορία τῆς ἀκοσμήτου στυλποχρώμου (Urfirnis) κεραμικῆς Β 1β ἀνήκει κατὰ τὸν WEINBERG εἰς τὸ τέλος τῆς Μέσης Νεολιθικῆς περιόδου κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου ἡ κατηγορία ἀνήκει εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν μέσων Νεολιθικῶν χρόνων. Τὰ εὐρεθέντα Urfirnis ὀστρακὰ δὲν εἶναι πολυάριθμα (εἰκ. 1, 18) καὶ προέρχονται ἐκ τοῦ περιεχομένου ἑνὸς βόθρου ἢ εὐρέθησαν διεσκορπισμένα. Hesperia 1962, 179-182.

Τὰ μελανὰ (Β 1γ) καὶ φαιὰ (Β 1δ) μονόχρωμα ἀγγεῖα ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ πολλῶν ὀστράκων προερχομένων ἐκ τοῦ βόθρου καὶ τῶν παρ' αὐτὸν λάκκων τῆς τάφρου 3 (εἰκ. 1, 20). Τὰ εὐρεθέντα ὀστρακὰ ἀνήκουν εἰς κυαθόσχημα κύπελλα ἢ εἰς κύπελλα ἐπὶ ὑψηλοῦ ποδός (fruitstands), εἰς κύπελλα μὲ ἔσω στρεφόμενον χεῖλος καὶ εἰς ὑδρίας μεθ' ὑψηλοῦ λαιμοῦ. ΠΑΕ 1904, 54. ΑΕ 1908, 78, 86-87. Archaeology 1959, 282-283. Hesperia 1962, 186-190, 198-199.

Τὰ χονδροειδῆ μονόχρωμα ἀγγεῖα Β 1ε εἶναι πολυάριθμα κατὰ τὴν Μέσῃ καὶ Ὑστέρῃ Νεολιθικῇ περίοδον (εἰκ. 1, 4). Hesperia 1962, 195-196, 199.

Ἐγχάρακτα ἀγγεῖα τῆς ὁμάδος Β 2 δὲν ἀναφέρονται ἐξ Ἑλατείας πλήν τινων γραπτῶν καὶ ἐγχάρακτων ὀστράκων τῆς κατηγορίας Β 3δ II, ἅτινα περιγράφονται κατωτέρω.

Τὰ γραπτὰ ἀγγεῖα τῆς ὁμάδος Β 3 ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ πασῶν τῶν κατηγοριῶν. Τὰ μετὰ μελανοχρώμου ἀμαυρᾶς κοσμήσεως ἀγγεῖα Β 3α καὶ τὰ πολυχρώμα Β 3γ εἶναι αἱ χαρακτηριστικαὶ κατηγορίαι τῆς Ὑστερας Νεολιθικῆς περιόδου τῆς Ἑλατείας κατὰ τὸν WEINBERG. ΠΑΕ 1904, 54-55. ΑΕ 1908, 78-79, 90-92. Archaeology 1959, 283. Hesperia 1962, 196-199.

Τὰ γραπτὰ νεολιθικὰ στυλποχρώμα (Neolithic Patterned Urfirnis) ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ ὀστράκων εὐρεθέντων εἰς τὰς αὐτάς μετὰ τῶν μονοχρόμων Urfirnis ἀγγείων (Β 1β) περιοχὰς τῶν ἀνασκαφῶν καὶ ἀνηκόντων εἰς τὰ αὐτὰ μὲ τὰ ἀγγεῖα ἐκεῖνα σχήματα, οἷον ὑψίποδα ἀνοικτὰ κύπελλα (fruit-

stands), εἰς κύπελλα μὲ ἔσω στρεφόμενον χεῖλος καὶ εἰς μικρὰς ὑδρίας. Ἡ κόσμησις ἔχει ἐκτελεσθῇ κατὰ δύο τρόπους, ὥς καὶ ἐν Πελοποννήσῳ (Π-Π 150). Ἄλλοτε Urfirnis σχέδια ἔχουν γραφῇ ἐπὶ τῆς φυσικῆς ἐπιφανείας τοῦ πηλοῦ καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις ἀμυρόχρωμος κόσμησις ἔχει γραφῇ ἐπὶ τῆς δι' ἐρυθρᾶς Urfirnis βαφῆς κεκαλυμμένης ἐπιφανείας τῶν ἀγγείων. Τὰ κοσμητικὰ σχέδια καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις συνίστανται ἐκ πλατειῶν ταινιῶν βαφῆς γεγραμμένων ἐπὶ τῆς κορυφῆς καὶ ἐπὶ τῆς βάσεως τῶν ἀγγείων, ἐξ ὁμάδων κατακορύφων γραμμῶν διαιρουσῶν τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ἀγγείων εἰς μετόπας, ἐκ τριγώνων πλήρων χρώματος ἢ πλεγμάτων γραμμῶν, ἐκ στιγμῶν καὶ ἐκ μικρῶν εὐθειῶν. Hesperia 1962, 182-186.

Τὰ μελανὰ γραπτὰ ἀγγεῖα Β 3δ ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ τινων ὀστράκων φερόντων ἀπλᾶ γεωμετρικὰ κοσμήματα γεγραμμένα διὰ λευκοῦ χρώματος (Hesperia 1962, πίν. 62 a, 1-5), ἐξ ὀστράκων φερόντων στιλβωτὴν γραμμικὴν κόσμησιν καὶ ἐξ ὀστράκων μετ' ἐγχάρακτου κοσμήσεως, πληρουμένης λευκῆς ὕλης καὶ συμπληρουμένης δι' ἐρυθρᾶς γραπτῆς κοσμήσεως, ἀνήκοντα εἰς ἀγγεῖα μετὰ ποδῶν (εἰκ. 1, 28). ΠΑΕ 1904, 54. ΑΕ 1908, 78, 86-87. Archaeology 1959, 283. Hesperia 1962, 190-195.

Δύο τέλος ὀστράκα τῆς κατηγορίας Β 3ε φέρουν σκοτεινὰ φαιὰ κοσμητικὰ σχέδια (εἰκ. 1, 29) ἐπὶ ἀνοιχτοτέρου φαιοῦ ἐδάφους. Hesperia 1962, πίν. 62 a, 6-7. Τέλος μνημονευτέον ἐν ὀστράκῳ μὲ ρικνὴν ἐπιφάνειαν. Hesperia 1962, πίν. 60 d, 8.

Χ. Μά ν ε σ ι (13).—Ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ ἀναφέρει ὅτι εἰς τὴν θέσιν εὐρέθησαν «πλεῖστα θραύσματα εὐτελεστέρων μονοχρώμων χειροποιήτων ἀγγείων ἐν δὲ μόνον μὲ γραμμάς πλινθοκοκκίνου χρώματος, ὅμοιον κάπως πρὸς τὰ τῆς Χαιρωνείας, ἐν ἄλλο μὲ χαρακτὰς γραμμάς μαύρου χρώματος» (ΠΑΕ 1904, 51) καὶ «πολλὰ θραύσματα τῶν συχνῶν πανταχοῦ ἐνταῦθα μονοχρώμων χειροποιήτων προϊστορικῶν ἀγγείων» (ΠΑΕ 1906, 140).

Τὸ γραπτὸν ὀστράκον παραβάλλει ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ πρὸς τὰ ἀγγεῖα τῆς Χαιρωνείας (ΑΕ 1908, 64, 87) τὸ δὲ ἐγχάρακτον πρὸς τὰ τηγανόσχημα κυκλαδικὰ ἀγγεῖα (ΑΕ 1908, σ. 87 καὶ εἰκ. 6, ἀριθ. 1, σ. 73). Ἡ τελευταία αὕτη παρατήρησις τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ ἡμφεσβητήθη ὑπὸ τῶν WACE καὶ THOMPSON (P-T 202) ἀλλὰ τὴν ἀποδέχεται ὁ SCHACHERMEYR ἐν RE XXII(2), 1421.

XI. Ἀ γ ί α Μ α ρ ί ν α (14).—Τὰ ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Χαιρωνείας ἀποκείμενα νεολιθικὰ ἀγγεῖα ἐκ τῆς θέσεως δύνανται νὰ καταταγοῦν εἰς τὴν κατηγορίαν Α 3β τοῦ ρυθμοῦ τῆς Χαιρωνείας, τὰ φέροντα γραπτὴν ἐρυθρὰν κόσμησιν ἐπὶ ὑπολεύκου ἐδάφους, εἰς τὴν κατηγορίαν Β 3α, τὰ ἀγγεῖα τὰ φέροντα ἐπὶ τοῦ ὑπερύθρου ἢ ὑποκιτρίνου ἐδάφους τοῦ ἀγγείου ἀμαυρὰ καστα-

νοῦ χρώματος κοσμήματα, καὶ εἰς τὴν κατηγορίαν Β 3γ, τὰ μετὰ μελανῶν καὶ πορφυρῶν κοσμημάτων, πολύχρωμα συνήθως λεγόμενα, ἀγγεῖα. ΠΑΕ 1911, 206, 209. ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Ἑπ., σ. 61.

XII. Πολύγυρα (20).—Μελανὰ μονόχρωμα ὄστρακα μετὰ στρογγύλων λείων ὀγκωμάτων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας καὶ γραπτὰ ἀγγεῖα τῆς κατηγορίας Α 3β μετ' ἐρυθρῶν κοσμημάτων ἐπὶ λευκῆς ἐπιφανείας ἀναφέρονται ἀπὸ τὴν θέσιν. Orchomenos I, 118. P-T 196.

XIII. Πύργος (21).—Ἰκανὴ ποσότης κεραμικῆς τῆς Ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς περιόδου εὑρέθη εἰς τὴν θέσιν. Πολυάριθμα εἶναι τὰ ἐρυθρὰ μονόχρωμα ὄστρακα τῆς ομάδος Α 1, τὰ μελανὰ μονόχρωμα μετ' ἐστιλβωμένης ἐπιφανείας καὶ στρογγύλων λείων κοσμητικῶν ὀγκωμάτων τῆς κατηγορίας Α 1γ, τὰ παρεμφερῆ πρὸς τὰ θεσσαλικά Α 5, καὶ τὰ γραπτὰ μετ' ἐρυθρῶν κοσμημάτων ἐπὶ λευκοῦ ἐδάφους τῆς κατηγορίας Α 3β. Orchomenos I, 124. P-T 107.

XIV. Χαιρωνεῖα (22).—Ἡ ἄφθονος ἀνακαλυφθεῖσα κεραμικὴ ἐν τῇ θέσει ἀνήκει εἰς τὰς ἐπομένους κατηγορίας:

Ἡ ἀκόσμητος κεραμικὴ φαίνεται ὅτι ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τῶν ποικιλοῦσης χροῖας ἀγγείων τῆς κατηγορίας Α 1α (ΠΑΕ 1902, 57 κατηγορία Β 3. ΑΕ 1908, 83-86, εἰκ. 3, σ. 69-70), ὑπὸ τῶν μετ' ἐρυθροῦ ἐπιχρίσματος τῆς κατηγορίας Α 1β (ΠΑΕ 1902, 57 κατηγορία Β 1. ΑΕ 1908, 83-86), ὑπὸ τῶν μελανῶν μονοχρώμων τῆς κατηγορίας Α 1γ, ἡ ἐπιφάνεια τῶν ὁποίων συχνὰ κοσμεῖται διὰ μικρῶν ἡμισφαιρικῶν ὀγκωμάτων (ΠΑΕ 1902, 57 κατηγορία Β 2. ΑΕ 1908, 86) καὶ ὑπὸ τῶν μετὰ λευκοῦ ἐπιχρίσματος (εἰκ. 1,5). Συνήθη σχήματα τῶν τριῶν τούτων κατηγοριῶν τῆς ἀκοσμήτου κεραμικῆς εἶναι ἡμισφαιρικά κύπελλα, σκύφοι καὶ ὑδρίαι μετὰ σφαιρικοῦ κορμοῦ καὶ μικρά τινα ἀγγεῖα ἐρμηνευθέντα ὡς λύχνοι. ΑΕ 1908, σ. 82, εἰκ. 10.

Ἐγχάρακτα ἀγγεῖα Α 2 δὲν ἀναφέρονται ἐκ Χαιρωνείας. Τὰ γραπτὰ ἀγγεῖα τῆς ομάδος Α 3 εἶναι πολυάριθμα καὶ ἐκ τούτων ὑπερτεροῦν τὰ μετ' ἐρυθρᾶς λαμπρᾶς κοσμήσεως ἐπὶ λευκῆς ἐπιφανείας (εἰκ. 1, 12-13). Ἡ κατηγορία αὕτη ἔνεκα τῆς ἀφθονίας τῆς εἰς τὴν θέσιν ἔχει κληθῆ ρυθμὸς τῆς Χαιρωνείας. ΠΑΕ 1902, 56-57 ομάς Α. ΑΕ 1908, 89-90 ομάς 4. Τὰ μετ' ἀμαυρῶν καστανοχρώμων κοσμημάτων ἐπὶ ἐρυθρωπῆς ἐπιφανείας ἀγγεῖα τῶν κατηγοριῶν Α 3γ καὶ Β 3α ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ ὀλίγων ὀστράκων ὁμοιοζόντων κατὰ τὸν ἀνασκάψαντα τὴν θέσιν πρὸς μεσοελλαδικὰ ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα τῆς Αἰγίνης. ΠΑΕ 1904, 45. ΑΕ 1908, 90-91 ομάδες 5-6.

Τῆς Νεωτέρας Νεολιθικῆς περιόδου εὑρέθησαν ὀλίγα πολύχρωμα ὄστρακα τῆς κατηγορίας Β 3γ. ΑΕ 1908, 91-92.

XV. Ὀρχομενός (23).—Ἡ νεολιθικὴ κεραμικὴ ἐκ τῆς θέσεως προέρχεται ἐκ κεκινημένων χωμάτων μεταφερθέντων ἵνα καλύψουν τὰ ΠΕ ἐρείπια καὶ συνεπῶς δὲν ὑπάρχουν στρωματογραφικαὶ ἐνδείξεις διὰ τὴν χρονολογικὴν ταξινόμησιν τῶν διαφόρων κατηγοριῶν τῆς θέσεως.

Τὰ μονόχρωμα, μετὰ ποικιλλοῦσης ἐνίοτε χροῖας, ἀγγεῖα (Α 1α) (εἰκ. 1,1) εἶναι πολυάριθμα ἐν Ὀρχομενῷ (Orchomenos II, σ. 25-26 κατηγορία C). Τὰ ἐρυθρὰ μετ' ἐπιχρίσματος (Α 1β) εἶναι συνηθέστερα ἐν Ὀρχομενῷ παρὰ ἐν Πελοποννήσῳ (Orchomenos II, σ. 26-30 κατηγορία D). Τὰ μελανὰ μονόχρωμα (Α 1γ) εἶναι ἡ πλέον χαρακτηριστικὴ κατηγορία τῆς θέσεως (Orchomenos II, σ. 9-25 κατηγορίαι Α-Β. MATZ, Handbuch II, σ. 186, ὑποσημ. 6).

Ἐγχάρακτα ὄστρακα Α 2 συναντῶνται ἐν Ὀρχομενῷ (εἰκ. 1, 6-8) ἀλλὰ δὲν ἔχουν ταξινομηθῆ κεχωρισμένως ὡς ἰδιαιτέρα κατηγορία. Orchomenos II, πίν. V 1, VI 1, VII, IX 3-4 κλπ.

Ἐκ τῶν γραπτῶν ἀγγείων τῆς ὁμάδος Α 3 εὑρέθησαν ὄστρακα τῆς κατηγορίας Α 3β τοῦ ρυθμοῦ Χαιρωνείας, μετὰ κοσμήσεως ἐρυθρᾶς ἐπὶ λευκῆς ἐπιφανείας. Orchomenos II, σ. 35-38 κατηγορία F.

Τῆς Νεωτέρας Νεολιθικῆς περιόδου, κατὰ τὰ στρωματογραφικὰ κριτήρια ἄλλων θέσεων, εὑρέθησαν ἱκανὰ ὄστρακα τῶν μονοχρώμων νεολιθικῶν Urfirnis ἀγγείων τῆς κατηγορίας Β 1β (Orchomenos II, σ. 31-35 κατηγορία E) καὶ τῶν μελανῶν μονοχρώμων Β 1γ (MATZ, Handbuch II, σ. 186, ὑποσημ. 6). Φαῖα μονόχρωμα δὲν εὑρέθησαν εἰς Ὀρχομενὸν οὔτε ἐγχάρακτα τῆς κατηγορίας Β 2. Τὰ γραπτὰ ἀγγεῖα τῆς ὁμάδος Β 3 ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ ὀστράκων τῶν κατηγοριῶν Β 3α, μετ' ἀμαυροχρώμων κοσμημάτων ἐπὶ ἐρυθρωποῦ ἐδάφους, Β 3β τῶν γραπτῶν νεολιθικῶν Urfirnis (εἰκ. 1, 25) καὶ Β 3γ τῶν πολυχρώμων λεγομένων ἀγγείων, ἀλλ' αἱ κατηγορίαι αὗται δὲν φαίνεται νὰ εἶναι πολυάριθμοι ἐν τῇ θέσει. Orchomenos II, σ. 38-44 κατηγορία G.

XVI. Χάλια (25).—Μελανὰ ἐστιλβωμένα ὄστρακα ἐκ τῆς θέσεως μνημονεύονται ἀνήκοντα προφανῶς εἰς τινὰ τῶν κατηγοριῶν Α 1γ ἢ Β 1γ. ΑΔ 1915 Παράρτ. 55-56.

XVII. Θεσπιαί (31).—Ἀρχαιότερα καὶ νεώτερα νεολιθικὰ ὄστρακα συνελέγησαν ἀπὸ τὴν θέσιν. Ἐκ τῶν μονοχρώμων τὰ ἐρυθρὰ καὶ μελανὰ ὄστρακα εἶναι συνήθη. Ἐγχάρακτα ὄστρακα καταλέγονται ἐπίσης μετὰ ξὺ τῶν συλλεγέντων ὀστράκων ἐκ τῆς θέσεως. Ὅστρακά τινα φέρουν ἀνάγλυφον πτύχωσιν (rippling), ἐν δὲ ὄστρακον καὶ ἀνάγλυφον παράστασιν ἀνθρωπίνου προσώπου (εἰκ. 1, 10).

Μεταξὺ τῶν συλλεγέντων γραπτῶν ὀστράκων ὑπάρχουν τεμάχια ἀνήκοντα εἰς τὴν κατηγορίαν Α 3β μετ' ἐρυθρᾶς ἢ καστανοχρώμου κοσμήσεως

ἐπὶ ὑπερύθρου ἐπιφανείας καθὼς καὶ πολύχρωμα ὄστρακα τῆς κατηγορίας B 3γ. *Hesperia* 1951, 290.

XVIII. Εὐτρησις (32).—Πᾶσα ἡ εὐρεθεῖσα κεραμικὴ εἰς τὴν θέσιν ἀνήκει εἰς τοὺς Μέσους καὶ εἰς τοὺς Ὑστέρους Νεολιθικοὺς χρόνους. Τῆς Ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς περιόδου οὐδὲ ἐν ὄστρακον εὐρέθη.

Ἐκ τῆς ομάδος τῆς ἀκοσμήτου κεραμικῆς τῶν μονοχρώμων ἀγγείων εὐρέθησαν ὄστρακα τῆς κατηγορίας B 1β, τῶν μονοχρώμων νεολιθικῶν *Urfirnis* (*Hesperia* 1960, 131, 134,) τῆς κατηγορίας B 1γ, τῶν μελανῶν ἐστيل-βωμένων ἀγγείων καὶ τῶν χονδροειδῶν ἀγγείων τῆς κατηγορίας B 1ε (*Hesperia* 1960, 131-135).

Ἐκ τῆς ομάδος τῶν γραπτῶν ἀγγείων ἐκπροσωποῦνται αἱ κατηγορίαι B 3α, τὰ μετὰ μελανῆς ἀμαυροχρώμου κοσμήσεως ἀγγεῖα, B 3β, τὰ γραπτὰ νεολιθικά *Urfirnis*, B 3γ τὰ πολύχρωμα ἀγγεῖα δι' ὀλίγων ὀστράκων καὶ B 3δ τὰ μετὰ γραπτῆς κοσμήσεως μελανὰ καθὼς καὶ τὰ μελανὰ μετὰ στυλ-βωτῆς κοσμήσεως τὰ παρεμφερῆ πρὸς τὴν θεσσαλικὴν κατηγορίαν Γ Ια2. *Eutresis*, 76-79. *Hesperia* 1960, 131-135.

XIX. Πλαταιαί (33).—Ὁ ΣΚΙΑΣ ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὸ ΒΔ. μέρος τῆς ἀκροπόλεως εὗρεν «ὄστρακα πηλίνων ἀγγείων προμυκηναϊκά» (ΠΑΕ 1899, 51), ἡ τύχη τῶν ὁποίων ἀγνοεῖται (RE XX, 2282) καὶ συνεπῶς οὐδὲν βέβαιον εἶναι δυνατόν νὰ λεχθῇ περὶ τῆς χρονολογίας τούτων.

XX. Βασιλικά (37).—Χονδροειδῆ νεολιθικά ὄστρακα καὶ πιθανῶς ἐν ἀμαυρόχρωμον, τῆς κατηγορίας Α 3γ ἢ Β 3α, ἐκ τῆς θέσεως μνημονεύονται ἐν BSA 1966, σ. 42, ὑποσημ. 34.

XXI. Γιάλτρα (38).—Ἐρυθρὰ μονόχρωμα ὄστρακα, τῆς κατηγορίας Β 1α κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, καὶ νεολιθικά *Urfirnis* τῆς κατηγορίας Β 1β συνελέγησαν ἐκ τῆς θέσεως. BSA 1966, σ. 38, ὑποσημ. 24.

XXII. Αἰδηψός (39).—Μονόχρωμα κεραμόχροα ἐξωτερικῶς καὶ μελανὰ ἐσωτερικῶς ὄστρακα χονδροειδῶν ἀγγείων τῆς Ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς περιόδου συνέλεξεν ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ ἐκ τῆς θέσεως. AEM 1959, 281.

XXIII. Ροβιές (40).—Ἐκ τῆς θέσεως συνελέγησαν μελανὰ μονόχρωμα ὄστρακα, τῆς κατηγορίας Β 1γ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, νεολιθικά *Urfirnis* τῆς κατηγορίας Β 1β καὶ χονδροειδῆ τῆς κατηγορίας Β 1ε. BSA 1966, σ. 48, ὑποσημ. 47-48.

XXIV. Λίμνη (42).—Ἐκ τῆς θέσεως ἀναφέρονται ὄστρακα ποικιλ-

λούσης χροιάς (Variegated ware) τῆς κατηγορίας A 1α, συλλεγόμενα ἐκ τῶν Καστριῶν καὶ τῆς Ἀγίας Κυριακῆς παρὰ τὴν Παναγίαν, ἐρυθρὰ μονόχρωμα μετὰ στιλβωτῆς κοσμήσεως τῆς κατηγορίας A 1β ἢ B 1α, νεολιθικὰ Urfirnis τῆς κατηγορίας B 3β φέροντα ἐπὶ ὑπερύθρου ἐπιχρίσματος ἐρυθρὰν γραμμικὴν κόσμησιν καὶ χονδροειδῇ ὄστρακα τῶν κατηγοριῶν A 1δ ἢ B 1ε ἐκ μόνης τῆς δευτέρας θέσεως. BSA 1966, σ. 49-50, ὑποσημ. 52 καὶ 53.

XXV. Πολιτικά (44).—Ἐκ τῆς θέσεως ἔχουν συλλεγῆ ὁμάς μελανῶν ἐστιλβωμένων ὀστράκων ἀνηκόντων προφανῶς εἰς τὴν ὁμάδα A 1γ ἢ B 1γ, ἐν οἷς καὶ ἐν ὀστρακῶν μὲ ρικινὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἕτερον μὲ λευκὴν γραμμικὴν κόσμησιν ἐπὶ τοῦ μελανοῦ ἐδάφους τοῦ ἀγγείου τῆς ὁμάδος B 3δ I. BSA 1966, σ. 52, ὑποσημ. 57.

XXVI. Ψαχνά (45).—Ἡ ὑπὸ τοῦ ΘΕΟΧΑΡΗ ἀνασκαφεῖσα νεολιθικὴ θέσις Βάρκα παρέσχε τὰς ἐπομένους κατηγορίας νεολιθικῆς κεραμικῆς.

Τῆς Ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς περιόδου ὀλίγα σχετικῶς ὄστρακα εὐρέθησαν ἀνήκοντα εἰς τὰς κατηγορίας A 1β καὶ A 3β. Τὰ εἰς τὴν κατηγορίαν A 1β, τὰ ἐρυθρὰ μονόχρωμα ἀγγεῖα, ἀνήκοντα ὄστρακα ἔχουν στιλβωτῇ ἰσχυρῶς καὶ κοσμοῦνται ἐνίοτε διὰ πλαστικῶν μικρῶν ὀγκωμάτων. AEM 1959, 285-286.

Ἡ κατηγορία A 3β ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ ὀστράκων φερόντων ἀπλᾶ γραμμικὰ κοσμήματα ἐρυθροῦ χρώματος γεγραμμένα ἐπὶ τῆς ἀνοιχτοχρώμου ἐπιφανείας τοῦ πηλοῦ καὶ δίδοντα ἐντύπωσιν ρυθμοῦ Χαιρωνείας εἰς πρώτην ὄψιν. AEM 1959, 286.

Τῆς Νεωτέρας Νεολιθικῆς περιόδου ἡ κεραμικὴ εἶναι ἀφθονωτάτη μαρτυροῦσα κατὰ τὸν ΘΕΟΧΑΡΗΝ ὅτι ὁ οἰκισμὸς εἰς τὴν θέσιν ἤκμασε κατὰ τὴν Νεωτέραν Νεολιθικὴν περίοδον κυρίως.

Ἐκ τῶν μονοχρώμων ἀγγείων τῆς Νεωτέρας περιόδου ἡ κατηγορία B 1α ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ χονδροειδῇ ὄστρακα, πλεον ἄφθονος εἶναι ἡ κατηγορία τῶν Νεολιθικῶν Urfirnis, ἅτινα εἶναι καὶ τεχνικῶς τὰ τελειότερα ἀγγεῖα τοῦ οἰκισμοῦ. Τὸ χρῶμα τῆς βαφῆς ποικίλλει ἀπὸ βαθέος ξανθοῦ μέχρις ἐρυθροῦ ἢ καστανοῦ. Συνήθη σχήματα ἀγγείων εἶναι ἀνοικτὰ φιαλόσχημα κύπελλα ἐπὶ δακτυλοειδοῦς βάσεως. AEM 1959, 286-288.

Τὰ φαῖα μονόχρωμα ἀγγεῖα B 1δ εἶναι σχετικῶς πολυάριθμα καὶ ἀρίστης πάντοτε ποιότητος. Τὰγωνιώδη σχήματα τῶν ἀγγείων καὶ ἡ στίλβωσις τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν ὁμοιάζουν ἐντόνως πρὸς τὰ τῶν μινυείων καὶ κατὰ τὸν ΘΕΟΧΑΡΗΝ «εὐστόχως ἀπεκλήθησαν πρωτομινύεια». Γενικῶς ὅμως τὰ χαμηλὰ ἄνευ ποδὸς σχήματα τῶν ἀγγείων εὐκόλως διακρίνονται τῶν καθ'αὐτὸ μινυείων. Ὀστρακά τινα τῆς κατηγορίας βαθέος μελανοῦ χρώματος δύνανται νὰ ταξινομηθοῦν ὡς μελανὰ μονόχρωμα τῆς κατηγορίας B 1γ.

AEM 1959, 289-291. Ἐγχάρακτα Β 2 ἐλάχιστα εὐρέθησαν εἰς Βάρκαν. AEM 1959, 291.

Τὰ γραπτὰ ἀγγεῖα τῆς ομάδος Β 3 ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ ὀστράκων ἀνηκόντων εἰς τὰς κατηγορίας, Β 3α τὰ μετὰ μελανῆς ἀμαυροχρώμου κοσμήσεως ἀγγεῖα τὰ ὁμοιάζοντα πρὸς ΜΕ ἀμαυρόχρωμα (AEM 1959, 286-289), εἰς τὰ γραπτὰ νεολιθικὰ Urfinis τῆς κατηγορίας Β 3β, ἀλλὰ ταῦτα δὲν εἶναι πολυάριθμα (AEM 1959, 287), εἰς τὴν κατηγορίαν Β 3γ τὰ πολύχρωμα ἀγγεῖα, ὧν ἐν μόνον ὀστρακὸν ἀναφέρεται (AEM 1959, 289, εἰκ. 7, ἀριθ. 1, σ. 290) καὶ εἰς τὴν κατηγορίαν Β 3ε τὰ μελανὰ μετὰ στυλβωτῆς κοσμήσεως τὰ ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ θεσσαλικά Γ Ια2-3 (AEM 1959, 290). Ὅστρακα μετὰ σπειρῶν τοῦ τύπου τοῦ Διμηνίου δὲν εὐρέθησαν εἰς Βάρκαν. AEM 1959, 288.

XXVII. Καθενοί (46).—Ἐκ τῆς θέσεως συνελέγησαν χονδροειδῆ φατὰ καὶ μελανὰ ὀστρακα με ἐγχάρακτον καὶ σπανίως στυλβωτὴν κόσμησιν τῆς κατηγορίας Β3εΠ καὶ ὀστρακα με ἐρυθρωπὸν ἐπίχρισμα ἐπιτεθὲν μετὰ τὴν ὀπτησιν (Crusted slip). BSA 1966, σ. 54, ἀριθ. 29.

XXVIII. Αὐλὼνάριον (47).—Ἐκ τῆς τοποθεσίας Ἀντῆρες συνελέγησαν φατὰ μονόχρωμα ὀστρακα ὁμοιάζοντα πρὸς μινύεια καὶ τινα χεῖλη ἀγγείων με νεολιθικὸν τύπον. Ἐν ὀστρακὸν φέρει μικρὸν ὀγκωμα ἐκ πηλοῦ ὑπὸ τὸ χεῖλος. BSA 1966, σ. 72, ὑποσημ. 110.

XXIX. Ἐρετρία (51).—Ἐκ τῆς τοποθεσίας Μαγούλα ἀνατολικῶς τῆς Ἐρετρίας συνελέγησαν τρεῖς λαβαὶ ἀγγείων νεολιθικῶν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα χρόνων καὶ τεμάχιον μελανοῦ ἐστυλβωμένου ἀγγείου τῆς κατηγορίας Α 1γ ἢ Β 1γ. BSA 1966, σ. 63, ὑποσημ. 86.

XXX. Ἀμάρυνθος (52).—Ἐκ τῆς θέσεως συνελέγησαν 2-3 ἐστυλβωμένα ὀστρακα, λαβὴ με ἐρυθρωπὸν ἐπίχρισμα τεθὲν μετὰ τὴν ὀπτησιν (Crusted slip) καὶ ὀστρακὸν μετ' ἀμαυροχρώμου γραμμικῆς κοσμήσεως τῆς κατηγορίας Β 3α κατὰ πᾶσαν πιθανότητα. BSA 1966, σ. 65, ὑποσημ. 92.

XXXI. Δύστος (55).—Ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Δύστου συνελέγησαν μελανὰ μονόχρωμα καὶ ἐγχάρακτα ὀστρακα. BSA 1966, σ. 76, ὑποσημ. 128.

XXXII. Μαρθών (59).—Ὅστρακα τῆς Ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς περιόδου, τινὰ τῶν ὁποίων ὁμοιάζουν πρὸς τὰ γνωστὰ ἐκ Χαιρωνείας καὶ Ὀρχομενοῦ, καὶ σειρὰ ἀκεραίων νεολιθικῶν μετ' ἀμαυροχρώμου κοσμήσεως ἀγγείων Β 3α (εἰκ. 1, 24, 27) τῆς Νεωτέρας περιόδου, καὶ τινα ἐγχάρακτα,

(εἰκ. 1, 21-22), μνημονεύονται ἐκ τοῦ σπηλαίου τοῦ Πανός. Ἔργον 1958, 19-20. BCH 1959, 588. AEM 1959, σ. 288, ὑποσημ. 16.

XXXIII. Νέα Μάκρη (61).—Ἡ Ἀρχαιότερα Νεολιθική περίοδος τῆς θέσεως δύναται νὰ διακριθῇ εἰς ἀρχαιότεραν φάσιν ἐκπροσωπούμενην ἀποκλειστικῶς ὑπὸ μονοχρώμων ἀγγείων τῆς ομάδος A 1, ἥτοι ὑπὸ μονοχρώμων ἐρυθρῶν ἢ παραλλασσοῦσης χροιάς ἀγγείων A 1α καὶ ὑπὸ ἐρυθρῶν μετ' ἐπιχρίσματος A 1β, ἐν οἷς καταλέγονται καὶ τεφρὰ καὶ σκοτεινόχρωμα ἀγγεῖα μετ' ἐστιλβωμένης ἐπιφανείας. Ὁ πηλὸς ἐνίοτε περιέχει μικρὰ χαλίκια ἢ μαρμαρυγίαν καὶ τὰ τοιχώματα εἶναι παχέα. Συνήθη σχήματα εἶναι τὰ ἀγγεῖα μετὰ σφαιρικοῦ κορμοῦ καὶ στενοῦ λαιμοῦ καθὼς καὶ σκυφοειδῆ κύπελλα ἐνίοτε μετ' ἀποφύσεων ὡς λαβῶν καὶ δακτυλιοειδῶν βάσεων. Ἡ ἐπιφάνεια τῶν ἀγγείων οὐχὶ σπανίως κοσμεῖται διὰ μικρῶν ἡμισφαιρικῶν ὀγκωμάτων ἢ κυλινδρικῶν καθέτων ραβδώσεων.

Ἡ ὁμάς A 2, τὰ ἐγχάρακτα ἀγγεῖα, ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ σποραδικῶν ὀστράκων κεκοσμημένων κατὰ πρωτότυπον τρόπον, ὅστις καλεῖται ὑπὸ τοῦ ἀνασκάψαντος τὴν θέσιν «ρυθμὸς Νέας Μάκρης» καὶ παραλληλίζεται ὑπ' αὐτοῦ πρὸς ἀνάλογον τεχνοτροπίαν τῆς πρωίμου ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ τῆς Mersin. Τὰ σχήματα τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι ἀνοικταὶ φιάλαι ἢ δὲ κόσμησις ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐμπέστα μᾶλλον παρὰ ἐγχάρακτα κοσμήματα, αὐστηρῶς γεωμετρικά, ἀποτελούμενα ἐκ τεθλασμένων γραμμῶν ἢ ρόμβων πληρουμένων λευκῆς ὕλης (εἰκ. 1,9). Ὁμοία διάταξις κοσμήσεως ἐπὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἔχει εὐρεθῇ μόνον εἰς Νεμέαν.

Εἰς τὴν Ἀρχαιότεραν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα περίοδον ἀνήκουν καὶ λευκά τινα ὄστρακα, ἀβεβαίου στρωματογραφικῆς προελεύσεως, ὅμοια πρὸς τὰ θεσσαλικά A 4 καὶ δύο γραπτὰ ὄστρακα τοῦ θεσσαλικοῦ τύπου A 3β-A 3γ.

Ἡ δευτέρα φάσις τῆς Ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς περιόδου ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ μελανῶν μονοχρώμων ἀγγείων A 1γ (εἰκ. 1,3), ὑπὸ ἐγχάρακτων ὀστράκων ὡς τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα καὶ ὑπὸ σπανίων γραπτῶν ὀστράκων τῆς ομάδος A 3 ἀνηκόντων εἰς τὰς κατηγορίας A 3α, ἥς ἐν μόνον ὄστρακον εὐρέθη, καὶ A 3β, A 3γ τῆς Θεσσαλίας.

Ἡ Νεωτέρα Νεολιθική περίοδος ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ μονοχρώμων ἀγγείων τῶν κατηγοριῶν B 1β, τῶν νεολιθικῶν Urfirnis, B 1γ τῶν μελανῶν μονοχρώμων (εἰκ. 1, 19), B 1δ τῶν φαιῶν μονοχρώμων καὶ B 1ε τῶν χονδροειδῶν μονοχρώμων.

Τὰ γραπτὰ B 3 τῆς Νεωτέρας Νεολιθικῆς περιόδου ἐπίσης δὲν εἶναι πολυάριθμα. Τὰ πλεῖστα τούτων ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν B 3α, τὰ μετὰ σκοτεινοχρώμου ἀμαυρᾶς κοσμήσεως ἀγγεῖα τὰ ὁμοιάζοντα πρὸς ME ἀμαυρόχρωμα, εἰς τὴν κατηγορίαν B 3β τὰ γραπτὰ νεολιθικά Urfirnis καὶ εἰς τὴν

θησσαλικὴν κατηγορίαν Β 3ε. Ἐν ὄστρακον δύναται νὰ παραλληλισθῇ πρὸς τὰ θεσσαλικά Β 3α.

Τέλος δύνανται νὰ μνημονευθοῦν μελανά τινα ἀγγεῖα μετὰ στιλβωτῆς κοσμήσεως (εἰκ. 1,30) ὁμοιάζοντα πρὸς τὴν θεσσαλικὴν κατηγορίαν Γ Ια2 καὶ ἄλλα μετὰ πλαστικῆς ἢ στολιδωτῆς, κατὰ τὸν ἀνασκάψαντα τὴν θέσιν, κοσμήσεως. ΠΑΕ 1954, 115-119. ΑΜ 1956, 6-24.

XXXIV. Ἀθῆναι (66).—Κεραμικὴ τῆς Ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς περιόδου εὐρέθῃ κυρίως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς νοτίας κλιτύος τῆς ἀκροπόλεως.

Ἡ ὁμάς τῆς ἀκοσμήτου κεραμικῆς ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ ποικιλοῦσης χροῖας ἀγγείων Α 1α (Hesperia 1940, σ. 297, εἰκ. 38), ὑπὸ ἐρυθρῶν μονοχρώμων Α 1β καὶ ὑπὸ μελανῶν μονοχρώμων Α 1γ. Ἡ ἀπόχρωσις τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀγγείων κυμαίνεται ἀπὸ ὑποκιτρίνης πρὸς λευκὴν μέχρι βαθέως ἐρυθρᾶς, καστανόχρου φαιᾶς ἢ μελανῆς. Annuario 1930-31, πίν. XXVI.

Τὰ ἐγγράμματα ἀγγεῖα τῆς ὁμάδος Α 2 δὲν εἶναι συνήθη, πλαστικὴ ὁμως κόσμησις ἀπαντᾷ ἐπὶ τινων ἀγγείων. Annuario 1930-31, 436.

Τὰ γραπτὰ ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ τινων ἀγγείων μετὰ λευκῆς κοσμήσεως ἀλλὰ ταῦτα δὲν εἶναι σαφὲς ἂν ἀνήκουν εἰς τὴν Ἀρχαιοτέραν ἢ τὴν Νεωτέραν Νεολιθικὴν περίοδον (εἰκ. 1, 11) (Hesperia 1940, σ. 298, εἰκ. 39) καὶ ὑπὸ τινων ὄστράκων φερόντων ἐρυθρὰν κόσμησιν ἐπὶ λευκῆς ἢ ὑπολεύκου ἐπιφανείας τῆς κατηγορίας Α 3β. Annuario 1930-31, 438, εἰκ. 29-31, πίν. XXVII Α-Ε.

Τῆς Νεωτέρας Νεολιθικῆς περιόδου κεραμικὴ εὐρέθῃ εἰς τὴν νοτίαν κλιτὸν τῆς Ἀκροπόλεως, ὅπου στρωματογραφικῶς δὲν διακρίνεται τῆς Ἀρχαιοτέρας (Annuario 1930-31, 426-436), ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως (ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, Μυκ. Ἀκ. Ἀθ., 50, 242), εἰς τὰς ἐπιχώσεις τῆς βορείου κρήνης (Hesperia 1939, 349), ἐντὸς τῶν νεολιθικῶν φρεάτων παρὰ τὴν Κλεψύδραν (Hesperia 1938, 335-338, 1939, 221, 1943, 205-206. AJA 1939, 577-578), κατὰ τὴν βόρειον κλιτὸν τῆς Ἀκροπόλεως (Hesperia 1933, 357, 1937, 540-542, 1938, 164), εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀγορᾶς (Hesperia 1936, 20-21, 1939, 235), ἐν Urfinis ὄστρακον εὐρέθῃ εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Πατησίων (BSA 1958-59, 292), ἄλλα δὲ ὄστρακα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος (ΠΑΕ 1955, 57) καὶ εἰς τὸν οἰκισμὸν τῆς Κοκκινιάς (ΠΑΕ 1951, 99-113).

Τὸ πλεῖστον τῆς νεωτέρας ταύτης νεολιθικῆς κεραμικῆς ἀνήκει εἰς τὰ μονόχρωμα ἀγγεῖα (εἰκ. 1, 16-17). Τὰ μονόχρωμα νεολιθικά Urfinis ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ 2-3 ὄστράκων εἰς τὰ εὐρήματα τῆς νοτίας κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως (Annuario 1930-31, 428) καὶ εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ἀνήκει τὸ ὄστρακον τῆς περιοχῆς τῶν Πατησίων. Τὰ μελανά ἐστιλβωμένα Β 1γ ἀγγεῖα εὐρέθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κλεψύδρας (Hesperia 1938, σ. 335, εἰκ. 17) καὶ εἰς Κοκκινιάν (ΠΑΕ 1951, 100-102).

ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ

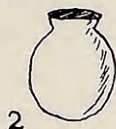
A. ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

1. Ἀκόσμητος

α) Ποικιλοῦσης χροῖας β) Ἐρυθρὸν γ) Μελανόν. δ) Χονδροειδές ε) Λευκόν



1



2



3



4



5

α) Ὁμαζόντα πρὸς τὰς Ἀνατολικῆς Πελοποννήσου

2. Ἐυχάρακτος

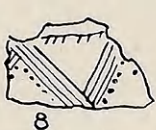
γ) Νέας Μάκρης ε) Θεσπιῶν



6



7



8



9



10

3. Γραπτή

α) Μετὰ λευκῆς κοσμήσεως β) Μετ' ἐρυθρᾶς κοσμήσεως

II Ρυθμός Χαιρωνείας

III Λιανοκλαδίου

γ) Μετὰ μελανῆς κοσμήσεως



11



12



13



14



15

B. ΝΕΩΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

1. Ἀκόσμητος

α) Ἐρυθρά μονόχρωμα β) Υγfirnis γ) Μελανὰ δ) Φαῖα.



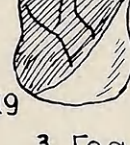
16



17



18



19



20

2. Ἐυχάρακτος

Σπήλαιον Πανός

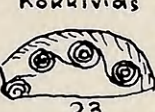
Κυκλαδικὰ Κοκκινιάς



21



22



23

3. Γραπτή

α) Ἀμαυρόχρωμος β) Υγfirnis

γ) Πολύχρωμον δ) Μελανὰ

I. Γραπτά

II. Ἐυχάρακτα-Γραπτά

ε) Φαῖα

I. Γραπτά

II. Στιλβωτά



26



27



28



29



30

Εἰκὼν 1.

Τὰ ἐγγράφατα Β 2 ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ ὁστράκων ἀνηκόντων εἰς χεῖλη ἀγγείων μετ' ἐγγαράκτου ἢ πλαστικῆς κοσμήσεως (Hesperia 1937, 540-541, εἰκ. 1. ΠΑΕ 1951, 105, εἰκ. 107) καὶ ὑπὸ ὁστράκων μετ' ἐμπιέστων σπειρῶν κυκλαδικοῦ τύπου (εἰκ. 1, 23) ἐκ Κοκκινιάς (ΠΑΕ 1951, 109-113, εἰκ. 26-27) καὶ ἐκ τῆς νοτίας κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως (Annuario 1930-31, πίν. XXVI, O).

Τὰ γραπτὰ ἀγγεῖα τῆς ομάδος Β 3 ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ ὁστράκων τῆς κατηγορίας Β 3α (Annuario 1930-31, 444-446, πίν. XXVII, O-T) ὑπὸ ὁστράκων μετὰ σπειρῶν ὁμοιοζόντων πρὸς τὸν ρυθμὸν τοῦ Διμηνίου (Annuario 1930-31, 438-442 πίν. XXVII F, U), ὑπὸ πολυχρώμων ὁστράκων τῆς κατηγορίας Β 3γ (Annuario 1930-31, 442-444, πίν. XXVI M), ὑπὸ ἐνὸς ὁστράκου μελανοῦ τῆς κατηγορίας Β 3δΙ κεκοσμημένου διὰ παραλλήλων λοξῶν γραμμῶν λευκοῦ χρώματος (ΠΑΕ 1951, 101 εἰκ. 68) καὶ ὑπὸ ὁστράκων μετὰ στιλβωτῆς κοσμήσεως τῆς κατηγορίας Β 3ε (Annuario 1930-31, 430 πίν. XXXVII, Y).

XXXV. Βραυρὼν (68).—Ἀφθονα νεολιθικὰ Urfirnis ὄστρακα ἐκ τῆς θέσεως Πούσι Καλογέρι καὶ ἐν ὄστρακον ἐκ Βραυρῶνος μνημονεύονται ἐν ΑΕΜ 1959, σ. 278, ὑποσημ. 14. ΑΜ 1956, σ. 20, ὑποσημ. 26.

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΝΕΟΛΙΘΙΚΗΣ ΚΕΡΑΜΙΚΗΣ

Ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἐπισκοπούμενῃ ἡ νεολιθικὴ κεραμικὴ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος παρουσιάζεται ὡς αὐτόνομος κεραμικὴ ὁμάς μετὰ τῶν τοπικῶν αὐτῆς χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου διατηρεῖ στενοὺς δεσμούς, τόσον ὡς πρὸς τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν κόσμησιν τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν, πρὸς τὰς ἀντιστοίχους κεραμικὰς ομάδας τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Θεσσαλίας.

Διὰ τὴν ὀρθὴν κατανόησιν τοῦ συνόλου τῶν κεραμικῶν δεδομένων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τὴν σχετικὴν χρονολόγησιν τῶν διαφόρων κατηγοριῶν τῆς κεραμικῆς καὶ τὸν καθορισμὸν τοῦ γηγενοῦς καὶ τοῦ ἐπείσάκτου στοιχείου ἐν τῇ ἐξειλίξει αὐτῆς, ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν τῆς κατασκευῆς καὶ τὴν κόσμησιν τῶν ἀγγείων, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ παρετηρήθη, στερούμεθα μέχρι σήμερον (1968) ἐπαρκῶν καὶ ἀναμφισβητήτων στρωματογραφικῶν παρατηρήσεων. Τόσον ἐκ τῶν ἐκθέσεων τῶν παλαιότερων ἀνασκαφῶν ὅσον καὶ ἐκ τῶν πορισμάτων τῶν προσφάτων ἐξερευνήσεων εἰς Ἑλάτειαν καὶ Εὐτρησιν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ διάκρισις τῶν κεραμικῶν προϊόντων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς στρωματογραφίας τῶν διαφόρων θέσεων τῆς περιοχῆς εἰς Ἀρχαιότερα (Α) καὶ Νεώτερα (Β), κατὰ τὰ κριτήρια τοῦ ΤΣΟΥΝ-

ΤΑ ἐν Θεσσαλίᾳ, δὲν δικαιολογεῖται ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι, τὰ κεραμικὰ προϊόντα τῆς ὁποίας παρουσιάζουν βαθμιαίαν μᾶλλον ἐξέλιξιν παρὰ ἀπότομον καί ριζικὴν ἀπὸ στρώματος εἰς στῶμα μεταβολήν, παρ' ὅλον ὅτι ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς κεραμικῆς ταύτης νέαι τεχνοτροπίαί, ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν τῆς κατασκευῆς καὶ τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων ἢ τὴν κόσμησιν τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν, δύνανται νὰ διαπιστωθοῦν ἀπὸ στρώματος εἰς στῶμα.

Πρὶν ἢ εἰσέλθωμεν εἰς παρατηρήσεις διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ὅλης κεραμικῆς καὶ χαρακτηρισμοὺς τῶν ἐπὶ μέρους κατηγοριῶν πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι τὸ πλεῖστον τοῦ γνωστοῦ νεολιθικοῦ κεραμικοῦ ὕλικου τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος προέρχεται κυρίως ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς περιοχῆς ταύτης. Ἐκ τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς γνωρίζομεν ὀλίγας μόνον νεολιθικάς θέσεις καὶ ἐκ τούτων ἐλάχιστα κεραμικὰ δεδομένα ἔχουν ἀποκαλυφθῇ προερχόμενα ἐξ Ἀσταχοῦ, Ἀγίου Ἡλίας καὶ Κρυονερίου. Τὸ μέχρι σήμερον (1968) πάντως γνωστὸν κεραμικὸν ὕλικόν ἐκ τῶν δυτικῶν περιοχῶν δὲν δικαιολογεῖ τὴν διάκρισιν τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὡς αὐτονόμου κεραμικῆς καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ πολιτιστικῆς περιοχῆς, ὡς φαίνεται συμβαίνει μὲ τὴν Πελοπόννησον, ἐκτὸς ἂν ὑποτεθῇ ὅτι οἱ ἐρευνηταὶ τῶν ὀλίγων καὶ πρὸ πολλοῦ ἀνασκαφεισῶν νεολιθικῶν θέσεων τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δὲν ἀπέδωσαν τὴν προσήκουσαν σημασίαν εἰς χονδροειδῆ κεραμικὰ προϊόντα ὡς τὰ καλούμενα ὑπὸ τοῦ VALMIN Ἀδριατικὴ κεραμικὴ καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων κυρίως στηρίζεται ἡ διάκρισις τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου εἰς αὐτοτελῆ περιοχὴν κεραμικῆς παραγωγῆς καὶ κατ' ἀκολουθίαν πολιτιστικῆς ἐξελίξεως.

Ὡς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς νεολιθικῆς κεραμικῆς τῆς Στερεᾶς τοπικὰ γνωρίσματα δύνανται νὰ διακριθοῦν μόνον ὡς πρὸς τὴν κόσμησιν τῶν ἀγγείων. Ἀπὸ ἀπόψεως τεχνικῆς, κατασκευῆς τῶν ἀγγείων, καθαρότητος, συστάσεως ὀπτήσεως καὶ χροῖας τοῦ πηλοῦ, περιποιήσεως τῆς ἐπιφανείας, σχημάτων τῶν ἀγγείων καὶ ἐξελίξεως τῶν λεπτομερειῶν αὐτῶν, βάσεως κορμοῦ, λαιμοῦ, χειλέων, λαβῶν, δυσκόλως θὰ ἡδυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν τοπικὰ γνωρίσματα ἰδιάζοντα εἰς μόνην τὴν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ ἐλλείποντα ἢ σπανιώτερον παρουσιαζόμενα εἰς τὴν Πελοπόννησον ἢ τὴν Θεσσαλίαν.

Γενικῶς ἡ κεραμικὴ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, καθὼς καὶ ἡ κεραμικὴ τῆς Ἀνατολικῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Θεσσαλίας κατὰ πλεονασμόν, κατὰ τὰς διαθέσιμους πληροφορίας, παρουσιάζεται ἐκ τῶν κατωτάτων στρωμάτων εὐθὺς ἀπὸ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους, ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν τοῦ πηλοῦ, τὴν ὀπτησιν καὶ τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων, εἰς ἀρκούντως προηγμένην βαθμίδα χωρὶς νὰ ἔχουν συναντηθῇ εἰς τὰ κατώτατα στρώματα θέσεώς τινος ἔχνη τῶν πρώτων πειραμάτων τῶν κατοίκων εἰς τὴν ἀγγειοπλαστικὴν (ἰδὲ σχετικῶς καὶ CAH τόμ. I (1965), κεφ. 10, σ. 26). Τὸ λογικὸν δὲ συμπέρασμα ἐκ τοῦ δεδομένου τούτου εἶναι ὅτι οἱ πρῶτοι δημιουργοὶ τῶν ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους ἀρχαιοτάτων, ἱκανῶς ὅμως ἐξειλιγμένων, κεραμι-

κῶν προϊόντων τῆς Στερεᾶς ἀπέκτησαν τὴν κεραμικὴν τῶν ἐμπειρίαν εἰς περιοχὴν ἐκτὸς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἢ ὅτι τὸ πρῶτον μονίμως ἐγκατεστημένον ἐν τῇ χώρᾳ στοιχεῖον τοῦ πληθυσμοῦ εἰσῆλθεν ἔξωθεν εἰς αὐτὴν καὶ εἰς ἐξειλιγμένην σχετικῶς βαθμίδα πολιτισμοῦ τοῦλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κεραμικὴν του.

Ἡ ἀρχαιοτέρα κεραμικὴ κατηγορία τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, κατὰ τὰς στρωματογραφικὰς παρατηρήσεις τὰς γενομένας κατὰ τὴν πρόσφατον τὸ 1959 ἀνασκαφικὴν ἐπανεξέτασιν ἐνὸς νεολιθικοῦ οἰκισμοῦ παρὰ τὴν Ἑλατεῖαν, εἶναι μονόχρωμα ἐρυθρωπὰ ἢ ποικιλοῦσης χροιοῦς ἀγγεῖα (Variegated ware), ἅτινα ἔχουν εὑρεθῇ ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ εἰς Κόρινθον καὶ εἰς ἄλλας θέσεις τῆς Ἀργολίδος καὶ σποραδικῶς εἰς Θεσσαλίαν καὶ Εὐβοίαν (CAH ἔ. ἀ. σ. 26-27). Πλὴν τῆς Ἑλατείας τὰ ἐν λόγῳ ἀγγεῖα ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ἀναφέρονται καὶ ἐξ Ὀρχομενοῦ καὶ Νέας Μάκρης. Εἰς τὰς ἄλλας ἀνασκαφείσας θέσεις τῆς Στερεᾶς ἢ δὲν ἀπαντᾷ ἢ ἐν λόγῳ κατηγορία ἢ, τὸ πιθανώτερον, δὲν ἔτυχε τῆς δεούσης προσοχῆς ὑπὸ τῶν ἀνασκαψάντων τὰς θέσεις ταύτας. Τὸ πρόβλημα κατὰ ταῦτα τῆς διαμορφώσεως τῆς ἀρχαιοτέρας κεραμικῆς κατηγορίας τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δὲν δύναται ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ μελετηθῇ δι' ἐπαρκῶν τοπικῶν δεδομένων καὶ δὴ προερχομένων ἐξ ὅλων τῶν περιοχῶν τῆς χώρας.

Τὰ συνήθη σχήματα τῆς ἀρχαιοτάτης ταύτης κατηγορίας εἶναι τὰ ἡμισφαιρικὰ κύπελλα καὶ αἱ μετὰ σφαιρικοῦ κορμοῦ καὶ στενοῦ, ὑψηλοῦ κυλινδρικοῦ, λαιμοῦ ὑδρίαι, ἀμφότερα δὲ τὰ σχήματα φαίνεται ὅτι προέκυψαν ἐκ τῆς μιμήσεως ἀναλόγων σκευῶν ἐκ κολοκύνθης. Βραδύτερον διαμορφώνονται ἐπίπεδοι ἢ δακτυλιοειδεῖς βάσεις, προστίθενται μικραὶ ἀποφύσεις ὡς λαβαὶ καὶ ὁ λαιμὸς τῶν σφαιρικῶν ὑδριῶν βραχύνεται καὶ γίνεται εὐρύτερος, ὥστε προκύπτουν νέου τύπου σχήματα.

Αἱ ὑπόλοιποι κατηγορίαι τῆς ἀκοσμήτου μονοχρώμου κεραμικῆς, τὰ μετ' ἐρυθροῦ ἐπιχρίσματος, τὰ μελανὰ μονόχρωμα, τὰ χονδροειδῆ μετὰ σπογοειδῶν τοιχωμάτων καὶ τὰ μετὰ λευκοῦ ἐπιχρίσματος ἀγγεῖα φαίνεται ὅτι διαμορφοῦνται βραδύτερον κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους Νεολιθικοὺς χρόνους. Τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων τῶν κατηγοριῶν αὐτῶν δὲν διαφέρουν σημαντικῶς τῶν προηγουμένων, ἢ ὅπτησις ὅμως αὐτῶν εἶναι τελειότερα καὶ αἱ λεπτομέρειαι, βάσεις, λαβαὶ καὶ χεῖλη πλέον ἐξειλιγμένα.

Πρωίμως κατὰ τὴν Ἀρχαιοτέραν Νεολιθικὴν περίοδον παρουσιάζονται τὰ γραπτὰ ἀγγεῖα, ἅτινα φέρουν ἐρυθρὰν κόσμησιν ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους τοῦ ἀγγείου. Ἡ κεραμικὴ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς γραπτῆς ταύτης κεραμικῆς ἐσημείωσε τοπικὰς ἐξελίξεις καὶ πρωτοτυπίας, αἵτινες τὴν διακρίνουν ὡς αὐτόνομον ὁμάδα μετὰξὺ τῶν συγχρόνων κεραμικῶν προϊόντων τῆς λοιπῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Ἡ σπουδαιότερα ἐκ τῶν τοπικῶν τούτων ἐπινοήσεων τῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς ἦτο ὁ συνδυασμὸς

τοῦ λευκοῦ ἐπιχρίσματος τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀγγείων μετὰ τῆς ἐρυθροχρώμου γραμμικῆς κοσμήσεως κατὰ τὸν ἰδιότυπον τρόπον, ὅστις κατέστη γνωστὸς ὡς ρυθμὸς τῆς Χαιρωνείας καὶ ἡ γηγενὴς προέλευσις τοῦ ὁποίου, κατὰ τὴν διάδοσιν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν γνωστῶν σχετικῶν δεδομένων ἐκ τῆς Στερεᾶς, δὲν φαίνεται πιθανὸν ὅτι δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ. Ἡ κατηγορία εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένη καὶ λίαν ἄφθονος εἰς ὅλας τὰς θέσεις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καί, δι' ὀλίγων εὐρημάτων, παρουσιάζεται καὶ εἰς Θεσσαλίαν καὶ ἔτι σπανιώτερον εἰς Πελοπόννησον, καλύπτει δὲ χρονικῶς ἱκανὸν μέρος τῆς ἀρχαιοτέρας καὶ τὴν Μέσσην Νεολιθικὴν περίοδον τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Παρὰ τὴν πολυἀριθμον καὶ μακρᾶς διαρκείας διὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα κεραμικὴν τῆς Χαιρωνείας διαμορφοῦται καὶ ἡ ὀλιγώτερον διαδεδομένη ἀλλὰ περισσότερον περίτεχνος κεραμικὴ τοῦ Λιανοκλαδίου. Καὶ αἱ δύο κατηγορίαι ὁμοῦ ἀποτελοῦν τὰς πλέον χαρακτηριστικὰς κατηγορίας νεολιθικῆς κεραμικῆς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Αἱ ὑπόλοιποι σημαντικαὶ κατηγορίαι τῶν Μέσων καὶ Ὑστέρων Νεολιθικῶν χρόνων, τὰ μελανὰ μονόχρωμα, τὰ φαιὰ μονόχρωμα, τὰ νεολιθικὰ Urfirnis, τὰ ἀμαυρόχρωμα καὶ τὰ πολύχρωμα ἀγγεῖα εἶναι δάνεια διὰ τὴν Στερεὰν ὀφειλόμενα εἰς τὸν Βορρᾶν, τὸν Νότον ἢ τὴν Ἀνατολήν, ἔλκοντα ὅμως ἐν τῷ συνόλῳ των κατὰ τὰς πλέον ἐπικρατοῦσας σήμερον (1968) θεωρίας τὴν πρώτην διαμόρφωσιν των ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Κιλικίας, τῆς Συρίας ἢ καὶ τῆς ἐγγυὲς Ἀνατολῆς (CAH τόμ. I, κεφ. 10 (1965), σ. 31 ἐξ.).

Μετὰ τῶν κατηγοριῶν τούτων διαδίδονται καὶ νέα σχήματα ἀγγείων εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Αἱ μετὰ σφαιρικοῦ κορμοῦ ὕδρῃαι ἐξελίσσονται εἰς σφαιρικά κύπελλα μετὰ κυλινδρικῆς βάσεως καὶ ἴσης διαμέτρου καὶ ὕψους λαιμόν, ἀντὶ τῶν ἡμισφαιρικῶν κυπέλλων διαμορφοῦνται ἢ εἰσάγονται ἀβαθέστερα πλέον ἀνοικτὰ κύπελλα μετ' ἐπιπέδου βάσεως, βαθέα κωδωνόσχημα κύπελλα, κύπελλα μετὰ γωνιώδους περιγράμματος καὶ ἀβαθῆ κύπελλα ἐπὶ ὑψηλοῦ ποδὸς ὁμοιάζοντα πρὸς σημερινὰ φρουτοδοχεῖα.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν κατηγοριῶν τῶν Μέσων καὶ Ὑστέρων Νεολιθικῶν χρόνων τὰ μελανὰ ἐστιλβωμένα ἀγγεῖα εἶναι εὐρέως διαδεδομένα καθ' ὅλην τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ ἔχουν εὐρεθῇ ἐπίσης ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἔτι βορειότερον μέχρι τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ τῆς περιοχῆς τοῦ Δουνάβεως, ἐνῶ παρουσιάζονται σποραδικῶς καὶ εἰς μικρὰν ποσότητα, ἀσφαλῶς ὡς ἐπέισακτα προϊόντα, εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἡ κατηγορία αὕτη ἔχει ἐπαρκῶς μελετηθῇ καὶ σχολιασθῇ εἰς ἐκτενῆ βιβλιογραφίαν, κατὰ τὰς ἐπικρατοῦσας δὲ ἀντιλήψεις ἡ καταγωγὴ αὐτῆς ὀφείλεται εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν (BSA 1936- 37 26 - 35. AEKG 126-129. AJA 1964, 343-348. CAH τόμ. I, κεφ. 10 (1965), σ. 41-42).

Τὰ φαιὰ μονόχρωμα καὶ τὰ νεολιθικὰ Urfirnis ἀγγεῖα εἶναι αἱ χαρακτηριστικαὶ κατηγορίαι τῶν Μέσων καὶ τῶν Ὑστέρων Νεολιθικῶν χρόνων τῆς

Πελοποννήσου. Ταῦτα διαδίδονται πρὸς Βορρᾶν εἰς ἔτι προκεχωρημένους χρόνους κατὰ τὴν Μέσσην Νεολιθικὴν περίοδον καὶ ἔχουν εὐρεθῇ εἰς πολλάς θέσεις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, Ὀρχομενόν, Εὐτρησιν, Βάρκαν, Ἑλάτειαν καὶ εἰς Πύρασον τῆς Θεσσαλίας (Θεσσαλικά 1959, 53). Τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων καὶ τῶν δύο κατηγοριῶν εἶναι τὰ αὐτά.

Ποία ἡ σχέσις τῶν φαιῶν μονοχρώμων πρὸς τὰ μελανὰ ἐστιλβωμένα ἀγγεῖα τῆς Κεντρικῆς καὶ Βορείου Ἑλλάδος δὲν ἔχει διασαφηθῇ. Πολυάριθμα φαιὰ ἀγγεῖα ἔχουν εὐρεθῇ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ὡς τῶν μελανῶν μονοχρώμων οὕτω καὶ τῶν φαιῶν ἡ ἀρχικὴ πατρὶς εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ περιοχὴ αὕτη (CAH τόμ. I, κεφ. 10 (1965), σ. 42).

Τῶν νεολιθικῶν Urfirnis ἡ προέλευσις ἔχει ὑποστηριχθῇ ὅτι ὀφείλεται εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς Halaf ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ, πρὸς τὴν κεραμικὴν τῆς ὁποίας ὁμοιάζουν ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν τοῦ πηλοῦ, τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων, τὴν ὑφὴν τῆς βαφῆς καὶ τὰ σχέδια τῆς κοσμήσεως AJA 1958, 225. CAH, ἔ. ἀ. σ. 39).

Αἱ δύο χαρακτηριστικαὶ τῶν Ὑστέρων Νεολιθικῶν χρόνων κατηγορίαι, τὰ ἀμαυρόχρωμα καὶ τὰ πολυχρώμα ἀγγεῖα ἔχουν εὐρυτέραν διάδοσιν ἀπὸ ὅλας τὰς προηγουμένας κατηγορίας, εὐρεθέντα ἄφθονα καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολικὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου μέχρι τῆς Θεσσαλίας, παρουσιάζονται δὲ σποραδικῶς εἰς Μακεδονίαν, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἔχουν εὐρεθῇ εἰς μικρὰν ποσότητα εἰς Μάλθην κατὰ τὴν Δυτικὴν Πελοπόννησον καὶ ἔτι ἀφθονώτερα εἰς Ἀστακὸν τῆς Ἀκαρνανίας καὶ εἰς τὴν Χοιροσπηλιὰν τῆς Λευκάδος πρὸς Δυσμάς. Αἱ κατηγορίαι αὗται ἐπικρατοῦν ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ περιορίζουν τὴν διάδοσιν τῆς κεραμικῆς τῆς Χαιρωνείας μέχρις ὅτου τελικῶς αὕτη ἀφανίζεται ὡς ἀφανίζονται καὶ τὰ Νεολιθικά Urfirnis ἀγγεῖα. Τὰ σχήματα τῶν Ἀμαυροχρώμων καὶ Πολυχρώμων ἀγγείων δὲν εἶναι αἰσθητῶς διάφορα τῶν σχημάτων τῶν προηγουμένων κατηγοριῶν, μόνον ὅτι αἱ ὑψηλαὶ βάσεις τῶν ἀγγείων εἶναι συνηθέστεραι.

Ἡ προέλευσις τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν ὡς καὶ τῶν Νεολιθικῶν Urfirnis ἔχει ὑποστηριχθῇ ὅτι ὀφείλεται εἰς τὴν Ἑγγύς Ἀνατολὴν καὶ ἔχει συνδεθῇ πρὸς τὴν κεραμικὴν τῆς Ubaid πρὸς τὴν τεχνικὴν τοῦ πηλοῦ, τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων, τὴν ὑφὴν τῆς βαφῆς καὶ τὰ σχέδια τῆς κοσμήσεως τῆς ὁποίας αἱ δύο κατηγορίαι παρουσιάζουν χαρακτηριστικὰς ὁμοιότητας. AJA 1958, 225. CAH τόμ. I, κεφ. 10 (1965), σ. 45-46.

Τέλος δέον νὰ μνημονευθῇ ἡ περίεργος τεχνοτροπία, τῶν μετ' ἐγχαράκτου κοσμήσεως πληρουμένης λευκῆς ὕλης ἀγγείων, τῆς Νέας Μάκρης, ἥτις ἔχει συνδεθῇ πρὸς τὰ στρώματα XXV - XXIV τῆς Mersin τῆς Κιλικίας, τῶν ὑστέρων Νεολιθικῶν καὶ Χαλκολιθικῶν χρόνων τῆς περιοχῆς ἐκείνης, δεικνύουσα ἓνα ἔτι δεσμὸν τῶν Νεολιθικῶν χρόνων τῆς Στερεᾶς πρὸς τὴν Ἑγγύς Ἀνατολὴν (CAH τόμ. I, κεφ. 10 (1965), σ. 30-31).

Δ. ΝΕΟΛΙΘΙΚΑ ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

I. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ός Μικρά Εύρηματα έχουν καταγραφῇ πάντα τὰ κινητὰ ἀντικείμενα, πλὴν τῶν θραυσμάτων ἀγγείων τοῦ προηγουμένου κεφαλαίου, εἴτε ταῦτα προέρχονται ἐκ τῶν οἰκισμῶν εἴτε ἐκ τῶν τάφων τῶν προϊστορικῶν χρόνων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Τὰ εὐρήματα ἐκάστης θέσεως ἀποτελοῦν ἰδιαιτέραν ὁμάδα καὶ ἔχουν καταγραφῇ κατὰ ὁμοειδῆ ἀντικείμενα ἀναλόγως τῆς ἰδιαιτέρας των σημασίας εἰς τὸν ἰδιωτικὸν ἢ τὸν δημόσιον βίον τῶν κατοίκων ἐκάστου οἰκισμοῦ.

Ἐκ πασῶν τῶν 70 νεολιθικῶν θέσεων μικρὰ εὐρήματα παρέσχον αἱ ἐπόμεναι 26 θέσεις:

I. ΛΙΑΝΟΚΛΑΔΙ (1).— Τὰ ἐπόμενα ἀντικείμενα εὐρέθησαν εἰς τὰ νεολιθικὰ στρώματα τῆς θέσεως:

(1) Δύο λεπίδες καὶ τινὰ θραύσματα ὄψιανοῦ. (2) Δύο μικραὶ λεπίδες πυρίτου. (3) Λίθινον ἰγδίων. (4) Τρία αἰχμηρὰ ὀστέϊνα ἀντικείμενα. P - T 191.

II. Ἀστακός (6).— Ἐκ τοῦ παρὰ τὸν Ἅγιον Νικόλαον σπηλαίου συνελέγησαν (1) Λεπίδες πυριτολίθου μήκους 0.24 μ. (2) Πολυάριθμα θραύσματα πυρίτου (3) Δύο λίθιναι ἀξίναι. BSA 1947, σ. 182, 183, εἰκ. 14.

III. Ἅγιος Ἡλίας (7).— Ἐκ τοῦ παρὰ τὴν Κόκκινην Σπηλιὰν χώρου συνελέγησαν: (1) Λίθινα βέλη. (2) Τρεῖς λίθιναι ἀξίναι ἢ πελέκει, ἡ μία τῶν ὁποίων (εἰκ. 2, 9) εὐρέθη ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως. Ἔργον 1963, σ. 137, εἰκ. 151.

IV. Ἀλαί (10).— Ἐκ τῆς θέσεως ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν ἐκτίθενται: (1) Τεμάχια τριῶν πηλίνων εἰδωλίων, τοῦ ἐνὸς σώζεται ἡ κεφαλὴ μετὰ τοῦ λαιμοῦ, τοῦ ἐτέρου τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ κορμοῦ ἀπὸ τῆς ὀσφύος μέχρι τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ τρίτου τὸ κάτω μέρος κορμοῦ καθήμενου εἰδωλίου. Τινὰ τούτων εἰκονίζονται ἐν BCH 1956, σ. 226, εἰκ. 10 καὶ ἐν CH. ZERVOS, Naissance de la Civil. en Grèce, σ. 284-285, εἰκ. 353-355, (2) λίθινον σφονδύλιον, (3) τρεῖς λίθινοι δίσκοι, ὁ εἰς διάτρητος,

ὁ ἕτερος μὲ ἵχνη ἀποπείρας διατρήσεως καὶ ὁ τρίτος χωρὶς διάτρησιν, (4) σφαιρικὸν ἀντικείμενον ἐκ μέλανος λίθου, (5) δύο λίθιναι ἀξίναι, (6) δύο λεπίδες ὀψιανοῦ, (7) δύο λεπίδες φαιοῦ πυρίτου. Δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι πάντα τὰ ἀντικείμενα προέρχονται ἐξ Ἀλῶν. CH. ZERVOS, *Naissance de la Civil. en Grèce*, σ. 18.

V. Ἑλάτεια (12).—Ἐκ τῆς θέσεως ἔχουν ἀποκαλυφθῇ τὰ ἐπόμενα μικρὰ ἀντικείμενα:

(1) Τέσσαρα τεμάχια πήλινων εἰδωλίων, ἥτοι μία κεφαλή, τεμάχιον κορμοῦ στεατοπύργου εἰδωλίου καὶ δύο τεμάχια ἐνδεχομένως ἐκ ποδῶν εἰδωλίων. *Hesperia* 1962, σ. 201-202, πίν. 62 c 3, πίν. 68 c 1, 4, d 2-3.

(2) Φαλλοειδὲς πήλινον ἀντικείμενον. *Hesperia* 1962, σ. 202. (3) Μικρὰ πήλινη κεφαλή ζώου. ΠΑΕ 1904, 56, 1906, 141. AM 1906, 397. (4) Μικρὸς πήλινος στῦλος, εἰς ὃν ὁ ἀνασκάψας ἀποδίδει θρησκευτικὴν σημασίαν. AJA 1961, 193. *Hesperia* 1962, 200-201, πίν. 68 a.

(5) Τεσσαράκοντα καὶ εἰς πήλινοι πεσσοὶ σφενδονῶν (εἰκ. 2, 11). *Archaeology* 1959, 282. *Hesperia* 1962, 202-203.

(6) Πήλινα πηνία (εἰκ. 2, 13), πλεόν τῶν εἴκοσι, σχήματος κουβαρίστρας. *Archaeology* 1959, 282. *Hesperia* 1962, 203-204, πίν. 69 a - b. (7) Πήλινον ἀντικείμενον, ἐνδεχομένως λύχνος. *Hesperia* 1962, 204, πίν. 69 d. (8) Ἐξ δίσκοι ἐκ τεμαχίων νεολιθικῶν ἀγγείων, οἱ τρεῖς τῶν ὁποίων εἶναι διάτρητοι εἰς τὸ κέντρον. *Hesperia* 1962, 204, πίν. 69 c 1-3, 5-7. (9) Ἐτερον διάτρητον ὕστρακον. *Hesperia* 1962, 204, πίν. 69 c. 4.

(10) Τεμάχιον μαρμαρίνου κυπέλλου. *Hesperia* 1962, 204, πίν. 69 g, 1. (11) Διάτρητον μαρμαρίνον ἀντικείμενον, ἴσως περίαπτον. *Hesperia* 1962, 204 - 205, πίν. 69 g, 2. (12) Λίθινα ἐργαλεῖα, οἷον ἀξίναι (εἰκ. 2, 12), ὕπεροι, μυλόλιθοι, στυλβοτῆρες, τριπτῆρες. ΠΑΕ 1904, 53, 1910, 162. AE 1908, 92. *Archaeology* 1959, 282. *Hesperia* 1962, 205 πίν. 70 a-d.

(13) Τρεῖς αἰχμαὶ βελῶν (εἰκ. 2, 8) ἐξ ὀψιανοῦ. *Hesperia* 1962, 205-206, πίν. 70 h. (14) Λεπίδες ὀψιανοῦ καὶ πυρίτου. ΠΑΕ 1904, 53, 1906, 141, 1910, 162. *Archaeology* 1959, 282. *Hesperia* 1962, 205-206.

(15) Ἑννέα ὀστέινα ἐργαλεῖα (εἰκ. 2, 15), τεμάχια κεράτων καὶ εἰς χαυλιόδους κάπρου. *Archaeology* 1959, 282. *Hesperia* 1962, 204, πίν. 69 e.

VI. Μάνεσι (13). Λεπίδες ὀψιανοῦ ἐκ τοῦ λόφου (α). ΠΑΕ 1904, 51.

VII. Ἀγία Μαρίνα (14). Τὰ κάτωθι μικρὰ ἀντικείμενα ἀναφέρονται ἐκ τῆς θέσεως ἢ ἀκριβῆς ὅμως χρονολόγησις τούτων δὲν εἶναι σαφής:

(1) Μικρὰ κωνοειδῆς σφραγὶς ἐκ στεατίτου «φέρουσα ἐγγράρακτον ση-

μεῖον τριῶν καθέτων γραμμῶν τεμνομένων ἐν μέσῳ ὑπὸ ὀριζοντίας». (2) Πλήθος μικρῶν κογχυλίων ἀναμφιβόλως ἀποτελούντων ὄρμον». (3) Λίθινα ἐργαλεῖα καὶ λεπίδες ὀψιανοῦ. (4) Χαλκᾶ ψέλια. (5) Βελονόσχημα χαλκᾶ ἐργαλεῖα ἐφαρμοζόμενα εἰς ὀστεῖνας λαβάς. (6) Δύο μικρὰ χαλκᾶ ἐγχειρίδια (εἰκ. 2, 20 - 21). (7) Χαλκοῦς ἐγκοπεὺς λιθοζόου ἢ ξυλουργοῦ. ΠΑΕ 1911, 208 - 209. REG 1912, 276-277. ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Ἑπ., 61, 63-65.

Τὰ μετὰ τῶν νεολιθικῶν δεδομένων εὐρεθέντα χαλκᾶ ἀντικείμενα δὲν εἶναι σαφές ἂν εἶχον εἰσαχθῇ εἰς τὴν νεολιθικὴν Ἀγίαν Μαρίναν ἔξωθεν ἐκ περιοχῶν χρησιμοποιοῦσων τὸν χαλκὸν ἢ ἂν εἶχον κρυβῇ κατὰ τὴν Ἐποχὴν τοῦ Χαλκοῦ ἐντὸς λάκκου ἀνοιγέντος εἰς τὰ νεολιθικά στρώματα τῆς θέσεως ἢ τέλος ἂν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἀνεμείχθησαν ἐκ λάθους μετὰ τῶν νεολιθικῶν στρωμάτων.

VIII. Δελφοί (17). Τὸ μόνον πιθανὸν νεολιθικὸν ἢ πρόϊμον ΠΕ εὑρημα ἐκ Δελφῶν εἶναι ἐσχηματοποιημένον μαρμάρινον εἰδῶλιον, ὕψους 0.19 μ., σχεδιασθὲν καὶ περιγραφέν ὑπὸ τοῦ M. J. SCHMIDT (AM 1881, 361-362) ἀλλ' ἀπολεσθὲν βραδύτερον. Τὸ εἰδῶλιον ἐσχετίσθη πρὸς τὰ κυκλαδικὰ (Fouilles de Delphes, τόμ. IV σ. 1 - 2, τόμ. V, σ. 2 - 3) καὶ ἦτο πράγματι ἐκ παρίου μαρμάρου, οἱ WACE καὶ THOMPSON ὅμως διέβλεπον ἐν αὐτῷ (P-T 202) βορείαν προέλευσιν.

IX. Πύργος (21). Ἐκ τῆς θέσεως ἔχουν ἀναφερθῇ: (1) Λίθινον εἰδῶλιον ὕψους 0.12 μ. συλλεγὲν ὑπὸ τῶν χωρικῶν. Orchomenos I, σ. 121. (2) Μία λιθινὴ ἀξίνη καὶ ἱκαναὶ λεπίδες ὀψιανοῦ ἐκ τῆς θέσεως Μαγούλα δυτικῶς τοῦ Πύργου. Orchomenos I, 124. P - T 197.

X. Χαιρώνεια (22). Τὰ ἐπόμενα ἀντικείμενα ἀπεκαλύφθησαν ἐν τῇ θέσει: (1) Ἰκανὸς ἀριθμὸς εἰδωλίων, δύο ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι ἐκ λίθου καὶ τὰ λοιπὰ ἐκ πηλοῦ. Ἐν τούτων ἐκ λευκοῦ λίθου παριστᾷ γυναῖκα καὶ ἕτερον ἐκ μελανοῦ παριστᾷ ἄνδρα. Δύο ἐκ τῶν πηλίνων παριστοῦν γονυπετούσας γυναῖκας τὰ δὲ λοιπὰ στεατοπύγους ἱσταμένας γυναῖκας ὑποβασταζούσας συνήθως τοὺς μαστοὺς (εἰκ. 2, 5). Αἱ λεπτομέρειαι τοῦ σώματος δηλοῦνται δι' ἐγχαράξεως ἀλλὰ τὰ περισσότερα τῶν εἰδωλίων εἶναι ἐλλιπῆ, πολλῶν δὲ ἐκ τούτων ἐλλείπουν αἱ κεφαλαί. (2) Πήλιναι κεφαλαὶ εἰδωλίων μὴ ἀνήκουσαι εἰς τοὺς εὐρεθέντας κορμούς καὶ ἔχουσαι μακροὺς λαιμούς, καλύμματα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ προτεταμένας ρῖνας· αἱ λεπτομέρειαι δηλοῦνται δι' ἐγχαράξεως. (3) Δύο μικρὰ πήλινα εἰδῶλια ζώων, παριστῶντα ἴσως κύνας.

(4) Διάτρητοι χάλικες χρησιμοποιοῦμενοι ἴσως ὡς περιάπτα. (5) Πεσσοὶ σφενδονῶν. (6) Λεπίδες ὀψιανοῦ. (7) Τεμάχιον στεατίτου φέρον ὀχετίσκον ὡς νὰ ἦτο μήτρα καὶ ἄλλα τεμάχια ἐκ τοῦ αὐτοῦ λίθου. (8) Λίθιναι ἀξίναι.

(9) Λίθινον ἰγδίον. (10) Λίθινοι τριπτῆρες. (11) Ἐργαλεῖα ἐξ ὀστοῦ. (12) Ποσό-
της ἡμικαύστων ὀστῶν ζώων. ΠΑΕ 1902, 55-56, 1904, 40-41, 44, 1907,
108, 1909, 123 - 124. ΑΕ 1908, 92 - 93. Ρ-Τ 201. ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Ἐπ.,
57 - 58. ΙΡΕΚ 1932 - 33, 39 - 49. CH. ZERVOS, Naissance de la civil. en
Gr., σ. 186, εἰκ. 140, σ. 208, εἰκ. 194 - 196, σ. 209, εἰκ. 199, σ. 212, εἰκ.
205 - 206, σ. 213, εἰκ. 209 - 214, σ. 226 - 227, εἰκ. 238 - 239, σ. 235
εἰκ. 256, σ. 260, εἰκ. 304.

XI. Θεσπιαί (31). Ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λόφου συνελέγησαν :

(1) Τεμάχια ἐξ πηλίνων εἰδωλίων. Τὰ καλύτερον διατηρούμενα τούτων προέρ-
χονται ἐκ στεατοπύγων γυναικειῶν εἰδωλίων. Hesperia 1959, 344 - 349.
(2) Λίθιναι ἀξίναι. (3) Λίθινοι τριπτῆρες. (4) Πολυάριθμα τεμάχια λεπίδων
ὀψιανοῦ καὶ πυρίτου. Hesperia 1951, 290.

XII. Εὐτρησις (32). Ἡ ἐπανεξέτασις τῶν κατωτάτων στρωμάτων
τῆς θέσεως ἔφευρεν εἰς φῶς: (1) Δύο κορμούς πηλίνων στεατοπύγων εἰδωλίων
ἀπὸ τοῦ στήθους μέχρι τῶν γονάτων (εἰκ. 2, 1), ὕψους 0.059 μ. καὶ 0.078 μ.
ἀντιστοίχως. Hesperia 1960, σ. 132, πίν. 52, I 33, I 34. (2) Σφραγιδα πη-
λίνην (εἰκ. 2, 6) μετὰ παραστάσεως δύο ρόμβων. Hesperia 1960, σ. 135,
πίν. 52, II 47.

(3) Δύο ὀπεῖς καὶ λεπίδας ὀψιανοῦ. Hesperia 1960, 132, 133, 135. (4)
Δύο λεπίδας πυρίτου. Hesperia 1960, 132, 135. (5) Πήλινον σφονδύλιον
(εἰκ. 2, 14). Hesperia 1960, 137. (6) Ὅστεϊνὴν κυλινδρικήν λαβήν (εἰκ. 2,
16), καὶ ἓνα ὀπέα ἐξ ὀστοῦ. Hesperia 1960, 135. (7) Ὅστᾱ ζώων. Hesperia
1960, 133.

XIII. Πλαταιαί (33). Λεπίδες ὀψιανοῦ. AJA 1891, 404. RE XX 2,
2282.

XIV. Αἰδηψός (39). Μία λιθίνη ἀξίνη ἐκ τῆς θέσεως ὑπάρχει ἐν
τῷ Μουσεῖῳ Χαλκίδος. BSA 1966, σ. 39 ἀριθ. 5.

XV. Κήρινθος (41). Ἐκ τῆς θέσεως συνελέγησαν: (1) μία λιθίνη
ἀξίνη καὶ (2) λεπίδες ὀψιανοῦ. Annuario 1926 - 27, σ. 273, εἰκ. 132. AEM
1959, 281.

XVI. Προκόπιον (43). Μία λιθίνη ἀξίνη. BSA 1966, σ. 45 - 46,
ἀριθ. 16.

XVII. Γυμνό (49). Ἐκ τῆς θέσεως ἴσως προέρχεται ἐν λίθινον
εἰδώλιον ἐν τῷ Μουσεῖῳ Χαλκίδος. ΑΔ 1961 - 62, Χρον. σ. 157, πίν. 167, δ.
BSA 1966, σ. 64, ἀριθ. 60.

ΝΕΟΛΙΘΙΚΑ ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Εὐτρήσεως Ἀθηνῶν Ἰ. Εἰδωλῶν Πατησίων Ἐλευσίνος Χαϊρωνείας



Σφραγίς

Περίαντον

II. ΔΙΑΦΟΡΑ

Βέλος Πέλεκυς Λιθινὸν ἀγγεῖον

Πέσοι σφενδογῶν



Ἀξίναι

Πηνία

III. ΕΡΓΑΛΕΙΑ

Σφονδύλιον Ὀστεινοὶ ὀπτεῖς Ὀστεινὴ λαβή

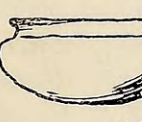


IV. ΜΕΤΑΛΛΙΝΑ ΕΙΣΗΓΜΕΝΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Χρυσὰ ἀγγεῖα.

Ἀργυροῦν ἀγγεῖον

Χαλκὰ ἐγχειρίδια



XVIII. Ἀλιβερίου (53). Ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀλιβερίου συνελήγθησαν: (1) Ἐξ λίθιναι ἀξίναι, ἐξ ὧν ἡ μία ἀκεραία. (2) Δύο λίθιναι σμῖλαι. (3) Τεμάχια ὀψιανοῦ πλέον τῶν χιλίων ἐν οἷς ἑκατοντάδες λεπίδων, εἴκοσι πυρῆνες, ἑπτὰ αἰχμαὶ βελῶν καὶ πολλὰ ἄμορφα τεμάχια. ΑΕ 1945 - 47, Χρον. 9 - 12.

(4) Ἐξ Εὐβοίας ἀναφέρονται ὅτι προέρχονται, χωρὶς νὰ μνημονεύεται ὁ ἀκριβὴς τόπος εὐρέσεώς των, δύο χρυσᾶ καὶ ἐν ἀργυροῦν ἀγγεῖον (εἰκ. 2, 17 - 19) ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Μπενάκη, ἅτινα χρονολογικῶς πρέπει νὰ ἀνήκουν εἰς ὑστέρους Νεολιθικοὺς χρόνους καὶ δύνανται νὰ μνημονευθοῦν ἐνταῦθα. B. SEGALL, Mus. Ben. Katal., σ. 11 - 14, 211 - 212, πίν. 1 - 3, 67 - 69.

XIX. Δύστος (55). Μία λιθίνη ἀξίνη καὶ ὀψιανὸς Νεολιθικῶν ἢ ΠΕ χρόνων. ΑΕ 1945-47, σ. 9 ὑποσημ. 1. Ἰδὲ καὶ ΠΕ μικρὰ εὐρήματα XX κατωτέρω.

XX. Νέα Στύρα (56). Μία λιθίνη ἀξίνη καὶ ὀψιανὸς Νεολιθικῶν ἢ ΠΕ χρόνων. ΑΕ 1945-47, σ. 9 ὑποσημ. 1. Ἰδὲ καὶ ΠΕ μικρὰ εὐρήματα XXI, 2 κατωτέρω.

XXI. Κάρυστος (57). Λίθιναι ἀξίναι ἐν τῷ Ἑθνικῷ Μουσείῳ Ἀθη-
νῶν. BSA 1966, σ. 80 - 81, ἀριθ. 91, πίν. 21.

XXII. Μαρθῶν (59). Ἐκ τοῦ σπηλαίου τοῦ Πανδὸς προέρχονται: (1) Δύο τεμάχια μεγάλου πηλίνου εἰδωλίου μετ' ἀμκυρᾶς κοσι ἥσεως βαθέος μελανοῦ χρώματος. Ἔργον 1959, 19.

(2) «Περιδέριον ἐξ ἑκατοντάδων χανδρῶν ἐκ κυανῆς ὑαλομάζης καὶ τινων μεγαλυτέρων ἐξ ἐγχρώμων λίθων καὶ ὀρείας χρυστάλλου» Ἔργον 1958, 20. (3) Πέντε θαλάσσια ὄστρεα. Ἔργον 1958, 20. (4) Λίθιναι ἀξίναι. Ἔργον 1958, 19, 20. (5) Πήλινος πεσσὸς σφενδόνης. Ἔργον 1958, 19.

XXIII. Νέα Μάκρη (61). Ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τῆς θέσεως ἀπεκαλύφθησαν τὰ ἐπόμενα μικρὰ ἀντικείμενα:

(1) Τεμάχια ποδῶν πηλίνων εἰδωλίων ἀνθρώπων. ΑΜ 1956, σ. 23, εἰκ. 43. (2) Πήλινα εἰδώλια ζώων. ΠΑΕ 1954, 119 εἰκ. 5. ΑΜ 1956, παρένθ. πίν. 15. (3) Λίθινον εἰδώλιον πτηνοῦ πιθανῶς. ΑΜ 1956, σ. 24, εἰκ. 44. (4) Τεμάχια (πλέον τῶν 20) λιθίνων ἀγγείων ἐκ λευκοῦ μαρμάρου (εἰκ. 2,10), γυψολίθου, ἀμμολίθου καὶ ἄλλων σκληροτέρων λίθων. (5) Λίθιναι ἀξίναι καὶ πολυάριθμοι σμῖλαι. (6) Πολλὰι λεπίδες ὀψιανοῦ καὶ πυρῆνες. (7) Τρεῖς ἕως τέσσαρες λεπίδες πυρίτου. (8) Πήλινοι πεσσοὶ σφενδονῶν μικροῦ μεγέθους. (9) Ὅστέινοι ὀπτεῖς, λεπίδες καὶ ἄλλα ἐργαλεῖα ἐξ ὀστοῦ. (10) Σφονδύλια ἐξ ὀστράκων ἀγγείων. (11) Διάτρητοι δίσκοι πηλοῦ διαμέτρου 0.045 μ.

(12) Όστᾶ ζώων. (13) Όστρεα θαλασσίων κογχῶν. ΠΑΕ 1954, 119-120. AM 1956, 24 - 26.

XXIV. Έλευσίς (63). Ειδώλιον στεατοπύγου γυναικὸς (εἰκ. 2,4) ἐκ πεντελησίου μαρμάρου, ὕψους 0.24 μ. παριστῶν ἵσταμένην γυναῖκα μετ' ἐξαιρετικῶς μακροῦ λαιμοῦ καὶ ἔχουσιν τὰς χεῖρας ὑπὸ τοὺς μαστοὺς. Έλευσινιακά I, 138-140.

XXV. Περὰχώρα (64). Μία λιθίνη ἀξίνη, Perachora I,20.

XXVI. Ἀθηναί (66). Έκ τῆς περιοχῆς τῶν Ἀθηνῶν ἔχουν γνωσθῇ τὰ κάτωθι μικρὰ εὐρήματα:

(1) Τρία μαρμάρινα στεατόπυγα εἰδῶλια. Έκ τούτων τὸ ἓν, σωζομένου ὕψους 0.73 μ., εἰς στάσιν ἵσταμένου, προέρχεται ἐκ τῆς βορείου κρήνης (Hesperia 1939, 405 - 406, εἰκ. 88), τὸ ἕτερον μήκους 0.137 μ. εἰς στάσιν κατακεκλιμένου (εἰκ. 2, 2) εὐρέθη εἰς τὴν Ἀγοράν (Hesperia 1939, 235, εἰκ. 33, σ. 236), καὶ τὸ τρίτον ὕψους 0.086 μ. εἰς στάσιν καθήμενου (εἰκ. 2, 3) προέρχεται ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν Πατησίων (AJA 1951, 122 - 123, πίν. 1 c. Journ. Anthropol. Institute 1900, 253. P - T 225. ΜΥΛΩΝΑΣ, Νεολ. Έπ., 77. RE XXII 2, 1383). (2) Τεμάχιον μικροῦ λιθίνου εἰδωλίου ἐκ Κοκκινιάς. ΠΑΕ 1951, σ. 113, εἰκ. 30 γ. (3) Δύο τεμάχια πηλίνου εἰδωλίου τετραπόδου ζώου ἐκ Κοκκινιάς. ΠΑΕ 1951, 113.

(4) Δύο λίθινα περιάπτα, τὸ ἓν σωληνοειδὲς φέρον ἐπτὰ παραλλήλους αὐλακώσεις, τὸ ἕτερον μηννοειδὲς (εἰκ. 2, 7). ΠΑΕ 1951, 115 - 116, εἰκ. 30. "Όμοια ἰδὲ ἐν Π - Π σ. 268 (XII, 6), 283.

(5) Λιθίνη ἀξίνη ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Ὠδείου τοῦ Περικλέους. ΠΑΕ 1914, 95. Μυκ. Ἀκ. Ἀθ., σ. 50, ὑποσημ. 88. (6) Τεμάχια ὀψιανοῦ ἐκ τῆς νοτίας κλιτύος (Annuario 1930-31, 472-478), ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Κλεψύδρας (Hesperia 1938, 336) καὶ ἐκ τοῦ οἰκισμοῦ τῆς Κοκκινιάς (ΠΑΕ 1951, 113). (7) Ἐλάχισται λεπίδες πυρίτου. ΠΑΕ 1951, 113-114. (8) Λίθινα ἰγδία ἐκ τῶν φρεάτων παρὰ τὴν Κλεψύδραν. Hesperia 1938, 336. (9) Λίθινα ἐργαλεῖα. Annuario 1930 - 31, 480 - 482. ΠΑΕ 1951, 113 - 115.

(10) Τρία πῆλινα σφονδύλια ἐκ Κοκκινιάς καὶ ἓν ἐκ τῆς νοτίας κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως. ΠΑΕ 1951, 113. Annuario 1930 - 31, 478 - 480.

(11) Δύο πῆλινα πηνία τύπου κουβαρίστρας. ΠΑΕ 1951, 113.

(12) Όστᾶ ζώων, χοίρων, αἰγῶν, προβάτων, ἐλάφων, κυνῶν, πτηνῶν, χελωνῶν καὶ ἰχθύων ἐκ τῶν φρεάτων παρὰ τὴν Κλεψύδραν (Hesperia 1938, 339), ἐκ τῆς νοτίας κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως (Annuario 1930-31, 480) καὶ ἐκ τοῦ οἰκισμοῦ τῆς Κοκκινιάς. ΠΑΕ 1951, σ. 116, εἰκ. 31.

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΩΝ ΝΕΟΛΙΘΙΚΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

Τὸ σύνολον τῶν παρατεθέντων μικρῶν εὐρημάτων δύναται νὰ ἐπισκοπηθῇ, ἀναλόγως τῆς ἐρμηνείας ἣτις δίδεται εἰς τὰ διάφορα εὐρεθέντα κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ἀντικείμενα, εἰς δύο ομάδας, ἥτοι εἰς εὐρήματα διασαφοῦντα λεπτομερείας τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς τῶν νεολιθικῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ εἰς εὐρήματα παρέχοντα ἐνδείξεις περὶ ὁμαδικῶν κοινωνικῶν ἐκδηλώσεων. Εἰς τὴν πρώτην ομάδα ἀνήκουν τὰ ἐργαλεῖα, τὰ εἶδη καλλωπισμοῦ καὶ τὰ ὑπολείμματα τροφῶν, εἰς τὴν δευτέραν τὰ ἀντικείμενα τὰ ἔχοντα σχέσιν μὲ τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας τῶν Νεολιθικῶν χρόνων, τὰ ὅπλα καὶ τὰ εἶδη ἐμπορίου τὰ μαρτυροῦντα ἐπικοινωνίαν τῶν νεολιθικῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς πρὸς ἄλλας περιοχὰς (πίναξ IV).

Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐργαλείων τὸ πρῶτον δυνάμενον νὰ μνημονευθῇ εἶναι αἱ λίθιναι ἀξίναι ἢ πελέκει. Παρ' ὅλον ὅτι ἀντικείμενα τοῦ εἶδους τούτου εὐρέθησαν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θέσεις μετὰ μικρῶν εὐρημάτων ὁ ἀριθμὸς τῶν σχετικῶν ἀντικειμένων εἶναι λίαν μικρὸς εἰς ἐκάστην θέσιν, ὥστε γεννᾶται εὐλόγως ἡ σκέψις ὅτι, ἐὰν αἱ ἀξίναι θεωρηθοῦν ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν γεωργικὸν ἐργαλεῖον, ἡ γεωργία πρέπει νὰ ἡσκεῖτο καὶ δι' ἄλλων μέσων μὴ ἐτι καθορισθέντων.

Μετὰ τῆς γεωργίας δύνανται νὰ συνδεθοῦν καὶ τὰ ἀλεστικά τῶν γεωργικῶν προϊόντων ἐργαλεῖα, οἷον τριπτῆρες, μυλόλιθοι, ἰγδία καὶ ὑπεροί. Καὶ τῆς ομάδος ταύτης τῶν ἀντικειμένων δὲν ἔχει εὐρεθῇ μεγάλος ἀριθμὸς ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ εὐλογος εἶναι ἡ εἰκασία ὅτι ἡ παρασκευὴ τῆς τροφῆς τῶν νεολιθικῶν κατοίκων δὲν ἐγένετο διὰ τοιούτων ἐργαλείων εἰς μεγάλην τοῦλάχιστον ἔκτασιν, ὅποτε εἰς ἐκάστην ἀνασκαπτομένην οἰκίαν θὰ ἀνεμένετο νὰ εὐρίσκετο ἀριθμὸς τις τῶν σχετικῶν ἀντικειμένων.

Μία ἑτέρα κατηγορία ἀντικειμένων στενὴν ἐχόντων σχέσιν πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν εἶναι τὰ πῆλινα πηνία, τὰ σφονδύλια καὶ τὰ βάρη ὑφαντικῶν ἱστῶν, ἅτινα μαρτυροῦν ὑφαντουργικὰς ἐνασχολήσεις τῶν κατοίκων τῶν διαφόρων οἰκισμῶν. Τὰ σχετικὰ ὅμως ἀντικείμενα εἶναι ἔτι σπανιώτερα ἢ τὰ ἀντικείμενα τῆς προηγούμενης κατηγορίας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ὀστέινοι ὀπεῖς εἶναι σχετικῶς ἀφθονώτεροι, χρησιμοποιούμενοι ἴσως διὰ τὴν ραπτικήν, εἶναι πιθανὸν ἐνδύματα νὰ κατεσκευάζοντο ἐκ δερμάτων ζώων.

Ἐκ τῶν λοιπῶν εὐρημάτων, ἅτινα διασαφοῦν τὰ ἐπαγγέλματα καὶ τὰς ἐνασχολήσεις τῶν νεολιθικῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἄξια μνείας εἶναι τεμάχια λιθίνων ἀγγείων εὐρεθέντα εἰς Ἑλλάτειαν καὶ Νέαν Μάκρην, ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν εὐρεθέντων θραυσμάτων εἰς τὴν δευτέραν ἐκ τῶν δύο θέσεων ὑποδηλοῖ τοπικὴν ἴσως κατεργασίαν τῶν λίθων διὰ τὴν κατασκευὴν ἀγγείων.

	Ι Δ Ι Ω Τ Ι Κ Ο Σ Β Ι Ο Σ										Δ Η Μ Ο Σ Ι Ο Σ Β Ι Ο Σ																	
	Γεωργία		Υφαντουργία				Άλλαι Τέχναι				Καλλωπισμὸς				Τροφαί		Θησαυρά				Πόλεμος Ἑπικοινωνία							
Θέσεις	Ἀξίνας	Τριπύρες	Ἰγδία	Μολδαίνοι	Σφονδύλια	Πηνία	Ὅστεινοι ὄψεις	Ὅστεινα ἐργασεία	Λίθινα ἀγγεία	Λίθινα σμίλιναι	Λίθινα ἐργασεία	Ψῆφοι ὀστέων	Περιδέραια	Περὶκτα	Κογχύλια	Ὅστα ζώων	Στεατόπυγα εἰδῶλια	Εἰδῶλια ἀνδρῶν	Ἄλλα εἰδῶλια	Μέλη εἰδῶλιν	Εἰδῶλια ζώων	Λίχιναι βελῶν	Πεσοὶ σφεδρῶν	Ὅψινδς	Πυρίτης	Σφραγίδες	Χαλκὰ ἀντικείμενα	
ΧΙ. ΘΕΣΠΙΑΙ . .	+																	6							+			
ΧΙΙ. ΕΥΤΡΗΣΙΣ . .						1	1									+		2							+	2		1
ΧΙΙΙ. ΠΑΤΑΙΑΙ . .																									+	+	+	
ΧΙV. ΑΙΔΗΥΟΣ . .	1																											
ΧV. ΚΗΡΙΝΘΟΣ . .	1																											
ΧVΙ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΝ . .	1																							+				
ΧVΙΙ. ΓΥΜΝΟ . .																												
ΧVΙΙΙ. ΑΛΙΒΕΡΙΟΝ . .	6																			1								
ΧΙΧ. ΔΥΣΤΟΣ . .	1																											
ΧΧ. ΝΕΑ ΣΤΥΡΑ . .	1																								+	+	+	
ΧΧΙ. ΚΑΡΥΣΤΟΣ . .	+																											
ΧΧΙΙ. ΜΑΡΑΘΩΝ . .	+																											
ΧΧΙΙΙ. ΝΕΑ ΜΑΚΡΗ	+																											
ΧΧΙV. ΕΛΕΥΣΙΣ . .																												
ΧΧV. ΠΕΡΑΧΩΡΑ . .	1																											
ΧΧVΙ. ΑΘΗΝΑΙ . .	1	+			4	2			+							2	+	+	3						+			

Εἰς τὰ εἶδη καλλωπισμοῦ δύνανται νὰ μνημονευθοῦν ψηφίδες περιδεραίων ἐκ Μαραθῶνος εὐρεθεῖσαι ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ Πανός, ἀλλ' ἡ χρονολόγησις τούτων δὲν εἶναι ἀσφαλής, καὶ διάτρητοι λίθοι εὐρεθέντες εἰς Ἑλατεῖαν, Χαιρώνειαν καὶ Κοκκινιὰν Πειραιῶς καὶ ἐρμηνευθέντες ὡς περίαπτα ἀλλ' ἐνδεχομένως ἀποτελοῦντες ἀπλᾶ κοσμήματα.

Ἐκ τῶν ὑπολειμμάτων τροφῶν ἔχουν εὐρεθῇ θαλάσσια κογχύλια εἰς Ἀγίαν Μαρίναν, Μαραθῶνα, Νέαν Μάκρην καὶ Ἀθήνας, ὅστ' ἰχθύων εἰς Ἀθήνας καὶ ὅστ' ἔζων εἰς Χαιρώνειαν, Εὐτρησιν, Νέαν Μάκρην καὶ Ἀθήνας.

Ἐνδιαφερούσας λεπτομερείας τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς διασαφoῦν ἐκ τῶν μικρῶν εὐρημάτων ἐπίσης εἰς λύχνος, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐξ Ἑλατείας (V 7), πιθανοὶ λύχνοι ἐπίσης μνημονευθέντες εἰς τὴν κεραμικὴν τῆς Χαιρωνείας, ἀντικείμενον ἐκ στεατίτου Νεολιθικῶν χρόνων ἢ πιθανώτερον τῆς Χαλκῆς Ἐποχῆς εὐρεθὲν εἰς Χαιρώνειαν καὶ ἐρμηνευθὲν ὡς μήτρα (X 7), διάτρητοι δίσκοι ἐξ ὀστράκων ἀγγείων ἀγνώστου χρήσεως χρησιμοποιοῦμενοι ἴσως ὡς σφονδύλια ἐξ Ἑλατείας (V 8 - 9) καὶ τὰ χαλκᾶ ἀντικείμενα ἐξ Ἀγίας Μαρίνης (VII 4 - 7), ἃν ταῦτα συνδέωνται πρὸς τοὺς Νεολιθικοὺς χρόνους.

Ἐκ τῶν ἀντικειμένων ἅτινα σχέσιν εἶχον πρὸς κοινωνικὰς ἐκδηλώσεις τὰ πλέον πολυάριθμα εἶναι τὰ πήλινα ἢ ἐκ λίθου εἰδώλια, τὸ σύνολον τῶν ὁποίων ὑπερβαίνει τὰ 20. Ἐκ τούτων μερικὰ ἐκ τῶν ἐν Χαιρωνείᾳ εὐρεθέντων, ἐξ ἐκ Θεσπιῶν, ἐν ἐξ Ἑλατείας καὶ τρία ἐξ Ἀθηνῶν παριστοῦν στεατοπύργους γυναικας. Ἐν εἰδωλίῳ ἐκ μελανοῦ λίθου εὐρεθὲν εἰς Χαιρώνειαν παριστᾷ ἄνδρα, διὰ μερικὰ εἰδώλια δὲν μνημονεύεται τὸ φῦλον καὶ ὁ τύπος τοῦ εἰδωλίου, π.χ. δι' ἐν προερχόμενον ἐκ Δελφῶν, διὰ τινὰ τῶν ἐκ Χαιρωνείας, δι' ἐν ἐκ Γυμνοῦ καὶ δι' ἐν μεγαλυτέρων διαστάσεων ἐκ Μαραθῶνος. Μετὰ τῶν εἰδωλίων δύνανται νὰ μνημονευθοῦν καὶ μέλη εἰδωλίων προερχόμενα ἐξ Ἑλατείας, Ἀλῶν, Χαιρωνείας, Νέας Μάκρης καὶ Ἀθηνῶν. Ἐάν, ὡς γενικῶς πιστεύεται, τὰ εἰδώλια ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ λατρευτικοὺς σκοποὺς, αἱ θρησκευτικαὶ δοξασαὶ τῶν νεολιθικῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς δὲν φαίνεται ὅτι διέφερον βασικῶς ἀπὸ τὰς ἀναλόγους ἀντιλήψεις τῶν νεολιθικῶν κατοίκων τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Θεσσαλίας. Ἡ κυρία θεότης καὶ τῶν τριῶν περιοχῶν φαίνεται ὅτι ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τῶν στεατοπύργων εἰδωλίων καὶ ἄλλαι ὅμως θήλειαι θεότητες καὶ ἄρρενες θεοὶ κατελέγοντο μεταξὺ τῶν θεῶν τῶν νεολιθικῶν κατοίκων καὶ τῶν τριῶν περιοχῶν, ἀλλὰ, ἂν κρίνῃ τις ἐκ τοῦ μικροτέρου σχετικῶς ἀριθμοῦ εἰδωλίων, αἱ λοιπαὶ θεότητες ἦσαν οὐχὶ τῆς αὐτῆς σημασίας ὡς ἡ κυρία στεατόπυργος θεότης.

Ὁ κατάλογος τῶν ὄπλων τῆς ἐποχῆς περιλαμβάνει λιθίνας αἰχμὰς βελῶν εὐρεθείσας εἰς Ἀγίον Ἡλίαν, Ἑλατεῖαν καὶ Ἀλιβέριον ὡς καὶ πεσσοὺς σφενδονῶν ἐξ Ἑλατείας, Χαιρωνείας, Μαραθῶνος καὶ Νέας Μάκρης. Ἐπειδὴ ὅμως ὀχυρώσεις τῶν οἰκισμῶν ἐλλείπουν κατὰ κανόνα ἐκ τῆς Στερεᾶς

τὰ ἐν λόγῳ ὄπλα πρέπει νὰ ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὸ κυνήγιον μᾶλλον παρὰ διὰ πόλεμον.

Ἐμπορικὰς σχέσεις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος μὲ περιοχὰς ἐκτὸς αὐτῆς δηλοῖ ἡ ἀφθονία τοῦ ὀψιανοῦ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς θέσεις, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς Ἀλιβερίον, ὅπου τεμάχια ὀψιανοῦ εὑρέθησαν κατὰ χιλιάδας, χωρὶς βέβαια νὰ ἀποκλείεται τὸ εὔρημα τοῦ Ἀλιβερίου νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν Ἐποχὴν τοῦ Χαλκοῦ. Ὁ ὀψιανὸς ὅλων τῶν θέσεων εἶναι μεηλιακῆς προελεύσεως καὶ πρέπει νὰ ὑπῆρχεν ὠργανωμένον δίκτυον μεταφορᾶς καὶ διανομῆς τοῦ ἐν λόγῳ ἐμπορεύματος καθ' ὅλην τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ Ἀσιατικὰς χώρας, ἡ ἐπαφὴ πρὸς τὰς ὁποίας ὑποδηλοῦται καὶ ἐκ πολλῶν ἐνδείξεων τῆς κεραμικῆς, μαρτυρεῖται ἴσως καὶ ἐκ τῶν ἐν τῷ Μουσείῳ Μπενάκη χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν ἀγγείων ἐξ Εὐβοίας ὡς καὶ ἐκ τῶν χαλκῶν εὐρημάτων τῆς Ἀγίας Μαρίνης, ἃν τελικῶς ἀποδειχθῇ ὅτι ταῦτα προέρχονται ἐξ ἀδιαταράκτων νεολιθικῶν ἐπιχώσεων καὶ ὅτι συνεπῶς εἰσῆχθησαν εἰς τὴν νεολιθικὴν Ἀγίαν Μαρίναν ἐκ χωρῶν χρησιμοποιουσῶν ἤδη τὸν χαλκόν.

Δύο σφραγιῖδες προερχόμεναι ἐξ Ἀγίας Μαρίνης καὶ Εὐτρήσεως δὲν εἶναι σαφὲς ἂν ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν κόσμησιν τοῦ σώματος ἢ διὰ σφράγισιν ἀποστελλομένων ἐμπορευμάτων.

1. ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΝΕΟΛΙΘΙΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Ἐκ τῶν εἰς τὰς προηγουμένας σελίδας παρατεθέντων δεδομένων καὶ τῶν ἐκ τούτων ἐξαχθέντων συμπερασμάτων δυνάμεθα νὰ συνθέσωμεν τὴν εἰκόνα τῆς ἐξελιζέως τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι κατὰ τοὺς Νεολιθικοὺς χρόνους, ὡς ἔπεται.

Τὸ πρῶτον στρῶμα μονίμου πληθυσμοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, κατὰ τὰ μέχρι σήμερον (1968) γνωστά, φαίνεται ὅτι εἶχεν ἐγκατασταθῇ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μόνον ἡμισυ τῆς χώρας, ὅπου ὑπάρχουν γόνιμοι κοιλάδες ἀνοιγόμεναι πρὸς τὸ Αἰγαῖον. Ἡ Δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάς παρουσιάζεται ὡς ἀκατοίκητος περιοχὴ καὶ μόνον ἐπὶ τινων σημείων τῶν ἀκτῶν αὐτῆς ὑπῆρχον οἰκισμοὶ τῶν πρώτων μονίμων κατοίκων τῆς χώρας.

Τὸ πρῶτον τοῦτο στρῶμα τοῦ μονίμως ἐγκατεστημένου κατὰ τὰς ἀνατολικὰς κοιλάδας πληθυσμοῦ φαίνεται ὅτι ἦτο συμμετρικῶς κατανεμημένον καὶ ἀρκοῦντως πυκνόν, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ διαφορὰ τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς γονιμότητος τῶν διαφόρων περιοχῶν.

Ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς ζωῆς καὶ τὰς καθημερινὰς ἀσχολίας τῶν κατοίκων πρὸ παντὸς ὅμως ὡς πρὸς τοὺς παράγοντας, οἵτινες συνέτεινον εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς περιοχῆς, ἄξιον ἰδιαίτερας προσοχῆς εἶναι τὸ γεγονός ὅτι, ἐνῶ εἰς τὴν Πελοπόννησον (Π - Π 43, 183) καὶ τὴν Θεσσαλίαν (CΑΗ τόμ. I (1965) κεφ. 10, χάρται 1 - 3) γνωρίζομεν μεμονωμένα παραδείγματα οἰκισμῶν ἰδρυμένων ἐπὶ τῶν ἀκτῶν κατὰ τοὺς Νεολιθικοὺς χρόνους, ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι, τὸ ἡμισυ σχεδὸν τῶν νεολιθικῶν οἰκισμῶν ἔχει ἰδρυθῇ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν (σ. 63 ὑποσημ. 1 ἀνωτέρω). Ὁ νεολιθικὸς κατὰ ταῦτα πληθυσμὸς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, καίτοι κατὰ μέγα μέρος πρέπει νὰ ἡσχολεῖτο εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἐδάφους τῶν εὐφόρων ἀνατολικῶν κοιλάδων, δὲν παρέλειπε παρ' ὅλα ταῦτα εἰς μεγάλην ἀναλογίαν νὰ ἀσχολῆται καὶ εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς θαλάσσης, ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς ὁποίας ἔχουν ἰδρυθῇ πλῆθος ἐκ τῶν οἰκισμῶν του, εἴτε ἡ ἐκμετάλλευσις αὕτη ἡσκαεῖτο ὑπὸ μορφὴν ἀλιείας εἴτε ὑπὸ μορφὴν ἐμπορίου. Καὶ δι' ἐμπορικοὺς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα σκοποὺς εἶχον ἰδρυθῇ οἱ ἐπὶ τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς Στερεᾶς καὶ ἐπὶ τῶν Ἰονίων νήσων γνωστοὶ νεολιθικοὶ οἰκισμοί.

Κατὰ ταῦτα ὁ χαρακτῆρ τοῦ βίου τῶν νεολιθικῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς πρέπει νὰ ἦτο γεωργικὸς καὶ ἐμπορικὸς μᾶλλον παρὰ ἀποκλειστικῶς

γεωργικός, ὡς ὁ βίος τῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλίας, ἡ γεωργικὸς καὶ ποιμενικός, ὡς φαίνεται ἦτο ὁ βίος τῶν νεολιθικῶν κατοίκων τῆς Πελοποννήσου. Κατὰ συνέπειαν ἡ Στερεὰ Ἑλλὰς πρέπει νὰ ἐδέχθη πρώτη τὰς πολιτιστικὰς ἐπιδράσεις ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, αἵτινες ἀπετέλεσαν τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς πολιτιστικῆς ἐξελίξεως τῆς χώρας, καὶ ἡ συνεχὴς ἐπαφὴ αὐτῆς πρὸς τὰς πέραν τοῦ Αἰγαίου περιοχὰς κατὰ τὰς ἐπακολουθοῦσας περιόδους τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ καὶ τοὺς Ἱστορικοὺς Χρόνους τῆς Ἑλλάδος ἡσφάλισαν εἰς αὐτὴν τὴν ἰδιάζουσαν θέσιν ἣν διεδραμάτισε κατὰ τὰς ἐπακολουθοῦσας ἐποχὰς εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Τὴν ὀριστικὴν θέσιν ἐγκαταστάσεως μιᾶς οἰκογενείας ἡ ὁμάδος νεολιθικῶν κατοίκων ἐν τινι περιοχῇ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καθώριζον φυσικὰ πλεονεκτήματα τῆς χώρας, οἷον πηγαὶ διὰ τὴν ὑδρευσιν τῶν κατοίκων, σπήλαια διὰ κατοικίαν, ὄχθαι λιμνῶν καὶ ἔλη μετὰ πλουσίας βλαστήσεως, προσφέροντα εὐκόλα μέσα συντηρήσεως καὶ ἀσφάλειαν ἀπὸ τῶν θηρίων πρὸς ἐγκατάστασιν, ὡς καὶ εὐλίμενοι ἀκταί. Εἰς ἔκτασιν οἱ οἰκισμοὶ ἐποίκιλλον ἀπὸ μεμονωμένων ἐγκαταστάσεων εἰς ὀρεινὰς περιοχὰς, τὴν Φουρνοσπηλιὰν π.χ. ἐπὶ τῆς Οὔτης, μέχρις ἐκτεταμένων χωρίων, ὅπως φαίνεται ἦσαν οἱ πλεῖστοι τῶν οἰκισμῶν εἰς γεωργησίμους πεδιάδας, ὡς τὰ Πλατάνια, οἱ οἰκισμοὶ τῆς Βοιωτίας, Φωκίδος καὶ Εὐβοίας, ἐνίοτε δέ, ὡς εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν οἰκισμῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Νέας Μάκρης, ὅτε οἱ οἰκισμοὶ ἦσαν συγχρόνως γεωργικοὶ καὶ ἐμπορικοί, οὗτοι ἐλάμβανον ἔκτασιν μεγάλων χωρίων ἢ μικρῶν πόλεων ἐκτεινόμενοι εἰς ἑκατοντάδας στρεμμάτων ἐν τῇ κοιλάδι.

Διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν κατοίκων τῶν διαφόρων οἰκισμῶν καὶ τὸν τρόπον διοικήσεώς των δὲν ἔχομεν ἔτι ἐπαρκῆ δεδομένα ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ὡς πρὸς τὰς σχέσεις ὅμως μεταξὺ τῶν κατοίκων τῶν διαφόρων οἰκισμῶν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι αὗται ἦσαν εἰρηνικαί, διότι οἱ οἰκισμοὶ εἶναι κατὰ κανόνα ἀνοχύρωτοι πλὴν μιᾶς ἀμφιβόλου περιπτώσεως, τοῦ οἰκισμοῦ παρὰ τὴν Κοκκινιὰν τοῦ Πειραιῶς.

Ὡς πρὸς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν Νεολιθικῶν χρόνων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι αἱ ἀρχαιοτάται κατοικίαι ἐντὸς τῶν οἰκισμῶν, εἰς ἃς περιπτώσεις δὲν χρησιμοποιοῦνται σπήλαια ὡς κατοικίαι, ἦσαν αἱ καλύβαι ἐκ κλάδων δένδρων καὶ πηλοῦ, τὰ δάπεδα τῶν ὁποίων μόνον δύνανται νὰ ἀναγνωρισθῶν, αἱ ὅπαί τῶν πασσάλων καὶ τυχαίως ὀπτηθέντα τεμάχια τοῦ πηλοῦ, δι' οὗ εἶχον ἐπιχρισθῇ αἱ καλύβαι αὗται. Κατὰ τὰ δεδομένα ταῦτα οἱ ἀρχαιοτάτοι κάτοικοι τῆς χώρας ἔζων εἰς μικράς, ἀκακονίστου καμπυλογράμμου σχήματος, καλύβας, τὸ δάπεδον τῶν ὁποίων ἄλλοτε ἦτο ἀβαθὲς ὀρυγμα καὶ ἄλλοτε ἀπετελεῖτο ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἐπεστρωμένης διὰ πεπατημένου πηλοῦ καὶ χαλίκων, αἵτινες ἐθερμαίνοντο διὰ κεντρικῶν ἐστιῶν, αἱ θέσεις τῶν ὁποίων ἀναγνωρίζονται ἐκ τῆς

ὑπὸ τῆς πυρᾶς σκληρύνσεως τοῦ δαπέδου καὶ ἐκ τῶν παρ' αὐτάς σωρῶν τῆς τέφρας.

Παραλλήλως ἢ ὀλίγον βραδύτερον πρὸς τὰς ἐκ κλάδων καὶ πηλοῦ καλύβας κατεσκευάζοντο καὶ ὀρθογώνιοι οἰκίαι μὲ κτιστὰ θεμελία ἐξ ἀργῶν λίθων καὶ πηλοῦ καὶ μὲ ἀνωδομήν ἐξ ὠμῶν πλίνθων. Αἱ θύραι, εἰς δύο τοῦλάχιστον περιπτώσεις τῆς Ἑλατείας, ἐστρέφοντο ἐντὸς κοίλων λίθων. Καμπυλόγραμμοι οἰκίαι μετὰ θεμελίων ἐκ κτιστῶν λίθων δὲν φαίνεται νὰ ᾤσαν συνήθεις, διότι τοιαῦτα λείψανα τοίχων ἔχουν ἀναφερθῇ μόνον ἐκ Χαιρωνείας καὶ ἡ ἡλικία τούτων στρωματογραφικῶς δὲν εἶναι μεμαρτυρημένη, ὥστε ταῦτα ἐνδέχεται νὰ ἀνήκουν καὶ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους.

Τοὺς νεκροὺς των οἱ νεολιθικοὶ κάτοικοι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἔθαπτον συνήθως ἐντὸς μικρῶν λάκκων ὀρυσσομένων εἰς τὸ στερεὸν ἔδαφος καὶ ἀπέθετον αὐτοὺς ἐντὸς τοῦ τάφου ἄνευ κτερισμάτων, εἰς συνεσταλμένην στάσιν. Εἰς Ἀστακὸν καὶ Μαραθῶνα ὅστ᾽, ἀνήκοντα εἰς πλείονας σκελετούς, εἶχον ταφῇ ἐντὸς σπηλαίων, ἀναμιμνήσκοντα ἀνάλογα νεολιθικὰ ταφικὰ ἔθιμα ἐκ τοῦ Ἡραίου τοῦ Ἀργους (Π-Π 134-135). Εἰς φρεατόσχημος τέλος τάφος ἐκ τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν ὁμοιάζε πρὸς ΠΕ τάφους ἐκ Κορίνθου (Π-Π 220) καὶ Μάνικας (σ. 232-233 κατωτέρω). Αἱ πληροφορίες τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ περὶ τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν εἰς Χαιρώνειαν δέον νὰ θεωρῶνται ἀμφίβολοι, διότι καὶ στρωματογραφικῶς δὲν ἔχει καθορισθῇ ἂν ἡ καῦσις ἀνήκει εἰς Νεολιθικοὺς χρόνους καὶ ἀνάλογοι παρατηρήσεις δὲν ἔχουν ἀναφερθῇ ἐξ ἄλλων θέσεων τῆς Στερεᾶς.

Κτερίσματα ἔχουν εὑρεθῇ μόνον εἰς τὸν φρεατόσχημον τάφον τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν, διὰ τὴν χρονολόγησιν τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἀμφιβολία, ἐπιτάφιον δὲ λατρείαν τῶν νεκρῶν διὰ θυσιῶν ἐνόμιζεν ὅτι ἀνεγνώριζεν ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ εἰς τὰ στρώματα τέφρας καὶ ἀνθρώπων, ἅτινα συνήτησεν εἰς τοὺς οἰκισμοὺς τῆς Ἑλατείας, τῆς Χαιρωνείας καὶ τῆς Ἀγίας Μαρίνης, ἀλλ' αἱ παρατηρήσεις του θεωροῦνται μᾶλλον πεπλανημέναι (P-T 197-199). Τὰ ὅστ᾽ ἑξῶν ὅμως παρὰ τὰς ταφὰς εἰς τὰ φρέατα ἐγγὺς τῆς Κλεψύδρας κατὰ τὴν ΝΔ. κλιτὺν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἐνδέχεται νὰ προέρχωνται ἀπὸ θυσίας ζώων κατὰ τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν ἢ μετὰ ταῦτα.

Ἡ κεραμικὴ τῆς Νεολιθικῆς Ἑποχῆς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος παρουσιάζεται ἀπὸ τῶν κατωτάτων στρωμάτων εἰς ἱκανῶς ἐξειλιγμένην βαθμίδα, χωρὶς νὰ ἔχουν εὑρεθῇ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι δείγματα τῶν πρώτων πειραμάτων τῶν κατοίκων διὰ τὴν κατασκευὴν ἀγγείων. Κατὰ συνέπειαν δικαιολογεῖται ἡ εἰκασία ὅτι οἱ δημιουργοὶ τῶν πρώτων ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους ἐξειλιγμένων πῶς κεραμικῶν προϊόντων τῆς Στερεᾶς πρέπει νὰ εἰσῆλθον εἰς αὐτὴν ἔξωθεν καὶ προφανῶς ἐκ τινος περιοχῆς, εἰς ἣν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχουν ἀποκτήσει τὴν πρώτην των ἐμπειρίαν εἰς τὴν ἀγγειοπλαστικὴν.

Τὰ πρῶτα κεραμικὰ προϊόντα τῆς Στερεᾶς καίτοι ἱκανῶς ἐξειλιγμένα,

ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν τοῦ πληοῦ, τὴν ὀπτησιν καὶ τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων, παρουσιάζουν ἐν τούτοις ἱκανὰς ἔτι ἀτελείας ὡς πρὸς τὴν ὁμοιομέρειαν τῆς ὀπτήσεως, δι' ἣν παράγονται κατ' ἀρχὰς ποικιλοῦσης χροιοῦς ἀγγεῖα, ἢ ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας τῶν ἀγγείων, διότι ταῦτα στεροῦνται κατ' ἀρχὰς βάσεων, λαβῶν, ἐξειλιγμένων χειλέων κλπ., ἢ τέλος ὡς πρὸς τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων, περιοριζόμενα εἰς τὰ ἡμισφαιρικὰ κύπελλα καὶ τὰς μετὰ σφαιρικοῦ κορμοῦ καὶ ὑψηλοῦ κυλινδρικοῦ λαιμοῦ ὑδρίας, σχήματα μιμούμενα προφανῶς ἀντίστοιχα σκεύη ἐκ κολοκύνθης. Ταχέως ὅμως τὰ ὀλίγα ταῦτα ἀρχικά σχήματα πλουτίζονται διὰ νέων τύπων ἀγγείων καὶ ἐπὶ πλέον προστίθεται ἡ γραπτὴ κόσμησις τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν, ἥτις ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ἐξελίσσεται εἰς ἐξαιρετικούς τοπικὰς ποικιλίας, ὡς οἱ ρυθμοὶ τοῦ Λιανοκλαδίου, τῆς Χαιρωνείας καὶ τῆς Νέας Μάκρης.

Κατὰ τοὺς μέσους Νεολιθικοὺς χρόνους εἰσάγεται ἐπὶ πλέον ἡ νεολιθικὴ Urfirnis βαφή, δι' ἧς εἴτε ἀπλῶς καλύπτεται ὅλη ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου εἴτε γράφονται ποικίλα κοσμήματα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ. Τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων πολλαπλασιάζονται, παρουσιάζοντα κωδωνόσχημα κύπελλα, κύπελλα μετὰγωνιώδους περιγράμματος καὶ ἔσω στρεφομένου χείλους καὶ κύπελλα ἐπὶ ὑψηλοῦ ποδὸς ὁμοιάζοντα πρὸς σημερινὰ φρουτοδοχεῖα. Τὰ μελανὰ καὶ φαιὰ μονόχρωμα ἀφ' ἐτέρου ἀγγεῖα ἐξελίσσονται εἰς χαρακτηριστικὰς διὰ τὴν περίοδον κατηγορίας.

Κατὰ τοὺς ὑστέρους Νεολιθικοὺς χρόνους τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων δὲν διαφέρουν τῶν προηγουμένων αἰσθητῶς ἀλλ' ἡ κόσμησις ἀλλάσσει ριζικῶς καὶ δύο νέαι τεχνοτροπίαὶ κοσμήσεως τῆς ἐπιφανείας παρουσιάζονται. Τὰ ἀγγεῖα δηλαδὴ κοσμοῦνται ἢ διὰ σχεδίων ἀμαυροῦ χρώματος, προσομοιάζοντων πρὸς τὰ κοσμήματα τῶν ΜΕ ἀμαυροχρῶμων ἀγγείων, ἢ διὰ σχεδίων γεγραμμένων διὰ δύο χρωμάτων, ἐρυθροῦ περιγραφομένου ὑπὸ μελανοῦ ἢ φαιοῦ, καὶ παρέχουν οὕτω ἐντύπωσιν πολυχρωμίας, διὸ ἡ δευτέρα αὕτη κατηγορία καλεῖται συνήθως πολύχρωμος κεραμική. Ἀμφότεραι αἱ δύο νέαι τεχνοτροπίαὶ, τὰ ἀμαυρόχρωμα καὶ τὰ πολύχρωμα ἀγγεῖα, διαδίδονται καθ' ὅλην τὴν Νοτίαν καὶ τὴν Κεντρικὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα καὶ μέχρι τῆς Μακεδονίας πρὸς Βορρᾶν, ἐνῶ παραλλήλως πρὸς αὐτὰς συνεχίζονται νὰ κατασκευάζονται τὰ ἀπὸ τῶν μέσων ἤδη Νεολιθικῶν χρόνων συνήθη μελανὰ καὶ φαιὰ μονόχρωμα ἀγγεῖα.

Αἱ θρησκευτικαὶ ἀντιλήψεις τῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς, κατὰ τοὺς πρώτους Νεολιθικοὺς χρόνους, δὲν φαίνεται ὅτι διέφερον τῶν ἀντιστοίχων ἀντιλήψεων τῶν νεολιθικῶν κατοίκων τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Θεσσαλίας, ἐκπροσωποῦμεναι καὶ εἰς τὰς τρεῖς ταύτας περιοχὰς ὑπὸ στεατοπύγων εἰδωλίων, ἅτινα ἐρμηνεύονται συνήθως ὡς παραστάσεις τῆς θεᾶς τῆς γονιμότητος. Ἡ θεότης αὕτη ἐνεπνεύσθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὸν νοῦν τῶν πρωτογόνων ἀνθρώπων, ὡς ὑπεδείχθη ἤδη καὶ εἰς τὴν Προϊστορίαν τῆς Πελοπον-

νήσου (σ. 186-187), ἐκ τῆς προσωποποιήσεως τῆς πηγῆς, ἐξ ἧς ὁ οἰκισμὸς ὡς εἰς αἰώνιον θηλασμὸν ὑδρεύετο, ἐφ' ὅσον οἱ νεολιθικοὶ οἰκισμοὶ τῆς Ἑλλάδος ἰδρύνονται κατὰ κανόνα ἐγγὺς τῶν πηγῶν καὶ αἱ πηγαὶ προσωποποιοῦνται εἰς θηλείας θεότητας κατὰ κανόνα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Μυθολογίᾳ.

Κατὰ τοὺς μέσους Νεολιθικοὺς χρόνους, ὅτε εἰσάγεται ἡ Urfinnis κεραμικὴ εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, εἰσάγονται καὶ τύποι θεοτήτων παρισταμένων δι' εἰδωλίων ἄνευ στεατοπυγίας ἢ καὶ δι' εἰδωλίων ἀνδρῶν. Παραλλήλως κατασκευάζονται καὶ εἰδώλια ζώων ἄλλ' εἰς περιωρισμένον ἀριθμόν, ἡ σημασία ὅμως τῶν εἰδωλίων τούτων δὲν ἔχει εἰσέτι καθορισθῆ.

Παρ' ὅλον ὅτι μία ἐκ τῶν κυρίων ἀσχολιῶν μεγάλου μέρους τῶν κατοίκων ἦτο ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς τὰ σχετικὰ ἐργαλεῖα δὲν εἶναι πολυάριθμα εἰς τὰς ἐπιχώσεις τῶν διαφόρων οἰκισμῶν. Ὑφαντουργικὰ ἐπίσης ἐργαλεῖα δὲν ἔλλείπουν ἐκ τῶν οἰκισμῶν ἄλλ' ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γνωστῶν δεδομένων ἡ ὕφαντουργικὴ δὲν παρουσιάζεται ὡς διαδεδομένη ἀσχολία. Ἐνδύματα ἐνδέχεται νὰ κατεσκευάζοντο ἐκ δερμάτων συρραφομένων δι' ὀστείνων ὁπέων καὶ βελονῶν, διότι ἔχει εὐρεθῆ ἱκανὸς ἀριθμὸς τῶν ἐργαλείων τούτων. Ἀγγεῖα ἐπὶ πλεόν κατεσκευάζοντο καὶ ἀπὸ λίθους, ὡς μαρτυροῦν εὐρήματα ἐκ Νέας Μάκρης καὶ Ἐλατείας, πλὴν τῶν ἐκ πηλοῦ, καὶ εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἡ τέχνη τῆς κατασκευῆς των πρέπει νὰ ἀπησχόλει εἰδικευμένους τεχνίτας.

Καθημεριναὶ τροφαὶ τῶν κατοίκων φαίνεται ἦσαν τὰ προϊόντα τῆς γεωργίας, τῆς ἀλιείας καὶ τῆς νομῆς τῶν ποιμνίων, ὡς δύναται νὰ εἰκάσῃ τις ἐκ τῶν εὐρεθέντων ὀλίγων ὀστέων χερσαίων ζώων, ἰχθύων καὶ κογχυλίων θαλασσίων ὀστρέων. Ἐμπορικὴ ἐπικοινωνία μετὰ τῆς Μήλου μαρτυρεῖται ἐκ τῆς διάδοσεως τοῦ ὀψιανοῦ καθ' ὅλην τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον τοῦτο ἡ Στερεὰ Ἑλλάς φαίνεται ὅτι διεδραμάτιζε πρωτεύοντα ρόλον. Ἐπὶ πλεόν ἡ στενὴ συγγένεια τῶν μονοχρώμων μελανῶν ἐστιλβωμένων ἀγγείων πρὸς ἀντίστοιχα προϊόντα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῶν Urfinnis, τῶν ἀμαυροχρώμων καὶ τῶν πολυχρώμων ἀγγείων καθὼς καὶ τοῦ ρυθμοῦ τῆς Νέας Μάκρης πρὸς ἀντίστοιχα κεραμικὰ προϊόντα τῆς Κιλικίας, τῆς Συρίας καὶ τῆς βορείου Μεσοποταμίας μαρτυροῦν ἐμπορικὴν ἐπαφὴν συνοδευομένην ἴσως καὶ ἀπὸ κινήσεις πληθυσμοῦ μεταξὺ τῶν ἐν λόγῳ χωρῶν καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Τὰ μέχρι σήμερον δεδομένα δὲν ἐπιτρέπουν νὰ συμπεράνωμεν ποῖον μέρος τοῦ νεολιθικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὀφείλεται τυχόν εἰς ἐπιβίωσιν τοῦ γηγενοῦς ἐπιπαλαιολιθικοῦ στοιχείου, ἡ παρουσία τοῦ ὁποίου ἔχει διαπιστωθῆ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι, καὶ ποῖον μέρος προέρχεται ἀπὸ ἐπὶ ἡλυδας. Ἡ σημειωθεῖσα παρατήρησις, ὅτι ἡ σχετικῶς προηγμένη κεραμικὴ τῶν κατωτάτων στρωμάτων συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀφίξεως ἐπὶ ἡλυδος στοιχείου τοῦ πληθυσμοῦ καὶ αἱ στεναὶ σχέσεις τῆς νεολιθικῆς κεραμικῆς

πρὸς τὰ μικρασιατικὰ κεραμικὰ προϊόντα καὶ τὰ προϊόντα τῆς Συρίας, τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Μεσοποταμίας, εἶναι αἱ μόναι διαθέσιμοι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐνδείξεις τόσον περὶ τῆς ἐθνολογικῆς συστάσεως τοῦ νεολιθικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὅσον καὶ περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ πληθυσμοῦ τούτου.

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ II

A. ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

I. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ἡ ἐξέλιξις τῆς προϊστορικῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ τὴν Πρωτοελλαδικὴν περίοδον μαρτυρεῖται ἐκ τῶν δεδομένων τῶν ἐπομένων 17 ἐκ τῶν 105 γνωστῶν ΠΕ θέσεων, αἵτινες μόναι ἔχουν παράσχει ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα μέχρι σήμερον.

I. Ἀγία Μαρίνα (14).—Τοῖχοι οἰκιῶν ἐκ λίθων καὶ πηλοῦ συνηντήθησαν ἐντὸς τῶν στρωμάτων, ἅτινα παρέσχον Urfirnis κεραμικὴν ἀλλ' αὐτὲ τὸ σχῆμα τῶν οἰκιῶν οὔτε τὸ μέγεθος ἦτο δυνατόν νὰ διακριθῶσιν ἐντὸς τῶν στενῶν ὀρυγμάτων» καὶ ἐπὶ πλέον ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἀνασκαφῆς δὲν εἶναι εὐχερὲς ἢ διάκρισις τῶν ΠΕ καὶ ΜΕ στρωμάτων ἐν τῇ θέσει, ὥστε ἐνδέχεται πολλοὶ τῶν τοίχων τούτων νὰ ἀνήκουν εἰς ΜΕ χρόνους. ΠΑΕ 1911, 210.

II. Σχιστή (16).—Μεταξὺ τῶν βράχων τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ τὸ μνημεῖον τοῦ Μέγα, καὶ εἰς τὴν ρίζαν τούτου «εὐρέθησαν πλεῖστα λείψανα οἰκήσεων προϊστορικῶν» ἀναφέρει ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ (ΠΑΕ 1907, 110) ἀλλ' εἶναι ἀμφίβολον ἂν πρόκειται διὰ πραγματικὰ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἢ, τὸ πιθανώτερον, δι' ἄλλα κατάλοιπα κατοικήσεως.

III. Κίρρα (17).—Λείψανα δύο διαδοχικῶν στρωμάτων θεμελίων οἰκιῶν ἐκ μικρῶν λίθων συνηντήθησαν εἰς τὴν θέσιν ἀλλὰ πλήρες διάγραμμα οἰκοδομήματος δὲν ἀπεκαλύφθη. Ὁ προσανατολισμὸς τῶν οἰκοδομημάτων καὶ ὁ τρόπος κατασκευῆς τῶν τοίχων δὲν διαφέρουν ἀπὸ τῆς ΠΕ εἰς τὴν ΜΕ περίοδον. Kirrha, 20, 30, 36.

IV. Ὁρχομενός (22).—Ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα τῆς ΠΕ περιόδου ἀπεκαλύφθησαν εἰς τὰς περιοχάς: K, ἀνατολικῶς τοῦ θολωτοῦ τάφου, N-P δυτικῶς, καὶ D, βορείως τούτου (Orchomenos I, πίν. II). Τὰ ἐν λόγῳ λείψανα προέρχονται ἐκ τριῶν διαδοχικῶν στρωμάτων ἀριθμουμένων ὑπὸ τῶν ἐνεργησάντων τὴν ἀνασκαφὴν ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἀποκαλούμενων: (1) στρώμα τῶν κυκλοτερῶν οἰκοδομημάτων, (2) ἀρχαιότερον στρώ-

μα τῶν βόθρων καὶ (3) νεώτερον ἢ κύριον στρώμα τῶν βόθρων. Τὰ ἐν λόγῳ λείψανα κατὰ διαδοχικὰ στρώματα εἶναι τὰ ἐπόμενα:

(1) Εἰς τὸ ἀρχαιότερον στρώμα (1) ἀνήκουν θεμέλια 8 κυκλοτερῶν οἰκοδομημάτων (εἰκ. 3,1), πέντε τῶν ὁποίων εὐρέθησαν εἰς τὴν περιοχὴν N (Orchomenos I, πίν. IV ἀριθ. 2,6,8,9,10), δύο εἰς τὴν περιοχὴν K (Orchomenos I, πίν. V ἀριθ. 1,3) καὶ ἓν εἰς τὴν περιοχὴν D (Orchomenos I, πίν. II D 1).

Ἡ διάμετρος πάντων τῶν ἐν λόγῳ οἰκοδομημάτων ἦτο ἐσωτερικῶς περίπου 6 μ. πλὴν τοῦ οἰκοδομήματος D1, ἡ διάμετρος τοῦ ὁποίου ἦτο 2.10 μ. Τὸ πάχος τῶν τοίχων τῶν θεμελίων τούτων ἦτο 1 μ. τὸ δὲ σωζόμενον ὕψος ἐποίκιλλεν ἀπὸ 0.30 μ. ἕως 1 μ. Εἶχον δὲ κατασκευασθῇ τὰ θεμέλια ταῦτα διὰ μικρῶν πλακοειδῶν λίθων τοποθετημένων εἰς δύο παραλλήλους σειράς, ἡ ἐξωτερικὴ τῶν ὁποίων ἀπετελεῖτο ἐκ μεγαλύτερων λίθων, τὸ δὲ μεταξὺ τῶν δύο σειρῶν κενὸν ἐπληροῦτο διὰ μικροτέρων λίθων. Οἱ τοῖχοι εἶχον κτισθῇ κατακόρυφοι, ἄνευ κλίσεως πρὸς τὰ ἔσω καὶ ἔλγηγον ἄνω εἰς ὀριζόντιον ἐπιφάνειαν, προοριζομένην ἵνα φέρῃ ἀνωδομὴν ἐξ ὠμῶν πλίνθων, μέρη τῆς ὁποίας ἐσώζοντο κατὰ χώραν εἰς ὕψος 4 δόμων, ἢ 0.65 μ. κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνασκαφῆς. Θέσεις θυρῶν εἰς τὰ κυκλοτερῆ οἰκήματα δὲν καθωρίσθησαν. Orchomenos I, σ. 19-24, πίν. II, IV-V, X.

(2) Εἰς τὸ ἀρχαιότερον ἐπίσης στρώμα ἀνήκουν ἐν μὲν τῇ περιοχῇ K τεμάχια τοίχων, κυκλοτερῶν ἐνδεχομένως οἰκοδομημάτων (πίν. V ἀριθ. 7, 10), καὶ τμήματα πλακοστρώτων δαπέδων (πίν. V ἀριθ. 4,6) ἐν δὲ τῇ περιοχῇ P εὐθύγραμμος ἀναλημματικὸς ἢ ὀχυρωματικὸς τοῖχος πάχους 1.10 μ. Orchomenos I, σ. 24-25, πίν. IV, V.

(3) Εἰς τὴν περιοχὴν K ἡ ἀρχαιότερα περίοδος τοῦ στρώματος τῶν βόθρων, ἥτοι τὸ δεύτερον ἀρχιτεκτονικὸν στρώμα ἐν τῇ περιοχῇ, ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τεμαχίων εὐθυγράμμων (Orchomenos I, πίν. V ἀριθ. 23, 26, 30) καὶ καμπυλογράμμων (Orchomenos I, πίν. V ἀριθ. 31, 32) τοίχων, πλήρες ὅμως διάγραμμα οἰκοδομῆς δὲν ἀνεγνωρίσθη. Εἰς τὴν αὐτὴν φάσιν ἀνῆκον τρεῖς τοῦλάχιστον βόθροι (K 18¹, 19³, 33⁴) ἀποτελούμενοι ἐκ σχετικῶς μικρῶν, κυλινδρικῶν κοιλοτήτων, βάθους 0.40 μ. καὶ διαμέτρου 0.25 μ., ἔχουσιν τὰ τοιχώματα ἄνευ ἐπιχρίσματος καὶ τὸν πυθμένα ἐπεστρωμένον μερικῶς διὰ πλακοειδῶν λίθων. Οἱ βόθροι οὗτοι περιεῖχον συνήθως τέφραν καὶ ὀλίγα τεμάχια ἀγγείων (εἰκ. 3, 13). Orchomenos I, σ. 27 πίν. V (μεθ' ὑπομνήματος).

(4) Εἰς τὴν περιοχὴν N, ὅπου πλείονες ἀρχιτεκτονικαὶ φάσεις ἡδύναντο νὰ διακριθῶν, εὐρέθησαν τεμάχια θεμελίων ἀψιδοειδῶν κυρίως οἰκοδομημάτων ταξινομούμενα ὑπὸ τῶν ἀνασκαφάντων εἰς τρεῖς κυρίως τύπους, (Α) βραχὺν ἀψιδοειδῆ μετ' ἀπεστρογγυλωμένων γωνιῶν, εἰς ὃν ἀνήκει πιθανῶς ὁ τοῖχος N 21, (Β) παρεμφερῆ τύπον μὴ ἔχοντα ἀπεστρογγυλωμένας τὰς

γωνίας, εἰς ὃν ἀνήκουν ἴσως οἱ τοῖχοι N 34, N 29, καὶ (C) ἐπιμήκη ἀψιδοειδῆ τύπον (εἰκ. 3,2), εἰς ὃν ἀνήκουν οἱ τοῖχοι N 27, N 20 (K 31, 32 τῆς ἀρχαιοτέρας περιόδου) καὶ K 44. Ἐκ τῶν εὐρεθέντων λειψάνων μαρτυρεῖται ἀσφαλῶς μόνον ὁ τύπος C. Orchomenos I, σ. 34-36 πίν. IV-V.

(5) Τεμάχια εὐθυγράμμων τοίχων ἐνίοτε τεμνομένων κατ' ὀρθὰς γωνίας (K 16, 68, 82, 86, N 15-19, 23-26, 31) καὶ ἀνήκοντα εἰς οἰκοδομήματα ἀβεβαίου διαγράμματος. Τὰ θεμέλια καὶ τῶν δύο στρωμάτων τῶν βόθρων ἦσαν κατεσκευασμένα ἐκ μικρῶν λίθων καὶ εἶχον πάχος συνήθως 0.50-0.60 μ. εἰς τινὰς δὲ περιπτώσεις (K 16, N 23, 27 a-b) τὸ πάχος ἀνῆρχετο εἰς 1-1.20 μ. Orchomenos I, 34-36 πίν. IV-V.

(6) Οἱ βόθροι τοῦ ἀνωτέρου στρώματος, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς τὴν περιοχὴν K εὐρέθησαν πλέον τῶν 28, εἰς τὴν περιοχὴν N, τέσσαρες, εἰς τὴν περιοχὴν P ἕτεροι 4 καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Q μόνον 1, εἶναι συνήθως κυλινδρικοὶ λάκκοι σχήματος U ἐν κατακορύφῳ τομῇ, διαμέτρου 0.60-0.80 μ. καὶ σπανίως 1-1.60 μ. βάθους δὲ συνήθως 0.80-0.90 μ. καὶ εἰς μίαν περίπτωσιν (K 39⁴) 1.50 μ. Τὰ τοιχώματα ἔχουν συνήθως ἐπιχρισθῇ δι' ὑποκίτρινου πηλοῦ πάχους 0.06-0.08 μ. εἰς μίαν δὲ περίπτωσιν (K 78³) τὸ ἐπίχρισμα ἔχει πάχος 0.14-0.24 μ. Τρεῖς βόθροι (K 36, K 61, N 11) δὲν φέρουν ἐπίχρισμα. Πάντες οἱ βόθροι συνήθως περιεῖχον τέφραν, μετὰ τεμαχίων ὁστῶν μικρῶν ζώων (προβάτων, αἰγῶν), ὀστρακὰ ἀγγείων καὶ λίθινα ἐργαλεῖα. Orchomenos I, 27-34.

V. Β λ ί χ α (25).—Λείψανα ὀχυρώσεως ἀβεβαίου χρονολογίας καὶ ΠΕ τοῖχοι οἰκιῶν. AEM 1959, 309.

VI. Θ ῆ β α ι (34).—Ἐκσκαφαὶ θεμελίων δι' ἀνοικοδόμησιν οἰκιῶν τὸ 1964 ἔφερον εἰς φῶς τὰ ἐπόμενα ΠΕ ἀρχιτεκτονικὰ δεδομένα:

(1) Λείψανα ἐπιβλητικῶν οἰκοδομήματος ἀνακαλυφθέντος ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Π. Θεοδώρου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἐπαμεινώνδου ἀριθ. 61. Τοῦ οἰκοδομήματος τούτου ἀπεκαλύφθησαν δύο παράλληλοι τοῖχοι, μήκους πλέον τῶν 8.50 μ. καὶ δύο ἕτεροι, κάθετοι ἐπ' αὐτούς, ὀρίζοντες διάφορα δωμάτια. Οἱ τοῖχοι διετηροῦντο μέχρις ὕψους 1 μ. τὸ δὲ δάπεδον τῆς οἰκίας ἀπετελεῖτο ἐκ πεπατημένης γῆς. Ἐντὸς τῶν δωματίων εὐρέθησαν 5 ἀβαθεῖς βόθροι μετὰ τοιχώματα ἐκ πηλοῦ. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 192, πίν. 221β.

(2) Λείψανα δύο ἐπαλλήλων τοίχων καὶ 5 βόθροι, περιέχοντες ΠΕ ὀστρακὰ καὶ φέροντες ἵχνη καύσεως, ἐκ τοῦ οἰκοπέδου τῶν Ζ. καὶ Γ. Τζώρτζη, ἐπὶ τῶν ὁδῶν Πινδάρου καὶ Δίρκης. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 194.

(3) Λείψανα ἀψιδοειδοῦς οἰκοδομήματος ἐν τῷ οἰκοπέδῳ τῶν Ἀ. καὶ Σ. Τζώρτζη ἐπὶ τῶν ὁδῶν Πινδάρου καὶ Ἀντιγόνης. Τοῦ οἰκοδομήματος τούτου ἐσώθη ἡ ἀψίς, δύο τοῖχοι παράλληλοι κείμενοι εἰς ἀπόστασιν 1.10 μ. ἀπ'

άλλήλων έχοντες δὲ πάχος ἐπίσης 1.10 μ. ἕκαστος καὶ ἀρίστην κατασκευήν, καὶ εἰς τοῖχος κάθετος ἐπὶ ἓνα τῶν προηγουμένων. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 195 πίν. 220 β. Kadmos 1964, 27.

(4) Λείψανα ΠΕ κτηρίων εὐρεθέντα ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους ἐν τῷ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Οἰδίποδος ἀριθ. 14 οἰκοπέδῳ τοῦ Ἀθ. Κορδάτζη. ΑΔ 1965 (1967) Χρον. 235.

VII. Εὐτρησις (36).—Ὁ ΠΕ I οἰκισμὸς τῆς Εὐτρήσεως παρουσιάζεται πλέον ἐκτεταμένος, μάλιστα πρὸς τὰ νότια καὶ ἐν μέρει τὰ δυτικὰ τοῦ λόφου, παρὰ οἱ ΠΕ II-III οἰκισμοί. Τοῦτο, κατὰ τὴν ἐνεργήσασαν τὴν ἀνασκαφήν, ὀφείλεται εἰς βελτίωσιν ἴσως τοῦ τρόπου ἐγκαταστάσεως τῶν κατοίκων κατὰ τὰς ΠΕ II-III φάσεις καὶ οὐχὶ εἰς παρακμήν. Τὰ ἀποκαλυφθέντα λείψανα εἶναι τὰ ἐπόμενα:

(1) Οἰκία I, τῆς ΠΕ I περιόδου, εὐρεθεῖσα κατὰ τὸν αὐχένα μεταξὺ τῶν δύο κορυφῶν τῶν σχηματιζουσῶν τὴν θέσιν (Eutresis, σχέδ. I) καὶ εἰς βάθος 0.70 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας. Ἡ οἰκία I εἶναι ὀρθογώνιος, ἐπιμήκης ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον, οἰκοδομὴ ἀποτελουμένη ἐκ δύο δωματίων, ἐνὸς μεγαλυτέρου νοτίου, διαστάσεων 5 μ. ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον καὶ 4.30 μ. ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμᾶς, κατὰ τὸ μέσον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν εἴσοδος, καὶ ἕτερον μικρότερον βόρειον, διαστάσεων 4.50 μ. ἀπὸ Α. πρὸς Δ. καὶ 2.27 μ. ἀπὸ Β. πρὸς Ν.

Ἐντὸς τοῦ μεγαλυτέρου δωματίου εὐρέθη ἡμικυκλικὴ ἐστία, ἐκ σκληροῦ πηλοῦ ὀπηθέντος ὑπὸ τῆς πυρᾶς (εἰκ. 3, 10), κειμένη ἐγγὺς τοῦ δυτικοῦ τοίχου τοῦ δωματίου καὶ εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς ΒΔ. τούτου γωνίας ἀποστασιν. Εἰς τὸ μικρὸν βόρειον δωμάτιον καὶ παρὰ τὸ μέσον τοῦ βορείου τοίχου τοῦ δωματίου εὐρέθη ἑτέρα ἐστία, ἐγγὺς δὲ ταύτης ὑπῆρχον μελανὰ ἐκ τῆς πυρᾶς ἀγγεῖα καὶ τινες μυλόλιθοι.

Οἱ τοῖχοι τῆς οἰκίας ἀπετελοῦντο ἐξ ἐνὸς δόμου συγκειμένου ἐκ δύο παραλλήλων σειρῶν ἀργῶν λίθων, ἐξ ὧν οἱ τῆς ἐξωτερικῆς σειρᾶς ἦσαν κατὰ τι μεγαλύτεροι, καὶ εἶχον πλάτος 0.50-0.60 μ. Τὸ δάπεδον τοῦ μεγάλου δωματίου εἶχε στρωθῇ διὰ χαλίκων εἰς πλάτος 1 μ. ἀπὸ τοῦ νοτίου τοίχου ὡς καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα αὐτοῦ. Ἡ οἰκία κατεστράφη ὑπὸ πυρὸς ἐντὸς δὲ αὐτῆς εὐρέθησαν τεμάχια πηλοῦ ἐκ τῆς ὀροφῆς, πάχους 0.12 μ., συντετριμμένη κεραμικὴ, τεμάχιον λιθίνου ἀγγείου καὶ λίθινα ἐργαλεῖα. Eutresis, 12-15.

(2) Δύο διαδοχικὰ δάπεδα ἐπεστρωμένα δι' εὐμεγέθων χαλίκων, μία κυκλικὴ ἐστία εἰς ἀνοικτὸν χώρον, εὐθύγραμμος τοῖχος, μήκους ἀπὸ Α. πρὸς Δ. δύο μέτρων καὶ πάχους 0.65 μ., καὶ ἕτερος καμπυλόγραμμος, πάχους 1.05 μ., σωζόμενος εἰς ὕψος δύο δόμων καὶ ἐκτισμένος ἐξ ἀργῶν λίθων μετρίου μεγέθους ἀνήκων δὲ εἰς κυκλικὴν οἰκοδομὴν διαμέτρου 6.40 μ. Ἡ κυκλοτερὴς αὕτη οἰκοδομὴ περιεῖχε χώματα μαλακῆς συστάσεως, ἡρμηνεύθη

δὲ ὡς φρεατοειδῆς κατασκευὴ θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος διὰ τὴν λατρείαν τῆς Γῆς καὶ ὠνομάσθη «Χάσμα». Πάντα τὰ λείψανα ταῦτα εὑρέθησαν εἰς βαθέα στρώματα κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ 1958, κάτωθεν τῆς ΠΕ II οἰκίας L, ἥτις περιγράφεται κατωτέρω, καὶ ἀνήκουν εἰς πρωίμους ΠΕ χρόνους. *Hesperia* 1960, 129, 137-139, 162-163.

(3) Τρία διαδοχικὰ δάπεδα ἐκ χαλίκων, ἐν τεμάχιον τοίχου, μικρὰ αὐλαξ πλάτους 0.20 μ. καὶ τοῖχοι ἐνδὸς δωματίου, μήκους ἀπὸ Α. πρὸς Δ. 3.25 μ. πλάτους δὲ μὴ καθορισθέντος, κληθέντες ὑπὸ τῶν ἀνασκαφάντων οἰκία 9. Τὰ λείψανα ταῦτα συνηντήθησαν εἰς 4 διαδοχικὰ στρώματα κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ 1958 ὑπεράνω τῶν τελευταίων περιγραφέντων λειψάνων καὶ κάτωθεν τῆς ΠΕ II οἰκίας L. Ἡ οἰκία 9 εἰς νεωτέραν φάσιν εἶχεν ἀνοικοδομηθῆ εἰς μικροτέρας κατὰ τι διαστάσεις καὶ ἀποκαλεῖται, ὑπὸ τῶν ἐνεργησάντων τὴν ἀνασκαφὴν, κατὰ τὴν νέαν τῆς μορφήν, οἰκία 6. *Hesperia* 1960, 128, 142-146, 149, 163-165.

(4) Οἰκία L τῆς ΠΕ II περιόδου. Αὕτη εἶναι ὀρθογώνιος οἰκοδομὴ ἐκτετατομένη ἀπὸ Α. πρὸς Δ. καὶ ἀποτελουμένη ἐκ τριῶν δωματίων, ἀνατολικοῦ (I) διαστάσεων 4.60-5 μ. × 2.20-2.30 μ., κεντρικοῦ (II) διαστάσεων 5-5.80 × 5-5.30 μ. καὶ δυτικοῦ (III) διαστάσεων 7.70-6.50 × 5.40-5 μ., σχηματίζοντος μετὰ τῶν δύο προηγουμένων ὀρθὴν γωνίαν, ὥστε τὸ διάγραμμα τῆς ὅλης οἰκίας νὰ ὁμοιάζῃ πρὸς τὸ γράμμα L.

Ἡ εἴσοδος τῆς οἰκίας ἔκειτο περὶ τὸ μέσον τῆς ἀνατολικῆς αὐτῆς πλευρᾶς καὶ ἤγεν εἰς τὸ δωμάτιον I, τὸ δάπεδον τοῦ ὁποίου εἶχε μερικῶς πλακοστρωθῆ. Πλησίον τῆς θύρας εὑρέθη κοῦλος λίθος, χρησιμεύων ὡς στρόφιγξ αὐτῆς, καὶ παρ' αὐτὸν βόθρος διαμέτρου 1 μ. καὶ βάθους 0.50 μ. περιέχων κεραμικὴν.

Ἐντὸς τοῦ δωματίου II καὶ παρὰ τὴν ΒΑ. τούτου γωνίαν εὑρέθη ἡμικυκλικὴ ἐστία καὶ παρ' αὐτὴν πίθοι τινές. Εἰς ἄλλα σημεῖα τοῦ δωματίου εὑρέθησαν ἄλλα ἀγγεῖα.

Τὸ δωμάτιον III ἐπεκοινώνει μετὰ τοῦ δωματίου II διὰ θύρας κειμένης παρὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ δωματίου II καὶ ἐπὶ τῆς δυτικῆς τούτου πλευρᾶς μέρος δὲ τοῦ δαπέδου τοῦ δωματίου III πρὸ τῆς εἰσόδου εἶχε πλακοστρωθῆ. Ἐντὸς τοῦ δωματίου III καὶ παρὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τούτου εὑρέθη ἐστία μετὰ δὲ τῆς θύρας καὶ τῆς ἐστίας ὑπῆρχε τοῖχος σχηματίζων μικρὸν βάθρον διαστάσεων 1.40 × 0.60 μ. Βορειότερον τοῦ τοίχου τούτου εὑρέθη βόθρος κανονικὸς διαμέτρου 0.50 μ. καὶ βάθους 0.30 μ. πλήρης συντετριμμένης κεραμικῆς. Ἐτι βορειότερον τοῦ βόθρου ὑπῆρχε πῆλινος δίσκος τοποθετημένος ἐντὸς τοῦ δαπέδου (εἰκ. 3, 11) καὶ παρ' αὐτὸν εὑρέθη τὸ 1958 ἕτερος εὐμεγέθους βόθρος (*Hesperia* 1960, 128, 152). Ἐγγὺς τοῦ βόθρου καὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς ἐστίας εὑρέθη ἡ κεφαλὴ πηλίνου ρυτοῦ παριστῶντος ταῦρον ἢ ἄγε-

λάδα (Eutresis, πίν. VII). Τὸ δωμάτιον III ἔνεκα τῶν εὐρημάτων τούτων ἡρμηνεύθη ὡς ἱερὸς χώρος.

Οἱ τοῖχοι τῆς οἰκίας ἦσαν κατεσκευασμένοι ἐκ μικρῶν λίθων καὶ πηλοῦ εἶχον δὲ πάχος 0.70 μ. καὶ ὕψος 0.60-1 μ. Εἰς τὴν χρῆσιν τῆς οἰκίας διεκρίνοντο δύο περίοδοι τὸ δὲ δάπεδον τῆς νεωτέρας περιόδου ἔκειτο 0.20-0.30 μ. ὑπεράνω τοῦ δαπέδου τῆς ἀρχαιοτέρας. Ἡ οἰκία τελικῶς εἰκάζεται ὅτι κατεστράφη ὑπὸ σεισμοῦ. Eutresis, σ. 14-20, σχέδ. II C.

(5) Τεμάχια τοίχων ἄλλων ΠΕ II οἰκιῶν, εὐρεθέντα εἰς διάφορα σημεῖα τῆς ἀνασκαφείσης περιοχῆς καὶ ἐν τῶν ὁποίων, συναντηθὲν εἰς τὴν τάφρον VI, ἀνῆκεν εἰς τοῖχον ἐκτισμένον διὰ λοξῆς, ὡς ἄκωνθαι ἰχθύος, τοποθετήσεως τῶν λίθων. Eutresis, σ. 15 εἰκ. 12.

(6) Οἰκία Η τῆς ΠΕ III περιόδου (εἰκ. 3,5), κειμένη νοτίως καὶ ἐν μέρει ἐπὶ τῆς οἰκίας L ἔχουσα δὲ τὸν αὐτὸν μετ' ἐκείνης προσανατολισμόν. Ἡ οἰκία ἀπετελεῖτο ἐξ ἐνὸς μεγαλυτέρου ἀνατολικοῦ δωματίου (I), διαστάσεων 6×10 μ., καὶ ἐκ μικροτέρου δυτικοῦ (II), διαστάσεων 5.80×2 μ. Ἡ εἴσοδος ἔκειτο περὶ τὸ μέσον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς οἰκίας καὶ εἰσέρχεται τις εἰς αὐτὴν κατερχόμενος ἐκ τῆς ὁδοῦ δύο λιθοστρώτους βαθμίδας.

Παρὰ τὸν νότιον τοῖχον τοῦ μεγάλου δωματίου καὶ πρὸς τὴν ΝΔ. τούτου γωνίαν εὐρέθη ἐστία καὶ πέριξ αὐτῆς πολλὰ συντετριμμένα ἀγγεῖα. Εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ δωματίου ὑπῆρχε πῆλινος κίων διαμέτρου 0.46 μ. σωζόμενος εἰς ὕψος 0.40 μ., ὁ πυρὴν τοῦ ὁποίου ἀπετελεῖτο ἐξ ὠμῶν πλίνθων τετραγώνων τὸ σχῆμα. Ἀνατολικώτερον τοῦ κίονος εὐρέθη ὀρθογώνιος λάκκος διαστάσεων 0.35×0.45 μ. καὶ βάθους 0.09 μ.

Οἱ τοῖχοι τῆς οἰκίας ἦσαν κατεσκευασμένοι ἐξ ἀργῶν λίθων μετὰ πηλοῦ καὶ εἶχον πάχος 0.60-0.70 μ. ὕψος δὲ περίπου 0.50 μ. Εἰς τὸ δάπεδον τῆς οἰκίας διεκρίνοντο δύο περίοδοι κατασκευῆς. Ἡ οἰκία τελικῶς κατεστράφη ὑπὸ πυρὸς ὡς καὶ πᾶσαι αἱ οἰκίαι τοῦ στρώματος τούτου, πλὴν τῶν ἐν τῇ τάφρῳ V ἀποκαλυφθεισῶν. Eutresis, σ. 20-26, σχέδ. II C.

(7) Οἰκία Τ ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετὰ τῆς οἰκίας Η στρώματος. Τῆς οἰκίας Τ σώζεται μέρος μόνον (Eutresis, σ. 27, εἰκ. 23) μετὰ τῆς εἰσόδου αὐτῆς καὶ τῆς λιθίνης στρόφιγγος τῆς θύρας παρὰ τὴν εἴσοδον. Ἐντὸς τοῦ δωματίου τῆς οἰκίας, εἰς ἀπόστασιν τινα ἐκ τοῦ σωζομένου τμήματος τοῦ τοίχου, εὐρέθη μία ἐστία, εἰς ὀρθογώνιος λάκκος πλήρης τέφρας καὶ εἰς βόθρος βάθους 0.40 μ. καὶ διαμέτρου 0.30-0.40 μ. Οἱ τοῖχοι τῆς οἰκίας ἀπετελοῦντο ἐξ ἐνὸς δόμου καὶ ἔχουν πάχος 0.40-0.60 μ. Ἡ οἰκία κατεστράφη ὑπὸ πυρὸς. Eutresis, σ. 26, εἰκ. 27-28.

(8) Τρία μικρὰ καμπυλόγραμμα οἰκοδομήματα ἐκ μιᾶς φάσεως μεταξὺ τῆς ΠΕ II καὶ τῆς ΠΕ III περιόδου. Ἐκ τούτων τὸ οἶκημα Ν ἔκειτο ὑπὸ τὸν βόρειον τοῖχον τῆς οἰκίας Η καὶ ἔχει πεταλοειδὲς διάγραμμα (εἰκ. 3,3) μὲ τὸ ἀνοιγμα πρὸς Δυσμάς. Τὸ μῆκος τοῦ οἰκήματος ἀπὸ τῆς εἰσόδου πρὸς

τὸν ἑναντι αὐτῆς τοῖχον ἦτο 1.50 μ. Ὁ τοῖχος τοῦ οἰκοδομήματος ἦτο πάχους 0.50 μ. καὶ ἀπετελεῖτο ἐξ ἐνὸς δόμου συγκειμένου ἐκ 2-3 σειρῶν λίθων. Τὸ δάπεδον ἦτο ἐκ πεπατημένου πηλοῦ. Τὸ δεύτερον οἰκοδόμημα Ο εὐρέθη ἄνωθεν τοῦ βορείου τοίχου τῆς οἰκίας L οἱ δὲ τρεῖς τοῖχοι αὐτοῦ, ἂν καὶ ἐνοῦνται κατ' ὀρθὰς γωνίας, εἶναι ἐλαφρῶς κυρτοί, ὥστε τὸ σύνολον παρουσιάζεται πάλιν πεταλοειδὲς ἀναμιμνήσκον τοὺς τύπους Α καὶ Β τῶν καλυβῶν τοῦ δευτέρου στρώματος τοῦ Ὁρχομένου.

Τὸ τρίτον οἶκον μαρτυρεῖται ἀπὸ τρεῖς ὁπὰς εὐρεθείσας ἀνατολικῶς τοῦ οἰκήματος Ο καὶ προσερχομένας ἐνδεχομένως ἀπὸ τὰς ὑποδοχὰς πασσάλων καλύβης ἐκ φθαρτῶν ὕλικων. Ἐντὸς τῶν τριῶν τούτων μικρῶν οἰκοδομημάτων δὲν εὐρέθη κεραμικὴ καὶ ἐνδέχεται ταῦτα νὰ ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς σταῦλοι ἢ ἀποθήκαι. Eutresis, σ. 27-28, εἰκ. 29-31, σχέδ. Π C.

(9) Τεμάχιον τοίχου μεθ' ἐνὸς δίσκου ἐξ ἄδρου πηλοῦ τοποθετημένου ἐν τῷ δαπέδῳ (Eutresis, εἰκ. 33) εὐρεθὲν ὑπὸ τὴν ME οἰκίαν Α. Ὁμοίος δίσκος εὐρέθη ἐν τῇ τάφρῳ III. Ἀμφότεροι οἱ δίσκοι εἶναι χονδροειδέστερας κατασκευῆς καὶ μικροτέρας διαμέτρου, περίπου 0.50 μ., τοῦ εὐρεθέντος εἰς τὴν οἰκίαν L. Πλησίον τοῦ πρώτου μνημονευθέντος, εἰς ὃν ἦγεν αὐλαξ, εὐρέθησαν λίθινοι τριπτήρες καὶ μυλόλιθοι, πλησίον δὲ τοῦ δευτέρου εὐρέθησαν βάρη ὕφαντικῶν ἱστῶν. Τέλος μνημονευτέα μία ἐστία (Eutresis, εἰκ. 34) τοποθετημένη μερικῶς ἐντὸς ἐσοχῆς τοίχου. Eutresis, 28-31.

VIII Μάνικα (60).—Τὸ σύνολον τῶν ἀποκαλυφθέντων ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων ἀνήκει εἰς τὴν ΠΕ II φάσιν. Τῆς ΠΕ I περιόδου οἰκήματα δὲν συνήντησεν ἡ σκαφή καὶ τὰ ὑπάρχοντα ΠΕ III λείψανα δὲν ἠρυνήθησαν. Τὰ ἀποκαλυφθέντα λείψανα (AEM 1959, σ. 297 εἰκ. 12) περιγράφονται κατωτέρω.

(1) Ὁχυρωματικὸν τεῖχος, μεγίστου πάχους 1.85 μ., διῆκον ἀπὸ Α. πρὸς Δ. κατὰ τὸ νότιον ἄκρον τοῦ οἰκισμού καὶ νῦν εὐρισκόμενον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. AEM 1959, σ. 297 εἰκ. 12.

(2) Λείψανα πολλῶν οἰκιῶν πυκνῶς παρ' ἀλλήλας τεταγμένων καὶ χωριζομένων διὰ στενῶν δρομίσκων. Αἱ οἰκίαι ἀπετελοῦντο ἐκ δύο ἢ τριῶν δωμάτων ἐκάστη, τοποθετημένων τὸ ἐν ὀπισθεν τοῦ ἑτέρου. Τὰ δωμάτια ἦσαν ὀρθογώνια καὶ εἶχον ἐκάστην πλευρὰν μήκους 4-5 μ. Οἱ τοῖχοι εἶχον πάχος 0.50-0.60 μ. καὶ εἶναι ἐκτισμένοι ἐκ πλακοειδῶν λίθων μετρίου μεγέθους ἀπετέλουν δὲ τὰ θεμέλια διὰ πλινθίνην ἀνωδομήν. AEM 1959, 297.

(3) Βόθρος διαμέτρου 0.75 μ. πλήρης τέφρας, ὁστῶν ζφῶν καὶ ΠΕ II δστράκων, εὐρεθεὶς κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς χερσονήσου. AEM 1959, 297.

IX. Νέα Μάκρη (80).—Ὀλίγα λείψανα θεμελίων οἰκιῶν ἐκ τῆς θέσεως μνημονεύονται ἐν AM 1956, 3.

X. Περχώρα (84).—Λείψανα ΠΕ οίκων. BCH 1966, 749.

XI. Ραφήνα (86).—Τὰ ἐν τῇ θέσει ἀποκαλυφθέντα ΠΕ ἀρχιτεκτονικά λείψανα εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

(1) Ὀχυρωματικὴν τεῖχος τῆς ΠΕ ΙΙΙ περιόδου, πάχους 1.55 μ., ἀποκαλυφθὲν εἰς ἱκανὸν μῆκος κατὰ τὴν δυτικὴν παρυφὴν τοῦ οἰκισμοῦ ἐπὶ τοῦ χαμηλοῦ λόφου δυτικῶς τοῦ ὄρμου τῆς Ραφῆνας. Ἐντὸς τοῦ τεῖχους τούτου ἀπεκαλύφθησαν δύο συστάδες ὀρθογωνίων οἰκιῶν. Τὴν μίαν τούτων ἀπετέλουν αἱ οἰκίαι Γ, Δ καὶ Θ, κείμεναι ἐπ' εὐθείας γραμμῆς καὶ χρησιμοποιοῦσαι ὡς δυτικὸν των τοίχον τὸν ὀχυρωματικὸν περίβολον τοῦ οἰκισμοῦ. Τὴν ἑτέραν συστάδα ἀπετέλουν αἱ οἰκίαι Ε, Α καὶ Ζ-Η, κείμεναι ἀνατολικώτερον τῶν προηγουμένων καὶ ἀποχωριζόμεναι ἐκείνων διὰ στενοῦ δρομίσκου πλάτους 1-1.35 μ. (ΠΑΕ 1952, 140, 1953, σ. 105-107 εἰκ. 1 τῆς σ. 111). Λεπτομερὴς περιγραφή ἐκάστης οἰκίας παρέχεται κατωτέρω.

(2) Δύο ἐργαστηριακαὶ ἐγκαταστάσεις κατεργασίας χαλκοῦ, εὑρεθεῖσαι ἐπὶ τῆς παραλίας πρὸ τῶν ξενοδοχείων τῆς Ραφῆνας καὶ ΝΑ. τοῦ γηλόφου τοῦ οἰκισμοῦ. Ἡ πρώτη τῶν ἐγκαταστάσεων τούτων, ἀποκαλυφθεῖσα διὰ τῶν τάφρων Ι-ΙΙΙ, ἀπετελεῖτο ἐκ λάκκου ὠσειδοῦς σχήματος ἔχοντος μέγιστον μῆκος ἀπὸ Β. πρὸς Ν. 4.40 μ. πλάτος ἀπὸ Α. πρὸς Δ. 3.40 μ. καὶ βάθος περὶ τὸ 1 μ. Ὁ λάκκος εἶχε σκαφῇ εἰς τὸ στερεὸν ἔδαφος καὶ περιεῖχε βώλους σκωρίας χαλκούχου μεταλλεύματος, τεμάχια τῆς ἐκ πηλοῦ καμίνου, τέσσαρα πήλινα μικρὰ χωνία, τμήματα πηλίνων κοχλιαρίων καὶ τηγανίων ὡς καὶ τεμάχια τετραποδικῶν πηλίνων σκευῶν. ΠΑΕ 1951, 80-81, 1952, σ. 130-133, εἰκ. 2.

(3) Τὸ ἕτερον ἐργαστήριον χαλκουργίας εὑρέθη περὶ τὰ 15 μ. νοτιώτερον τοῦ προηγουμένου καὶ εἰς βάθος 2.20 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἔδαφους. Τοῦτο ἀπετελεῖτο ἐκ σπηλαιοειδοῦς λαξεύματος ἐντὸς τοῦ μαλακοῦ βράχου. Εἰς τὸν πυθμὲνα τοῦ λαξεύματος εὑρέθησαν ΠΕ ὄστρακα καὶ τινες σκωρίαὶ χαλκοῦ. Τὸ σχῆμα τοῦ ὀρύγματος ἦτο ὠσειδές, εἰς ὕψος δὲ 0.10 μ. ἀπὸ τοῦ πυθμένου ὑπῆρχε λαξευμένη βαθμὶς διὰ τὴν ὑποδοχὴν πηλίνου μεταλλευτικοῦ δίσκου ἀναλόγου πρὸς τὸν δηλούμενον ὑπὸ τῶν πηλίνων τεμαχίων τῶν εὑρεθέντων εἰς τὸ προηγούμενον ἐργαστήριον. ΠΑΕ 1952, 133-134.

(4) Οἰκία Γ, ἡ νοτιωτάτη ἐκ τῶν οἰκιῶν τῆς πρώτης συστάδος, αἱ οἰκίαι τῆς ὁποίας, ὡς ἐλέχθη, χρησιμοποιοῦν ὡς δυτικὸν τοίχον τὸν ὀχυρωματικὸν περίβολον τοῦ οἰκισμοῦ. Τὸ διάγραμμα τῆς οἰκίας (εἰκ. 3, 6) ἀποτελεῖται ἐκ δύο ὀρθογωνίων δωματίων, ἐνὸς μικροτέρου νοτίου, διαστάσεων 2.70 × 3.90 μ., εἰς ὃ ἦγεν ἐκ τῆς ὁδοῦ θύρα πλάτους 0.80 μ., ἡ πλάξ τοῦ κατωφλίου τῆς ὁποίας καθὼς καὶ ὁ κοῦλος λίθος ἐν ᾧ ἐστρέφετο ἡ θύρα σώζονται κατὰ χώραν, καὶ ἑτέρου δωματίου κειμένου βορειότερον τοῦ προηγουμένου, ἔχοντος διαστάσεις 4 × 4.25 μ. καὶ ἐπικοινωνοῦντος μετὰ τοῦ ἄλλου δωμα-

τίου διὰ θύρας πλάτους 0.65 μ. Ἐντὸς τοῦ δευτέρου δωματίου ἀνεκαλύφθησαν ἱχνη πυρᾶς ἀλλ' οὐχὶ πραγματικὴ ἐστὶν. Κατὰ τὸ μέσον τοῦ βορείου τοίχου τοῦ μεγαλύτερου δωματίου ὑπῆρχεν ἀνοιγμα θύρας πλάτους 0.80 μ. ἀλλὰ τοῦτο εἶχε κλεισθῇ διὰ τοίχου ἥδη, ὅτε ἡ οἰκία κατωκεῖτο ἀκόμῃ. ΠΑΕ 1952, 140, 1953, σ. 105-107 εἰκ. 1.

(5) Οἰκία Δ κειμένη βορείως τῆς Γ καὶ ἔχουσα κοινὸν μετ' αὐτῆς τὸν τελευταῖον περιγραφέντα τοῖχον. Ἡ οἰκία Δ ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς ὀρθογωνίου δωματίου, αἱ διαστάσεις τοῦ ὁποίου δὲν ἀναφέρονται, ἀνήκοντος ἴσως ἀρχικῶς εἰς τὴν οἰκίαν Γ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεχωρίσθη, ὅτε ἐκλείσθη διὰ τοίχου ἡ ἐνοῦσα τὸ δωμάτιον τοῦτο μετὰ τῆς οἰκίας Γ θύρα. Ἡ εἴσοδος εἰς τὴν οἰκίαν Δ ἔκειτο κατὰ τὴν ΝΑ. αὐτῆς γωνίαν. Τὸ δάπεδον ἀπετελεῖτο ἐκ 5 διαδοχικῶν στρώσεων γῆς. ΠΑΕ 1952, 140, 1953, 108-110, εἰκ. 1 σ. 106.

(6) Οἰκία Θ κειμένη ἔτι βορειότερον τῆς Δ καὶ χρησιμοποιοῦσα, ὡς καὶ αἱ προηγούμεναι, τὸ ὀχυρωματικὸν τεῖχος ὡς δυτικὸν τοῖχον. Τῆς οἰκίας ταύτης σώζονται δύο μόνον τεμάχια τοίχων τεμνόμενα ὑπὸ τοῦ ὀχυρωματικοῦ τείχους καὶ ὀρίζοντα δωμάτιον πλάτους 4 μ. Ἡ παράλληλος πρὸς τὸ ὀχυρωματικὸν τεῖχος πλευρὰ τοῦ δωματίου δὲν ἀπεκαλύφθη. ΠΑΕ 1953, σ. 110 εἰκ. 1 τῆς σ. 106.

(7) Οἰκία Ε. Αὕτη εἶναι ἡ νοτιωτάτη ἀποκαλυφθεῖσα οἰκία τῆς δευτέρας συστάδος τῆς εὐρισκομένης ἀνατολικώτερον τῆς προηγούμενως περιγραφείσης, ἐξ ἧς χωρίζεται διὰ στενοῦ δρόμου.

Ἡ οἰκία Ε ἔκειτο μερικῶς ἔναντι καὶ πρὸς Ἀνατολὰς τῆς οἰκίας Γ, ἀπετελεῖτο δὲ πιθανῶς, ὡς καὶ ἐκείνη, ἐκ δύο δωματίων ἀλλ' ὀλίγα λείψανα ταύτης ἐσώθησαν. Ἡ εἴσοδος, κειμένη ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς οἰκίας, καὶ παρὰ τὴν ΒΔ. αὐτῆς γωνίαν, ἤγεν ἐκ τοῦ δρομίσκου εἰς ἓν μικρότερον βόρειον δωμάτιον ἢ πρόδομον. Ὁ κοῖλος λίθος, ἐν ᾧ ἐστρέφετο ἡ θύρα τῆς εἰσόδου, εὑρέθη κατὰ χώραν. Τὸ ἕτερον δωμάτιον, τὸ ὑποθετικῶς μεγαλύτερον τοῦ προηγούμενου, ἔκειτο νοτιώτερον, ἀλλὰ πενιχρὰ ὑπολείμματα τοῦτου ἐσώθησαν. ΠΑΕ 1952, 140, 1953, σ. 110 εἰκ. 1 τῆς σ. 106.

(8) Οἰκία Α κειμένη βορείως τῆς Ε καὶ ἔχουσα κοινὸν μετ' αὐτῆς τὸν νότιον αὐτῆς τοῖχον. Ἡ οἰκία Α κεῖται ἔναντι τῆς Γ καὶ ἔχει τραπεζοειδές, ἐπίμηκες ἀπὸ Β. πρὸς Ν. διάγραμμα ἀποτελούμενον, ὡς καὶ τὸ διάγραμμα τῶν οἰκιῶν Γ καὶ Ε, ἐκ δύο ἀνίσων δωματίων, ἑνὸς μικροτέρου βορείου προδόμου πλάτους 1.50 μ., εἰς ὃν ἤγεν εἴσοδος πλάτους 0.60 μ. ἐκ τοῦ δυτικώτερον διερχομένου δρομίσκου, καὶ ἑτέρου δωματίου διαστάσεων 3.70 x 5 μ. πρὸς Νότον ἐπικοινωνοῦντος μετὰ τοῦ μικροῦ δωματίου διὰ θύρας 0.70 μ. πλατείας. Παρὰ τὴν ἐκ τῆς ὁδοῦ εἴσοδον τῆς οἰκίας εὑρέθη ὁ κοῖλος λίθος, ἐν ᾧ περιστρέφετο ἡ θύρα. Παρὰ τὴν θύραν τὴν ἐνοῦσαν τὰ δύο δωμάτια φαίνεται ὅτι ἀρχικῶς ὑπῆρχε καὶ ἕτερον ἀνοιγμα εἰς τὸν τοῖχον κλεισθὲν διὰ τοίχου βραδύτερον, ὁ κοῖλος ὅμως λίθος, ἐν ᾧ ἐστρέφετο ἡ δευτέρα αὕτη θύρα ἐπι-

κοινωνίας τῶν δύο δωματίων, σώζεται κατὰ χώραν. Ἐμπροσθεν ἀμφοτέρων τῶν θυρῶν ὑπῆρχον κατώφλια ἐκ λίθων καὶ θραυσμάτων ἀγγείων.

Εἰς τὸ μέσον τοῦ μεγάλου δωματίου ὑπῆρχε κυκλικὴ ἐστία, ἐσκαμμένη εἰς τὸ ἔδαφος καὶ πεπληρωμένη πηλοῦ, παρ' αὐτὴν δὲ εὐρέθη πίθος ἐμπεπηγμένος 0.50 μ. εἰς τὸ δάπεδον. Ἐγγὺς τοῦ πίθου εὐρέθησαν λίθινοι τριπτῆρες παρὰ δὲ τὴν ΝΑ. γωνίαν τοῦ δωματίου μικρὸς λάκκος πλήρης τέφρας. Βόθρος τοῦ γνωστοῦ τύπου δὲν εὐρέθη. Παρὰ τὴν εἴσοδον ὅμως τοῦ μεγάλου δωματίου ὑπῆρχε μικρὰ ἐξέδρα ἐκ πηλοῦ φέρουσα 4 κοιλώματα δι' ἐνθεσιν ἀγγείων, ἐν οἷς ἐσώζοντο δύο ἀγγεῖα. Μέγας ἀριθμὸς ὀστράκων, ἐξ ὧν συνεπληρώθησαν πλέον τῶν 50 ἀγγείων, ἔκειτο ἐπὶ τοῦ δαπέδου τῆς οἰκίας. Μετὰ τῶν ὀστράκων ἦσαν μειγμένα παντοῖα ἀπορρίμματα, ὅστ᾽, ὅστρεα κλπ. σχηματίζοντα ἐπίχωσην πάχους 0.60 μ. Ὁ δυτικὸς τοῖχος τῆς οἰκίας ἔχει τοὺς λίθους τοποθετημένους λοξῶς ἀνὰ δύο ὡς ἀκάνθας ἰχθύος, ΠΑΕ 1952, 138-140, 1953, σ. 111 εἰκ. 1 τῆς σ. 106.

(9) Οἰκία Β εὐρεθεῖσα κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ λόφου, παρὰ τὸ χεῦλος τῆς ἀποτόμως πρὸς τὴν θάλασσαν κατερχομένης κλιτύος, ἐνθα εἶχον ἀνοιγῇ κατὰ τὴν κατοχὴν πολεμικὰ χαρακώματα. Ἡ οἰκία ἀπετελεῖτο ἐξ ἐνὸς δωματίου ἐσωτερικῶν διαστάσεων 3×4 μ., τοῦ ὁποῦ σῶζεται ὁ δυτικὸς κυρίως τοῖχος καὶ πενιχρὰ ὑπολείμματα τῶν ἄλλων. Ἀνατολικώτερον ἴσως ἐξετείνετο ἕτερον δωμάτιον. Εἰς τὸ μέσον τοῦ σωζομένου δωματίου ἔκειτο πιθανῶς ἡ ἐστία. ΠΑΕ 1952, 141-142.

(10) Μία ἐστία καὶ δύο βόθροι ἐκτὸς τῆς οἰκίας Β, λείψανα ἐνδεχομένως ἄλλων οἰκοδομῶν. Οἱ βόθροι ἦσαν κανονικὰ κυκλικὰ ὀρύγματα διαμέτρου 0.85 μ. καὶ βάθους 0.90 μ. ΠΑΕ 1952, 142, 1953, 111.

(11) Κτίσμα Η-Ζ εὐρεθὲν βορείως τῆς οἰκίας Α καὶ χωριζόμενον ἀπ' αὐτῆς διὰ λιθοστρώτου δρόμου πλάτους 1.20 μ. Τὸ κτίσμα Η-Ζ εὐρέθη βορείως τοῦ ἀναλήμματος τοῦ συνέχοντος τὸ λιθόστρωτον. Εἰς τὸ κτίσμα ἦγεν εὐρὺ ἄνοιγμα εἰσόδου, παρ' ὃ σῶζεται ἡ λιθίνη στρόφιγξ τῆς θύρας. Πρὸς Δυσμὰς τὸ θεμέλιον τοῦ κτίσματος ἀπετελεῖτο ἐξ ἐνὸς δόμου ἀργῶν λίθων, πρὸς Ἀνατολὰς δὲ συνεπληροῦτο τοῦτο διὰ τοξοειδῶς τοποθετημένων πλακῶν. Τὸ οὕτω σχηματιζόμενον διάγραμμα ἔχει μῆκος 2.20 μ. καὶ πλάτος κατὰ τι μεῖζον τοῦ 1 μ. Τὸ δάπεδον τοῦ κτίσματος ἔχει μερικῶς στρωθῇ διὰ λίθων. Ἀνατολικῶς τῶν τοξοειδῶς τοποθετημένων πλακῶν ὑπάρχει ὄρυγμα Ζ, διαστάσεων 2×2.50 μ. καὶ βάθους 0.65 μ. Πιθανῶς πρόκειται περὶ καλύβης ἢ μάνδρας ποιμνίου. ΠΑΕ 1953, σ. 110-111 εἰκ. 1 σ. 106.

(12) Λείψανα ἐνὸς βαθυτέρου ΠΕ Π ἀρχιτεκτονικοῦ στρώματος ὑπὸ τὸ δάπεδον τῆς οἰκίας Δ. ΠΑΕ 1953, 109.

(13) Λείψανα πιθανῶς ΠΕ κτισμάτων παρὰ τὰς ἐργαστηριακὰς ἐγκαταστάσεις ἐγγὺς τῆς παραλίας. ΠΑΕ 1951, 80.

(14) Δύο τεμάχια πηλίνων κεράμων στέγης, εὐρεθέντα ἐντὸς τῆς οἰκίας

ας Δ, ὁμοίων τὸ σχῆμα πρὸς τὰς κεράμους τῆς Λέρνης. ΠΑΕ 1953, 111-112.

(15) Τοῖχος νοτίως τῆς οἰκίας Γ σχετιζόμενος πιθανῶς πρὸς πύλην τοῦ τείχους, ἥτις ἐνδέχεται νὰ ὑπῆρχεν εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο. ΠΑΕ 1953, 108.

(16) Λεῖψανα οἰκημάτων παρὰ τὰ χαλκουργικὰ ἐργαστήρια. ΠΑΕ 1955, 116-117. Ἔργον 1955, 33.

XII. Ἀσκηταριό (87).—Ὀλόκληρος ὁ τριγωνικὸς χώρος τῆς ΠΕ ἀκροπόλεως τοῦ Ἀσκηταριοῦ, ἐκτάσεως πλέον τῶν 5 στρεμμάτων, ἐκαλύπτετο ὑπὸ οἰκοδομῶν, ὡς ἔδειξαν αἱ κατὰ τόπους ἀνοιγεῖσαι τάφροι, συστηματικῶς ὅμως ἀνεσκάφη τμήμα τῆς ΒΔ. πλευρᾶς τοῦ τριγώνου, ἐνθα καὶ ἀπεκαλύφθησαν πλήρως 5 οἰκοδομήματα (οἰκίαι Α, Β, Γ, Ε, Θ) καὶ τμήματα τριῶν ἄλλων. Ἐτερον τμήμα κατὰ τὴν ΝΑ. γωνίαν τοῦ τριγώνου ἀνασκαφὴν δὲν παρέσχε πλήρη διαγράμματα οἰκίων, τέλος ἀνασκαφὴ κατὰ τὴν ΒΔ. πλευράν, πρὸς τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς, ἀπεκάλυψε τμήμα τῆς ὀχυρώσεως τοῦ οἰκισμού.

Εἰς βάθος ἡ ἀνασκαφὴ συνήντησε τρία ἀρχιτεκτονικὰ στρώματα, καλούμενα ΠΕ I-III ὑπὸ τοῦ ἀνασκάψαντος, ἀλλὰ καὶ πάλιν διαγράμματα πλήρων οἰκοδομημάτων μόνον ἐκ τῆς ΠΕ III φάσεως ἀπεκαλύφθησαν. ΠΑΕ 1955, σ. 110, εἰκ. 1. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 61 εἰκ. 3. Τὰ ἐν λόγῳ δεδομένα εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

(1) Τμήμα ἐλαφρῶς κυρτοῦ τοίχου μήκους 2.50 μ. καὶ πάχους 0.60 μ. τῆς ΠΕ I περιόδου ἀποκαλυφθὲν κατὰ τὴν ΒΔ. πλευράν τῆς ἀκροπόλεως ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους καὶ ὑπὸ τὴν κατωτέρω περιγραφομένην ΠΕ III οἰκίαν Ε. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 62 ΠΑΕ 1955, 112.

(2) Ὀρυγμα εἰς τὸ στερεὸν ἔδαφος κατὰ τὸ μέσον τῆς ἀκροπόλεως, δάπεδον ἴσως ΠΕ I καλύβης. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 62.

(3) Λεῖψανα μιᾶς ΠΕ II οἰκοδομῆς ὑπὸ τὸ δάπεδον τῆς κατωτέρω περιγραφομένης ΠΕ III οἰκίας Ε καὶ ἄνωθεν τοῦ πρώτου ἀνωτέρω περιγραφέντος ΠΕ I λειψάνου. Τὰ ἐν λόγῳ λεῖψανα ἀποτελοῦνται ἐκ τοίχων ἐκτισμένων διὰ λοξῆς ὡς αἱ ἄκανθαί τοῦ ἰχθύος, τοποθετήσεως τῶν λίθων (Herringbone masonry), ἐκ μιᾶς ἐστίας, συγκειμένης ἐξ ἀπλοῦ κοιλώματος περιβαλλομένου ὑπὸ λίθων καὶ ἐκ 5 βόθρων, βάθους καὶ διαμέτρου 0.25 μ. περίπου, περιεχόντων τετρημένους κοχλίας καὶ ὁστᾶ ζώων. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 62-63. ΠΑΕ 1955, 111-112.

(4) Τοῖχοι τῆς ΠΕ II περιόδου εὑρεθέντες ὑπὸ τὴν κατωτέρω περιγραφομένην ΠΕ III οἰκίαν Γ. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 62-63. ΠΑΕ 1955, 112.

(5) Ὀχυρωματικὸν τεῖχος τῆς ΠΕ III φάσεως ἀποκαλυφθὲν εἰς μῆκος 32 μ. κατὰ τὴν ΒΔ. πλευράν τοῦ ἀκρωτηρίου, τὴν συνεχομένην πρὸς τὴν ξηράν. Τὸ τεῖχος πάχους ἐνιαχοῦ πλέον τῶν 2.50 μ. ἔχει κτισθῆ δι' ὀργῶν, μετρίου μεγέθους, λίθων καὶ τὸ ὕψος τούτου ἐξωτερικῶς ὑπολογίζεται ὅτι θὰ ὑπερέβαινε τὰ 3 μ. Τὰ εὑρεθέντα λεῖψανα φαίνεται προωρίζοντο ὡς θεμέλια

διὰ πλινθίνην ἀνωδομήν. ΠΑΕ 1954, 106-107, 1955, 113. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 63-64.

(6) Λείψανα λιθοστρώτου ὁδοῦ, διερχομένης πρὸ τῆς κατωτέρω περιγραφομένης οἰκίας, Α, καὶ στενὴ δίοδος μεταξὺ τῶν οἰκιῶν Ε καὶ Ζ. ΠΑΕ 1954, σ. 105-106, εἰκ. 1.

(7) Οἰκία Α τῆς ΠΕ ΙΙ φάσεως, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ κατωτέρω περιγραφόμεναι οἰκίαι. Ἡ οἰκία Α ἔκειτο κατὰ τὸ μέσον τοῦ ἀνασκαφέντος χώρου, ἐπὶ τῆς ΒΔ. πλευρᾶς τῆς ἀκροπόλεως. Ἡ οἰκία εἶναι μεγαρόσχημος οἰκοδομὴ (εἰκ. 3, 7) μετὰ προδόμου ἐν παραστάσι καὶ αὐλῆς πρὸ αὐτοῦ, ἐν ᾗ ὑπῆρχεν ἵπνός. Ὅπισθεν τοῦ προδόμου ὑπῆρχε στενὸς προθάλαμος βάθους 1.70 μ. καὶ θάλαμος διαστάσεων 4 μ. × 3.50 μ., τὸ δάπεδον τοῦ ὁποίου ἦτο λιθόστρωτον. ΠΑΕ 1954, σ. 105 εἰκ. 1 τῆς σ. 106. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 65 εἰκ. 4 τῆς σ. 63.

(8) Οἰκία Γ κειμένη κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ ἀνασκαφέντος ἐπὶ τῆς ΒΔ. πλευρᾶς τῆς ἀκροπόλεως χώρου. Αὕτη εἶναι ὀρθογώνιος οἰκοδομὴ τριῶν δωματίων ὁμοιάζουσα πρὸς τὴν οἰκίαν Α ἀλλ' ἔχει τὸν πρόδομον κλειστόν. ΠΑΕ 1954, 105.

(9) Οἰκία Β κειμένη μεταξὺ τῶν οἰκιῶν Α καὶ Γ καὶ παρεμφεροῦς πρὸς ἐκείνας διαγράμματος ἀλλὰ μὴ περιγραφομένη. ΠΑΕ 1954, εἰκ. 1 σ. 106. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', εἰκ. 4 σ. 63.

(10) Οἰκία Ε κειμένη ἀνατολικώτερον τῆς οἰκίας Α. Μεγαρόσχημος ἐπίσης οἰκία μετὰ τραπεζοειδοῦς πλακοστρώτου αὐλῆς μήκους 4.25 μ., προδόμου ἐν παραστάσι βάθους 0.50 μ., προθαλάμου διαστάσεων 4.60 × 2.40 μ., εἰς ὃν ἦγεν ἐκ τοῦ προδόμου θύρα πλάτους 1.35 μ., καὶ θαλάμου μετὰ κεντρικῆς ἐστίας ἀποτελουμένης ἐκ πεταλοειδοῦς πηλίνου δίσκου ἢ πλαθάνου (εἰκ. 3, 12) τεθειμένου ἐντὸς τοῦ δαπέδου. Αἱ διαστάσεις τοῦ θαλάμου δὲν ἀναφέρονται. ΠΑΕ 1954, 105, 1955, 109-112. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 65.

(11) Οἰκία Ζ κειμένη ΒΑ. τῆς οἰκίας Ε καὶ μερικῶς ἀποκαλυφθεῖσα. Αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ δύο τοῦλάχιστον δωματίων, περὶ τὸ μέσον τοῦ ἐνὸς τῶν ὁποίων ὑπῆρχε κυκλικὴ ἐστία ἀποτελουμένη ἐκ πηλίνου τηγανίου τοποθετημένου ἐν τῷ δαπέδῳ. ΠΑΕ 1954, 105. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 65.

(12) Οἰκία Η κειμένη ἀνατολικῶς τῆς οἰκίας Ζ. Τῆς οἰκίας ταύτης ἀπεκαλύφθη ἐν μόνον τεμάχιον τοίχου. ΠΑΕ 1954, εἰκ. 1 σ. 106. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', εἰκ. 4 τῆς σ. 63.

(13) Οἰκία Θ κειμένη ἔναντι τῶν οἰκιῶν Γ-Β διαφορετικοῦ δὲ τῶν λοιπῶν διαγράμματος. Ἡ οἰκία Θ ἀπετελεῖτο ἐκ δύο δωματίων, ἐνὸς ἀκανόνιστου τριγωνικοῦ καὶ ἑτέρου τετραγώνου παρ' αὐτό, καὶ ἐκ στενοῦ διαδρόμου κατὰ μῆκος καὶ τῶν δύο δωματίων καθὼς καὶ ἐκ μιᾶς αὐλῆς. ΠΑΕ 1955, 112.

(14) Λείψανα οἰκοδομημάτων δύο διαδοχικῶν ἀρχιτεκτονικῶν φάσεων εὑρεθέντα κατὰ τὴν ΝΔ. πλευρὰν τῆς ἀκροπόλεως, ἔνθα ἐν δωματίον, διαστά-

σεων 2.60×3.80 μ., εἶχε τὸ δάπεδον κατὰ τὸ ἐν τρίτον λιθόστρωτον. Πλησίον τοῦ δωματίου τούτου ἔκειτο ἕτερον δωμάτιον διαστάσεων 4.80×2.50 μ. (ΠΑΕ 1955, 112-113). Εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν εὐρέθησαν καὶ καμπύλοι τοῖχοι καὶ ἡμισυ πεταλοσχήμου οἰκήματος, ἅτινα, φαίνεται, ἦσαν λείψανα ἀποθηκῶν καὶ βοηθητικῶν οἰκημάτων. ΠΑΕ 1954, 105. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ, σ. 65.

(15) Εἰς ἱπνὸς ἀποτελούμενος ἀπὸ ἀψιδωτὸν κλίβανον καὶ πηλίνην ἐσχάραν. ΠΑΕ 1955, 113.

(16) Λείψανα ἀψιδωτῆς καλύβης ἄνευ λιθίνων θεμελίων εὐρεθέντα περὶ τὰ 500 μ. δυτικῶς τῆς ἀκροπόλεως. Ἡ καλύβη εἶχε κεντρικὴν ἐστίαν, ἀλλ' οἱ τοῖχοι αὐτῆς ἦσαν ἐκ φθαρτῶν ὕλικῶν. Ἐντὸς τῆς καλύβης εὐρέθη ΠΕ κεραμική. ΠΑΕ 1954, 105. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 65.

(17) Δύο τεμάχια κεράμων στέγης. ΠΑΕ 1954, 105.

XIII. Ἀθῆναι (91).—Τὰ κάτωθι ΠΕ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἔχουν ἔλθει εἰς φῶς ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν Ἀθηνῶν:

(1) Μερικὰ ἐκ τῶν παρὰ τὴν Κλεψύδραν φρεάτων, ἅτινα περιεῖχον ΠΕ κεραμικήν, ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους καὶ ἐνδέχεται νὰ ἀνήκουν εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν. *Hesperia* 1938, 335-338, 1943, 206.

(2) Τὰ κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὺν τῆς ἀκροπόλεως μικρὰ σπήλαια, τὰ περιέχοντα ΠΕ κεραμικήν, ἐπλήρουν ἀρχιτεκτονικὰς ἀνάγκας τῆς ΠΕ περιόδου. *Annuario* 1930-31, 450-456.

(3) Οἰκία τοῦ Ἀκαδήμου ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος (εἰκ. 3,4). Ἡ οἰκία αὕτη εἶναι ἐπιμήκης μετ' ἀπεστρογγυλωμένων γωνιῶν οἰκοδομή, ἔχουσα μῆκος, ἀπὸ Α. πρὸς Δ., 8.50 μ. καὶ πλάτος 4.50 μ. Τὸ διάγραμμα τῆς οἰκίας ἀποτελεῖται ἐκ προδόμου, ἐσωτερικῶν διαστάσεων 3.40×2.10 μ., ἐκ θαλάμου, διαστάσεων 3.10×2.20 μ., καὶ ἐκ μικροῦ χώρου, διαστάσεων $0.80 \mu. \times 0.80 \mu.$, ἐρμηνευθέντος ὡς μαγειρείου. Ἡ οἰκία ἦτο προσιτὴ ἐκ θύρας πλάτους 1 μ. ἀνοιγομένης εἰς τὸ μέσον τῆς προσόψεως καὶ ἀγούσης εἰς τὸν πρόδομον. Οἱ τοῖχοι ἀπετελοῦντο ἐκ λιθίνων ὑποθεμελιώσεων πάχους 0.50-0.60 μ. συγκειμένων ἐκ δύο δόμων ποταμίων λίθων καὶ ἀνωδομῆς ἀπὸ ὠμὰς πλίνθους, λείψανα τῶν ὁποίων ἐσώθησαν κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ θαλάμου μέχρι τοῦ χρόνου τῆς ἀνασκαφῆς. Τὸ δάπεδον ἀπετελεῖτο ἐκ πεπατημένης γῆς. ΠΑΕ 1956, σ. 53, πίν. 4,5. Ἔργον 1956, 12-13. *BCH* 1957, 509. ΑΔ 1960 Χρον. 34.

(4) Δύο βόθροι ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος. Ὁ εἰς τῶν βόθρων εὐρέθη πρὸ τῆς ΒΑ. γωνίας τοῦ ἀνωτέρω περιγραφέντος οἰκήματος καὶ εἶχε βάθος 8.10 μ. ἀπὸ τῶν θεμελίων τοῦ οἰκήματος διάμετρον δὲ ἄνω μὲν 2.20 μ. εἰς τὸ βάθος δὲ 0.70 μ. Ἐντὸς τοῦ βόθρου τούτου εὐρέθησαν τεμάχια ἀγγείων καὶ ὅστρεα θαλασσίων κογχῶν. Ὁ ἕτερος βόθρος ἦτο ἀβα-

θής και ἔκειτο ἀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ εἰς τὸ οἶκημα» περιεῖχε δὲ καὶ οὗτος στρώματα ὀστρέων θαλασσίων κογχῶν. ΠΑΕ 1956, σ. 53-54, πίν. 5,6. Ἔργον 1958, 8-9. BCH 1957, 509.

XIV. Κερατσίνι (94).—Λείψανα τοίχων κατὰ τὴν κορυφὴν καὶ τὰς ὑπωρείας τοῦ λόφου τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἀναφέρονται ἐν ΑΕ 1933 Χρον. 7,8.

XV. Πύργος Βραώνας (98).—Εἷς κοῖλος λίθος ἐκ στρόφιγγος θύρας ἀναφέρεται ἐκ τῆς θέσεως. Γέρας, 147.

XVI. Ἅγιος Κοσμάς (100).—Τὰ κάτωθι ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἦλθον εἰς φῶς ἐκ δύο φάσεων τῆς ΠΕ περιόδου:

(1) Τμῆμα ὁδοῦ, κατεσκευασμένης δι' ἐστοιβαγμένης γῆς, χαλίκων καὶ ὀστράκων ἀγγείων, τῆς ἀρχαιοτέρας ΠΕ περιόδου. Aghios Kosmas, 16.

(2) Τέσσαρα ἢ πέντε τεμάχια τοίχων οἰκιῶν, τὰ διαγράμματα τῶν ὁποίων δὲν ἠδύναντο νὰ ἀναγνωρισθοῦν, εὐρέθησαν ὑπὸ τὰς κατωτέρω περιγραφομένας οἰκίας Ε, Η, Ι καὶ Ι τῆς νεωτέρας φάσεως. Οἱ τοῖχοι οὗτοι τῆς ἀρχαιοτέρας ΠΕ περιόδου εἶχον κτισθῇ ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους, διὰ μεγάλων σχετικῶς λίθων, τοποθετημένων εἰς δύο, παραλλήλους σειρὰς τὸ δὲ μεταξὺ κενὸν ἐπληροῦτο διὰ πηλοῦ καὶ μικρῶν λίθων. Οἱ τοῖχοι εἶχον πᾶχος 0.65 μ. καὶ ἐσώζοντο εἰς ὕψος 0.30 μ. ἐχρησίμευον δὲ ὡς θεμέλιον ἀνωδομῆς ἐξ ὠμῶν πλίνθων, τεμάχια τῶν ὁποίων ἐσώθησαν μέχρι τῶν ἀνασκαφῶν. Aghios Kosmas, 15-16.

(3) Πέντε βόθροι, στενούμενοι πρὸς τὸν πυθμένα, τῆς ἀρχαιοτέρας ΠΕ φάσεως. Τὸ βάθος τῶν βόθρων κυμαίνεται ἀπὸ 0.40 μ. (βόθρος 2) ἕως 1.50 μ. (βόθρος 1) καὶ ἡ ἄνω διάμετρος αὐτῶν ἀπὸ 0.70 μ. (βόθρος 2) μέχρις 1.15 μ. (βόθροι 1,4). Ἐντὸς τῶν βόθρων εὐρέθησαν τεμάχια ὠμῶν πλίνθων, λίθοι, ὀλίγα σχετικῶς ὀστρακα ἀγγείων, ὀψιανὸς καὶ ὀστᾶ μικρῶν ζώων. Aghios Kosmas, 16-20.

(4) Δύο ὁδοί, Α καὶ Β, τεμνόμεναι κατ' ὀρθὴν γωνίαν. Αἱ ὁδοὶ αὗται καθὼς καὶ τὰ ἐπόμενα δεδομένα εὐρέθησαν κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ ἀκρωτηρίου καὶ ἀνήκουν εἰς τὴν νεωτέραν ΠΕ φάσιν. Ἡ ὁδὸς Α, ἔχουσα κατεύθυνσιν ἀπὸ Α. πρὸς Δ. καὶ ἀνασκαφεῖσα εἰς ἱκανὴν ἔκτασιν, εἶχε πλάτος 1.35 μ. Τῆς ὁδοῦ Β, ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ ἄκρου τῆς ὁδοῦ Α, ἀνεσκάφη μικρὸν τμῆμα καὶ τὸ πλάτος αὐτῆς ἦτο 1.75 μ. Ἀμφότεραι αἱ ὁδοὶ εἶχον στρωθῇ δι' ὀστράκων καὶ μικρῶν λίθων. Aghios Kosmas, σ. 22, 46, σχέδ. 1.

(5) Δύο περιοχαὶ ἀνατολικῶς τῆς ὁδοῦ Β περιοριζόμεναι ὑπὸ διαφόρων τοίχων καὶ χρησιμεύουσαι, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀνασκάψαντος, διὰ θρησκευτικῶν σκοποῦς. Aghios Kosmas, 46, σχέδ. 1 C,D.

(6) Οἰκία Ε κειμένη ἀνατολικῶς τῶν περιοχῶν C, D. Αὕτη εἶναι ὀρθογώνιος οἰκοδομὴ ἔχουσα ἐσωτερικὸν μῆκος, ἀπὸ Α. πρὸς Δ., 9.35 μ. καὶ πλάτος ἀπὸ Β πρὸς Ν. 4.50 μ. Τὸ διάγραμμα τῆς οἰκίας ἀποτελεῖται ἀπὸ αὐλὴν μήκους 5.20 μ., καταλαμβάνουσιν τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς οἰκίας καὶ προσιτὴν διὰ πύλης πλάτους 1.75 μ. ἐκ τοῦ σημείου διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν Α καὶ Β, ἀπὸ προθάλαμον, διαστάσεων $4.50 \times 2.90 - 3$ μ., ἐπικοινωνοῦντα μετὰ τῆς αὐλῆς διὰ θύρας πλάτους 1 μ., ἡ λιθίνη στρόφιγξ τῆς ὁποίας ἔκειτο κατὰ χώραν (εἰκ. 3,15), καὶ ἀπὸ θάλαμον διαστάσεων $4.50 \mu. \times 3.10 \mu.$ καταλαμβάνοντα τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς οἰκίας καὶ προσιτὸν ἐκ τοῦ προθαλάμου διὰ θύρας πλάτους 0.75 μ. Ἡ αὐλὴ εἶχεν ἀρχικῶς στρωθῆ διὰ λίθων, τινὲς τῶν ὁποίων ἔκειντο κατὰ χώραν. Ἐν τῇ οἰκίᾳ εὐρέθησαν ἀγγεῖα καὶ μικρὰ ἀντικείμενα. Aghios Kosmas, σ. 26-30, εἰκ. 13-14, σχέδ. 7.

(7) Οἰκία F κειμένη νοτίως τῆς οἰκίας Ε καὶ ἔχουσα κοινὸν μετ' αὐτῆς τὸν τοῖχον τῆς βορείου μακρᾶς αὐτῆς πλευρᾶς (εἰκ. 3,8). Τὸ μῆκος τῆς οἰκίας ἀπὸ Α. πρὸς Δ. ἐσωτερικῶς ἦτο 9.50 μ. καὶ τὸ πλάτος ἀπὸ Β. πρὸς Ν. 4.60 μ. Τὸ διάγραμμα τῆς οἰκίας ἀπετελεῖτο ἀπὸ αὐλὴν, διαστάσεων 4.60×2.60 μ. κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον, ἀπὸ προθάλαμον $4.60 \times 3.60 - 3.70$ μ. καὶ ἀπὸ θάλαμον $2.45-2.75 \times 4.45-4.60$ μ. κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς οἰκίας. Διαρκούσης τῆς τελευταίας φάσεως τῆς κατοικήσεώς της ἡ οἰκία F ἀπέκτησε καὶ ἕτερον δωμάτιον ἔτι ἀνατολικώτερον, διαστάσεων $1.85-2.10 \times 2.80-3$ μ., ὁ χῶρος τοῦ ὁποίου ἀρχικῶς ἀνῆκεν εἰς τὴν κατωτέρω περιγραφομένην οἰκίαν Η.

Τῆς εἰσόδου τῆς αὐλῆς σώζεται μόνον ἡ βόρειος παραστάς μετὰ τῆς λιθίνης στρόφιγγος τῆς θύρας παρ' αὐτήν. Ἡ εἴσοδος εἰς τὸν προθάλαμον, πλάτους 0.90 μ., ἔκειτο ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τούτου καὶ εἰς ἀπόστασιν 0.55 μ. ἀπὸ τοῦ βορείου μακροῦ τοίχου τῆς οἰκίας. Ὁ θάλαμος ἐπικοινωνῶνι μετὰ τοῦ προθαλάμου διὰ θύρας πλάτους 0.78 μ. κειμένης ἐναντι τῆς προηγουμένης. Τὸ μικρόν, βραδύτερον προστεθέν, δωμάτιον εἶχε θύραν πλάτους 0.90 μ. κατὰ τὸν δυτικὸν τοῦ τοῖχου. Ἀγγεῖα καὶ μικρὰ ἀντικείμενα εὐρέθησαν ἐντὸς τῆς οἰκίας. Aghios Kosmas, σ. 30-34, εἰκ. 13-17, σχέδ. 1,8.

(8) Οἰκία G κειμένη νοτίως τῆς οἰκίας F καὶ ἔχουσα κοινὸν μετ' αὐτῆς τὸν τοῖχον τῆς βορείου μακρᾶς τῆς πλευρᾶς. Ἐλάχιστα λείψανα τῆς οἰκίας ἐσώθησαν, τὸ διάγραμμα ὅμως αὐτῆς φαίνεται ὅτι ἦτο παρεμφερὲς πρὸς τὸ διάγραμμα τῶν δύο προηγουμένων οἰκιῶν Ε καὶ F. Aghios Kosmas, σ. 34, εἰκ. 11-12 σχέδ. 1.

(9) Οἰκία Η κειμένη ἀνατολικῶς τῶν προηγουμένων καὶ ἔχουσα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς αὐτάς, τὸν μακρὸν ἄξονα ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον. Ἡ οἰκία Η συνέχεται πρὸς τὰς οἰκίας Ε-F καὶ χρησιμοποιεῖ ὡς δυτικὸν τῆς μακρὸν τοῖχον τὰς ἀνατολικὰς στενὰς πλευρὰς τῶν δύο τούτων οἰκιῶν. Τὸ διάγραμμα τῆς οἰκίας Η εἶχεν ἴσως ἀρχικῶς μορφήν ὀρθῆς γωνίας μετὰ τῆς εἰσόδου ἐπὶ

τῆς βορείου πλευρᾶς, ἥτις ἤγεν εἰς αὐλὴν 2.80×1.90 μ. καταλαμβάνουσαν μέρος τοῦ ἀνατολικοῦ ἡμίσεος ἐκ τοῦ πλάτους τῆς οἰκίας.

Ἐκ τῆς αὐλῆς δι' εἰσόδου πλάτους 0.90 μ., πλησίον τῆς ὁποίας σώζεται ἡ λιθίνη στρόφιγξ αὐτῆς (εἰκ. 3,16), εἰσήρχετό τις εἰς δωμάτιον 5.80×4.40 μ. καταλαμβάνον τὸ πλήρες πλάτος τοῦ νοτίου ἄκρου τῆς οἰκίας τοῦ ἀντιστοιχοῦντος πρὸς τὴν οἰκίαν F. Μέρος τοῦ δωματίου τούτου βραδύτερον ὑπήχθη εἰς τὴν οἰκίαν F ἀποτελέσαν τὸ ἀνατολικὸν μικρὸν δωμάτιον τῆς οἰκίας ταύτης. Ἐτερον δωμάτιον τῆς οἰκίας H, διαστάσεων $4.30-4.85 \times 2.60-2.95$ μ., ἐκτείνεται κατ' ὀρθὴν γωνίαν πρὸς Βορρᾶν ἐκ τοῦ τελευταίου περιγραφέντος δωματίου τοῦ κειμένου δυτικῶς τῆς αὐλῆς καὶ εἰς ἀντιστοιχίαν πρὸς τὸν ἀνατολικὸν τοῖχον τῆς οἰκίας F, τὸν ὅποιον χρησιμοποιοῦ ὡς δυτικὸν αὐτοῦ τοῖχον. Τὸ δωμάτιον τοῦτο ἀπετέλεσεν αὐτόνομον οἰκίαν κληθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀνασκάψαντος οἰκίαν I. Aghios Kosmas, σ. 35-38, εἰκ. 18-19, 21, σχέδ. 9,11.

(10) Οἰκία I. Τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν δωμάτιον μετὰ τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ ἀπὸ τῆς οἰκίας H. Ἡ εἰσόδος πλάτους 1 μ. κατεσκευάσθη διὰ κατεδαφίσεως τῆς BA. γωνίας τοῦ δωματίου. Ἐντὸς τῆς οἰκίας ταύτης εὐρέθη πίθος περιέχων γίγαρτα (σπόρους σταφυλῶν). Ἐν αὐτῇ εὐρέθησαν ἐπίσης συντετριμμένα ἀγγεῖα καὶ μικρά τινα ἀντικείμενα. Aghios Kosmas, σ. 38-41, εἰκ. 21-23, σχέδ. 1,11.

(11) Οἰκοδόμημα J. Ἐπιμήκης τριγωνικοῦ ἐσωτερικοῦ διαγράμματος οἰκοδομή, μήκους ἀπὸ A. πρὸς Δ. 7.50 μ. καὶ μεγίστου πλάτους 3.25 μ. Ἡ οἰκία J κεῖται ἀνατολικῶς τῆς οἰκίας H, μέρος τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου τῆς ὁποίας ἐχρησιμοποιοῦ ὡς τοῖχον τῆς στενῆς δυτικῆς τῆς πλευρᾶς. Τὸ πάχος τοῦ βορείου τοίχου τοῦ οἰκοδομήματος J κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον εἶναι 1.20 μ. κατὰ δὲ τὸ ἀνατολικὸν 2.35 μ. Ἐντὸς τοῦ οἰκήματος εὐρέθη κεραμικὴ καὶ 5 μυλόλιθοι ἐρριμμένοι εἰς ἡμικυκλικὴν διάταξιν. Aghios Kosmas, σ. 41-43, εἰκ. 20, σχέδ. 1,12.

(12) Οἰκία K. Αὕτη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκαλύφθη ὑπὸ τοῦ οἰκοδομήματος J καὶ μόνον μέρος ἑνὸς δωματίου, ἔχοντος ἐσωτερικὸν πλάτος 2.90 μ., προσῆχε νοτίως τοῦ J, διαλυθὲν ὑπὸ τῆς θαλάσσης μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν. Aghios Kosmas, σ. 42-43 εἰκ. 20, σχέδ. 1.

(13) Οἰκία L. Μερικῶς σωζομένη τετράπλευρος οἰκοδομὴ κειμένη βορείως τῆς ὁδοῦ A καὶ ἔναντι τῆς διασταυρώσεως αὐτῆς μετὰ τῆς ὁδοῦ B. Ἡ οἰκία εἶχε διάγραμμα περίπου τετράγωνον διαστάσεων 7.90 μ. ἀπὸ A. πρὸς Δ. καὶ 8 μ. ἀπὸ B. πρὸς N. Τῆς βορείου καὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς οἰκίας σώζονται μικρὰ μόνον τεμάχια τῶν τοίχων ἐγγὺς τῶν γωνιῶν, ΒΔ. καὶ ΝΑ. Δι' ἐσωτερικοῦ τοίχου ἔχοντος φορὰν ἀπὸ A. πρὸς Δ. ἡ οἰκία διηρεῖτο εἰς βόρειον τμήμα πλάτους 3.75 μ. καὶ εἰς νότιον πλάτους 3.60 μ. Ἐντὸς τοῦ νοτίου τμήματος καὶ παρὰ τὴν ΝΑ. γωνίαν τῆς οἰκίας εὐρέθη ἀψιδοειδὲς ἐ-

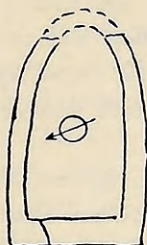
ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Ι. ΚΑΜΠΥΛΟΓΡΑΜΜΑ ΟΙΚΟΔΟΜΗΜΑΤΑ

Κυκλωτέρες Ἀψιδοειδές



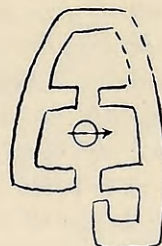
1. Ὀρχομενοῦ



2. Ὀρχομενοῦ



3. Εὐτρήσεως

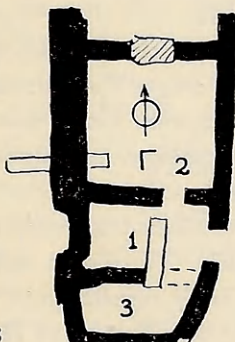


4. Οἰκία Ἀκαδήμου

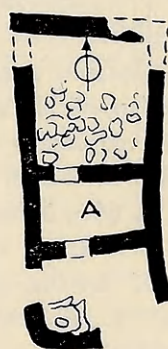
II ΟΡΘΟΓΩΝΙΑ



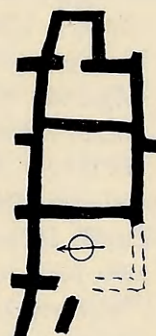
5. Εὐτρήσεως



6. Ραφήνας



7. Ἀεκηταρίου



8. Ἀγίου Κοσμά

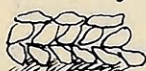
III. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑΙ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑΙ

Δίσκος ἐν δαπέδῳ

Βόθροι

Λίθιναι στρόφιγγες θυρῶν

Herring - bone Masonry



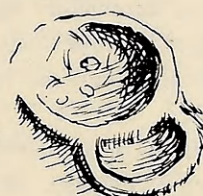
9. Ἅγιος Κοσμάς Ἑστία

11. Εὐτρήσεις

Πλάθανον ἐν δαπέδῳ



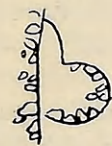
12. Ἀεκηταρίου



13. Ὀρχομενοῦ



15-16. Ἀγίου Κοσμά



10. Εὐτρήσεις

Εἰκὼν 3

στία, ὀριζομένη ὑπὸ τοιχαρίου, πάχους 0.40 μ. καὶ ὕψους 0.15 μ., ἐκ μικρῶν λίθων καὶ πηλοῦ. Μεταξὺ τῆς ἐστίας κειμένης παρὰ τὸν νότιον τοῖχον τῆς οἰκίας καὶ τῆς ΝΑ. γωνίας αὐτῆς ὑπῆρχεν ἡμικυκλικός, ἀποθηκευτικός κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, χώρος μήκους 1.45 μ. καὶ πλάτους 0.80 μ., ὀριζόμενος ὑπὸ ταπεινοῦ χεῖλους ἐκ πηλοῦ, μικρῶν λίθων καὶ τεμαχίων ἀγγείων. Κατὰ τὴν δυτικὴν τῆς ἐστίας πλευρὰν εὐρέθησαν εἰς ὄλμος καὶ μία σκάφη ἐκ λίθου. Παρὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τῆς οἰκίας εὐρέθη πλάξ ἐρμηνευθεῖσα ὡς βάσις ξυλίου κίονος τῆς ὀροφῆς.

Ἡ οἰκία L δὲν ἀπετέλει μέρος συγκροτήματος ἀλλ' ἔκειτο μεμονωμένη καὶ ἴσως ἀνῆκεν εἰς διακεκριμένον πρόσωπον τοῦ οἰκισμοῦ κατὰ τὸν ἐνεργήσαντα τὴν ἀνασκαφὴν. Ἐν αὐτῇ εὐρέθησαν κεραμικὴ καὶ μικρὰ ἀντικείμενα. Aghios Kosmas, σ. 43-45, εἰκ. 24-27, σχέδ. 1,13.

(14) Οἰκία M. Μόνον ἡ ΒΑ. γωνία τῆς οἰκίας ταύτης σώζεται τὸ δὲ διατηρούμενον τμήμα τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου τῆς οἰκίας ἔχει μῆκος 6 μ. Ἡ οἰκία M εὐρίσκεται ΝΔ. τῆς οἰκίας L καὶ κατὰ τὴν συμβολὴν τῶν ὁδῶν Α καὶ Β. Aghios Kosmas, σ. 45 εἰκ. 28 σχέδ. 1,10.

Οἱ τοῖχοι τῶν περιγραφεισῶν οἰκιῶν τῆς δευτέρας ΠΕ φάσεως εἶχον κτισθῆ διὰ μικρῶν λίθων καὶ πηλοῦ καὶ εἶχον πάχος 0.65 μ. καὶ συνολικὸν ὕψος 0.70 μ., τὰ 0.10-0.20 μ. τοῦ ὁποίου εἰσῆρχοντο ἐντὸς τοῦ ἐδάφους κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ δαπέδου τὰ δὲ 0.50 μ. προεῖχον τοῦ ἐδάφους. Εἰς περιπτώσεις ἐπικλινούς ἐδάφους τὸ ὕψος ἔφθανεν 1 μ.

Οἱ λίθοι ἐτίθεντο εἰς δύο σειρὰς κατὰ πλάτος τοῦ τοίχου καὶ οἱ ἐξωτερικοὶ λίθοι ἦσαν μεγαλύτεροι τῶν ἐσωτερικῶν. Τὸ μεταξὺ κενὸν ἐπληροῦτο διὰ μικρῶν λίθων καὶ πηλοῦ. Ἡ ἀνά ζεύγη λοξὴ τοποθέτησις τῶν λίθων, ὡς αἱ ἄκωνται τοῦ ἰχθύος, ἡ παρατηρηθεῖσα εἰς τὴν Τροίαν I-II, τὴν Θερμὴν τῆς Λέσβου, τὴν Εὐτρησιν, τὴν Ραφήναν, τὸ Ἀσκηταριὸ καὶ τὴν Λέρναν εἶναι συνήθης καὶ εἰς τὸν Ἁγίον Κοσμάν (εἰκ. 3,9). Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῶν τοίχων ἦτο ὀριζοντία, προοριζομένη νὰ ὑποβαστάζῃ πλινθίνην ἀνωδομήν. Οἱ μακροὶ τοῖχοι τῶν οἰκιῶν ἐνίοτε ἐκυρτοῦντο πρὸς τὰ ἔσω οἱ δὲ ἐσωτερικοὶ διαχωριστικοὶ τοῖχοι ἦσαν κατὰ κανόνα λοξοί, σπανίως σχηματίζοντες μετὰ τῶν ἐξωτερικῶν ὀρθὰς γωνίας. Ἐνδείξεις περὶ τοῦ τρόπου κατασκευῆς τῶν ὀροφῶν δὲν ἦλθον εἰς φῶς.

Τὰ δάπεδα τῶν οἰκιῶν ἦσαν συνήθως ἐκ πεπατημένης γῆς, εἰς ἣν ἐνίοτε κατεμειγνύοντο μικροὶ χάλικες. Πλείονες διαδοχικαὶ στρώσεις δαπέδων παρατηρήθησαν εἰς τὰς οἰκίας E, F, G. Aghios Kosmas, σ. 20-22.

XVII. Βουλιαγμένη (104).—Λείψανα τοίχων μετὰ ΠΕ κεραμικῆς καὶ εἰδωλίων ἦλθον εἰς φῶς ἐπὶ τῆς χερσονήσου Μικρὸ Καβούρι. AA 1962, 190-191.

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ

Ἐκ τῆς συνολικῆς ἐπισκοπῆσεως τῶν παρατεθέντων ΠΕ ἀρχιτεκτονικῶν δεδομένων δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ἱκανῶς σαφῇ ἀντίληψιν διὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῆς ΠΕ III μόνον φάσεως, εἰς ἣν ἀνήκουν τὰ πλεῖστα τῶν παρατεθέντων δεδομένων. Τὰ ὀλίγα γνωστὰ δεδομένα τῶν ΠΕ I-II φάσεων, ὡς τὸ στρῶμα τῶν κυκλοτερῶν οἰκοδομημάτων καὶ τὸ ἀρχαιότερον στρῶμα τῶν βόθρων τοῦ Ὁρχομενοῦ, ἡ οἰκία I καὶ ἕτερά τινα κατάλοιπα ἐξ Εὐτρήσεως (VII 1-4) καὶ ὀλίγα λείψανα τῆς Μάνικας, τῆς Ραφήνας (XI 12), τοῦ Ἀσκηταριοῦ, τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ, εἶναι ἀνεπαρκῆ τῷ ὄντι δεδομένα διὰ νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἐξέλιξιν τῆς νεολιθικῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἰς ΠΕ καὶ νὰ διαπιστώσωμεν τὰ τυχὸν νέα ἐπέισακτα στοιχεῖα εἰς αὐτὴν κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς νέας περιόδου.

Ἡ ἑκτασις πάντως τῶν ΠΕ οἰκισμῶν παρουσιάζεται ὡς μεγαλυτέρα τῆς ἐκτάσεως τῶν νεολιθικῶν οἰκισμῶν, οὕτως ὥστε οἱ καλύτερον ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν γνωστοὶ οἰκισμοὶ τῆς Εὐτρήσεως, τῆς Μάνικας, τῆς Ραφήνας, τοῦ Ἀσκηταριοῦ, τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ νὰ ἐμφανίζωνται ὡς εὐμεγέθη συμπαγῆ χωρία ἢ κωμοπόλεις, ἐνῶ ἄλλοι ὀλιγώτερον γνωστοὶ οἰκισμοί, ὡς τοῦ Λουτρακίου, τοῦ Ἀλιβερίου κλπ., ἀπετελοῦντο ἴσως ἀπὸ ἄθροισμα μικρῶν χωρίων ἐγγὺς ἀλλήλων κειμένων.

Τὸ διάγραμμα τοῦ οἰκισμοῦ ἀποτελεῖται συνήθως ἀπὸ συστάδας οἰκιῶν, ἐγγὺς ἀλλήλων κειμένων καὶ ἐνίοτε ἔχουσιν κοινούς τοὺς τοίχους, χωριζομένων διὰ στενῶν δρόμων ἐστρωμένων διὰ χαλίκων καὶ ὀστράκων ἀγγείων (XVI 1,4) ἢ διὰ λίθων (XI 11, XII 6). Αἱ ὁδοὶ ἐνίοτε τέμνονται κατ' ὀρθὰς γωνίας (XVI 4) ἢ καὶ προκαθορισμένον πολεοδομικὸν σχέδιον δὲν ἔχει που ἀναγνωρισθῇ.

Ἡ παρουσία ὀχυρωματικῶν τειχῶν περὶ τῶν οἰκισμῶν τῆς Μάνικας, τῆς Ραφήνας, τοῦ Ἀσκηταριοῦ καὶ ἐνδεχομένως τοῦ Ὁρχομενοῦ καὶ τῆς Βλίσχας μαρτυροῦν ὅτι ὁ χαρακτήρ τῆς ζωῆς τῶν κατοίκων τῶν οἰκισμῶν μετεβλήθη ἐν σχέσει πρὸς τοὺς Νεολιθικοὺς χρόνους. Τὸ λεπτόν ὅμως σχετικῶς πάχος τῶν τειχῶν, κυμαινόμενον μεταξὺ 1.55 μ. (XI 1) καὶ 2.50 μ. (XII 5), μαρτυροῦν ὅτι τὰ τεῖχη προεφύλασσον μᾶλλον ἀπὸ αἰφνιδιαστικῆς ληστρικῆς ἐπιδρομᾶς παρὰ ἀπὸ παρεσκευασμένης πολιορκίας. Ἐπειδὴ δέ, πλὴν τῆς ἀμφιβόλου περιπτώσεως τοῦ μεσογειακοῦ Ὁρχομενοῦ, πᾶσαι αἱ λοιπαὶ περιπτώσεις εἶναι ἐπάκτιοι συνοικισμοί, ὁ κίνδυνος τῆς αἰφνιδιαστικῆς ἐπιδρομῆς ἀπὸ θαλάσσης, ὅποτε καὶ ἡ ταυτότης τῶν ἐπιδρομῶν δυσκολώτερον θὰ ἀνεγνωρίζετο, φαίνεται ἥτο ἡ συχνότερα ἢ ἡ μόνη ἀπειλή, ἣτις ἐπέβαλε τὰς ὀχυρώσεις ταύτας.

Διὰ τὴν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν καὶ διοίκησιν τῶν ΠΕ οἰκισμῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἄξιον προσοχῆς εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι μέχρι σήμερον (1968) δὲν ἔχουν ἀνακαλυφθῆ που ἐν τῇ περιοχῇ ἐπιβλητικὰ οἰκοδομήματα, ἐν μέσῳ τῶν ταπεινῶν οἰκιῶν τῶν οἰκισμῶν, ἅτινα θὰ ἠδύναντο νὰ ἐρμηνευθοῦν ὡς κατοικίαι τῶν ἡγεμόνων τοῦ οἰκισμοῦ ἢ τῆς περιοχῆς καὶ θὰ ἐδικαιολόγουν εἰκασίαν ὑπάρξεως μιᾶς συγκεντρωτικῆς ἐξουσίας διὰ τὴν διοίκησιν τῶν οἰκισμῶν, ὡς συμβαίνει π.χ. προκειμένου διὰ τὴν οἰκίαν τῶν Κεράμων τῆς Λέρνης ἢ τὸ μέγα κυκλοτερές οἶκον τῆς Τίρυνθος, ἂν καὶ τῶν οἰκημάτων τούτων ἡ ἀκριβὴς σημασία δὲν ἔχει ἱκανοποιητικῶς ἐρμηνευθῇ (Π-Π 212-213).

Δημοσίου πάντως χαρακτῆρος ἔργα ἐξυπακούοντα κοινωνικὴν ὀργάνωσιν εἶναι τὰ τεῖχη τῶν οἰκισμῶν, φρέατά τινα κατὰ τὴν ΒΔ. κλιτὺν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν (XIII 1,4) καὶ φρεατοειδῆς, θρησκευτικοῦ ἐνδεχομένως χαρακτῆρος, κατασκευὴ ἐν Εὐτρήσει (VII 2), καλουμένη ὑπὸ τῶν ἀνασκαψάντων «Χάσμα».

Ἰδιαιτέρας σημασίας ἀρχιτεκτονικὰ δεδομένα εἶναι αἱ χαλκουργικαὶ ἐγκαταστάσεις τῆς Ραφῆνας (XI 2-3) ὅχι τόσον ὡς κατασκευαί, διότι ὀλίγα εἶναι γνωστὰ διὰ τὴν ὀργάνωσιν των, ὅσον διὰ τὸν σκοπὸν ὃν ὑπηρετοῦν.

Τὰ ἰδιωτικὰ οἰκοδομήματα δύνανται νὰ ταξινομηθοῦν, ὡς καὶ τὰ τῶν Νεολιθικῶν χρόνων, εἰς οἰκοδομήματα ἐκ φθαρτῶν ὑλικῶν, μαρτυρούμενα ἀπὸ ὅπας ἐκ τῶν πασσάλων τῶν οἰκιῶν εἰς τὸ στερεὸν ἔδαφος, καὶ τοιαῦτα εὐρέθησαν εἰς Εὐτρησιν καὶ Ἀσκηταριὸ μόνον, καὶ εἰς οἰκοδομήματα μετὰ κτιστῶν θεμελίων.

Τὰ μετὰ κτιστῶν θεμελίων οἰκοδομήματα δύνανται νὰ ταξινομηθοῦν κατὰ τὸ διάγραμμα αὐτῶν εἰς καμπυλόγραμμα, ὑποδιαίρουμένα ἐν συνεχείᾳ εἰς κυκλοτερεῖ καὶ ἀψιδοειδῇ ἢ πεταλόσχημα, καὶ εἰς ὀρθογώνια ἢ μετ' εὐθυγράμμων τοίχων οἰκοδομήματα, εἰς τὰ ὅποια ἀνήκουν οἰκίαι μεθ' ἑνός, δύο ἢ περισσοτέρων δωματίων καὶ οἰκίαι τοῦ τύπου τοῦ μεγάρου.

Κυκλοτερεῖ οἰκοδομήματα ἔχουν εὐρεθῇ μόνον εἰς Ὀρχομενόν (IV 1-2), ἀψιδοειδῇ εὐρέθησαν εἰς Ὀρχομενόν (IV 4), Θήβας (VI 3), Εὐτρησιν (VII 8) καὶ Ἀσκηταριὸ (XII 14, 16).

Μετ' εὐθυγράμμων τοίχων οἰκίαι τῶν δύο μὲν δωματίων εὐρέθησαν εἰς Εὐτρησιν (VII 1) καὶ Ραφῆναν (XI 4-8), ἐκ πλειόνων δωματίων εἰς τὰς ἄλλας θέσεις καὶ τοῦ τύπου τοῦ μεγάρου εἰς Ἀσκηταριὸ μόνον (XII 7-10). Ἰδιαιτέρας μνείας ἀξία εἶναι ἡ μετ' ἀπεστρογγυλωμένων γωνιῶν οἰκία τοῦ Ἀκαδήμου (XIII 3) καθὼς καὶ τὰ ἀρχιτεκτονικὰς ἀνάγκας πληροῦντα σπήλαια ἐπὶ τῆς νοτίας κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

Ὡς θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος οἰκοδομὴ ἔχει ἐρμηνευθῇ τὸ δωμάτιον III τῆς οἰκίας L τῆς Εὐτρήσεως (VII 4).

Ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν διαρρύθμισιν καὶ τὰς λεπτομερείας τῆς κατασκευῆς αἱ οἰκίαι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὁμοιάζουν ἱκανῶς πρὸς τὰς ἀντιστοι-

χοὺς ΠΕ οἰκίας τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν ἄλλων περιοχῶν τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος.

Οἱ τοῖχοι τῶν οἰκιῶν εἶναι κατεσκευασμένοι ἐξ ἀργῶν λίθων καὶ πηλοῦ ἐνίοτε δὲ χρησιμοποιοῦνται ποτάμιοι λίθοι (XIII 3). Ἡ λοξὴ τοποθέτησις τῶν λίθων ὥς αἱ ἄκωνται τῶν ἰχθύων, ἥτις εἶναι γνωστὴ ἐκ Τροίας (πόλις I β-γ, Troy I σ. 91, 108, 110), Λέσβου (Thermi, σ. 7) καὶ Πελοποννήσου (Π-Π 198, 217), ἔχει παρατηρηθῇ ἐπίσης εἰς Εὐτρησιν (VII 5), Ραφήναν (XI 8), Ἀσκηταριὸν (XII 3) καὶ Ἅγιον Κοσμᾶν (XVI 14) ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι.

Τὰ δάπεδα τῶν οἰκιῶν ἀπετελοῦντο ἐκ πεπατημένης γῆς (XI 5, XIII 3), εἰς ἣν ἐνίοτε ἀναμειγνύονται χάλικες (VII 1-3, XVI 14) καὶ οὐχὶ σπανίως ἐστρώνοντο, μερικῶς τοῦλάχιστον, διὰ λίθων (IV 2, VII 24, XII 7, 14).

Διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ὀροφῶν ὀλίγας πληροφορίας ἔχουν προσπορίσει αἱ ἀνασκαφαί. Τεμάχια πηλοῦ φέροντα ἀποτυπώματα δοκῶν καὶ καλῶν εὐρέθησαν εἰς Εὐτρησιν (VII 1), μεμονωμένα δὲ τεμάχια κεραμίδων τοῦ τύπου τοῦ γνωστοῦ ἐκ Λέρνης εὐρέθησαν εἰς Ραφήναν (XI 14) καὶ Ἀσκηταριό (XII 17).

Εἷς τινὰς οἰκίας τοῦ Ἀσκηταριοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ (XVI 6-8) ὑπῆρχον αὐλαὶ ἐντὸς δὲ τῶν αὐλῶν τούτων εἰς Ἀσκηταριὸν εἶχον κατασκευασθῇ ἵπνοί (XII 7, 15).

Ἐστίαί ἐντὸς τῶν οἰκιῶν εὐρέθησαν εἰς Εὐτρησιν (VII 1,4-9), Ραφήναν (XI 8-10), Ἀσκηταριὸν (XII 3,10-11) καὶ Ἅγιον Κοσμᾶν (XVI 13). Εἷς τινὰς δὲ περιπτώσεις τῆς Εὐτρήσεως καὶ τοῦ Ἀσκηταριοῦ αἱ ἐστίαὶ ἀπετελοῦντο ἐκ πηλίνων δίσκων ἢ πλαθάνων τοποθετημένων ἐντὸς τοῦ δαπέδου.

Βόθροι ἀναφέρονται ἐξ Ὀρχομενοῦ (IV 3,6), Θηβῶν (VI 1-2), Εὐτρήσεως (VII 4,7), Μάνικας (VIII 3), Ραφήνας (XI 10), Ἀσκηταριοῦ (XII 3), Ἀθηνῶν (XIII 4) καὶ Ἀγίου Κοσμᾶ (XVI 3).

Κοῦλοι λίθοι, ἐντὸς τῶν ὁποίων περιστρέφοντο αἱ θύραι τῶν οἰκιῶν, γνωστοὶ ἐκ πολλῶν θέσεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (Alishar Ia, BITTEL, Präh. Forsch. in Kleinasien, 62. Troy I, 83, II, 280 καὶ Troy I-III, ἐν καταλόγῳ περιεχομένων: Architectural Remains, Pivot Stone), ἐκ Θεσμῆς τῆς Λέσβου (Thermi, 8), ἐκ Θεσσαλίας (Δ-Σ 92-94) καὶ ἐκ Πελοποννήσου (Π-Π 217) ἔχουν εὐρεθῇ καὶ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι εἰς Εὐτρησιν (VII 4,7), Ραφήναν (XI 4,7-8, 11), Πύργον Βραχῶνας (XV) καὶ Ἅγιον Κοσμᾶν (XVI 6-7).

Ἐκ τῶν λοιπῶν λεπτομερειῶν τῶν οἰκιῶν ἄξιαι μνείας εἶναι εἰς κίων ἐξ ὤμων πλίνθων ἐν τῇ οἰκίᾳ Η τῆς Εὐτρήσεως (VII 6), εἰς λίθος ἐρμηνευθεὶς ὡς βάσις ξυλίνου κίονος εἰς Ἅγιον Κοσμᾶν (XVI 13), μικρὰ ἐξέδρα φέρουσα ὑποδοχὰς δι' ἀγγεῖα εἰς Ραφήναν (XI 8), ὦμαι πλίνθοι εὐρεθεῖσαι κατὰ χώραν εἰς Ὀρχομενόν (IV 1), Ἀθήνας (XIII 3) καὶ Ἅγιον Κοσμᾶν (XVI 2), πήλινοι δίσκοι καὶ αὐλακες παρ' αὐτοὺς ἐν οἰκίαις τῆς Εὐτρήσεως (VII 4,9)

καὶ μικρὸς ἀποθηκευτικὸς χώρος ἐν τῇ οἰκίᾳ L τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ (XVI 13).

Ἡ ἐξέλιξις τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς κατὰ τὴν ἀκολουθοῦσαν ΜΕ περίοδον παρέχεται κατωτέρω μετὰ τὴν παράθεσιν τῶν σχετικῶν δεδομένων τῆς περιόδου.

Β. ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΑΙ ΤΑΦΑΙ

I. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Διὰ τὴν μελέτην τῶν ταφικῶν ἐθίμων τῶν ΠΕ κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος παρέσχον δεδομένα αἱ ἐπόμεναι 17 ἐκ τῶν 105 γνωστῶν θέσεων τῆς περιόδου:

I. Ἀγία Μαρίνα (14).—Μικροὶ τάφοι κατεσκευασμένοι ἐξ ὀρθίων πλακῶν καὶ καλυπτόμενοι δι' ἐτέρας, τοῦ τύπου τῆς θήκης, παρατηρήθησαν εἰς τὴν θέσιν ἄλλ' ἢ χρονολόγησις τούτων εἰς ΜΕ χρόνους ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἀνασκαφῆς δὲν ἐξάγεται ἀσφαλῶς. Οἱ νεκροὶ ἔκειντο ἐν αὐτοῖς ἄνευ κτερισμάτων, εἰς συνεσταλμένην στάσιν καὶ ἐνίοτε ἐντὸς τῶν τάφων συνηντῶντο «ἐλάχιστα τεμάχια ἀνθρώκων». Ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς τῶν ἀνασκαφέντων τάφων δὲν ἀναφέρεται, ΠΑΕ 1910, 164, 1911, 210-211. REG 1912, 272.

II. Κίρρα (17).—Ἐκ τῶν 59 προϊστορικῶν τάφων τῆς θέσεως εἰς ἀνήκει εἰς ΠΕ χρόνους, 40 εἰς ΜΕ καὶ 18 εἰς ὙΕ. Ὁ ΠΕ τάφος εἶναι ἀπλῆ, ἄνευ κτερισμάτων, ταφὴ εἰς πίθον. Kirrha, σ. 43-44 ἀριθ. 21, σ. 49-50, 119 ἀριθ. 21.

III. Λικέρι (28).—Ἐπὶ τῆς δυτικῆς τοῦ λόφου πλευρᾶς παρατηρήθησαν κιβωτιόσχημοι τάφοι κατεσκευασμένοι δι' ὀρθίων πλακῶν, ἐγγὺς δὲ τῆς ὄχθης τῆς λίμνης ὑπῆρχον ἄλλοι ὅμοιοι τάφοι καὶ ἕτεροι τάφοι μετὰ προδόμου καὶ κυκλοτεροῦς θαλάμου, διαμέτρου 2 περίπου μέτρων λαξευμένοι εἰς τὸν μαλακὸν λίθον. ΠΑΑ 1931, σ. 275-276 εἰκ. 3.

IV. Θῆβαι (34).—Αἱ ἐπόμεναι ταφαὶ εὑρέθησαν τὸ 1964, κατὰ οἰκοδομικὰς ἐργασίας, ἐν συνδυασμῷ πρὸς ΠΕ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα καὶ κεραμικήν.

(1) Ταφὴ εἰς ὀκλάζουσαν στάσιν (εἰκ. 4,2) ὑπὸ τὴν ΠΕ οἰκίαν, ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Π. Θεοδώρου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἐπαμεινώνδου ἀριθ. 61. Παρὰ τὸν νεκρὸν εὑρέθη ψῆφος ὑαλομάζης μὲ παράστασιν λέοντος. Ἡ χρονολογία τῆς ταφῆς δὲν εἶναι σαφής. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 192, πίν. 221α.

(2) Ταφὴ εἰς συνεσταλμένην στάσιν παρὰ ΠΕ τοιχίον ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Ἰ. καὶ Γ. Τζώρτζη ἐπὶ τῶν ὁδῶν Πινδάρου καὶ Δίρκης. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 194.

V. Εὐτρησις (36).—Ἡ ταφή ἐνὸς νηπίου ἐντὸς ἀπλοῦ λάκκου, ἐστρωμένου διὰ μικρῶν λίθων, εὑρέθη κάτωθεν ἐνὸς δαπέδου εἰς τὴν τάφρον Π. Τοῦ σκελετοῦ τοῦ νεκροῦ ἐσώζοντο ὀλίγα μόνον τεμάχια καὶ ἡ κεφαλὴ ἔκειτο κατὰ τὴν ΝΑ. γωνίαν τοῦ τάφου. Eutresis, 221, 226 ἀριθ. 20.

VI. Μακρυκάπα (54).—Τυχαίως ἀνοιγέντες ὑπὸ τῶν χωρικῶν κιβωτιόσχημοι τάφοι ἐντὸς τοῦ χωρίου Μακρυκάπα, οἵτινες περιεῖχον 3 μαρμάρινα ἀγγεῖα καὶ κεραμικὴν, ἡ τύχη τῆς ὁποίας ἀγνοεῖται, ἀναφέρονται ἐν ΑΕΜ 1959, 308.

VII. Μάνικα (60).—Τὸ ΠΕ νεκροταφεῖον τῆς θέσεως, τὸ κεῖμενον ἑκατοντάδας τινὰς μέτρων ἀνατολικῶς τοῦ οἰκισμού, περιεῖχε 51 ἀνακαλυφθέντας θαλαμοειδεῖς τάφους κατανεμημένους εἰς 5-6 συστάδας.

(1) Ἡ πρώτη συστάς, κειμένη πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, ἐξετείνετο εἰς ἑκτασιν 125 μ. περίπου καὶ περιελάμβανε 13 τάφους, οἱ 6 τῶν ὁποίων ἦσαν μεγαλυτέρων διαστάσεων. Ἐκαστος τάφος ἀπετελεῖτο ἐκ μικροῦ κατακορύφου δρόμου ὀρθογωνίου σχήματος, ὅστις εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν 6 μεγάλων τάφων ἔχει ἐν ἀρχῇ μικρὰν βαθμίδα, καὶ ἐκ κυκλοτεροῦς θαλάμου (εἰκ. 4,8). Διαστάσεις τοῦ δρόμου καὶ τοῦ θαλάμου δὲν ἀναφέρονται ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς ἀνασκαφῆς. Ἡ θύρα ἐκλείετο συνήθως δι' ὀρθίων πλακῶν καὶ τὰ τυχὸν ἀπομένοντα κενὰ ἀπεφράσσοντο δι' ἐτέρων λίθων. Οἱ τάφοι περιεῖχον ἀποσυντεθειμένα ὅστ᾽, μαρμάρινα καὶ πήλινα ἀγγεῖα καὶ μικρὰ ἀντικείμενα εὐτελοῦς ἀξίας, περιγραφόμενα κατωτέρω εἰς τὸ οἰκεῖον κεφάλαιον. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 2-3 πίν. Α,Γ.

(2) Ἡ δευτέρα συστάς ἀπετελεῖτο ἐκ 10 τάφων συγκειμένων, ὡς καὶ οἱ τάφοι τῆς πρώτης συστάδος, ἐκ κατακορύφου δρόμου καὶ κυκλοτεροῦς θαλάμου. Βαθμίδες δὲν ὑπῆρχον εἰς τοὺς δρόμους τῶν τάφων τούτων, οἵτινες ἦσαν μικροτέρων γενικῶς διαστάσεων, καὶ περιεῖχον ὀλιγώτερα κτερίσματα. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 8-10 πίν. Δ.

(3) Ἡ τρίτη συστάς περιελάμβανε 15 περίπου τάφους διαφορετικῶν τῶν ἄλλων διαγραμμάτων καὶ καλύτερον τῶν λοιπῶν διατηρουμένους. Ὁ δρόμος καὶ εἰς τοὺς τάφους τούτους ἦτο κατακορύφον ὀρθογώνιον ὄρυγμα μετὰ δύο βαθμίδων ἐν ἀρχῇ, ὃ δὲ θάλαμος εἶχε τραπεζοειδὲς σχῆμα μὲ καμπύλην τὴν ἐναντι τῆς εἰσόδου πλευράν (εἰκ. 4,9). Ἐντὸς ἐνὸς θαλάμου διαστάσεων 2 × 3 μ. καὶ ὕψους 1.60 μ. εὑρέθησαν δύο στρώματα ταφῶν, ὧν τὸ μὲν κατώτερον ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου ἀπετελεῖτο ἐξ ἐνὸς νεκροῦ κειμένου ἐκτάδην τὸ δὲ ἄνωτερον, τὸ ὁποῖον ἠκολούθει μετ' ἐπίχωσιν πάχους 0.40 μ., συνέκειτο ἐξ ἀποσυντεθειμένων ὁστῶν. Οἱ τάφοι τῆς συστάδος ταύτης ἦσαν πλούσιοι εἰς κτερίσματα. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 11-17, πίν. ΣΤ'.

(4) Ἡ τετάρτη συστάς ἀπετελεῖτο ἐκ 5 τάφων καὶ ἔκειτο ΒΔ. τῆς τρίτης συστάδος. Οἱ δρόμοι τῶν τάφων τῆς συστάδος ταύτης ὁμοιάζον πρὸς τοὺς δρόμους τῶν προηγούμενων ἀλλ' ἐστεροῦντο ἐν ἀρχῇ βαθμίδων. Οἱ θάλαμοι εἶχον τραπεζοειδῆς τὴν κάτοψιν σχῆμα χωρὶς νὰ καμπυλοῦται ἢ ἐναντι τῆς εἰσόδου πλευρά (εἰκ. 4, 10). Πλούσιος εἰς κτερίσματα ἦτο εἷς μόνον ἐκ τῶν τάφων τῆς συστάδος ταύτης. Εἰς τὸν δρόμον ἐνὸς ἐτέρου τάφου εὐρέθησαν ὁστᾶ ζώων κεκαυμένα. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 17-18 πίν. I.

(5) Τὴν πέμπτην συστάδα ἀπετέλουν 8 τάφοι κείμενοι εἰς ἀπόστασιν 30 περίπου μέτρων ἀπὸ τῆς τρίτης συστάδος. Οἱ τάφοι οὗτοι ἦσαν μικρότεροι τῶν τάφων τῶν ἄλλων συστάδων καὶ οἱ 4 τούτων φέρουν εἰς τοὺς δρόμους ἀνὰ μίαν βαθμίδα. Οἱ θάλαμοι ἔχουν συνήθως τραπεζοειδῆς διάγραμμα μετ' ἐλαφρῶς καμπύλης τῆς ἐναντι τῆς εἰσόδου πλευρᾶς, ὥστε εἰς τινὰς περιπτώσεις αὕτη ἐγγίζει τὴν εὐθεῖαν (εἰκ. 4, 11). Τὰ συνήθη κτερίσματα τῶν τάφων τούτων ἦσαν ὀλίγα ἀγγεῖα. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 18-19, πίν. Ιβ.

(6) Εἰς τὰς ἀνωτέρω συστάδας πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ τινες τάφοι καταστραφέντες ἀπὸ ὀχυρωματικὰ ἔργα τῶν στρατευμάτων Κατοχῆς τὰ ἔτη 1941-1944 καὶ περὶ τῶν ὁποίων ἐλάχιστα εἶναι γνωστά. ΑΕΜ 1959, 304-306. BSA 1966 σ. 56-57 ἀριθ. 35.

VIII. Μάνδρα (82).—Τὸ ἐκ τῆς θέσεως γνωστὸν εἰδῶλιον μνημονεύεται ὡς προερχόμενον ἐκ τάφου. Memnon du Nord 1896, 68. FIMMEN 9.

IX. Χαλάνδρι (85).—Ἡ εὑρεσις μαρμαρίνης φιάλης ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Χαλανδρίου, τυπικοῦ ΠΕ κτερίσματος, μαρτυρεῖ, κατὰ τὸν ΘΕΟΧΑΡΗΝ, τὴν ὑπαρξιν ΠΕ νεκροταφείου ἐν τῇ θέσει. Νέον Ἀθήναιον 1955, 288.

X. Ραφήνα (86).—Εὐτελὲς κτίσμα, συναντηθὲν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς τάφρου I καὶ ἐγγὺς τῆς παραλίας καὶ τῶν χαλκουργικῶν ἐγκαταστάσεων, ἡρμηνεύθη ὡς τάφος καταστραφείς κατὰ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ οἰκισμοῦ. Τὸ ἐν λόγῳ κτίσμα εἶχεν ὀρθογώνιον διάγραμμα διαστάσεων 2.50×1.50 μ. καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ δύο δόμων λίθων καὶ πηλοῦ. Ἐντὸς τοῦ κτίσματος εὐρέθη τεμάχιον μαρμαρίνου εἰδωλίου καὶ πολλὰ ὅστρακα γραπτῶν ἀγγείων πλησίον δὲ αὐτοῦ ἀνθρώπινα ὅστᾶ. ΠΑΕ 1951, 79-80, 1952, 130, εἰκ. 2 ἀριθ. 1 τῆς σ. 131. Νέον Ἀθήναιον 1955, 287.

XI. Ἀσκηταριό (87).—Ἡ ἐξερεύνησις τῆς θέσεως παρέσχε τὰς κάτωθι πληροφορίας ἐν σχέσει πρὸς τὰς ΠΕ ταφάς:

(1) Ὅστᾶ, τεμάχια πηλίνων τηγανοειδῶν ἀγγείων, συνήθων κτερισμάτων εἰς τοὺς κυκλαδικοὺς τάφους, καὶ τοιχάρια, ἐπὶ χαμηλῆς ἄκρας ἀνατολι-

κῶς τῆς ἀκροπόλεως, ὑποδηλοῦν, κατὰ τὸν ΘΕΟΧΑΡΗΝ, τὴν ὑπαρξίν ἐκεῖ ΠΕ νεκροταφείου, τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξερευνηθῇ ἔνεκα τῆς ναρκοθετήσεως τοῦ χώρου κατὰ τὴν Κατοχήν. ΠΑΕ 1955, 115. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 76.

(2) Μία ταφὴ παιδίου συναντηθεῖσα παρὰ τὸν δυτικὸν τοῖχον τοῦ προθαλάμου τῆς οἰκίας Ε. Ὁ νεκρὸς εἶχεν ἀποτεθῇ εἰς συνεσταλμένην στάσιν μετὰ τῶν χειρῶν ἐπὶ τοῦ τραχήλου, ἄνευ κτερισμάτων, ἐπὶ τοῦ πλακοστρώτου δαπέδου. Παρ' αὐτὸν εὐρέθησαν θραύσματα ἡμίσεος πίθου, ἅτινα ἀρχικῶς ἐκάλυπτον ἴσως τὸν νεκρόν. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', 75-76. ΠΑΕ 1955, 115. Νέον Ἀθήναιον 1955, 287.

(3) Κατὰ τὸ κέντρον τῆς ἀκροπόλεως, εἰς ἀνοιγεῖσαν δοκιμαστικὴν τάφρον, συνηντήθησαν λείψανα σκελετοῦ παιδίου. ΠΑΕ 1955, 115.

XII. Καλαμάκι - Ἰσθμοῦ (99).—Ἡ ὑπαρξίς ἐνὸς νεκροταφείου δυτικῶς τοῦ Καλαμακίου, ἐκτὸς τοῦ προϊστορικοῦ οἰκισμοῦ, ἔχει εἰκασθῇ ἐκ τῆς εὐρέσεως πολυαρίθμων ΠΕ ἀγγείων κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς Κόρινθον. *Hesperia* 1958, 28.

XIII. Ἁγίος Κοσμάς (100).—Αἱ ταφαὶ τοῦ ΠΕ οἰκισμοῦ ἐπὶ τῆς μικρᾶς χερσονήσου τοῦ Ἁγίου Κοσμά ἐγίνοντο κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς, ἐκατέρωθεν τῆς ἀρχῆς τῆς λωρίδος γῆς, ἥτις συνδέει τὸν οἰκισμὸν μὲ τὴν ξηράν, εἰς δύο συστάδας, μίαν βορείως τῆς ἀρχῆς τῆς λωρίδος κληθεῖσαν Βόρειον νεκροταφεῖον καὶ ἐτέραν νοτίως τῆς ἀρχῆς τῆς λωρίδος ὀνομασθεῖσαν Νότιον νεκροταφεῖον.

(1) Εἰς τὸ Βόρειον νεκροταφεῖον ἀνεσκάφησαν 32 τάφοι. Οἱ τάφοι οὗτοι εἶναι συνήθως λάκκοι ἐσκαμμένοι εἰς τὸ σκληρὸν πέτρωμα τῆς ἀκτῆς καὶ τὴν ὑπ' αὐτὸ ἄμμου. Τὰ τοιχώματα τῶν λάκκων ἔχουν ἐπενδυθῇ δι' ὀρθίων πλακῶν ἢ τοιχαρίων ἐκτισμένων διὰ μικρῶν λίθων. Ἐνίοτε ὀρθιαὶ πλάκες καὶ τοιχάρια χρησιμοποιοῦνται ἐκ παραλλήλου εἰς τὸν αὐτὸν τάφον. Ἄνω οἱ τάφοι ἐκαλύπτοντο διὰ πλακῶν τοποθετημένων εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πετρώδους ἐδάφους τῆς ἀκτῆς καὶ ἐνίοτε αἱ πλάκες προέχουν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους 0.05-0.10 μ.

Ὡς πρὸς τὸ σχῆμα οἱ τάφοι ἦσαν τραπεζοειδεῖς θῆκαι (εἰκ. 4,6), ἔχουσαι τὰς πλευρὰς ἐξ ὀρθίων πλακῶν, ἢ ἐλλειψοειδεῖς ἢ ἡμικυκλικοὶ λάκκοι ἔχοντες τὰς πλευρὰς ἐκ μικρῶν τοιχαρίων ἐκτισμένων εἴτε κατακορύφων εἴτε συγκλινόντων, ὥστε νὰ σχηματίζουν ἡμιτελῆ θόλον (Aghios Kosmas, σχέδ. 18 τάφος 13). Τὰ δάπεδα ἐστρώνοντο συνήθως δι' ἄμμου καὶ χαλίκων πλὴν τοῦ τάφου 11, ὅστις εἶχε τὸ δάπεδον μερικῶς ἐστρωμένον διὰ πλακῶν.

Οἱ τάφοι ἐκαλύπτοντο διὰ πλακῶν προεκτεινομένων ἐκ τῶν πλαγίων τοίχων καὶ τὸ μετὰ τῶν ἐκτεινομένων τούτων πλακῶν ἀπομένον κενὸν ἐκάλυ-

πτεν ἰδιαίτερα πλάξ. Πρὸς συγκράτησιν τῶν ἐκ τῶν τοιχαρίων προεκτεινόμενων πλακῶν ἐκτίζοντο ἐπ' αὐτῶν, κατὰ τὸ πρὸς τὸ τοίχωμα τοῦ τάφου ἄκρον, ἕτερα τοιχάρια ἀντισταθμίζοντα τὸ προτεινόμενον βάρος.

Πλεῖστοι τῶν τάφων ἔχουν εἰσόδους, αἵτινες κατεσκευάζοντο εἰς ἄλλας περιπτώσεις ἅμα τῇ κατασκευῇ τοῦ τάφου καὶ ἄλλοτε μετὰ τὴν κατασκευήν. Αἱ εἰσοδοὶ εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις εἶναι μικρῶν διαστάσεων. Εἷς τινες τάφους πρὸ τῶν εἰσόδων ἔχουν κατασκευασθῇ μικροὶ χῶροι καλούμενοι «πρόθυρα» ὑπὸ τοῦ ἀνασκάψαντος (εἰκ. 4, 7). Αἱ εἰσοδοὶ ἐκλείοντο δι' ὀρθίων πλακῶν καὶ λίθων. Αἱ διαστάσεις τῶν εἰσόδων ποικίλλουν εἰς πλάτος ἀπὸ 0.35 μ. (τάφος 22) ἕως 0.68 μ. (τάφος 11) καὶ εἰς ὕψος ἀπὸ 0.30 μ. (τάφος 16) ἕως 0.46 μ. (τάφος 3). Οἱ νεκροὶ πάντως φαίνεται ὅτι εἰσῆγοντο ἐκ τῆς ὀροφῆς ἀφαιρουμένων τῶν πλακῶν.

Αἱ διαστάσεις τῶν θαλάμων τῶν τάφων κυμαίνονται ἀπὸ 0.70×0.50 μ. καὶ βάθος 0.40 μ. (τάφος 17) ἕως 1.76 × 1.40 μ. καὶ βάθος 1 μ. (τάφοι 7 καὶ 20). Ἐκαστος θάλαμος περιεῖχεν ὅστ' ἀνήκοντα εἰς πλείονας νεκρούς, κείμενα εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις ἐν ἀταξίᾳ. Οἱ νεκροί, εἰς ἃς περιπτώσεις ἢ στάσεις τοῦ τελευταίου ταφέντος νεκροῦ ἦτο δυνατόν νὰ διαπιστωθῇ (τάφοι 1,6,7,8,15,22), ἀπετίθεντο εἰς συνεσταλμένην κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον στάσιν καὶ ὁμοιάζον πρὸς κοιμώμενον ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς. Εἷς ἀφ' ἐτέρου νεκρὸς εἰς τὴν περιοχὴν βορείως τῶν τάφων 25 καὶ 30 εὐρέθη ἐκτάδην κείμενος (Aghios Kosmas, σ. 107).

Κτερίσματα ἐντὸς τῶν τάφων καὶ ἐκτὸς αὐτῶν εὐρέθησαν εἰς πολλὰς περιπτώσεις καὶ συνέκειντο ἐκ πηλίνων ἢ λιθίνων ἀγγείων, ἐκ λεπίδων ὀψιανοῦ καί, εἷς τινες περιπτώσεις (τάφοι 3,4,5,7,8,10,12,23,27,29,31), ἐξ εἰδωλίων. Ὡς πρὸς τὸν προσανατολισμὸν οἱ τάφοι τοῦ Βορείου νεκροταφείου ὡς ἐκ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους μᾶλλον παρὰ ἐκ προθέσεως ἔχουν τὸν μακρὸν ἄξονα ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον. Aghios Kosmas, σ. 64-114, εἰκ. 45-114, σχῆδ. 18-49.

(2) Εἰς τὸ Νότιον νεκροταφεῖον διεπιστώθη ἡ ὑπαρξίς 21 τοῦλάχιστον τάφων ἐκ τούτων ὅμως 6 εὐρέθησαν κενοί, συληθέντες πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς, ὁκτὼ τοῦλάχιστον τάφοι εἶχον καταποντισθῇ μετὰ τῆς ἀκτῆς ἐντὸς τῆς θαλάσσης ἐκ τῆς ἐπενεργείας τῶν κυμάτων, ἐνῶ τμήματα ἄλλων διεσώθησαν. Ἐπτά τέλος τάφοι ἀνεσκάφησαν συστηματικῶς ἀλλ' ἐκ τούτων δύο μόνον περιγράφονται ὑπὸ τοῦ ἀνασκάψαντος ὡς τυπικὰ παραδείγματα καὶ διὰ τοὺς ὑπολοίπους (τάφοι 50 καὶ 51).

Ἀμφότεροι οἱ περιγραφόμενοι τάφοι εἶναι θῆκαι μὲ τὰς πλευρὰς ἐξ ὀρθίων πλακῶν, ἔχοντες τὴν θύραν ὁ μὲν πρὸς Ἀνατολὰς ὁ δὲ πρὸς ΝΔ. καὶ πρόθυρα πρὸ τῶν θυρῶν. Οἱ θάλαμοι εἶχον διαστάσεις ὁ εἷς 2.15 × 1.43-1.60 μ. καὶ βάθος 0.60 μ., ὁ δὲ ἕτερος 1.60 × 1.20-1.35 μ. καὶ βάθος 0.45 μ.

Ὁ τάφος 50 περιεῖχε δύο στρώματα ταφῶν, ἐν βαθύτερον ἀποτελού-

μενον ἀπὸ ὁστᾶ ἐν ἀταξίᾳ καὶ ἕτερον ὑψηλότερον τοῦ προηγούμενου ἀποτελούμενον ἐκ τριῶν σκελετῶν κειμένων ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐκτεταμένων. Κτερίσματα δὲν εὑρέθησαν ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τοῦ τάφου. Ὁ τάφος 51 περιεῖχεν ὁστᾶ 7-8 νεκρῶν. Εἰς τούτων ἕκειτο εἰς συνεσταλμένην στάσιν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς καὶ βλέπων πρὸς Δυσμάς. Ἄλλος νεκρὸς εἶχεν ἀποτεθῆ ὑπτίως. Ὁψιανὸς καὶ ὀστρακκα ἀγγείων εὑρέθησαν μετὰ τῶν ὁστῶν ἐν τῷ τάφῳ. Aghios Kosmas, σ. 114-120 σχῆδ. 50-51.

XIV. Πόρτο - Ράφτη (101).—Ἐπὶ τῆς μικρᾶς νησίδος Ραφτοπούλας, ἐφ' ἧς «εὑρέθησαν πρὸ ἐτῶν — κατὰ μαρτυρίαν ἀξιόπιστον — μαρμαρίνα ἀγγεῖα», ὑπῆρχον, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ΘΕΟΧΑΡΗ, ΠΕ τάφοι. Νέον Ἀθήναιον 1955, 287.

XV. Μαρκόπουλον (102).—Οἱ κάτωθι 5 ΠΕ τάφοι ἔχουν γνωσθῇ ἐκ τῆς περιοχῆς:

(1) Τετράπλευρος τάφος, τὸ σχῆμα τοῦ ὁποίου ἐγγίζει τὸ κυκλικόν, διαστάσεων 1.05×0.90 μ., λαξευμένος εἰς τὸ στερεὸν ἔδαφος καὶ ἀνασκαφεὶς ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Κοβράτσι. Τὰ τοιχώματα τοῦ τάφου ἐκάλυπτον τοιχώρια ὕψους δύο δόμων ἐκ μικρῶν λίθων. Ἐντὸς τοῦ τάφου εὑρέθησαν λείψανα ἐνὸς νεκροῦ, μνηοειδὲς ὁστέινον περιέπτον καὶ πῶμα πηλίνης πυξίδος μετ' ἐγγαράκτου κοσμήσεως. Νέον Ἀθήναιον 1955, σ. 285 εἰκ. Α 1, Γ 2, πίν. 1 (κάτω).

(2) Δύο τάφοι εἰς τὴν τοποθεσίαν Κοπρέζα (εἰκ. 4, 3). Ὁ εἰς τούτων ἦτο τετράπλευρος λάκκος, διαστάσεων 1.10×1.05 μ., ἔχων τὰς πλευρὰς κεκαλυμμένας διὰ τοιχαρίων διατηρουμένων εἰς ὕψος τριῶν δόμων, ἐντὸς ὧν οὐδὲν εὑρέθη. Ὁ ἕτερος τάφος διαστάσεων 1×0.90 μ. εἶχε τὰς πλευρὰς ἐξ ὀρθίων πλακῶν καὶ ὑποτυπώδη κτιστὴν εἴσοδον πρὸ τῆς μιᾶς τῶν πλευρῶν του. Ἀνωθεν ὁ τάφος ἐκαλύπτετο διὰ πλακῶν, μία τῶν ὁποίων εὑρέθη κατὰ χώραν. Ὁ τάφος περιεῖχεν εἰς κατώτερον στρώμα λείψανα παλαιότερας ταφῆς καὶ εἰς ἀνώτερον κεκινημένους σκελετούς, ἐν ἐσχηματοποιημένον μαρμαρίνον εἰδῶλιον, 4 ὁστέϊνα περίεπτα ἢ ψήφους ὅρμου καὶ λεπίδα ὀψιανοῦ. Νέον Ἀθήναιον 1955, σ. 286 εἰκ. Α 2-3, Γ 1,3.

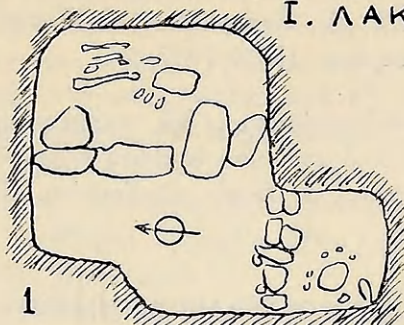
(3) Ἡ ὑπαρξὶς καὶ τρίτου τάφου εἰς τὴν τοποθεσίαν Κοπρέζα ἀναφέρεται ἐν ΑΑ 1962, 189.

(4) Ἡ ὑπαρξὶς ἑτέρου τάφου εἰς ἀπόστασιν τινα ΒΑ. τοῦ Μαρκοπούλου μαρτυρεῖται ἐκ τῆς εὑρέσεως μαρμαρίνης φιάλης καὶ τεμαχίου μελανοῦ ἀγγείου. Νέον Ἀθήναιον 1955, 286-287.

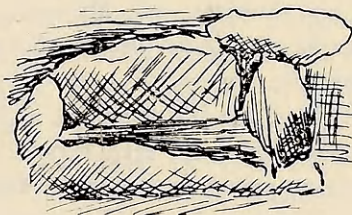
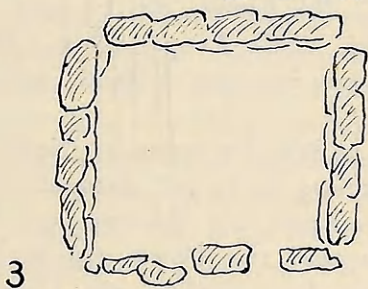
XVI. Γλυφάδα (103).—Λακκοειδὲς τάφος εὑρέθη ἐν τῇ θέσει, οὐ

ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΑΙ ΤΑΦΑΙ

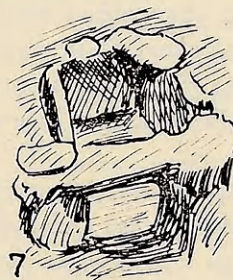
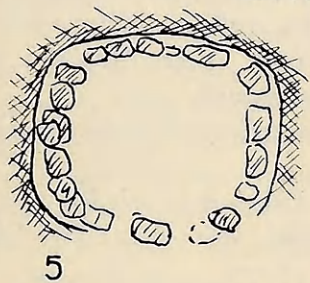
Ι. ΛΑΚΚΟΙ



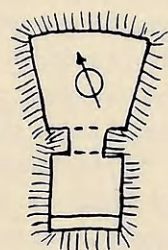
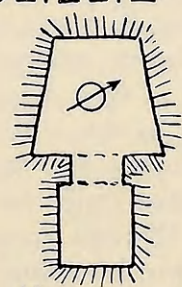
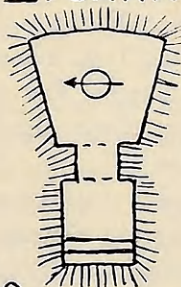
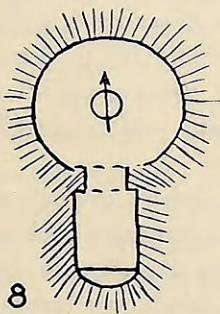
ΙΙ. ΘΗΚΑΙ



ΙΙΙ. ΠΕΡΙΒΟΛΟΙ-ΚΙΒΩΤΙΟΣΧΗΜΟΙ



ΙV. ΘΑΛΑΜΟΕΙΔΕΙΣ



μακράν τῆς θαλάσσης, ἔχων τὴν μίαν πλευρὰν ἐξ ὀρθίων πλακῶν καὶ καλυπτόμενος ἄνω δι' ἐτέρων πλακῶν (εἰκ. 4, 1). Ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθησαν σκελετὸς με συνεσταλμένα σκέλη καὶ ΠΕ ὄστρακα. ΠΑΕ 1957, 34.

XVII. Σοῦνιον (105).—Κιβωτιόσχημοι διὰ πλακῶν σχηματιζόμενοι τάφοι μὴ ἀνασκαφέντες, συνοδευόμενοι ὑπὸ λεπίδων ὀψιανοῦ καὶ ΠΕ ὄστράκων, εἶναι γνωστοὶ ἐκ τοῦ νοτιωτάτου ἄκρου τοῦ Σουνίου. Νέον Ἀθήναιον 1955, 287.

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

Τὰ παρατεθέντα δεδομένα τῶν 17 ΠΕ θέσεων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, κυρίως τοῦ Λικερίου, τῆς Μάνικας, τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ καὶ τοῦ Μαρχοπούλου, εἶτα δὲ τῶν λοιπῶν θέσεων, διασαφοῦν ἐπαρκῶς τὰ ἔθιμα ταφῆς τῶν ΠΕ κατοίκων τῆς περιοχῆς.

Οἱ νεκροὶ τῆς ΠΕ περιόδου, κατὰ τὰ δεδομένα ταῦτα, εἰς Στερεὰν Ἑλλάδα ἐθάπτοντο εἴτε εἰς νεκροταφεῖα κείμενα ἐκτὸς τοῦ οἰκισμοῦ, ὥς εἰς τὰς περιπτώσεις τοῦ Λικερίου, τῆς Μακρυκάπας, τῆς Μάνικας, τοῦ Χαλανδρίου, τοῦ Ἀσκηταριοῦ, τοῦ Καλαμακίου παρὰ τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ, τοῦ Πόρτο-Ράφτη, τοῦ Μαρχοπούλου, τῆς Γλυφάδας καὶ τοῦ Σουνίου, ὁ δὲ τρόπος αὐτὸς τῆς ταφῆς, φαίνεται, ἦτο ὁ πλέον συνήθης, εἴτε, εἰς μεμονωμένας περιπτώσεις, οἱ νεκροί, ἰδίᾳ τῶν παιδίων, ἐθάπτοντο ἐντὸς τοῦ οἰκισμοῦ, ὥς μαρτυρεῖται ἐκ τῶν δεδομένων τῆς Ἀγίας Μαρίνης, τῆς Κίρρας, τῆς Εὐτρήσεως, τῆς Ραφῆνας καὶ τοῦ Ἀσκηταριοῦ.

Οἱ τάφοι κατὰ τὴν μορφήν δύνανται νὰ ταξινομηθοῦν εἰς 6 κατηγορίας, ἥτοι:

α) Ἀπλοῦς λάγκους, ὥς ἡ περίπτωσις τῆς Εὐτρήσεως, αἱ δύο ταφαὶ τοῦ Ἀσκηταριοῦ (XI 2-3) καὶ ὁ τάφος τῆς Γλυφάδας, ὅστις ὁμῶς εἶχε μίαν πλευρὰν καὶ κάλυμμα ἀπὸ πλάκας.

β) Θήκας, τάφους δηλαδὴ ἔχοντας τὰς πλευρὰς ἐξ ὀρθίων πλακῶν καὶ καλυπτομένους συνήθως δι' ἐτέρας πλακός. Οἱ τάφοι οὗτοι εἶναι κατὰ κανόνα μικρῶν διαστάσεων ἔχοντες περίπου μῆκος 1 μ. καὶ πλάτος 0.50 μ. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ τάφοι τῆς Ἀγίας Μαρίνης, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς τάφους τοῦ Λικερίου καὶ οἱ τάφοι τοῦ Σουνίου, ὁ δὲ τύπος οὗτος ἀποβαίνει πλέον συνήθης κατὰ τὴν ἐπακολουθοῦσαν ΜΕ περίοδον.

γ) Περίβολοι λίθων πέριξ τῶν νεκρῶν, λαμβάνοντες ἐνίοτε μορφήν κιβωτιοσχημῶν τάφων. Οἱ τάφοι οὗτοι ἔχουν τὰς πλευρὰς κεκαλυμμένας διὰ τοιχαρίων ἐκ μικρῶν λίθων, ἐνίοτε συμπληρουμένων ὑπ' ὀρθίων πλακῶν, καὶ διαστάσεις, κατὰ κανόνα, ὀλίγον μεγαλυτέρας τῶν θηκῶν. Οἱ τάφοι τῆς κατηγορίας ταύτης περιέχουν συνήθως περισσοτέρας ταφὰς συνοδευόμενας ὑπὸ κτε-

ρισμάτων. Ἡ διάκρισις ἀπὸ τῶν προηγουμένων δὲν εἶναι πάντοτε εὐχερὴς ἂν ἀγνοηθῇ ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς τῶν τοιχωμάτων των. Ὡς παράδειγμα τῆς κατηγορίας ταύτης δύνανται νὰ μνημονευθοῦν αἱ ἀνεπαρκῶς γνωσταὶ περιπτώσεις τῆς Μακρυκάπας καὶ τῆς Ραφήνας, δύο τοῦλάχιστον ἐκ τῶν ταφῶν τῆς περιοχῆς, τοῦ Μαρκοπούλου (XV 1-2) καὶ ἴσως οἱ τάφοι τῆς Μάνδρας καὶ τοῦ Χαλανδρίου.

δ) Ταφαὶ εἰς πίθους, ἐν μεμονωμένον παράδειγμα τῶν ὁποίων ἔχει ἀναφερθῇ ἐκ Κίρρας. Τεμάχιον πίθου ἐκάλυπτεν ἴσως ἀρχικῶς καὶ τὴν ταφὴν παιδίου εἰς Ἀσκηταριό.

ε) Τάφοι ἔχοντες τὴν μορφὴν εὐρυχώρου θήκης ἢ κιβωτίου, ἐσκαμμένοι ἐντὸς τοῦ στερεοῦ ἐδάφους, μετὰ μικρᾶς θύρας καὶ χώρου πρὸ αὐτῆς. Τὰ τοιχώματα καλύπτονται ὑπὸ τοιχαρίων καὶ πλακῶν καὶ ἄνω οἱ τάφοι καλύπτονται δι' ἄλλων πλακῶν προεκτεινομένων ἐκ τῶν πλευρικῶν τοιχαρίων. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκουν οἱ τάφοι τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ καὶ εἰς τοῦλάχιστον ἐκ τῶν τάφων τοῦ Μαρκοπούλου (XV 2).

ς) Θαλαμοειδεῖς τάφοι λαξευμένοι εἰς τὸν μαλακὸν βράχον καὶ ἀποτελούμενοι ἐκ κατακορύφων δρόμων καὶ κυκλοτερῶν, ἢ τραπεζοειδῶν μετ' ἀπεστρογγυλωμένης ἐνίστε τῆς ἐναντι τῆς εἰσόδου πλευρᾶς, θαλάμων. Τοιοῦτοι τάφοι εὐρέθησαν εἰς Μάνικαν καὶ Λικέρι.

Ὡς πρὸς τὴν τοποθέτησιν τῶν νεκρῶν ἐντὸς τῶν τάφων δύναται νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἡ συνηθεστέρα στάσις εἰς ἣν ἐτοποθετεῖτο ὁ νεκρὸς εἰς πάσας τὰς ἀνωτέρω περιγραφείσας κατηγορίας τάφων ἦτο ἡ συνεσταλμένη ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς. Νεκροὶ εἰς τοιαύτην στάσιν εὐρέθησαν εἰς Ἀγίαν Μαρίναν, Ἀσκηταριό, Ἀγίον Κοσμᾶν καὶ Γλυφάδαν. Ἐξηπλωμένοι ἐπὶ τῆς ράχεως, ἐκτάδην κείμενοι, νεκροὶ εὐρέθησαν εἰς Μάνικαν (VII 3) καὶ Ἀγίον Κοσμᾶν (XIII 1). Εἰς Ἀγίον Κοσμᾶν εὐρέθησαν ἐπίσης νεκροὶ ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς μὲ τὰ σκέλη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐκτεταμένα (XIII 1,2). Πλείονα στρώματα ταφῶν ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ εὐρέθησαν εἰς Μάνικαν (VII 3), Ἀγίον Κοσμᾶν (XIII 2) καὶ Μαρκόπουλον (XV 2). Ὅστ' ἂν ἀταξία ἀνήκοντα εἰς πλείονας νεκροὺς εὐρέθησαν εἰς Μάνικαν καὶ Ἀγίον Κοσμᾶν. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ ὁστῶν παλαιότερων νεκρῶν κινήθοντα κατὰ τὴν τελευταίαν ταφὴν καὶ ὄχι περὶ μετακομιδῆς ὁστῶν ἐξ ἄλλων τάφων.

Ὡς ἔχνη λατρείας δύνανται νὰ μνημονευθοῦν αἱ μαρτυρίαι περὶ εὐρέσεως τεμαχίων ἀνθράκων ἐντὸς τάφων τῆς Ἀγίας Μαρίνης, ἢ παρουσίας κεκαυμένων ὁστῶν ζώων εἰς τὸν δρόμον ἐνὸς τάφου τῆς Μάνικας (VII 4) καὶ κτερισμάτων ἔξωθεν ὠρισμένων τάφων τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ, ἂν ταῦτα θεωρηθοῦν ὡς ἐπιτάφιοι προσφοραὶ εἰς τοὺς νεκροὺς καὶ οὐχὶ ὡς ἐξαχθέντα ἐκ τῶν τάφων κατὰ μεταγενεστέραν ταφὴν εἰς αὐτοὺς (XIII 1).

Γενικῶς τὸ περιεχόμενον τῶν γνωστῶν ΠΕ τάφων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δὲν εἶναι πλούσιον εἰς κτερίσματα μεγάλης ἐσωτερικῆς ἀξίας καὶ τὰ πλέον

συνήθη ἐκ τούτων, μετὰ τὰ ἀγγεῖα, εἶναι τὰ εἰδώλια καὶ τὰ εἶδη καλλωπισμοῦ ὡς καὶ εἰς τοὺς τάφους τῶν Κυκλάδων. Ὅπλα εἰς τοὺς ΠΕ τάφους δὲν ἔχουν εὑρεθῇ.

Ἡ ποικιλία τῶν τύπων τῶν τάφων, τῶν ταφικῶν ἐθίμων καὶ τῶν κτερισμάτων τῶν ΠΕ ταφῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος μαρτυροῦν ἀφ' ἑνὸς τὰς πολιτιστικὰς ἐπιρροὰς εἰς ἃς ὑπόκειται ἡ περιοχή καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἐφευρετικὴν καὶ πρωτοβουλίαν τῶν κατοίκων εἰς τὸ νὰ μεταβάλλουν ἐνδεχομένως τὰ δάνεια στοιχεῖα.

Γενικῶς αἱ ταφαὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν τάφων, τὴν τοποθέτησιν τῶν νεκρῶν καὶ τὰ κτερίσματα, δεικνύουν στενὴν συγγένειαν πρὸς τὰ ἀντίστοιχα δεδομένα τῶν Κυκλάδων, μαρτυροῦσαι ὅτι ὁ πολιτισμὸς καὶ ἐνδεχομένως ὁ πληθυσμὸς τῶν δύο περιοχῶν κατὰ τὴν ΠΕ περίοδον παρουσιάζει στενὴν συγγένειαν. Ἡ πρωτοβουλία ἀφ' ἑτέρου καὶ ἡ ἐπινοητικότης τῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς μαρτυρεῖται εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν λαξευτῶν τάφων εἰς ποικίλους σχηματισμούς, εἰς τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν μικρῶν θηκοειδῶν κιβωτισχῆμων τάφων δι' εἰσόδων καὶ «προθύρων» καὶ εἰς ἄλλας ἴσως λεπτομερείας.

Ὁ χαρακτήρ τοῦ βίου, ἐκ τῶν συνοδευόντων τὸν νεκρὸν κτερισμάτων, παρουσιάζεται ὡς φιλειρηνικός, ἀφοῦ τὰ ὅπλα δὲν εἶναι συνήθη κτερίσματα, ἀλλὰ γενικῶς ἡ ἔλλειψις μεταλλίνων καὶ ἐκ πολυτίμων ὑλῶν κτερισμάτων δὲν δικαιολογεῖ εἰκασίαν περὶ εὐμαρείας τοῦ βίου τῶν ΠΕ κατοίκων τῆς Στερεᾶς, ἐκτὸς ἂν τὰ ἐξ Εὐβοίας ἐν τῷ Μουσείῳ Μπενάκη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἀγγεῖα τῶν ὑστέρων Νεολιθικῶν χρόνων θεωρηθοῦν ὡς ΠΕ εὐρήματα καὶ ἡ ἔλλειψις ἄλλων ὁμοίων πολυτίμων εὐρημάτων μέχρι σήμερον ἀποδοθῇ εἰς ἀπλᾶς συμπτώσεις.

Γ. ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ

I. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ἡ ΠΕ κεραμικὴ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἰς τὰ γενικὰ αὐτῆς χαρακτηριστικὰ ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν τῆς κατασκευῆς, τὰ σχήματα καὶ τὴν κόσμησιν τῶν ἀγγείων ὁμοιάζει πρὸς τὴν ΠΕ κεραμικὴν τοῦ Κοράκου καὶ τῆς λοιπῆς Πελοποννήσου μὲ μικρὰς τοπικὰς ποικιλίας καὶ διαφορὰς ἀπ' ἐκείνης. Κατὰ ταῦτα ἐν τοῖς ἐπομένοις τὰ δεδομένα τῶν διαφόρων θέσεων παρατίθενται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ταξινομήσεως τῆς κεραμικῆς τοῦ Κοράκου (Π-Π 226-229) χωρὶς νὰ περιγράφωνται αὐτοὶ ἐνταῦθα αἱ κατηγορίαι ἐκεῖναι.

Κεραμικὴν εἰς μικρὰν ἢ μεγάλην ποσότητα παρέσχον πᾶσαι σχεδὸν αἱ ΠΕ θέσεις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀλλὰ πλέον ἀξιόλογα ἢ ἐπαρκέστερον γνωστὰ εἶναι τὰ δεδομένα τῶν ἐπομένων 42 ΠΕ θέσεων:

I. ΛΙΑΝΟΚΛΑΔΙ (1).—Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἀνακαλυφθείσης ἐν τῇ θέσει ΠΕ κεραμικῆς ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα Β Π τοῦ Κοράκου, τὰ στιλπνόχρωμα (Urfirnis) ἀγγεῖα τὰ κεκαλυμμένα πλήρως διὰ βαφῆς. Τὰ εὗρεθέντα τεμάχια προέρχονται ἀπὸ σκυφοειδῆ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κύπελλα καὶ ἀσκούς. Ρ-Τ 177-179.

Εὗρέθησαν ἐπίσης ὀλίγα μονόχρωμα ἐρυθρὰ ὄστρακα ἄνευ λειάνσεως, μελανὰ τινα λελεασμένα ὄστρακα, ἐν ὄστρακον μετὰ λείας ὑπολεύκου ἐπιφανείας φέρον ἀμαυρὰν ὠχροκαστανὴν γραμμικὴν κόσμησιν καὶ χονδροειδῆ ὄστρακα πίθων καὶ οἰκικῶν σκευῶν ἐνίοτε μετὰ πλαστικῆς κοσμήσεως. Ρ-Τ 179-180.

II. Ἐλατεία (12).—Κεραμικὴ τῆς κατηγορίας Β Π τοῦ Κοράκου, τὰ δι' Urfirnis βαφῆς πλήρως κεκαλυμμένα ἀγγεῖα, ἀναφέρεται ἐκ τῆς θέσεως (γ) δυτικῶς τῆς Ἐλατείας. ΠΑΕ 1910, 161-162. REG 1912, 2577.

III. Μάνεσι (13).—Ἐν μελανὸν ἐγχάρακτον ὄστρακον ἐκ τοῦ λόφου (α), εἰκονιζόμενον ἐν ΑΕ 1908, σ. 73 εἰκ. 6 (ἄνω) καὶ ἀνήκον εἰς τηγανόσχημον ἀγγεῖον ὅμοιον πρὸς τὰ Πρωτοκυκλαδικά (ΑΕ 1908, 87), εὗρέθη εἰς τὴν θέσιν. Οἱ WACE καὶ THOMPSON (Ρ-Τ 202) ὑποστηρίζουν ὅτι τὸ ὄστρακον δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὰ Κυκλαδικὰ ἀλλ' ἢ γνώμη των δὲν ἠκολουθήθη ὑπὸ τῶν SCHÖBER (Phokis, 46) καὶ SCHACHERMEYER (RE XXII 2, 1428).

IV. Ἀγία Μαρίνα (14).—Ἡ χαρακτηριστικὴ ΠΕ Urfirnis κεραμικὴ τῆς θέσεως εἶναι ἡ πλέον ἰδιότυπος κατηγορία κεραμικῆς τῆς ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ ἔχει γίνεи εὐρύτερον γνωστὴ ὡς Ρυθμός τῆς Ἀγίας Μαρίνης (Haghia Marina Style).

Ἐὰν ἀπαντοῦν εἰς τὴν θέσιν αἱ ομάδες Α καὶ Β τοῦ Κοράκου καὶ εἰς ποίαν ἀναλογίαν, καθὼς καὶ ἡ κατηγορία Γ II, τὰ μετὰ μελανωπῆς κοσμήσεως ἐπὶ ἀνοικτοχρώμου ἐδάφους ἀγγεῖα, δὲν συνάγεται ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἀνασκαφῆς.

Ὁ χαρακτηριστικὸς ρυθμὸς τῆς Ἀγίας Μαρίνας εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου ἡ κατηγορία Γ II τοῦ Κοράκου, τὰ μετ' ἀνοικτοχρώμου κοσμήσεως ἐπὶ μελανωπῆς ἐπιφανείας ἀγγεῖα, κατ' ἀντίθεσιν ὅμως πρὸς τὴν τοῦ Κοράκου, ὅπου ἡ κατηγορία αὕτη ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ ὀλίγα ὄστρακα καὶ ταῦτα προερχόμενα ἐκ τῶν ἀνωτάτων ΠΕ στρωμάτων, τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει δι' ὅλας τὰς Πελοποννησιακὰς θέσεις (Π-Π 228-229, 255), τὰ ἀγγεῖα τῆς κατηγορίας Γ II παρυσιάζονται εὐθὺς ὑπὲρ τὰ νεολιθικὰ στρώματα καὶ εἰς μεγάλην ἀφθονίαν συνεχίζουσι δὲ νὰ εἶναι ἡ χαρακτηριστικὴ κεραμικὴ τῆς θέσεως ἐπὶ μακρόν καὶ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν ΜΕ μινυείων, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται ἐπὶ μακρόν, μέχρι τῆς παρουσίας τῆς μυκηναϊκῆς κεραμικῆς ἐν τῇ ἐπιχώσει. ΠΑΕ 1911, 208.

Τὰ ἀγγεῖα τῆς ομάδος κατὰ τὸν ἀνασκάψαντα «εἶναι ἐν μέρει τοῦλάχιστον τροχοποιήτα», ἔχουσι δὲ τὴν ἐπιφάνειαν συνήθως κεκαλυμμένην διὰ «μελανοῦ ἢ μᾶλλον μολυβδοχρόου γανώματος», ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχουσι γραφῇ δι' ἀμαυρᾶς λευκῆς βαφῆς καθ' ὀριζοντίους συνήθως ζώνας ἀπλαῖ εὐθεῖαι ἢ πλέγματα γραμμῶν σχηματίζοντα ρόμβους ἢ τρίγωνα καὶ ἄλλα παρεμφερῆ σχήματα. Ἐνίοτε ἡ κόσμησις αὕτη ἔχει γραφῇ ἐπὶ τῆς φυσικῆς, ὑπερύθρου ἢ κεραμοχρόου, ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου. ΠΑΕ 1910, 164.

V. Σχιστή (16).—Ἐπτὰ ἐγχάρακτα ἢ ἐμπέστα ὄστρακα, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ΠΕ, δημοσιεύονται ἐκ τῆς θέσεως ὑπὸ τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ ἐν ΑΕ 1908, σ. 91, εἰκ. 12 (3) καὶ παρένθετος πίναξ β' ἀριθ. 15-17, 21-23.

VI. Κίρρα (17).—Ἡ κεραμικὴ τῆς θέσεως προέρχεται μόνον ἐκ τοῦ τελευταίου ΠΕ στρώματος.

Ἡ ὁμάς Α ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ μιᾶς ὑδρίας, μετὰ σφαιρικοῦ κορμοῦ, ὑψηλοῦ λαίμου καὶ κυλινδρικῆς λαβῆς, ἀνηκούσης πιθανῶς εἰς ΠΕ II χρόνους. Kírrha, σ. 66, πίν. XXIII ἀριθ. 1 (κάτω).

Τῆς ομάδος Β τοῦ Κοράκου εὐρέθησαν ἀγγεῖα ἀμφοτέρων τῶν κατηγοριῶν, Β I, τῶν μερικῶς κεκαλυμμένων διὰ βαφῆς, καὶ Β II, τῶν πλήρως κεκαλυμμένων. Ὡς ἔχει ἤδη διαπιστωθῇ ἐν Πελοποννήσῳ (Π-Π 253), ἡ κατηγορία

Β II είναι αρχαιότερα τῆς Β I καὶ τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὴν Κίρραν. Kirrha, 66.

Τῆς κατηγορίας Β I ἄξιον μνείας εἶναι ἓν πινάκιον κεκοσμημένον διὰ δύο πλατειῶν ταινιῶν βαφῆς σχηματιζουσῶν σταυρὸν ἐπὶ τοῦ πυθμένος τοῦ ἀγγείου καὶ δι' ἐτέρας ζώνης βαφῆς περιθεούσης τὸ χεῖλος τοῦτου (εἰκ. 5, 12), τεχνοτροπία εὐρέως διαδεδομένη εἰς Πελοπόννησον καὶ γνωστὴ ἐκ πολλῶν θέσεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Κύπρου (Π-Π 254). Kirrha, σ. 67, πίν. XXV ἀριθ. 3 (ἄνω).

Τὰ πλήρως διὰ βαφῆς κεκαλυμμένα ἀγγεῖα Β II δὲν εἶναι πολυάριθμα καὶ τὰ εὐρεθέντα δείγματα ἐν Κίρρᾳ ἀνήκουν κυρίως εἰς ὑδρίας. Kirrha, 66.

Τὰ ἄνευ βαφῆς ἀγγεῖα εἶναι πολυαριθμότερα, πολλὰ δὲ ἐκ τῶν θραυσμάτων ἀνήκουν εἰς κύπελλα μετὰ προχοῆς (sauce-boats). Ἰδιαιτέρας μνείας ἄξιον εἶναι ἓν κύπελλον μετὰ λεπτῶν τοιχωμάτων (faience ware) καὶ βραχείας προχοῆς (Kirrha, σ. 67, πίν. XXX ἀριθ. 5). Ἄλλα συνήθη σχήματα ἀγγείων εἶναι σκυφοειδῆ κύπελλα μετὰ βάσεως, κυαθόσχημα ἀγγεῖα μετὰ μιᾶς λαβῆς, πυξίδες καὶ πίθοι μετὰ πλαστικῆς κοσμήσεως. Kirrha, σ. 66-69, πίν. XXIII ἀριθ. 2, 7, XXIV ἀριθ. 8.

Τὰ γραπτὰ ὄστρακα τῆς ομάδος Γ τοῦ Κοράκου ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ ὀλίγων ὀστράκων ἀμφοτέρων τῶν κατηγοριῶν, Γ I μετὰ μελανωπῆς καὶ Γ II μετ' ἀνοικτοχρώμου κοσμήσεως. Kirrha, σ. 66, πίν. XXVII καὶ XXVIII a, b, c.

VII. Γ α λ α ξ ε ἰ δ ι (18).—Ἡ κεραμικὴ ἀμφοτέρων τῶν ἀνασκαφιστῶν παρὰ τὸ Γαλαξειδί τοποθεσιῶν (α) καὶ (β) ἀνήκει εἰς τὰς ΠΕ I-II φάσεις.

Λίαν ἄφθονα ἦσαν τὰ ὄστρακα τῶν χονδροειδῶν οἰκιακῆς χρήσεως ἀγγείων, οἷον σκυφοειδῶν κυπέλλων, πίθων, ὑδριῶν, πρόχων. Ὁστράκα ἀσκῶν δὲν εὐρέθησαν. Ἐπὶ τινων ἀγγείων συναντᾶται πλαστικὴ κόσμησις.

Ἡ Urfirnis κεραμικὴ τῆς ομάδος Β τοῦ Κοράκου ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ ἀγγείων καλυτέρας ποιότητος, ὡς πρὸς τὴν καθαρότητα τοῦ πηλοῦ καὶ τὴν τεχνικὴν τῆς κατασκευῆς τούτων, εἰς τὴν τοποθεσίαν (β). Ἡ ἀπόχρωσις τῆς βαφῆς ποικίλλει μετὰ μὲλανῆς καὶ ἐρυθρᾶς, ἐνίοτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀγγείου, καὶ φαίνεται ἐσκεμμένως ποιηθεῖσα. Ἡ βαφὴ ὅμως πολλάκις ἀπολεπίζεται ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀγγείων. Συνήθη σχήματα εἶναι τὰ κύπελλα μετὰ προχοῆς (sauce-boats) καὶ τὰ σκυφοειδῆ ἄνευ λαβῆς, μετὰ χεῖλους ἔσω στρεφόμενου καὶ ἐπηρμένης δακτυλιοειδοῦς βάσεως κύπελλα. Διώτου μετὰ χαμηλῆς κοιλίας ποτηρίου (tankard) εὐρέθη ἓν μόνον βέβαιον ὄστρακον.

Γραπτὰ ὄστρακα τῆς κατηγορίας Γ τοῦ Κοράκου δὲν εὐρέθησαν εἰς τὴν θέσιν καὶ οἱ ἀνασκάψαντες φρονοῦν ὅτι αὕτη ἐγκατελείφθη μετὰ τὴν ΠΕ II φάσιν. BCH 1947-48, 54. Locriens I, 157, 159-162. BCH 1964, 559-568.

VIII. Ὁρχομενός (22).—Ἡ ΠΕ κεραμικὴ τῆς θέσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ταξινομήσεως τοῦ Κοράκου ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τῶν κάτωθι δεδομένων:

Ἡ ὁμάς Α δὲν εἶναι πολυάριθμος καὶ τὰ εὑρεθέντα ἀγγεῖα ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν Α Π μόνον, τὰ ἐστιβωμένα μετ' ἐπιχρίσματος ἀγγεῖα, ἐφ' ὧν ἐνίοτε τὰ ἔχνη τῆς στιλβώσεως εἶναι ἐμφανῆ. Orchomenos III, σ. 16, πίν. III 1, X 2, XXVII 3.

Ἡ ὁμάς Β εἶναι πλεόν ἄφθονος εἰς τὴν θέσιν καὶ ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ πασῶν τῶν κατηγοριῶν αὐτῆς, τῶν πλήρως κεκαλυμμένων διὰ βαφῆς (Β II) καὶ τῶν μερικῶς κεκαλυμμένων ἀγγείων (Β I), ἅτινα παρουσιάζονται βραδύτερον τῶν προηγουμένων (Orchomenos III, 17). Συνήθη σχήματα τῶν ἀγγείων τῆς ὁμάδος (εἰκ. 5, 17-20) εἶναι ὑδρίαι, ἀσκοί, ἀνοικτόστομα κύπελλα διαφόρων τύπων, κύπελλα μετὰ προχοῆς, δίωτα βαθέα κύπελλα (tankards) μετὰ κυματιστοῦ χεῖλους (Orchomenos III, πίν. X) καὶ ἀμφορίσκοι. Μεταξὺ τῶν μερικῶς κεκαλυμμένων διὰ βαφῆς ἀγγείων τῆς κατηγορίας Β I περιλαμβάνονται καὶ πινάκια φέροντα γραπτὸν σταυρὸν ἐπὶ τοῦ πυθμένος σχηματιζόμενον διὰ δύο ταινιῶν βαφῆς, ὅμοια τῶν ὁποίων ἔχουν εὑρεθῇ εἰς Κίρραν καὶ Εὐτρησιν ὡς καὶ εἰς πολλὰς θέσεις τῆς Πελοποννήσου (Π-Π 254) καὶ τῆς Ἀνατολῆς (Orchomenos III, σ. 65). Ἀποκλειστικῶς τῆς Κεντρικῆς Ἑλλάδος σχήματα μὴ συναντώμενα εἰς Πελοπόννησον εἶναι αἱ σαλπιγγόστομοι πρόχοι (Orchomenos III, σ. 27 πίν. IX 1,4-5), τὸ δέπας μετὰ κωνικοῦ κορμοῦ καὶ λαβῶν αἰρομένων πρὸς τὸ χεῖλος (εἰκ. 5, 31) τὸ γνωστὸν ἐκ Τροίας καὶ ἄλλων περιοχῶν (Orchomenos III, πίν. XXIII 1-2), οἱ κρατῆρες (Orchomenos III, σ. 43-46 πίν. XVI 2) καὶ τὰ μόνωτα μεθ' ὑψηλοῦ λαιμοῦ κύπελλα (Orchomenos III, σ. 54-56, πίν. XII 2-4). Ἰδὲ καὶ Orchomenos III, σ. 16-17, 92.

Ἡ ὁμάς Γ τοῦ Κοράκου ὡς κατηγορία Γ I, μετὰ μελανοχρώμου κοσμήσεως, ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ μεμονωμένων ὀστράκων κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου ἡ κατηγορία εἶναι πολυπληθής. Orchomenos III, σ. 89 πίν. XXXIV, 4 κλπ.

Ἡ κατηγορία Γ II, τὰ μετ' ἀνοικτοχρώμου κοσμήσεως ἀγγεῖα, τὰ γνωστὰ ἐκ τῆς Ἀγίας Μαρίνης, εἶναι πολυπληθεστάτη κατηγορία ἐν Ὁρχομενῷ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου ἡ κατηγορία ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ μεμονωμένων ὀστράκων. Συνήθη σχήματα τῆς κατηγορίας εἶναι ὑδρίαι, δίωτα μετὰ χαμηλῆς κοιλίας ποτήρια (tankards), κύπελλα μετὰ μιᾶς λαβῆς καὶ ἄλλα (εἰκ. 5, 27, 29-30). Orchomenos III, σ. 88-89, πίν. XII-XIII, XX-XXI κλπ.

Ἡ ὁμάς Ε τοῦ Κοράκου, τὰ οἰκιακῆς χρήσεως χονδροειδῆ ἀγγεῖα καὶ οἱ πίθοι, εἶναι λίαν πολυπληθῆς ὁμάς ἐν Ὁρχομενῷ. Orchomenos III, σ. 73-75.

Ἐγχάρακτος καὶ πλαστικὴ κόσμησις ὡς καὶ σήματα τῶν κεραμέων ἐπὶ τῶν ἀγγείων συναντῶνται ἐπὶ πολλῶν ἀγγείων. Orchomenos III, σ. 84-88. Ἀποτυπώματα ψάθας ἐπὶ τῶν βάσεων τῶν ἀγγείων ἐπίσης συναντῶνται ἐν Ὀρχομενῷ. Orchomenos III, σ. 75 πίν. XXXIV 5-6.

IX. Λικέρι (28).—Ἐν ἀκέραιον ἀγγεῖον «μετὰ ἐρυθροῦ γανώματος», τεμάχια τηγανοειδῶν ἀγγείων μετ' ἐγχάρακτου κοσμήσεως καὶ ἄλλα ὅστρακα ἀγγείων. ΠΑΑ 1931, 274-276.

X. Θήβαι (34).—Ἐκ πασῶν τῶν κατηγοριῶν τοῦ Κοράκου ἐν Θήβαις ἀπαντοῦν αἱ κατηγορίαι Β I, τὰ μερικῶς κεκαλυμμένα δι' Urfirnis βαφῆς ἀγγεῖα (ΠΑΕ 1925, 50. ΑΕ 1930, 31-32 εἰκ. 2, δ), Γ II, τὰ μετ' ἀνοιχτοχρώμου κοσμήσεως ἀγγεῖα (εἰκ. 5, 26) τοῦ τύπου τῆς Ἀγίας Μαρίνης (ΑΕ 1930, σ. 32 εἰκ. 2α. ΑΔ 1964, 192 πίν. 222β) καὶ Ε τὰ οἰκιακῆς χρήσεως χονδροειδῆ ἀγγεῖα, ἐν οἷς ἐν τριποδικὸν ἀγγεῖον μετ' ἐγχάρακτου κοσμήσεως καὶ μία βαθεῖα χύτρα (ΑΕ 1930, σ. 32, εἰκ. 2 β-γ).

Εἰς ποίαν κατηγορίαν δεόν νὰ ἐνταχθοῦν τινα ἴσως τῶν προϊστορικῶν ὀστράκων, ἅτινα εὐρέθησαν μεμειγμένα μετὰ ΜΕ εἰς τὰς περιοχὰς τοῦ Μουσείου καὶ τοῦ Ἀμφείου (ΑΔ 1917, σ. 2-5), καθὼς καὶ τὰ 10 ἀγγεῖα καὶ ὀστράκα τὰ εὐρεθέντα εἰς τὴν ὁδὸν Ἀντιγόνης (Kadmos 1964, 27) καὶ εἰς τὴν ὁδὸν Ἐπαμεινώνδου (ΑΔ 1964 Χρον. 192 πίν. 222β, καὶ σ. 195) ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν πληροφοριῶν δὲν εἶναι σαφές.

XI. Εὐτρησις (36).—Ἡ κεραμικὴ τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν ἡ ἀνασκάψασα περιγράφει εἰς ὁμάδας κατὰ στρώματα ἐξελικτικῶς (Eutresis, 80-123. Hesperia 1960, 139-158), δύναται νὰ συνοψισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ταξινομήσεως τοῦ Κοράκου ὡς ἔπεται:

Ἡ ὁμάς Α, τὰ ἐστιλβωμένα ἀγγεῖα, παρουσιάζονται ἐκ τῶν κατωτάτων στρωμάτων, τὰ ἄνευ ἐπιχρίσματος ὅμως ἀγγεῖα τῆς ὁμάδος Α I εἶναι συνήθη μόνον εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ κατωτάτου στρώματος (εἰκ. 5,1), πάχους 1 μ. περίπου, τῆς ΠΕ ἐπιχώσεως, ἐνῶ τὰ μετ' ἐπιχρίσματος ἀγγεῖα τῆς κατηγορίας Α II (εἰκ. 5,6) συνεχίζουν παραγόμενα καὶ κατὰ τὴν ΠΕ II φάσιν, ἐμφανίζονται δὲ σποραδικῶς καὶ εἰς τὰς ΠΕ III ἐπιχώσεις (Eutresis, 83). Ἡ κατηγορία ἡ κληθεῖσα εἰς Ἀσίνην («faience ware») ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ΠΕ III φάσιν (Eutresis, 97. Hesperia 1960, 150-151). Ἐγχάρακτος, ἐμπέστος καὶ πλαστικὴ κόσμησις, ἐνίοτε δεικνύουσα κυκλαδικὴν ἐπιρροήν (εἰκ. 5,5), εἶναι συνήθης ἐπὶ πολλῶν ΠΕ I ὀστράκων καὶ ἡ ἐγχάραξις πολλάκις πληροῦται λευκῆς ὕλης (Eutresis, σ. 80-82, εἰκ. 97, πίν. III. Hesperia 1960, 144).

Τὰ σχήματα τῆς ομάδος Α εἰς τὰ κατώτατα στρώματα ἦτο δυσχερὲς νὰ ἀναγνωρισθοῦν, διότι εὐρέθησαν τεμάχια μόνον ἀγγείων ἀνήκοντα ἐνδεχομένως εἰς πυξίδας. Κατὰ τὴν ΠΕ II φάσιν συνήθη εἶναι τὰ σκυφοειδῆ κύπελλα, τὰ κύπελλα μετὰ προχοῆς (sauce-boats), αἱ ραμφόστομοι ὑδρίαι καὶ τὰ ὑψίποδα κύπελλα (εἰκ. 5,6-8). Eutresis, σ. 97-115 εἰκ. 128, 130, 137 πίν. VI 2.

Ἰδιαίτερα μνεῖα δύναται νὰ γίνῃ μιᾶς κατηγορίας ἀγγείων ἐκ λευκοῦ πηλοῦ, ἕως κορινθιακῆς προελεύσεως. Eutresis, 83. Hesperia 1960, 140-142.

Ἡ ὁμάς Β, τὰ Urfirnis ἀγγεῖα (εἰκ. 5,16), ἐμφανίζονται δι' ὀλίγων ὁστράκων ἐκ τῶν κατωτάτων στρωμάτων (Eutresis, σ. 80, 83 πίν. II) ἀλλὰ καθίστανται ἢ ἐπικρατεστέρα ὁμάς ἀπὸ τῶν ΠΕ II χρόνων (Eutresis, σ. 97). Κατὰ τὴν ΠΕ III φάσιν ἡ Urfirnis βαφὴ ἀποτελεῖ λεπτόν στρώμα ἐπὶ τοῦ ἀγγείου, δὲν εἶναι πάντοτε στιλπνὴ, εἶναι ὅμως στερεωτέρα καὶ κατὰ τὴν ὀπτησιν ἐπιδιώκεται ἐνίοτε παραλλάσσουσα ἀπόχρωσις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀγγείου, ὡς εἰς τὴν τεχντροπίαν τῆς Βασιλικῆς τῆς Κρήτης (Eutresis, 115-116).

Τὰ μερικῶς κεκαλυμμένα δι' Urfirnis βαφῆς ἀγγεῖα τῆς κατηγορίας Β I ἀνήκουν εἰς τὴν ΠΕ III φάσιν (Eutresis, 116) ἂν καὶ ἐν ἀγγεῖον (εἰκ. 5,11) ἐκ τῶν κατωτάτων στρωμάτων (Eutresis, σ. 80 πίν. II) θὰ ἡδύνατο νὰ ταξινομηθῇ εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην. Κύπελλα μετὰ μιᾶς λαβῆς (εἰκ. 5,15), ἀβαθῆ κύπελλα, ἐνίοτε μετὰ σταυροῦ ἐκ ταινιῶν βαφῆς ἐπὶ τοῦ πυθμένος, καὶ πυξίδες εἶναι τὰ συνήθη σχήματα τῆς κατηγορίας Β I καθὼς καὶ τῆς κατηγορίας Β II.

Τὰ γραπτὰ ἀγγεῖα τῆς ομάδος Γ τοῦ Κοράκου ἐν τῷ συνόλῳ τῶν ἀνέκουν εἰς τὴν ΠΕ III φάσιν. Ἐκ τούτων ἡ κατηγορία Γ I, τὰ μετὰ σκοτεινοχρώμου κοσμήσεως ἀγγεῖα, ἐκπροσωποῦνται ὑπ' ὀλίγων μόλις ὁστράκων (Eutresis, σ. 116, 121, εἰκ. 166). Ἡ κατηγορία Γ II, τὰ μετ' ἀνοικτοχρώμου κοσμήσεως ἀγγεῖα, τοῦ τύπου τῆς Ἀγίας Μαρίνης, εἶναι πολυάριθμος κατηγορία (εἰκ. 5,28). Συνήθη σχήματα ἀγγείων εἶναι τὰ δίωτα ἀμφοροειδῆ ποτήρια (tankards), τὰ μόνωτα κύπελλα καὶ αἱ ραμφόστομοι πρόχοι. Eutresis, σ. 116-123, εἰκ. 155, 156, 163, πίν. VIII.

Ἡ ὁμάς Ε τοῦ Κοράκου, τὰ χονδροειδῆ ἀγγεῖα, εἶναι πολυάριθμος κατηγορία οἰκιακῆς χρήσεως σκευῶν, ὡς αἱ σφαιρικαὶ ὑδρίαι, αἱ ραμφόστομοι πρόχοι, τὰ τηγανόσχημα ἀγγεῖα καὶ τὰ πυξιδόμορφα με σφαιρικὴν διάτρητον κοιλίαν, ὡσεὶ ἡθμοί, ἀγγεῖα (Eutresis, εἰκ. 125, 2, 140). Ἐμπέστος, ἐγγράκτος ἢ πλαστικὴ κόσμησις ἐπὶ τῶν ἀγγείων τῆς ομάδος εἶναι συνήθης. Σχήματά τινα λαβῶν ἀγγείων τῶν διαφόρων ὁμάδων εἶναι ἄξια ἰδιαίτερας μνεῖας (Eutresis, εἰκ. 151). Ἀποτυπώματα ψάθας ἐπὶ τῶν βάσεων τῶν ἀγγείων ἔχουν παρατηρηθῇ ἐπὶ τινων ἀγγείων τῆς Εὐτρήσεως (Eutresis, σ. 88 εἰκ. 111). Ἐκ τῶν δι' ἐμπέστων σχεδίων κεκοσμημένων ἀγγείων ἄξια μνεῖας

είναι ὄστρακά τινα φέροντα κοσμήματα ὥσει σχηματισθέντα δι' ἀποτυπωμάτων λεπτῶν σχοινίων (schnürkeramik), ἅτινα θεωροῦνται κοσμήματα Εὐρωπαϊκῆς προελεύσεως. Eutresis, σ. 122, 123, εἰκ. 169.

XII. Γ ο ὕ β ε ς (39).—Ἐκ τῆς θέσεως συνελέγησαν στιλπνόχρωμα Urfirnis ὄστρακα τῆς κατηγορίας Β II. BSA 1966, σ. 41 ὑποσημ. 33.

XIII. Ὡ ρ ε ο ί (42).—Ἐν τῇ κεραμικῇ τῆς θέσεως ἐκπροσωποῦνται αἱ κατηγορίαι Α II, τὰ ἐστιλβωμένα μετ' ἐπιχρίσματος ἄγγεῖα, ἐν ὄστρακον τῶν ὁποίων συνελέγη ἐκ τῆς ἐπιφανείας (BSA 1966, σ. 39 ὑποσημ. 26), ἡ ὁμάς Β, τὰ στιλπνόχρωμα Urfirnis ἄγγεῖα, πολλὰ τεμάχια τῶν ὁποίων ἤλθον εἰς φῶς κατὰ τὴν δοκιμαστικὴν ἀνασκαφὴν τῆς θέσεως, μεταξὺ δὲ τῶν σχημάτων τῆς κατηγορίας ὑπάρχουν σκυφοειδῆ κύπελλα καὶ κύπελλα μετὰ προχοῆς (sauce-boats), καὶ ἡ ὁμάς Ε τοῦ Κοράκου, εἰς ἣν ἀνήκουν ὄστρακα προερχόμενα ἀπὸ πιθοειδῆ ἄγγεῖα, χύτρας καὶ βαθέα φιαλόσχημα κύπελλα. Κόσμησις ἐκ πλαστικῶν ταινιῶν μιμουμένων σχοινία ἀπαντᾷ ἐπὶ τινων ἀγγείων τῆς τελευταίας ὁμάδος. AEM 1959, 307.

XIV. Β α σ ι λ ι κ á (44).—Ὅστρακα τῆς κατηγορίας Β II, τῶν στιλποχρόμων Urfirnis ἄγγείων, συνελέγησαν ἐκ τῆς θέσεως. BSA 1966, σ. 42 ὑποσημ. 34.

XV. Λ ι χ ᾱ ς (46).—Ἐκ τῆς θέσεως συνελέγησαν ὄστρακα τῶν κατηγοριῶν ΑI, τῶν ἐστιλβωμένων ἄνευ ἐπιχρίσματος ἄγγείων, ΑII τῶν ἐστιλβωμένων μετ' ἐπιχρίσματος καὶ Β II τῶν πλήρως κεκαλυμμένων δι' Urfirnis βαφῆς ἄγγείων, ἐν οἷς ὑπάρχει καὶ τεμάχιον ἀνήκον εἰς κύπελλον μετὰ προχοῆς (sauce-boats). Μεταξὺ τῶν συλλεγέντων ὄστράκων ὑπάρχει καὶ ἐν φέρον ἐμπέστον κόσμησιν. BSA 1966, σ. 37 ὑποσημ. 22, πίν. 9 b.

XIV. Γ ι á λ τ ρ α (47).—Τὰ συλλεγένη τεμάχια ἐκ τῆς θέσεως ἀνήκουν εἰς τὴν ὁμάδα Α, ἀμφότεραι αἱ κατηγορίαι τῆς ὁποίας, καὶ τὰ ἄνευ ἐπιχρίσματος (Α I) καὶ τὰ μετ' ἐπιχρίσματος (Α II) ἄγγεῖα, ἐκπροσωποῦνται δι' εὐρημάτων, εἰς τὴν ὁμάδα Β, τὰ στιλπνόχρωμα Urfirnis ἄγγεῖα, ὄστρακα δὲ τινα τῆς κατηγορίας ΒI, τῶν μερικῶς κεκαλυμμένων διὰ βαφῆς ἄγγείων, ἀνήκουν εἰς κύπελλα μετὰ προχοῆς (sauce-boats), ἐν δὲ ὄστρακον τῆς κατηγορίας Β II, τῶν πλήρως διὰ βαφῆς κεκαλυμμένων ἄγγείων, φέρει σῆμα κεραμέως, καὶ εἰς τὴν ὁμάδα Γ, ἥς ἐν εὐρεθὲν ὄστρακον ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν Γ II, τὰ μετ' ἀνοικτοχρώμου κοσμήσεως ἄγγεῖα. Τέλος συνελέγησαν χονδροειδῆ ὄστρακα πίθων καὶ τινα ὄστρακα μετ' ἐγχαρακτοῦ ἢ ἐμπέστου κοσμήσεως. BSA 1966, σ. 38 ὑποσημ. 24 πίν. 9 d-e.

XVII. Ροβιές (48).—Εκ τῆς περιοχῆς τῶν Ροβιῶν συνελέγησαν ὄστρακα ἀνήκοντα εἰς τὰς κατηγορίας A I, τὰ ἀνευ ἐπιχρίσματος ἐστιλβωμένα ἀγγεῖα (BSA 1966, σ. 48 ὑποσημ. 48) AII, τὰ μετ' ἐπιχρίσματος (BSA 1966, σ. 48 ὑποσ. 47), ὡς καὶ εἰς τὴν κατηγορίαν B II, τὰ πλήρως δι' Urfirnis βαφῆς κεκαλυμμένα ἀγγεῖα (BSA 1966, σ. 47 ὑποσημ. 44, σ. 48 ὑποσημ. 48) καὶ τὴν ὁμάδα E τοῦ Κοράκου, τὰ χονδροειδῆ ἀγγεῖα, ἐν οἷς καὶ τεμάχιον πίθου μετ' ἀποτυπώματος ράβδων ἢ ψάθας. BSA 1966, σ. 48 ὑποσημ. 48.

XVIII. Λίμνη (52).—Εκ τῆς περιοχῆς τῶν Καστριῶν βορείως τῆς Λίμνης συνελέγησαν τεμάχια ἀγγείων τῆς κατηγορίας A II, τῶν μετ' ἐπιχρίσματος ἐστιλβωμένων, καὶ τῆς κατηγορίας B II, τῶν πλήρως κεκαλυμμένων δι' Urfirnis βαφῆς ἀγγείων. BSA 1966, σ. 49 ὑποσημ. 52.

XIX. Πολιτικά (53).—Εκ τῆς θέσεως συνελέγησαν χονδροειδῆ τεμάχια ἀγγείων καὶ 2-5 ὄστρακα καλυτέρας ποιότητος με' ἔχνη Urfirnis βαφῆς. BSA 1966, σ. 52-53 ὑποσημ. 57.

XX. Ὁξύλιθος (55).—Χονδροειδῆ ἀκόσμητα ΠΕ ὄστρακα συνελέγησαν ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ἐν οἷς καὶ τεμάχιον πίθου μετ' ἐγγαράκτου ταινίας ἐξ ἐπαλλήλων γωνιῶν (chevrons) ἐπὶ τοῦ χείλους. BSA 1966, σ. 73 ὑποσημ. 111.

XXI. Ψαχνά (56).—Στιλπνόχρωμα (Urfirnis) ὄστρακα τῆς ὁμάδος B, ἀκόσμητα ὄστρακα τῆς ὁμάδος Δ καὶ χονδροειδῆ τῆς ὁμάδος E τοῦ Κοράκου μνημονεύονται ἐκ τῆς θέσεως. BSA 1966, σ. 54 ὑποσημ. 63.

XXII. Αὐλωνάριον (58).—Μονόχρωμα ἐρυθρὰ ὄστρακα, ἐνδεχομένως τῆς κατηγορίας A I, τεμάχια ΠΕ II κυπέλλων μετὰ προχοῆς (sauciboats) καὶ χονδροειδῆ ὄστρακα τῆς κατηγορίας E τοῦ Κοράκου, μνημονεύονται ἐκ τῆς θέσεως. Γραπτὰ ὄστρακα δὲν εὑρέθησαν εἰς τὴν θέσιν. BSA 1966, σ. 72 ὑποσημ. 110.

XXIII. Μάνικα (60).—Πᾶσαι αἱ κατηγορίαι τοῦ Κοράκου φαίνονται ὅτι ἀπαντοῦν εἰς Μάνικαν.

Εἰς τὴν ὁμάδα A τοῦ Κοράκου δύνανται νὰ καταταγοῦν ἀγγεῖά τινα ἐκ τοῦ νεκροταφείου τῶν θαλαμοειδῶν τάφων κατεσκευασμένα ἐκ τραχέος πηλοῦ, ἐνίοτε περιέχοντος ἄμμου, ἀλλ' ἔχοντα τὴν ἐπιφάνειαν κεκαλυμμένην διὰ βαθέος ἐρυθροῦ ἐπιχρίσματος καὶ ἰσχυρῶς ἐστιλβωμένην. Εἰς τὴν ὁμάδα ἀνήκουν πολλὰ ἐκ τῶν 60 περίπου ἀκεραίων ἢ συμπληρωθέντων ἀγγείων τοῦ νεκροταφείου, ἐξ ὧν 16 προέρχονται ἐκ τάφων τῆς πρώτης, 10 ἐκ τάφων

τῆς δευτέρας, 18 ἐκ τάφων τῆς τρίτης, 9 ἐκ τάφων τῆς τετάρτης καὶ 7 ἐκ τάφων τῆς πέμπτης συστάδος, καθὼς καὶ ὄστρακα ἐκ τοῦ οἰκισμοῦ. Συνήθη σχήματα μεταξὺ τῶν ἀγγείων εἶναι τὰ τηγανοειδῆ κυκλαδικοῦ τύπου ἀγγεῖα (εἰκ. 5,32), αἱ ὑδρίαι, αἱ τρωικῆς ἴσως προσελύσεως πρόχοι μετὰ μακροῦ λοξῶς ἀποτετμημένου λαιμοῦ (εἰκ. 5,33), καὶ αἱ πυξίδες. Ἀπαντοῦν ἐπίσης μεμονωμένα παραδείγματα μικροσκοπικῶν ἀγγείων, ἀσκῶν, κανθάρων καὶ μονώτων ποτηρίων, ἐν δὲ ἀγγεῖον ἐκ τοῦ τάφου 4 τῆς τρίτης συστάδος μνημονεύεται ὡς τροχήλατον (ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 3-19, πίν. Β, Ε, Ζ-Θ, ΙΑ, ΙΓ. ΑΕΜ 1959, σ. 298 εἰκ. 13).

Εἰς τὴν αὐτὴν ἐνδεχομένως κατηγορίαν ἀνήκουν καὶ τινὰ τῶν ἐξ Εὐβοίας, ἐν τῷ Μουσείῳ Μπενάκη εὐρισκομένων πρωίμου κυκλαδικοῦ τύπου, ἀγγείων τῶν μνημονευομένων ἐν ΑΕΜ 1959, σ. 318 εἰκ. 30.

Ἡ ὁμάς Β τοῦ Κοράκου, τὰ στιλπνόχρωμα Urfirnis ἀγγεῖα, εἶναι ἄφθονος εἰς τὴν θέσιν τοῦ οἰκισμοῦ ἀλλ' ἐκ τῶν συλλεγέντων ὀστράκων ἐν ἡ δύο μόνον ἀγγεῖα συνεπληρώθησαν. Τὰ πλέον συνήθη σχήματα, κατὰ τὰ συλλεγέμενα ὄστρακα, εἶναι τὰ σκυφοειδῆ κύπελλα καὶ τὰ κύπελλα μετὰ προχοῆς (sauce-boats). ΑΕΜ 1959.

Τῆς ὁμάδος Γ τοῦ Κοράκου εὐρέθη ἐν μόνον ὄστρακον ἀνήκον εἰς τὴν κατηγορίαν Γ Ι, τὰ μετὰ μελανῆς κοσμήσεως ἀγγεῖα. ΑΕΜ 1959, σ. 299-300 εἰκ. 18.

Τὰ οἰκιακῆς χρήσεως ἀγγεῖα, τῆς ὁμάδος Ε τοῦ Κοράκου, εἶναι πολυάριθμος ὁμάς. Πλαστικὴ κόσμησις συναντᾶται ἐπὶ τινων ἀγγείων καὶ ἐκ τῶν περιέργων σχημάτων τῆς ὁμάδος δύναται νὰ μνημονευθῇ σκεῦος μετὰ 4 ποδῶν. ΑΕΜ 1959, σ. 299 εἰκ. 17.

XXIV. Λευκαντί (64).—Ἐκ τῆς θέσεως μνημονεύεται ΠΕ Ι τεμάχιον κυπέλλου καὶ ἐν ὄστρακον ἀνήκον εἰς μεταβατικούς ΠΕ ΙΙΙ πρὸς ΜΕ χρόνους. BSA 1966, σ. 61 ὑποσημ. 77.

XXV. Ἐρετρία (66).—Ἐκ τῆς τοποθεσίας Μαγούλα, ἀνατολικῶς τῆς Ἐρετρίας, συνελέγησαν ἄφθονα ΠΕ Ι-ΙΙΙ ὄστρακα. Ἡ ὁμάς Α ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ ἐρυθρῶν μετ' ἐπιχρίσματος ἐστιλβωμένων ὀστράκων, τῆς κατηγορίας Α ΙΙ, ὑπὸ ὀστράκων ἀνηκόντων εἰς κύπελλα μετὰ παραλλασσούσης χροῖας (mottled) καὶ ὑπὸ ὀστράκων μετὰ λευκοῦ ἐπιχρίσματος τῆς αὐτῆς κατηγορίας.

Ἡ ὁμάς Β, τὰ στιλπνόχρωμα Urfirnis ἀγγεῖα, ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ πολλῶν ὀστράκων, ἐν οἷς καταλέγονται τεμάχιον ἀσκοῦ μετὰ σήματος κεραμῆως ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς βάσεως, μέγα τεμάχιον ἀνήκον εἰς κύπελλον μετὰ προχοῆς καὶ ἄλλα ὄστρακα.

Πολλὰ ὄστρακα ἐκ τῆς Μαγούλας καὶ τινὰ ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφό-

ρου Ἀπόλλωνος ἀνήκουν εἰς ἀκόσμητα ἀγγεῖα, ἐξ ὧν συνεκολλήθη κύπελλον μετ' ἐπιπέδου βάσεως καὶ βαθεῖα φιάλη ἐπὶ ποδίου, καὶ εἰς χονδροειδῆ ἀγγεῖα τῶν κατηγοριῶν Δ καὶ Ε τοῦ Κοράκου. Τῆς ομάδος Γ, τῶν γραπτῶν ἀγγείων, οὐδὲν ὄστρακον εὑρέθη. BSA 1966, σ. 63 ὑποσημ. 86.

XXVI. Ἀμάρυνθος (67).—Τὰ ἄφθονα ΠΕ ὄστρακα ἐκ τῆς θέσεως ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν Α Π, τὰ μετ' ἐπιχρίσματος ἐστιλβωμένα ἀγγεῖα, εἰς τὴν ομάδα Β, τὰ στιλπνόχρωμα Urfirnis ἀγγεῖα, καὶ εἰς τὰς ομάδας Δ καὶ Ε τοῦ Κοράκου, τὰ ἀκόσμητα καὶ χονδροειδῆ ἀγγεῖα. Ἐκ τῶν ὀστράκων συνεπληρώθη ἀκόσμητον σκυφοειδὲς κύπελλον ΠΕ Π χρόνων ἄλλα δὲ τεμάχια ἀνήκουν εἰς κύπελλα μετὰ προχοῆς (sauce-boats). Ὀστρακα τῆς ομάδος Γ, τῶν γραπτῶν ἀγγείων, δὲν εὑρέθησαν. BSA 1966, σ. 65-66 ὑποσημ. 92.

XXVII. Ἀλιβέριον (68).—Στιλπνόχρωμα Urfirnis ὄστρακα, ἐν οἷς ἐν ἀνήκον ἐνδεχομένως εἰς κύπελλον μετὰ προχοῆς (sauce-boat), καὶ τεμάχια χονδροειδῶν ἀγγείων συνελέγησαν ἐκ τῆς τοποθεσίας Μαγούλα παρὰ τὸν Κάραβον. BSA 1966, σ. 69 ὑποσημ. 105.

XXVIII. Νέα Στύρα (73).—Ὀλίγα πλήρως κεκαλυμμένα δι' Urfirnis βαφῆς ὄστρακα τῆς κατηγορίας Β Π καὶ τινὰ ἀκόσμητα χονδροειδῆ τῆς κατηγορίας Ε τοῦ Κοράκου ἀναφέρονται ἀπὸ τὴν θέσιν. Μεταξὺ τῶν Urfirnis ὀστράκων ὑπάρχουν καὶ τεμάχια κυπέλλων μετὰ προχοῆς (sauce-boats). BSA 1966, σ. 80, ὑποσημ. 131.

XXIX. Ἐλευσίς (83).—Τὰ εἰς τὴν θέσιν εὑρεθέντα ὄστρακα ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν Β Π τοῦ Κοράκου, τὰ πλήρως δι' Urfirnis βαφῆς κεκαλυμμένα ἀγγεῖα, ἐξ ὧν τέσσαρα ὄστρακα, ἀνήκοντα εἰς κύπελλα μετὰ προχοῆς (sauce-boats), περιγράφονται καὶ εἰκονίζονται (Ἐλευσινιακά Ι, σ. 61 εἰκ. 36), καὶ εἰς τὴν κατηγορίαν Γ Π, τὰ μετ' ἀνοικτοχρώμου κοσμήσεως γραπτὰ ἀγγεῖα. Ἐλευσινιακά Ι, σ. 60-63, εἰκ. 65 ἀριθ. 4, 8, 9, 11.

XXX. Περὰχώρα (84).—Ἀφθονος ΠΕ Ι-Π κεραμικὴ εὑρέθη εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀκράϊας Ἡρας καὶ παρὰ τὴν μικρὰν διώρυγα τὴν ἐνοῦσαν τὴν λίμνην τῆς Βουλιαγμένης μετὰ τῆς θαλάσσης.

Ὀστρακα τῆς ΠΕ Ι περιόδου, ἀνήκοντα κυρίως εἰς ἀγγεῖα οἰκιακῆς χρήσεως, τῆς κατηγορίας Ε τοῦ Κοράκου, εὑρέθησαν δυτικῶς τοῦ βωμοῦ τῶν τριγλύφων. Perachora, Ι, σ. 51, πίν. 10 ἀριθ. 3-12, πίν. 138.

Τῆς ΠΕ ΙΙ περιόδου ὄστρακα εὑρέθησαν κάτωθεν τοῦ ναοῦ τῶν Γεωμετρικῶν χρόνων καὶ ἀνήκουν εἰς ἀγγεῖα κεκαλυμμένα διὰ κιτρίνου ἐπιχρί-

σματος, τῆς κατηγορίας Α II, ἢ δι' Urfirnis βαφῆς, τῆς κατηγορίας Β II. Perachora I, σ. 51-52 πίν. 10 ἀριθ. 1-12 πίν. 138-139. ΠΕ II ὅστρακα εὑρέθησαν ἐπίσης παρὰ τὴν διώρυγα τῆς λίμνης τῆς Βουλιαγμένης. BCH 1966, 749.

Τὰ εὑρεθέντα ὅστρακα ἀνήκουν εἰς φιαλόσχημα κύπελλα καὶ εἰς κύπελλα μετὰ προχοῆς (sauce-boats). Ἐπὶ μιᾷς βάσεως ἀγγείου διακρίνονται ἀποτυπώματα ψάθας. Perachora I, σ. 52 πίν. 10 ἀριθ. 12.

XXXI. Ραφήνα (86).—Πᾶσα ἡ κεραμικὴ τῆς θέσεως ἀνήκει εἰς τὰς προκεχωρημένας φάσεις (ΠΕ II-III) τῆς περιόδου. ΠΑΕ 1951, 81, 1953, 112.

Εἰς τὰ ἀρχαιότερα κεραμικὰ προϊόντα τῆς θέσεως ἀνήκουν ὀλίγα κυκλαδικοῦ τύπου εὑρήματα μετ' ἐμπιέστου ἢ ἐγχράκτου κοσμήσεως. ΠΑΕ 1951, 87, 1952, 143-144.

Ἡ ὁμάς Β τοῦ Κοράκου, τὰ Urfirnis ἀγγεῖα, ὡς κατηγορία Β II, πλήρως κεκαλυμμένα διὰ βαφῆς ἀγγεῖα, εὑρέθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν χαλκουργικῶν ἐγκαταστάσεων (ΠΑΕ 1951, 85-87) καὶ εἰς τὸν οἰκισμὸν (ΠΑΕ 1952, 145, 146, 147), ὡς κατηγορία Β I, μερικῶς κεκαλυμμένα διὰ βαφῆς ἀγγεῖα, ἀνήκοντα εἰς ΠΕ III χρόνους, συνηντήθησαν ἐντὸς τοῦ ὀρύγματος Ζ (ΠΑΕ 1953, 112) καὶ εἰς τὴν οἰκίαν Δ (ΠΑΕ 1953, 114).

Τὰ γραπτὰ ἀγγεῖα τῆς ὁμάδος Γ τοῦ Κοράκου ἐκπροσωποῦνται μόνον ὑπὸ τῆς κατηγορίας Γ I, τῶν μετὰ σκοτεινοχρώμου κοσμήσεως ἀγγείων (εἰκ. 5,21-23, 25), πολυάριθμα ὅστρακα τῶν ὁποίων εὑρέθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν χαλκουργικῶν ἐργαστηρίων (ΠΑΕ 1951, 82-85) καὶ ἕτερα τέσσαρα ἢ πέντε ὅστρακα εἰς τὸν οἰκισμὸν (ΠΑΕ 1952, 143, 1953, 115). Ὅστρακα τῆς κατηγορίας Γ II, μετ' ἀνοιχτοχρώμου κοσμήσεως δὲν εὑρέθησαν. ΠΑΕ 1951, 85, 1953, 115.

Τὰ χονδροειδῆ οἰκιακῆς χρήσεως ἀγγεῖα ἦσαν λίαν πολυάριθμα (ΠΑΕ 1951, 87-91, 1952, 144-148) καὶ ἰδιαιτέρας μνείας ἀξία ἐκ τούτων εἶναι μία ὁμάς ὀστράκων ἐκ τῶν βόθρων τῆς οἰκίας Β, ἅτινα «ἔχουν τεφρὰν ὅψιν πρωτογόνων μινυείων ἀγγείων». ΠΑΕ 1953, 116.

Τὰ συνήθη εἰς ἄλλας θέσεις ἀγγεῖα, ὡς τὰ φιαλόσχημα κύπελλα, τὰ μετὰ προχοῆς κύπελλα (sauce-boats), τὰ μόνωτα κύπελλα (εἰκ. 5,4), αἱ πρόχοι, αἱ ὑδρίαι, οἱ ἀσκοί, οἱ πίθοι, συναντῶνται ἐπίσης εἰς Ραφήναν. Περίεργα, καὶ ἐνδεχομένως εἰσηγμένα, σχήματα ἀγγείων εἶναι τὰ τηγαδόσχημα ἀγγεῖα καὶ αἱ κυκλαδικοῦ τύπου πυξίδες (ΠΑΕ 1951, 83-89, 1952, 147, 1953, 114-115), ἐν ἀγγεῖον ὁμοιάζον πρὸς κάλυμμα ἱερέως (ΠΑΕ 1951, σ. 86-87, εἰκ. 11), πήλινα χωνία καὶ πήλινα κοχλιάρια ἐκ τῶν χαλκουργικῶν ἐγκαταστάσεων (ΠΑΕ 1953, 115), κύπελλα μετὰ σφαιρικοῦ, ἐλαφρῶς ἄνωθεν πεπιεσμένου, κορμοῦ, λαιμοῦ ἀνοιγομένου κωνικῶς πρὸς τὰ ἄνω (εἰκ. 5,10) καὶ κυλινδρικοῦ λαβῆς

(ΠΑΕ 1952, σ. 145 εἰκ. 12) καὶ ἄλλα. Ἀποτυπώματα ψάθας ἐπὶ πυθμένων ἀγγείων εὑρέθησαν καὶ εἰς Ραφήναν. ΠΑΕ 1951, σ. 90-91, εἰκ. 18.

XXXII. Ἀσκηταριό (87).—Ἐκ τῶν πολυαρίθμων ὀστράκων τῆς θέσεως συνεπληρώθησαν πλέον τῶν 100 ἀγγείων ταξινομούμενα, ὡς καὶ πᾶσα ἡ κεραμικὴ τῆς θέσεως, ὑπὸ τοῦ ἀνασκάψαντος εἰς τρεῖς διαδοχικὰς ομάδας, ΠΕ I, II καὶ III.

Εἰς τὴν ομάδα Α τοῦ Κοράκου ὑπάγεται τὸ σύνολον τῆς καλυτέρας ποιότητος ἐκ τῆς ΠΕ I κεραμικῆς. Τὰ ἀγγεῖα τῆς ομάδος φέρουν παχὺ ἐπίχρισμα, ἐρυθρὸν ἢ καστανὸν καὶ ἐνίοτε μελανὸν τὴν χροιάν, ἰσχυρῶς ἐστιλβωμένον. Βαθεῖται φιάλαι μετ' ἐπιπέδου, σπανιώτερον δακτυλιοειδοῦς, βάσεως καὶ ἐνίοτε στενόλαιμα ἀγγεῖα εἶναι οἱ μόνοι ἀνεγνωρισμένοι τύποι ἀγγείων τῆς κατηγορίας (εἰκ. 5,2).

Πηλὸς καὶ τεχνικὴ τῶν ἀγγείων δηλοῦσι συγγένειαν πρὸς τὰς Κυκλάδας. Ὅστρακά τινα φέρουν ἐγγάρακτον κόσμησιν τρία δὲ ὀστρακὰ ἔχουν κοσμηθῆ, διὰ στιλβώσεως, μὲ γραμμικὴν κόσμησιν. Ἡ ἀρχαιοτάτη κεραμικὴ τῆς θέσεως παρέχει ἐντύπωσιν ὑπονεολιθικῆς προελεύσεως. ΠΑΕ 1954, 107-108, 1955, 115. ΑΕ 1953-54, Μέρος Γ', σ. 66-67.

Ἡ ομάδα Β τοῦ Κοράκου, ἰδίᾳ ὡς κατηγορία Β II, ἀγγεῖα πλήρως κεκαλυμμένα δι' Urfirnis βαφῆς, εἶναι ἡ χαρακτηριστικὴ κεραμικὴ τῆς ΠΕ II φάσεως, καίτοι τὰ μετ' ἐστιλβωμένης ἐπιφανείας ἀγγεῖα δὲν ἀφανίζονται ἐντελῶς. Συνήθη σχήματα εἶναι τὰ κύπελλα μετὰ προχοῆς καὶ οἱ κύαθοι. ΠΑΕ 1954, 108, 1955, 114. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 67.

Ἡ ομάδα Γ τοῦ Κοράκου παρουσιάζεται περὶ τὰ μέσα τῆς ΠΕ II περιόδου καὶ ἀποκλειστικῶς ὡς κατηγορία Γ I, μετὰ σκοτεινοχρώμου κοσμήσεως, δεικνύει δὲ συγγένειαν πρὸς τὰ σύγχρονα γραπτὰ ἀγγεῖα τῆς Σύρου καὶ Νάξου. Ἡ μορφή καὶ ἡ διάταξις τῆς κοσμήσεως ὅμως ἀναμιμνήσκει ΜΕ καὶ γεωμετρικὰ πρότυπα. ΠΑΕ 1954, 108, 1955, 144. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', 67-68.

Ἡ κατηγορία Β I τοῦ Κοράκου, τὰ μερικῶς κεκαλυμμένα δι' Urfirnis βαφῆς ἀγγεῖα (εἰκ. 5, 13-14), εἶναι πολὺαριθμὸς κατηγορία ἄλλ' ἀνήκει εἰς τὴν ΠΕ III φάσιν. Ἀγγεῖα δυνάμενα νὰ ταξινομηθοῦν εἰς τὴν κατηγορίαν Β II κατασκευάζονται ἀκόμη ἄλλ' ἢ βαφὴ εἶναι ὑδαρῆς, ἀνοικτοῦ ὑπερύθρου χρώματος καὶ ἐνίοτε ἐπ' αὐτῆς, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ΠΕ III φάσεως, τίθεται βαθυτέρου χρώματος γάνωμα καλύπτον μέρος μόνον τοῦ ἀγγείου. Τὰ κύπελλα μετὰ προχοῆς (sauce-boats), αἱ πρόχοι καὶ τὰ ἀπλᾶ φιαλόσχημα κύπελλα εἶναι οἱ συνηθέστεροι τύποι ἀγγείων τῆς κατηγορίας. ΠΑΕ 1954, 108, 1955 113-114. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 68-69.

Γραπτὰ ἀγγεῖα τῆς κατηγορίας Γ I, μετὰ σκοτεινοχρώμου κοσμήσεως, συναντῶνται, ἂν καὶ σπάνια καὶ εἰς ΠΕ III στρώματα, καὶ εἰς ταῦτα ἀνήκει

κρατηρόσχημον ἀγγεῖον (εἰκ. 5, 24). ΑΕ 1953-54. Μέρος Γ', σ. 73, πίν. II (ἐναντι σ. 72).

Τὰ ἄνευ βαφῆς ἀγγεῖα τῆς ομάδος Δ τοῦ Κοράκου καὶ τὰ χονδροειδῆ ἀγγεῖα τῆς ομάδος Ε, εἰς ἃ καταλέγονται φιάλαι, μαγειρικά σκεύη, πρόχοι μετὰ λοξῶς τετμημένου λαιμοῦ, θήλαστρα, ἀμφορεῖς καὶ πίθοι, εἶναι πολυάριθμοι ομάδες εἰς Ἀσκηταριό. Ἐγχάρακτος, ἐμπέστος καὶ πλαστικὴ κόσμησις συναντᾶται ἐπὶ τινων ἀγγείων. Ἐπὶ ἐνὸς δὲ πίθου ἔχει χαραχθῆ παραστάσις κυνός (ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 71-72, εἰκ. 19 α-β). Εἰς τὰ εἰσηγμένα ἐξ ἄλλων τόπων ἀγγεῖα δύναται νὰ καταταγῇ ἐν κυκλαδικὸν ἀγγεῖον (εἰκ. 5, 35). ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 75 εἰκ. 26. Ἐπὶ ἐνὸς τέλους ὄστράκου ὑπάρχει σῆμα κεραμέως. ΠΑΕ 1955, 114.

XXXIII. Μέγαρο (90).—Ὅστρακα τῆς ΠΕ περιόδου, ἐν οἷς καὶ στόμιον κυπέλλου μετὰ προχοῆς, προσερχόμενα ἐκ κεκινημένης ἐπιχώσεως, μνημονεύονται ἐν ΠΑΕ 1934, σ. 51 ὑποσημ. 1 καὶ εἰκ. 11.

XXXIV. Ἀθηναί (91).—Πᾶσαι αἱ ομάδες τοῦ Κοράκου ἐκπροσωποῦνται μετὰ τῶν κεραμικῶν εὐρημάτων τῆς περιοχῆς τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ ὁμάς Α παρουσιάζεται δι' ἀμφοτέρων αὐτῆς τῶν κατηγοριῶν, καὶ ἄνευ δηλαδὴ ἐπιχρίσματος ὡς κατηγορία Α I καὶ μετ' ἐπιχρίσματος ὡς κατηγορία Α II, ἀλλ' ἡ κατηγορία Α II ἀναφέρεται, ὡς πλεόν συνήθης, συχνότερον. Τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων εἶναι τὰ γνωστὰ ἐξ ἄλλων θέσεων, ἐν οἷς τὰ κύπελλα μετὰ προχοῆς εἶναι συνήθη. Hesperia 1933, 358, 1937 542. ΠΑΕ 1955, 56, 1956, 54.

Τὰ μετ' ἐγχάρακτου ἢ ἐμπέστου κοσμήσεως ὄστρακα δεικνύουν πολυάριθμους συγγένειαν πρὸς τὰ ἀντίστοιχα κυκλαδικὰ καὶ τρωικὰ ἀγγεῖα, ἀπαντοῦν δὲ εἰς πολλὰς τοποθεσίας τῆς περιοχῆς τῶν Ἀθηνῶν ἀλλὰ γενικῶς δὲν εἶναι πολυάριθμα, ἡ δὲ ἐγχάραξις ἐνίοτε πληροῦται λευκῆς ὕλης. Akropolis Vase I, ἀριθ. 1-9. ΑΔ 1915 Παράρτ. 34-35. Annuario 1930-31, 456-466. Hesperia 1933, 358-359 εἰκ. 26 a,d,e, 1937, 542-546. ΠΑΕ 1951, 109-113. Ἔργον 1962, 9. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., 239-240, 242, 243.

Ἡ ὁμάς Β τοῦ Κοράκου, τὰ Urfirnis ἀγγεῖα, ἐκπροσωπεῖται ἐπαρκῶς εἰς τὰ εὐρήματα ἐκ τῶν σπηλαίων τῆς νοτίας κλιτύος (Annuario 1930-31, 466-472), εἰς τὰ ὄστρακα ἐκ τῆς βορείου κλιτύος (Hesperia 1933, σ. 358, εἰκ. 26 b,c, i-m), εἰς τὰ δεδομένα ἐκ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος (ΠΑΕ 1955, 56, 1956, 54) καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εἰς τὰς ἄλλας τοποθεσίας.

Τῆς ομάδος Γ ἀναφέρεται ἐν ὄστρακον τῆς κατηγορίας Γ I, μετὰ μελανῆς κοσμήσεως, ἐκ τῆς νοτίας κλιτύος τῆς ἀκροπόλεως (Hesperia 1930-31, σ. 472, 479, εἰκ. 64 b1, b2) καὶ ἐν ὄστρακον τῆς κατηγορίας Γ II, μετ'

άνοικτοχρώμου κοσμήσεως, ἐκ τῆς βορείου κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως. *Hesperia* 1933, σ. 358 εἰκ. 26 f.

Τὰ χονδροειδῆ οἰκιακῆς χρήσεως ἀγγεῖα τῆς ομάδος Ε τοῦ Κοράκου εὑρέθησαν ἄφθονα παρὰ τὴν Κλεψύδραν ἐντὸς τῶν φρεάτων (*Hesperia* 1938, 337) καὶ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Πλάτωνος. ΠΑΕ 1955, 56, 1956, 54. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ τὸ ἀγγεῖον τῆς Μαγκουφάνας. ΑΔ 1964 (1966). Χρον. 70-71.

XXXV. Κερατσίνι (94).—Τὰ ἐκ τῆς θέσεως συλλεγέντα ὄστρακα ἀνήκουν εἰς τὰς ομάδας Β καὶ Δ τοῦ Κοράκου. Τὰ *Urfirnis* ὄστρακα τῆς ομάδος Β εἶναι πολυάριθμα καὶ ἱκανὰ ἐκ τούτων ἀνήκουν εἰς κύπελλα μετὰ προχοῆς, εἰς ἀσκούς καὶ εἰς οἰκιακὰ σκεύη. ΑΕ 1932 Χρόν. 8-9.

XXXVI. Βραυρὼν (96).—Ἡ κεραμικὴ τῆς θέσεως ἀνήκει εἰς τὰς ομάδας Α καὶ Ε, ἐν δὲ μόνον ὄστρακον φέρει γραπτὴν κόσμησιν. Τὰ ὄστρακα τῆς ομάδος Α ἀνήκουν εἰς κύπελλα μετὰ προχοῆς (*sauce-boats*), εἰς ἀσκούς καὶ εἰς ἄλλα γνωστὰ ΠΕ σχήματα ἀγγείων. Ἐγχάρακτος κόσμησις ἐπὶ τινων ὀστράκων καὶ ἐπὶ ἐνὸς ἀσκοῦ μαρτυροῦν κυκλαδικὴν τὴν προέλευσιν τῶν ἀγγείων τούτων. ΠΑΕ 1950, 190-191. ΑΑ 1962, 190. BCH 1963, 712.

XXXVII. Πύργος Βραώνας (98).—Τὰ ὄστρακα τῆς θέσεως ἀνήκουν εἰς τὴν ομάδα Α, τὰ ἐστιλβωμένα ἀγγεῖα, εἰς τὴν ομάδα Β, τὰ *Urfirnis* ἀγγεῖα, καὶ εἰς τὴν ομάδα Ε, τὰ οἰκιακῆς χρήσεως χονδροειδῆ ἀγγεῖα. Μερικὰ ἐκ τῶν συλλεγέντων ὀστράκων ἀνήκουν εἰς κύπελλα μετὰ προχοῆς (*sauce-boats*). Ἄλλα ὄστρακα φέρουν ἐγχάρακτον ἢ ἐμπίσστον κόσμησιν κυκλαδικῆς προελεύσεως. Γέρας, 143-147.

XXXVIII. Καλαμάκι - Ἴσθμοῦ (99).—Ἐκ τῶν συλλεγέντων ὀστράκων ἀπὸ τὴν θέσιν συνεπληρώθησαν 17 ἀγγεῖα ἀνήγοντα εἰς τὰς γνωστὰς κατηγορίας τοῦ Κοράκου.

Εἰς τὴν ομάδα Α τοῦ Κοράκου μεταξὺ ἄλλων ἀγγείων ἀνήκουν καὶ ὑψίποδα κύπελλα ὁμοιάζοντα πρὸς νεολιθικὰ ὅμοια ἀγγεῖα (*fruit-stands*) καὶ πρὸς τὰ ΜΕ μινύεια (*Hesperia* 1958, σ. 28-29 ἀριθ. 1-2, πίν. 12 a, a-b), παρεμφερῆ δὲ ΠΕ ἀγγεῖα ἔχουν εὑρεθῇ εἰς Ἀσκηταριὸ καὶ Κυκλάδας (ΑΕ 1898, σ. 174, πίν. 9, 15, 1899, σ. 86, πίν. 9,16).

Εἰς τὴν ομάδα Β ἀνήκουν 5 ἐκ τῶν περιγραφομένων ἀγγείων. *Hesperia* 1958, ἀριθ. 3-4, 6-8. Εἰς τὴν κατηγορίαν Γ τοῦ Κοράκου, τὰ γραπτὰ ἀγγεῖα, ἀνήκει ἐν ὄστρακον κυπέλλου μετὰ προχοῆς (*Hesperia* 1958, 28). Ἐν

ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ
Α. ΕΣΤΙΛΒΟΜΕΝΑ. (ΠΕ Ι-ΙΙ)

Ι. ΑΝΕΥ ΕΠΙΧΡΙΣΜΑΤΟΣ



1



2



3

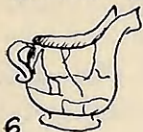


4



5

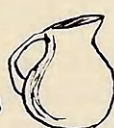
ΙΙ. ΜΕΤ' ΕΠΙΧΡΙΣΜΑΤΟΣ



6



7



8



9



10

Β. ΣΤΙΛΠΝΟΧΡΟΜΑ - URFIRNIS (ΠΕ ΙΙ-ΙΙΙ)

Ι. ΜΕΡΙΚΩΣ ΚΕΚΑΛΥΜΜΕΝΑ



11



12



13



14



15

ΙΙ. ΠΛΗΡΩΣ ΚΕΚΑΛΥΜΜΕΝΑ



16



17



18



19



20

Γ. ΓΡΑΠΤΑ (ΠΕ ΙΙΙ)

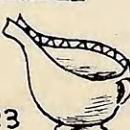
Ι. ΜΕΤΑ ΜΕΛΑΝΗΣ ΚΟΣΜΗΣΕΩΣ



21



22



23



24



25

ΙΙ. ΜΕΤ' ΑΝΟΙΚΤΟΧΡΩΜΟΥ ΚΟΣΜΗΣΕΩΣ



26



27



28



29



30

Δ. ΕΙΣΗΓΜΕΝΑ



31



32



33



34



35

χαμηλὸν τέλος πυξιδόμορφον ἄγγειον (Hesperia 1958, σ. 29 ἀριθ. 5, πίν. 12 b,a) ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὴν κατηγορίαν Ε τοῦ Κοράκου.

Εἰς τὰ περίεργα σχήματα τῆς θέσεως δύνανται νὰ μνημονευθοῦν ἐν κρατηρόσχημον ἄγγειον ἐπὶ χαμηλοῦ ποδὸς (Hesperia 1958, πίν. 12 b,c) καὶ εἰς ιδιόμορφος τύπος κυπέλλου μετὰ προχοῆς (Hesperia 1958, πίν. 12 a,c).

XXXIX. Ἄγιος Κοσμάς (100).—Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ κεραμικὴ τῆς θέσεως δὲν διαφέρει τῆς ἀντιστοίχου κεραμικῆς τῶν λοιπῶν γνωστῶν ΠΕ θέσεων.

Ἡ ὁμάς Α τοῦ Κοράκου, μάλιστα ὡς κατηγορία Α II, τὰ ἐστιλβωμένα μετ' ἐπιχρίσματος ἄγγεῖα, εἶναι πολυάριθμος κατηγορία καὶ παρουσιαζομένη ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης φάσεως τοῦ οἰκισμοῦ συνεχίζεται παραγομένη μέχρι τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς θέσεως ὑπὸ τῶν ΠΕ αὐτῆς κατοίκων. Τὸ ἐρυθρὸν ἐπίχρισμα ὅμως ἐνῶ κατὰ τὴν ἀρχαιότεραν φάσιν τοῦ οἰκισμοῦ εἶναι παχύ, στερεὸν καὶ ἰσχυρῶς ἐστιλβωμένον, βαθμιαίως καθίσταται λεπτόν, ἀμαυρόν, ἀμελῶς ἐπιτεθειμένον καὶ εὐκόλως ἀπολεπιζόμενον κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΠΕ οἰκισμοῦ. Σκύφοι (εἰκ. 5,3), πινάκια, ἀσκοί (εἰκ. 5,9), κύπελλα, κοινὰ καὶ μετὰ προχοῆς (sauce-boats), καὶ πρόχοι εἶναι τὰ συνηθέστερα σχήματα εἰς Ἄγιον Κοσμάν ὡς καὶ εἰς τὰς ἄλλας ΠΕ θέσεις. Aghios Kosmas, σ. 22-26, 28-29, 32-33, 36-37, 40-42, 45, 67-71. κλπ. Ἐκ τῶν λοιπῶν σχημάτων ἄγγείων ἄξια μνείας εἶναι κυλινδρικά τινα ἄγγεῖα, δεικνύοντα συγγένειαν πρὸς τρωικά (Aghios Kosmas, σ. 121-122, εἰκ. 129 ἀριθ. 32-33), κυαθόσχημα μόνωτα κύπελλα καὶ τηγανόσχημα ἄγγεῖα, ἐξ ἀτελῶς ὠπτημένου πηλοῦ περιέχοντος τρίμματα μαρμαρυγίου καὶ χαλίκια, προερχόμενα ἐκ τοῦ Βορείου νεκροταφείου καὶ δεικνύοντα σχέσεις πρὸς τὰ ἀντίστοιχα ταφικά εὑρήματα τῶν Κυκλάδων. Aghios Kosmas, σ. 122-128.

Ἐγχάρακτος καὶ ἐμπέιστος κόσμησις συναντᾶται ἐπὶ τινων ἄγγείων ἐκ τοῦ οἰκισμοῦ καὶ ἐπὶ τηγανόσχημων ἄγγείων (εἰκ. 5, 34) ἐκ τοῦ Βορείου νεκροταφείου. Aghios Kosmas, σ. 128-137, εἰκ. 141, 143, 145-146, 148, 159 (300), 160-161, σχέδ. 61-64.

Ἡ ὁμάς Β τοῦ Κοράκου, ἡ Urfirnis κεραμικὴ, καὶ ὡς πλήρως κεκαλυμμένα ἄγγεῖα τῆς κατηγορίας Β II καὶ ὡς μερικῶς κεκαλυμμένα τῆς κατηγορίας Β I, συναντᾶται εἰς Ἄγιον Κοσμάν. Ἡ κατηγορία Β I ἀνήκει εἰς τὴν τελευταίαν φάσιν κατοικήσεως τοῦ οἰκισμοῦ. Τὰ σχήματα τῶν ἄγγείων εἶναι ὅμοια πρὸς τὰ σχήματα τῆς κατηγορίας Α II τὰ μνημονευθέντα ἀνωτέρω καὶ τὰ γνωστὰ ἐξ ἄλλων θέσεων. Aghios Kosmas, σ. 14-15, 23-26, 28-29, 32-33, 36-37, 40, 42, 45, 75-76, 79-80, 81, 85, 107-108, 110, 121, 151.

Ἡ κατηγορία Γ, τὰ γραπτὰ ἄγγεῖα, ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ ἑξ μόλις ὀστράκων μετὰ σκοτεινοχρώμου κοσμήσεως (Γ I), τέσσαρα τούτων εὐρέθησαν

εἰς τὸν οἰκισμὸν (Aghios Kosmas, σ. 15,47, εἰκ. 124 ἀριθ. 1-4) καὶ δύο εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Aghios Kosmas, σ. 111-112, εἰκ. 160 ἀριθ. 311-312.

Τὰ χονδροειδῆ οἰκιακῆς χρήσεως ἀγγεῖα τῆς κατηγορίας Ε τοῦ Κοράκου εἶναι πολυάριθμα καὶ τινὰ τούτων φέρουν πλαστικὴν κόσμησιν. Aghios Kosmas, σ. 22-26, 29, 33, 37-38, 40 εἰκ. 117-118.

XL. Π ό ρ τ ο - Ρ ά φ τ η (101).—Ἰκανὸς ἀριθμὸς ὀστράκων, χονδροειδῶν οἰκιακῆς χρήσεως ἀγγείων, συνελέγη ἐκ τῆς θέσεως. Τὰ ὀστρακα ἀνήκουν εἰς φιαλόσχημα ἀγγεῖα, εἰς ὕδριας, εἰς ἀμφορεῖς καὶ εἰς πίθους ἐξειλιγμένης ΠΕ φάσεως.

Τὰ ὀστρακα τῶν τελειοτέρας κατασκευῆς ἀγγείων ἦσαν ὀλιγώτερα καὶ ἀνῆκον εἰς κοινὰ κύπελλα καὶ εἰς κύπελλα μετὰ προχοῆς (sauce-boats). Ἐπετ. Ἐτ. Βυζ. Σπ. 1953, 632.

XLI. Μ α ρ κ ό π ο υ λ ο ν (102).—Ὀλίγα «πρώιμα» ΠΕ ὀστρακα εὑρέθησαν εἰς τὴν θέσιν Κοπρέζα. Ἐν κάλυμμα πυξίδος μετ' ἐγχαράκτου κοσμήσεως ὁμοιοζούσης πρὸς κόσμησιν τηγανισχῆμων κυκλαδικῶν ἀγγείων, ὡς τὰ γνωστὰ ἐκ Μάνικας καὶ Σύρου ἀγγεῖα, ἀναφέρονται ἐκ τοῦ τάφου εἰς τὴν τοποθεσίαν Κοβάτσι, ἐν δὲ μελανὸν ὀστρακον, παρεμφερὲς πρὸς νεολιθικόν, εὑρέθη ΒΑ. τοῦ Μαρκοπούλου. Νέον Ἀθήναιον. 1955, σ. 285, 286, πίν. I (κάτω).

XLII. Β ο υ λ ι α γ μ έ ν η (104).—ΠΕ ὀστρακα εὑρεθέντα ἐπὶ τῆς χερσονήσου Μικρὸ Καβούρι μνημονεύονται, χωρὶς νὰ περιγράφωνται, ἐν ΑΑ 1962, 190-191.

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΗΣ ΚΕΡΑΜΙΚΗΣ

Τὸ σύνολον τοῦ γνωστοῦ ΠΕ κεραμικοῦ ὕλικου τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος μαρτυρεῖ μίαν νέαν περίοδον κεραμικῆς παραγωγῆς, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς προηγηθέντας Νεολιθικοὺς χρόνους, ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν, τὰ σχήματα καὶ τὴν κόσμησιν τῶν ἀγγείων.

Ἡ σύστασις καὶ ὀπτησις τοῦ πηλοῦ τῶν ἀρχαιοτέρων ΠΕ ἀγγείων διαφέρει ἀπὸ τὸν πηλὸν καὶ τὴν ὀπτησιν τῶν τελευταίων νεολιθικῶν τεχνοτροπιῶν, τῶν νεολιθικῶν Urfirnis καὶ τῶν πολυχρώμων ἀγγείων. Ἡ πολυχρωμος κόσμησις τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀγγείων ἐγκαταλείπεται καὶ νέα σχήματα ἀγγείων ἐπικρατοῦν διὰ τὴν κάλυψιν τῶν καθημερινῶν ἀναγκῶν τῶν κατοίκων ἐν σχέσει πρὸς τὰ συνήθη σχήματα τῶν ὑστέρων Νεολιθικῶν χρόνων.

Τὰ βασικὰ σχήματα τῶν ΠΕ ἀγγείων εἶναι τὰ αὐτὰ καθ' ὅλην τὴν νοτιωτέραν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ διάφοροι τύποι ἀγγείων παρουσιάζον-

ται εἰς τὴν αὐτὴν σχετικῶς ἀναλογίαν εἰς τὰς διαφόρους θέσεις. Τὸ συνηθέστερον σχῆμα ἀγγείου εἶναι τὰ κύπελλα μετὰ χείλους, εἴτε πρὸς τὰ ἔξω ἀπλουμένου εἴτε πρὸς τὰ ἔσω στρεφομένου, κωνικοῦ δὲ κορμοῦ καὶ ταπεινῆς δακτυλιοειδοῦς βάσεως, τὰ ὁποῖα ἐκάλυπτον ἴσως τὰς καθημερινὰς ἀνάγκας πινάκων ἂν κρίνῃ τις ἐκ τῆς συχνότητος τῆς παρουσίας των ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἄλλους τύπους εἰς τὰς διαφόρους θέσεις. Τὸ ἐπόμενο ἀγγεῖον, ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν συχνότητος καθ' ὃν συναντᾶται εἰς τὰς διαφόρους θέσεις, εἶναι τὸ κύπελλον μετὰ προχοῆς.

Ὁ τύπος οὗτος τοῦ ἀγγείου ἔχει εὐρεθῇ κατὰ μῆκος μιᾶς ζώνης ἐκτεινομένης ἀπὸ τῆς Ἀμοργοῦ μέχρι τῶν Ἰονίων νήσων (Π-Π 261-263) καὶ εἶναι ὁ πλέον χαρακτηριστικὸς τύπος ΠΕ ἀγγείου. Ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ἔχει εὐρεθῇ εἰς πλείστας θέσεις ἢ δὲ μακρὰ προέκτασις τῆς προχοῆς μαρτυρεῖ ὅτι τὸ ἀγγεῖον πρωτοδιαμορφώθη ἐπὶ μεταλλίνων προτύπων, ἐπιτρεπόντων ὡς ἐκ τῆς συνοχῆς τοῦ μετάλλου τὴν προέκτασιν τῆς προχοῆς, καὶ εἴτα μετεφέρθη ἐπὶ τοῦ πηλοῦ, τὰ δὲ γνωστὰ μέχρι σήμερον μετάλλινα πρότυπα εἶναι ἐκ χρυσοῦ (Π-Π σ. 262 ὑποσημ. 1) καὶ ἡ πιθανωτέρα ἐρμηνεία τοῦ ἀγγείου εἶναι ὅτι ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ποτήριον, ἐνδεχομένως ζύθου ἢ καὶ ἄλλων ὑγρῶν, ἢ δὲ προχὴ διηυκόλυνε καὶ τὴν πόσιν καὶ τὴν διήθησιν ἐπιπλεουσῶν ἴσως κριθῶν.

Ἄλλα συνήθη σχήματα εἶναι αἱ πρόχοι, οἱ ἀσκοί, αἱ ὑδρίαι, τὰ δίωτα βαθέα ἀμφοροειδῆ ποτήρια (tankards) καὶ οἱ πίθοι, πάντα κοινὰ καὶ εἰς Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ εἰς Πελοπόννησον. Τοπικοὶ ΠΕ τύποι ἀγγείων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι τὸ «δέπας» εὐρεθὲν εἰς Ὀρχομενὸν ἄλλ' εὐρέως διαδεδομένον εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Θράκην, Μακεδονίαν καὶ Βουλγαρίαν (Π-Π 263), τὰ τηγανόσχημα κυκλαδικοῦ τύπου ἀγγεῖα τὰ εὐρεθέντα εἰς Μάνεσι, Λικέρι, Εὐτρησιν, Μάνικαν, Ραφήναν καὶ Ἄγιον Κοσμάν, αἱ σαλπικέστομοι ὑδρίαι τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ τὰ κύπελλα ἐπὶ ὑψηλοῦ ποδὸς ἐκ Καλαμακίου, Ἀσκηταρίου καὶ Εὐτρήσεως.

Ὡς πρὸς τὴν ταξινομήσιν τῆς κεραμικῆς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος αἱ ἔξ βασικαὶ ομάδες τοῦ Κοράκου, μετὰ τῶν ὑποδιαίρέσεων ἢ κατηγοριῶν τῆς ἐκάστης, παρουσιάζονται σχεδὸν ἀπαράλλακτοι καὶ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ὡς καὶ ἐν Πελοποννήσῳ. Ἔτεροι προσπάθειαι ταξινομήσεως τῆς κεραμικῆς τῆς Στερεᾶς κατὰ τρόπον διάφορον τῆς ταξινομήσεως τῆς κεραμικῆς τοῦ Κοράκου δὲν ἔτυχον εὐρυτέρας ἀποδοχῆς.

Ἡ ὁμὰς Α τοῦ Κοράκου, τὰ μετ' ἐστιλβωμένης ἐπιφανείας ἀγγεῖα, δὲν ἀναφέρονται πάντοτε ρητῶς ἄλλ' ἐνδέχεται ἐνίοτε νὰ συγχέωνται πρὸς τὰς ὁμάδας Δ-ΣΤ τοῦ Κοράκου εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν ἀνασκαφῶν. Ἐκ τῶν διαθέσιμων πληροφοριῶν δύναται νὰ συναχθῇ ὅτι ἀγγεῖα ἢ ὄστρακα τῆς ὁμάδος ταύτης εὐρέθησαν εἰς Λιανοκλάδι, Κίρραν, Ὀρχομενόν, Εὐτρησιν, Μάνικαν, Ἀσκηταρίο, Ἀθήνας, Βραυρῶνα, Πύργον Βραχόνας, Καλαμάκι, Ἄγιον Κο-

σμάν καὶ Μαρκόπουλον. Ἐγγάρακτος κόσμησις συναντᾶται ἐπὶ τινων ὀστράκων καὶ ἡ ἐγγάραξις εἰς Εὐτρησιν καὶ Ἀθήνας ἐνίοτε πληροῦται λευκῆς ὕλης. Ὅστρακα τῆς τελειότερον ὠπτημένης ὠχροκιτρίνου κεραμικῆς, ἥτις εἰς Ἀσίην ὠνομάσθη *faience ware* ἀναφέρονται ρητῶς ἐξ Εὐτρήσεως καὶ Κίρρας.

Ἡ ὁμάς Β τοῦ Κοράκου, ἡ στιλπνόχρωμος (*Urfirnis*) κεραμική, εἶναι πολυάριθμος εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς θέσεις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ΠΕ II φάσεως καὶ ὡς ἐν Πελοποννήσῳ οὕτω καὶ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ἀποτελεῖ τὸ πλέον εὐδιάκριτον γνῶρισμα τοῦ ΠΕ πολιτισμοῦ ἐν ἐκάστη θέσει. Τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων εἶναι τὰ αὐτὰ ὡς καὶ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ λίαν παρεμφερῇ πρὸς τὰ τῆς προηγούμενης ὁμάδος. Τὰ κύπελλα μετὰ δακτυλιοειδοῦς βάσεως καὶ ἔσω στρεφομένου ἢ πρὸς τὰ ἔξω ἀπλουμένου χείλους, τὰ μετὰ προχοῆς κύπελλα (*sauce-boats*), αἱ πρόχοι, αἱ ὑδρίαι, οἱ ἀσκοὶ εἶναι τὰ συνθηέστερα σχήματα καὶ τῆς κατηγορίας ταύτης.

Ἡ βαφή κατ' ἀρχὰς εἶναι παχείας συστάσεως καὶ ἀποχρώσεως ποικιλούσης μεταξὺ μελανῆς καὶ ἐρυθρᾶς, ἐνίοτε δὲ ἀπολεπίζεται εὐχερῶς ἀπὸ τῶν τοιχωμάτων τῶν ἀγγείων. Ἐκ τῶν δύο κατηγοριῶν τῆς ὁμάδος τὰ πλήρως κεκαλυμμένα διὰ βαφῆς ἀγγεῖα τῆς κατηγορίας Β II παρουσιάζονται ἐνωρίτερον ἐν τῇ ἐπιχώσει κατὰ τὰ δεδομένα ἐκ Κίρρας, Ὁρχομενοῦ, Εὐτρήσεως, Ραφήνης, Ἀσκηταριοῦ καὶ Ἀγίου Κοσμᾶ. Ἡ κατηγορία συνεχίζεται παραγομένη καὶ κατὰ τοὺς ΠΕ III χρόνους, ἡ βαφή ὅμως εἶναι πλέον ὑδαρῆς, ἀποτελοῦσα λεπτὸν στρώμα ἐπὶ τοῦ ἀγγείου, ἀλλ' ἔχει ἀπορροφηθῇ στερεώτερον ὑπὸ τῶν τοιχωμάτων τῶν ἀγγείων. Ἐνίοτε, κατὰ τὰ εὐρήματα ἐκ Γαλαξειδίου καὶ Εὐτρήσεως, διὰ τῆς ὀπτήσεως ἐπιδιώκονται περισσότεραι ἀποχρώσεις τῆς βαφῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀγγείου ὡς καὶ εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς Βασιλικῆς τῆς Κρήτης. Εἰς δὲ τὸ Ἀσκηταριὸν ἐπὶ τῆς ἀνοικτοχρώμου *Urfirnis* βαφῆς, ἥτις καλύπτει τὸ σύνολον τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου, τίθεται καὶ ἕτερον γάνωμα τῆς αὐτῆς συστάσεως ἀλλὰ βαθυτέρου χρώματος καλύπτον μέρος μόνον τοῦ ἀγγείου.

Τὰ μερικῶς διὰ βαφῆς κεκαλυμμένα ἀγγεῖα τῆς κατηγορίας Β I παρουσιάζονται βραδύτερον ἢ τὰ πλήρως κεκαλυμμένα τῆς προηγούμενης κατηγορίας Β II καὶ ἀνήκουν εἰς τὰς τελευταίας φάσεις τῆς ΠΕ περιόδου. Τὰ ἀνοικτὰ κύπελλα, τὰ κεκοσμημένα διὰ δύο πλατειῶν ταινιῶν *Urfirnis* βαφῆς σχηματίζουσιν σταυρὸν ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτῶν, τὰ ὅποια ἔχουν ἀνακαλυφθῇ εἰς πολλὰς θέσεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Κιλικίας, τῆς Κύπρου καὶ τῆς Πελοποννήσου (Π-Π 254), ἔχουν εὐρεθῇ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι εἰς Ὁρχομενόν, Εὐτρησιν καὶ Κίρραν.

Ἡ πλέον χαρακτηριστικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ΠΕ κεραμικῆς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου μαρτυρεῖται ὑπὸ τῆς γραπτῆς κεραμικῆς τῆς ὁμάδος Γ, κατὰ τὴν ταξινόμησιν τῆς κεραμικῆς τοῦ Κοράκου. Αἱ δύο κα-

τηγορίαι τῆς ομάδος, Γ I μετὰ μελανοχρώμου κοσμήσεως καὶ Γ II μετ' ἀνοιχτοχρώμου κοσμήσεως, ἀποτελοῦν τὰς χαρακτηριστικὰς τοπικὰς γραπτάς κατηγορίας κεραμικῆς τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀντιστοίχως, διότι ἐνῶ εἰς τὴν Πελοπόννησον τὸ σύνολον σχεδὸν τῆς ἀνακαλυφθείσης γραπτῆς ΠΕ κεραμικῆς ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν Γ I σποραδικὰ δὲ μόνον ὄστρακα τῆς κατηγορίας Γ II ἔχουν εὑρεθῇ ἐν Πελοποννήσῳ, ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ἀντιθέτως τὸ πλεῖστον τῆς γραπτῆς κεραμικῆς ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν Γ II καὶ σπάνια μόνον ὄστρακα τῆς κατηγορίας Γ I ἀπαντοῦν εἰς τὰς ΠΕ αὐτῆς θέσεις. Ἡ κατηγορία Γ II εὑρέθη ἀφθονωτάτη εἰς Ἀγίαν Μαρίναν καὶ διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς θέσεως ταύτης εἶναι συνήθως γνωστὴ, παράγεται δὲ ἀπὸ πρωίμων ΠΕ χρόνων μέχρι προκεχωρημένων ΜΕ.

Ὅστρακα τῆς κατηγορίας Γ I ἔχουν εὑρεθῇ εἰς Λιανοκλάδι, Κίρραν, Ὀρχομενόν, Εὐτρησιν, Μάνικαν, Ραφήναν, Ἀσκηταριό, Ἀθήνας, Βραυρῶνα, Καλαμάκι καὶ Ἀγιον Κοσμᾶν ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν εὑρημάτων εἰς ὅλας τὰς θέσεις εἶναι μικρός. Ἡ κατηγορία Γ II ἀντιθέτως ἔχει εὑρεθῇ ἄφθονος πλὴν τῆς Ἀγίας Μαρίνης εἰς Ὀρχομενόν, Εὐτρησιν, Κίρραν, Θήβας καὶ Ἐλευσίνα ἀλλὰ δὲν ἀναφέρεται ἐκ Ραφήνης, Ἀσκηταριοῦ καὶ Ἀγίου Κοσμᾶ, εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας ἔχει εὑρεθῇ ἐν μόνον ὄστρακον αὐτῆς.

Τὰ οἰκιακῆς χρήσεως ἀγγεῖα εἶναι πολυάριθμα εἰς τὰς περισσοτέρας θέσεις καὶ ἐπὶ πολλῶν ἀγγείων συναντᾶται ἐγγράφατος, ἐμπίεστος ἢ πλαστικὴ κόσμησις. Ψάθας ἀποτυπώματα ἐπὶ τῶν πυθμένων τῶν ἀγγείων ἔχουν ἀναφερθῇ ἐξ Ὀρχομενοῦ, Εὐτρήσεως, Ροβιῶν, Περαχώρας καὶ Ραφήνης. Σήματα τέλος κεραμέων παρατηρήθησαν εἰς ὄστρακα ἐξ Ὀρχομενοῦ, Γιάλτρων, Ἐρετρίας καὶ Ἀσκηταριοῦ.

Εἰσηγμένα ἐκ Κυκλάδων ἀγγεῖα εὑρέθησαν εἰς Μάνεσι, Σχιστήν, Λικέρι, Εὐτρησιν, Μάνικαν, Ραφήναν, Ἀσκηταριό, Ἀθήνας, Πύργον Βραῶνας, Ἀγιον Κοσμᾶν καὶ Μαρκόπουλον. Πρὸς τρωικὰ δὲ ἀγγεῖα δεικνύουν συγγένειαν εὑρήματα ἐξ Ὀρχομενοῦ, Μάνικας, Ἀθηνῶν καὶ Ἀγίου Κοσμᾶ.

Δ. ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΑ ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

I. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Μικρὰ ἀντικείμενα, διαφωτίζοντα τὰς καθημερινὰς ἀσχολίας τῶν κατοίκων καὶ ἄλλας λεπτομερείας τοῦ ἰδιωτικοῦ καί, ἐν τινι μέτρῳ, τοῦ δημοσίου βίου τῶν ΠΕ κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἔχουν εὐρεθῇ εἰς τὰς ἐπομένας 39 ἐκ τῶν 105 γνωστῶν ΠΕ θέσεων ἐκ τῆς περιοχῆς:

I. Λιανοκλάδι (1).—Εἰς τὴν θέσιν εὐρέθησαν: (1) Τρεῖς λεπίδες καὶ θραύσματα ὀψιανοῦ. (2) Τρεῖς εὐθεῖαι λεπίδες καὶ μία κεκαμμένη ἐκ πυρίτου. (3) Δύο πριόνια ἐκ πυρίτου. (4) Τέσσαρες μυλόλιθοι.† (5) Πέντε ὀστεῖναι καρφίδες, ὧν μία ἐπιμελέστερον εἰργασμένη (εἰκ. 6, 23). P-T 191 εἰκ. 139.

II. Ἀμούρι (4).—Ἐκ τῆς θέσεως ἀναφέρεται: (1) Μία διάτρητος λιθίνη ἀξίνη. P-T 11 ἀριθ. 107.

III. Ἀνάληψις (8).—Εἰς τὴν θέσιν κατὰ τὴν θεμελίωσιν οἰκοδομῆς εὐρέθησαν:

(1) Τέσσαρα πήλινα ἀγκυροειδῆ ἀντικείμενα (εἰκ. 6, 12), ἀποτεθέντα ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Θέρμου καὶ θεωρηθέντα κατὰ τὸν χρόνον τῆς εὐρέσεώς των ὡς ἀνήκοντα εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ἀλλ' ἐκ τῆς παρατιθεμένης εἰκόνης δύο τῶν ἀντικειμένων τούτων εἶναι καταφανὲς ὅτι πρόκειται περὶ ΠΕ εὐρημάτων. ΑΔ 1918, Παράρτ. (Α'), σ. 32-34. (2) «Ἀσήμαντά » τινα εὐρήματα. (3) Πήλιναι πυραμίδες ἀβεβαίου χρονολογίας, ἔσως βάρη ὑφαντικῶν ἱστῶν. ΑΔ 1918 Παράρτ. (Α'), σ. 32.

IV. Ἐλατεία (12).—Ποῖα τυχὸν ἐκ τῶν ἀναριθμητῶν ἀναφερομένων ὑπὸ τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ «ἐργαλείων, εἰδωλίων καὶ λεπίδων» ὀψιανοῦ, τῶν εὐρεθέντων εἰς τὴν δυτικῶς τῆς Ἐλατείας, ἐν τοῖς ἀγροῖς Γιαννακοπούλου-Πιπέρη, θέσιν ἀνήκουν εἰς ΠΕ χρόνους δὲν εἶναι σαφὲς ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἀνασκαφῆς. ΠΑΕ 1909, 127, 1910, 162.

V. Ἀγία Μαρίνα (14).—Τὰ μικρὰ εὐρήματα εἰς τὰ καθαρῶς ΠΕ-ΜΕ στρώματα τῆς θέσεως εἶναι σπάνια καὶ τὴν σπάνιν ταύτην ὁ ἐνεργήσας τὴν ἀνασκαφὴν ἀποδίδει εἰς τὴν ἀντικατάστασιν πολλῶν λιθίνων ἀντι-

κειμένων διὰ χαλκῶν, ἅτινα πάλιν μεταποιούμενα εἰς νέους τύπους ἐργαλείων δὲν διεσώθησαν μέχρι τῶν ἀνασκαφῶν. ΠΑΕ 1911, 212. Τὸ μόνον ἀναφερόμενον μικρὸν εὑρημα εἶναι μία λεπίς ὀψιανοῦ. ΠΑΕ 1910, 164.

VI. Σχιστή (16).—Εἰς τὴν θέσιν εὐρέθησαν: (1) Δύο πήλινα ἀγκυροειδῆ ἀντικείμενα (εἰκ. 6, 13). ΑΕ 1908, σ. 91, παρένθετος πίναξ β', ἀριθ. 6,9.

VII. Κίρρα (17).—Αἱ ἐν τῇ θέσει γενόμεναι ἀνασκαφαὶ ἀπεκάλυψαν τὰ ἐπόμενα ΠΕ μικρὰ εὑρήματα:

(1) Ἐν ἀγκυροειδὲς ἀντικείμενον ἐκ πηλοῦ (εἰκ. 6, 14). Kirrha σ. 106, πίν. LXII. (2) Στιλβωτῆρα βέλους ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. (3) Πυρῆνα ὀψιανοῦ. (4) Λεπίδας πυρίτου. (5) Διατρήτους λιθίνας ἀξίνας καὶ κεφαλὰς ροπάλων ἐξ ὅλων τῶν στρωμάτων. (6) Πολυάριθμα βάρη ὑφαντικῶν ἱστῶν καὶ σφονδύλια ἐκ πηλοῦ προερχόμενα ἐκ πάντων τῶν στρωμάτων. Kirrha σ. 105-106, πίν. LXI-LXII. (7) Ὅστέινα ἐργαλεῖα ἐξ ὅλων τῶν στρωμάτων. Kirrha 107, πίν. LXIII.

VIII. Γαλαξειδί (18).—Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Γαλαξειδίου εὐρέθησαν τὰ κάτωθι μικρὰ ἀντικείμενα:

(1) Τεμάχια δύο πηλίνων ἀγκυροειδῶν ἀντικειμένων προερχόμενα ἐκ τοῦ λόφου νοτίως τοῦ Γαλαξειδίου. BCH 1964, 566. (2) Πήλινον ἀντικείμενον ἀγνώστου χρήσεως ἐκ τῆς αὐτῆς θέσεως. BCH 1964, 566. (3) Ἐτερον πήλινον ἀντικείμενον ἐκ τῆς αὐτῆς θέσεως ἀγνώστου χρήσεως. BCH 1964, 566. (4) Πολυάριθμοι λεπίδες ὀψιανοῦ διαφόρων σχημάτων ἐκ τῶν τριῶν παρὰ τὸ Γαλαξειδί τοποθεσιῶν μετὰ προϊστορικῶν εὑρημάτων. BCH 1947-48, 54. Locriens I, 161. ΑΕ 1956, Χρον. 22-23. BCH 1964, 567. (5) Πολυάριθμα εἰργασμένα ὀστᾶ, ἐν οἷς ὁπεὺς ἐκ τῆς Ἀψηφίας. BCH 1947-48, 54. Locriens I, 161. (6) Πολυάριθμα ὄστρεα θαλασσίων κογχῶν ἐκ τοῦ λόφου νοτίως τοῦ Γαλαξειδίου. BCH 1964, 567.

IX. Ὀρχομενός (22).—Ἐκ τῆς θέσεως ἀναφέρονται πήλινα ἀγκυροειδῆ ἀντικείμενα ἐν ΑΕ 1908, σ. 91.

X. Χάλια (23).—Ἐκ τῆς θέσεως Λιθοσωρὸς ἔχουν ἀναφερθῇ τὰ ἐπόμενα μικρὰ εὑρήματα τῶν ΠΕ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα χρόνων: (1) Ὅστέινον δοχεῖον βαφῆς καλλωπισμοῦ, μετ' ἐγχαράκτου γεωμετρικῆς κοσμήσεως, ὁμοιάζον πρὸς ὅμοια εὑρεθέντα εἰς Πρωτοκυκλαδικοὺς τάφους ὑπὸ τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ. (2) Λίθινα καὶ πήλινα ἐργαλεῖα. ΑΔ 1915, Παράρτ. 55-56. BSA 1966, σ. 66, ὑποσημ. 93.

XI. Λικέρι (28).—Ἐκ τῆς θέσεως συνελέγησαν: (1) Λεπίδες ὀψιανοῦ καὶ (2) Συνδετῆρες μολύβδινοι τεθραυσμένου πίθου ἐπὶ τεμαχίου ἐξ αὐτοῦ. ΠΑΑ 1931, 275.

XII. Θῆβαι (34).—Οἰκοδομικαὶ ἐργασίαι ἐπὶ τῆς Καδμείας ἔφερον εἰς φῶς:

(1) Συλλογὴν χαλκῶν ἐργαλείων ἐντὸς χειροποιήτου πηλίνου ἀγγείου εὐρεθέντος ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Ἀ. καὶ Σ. Τζώρτζη ἐπὶ τῶν ὁδῶν Πινδάρου καὶ Ἀντιγόνης. ΑΔ 1965 (1967), Χρον. 232, πίν. 277 α-β. (2) Ψῆφον ὑαλομάζης μὲ παράστασιν λέοντος. (3) Χαλκῆν τριχολαβίδα. (4) Λίθινα καὶ ὀστεῖνα ἐργαλεῖα. Τὰ ὑπ' ἀριθ. 2-4 ἀντικείμενα προέρχονται ἐκ τοῦ οἰκοπέδου Π. Θεοδώρου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἐπαμεινώνδου ἀριθ. 61. ΑΔ 1964 (1966), Χρον. 192, πίν. 222 α-γ.

XIII. Εὔτηρις (36).—Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς θέσεως παρέσχε τὰ ἐπόμενα μικρὰ ΠΕ εὑρήματα:

(1) Λίθινον πυραμιδοειδὲς ἀντικείμενον, μήκους 0.072 μ. καὶ πλάτους 0.03 μ., ἐρμηνευθὲν ὡς τεμάχιον εἰδωλίου. Eutresis σ. 204, εἰκ. 276, 10. (2) Κωνικὸν λίθινον ἀντικείμενον μήκους 0.21 μ. καὶ διαμέτρου κατὰ τὴν βάσιν 0.06 μ. ἐρμηνευθὲν ὡς θρησκευτικὸν σύμβολον ἢ «βαίτυλος». Eutresis, σ. 202, εἰκ. 272. (3) Τρεῖς κορμοὶ καὶ μία κεφαλὴ πηλίνων εἰδωλίων ζώων. Eutresis, σ. 196, εἰκ. 269, 2,4,5. Hesperia 1960, σ. 157, πίν. 53, VIII 65. (4) Πέντε ἀγκυροειδῆ πῆλινα ἀντικείμενα, ἅτινα ἡ ἀνασκάψασα ἐρμηνεύει ὡς περίαπτα. Eutresis, σ. 196, εἰκ. 269, 1,3. (5) Πῆλινον ἀντικείμενον προοριζόμενον δι' ἀνάρτησιν ἴσως ἐκ τοῦ λαιμοῦ. Hesperia 1960, σ. 148, πίν. 52, V 6.

(6) Λίθινον ἀντικείμενον χρησιμοποιούμενον ἴσως ὡς σφραγὶς ἢ περίαπτον. Eutresis, σ. 199 πίν. XX, 2.

(7) Τρεῖς αἰχμαὶ βελῶν ἐξ ὀψιανοῦ. Eutresis, σ. 206, εἰκ. 276, 4. Hesperia 1960, 150. (8) Λίθινοι πεσσοὶ σφενδονῶν σφαιρικοῦ σχήματος ἔχοντες διάμετρον 0.03 μ. Eutresis, σ. 206, εἰκ. 276, 1-2. (9) πῆλινον σφαιρικὸν ἀντικείμενον παρομοίας ἴσως χρήσεως ὡς καὶ τὰ προηγούμενα. Hesperia 1960, 157.

(10) Χαλκοῦν μαχαίριδιον (εἰκ. 6,30). Eutresis, σ. 218, εἰκ. 286, 7. (11) Τέσσαρα χαλκᾶ γλύφανα (εἰκ. 6,29). Eutresis, σ. 215, εἰκ. 286, 1-2, εἰκ. 287, 1,3. (12) Πέλεκυς χαλκοῦς (εἰκ. 6,27). Eutresis, σ. 216, εἰκ. 287, 2,2a. (13) Τρεῖς χαλκοῖ ὀπεῖς. Eutresis, σ. 216 εἰκ. 286, 4. (14) Δύο χαλκᾶ ἀλιευτικὰ ἄγκιστρα (εἰκ. 6,31). Eutresis, σ. 218, εἰκ. 286,6. Hesperia 1960, σ. 156, πίν. 53, VIII 60.

(15) Λίθινα ἄξῆται δύο τύπων (εἰκ. 6,11), ἐνὸς βραχέος σφηνοειδοῦς

καὶ ἑτέρου ἐπιμήκους ὠοειδοῦς τὴν τομήν. Eutresis, σ. 202, εἰκ. 274, 12. (16) Ἐπιμήκεις αἰχμηροὶ λίθοι, χρησιμοποιοῦμενοι ἴσως ὡς αἰχμαὶ ἀρότρων. Eutresis, σ. 202, εἰκ. 273, 1-3. (17) Λεπίδες καὶ πυρῆνες ὀψιανοῦ. Eutresis, σ. 204, εἰκ. 277. Hesperia 1960, 142, 145, 148, 150, 151, 156, 157. (18) Πριόνια ἐξ ὀψιανοῦ καὶ ἐκ πυρίτου. Eutresis, σ. 206, εἰκ. 276, 3,7. (19) Λεπίδες πυρίτου. Hesperia 1960, 145, 148, 150, 151, 156, 157. (20) Λίθινοι τριπτῆρες. Eutresis, σ. 204, εἰκ. 275, 4,6. (21) Μυλόλιθοι στρογγύλοι (grinders). Eutresis, σ. 204, εἰκ. 275, 1,3,5. (22) Πλάθανα λίθινα (saddle-querns). Eutresis, σ. 204, εἰκ. 9. (23) Λίθινοι σπιλωτῆρες. Eutresis, σ. 204, εἰκ. 276, 11. Hesperia 1960, 151. (24) Λίθιναι ἀκόναι. Eutresis, σ. 204 εἰκ. 276, 12-13.

(25) Πήλινα σφονδύλια (εἰκ. 6,15), κομβία καὶ βάρη ὑφαντικῶν ἱστῶν (εἰκ. 6,16). Eutresis, σ. 192, 193 εἰκ. 265 σειρὰ α' ἀριθ. 1-8, εἰκ. 266, 3,6. Hesperia 1960, 142, 145, 151, 157. (26) Πηνία ἐκ πηλοῦ. Eutresis, σ. 193 εἰκ. 266, 2. Hesperia 1960, 142, 158.

(27) Ὅστέινα αἰχμηρὰ ἀντικείμενα (εἰκ. 6,22). Eutresis, σ. 211-213, εἰκ. 283, 1-3. Hesperia 1960, 145, 157, 158. (28) Ὅστέινοι ἐγχάρακτοι σωλῆνες. Hesperia 1960, 142, 156.

(29) Δύο χαλκαῖ λαβίδες καλλωπισμοῦ καὶ τεμάχιον ἴσως τρίτης λαβίδος. Eutresis, σ. 216-218, εἰκ. 286, 3,5. Hesperia 1960, 151. (30) Δύο μικραὶ χαλκαῖ σπάτουλαι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, χρησιμοποιοῦμεναι διὰ τὴν ἐπίθεσιν χρώματος ἐπὶ τοῦ προσώπου (εἰκ. 6,33). Eutresis, σ. 216, 218 εἰκ. 287, 4. (31) Μικρὸν μαρμάρινον πινάκιον ἢ ἰγδίον, διὰ τὴν τριβὴν βαφῆς τοῦ προσώπου, καὶ τεμάχιον ἑτέρου. Eutresis, σ. 201, εἰκ. 271, 1. Hesperia 1960, 158. (32) Τρεῖς μικροὶ μαρμάρινοι ὕπεροι διὰ τὴν τριβὴν χρώματος τοῦ προσώπου. Eutresis, σ. 201, εἰκ. 271, 2-3. Hesperia 1960, 157. (33) Πέντε λίθιναι ψῆφοι ὄρων. Eutresis, σ. 199, εἰκ. 270, 3, πίν. XX,6. Hesperia 1960, 142, 153. (34) Κογχύλια καὶ χαυλιόδοντες κάπρου, ὧν τινες διάτρητοι, χρησιμοποιοιθέντες ἴσως ὡς ἔνθετα κοσμήματα. Eutresis, σ. 220, εἰκ. 290, 1-3. (35) Λίθινος διάτρητος δίσκος ἀβεβαίου χρήσεως. Eutresis, σ. 198 εἰκ. 270, 2. (36) Σφηνοειδὲς διάτρητον μικρὸν ἀντικείμενον ἐκ στεατίτου, ἴσως ψῆφος. Eutresis, σ. 199, πίν. XX, 7.

(37) Πήλινος κύλινδρος, ἴσως στήριγμα ὀβελοῦ. Eutresis, σ. 183, εἰκ. 266, 4. (38) Μέγα πήλινον βάρος μετὰ λαβῆς. Eutresis, σ. 193, εἰκ. 266, 7. (39) Πήλινη μικρὰ τράπεζα καὶ τεμάχιον ἑτέρας. Eutresis, σ. 193, εἰκ. 266, 9,10. (40) Πήλινος τρίπους. Eutresis, σ. 195, εἰκ. 267-268. (41) Ἰκανὴ ποσότης κόκκων σίτου. Eutresis, σ. 31.

XIV. Κάζα - Ἑλευθεραΐ (38).—Λίθινον ἐγχάρακτον ἀγγεῖον κυκλαδικοῦ τύπου ἀποτεθειμένον ἐν τῷ Ἑθνικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν. Νέον Ἀθῆναιον 1955, σ. 288, ὑπόσημ. 19.

XV. Ροβιές (48).—Ἐκ τῆς θέσεως συνελέγησαν: (1) ἔν πῆλινον σφονδύλιον. BSA 1966, σ. 48, ὑποσημ. 47. (2) Ὀψιανὸς καὶ πυρίτης. BSA 1966, σ. 48, ὑποσημ. 48.

XVI. Μακρυκάπα (54).—Ἐκ τῆς θέσεως εἶναι γνωστά: (1) Ἀκέφαλον στεατόπυγον εἰδώλιον ἐκ τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου. BSA 1966, σ. 53, ἀριθ. 28. (2) Τρία μαρμάρινα ἀγγεῖα ἀποκείμενα ἐν τῷ Μουσείῳ Χαλκίδος καὶ προερχόμενα ἐκ τάφων. Ἐν τῶν ἀγγείων τούτων εἶναι κύπελλον μετὰ προχοῆς. AEM 1959, σ. 308, ὑποσημ. 38, εἰκ. 29. (3) Λίθινα ἀξῖναι καὶ θραύσματα ὀψιανοῦ ἐκ τῆς τοποθεσίας Χάρμπιζα. AEM 1959, σ. 308.

XVII. Μάνικα (60).—Ἐκ τῶν ΠΕ τάφων τῆς θέσεως προέρχονται τὰ ἐπόμενα μικρὰ εὐρήματα:

(1) Μαρμάρινον εἰδώλιον γυναικὸς ὕψους 0.14 μ. (2) Ἅτερον μαρμάρινον εἰδώλιον ἀτελῶς διαμεμορφωμένον (εἰκ. 6,1). Ἀμφότερα εὐρέθησαν εἰς τὸν τάφον 2 τῆς πρώτης συστάδος. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 4-5, εἰκ. 2-3.

(3) Ἑπτὰ μαρμάρινα ἀγγεῖα καὶ θραύσματα δύο ἐτέρων. Τρία ἐκ τῶν ἀγγείων τούτων προέρχονται ἐκ τῶν τάφων 1,2,9, τῆς πρώτης συστάδος, δύο ἐκ τῶν τάφων 2 καὶ 5 τῆς τετάρτης συστάδος καὶ δύο εὐρέθησαν ὑπὸ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων Κατοχῆς τὰ ἔτη 1941-1944 καὶ ἀπετέθησαν ἐν τῷ Μουσείῳ Χαλκίδος. Τὰ θραύσματα προέρχονται τὸ ἐν ἐκ τοῦ τάφου 10 τῆς πρώτης συστάδος καὶ τὸ ἕτερον ἐκ τοῦ τάφου 4 τῆς τετάρτης συστάδος. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 3,5,7,17,18. AEM 1959, σ. 304-306, εἰκ. 28.

(4) Χαλκοῦν μαχαίριον ἐκ τοῦ τάφου 5 τῆς τρίτης συστάδος. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 12, εἰκ. 13. (5) Μικρὸν ἀργυροῦν ἔλασμα εἰς δύο τεμάχια φέρον ὀπάς. Ἴσως περιέβαλλε τὴν λαβὴν τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος μαχαίριου. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 12.

(6) Τέσσαρες ἀργυραῖ λαβίδες (εἰκ. 6,32) προερχόμεναι ἐκ τῶν τάφων 4 καὶ 13 τῆς πρώτης καὶ 5 τῆς τρίτης συστάδος. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 8, εἰκ. 11. (7) Δύο χαλκαῖ περόναι ἐκ τοῦ τάφου 15 τῆς τρίτης συστάδος. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 17.

(8) Λεπίδες καὶ πυρῆνες ὀψιανοῦ. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 4, 10. AEM 1959, 303-304. (9) Σφονδύλιον διάτρητον ἐκ πυρίτου. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 17.

(10) Ὀστεῖνη καρφὶς μετὰ κεφαλῆς εἰκονιζούσης πτηνόν (εἰκ. 6,24). AEM 1959, σ. 306 εἰκ. ἐν σ. 279. Thermi 166 (Ἐρέτρια). BSA 1966, σ. 57 ὑποσημ. 66. (11) Ὀστεῖνα ἐργαλεῖα (εἰκ. 6,21). ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 17, 18, πίν. ΙΑ σειρὰ α' 1-2.

(12) Μυλόλιθοι, τριπτῆρες καὶ ἄλλα λίθινα ἐργαλεῖα. AEM 1959, 303.

(13) Σκωρία κατεργασίας χαλκοῦ εὑρεθεῖσα μετὰ τῆς χερσονήσου τοῦ ΠΕ οἰκισμού καὶ τῆς τοποθεσίας Παναγίτσα. AEM 1959, 304. Τὰ παρατεθέντα εὑρήματα ἀπόκεινται ἄλλα ἐν τῷ Ἑθνικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν καὶ ἄλλα ἐν τῷ Μουσείῳ Χαλκίδος.

XVIII. Χαλκίς (62).—Ἐκ σπηλαίου κατὰ τὸ νότιον ἄκρον τοῦ Βαθροβουνίου προέρχεται (1) ἐν Κυκλαδικὸν εἰδῶλιον μὲ διεστῶτα σκέλη. ΠΑΕ 1901, 44. BSA 1966, σ. 60 ἀριθ. 44.

XIX. Ἐρέτρια (66).—Ὅστεινος ὁπεὺς ἐκ τῆς θέσεως Μαγούλα. BSA 1966, σ. 63, ὑποσημ. 86.

XX. Δύστος (71).—Ἐκ τῆς θέσεως εἶναι γνωστὴ (1) μία λιθίνη ἀξίνη ἀποτεθειμένη ἐν τῷ National Museum τῆς Κοπεγχάγης. BLINKENBERG, Arch. Stud. 1904, σ. 20 ἐξ. AE 1945-47, σ. 9, ὑποσημ. 1.

XXI. Νέα Στύρα (73).—Ἐκ τῆς θέσεως ἔχουν ἀναφερθῆ: (1) δύο κυκλαδικοῦ τύπου μαρμάρινα εἰδῶλια μνημονευόμενα μετὰ σχεδιογραφήματος ἐν AM 1891, σ. 34. AEM 1959, σ. 309-310. (2) Λιθίνη ἀξίνη ἐν τῷ National Museum τῆς Κοπεγχάγης. BLINKENBERG, Arch. Stud. 1904, σ. 20 ἐξ. εἰκ. 16, 20. AE 1945-47, σ. 9, ὑποσημ. 1. (3) Μαρμάρινά τινα ἀγγεῖα ἐξ Εὐβοίας, ἐν τῷ Μουσείῳ Μπενάκη, ὁ ἀκριβὴς τόπος προελεύσεως τῶν ὁποίων δὲν εἶναι γνωστός, δύνανται νὰ μνημονευθοῦν ἐνταῦθα. AEM 1959, 310.

XXII. Μαρθῶν (79).—Ἐκ τοῦ παρὰ τὴν ἀρχαίαν Οἰνόην σπηλαίου τοῦ Πανὸς προέρχεται (1) μία χαλκὴ ἀξίνη πρωίμων ἴσως ΠΕ χρόνων (εἰκ. 6, 28). Ἔργον 1958, σ. 19, εἰκ. 15. BCH 1959, σ. 588, εἰκ. 11.

XXIII. Μάνδρα (82).—Ἐν εἰδῶλιον, νησιωτικοῦ τύπου, κατὰ πᾶσαν πιθανότητά, ἐκ τάφου. Memnon du Nord 1896, σ. 68. FIMMEN, 9.

XXIV. Ἐλευσίς (83).—Εἰδῶλιον κυκλαδικοῦ τύπου ἀγνώστου προελεύσεως ἐκ χονδροκόκκου μαρμάρου ἀποκείμενον ἐν τῷ Μουσείῳ Ἐλευσίνος. Ἴσως πρόκειται περὶ τοῦ εὑρήματος τῆς Μάνδρας, ἡ τύχη τοῦ οὐοῦ ἀγνοεῖται. Ἐλευσινιακά I σ. 140-141, εἰκ. 116.

XXV. Περαχώρα (84).—Ἐκ τῆς θέσεως προέρχονται: (1) Τρεῖς λεπίδες ὄψιανοῦ εὑρεθεῖσαι εἰς τὸν χῶρον τοῦ Ἱεροῦ (Perachora I, 52) καὶ θραύσματα ὄψιανοῦ ἐκ τῆς ὄχθης τῆς Βουλιαγμένης BCH 1966, 749.

XXVI. Χαλάνδρι (85).—Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Χαλανδρίου ἔχει εὑρεθῆ: (1) μικρὰ μαρμαρίνη φιάλη προερχομένη ἴσως ἐκ τάφου. Νέον Ἀθή-
ναιον 1955, 288.

XXVII. Ραφήνα (86).—Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς θέσεως ἀπεκάλυψε τὰ ἐπόμενα μικρὰ εὐρήματα:

(1) Μικρὸν τεμάχιον μαρμαρίνου εἰδωλίου κυκλαδικοῦ τύπου. ΠΑΕ 1951, 92. Νέον Ἀθήναιον 1955, σ. 287, εἰκ. Γ, 4 τῆς σ. 292. (2) Πήλινον ὁμοίωμα μικροῦ ἀνθρωπίνου ποδός. ΠΑΕ 1952, 145. (3) τεμάχιον πηλοῦ, ἐν-
δεχομένως ρύγχος ζωομόρφου γραπτοῦ εἰδωλίου. ΠΑΕ 1952, 148.

(4) Λιθίνη κωνικὴ σφραγὶς φέρουσα τρεῖς κύκλους (εἰκ. 6,7), οἱ δύο τῶν ὁποίων εἶναι μεγαλύτεροι, καὶ δύο στιγμάς. ΠΑΕ 1953, σ. 117-118, εἰκ. 15. (5) Ἀγκυροειδὲς πήλινον ἀντικείμενον. ΠΑΕ 1951, σ. 91, εἰκ. 19.

(6) Καρφίδες ἐκ χαλκοῦ (εἰκ. 6,34). ΠΑΕ 1952, σ. 148-149, εἰκ. 14 α-β, 1953, 117. (7) Δύο ἢ τρία χαλκᾶ ἀλιευτικὰ ἄγκιστρα. ΠΑΕ 1952, σ. 148-149, εἰκ. 14 γ-δ. (8) Μολύβδινοι ἥλαιοι, συνδετῆρες τεθραυσμένων πη-
λίνων ἀγγείων. ΠΑΕ 1952, 148, 149. (9) Μολύβδινον βαρίδιον. ΠΑΕ 1953, 117. (10) Τεμάχια μολύβδου ἐξ ἀγνώστου χρήσεως. ΠΑΕ 1952, 149.

(11) Πυρῆνες καὶ λεπίδες ὀψιανοῦ. ΠΑΕ 1951, 92, 1952, 149, 1953, 117. (12) Λίθινοι τριπτῆρες καὶ ὕπεροι. ΠΑΕ 1952, 149, 1953, 117. (13) Πή-
λινα σφονδύλια. ΠΑΕ 1952, 149, 1955, 116. (14) Ὅστέϊναι βελόναι καὶ αἰ-
χμαὶ καθὼς καὶ τεμάχια κεράτων δορκάδων. ΠΑΕ 1952, 149. (15) Ὑπολείμ-
ματα τροφῶν ἀποτελούμενα ἐξ ὀστρέων θαλασσίων κογχῶν καὶ ἐξ ὀστῶν
ζώων καὶ ἰχθύων. ΠΑΕ 1952, 149.

(16) Πέντε πήλινα χωνία (εἰκ. 6,19), πήλινα κοχλιάρια (εἰκ. 6,20) καὶ
τηγάνια καθὼς καὶ σκωρία χαλκοῦ ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν χαλκουργικῶν ἐγκα-
ταστάσεων καὶ τοῦ οἰκισμοῦ. ΠΑΕ 1951, 80-81, 1952, 131, 134, 135, 1953,
114-115, 117, 1955, 116. Ἔργον 1955, 33.

(17) Τεμάχιον λιθίνου ἀγγείου κυκλαδικοῦ τύπου ἐκ τῆς οἰκίας Γ. ΠΑΕ
1952, 149. (18) Τεμάχιον πυριτολίθου. ΠΑΕ 1952, 149. (19) Τεμάχιον λι-
θίνης μήτρας ΠΑΕ 1955, 116.

XXVIII. Ἀσκηταριό (87).—Ἐκ τῆς θέσεως ἀπεκαλύφθησαν
τὰ κάτωθι μικρὰ ἀντικείμενα:

(1) Τεμάχιον βιολοσχήμου μαρμαρίνου εἰδωλίου. ΠΑΕ 1954, 113.
ΑΕ 1953-54, Μέρος Γ', σ. 75.

(2) Χαλκῇ καρφὶς μήκους 0.08 μ. ΠΑΕ 1954, 112. ΑΕ 1953-54, Μέ-
ρος Γ', σ. 75. (3) Ἐλασμα χαλκοῦν. ΠΑΕ 1955, 115. ΑΕ 1953-54, Μέρος
Γ', σ. 75. (4) Χελώνη ἐκ μολύβδου εἰς σχῆμα φύλλου δάφνης. ΠΑΕ 1954,

112. ΑΕ 1953-54, Μέρος Γ', σ. 75. (5) Αὐλοειδῆς μολύβδινος σύνδεσμος. ΠΑΕ 1955, 115. ΑΕ 1953-54, Μέρος Γ', σ. 75.

(6) Ἐγχάρακτον σῆμα κεραμέως ἐπὶ τινος πίθου. ΠΑΕ 1955, 114. (7) Μήτηρ ἐκ σχιστολίθου, διατηρουμένη εἰς μῆκος 0.125 μ., διὰ τὴν ἔγχυσιν λογχῶν ἢ αἰχμῶν μετὰ στελέχους. ΠΑΕ 1954, 112. ΑΕ 1953-54, Μέρος Γ', σ. 75. (8) Θραύσματα λιθίνων ἀγγείων. ΠΑΕ 1954, 113, 1955, 115. ΑΕ 1953-54, Μέρος Γ', σ. 75. (9) Λεπίδες καὶ πυρῆνες ὀψιανοῦ. ΠΑΕ 1954, 115. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ', σ. 75. (10) Λεπίδες πυρίτου. ΑΕ 1953-54, Μέρος Γ' σ. 75. (11) Λίθινη ἀξίνη. ΠΑΕ 1954, 113. ΑΕ 1953-54, Μέρος Γ' σ. 75. (12) Μυλόλιθοι καὶ λίθινοι τριπτῆρες. ΠΑΕ 1954, 113, 1955, 115. ΑΕ 1953-54, Μέρος Γ', σ. 75. (13) Πηλίνη ἐσχάρα (εἰκ. 6,17). ΠΑΕ 1955, 114. ΑΕ 1953-54, Μέρος Γ', σ. 72, 74, εἰκ. 24.

(14) Ὑπολείμματα τροφῶν ἐξ ὀστέων ζώων, τετρημένων κελύφων κογχιῶν καὶ θαλασσίων ὀστρέων. ΠΑΕ 1955, 112. 113. ΑΕ 1953-54, Μέρος Γ' σ. 63.

XXIX. Μέγαρα (90).—Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Νισαίας εὐρέθη: (1) μικρὸς λίθινος ὕπερος. ΠΑΕ 1934, σ. 51, ὑποσημ. 1, εἰκ. 11, ἀριθ. 5.

XXX. Ἀθῆναι (91).—Ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν Ἀθηνῶν ἔχουν γνωσθῇ τὰ ἐπόμενα μικρὰ ἀντικείμενα:

(1) Εἰδῶλιον νησιωτικοῦ τύπου ἐκ τῆς νοτίας κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως. Memnon 1896, 68. FIMMEN, 8. (2) Ὑπολείμματα μολυβδίνου συνδετῆρος ἐπὶ ὀστράκου ἀγγείου. Hesperia 1937, 544. (3) Θραύσματα ὀψιανοῦ ἐκ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος. ΠΑΕ 1955, 56, 1956, 46. (4) Λίθινα ἐργαλεῖα ἐκ τεταραγμένων ἐπιχώσεων ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ τεμένους τοῦ Διονύσου. Μυκ. Ἀκ. Ἀθ., σ. 51 ὑποσημ. 94. (5) Μικρὸς λίθινος ὕπερος ἐκ τῆς βορείου κρήνης. Hesperia 1939, σ. 411, 413, εἰκ. 96a. (6) Λίθινος τριπτῆρ καὶ πῆλινον σφονδύλιον ἐκ Μαγκουφάνας ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 70-71. (7) Ὅστρεα θαλασσίων κογχῶν ἐκ βόθρων ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος. ΠΑΕ 1956, 54.

XXXI. Κερτσίνι (94).—Ἐκ τῆς θέσεως συνελέγησαν: (1) Δύο λίθιναι ἀξίναι. ΑΕ 1933, Χρον. σ. 9, εἰκ. 4, ἀριθ. 12-13. (2) Πολυάριθμα τεμάχια ὀψιανοῦ ΑΕ 1933, Χρον. σ. 9, εἰκ. 4.

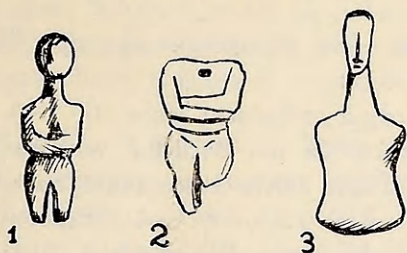
XXXII. Τράχωνες (95).—Πολυάριθμοι λεπίδες ὀψιανοῦ. ΑΕ 1956, 93-105.

XXXIII. Βραυρών (96).—Ἐκ τῆς θέσεως ἀνεφέρθη: (1) Κορμὸς μαρμαρίνου εἰδωλίου κυκλαδικοῦ τύπου. BCH 1963, σ. 712, εἰκ. 21.

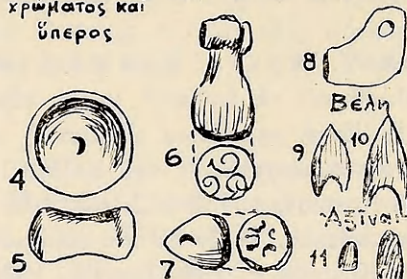
ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΑ ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

I. ΕΚ ΛΙΘΟΥ

Κυκλαδικὰ εἰδῶλια



Ἀγγείων τριβῆς Σφραγίδες Περιάντων
χρῶματος καὶ ὕπερος



II. ΕΚ ΠΗΛΟΥ

Ἀγκυροειδῆ ἀντικείμενα



Σφονδύλια



Ἑσχάρα

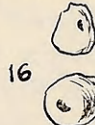


Χωνίον



Βάση ὑφαν-
τικῶν ἱστῶν(?)

12 Ἀνάληψις. 13 Σχιετή 14 Κίρρα



Κρατεὺς Κοχλιάριον



III. ΕΞ ΟΣΤΟΥ

Δοκεῖον βαφῆς
προσώπου Ὀπεύς



Καρφίς



Καρφίς



Περιάντων

Ψῆφοι ὀρκῶν



21

22

23

24

25

26

IV. ΕΚ ΜΕΤΑΛΛΟΥ

Πέλεκυς Ἀξίνη



Σπίλη



Μαχαίριον Ἀγκιστρον



Λαβίς



Σπάτουλα



Καρφίς



27

28

29

30

31

32

33

34

Εἰκὼν 6.

XXXIV. Πύργος Βραώνας (98).—Ἐκ τῆς θέσεως συνελέγησαν: (1) ἀξίνη ἐκ ποταμίου χάλικος. (2) Λεπίδες καὶ πυρῆνες ὀψιανοῦ (3) Μυλόλιθοι καὶ λίθινοι τριπτῆρες. Γέρας, 147.

XXXV. Ἅγιος Κοσμάς (100).—Ἐκ τῆς ἀνασκαρῆς τῆς θέσεως ἀπεκαλύφθησαν τὰ ἐπόμενα μικρὰ εὐρήματα:

(1) Ἑπτὰ μαρμάρινα εἰδώλια ἢ τεμάχια εἰδωλίων (εἰκ. 6, 2-3). Ἐν ἐκ τούτων προέρχεται ἐκ τοῦ οἰκισμοῦ καὶ 6 ἐκ τοῦ Βορείου νεκροταφείου. Aghios Kosmas, σ. 138-142, εἰκ. 163. (2) Δύο λίθινα ἀντικείμενα παριστῶντα ἴσως εἰδώλια. Τὸ ἐν ἐκ τοῦ οἰκισμοῦ καὶ τὸ ἕτερον ἐκ τοῦ νεκροταφείου. Aghios Kosmas, σ. 138-139, εἰκ. 163, ἀριθ. 6, εἰκ. 164, ἀριθ. 8. (3) Περίπτον ἐκ στεατίτου εἰς σχῆμα ἀνθρωπίνου ποδός (εἰκ. 6,8). Aghios Kosmas, σ. 143, εἰκ. 166, ἀριθ. 14. (4) Ἐπιμήκης λιθίνη σφραγὶς μετὰ παραστάσεως σπειρῶν (εἰκ. 6,6). Aghios Kosmas, σ. 143, εἰκ. 166, ἀριθ. 13.

(5) Δύο αἰχμαὶ βελῶν ἐξ ὀψιανοῦ (εἰκ. 6,9-10). Aghios Kosmas, σ. 144, εἰκ. 166, ἀριθ. 17-18.

(6) Πυρῆνες καὶ λεπίδες ὀψιανοῦ εἰς μεγάλην ποσότητα, ὥστε ὁ ἀνασκάψας φρονεῖ ὅτι ἡ θέσις ἦτο κέντρον τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου τοῦ εἵδους τούτου τοῦ λίθου. Aghios Kosmas, σ. 143-144, εἰκ. 167.

(7) Μικροὶ βῶλοι ἐρυθρᾶς καὶ κυανῆς χρωστικῆς ὕλης. Aghios Kosmas, σ. 143. (8) Τεμάχια ὀστέινου σωλῆνος χρησιμοπονηθέντος ὡς δοχείου βαφῆς. Aghios Kosmas, σ. 147-148. (9) Ἐπίπεδοι μετὰ χεῖλους πέριξ λίθοι, ὀρθογώνιοι ἢ κυκλωτερεῖς, χρησιμοποιούμενοι διὰ τὴν παρασκευὴν χρώματος τοῦ προσώπου (palettes). Aghios Kosmas, σ. 142, εἰκ. 165. (10) Ἐννέα ἀκέραιοι καὶ τρεῖς τεθραυσμένοι λίθινοι ὕπεροι (εἰκ. 6,5), τινὲς τῶν ὁποίων φέρουν ὑπολείμματα ἐκ τῆς τριβῆς χρώματος. Aghios Kosmas, σ. 142-143, εἰκ. 166. (11) Μαρμάρινα φιάλαι (εἰκ. 6,4). Aghios Kosmas, σ. 142, εἰκ. 165, ἀριθ. 110, 111, 114. (12) Τεμάχια τριῶν λαβίδων ἐξ ὀρειχάλκου. Aghios Kosmas, σ. 28, 29, 74, 78, 101, 137, εἰκ. 163.

(13) Μολύβδινοι συνδετῆρες τεθραυσμένων ἀγγείων καὶ ἄμορφα τεμάχια μολύβδου. Aghios Kosmas, σ. 138. (14) Λιθίνη κεφαλὴ ροπάλου. Aghios Kosmas, σ. 28, 30, εἰκ. 169, ἀριθ. 64. (15) Μία ἢ δύο λίθινοι ἀξῖναι καὶ λιθίνη σφύρα. Aghios Kosmas, σ. 32, 33, εἰκ. 169, ἀριθ. 62-64. (16) Ἐπίπεδοι μυλόλιθοι καὶ λίθινοι τριπτῆρες. Aghios Kosmas, σ. 144-145, εἰκ. 168-169.

(17) Ἐννέα πῆλινα σφονδύλια. Aghios Kosmas, σ. 146, εἰκ. 170. (18) Ἐν ὀστέινον σφονδύλιον. Aghios Kosmas, σ. 147, εἰκ. 170, ἀριθ. 6. (19) Δέκα ἐννέα κυκλωτερῇ τεμάχια πηλοῦ μετ' ὀπῆς, ἐνδεχομένως βάρη ὕφαντικῶν ἱστῶν, καὶ ἀπεστρογγυλωμένα ὄστρακα ἀγγείων δι' ἄγνωστον χρῆσιν. Aghios Kosmas, σ. 146, εἰκ. 174. (20) Ζωόμορφα πῆλινα ἀντικείμενα ἴσως

στηρίγματα ἀγγείων ἢ ὀβελῶν (εἰκ. 6,18). Aghios Kosmas, σ. 146, εἰκ. 172-173.

(21) Ὑπολείμματα τροφῶν ἐξ ὀστῶν κατοικιδίων ζώων, ἐξ ἰχθύων καὶ ἐξ ὀστρέων θαλασσίων κογχῶν. Aghios Kosmas, σ. 148. (22) Κόκκοι σταφυλῶν (γίγαρτα), εὐρεθέντες ἐντὸς πίθου ἐν τῇ οἰκίᾳ I. Ὁ πίθος ὑποθετικῶς περιεῖχεν οἶνον. Aghios Kosmas, σ. 39.

XXXVI. Πόρτο - Ράφτη (101).—Ἐκ τῆς θέσεως προέρχονται (1) Δύο πυρῆνες καὶ πολλαὶ λεπίδες ὀψιανοῦ ὡς καὶ ἀκατέργαστα τεμάχια τοῦ αὐτοῦ λίθου. Ἐπετ. Ἐτ. Βυζ. Σπ. 1953, 631-632. (2) Μαρμάρινα ἀγγεῖα ἐκ τῆς νησιῶδος Ραφτοπούλας. Νέον Ἀθήναιον 1955, 287.

XXXVII. Μαρκόπουλον (102).—Ἐκ τῶν περὶ τὴν θέσιν ΠΕ τάφων προέρχονται τὰ ἐπόμενα ἀντικείμενα:

(1) Μαρμάρινον ἐσχηματοποιημένον εἰδῶλιον ἐκ τοῦ τάφου παρὰ τὴν θέσιν Κοπρέζα. Νέον Ἀθήναιον 1955, σ. 286 εἰκ. Γ, 1. (2) Ἡμισεληνοειδὲς ὀστεῖνον περιάπτον ἐκ τάφου παρὰ τὴν θέσιν Κοβάτσι. Νέον Ἀθήναιον 1955 σ. 285 εἰκ. Γ, 2. (3) Τέσσαρα μικρὰ ὀστεῖνα περιάπτα ἢ ψῆφοι ὄρμων (εἰκ. 6,26), ἐκ τάφου παρὰ τὴν θέσιν Κοπρέζα. Νέον Ἀθήναιον 1955, σ. 286, εἰκ. Γ, 3. (4) Μαρμαρίνη φιάλη ἐκ τοποθεσίας ΒΑ. τοῦ Μαρκοπούλου. Νέον Ἀθήναιον 1955, 286. (5) Λεπίδες ὀψιανοῦ ἐκ τῆς ἐπιφανείας καὶ ἐξ ἐνὸς τάφου παρὰ τὴν θέσιν Κοπρέζα. Νέον Ἀθήναιον 1955, 286.

XXXVIII. Βουλιαγμένη (104).—Εἰς τὴν τοποθεσίαν Μικρὸ Καβούρι εὐρέθη, (1) Πρωτοκυκλαδικὸν εἰδῶλιον. ΑΑ 1962, 190-191.

XXXIX. Σοῦνιον (105).—Ἐκ τῆς θέσεως προέρχονται: (1) Δύο μαρμάρινα εἰδῶλια ἀποκείμενα ἐν τῷ Ἑθνικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν. ΑΑ 1912, 239-240, Νέον Ἀθήναιον 1955, 282, ὑποσημ. 18. Aghios Kosmas, 138-139.

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

Τὰ παρατεθέντα μικρὰ ἀντικείμενα ἐκ τῶν διαφόρων θέσεων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δύνανται νὰ ἐπισκοπηθοῦν, κατὰ τὸν παρατιθέμενον πίνακα V καὶ ὡς ἐγένετο ἤδη καὶ διὰ τὰ ἀντίστοιχα δεδομένα τῆς Νεολιθικῆς Ἐποχῆς, εἰς δύο ομάδας, ἥτοι εἰς εὐρήματα σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴν, ὡς τὰ ἐργαλεῖα τὰ δηλοῦντα τὰ ἐπαγγέλματα τῶν ΠΕ κατοίκων, τὰ εἶδη καλλωπισμοῦ καὶ τὰ κατάλοιπα τροφῶν, καὶ εἰς εὐρήματα σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὸν δημόσιον βίον, οἷον ἀντικείμενα σχετιζόμενα πρὸς τὰς θρησκευτι-

κάς δοξασίας τῶν κατοίκων, πρὸς τὰς ἐμπορικὰς ἢ ἄλλας σχέσεις μετὰ τῶν κατοίκων ἄλλων περιοχῶν καὶ πρὸς τὸν τρόπον διεξαγωγῆς τῶν πολέμων.

Ὡς πρὸς τὰ ἐργαλεῖα ἐν πρώτοις δι' ὧν ἡσχοεῖτο ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἡσχοεῖτο τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν κατοίκων τῶν εὐφώρων πεδιάδων τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τὰ σχετικὰ εὐρήματα εἶναι λίαν ἐλλιπῆ. Αἱ λίθιναι ἀξίναι, ἂν τοῦτο ἦτο τὸ κατ' ἐξοχὴν γεωργικὸν ἐργαλεῖον, δὲν εἶναι πολυάριθμοι μετὰ τῶν μικρῶν εὐρημάτων τῶν οἰκισμῶν ὡς καὶ κατὰ τὴν Νεολιθικὴν Ἐποχὴν, καὶ ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς ἐνδέχεται νὰ ἐρίνετο καὶ δι' ἄλλων ἐργαλείων. Οὕτω εἰς Εὐτρησιν (XIII, 16) αἰχμηροὶ λίθοι ἄλλου τύπου ἔχουν ἐρμηνευθῇ ὡς αἰχμαὶ ἀρότρων. Ἐπὶ πλεόν, ἂν κρίνη τις ἀπὸ χαλκῆν ἀξίνην νεολιθικοῦ τύπου εὐρεθεῖσαν εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ Μαραθῶνος (XXII, 1), πολλὰ τῶν γεωργικῶν ἐργαλείων ἐνδέχεται νὰ κατεσκευάζοντο ἐκ μετάλλου καὶ μεταποιούμενα εἶτα εἰς νέας μορφὰς δὲν διεσώθησαν μέχρι τῶν ἀνασκαφῶν. Τὸ ζήτημα πάντως τῶν γεωργικῶν ἐργαλείων τῶν ΠΕ χρόνων, ὡς καὶ τῶν νεολιθικῶν, ἐκ τῶν μέχρι σήμερον διαθεσίμων δεδομένων πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς μὴ ἔτι ἐπαρκῶς διαλευκανθέν.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἐνδυμασίας καὶ τῶν ὑφαντουργικῶν ἐνασχολήσεων τῶν ΠΕ κατοίκων ἐκ τῶν διαθεσίμων εὐρημάτων δὲν ἔχει ἐπαρκέστερον διασαφηνθῇ. Τὰ σχετικὰ εὐρήματα, οἷον τὰ πήλινα σφονδύλια, τὰ βάρη ὑφαντικῶν ἰστῶν καὶ τὰ πηνία, εἶναι σχετικῶς οὐχὶ πολυάριθμα, ὥστε ἡ αἰ ὑφαντουργικαὶ ἀσχολίαι δὲν εἶχον ἐπαρκῶς ἀναπτυχθῇ καὶ τὰ ἐνδύματα κατεσκευάζοντο ἐκ δερμάτων, ἢ τὰ ὑφαντουργικὰ ἐργαλεῖα ἦσαν ἐκ φθαρτῶν ὕλικῶν κατὰ κύριον λόγον καὶ τὰ σχετικὰ ἐργαλεῖα δὲν διεσώθησαν μέχρι τῶν ἀνασκαφῶν.

Ἐκ τῶν διαθεσίμων δεδομένων ἡ πλέον διαφωτιζομένη ἀσχολία εἶναι ἡ κατεργασία τοῦ μετάλλου. Πλὴν τῶν εἰς τὰ δεδομένα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μνημονευθεισῶν χαλκουργικῶν ἐγκαταστάσεων τῆς Ραφῆνας (XI 2-3) καὶ πιθανῶν ἀναλόγων ἐγκαταστάσεων εἰς Κίρραν (JHS 1929, 89-95), ἔχουν ἐπὶ πλεόν εὐρεθῇ μῆτραι διὰ τὴν κατεργασίαν τοῦ μετάλλου (XXVII 19, XXVIII, 7) καὶ πρὸ παντὸς μέγας ἀριθμὸς μεταλλίνων ἀντικειμένων. Ὁ χαλκός, ὁ ἄργυρος καὶ ὁ μόλυβδος εἶναι τὰ μέταλλα, ἅτινα μαρτυροῦνται ἐκ τῶν γενομένων εὐρημάτων ὅτι ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν κάλυψιν τῶν καθημερινῶν ἀναγκῶν.

Τὰ ἐκ χαλκοῦ ἢ ὀρειχάλκου γνωστὰ ἀντικείμενα ὑπερβαίνουν τὰ 26. Μετὰ τῶν τούτων καταλέγονται, συλλογῇ χαλκῶν ἐργαλείων καὶ λαβῆς ἐκ Θηβῶν (XII 1,3), 1 πέλεκυς, 4 γλύφανα, 1 μαχαίριον, 3 ὀπτεῖς, 2 ἀλιευτικὰ ἄγκιστρα, 2 λαβίδες, 2 σπάτουλαι ἐξ Εὐτρήσεως (XIII 10-14, 29-30), ἡ μνημονευθεῖσα ἀξίνη ἐκ Μαραθῶνος (XXII 1), 1 μαχαίριον καὶ 2 περόναι ἐκ Μάνας (XVII 4,7), καρφίδες καὶ 2-3 ἀλιευτικὰ ἄγκιστρα ἐκ Ραφῆνας (XXVII

ΠΙΝΑΞ V

ΣΥΝΟΨΙΣ ΚΑΙ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΝΗΘΕΣΤΕΡΩΝ ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

Τὸ σημείον + δηλοῖ ὅτι δὲν ἀναφέρεται ὁ ἀριθμὸς τῶν εὐρεθέντων ἀντικειμένων

	Ι Δ Ι Ω Τ Ι Κ Ο Σ Β Ι Ο Σ										Δ Η Μ Ο Σ Ι Ο Σ Β Ι Ο Σ																						
	Ἑπαγγέλματα					Καλλωπισμός					Τροφαί					Θορυσεία					Ἑπιχ.					Πόλεμος							
	Ἀεζίναι	Σφονδύλια	Βάκη ἱστών	᾽Οστρίνοι ὀπτεῖς	Μολύβδινοι ἥλοι	Χαλκᾶ μαχαίρια	Χαλκᾶ ἀγκιστρα	Λίθινα ἀγγεῖα	Πλάθινα	᾽Υπεροι	᾽Οστρίνοι σωλήνες	Σπάτουλαι	Ααβίδες	Καρφίδες	Ψῆφοι ὀρίμων	Κογχύλια	᾽Οστᾶ ἰχθύων	᾽Οστᾶ ζώων	Τριπτήρες	Μυλόλιθοι	Εἰδώλια κυκλαδικά	᾽Αλλα εἰδώλια	Περλιπτα	᾽Αγκυροειδῆ ἀντικείμενα	Σφραγίδες	᾽Οψιανός	Αἰχμηαὶ βελῶν	Στιβωτήρες βελῶν	Πισσοὶ σφειδονῶν	Πολεμικοὶ πελὲκεῖς	Κεραταὶ ποτῶν	Πυρίπτης	
Θέσεις																				4				4			+						4
I. ΛΙΑΝΟΚΛΑΔΙ . . .																																	
II. ΑΜΟΥΡΙ . . .																																	
III. ΑΝΑΛΗΨΙΣ . . .																																	
IV. ΕΑΛΤΕΙΑ . . .																																	
V. ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ . . .																																	
VI. ΣΧΙΣΤΗ . . .																																	
VII. ΚΙΡΡΑ . . .																																	
VIII. ΓΑΛΑΞΕΙΑΙ . . .																																	
IX. ΟΡΧΟΜΕΝΟΣ . . .																																	
X. ΧΑΛΙΑ . . .																																	
XI. ΑΙΚΕΡΙ . . .																																	
XII. ΘΗΒΑΙ . . .																																	
XIII. ΕΥΤΡΗΣΙΣ . . .																																	
XIV. ΚΑΖΑ - ΕΛΕΥΘ.																																	
XV. ΡΟΒΙΕΣ . . .																																	

[illegible]

6-7), καρφίς καὶ ἔλασμα ἐξ Ἀσκηταριοῦ (XXVIII 2-3) καὶ 3 λαβίδες ἐξ Ἀγίου Κοσμᾶ (XXXV 12).

Ἐξ ἀργύρου ἔχουν γνωσθῇ 4 λαβίδες καὶ ἔλασμα ἐκ Μάνικας (XVII 5-6). Ἀντικείμενα ἐκ μολύβδου ἔχουν εὐρεθῇ εἰς Λικέρι (XI 2), Ραφήναν (XXVII 8), Ἀσκηταριό (XXVIII 5), Ἀθήνας (XXX 2) καὶ Ἅγιον Κοσμᾶν (XXXV 13), συνδετῆρες τεθραυσμένων ἀγγείων, καὶ ἐπὶ πλέον βαρίδιον καὶ τεμάχια μολύβδου εἰς Ραφήναν (XXVII 9-10), χελώνη εἰς σχῆμα φύλλου δάφνης εἰς Ἀσκηταριό (XXVIII 4) καὶ ἄμορφα τεμάχια εἰς Ἅγιον Κοσμᾶν (XXXV 13).

Ὅτι μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἡσχολεῖτο εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς θαλάσσης καὶ ὅτι ἀντικείμενον τῶν θαλασσίων μεταφορῶν θὰ ἀπετέλει καὶ τὸ μέταλλον δύναται νὰ εἰκασθῇ ἐκ τῆς ἐπὶ τῶν ἀκτῶν ἰδρύσεως οὐ μόνον πολλῶν οἰκισμῶν τῆς περιόδου ἀλλὰ καὶ τῶν χαλκουργικῶν ἐγκαταστάσεων τόσον τῆς Ραφήνης ὅσον καὶ τῆς Κίρρας ἀν τελικῶς ἐπαληθευθοῦν αἱ ἐγκαταστάσεις τῆς δευτέρας ταύτης θέσεως. Πραγματικαὶ ὅμως ἐνδείξεις μεταξύ τῶν μικρῶν εὐρημάτων διὰ τὰς θαλασσίας ἀσχολίας τῶν ΠΕ κατοίκων τῆς Στερεᾶς ὑπάρχουν μόνον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀλιεῖαν. Οὕτω μεταξύ τῶν μικρῶν εὐρημάτων ἔχομεν ἀλιευτικὰ ἄγκιστρα ἐξ Εὐτρήσεως (XIII 14) καὶ Ραφήνης (XXVII 7), ὅστ᾽ ἔχθουν ἐκ Ραφήνης (XXVII 15) καὶ Ἀγίου Κοσμᾶ (XXXV 21) καὶ θαλάσσια ὄστρεα ἐκ Γαλαξειδίου (VIII 6), Εὐτρήσεως (XIII 34), Ραφήνης (XXVII 15), Ἀσκηταριοῦ (XXVIII 14), Ἀθηνῶν (XXX 7) καὶ Ἀγίου Κοσμᾶ (XXXV 21).

Ἐκ τῶν λοιπῶν ἀσχολιῶν εὐρέως διαδεδομένη, φαίνεται, ἦτο ἡ κατεργασία τοῦ μαρμάρου διὰ τὴν κατασκευὴν ἀγγείων, εἰδωλίων, πλαθάνων καὶ ὑπέρων, ἅτινα ἀποτελοῦν συνήθη τῶν νεκρῶν κτερίσματα, καθὼς καὶ ἡ κατεργασία τοῦ ὀψιανοῦ διὰ πλείστας βιοτικὰς ἀνάγκας.

Ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικὴ διὰ τὸν πολιτισμὸν τῶν ΠΕ χρόνων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι ἡ ὁμάς τῶν ἀντικειμένων καλλωπισμοῦ. Ὁ σχετικὸς κατάλογος περιλαμβάνει εὐρεῖς ἐπιπέδους λίθους μετὰ χεῖλους περίξ κληθέντας πλάθανα ὑπὸ τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ καὶ χρησιμοποιουμένους ἴσως διὰ τὴν μεῖξιν τῶν χρωμάτων βαφῆς τοῦ προσώπου, λίθινα ἀγγεῖα καὶ ὑπέρους διὰ τὴν τριβὴν τῶν χρωμάτων, σωλῆνας ὅσπου δι' ἀποθήκευσιν τῆς παρεσκευασμένης βαφῆς καὶ σπάτουλας διὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐπὶ τοῦ προσώπου καθὼς καὶ τεμάχια χρωστικῆς οὐσίας, ἐρυθρᾶς καὶ κυανῆς, ὑπολείμματα τῆς ὁποίας διακρίνονται ἐπὶ τῶν προμνημονευθέντων ὀργάνων καλλωπισμοῦ. Εἰς τὸν κατάλογον τῆς κατηγορίας ταύτης τῶν ἀντικειμένων ἀνήκουν ἐπίσης λαβίδες ἀποτριχώσεως καὶ καρφίδες στερεώσεως τῆς κόμης καὶ τῆς ἀμφιέσεως ἐκ χαλκοῦ ἢ ὅσπου. Αἱ θέσεις ἐξ ὧν προέρχονται τὰ σχετικὰ εὐρήματα καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν εὐρεθέντων ἀντικειμένων παρέχονται ἐπὶ τοῦ πίνακος V τῶν σελίδων 273-274.

Εἰς τὴν ὁμάδα τῶν εὐρημάτων τῶν διασφoύντων τὴν τροφήν τῶν ΠΕ κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀνήκουν ποσότης ἀπληθρακωμένου σίτου ἐκ τῆς Εὐτρήσεως (XIII 41), κόκκοι σταφυλῶν ἐκ πίθου, περιέχοντος οἶνον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εὐρεθέντος εἰς Ἅγιον Κοσμᾶν (XXXV 22), ὁστᾶ ζώων ἐξ Εὐτρήσεως, Ραφήνης, Ἀσκηταριοῦ καὶ Ἀγίου Κοσμᾶ καθὼς καὶ ὁστᾶ ἰχθύων καὶ ὁστρεα θαλασσίων κογχῶν ἐκ τῶν παρατεθεισῶν ἀνωτέρω θέσεων.

Ἐκ τῶν διασφoύντων ὅψεις τοῦ δημοσίου βίου τῶν ΠΕ κατοίκων τῆς Στερεᾶς μικρῶν εὐρημάτων ἄξια προσοχῆς εἶναι ἐν πρώτοις τὰ κυκλαδικοῦ τύπου εἰδῶλια, ἅτινα ἔχουν εὐρεθῆ εἰς 12 ἐκ τῶν 39 μετὰ μικρῶν εὐρημάτων θέσεων, ὁ δὲ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν γνωστῶν κυκλαδικοῦ τύπου εἰδωλίων τῆς Στερεᾶς ἀνέρχεται εἰς 23 περίπου εἰδῶλια. Ἑπτὰ δὲ εἰδῶλια ἄλλου τύπου ἔχουν εὐρεθῆ εἰς 5 ἄλλας θέσεις ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἐπλήρουν ἴσως τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Ἐκ τῆς Πελοποννήσου εἰδῶλια κυκλαδικοῦ τύπου εἶναι γνωστὰ μόνον τρία, δύο ἐκ Φειᾶς καὶ ἐν ἐκ Ζυγουριῶν (Π-Π 266, 275, 282). Τὸ πλῆθος τοῦτο τῶν κυκλαδικῶν εἰδωλίων ἐκ τῆς Στερεᾶς, ἡ ἀκριβὴς σημασία τῶν ὁποίων δὲν ἔχει καθορισθῆ διότι τὰ πλεῖστα προέρχονται ἐκ τάφων καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀπετέλουν ἀντικείμενα λατρείας ὡς τὰ στεατόπυγα νεολιθικὰ εἰδῶλια, καθὼς καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων κτερισμάτων τῶν σχετικῶν πρὸς τὸν καλλωπισμὸν ὡς καὶ τὰ συνήθη εἰς τοὺς ΠΕ τάφους τῆς Στερεᾶς τηγανόσχημα κυκλαδικοῦ τύπου ἀγγεῖα δεικνύουν πόσον ἐντονώτερον ὑπόκειται ἡ Στερεὰ Ἑλλάς καὶ ἰδίᾳ ἡ Ἀττικὴ εἰς τὴν ἐπιρροήν τοῦ Πρωτοκυκλαδικοῦ πολιτισμοῦ παρὰ ἡ Πελοπόννησος ἂν μὴ ἡ Ἀττικὴ κατ'οικεῖτο καὶ ὑπὸ συγγενοῦς ἐνθολογικῶς πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν Κυκλάδων στοιχείου.

Ἀντικείμενα μνημονεύμενα εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν ἀνασκαφῶν ὡς περίεπτα ἔχουν εὐρεθῆ εἰς Εὐτρησιν, Ἅγιον Κοσμᾶν καὶ Μαρκόπουλον, τὰ χαρακτηριστικὰ δὲ ΠΕ ἀγκυροειδῆ ἀντικείμενα, ἡ σημασία τῶν ὁποίων δὲν ἔχει ἐπαρκῶς ἐρμηνευθῆ (Π-Π 283-284), ἀναφέρονται ἐξ Ἀναλήψεως, Σχιστῆς, Κίρρας, Γαλαξειδίου, Ὀρχομενοῦ, Εὐτρήσεως καὶ Ραφήνας, ὅμοια δὲ ἀντικείμενα ἔχουν εὐρεθῆ εἰς Θεσσαλίαν, Μακεδονίαν, Βουλγαρίαν Ἰονίους νήσους καὶ Πελοπόννησον (Π-Π 283-284).

Ἐμπορικὰς ἴσως συναλλαγὰς διηκολύνον σφραγιῖδες, εὐρεθεῖσαι εἰς Εὐτρησιν Ραφήναν καὶ Ἅγιον Κοσμᾶν, παρεμφερῆ δὲ εὐρήματα ἔχουν γνωσθῆ ἐκ Λέρνης, Ἀσίνης καὶ Ζυγουριῶν ἐν Πελοποννήσῳ (Π-Π 284) ὡς καὶ ἐκ πολλῶν θέσεων τῆς Κρήτης, καὶ τὰ ἐπὶ τῶν ἀγγείων σήματα τῶν κεραμέων τὰ παρατηρηθέντα ἐπὶ ἀγγείων ἐξ Ὀρχομενοῦ, Γιάλτρων, Ἐρετρίας καὶ Ἀσκηταριοῦ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι, ὅμοια δὲ τῶν ὁποίων ἔχουν παρατηρηθῆ καὶ ἐπὶ ἀγγείων εὐρεθέντων εἰς Γωνιάν, Ζυγουριές, Λέρναν καὶ Μάλθην ἐν Πελοποννήσῳ (Π-Π 284). Εὐρείας ἐκτάσεως ἐμπορικαὶ συναλλαγαὶ τῆς Στερεᾶς μετὰ τῆς Μήλου μαρτυροῦνται ἐκ τῆς ἀφθονίας τοῦ ὀψιανοῦ εἰς ὅλας σχεδὸν

τάς θέσεις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἡ δὲ ἐκπληκτικὴ ἀφθονία τοῦ ὀψιανοῦ εἰς ὠρισμένας θέσεις, ὅπως τὴν Ραφήναν, τὸ Ἀσκηταριό, τὸ Πόρτο-Ράφτη, τὸν Ἅγιον Κοσμᾶν, τοὺς Τράχωνες (ΑΕ 1956, 73-105), τὴν Μάνικαν, τὸ Κερ-
τσίνι, τὴν Εὐτρησιν, τὴν Κίρραν κλπ. δικαιολογεῖ τὴν εἰκασίαν ὅτι ἀποκλει-
στικοὶ διαχειρίζονται διὰ τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα τοῦ προϊόντος τούτου τῆς
Μήλου ἦσαν οἱ κάτοικοι ὠρισμένων ἴσως οἰκισμῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

• Τὰ ὅπλα εἶναι λίαν σπάνια μεταξὺ τῶν μικρῶν εὐρημάτων. Τὰ μόνα μέ-
χρι σήμερον ἀναφερθέντα σχετικὰ εὐρήματα εἶναι τρεῖς αἰχμαὶ βελῶν ἐξ Εὐ-
τρήσεως καὶ δύο ἐξ Ἀγίου Κοσμᾶ, εἰς στιλβωτὴρ βελῶν ἐκ Κίρρας καὶ πο-
λεμικοὶ πελέκεις καὶ κεφαλὰι ροπάλων ἐκ διατρήτων λίθων εὐρεθέντες εἰς
Ἀμούρι, Κίρραν καὶ Ἅγιον Κοσμᾶν. Γενικῶς ἡ σπάνις τῶν ὅπλων ἐκ τῶν
ΠΕ ἐπιχώσεων τῆς Στερεᾶς μαρτυρεῖ εἰρηνικὴν ζωὴν τῶν κατοίκων καὶ μό-
νον ἐπάκτιοι οἰκισμοί, ὡς παρατηρήθη εἰς τὴν ἐπισκόπησιν τῶν ἀρχιτεκτο-
νικῶν δεδομένων, ἀπειλούμενοι ἴσως ἀπὸ πειρατικᾶς ἐπιδρομᾶς ἔχουν ὀχυ-
ρωθῇ.

Ἐν τῷ συνόλῳ τῶν τὰ γνωστὰ μικρὰ εὐρήματα τῆς Στερεᾶς δηλοῦν εὐ-
πόρους μᾶλλον γεωργικὰς καὶ ναυτικὰς κοινότητας, πολλὰ τῶν ὁποίων δὲν
ἀποκλείεται νὰ διέθετον σημαντικὸν πλοῦτον ἂν τὰ ἐν τῷ Μουσείῳ Μπενά-
κη ἐξ Εὐβοίας ἀγγεῖα πρέπει νὰ ἀποδοθοῦν εἰς ΠΕ, ἀντὶ τῶν Νεολιθικῶν,
χρόνους, εἰς τὰ μικρὰ εὐρήματα τῶν ὁποίων ἐμνημονεύθησαν ἀνωτέρω. Τὸ
μέταλλον πάντως φαίνεται δὲν ἦτο σπάνιον εἶδος καὶ ἡ κατεργασία τούτου
μᾶλλον ἐγένετο ἐπιτοπίως ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι.

Κατεργασία τοῦ μετάλλου καὶ ναυτικὴ δραστηριότης, εἰρηνικοὶ ὅροι ζω-
ῆς καὶ μέσσα καλλωπισμοῦ ἐπιτρέπουν τὴν εἰκασίαν ὅτι κατὰ τοὺς ΠΕ χρό-
νους ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Εὐβοία ἰδίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἡ λοιπὴ Στερεὰ Ἑλλάς ἠὺπόρει,
κατοικουμένη ὑπὸ δραστηρίου ναυτικοῦ στοιχείου, μὲ εὐρείας ἐκτάσεως ἐμ-
πορικὰς σχέσεις καθ' ὅλην τὴν Μεσόγειον. Τὸ προοδευτικὸν δὲ καὶ ταχέως
ἐξελισσόμενον τοῦτο στοιχεῖον τοῦ ΠΕ πληθυσμοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος
πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἐν πολλοῖς λίαν συγγενὲς πολιτιστικῶς, καὶ ἐνδεχομένως
ἐθνολογικῶς, πρὸς τὸν Πρωτοκυκλαδικὸν πληθυσμὸν καθ' ὅλας τὰς ἐνδεί-
ξεις ἐκ τῶν μικρῶν εὐρημάτων.

Τὴν εὐρύτητα τῶν πολιτιστικῶν σχέσεων τῶν ΠΕ κατοίκων τῆς Στερεᾶς
μαρτυροῦν ἐξ ὅλων τῶν μικρῶν εὐρημάτων περισσότερον ἢ διάδοσις τῶν
ἀγκυροειδῶν ἀντικειμένων, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς χερσαίας σχέσεις, καὶ ὡς πρὸς
τὰς ναυτικὰς αἱ καρφίδες μετὰ κεφαλῶν ὡς πτηνῶν, αἱ γνωστὰ ἐκ Μάνικας
Πελοποννήσου καὶ Μ. Ἀσίας, οἱ ὁστέϊνοι σωλῆνες βαφῆς οἱ εὐρεθέντες εἰς
εὐρεῖαν ἐκτασιν ἀπὸ τῆς Κιλικίας μέχρι τῆς Τροίας καὶ τῶν Ἰονίων νήσων
καὶ αἱ λαβίδες ἀποτριχώσεως αἱ γνωστὰ ἐκ Τροίας, Κρήτης, Πελοπον-
νήσου (Π-Π 280-281), Κυκλάδων καὶ ἄλλων θέσεων.

2. ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΕΛΛΑΔΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

Ἡ ἀρχὴ τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ σημειοῖ μίαν νέαν περίοδον εἰς τὴν Προϊστορίαν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, δηλουμένην ἐν πρώτοις διὰ τοῦ διπλασιασμοῦ περίπου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, τὸ δὲ ἥμισυ περίπου τῶν νέων κατοίκων φαίνεται ὅτι ἐγκατεστάθη εἰς μόνην τὴν Ἀττικὴν καὶ κατὰ μῆκος τοῦ Κορινθιακοῦ Κόλπου, ἢ θαλασσία ἐπικοινωνία διὰ τοῦ ὁποίου, ὡς παρετηρήθη καὶ εἰς τὴν Προϊστορίαν τῆς Πελοποννήσου, ἀπὸ τῶν ΠΕ χρόνων ἀποβαίνει βασικῆς σημασίας παράγων διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ πολιτιστικὴν ἐξέλιξιν τῆς νοτιωτέρας Ἑλλάδος (Π-Π 286, 295).

Ἡ σημαντικὴ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους, ἂν κρίνη τις ἐκ τοῦ περιεχομένου τῶν ἐπιχώσεων τῶν νέων ΠΕ οἰκισμῶν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιχώσεων τῶν νεολιθικῶν οἰκισμῶν, μάλιστα εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁ πληθυσμὸς τῆς ὁποίας τῷ ὄντι σχεδὸν τριπλασιάζεται ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν νεολιθικόν, ὁφείλεται εἰς ἐπήλυδας κυρίως καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τούτων ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἡ ἄφιξις καὶ ἐγκατάστασις τῶν νέων στοιχείων πληθυσμοῦ δὲν φαίνεται ὅτι συνοδεύεται ἀπὸ ἀναστάτῳσιν τοῦ προϋπάρχοντος νεολιθικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἀπὸ καταστροφὴν τῶν προϋπαρχόντων οἰκισμῶν, ἀλλὰ παρουσιάζεται ὡς εἰρηνικὴ μᾶλλον διείσδυσις νέων κατοίκων, μεταξὺ τῶν προϋπαρχόντων, ἐγκαθισταμένων εἴτε εἰς τοὺς προϋπάρχοντας νεολιθικοὺς οἰκισμοὺς εἴτε εἰς νέας ΠΕ ἐγκαταστάσεις, καὶ ἡ λογικὴ ἐρμηνεία τοῦ φαινομένου τούτου εἶναι, ἡ ὅτι τὰ δύο στοιχεῖα πληθυσμοῦ ἦσαν συγγενεοῦς ἐθνολογικῆς προελεύσεως ἢ ὅτι τοῦλάχιστον δὲν ὑπῆρχε σύγκρουσις συμφερόντων ἢ ἀντιλήψεων μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὅτι οἱ ἐπήλυδες ἦσαν εὐπρόσδεκτοι ἀπὸ τοὺς νεολιθικοὺς κατοίκους τῆς χώρας ὡς φορεῖς νέων οἰκονομικῶν καὶ πολιτιστικῶν ἰδεῶν προαγουσῶν τὴν εὐημερίαν παντὸς τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς.

Ποῖοι λόγοι προεκάλεσαν τυχὸν τὴν καθ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις μαρτυρουμένην εἰσροὴν νέων κατοίκων κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἢ ποῖον μέρος τυχὸν τῶν νέων οἰκισμῶν ὁφείλεται εἰς τὸ γηγενὲς νεολιθικὸν στοιχεῖον ἐκ τῶν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν δεδομένων δὲν εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος σαφές. Ὅποιαδήποτε ὅμως καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀρχικὴ αἰτία ἡ προκαλέσασα τὴν κίνησιν πρὸς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα νέου πληθυσμοῦ, παραθαλάσσιοι οἰκισμοὶ ὡς ἡ Μάνικα, ἡ Ραφήνα, τὸ Ἀσκηταριό, τὸ Πόρτο-Ράφτη, τὸ Σού-

νιον, ἡ Βουλιαγμένη ὁ Ἅγιος Κοσμάς, τὸ Κερατσίνι, τὸ Καλαμάκι παρὰ τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου, ἡ Πέρα-Χώρα, τὸ Λιβαδόστρο, τὸ Γαλαξίδι, καὶ μεσογειακοί, ὡς ὁ Τσακός, ἡ Μάνδρα, ἡ Κάζα-Ἐλευθεραί, τὸ Καλάμι, ἡ Σχιστή κλπ., ἰδρυμένοι ἐπὶ τῶν ζωτικωτέρων κόμβων συγκοινωνίας διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, μαρτυροῦν ὅτι ὁ νέος ΠΕ πληθυσμὸς ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς του εἰς τὴν νέαν του πατρίδα ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν θαλασσίων καὶ χερσαίων μεταφορῶν, διὰ τῶν ἀκτῶν ἢ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χώρας, ἢ ἐν ἄλλοις λόγοις ὅτι τὸ ἐμπόριον ἦτο βασικὴ ἀσχολία τῶν ΠΕ κατοίκων μεθ' ὅλων τῶν συνεπειῶν αὐτοῦ διὰ τὴν οἰκονομικὴν, κοινωνικὴν καὶ πολιτιστικὴν ἐξέλιξιν τῶν κατοίκων, ἐφ' ὅσον ἡ τάξις τῶν κατοίκων, ἥτις ἡσχυλεῖτο εἰς τὰς θαλασσίας μεταφοράς θὰ ἤρχετο ἀναγκαστικῶς εἰς ἐπαφὴν πρὸς ὅλας τὰς πλέον προηγμένας πολιτιστικῶς περιοχὰς τῆς Μεσογείου καὶ θὰ ἀπεκόμιζε πολιτιστικὴν ἐμπειρίαν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου θὰ ἐστηρίζετο μερικῶς ἢ ἐν τῷ συνόλῳ τῆς εἰς τὴν γεωργικὴν καὶ βιοτεχνικὴν παραγωγὴν ἄλλων τάξεων τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Εἰς ἑκτασιν ἄλλωστε οἱ ΠΕ οἰκισμοὶ τῆς Μάνικας, τοῦ Ἀσκηταριοῦ, τῆς Ραφήνας, τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Εὐτρήσεως κ.ἄ. φαίνεται ὅτι ἤγγριζον ὅρια μικρῶν πόλεων καὶ ἡ διοικήσεις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων τούτων ἐξυπακούει διαμόρφωσιν διοικητικῆς ὁργανώσεως ὥστε νὰ ἀσφαλίζεται εἰρηνικὴ συμβίωσις καὶ σύμπραξις εἰς περίπτωσιν κοινοῦ κινδύνου, μαρτυρουμένου ἐκ τῆς ὀχυρώσεως ὠρισμένων οἰκισμῶν, ἢ διὰ τὴν κατασκευὴν εἰρηνικῶν ἔργων. Ἐπὶ πλέον αἱ χαλκουργικαὶ ἐγκαταστάσεις τῆς Ραφήνας καὶ ἐνδεχομένως τῆς Μάνικας, ὅπου ἐπίσης ἔχει εὐρεθῆ σκωρία κατεργασίας τοῦ Χαλκοῦ, καὶ τῆς Κίρρας προϋποθέτουν τάξιν τεχνιτῶν μεταξὺ τῶν ΠΕ κατοίκων τῆς Στερεᾶς γνωριζόντων τὰς ιδιότητας τοῦ χαλκοῦ καὶ τὴν ἐμπειρίαν τῆς κατεργασίας τούτου καὶ ἀνάλογον εἰδίκευσιν καὶ τεχνικὴν ἐμπειρίαν δύναται νὰ εἰκάσῃ τις διὰ τεχνίτας ἱκανοὺς νὰ κατασκευάζουν μέσα θαλασσίων μεταφορῶν ἱκανὰ νὰ διασχίζουν, ἀκτοπλοοῦντα ἔστω, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Μεσογείου θαλάσσης.

Παρ' ὅλον ὅτι παραθαλάσσιοι τινες οἰκισμοί, ὡς τῆς Μάνικας, τοῦ Ἀσκηταριοῦ, τῆς Ραφήνας ἔχουν ὀχυρωθῆ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα διὰ τειχῶν, πρόνοια λαμβανομένη καὶ ὑπὸ πολλῶν ἄλλων οἰκισμῶν τῶν νήσων ἢ τῶν ἀκτῶν τοῦ Αἰγαίου, ὡς τῆς Λέρνης, τῆς Αἰγίνης, τῆς Σύρου, καὶ μαρτυροῦσα ὅτι οἱ ΠΕ οἰκισμοὶ ἦσαν ἐκτεθειμένοι εἰς τὸν κίνδυνον πειρατικῶν ἐπιδρομῶν ἀπὸ θαλάσσης, οἱ οἰκισμοὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χώρας ἦσαν κατὰ κανόνα ἀνοχύρωτοι καὶ τὰ ὅπλα εἶναι σπάνια μεταξὺ τῶν ἐπιχώσεων τῶν οἰκισμῶν ὥστε δικαιολογεῖται τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν οἰκισμῶν τῆς Στερεᾶς ἦσαν φιλικαὶ καὶ ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων τοῦ ἐσωτερικοῦ εἰρηνικὴ κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους, ἂν καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐσωτερικῆς διοική-

σεως καὶ ἀσφαλείας τῆς χώρας ἐλλείπουν μέχρι τοῦ νῦν θετικώτεροι ἐνδείξεις.

Ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν εὐπορίας τῶν ΠΕ κατοίκων τῆς Στερεᾶς καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, παρ' ὅλον ὅτι μέχρι σήμερον ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι δὲν ἔχουν εὐρεθῇ μεγάλα οἰκοδομήματα ὡς τὸ κυκλοτερές οἶκημα τῆς Τίρυνθος καὶ ἡ οἰκία τῶν Κεράμων τῆς Λέρνης, ἐν τούτοις ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος γνωρίζομεν πλείονας ΠΕ τάφους καὶ μὲ ἀφθονον περιεχόμενον εἰς κτερίσματα, ἐπὶ πλεόν τὰ ἐκ χαλκοῦ εὐρήματα εἶναι πλεόν ἀφθονα ἐκ τῆς Στερεᾶς παρὰ ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἀποδεικνύοντα μετὰ τῶν χαλκουργικῶν ἐγκαταστάσεων, αἵτινες ἐμνημονεύθησαν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ περιοχὴ κρινομένη μὲ τὰ κριτήρια τοῦ πλούτου καὶ τῆς προόδου τῆς ὑπὸ συζήτησιν περιόδου παρουσιάζεται ὡς τηροῦσα τὸ προβάδισμα τῆς ὅλης ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἀφθονία τῶν εἰδῶν καλλωπισμοῦ εἰς τοὺς τάφους δεικνύει ἐπίσης οἰκονομικὴν εὐμάρειαν καὶ εὐθυμον ἀντιμετώπισιν τῆς ζωῆς. Τὰ εἰς χρυσὸν εὐρήματα, ἅτινα ἐπίσης θεωροῦνται ἐνδείξεις εὐμαρείας, περιορίζονται εἰς τὰ ἀμφιβόλου χρονολογίας καὶ προσλεύσεως χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἀγγεῖα τοῦ Μουσείου τοῦ Μπενάκη, ἅτινα πρέπει νὰ ἀνήκουν εἰς ὑστέρους Νεολιθικοὺς ἢ ΠΕ χρόνους, ἂν τῷ ὄντι γνήσια.

Ἀπὸ ἀπόψεως ἐξωτερικῶν σχέσεων ὁ πολιτισμὸς τῶν ΠΕ χρόνων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, μάλιστα τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Εὐβοίας, παρουσιάζεται ἐν πολλοῖς ταυτόσημος ἢ διατηρῶν στενὰς σχέσεις πρὸς τὸν πολιτισμὸν τῶν Κυκλάδων καὶ ἐπὶ πλεόν συγγενὴς πρὸς τὸν πολιτισμὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀρχιτεκτονική, Ταφαί, Κεραμικὴ καὶ Μικρὰ εὐρήματα τῶν ΠΕ χρόνων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς Μ. Ἀσίας μαρτυροῦν τὰς αὐτὰς πολιτιστικὰς ἀντιλήψεις. Οὕτως ὀρθογώνια κατὰ πλεονασμὸν διαγράμματα τῶν οἰκιῶν, ἐστὶ καὶ βόθροι, ἀρχιτεκτονικὰ ἀξιώματα ὡς ἡ λοξὴ ὡς ἄκανθα ἰχθύος τοποθέτησις τῶν λίθων κατὰ τὴν οἰκοδομὴν τῶν θεμελίων τῶν οἰκιῶν, ὡμαὶ πλίνθοι διὰ τὴν ἀνωδομὴν τῶν τοίχων, τρόπος κατασκευῆς τῶν δαπέδων καὶ ὀροφῶν, καθ' ὅσον αἱ δεύτεραι εἶναι γνωσταί, καὶ κοῖλοι λίθοι διὰ τὴν περιστροφὴν τῶν θυρῶν εἶναι κοινὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς Στερεᾶς, τῆς Πελοποννήσου, τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ὡς πρὸς τὰ ταφικὰ ἔθιμα συνηθέστεροι εἶναι οἱ μικροὶ λακκοειδεῖς ἀπλοῖ καὶ οἱ ἔχοντες τὰς πλευρὰς ἐπενδεδυμένους διὰ τοιχαρίων ἢ ὀρθίων πλακῶν τάφοι. Πλεόν περίτεχνοι εἶναι οἱ λαξεύμενοι ἐντὸς τοῦ μαλακοῦ ἐδάφους, καὶ προσίτοι ἐκ καθέτου φρεατοειδοῦς δρόμου, καὶ οἱ ἔχοντες τοιχώματα ἐκ τοιχαρίων ἢ πλακῶν καὶ συμπληρούμενοι δι' ὑποτυπώδους μικροῦ, πρὸ μιᾶς τῶν στενῶν τοῦ τάφου πλευρῶν, προθύρου, ἂν καὶ ὁ νεκρὸς εἰσῆγέτο προφανῶς ἐκ τῆς ὀροφῆς. Ἀσχέτως ὅμως τοῦ τρόπου κατασκευῆς τοῦ τάφου οἱ νεκροὶ συνήθως τοποθετοῦνται εἰς συνεσταλμένην στάσιν ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς καὶ συνοδεύονται ἀπὸ κτερίσματα ἐξ ἀγγείων, εἰδῶν καλλωπισμοῦ καὶ

ἐνίοτε ἐκ λιθίνων κυκλαδικοῦ τύπου εἰδωλίων. Παρεμφερῆ δὲ ὡς πρὸς τὴν τοποθέτησιν τοῦ νεκροῦ τοῦλάχιστον εἶναι τὰ ἔθιμα ὅλης τῆς ἀνωτέρω περιγραφείσης περιοχῆς, τῆς κυρίως Ἑλλάδος, τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἡ ΠΕ κεραμικὴ τῆς Στερεᾶς εἶναι τὸ πλέον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς περιοχῆς κατὰ τὴν ὑπ' ἐξέτασιν περίοδον. Τὰ βασικὰ σχήματα τῶν ἀγγείων εἶναι ὀλίγα, οἷον φιαλόσχημα κύπελλα, ἀσκοί, κύπελλα μετὰ προχοῆς, πρόχοι, ὑδρίαι, πυξίδες, ἀμφορόσχημα ποτήρια (tankards) καὶ πινάκια μετὰ ταινιῶν βαφῆς ἐπὶ τοῦ πυθμένος εἰς σχῆμα σταυροῦ. Τολμηρὰ διὰ τὴν συνοχὴν τοῦ πηλοῦ σχήματα ἀγγείων, ὡς τὰ μετὰ προχοῆς κύπελλα, αἱ ὑψηλαὶ ταινιόσχημοι λαβαὶ τῶν ἀμφοροσχημῶν ποτηρίων, τὰ κυματιστὰ χεῖλη τῶν ἀγγείων, ἡ λείανσις ἀρχικῶς τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀγγείων, ὥστε ταῦτα νὰ παρέχουν μεταλλικὴν λάμψιν, καὶ ἡ ἐπικάλυψις αὐτῆς βραδύτερον δι' Urfinnis στυλπνῆς βαφῆς παρεχούσης τὴν αὐτὴν μεταλλικὴν λάμψιν ὡς καὶ ἡ λείανσις, δι' ἐμπορικὸς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα σκοποῦς, εἶναι τεκμήρια τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ μετάλλου εἰς ὅλας τὰς ἀνάγκας τῆς καθημερινῆς ζωῆς· καὶ ἡ χρῆσις τοῦ μετάλλου εἰσῆχθη εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα καθ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις ἐκ τῆς Ἀνατολῆς μέσῳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῶν Κυκλάδων.

• Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν μικρῶν εὐρημάτων τῆς Στερεᾶς κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους προέρχεται ἐκ τάφων καὶ εἶναι παρεμφερές, ἂν μὴ ἐπέισακτον, πρὸς τὸ ἀντίστοιχον ὕλικόν τῶν Κυκλάδων, μαρτυροῦν πολιτιστικὴν συγγένειαν τῶν κατοίκων τῶν δύο περιοχῶν.

Ἐὰν δύναται νὰ ἀναζητηθῇ γηγενὲς πολιτιστικὸν στοιχεῖον τῆς Στερεᾶς τοῦτο πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὰς πλέον μεσογειακὰς θέσεις, ὅπως ὁ Ὀρχομενὸς καὶ ἡ Ἀγία Μαρίνα, ὅπου ἐπικρατοῦν τὰ καμπυλόγραμμα διαγράμματα τῶν οἰκοδομῶν καὶ ὁ χαρακτηριστικὸς ρυθμὸς τῶν ἀγγείων τῆς Ἀγίας Μαρίνης εἰς τὴν κόσμησιν τῶν ἀγγείων, δι' ἀμφοτέρω τῶν ὁποίων δὲν φαίνεται ὅτι δύναται νὰ ἀναζητηθῇ Μικρασιατικὴ προέλευσις.

Διὰ τὸ ζήτημα τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν τῶν ΠΕ κατοίκων τῆς Στερεᾶς τὸ μόνον ἀσφαλὲς δεδομένον τῶν ἀνασκαφῶν εἶναι ἡ παρατήρησις ὅτι τὰ τόσον συνήθη κατὰ τοὺς Νεολιθικοὺς χρόνους στεατόπυγα εἰδῶλια ἔπαυσαν πλέον νὰ κατασκευάζωνται κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους, διότι ἐλλείπουν ἐντελῶς ἐκ τῶν ΠΕ ἐπιχώσεων τῆς περιοχῆς, καὶ τοῦτο δηλοῖ ὅτι οἱ ΠΕ κάτοικοι, ἂν πράγματι τὰ στεατόπυγα εἰδῶλια εἶναι θρησκευτικὰ σύμβολα, εἶχον βασικῶς διαφόρους θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις ἢ οἱ Νεολιθικοὶ κάτοικοι τῆς χώρας. Τὰ ἐκ τῶν τάφων κυκλαδικοῦ τύπου εἰδῶλια καὶ στεροῦνται στεατοπυγίας καὶ διάφορον πρέπει νὰ εἶχον διὰ τοὺς ΠΕ κατοίκους σημασίαν, συνδεόμενα ἀποκλειστικῶς πρὸς τοὺς νεκροὺς κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ νεολιθικὰ στεατόπυγα εἰδῶλια, ἅτινα οὐδέποτε εὐρέθησαν εἰς τάφους.

Ἡ βασική μεταβολή εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις τῶν ΠΕ κατοίκων ἢ μαρτυρουμένη ἐκ τῆς ἐλλείψεως στεατοπύγων εἰδωλίων ἐκ τῶν ΠΕ ἐπιχώσεων μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῶν ἀνασκαφικῶν δεδομένων τῆς Πελοποννήσου, ὥστε κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους ἡ αἰ θρησκευτικαὶ ἀντιλήψεις μετερρυθμίσθησαν ἐπὶ νέων βάσεων καὶ ἡ λατρεία ἔλαβε πλέον ἀφηρημένην μορφήν, ὡς ὑποδηλοῖ ἡ λατρεία εἰς τὸ ἀμφιβόλου σημασίας «Χάσμα» τῆς Εὐτρήσεως καὶ ἄλλα θρησκευτικῆς σημασίας ἀρχιτεκτονικὰ δεδομένα ἐκ τῆς αὐτῆς θέσεως, ἢ εἰσῆχθησαν ἐντελῶς νέαι θρησκευτικαὶ ἀντιλήψεις.

Ἀνθρωπολογικὰ δεδομένα ἐκ ΠΕ τάφων δυνάμενα νὰ ἀποτελέσουν βάσιν δι' ἐθνολογικὰ συμπεράσματα δὲν ἔχουν ἔτι ἀνακαλυφθῇ ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ γλωσσολογικὰ καὶ μυθολογικὰ στοιχεῖα δυνάμενα ἀναμφισβητήτως νὰ συνδεθοῦν πρὸς τοὺς ΠΕ χρόνους ἐλλείπουν ἐπίσης. Ὡς πρῶται ἐνδείξεις προσπαθείας ἐκφράσεως ἰδεῶν διὰ συμβόλων δύνανται νὰ θεωρηθοῦν τὰ σήματα κεραμέων ἐπὶ ἀγγείων ἐξ Ὀρχομενοῦ Γιάλτρων, Ἐρετρίας καὶ Ἀσκηταριοῦ καὶ ἀμελοῦς σχετικῶς κατασκευῆς σφραγῖδες ἐξ Εὐτρήσεως, Ραφήνης καὶ Ἀγίου Κοσμᾶ.

Ἡ διάρκεια τῆς περιόδου, κατὰ τὸ πάχος τῶν ἐπιχώσεων, εἰς Εὐτρησιν, Λιανοκλάδι, Κίρραν καὶ Ὀρχομενὸν ἦτο μᾶλλον μακρά, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἄλλας προϊστορικὰς περιόδους, τὸ δὲ τέλος αὐτῆς εἰς Κίρραν, Εὐτρησιν, Ἀμάρυνθον καὶ Ἀγίον Κοσμᾶν χαρακτηρίζεται ἀπὸ συνολικὴν τῶν οἰκισμῶν διὰ πυρᾶς καταστροφὴν, ἐνῶ εἰς ἄλλας θέσεις, ὡς τὴν Ἀγίαν Μαρίναν, τὸν Ὀρχομενὸν κλπ., ἡ μετὰβάσις εἰς τοὺς ΜΕ χρόνους παρουσιάζεται βαθμιαία καὶ στρωματογραφικῶς δυσδιάκριτος. Ἄλλαι πάλιν θέσεις ἐγκαταλείπονται κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους χωρὶς ἔχνη καταστροφῆς.

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ III

A. ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

I. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ἐκ τῶν γνωστῶν 90 ΜΕ θέσεων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀρχιτεκτονικὰ δεδομένα παρέσχον αἱ ἐπόμεναι 18 θέσεις:

I. ΛΙΑΝΟΚΛΑΔΙ (1).—Ἐν τῇ θέσει ἀπεκαλύφθη: (1) Μία ἐπιμήκης οἰκία ἀποτελουμένη ἐκ δύο διαμερισμάτων ἐνουμένων κατ' ἀμβλεῖαν γωνίαν ἀνοιγομένην πρὸς ΝΑ. (εἰκ. 7,5). Τὸ ἀνατολικώτερον τῶν δύο διαμερισμάτων ἀποτελεῖται ἐξ ἀνατολικοῦ ἐπιμήκους, ἀπὸ Α πρὸς Δ., δωματίου, εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ἐστία ἐκ πεπατημένου πηλοῦ, καὶ ἐκ μικροτέρου δυτικοῦ δωματίου, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιεῖτο ἴσως ὡς ἀποθήκη, διότι ἐν αὐτῷ εὐρέθησαν ἐξ πίθοι. Ἡ θέσις τῆς εἰσόδου τῆς οἰκίας δὲν ἦτο σαφής. Τὸ δυτικώτερον τῶν διαμερισμάτων ἀπετελεῖτο ἐξ ἐτέρων δύο δωματίων μικροτέρων διαστάσεων ἀλλ' ἢ εἴσοδος καὶ τοῦ διαμερίσματος τούτου δὲν ἦτο σαφὲς ποῦ ἔκειτο.

Οἱ τοῖχοι τοῦ ἀνατολικοῦ διαμερίσματος εἶχον κατασκευασθῇ ἐκ μικρῶν ποταμίων λίθων καὶ πηλοῦ εἶχον δὲ πάχος 0.50 μ. καὶ ὕψος 0.70 μ. ἂν καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου σφίζεται εἰς μόνον δόμος. Ἡ εἴσοδος τοῦ διαμερίσματος ἔκειτο ἴσως ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ταύτης. Οἱ τοῖχοι τοῦ δυτικοῦ διαμερίσματος εἶχον κτισθῇ διὰ μεγαλυτέρων λίθων, τρεῖς σειραὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἀπετέλουν τὸ πάχος τοῦ τοίχου, σωζομένου εἰς ὕψος ἐνὸς μόνου δόμου. Ἡ οἰκία κατεστράφη ὑπὸ πυρός. LAAA 1909, 151-152. P-T, σ. 187-191, εἰκ. 137.

II. Θέρμον (9).—Αἱ γενόμεναι ἀνασκαφαὶ εἰς τὴν θέσιν ἀπεκάλυψαν τὰ κατωτέρω περιγραφόμενα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, ἅτινα ὁ ἀνασκάψας ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ ἐθεώρησε τοῦ 8ου ἢ 7ου αἰῶνος π.Χ. (AE 1900, 179-181. Τὰ ἔλλειψοειδῆ οἰκοδομήματα τοῦ Θέρμου, Ἀθῆναι 1909). Ὁ ΡΩΜΑΙΟΣ ἀρχικῶς ἀνέφερεν αὐτὰ ὡς παλαιομυκηναϊκὰ (ΑΔ 1915, 240, κλπ.) καὶ εἶτα ὡς ὑστερομυκηναϊκὰ. Οἱ MATZ (Handbuch II, 261) καὶ SCHACHERMEYR (RE XXII, 2, 1457) θεωροῦν τὰ λείψανα ΜΕ. Εἰς τὴν πραγματικότητα πολὺ τῶν οἰκοδομημάτων τούτων εἶναι πιθανὸν νὰ ἐχρησιμοποιήθησαν κατόπιν ἐπισκευῶν καὶ εἰς ἸΕ χρόνους. Τὰ ἐν λόγῳ δεδομένα εἶναι τὰ ἐπόμενα:

(1) Λείψανα δύο καλυβῶν ἐκ φθαρτῶν ὑλικῶν. Ἡ μία τούτων ἔκειτο

ΒΔ. τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ κάτωθεν τοῦ κατωτέρω περιγραφομένου «μεγάρου Α», μέρη δὲ τοῦ ἐν τῷ στερεῷ ἐδάφει ἐσκαμμένου δαπέδου αὐτῆς ἐξελήφθησαν ὑπὸ τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ ὡς τάφοι (ΑΔ 1915, 235-237). Ἡ ἐτέρα καλύβη συνηντήθη εἰς βαθὺ στρῶμα ΝΑ. τοῦ ναοῦ καὶ δυτικῶς τῆς κατωτέρω περιγραφομένης οἰκίας β (ΑΔ 1915, 255). Τὰ λείψανα τῶν δύο τούτων καλυβῶν εἶναι τὰ ἀρχαιότερα ἀρχιτεκτονικὰ δεδομένα ἐκ τῆς θέσεως. ΑΔ 1915, 255.

(2) Εὐθύγραμμος τοῖχος καὶ κυκλικὸς ἱπνὸς εὐρεθέντες ὑπὸ τὸν δυτικὸν τοῖχον τῆς οἰκίας β. Τὰ λείψανα ταῦτα εἶναι μεταγενέστερα τῶν ἐκ φθαρτῶν ὑλικῶν καλυβῶν ἀλλ' ἀρχαιότερα τῆς οἰκίας β καὶ τῶν συγχρόνων πρὸς αὐτὴν ἄλλων ΜΕ λειψάνων τῆς θέσεως. ΑΔ 1915, 255.

(3) Μέγαρον Α (εἰκ. 7,2). Ἀψιδοειδὲς οἰκοδόμημα κείμενον ἐν μέρει ὑπὸ τὴν ΒΔ. γωνίαν τοῦ ναοῦ. Τὸ μῆκος τοῦ οἰκοδομήματος ἀπὸ Β. πρὸς Ν. εἶναι 22 μ. καὶ τὸ πλάτος 6 μ. Ἡ ἀψὶς ἔκειτο κατὰ τὴν βόρειον στενὴν πλευράν. Δύο ἐγκάρσιοι ἐσωτερικοὶ τοῖχοι διήρουν τὸ οἰκοδόμημα εἰς τρία δωμάτια ἔχοντα ἀντιστοίχως ἀπὸ Ν. πρὸς Β. μήκη 2.50 μ., 17 μ. καὶ 5 μ.

Οἱ τοῖχοι εἶχον κατασκευασθῇ ἐκ πλακοειδῶν λίθων μετὰ πηλοῦ τὸ δὲ πάχος τῶν μὲν ἐξωτερικῶν ἦτο 0.55 μ. τῶν δὲ ἐσωτερικῶν 0.40 μ. Ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος τοῦ οἰκοδομήματος ἐσώζετο εἰς ὕψος 0.60-0.90 μ., ὁ δυτικὸς διετηρεῖτο εἰς ὕψος 0.20-0.40 μ. Τεμάχια πηλοῦ μετ' ἀποτυπωμάτων ξύλων ἐμαρτύρουν ξυλόπλεκτον ὀροφὴν καὶ ἐνδεχομένως, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀνασκάψαντος, θολοειδοῦς διαμορφώσεως. Ἐντὸς τοῦ μεγάρου εὐρέθησαν συντετριμμένα μαγειρικὰ σκεύη ἐκ πηλοῦ. ΑΕ 1900, 179-181. ΑΔ 1915, σ. 232-237, εἰκ. 2 τῆς σ. 231.

(4) Οἰκία α¹. Αὕτη εἶναι ὀρθογώνιος οἰκοδομὴ κειμένη βορείως τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἀνατολικῶς τοῦ μεγάρου Α. Ἡ οἰκία ἀποτελεῖται ἐξ ἐνὸς δωματίου, διαστάσεων 7.60 μ. × 4.70 μ., περὶ τὸ μέσον τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ ὁποίου σώζεται ἡ ἀρχὴ ἐσωτερικοῦ τοιχαρίου πλάτους 0.25 μ. Τὸ δάπεδον τῆς οἰκίας εἶχε στρωθῇ δι' ἀραιῶν πλακῶν κατὰ τὸ μέσον δὲ τοῦ δωματίου ὑπῆρχεν ἐστία ἐστρωμένη διὰ πλακῶν καὶ καλυπτομένη ὑπὸ μελανῆς τέφρας καὶ συντετριμμένων χονδροειδῶν χυτροπόδων. Ἐγγὺς τοῦ βορείου τοίχου τοῦ δωματίου ὑπῆρχε δευτέρα ἐστία. Ἀνατολικῶς δὲ τῆς σωζομένης ἀρχῆς τοῦ τοιχαρίου κατὰ τὴν νοτίαν πλευράν τοῦ δωματίου παρετήρηθη καὶ τρίτη ἐστία. Ἡ θύρα τῆς οἰκίας πλάτους 1 μ. ἔκειτο κατὰ τὴν νοτίαν πλευράν μετὰξὺ τοῦ τοιχαρίου καὶ τῆς ΝΔ. γωνίας.

Οἱ τοῖχοι εἶχον πάχος 0.50 μ. καὶ ὕψος ὁ βόρειος καὶ ἀνατολικὸς 1 μ. Κατὰ τὰς γωνίας οἱ τοῖχοι ὑψοῦνται, κατακόρυφοι κατὰ τὸ λοιπὸν μῆκος ἐκάστης πλευρᾶς συγχλίνουν πρὸς τὰ ἔσω. ΑΔ 1915, σ. 240-241, εἰκ. 2 τῆς σ. 231.

(5) Οἰκία α³. Ὁρθογώνιος οἰκία διαστάσεων 9.30 μ. × 5.30 μ. κειμένη μεταξύ τῆς οἰκίας α¹ καὶ τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Οἱ τοῖχοι ἔχουν πᾶχος 0.50 μ. πλὴν τοῦ νοτίου, τὸ πᾶχος τοῦ ὁποίου ἀνέρεχεται μόλις εἰς 0.25 μ. Ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ εὐρέθησαν τεμάχια πηλοῦ μετ' ἀποτυπωμάτων καλᾶμων τῆς στέγης, ὅστρακα ἀγγείων καὶ διάτρητοι εἰργασμένοι χαυλιόδοντες κάπρου, προοριζόμενοι ἴσως δι' ἐπικάλυψιν δερματίωνων κρανῶν. ΑΔ 1915, 241.

(6) Οἰκία α⁴. Καμπυλόγραμμος οἰκία, τὸ διάγραμμα τῆς ὁποίας ὁμοιάζει πῶς πρὸς τὸ σχῆμα τοῦ γράμματος Γ. Ἡ οἰκία αὕτη κεῖται ἀνατολικῶς τῶν οἰκιῶν α¹ καὶ α³ καὶ ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἐλλειψοειδῶν δωματίων. Τὸ βορειότερον ἐκ τῶν δύο τούτων δωματίων ἔχει μῆκος ἀπὸ Α. πρὸς Δ. 10.80 μ. τὸ δὲ κατ' ὀρθὴν γωνίαν νοτίως τούτου ἐκτεινόμενον ἕτερον δωμάτιον ἀνεσκάφη μερικῶς καὶ ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθησαν δύο ἐστίαι καὶ πολλὰ θραύσματα ἀγγείων. ΑΔ 1915, σ. 241-242, 1916, σ. 179-180, εἰκ. 2.

(7) Οἶκημα α⁵-α⁶. Καμπυλόγραμμον οἰκοδόμημα, διαγράμματος παρεμφεροῦς πρὸς τὸ τῆς οἰκίας α⁴. Τὸ οἶκημα τοῦτο ἔκειτο ἀνατολικῶς ἀλλ' ἐγγὺς τῆς οἰκίας α⁴, καὶ ἀνεσκάφη μερικῶς. ΑΔ 1916, σ. 182, εἰκ. 2, τῆς σ. 180.

(8) Οἰκία β (εἰκ. 7,1). Ἐλλειψοειδῆς οἰκοδομὴ ἐξωτερικοῦ μήκους ἀπὸ Β. πρὸς Ν. 14.80 μ. καὶ πλάτους 5.20 μ. Ἡ οἰκία β κεῖται ΝΑ. τοῦ ναοῦ καὶ διαιρεῖται δι' ἐγκαρσίων τοίχων εἰς τρία δωμάτια, αἱ λεπτομέρειαι τῆς δυτικῆς ὁμῶς πλευρᾶς αὐτῆς δὲν διεσαφήθησαν ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν. Ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος τῆς οἰκίας ἐσώζετο εἰς ὕψος 0.60 μ. - 0.90 μ. Τὸ δάπεδον ἔφερεν ἀραιοτάτας πλάκας, λείψανα ἐστιῶν, τεμάχια πηλοῦ μετ' ἀποτυπωμάτων καλᾶμων ἢ λεπτῶν κλάδων καὶ πλῆθος θραυσμάτων πιθοειδῶν κυρίως ἀγγείων. ΑΔ 1915, σ. 252-255, εἰκ. 14.

(9) Καμπυλόγραμμον οἰκοδόμημα κείμενον δυτικῶς καὶ ἐν μέρει ὑπὸ τὸν ναόν. Τοῦ οἰκοδομήματος τούτου προέχει δυτικῶς τοῦ ναοῦ ἐπίμηκες ἀψιδοειδὲς τμήμα καὶ ἡ βόρειος πλευρὰ τούτου ἔχει ἐσωτερικῶς ἐνισχυθῇ ἢ ἐπισκευασθῇ διὰ δευτέρου τοίχου. Ἐντὸς τοῦ οἰκήματος εὐρέθησαν 6 πίθοι, οἱ δύο τῶν ὁποίων διακόπτουν τὸ περίγραμμα τῆς οἰκοδομῆς κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς ἀψίδος. ΑΔ 1915, σ. 242, εἰκ. 2 τῆς σ. 231.

(10) Λείψανα καμπυλογράμμων οἰκοδομημάτων εὐρεθέντα δυτικῶς τοῦ μεγάλου ναοῦ καὶ βορείως τοῦ Μουσείου. Ταῦτα δὲν παρεῖχον πλήρη διαγράμματα οἰκημάτων. Ἐντὸς ὁμῶς ἐνὸς τούτων καὶ κατὰ τὸ μέσον τῆς ἀψίδος εὐρέθη κυκλικὴ ἐστία ἐκ λίθων καὶ πλακῶν μετὰ στρώματος τέφρας περιεχούσης συντετριμμένα καὶ κεκαυμένα ὅστ᾽, προσερχόμενα κατὰ τὸν ἀνασκάψαντα ἐκ θυσιῶν οἰκιακῆς λατρείας. Τὸ οἶκημα ἀνήκει ἴσως εἰς τοὺς τελευταίους 2-3 αἰῶνας τῆς β' χιλιετηρίδος π.Χ. ΠΑΕ 1931, 64, 1932, 55-56.

III. Κρυονέρι (11).—Τοῖχοι οἰκιῶν, τῆς ME περιόδου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, μνημονεύονται ἐκ τῆς θέσεως. BSA 1931-32, 239. RE XXII 2, 1457.

IV. Ἀγία Μαρίνα (18).—Τεμάχια λιθοκτίστων τοίχων οἰκιῶν συνηντήθησαν ἐν τῷ ME στρώματι τῆς θέσεως ἀλλὰ πλήρη διαγράμματα οἰκιῶν ἢ δωματίων δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναγνωρισθοῦν ἐντὸς τῶν ἀνοιχθέντων λάκκων. ΠΑΕ 1910, 146. 1911, 210. REG 1912, 278.

V. Κρίσα (24).—Μεταξὺ τῶν ἀποκαλυφθέντων ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων ἐν τῇ θέσει τὰ διαγράμματα τῶν κάτωθι πέντε οἰκοδομημάτων ἦτο δυνατόν νὰ ἀναγνωρισθοῦν:

(1) Καμπυλόγραμμοι τμήμα θεμελιώσεως ἐκ λίθων τοποθετημένων ἐπὶ τοῦ βράχου. BCH 1937, σ. 301, εἰκ. 2, πίν. XXIV τάφος VI, τοῖχος α.

(2) Οἶκημα Α. Ἐπίμηκες μετ' εὐθυγράμμων τοίχων οἰκοδόμημα μήκους 20 μ. ἀπὸ ΒΑ. πρὸς ΝΔ. καὶ πλάτους πλέον τῶν 10 μ. (BCH 1937, σ. 302, εἰκ. 3). Ὁ μακρὸς τοῖχος τῆς ΝΑ. πλευρᾶς ἐλλείπει ἀλλ' ἕτερος τοῖχος κατὰ τὸν μακρὸν ἄξονα τοῦ οἰκοδομήματος διήρει τοῦτο εἰς δύο διαμερίσματα, ὧν τὸ καλὺτερον σφῶζόμενον καταλαμβάνει τὴν ΒΔ. πλευρὰν τῆς οἰκοδομῆς καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν δωματίων α, β, γ, τεταγμένων εἰς εὐθείαν γραμμὴν. Ἐντὸς τοῦ δωματίου γ, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπεκοινώνει ἀπ' εὐθείας πρὸς τὰ δωματῖα β-α εὐρέθησαν δύο ὀρθογώνιοι κατασκευαὶ εἰς σχῆμα Π ἐρμηνευθεῖσαι ὡς ἐστίαι. Οἱ τοῖχοι τοῦ οἰκήματος εἶχον κατασκευασθῆ δι' ἀργῶν λίθων καὶ πηλοῦ καὶ εἶχον πάχος 0.50 μ. περίπου. Ὁ ΒΑ. ὅμως μακρὸς τοῖχος εἶχε πάχος 0.90 μ. BCH 1937, σ. 302-304, εἰκ. 3-4.

(3) Οἰκήματα Β καὶ Γ. Σύμπλεγμα δύο οἰκοδομημάτων μετ' εὐθυγράμμων τοίχων. Τὸ οἶκημα Γ κεῖται μερικῶς ἐπὶ τοῦ Β καὶ προφανῶς εἶναι μεταγενέστερον τούτου. Τοῦ διαγράμματος τοῦ Β ὀλίγα λείψανα σώζονται, κάτωθεν δὲ τούτων εὐρέθη μικρὰ αὐτὰς ὑδραγωγείου. Τὸ οἶκημα Γ σώζεται καλὺτερον καὶ ἔχει τὸν μακρὸν ἄξονα ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. (εἰκ. 7,6). Τὸ διάγραμμα τούτου ἀποτελεῖται ἐκ δύο τραπεζοειδῶν δωματίων, αἱ μεγαλύτεραι διαστάσεις τῶν ὁποίων ἀντιστοίχως εἶναι 3.50 μ. × 2.50 μ. καὶ 6 μ. × 3 μ., καὶ ἐκ μιᾶς αὐτῆς. Ἐντὸς τοῦ οἰκήματος Β εὐρέθησαν φαιὰ μινύεια καὶ ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα, ἐντὸς δὲ τοῦ οἰκήματος Γ ὠχρὰ κυρίως μινύεια. BCH 1937, σ. 304-306, εἰκ. 5.-7.

(4) Οἶκημα Δ. Μικρὸν ἀψιδοειδὲς οἰκοδόμημα μετὰ τῆς ἀψίδος κατὰ τὸ ΝΑ. ἄκρον. Αἱ διαστάσεις τοῦ οἰκήματος ἦσαν 4 μ. × 3.60 μ. Ἡ εἴσοδος εὐρίσκετο ἐπὶ τῆς ΝΔ. πλευρᾶς. Οἱ τοῖχοι εἶχον πάχος 0.70 μ. καὶ ὕψος 0.84 μ. Ἐντὸς τοῦ οἰκοδομήματος εὐρέθησαν 8 πίθοι τοποθετημένοι ἐπὶ τοῦ

βράχου. Τὸ οἶκημα συνεπῶς ἐχρησιμοποιεῖτο πιθανῶς ὡς ἀποθήκη. BCH 1937, σ. 306-308, εἰκ. 7-9.

Αἱ ἐν RA 1936, II, σ. 138-139, παρεχόμεναι πληροφορίες δὲν εἶναι σαφεῖς πρὸς ποίαν ἐκ τῶν ἀνωτέρω οἰκοδομῶν σχετίζονται.

VI. Kίρρα (26).—Ἐκ τῶν πέντε ME ἀρχιτεκτονικῶν φάσεων, αἵτινες ἠδύναντο νὰ διακριθῶν ἐν τῇ θέσει, μόνον τῆς τελευταίας τούτων, ME III β, ἀνεγνωρίσθησαν πλήρη διαγράμματα οἰκοδομημάτων. Τὰ πλεῖστα μάλιστα τῶν οἰκημάτων τούτων ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ κατὰ τὴν ὙΕ I περίοδον μὲ μικρὰς μόνον προσθήκας. Τὰ ἐν λόγῳ οἰκοδομήματα εἶναι τὰ ἐπόμενα:

(1) Ὁρθογώνιον οἰκοδόμημα ἀποκαλυφθὲν εἰς τὸν τομέα Β τῶν ἀνασκαφῶν (Kirrha, πίν. III, VI-VIII). Τοῦ διαγράμματος τοῦ οἰκήματος τούτου ἠδύναντο νὰ ἀναγνωρισθῶν τρία δωμάτια (Kirrha, πίν. VIII a,b,c), ἐν κεντρικὸν α μήκους ἀπὸ Α. πρὸς Δ. 3 μ. καὶ πλάτους ἀπὸ Β. πρὸς Ν. 1.75 μ., ἕτερον δωμάτιον c δυτικῶς τοῦ α διαστάσεων 1 μ. × 1.75 μ. καὶ τρίτον δωμάτιον b ἀνατολικῶς τοῦ α μήκους ἀπὸ Β. πρὸς Ν. 6.50 μ. καὶ πλάτους πλέον τῶν 3.50 μ. ἕως 4.50 μ. Κατὰ τὸ μέσον τοῦ νοτίου τοίχου τοῦ δωματίου b εὐρέθη ἐστία φ κεκαλυμμένη ὑπὸ τέφρας καὶ τεμαχίων ἐξ ὀστέων ζώων. Βορειότερον τοῦ α καὶ κατὰ τὴν γωνίαν τὴν σχηματιζομένην ὑπὸ τούτου καὶ τοῦ b ὑπῆρχεν ἕως ἕτερον δωμάτιον d. Kirrha, σ. 38, πίν. VI-VIII.

(2) Λεῖψανα ἐνὸς οἰκοδομήματος b εἰς τὸν τομέα C τῶν ἀνασκαφῶν. Kirrha, σ. 39, πίν. III, X-XI.

(3) Οἰκοδόμημα ἀποκαλυφθὲν εἰς τὸν τομέα D τῶν ἀνασκαφῶν (εἰκ. 7,7). Τοῦτο εἶναι ὀρθογώνιον οἰκοδόμημα μήκους ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. πλέον τῶν 21 μ. καὶ πλάτους περίπου 8 μ. Τὸ διάγραμμα τοῦ οἰκοδομήματος ἀποτελεῖται ἐκ 5 δωματίων a-e τεταγμένων εἰς εὐθεῖαν τὸ ἐν ὀπισθεν τοῦ ἄλλου. Τὸ δωμάτιον a κατελάμβανε τὸ ΒΔ. ἄκρον τοῦ οἰκοδομήματος, εἶχε διαστάσεις 2.40 μ. × 4.75 μ. καὶ ἐπεκoinώνει μετὰ τοῦ ἐκτὸς χώρου διὰ θύρας πλάτους 0.75-0.80 μ. Μετὰ τὸ δωμάτιον a ἠκολούθει ἕτερον δωμάτιον b διαστάσεων 4.20 μ. × 4.75 μ. Τοῦτο ἐπεκoinώνει διὰ θύρας μετὰ τοῦ d καὶ ἀπετέλει ἐν διαμέρισμα μετ' ἐκείνου. Τὰ λοιπὰ δωμάτια, c διαστάσεων 2.70 × 4.75 μ., d διαστάσεων 4.50 μ. × 4.75 μ. καὶ e διαστάσεων 1 μ. × 4.75 μ., ἐπεκoinώνουν πρὸς ἄλληλα καὶ ἀπετέλουν ἕτερον διαμέρισμα. Κατὰ τὸ κέντρον τοῦ δωματίου b ὑπῆρχε κυκλωτερῆς ἐστία διακρινομένη ἐκ σωροῦ ὑπολείκου τέφρας. Οἱ ἀνασκάψαντες ἀναγνωρίζουν εἰς τὰ δωμάτια a-b τὸν τύπον τοῦ Μεγάρου. Εἰς τὰ λοιπὰ δωμάτια δὲν εὐρέθη ἐστία. Kirrha, σ. 39-41, πίν. III, XII-XIV.

(4) Δυτικώτερον τοῦ τελευταίου περιγραφέντος οἰκήματος ἀνεγνωρίσθησαν δύο ἔτι δωμάτια, h καὶ j ἐπὶ τοῦ σχεδιογραφήματος τῆς ἀνασκαφείσης περιοχῆς. Τὸ δωμάτιον h εἶχε διαστάσεις 3.40 μ. × 2.50 μ. καὶ ἐκεῖτο

ΒΔ. τοῦ j, αἱ διαστάσεις τοῦ ὁποίου ἦσαν 5 μ. × 0.75 μ., καὶ ἀπετέλει ἐνδεχομένως τὸν πρόδομον ἐτέρας οἰκοδομῆς κειμένης ἐπὶ ΝΑ. Kirrha, σ. 41-42, πίν. III, XII-XIV.

Οἱ τοῖχοι τῶν οἰκιῶν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ΜΕ περιόδου κατεσκευάζοντο δι' ὠσειδῶν λίθων (potato masonry) κατὰ προτίμησιν (Kirrha, σ. 31, 36), εἴτα δὲ διὰ τυχαίων λίθων. Τὸ πάχος τῶν τοίχων ἦτο περίπου 0.40 μ. καὶ τὸ ὕψος 0.40-0.50 μ. Κατὰ τὴν ΜΕ III β φάσιν τὸ ὕψος τῶν τοίχων φθάνει 0.90 - 1.20 μ. πρὸς προστασίαν τῆς πλινθίνης ἀνωδομῆς ἐκ πλινθυρῶν, κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀνασκαφάντων, τὸ πάχος ὅμως παραμένει 0.50 μ. Kirrha, 36.

VII. Ὁρχομένοσ (33).—Τρία διαδοχικὰ ΜΕ στρώματα ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων εὐρέθησαν εἰς τὰς περιοχὰς Α, Β, C (Orchomenos I, πίν. III), Ρ, Ν (Orchomenos I, πίν. IV), Κ (Orchomenos I, πίν. V) καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τῆς ἀνασκαφῆς, ἀποτελούμενα ἐκ τμημάτων ὀρθογωνίων οἰκιῶν μικρῶν κατὰ κανόνα διαστάσεων καὶ μετὰ πολλῶν δωματίων. Τὰ ἐν λόγῳ λείψανα κατὰ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῶν στρωμάτων εἶναι τὰ ἐπόμενα:

(1) Τὰ εἰς τὸ ἀρχαιότατον ΜΕ στρῶμα ἀνήκοντα λείψανα ἀποτελοῦνται ἐκ τμημάτων μικρῶν οἰκιῶν, οἱ τοῖχοι τῶν ὁποίων εἶναι κατὰ κανόνα λεπτοῦ πάχους καὶ ἀμελοῦς κατασκευῆς. Ὁ προσανατολισμὸς τῶν οἰκοδομημάτων δὲν ἦτο ἐνιαῖος. Orchomenos I, σ. 54, πίν. III C, 107-111, 143-145 κλπ.

(2) Τοῦ δευτέρου στρώματος οἱ τοῖχοι ἦσαν παχύτεροι καὶ τὰ οἰκήματα εἶχον γενικῶς προσανατολισμὸν ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. Τὸ πλάτος τῶν δωματίων, ὅπου ἦτο δυνατόν νὰ μετρηθῇ (Orchomenos I, πίν. III, Α 10, 51, C 119, 121), κυμαίνεται ἀπὸ 1 ἕως 4 μ. Ἡ πυκνότης κατοικήσεως τῆς θέσεως ἦτο μεγαλύτερα κατὰ τὴν παροῦσαν περίοδον. Orchomenos I, σ. 54 εἰκ. 14, πίν. III C, 116-126 κλπ.

(3) Τοῦ τρίτου στρώματος οἱ τοῖχοι εἶναι ὅσον καὶ τοῦ δευτέρου παχεῖς. Ἐνίοτε δωματία τινα εἶναι μικρά (Orchomenos I, πίν. III, Α 31) ἀλλὰ τὰ διαγράμματα τῶν οἰκιῶν παρουσιάζονται πλέον συγκεκροτημένα καὶ ὁ προσανατολισμὸς μᾶλλον ἐνιαῖος. Τὰ μεγαλύτερα τμήματα ΜΕ οἰκοδομημάτων εὐρέθησαν εἰς τὰ σημεῖα τῶν ἀνασκαφῶν: C 119, 121, Α 10, 31 (Orchomenos I, πίν. III) καὶ Κ 102 (Orchomenos I, πίν. V) ἀλλὰ δὲν περιγράφεται κεχωρισμένως ἕκαστον οἰκοδόμημα ὑπὸ τῶν ἀνασκαφάντων τὴν θέσιν. Οἱ τοῖχοι ἀπετέλουν συνήθως θεμέλια διὰ πλινθίνην ἀνωδομὴν ἐκτισμένα ἐκ μικρῶν λίθων. Εἰς τινὰς ὅμως περιπτώσεις, ὡς εἰς τὴν οἰκίαν Κ 102, ἡ πλινθοδομὴ εἶχε κτισθῇ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἄνευ λιθίνων θεμελίων. Τὰ δάπεδα τῶν οἰκιῶν ἦσαν συνήθως ἐκ πεπατημένου πηλοῦ αἱ δὲ αὐλαὶ ἐνίοτε εἶχον πλακοστρωθῇ. Ἡ ἐσωτερικὴ διάταξις τῶν οἰκιῶν μερικῶς δύναται νὰ παρακολουθηθῇ εἰς

τὴν οἰκίαν K 102, ἐν ἣ εὐρέθη μικρὰ ἐξέδρα ἐκ πηλοῦ εἰς τὸ σημεῖον K 103, ἐφ' ἧς ὑπῆρχον ἀγγεῖα. Ἐτέρα πηλίνη κατασκευὴ ὑπῆρχεν εἰς τὸ σημεῖον 109, μικραὶ κόγχαι παρατηρήθησαν εἰς τὰ σημεῖα 111-112 καὶ ἀγγεῖα ὑπῆρχον καθ' ὅλην τὴν οἰκίαν. Orchomenos I, σ. 58-59, εἰκ. 19, πίν. V.

Ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ μεγάλη ποσότης ἀπηνθρακωμένων δημητριακῶν, ἧτις συνώδευε τὰ ME ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα τοῦ Ὀρχομενοῦ. Orchomenos I, σ. 53-61.

VIII. Θ ἡ β α ι (45).—(1) Ὀλίγα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα εὐρεθέντα ὑπὸ τὸ ἀνάκτορον τοῦ Κάδμου καὶ συνοδευόμενα ὑπὸ ἱκανῶν ME καὶ τινων ΠΕ ὀστράκων, ἀνήκουν ἴσως εἰς ME χρόνους. AE 1930, σ. 31, εἰκ. 1 (ὑπὸ τὰ δωμάτια Π,Μ,Λ,Κ,Ι). RE VA (2) 1453. (2) Λείψανα παχέος τοίχου, ἐντὸς ME ἐπιχώσεως, πάχους 1.50 μ. ἐν τῷ οἰκοπέδῳ ἈΘ. Κορδάτζη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Οἰδίποδος ἀριθ. 14. AD 1965 (1967), Χρον. 235-237.

IX. Εὐ τ ρ η σ ι ς (47).—Ὁ ME οἰκισμὸς τῆς Εὐτρήσεως ἦτο αἰσθητῶς μικρότερος τοῦ ΠΕ εἰς ἔκτασιν κατὰ τὴν νοτίαν καὶ ἐνδεχομένως κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ λόφου, ἂν μὴ ἔνεκα τῆς κλίσεως τοῦ λόφου πρὸς Δυσμὰς αἱ καιρικαὶ ἐπῆρειαι ἐξήλειψαν τὰ ME ἕλην. Κατὰ τὴν βόρειον καὶ ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ λόφου ὁ ME οἰκισμὸς εἶχε τὴν αὐτὴν πρὸς τὸν ΠΕ ἔκτασιν. Eutresis, 31.

Στρωματογραφικῶς τὰ ME ἀρχιτεκτονικὰ δεδομένα τῆς θέσεως δύνανται νὰ διακριθοῦν εἰς τρία διαδοχικὰ στρώματα ἢ φάσεις, ἅτινα ἀκολουθοῦν μετὰ παρεμβολὴν μεταβατικῆς φάσεως ἀπὸ τῆς ΠΕ εἰς τὴν ME ἐποχὴν, ἀλλὰ τῆς μεταβατικῆς φάσεως ἀσήμαντα λείψανα ἀπεκαλύφθησαν. Τὰ καθ' αὐτὸ ME λείψανα περιγραφόμενα ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων στρωμάτων πρὸς τὰ νεώτερα εἶναι τὰ ἐπόμενα:

(1) Οἰκία C (εἰκ. 7,3). Ἀψιδοειδὴς οἰκοδομὴ ἐκ τοῦ ἀρχαιοτέρου ME στρώματος ἐν τῇ θέσει τοῦ περιλαμβάνοντος τὰ ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 1-11 περιγραφόμενα κατωτέρω ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα. Ὁ μακρὸς ἄξων τῆς οἰκίας ταύτης ἐκτείνεται ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΔ. ἡ δὲ ἀψὶς σχηματίζει τὴν ΝΑ. στενὴν πλευρὰν τῆς οἰκοδομῆς καὶ ἡ εἴσοδος κεῖται ἐπὶ τῆς ἐναντι ταύτης ΒΔ. Ἡ οἰκία ἀποτελεῖται ἐκ δύο κυρίων δωματίων καὶ ἐκ μιᾶς αὐλῆς. Τὸ πλάτος τῆς οἰκοδομῆς ἐσωτερικῶς ἦτο 2.80 μ. περίπου τὸ δὲ μῆκος τοῦ μὲν πρώτου μετὰ τὴν αὐλὴν δωματίου ἦτο 3.80 μ. τοῦ δὲ δευτέρου, τοῦ σχηματιζομένου ὑπὸ τῆς ἀψίδος, 2.20 μ. Δύο θύραι πλάτους 1 μ. περίπου ἐκάστη, κείμεναι κατὰ τὸν μακρὸν ἄξονα τῆς οἰκοδομῆς, ἤγον ἡ μὲν πρώτη ἐκ τῆς αὐλῆς εἰς τὸ πρῶτον δωμάτιον ἡ δὲ δευτέρα ἐκ τούτου εἰς τὸ δεῦτερον δωμάτιον.

Εἰς τὸ κέντρον σχεδὸν τοῦ πρώτου δωματίου εὐρέθη κυκλικὴ ἐστία διαμέτρου 0.80 μ. κατεσκευασμένη ἐκ πηλοῦ πάχους 0.10 μ. Ἐντὸς τοῦ ὑπὸ τῆς

ἀψίδος σχηματιζομένου δωματίου καὶ ἀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ εἰς αὐτὸ εὐρέθῃ ἀβαθῆς λάκκος διαστάσεων 1.10 μ. × 0.60-0.70 μ., περιβαλλόμενος ὑπὸ μικρῶν λίθων καὶ περιέχων καθαρὰν τέφραν.

Οἱ ἐξωτερικοὶ τοῖχοι τῆς οἰκίας εἶναι διπλοῖ, ἂν μὴ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπένδυσις τούτων ἀνήκει εἰς τοίχους γειτονικῶν οἰκοδομῶν. Ἐντὸς τοῦ κυρίου δωματίου εὐρέθησαν πολυάριθμα συντετριμμένα ὑψίποδα μινύεια κύπελλα ὡς καὶ τινα ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα. Ὑπερμεγέθους τέλους πίθος ἴστατο ἐντὸς τῆς αὐλῆς προοριζόμενος ἴσως διὰ τὴν συλλογὴν τῶν ὀμβρίων ὑδάτων. Eutresis, σ. 34-36, εἰκ. 37-38, σχέδ. II B.

(2) Οἰκία X. Ἀψιδοειδὴς οἰκία, ἥς ἀπεκαλύφθη τὸ ἀψιδοειδὲς δωματίον καὶ μέρος τοῦ μετ' αὐτό. Τὸ πλάτος τῆς οἰκίας ἦτο 3 μ. τὸ δὲ βάθος τῆς ἀψίδος ἀπὸ τοῦ διαχωρίζοντος τὰ δύο δωμάτια τοίχου 2.15 μ. Οἱ τοῖχοι εἶχον κατασκευασθῇ ἐκ μικρῶν λίθων τεθειμένων εἰς τρεῖς παραλλήλους σειρὰς καὶ εἶχον ὕψος 0.45 μ. Ὁ τοίχος τῆς ἀψίδος ἐνδέχεται νὰ ἦτο διπλοῦς ἀλλὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπενδύσεως ἀμφίβολα λείψανα ἐσώθησαν.

Ἐντὸς τῆς ἀψίδος εὐρέθησαν δύο βόθροι. Ὁ εἰς τούτων εἶχε διάμετρον 0.70 μ. καὶ βάθος 0.43 μ. ὁ δὲ ἕτερος διάμετρον μὲν 0.80 μ. βάθος δὲ 0.60 μ. Ἀμφότεροι εἶχον τὰς πλευρὰς ἐπικεχρισμένας διὰ πηλοῦ καὶ περιεῖχον ὄστρακα ἀγγείων καὶ ἀπηνθρακωμένην οὐσίαν. Eutresis, σ. 36-37, εἰκ. 39, σχέδ. II B.

(3) Οἰκία A (εἰκ. 7,8). Ὁρθογώνιος ἐπιμήκης ἀπὸ A. πρὸς Δ. οἰκοδομὴ δύο δωματίων ἔχουσα τὴν εἴσοδον κατὰ τὴν ἀνατολικὴν στενὴν πλευράν. Τὸ πρῶτον μετὰ τὴν εἴσοδον δωματίον εἶχε διαστάσεις 4.50 μ. × 2.90 μ. τὸ δὲ ἐπόμενον 7.65 μ. × 4.50 μ.

Ἐντὸς τοῦ μικροῦ δωματίου καὶ παρὰ τὸν νότιον τούτου τοῖχον εὐρέθη πίθος καὶ παρ' αὐτὸν μυλόλιθοί τινες. Ἐντὸς τοῦ μεγάλου δωματίου καὶ ὀλίγον βορειότερον τοῦ μακροῦ ἄξονος τούτου ὑπῆρχεν ἐστία παρὰ δὲ τὸν νότιον τοῦ δωματίου τοῖχον εὐρέθη ἐξέδρα, διαστάσεων, 1.50 μ. × 0.88 μ. κατασκευασμένη ἐκ λίθων κατὰ τὴν παρυφὴν καὶ ἐκ πηλοῦ καὶ ὀστράκων ἐσωτερικῶς. Ἰσως ἡ ἐξέδρα αὕτη νὰ ἀπετέλει μέρος καταστραφέντος ἱπνοῦ. Πρὸ τῆς κατασκευῆς ταύτης καὶ κατὰ μῆκος τοῦ νοτίου μακροῦ τοίχου τῆς οἰκίας εὐρέθη σειρά λίθων σχηματίζουσα ἐπίπεδον ἀναβαθμὸν 2.50 μ. × 0.40 μ.

Τὸ πᾶχος τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου τῆς οἰκίας εἶναι περίπου 0.45 μ. Αἱ οἰκίαι C καὶ A κατὰ τὴν ἐνεργήσαν τὴν ἀνασκαφὴν ἐκπροσωποῦν τὸν τύπον τοῦ μεγάρου ἐν Εὐτρήσει. Eutresis, σ. 37-38, εἰκ. 42-43, πίν. II B.

(4) Οἰκία M. Ὁρθογώνιος ἐπιμήκης ἀπὸ A. πρὸς Δ. οἰκοδομὴ τριῶν δωματίων ἔχουσα τὴν εἴσοδον, πλάτους 1.80 μ., ἐπὶ τῆς νοτίας μακρᾶς πλευρᾶς, καὶ κατὰ τὴν ΝΑ. γωνίαν τοῦ κεντρικοῦ τῆς οἰκίας δωματίου, ἐξ οὗ ἦσαν προσιτὰ τὰ ἄλλα δωμάτια. Αἱ διαστάσεις τοῦ κεντρικοῦ δωματίου ἦσαν 3.20

× 3.30. μ. Τὰ ἀκραῖα δωμάτια κατελάμβανον τὸ πλῆρες πλάτος τῆς οἰκίας καὶ ἐκ τοῦ μήκους αὐτῆς 1.30 μ. τὸ ἀνατολικὸν καὶ 1.40 μ. τὸ δυτικόν.

Ἐγγὺς τῆς ΝΔ. γωνίας τοῦ κεντρικοῦ δωματίου ἀλλ' εἰς ἀπόστασιν τινα ἀπὸ τῶν τοίχων εὐρέθη ἐστία ἐκ πηλοῦ, διαμέτρου 0.70-0.80 μ., ὑψηλότερα ἐλαφρῶς τοῦ δαπέδου, καὶ παρ' αὐτὴν μυλόλιθοι καὶ λίθινοι τριπτῆρες. Ἐντὸς τοῦ δυτικοῦ δωματίου, εἰς ὃ ἦγεν ἐκ τοῦ κεντρικοῦ θύρα πλάτους 0.60 μ., καὶ παρὰ τὴν ΒΑ. τούτου γωνίαν εὐρέθη εἷς πίθος. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν δωμάτιον, εἰς ὃ ἦγεν ἐκ τοῦ κεντρικοῦ θύρα πλάτους 0.50 μ., οὐδὲν ἀξιόλογον εὐρέθη. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ κεντρικοῦ δωματίου εὐρέθη μινύειος καὶ ἀμαυρόχρωμος κεραμική. Eutresis, σ. 40-41, εἰκ. 45-46, πίν. XXI, σχέδ. II B.

(5) Οἶκημα F. Μερικῶς ἀνασκαφεῖσα οἰκοδομὴ τριῶν δωματίων εἰς διάταξιν ὀρθῆς γωνίας, κειμένη νοτίως καὶ λίαν ἐγγὺς τῆς οἰκίας M. Ἐντὸς τοῦ πλησιεστέρου πρὸς τὴν οἰκίαν M δωματίου F I καὶ παρὰ τὸν νότιον τούτου τοῖχον, ὅστις ἐχώριζε τὸ F I ἀπὸ τοῦ δωματίου F II, εὐρέθησαν ἐξ ἱπνοὶ ἢ ἀποθηκευτικοὶ χώροι (εἰκ. 7,9), διαστάσεων ἀπὸ 0.68 × 0.38 μ. ἕως 0.60 × 0.65 μ., τὸ δάπεδον τῶν ὁποίων ἀπετελεῖτο ἐκ πηλοῦ περιέχοντος λίθους, ὅστρακα ἀγγείων καὶ τεμάχια ὀστέων. Ἐντὸς τοῦ F II καὶ παρὰ τοὺς 6 μνημονευθέντας ἱπνοὺς εὐρέθη καὶ ἄλλος ἱπνὸς διαστάσεων περίπου 1.35 × 1.53 μ. Ἀνατολικῶς τῶν δωματίων F I-F II ἔκειτο τὸ δωμάτιον F III ἐν ᾧ εὐρέθη ἐστία πηλοῦ. Κατὰ τὴν γωνίαν τέλος, τὴν σχηματιζομένην ὑπὸ τῶν δωματίων F I-F II ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ F III ἀφ' ἑτέρου, εὐρέθη μέγας πίθος. Πολλὰ λεπτομέρειαι τῆς μερικῶς ἀνασκαφείσης ταύτης οἰκοδομῆς παραμένουν ἔτι ἀσφαεῖς. Ἡ οἰκία ὠνομάσθη ὑπὸ τῆς ἐνεργησάσης τὴν ἀνασκαφὴν «οἰκία τοῦ ἐμπόρου» εἶναι δὲ αὕτη κατὰ τι νεώτερα τῆς οἰκίας M. Eutresis, σ. 41-44, εἰκ. 45, 47, πίν. XXI, σχέδ. II B.

(6) Οἰκοδομαὶ G καὶ Q. Σύστημα τοίχων κειμένων δυτικῶς τῆς οἰκίας A δυναμένων νὰ ἀποδοθοῦν εἰς δύο οἰκοδομάς, G καὶ Q, ἐχούσας τὸν μακρὸν ἄξονα ἀπὸ A. πρὸς Δ. καὶ ἀποτελούσας οὐσιαστικῶς ἓν συγκρότημα, ἐν πολλοῖς ἄνευ στέργης.

Εἰς τὸ τμήμα G ἦγεν εἴσοδος πλάτους 0.70 μ., δι' ἧς ἦσαν προσιτοὶ οἱ χώροι G I- G II. Ὁ χώρος G I εἶχε διαστάσεις 2.70-3.30 μ. ἀπὸ B. πρὸς N. καὶ 3.70-4 μ. ἀπὸ A. πρὸς Δ. Κατὰ τὸ μέσον τῆς ἀνατολικῆς τούτου πλευρᾶς εὐρέθη ἱπνὸς καὶ ἀνάλογοι κατασκευαὶ ἔκειντο κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν τοῦ χώρου. Εἷς πίθος πλήρης ἀπτηνθρακωμένων μπιζελίων ἔκειτο παρὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ χώρου, ἱκανὴ δὲ ποσότης τούτων εἶχε σκορπισθῇ ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ἐφ' οὗ ἔκειτο τεμάχιον λιθίνου πελέκεως, μυλόλιθοι καὶ ὀστέϊνα ἐργαλεῖα. Ἐτι δυτικώτερον τοῦ G I ἔκειτο τὸ δωμάτιον G III διαστάσεων 1.70-2 μ. ἀπὸ B. πρὸς N. καὶ 2.30-2.50 μ. ἀπὸ A. πρὸς Δ. Ἐντὸς τούτου εὐρέθησαν τρεῖς ἱπνοὶ καὶ χονδροειδῆς κεραμική.

Ἡ περιοχή Q καταλαμβάνεται ὑπὸ δύο δωματίων καὶ ἀπετέλει ἴσως προέκτασιν τοῦ G πρὸς N., ἂν κρίνῃ τις ἐκ τῶν συντετριμμένων πίθων καὶ τῶν μυλολίθων, οἵτινες εὗρέθησαν ἐν αὐτῇ. Eutresis, σ. 44-47, εἰκ. 48, 50, 56. σχέδ. II B.

(7) Περιοχή R νοτίως τῆς περιοχῆς Q. Ἐν τῇ περιοχῇ R ὑπάρχει ἐπιμήκης οἰκοδομή ἐκ δύο δωματίων. Ἐντὸς τοῦ μεγαλυτέρου ἐκ τούτων ὑπῆρχεν ἐστία καὶ δύο ἵπνοί, ἡ ἀποθηκευτικοὶ χώροι. Eutresis, σ. 47, σχέδ. II B.

(8) Οἰκία J. Μικρὰ ὀρθογώνιος οἰκία, ἔχουσα τὸν μακρὸν ἄξονα ἀπὸ B. πρὸς N. κειμένη δὲ δυτικῶς τῆς F ἀλλὰ μεταγενεστέρα ἐκείνης. Ἡ οἰκία J ἀποτελεῖται ἐκ δύο κυρίων δωματίων, ἐνὸς νοτιωτέρου I διαστάσεων 1.70 × 3.30 μ. καὶ ἐτέρου II βορειοτέρου διαστάσεων 3 μ. × 1.50 μ. Τὰ δύο δωματία ἐπεκοινωνοῦν διὰ θύρας πλάτους 1 μ. πλησίον τῆς ὁποίας ἐν τῷ δωματίῳ I ὑπῆρχεν ἐστία δηλουμένη ὑπὸ δύο λίθων μελανῶν ἐκ τῆς πυρᾶς καὶ κειμένων κατὰ χώραν. Ἐὰν ἡ εἴσοδος τῆς οἰκίας ἔκειτο ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ δωματίου II ἢ ἐπὶ τῆς δυτικῆς τοῦ δωματίου I δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ διαπιστωθῇ ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς. Eutresis, σ. 47-48, εἰκ. 51, σχέδ. II B.

(9) Οἰκία S. Ἐπιμήκης, ἐξ A. πρὸς Δ. οἰκοδομή κειμένη βορείως τῆς οἰκίας J καὶ δυτικῶς τῆς M ἀλλ' ἀνεπαρκῶς σωζομένη. Τῆς οἰκίας ταύτης ἀπεκαλύφθησαν μόνον οἱ δύο μακροὶ τοῖχοι, εἰς μῆκος 11.60 μ. ἕκαστος, ἔχοντες πᾶχος 0.45 μ. καὶ ἀπέχοντες ἀλλήλων 5 μ. Λεπτὴ σειρὰ λίθων ἐνοῦσα τοὺς δύο τοίχους κατὰ τὰ ἀνατολικά αὐτῶν ἄκρα δεικνύει ἴσως τὴν θέσιν τοῦ τοίχου τῆς ἀνατολικῆς στενῆς πλευρᾶς τῆς οἰκίας ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ προέρχεται. Ὁ ἀντίστοιχος τοῖχος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς οἰκίας ἔχει καταρρεύσει μετὰ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου, ὥστε παραμένει ἀσφὲς ἂν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης ἡ οἰκία ἦτο ἀψιδοειδὴς ἢ ὀρθογώνιος. Ἐσωτερικαὶ διαιρέσεις ἐπίσης δὲν εὗρέθησαν. Τρεῖς λίθοι κείμενοι ἐπ' εὐθείας ἐνούσης τὸ μέσον τῶν δύο μακρῶν τοίχων τῆς οἰκίας δηλοῦν ἴσως τὴν θέσιν ἐσωτερικῆς ἐκ φθαρτῶν ὑλικῶν διαιρέσεως. Πρὸ τῆς ἀνατολικῆς στενῆς πλευρᾶς ὑπῆρχε λιθόστρωτον καί, ἂν κρίνῃ τις ἐκ δύο εὐμεγέθων λίθων κατὰ τὴν προέκτασιν τοῦ μακροῦ ἄξονος τῆς οἰκίας, βάσεων ἐνδεχομένως ξυλίνων κιόνων, εἶναι πιθανὸν μέρος τοῦ λιθοστρώτου νὰ ἀπετέλει ὑπόστεγον ἢ στοὰν πρὸ τῆς οἰκίας. Ὀλίγον νοτιώτερον τοῦ λιθοστρώτου εὗρέθη ἡμικυκλικὴ ἐστία διαμέτρου 2 μ. ἔχουσα τὸν ἐκ λίθων καὶ ὀστράκων ἀγγείων ἐξωτερικὸν τοῖχον 0.30 μ. ὑπερέχοντα τοῦ λιθοστρώτου. Ἐτέρα ἐστία ὑπῆρχεν ἐντὸς τῆς οἰκίας καὶ παρὰ τὴν δυτικὴν ἄκραν τοῦ βορείου αὐτῆς τοίχου. Μινύειος καὶ ἀμαυρόχρωμος κεραμικὴ καὶ ἐν χαλκοῦν μαχαιρίδιον συνελέγησαν ἐκ τοῦ δαπέδου τῆς οἰκίας. Ἡ ἐν λόγῳ οἰκία εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς φάσεως ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ τοῦ οἰκισμοῦ. Eutresis, σ. 48-49, εἰκ. 53, πίν. XXI, σχέδ. II B.

(10) Λεῖψανα οἰκιῶν μερικῶς ἀποκαλυφθέντα. Ταῦτα εἶναι: οἱ τοῖχοι μιᾶς οἰκίας, μεθ' ἐνὸς κατωφλίου εἰσόδου, 0.70 μ. πλατείας, εὕρισκόμενοι νοτίως

τῆς οἰκίας Α καὶ χωριζόμενοι ὑπὸ στενῆς ὁδοῦ ἐξ αὐτῆς, λείψανα ἐτέρας οἰκίας ἀποτελούμενα ἐκ τοίχων κειμένων βορείως τῆς οἰκίας Α, ἀφ' ἧς ἀποχωρίζονται ὑπὸ ἐτέρας ὁδοῦ, καὶ ἡμικυκλικῇ ἐστία ἢ ἱπνὸς διαμέτρου 1 μ. ἐγγὺς τοίχου δυτικῶς τῆς οἰκίας Α καὶ ἀνήκων προφανῶς εἰς ἐτέραν οἰκοδομήν. Eutresis, σ. 49-50, εἰκ. 54, σχέδ. II Β.

(11) Τμήματα ὁδῶν διαιρουσῶν τὸν οἰκισμὸν εἰς ἀκανόνιστα συγκροτήματα οἰκιῶν. Αἱ ὁδοὶ αὗται ἐν τούτοις παρεῖχον ἄνετον κυκλοφορίαν διότι τὸ πλάτος αὐτῶν εἰς τινὰς περιπτώσεις ἀνέρχεται εἰς 1.90 μ. καὶ ἐνίοτε ἔχουν πλακοστρωθῇ κατὰ τὰς ἐξόδους τῶν οἰκιῶν. Eutresis, σ. 50-51.

(12) Οἰκία Ρ ἀνήκουσα εἰς τὸ δεύτερον ΜΕ στρῶμα, ὡς καὶ αἱ ὑπ' ἀριθ. 13-17 περιγραφόμεναι κατωτέρω οἰκίαι. Ἡ οἰκία Ρ εἶναι ὀρθογώνιος οἰκοδομή, μήκους 14.25 μ. ἀπὸ Α. πρὸς Δ., κειμένη βορείως καὶ ἐγγύτατα τῆς περιγραφείσης ΜΕ I οἰκίας Γ. Ἀποτελεῖται ἐκ προαυλίου διαστάσεων 3.50×3.80 μ. κειμένου πρὸς Ἀνατολὰς τῆς οἰκίας καὶ ἐξ ἐστεγασμένου χώρου μήκους 10.50 μ. δυτικῶς τοῦ προαυλίου. Ἄν κρίνῃ δέ τις ἐκ μάξης πηλοῦ εὐρεθείσης κατὰ τὸ μέσον τοῦ ἐστεγασμένου χώρου καὶ ὑποθετικῶς προελθούσης ἐκ τῆς διαλύσεως ἐσωτερικῆς διαιρέσεως ἐξ ὠμῶν πλίνθων, ἡ οἰκία συνέκειτο ἐκ δύο δωματίων, ἐνὸς ἀνατολικοῦ I μήκους 5.60 μ. καὶ ἐτέρου δυτικοῦ II μήκους 4.60 μ. Ὁ τοῖχος τῆς δυτικῆς στενῆς πλευρᾶς τῆς οἰκίας ἔχει καταρρεῦσει μετὰ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου, ἐκ τοῦ κανονικῶς ὁμῶς λήγοντος κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον νοτίου μακροῦ τοίχου τῆς οἰκίας δύναται νὰ εἰκασθῇ τὸ συνολικὸν ταύτης μῆκος.

Εἰς τὸ ἀνατολικώτερον τῶν δύο δωματίων ἦγον δύο εἰσοδοί, μία ἐξ Ἀνατολῶν, ἐκ τῆς αὐλῆς, πλάτους 0.90 μ. καὶ ἐτέρα ἀπὸ Βορρᾶ, ἐκ τῆς μακρᾶς πλευρᾶς τῆς οἰκίας, πλάτους 0.60 μ., ὅπου ὑπῆρχεν ἐτέρα μερικῶς πλακόστρωτος αὐλή. Κατὰ τὸν μακρὸν ἄξονα τοῦ δωματίου καὶ πρὸς τὸ δυτικὸν τούτου ἄκρον εὐρέθη ἐλλειψοειδῆς ἐστία ἐκ λίθων καὶ πηλοῦ, διαστάσεων 1.70×1.50 μ., ἐφ' ἧς ὑπῆρχον χονδροειδῆ οἰκιακῆς χρήσεως ἀγγεῖα καὶ ἀπληθρακωμένη οὐσία. Ἐτέρα ἐστία μαρτυρουμένη ἐξ ἰχνῶν πυρᾶς καὶ ἐξ ἐνὸς λίθου εὐρέθη περὶ τὸ μέσον τοῦ δυτικοῦ δωματίου. Μυλόλιθοι, λίθινοι τριπτῆρες, καὶ ἱκανὸς ἀριθμὸς συντετριμμένων ὠχρῶν μινυείων ἀγγείων, τινὰ τῶν ὁποίων φέρουν ἀμαυρόχρωμον κόσμησιν, εὐρέθησαν ἐπὶ τοῦ δαπέδου τῆς οἰκίας.

Ἐκ τῶν τοίχων τῆς οἰκίας ὁ βόρειος εἶχε πᾶχος 0.50 μ. ὁ νότιος 0.60 μ. τὸ δάπεδον δὲ αὐτῆς ἀποτελεῖτο ἐκ περισσοτέρων τῶν 3 διαδοχικῶν στρώσεων πηλοῦ. Eutresis, σ. 51-52, εἰκ. 55 - 56. σχέδ. II Β.

(13) Οἰκία Ε κειμένη βορείως καὶ 0.50-0.70 μ. ὑψηλότερον τῆς ΜΕ I οἰκίας C. Αὕτη εἶναι ὀρθογώνιος, ἐπιμήκης ἀπὸ Β. πρὸς Ν., οἰκοδομῇ σωζομένη μερικῶς καὶ ἀποτελουμένη ἐκ δύο ἢ τριῶν δωματίων ὡς καὶ ἐκ μικροῦ προσηρτημένου χώρου κατὰ τὸν ἀνατολικὸν αὐτῆς τοῖχον.

Τὸ νοτιώτερον καλύτερον σωζόμενον τμήμα τῆς οἰκίας ἦτο προσιτὸν ἐξ εἰσόδου 0.70 μ. πλατείας κειμένης ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ μακροῦ τοίχου αὐτῆς. Τὸ τμήμα τοῦτο διηρεῖτο δι' ἑνὸς μὴ σωθέντος ἀλλ' ὑπὸ πολλῶν ἐνδείξεων μαρτυρουμένου ἐσωτερικοῦ πλινθοτοίχου εἰς δύο δωμάτια, ἐν νοτιώτερον I διαστάσεων 3.90 μ. × 4.60 μ., εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὁποίου εὑρέθη κοιλότης ἐν τῷ δαπέδῳ διαμέτρου 0.25 μ. καὶ βάθους 0.40 μ. ἐρμηνευθεῖσα ὡς ὑποδοχὴ ξυλίνου κίονος, καὶ ἕτερον βορειότερον δωμάτιον II, διαστάσεων 1.60-2 μ. × 4.50 μ. Ἐτι βορειότερον ὑπῆρχε τρίτον δωμάτιον III ἢ αὐλὴ μερικῶς καταστραφέν ἐκ τῆς κατακρημνίσεως τῆς κλιτύος τοῦ λόφου. Τὸ δωμάτιον III ἐπεκοινώνει μετὰ τοῦ II διὰ θύρας πλάτους 0.85 μ., ἥτις, ἂν τὸ δωμάτιον III ἦτο πράγματι αὐλὴ, πρέπει νὰ ἦτο ἡ κυρία εἴσοδος τῆς οἰκίας. Τὸ δωμάτιον III ἔχει μερικῶς λιθοστρωθῇ.

Οἱ ἐξωτερικοὶ τοῖχοι τῆς οἰκοδομῆς ταύτης ἔχουν πάχος 0.40-0.45 μ., ἐντὸς δὲ τῆς οἰκίας εὑρέθη ὀλίγη σχετικῶς κεραμικὴ ἀλλ' ἱκανὸς ἀριθμὸς ὀστεινῶν ὁπέων καὶ ἄλλων ὁστῶν ἐν οἷς καὶ διάτρητοι χαυλιόδοντες ἀγριοχοίρων ἐξ ἐπενδύσεων κρανῶν καὶ πήλινον πύραυλον. Eutresis, σ. 52-54, εἰκ. 57, σχέδ. II B.

(14) Οἰκία W. Ἀτελῶς σωζομένη ὀρθογώνιος οἰκοδομὴ, δύο τοῦλάχιστον δωματίων, κειμένη νοτίως τῆς ME οἰκίας S καὶ 0.50 μ. ὑψηλότερον ἐκείνης στρωματογραφικῶς. Ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος τῆς οἰκίας ἐλλείπει τελείως καὶ μικρὰ τμήματα σώζονται τοῦ νοτίου μακροῦ τοίχου αὐτῆς. Ἀσφαλὲς εἶναι μόνον τὸ διάγραμμα τοῦ δυτικωτέρου (II) ἐκ τῶν δύο δωματίων, αἱ διαστάσεις τοῦ ὁποίου εἶναι 2 μ. × 2.10 μ. Κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν τοῦ δωματίου τούτου ὑπῆρχε μικρὰ λιθίνη ἀναβαθμὴ. Πιθανῶς ἡ οἰκία εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς μορφήν νὰ ὁμοίαζε πρὸς τὸν τύπον τοῦ μεγάρου, ὡς φρονεῖ ἡ ἀνασκάψασα. Eutresis, σ. 55, εἰκ. 59, σχέδ. II B.

(15) Κατασκευὴ AA κειμένη ἀνατολικῶς τῆς ME I οἰκίας S βορείως δὲ τῆς οἰκίας F καὶ εἰς ὑψηλότερον ἐκείνης ἐπίπεδον. Ἡ κατασκευὴ AA εἶναι ἐλλιπῶς σωζομένη, ἐπιμήκης ἀπὸ ΝΑ. πρὸς ΒΔ., ὀρθογώνιος οἰκοδομὴ ἀποτελουμένη ἐκ δύο τοῦλάχιστον δωματίων. Τοῦ ἐνδὸς τούτων αἱ διαστάσεις ἦσαν 3 μ. × 2 μ. περίπου, ἐν αὐτῷ δὲ εὑρέθη λεπτὸν σύρμα χρυσοῦ, τὸ μόνον χρυσοῦν εὑρημα ἐκ τῆς Εὐτρήσεως. Αἱ διαστάσεις καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ ἐτέρου δωματίου δὲν εἶναι σαφεῖς. Eutresis, σ. 55, εἰκ. 61, σχέδ. II B.

(16) Κατασκευὴ U κειμένη μερικῶς ὑπεράνω τῆς ME περιοχῆς R. Ἡ κατασκευὴ εἶναι περιμανδρωμένος χώρος μᾶλλον παρὰ οἰκία. Ἡ περιοχὴ αὕτη ἦτο προσιτὴ ἐκ Δυσμῶν διὰ τῆς διόδου I, πλάτους 2.80 μ., ἥτις ἦγεν ἀφ' ἑνὸς εἰς τὸν βορειότερον κείμενον χώρον II, διαστάσεων 1.40-1.80 μ. × 2.40 μ., καὶ ἀφ' ἐτέρου εἰς τὸν ἀνατολικώτερον κείμενον καὶ μερικῶς ἀνασκαφέντα χώρον III, ἔχοντα πλάτος 4.20 μ. Ἡ οἰκοδομὴ αὕτη φαίνεται ὅτι κατεστράφη ὑπὸ πυρός. Eutresis, σ. 56, εἰκ. 62, σχέδ. II B.

(17) Λείψανα ἑνὸς ὀρθογωνίου ME οἰκήματος παρὰ τὸν βόρειον τοῦ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον δύο πίθοι. Τὸ μῆκος τοῦ τοίχου τούτου, ὅστις συνήντηθη εἰς τὴν τάφρον V τῶν ἀνασκαφῶν, ἦτο 4 μ. Eutresis, σ. 56.

(18) Οἰκία D τοῦ ME III στρώματος, ὡς καὶ πάντα τὰ ὑπ' ἀριθ. 19-23 περιγραφόμενα κατωτέρω λείψανα. Αὕτη κεῖται μεταξύ τῶν ME II οἰκιῶν E ἀπὸ A. καὶ P ἀπὸ Δ. καὶ εἰς ἐπίπεδον κατὰ 0.20 μ. ὑψηλότερον τῆς οἰκίας E. Ἡ οἰκία D εἶναι ὀρθογώνιος, ἐπιμήκης ἀπὸ BΔ. πρὸς NΑ., οἰκοδομημένη μερικῶς καταστραφεῖσα ὑπὸ βυζαντινοῦ φρέατος, διαμέτρου 2.70 μ., ἀνοιγέντος περὶ τὸ μέσον τῆς οἰκίας.

Κατὰ τὴν BΔ. στενὴν πλευρὰν τῆς οἰκίας ὑπῆρχε λιθόστρωτον προαύλιον 5.70 μ. × 2.75 μ. Ὁ τοίχος τῆς BΔ. στενῆς πλευρᾶς καὶ ἱκανὸν τμήμα τῶν συνεχομένων αὐτῷ μακρῶν τῆς οἰκίας τοίχων ἠφανίσθη κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ βυζαντινοῦ φρέατος, ὥστε πολλαὶ λεπτομέρειαι τῆς οἰκίας μένουν ἀσφαεῖς. Τὸ διάγραμμα αὐτῆς φαίνεται ὅτι ἀπετελεῖτο ἐξ ἑνὸς μεγάλου δυτικοῦ δωματίου I, πλάτους περίπου 4.60 μ. καὶ ἀβεβαίου μήκους καὶ ἐξ ἑτέρου μικροῦ δωματίου II, διαστάσεων 2.10 μ. × 4.60 μ., κατὰ τὴν NΑ. ἄκρην τῆς οἰκίας. Οὐδὲν ἀξιόλογον εὗρέθη ἐντὸς τῆς οἰκίας. Ἐὰν ὑπῆρχεν ἐστία ἠφανίσθη ὑπὸ τοῦ φρέατος. Τρεῖς λίθοι κείμενοι ἐπ' εὐθείας κατὰ πλάτος τῆς οἰκοδομῆς ἐχρησίμευσαν ἴσως ὡς βάσεις ξυλίνων κιόνων. Οἱ τοῖχοι τῆς οἰκοδομῆς ἔχουν πάχος 0.50 μ. καὶ εἶναι κατεσκευασμένοι μετ' ἐπιμελείας. Ἐτι NΑ. ὑπῆρχε πρὸ τῆς οἰκίας αὐλὴ προσιτὴ ἀπὸ B. καὶ ἔχουσα ἀνεξηγήτως διπλοῦν τὸν ἀνατολικὸν τοῖχον καὶ ἀνοικτὴν τὴν NΔ. πλευράν. Βορείως τῆς οἰκίας D διήρχετο στενὴ ὁδὸς πλάτους 1 μ. Eutresis, σ. 56-58, εἰκ. 63, σχέδ. II B.

(19) Βορείως τῆς οἰκίας D, καὶ κατὰ τὴν ἑναντι τῆς ἐκεῖθεν διερχομένης ὁδοῦ πλευράν, εὗρέθη ἡ NΔ. γωνία ἑτέρας οἰκοδομῆς. Eutresis, σ. 58, σχέδ. II B.

(20) Εἰς τὴν ME III φάσιν ἀνήκει ἀψιδοειδὲς τοίχος μήκους 8.75 μ. διερχόμενος ὑπεράνω τῆς ὁδοῦ, ἥτις χωρίζει τὰς ME I οἰκίας J καὶ F. Eutresis, σ. 33, 58, σχέδ. II B.

(21) Λιθόστρωτον Υ', εὗρεθὲν δυτικῶς τοῦ τελευταίου περιγραφέντος ἀψιδοειδοῦς τοίχου καὶ ἄνωθεν τῆς ΠΕ III οἰκίας H. Κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ λιθοστρώτου καὶ ἐντὸς κογχῶν σχηματιζομένων ὑπὸ τοίχων ὑπῆρχον δύο τετράγωνοι ἐπηρμέναι ἐπιφάνειαι, διαστάσεων περίπου 1 μ. × 1 μ., μετὰ χεῖλους 0.20 μ. ὑψηλοῦ κατὰ τὰς τρεῖς πλευράς. Αἱ κατασκευαὶ αὗται ἠρμηνεύθησαν ὡς θέσεις διὰ κατασκευὴν πλίνθων. Ποῖος ὁ σκοπὸς τοῦ λιθοστρώτου δὲν εἶναι σαφές. Ἡ ἀνασκάψασα τὴν θέσιν ἀναπαριστᾷ τοῦτο ὡς προαύλιον μετὰ ξυλίνων παραστάδων καὶ τὸ θεωρεῖ μέρος ὁδοῦ μετὰ φορὰν ἀπὸ N. πρὸς B. Eutresis, σ. 58-60, εἰκ. 66-68, σχέδ. II B.

(22) Εὐμεγέθης ME ἱπνὸς κείμενος βορείως τοῦ λιθοστρώτου Υ' καὶ

ἀποτελούμενος ἀπὸ κυκλικὸν δάπεδον διαμέτρου 1 μ. ἐστρωμένον ἐπιμελῶς δι' ὀστράκων ἀγγείων καὶ ἐκ τοιχώματος πέριξ τοῦ δαπέδου κατεσκευασμένου ἐξ ὀρθίων πλίνθων ἐπιχειρισμένων κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐσωτερικῶς διὰ πηλοῦ. Τὸ στόμιον τοῦ ἱπνοῦ ἦτο 0.35 μ. εὐρὺ ὑπῆρχε δὲ καὶ ἐτέρα ὀπὴ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δαπέδου τοῦ ἱπνοῦ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς καύσεως. Πέριξ τοῦ ἱπνοῦ εὐρέθησαν πολλαὶ πλίνθοι καὶ ποσότης τέφρας καὶ ἀνθράκων. Αἱ πλίνθοι τοῦ ἐσωτερικοῦ κυκλοτεροῦς τοίχου τοῦ ἱπνοῦ εἶχον διαστάσεις $0.30 \times 0.15 \times 0.08$ μ. αἱ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου πλίνθοι πέριξ τοῦ ἱπνοῦ ἐποίκιλον τὰς διαστάσεις ἀπὸ $0.59 \times 0.30 \times 0.08$ μ. ἕως $0.38 \times 0.30 \times 0.08$ μ. Τινὲς τῶν πλίνθων εὐρέθησαν συνηνωμέναι διὰ πηλοῦ ὡς εἶχον κτισθῇ ἀρχικῶς. Ὁ ἱπνὸς ἐχρησίμευε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα διὰ τὴν παρασκευὴν ἄρτου. Eutresis, σ. 61-62, εἰκ. 69, σχέδ. Π Β.

(23) Τεμάχια πηλοῦ μετ' ἀποτυπωμάτων καλᾶμων ἢ κορμῶν δένδρων (εἰκ. 7, 10) προσερχόμενα ἴσως ἐξ ὀροφῶν εὐρέθησαν ἐντὸς τῶν τριῶν πίθων δυτικῶς τῆς οἰκίας C καὶ ἄλλα δυτικῶς τῆς οἰκίας A. Eutresis, σ. 62-63, εἰκ. 71.

Χ. Ὠρεοί (54).—Τμήμα ἐλαφρῶς καμπυλουμένου τοίχου, ἀνήκοντος ἴσως εἰς ΜΕ οἰκοδομήν, παρατηρήθη ἐντὸς τῆς ἀνοίγεισης τάφρου. ΑΕΜ 1959, 310.

XI. Μάνικα (66).—Ὑπεράνω τῶν ΠΕ ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων εὐρέθησαν τοῖχοι ἐκτισμένοι ἀμελῶς διὰ μεγάλων λίθων. ΑΕΜ 1959, 298.

XII. Ἐλευσίς (80).—Ἡ συστηματικὴ κατοίκησις τῆς θέσεως, κατὰ τὰ μέχρι σήμερον (1968) γνωστὰ ἄρχεται ἀπὸ τῶν ΜΕ χρόνων, ὁ οἰκισμὸς τῶν ὁποίων κατελάμβανε πάντα τὸν χώρον τοῦ κατόπιν ἰδρυθέντος Τελεστήριου, μέχρι τῶν μεγάλων Προπυλαίων πρὸς Β. καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβόλου πρὸς Α. Ἀτυχῶς ἕνεκα τῆς μεγάλης κλίσεως τῆς νοτίας κλιτύος τῆς ἀκροπόλεως, ἐξ ἧς προέρχονται τὰ ΜΕ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, μόνον τμήματα οἰκοδομημάτων ἐσώθησαν. Ταῦτα δύνανται νὰ συνοψισθοῦν ὡς ἀκολούθως.

(1) Λείψανα ἀψιδοειδῶν οἰκοδομημάτων ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου καὶ δυτικῶς τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας ἀνασκαφέντα τὰ ἔτη 1933-34. Ἐκ τούτων ὁ τοῖχος Θ σωζόμενος εἰς μῆκος 1.20 μ. καὶ εἰς ὕψος 0.20 μ. ἄνωθεν τοῦ δαπέδου εἶχε κατασκευασθῇ ἐκ μεγάλων σχετικῶς λίθων τεθειμένων οὕτως ὥστε διὰ τοῦ μήκους των νὰ ἀποτελοῦν τὸ πλῆρες πάχος τοῦ τοίχου. ΑJA 1936, 416-417.

(2) Πολυάριθμα τεμάχια τοίχων ὑπὸ τὸ Τελεστήριον ἀποκαλυφθέντα κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1932 καὶ συντόμως μνημονευόμενα ἐν ΑJA 1933, 277-278, 279, πίν. XXXIV Α-Α καὶ ΑΔ 1930-31 Παράρτ. σ. 18.

(3) Οἶκημα Ε (εἰκ. 7, 4). Τμήμα τῆς βορείου πλευρᾶς ἀψιδοειδοῦς οἰκοδομήματος, μήκους ἀπὸ Α. πρὸς Δ. πλέον τῶν 6 μ., ἔχοντος τὴν ἀψίδα ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς στενῆς πλευρᾶς. Τὸ οἶκημα τοῦτο, ὡς καὶ πάντα τὰ ἐπόμενα, ἀπεκαλύφθησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1930-1931, εὐρίσκονται δὲ κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὺν τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἔνεκα τῆς ἀποτόμου καταφρείας τῆς κλιτύος σώζονται μόνον κατὰ τὸ βόρειον ἥμισυ αὐτῶν. Ἡ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ οἰκοδομήματος καὶ ἡ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ταύτης κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εὐρισκομένη εἴσοδος αὐτοῦ κατεστράφησαν κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ θολωτοῦ κτηρίου τῶν Γεωμετρικῶν χρόνων. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀψίδος, ἥτις καίτοι ὀργανικῶς συνδεδεμένη πρὸς τὸν μακρὸν τοῖχον τῆς οἰκοδομῆς εἶναι ἐν τούτοις εὐρυτέρα τούτου, σώζεται τεμάχιον ἐσωτερικῆς διαίρεσεως ἀποχωρίζουσης τὴν ἀψίδα ὡς ἰδιαίτερον δωμάτιον.

Οἱ τοῖχοι ἔχουν θεμελιωθῇ ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ ἀποτελοῦνται ἐξ ἀργῶν λίθων τεθειμένων ἐν πηλῷ. Κατὰ τὸ εὐθύγραμμον τμήμα ὁ τοῖχος ἔχει πλάτος 0.60 μ. καὶ ὕψος 0.50 μ., κατὰ τὴν ἀψίδα τὸ πάχος τοῦ τοίχου εἶναι 0.45-0.30 μ. καὶ τὸ μέγιστον ὕψος αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 0.90 μ. ἔνεκα τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους. Τὸ δάπεδον τῆς οἰκίας ἐκαλύπτετο ἀπὸ στρώμα τέφρας ἐκ τῆς πυρᾶς, ἥτις κατέστρεψε τελικῶς τὴν οἰκίαν, καὶ ἀπὸ μινύεια καὶ ἀμαυρόχρωμα ὄστρακα. Ἑλευσινιακὰ Ι, σ. 17-20, εἰκ. 7-8, παρένθ. πίν. μεταξὺ τῶν σ. 4-5.

(4) Οἶκημα Δ. Μέρος τῆς βορείου πλευρᾶς ἀψιδοειδοῦς οἰκοδομήματος ἔχοντος τὴν ἀψίδα κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον. Δύο ἐγκάρσιοι τοῖχοι, ὁ εἰς κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀψίδος καὶ ὁ ἕτερος εἰς ἀπόστασιν 5 μ. ἀπὸ τούτου, διήρουν κατὰ μῆκος τὴν οἰκίαν εἰς τρία τοῦλάχιστον δωμάτια, πρόδομον ἀγνώστου μήκους καὶ πλάτους καταλαμβάνοντα τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς οἰκοδομῆς, κεντρικὸν δωμάτιον μήκους 5 μ. καὶ ἀνατολικὸν σχηματιζόμενον ὑπὸ τῆς ἀψίδος καὶ ἔχον μῆκος κατὰ τὴν κορυφὴν ταύτης 2.50 μ. Τὸ δάπεδον ἀπετελεῖτο ἐκ πεπατημένης γῆς οἱ δὲ τοῖχοι τῆς οἰκίας προσῆχον 0.20 μ. ἄνω τοῦ δαπέδου. Καὶ ἡ οἰκία αὕτη εἶχεν, ὡς καὶ ἡ προηγουμένη, καταστραφῇ ὑπὸ πυρός. Ἑλευσινιακὰ Ι, σ. 20-25, εἰκ. 9-10, παρένθ. πίν. μεταξὺ τῶν σ. 4-5.

(5) Λεῖψανα δύο ἐτέρων ἀψιδοειδῶν οἰκοδομημάτων συναντηθέντα εἰς τὰς τάφρους Δ καὶ Ε τῆς ἀνασκαφῆς ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ. Ἑλευσινιακὰ Ι, σ. 25, παρένθ. πίν. σ. 4-5.

(6) Οἶκημα Γ. Νοτίᾳ πλευρᾷ τετραπλεύρου οἰκοδομήματος κειμένου βορείως καὶ ἐγγύτατα τοῦ περιγραφέντος οἰκήματος Δ. Τὸ οἶκημα Γ δι' ἐσωτερικοῦ ἐγκαρσίου τοίχου, οὗτινος σώζεται ἡ ἀρχή, διηρεῖτο εἰς δύο τοῦλάχιστον τμήματα, ἐν δυτικὸν ἀγνώστου μήκους καὶ πλάτους καὶ ἕτερον ἀνατολικὸν μήκους 4.35 μ. Τὸ δάπεδον τῆς οἰκίας ἐκαλύπτετο ἀπὸ στρώμα τέφρας, ἕτερον δὲ στρώμα τέφρας πάχους 0.05 μ. εὐρέθη εἰς ὕψος 0.45 μ. ὑπὲρ

τὸ δάπεδον τῆς οἰκίας καὶ προφανῶς προήρχετο ἐκ τῆς ἀποτεφρώσεως ἐτέρου ME II κτηρίου ἐν τῇ αὐτῇ θέσει. Ἑλευσινιακά I, σ. 25-27, εἰκ. 10, παρ. 10. πίν. σ. 4-5.

(7) Οἶκημα Ζ. Τοῦ οἰκήματος τούτου, ὀρθογωνίου διαγράμματος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐσώθη μόνον ὁ βόρειος μακρὸς τοῖχος ἀνήκων εἰς τὴν ME II φάσιν. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ οἰκήματος καὶ κατὰ τὸ ἄκρον τούτου εὐρέθη πῆλινος δακτύλιος, προσερχόμενος ἐκ τῆς κοιλίας πίθου, διαμέτρου 0.75 μ. καὶ πλάτους 0.15 μ. δυσκόλως ὅμως θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὅτι οὗτος ὥριζε τὴν ἐστίαν τῆς οἰκίας διότι ἐλαχίστη τέφρα εὐρέθη ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ἔχνη πυρὸς δὲν παρετηρήθησαν εἰς τὸν περὶ τὸν δακτύλιον χῶρον. Ἑλευσινιακά I, σ. 27-28, εἰκ. 12, παρ. 10. πίν. σ. 4-5.

(8) Οἶκημα Ρ. Βόρειος πλευρὰ τετραπλεύρου οἰκοδομήματος φέροντος ἐσωτερικὸν τοῖχον, ὅστις ἐχώριζε τὴν οἰκίαν εἰς δυτικὸν δωμάτιον μήκους 1.90 μ. καὶ εἰς ἀνατολικὸν μήκους 2.50 μ. Ὁ ἐξωτερικὸς τοῖχος εἶχε πᾶχος 0.38 μ. καὶ ὕψος 0.25 μ. ὑπεράνω τοῦ ἐκ πεπατημένης γῆς δαπέδου τοῦ οἰκήματος. Μέρος τῆς ἐξ ὠμῶν πλίνθων ἀνωδομίας τῶν τοίχων ἐσώζετο κατὰ χώραν. Ἑλευσινιακά I, σ. 28, εἰκ. 13-14.

(9) Λεῖψανα πολυαρίθμων τοίχων ἀνήκοντα εἰς τετραπλεύρους κατὰ κανόνα οἰκίας, εὐρέθησαν ἐπὶ τῆς νοτίας κλιτύος τῆς ἀκροπόλεως τὰ ἔτη 1895-1902 ὑπὸ τοῦ ΣΚΙΑ ἀλλ' ἡ χρονολογία τῶν λειψάνων τούτων δὲν εἶναι γνωστή. ΑΕ 1898, 29, 30-31, 41-51, 1912, 12, 14.

(10) Λεῖψανα ME οἰκοδομημάτων εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ἱεροῦ ἀνασκαφέντα τὸ 1939. ΠΑΕ 1939, 42.

XIII. Περὰ χ ὥ ρ α (81).—Λεῖψανα ME τοίχων ἀνατολικῶς τῆς λίμνης τῆς Βουλιαγμένης. Perachora I, 9.

XIV. Μ ἔ γ α ρ α (84).—Λιθόστρωτον πλάτους πλεον τῶν 1.20 μ. κατεσκευασμένον ἐκ μεγάλων λίθων καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τοῦ ὁποίου εἶχε λειανθῇ ἐκ τῆς χρήσεως. Τοῦτο εὐρέθη ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἀρχαίας Νισαίας καὶ ἐν τῇ τάφρῳ Β. ΠΑΕ 1934, 52-53.

XV. Ἀ θ ῆ ν α ι (85).—Λεῖψανα δύο ME οἰκιῶν εὐρέθησαν τὸ 1961 νοτίως τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Ἀγγελοπούλου, κειμένων μεταξὺ τῶν ὁδῶν Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, Παρθενῶνος καὶ Καλλισπέρης. Αἱ λεπτομέρειαι ἐκάστης τούτων ἔχουν ὡς κάτωθι:

(1) Οἰκία Θ. Ταύτης ἀπεκαλύφθη ἡ ΝΑ. γωνία ἐνὸς δωματίου, οἱ τοῖχοι τοῦ ὁποίου εἶχον κτισθῇ διὰ μεγάλων ἀργῶν λίθων. Ὁ νότιος τοῖχος, ὅστις διετηρεῖτο εἰς ὕψος 1.10 μ. παρηκολουθήθη εἰς μῆκος μόνον 1.70 μ. διότι μετὰ ταῦτα ἐκρύπτετο ὑπὸ τὸ πεζοδρόμιον τῆς ὁδοῦ Παρθενῶνος. Ὁ

ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ
I. ΚΑΜΠΥΛΟΓΡΑΜΜΑ ΟΙΚΟΔΟΜΗΜΑΤΑ

Ἐλλειψοειδὲς
Θερμὸν

Ἀψιδοειδὲς
Θερμὸν

Εὐτρήσεως

Ἐλευγίνος



1. Οἰκία β



2. Μέγαρον Α



3. Οἰκία γ



4. Οἰκία Ε

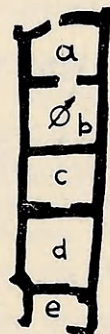
II. ΜΕΤ' ΕΥΘΥΓΡΑΜΜΩΝ ΤΟΙΧΩΝ
Λιανοκλαδίου Κρίσης Κίρρας



5



6. Οικοδόμημα γ



7



8. Οἰκία Α

III. ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ

Κλίβανος
κάτοψις

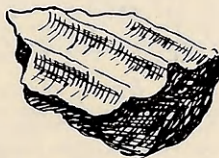


Πλαγία ὄψις



9

Τεμάχιον ὀροφῆς



10

Τοῖχος



11

Εἰκὼν 7.

ἀνατολικὸς τοῖχος, ὅστις εἶχε κατασκευασθῇ διὰ μικροτέρων λίθων, εἶχε καταστραφῇ κατὰ τὸ βόρειον αὐτοῦ τμήμα. ΑΔ 1961-62 (1963), Μέρος Α' (Μελέται), σ. 85-86. BCH 1962, 651.

(2) Οἰκία Ι. Ταύτης ἀνεσκάφη τὸ ἀνατολικὸν τμήμα κείμενον νοτίως τῆς οἰκίας Θ. Τὸ ἀνασκαφέν μέρος εἶναι ὀρθογώνιον καὶ ἔχει τὸν μακρὸν ἄξονα ἀπὸ Α. πρὸς Δ. καὶ τοὺς τοίχους κατασκευασμένους ἐκ μεγάλων ἀργῶν λίθων. Οἱ τοῖχοι διατηροῦνται εἰς ὕψος 0.30 μ. ΑΔ 1961-62 (1963), Μέρος Α (Μελέται), σ. 286. BCH 1962, 651.

(3) Μία ἐστία συνοδευομένη ὑπὸ ΜΕ καὶ ΥΕ ὀστράκων, τέφρας, ἀνθράκων καὶ ὀστῶν ζώων ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου. ΑΔ 1963. Χρον. σ. 14. AJA 1965, 354.

(4) Ἐν ΜΕ φρέαρ, ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν ἀνωτέρω περιγραφεισῶν οἰκιδῶν Θ καὶ Ι, βάθους 1.95 μ. ΑΔ 1961-62 (1963), Μέρος Α (Μελέται), σ. 86.

(5) Ὀκτὼ ἐκ τῶν 12 φρεάτων τῶν ἀνασκαφέντων τὸ 1937 εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κλεψύδρας, τὸ βάθος τῶν ὁποίων κυμαίνεται ἀπὸ 1.80 μ. ἕως 8.80 μ., ἦσαν πλήρη ΜΕ περιεχομένου. Hesperia 1938, 335-338, 1943, 206.

XVI. Βραυρών (87).—Τὰ κάτωθι ἀρχιτεκτονικὰ δεδομένα ἀπεκαλύφθησαν εἰς τὴν θέσιν:

(1) Ὀχυρωματικὸν τεῖχος περιβάλλον τὴν κορυφὴν τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας Βραυρωνῶνος ΜΕ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα χρόνων. Ἔργον 1956, σ. 29-30, 1957, σ. 24, εἰκ. 22. ΠΑΕ 1956, σ. 79, πίν. 23 α. BCH 1957, σ. 521 1958, σ. 678, εἰκ. 15.

(2) Ἀναλημματικοὶ τοῖχοι συνέχοντες ἄνδρα κατὰ τὴν κλιτὸν τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχουν κτισθῇ αἱ ΜΕ οἰκίαι. ΠΑΕ 1955, 120, 1956, 77-79. Ἔργον 1956, 28-29. BCH 1957, 521.

(3) Λεῖψανα μιᾶς μεγάλης ΜΕ οἰκίας ἀποτελουμένης ἐκ δύο τοῦλάχιστον δωματίων καὶ εὐρισκομένης ἐπὶ τῆς βορείου κλιτύος τῆς ἀκροπόλεως. Οἱ τοῖχοι τῆς οἰκίας ἐσώζοντο εἰς ὕψος 2 μ. καὶ εἶχον κτισθῇ διὰ μικρῶν λίθων καὶ ὠμῶν πλίνθων. Τὸ δάπεδον τῆς οἰκίας ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν διαδοχικῶν στρωμάτων μαρτυρούντων ὅτι ἡ οἰκία αὕτη κατῳκεῖτο ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἐνδεχομένως μέχρι τῆς ΥΕ II περιόδου. Ἔργον 1956, σ. 29, εἰκ. 29. ΠΑΕ 1956, 77-78, πίν. 21 β. BCH 1957, 521. ΑΑ 1962, 210-211.

(4) Λεῖψανα ΜΕ κατοικιδῶν ἐκ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τῆς ἀκροπόλεως. BCH 1963, 712.

XVII. Βουλιαγμένη (89).—Τοῖχοι οἰκιδῶν συνοδευόμενοι ὑπὸ ΜΕ ὀστράκων ἐκ τῆς προϊστορικῆς ἀκροπόλεως παρὰ τὸ Μικρὸ Καβούρι μνημονεύονται συντόμως ἐν ΑΑ 1962, 211.

XVIII. Θορικός (90).—Αί γενόμεναι ἐν τῇ θέσει ἀνασκαφαὶ ἀπεκάλυψαν:

(1) Λείψανα ὀχυρωματικῶν ἢ ἀναλημματικῶν τειχῶν τριῶν διαδοχικῶν χρονολογιῶν. ΠΑΕ 1893, σ. 16 πίν. Β, 3.

(2) Λείψανα ὀρθογωνίων οἰκοδομημάτων, τὰ διαγράμματα τῶν ὁποίων δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συμπληρωθοῦν. Οἱ τοῖχοι τῶν ἀρχαιοτέρων οἰκοδομημάτων εἶχον κατασκευασθῇ ἐξ ἀργῶν, μεγάλων σχετικῶς, λίθων καὶ τὰ δάπεδα ἐνίοτε εἶχον πλακοστρωθῇ. ΠΑΕ 1893, σ. 15-16, πίν. Β, 3. ΑΕ 1895, 230-232.

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ

Ἡ ἐντύπωσις ἡ παρεχομένη ἐκ τῆς συνοπτικῆς ἐπισκοπῆσεως τῶν ΜΕ ἀρχιτεκτονικῶν δεδομένων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τὰ πλέον σημαντικὰ ἐκ τῶν ὁποίων προέρχονται ἐκ τοῦ Θέρμου, τῆς Κίρρας, τοῦ Ὁρχομενοῦ, τῆς Εὐτρήσεως, ὁ ΜΕ οἰκισμὸς τῆς ὁποίας παρουσιάζεται ὡς αἰσθητῶς μικρότερος τοῦ ΠΕ, καὶ τῆς Ἑλευσίνος, εἶναι ὅτι ἀρχομένων τῶν ΜΕ χρόνων οἱ ΠΕ οἰκισμοὶ δὲν ὑπέστησαν γενικῶς ἀξιοσημείωτον μεταβολὴν ὡς πρὸς τὸ διάγραμμα ἢ τὴν ἔκτασιν πλὴν τῆς σημειωθείσης ἐξαιρέσεως τῆς Εὐτρήσεως.

Διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ΠΕ ἀρχιτεκτονικῆς εἰς ΜΕ, ὡς πρὸς τὰ διαγράμματα τοῦλάχιστον τῶν οἰκιῶν τὰ ΜΕ δεδομένα εἶναι πλέον διδακτικὰ διότι εἰς Θέρμον, Κίρραν, Ὁρχομενόν, Εὐτρησιν καὶ Θορικὸν ἔχουν ἀνακαλυφθῇ πλεονα ἀρχιτεκτονικὰ στρώματα.

Τὰ κοινοτικῶς χαρακτῆρος ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα τῶν ΜΕ χρόνων τῆς Στερεᾶς εἶναι ὀλίγα καὶ ἐν πολλοῖς ἀμφίβολα καθαυτά. Τοιαῦτα εἶναι τὰ ὀχυρωματικὰ ἢ ἀναλημματικὰ τεῖχη τῆς Βραυρώνος (XVI 1-2) καὶ τοῦ Θορικοῦ (XVIII 1), φρεατὰ τινὰ ἐξ Ἀθηνῶν (XV 4,5) καὶ ὁδοί, ἐνίοτε πλακοστρωτοὶ πρὸ τῶν ἐξόδων τῶν οἰκιῶν, ἐξ Εὐτρήσεως (IX 11, 18) καὶ ἐνδεχομένως ἐκ Μεγάρων (XIV 1).

Τὸ σύνολον τῶν γνωστῶν διαγραμμάτων τῶν οἰκιῶν ἐξ ὅλων τῶν στρωμάτων δύναται νὰ ταξινομηθῇ ὡς καὶ κατὰ τὴν ΠΕ περίοδον εἰς δύο τύπους ἤτοι α) καμπυλόγραμμα οἰκήματα καὶ β) οἰκήματα μετ' εὐθυγράμμων τοίχων συναντωμένων κατὰ γωνίας οὐχὶ πάντοτε ὀρθὰς καταχρηστικῶς ὅμως ἐνίοτε ἀναφερόμενα εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν ἀνασκαφῶν ὡς ὀρθογώνια.

Καμπυλόγραμμα οἰκοδομήματα ἔχουν ἀναφερθῇ ἐκ Θέρμου (II 3,6-9), Κρίσης (V 1,4), Εὐτρήσεως (IX 1-2,20), ἐξ Ὁρεῶν Ἰσως (X) καὶ ἐκ τῆς Ἑλευσίνος (XII 1,3-5). Ταῦτα φαίνονται πλέον συνήθη κατὰ τὴν Δυτικὴν παρὰ κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἐκ τῶν μέχρι σήμερον γνωστῶν δεδομένων.

Τὰ ἐν λόγῳ καμπυλόγραμμα, οἰκοδομήματα δύνανται νὰ διακριθοῦν εἰς α) ἀψιδοειδῆ ἀναφερόμενα ἐκ Θέρμου (Π 3,6-7,9), Κρίσης (V 4), Εὐτρήσεως (IX 1,2,20) καὶ Ἑλευσίνος (XII 1-5). Ἐκ τούτων οἰκοδομήματά τινα ἐκ Θέρμου (Π 3) καὶ Εὐτρήσεως (IX 1) θεωροῦνται ὑπὸ τῶν ἀνασκαφάντων ὡς πρόδρομοι τοῦ μεγάρου. β) Ἑλλειψοειδῆ, ἐν παράδειγμα δὲ τοῦ τύπου τούτου ἔχει ἀναφερθῆ ἐκ Θέρμου (Π 8) παρεμφερῆ δὲ διαγράμματα εἶναι γνωστά ἐκ τῆς ΜΕ Τίρυνθος (Π-Π 303) καὶ γ) ἄλλα καμπυλόγραμμα, εἰς ἃ ἀνήκουν τὰ λοιπὰ λείψανα.

Πλέον ἐπικρατέστερα ὅμως εἶναι τὰ μετ' εὐθυγράμμων τοίχων οἰκοδομήματα, μάλιστα κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ἐκπροσωπούμενα ὑπὸ δεδομένων ἐκ τοῦ Λιανοκλαδίου (I 1), τοῦ Θέρμου (Π 2,4,5), τῆς Κρίσης (V 2,3), τῆς Κίρρας (VI 1-4), τοῦ Ὁρχομενοῦ (VII 1-3), τῶν Θηβῶν (VIII I-1), τῆς Εὐτρήσεως (IX 3-10, 12-19), τῆς Ἑλευσίνος (XII 6-8), τῶν Ἀθηνῶν (XV 1-2) καὶ τοῦ Θορικοῦ (XVIII 2) ὡς καὶ ἐκ πολλῶν ἴσως δεδομένων τῶν ἀτελῶς γνωστῶν ὑπολοίπων θέσεων.

Ἀποκλειστικῶς ὑπὸ οἰκοδομημάτων μετ' εὐθυγράμμων τοίχων ἐκπροσωποῦνται οἱ οἰκισμοὶ τοῦ Λιανοκλαδίου (I 1), τῆς Κίρρας (VI 1-4), τοῦ Ὁρχομενοῦ (VII 1-3), τῶν Θηβῶν (VIII 1-2), τῶν Ἀθηνῶν (XV 1-2) καὶ τοῦ Θορικοῦ (XVIII 2).

Ἀμφότεροι οἱ τύποι, καὶ μετ' εὐθυγράμμων καὶ μετὰ καμπυλογράμμων τοίχων οἰκοδομήματα, συναντῶνται εἰς Θέρμον (Π), Κρίσαν (V), Εὐτρησιν (IX) καὶ Ἑλευσίνα (XII) καὶ προέρχονται ἐκ τῶν αὐτῶν κατὰ κανόνα στρωμάτων. Κατὰ τὴν ΠΕ περίοδον καμπυλόγραμμα οἰκοδομήματα ὑπῆρχον εἰς Εὐτρησιν, Ὁρχομενὸν καὶ Θήβας.

Τὰ μετ' εὐθυγράμμων τοίχων οἰκοδομήματα δύνανται νὰ ταξινομηθοῦν εἰς α) οἰκήματα μετὰ πολλῶν δωματίων, εἰς ἃ ἀνήκουν τὰ περισσότερα ἐκ τῶν ἀναφερθέντων λειψάνων, β) οἰκοδομήματα 1-2 δωματίων ὡς τὰ οἰκήματα τοῦ Λιανοκλαδίου (I 1), Θέρμου (Π 4-5), Κρίσης (V 3), Ἑλευσίνος (XII 8) καὶ γ) μεγαρόσχημα οἰκοδομήματα καὶ ὡς τοιαῦτα ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν ἐνεργησάντων τὰς ἀνασκαφὰς οἰκήματά τινα ἐκ Κίρρας (VI 3) καὶ Εὐτρήσεως (IX 3,14). Ἀνάλογα διαγράμματα ἔχουν ἀναφερθῆ καὶ ἐκ τῆς ΠΕ περιόδου μεγαρόσχημοι ὅμως οἰκίαι παρετηρήθησαν μόνον εἰς τὰ ΠΕ στρώματα τοῦ Ἀσκηταριοῦ.

Ὡς ἰδιαίτερος τύπος οἰκοδομῆς δύνανται νὰ μνημονευθοῦν τὰ λείψανα δύο καλυβῶν ἐκ φθαρτῶν ὑλικῶν ἐν Θέρμῳ, ἐξ ὧν ἔχουν σωθῆ μόνον τὰ δάπεδα (Π 1).

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν διαρρύθμισιν τῶν οἰκιῶν δύναται νὰ ἀναφερθῇ ὅτι πλακόστρωτοι αὐλαὶ ἀναφέρονται ἐξ Εὐτρήσεως (IX 12-13, 18, 21), ἵπνοι ἐντὸς τῶν αὐλῶν ἢ τῶν οἰκιῶν ἔχουν παρατηρηθῆ εἰς Θέρμον (Π 2) καὶ Εὐτρησιν (IX 3,21) καὶ ὅμοιοι ἵπνοι ἔχουν ἀναφερθῆ ἐκ τοῦ ΠΕ

Ἀσκηταριοῦ, μικρὰ ἀποχετευτικὴ αὐλαξ παρατηρήθη εἰς Κρῖσαν (V 3), ἐξέδραι εὐρέθησαν ἐντὸς οἰκιῶν εἰς Ὀρχομενὸν (VII 3) καὶ Εὐτρησιν (IX 3, 21), κόγχαι παρατηρήθησαν εἰς Ὀρχομενὸν (VII 3), βόθροι εἰς Εὐτρησιν (IX 1-2) καὶ ἐστίαί εἰς Λιανοκλάδι (I 1), Θέρμον (II 4,6,8,10), Κρῖσαν, σχήματος Π (V 2), Κίρραν (VI 1,3), Εὐτρησιν (IX 1,3-5, 7, 9-10, 12) καὶ Ἀθήνας (XV 3).

Ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας τῆς κατασκευῆς τῶν οἰκιῶν δύναται νὰ προστεθῇ ὅτι τὰ δάπεδα τῶν οἰκιῶν κατεσκευάζοντο ἐκ πεπατημένης γῆς εἰς Ὀρχομενὸν (VII 3) καὶ Ἐλευσίνα (XII 4) ἢ εἶχον ἐπιχρισθῇ διὰ πηλοῦ, τοῦ ὁποίου διεκρίνοντο τρεῖς διαδοχικαὶ στρώσεις εἰς Εὐτρησιν (IX 12) καὶ Βραυρῶνα (XVI 3), ἢ ἄλλοτε εἶχον ἀραιῶς ἐπιστρωθῇ διὰ πλακῶν, ἰδίᾳ προκειμένου περὶ αὐλῶν, ὡς εἰς Θέρμον (II 4,8), Ὀρχομενὸν (VII 3), Εὐτρησιν (IX 9, 12) καὶ Θορικόν (XVIII 3).

Οἱ τοῖχοι τῶν θεμελίων ἔχουν κτισθῇ κατὰ κανόνα ἐξ ἀργῶν λίθων (εἰκ. 7,11) καὶ πηλοῦ εἰς δὲ τὴν Κίρραν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς περιόδου διὰ τὴν οἰκοδομήν τῶν θεμελίων προτιμῶνται ὥσειδεῖς λίθοι (VI 4). Τὸ πάχος τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων κυμαίνεται συνήθως μεταξὺ 0.40 μ. καὶ 0.70 μ. τὸ δὲ ὕψος τῶν τοίχων τούτων, οἵτινες προωρίζοντο νὰ χρησιμεύσουν ὡς θεμελίωσις διὰ πλινθίνην ἀνωδομήν, συνήθως δὲν ὑπερβαίνει τὸ ἥμισυ μέτρον, εἰς τινὰς ὅμως περιπτώσεις τοῦ Θέρμου (II 4) καὶ τῆς Κίρρας (VI 4) τὰ θεμέλια φθάνουν τὸ ὕψος 1 μ., εἰς Θέρμον, καὶ 1.20 μ. εἰς Κίρραν, εἰς μίαν δὲ οἰκίαν τῆς Βραυρῶνος, οἱ τοῖχοι τῆς ὁποίας ἐνδεχομένως εἶχον κτισθῇ ἐξ ὀλοκλήρου διὰ λίθων, τὸ σωζόμενον ὕψος αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς τὰ 2 μ. Εἰς Ὀρχομενὸν τέλος εἰς τοῖχος ἐκ πλίνθων εἶχεν κτισθῇ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἄνευ λιθίνου θεμελίου (VII 3).

Ἐνδείξεις διὰ τὸν τρόπον στεγάσεως τῶν οἰκιῶν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν τεμάχια πηλοῦ μετ' ἀποτυπωμάτων δοκῶν καὶ κλάδων εὐρεθέντα εἰς Θέρμον, ὅπου ὁ ἀνασκάψας φρονεῖ ὅτι ἴσως αἱ στέγαι ἦσαν θολωταί (II 3,5,8), καὶ εἰς Εὐτρησιν (IX 23). Κίονες ὡς στηρίγματα τῆς ὀροφῆς ἔχουν εἰκασθῇ δι' οἰκίας τινὰς τῆς Εὐτρήσεως (IX 9,13,18).

Ἡ γενικὴ ἐντύπωσις ἢ παρεχομένη ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἐπισκοπηθέντων ἐν τῷ συνόλῳ των ΜΕ ἀρχιτεκτονικῶν δεδομένων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι ὅτι, ὡς πρὸς τὰ ἀρχιτεκτονικὰ τοῦλάχιστον δεδομένα, ὁ ΜΕ πολιτισμὸς τῆς Στερεᾶς ἐξειλήχθη κατὰ βάσιν ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ΠΕ χρόνων τῆς περιοχῆς ταύτης, διότι δὲν ὑπάρχουν ἐνδείξεις ριζικῆς μεταβολῆς ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν οἰκιῶν κατὰ τὴν νέαν περίοδον. Ἐκτασις καὶ διάγραμμα ΠΕ καὶ ΜΕ οἰκισμῶν, τρόπος κατασκευῆς, ὁδῶν ὀχυρώσεων καὶ φρεάτων καὶ διαγράμματα καὶ λεπτομέρειαι κατασκευῆς τῶν ἰδιωτικῶν οἰκιῶν φαίνονται λίαν παρεμφερῆ καὶ κατὰ τὰς δύο περιόδους εἰς τὰς πλείστας ἀνασκαφείσας θέσεις.

Ἐκ τῶν πλέον ἀξιοσημειώτων μεταβολῶν μεταξὺ τῶν δύο περιόδων, ΠΕ καὶ ΜΕ, εἶναι ἡ ἔλλειψις κυκλοτερῶν οἰκοδομημάτων, ὡς τὰ ΠΕ τοῦ Ὀρχομενοῦ, ἐκ τῶν ΜΕ στρωμάτων, ἡ συχνότερα ἐμφάνισις τοῦ καμπυλογράμμου διαγράμματος τῶν οἰκιῶν κατὰ τὴν ΜΕ περίοδον εἰς τοὺς οἰκισμούς, ὡς τῆς Ἐλευσῖνος, Εὐτρήσεως, Κρίσης καὶ Θέρμου, ἡ μὴ χρησιμοποίησις, ὡς κατὰ τὴν ΠΕ περίοδον, κοίλων λίθων διὰ τὴν περιστροφὴν τῶν θυρῶν, ἡ συχνότερα ἐμφάνισις ἱπνῶν καὶ ἡ σπανιωτέρα κατασκευὴ βόθρων κατὰ τὴν ΜΕ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ΠΕ περίοδον, ἡ ἐγκατάλειψις τῆς τεχνικῆς τῆς τοποθετήσεως τῶν λίθων ὡς αἱ ἄκωνται ἰχθύος κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν τοίχων διαρκούντων τῶν ΜΕ χρόνων, ἡ ἔλλειψις χαλκουργικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ κατασκευῶν θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ΜΕ ἀρχιτεκτονικῶν δεδομένων, ὡς ἔχει εἰκασθῆ διὰ τινὰς κατασκευὰς τῶν ΠΕ χρόνων εἰς Εὐτρησιν, ἡ κατασκευὴ τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν ἐξ ὀλοκλήρου ἐνδεχομένως ἐκ λίθων, ὡς εἰς μίαν περίπτωσιν ΜΕ οἰκίας τῆς Βραυρωνος, ἡ παρουσία ἐλλειψοειδῶν οἰκιῶν εἰς Θέρμον, ὅμοιαι τῶν ὁποίων ἐλλείπουν ἀπὸ τὰ ΠΕ λείψανα, καὶ ἄλλαι ἥσσονος σημασίας μεταβολαί.

Γενικῶς αἱ διαφοραὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν δύο περιόδων, ΠΕ καὶ ΜΕ, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ὀφειλόμεναι εἰς τοπικὰς ἐξελίξεις μᾶλλον παρὰ εἰς ἀθρόαν εἰσβολὴν νέων στοιχείων εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῆς περιοχῆς δικαιολογοῦσαν εἰκασίαν ὅτι ταῦτα προέρχονται ἐκ τῆς εἰσβολῆς νέων στοιχείων πληθυσμοῦ εἰς τὴν χώραν. Ἡ θεωρία, ἥτις εἶχεν ἄλλοτε ὑποστηριχθῇ ὅτι ἡ διάδοσις τοῦ τύπου τῆς μεγαροσχήμου οἰκίας κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους ὀφείλεται εἰς τὴν εἴσοδον νέων ἐθνολογικῶν στοιχείων εἰς τὸν Ἑλληνικὸν χώρον, τῶν Ἀρείων, δὲν δικαιολογεῖται ἐκ τῆς ἐπισκοπῆσεως τῶν ΜΕ δεδομένων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Μεγαρόσχημοι οἰκίαι ὑπῆρχον ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ ΘΕΟΧΑΡΗ εἰς Ἀσκηταριὸν καὶ κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους καί, ἂν πρόδρομος τοῦ Μεγάρου θεωρηθῇ ἡ ἀψιδοειδῆς οἰκία, ἀψιδοειδεῖς οἰκίαι ὑπῆρχον εἰς Στερεάν Ἑλλάδα, ἐν Ὀρχομενῷ, Θήβαις, Εὐτρήσει καὶ Ἀσκηταριῷ, ἥδη ἀπὸ τῶν ΠΕ χρόνων. Ἐκ τῆς ἐξελίξεως κατὰ ταῦτα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς δὲν μαρτυρεῖται ἐθνολογικὴ μεταβολὴ εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας καὶ τὸ αὐτὸ συμπέρασμα ὑπαγορεύουν καὶ τὰ ΜΕ δεδομένα τῆς Πελοποννήσου (Π-Π 328-329).

B. ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΑΙ ΤΑΦΑΙ

I. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ἐκ τῶν 90 ΜΕ θέσεων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ταφὰς παρέσχον 25 μόνον θέσεις τὰ δεδομένα τῶν ὁποίων παρατίθενται κατωτέρω:

I. Λιανοκλάδι (I).—Εἰς τὴν θέσιν ἀνεκαλύφθησαν: (1) Δύο ταφαὶ ἐντὸς θηκῶν σχηματιζομένων ὑπὸ τεσσάρων ὀρθίων πλακῶν. Ὁ εἰς τῶν δύο τούτων τάφων ἐσώζετο εἰς καλὴν κατάστασιν καὶ περιεῖχε σκελετὸν εἰς συνεσταλμένην στάσιν κείμενον ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς, τοῦ ἐτέρου τάφου εὐρέθη μία μόνον πλάξ. Ἀμφότεροι εἶχον κατασκευασθῇ ὅτε ἡ ΜΕ οἰκία ἐν τῇ θέσει εἶχε καταστραφῇ καὶ οἱ τοῖχοί της εἶχον ταφῇ ἐντὸς τῶν ἐπιχώσεων. P-T 191, εἰκ. 137, ἀριθ. 7-8.

II. Θέρμων (9).—Τρεῖς τάφοι μνημονεύμενοι ὑπὸ τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ ὡς εὐρεθέντες ὑπὸ τὸ μέγαρον Α καὶ συνοδευόμενοι ὑπὸ θραυσμάτων ἀγγείων χρώματος μελανοφαίου, «ὡς τὰ ἐν Ἰλίου ἐπικληθέντα λυδικὰ» (ΑΕ 1900, 180-181), ἡμφεσβητήθησαν βραδύτερον ὑπὸ τοῦ ΡΩΜΑΙΟΥ (ΑΔ 1915, 235-237), ὅστις θεωρεῖ τὰς σχετικὰς κοιλότητας ὡς ἀνηκούσας εἰς τὸ δάπεδον προϊστορικῆς καλύβης περιγραφείσης ἤδη ἀνωτέρω εἰς τὰ ἀρχιτεκτονικὰ δεδομένα.

III. Λιβανάτες (14).—Πιθαναὶ ταφαὶ εἰς θήκας ἐξ ὀρθίων πλακῶν. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 138 ἀριθ. 466.

IV. Ἐλατεία (17).—Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ἐλατείας ἔχουν ἀναφερθῇ αἱ ἐπόμεναι ταφαί:

(1) Τύμβος διαμέτρου 3 περίπου μέτρων καὶ ὕψους 3-4 μ. Ὑπὸ τὸν τύμβον καὶ ἐπὶ στρώματος λευκῆς γῆς εὐρέθη σκελετὸς εἰς συνεσταλμένην στάσιν συνοδευόμενος ὑπὸ τριῶν ἀγγείων, ἐνὸς χαλκοῦ μαχαιριδίου καὶ τεσσάρων χρυσῶν κοσμημάτων. Παρὰ τὸν νεκρὸν εὐρέθη βόθρος θυσιῶν περιέχων τέφραν, ἀνθρακας καὶ ἀπηνθρακωμένους στάχυν σίτου. Ὑπεράνω τοῦ νεκροῦ ὑπῆρχε σωρὸς λίθων ὕψους 1 μ. περίπου, ἀνωθεν τῶν λίθων ἠκολούθει στρῶμα γῆς, ἐντὸς τοῦ ὁποίου καὶ εἰς βάθος ἡμίσεος μέτρου ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας συνητηθῇ εὐμέγεθες ἀμαυρόχρωμον ἀγγεῖον, τοποθετημένον ἴσως ἀρχικῶς ὡς σῆμα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ τύμβου. ΠΑΕ 1906, 142-144. ΑΜ

1906, 402-404. AE 1908, 93-96. REG 1912, 254-256, 271. Symbolae Osloenses 1930, 34-35.

(2) Τόπον «θυσιῶν ἐπιταφίων καὶ καύσεως νεκρῶν» χαρακτηρίζει ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ τὸν γήλοφον δυτικῶς τῆς Ἑλατείας, εἰς τοὺς ἀγρούς Πιπέρη-Γιαννακοπούλου. ΠΑΕ 1908, 127-128, 1910, 160-163. REG 1912, 256-258.

V. Ἀγία Μαρίνα (18).—Ἐντὸς τῆς ΜΕ ἐπιχώσεως εὐρέθησαν τρεῖς ταφαι τοῦ τύπου τῆς δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένης θήκης, ἣτις καλύπτεται ὑπὸ ἐτέρας πλακός. Οἱ ἐν λόγῳ τάφοι περιεῖχον νεκρούς εἰς συνεσταλμένην στάσιν ἄνευ κτερισμάτων, τὰ ὅστ' αὐτῶν ὁποῖων εὐρίσκοντο εἰς κατάστασιν τελείας ἀποσυνθέσεως. Ὁ εἷς τῶν τάφων ἀνῆκε πιθανῶς εἰς παιδίον καὶ ἐσχηματίζετο μερικῶς ἐξ ἐνὸς τοίχου οἰκίας. Εἷς τινὰς περιπτώσεις ἐντὸς τοῦ τάφου εὐρέθησαν ἀελάχιστα τεμάχια ἀνθρώπων, ἅτινα κατὰ τὸν ἀνασκάψαντα ἦσαν «ῥῶς λείψανα μικρᾶς θυσίας ἐντὸς τοῦ τάφου». ΠΑΕ 1910, 164-165, 1911, 210-211. REG 1912, 272. Symbolae Osloenses 1930, 30.

VI. Κρίσα (24).—Τριάκοντα περίπου ΜΕ τάφοι ἔχουν ἔλθει εἰς φῶς ἐκ τῆς θέσεως καὶ πάντες εἶναι τοῦ τύπου τῆς δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένης θήκης, ἣτις καλύπτεται δι' ἐτέρας πλακός (εἰκ. 8,9). Οἱ ἐν λόγῳ τάφοι εἶχον κατασκευασθῇ ἐντὸς τοῦ οἰκισμοῦ καὶ οἱ πλεῖστοι ἔχουν τὸν μακρὸν ἄξονα ἀπὸ ΒΑ. πρὸς ΝΔ. Αἱ διαστάσεις τῶν τάφων ποικίλλουν, ἀπὸ 0.50 μ. εἰς μῆκος \times 0.32 μ. εἰς πλάτος καὶ 0.26 μ. εἰς βάθος (τάφος 2, BCH 1937, 309) μέχρι 1.48 μ. \times 1.11 μ. καὶ βάθος 0.83 μ. (τάφος 3, BCH 1937, 311).

Κατὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ νεκροῦ δὲν φαίνεται νὰ τηρῇται ἐνιαῖος κανὼν προσανατολισμοῦ ἂν καὶ εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις οἱ νεκροὶ εἶχον τοποθετηθῇ μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς Ἀνατολὰς. Ὁ τάφος 6 περιεῖχε δύο νεκρούς (BCH 1937, 310-311), ὁ τάφος 13 τρεῖς (BCH 1937, 312) καὶ ἑτέρους τρεῖς ὁ τάφος 15 (BCH 1937, 314). Κτερίσματα εὐρέθησαν, ἀνὰ ἐν ἀγγεῖον εἰς τοὺς τάφους 1, 10 καὶ 11 (BCH 1937, 312, 312-313, 313), τρία ἀγγεῖα εἰς τὸν περιέχοντα τρεῖς νεκρούς τάφον 15 (BCH 1937, 314) καὶ τεμάχια χρυσοῦ κοσμήματος εἰς τὸν τάφον 3 (BCH 1937, 311). Ἐν χονδροειδὲς ἀγγεῖον εὐρέθη τέλος ἐγγὺς τοῦ τάφου 14 (BCH 1937, 312).

Οἱ ἐν RA 1936, II, 136-137, 140-141, μνημονευόμενοι ἐξ ΜΕ τάφοι ἐκ τῆς θέσεως δὲν εἶναι σαφὲς ἂν περιλαμβάνονται εἰς τοὺς ἀνωτέρω περιγραφέντας.

VII. Καστρούλι (25).—Μεγάλοι τάφοι τοῦ τύπου τῆς δι' ὀρθίων

πλακῶν σχηματιζομένης θήκης μνημονεύονται συντόμως ἐκ τῆς θέσεως. CRAI 1937, 184. Kirrha, 20.

VIII. Kίρρα (26).—Ἐκ τῶν 40 ME ταφῶν τῆς θέσεως 5 ἀνῆκον εἰς τὴν ME I β φάσιν τῆς περιόδου (ἀριθ. 31, 45-48), 8 εἰς τὴν ME II (ἀριθ. 23, 25, 26, 30, 33, 41, 44, 53) καὶ 27 εἰς τὴν ME III β (ἀριθ. 1-9, 12-16, 20, 22, 29, 40, 43, 50, 51, 54-59). Κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν αἱ ὁμάδες αὗται τῶν ταφῶν παρέχουν τὰς ἐπομένους ἀξιοσημειώτους λεπτομερείας:

(1) Οἱ 5 ME I β τάφοι ἀποτελοῦνται ἀπὸ 4 ἀπλοῦς λάκκους (τάφοι 45-48) καὶ μίαν θήκην ἔχουσαν τὰς πλευρὰς ἐξ ὠμῶν πλίνθων (τάφος 31). Αἱ διαστάσεις τῶν μὲν ἀπλῶν λάκκων ἐκυμαίνοντο ἀπὸ $0.50 \times 0.35 \times 0.30$ μ. (τάφος 46) μέχρι $0.90 \times 0.50 \times 0.30$ μ. (τάφος 47) τῆς δὲ δι' ὠμῶν πλίνθων θήκης (τάφος 31) αἱ διαστάσεις ἦσαν $1.62 \times 0.56 \times 0.40$ μ. Ἐκαστος τῶν τάφων τούτων περιεῖχεν ἀνὰ ἓνα νεκρὸν εἰς συνεσταλμένην στάσιν ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς, πλὴν τοῦ τάφου 45, εἰς δὲ ὁ νεκρὸς ἔκειτο ἐπὶ τῆς ράχεως μετὰ τῶν σκελῶν συνεσταλμένων. Τὸ μόνον κτέρισμα εἰς τοὺς τάφους τῆς πρώτης ταύτης ὁμάδος ἦτο τεμάχιον ὀρειχάλκου εὑρεθὲν εἰς τὸν τάφον 48.

(2) Οἱ 8 ME II τάφοι περιλαμβάνουν 2 ταφὰς παιδίων ἐντὸς τεθραυσμένων πίθων (τάφοι 41 καὶ 53), τρεῖς ἀπλοῦς λάκκους (τάφος 25, 26, 44), ἓνα τάφον ἔχοντα τὰς πλευρὰς ἐξ ὠμῶν πλίνθων (τάφος 30), ἕτερον ἔχοντα τὰ τοιχώματα ἐκ μικρῶν λίθων (τάφος 23) καὶ τελευταῖον τάφον μὲ τὰ τοιχώματα ἐξ ὀρθίων πλακῶν (τάφος 33). Αἱ διαστάσεις τῶν τάφων τῆς δευτέρας ὁμάδος ἐκυμαίνοντο ἀπὸ $0.40 \times 0.25 \times 0.30$ μ. (τάφος 30) ἕως $0.90 \times 0.50 \times 0.35$ μ. (τάφος 44). Ἐκαστος τάφος περιεῖχεν, εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις, ἀνὰ ἓνα νεκρὸν παιδίου ἀποτεθειμένου συνήθως εἰς συνεσταλμένην στάσιν. Κτερίσματα εὑρέθησαν μόνον εἰς τὸν τάφον 41 καὶ συνέκειντο ἐκ διατρήτων θαλασσίων κογχυλίων καὶ ἐκ ποταμίων χαλίκων. Ὡς ἐπιτάφιον ἴσως κτέρισμα εἶχεν ἀποτεθῆ πλησίον τοῦ τάφου 26 μικρὸς πίθος περιέχων λευκὴν ὀργανικὴν οὐσίαν ὑπὸ μορφὴν τέφρας. Κανὼν προσανατολισμοῦ κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν τάφων ἢ τὴν τοποθέτησιν τῶν νεκρῶν δὲν τηρεῖται.

(3) Οἱ 27 ME III β τάφοι περιλαμβάνουν 2 μὲ τοιχώματα ἐκ μικρῶν λίθων (τάφοι 12, 15), τέσσαρας μὲ τοιχώματα ἐκ μικρῶν λίθων καὶ πλακῶν (τάφοι 2, 13, 16, 22) καὶ 21 τάφους μὲ τοιχώματα ἐξ ὀρθίων πλακῶν (εἰκ. 8, 10). Αἱ διαστάσεις τῶν τάφων ποικίλλουν ἀπὸ $0.42 \times 0.21 \times 0.26$ (τάφος 2) μέχρι $1.53 \times 1.42 \times 0.75$ (τάφος 22) ἢ $1.60 \times 1 \times 0.75$ (τάφος 51). Οἱ περισσότεροι τῶν τάφων περιεῖχον ἀνὰ ἓνα νεκρὸν, εἰς ἐπτὰ ὅμως περιπτώσεις (τάφοι 3, 9, 14, 54, 57-59) δύο νεκροὶ εὑρέθησαν ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ. Οἱ τάφοι 1 καὶ 8 περιεῖχον ἀνὰ 4 νεκρούς, ὁ τάφος 16 περιεῖχε πέντε νεκρούς, πλησίον δὲ τοῦ τάφου 43 εὑρέθη τεθαμμένος δεύτερος νεκρός. Οἱ νεκροὶ ἀπετίθεντο κατὰ κανόνα εἰς συνεσταλμένην στάσιν ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς ὡς καὶ εἰς τὰς

προηγούμενας ομάδας, χωρίς νὰ τηρῇται κανὼν προσανατολισμοῦ κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν τάφων ἢ τὴν τοποθέτησιν τῶν νεκρῶν. Κτερίσματα εὑρέθησαν εἰς 12 ἐκ τῶν 27 τάφων (τάφοι 1,2,5,7,9,16,22,54,56,57,58,59) καὶ ἀπετελοῦντο ἀπὸ σφονδύλια ἐκ στεατίτου, ἀπὸ πήλινα ἀγγεῖα, ἀπὸ χαλκᾶ ὅπλα καὶ κοσμήματα καθὼς καὶ ἀπὸ κοσμήματα ἐκ χρυσοῦ. Kirrha, 43-64, 116-124.

IX. Πύργος (31).—Ἐκ τῆς θέσεως ἔχουν ἀναφερθῇ: (1) Εἷς τάφος τοῦ τύπου τῆς δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένης τετραπλεύρου θήκης, ὅστις περιεῖχεν ἓνα νεκρὸν εἰς συνεσταλμένην στάσιν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς. Orchomenos I, 120. P-T 196-197.

(2) "Ομοιοὶ τάφοι παρατηρηθέντες ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Πύργου ἐντὸς κοίτης χειμάρρου. AA 1940, 187.

X. Ἄγιος Ἰωάννης (32).—Τάφοι τοῦ τύπου τῶν δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένων θηκῶν περιέχοντες μινύειον κεραμικὴν ἔχουν ἀναφερθῇ ἐκ τῆς θέσεως. P-T σ. 12 ἀριθ. 120. FIMMEN, 5. AA 1940, 185-186.

XI. Ὀρχομενός (33).—Ἐκ τῆς θέσεως εἶναι γνωστοὶ 48 ME τάφοι. Ἐκ τούτων 30 περίπου εἶχον τὰ τοιχώματα ἐξ ὠμῶν πλίνθων, 9 ἔχουν ταῦτα ἐκ λίθων ἢ ὀρθίων πλακῶν (εἰκ. 8,12) καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἦσαν λάκκοι σχηματιζόμενοι μετὰ τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν.

Εἰς 4 περιπτώσεις (τάφοι 6,13,14 καὶ 32) τεμάχια πίθων εἶχον χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν κάλυψιν τῶν νεκρῶν. Αἱ διαστάσεις τῶν τάφων κυμαίνονται ἀπὸ $0.29 \times 0.50 \times 0.32$ μ. (τάφος 26) ἕως $1.25 \times 0.65 \times 0.45$ (τάφος 3) ἢ 1.20×0.90 (τάφος 30).

Ἐκαστος τάφος περιεῖχε κατὰ κανόνα ἀνὰ ἓνα νεκρὸν. Οἱ τάφοι ὅμως 3 καὶ 11 περιεῖχον ἀνὰ δύο νεκροὺς ἑκαστος. Οἱ νεκροὶ ἐτοποθετοῦντο εἰς συνεσταλμένην στάσιν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς. Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ὁ τάφος 16, ἐν ᾧ ὁ νεκρὸς ἔκειτο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς. Κτερίσματα εὑρέθησαν εἰς 8 μόνον περιπτώσεις καὶ σύγκεινται ἐκ 3 ὀρειχαλκίνων σπειρῶν, αἱ δύο τῶν ὁποίων εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον 10 καὶ ἡ ἑτέρα εἰς τὸν τάφον 31, ἐξ ἑνὸς περιδεραίου ἐκ μικρῶν χανδρῶν ὑαλομάζης εὑρεθέντος εἰς τὸν τάφον 43, ἐξ ἑνὸς πηλίνου σφονδυλίου ἐκ τοῦ τάφου 39 καὶ ἐξ ἀγγείων προερχομένων ἐκ τῶν τάφων 22, 34, 35 καὶ 47.

Ἐκ τῶν εὑρεθέντων σκελετῶν 16 περίπου ἀνῆκον εἰς ἐνήλικας καὶ 19 εἰς παιδία, οἱ λοιποὶ σκελετοὶ ἢ εἶχον ἀποσυντεθῇ ἢ αἱ σχετικαὶ πληροφορίες εἶναι ἀνεπαρκεῖς. Orchomenos I, 61-69.

XII. Χάλια (34).—Τάφοι τινὲς «ὀκλαδιῶν κειμένων» μνημονεύον-

ται ἀπὸ τὴν θέσιν Λιθοσωρὸς ME κατὰ πάσαν πιθανότητα χρόνων. ΑΔ 1915 Παράρτ. 56.

XIII. Πύργος Ἀγίας Μαρίνης (35).—Πιθαναὶ ME ταφαὶ τοῦ τύπου τῆς δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένης θήκης ἀναφέρονται ἐκ τῆς θέσεως. P-T σ. 12 ἀριθ. 121. ΑΑ 1940, 185-186.

XIV. Στροβίκι (36).—Πιθανοὶ ME τάφοι ἐξ ὀρθίων πλακῶν. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 115-116 ἀριθ. 400.

XV. Λικέρι (39).—Τινὲς τῶν κατὰ τὴν δυτικὴν κλιτὺν τοῦ λόφου ὡς καὶ τῶν παρὰ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης μικρῶν ὀρθογωνίων, δι' ὀρθίων πλακῶν ἐσχηματισμένων, τάφων ἐνδέχεται νὰ εἶναι ME. ΠΑΑ 1931, 274-276.

XVI. Θῆβαι (45).—Οἱ ἐπόμενοι τάφοι ἔχουν ἀναφερθῇ ἐκ τῆς θέσεως: (1) Μέγας ME τάφος κατεσκευασμένος δι' ὀρθίων πλακῶν εὑρέθη τὸ 1964 ἀνατολικῶς τοῦ Καδμεῖου ὑπὸ τὴν ὁδὸν Ἐπαμεινώνδου. Kadmos 1964, 27.

(2) Νεκροταφεῖον ME τάφων τοῦ τύπου τῆς δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένης θήκης, 17 τῶν ὁποίων ἠνοίχθησαν, εὑρέθη ὑπὸ τὸ ὙΕ οἶκημα ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Δ. Παυλογιαννοπούλου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πελοπίδου ἀριθ. 28.

Οἱ τάφοι συνήθως ἐκαλύπτοντο διὰ μιᾶς ἢ δύο πλακῶν αἱ δὲ διαστάσεις αὐτῶν ἔφθانون μέχρι 2.53×1.15 μ. καὶ βάθος 1.20 μ. Οἱ τάφοι περιεῖχον συνήθως ἓνα νεκρὸν μὲ ἰσχυρῶς συνεσταλμένα τὰ σκέλη καὶ τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους, ὁ τάφος 13 ὅμως περιεῖχε ζευγὸς νεκρῶν ἐνηγχαλισμένων καὶ ὁ τάφος 15 μητέρα καὶ βρέφος. Ἐκ τῶν τάφων ἄλλοι δὲν περιεῖχον κτερίσματα καὶ ἄλλοι περιεῖχον ἀπὸ 1-4 ἀγγεῖα, πλὴν τοῦ τάφου 3, ὅστις περιεῖχε κορασίδα μετὰ κοσμημάτων, ἥτοι χρυσοῦ δακτυλίου, ψήφων ἐκ κορναλίνης καὶ ὑαλομάζης «κ.ῆ.». ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 197, 1965 (1967) Χρον. 235.

(3) Τρεῖς ME ταφαί, αἱ δύο τῶν ὁποίων τοῦ τύπου τῆς δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένης θήκης εὑρέθησαν ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Ἰ. Λιάκου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ζεγγίνης ἀριθ. 3, μνημονεύονται συντόμως ἐν ΑΔ 1965 (1967) Χρον. 239.

XVII. Εὔτρησις (47).—Ἐκ τῶν 24 ἀνακαλυφθέντων τάφων ἐν τῇ θέσει οἱ 22 ἦσαν ἀσφαλῶς ME καὶ δύνανται νὰ συνοψισθοῦν ὡς ἑπεται:

(1) Δύο ταφαὶ εἰς πίθους: Ἐκ τούτων ὁ τάφος 14 ἀνῆκεν εἰς παιδίον ὁ δὲ ἕτερος τάφος 15 εἰς ἐνήλικα, εἰς ὃν εἶχεν ἀποτεθῇ καὶ ἐν ἀγγεῖον ὡς κτερίσμα.

(2) Τέσσαρες μικροὶ τάφοι, εἰς τῶν ὁποίων (τάφος 11) εἶχε κατασκευασθῇ δι' ὀρθίων πλακῶν οἱ δὲ λοιποὶ (τάφοι 4, 13, 19) εἶχον τὰ τοιχώματα ἐπενδεδυμένα διὰ τοιχαρίων ἐκ μικρῶν λίθων. Αἱ διαστάσεις τῶν τάφων τού-

των ἐκυμαίνοντο ἀπὸ $0.31 \times 0.42 \times 0.50$ (τάφος 11) μέχρι $1.20 \times 0.90 \times 0.35$ (τάφος 13). Ὁ τάφος 4 ἀνῆκεν εἰς παιδίον οἱ λοιποὶ περιεῖχον σκελετοὺς ἐνήλικων. Πάντες οἱ νεκροὶ ἔκειντο εἰς συνεσταλμένην στάσιν παρὰ δὲ τὸν νεκρὸν τοῦ τάφου 13 εὐρέθησαν ἀπνηθρακωμένα ὀλίγα μπιζέλια.

(3) Δύο τάφοι (τάφοι 12, 22) εἰς οὓς ὁ νεκρὸς περιεβάλλετο ἀπὸ σειρὰν λίθων (εἰκ. 8,5).

(4) Δέκα τρεῖς τάφοι ἀποτελούμενοι ἀπὸ ἀπλοῦς λάκκους (τάφοι 1-3, 5-10, 16-17, 21, 23), ὧν δύο (τάφοι 3,8) ἀνῆκον εἰς παιδιά καὶ οἱ λοιποὶ εἰς ἐνήλικας (εἰκ. 8,1). Κτερίσματα εὐρέθησαν ἐν περιάπτῳ ἢ κόσμημα ἐκ μαλακοῦ λίθου εἰς τὸν τάφον 3 καὶ ἐν περιδέραιον ἐξ ἡμιπολυτίμων λίθων ὡς καὶ ἐν ἀγγεῖον εἰς τὸν τάφον 6. Εἰς τὸν τάφον 5 παρατηρήθησαν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀποτυπώματα ἐκ τοῦ περιτυλίγματος τοῦ νεκροῦ. Οἱ νεκροὶ εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις ἔκειντο συνεσταλμένοι ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς.

(5) Ὁ τάφος 24 ἀπετελεῖτο ἀπὸ ὀλίγα ὀστᾶ, εὐρεθέντα ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου Υ', συνοδευόμενα ἐξ ἐνὸς ἀγγείου. Ὁ τάφος 18, ἀνήκων εἰς τοὺς ἐσχάτους ΜΕ χρόνους ἢ τοὺς πρώτους Υ'Ε, ἦτο ἀπλοῦς λάκκος κεκαλυμμένος διὰ τριῶν πλακῶν καὶ δὲν ὑπελογίσθη εἰς τοὺς 22 μνημονευθέντας ἀνωτέρω ΜΕ τάφους.

Εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις ἡ κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ κεῖται πρὸς Δυσμὰς ἀλλὰ γενικῶς δὲν φαίνεται ὅτι τηρεῖται κανὼν ὡς πρὸς τὸν προσανατολισμὸν κατὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ νεκροῦ. Εἰς τὸν ΜΕ/ΥΕ τάφον 18 δὲν ἀποκλείεται ὁ νεκρὸς νὰ ἔκειτο ἐξηλωμένος ἐπὶ τῆς ράχews. Eutresis, σ. 221-226, εἰκ. 291-298.

XVIII. Ὠρεοί (54).—Εἷς τάφος λαξευμένος εἰς τὸν στερεὸν βράχον καὶ κεκαλυμμένος διὰ πλακῶν ψαμμολίθου εὐρέθη εἰς τὴν θέσιν. Ὁ τάφος περιεῖχε σκελετοὺς δύο παιδῶν ταφέντων εἰς διαφορετικὴν χρονικὴν περίοδον. Κατὰ τὴν ταφὴν τοῦ δευτέρου νεκροῦ, ὅστις ἔχει τοποθετηθῇ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς εἰς συνεσταλμένην στάσιν, τὰ ὀστᾶ τοῦ παλαιότερου νεκροῦ παρεμερίσθησαν. Παρὰ τὸν νεκρὸν εὐρέθη τεμάχιον σιαγόνος ζῆφου ἀλλ' οὐδὲν κτερίσμα. AEM 1959, σ. 310-311, εἰκ. 31.

XIX. Ἀφίδναι (77).—Τύμβος διαμέτρου περίπου 24 μ. καὶ ὕψους 2 μ. περιβαλλόμενος ὑπὸ λίθων, ὀλίγοι τῶν ὁποίων ἐσώζοντο κατὰ χώραν τὸν χρόνον τῆς ἀνασκαφῆς. Ἐντὸς τοῦ τύμβου εὐρέθησαν 13 ταφαὶ εἰς διάφορα ὕψη. Αἱ ἀρχαιότεραι ταφαὶ ἔκειντο εἰς βάθος πλέον τῶν 2 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ τύμβου, ἢ 0.60-0.70 μ. ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν σωζομένων λίθων τοῦ περιβόλου τοῦ τύμβου (τάφος XIII), αἱ δὲ νεώτεραι ὀλίγον κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ τύμβου, ἢ 1.40 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν σωζομένων λίθων τοῦ περιβόλου (τάφοι IV, V, VI καὶ XI, XII. AM 1896, 396-397).

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον κατασκευῆς αἱ ἐν τῷ τύμβῳ περιεχόμεναι ταφαὶ δύνανται νὰ ἐπισκοπηθοῦν εἰς τρεῖς ὁμάδας, ὡς ἔπεται:

(1) Ἐξ ταφαὶ εἰς πίθους (τάφοι III-IV, VI-IX). Οἱ πίθοι μήκους ἑκαστός ἀπὸ 1.40 μ. (τάφοι IV, IX) ἕως 1.80 μ. (τάφος VIII) εἶχον ἀποτεθῆ ἐπὶ τοῦ πλευροῦ καὶ τὸ στόμιον ἐκλείετο διὰ λίθου (τάφος III), μεγάλου τεμαχίου ἀγγείου (τάφος VI) ἢ πλήρους ἀγγείου (τάφοι VII, IX). Οἱ πίθοι εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις εἶχον συντριβῇ ὑπὸ τὸ βάρος τῶν χωμάτων εἰς δὲ τοὺς τάφους VII καὶ IX τὸ ἄνω μέρος τοῦ πίθου εἶχεν ἐνισχυθῆ καὶ δι' ἐτέρου τεμαχίου πίθου (τάφος VII) ἢ διὰ διπλῆς ἐπενδύσεως (τάφος IX).

Ἐντὸς ἐκάστου πίθου ὑπῆρχεν ἀνὰ ἓν κρανίον καὶ λείψανα τοῦ ὑπολοίπου σκελετοῦ τοῦ νεκροῦ. Κτερίσματα εὐρέθησαν εἰς 4 τάφους, ἦτοι εἰς τὸν τάφον III ἔξ δακτύλιοι ἐκ χρυσοῦ σύρματος, εἷς ἔξ ἀργυροῦ καὶ δέκα ἀγγεῖα, εἰς τὸν τάφον IV, ἓν πῆλινον σφονδύλιον καὶ εἰς τοὺς τάφους VI καὶ IX ἀνὰ ἓν ἀγγεῖον. Οἱ τάφοι IV καὶ VIII εἶχον συληθῆ πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς. Ἰχνη πυρῶς ἀναφέρονται εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ τάφου III. Ἐξῶτι τῶν πίθων ἀγγεῖα εὐρέθησαν εἰς τοὺς τάφους III, IV, VII καὶ IX ἀνὰ ἓν κύπελλον. AM 1896, 391-396, πίν. XIII-XV.

(2) Πέντε ταφαὶ εἰς λάκκους (τάφοι I, V, X, XII-XIII). Αἱ διαστάσεις τῶν λάκκων ἐκυμαίνοντο ἀπὸ 1.90×1.50 μ. (τάφος I) ἕως 3.80×2.60 μ. (τάφος XII εἰκ. 8,8). τὸ δὲ βάθος ἀπὸ 0.60 μ. (τάφος X) ἕως 1-1.50 (τάφος I). Τὸ στόμιον τοῦ λάκκου ἄνω ἔφερε συνήθως παρυφὴν ἐκ μιᾶς σειρᾶς λίθων καὶ οἱ τάφοι I, V καὶ XII ἐκαλύπτοντο διὰ πλακῶν. Τὰ δάπεδα τῶν τάφων I καὶ X εἶχον ἐπιστρωθῆ διὰ χαλίκων. Ὁ τάφος I (εἰκ. 8, 11) εἰς ὕψος 1 μ. ἀπὸ τοῦ δαπέδου τοῦ εἶχεν καλυφθῆ διὰ πλακός, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ κάλυμμα τοῦτο ὑπῆρχεν ἕτερος τάφος βάθους 0.50 μ. καλυπτόμενος ἄνω διὰ πλακῶν προεκτεινομένων ἐκ τῶν τοιχωμάτων καὶ διὰ σωροῦ λίθων κειμένων ἐπὶ τῶν πλακῶν (AM 1896, πίν. XIII κάτω). Ὁ τάφος XII δι' ἐνὸς ἐγκαρσίου τοίχου διηρεῖτο κατὰ μῆκος εἰς δύο ἄνισα τμήματα. AM 1896, πίν. XIII ἄνω.

Ἐντὸς τοῦ τάφου V εὐρέθησαν τρία κρανία καὶ διάφορα ὀστᾶ, εἰς τοὺς λοιποὺς τάφους λείψανα ὀστέων εἰς δὲ τὸν συλημένον τάφον XII οὐδὲν εὐρέθη. Κτερίσματα περιεῖχον οἱ τάφοι I, ὀρειχάλκινα κοσμήματα, τεμάχια ἀργύρου, ψήφους ὅρων καὶ πῆλινα ἀγγεῖα καὶ σφονδύλια, καὶ οἱ τάφοι X καὶ XIII, πῆλινα ἀγγεῖα. Ἰχνη πυρὸς παρατηρήθησαν εἰς τοὺς τάφους X καὶ XIII. AM 1896, 390-396, πίν. XIII-XV.

(3) Δύο τάφοι τοῦ τύπου τῆς δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένης θήκης (ἀριθ. II, IX) διαστάσεων ὁ μὲν τάφος II 2.20×1.30 μ. καὶ βάθους 1 μ., ὁ δὲ τάφος IX 1.50×1.20 μ. Τὸ δάπεδον τοῦ τάφου II εἶχε στρωθῆ διὰ χαλίκων ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ τάφου εἶχε συληθῆ καὶ τὰ μόνον γενόμενα ἐν αὐτῷ εὐρήματα ἦσαν μαχαιρίδιον καὶ αἰχμὴ βέλους ἐξ ὀψιανοῦ. Ὁ τάφος

XI περιείχεν ἓν κρανίον καὶ παρ' αὐτὸ ἔκειτο πήλινον ἀγγεῖον. AM 1896, 391, 396.

XX. Ἐλευσίς (80).—Μέγας ἀριθμὸς ME τάφων ἀνεκαλύφθη ἐν τῷ οἰκισμῷ, κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὺν τῆς ἀκροπόλεως, ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Τελεστηρίου καὶ ἐν τῷ προϊστορικῷ νεκροταφείῳ, παρὰ τὴν βόρειον κλιτὺν τῆς ἀκροπόλεως, ἐν ᾧ ἐγίνοντο ταφαὶ ἀπὸ ME μέχρι Ρωμαϊκῶν χρόνων. Τάφοι τινὲς ἐπὶ πλεόν παρῴλθον ἀπαρατήρητοι κατὰ τὰς παλαιότερας ἀνασκαφάς, τῶν ἐτῶν 1882-1893 τοῦ ΦΙΛΙΟΥ. Τὰ δεδομένα τῶν παλαιότερων ἀνασκαφῶν ἔχουν συνοψισθῇ ὑπὸ τοῦ GROPENGIESSER ἐν *Gräber von Attika des vormykenischen und mykenischen Zeit*, Athen 1907, σ. 14-15. Τὸ σύνολον δὲ τῶν μέχρι σήμερον γνωστῶν ME ταφῶν δύναται νὰ συνοψισθῇ ὡς ἑπεται:

(1) Ἀπλοῦς λάκκος, διαστάσεων 0.85×0.20 μ. καὶ βάθους 0.20 μ. καλυπτόμενος ὑπὸ πλάκῃ καὶ περιέχων σκελετὸν παιδίου καὶ ME ὅστρακα, ἀνασκαφὴς τὰ ἔτη 1895-1896 ὑπὸ τοῦ ΣΚΙΑ κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὺν τῆς ἀκροπόλεως. AE 1898, 52 τάφος V. *Symbolae Osloenses* 1930, 29.

(2) Ἑτεροὶ πρερμεφερεῖς τάφοι, ἐκ τῆς νοτίας κλιτύος, ἀνασκαφέντες ὑπὸ τοῦ ΣΚΙΑ τὰ ἔτη 1898, 1902. AE 1912, σ. 3-4, 6, 28 ἀριθ. LXVIII, LXIX, LXV. *Symbolae Osloenses* 1930, 29.

(3) Ἀνάλογοι τάφοι ἐκ τῆς αὐτῆς περιοχῆς, ἀνασκαφέντες τὰ ἔτη 1930-1931 κάτωθεν τῶν δαπέδων τῶν οἰκιῶν Γ, Δ, Ζ καὶ εἰς τὸν χώρον Φ. Οἱ τάφοι οὗτοι ἦσαν συνήθως λάκκοι διαστάσεων περίπου 0.40×0.25 μ. καὶ βάθους 0.30-0.40 μ. περιείχον δὲ νεκροὺς τοποθετημένους εἰς συνεσταλμένην στάσιν ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς καὶ σπανιώτερον ἐπὶ τῆς ράχεως (εἰκ. 8, 3-4). Ἐλευσινιακὰ I, σ. 36-39, παρένθ. πίν. σ. 4-5.

(4) Τραπεζόσχημοι τάφοι διαστάσεων 0.35×0.20 μ., ἔχοντες δάπεδον ἐκ χαλίκων καὶ ταπεινὸν χεῖλος 0.05 μ. ἐκ πηλοῦ, περιέχοντος δὲ ὀλίγα ὅστᾳ καὶ τινα ME ὅστρακα. Ἐλευσινιακὰ I, σ. 39.

(5) Τάφος σχηματιζόμενος μεταξὺ τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν Γ καὶ Δ καὶ περιέχων 3 σκελετοὺς εἰς ἰσχυρῶς συνεσταλμένην στάσιν. Ἐλευσινιακὰ I, σ. 43-44.

(6) Ταφαὶ παιδιῶν εἰς πίθους (εἰκ. 8, 2), εὑρεθῆσαι ὑπὸ τοῦ ΣΚΙΑ τὰ ἔτη 1898, 1902 κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὺν τῆς ἀκροπόλεως (AE 1912, σ. 14, 18), ὡς καὶ ταφαὶ παιδιῶν εὑρεθῆσαι κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῶν ἐτῶν 1930-1931 εἰς τὸν χώρον Φ καὶ πρὸ τῆς στοᾶς τοῦ Φίλωνος. Ἐλευσινιακὰ I, σ. 45-46.

(7) Κιβωτιόσχημοι τάφοι (εἰκ. 8, 6-7) ἔχοντες τὰς πλευρὰς ἐκ λίθων καὶ ὠμῶν πλίνθων. Εἰς τούτων εὑρέθη μεταξὺ τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν Γ καὶ Δ, ἕτερος δὲ παρὰ τὴν ἀψίδα τῆς οἰκίας Δ. Ἀμφότεροι περιείχον νεκροὺς εἰς συνεσταλμένην στάσιν ἄνευ κτερισμάτων. Ἐλευσινιακὰ I, σ. 46-49.

(8) Τάφοι ἔχοντες τὰς πλευρὰς ἐξ ὀρθίων πλακῶν καὶ καλυπτόμενοι δι' ἐτέρας πλακός. Εἰς τοιοῦτος τάφος εὑρέθη πρὸ τῆς στοᾶς τοῦ Φίλωνος εἰς βάθος 10 μ. Αἱ διαστάσεις αὐτοῦ ἦσαν 1.25×0.65 μ. τὸ δὲ βάθος 0.40 μ. Ἐντὸς αὐτοῦ ὑπῆρχε νεκρὸς ἐπὶ τῆς ράχεως ἄνευ κτερισμάτων. Ἐλευσινιακά I, σ. 49-53 ἀριθ. 5.

(9) Κιβωτιόσχημος τάφος κείμενος ἐγγὺς τοῦ προηγουμένου καὶ ἔχων τὰς πλευρὰς ἐκ τοιχαρίων ἀπὸ πλακοειδεῖς λίθους. Αἱ ἐσωτερικαὶ διαστάσεις τοῦ τάφου ἦσαν 1.35×0.67 μ. καὶ τὸ βάθος 0.45 μ. Ἐν αὐτῷ εὑρέθη σκελετὸς εἰς συνεσταλμένην στάσιν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς μετὰ κτερισμάτων συγκειμένων ἐκ χαλκῆς μαχαίρας ἐκ διατρήτων χαυλιοδόκτων κάπρων καὶ ἐξ ἀγγείων. Ἐλευσινιακά I, σ. 53-57.

(10) Ἀπλοῦς λάγκκος (τάφος 8) εὑρεθεὶς εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Τελεστηρίου κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ 1932. Ἐν αὐτῷ εὑρέθησαν 4 σκελετοὶ εἰς συνεσταλμένην στάσιν. AJA 1933, 278.

(11) Τάφοι τινὲς ἀνασκαφέντες τὸ 1933 καὶ συντόμως μνημονεύμενοι ἐν ΑΔ 1931-32 Παράρτ. σ. 6,9-10.

(12) Τινὲς ἐκ τῶν 60 προϊστορικῶν τάφων τοῦ βορείου νεκροταφείου, οἵτινες μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ ΤΡΑΥΛΟΥ ἐν ΠΑΕ 1950, 128-129, πρέπει νὰ ἦσαν ΜΕ. Οἱ τάφοι οὗτοι, ὡς καὶ πάντες οἱ κατωτέρω ἀναφερόμενοι, περιείχοντο εἰς τὸ προϊστορικὸν νεκροταφεῖον τὸ ἀνακαλυφθὲν κατὰ τὴν βόρειον κλιτὺν τῆς ἀκροπόλεως καὶ παρὰ τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν πρὸς Μέγαρα.

(13) Δύο ταφαὶ εἰς ἀπλοῦς λάγκκους (τάφοι Θπ 19-20), ἀνασκαφέντες τὸ 1952 ἐν τῷ βορείῳ νεκροταφείῳ. Ὁ τάφος Θπ 19 περιεῖχε νεκρὸν εἰς συνεσταλμένην στάσιν καλυπτόμενον ὑπὸ τεμαχίου ΜΕ πίθου, ὁ τάφος Θπ 20 περιεῖχε τρεῖς τοῦλάχιστον σκελετοὺς τοποθετημένους ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς καὶ ἔχοντας ἰσχυρῶς κεκαμμένα τὰ σκέλη. ΠΑΕ 1952, 59.

(14) Ἑπτὰ τάφοι τοῦ τύπου τῶν δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένων τετραπλεύρων θηκῶν, ἔχοντες τὰ δάπεδα ἐστρωμένα διὰ χαλίκων (Θπ 1,3, 9-11, 17-18). Οἱ τάφοι οὗτοι ἀνεσκάφησαν τὸ 1952 καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ διαστάσεις αὐτῶν κυμαίνονται ἀπὸ 1.10×0.55 μ. καὶ βάθος 0.50 μ. (τάφος Θπ 10) μέχρι 1.50×0.65 καὶ βάθος 0.55 (τάφος Θπ 1). Τρεῖς τῶν τάφων περιεῖχον παιδία. Ἐκ τούτων ὁ τάφος Θπ 11 περιεῖχε σκελετοὺς τριῶν παιδίων καὶ δύο φαιὰ μινύεια ἀγγεῖα. Οἱ ἄλλοι τάφοι ἀνήκουν εἰς ἐνήλικας καὶ περιεῖχον πλείονας νεκρούς, ἐξ ὧν ὁ τελευταῖος ταφεὶς νεκρὸς ἔκειτο εἰς συνεσταλμένην στάσιν καὶ συνωδευέτο συνήθως ὑπὸ ἀγγείων ὡς κτερισμάτων. Ἐπὶ τοῦ τάφου Θπ 9 εἶχε τοποθετηθῇ ὡς σῆμα στήλη, μέρος τῆς ὁποίας ἐσώζετο κατὰ χώραν. ΠΑΕ 1952, 59-62.

(15) Ἑπτὰ ταφαὶ (Θπ 2,4,6-8,14, 16) ἔχουσαι τὰς τρεῖς πλευρὰς μερικῶς ἐξ ὀρθίων πλακῶν καὶ μερικῶς ἐκ τοιχαρίων ἀπὸ μικροῦς λίθους τὴν δὲ τετάρτην κλειομένην διὰ τοιχαρίου ἢ ὀρθίας πλακός. Ἄνω οἱ τάφοι ἐκα-

λύπτοντο διά πλακών. Οί νεκροί εΐσήγοντο διά τῆς διὰ τοιχαρίου ἢ ὀρθίας πλακὸς κλειομένης τετάρτης πλευρᾶς τοῦ τάφου, διότι τὰ καλύμματα ἦσαν βαρεῖαι πλάκες, ὥστε δὲν ἦτο εὐχερὲς νὰ μετακινῶνται δι' ἐκάστην νέαν ταφήν. Εἰς τοὺς τάφους Θπ 6 καὶ Θπ 4 ἡ εἴσοδος ἔκειτο εἰς τὸ ἄκρον μιᾶς τῶν μακρῶν πλευρῶν τοῦ τάφου. Πολλοὶ τῶν τάφων ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ εἰς ΥΕ χρόνους, ἀφοῦ τὰ ΜΕ ὅστ'α καὶ κτερίσματα ἐτάφησαν εἰς λάκκους ἀνοιγέοντας ἐν τῷ δαπέδῳ τοῦ τάφου. Αἱ διαστάσεις τοῦ τάφου Θπ 16, ἐνὸς τῶν μεγαλυτέρων τῆς κατηγορίας, ἦσαν 2.45×1.90 μ. καὶ τὸ βάθος 0.90 μ. Εἰς τὸν τάφον Θπ 14 ὁ νεκρὸς ἔκειτο ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς ράχews μὲ τὰ σκέλη σχετικῶς τεταμένα. Ἐναγίσματα τῶν ἱστορικῶν χρόνων εὐρέθησαν εἰς τοὺς τάφους Θπ 2-4,6,10. ΠΑΕ 1952, 62-67.

(16) Τέσσαρες κιβωτιόσχημοι τάφοι εὐρεθέντες εἰς τὸν τομέα Θ τοῦ νεκροταφείου τὸ 1953. Δύο τῶν τάφων τούτων εἶχον διαταραχθῇ, ἀλλὰ παρέσχον 8 ΜΕ ἀγγεῖα, ὁ τρίτος ἀνῆκε πιθανῶς εἰς παιδίον καὶ ὁ τέταρτος περιεῖχεν ἓνα νεκρὸν εἰς συνεσταλμένην στάσιν ἄνευ κτερισμάτων. ΠΑΕ 1953, 79.

(17) Ἐννέα προϊστορικοὶ τάφοι εὐρεθέντες τὸ 1953 εἰς τὸν τομέα Η τοῦ νεκροταφείου. Τούτων περιγράφεται εἰς ΥΕ χωρὶς νὰ ἀναφέρεται ἂν τινὲς τυχὸν τῶν τάφων τούτων ἀνήκουν εἰς ΜΕ χρόνους. ΠΑΕ 1953, 80.

(18) Πέντε τοῦλάχιστον ἐξ 8 προϊστορικῶν τάφων, οἵτινες περιεβλήθησαν διὰ τοίχου κατὰ τοὺς Ἱστορικοὺς χρόνους καὶ θεωροῦνται ὑπὸ τοῦ ἀνασκάφαντος ὡς οἱ ὑπὸ τοῦ ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ (Ι 39 2) μνημονευόμενοι τάφοι τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, ἀνήκουν εἰς ΜΕ χρόνους. Οἱ ἐν λόγῳ τάφοι εὐρέθησαν εἰς τοὺς τομεῖς Α-Μ τοῦ νεκροταφείου καὶ οἱ 6 εἶναι μεγαλυτέρων διαστάσεων, τέσσαρες δὲ τούτων εἶχον ἀνοιγῇ, χωρὶς νὰ διαταραχθῇ τὸ περιεχόμενον, καὶ ἐπανεκλείσθησαν ἐπιμελῶς. ΠΑΕ 1953, 81-87.

(19) Ἐκ 12 προϊστορικῶν τάφων, εὐρεθέντων τὸ 1954 εἰς τοὺς τομεῖς Μ-Ν, πόσοι τυχὸν εἶναι ΜΕ δὲν ἀναφέρεται. ΠΑΕ 1954, 53,56.

(20) Τάφοι τῆς ΜΕ περιόδου ἀνεσκάφησαν εἰς τοὺς τομεῖς Η-Ζ καὶ Β-Γ τοῦ νεκροταφείου ἀλλ' ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς τούτων δὲν ἀναφέρεται. ΠΑΕ 1954, 54-56.

(21) Δέκα ὀκτὼ ἐξ 29 προϊστορικῶν τάφων ἀνασκαφέντων τὸ 1955 ἀνήκουν εἰς ὑστέρους ΜΕ χρόνους. Πάντες εἶναι κιβωτιόσχημοι μεγάλων διαστάσεων καὶ ἕκαστος τούτων περιεῖχε πλείονας νεκροὺς μετ' ὀλίγων συνήθως ἀγγείων ὡς κτερισμάτων. ΠΑΕ 1955, 67-73.

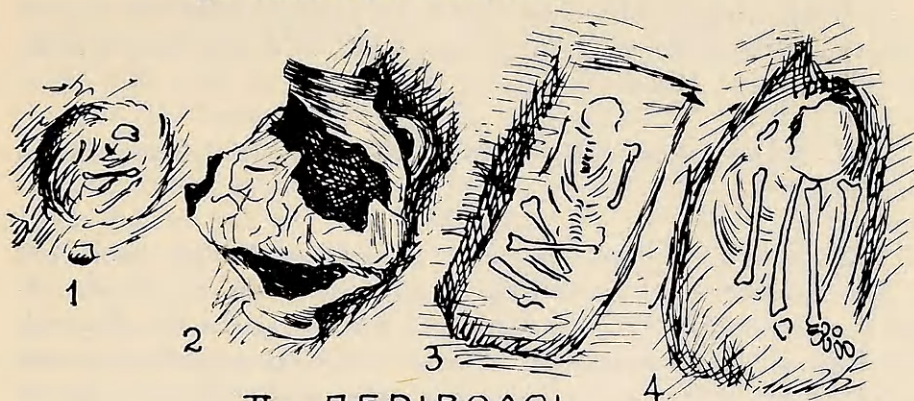
(22) Μία ταφή εἰς πύθον ἀνασκαφεῖσα τὸ 1955 εἰς τὸν τομέα Δ τοῦ νεκροταφείου. ΠΑΕ 1955, σ. 71-72, ἀριθ. Δπ 14.

(23) Ἐξ 21 προϊστορικῶν τάφων ἀνασκαφέντων τὸ 1956 πόσοι τυχὸν εἶναι ΜΕ χρόνων δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν σχετικὴν ἔκθεσιν. ΠΑΕ 1956, 57.

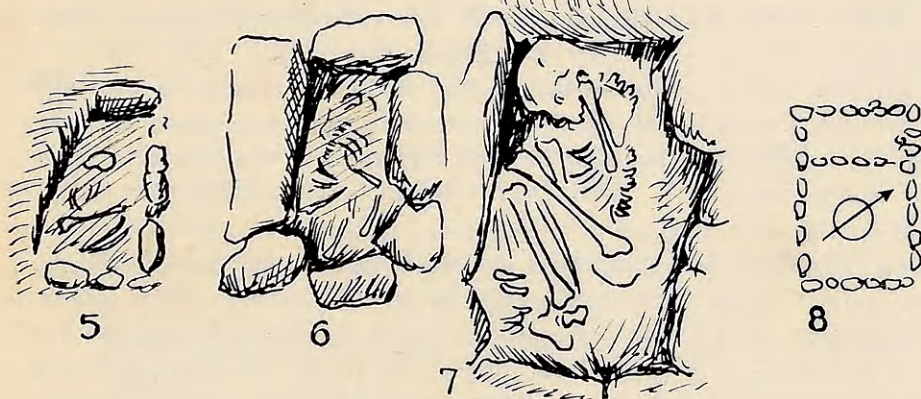
(24) Δύο φρέατα βάθους 3.20 μ. καὶ 7.90 μ. ἀντιστοιχῶς. Εἰς τὸ πρῶτον τούτων εὐρέθησαν μινύεια ὄστρακα εἰς δὲ τὸ δεύτερον τρεῖς ἐπάλληλοι

ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΑΙ ΤΑΦΑΙ

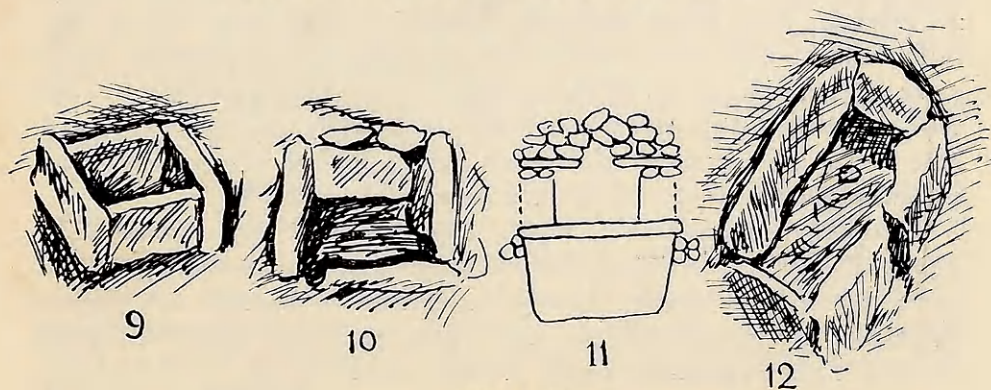
Ι. ΛΑΚΚΟΙ - ΠΙΘΟΙ



ΙΙ. ΠΕΡΙΒΟΛΟΙ



ΙΙΙ. ΘΗΚΑΙ-ΚΙΒΩΤΙΟΣΧΗΜΟΙ



Εἰκὼν 8.

σκελετοί, εἰς βάθος 6.10-7.90 μ., τεθαμμένοι μὲ συνεσταλμένα σκέλη καὶ ὀλίγα ΜΕ ὄστρακα παρ' αὐτούς. ΠΑΕ 1956, 58.

(25) Κιβωτιόσχημοι ΜΕ τάφοι κατὰ τὴν βόρειον πλευρὰν τοῦ τομέως Η. Εἰς τούτων περιγράφεται ἐν λεπτομερείᾳ. ΠΑΕ 1956, 61, τάφος Ηπ 21. Ἴδὲ γενικῶς καὶ G. MYLONAS, Eleusis, 30-31.

XXI. Περὰχώρα (81).—Πιθανοὶ ΜΕ τάφοι ἐξ ὀρθίων πλακῶν. Perachora I, 9.

XXII. Μέγαρο (84).—Ἡ γενομένη ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε: (1) Μίαν ἡμικατεστραμμένην ταφὴν ἐνὸς παιδίου συναντηθεῖσαν εἰς τὴν τάφρον Β τῶν ἀνασκαφῶν. Τοῦ ἐν λόγῳ τάφου ἐσώζοντο αἱ ἐκ «πεπλατυσμένων» λίθων μακρὰι πλευραὶ καὶ τὸ κάλυμμα. Ὀλίγα ἀποσυντεθειμένα ὅστᾳ καὶ ΜΕ ὄστρακα ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενον τοῦ τάφου. ΠΑΕ 1934, 53-54.

XXIII. Ἀθῆναι (85).—Αἱ κάτωθι ταφαὶ ἔχουν κατὰ καιροὺς ἀναφερθῆ ἐκ τῆς περὶ τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν περιοχῆς:

(1) Μία ταφὴ εἰς πύθον, τοποθετημένον ἐντὸς κοιλότητος τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, εὑρεθεῖσα τὸ 1876 κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὺν τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἀνατολικῶς τοῦ Ὁδείου τοῦ Ἡρώδου. Ὁ πύθος εἶχε θραυσθῆ τὰ δὲ ἐν αὐτῷ ὅστᾳ εἶχον ἱκανῶς ἀποσυντεθῆ. ΠΑΕ 1877, 30-31. GROPENGIESSER, Gräb. v. Att., σ. 1.

(2) Ἐπιμήκης τύμβος, μήκους 3 μ. ἀπὸ Α. πρὸς Δ. καὶ ὕψους 0.60 μ., ἀνακαλυφθεὶς τυχαίως μετὰ τινα βροχὴν τὸ 1899 κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὺν τῆς ἀκροπόλεως μετὰ τοῦ Ἀσκληπιείου καὶ τοῦ Ὁδείου τοῦ Ἡρώδου ἐγγὺς δὲ τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος τάφου. Ὁ τύμβος ἀνεσκάφη ὑπὸ τοῦ ΣΚΙΑ καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο στρώματα ταφῶν. Ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἶχον ταφῇ δύο νεκροί, οἵτινες ἐκαλύπτοντο ἀπὸ στρώμα γῆς μετὰ τέφρας καὶ ἀνθράκων, «ἔχον πάχος παλάμης». Ἀνωθεν τοῦ στρώματος τούτου ἠκολούθει ταφῇ 4 ἐτέρων τοῦλάχιστον νεκρῶν καλυπτομένων ὑπὸ δευτέρου στρώματος γῆς μετὰ τέφρας καὶ ἀνθράκων. Εἰς τῶν νεκρῶν ἦτο φανερόν ὅτι εἶχε ταφῇ εἰς συνεσταλμένην στάσιν καὶ τὸ αὐτὸ ἴσως ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς ὑπολοίπους νεκροὺς τοῦ στρώματος τούτου τῶν ταφῶν, ἢ θέσις τῶν ὁποίων, ἔνεκα τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν ὀστέων, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καθορισθῇ.

Πλὴν τῶν σκελετῶν, ἐν τῷ τύμβῳ εὑρέθησαν ὀκτὼ αἰχμαὶ βελῶν ἐξ ὀψιανοῦ, κείμεναι μετὰ τῶν ὀστέων τῶν δύο μεσαίων νεκρῶν τοῦ ἀνωτέρου στρώματος, δύο τεμάχια ὀστεΐνης περόνης, τρεῖς λεπίδες ὀψιανοῦ, ἐν μινύειον (αλυδικὸν) ἀγγεῖον καὶ ἄλλα ὄστρακα καθὼς καὶ ὅστᾳ ζῶων. ΑΕ 1902, 123-130. GROPENGIESSER, Gräb. v. Att. σ. 1.

(3) Τρεῖς ταφαὶ παιδίων ἐντὸς τάφων τοῦ τύπου τῶν δι' ὀρθίων πλακῶν

σχηματιζομένων θηκῶν καὶ καλυπτομένων δι' ἑτέρας πλακός. Αἱ ταφαὶ αὐτὰι εὐρέθησαν τὸ 1886 κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς ἐπιφανείας τῆς ἀκροπόλεως, εἰς τὴν περιοχὴν βορείως τοῦ Ἑρεχθείου, μεταξὺ τοίχων προϊστορικῶν οἰκιῶν. Ἀν. Ἀκρ., σ. 31, 77-79, πίν. Γ' ἀριθ. 33, 34. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 53, 132, σχεδ. 2, ἀριθ. 6-7.

(4) Δύο ἕτεροι τάφοι, ὅμοιοι τὴν κατασκευὴν πρὸς τοὺς τελευταίους περιγραφέντας, πλήρεις ὅμως χώματος εὐρέθησαν εἰς τὸ τέμενος τῆς Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος νοτίως καὶ ΝΑ. τῶν Προπυλαίων ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Ἀν. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 143, πίν. Η' ἀριθ. 86. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 53, 166, σχεδ. 2 ἀριθ. 5, σχεδ. 33 ἀριθ. 7.

(5) Τάφος 4. Ἀπλοὺς λάκκος διαστάσεων ἄνω, 1.35×0.80 μ. καὶ κάτω εἰς τὴν βάσιν 0.80×0.45 μ. βάθους δὲ 1.05 μ. καλυπτόμενος διὰ 4 πλακῶν. Ὁ τάφος ἔκειτο βορείως τῆς ΜΕ οἰκίας Θ, ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Ἀγγελοπούλου νοτίως τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ ἀνεσκάφη τὸ 1961. Ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθη σκελετὸς κορασίδος μετὰ τινων κτερισμάτων περιγραφομένων εἰς τὰ μικρὰ εὐρήματα κατωτέρω. ΑΔ 1961-62, Μέρος Α' (Μελέται), σ. 85.

(6) Τάφος 7 εὐρισκόμενος εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ προηγούμενου. Ἐχει τὰς πλευρὰς ἐξ ὀρθίων πλακῶν καὶ καλύπτεται δι' ἑτέρας πλακός. Αἱ διαστάσεις τοῦ τάφου ἦσαν 0.96×0.46 . Ἡ κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ ἔκειτο πρὸς Β καὶ ἔβλεπε πρὸς Δ. ΑΔ 1961-62. Μέρος Α' (Μελέται), σ. 85. BCH 1962, 651.

(7) Ἡ ὡς νεολιθικὴ μνημονευομένη ἐν Hesperia 1936, σ. 20-21 ταφή, ἡ παρατεθεῖσα εἰς τὰς ταφὰς τῆς Νεολιθικῆς ἐποχῆς ἀνωτέρω, ἐν Hesperia 1952, σ. 104 ὑποσημ. 40 ἀναφέρεται ὡς ΜΕ χρόνων.

XXIV. Βραυρών (87).—Αἱ ἐπόμεναι 8 ταφαὶ ἔχουν ἀναφερθῇ ἐκ τῆς θέσεως:

(1) Τάφος τοῦ τύπου τῆς δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένης θήκης, διαστάσεων 0.60×0.40 μ. καὶ βάθους 0.30 μ., εὐρεθεὶς παρὰ τὸν ἀνατολικὸν τοῖχον τοῦ ἐνὸς δωματίου τῆς ΜΕ οἰκίας. Ὁ τάφος περιεῖχε σκελετὸν νηπίου. ΠΑΕ 1956, σ. 79, πίν. 23 β.

(2) Δύο ΜΕ τάφοι ἄνευ κτερισμάτων ἐκ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τῆς ἀκροπόλεως μνημονεύονται ἐν BCH 1963, 712.

XXV. Θορικὸς (90).—Ταφαὶ εἰς πίθους ἢ λάκκους, κυκλωτερεῖς ἢ ἐπιμήκεις, αἱ διαστάσεις τῶν ὁποίων ἐνίοτε ἀνέρχονται εἰς 2.20×1 μ. τὸ δὲ βάθος εἰς 1.40 μ., εὐρέθησαν ὑπὸ τὰ δάπεδα καθὼς καὶ μεταξὺ τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ τείχους τῆς ἀρχαιοτέρας περιόδου, ἀλλ' ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς τούτων δὲν ἀναφέρεται. Χονδροειδὴς χειροποίητος κεραμικὴ εἶχεν ἐνίοτε παρατεθῇ ὡς κτέρισμα εἰς τοὺς νεκρούς. ΠΑΕ 1893, σ. 16. ΑΕ 1895, 232-234.

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΩΝ ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

Ἐκ τῶν μέχρι σήμερον ἐλθουσῶν εἰς φῶς ΜΕ ταφῶν, ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἐκ τῶν σχετικῶν ἀνακοινώσεων πρέπει ὅμως νὰ ἀνέρχεται εἰς τινὰς ἐκατοντάδας, διασαφοῦνται ἐπαρκῶς τὰ ταφικὰ ἔθιμα τῶν ΜΕ κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Ὡς πρὸς τὸν τόπον ταφῆς τῶν νεκρῶν ἐκ τῶν παρατεθέντων δεδομένων δύναται νὰ εἰκασθῇ ὅτι ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ΠΕ περίοδον αἱ ταφαὶ νεκρῶν ἐντὸς τοῦ οἰκισμοῦ κατέστησαν πλέον συνήθεις κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐπιβάλλει ἂν ἐνὸς ἢ σύγκρισις τῶν ἐν τῷ οἰκισμῷ γνωστῶν τάφων τῶν δύο περιόδων, ΠΕ καὶ ΜΕ, εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς Κίρρας καὶ Εὐτρήσεως καὶ ἂν ἐτέρου τὸ πλῆθος τῶν γνωστῶν ἐκ τῶν ΜΕ οἰκισμῶν τάφων, ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ παρατιθεμένου συνοπτικοῦ πίνακος VI, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἐκ τῶν ΠΕ οἰκισμῶν γνωστούς ΠΕ τάφους. Ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι οἱ ΜΕ κάτοικοι τῆς Στερεᾶς ἔθαπτον ἀποκλειστικῶς ἐντὸς τῶν οἰκιῶν τοὺς νεκρούς των, διότι εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις αἱ ἐκ τοῦ οἰκισμοῦ γνωστὰ ΜΕ ταφαὶ εἶναι τόσον ὀλίγαι, ὥστε τὸ ζήτημα τοῦ τόπου ταφῆς τῶν νεκρῶν τῶν ἐν λόγῳ οἰκισμῶν νὰ μὴ θεωρῆται ἔτι διαλευκανθὲν ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν τῷ οἰκισμῷ ἀνακαλυφθεισῶν ταφῶν, ἡ δὲ εἰκασία ὑπάρξῃ καὶ ἐκτὸς τοῦ οἰκισμοῦ νεκροταφείου διὰ τὰς περισσοτέρας θέσεις φαίνεται ἡ λογικώτερα ἐρμηνεία τοῦ φαινομένου τούτου. Ἐπὶ πλέον καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς Κρίσης, Κίρρας, Ὀρχομενοῦ, Εὐτρήσεως, Ἀθηνῶν καὶ Θορικοῦ, ὅπου ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκ τοῦ οἰκισμοῦ γνωστῶν ταφῶν εἶναι τοσοῦτος ὥστε νὰ δικαιολογῆται εἰκασία ταφῆς τῶν ΜΕ νεκρῶν ἀποκλειστικῶς ἐν τῷ οἰκισμῷ, ἡ ὑπαρξὶς καὶ ἐκτὸς τοῦ οἰκισμοῦ νεκροταφείου δὲν δύναται νὰ ἀποκλεισθῇ, ὡς διδάσκουν τὰ δεδομένα τῆς Ἐλευσίνος ὅπου, πλὴν ἐνὸς μεγάλου ἀριθμοῦ ταφῶν ἐντὸς τοῦ οἰκισμοῦ, ἴσου περιπίπτει πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐντὸς τῶν οἰκισμῶν ταφῶν τῶν μνημονευθεισῶν ἀνωτέρω θέσεων, ἔχομεν καὶ ἐκτὸς τοῦ οἰκισμοῦ ἐκτενὲς ΜΕ νεκροταφεῖον. Ἡ φύσις ἄλλωστε τῶν μικρῶν τὰς διαστάσεις καὶ εὐτελῶν τὴν κατασκευὴν ΜΕ τάφων καθιστᾷ δυσχερῆ τὴν τυχαίαν ἀνακάλυψιν τοιούτων ΜΕ νεκροταφείων καὶ διὰ τοῦτο ἴσως δὲν ἔχουν μέχρι σήμερον γνωσθῇ πολλὰ ΜΕ νεκροταφεῖα. Ἐκτὸς τοῦ οἰκισμοῦ πάντως κατεσκευάζοντο πάντοτε οἱ τάφοι τοῦ τύπου τοῦ τύμβου, ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ πίνακος VI τῆς ἐπομένης σελίδος.

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον κατασκευῆς οἱ ΜΕ τάφοι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δύνανται νὰ ταξινομηθοῦν εἰς, α) ἀπλοὺς λάγκκους, ἐνίοτε καλυπτομένους ὑπὸ πλακῶν, β) ταφὰς ἐντὸς πίθων, γ) μικροὺς περιβόλους, σειρὰς δηλαδὴ λίθων πέριξ τῶν νεκρῶν ἐν τῷ λάγκκῳ, αἵτινες ἐνίοτε λαμβάνουν τὴν μορφὴν ταπεινοῦ τοιχαρίου πέριξ τοῦ νεκροῦ ὀρθογωνίου ἢ ἑλλειψοειδοῦς κατόψεως,

ΠΙΝΑΞ VI

ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

Τὸ σημεῖον + δηλοῖ ὅτι δὲν ἀναφέρεται ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς τῶν τάφων

Θέσεις	Σύνολον	ἐν τῷ οἰκισμῷ	ἐκτὸς τοῦ οἰκισμοῦ	Εἶδος ταφῆς					Στάσις		Κτερίσματα		Ἐνδείξεις Λατρείας		
				Λάκκοι	Πῖθιοι	Θήκαι	Κιβωτίσχημοι	Τύμβοι	Περίβολοι	Συνεσταλμένη	Ῥητρία	Πλέονες νεκροί		Ἀγγεῖα	Ἄλλα κτερίσματα
I. ΔΙΑΝΟΚΛΑΔΙ . .	2	2					2								
II. ΘΕΡΜΟΝ . . .	3			3											
III. ΔΙΒΑΝΑΤΕΣ . .						+									
IV. ΕΛΑΤΕΙΑ . . .	1		1					1		1			3	+	Βόθρος, ἄνθρ. σῖτ. Ἀνθρακες
V. ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ . .	3	3					3			3					
VI. ΚΡΙΣΑ . . .	30	30					30					3	5	1	
VII. ΚΑΣΤΡΟΥΛΙ . .	+	+					+								
VIII. ΚΙΡΡΑ . . .	40	40		7	2	24			7	+	1	10	+	12	Ἀγγεῖον πλήρες τέφρας
IX. ΠΥΡΓΟΣ . . .	1						1			1					
X. ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	+						+								
XI. ΟΡΧΟΜΕΝΟΣ . .	48	48		9		30			9	+		2	4	4	
XII. ΧΑΛΙΑ	+									+					
XIII. ΠΥΡΓΟΣ ΑΓ. Μ.	+						+								
XIV. ΣΤΡΟΒΙΚΙ . .							+								
XV. ΔΙΚΕΡΙ . . .	+						+								
XVI. ΘΗΒΑΙ . . .	+			1		18	1								
XVII. ΕΥΤΡΗΣΙΣ . .	22			14	2	1			5	+					Ἀπηνθρακωμένα μπιζέλια
XVIII. ΩΡΕΟΙ . . .	1			1						1		1			Ὅστουν ζώου
XIX. ΑΦΙΔΝΑΙ . . .	1		1	5	6	2		1				1	7	6	Ἴχνη πυρᾶς
XX. ΕΛΕΥΣΙΣ . . .	+	+	+	+	+	+	+		+	+		+	+	+	Περίβολος
XXI. ΠΕΡΑΧΩΡΑ . .							+								
XXII. ΜΕΓΑΡΑ . . .	1						1								
XXIII. ΑΘΗΝΑΙ . .	10	+	+	1	1	6		1		1				+	Ἴχνη πυρᾶς
XXIV. ΒΡΑΥΡΩΝ . .	3					3									
XXV. ΘΟΡΙΚΟΣ . .	+	+													
Σύνολα	+			+	+	+									
	176	123	+2	41	11	121	+1	3	21	+7	1	17	19	23	8 περιπτώσεις

δ) ὀρθογωνίους ἢ τραπεζοειδεῖς θήκας σχηματιζομένας δι' ὀρθίων πλακῶν καὶ ἐνίοτε δι' ὤμων πλίνθων καλυπτομένας δὲ συνήθως δι' ἐτέρας πλακός, ε) κιβωτισχομήμους τάφους, ὀρθογωνίους δηλαδή μεγαλυτέρων διαστάσεων κατὰ κανόνα λάκκους ἔχοντας τὰς πλευράς ἐπενδεδυμένας διὰ τοίχων περιέχοντας δὲ πλείονας συνήθως νεκρούς καὶ ὁμοιάζοντας τοὺς ὀρθογωνίους τάφους τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν, τοὺς ἀνασκαφέντας ὑπὸ τοῦ H. SCHLIEMANN Ἡ διάκρισις πάντως μεταξὺ λάκκων, περιβόλων, θηκῶν καὶ κιβωτισχομήμων τάφων δὲν εἶναι πάντοτε εὐχερὴς διότι ὁ τρόπος διευθετήσεως τῶν τοιχωμάτων τοῦ λάκκου, ἐν ᾧ ἔχει ἀποτεθῆ ὁ νεκρὸς ἐφ' οὗ καὶ στηρίζεται ἡ διάκρισις αὕτη τῶν τάφων, ἐνδέχεται νὰ εἶναι μεικτός, ς) τύμβους, σωρούς δηλαδή χώματος καλύπτοντας τοὺς νεκρούς μετὰ ἢ ἄνευ λιθίνου πέριξ περιβόλου καὶ σήματος ἐνδεχομένως ἐπὶ τῆς κορυφῆς καὶ ζ) περιέργους ἀσυνήθεις τρόπους ταφῆς.

Ἀπλοὶ λάκκοι ἔχουν εὐρεθῆ, πλὴν τῆς ἀμφιβόλου περιπτώσεως τοῦ Θέρμου, εἰς Κίρραν, Ὀρχομενόν, Θήβας, Εὐτρησιν, Ὠρεοῦς, Ἐλευσίνα, Ἀθῆνας, ἐνδεχομένως δὲ εἰς Βραυρώνα καὶ Θορικόν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ πίνακος VI. Ταφὰς εἰς λάκκους περιεῖχεν ἐπὶ πλεόν καὶ ὁ τύμβος τῶν Ἀφιδνῶν. Γενικῶς ὅμως ἐκ τῶν παρεχομένων ἀριθμῶν ὁ τύπος τοῦ τάφου τούτου δὲν παρουσιάζεται ὡς ὁ πλεόν συνήθης, ἂν καὶ εἶναι πιθανόν ὡς ἡ ἀπλουστερά ταφή αὕτη δὲν ἐφείλκυε τὴν προσοχὴν τῶν ἐρευνητῶν καὶ δὲν παρέχουν ἀκριβεῖς ἀριθμοὺς τοῦ τύπου τούτου τῶν τάφων εἰς πάσας τὰς ἀνασκαφείσας θέσεις, ὥστε ἡ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γνωστῶν τάφων τοῦ τύπου τούτου παρεχομένη εἰκὼν, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ἄλλων τύπων τάφων, ἐνδέχεται νὰ εἶναι ἀπατηλή, ἐπὶ τοῦ πίνακος VI. Τάφοι τοῦ αὐτοῦ τύπου ἦσαν συνήθεις ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ κατὰ τὰς προηγούμενας περιόδους.

Αἱ ταφαὶ εἰς πίθους ἐκπροσωποῦνται ἐκ δεδομένων τῆς Κίρρας, Εὐτρήσεως, τοῦ τύμβου τῶν Ἀφιδνῶν, τῆς Ἐλευσίνος (XVIII 22), τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Θορικοῦ τεμάχια δὲ μεγάλων ἀγγείων ἐκάλυπτον νεκρούς καὶ εἰς τὸν Ὀρχομενόν. Παρ' ὅλον ὅτι δὲν παρέχονται ἀριθμοὶ ταφῶν εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις ὁ τρόπος οὗτος ταφῆς δὲν φαίνεται λίαν συνήθης. Ὅμοιοι τάφοι ἔχουν εὐρεθῆ εἰς ἱκανὰς θέσεις τῆς Πελοποννήσου (Π-Π σ. 345, πίν. VI) καὶ τῆς λοιπῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος (CHILDE, Dawn, 1950, δείκτης ὀνομάτων: «Burials in jars») εἶναι συνήθης τρόπος εἰς Συρίαν καὶ Μ. Ἀσίαν καὶ ἐκπροσωπεῖται, ὑπὸ μιᾶς περιπτώσεως ΠΕ ἤδη χρόνων εἰς Κίρραν ἐν αὐτῇ τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι, ἐν δὲ τεμάχιον πίθου ἐκάλυπτεν ἱσως ΠΕ νεκρὸν παιδίου καὶ εἰς τὸ Ἀσκηταριό.

Περιβόλοι, σειραὶ δῆλον ὅτι λίθων περιβάλλουσαι τὸν νεκρὸν ἔχουν εὐρεθῆ εἰς Κίρραν, Εὐτρησιν, Ἀφιδνας καὶ Ἐλευσίνα, ἐνδέχεται ὅμως καὶ ἄλλαι περιπτώσεις ἀναφερόμεναι ὡς θῆκαι ἢ κιβωτισχομήμους τάφοι νὰ ἀνήκουν

τῶ ὄντι εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην. Ὁ τύπος οὗτος τοῦ τάφου δέον νὰ νοηθῇ ὡς μεταβατικὸς ἀπὸ τοῦ ἀπλοῦ λάκκου πρὸς τὸν κιβωτιόσχημον τάφον.

Ὁ πλέον συνήθης τύπος ΜΕ τάφου, κατὰ τὰς παρεχόμενας εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν ἀνασκαφῶν πληροφορίας, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι ἡ δι' ὀρθίων συνήθως πλακῶν σχηματιζομένη θήκη. Τάφοι τῆς κατηγορίας ταύτης ἔχουν εὑρεθῇ εἰς Λιανοκλάδι, Λιβανάτες, Ἀγίαν Μαρίναν, Κρῖσαν, Καστροῦλι, Κίρραν, Πύργον, Ἀγιον Ἰωάννην, Ὀρχομενόν, Πύργον Ἀγίας Μαρίνης, Στροβίκι, Λικέρι, Θήβας, Εὐτρησιν, Ἐλευσίνα, Περαιχώραν, Μέγαρα, Ἀθῆνας καὶ Βραυρῶνα ἀνάλογοι δὲ τάφοι περιείχοντο καὶ ἐν τῷ τύμβῳ τῶν Ἀφιδνῶν. Εἰς Ὀρχομενόν, Κίρραν, καὶ Ἐλευσίνα τάφοι τῆς κατηγορίας ταύτης εἶχον κατασκευασθῇ δι' ὠμῶν πλίνθων. Ὁ τύπος οὗτος ταφῆς ἔχει εὐρεῖαν διάδοσιν καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα (Symbolae Osloenses 1930, 28-37) καὶ εἰς πολλὰς περιοχὰς ἐκτὸς αὐτῆς (CHILDE, Dawn, 1950, δείκτης ὀνομάτων: Burials in cists) καὶ ἦτο γνωστὸς ἤδη ἀπὸ ΠΕ χρόνων εἰς Στερεάν Ἑλλάδα (σ. 238 ἀνωτέρω).

Πολυάριθμοι κιβωτιόσχημοι τάφοι ἔχουν ἀνασκαφῇ εἰς Ἐλευσίνα καὶ εἰς τινὰς περιπτώσεις οὗτοι συγχέονται πρὸς τὸν τύπον τῆς θήκης ὃ δὲ νεκρὸς εἰσῆγετο εἰς αὐτοὺς διὰ μιᾶς τῶν πλευρῶν τοῦ τάφου. Πολλοὶ ἴσως περιπτώσεις ἄλλων θέσεων δύνανται νὰ ἀνήκουν εἰς τὸν τύπον τοῦτον τοῦ τάφου, ἀλλὰ αἱ σχετικαὶ πληροφορίαι εἶναι λίαν ἀσαφεῖς εἰς τὰς περισσοτέρας θέσεις. Ἀνάλογοι τάφοι ἔχουν εὑρεθῇ εἰς ΜΕ θέσεις τῆς Πελοποννήσου (Π-Π πίν. VI τῆς σ. 345) εἶναι δὲ συνήθεις ἀπὸ ΠΕ χρόνων εἰς Στερεάν Ἑλλάδα (σ. 238 ἀνωτέρω) καὶ καθίστανται συνηθέστεροι κατὰ τοὺς ΥἚ χρόνους.

Τύμβοι ἔχουν ἀναφερθῇ μέχρι σήμερον ἐξ Ἐλατείας, Ἀφιδνῶν καὶ Ἀθηνῶν καὶ ὁ τύπος οὗτος τῆς ταφῆς εἶναι ἔτι συνηθέστερος εἰς πολλὰς ΜΕ θέσεις τῆς Πελοποννήσου (Π-Π 346).

Ὡς περίεργον εἶδος ταφῆς δύνανται τέλος νὰ μνημονευθοῦν τὰ δύο φρέατα μετὰ ταφῶν ἐξ Ἐλευσίνος, ἀναμιμνήσκοντα ἀνάλογον δεδομένον ΠΕ χρόνων ἐκ τοῦ Μύλου τοῦ Χλιώτου παρὰ τὴν Ἀρχαίαν Κόρινθον (Π-Π 220).

Τὰ δάπεδα τῶν τάφων, ἰδίᾳ τῶν θηκῶν καὶ τῶν κιβωτιοσχημῶν, ἐνίοτε ἐπεστρώοντο διὰ χαλίκων. Ἐκαστος τάφος περιεῖχε συνήθως ἀνὰ ἓνα νεκρὸν τοποθετημένον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς συνεσταλμένην στάσιν ἐπὶ τῆς πλευρᾶς. Κανὼν προσανατολισμοῦ δὲν τηρεῖται ὡς πρὸς τὴν τοποθέτησιν τῆς κεφαλῆς τοῦ νεκροῦ. Τρεῖς τάφοι τῆς Κρίσης, δέκα τῆς Κίρρας, δύο τοῦ Ὀρχομενοῦ, εἰς τῶν Ὁρεῶν καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν τάφων τῆς Ἐλευσίνος περιεῖχον πλείονας τοῦ ἑνὸς νεκρούς. Πλείονας νεκρούς περιεῖχον ἐπίσης οἱ τύμβοι τῶν Ἀφιδνῶν καὶ Ἀθηνῶν. Εἰς ὑπτίαν στάσιν νεκροὶ εὐρέθησαν εἰς τάφους τῆς Κίρρας καὶ τῆς Ἐλευσίνος.

Εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις οἱ νεκροὶ ἐθάπτοντο ἄνευ κτερισμάτων ἢ μὲ κτερίσματα εὐτελοῦς ἀξίας. Εἰς τινὰς τάφους τῆς Κρίσης, τῆς Εὐ-

τρήσεως, τῆς Ἐλευσίνος καὶ τοῦ Θορικοῦ, ὡς καὶ εἰς τοὺς τύμβους τῆς Ἐλατείας, τῶν Ἀφιδνῶν καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἀγγεῖα συνώδευον τὴν ταφὴν τοῦ νεκροῦ. Κοσμήματα, ὅπλα καὶ σφονδύλια εὐρέθησαν εἰς ταφὰς τῆς Κρίσης, τῆς Κίρρας, τοῦ Ὀρχομενοῦ, τῆς Εὐτρήσεως, τῶν Ὠρεῶν, τῆς Ἐλευσίνος καὶ τῶν Ἀθηνῶν καθὼς καὶ εἰς τοὺς τρεῖς τύμβους, τῆς Ἐλατείας, τῶν Ἀφιδνῶν καὶ τῶν Ἀθηνῶν.

Ἰχνη περιποιήσεως τῶν νεκρῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ταφῆς ἢ μετ' αὐτὴν ἀναφέρονται εἰς βόθρος, ἶχνη πυρᾶς καὶ ἀπηνθρακωμένος σῖτος εἰς Ἐλατεϊαν, ἶχνη πυρᾶς εἰς τάφους τῆς Ἀγίας Μαρίνης, τῶν Ἀφιδνῶν καὶ τῶν Ἀθηνῶν, ἀποτυπώματα ὑφάσματος, δι' οὗ εἶχε περιτυλιχθῇ ὁ νεκρός, εἰς Εὐτρησιν, ἀγγεῖον μετ' ἀπηνθρακωμένης οὐσίας εἰς Κίρραν, ἀπηνθρακωμένα μπιζέλια εἰς τάφον τῆς Εὐτρήσεως καὶ ὁστοῦν σιαγόνος ζῆφου εἰς τὸν τάφον τῶν Ὠρεῶν.

Ἐνδείξεις περιποιήσεως τῶν τάφων ἀποτελοῦν ὁ περίβολος τοῦ λεγομένου τάφου τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας εἰς Ἐλευσίνα καὶ στήλη ὡς σῆμα ἐπὶ τινος τῶν τάφων τῆς θέσεως, καθὼς καὶ ἐναγίσματα τῶν νεκρῶν κατὰ τοὺς ἱστορικούς χρόνους ἐξ ἄλλων τάφων τῆς Ἐλευσίνος.

Ἐν τῇ συνόλῳ των ἐπισκοπούμενα τὰ ταφικὰ δεδομένα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δηλοῦν συνέχειαν μᾶλλον παρὰ ἀπότομον μεταβολὴν ὡς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῶν ΠΕ ταφικῶν ἐθίμων τῆς περιοχῆς κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιόδους, ΠΕ καὶ ΜΕ, οἱ νεκροὶ θάπτονται καὶ ἐντὸς τοῦ οἰκισμού καὶ ἐκτὸς τούτου εἰς εἰδικὰ νεκροταφεῖα. Οἱ πλείονες τύποι τῶν τάφων καὶ εἰς τὰς δύο περιόδους εἶναι οἱ αὐτοὶ καὶ οἱ νεκροὶ τοποθετοῦνται ἐντὸς τῶν τάφων κατὰ κανόνα εἰς συνεσταλμένην στάσιν καὶ μὲ ὀλίγα καὶ εὐτελεῖ κτερίσματα τόσον κατὰ τὴν ΠΕ ὅσον καὶ κατὰ τὴν ΜΕ περίοδον.

Αἱ πλέον ἀξιοσημεῖωτοι διαφοραὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ΠΕ περίοδον ὡς πρὸς τὸν τρόπον κατασκευῆς τῶν τάφων καὶ τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν εἶναι τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τὴν ΜΕ περίοδον δὲν κατασκευάζονται πλέον λαξευτοὶ φρεατόσχημοι τάφοι, ὡς τῆς Μάνικας, πλὴν μιᾶς ἀμφιβόλου περιπτώσεως ἐκ τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν, ἥτις ἀποδίδεται καὶ εἰς Νεολιθικούς καὶ εἰς ΜΕ χρόνους, ὅτι αἱ ταφαὶ τῶν νεκρῶν ἐντὸς τοῦ οἰκισμού καθίστανται πλέον συνήθεις κατὰ τὴν ΜΕ περίοδον καὶ ὅτι ὁ πλέον ἀντιπροσωπευτικὸς ΜΕ τύπος τάφου ἀποβαίνει ἢ δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένη ὀρθογώνιος περίπου θήκη. Ἐντελῶς τέλος νέον δεδομένον, τῶν ΜΕ ἀποκλειστικῶς χρόνων, ἐκ τῆς Στερεᾶς παρουσιάζεται ἡ ταφή τῶν νεκρῶν εἰς τύμβους ἂν καὶ τὰ σχετικὰ γνωστὰ δεδομένα δὲν εἶναι ἔτι πολυάριθμα.

Οἱ τύμβοι καὶ τῶν τριῶν θέσεων, Ἐλατείας, Ἀφιδνῶν καὶ Ἀθηνῶν, κατασκευάζονται ἐκτὸς τοῦ οἰκισμού, εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις συνοδεύονται ἀπὸ πλούσιον, διὰ τοὺς ΜΕ χρόνους, περιεχόμενον εἰς κτερίσματα, καὶ εἰς τὰς τρεῖς περιπτώσεις ἀναφέρονται ἐνδείξεις περὶ λατρείας τῶν νεκρῶν ἐπὶ

μακρὸν χρόνον μετὰ τὴν ταφὴν καὶ ἐπανειλημμέναι ταφαὶ ἐν τῷ αὐτῷ τύμβῳ εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν Ἀφιδνῶν καὶ Ἀθηνῶν, μετὰ δὲ τῶν ὁστῶν τῶν δύο μεσαίων ἐκ τῶν τεσσάρων νεκρῶν τοῦ ἀνωτέρου στρώματος ταφῶν τοῦ τύμβου τῶν Ἀθηνῶν εὐρέθησαν μεμειγμέναι 8 αἰχμαὶ βελῶν ἐξ ὀψιανοῦ, αἵτινες ὡς ἐκ τῆς μείξεώς των μετὰ τῶν ὁστῶν εἶναι πλέον εὐλογον νὰ θεωρηθοῦν ὅτι ἔπесαν, εἰς ἣν εὐρέθησαν θέσιν, ἐκ τραυμάτων τῶν νεκρῶν μετὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τῶν σωμάτων των μᾶλλον παρὰ ὅτι ἀπετέθησαν ὡς κτερίσματα, ἥτοι ὅτι οἱ ἀποτεθέντες ἐν τῷ τύμβῳ νεκροὶ ἐφονεύθησαν ἐν πολέμῳ. Πᾶσαι αἱ παρατηρήσεις αὗται ἄγουν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ οἱ τρεῖς γνωστοὶ τύμβοι πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἡρῶα. Ἡ τοιαύτη ἐρμηνεία τῶν τύμβων φέρει αὐτοὺς εἰς σύνδεσιν πρὸς τοὺς διὰ περιβόλου περικεκλεισμένους τάφους τοὺς ἐρμηνευομένους ὡς τάφους τῶν ἐπτά ἐπὶ Θήβας ἐν Ἐλευσίνι καὶ πρὸς τοὺς ταφικοὺς περιβόλους τῶν Μυκηνῶν, τὸν τύμβον τοῦ Παπούλια ἐν Μεσσηνίᾳ (Π-Π 333,341-342, 352-353) καὶ τὸν τάφον τοῦ Πέλοπος ἐν τῇ Ἀλτεὶ τῆς Ὀλυμπίας, ἣ ἱδρυσις τοῦ ὁποίου φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς ΜΕ χρόνους ἡ δὲ λατρεία συνεχίσθη μέχρι τῶν ὑστέρων ἱστορικῶν χρόνων (P. GOESSLER, *Das Pelops-grab in Olympia und seine kultische Bedeutung, Die Welt als Geschichte*, Stuttgart 1940, σ. 283-292), ὡς καὶ εἰς τὰς ἄλλας μνημονευθείσας περιπτώσεις.

Ἐὰν αἱ τοιαῦται εἰκασταὶ δύνανται νὰ γίνουν ἀποδεχταὶ τότε οἱ ΜΕ χρόνοι εἶναι ἡ ἀρχαιότερα περίοδος καθ' ἣν ἔχομεν ἐνδείξεις ὅτι ἀπονέμεται φόρος τιμῆς εἰς τὴν προσωπικὴν ἀνδρείαν ὠρισμένων ἀτόμων, τὰ ὅποια, διὰ τῶν πράξεών των ἐν ζωῇ ἢ διὰ τοῦ θανάτου των, εὐηργέτησαν τὴν κοινότητα ἐν ᾗ ἔζων. Τὰ σπέρματα δῆλον ὅτι τῶν ἡρωικῶν παραδόσεων, αἵτινες ἐμπνέουν τὴν ἐπικὴν ποίησιν τῶν Ἑλλήνων καὶ παρέχουν τὰ πρότυπα πρὸς μίμῃσιν διὰ τοὺς δημιουργοὺς τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἱστορικῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος, ἄρχονται ἀπὸ τῶν ΜΕ χρόνων. Ἀπὸ τοιαύτης ἀπόψεως σκοπούμενοι οἱ ΜΕ τάφοι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος φαίνεται ὅτι ἐνισχύουν ἀντίστοιχα συμπεράσματα ἐξαχθέντα ἐκ τῶν δεδομένων τῆς Πελοποννήσου (Π-Π 352-353) καὶ ὅτι συνεπῶς δηλοῦν τὴν ἀρχὴν μιᾶς νέας ἐποχῆς ὡς πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τῆς κοινωνίας καὶ ὡς πρὸς τὴν ὅλην ἀντιμετώπισιν τῆς ζωῆς.

Γ. ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ

Ι. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ἡ ΜΕ κεραμική τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι ἀπαράλλακτος καὶ ἐν πολλοῖς δυσδιάκριτος ἀπὸ τῆς ἀντιστοίχου κεραμικῆς τῆς Πελοποννήσου ὥστε τὰ δεδομένα τῶν διαφόρων θέσεων θὰ παρατεθοῦν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ταξινομήσεως τῆς κεραμικῆς τοῦ Κοράκου, ἡ περιγραφή τῶν διαφόρων κατηγοριῶν τῆς ὁποίας (Π-Π 354-360) ἰσχύει ἀπολύτως προκειμένου καὶ διὰ τὴν κεραμικὴν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ΜΕ χρόνων εἰσάγεται εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ὁ ταχὺς κεραμικὸς τροχὸς καὶ ἡ χρῆσις του γενικεύεται ταχέως, ὥστε τὸ πλεῖστον τοῦ κεραμικοῦ ὑλικοῦ τῆς περιόδου, ὡς ἐν Πελοποννήσῳ οὕτω καὶ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι, εἶναι τροχήλατον.

Κεραμικὰ δεδομένα παρέσχον αἱ πλεῖσται τῶν ΜΕ θέσεων ἀλλὰ πλέον ἀξιόλογα ἦσαν τὰ εὐρήματα τῶν ἐπομένων 39 θέσεων:

Ι. Λιανοκλάδι (Ι).—Αἱ ἐπόμεναι κατηγορίαι κεραμικῆς, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ταξινομήσεως τῆς κεραμικῆς τοῦ Κοράκου, ἐκπροσωποῦνται ἐν τῇ θέσει:

Τὰ φαιὰ μινύεια εἶναι συνήθης κατηγορία καὶ κατὰ κανόνα τροχήλατος. Τὰ συνηθέστερα σχήματα ἀγγείων εἶναι τὰ ὑψίποδα κύπελλα μετὰ δακτυλίων ἐπὶ τοῦ στελέχους τοῦ ποδός (εἰκ. 9,3), τὰ χαμηλὰ κύπελλα ἐπὶ κωνικῆς βάσεως καὶ τὰ κύπελλα μετ' ἐπιπέδου πυθμένος ἀνευ βάσεως, ἐν μόνον παράδειγμα τῶν ὁποίων εὐρέθη. Οἱ ἀνασκάψαντες εἰκάζουν ὅτι τὰ μινύεια εἰσῆχθησαν ἐνδεχομένως ἐκ τοῦ Ὁρχομενοῦ εἰς τὴν θέσιν. Ρ-Τ σ. 186 εἰκ. 130 a-c, 135.

Τὰ ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας, ἥτοι εἰς χειροποίητον χονδροειδῆ κατηγορίαν (Δ 1β) μετὰ γεωμετρικῆς κοσμήσεως ἐκπροσωπούμενην ὑπὸ πίθων (εἰκ. 9,17) καὶ ἄλλων μεγάλων ἀγγείων καὶ εἰς ἑτέραν κατηγορίαν (Δ 1γ) περιλαμβάνουσιν μικρὰ κατὰ κανόνα ἀγγεῖα μετὰ κεραμοχρόου ἐστιλβωμένης ἐπιφανείας καὶ ἀμαυρᾶς κοσμήσεως παρεμφεροῦς πρὸς τὴν προηγούμενην.

Τὰ συνήθη σχήματα τῆς πρώτης κατηγορίας, πλὴν τῶν πίθων, εἶναι τὰ ἀμφορόσχημα ἀγγεῖα, αἱ ὑδρίαι καὶ οἱ σκύφοι μεθ' ἡμικυκλικῶν λαβῶν ἐπὶ τοῦ χείλους. Ἡ δὲ κόσμησις συνίσταται ἐξ εὐθειῶν, ἀλλ' ἐνίοτε ἐπὶ τῶν λα-

βῶν γράφονται σπεῖραι καὶ ἐπὶ τῶν πυθμένων κύκλοι μετ' ἐγγεγραμμένων σταυρῶν. Ἡ κόσμησις τάσσεται εἰς ὀριζοντίους ζώνας ἢ εἰς πλαίσια. Ἡ κατηγορία φαίνεται ὅτι εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς θέσεως, διότι 4 μόνον ἕτερα ὄστρακα αὐτῆς ἔχουν εὐρεθῇ εἰς Τσαγγλὶ καὶ ἀνὰ ἓν εἰς Ὀρχομενὸν καὶ Ρίτιον. P-T 180-185, εἰκ. 125-126, 128, 131-133.

Τῆς δευτέρας κατηγορίας (Δ 1γ) τὰ συνήθη σχήματα ἀγγείων εἶναι ἀβαθῇ μετὰ δικλαδωτῶν λαβῶν (raking handles) κύπελλα, ὅμοια τῶν ὁποίων ἔχουν εὐρεθῇ εἰς Σέσκλον, Τσαγγλὶ, Τζάνι καὶ Ζερέλια ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἔτι περαιτέρω εἰς Μακεδονίαν καὶ Τροίαν, καὶ ὑψηλαὶ στενόλαιμοι πρόχοι μετὰ κατακορύφου λαβῆς. Ἀκόσμητα ὄστρακα τῆς κατηγορίας ταύτης ἔχουν ταξινομηθῇ ὡς κατηγορία Γ 3β ὑπὸ τῶν ἀνασκαψάντων τὴν θέσιν. P-T 185 -186, εἰκ. 127, 134.

II. Φουρνοσπηλιά (6).—Ἀμαυρόχρωμα ὄστρακα, ὅμοια πρὸς τὰ τῆς κατηγορίας Δ 1β τοῦ Λιανοκλαδίου, συνέλεξεν ὁ ΜΠΑΚΑΛΑΚΗΣ ἐκ τοῦ σπηλαίου τῆς θέσεως. Θεσσαλικά 1958, σ. 68, εἰκ. 3 ἀριθ. 6,8,10.

III. Ἀστακός (8).—Μεμονωμένα μινύεια ὄστρακα καὶ δικλαδωτὰ λαβαί, ὡς αἱ μνημονευθεῖσαι ἐκ Λιανοκλαδίου, ἢ προέλευσις τῶν ὁποίων ἀποδίδεται εἰς τὴν Μακεδονίαν, εὐρέθησαν καὶ εἰς Ἀστακόν. BSA 1931-32, 222, 244, 1934-35, 52. RE XXII 2, 1457.

IV. Θέρμων (9).—Τὴν κεραμικὴν τῆς θέσεως ὁ ΡΩΜΑΙΟΣ ταξινομεῖ εἰς δύο ομάδας, ἥτοι εἰς μονόχρωμα καὶ εἰς γραπτὰ ἀγγεῖα. Τὰ μονόχρωμα τὰ διαιρεῖ ἐν συνεχείᾳ εἰς: α) μετὰ πηλοῦ πρασινοφαίου, β) μετὰ πηλοῦ κοκκινωποῦ τραχέος καὶ γ) μετὰ πηλοῦ λεπτοῦ, λευκοῦ ἢ κοκκινωποῦ. Τὰ δὲ γραπτὰ ἀγγεῖα τὰ ὑποδιαιρεῖ εἰς α) γεωμετρικά, β) ἀμαυρόχρωμα καὶ γ) κρητομυκηναϊκά.

Κατὰ τὴν ταξινομήσιν τῆς κεραμικῆς τοῦ Κοράκου τὰ ἐν λόγῳ ἀγγεῖα δύνανται νὰ συνοψισθοῦν ὡς κάτωθι: Εἰς τὴν κατηγορίαν Α I τοῦ Κοράκου, τὰ φαιὰ μινύεια ἀγγεῖα, δύνανται νὰ καταταγοῦν τὰ μετὰ «πρασινοφαίου» πηλοῦ ἀγγεῖα τοῦ Θέρμου, ἅτινα εἶναι τοπικῆς παραγωγῆς χειροποίητα ἀγγεῖα μετὰ τοιχωμάτων οὐχὶ πολὺ λεπτῶν καὶ ἡ ἀπόχρωσις τῶν ὁποίων ἐνίοτε κλίνει πρὸς τὸ κυανοῦν ἢ σκοτεινὸν μέλαν ἢ δὲ ἐπιφάνεια ἔχει ἐπαλειφθῇ διὰ λευκοπρασίνου ἐπιχρίσματος ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ, τὸ ὅποῖον ὅμως ἀποτρίβεται εὐκόλως. Τὰ ἔχνη τοῦ ἐργαλείου λειάνσεως τῆς ἐπιφανείας εἶναι ἐμφανῆ. Τὰ συνηθέστερα σχήματα ἀγγείων τῆς κατηγορίας εἶναι τὰ κρατηρόσχημα ἐπὶ χαμηλοῦ ποδὸς κύπελλα τὰ φέροντα 4 λαβὰς μετ' ἀποφύσεων κατὰ τὴν κορυφὴν (εἰκ. 9,4), ἡμισφαιρικά κύπελλα μετὰ δύο λαβῶν βορείου τύπου (πρβλ. Δ-Σ σ. 271 εἰκ. 193 καὶ σ. 279 εἰκ. 214. P-M σ.

218-225 ἀριθ. 421-422, 435, 439, 452, 457) ἐκτεινομένων πρὸς τὰ ἔξω, τὰ κύπελλα μετὰ σφαιρικοῦ κορμοῦ καὶ δακτυλιοειδοῦς σχεδὸν κατακορύφου ἐκ τοῦ χείλους ἀποφουομένης λαβῆς, τὰ γνωστὰ ἐκ πολλῶν ΜΕ θέσεων, αἱ ὑδρίαι καὶ οἱ ἀμφορεῖς. ΑΔ 1915, σ. 256-261, εἰκ. 15-23, 1916, σ. 185, εἰκ. 8.

Εἰς τὴν κατηγορίαν Α III τοῦ Κοράκου, τὰ ὠχρὰ μινύεια ἀγγεῖα (εἰκ. 9, 11-12), ἀνήκουν τὰ ἐκ λεπτοῦ λευκοῦ ἢ κοκκινωποῦ πηλοῦ ἀγγεῖα καὶ τινα ἴσως παραδείγματα τῶν ἐκ τραχέος κοκκινωποῦ πηλοῦ ἀγγείων τῆς ταξινομήσεως τοῦ ΡΩΜΑΙΟΥ. ΑΔ 1915, σ. 262-263, εἰκ. 26-29.

Εἰς τὴν κατηγορίαν Β I τοῦ Κοράκου, τὰ χονδροειδῆ ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα, ἀνήκουν τὰ γραπτὰ ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα τοῦ Θέρμου, εἰς δὲ τὰ τελειότερα ἀμαυρόχρωμα Β II τοῦ Κοράκου ἀνήκουν τὰ γεωμετρικὰ ἀποκαλούμενα ἀγγεῖα τοῦ Θέρμου, ἅτινα ὁ ἀνασκάψας παραλληλίζει πρὸς τὰ μετὰ τῶν μινυείων εὑρεθέντα ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα τοῦ Λιανοκλαδίου. Πάντα τὰ ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα τῆς θέσεως εἶναι χειροποίητα. ΑΔ 1915, σ. 263-266, εἰκ. 30-34.

Ἀντίστοιχα πρὸς τὴν ὁμάδα Δ τοῦ Κοράκου εἶναι τὰ «Κρητομυκηναϊκά» τοῦ Θέρμου, τὰ τελευταῖα τῶν ὁποίων χρονικῶς εἶναι ἡ χαρακτηριστικὴ ΥΕ I κεραμικὴ τῆς θέσεως. ΑΔ 1915, σ. 266-270, εἰκ. 35-38, 1916, σ. 184-185, εἰκ. 6-7.

Τὰ λίαν ἄφθονα ἐκ τραχέος κοκκινωποῦ πηλοῦ ἀγγεῖα τοῦ Θέρμου εἶναι τὰ οἰκιακῆς χρήσεως χονδροειδῆ ἀγγεῖα τῆς ὁμάδος Ε τοῦ Κοράκου. ΑΔ 1915, 261-262, εἰκ. 24-26.

V. Καλυδὼν (10).—Δύο ΜΕ ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα ἐκ τῆς θέσεως, εὑρεθέντα εἰς γεωμετρικοὺς τάφους, ἔχουν ἀναγγελθῆ ὑπὸ τοῦ ἡμερησίου τύπου, ὡς ἀνεφέρθη ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς θέσεως ἐν σ. 95 ἀνωτέρω.

VI. Ἐλατεία (17).—Φαῖα μινύεια καὶ ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα μνημονεύονται ἐκ τῆς θέσεως. Ἰδιαιτέρας μνείας ἄξιον εἶναι τὸ ἀμαυρόχρωμον ἀγγεῖον τὸ εὑρεθὲν ἐπὶ τοῦ ΜΕ τύμβου ὡς καὶ τὰ πολυάριθμα ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Χαιρωνείας μινύεια ἀγγεῖα ἐκ τοῦ γηλόφου δυτικῶς τῆς Ἐλατείας. ΠΑΕ 1906, 143-144. ΑΕ 1908, 94-96. ΠΑΕ 1908, 127, 1910, 161-163. JHS 1915, 196-207 εἰκ. 1.

VII. Ἀγία Μαρίνα (18).—Ἀφθονος κεραμικὴ συνελέγη ἐκ τοῦ παχέος ΠΕ-ΜΕ στρώματος τῆς θέσεως ἀλλ' αὕτη δὲν ἔχει γνωστῇ ἐπαρκῶς. Ἡ ὁμάς Α τοῦ Κοράκου, τὰ φαῖα μινύεια, ἦσαν πολυάριθμα ἀλλ' ἐλλείπει λεπτομερὴς περιγραφή τούτων. Τὰ σχετικὰ εὑρήματα μνημονεύονται ἐν ΠΑΕ 1910, 164, 1911, 208-209, 225 κλπ. REG 1912, 227 κλπ.

Τὰ ἀμαυρόχρωμα τῆς ὁμάδος Β τοῦ Κοράκου, τοῦ τύπου τῆς «Αἰγίνης»

κατὰ τὸν ἀνασκάψαντα, συναντῶνται ἀλλ' οὐχὶ εἰς μεγάλην ἀναλογίαν. ΠΑΕ 1910, 164, 1911, 218.

Ἡ ὁμάς Δ τοῦ Κοράκου, τὰ ὁμοιάζοντα πρὸς κρητικὰ πρότυπα ἀγγεῖα, συγχέεται ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς ἀνασκαφῆς πρὸς τὴν τοπικὴν κατηγορίαν τῆς κεραμικῆς, τὴν γνωστὴν ὡς κεραμικὴν τῆς Ἀγίας Μαρίνης, ἣτις ἄρχεται ἀπὸ ΠΕ χρόνων, ὅπου καὶ περιεγράφη ἤδη, συνεχίζεται ὅμως παραγομένη εἰς ἀξιολόγους ποσότητες, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν μινύειον, καὶ κατὰ τὴν ΜΕ περίοδον. ΠΑΕ 1910, 164, 1911, 209. REG 1912, 281, εἰκ. 12-14.

VIII. Δ α υ λ ῖ ς (20).—Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν προϊστορικῶν ὀστράκων ἐκ τῆς θέσεως ἀνῆκεν εἰς ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα φέροντα ἐρυθρὰν ἢ ἰόχρουν πρὸς μελανὴν κόσμησιν ἐπὶ ὑποκιτρίνου ἐπιφανείας. Ταῦτα περιγράφονται συντόμως ἐν Myk. Vasen, 43-44, ἀλλ' ἡ τύχη τῶν ὀστράκων τούτων ἀγνοεῖται. P-T 201.

IX. Κ ρ ῖ σ α (24).—Ἀξιόλογος ποσότης κεραμικῆς πασῶν τῶν γνωστῶν ΜΕ κατηγοριῶν εὑρέθη εἰς τὴν θέσιν.

Τὰ φαιὰ μινύεια τῆς κατηγορίας Α I τοῦ Κοράκου εὑρέθησαν ἀφθονώτα καὶ τεχνικῶς δὲν διαφέρουν τῶν γνωστῶν ἐξ ἄλλων θέσεων ἀγγείων τῆς κατηγορίας ταύτης. Τὰ συνηθέστερα σχήματα εἶναι τὰ κύπελλα ἐπὶ ὑψηλοῦ ποδὸς φέροντος δακτυλίους, τὰ χαμηλὰ ἄνευ ποδὸς ἀγγεῖα τὰ φέροντα ὑψηλὰς ταινιοσχήμεους (εἰκ. 9,1) λαβάς, οἱ ἀμφορεῖς καὶ οἱ πίθοι. Ἐπὶ τινων τεμαχίων χονδροειδῶν ἀγγείων ἐμφανίζονται ἐγχάρακτα κοσμήματα πολλὰκις ὁμοιάζοντα πρὸς κυκλαδικὰ πρότυπα. BCH 1938, σ. 113-119, εἰκ. 2-9.

Τὰ ὠχρὰ μινύεια τῆς κατηγορίας Α III τοῦ Κοράκου ἐκπροσωποῦνται ἐπίσης ἐπαρκῶς εἰς τὴν θέσιν, ἐπὶ τινων δὲ ἀγγείων τῆς κατηγορίας ἔχει γραφῇ ἀμαυρόχρωμος κόσμησις. BCH 1938, σ. 119-121, εἰκ. 10.

Μελανὰ μινύεια τῆς κατηγορίας Α II τοῦ Κοράκου δὲν εὑρέθησαν εἰς τὴν Κρῖσαν, καίτοι τοιαῦτα ἀγγεῖα εἶναι γνωστὰ ἐκ Κίρρας, ἐκ δὲ τοῦ φαινομένου τούτου οἱ ἀνασκάψαντες τὴν θέσιν εἰκάζουν ὅτι ἡ Κρῖσα ἤρχισε νὰ κατοικῇται κατὰ τὴν προκεχωρημένην ΜΕ περίοδον, ὅτε δὲν κατεσκευάζοντο πλέον μελανὰ μινύεια. BCH 1938, 111.

Τὰ ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα τῆς ὁμάδος Β τοῦ Κοράκου ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ ὀστράκων τῆς κατηγορίας Β I, χονδροειδῶν ἀμαυροχρόμων ἀγγείων, καὶ ὑπὸ φαιῶν, ὡς καὶ ὠχρῶν μινυείων ἀγγείων φερόντων ἀμαυρόχρωμον κόσμησιν. BCH 1938, σ. 120-125, εἰκ. 11-13.

Τελευταῖα δύνανται νὰ μνημονευθοῦν δύο ἀγγεῖα ἀναμιμνήσκοντα ΠΕ πρότυπα προερχόμενα ὅμως ἐκ ΜΕ περιβάλλοντος τῆς Κρίσης. BCH 1938, σ. 111, εἰκ. 1.

X. Καστρούλι (25).—Μινύειος κεραμική ἐκ τῆς θέσεως μνημονεύεται συντόμως ἐν CRAI 1937, 184.

XI. Κίρρα (26).—Πᾶσαι αἱ γνωσταὶ κατηγορίαι ME κεραμικῆς εὐρέθησαν ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὴν θέσιν. Kirrha, 70-95, 126-136.

Ἡ μινύειος κεραμική ἐκπροσωπεῖται καὶ διὰ τῶν τριῶν αὐτῆς κατηγοριῶν. Τὰ φαιὰ μινύεια (A I) εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ ἀγγεῖα τῆς περιόδου ἐν Κίρρᾳ, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Ταῦτα παρουσιάζονται ἐν τῇ ἐπιχώσει ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς περιόδου καὶ παραμένουν ὡς πολυάριθμος κατηγορία μέχρι τῆς ME III α φάσεως. Μετὰ ταῦτα μειοῦνται αἰσθητῶς, ὥστε κατὰ τὴν ME III β φάσιν ἀρχίζουν νὰ παρουσιάζονται σποραδικῶς. Μικρὸν ποσοστὸν τῶν ἀγγείων εἶναι χειροποίητον, τὸ πλεῖστον ὅμως τούτων ἔχει κατασκευασθῇ ἐπὶ τοῦ κεραμικοῦ τροχοῦ. Ὁ πηλὸς εἶναι καθαρὸς καὶ ἡ ὀπτησις τελεία, ἡ δὲ ἐπιφάνεια παρέχει τὴν γνωστὴν σαπωνοειδῆ ἀφήν. Συνήθη σχήματα εἶναι τὰ εὐρέα μετὰ ταπεινῆς βάσεως καὶ ὑψηλῶν ταινιοσχῆμων λαβῶν ἀγγεῖα καὶ τὰ κύπελλα ἐπὶ ὑψηλοῦ ποδός (εἰκ. 9,2). Kirrha, σ. 75-78, πίν. 35-40, 43.

Τὰ μελανὰ μινύεια (A II) παρουσιάζονται ἐκ τῶν βαθυτάτων ME στρωμάτων τῆς θέσεως καὶ συνυπάρχουν μετὰ τῶν φαιῶν ἀλλ' ἀφανίζονται πρὸ αὐτῶν παραμένοντα ὡς ἡ χαρακτηριστικὴ κεραμικὴ τῆς ME I φάσεως. Χαρακτηριστικὸν σχῆμα τῆς κατηγορίας εἶναι τὰ χαμηλὰ μεθ' ὑψηλῶν λαβῶν χονδροειδῆ κύπελλα (εἰκ. 9,7). Kirrha, 74-75, πίν. 35-40.

Τὰ ὠχρὰ μινύεια (A III) ἐμφανίζονται ἀπὸ ME III α στρωμάτων καὶ ἀφανίζονται περὶ τὸ τέλος τῆς ME III β φάσεως, ὅτε ἐξελίσσονται εἰς YE I τύπους ἀγγείων. Kirrha σ. 80.

Ἡ ὁμάς τῶν ἀμαυροχρόμων ἀγγείων εἶναι ἐπίσης πολυάριθμος ἐν Κίρρᾳ. Τὰ πρῶτα δείγματα τῶν ἀγγείων τῆς ομάδος παρουσιάζονται κατὰ τὴν ME I β φάσιν, ἀλλ' ἡ ὁμάς ἐξελίσσεται κυρίως κατὰ τοὺς ME II χρόνους (εἰκ. 9,18). Ἡ κατηγορία B III ἐν τούτοις, τὰ πολύχρωμα ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα, παρουσιάζονται κατὰ τὴν ME III φάσιν καὶ πιθανῶς κατάγονται ἀπὸ μίαν κατηγορίαν κεραμικῶν προϊόντων φερόντων ἀνοικτόχρωμον κόσμησιν ἐπὶ σκοτεινοχρώμου ἐδάφους παρουσιαζομένην ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ME I φάσεως. Τὰ συνήθη σχήματα τῆς ομάδος εἶναι πρόχοι μετὰ λοξῶς ἀποτεμνημένου λαιμοῦ (Kirrha, πίν. XLI, XLII), πίθοι (Kirrha, πίν. XLV) καὶ μικρὰ ἀγγεῖα.

Τὰ θέματα τῆς κοσμήσεως τῶν ἀγγείων τῆς ομάδος ταύτης εἶναι γεωμετρικὰ σχήματα, οἷον ταινίαι βαφῆς, ἐπάλληλοι γωνίαί, τεθλασμένοι, γραμμαί, τρίγωνα, ρόμβοι πλήρεις πλεγμάτων γραμμῶν, σπεῖραι καὶ τόξα. Ἐνίοτε ὅμως χρησιμοποιοῦνται θέματα ἐκ τοῦ φυτικοῦ ἢ ζωικοῦ βασιλείου (εἰκ. 9,23-24), ἐν οἷς ὑπάρχει καὶ πιθανὴ παράστασις κεφαλῆς ἵππου (Kirrha,

σ. 72-73, πίν. XXXII b) πλέον συνήθη είναι κοσμήματα ειλημμένα εκ του έναλίου βίου και ιδία δελφίνες υπό μορφήν έσχηματοποιημένην (είκ. 9,25). Kirrha, σ. 73, πίν. XXXIII a-d.

Μία κατηγορία τής ομάδος όμοιάζει ως προς τόν πηλόν, τὰ σχήματα τών άγγείων και τήν κόσμησιν προς άγγεία τής Αιγίνης και υπό τών ανασκαψάντων εκλήθη Αιγινήτικη κεραμική. Kirrha σ. 82.

Τὰ χονδροειδή οικιακής χρήσεως άγγεία, άτινα ένίστε φέρουν εγγάρακτον και σπανίως γραπτήν κόσμησιν, είναι πολυάριθμα έν τή θέσει και έχουν ταξινομηθῇ ως ιδιαιτέρα κατηγορία υπό τών ανασκαψάντων έν Κίρρα, όνομαζομένη εκ τής μορφῆς τής επιφανείας τών άγγείων «Poterie glacée». Kirrha, σ. 78-79.

Ός ιδιαιτέρα επίσης κατηγορία κατατάσσεται μία όμας άγγείων έχουσα έρυθράν καστανόχρωμον έστιλβωμένην επιφάνειαν. Η κατηγορία αύτη θεωρεΐται πρόδρομος τών ώχρών μινυείων και καλεΐται διά του όρου «Αχαϊκή κεραμική», όστις έχει χρησιμοποιηθῇ και διά τήν κεραμικήν τής Ασίνης. Kirrha, σ. 79-80.

Προς τήν ΜΕ κατηγορίαν Δ του Κοράκου δύναται νά παραλληλισθῇ ή «Προμυκηναϊκή» κεραμική τής Κίρρας αποτελουμένη εξ άγγείων τής κατηγορίας τών ώχρών μινυείων, άτινα έχουν κοσμηθῇ διά στιλπνῆς βαφῆς. Τοιαῦτα άγγεία (είκ. 9,31) εύρέθησαν εις τάφους όμοῦ με ώχρά μινύεια κεκοσμημένα δι' άμαυράς βαφῆς. Η κατηγορία προφανώς άνήκει εις τούς μεταβατικούς από τής ΜΕ εις τήν ΥΕ περίοδον χρόνους και δύναται νά ταξινομηθῇ και ως ΥΕ I-II κεραμική. Kirrha, σ. 181-182.

XII. Όρχομενός (33).—Αφθονος ΜΕ κεραμική εύρέθη εις τήν θέσιν. Πολυάριθμα τεμάχια φαιών μινυείων ῆλθον εις φῶς από τήν πρώτην ανασκαφήν του Η. SCHLIEMANN (JHS 1881, 152-154, είκ. IV-VIII) και ή όνομασία τής ομάδος όφείλεται ακριβώς εις τὸ γεγονός τουτο, διότι ταῦτα έθεωρήθησαν ως ή χαρακτηριστική κεραμική τών Μινυών, τών μυθικών κατοίκων του Όρχομενού.

Τὰ άμαυρόχρωμα ῆσαν επίσης πολυάριθμα άλλ' ή ΜΕ κεραμική τής θέσεως δέν έχει εισέτι γνωσθῇ επαρκώς. Orchomenos I, σ. 9. P-T 194. JHS 1914, 126-156, 1915, 196-207.

XIII. Δράμει - Υρία (43).—Κεραμική όλων τών κατηγοριών ῆλθεν εις φῶς κατά γενομένας τυχαίας σκαφάς έν τή θέσει.

Η όμας Α, τὰ μινύεια άγγεία, εκπροσωποῦνται υπό όστράκων φαιών (Α I) και μελανών (Α II) άγγείων εύρεθέντων επί του λόφου βορείως του ναΐσκου τής Αγίας Παρασκευῆς και αποκειμένων νῦν έν τῷ Μουσείῳ τών Θηβών. AE 1956 Χρον. 26.

Τὰ ἀμαυρόχρωμα τῆς ομάδος Β ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ πολλῶν ὀστράκων ἀνηκόντων εἰς πρόχους ἢ εἰς πίθους καὶ φερόντων εὐθύγραμμα γεωμετρικὴν κόσμησιν. Τὰ ὀστρακα προέρχονται ἐκ τῆς αὐτῆς μετὰ τῶν μινυείων τοποθεσίας καὶ ἀπετέθησαν μετ' ἐκείνων ἐν τῷ Μουσείῳ Θηβῶν. ΑΕ 1956 Χρον. 26-27, εἰκ. 9-10.

Εἰς τὴν κατηγορίαν Δ τοῦ Κοράκου, τὰ μετὰ στιλπνῆς κοσμήσεως ἀγγεῖα τὰ μιμούμενα κρητικὰ πρότυπα, δύναται νὰ καταταχθῇ τὸ ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Σχηματαρίου (εἰκ. 9,30) ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ θολωτοῦ τάφου προερχόμενον ἀγγεῖον τὸ μνημονευόμενον ἐν *Hesperia* 1949 Suppl. VIII σ. 41, πίν. 7 ἀριθ. 1.

Εἰς τὰ χονδροειδῆ ἀκόσμητα ἀγγεῖα ἀνήκει ὁ ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Σχηματαρίου ἀσκός (*Hesperia* 1949 Suppl. VIII σ. 41, πίν. 7 ἀριθ. 2) καὶ ὀστρακα καὶ ἥμισυ πρόχου ἐκ τῆς θέσεως ἐν τῷ Μουσείῳ Θηβῶν, μνημονευόμενα ἐν ΑΕ 1956 Χρον. σ. 26-27, εἰκ. 11.

XIV. Θ ἦ β α ι (45).—Ὅστρακα τῆς ΜΕ περιόδου ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Θηβῶν εὐρέθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Μουσείου, ὑπὸ τὰς Ἡλέκτρας Πύλας, κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ Ἀμφείου (ΑΔ 1917, σ. 3,4-5 21, 22) καὶ ὑπὸ τὸ ἀνάκτορον τοῦ Κάδμου (ΑΕ 1930, 31. RE VA 2, 1453). Τέσσαρα ἐπὶ πλέον ΜΕ ἀγγεῖα εὐρέθησαν εἰς ΜΕ (ΑΔ 1965 (1967) Χρον. 235) καὶ ἄλλα εἰς ΥΕ τάφους (ΑΕ 1910, 226-235).

Τὰ μινύεια ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ φαιῶν (Α I) ὀστράκων (ΑΔ 1917, σ. 3, 4-5, 21, 22. ΑΕ 1930, 31) καὶ ὑπὸ μελανῶν (Α II). ΑΔ 1917, 5.

Τὰ ἀμαυρόχρωμα ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ ὀστράκων χονδροειδῶν ἀμαυροχρώμων τῆς κατηγορίας Β I (ΑΔ 1917, 5) καὶ ὑπὸ ὀστράκων τελειοτέρων ἀμαυροχρώμων τῆς κατηγορίας Β II. ΑΔ 1917, 3-4,5,21. ΑΕ 1910, 226-235.

XV. Εὐ τ ρ η σ ι ς (47).—Ἡ ΜΕ κεραμικὴ τῆς θέσεως ἔχει διαιρεθῇ ὑπὸ τῆς ἐνεργησάσης τὴν ἀνασκαφὴν εἰς τρεῖς βασικὰς ομάδας (α) τὰ ἐστιλβωμένα ἐρυθρὰ ἢ μελανὰ ἀγγεῖα, εἰς ἃ ὑπάγονται καὶ ἀγγεῖα μετὰ γραπτῆς λευκῆς κοσμήσεως ὡς καὶ τὰ μελανὰ μινύεια, χρονολογικῶς δὲ ταῦτα ἀνήκουν εἰς τοὺς μεταβατικοὺς ΠΕ-ΜΕ χρόνους, (β) τὰ φαιὰ καὶ ὠχρὰ μινύεια καὶ (γ) τὰ ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ταξινομήσεως τῆς κεραμικῆς τοῦ Κοράκου τὰ δεδομένα τῆς θέσεως δύναται νὰ συνοψισθοῦν ὡς ἑπεται:

Τὰ μινύεια ἀγγεῖα τῆς ομάδος Α ἐκπροσωποῦνται καὶ ὑπὸ τῶν τριῶν αὐτῶν κατηγοριῶν. Τὰ φαιὰ (Α I) εἶναι πολυαριθμότερα ἀπὸ τὰ ἀμαυρόχρωμα εἰς ὅλα τὰ στρώματα. Τύποι γνωστῶν ἀγγείων, ὡς τὰ ὑψίποδα κύπελλα, ἐκπροσωποῦμενοι ὑπὸ πολλῶν ὀστράκων δύναται νὰ παρακολουθη-

θοῦν ἐν τῇ ἐξελίξει αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν διαμόρφωσιν τόσον τοῦ κυπέλλου των ὅσον καὶ τοῦ ποδίου, τὸ ὕψος καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν δακτυλίων τοῦ ὁποίου ποικίλλουν. Αἱ λαβαὶ εἶναι ἐνίοτε μικραὶ ταινιοειδεῖς τοποθετημέναι ὑπὸ τὸ χεῖλος καὶ ἄλλοτε κυλινδρिकाὶ κυκλοτερεῖς προσηρμοσμέναι ἐπὶ τοῦ χείλους. Ἄλλοι συνήθεις τύποι ἀγγείων εἶναι τὰ ἄνευ ποδίου καὶ μεθ' ὑψηλῶν ταινιοσχημῶν λαβῶν κύπελλα, τὰ κύπελλα μετὰ πλευρικοῦ στομίου καὶ αἱ μικραὶ ὑδρίαι. Ἐπὶ τινων ὁστράκων συναντᾶται ἐνίοτε ἐμπέστος ἢ ἐγχάρακτος κόσμησις, ἀλλ' αὕτη γενικῶς δὲν εἶναι συνήθης. Eutresis, σ. 135-144, εἰκ. 183-199.

Τὰ μελανὰ μινύεια ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ ἱκανῶν ὁστράκων ἀνηκόντων εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ χαμηλὰ μελανὰ κύπελλα (εἰκ. 9,6,8), τὰ φέροντα ὀριζοντίους ραβδώσεις ὑπὸ τὸ χεῖλος καὶ ἐγχάρακτα ἀνεστραμμένα ἡμικύκλια ὑπὸ τὰς ραβδώσεις εἰς μίαν ἢ δύο σειρὰς πέριξ τοῦ κορμοῦ τοῦ ἀγγείου. Eutresis, σ. 132-135 κατηγορία D, εἰκ. 177-182.

Τὰ ὠχρὰ μινύεια A III ἄρχονται παραγόμενα ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς περιόδου, ἀλλ' ἀρχικῶς εἶναι χονδροειδῆ καί, ἐνῶ τὸ πλεῖστον τῶν ἀγγείων τῆς κατηγορίας εἶναι τροχήλατον, παρουσιάζονται καὶ τινὰ χειροποίητα μετὰ τοῦτων. Τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὰ σχήματα τῶν φαιῶν (εἰκ. 9, 14-15), ἃν καὶ δύναται νὰ παρακολουθηθῇ ἐξέλιξις τῶν διαφόρων τύπων, ὡς πρὸς τὸν σχηματισμὸν τῆς βάσεως, τοῦ κορμοῦ, τῶν χειλῶν καὶ τῶν λαβῶν, ἀπὸ στρώματος εἰς στῶμα. Μέγας ἀριθμὸς ἀγγείων τῆς κατηγορίας φέρει ἀμαυρόχρωμον κόσμησιν καὶ περιγράφεται ὡς ἰδιαιτέρα κατηγορία ὑπὸ τῆς ἐνεργήσεως τὴν ἀνασκαφὴν. Eutresis, σ. 162-174, εἰκ. 226-243.

Ἡ ὁμάς B τοῦ Κοράκου, τὰ ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα, εἶναι πολυπληθὴς ὁμάς καὶ διακρίνεται ὑπὸ τῆς ἀνασκαφῆς εἰς 5 ποικιλίας, ὡς πρὸς τὴν χροίαν τῆς βαφῆς ἢ τὴν ὕφην τοῦ πηλοῦ. Εἰς τὴν αὐτὴν ὁμάδα δέον νὰ περιληφθοῦν καὶ τὰ ἐρυθρὰ ἐστιλβωμένα ἀγγεῖα τὰ φέροντα λευκὴν κόσμησιν (Eutresis, σ. 129-138 κατηγορία B) ὡς καὶ τὰ μετ' ἀμαυροχρώμου κοσμήσεως ὠχρὰ μινύεια (Eutresis, σ. 167-174), ἅτινα ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς ἀνασκαφῆς ἔχουν ταξινομηθῇ ὡς ἰδιαιτεράι κατηγορίαι.

Τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων τῆς ὁμάδος εἶναι τὰ ἤδη γνωστὰ ἐξ ἄλλων θέσεων τῆς Στερεᾶς ἢ τῆς Πελοποννήσου, οἷον πίθοι (εἰκ. 9,19-20), κύπελλα μετὰ γωνιώδους καὶ σπανίως καμπύλου περιγράμματος, σφαιρικὰ ἀγγεῖα μετὰ πλευρικοῦ στομίου καὶ καλαθοσχήμου λαβῆς, πρόχοι μετὰ λοξῶς ἀποτετμημένου τοῦ λαίμου ἢ τριφυλλοσχήμου στομίου, κυαθόσχημα μετὰ μιᾶς λαβῆς κύπελλα καὶ ἀσκοὶ μιμούμενοι σώματα ζώων.

Ἡ κόσμησις κατ' ἀρχὰς συνίσταται ἐξ ἀπλῶν γραμμικῶν σχημάτων, εἰς ἃ βραδύτερον προστίθενται καὶ καμπυλόγραμμα. Σχέδια κοσμήσεως εἰλημμένα ἐκ τοῦ φυσικοῦ κόσμου καθὼς καὶ κρητικῆς προελεύσεως κοσμή-

ματα διπλῶν πελέκων ἔλλείπουν ἐκ τῶν ἀγγείων τῆς Εὐτρήσεως, ἡ κεραμική τῆς ὁποίας ὡς πρὸς τὴν κόσμησιν παρουσιάζει καθαρῶς ἡπειρωτικὸν χαρακτήρα. Σπάνια γραμμικὰ κοσμήματα ἀναμιμνήσκουν ἐσχηματοποιημένα φύλλα φυτῶν. Eutresis, σ. 129-132, εἰκ. 174-175, πίν. XI, σ. 144-162, εἰκ. 200-225, πίν. XIII-XIV, σ. 167-174, εἰκ. 235-242, πίν. XV-XVIII.

Ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν πολυχρῶμων (B III) ἀγγείων δύναται νὰ μνημονευθῇ ἐν κύπελλον (εἰκ. 9,27). Eutresis, πίν. XVII, 1.

Τὰ οἰκιακῆς χρήσεως μετ' ἐγχράκτου ἢ ἐμπιέστου κοσμήσεως ἀγγεῖα εἶναι πολυάριθμα ἐν Εὐτρήσει. Διώτα βαθέα, ὥσπει χύτραι, κύπελλα, κύπελλα μετὰ μιᾶς λαβῆς, βαθέα ἄνευ λαβῆς ἀγγεῖα, πρόχοι καὶ πιθόσχημοι ὑδρίαι εἶναι τὰ συνήθη σχήματα τῶν ἀγγείων τῆς ομάδος.

Τὰ ἐγχάρακτα ἀγγεῖα ἀφ' ἐτέρου δύναται νὰ διακριθοῦν εἰς τρεῖς ομάδας ἥτοι α) ἐστιλβωμένα ἐρυθρὰ ἢ μελανὰ, εἰς ᾧ ὑπάγει ἡ ἀνασκάψασα τὴν θέσιν καὶ τὰ μελανὰ μινύεια (Eutresis, σ. 130-131), β) τὰ δι' ἀδρᾶς ἐγχάραξεως κεκοσμημένα ἀγγεῖα τὰ ὁμοιάζοντα δυτικοπελοποννησιακὰ κεραμικὰ προϊόντα (Eutresis, σ. 180-181, εἰκ. 249-250) καὶ γ) ἀγγεῖα μιμούμενα κυκλαδικὰ πρότυπα καὶ ἀνήκοντα εἰς μεταβατικὰ ΠΕ-ME ἢ καθαυτὸ ME I στρώματα. Eutresis, σ. 182-186, εἰκ. 253-257, πίν. XII.

Ἡ κατηγορία Δ τοῦ Κοράκου, τὰ μιμούμενα μεσομινωικὰ πρότυπα ἀγγεῖα, εἶναι σπάνια ἐν Εὐτρήσει. Τὰ εὑρεθέντα ὄστρακα ἔχουν συνήθως καλυφθῇ διὰ μελανῆς στιλπνῆς βαφῆς, ἐφ' ἧς ἔχουν γραφῇ λευκὰ καὶ ἐρυθρὰ γραμμικὰ σχέδια. Eutresis, σ. 186, πίν. IX 2-3.

XVI. Ὠρεοί (54).—Ὀστρακα φαιῶν, μελανῶν καὶ ἐρυθρῶν μινυείων ὡς καὶ ἀμαυροχρῶμων ἀγγείων εὑρέθησαν εἰς τὴν θέσιν. AEM 1939, 314. BSA 1966, σ. 39 ὑποσημ. 26, σ. 40 ὑποσημ. 29.

XVII. Λιχᾶς (55).—Ἐκ τῆς θέσεως συνελέγησαν τεμάχια μονοχρῶμων ἀγγείων, φαιὰ καὶ ὠχρὰ μινύεια ὄστρακα, ἐν ὄστρακον ἐρυθροῦ μινυείου, τεμάχια ἀμαυροχρῶμων ἀγγείων, ἐν οἷς ἐν ὄστρακον ἀνῆκον εἰς χονδροειδῆ ἀγγεῖον, ὄστρακά τινα τύπου Αἰγίνης καὶ τέλος ἐν πολύχρωμον ἀμαυρόχρωμον ὄστρακον. BSA 1966, σ. 37 ὑποσημ. 22 πίν. 9 b.

XVIII. Γιάλτρα (56).—Φαιὰ καὶ ὠχρὰ μινύεια ὄστρακα, ἐν ἐρυθρὸν μινύειον μὲ ἀμαυρόχρωμον κόσμησιν ὠχροῦ χρώματος ὡς καὶ χονδροειδῇ ἀμαυρόχρωμα καὶ ὄστρακα τύπου Αἰγίνης συνελέγησαν ἀπὸ τὴν θέσιν. BSA 1966, σ. 38 ὑποσημ. 24 πίν. 9 e.

XIX. Αἰδηψός (57).—Φαιὰ μινύεια καὶ ἀμαυρόχρωμα ὄστρακα μνημονεύονται ἐκ τῆς θέσεως. BSA 1966, σ. 39 ἀριθ. 5.

XX. Ροβιές (58).—Μινύεια, φαιά και ώχρά, ως και άμαυρόχρωμα όστρακα μνημονεύονται έκ τής θέσεως. BSA 1966, σ. 47 ύποσημ. 44-45.

XXI. Λίμνη (60).—Μινύεια φαιά όστρακα, έν ώχρόν μινύειον όστρακον και χονδροειδή μονόχρωμα όστρακα συνελέγησαν έκ τών Καστριών βορείως τής Λίμνης. BSA 1966, σ. 49 ύποσημ. 52.

XXII. Πολιτικά (61).—Μινύεια φαιά και ώχρά, μονόχρωμα και τύπου Αιγίνης όστρακα συνελέγησαν έκ τής θέσεως Καυκάλα. Έπί πλέον έν πιθανόν όστρακον άμαυροχρώμου άγγείου συνελέγη έκ τής τοποθεσίας παρά τόν Φάρον τοϋ Μνήματος. BSA 1966, σ. 52-53 ύποσημ. 57, 60.

XXIII. Όξύλιθος (62).—Φαιά μινύεια, άμαυρόχρωμα, μονόχρωμα και χονδροειδή όστρακα συνελέγησαν έκ τής τοποθεσίας Παλαιόκαстро. BSA 1966, σ. 73 ύποσημ. 111.

XXIV. Ψαχνά (63).—Φαιά και ώχρά μινύεια όστρακα συνελέγησαν έκ τών τοποθεσιών "Άγιος "Ηλίας και Πύργος, έρυθρά μινύεια συνελέγησαν έκ τής τοποθεσίας Πύργος, έν άμαυρόχρωμον όστρακον έκ τής αύτης τοποθεσίας και όστρακα τύπου Αιγίνης έκ τοϋ "Αγίου "Ηλίου. BSA 1966, σ. 54 ύποσημ. 62-63.

XXV. Αύλωνάριον (65).—Φαιά μινύεια όστρακα, έν ώχρόν μινύειον όστρακον και άλλα μονόχρωμα και χονδροειδή όστρακα συνελέγησαν έκ τής τοποθεσίας "Αντήρες. BSA 1966, σ. 72 ύποσημ. 110.

XXVI. Μάνικα (66).—"Αφθονα φαιά και έλάχιστα μελανά, ως και τινα άμαυρόχρωμα όστρακα εύρέθησαν εις την θέσιν (AEM 1959, 301-302), ό δέ ΘΕΟΧΑΡΗΣ φρονεί, ότι ή θέσις ήτο τó κυριώτερον κέντρον παραγωγής μινυείων έν Εύβοία (AEM 1959, 311). Πλήν τών άνωτέρω κατηγοριών, μεταξύ όστράκων συλλεγέντων έκ τής έπιφανείας, αναφέρονται ότι άπαντοϋν και ώχρά και έρυθρά μινύεια, μονόχρωμα και χονδροειδή όστρακα ως και όστρακα τύπου Αιγίνης. BSA 1966, σ. 57 ύποσημ. 67.

XXVII. Δοκός (67).—Φαιά μινύεια και μονόχρωμα όστρακα αναφέρονται έκ τής θέσεως. BSA 1966, σ. 60 ύποσημ. 74.

XXVIII. Λευκαντί (69).—Φαιά και ώχρά μινύεια, μονόχρωμα και άμαυρόχρωμα όστρακα μνημονεύονται έκ τής θέσεως. BSA 1966, σ. 61 ύποσημ. 77.

XXIX. Ἐρετρία (70). Φαῖα μινύεια, ἀμαυρόχρωμα, χονδροειδῆ καὶ μονόχρωμα ὄστρακα ἀναφέρονται ἐκ τῆς τοποθεσίας Μαγούλα, ἀνατολικῶς τῆς Ἐρετρίας. BSA 1966, σ. 63 ὑπόσημ. 86.

XXX. Ἀμάρυνθος (71).—Ἐκ τῆς θέσεως συνελέγησαν φαῖα, ὠχρὰ καὶ ἐρυθρὰ μινύεια, ἀμαυρόχρωμα, μονόχρωμα, χονδροειδῆ καὶ Ἀδριατικὰ ὄστρακα, καθὼς καὶ ἐν μεσομινωικὸν τεμάχιον ἀγγείου. BSA 1966, σ. 65-66 ὑπόσημ. 92.

XXXI. Ἀλιβέριον (72).—Ἐκ τῆς τοποθεσίας Μαγούλα, παρὰ τὸν Κάραβον, συνελέγησαν φαῖα καὶ ὠχρὰ μινύεια, ἀμαυρόχρωμα, τύπου Αἰγίνης, καὶ μονόχρωμα ὄστρακα. BSA 1966, σ. 69 ὑπόσημ. 105.

XXXII. Δύστος (73).—Ὀλίγα φαῖα μινύεια ὄστρακα συνελέγησαν ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Δύστου. BSA 1966, σ. 76 ὑπόσημ. 128.

XXXIII. Νέα Στύρα (75).—Φαῖα μινύεια, δύο πιθανὰ μελανὰ ἀργεῖα μινύεια, χονδροειδῆ καὶ ἀδριατικὰ ὄστρακα μνημονεύονται ἐκ τῆς θέσεως. BSA 1966, σ. 80 ὑπόσημ. 131.

XXXIV. Ἀφίδναι (77).—Τὰ φαῖα μινύεια (Α I) εἶναι ἡ πολυπληθεστέρα τάξις ἐν τῇ θέσει (AM 1896, σ. 398 ὁμὰς 3). Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν μελανῶν μινυείων θὰ ἡδύναντο νὰ ταξινομηθοῦν τὰ ἐξ ἐρυθροφαίου πηλοῦ μετὰ μελανοῦ ἐστιλβωμένου ἐπιχρίσματος ἀγγεῖα (AM 1896, σ. 398 ὁμὰς 4), ἀλλ' ὀλίγα παραδείγματα τούτων εὗρέθησαν.

Τὰ ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα ἐκπροσωποῦνται ἐπαρκῶς εἰς τὴν θέσιν παρυσιάζονται δὲ καὶ ὡς χειροποίητα καὶ ὡς τροχήλατα. Συνηθέστερος τύπος ἀγγείου εἶναι τὸ ἀνοικτὸν (εἰκ. 9,16) μεθ' ὀριζοντίων λαβῶν καὶ πρὸς τὰ ἔσω στρεφομένου χείλους κύπελλον (AM 1896, σ. 397, ὁμὰς 1, πίν. XV ἀριθ. 4-6).

Τὰ οἰκιακῆς χρήσεως ἀγγεῖα εἶναι πολυάριθμα ἐν τῇ θέσει. Περίεργος τύπος ἀγγείου εἶναι μία πρόχους μετὰ τριπλοῦ κορμοῦ καὶ τριφυλλοσχήμου στομίου (AM 1896, σ. 393-394, πίν. XIV 4-5). Συγγενείας πρὸς κυκλαδικὰ ἀγγεῖα ὑποδηλοῦν ἐγχάρακτα μὲ γεωμετρικὰ σχέδια ἀγγεῖα ἐκ τῆς θέσεως. AM 1896, πίν. XIV 1, XV 2-3.

XXXV. Ἐλευσίς (80).—Πολυάριθμα ME ἀγγεῖα καὶ ὄστρακα ὅλων τῶν γνωστῶν κατηγοριῶν ἦλθον εἰς φῶς κατὰ τὰς πολυετεῖς ἀνασκαφὰς εἰς τὴν θέσιν δυνάμενα νὰ συνοψισθοῦν ὡς ἔπεται.

Τὰ φαῖα καὶ μελανὰ μινύεια (AI, AII) συνηγήθησαν ἄφθονα εἰς τοὺς τάφους καὶ εἰς τὸν οἰκισμὸν. Τινὰ τῶν ἀγγείων τούτων εἶναι χειροποίητα καὶ

ἄλλα τροχήλατα. Τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων εἶναι τὰ γνωστὰ ἐξ ἄλλων θέσεων, οἷον ὑψίποδα κύπελλα ἐνίοτε μεθ' ὀριζοντίων ραβδώσεων ὑπὸ τὸ χεῖλος καὶ πλαστικῶν δακτυλίων ἐπὶ τοῦ ποδός, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων κυμαίνεται ἀπὸ 1-10, χαμηλὰ κανθαρόσχημα κύπελλα μὲ ὑψηλὰς ταινιοσχήμους λαβὰς, χυτροειδῆ βαθέα κύπελλα μετὰ μικρῶν λαβῶν, ποτήρια τύπου τοῦ Βαφειοῦ (εἰκ. 9,5) καὶ σφαιρικὰ ἀρυβαλλοειδῆ ἀγγεῖα. Ἐπὶ τινων ἀγγείων τῆς ὁμάδος ὑπάρχουν κάτωθεν τῆς λαβῆς ἐγχάρακτα σήματα τῶν κεραμέων. ΑΕ 1898, 61-66. Ἐλευσινιακὰ Ι, 62-76. ΑΙΑ 1933, 271-286. ΠΑΕ 1952, 60, 1955, 70, 1956, 58, 59.

Τὰ ὠχρὰ μινύεια (Α ΙΙΙ) δὲν εἶναι πολυἀριθμα, πάντα δὲ τὰ εὑρεθέντα ὄστρακα ἀνήκουν εἰς τροχήλατα ἀγγεῖα καὶ προέρχονται ἐκ ΜΕ ΙΙ στρωμάτων.

Συνήθη σχήματα ἀγγείων εἶναι τὰ ὑψίποδα κύπελλα (εἰκ. 9,13) καὶ τὰ ἄνευ ποδίου κύπελλα μετὰ καμπυλογράμμου περιγράμματος. Ἐλευσινιακὰ Ι, 76-77.

Τὰ ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα εἶναι πολυἀριθμα ἀπαντοῦν δὲ καὶ τῆς κατηγορίας Β Ι παραδείγματα, τῶν χονδροειδῶν ἀμαυροχρώμων, καὶ τῆς κατηγορίας Β ΙΙ, τῶν τελειότερων Ἀμαυροχρώμων (εἰκ. 9, 22,26). Πολυχρώμων Ἀμαυροχρώμων ἀγγείων τῆς κατηγορίας Β ΙΙΙ ἐλάχιστα ὄστρακα εὑρέθησαν. Σχήματα καὶ κόσμησις τῶν ἀγγείων τῆς ὁμάδος ταύτης οὐδὲν διαφέρουν τῶν ἤδη γνωστῶν ἐξ ἄλλων θέσεων. ΑΕ 1898, 63-66, 1912, σ. 16-18, εἰκ. 7, 9-10. Ἐλευσινιακὰ Ι, 87-104. ΑΙΑ 1933, 277, 279, 1936, 417-419. ΠΑΕ 1952, σ. 64, εἰκ. 5, 1955, σ. 70, 1956, σ. 58, 59.

Ἐστιβωμένα μετ' ἐπιχρίσματος ἀγγεῖα συνεχίζοντα τὴν ΠΕ παράδοσιν καὶ χονδροειδῆ οἰκιακῆς χρήσεως ἀγγεῖα, ἐνίοτε μετὰ διατρήτων τοιχωμάτων, ὁμοιάζοντα πρὸς ἡθμοὺς ἢ πύραυλα ὑπάρχουν μεταξὺ τῶν εὑρημάτων τῆς θέσεως. Ἐλευσινιακὰ Ι, 77-86. ΑΕ 1912, σ. 15, εἰκ. 6 ἀριθ. 3.

Ἐγχάρακτα ἀγγεῖα δυτικοπελοποννησιακοῦ τύπου ὡς καὶ ἀγγεῖα κυκλαδικῆς προελεύσεως ἀπαντοῦν μεταξὺ τῶν εὑρημάτων. ΑΕ 1912, εἰκ. 6 ἀριθ. 1. Ἐλευσινιακὰ Ι, 104-106, εἰκ. 54. ΑΔ 1931-32 Παράρτ. σ. 9, εἰκ. 13 τῆς σ. 12.

XXXVI. Περὰ χόρα (81).—Ἐν ἀμαυρόχρωμον ἀγγεῖον ἐκ ταφῆς. Perachora Ι, 9.

XXXVII. Ἀθήναι (85).—Μέγας ἀριθμὸς ὄστράκων καὶ τινα πλήρη ἀγγεῖα ἀνεκαλύφθησαν ἐν τῇ θέσει.

Ἡ ὁμὰς τῶν μινυείων ἦτο λίαν ἄφθονος εἰς πάσας τὰς τοποθεσίας μετὰ ΜΕ δεδομένων ἐκπροσωπεῖται δὲ καὶ διὰ τῶν τριῶν κατηγοριῶν αὐτῆς. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἀγγείων τῆς ὁμάδος εἶναι τροχήλατον ἀλλὰ καὶ

χειροποίητα παραδείγματα (εἰκ. 9,10) ἀπαντοῦν μεταξύ τῶν εὐρημάτων (Hesperia 1937, 549). Τὰ μελανὰ μινύεια, ἃν καὶ ὀλιγώτερον πολυάριθμα ἢ τὰ φαιά, ἀντιπροσωπεύονται μεταξύ τῶν εὐρημάτων. Hesperia 1933, σ. 359 εἰκ. 29. Τὰ ὠχρὰ μινύεια ἀπαντοῦν ἐπίσης. Hesperia 1933, σ. 363 εἰκ. 34.

Τὰ ἀμαυρόχρωμα ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ πολυαρίθμων δεδομένων. Τὰ χονδροειδῆ ἀμαυρόχρωμα (B I) ἀπαντοῦν εἰς τὰς πλείστας θέσεις μετὰ ΜΕ εὐρημάτων. Τὰ τελειότερα ἀμαυρόχρωμα (B II) εὐρέθησαν κατὰ τὴν βόρειον κλιτὺν τῆς ἀκροπόλεως (Hesperia 1933, 362, 1937, 554-556) καὶ εἰς ἄλλα μέρη (εἰκ. 9,21). Τὰ πολύχρωμα ἀμαυρόχρωμα (B III) ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ ὀλίγων εὐρημάτων. Hesperia 1933, 362. Ἀμαυρόχρωμα τινὰ ὄστρακα ὁμοιάζουν πρὸς μηλιακὰ ἀγγεῖα. Hesperia 1937, 556. Τὰ μετ' ἀνοιχτοχρώμου κοσμήσεως ἐπὶ σκοτεινοῦ ἐδάφους ἀγγεῖα, τὰ ὁμοιάζοντα πρὸς τὸν ρυθμὸν τῆς Ἀγίας Μαρίνης (εἰκ. 9,28-29), ἐκπροσωποῦνται μεταξύ τῶν εὐρημάτων τῶν φρεάτων παρὰ τὴν Κλεψύδραν. Hesperia 1938, σ. 338, εἰκ. 20-21.

Μονόχρωμα μετ' ἐστιλβωμένης ἐπιφανείας συνεχίζοντα τὴν ΠΕ παράδοσιν καὶ χονδροειδῆ οἰκιακῆς χρήσεως ἀγγεῖα συναντῶνται συχνὰ μεταξύ τῶν εὐρημάτων. Hesperia 1933, 361 κλπ. 1937, 546-549, 557.

XXXVIII. Βραυρόν (87).—Ἀξιόλογος ποσότης ΜΕ κεραμικῆς εὐρέθη εἰς τὴν θέσιν συντόμως μνημονευομένη εἰς τὰς προκαταρκτικὰς ἀνακοινώσεις περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀνασκαφῆς τῆς θέσεως.

Τὰ μινύεια ἐκπροσωποῦνται κατὰ πλειονότητα ὑπὸ τῶν φαιῶν μινυείων, ἅτινα ἔχουν κατασκευασθῇ ἐκ λεπτοκόκκου πηλοῦ ἢ δὲ ἐπιφάνεια φέρει ἄριστον στιλπνὸν γάνωμα. Συνήθη σχήματα εἶναι τὰ γνωστὰ τῆς κατηγορίας, ὡς τὰ ὑψίποδα κύπελλα μετὰ πλαστικῶν δακτυλίων ἐπὶ τοῦ ποδός, τὰ κύπελλα μετὰ ταινιοσχημῶν λαβῶν καὶ οἱ ἄλλοι γνωστοὶ τύποι ἀγγείων. ΠΑΕ 1955, 120, 1956, 78.

Τὰ ἀμαυρόχρωμα ἔχουν κατασκευασθῇ ἐξ ὑποπρασίνου ἢ ἐρυθροποῦ πηλοῦ καὶ ἐκπροσωποῦν καὶ τὰς τρεῖς κατηγορίας τῆς ομάδος. Οἱ τύποι τῶν ἀγγείων εἶναι οἱ γνωστοὶ ἐξ ἄλλων θέσεων, πρόχοι, φιάλαι, ἀμφορεῖς κτλ. Ἀξίος ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι κρατηρόσχημος ἀμφορεὺς εὐρεθεὶς κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς ἀκροπόλεως. ΠΑΕ 1955, 120, 1956, 78. BCH 1963, σ. 711 εἰκ. 20.

XXXIX. Θορικὸς (90).—Διὰ τὴν κεραμικὴν τῆς θέσεως παρέχονται αἱ κάτωθι πληροφορίες: «Τεμάχια πλεῖστα ἀγγείων μονοχρώων, μελανῶν στιλπνῶν, οἷς ὅμοια εὐρέθησαν ἐν Ὁρχομενῷ τῆς Βοιωτίας». ΠΑΕ 1893, 16.

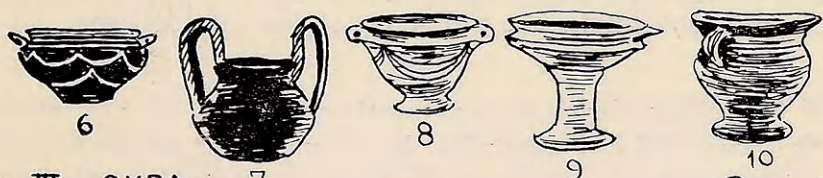
ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ

Α. ΜΙΝΥΕΙΑ

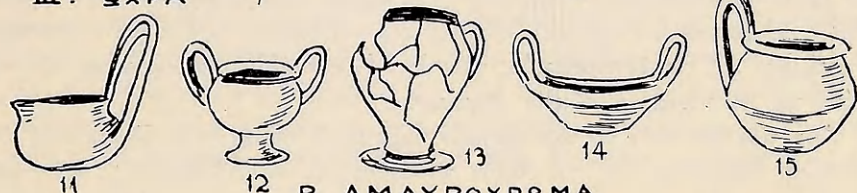
Ι. ΦΑΙΑ



ΙΙ. ΜΕΛΑΝΑ-ΑΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΕΡΥΘΡΑ

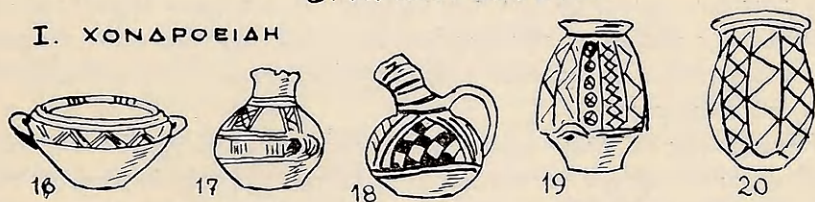


ΙΙΙ. ΟΧΡΑ

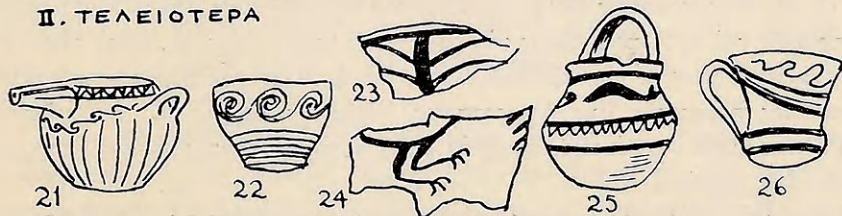


Β. ΑΜΑΥΡΟΧΡΩΜΑ

Ι. ΧΟΝΔΡΟΕΙΔΗ

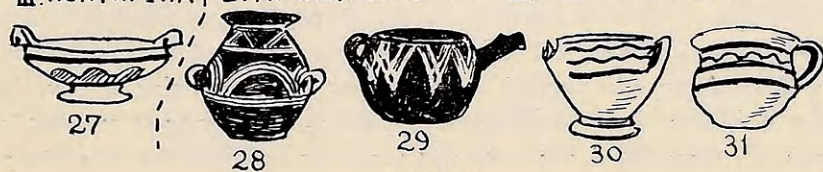


ΙΙ. ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΑ



Γ. ΣΤΙΛΠΝΟΧΡΩΜΑ

ΙΙΙ. ΠΟΛΥΧΡΩΜΑ Ι. ΑΝΟΙΚΤΟΧΡΩΜΑ ΙΙ. ΜΕΛΑΝΟΧΡΩΜΑ



Εἰκὼν 9.

Οὐχὶ εὐάριθμα «τεμάχια τῶν μελανῶν ἀγγείων τῶν ἐχόντων ἐγγάρακτα καὶ διὰ λευκῆς ἀλοιφῆς διακρινόμενα κοσμήματα εἰς γραμμὰς ποικίλας ἐπίσης δὲ καὶ τεμάχια ἐκ τῶν ἐχόντων γραπτὰς λευκὰς ταινίας ἐπὶ ἐδάφους μελανοῦ ἢ ἐρυθροῦ». ΑΕ 1895, 234.

Τὰ ἐν λόγῳ ἀγγεῖα εἶναι προφανῶς φαιὰ μινύεια καὶ ἀμαυρόχρωμα, ἐν οἷς καὶ τοῦ ρυθμοῦ τῆς Ἀγίας Μαρίνης, ὡς καὶ ἐγγάρακτα μετὰ λευκῆς ὕλης πληρούσης τὴν ἐγγάραξιν, ὅμοια τῶν ὁποίων ἔχουν εὐρεθῇ εἰς Κοράκου, Ἀσίην καὶ Ὀλυμπίαν (Π-Π 355, 367, 376, 385).

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΗΣ ΚΕΡΑΜΙΚΗΣ

Ἡ ἑναρξίς μιᾶς νέας περιόδου κεραμικῆς παραγωγῆς εἰς τὴν προϊστορίαν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος μαρτυρεῖται ἐκ τῆς παρουσίας εἰς τὰς ἐπιχώσεις τῶν προϊστορικῶν θέσεων αὐτῆς κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν ΜΕ χρόνων δύο πολυαρίθμων καὶ βασικῶς διαφόρων, ὡς πρὸς τὴν σύστασιν καὶ ὄπτησιν τοῦ πηλοῦ τὰ σχήματα καὶ τὰς λεπτομερείας τῶν ἀγγείων, ὁμάδων κεραμικῆς, τῶν μινυείων καὶ τῶν ἀμαυροχρῶμων ἀγγείων.

Ἐκ τῶν δύο νέων τούτων ὁμάδων κεραμικῶν προϊόντων ἡ μινύειος ἰδίᾳ κεραμικῇ, σαφέστερον παντὸς ἄλλου προϊστορικοῦ ΜΕ δεδομένου, μαρτυρεῖ, διὰ τῶν γωνιωδῶν περιγραμμάτων, τῶν ὑψηλῶν ταινιοσχημῶν λαβῶν καὶ τῆς περιποιήσεως τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀγγείων, ὅτι ἡ νέα περίοδος εἶναι περίοδος πλήρους ἐπικρατήσεως τοῦ μετάλλου εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν καθημερινῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἐπικράτησις ἐπὶ πλεόν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ΜΕ χρόνων τῆς χρήσεως τοῦ κεραμικοῦ τροχοῦ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἀγγείων ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι, ὡς ἐν Πελοποννήσῳ, ἔδωκε νέαν ὥθησιν εἰς τὴν κεραμικὴν παραγωγὴν τῆς περιοχῆς καὶ προήγαγε τόσον τὴν ἀκρίβειαν τῶν περιγραμμάτων τῶν ἀγγείων, ὥστε τὰ μινύεια νὰ παρουσιάζωνται ὡς ἡ πλέον χαρακτηριστικὴ ὁμάς προϊστορικῆς κεραμικῆς τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος μέχρι τῆς ἐμφάνισεως τῶν ΥΕ κεραμικῶν προϊόντων, ἅτινα ἐν πολλοῖς ἐξελίσσονται ἐκ τῶν σχημάτων τῶν ΜΕ ἀγγείων.

Ἡ γενικὴ ἐντύπωσις ἡ παρεχομένη ἐκ τοῦ παρατεθέντος εἰς τὰς προηγούμενας σελίδας γνωστοῦ ΜΕ κεραμικοῦ ὕλικου τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δὲν εἶναι λίαν διάφορος τῆς ἐντυπώσεως ἣν παρέχει τὸ ἀντίστοιχον κεραμικὸν ὕλικον τῆς Πελοποννήσου. Ὅμαδες καὶ κατηγορίαι κεραμικῆς τῶν δύο περιοχῶν, σχήματα ἢ λεπτομέρειαι τῶν ἀγγείων καὶ κόσμησις τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν, ὅσας αὕτη κοσμεῖται, ἐπαναλαμβάνονται σχεδὸν χωρὶς διαφορὰς καὶ εἰς τὰς δύο περιοχάς, ὥστε πολλὰ κεραμικὰ προϊόντα τῆς περιόδου ἐκ τῶν δύο περιοχῶν εἶναι δυσδιάκριτα, ἐὰν δὲν ἀναφέρεται ὁ τόπος τῆς προελεύσεώς των.

Ἡ ταξινόμησις ἄλλωστε τῆς ΜΕ κεραμικῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τοῦ Κοράκου ἴσχυει καὶ προκειμένου διὰ τὰ ΜΕ κεραμικὰ προϊόντα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Αἱ μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ Κοράκου γενόμεναι ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ἀνασκαφαὶ προσεπόρισαν ὀλίγας νέας παρατηρήσεις, αἵτινες μᾶλλον ἐνισχύουν καὶ διασαφοῦν τὴν ταξινόμησιν τῆς ΜΕ κεραμικῆς, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τοῦ Κοράκου, παρὰ ἀντιτίθενται εἰς τὴν ταξινόμησιν ἐκείνην.

Ἡ πλέον ἀξιόλογος παρατήρησις ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐν σχέσει μὲ τὰ ΜΕ κεραμικὰ προϊόντα τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ διαπίστωσις ἐν Εὐτρήσει τῆς ὑπάρξεως μιᾶς μεταβατικῆς ἐκ τῶν ΠΕ εἰς τοὺς ΜΕ χρόνους ὁμάδος μονοχρώμου, ἐρυθρᾶς ἢ μελανῆς τὴν χροιάν, ἐστιλβωμένης κεραμικῆς, εἰς ἣν ἐντάσσονται καὶ τὰ μελανὰ μινύεια, καὶ ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι παρέχει τὸν ἐλλείποντα ἐκ τῶν ἐπιχώσεων τοῦ Κοράκου συνδετικὸν κρίκον τῆς ἐξελίξεως τῆς κεραμικῆς ἀπὸ τῶν ΠΕ μονοχρόμων ἀγγείων εἰς τὰ ΜΕ μινύεια, ἢ προέλευσις τῶν ὁποίων, ἔνεκα ἀκριβῶς τῆς ἐλλείψεως ταύτης τῆς βαθμίδος τῆς ἐξελίξεως ἐκ τοῦ Κοράκου, εἶχεν ἀναζητηθῇ ἐκτὸς τῆς νοτιωτέρας Ἑλλάδος. Οὕτω παρέχεται σημεντικὸν δεδομένον διὰ τὴν διασάφησιν τοῦ προβλήματος τῆς προελεύσεως τῶν μινυείων, διὰ τὸ ὁποῖον ὑπάρχει ἐκτενὴς βιβλιογραφία, ἐπισκοπηθεῖσα συντόμως ἐν τῇ Προϊστορίᾳ τῆς Πελοποννήσου (Π-Π 388, 407-408, 415-420), καὶ ἱκανῇ ἀβεβαιότητι.

Ὡς πρὸς τὰς τρεῖς κατηγορίας τῶν καθ'αὐτὸ μινυείων τῆς Πελοποννήσου διδακτικὴ εἶναι ἡ παρατήρησις ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ὅτι τὰ πελοποννησιακῆς θεωρούμενα προελεύσεως μελανὰ ἢ ἀργεῖα μινύεια, ἅτινα, ὡς ἐλέχθη, ἡ ἀνασκάψασα εἰς Εὐτρησιν ἐντάσσει εἰς τὴν προηγουμένως μνημονευθεῖσαν ὁμάδα τῶν μονοχρόμων ἐστιλβωμένων ἀγγείων, παρουσιάζονται, εἰς περιωρισμένην κλίμακα, ὡς ἐπέσاختα προφανῶς προϊόντα, ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ ἀφανίζονται πρὸ τῶν φαιῶν μινυείων ἐκ τῶν ἐπιχώσεων, θεωρούμενα ὡς ἡ χαρακτηριστικὴ ΜΕ I μινύειος κεραμικὴ τῆς περιοχῆς.

Τὰ φαιὰ μινύεια ὡς ἐν Πελοποννήσῳ οὕτω καὶ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι παρχαμένουν ὡς τὸ διακριτικὸν γνώρισμα εἰς τὰς ἐπιχώσεις τῶν προϊστορικῶν οἰκισμῶν διὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ΜΕ περιόδου καὶ ἔχουν εὑρεθῇ ἐν μικροτέρᾳ ἢ μεγαλυτέρᾳ ἀναλογίᾳ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θέσεις τῆς περιοχῆς. Ἐχει μάλιστα ὑποστηρικθῇ ὅτι κύριος τόπος παραγωγῆς τῶν φαιῶν μινυείων ἦτο ἡ Στερεὰ Ἑλλάς (JHS 1915, 196-207), διότι ὀγκώδη ἀγγεῖα, ὡς οἱ πίθοι καὶ τὰ ἄλλα ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Χαιρωνείας ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀγγεῖα, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσῆχθησαν ἔξωθεν ἀλλὰ πρέπει ἢ νὰ παρήχθησαν, ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους των, ἐπιτοπίως, ἢ, ὡς ὑπεδείχθη, τόπος παραγωγῆς τῶν μινυείων

εἶναι ἡ Μάνικα τῆς Εὐβοίας (ΑΕΜ 1959, 311) ἔνεκα τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς τελειότητος τῶν φαιῶν μινυείων ἐν τῇ θέσει.

Ἡ προέλευσις πάντως καὶ ἡ σημασία διὰ τὴν προϊστορίαν τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος τῆς μινυείου κεραμικῆς παρ' ὅλην τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν (Π-Π 388) παραμένει ἔτι ἐν πρόβλημα, εἰς ὃ δὲν ἔχει δοθῇ ἀπάντησις γενικῶς ἀποδεκτὴ ὑπὸ πάντων τῶν ἐρευνητῶν. Ἡ πιθανωτέρα, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ συγγραφέως τῆς παρούσης ἐργασίας, ἐρμηνεία, ὡς ὑπεστηρίχθη καὶ εἰς τὴν Προϊστορίαν τῆς Πελοποννήσου (Π-Π 418), εἶναι ὅτι ἡ μινύειος κεραμικὴ τῆς νοτιωτέρας Ἑλλάδος εἶναι ἐπιτόπιον κεραμικὸν προϊόν, ὅπως ἐπιτόπια κεραμικὰ προϊόντα εἶναι καὶ τὰ ἀντίστοιχα κεραμικὰ εὐρήματα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Χαλκιδικῆς. Μινύειον δῆλον ὅτι κεραμικὴν παρήγαγον πᾶσαι αἱ προηγμέναι κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους εἰς τὴν μεταλλουργίαν περιοχαὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὡς ὑποκατάστατα τοῦ καθ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις σπανίζοντος μετάλλου ἔνεκα τῶν ταραχῶν τῶν πρώτων αἰώνων τῆς δευτέρας π.Χ. χιλιετηρίδος ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, τῷ βορείῳ Αἰγαίῳ καὶ τῇ Ἑλλάδι. Ἡ ὁμοιότης τῶν σχημάτων τῶν ἀγγείων τῶν ἐν λόγῳ περιοχῶν πρὸς τὰ μεταλλικὰ πρότυπα καὶ ἡ ὕψις, τὸ χρῶμα καὶ ἡ ὅπτησις τοῦ πηλοῦ, ἅτινα εἶναι παρεμφερῆ εἰς πάσας τὰς περιοχὰς ταύτας, ὀφείλονται κυρίως εἰς τὸ ὅτι πᾶσαι αἱ παραγαγοῦσαι κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς 2ας π.Χ. χιλιετηρίδος ἀγγεῖα ὡς τὰ μινύεια περιοχαὶ προσπαθοῦν νὰ μιμηθοῦν τὰ αὐτὰ πρότυπα καὶ πᾶσαι αἱ περιοχαί, ὡς ἐξειλιγμένοι κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους εἰς τὴν χαλουργίαν, εἶχον ἐπιτύχει εἰς κλειστάς καμίνοους ὕψηλὰς καὶ ἐλεγχόμενας θερμοκρασίας, χωρὶς βεβαίως νὰ ἀποκλείωνται καὶ ἀμοιβαῖαι ἐπιδράσεις μετὰξὺ τῶν ἐν λόγῳ περιοχῶν.

Τὰ πρῶτα δείγματα τῶν φαιῶν μινυείων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἰς Θέρμον, Κίρραν, Εὐτρησιν, Ἐλευσίνα καὶ Ἀθήνας, δι' ἃς θέσεις δῆλον ὅτι ἔχομεν πληροφορίας, εἶναι χειροποίητα, ἐνωρὶς ὅμως κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους εἰσάγεται ὁ κεραμικὸς τροχὸς καὶ τὰ κεραμικὰ εὐρήματα πασῶν τῶν θέσεων βαθμιαίως καθίστανται μετὰ ταῦτα ἀποκλειστικῶς σχεδὸν τροχήλατα.

Φαῖά μινύεια ἔχουν εὐρεθῇ καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα μέχρι τῆς νοτίου Θεσσαλίας, παρουσιάζονται δὲ ταῦτα ὡς πολυάριθμος ὁμάς εἰς Μολυβόπυργον καὶ Ἀγιον Μάμαντα τῆς Χαλκιδικῆς καὶ ἐμφανίζονται δι' ὀλίγων εὐρημάτων, ὡς εἰσηγμένα πιθανῶς προϊόντα, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Δουνάβεως πρὸς Βορρᾶν (FIMMEN, 79. H. HANSEN, *Early Civilization in Thessaly*, σ. 100. CHILDE, *Dawn*, 1950, 143). Πρὸς Δυσμὰς φαῖά μινύεια ἔχουν εὐρεθῇ ἐπὶ τῶν Ἰονίων νήσων (BSA 1931-32, 222, 1934-35, 30, 41) καὶ πρὸς Ἀνατολὰς συναντῶνται εἰς τὰς Κυκλάδας (FIMMEN, 79-90. Phylakopi, 154. AM 1917, 35. BSA 1949, 31 ἐξ. AJA 1958, 16), τὴν Τροίαν VI (Troy III, 9, 15, 19) καὶ τὴν κεντρικὴν Μικρὰν Ἀσίαν (CHILDE, *Dawn*, 1950, 36. AJA 1958, 17, πίν. 2, χάρτης 2).

Τὰ μελανὰ μινύεια, ἂν καὶ οὐχὶ πάντοτε πολυάριθμα, ἔχουν ἀναφερθῇ ὅτι εὑρέθησαν εἰς Κίρραν, Δράμεσι, Θήβας, Εὐτρησιν, Ὠρεοῦς, Μάνικαν, Νέα Στύρα, Ἀφίδνας καὶ Ἀθήνας. Ἡ κατηγορία, ὡς παρατηρήθη, παρουσιάζεται ἐκ τῶν κατωτάτων ΜΕ στρωμάτων καὶ ἀφανίζεται ἐνωρίτερον τῶν φαιῶν μινυείων ἐκ τῶν ἐπιχώσεων, ὥστε εἰς τὴν Κίρραν καὶ Εὐτρησιν, δι' ἃς ἔχομεν στρωματογραφικὰς πληροφορίας, τὰ μελανὰ μινύεια θεωροῦνται ἢ χαρακτηριστικὴ κεραμικὴ τῆς ΜΕ I φάσεως τῆς περιόδου (Kirrha, 74-75. Eutresis, 132-135). Τὸ πλεῖστον τοῦ εὑρεθέντος ὑλικοῦ εἶναι τεμάχια ἀγγείων καὶ μόνον εἰς Κίρραν καὶ Εὐτρησιν ἔχομεν ἀφθονώτερα δεδομένα καὶ δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν σχήματα ἀγγείων, ἐν οἷς τὸ πλεόν σύνηθες σχῆμα εἶναι τὸ μετὰ ταπεινῆς βάσεως καὶ χαμηλῶν λαβῶν χυτροειδὲς κύπελλον.

Τὰ ὠχρὰ μινύεια ἀναφέρονται ὡς ἰδιαιτέρα κατηγορία εἰς Θέρμον, Κίρραν, Εὐτρησιν, Ἐλευσίνα καὶ Ἀθήνας. Χονδροειδῆ τινα χειροποίητα ἀγγεῖα, δυνάμενα νὰ ταξινομηθοῦν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ὠχρῶν μινυείων, παρουσιάζονται ἐκ κατωτάτων ΜΕ στρωμάτων εἰς Εὐτρησιν, τὸ πλεῖστον ὅμως τοῦ ἀποκαλυφθέντος ὑλικοῦ προέρχεται ἐκ τῶν ἐσχάτων ΜΕ χρόνων (Eutresis, 162-174. Kirrha, 80). Μέγας ἀριθμὸς ἀγγείων τῆς κατηγορίας εἰς Εὐτρησιν φέρει ἀμαυρόχρωμον κόσμησιν καὶ τὰ περισσότερα σχήματα τῶν ΥΕ ἀγγείων προέρχονται ἐκ τῶν σχημάτων τῆς κατηγορίας ταύτης (Eutresis, 162-174. Kirrha, 181-182).

Τὰ ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα τῆς ομάδος Β εἶναι πολυάριθμος κατηγορία καθ' ὅλην τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Παρουσιάζονται καθ' ἀρχὰς ὡς χειροποίητος κατηγορία εἰς Λιανοκλάδι, Θέρμον, Ἀφίδνας καὶ ἄλλας θέσεις καὶ ἐμφανίζονται βραδύτερον τῶν μινυείων ἐν τῇ ἐπιχώσει, ἐξελίσσονται ὅμως εἷτα εἰς τροχήλατον μετὰ λεπτῶν σχετικῶς τοιχωμάτων κατηγορίαν ἀγγείων. Ἡ κόσμησις τῶν ἀγγείων ἀρχικῶς, εἰς τὴν κατηγορίαν Β I τῆς ομάδος, εἶναι καθαρῶς γεωμετρικὴ, εἷτα ὅμως προστίθενται περισσότερα τῶν εὐθυγράμμων καμπυλόγραμμα σχέδια καθὼς καὶ κοσμήματα εἰλημμένα ἐκ τοῦ ζωικοῦ καὶ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου καὶ τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ταξινομοῦνται συνήθως ὡς κατηγορία Β II. Ἐπὶ τινων τέλος εὐρημάτων ἐξ Εὐτρήσεως, Ἐλευσίνος, Ἀθηνῶν, Βραυρῶνος καὶ ἄλλων θέσεων παρουσιάζεται πολύχρωμος ἀμαυρὰ κόσμησις τῆς κατηγορίας Β III.

Ἡ ὁμάς τῶν ἀμαυροχρῶμων ἀγγείων συναντᾶται καθ' ὅλην τὴν νοτιωτέραν Ἑλλάδα, Στερεὰν καὶ Πελοπόννησον καὶ διαδίδεται πρὸς Δυσμὰς μέχρι τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν παρακειμένων αὐτῇ νήσων, πρὸς Ἀνατολὰς ἢ ὁμάς ἀπαντᾷ καθ' ὅλον τὸ Αἰγαῖον εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ μέχρι τῆς Τροίας καὶ τῆς κεντρικῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Πρὸς Βορρᾶν ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα ἔχουν εὑρεθῇ εἰς Θεσσαλίαν καὶ πρὸς Νότον μέχρι τῆς Κρήτης. Ἡ τεχντροπία τῶν ἀμαυροχρῶμων εἰσήχθη εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ Κυκλάδων, κεραμικὰ δέ τινα δεδομένα τῆς κατηγορίας εὑρε-

θέντα εις Ἀγίαν Μαρίναν, Κίρραν, Λιχᾶν, Γιάλτρα, Ψαχνά, Μάνικαν καὶ Ἀλιβέριον μνημονεύονται ὡς Αἰγινήτικῃς προελεύσεως καὶ ἄλλα ὅστρακα ἐξ Ἀθηνῶν θεωροῦνται ὡς προσερχόμενα ἐκ Μήλου (Hesperia 1937, 556). Τὸ ὅλον θέμα τῆς προελεύσεως, ἐξελίξεως καὶ διαδόσεως τῶν ἀμαυροχρῶμων ἀγγείων πραγματεύεται λεπτομερῶς ὁ R. J. BUCK ἐν Hesperia 1964, 231-313.

Τὰ στιλπνόχρωμα ἀγγεῖα τῆς ομάδος Δ τοῦ Κοράκου, τὰ μιμούμενα μεσομινωικά πρότυπα, δύνανται νὰ ταξινομηθοῦν εἰς τρεῖς κατηγορίας ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μέχρι σήμερον γενομένων εὐρημάτων, ἦτοι: (α) μίαν κατηγορίαν ἀγγείων μετ' ἐρυθρᾶς ἐστιλβωμένης ἐπιφανείας καὶ λευκῆς κοσμήσεως, παρεμφερῇ πρὸς τὴν κατηγορίαν Δ I τοῦ Κοράκου ἀναφερομένην ἐξ Εὐτρήσεως (Eutresis, 129-138, κατηγορία Β), (β) τὴν τοπικὴν κατηγορίαν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος τὴν γνωστὴν ὡς ρυθμὸν τῆς Ἀγίας Μαρίνης, ἡ ἀρχὴ τῆς ὁποίας ἀνάγεται εἰς ΠΕ χρόνους, ὅστρακα δὲ αὐτῆς ἔχουν εὐρεθῇ εἰς Ὀρχομενόν, Εὐτρησιν, Ἀθήνας, Θορικὸν καὶ ἐνδεχομένως εἰς ἄλλας θέσεις, καὶ (γ) τὴν κυρίως μιμούμενην μεσομινωικά πρότυπα κατηγορίαν, ἥτις ἐξελίσσεται εἰς τὴν ΥΕ I κεραμικὴν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ὅστρακα δὲ ταύτης ἔχουν εὐρεθῇ εἰς ΜΕ στρώματα τοῦ Θέρμου, τῆς Κίρρας, τῆς Εὐτρήσεως, τοῦ Δράμεσι καὶ ἐνδεχομένως ἄλλων θέσεων. Ἡ κατηγορία αὕτη εἶναι ἀντίστοιχος πρὸς τὴν κατηγορίαν Δ II τοῦ Κοράκου.

Ὡς ἰδιαίτερα ὁμάς ΜΕ κεραμικῆς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δύνανται νὰ μνημονευθοῦν τὰ ἐγχάρακτα, χονδροειδῆ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν κατασκευὴν, ἀγγεῖα, ἅτινα δὲν ἔχουν τύχει τῆς δεούσης προσοχῆς εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν ἀνασκαφῶν, ἀπαντοῦν ὅμως εἰς πολλὰς θέσεις καὶ δύνανται νὰ διακριθοῦν, ὡς ἐν Πελοποννήσῳ (Π-Π 384-385), εἰς τρεῖς κατηγορίας, (α) ἐγχάρακτα ἀγγεῖα τοῦ δυτικοπελοποννησιακοῦ τύπου, εὐρεθέντα εἰς Κίρραν, Εὐτρησιν, Ἐλευσίνα, Ἀφίδνας καὶ ἐνδεχομένως ἄλλας θέσεις, (β) ἐγχάρακτα ἢ ἐμπέστα ἀγγεῖα κυκλαδικῆς προελεύσεως, τὰ ὁποῖα εἶναι πλέον συνήθη τῶν προηγούμενων εἰς πλείστας θέσεις καὶ (γ) ἐγχάρακτα ἀγγεῖα, ἢ ἐγχάραξις ὅμως τῶν ὁποίων πληροῦται λευκῆς ὕλης, εὐρεθέντα εἰς Θορικὸν ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι εἶναι δὲ γνωστὰ καὶ ἐκ Πελοποννήσου (Π-Π 385).

Τέλος ὡς πρὸς τὰ μονόχρωμα ἀγγεῖα ἄξιοι μνείας εἶναι: (α) μία κατηγορία ἀγγείων μετ' δικλαδωτὰς λαβὰς (wish - bone ἢ raking handles) εὐρεθεῖσα εἰς Λιανοκλάδι, Ἀστακὸν καὶ ἐνδεχομένως εἰς Θέρμον, γνωστὴ δὲ ἐκ Σέσκλου, Τσαγγλίου, Τζάνι καὶ Ζερελίων ἐν Θεσσαλίᾳ ὡς καὶ ἐκ Μακεδονίας καὶ Τροίας (P-T 185-186) καὶ (β) ἐτέρα κατηγορία καστανοερυθρῶν τὴν χροιάν ἐστιλβωμένων ἀγγείων εὐρεθέντων εἰς Κίρραν καὶ ὁμοιάζοντων πρὸς τὴν «Ἀχαϊκὴν» λεγομένην κεραμικὴν τῆς Ἀσίνης. Kirrha, 79-80.

Δ. ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΑ ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

I. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ἐκ τῶν 90 θέσεων τοῦ καταλόγου τῆς Μεσοελλαδικῆς κατοικήσεως τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος Μικρὰ εὐρήματα παρέσχον αἱ ἐπόμεναι 16 μόνον θέσεις:

I. Λιανοκλάδι (1).—Τὰ κάτωθι μικρὰ ἀντικείμενα εὐρέθησαν εἰς τὴν θέσιν:

(1) Τεμάχια δύο λιθίνων διατρήτων ἀξινῶν, μεγέθους μικροτέρου τοῦ συνήθους, προερχόμενα ἐκ τῆς ἀνασκαφείσης ΜΕ οἰκίας. (2) Ἐργαλεῖα ἐκ πυρίτου, ἐν οἷς καὶ τρία καμπύλα μαχαιρίδια, τέσσαρα πριόνια καὶ τεμάχιον λεπίδος. (3) Τρεῖς μυλόλιθοι (saddle querns) ἐκ τῆς ΜΕ οἰκίας.

(4) Δέκα πήλινα σφονδύλια, τέσσαρα τούτων εἶναι πλακοειδῆ, ἐν οἷς ἐν ἐξ ὀστράκου ΠΕ Urfirnis ἀγγείου, πέντε εἶναι κωνικά καὶ ἐν ἀμφικωνικόν. (5) Δύο πήλινα πηνία, ὧν τὸ ἐν εἶναι διάτρητον κατὰ τὸν ἄξονα. (6) Ἐνδεκα εὐμεγέθεις διάτρητοι βῶλοι ὠπτημένου πηλοῦ ἀβεβαίου χρήσεως. (7) Τρία ὀστείνια ἐργαλεῖα, τὸ ἐν τῶν ὁποίων εἶναι αἰχμηρὸν καὶ τὰ ἕτερα δύο πλατέα. P-T σ. 191 εἰκ. 139 n-o.

II. Φουρνοσπηλιά (6).—Ἐν τῷ γνωστῷ ἐπὶ τῆς Οὔτης σπηλαίῳ εὐρέθησαν: (1) Τεμάχιον διατρήτου λιθίνης ἀξίνης, ΜΕ πιθανῶς χρόνων. (2) Λεπίδες ὀψιανοῦ. Θεσσαλικά 1958, σ. 68, εἰκ. 3 ἀριθ. 11,13.

III. Θέρμων (9).—Ἐκ τῶν μικρῶν εὐρημάτων τῆς θέσεως ΜΕ ἵσως χρόνων εἶναι τὰ κάτωθι ἀντικείμενα:

(1) Χρυσοῦν κόσμημα ἀποτελούμενον ἐξ «ἐλικτοῦ τέττιγος τῆς κόμης» κατὰ τὸν ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΝ, εὐρεθὲν ὑπὸ τὸ μέγαρον Α ἐντὸς κοιλότητος τοῦ ἐδάφους ἀναφερομένης ὑπ' αὐτοῦ ὡς τάφου. ΑΕ 1900, 181.

(2) Δέκα ἐπτὰ τεμάχια ἐπεξεργασμένων διατρήτων χαυλιοδόντων κάπρου, προοριζομένων δι' ἐπένδυσιν δερματίνου κράνους, εὐρεθέντα ἐντὸς τῆς οἰκίας α³, ἥτις ἔκειτο βορείως τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. ΑΔ 1915, σ. 241.

IV. Ἐλάτεια (17).—Ἐκ τῆς θέσεως προέρχονται τὰ ἐπόμενα μικρὰ ἀντικείμενα:

(1) Χαλκοῦν τριγωνικὸν μαχαιρίδιον (εἰκ. 10,5). ΠΑΕ 1906, 143. ΑΜ 1906, 403. ΑΕ 1908, σ. 94, εἰκ. 16.

(2) Δύο χρυσᾶ ἐνώτια καὶ δύο μικροὶ δακτύλιοι ἐκ χρυσοῦ σύρματος. ΠΑΕ 1906, 143. AM 1906, 403-404. ΑΕ 1908, σ. 96, εἰκ. 16.

(3) Δύο ἢ τρεῖς διάτρητοι λίθινοι πελέκεις, λίθινα ἐργαλεῖα καὶ λεπίδες ὀψιανοῦ. ΠΑΕ 1910, 162-163.

(4) «Ἀπηνθρακωμένοι στάχυες καὶ κόκκοι σίτου». ΠΑΕ 1906, 143. AM 1906, 403. ΑΕ 1908, 93. (5) Ὅστουν μηροῦ βοός. ΠΑΕ 1906, 143. AM 1906, 403-404. ΑΕ 1908, 94.

V. Ἀγία Μαρίνα (18).—Ὁ ἀνασκάψας τὴν θέσιν παρατηρεῖ ὅτι εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ σπάνις λιθίνων ἐργαλείων ἐκ τοῦ ΜΕ στρώματος τῆς θέσεως. ΠΑΕ 1910, 164, 1911, 212-213. REG 1912, 280.

VI. Δαυλὶς (20).—Ἐκ τῆς θέσεως ἀναφέρονται: (1) Λίθινος διάτρητος πέλεκυς. (2) Λεπίδες ὀψιανοῦ. (3) Μικρὸν λίθινον πυραμιδοειδὲς ἀντικείμενον. (4) Ὅστουν κάπρου. Myk. Vasen, 44.

VII. Δελφοί (23).—Ἐκ τῶν κατὰ καιροὺς γενομένων μικρῶν εὐρημάτων ἐν τῇ θέσει ΜΕ χρόνων εἶναι πιθανῶς: (1) Τεμάχια διατρήτων λιθίνων ἀξινῶν καὶ (2) Διάτρητος λιθίνη κεφαλὴ ροπάλου. Fouilles de Delphes, τόμ. V, σ. 2, εἰκ. 7-9.

VIII. Κρῖσα (24).—Τὰ κάτωθι μικρὰ εὐρήματα ἀναφέρονται ἐκ τῆς θέσεως: (1) Λίθινον κυλινδρικὸν ἀντικείμενον μετ' ἐγγχαράξεων κατὰ τὸ ἐν ἄκρον, εὐρεθὲν ἐντὸς τοῦ οἰκήματος D καὶ χρησιμεῦον ἴσως ὡς σφραγίς. BCH 1937, 308, 1938, σ. 145, εἰκ. 22 ἀριθ. 4. (2) Τεμάχια χρυσοῦ σύρματος ἐκ τοῦ τάφου 1. BCH 1937, 311.

(3) Πολυάριθμοι λίθινοι ἀξῖναι (εἰκ. 10,7). BCH 1938, σ. 145, εἰκ. 22 ἀριθ. 3, 8-9, 14-15, 20. (4) Σφονδύλια καὶ κομβία ἐκ στεατίτου. BCH 1938, σ. 145, εἰκ. 22 ἀριθ. 28-29, 33-35. (5) Λίθοι ἐρμηνευόμενοι ὡς σταθμά. BCH 1938, 145.

(6) Κυλινδρική ὀστεῖνη λαβή. BCH 1938, σ. 145, εἰκ. 22 ἀριθ. 32. (7) Μικρὸς ὀστεῖνος τροχός. BCH 1938, σ. 145, εἰκ. 22 ἀριθ. 21.

IX. Κίρρα (26).—Ἐκ τῶν ΜΕ τάφων τῆς θέσεως προέρχονται τὰ ἐπόμενα μικρὰ ἀντικείμενα:

(1) Τέσσαρες σπεῖραι ἐκ χρυσοῦ σύρματος εὐρεθεῖσαι εἰς τοὺς τάφους 56-57. Kirrha, σ. 124, 142 ἀριθ. 14 a-b, πίν. LX. (2) Μία καρφὶς καὶ κεφαλὴ ἐτέρας ἐξ ὀρειχάλκου εὐρεθεῖσαι εἰς τοὺς τάφους 1 καὶ 2 ἀντιστοίχως. Kirrha, σ. 116, 141-142 ἀριθ. 12-13 πίν. LX. (3) Διάτρητα κογχύλια εὐρεθέντα εἰς τὸν τάφον 41 καὶ χρησιμοποιούμενα ἴσως ὡς περιδέραιον. Kirrha, σ. 121.

(4) Τρεῖς λεπίδες ὀρειχαλκίνων ξιφῶν (εἰκ. 10, 1-2), εἰς τεμάχια, ἐκ τῶν τάφων 5, 16 καὶ 59. Ἡ λεπίς ἢ εὐρεθεῖσα εἰς τὸν τάφον 16 ἦτο λίαν ἀποσυντεθειμένη, ἐπὶ δὲ τῆς λαβῆς τῆς εὐρεθείσης εἰς τὸν τάφον 59 ἐσώζοντο λείψανα ἐλεφαντοστοῦ. Kirrha, σ. 116, 118, 124, 140 ἀριθ. 1, 4, πίν. LVI, LVII, LIX. (5) Λεπίδες δύο ὀρειχαλκίνων μαχαιριδίων (εἰκ. 10, 4) ἐκ τοῦ τάφου 5. Kirrha, σ. 116, 140 ἀριθ. 2-3, πίν. LVII. (6) Τεμάχια ὀρειχάλκου ἀβεβαίου χρήσεως ἐκ τοῦ τάφου 48. Kirrha, σ. 99, 123.

(7) Ἐξ σφονδύλια, τὰ πλεῖστα ἐκ στεατίτου. Δύο τούτων προέρχονται ἐκ τοῦ τάφου 5 καὶ τὰ λοιπὰ ἀνὰ ἓν ἐκ τῶν τάφων 9, 54, 57, 58. Kirrha, σ. 116, 124 ἀριθ. 24 a, c, f, πίν. LXII.

(8) Δοχεῖον πλήρες κόκκων (graines rondes) ἐκ τοῦ τάφου 58. Kirrha, σ. 124. (9) Ὅστᾱ ζώων ἐκ τοῦ τάφου 2. Kirrha, σ. 116.

(10) Λίθινοι διάτρητοι πελέκεις, κεφαλαὶ ροπάλων, λεπίδες ὀψιανοῦ καὶ πυρίτου, πῆλινα βάρη, ὡς καὶ ὀστεῖνοι ὀπτεῖς πάντα ἀβεβαίου χρονολογίας, τινὰ τῶν ὁποίων ὁμῶς πρέπει νὰ εἶναι ME χρόνων. Kirrha, σ. 99-107.

X. Ὅρχομενός (33).—Ἐκ τῶν ME τάφων τῆς θέσεως προέρχονται τὰ κάτωθι μικρὰ εὐρήματα:

(1) Τρεῖς σπιῖραι ὀρειχάλκου εὐρεθεῖσαι εἰς τοὺς τάφους 10 καὶ 31. Orchomenos I, σ. 62, 64. (2) Περιδέραιον μὲ ψηφίδας ἐξ ὑαλομάζης εὐρεθὲν εἰς τὸν τάφον 43. Orchomenos I, 65. (3) Πῆλινον σφονδύλιον ἐκ τοῦ τάφου 39. Orchomenos I, 65. (4) Μεγάλη ποσότης ἀπηνθρακωμένων δημητριακῶν ἐκ τοῦ οἰκισμού. Orchomenos I, 60-61.

XI. Δράμεσι - Ὑρία (43).—Εἰς τὴν θέσιν εὐρέθησαν: (1) Τραπεζόσχημος ψῆφος ὄρμου ἐξ ὀρείας κρυστάλλου. (2) Μαρμάρινον, κυλινδρικὸν κάτω καὶ κωνικὸν ἄνω, ἀντικείμενον παραβαλλόμενον πρὸς ἀντίστοιχον ἐξ Εὐτρήσεως καὶ ἐρμηνευόμενον ὡς βαίτυλος μᾶλλον παρὰ ὡς τριπτήρ ὑπὸ τοῦ εὐρόντος. AE 1956 Χρον. 27, εἰκ. 11.

XII. Θῆβαι (45).—Ἐκ τοῦ τάφου 3 ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Δ. Παυλογιαννοπούλου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πελοπίδου ἀριθ. 28 εὐρέθησαν: (1) Χρυσοῦς δακτύλιος. (2) Ψῆφοι «κορναλίνης» καὶ ὑαλομάζης «κ.ζ». ΑΔ 1965 (1967) Χρον. 235.

XIII. Εὐτρησις (47).—Ἐκ τῆς θέσεως προέρχονται τὰ ἐπόμενα μικρὰ εὐρήματα:

(1) Μικρὸν πῆλινον εἰδώλιον καθημένου ζώου ἀποσπασθὲν ἴσως ἐκ λαβῆς ἢ καλύμματος ἀγγείου. Ὅμοιον εἰδώλιον ἔχει εὐρεθῇ εἰς Ἀφιδνας (AM 1896, πίν. XIV, XV) καὶ ἕτερον παρεμφερές εἰς Μῆλον (Phylakopi, σ. 203, πίν. XL 31). Eutresis, σ. 196, εἰκ. 269 ἀριθ. 8.

(2) Μικρὸν χαλκοῦν ἐγχειρίδιον εἰς δύο τεμάχια. Eutresis, σ. 218-219, εἰκ. 288 ἀριθ. 8. (3) Αἰχμὴ βέλους ἐκ πυρίτου (εἰκ. 10, 10). Eutresis, σ. 210, εἰκ. 280 ἀριθ. 2. (4) Ἰκανὸς ἀριθμὸς ἐκ διατρήτων λιθίνων ἀξίνων ἢ πολεμικῶν πελέκεων (εἰκ. 10, 12) δύο βασικῶν τύπων Eutresis, σ. 206-207, εἰκ. 278 ἀριθ. 7-8, εἰκ. 279. (5) Λιθίνη διάτρητος σφῦρα ἢ κεφαλὴ ροπάλου (εἰκ. 10, 11). Eutresis σ. 207, εἰκ. 278 ἀριθ. 6. (6) Εἰργασμένοι διάτρητοι χαυλιόδοντες κάπρου προοριζόμενοι δι' ἐπένδυσιν δερματίνων κρανῶν, σ. 220 εἰκ. 290.

(7) Περιδέραιον 26 ψήφων ἐκ καρνελίου εὑρεθὲν εἰς τὸν τάφον 6. Eutresis σ. 200, πίν. XX ἀριθ. 1. (8) Δύο ψῆφοι ὅρμου ἐκ στεατίτου. Eutresis, σ. 200, εἰκ. 270 ἀριθ. 7-8. (9) Πέντε πῆλιναι ψῆφοι ὅρμων. Eutresis, σ. 192, πίν. XX ἀριθ. 5. (10) Τρία λίθινα ἀντικείμενα προοριζόμενα ἴσως δι' ἀνάρτησιν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ. Eutresis, σ. 200, πίν. XX ἀριθ. 4, 8, εἰκ. 270 ἀριθ. 5-6. (11) Ὅστέιναι καρφίδες διαφόρων τύπων (εἰκ. 10, 15). Πολλὰ τούτων ἔχουν εἰργασμένην τὴν κεφαλὴν καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο ἐνδεχομένως διὰ τὴν στερέωσιν τῆς κόμης. Eutresis, σ. 213, εἰκ. 284, 1-10.

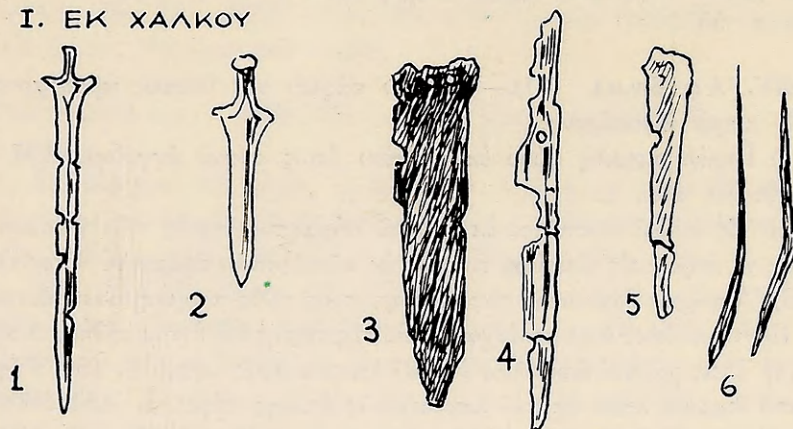
(12) Τεμάχιον ὀρειχαλκίνου ἀντικείμενον, ἴσως λαβίδος ἢ σπάτουλας καλλωπισμοῦ. Eutresis, σ. 219, εἰκ. 288 ἀριθ. 2. (13) Λεπίς ὁστοῦ μετὰ 13 ὀπῶν χρησιμοποιουμένη ἐνδεχομένως ὡς κόσμημα. Eutresis, σ. 214, εἰκ. 284 ἀριθ. 14.

(14) Πέντε ὀρειχαλκίνοι ὀπεῖς (εἰκ. 10, 6). Eutresis, σ. 219, εἰκ. 288 ἀριθ. 3-7. (15) Ὅρειχαλκίνη λαβὴ ἐργαλείου. Eutresis, σ. 219, εἰκ. 288 ἀριθ. 1. (16) Πριόνια ἐκ πυρίτου. Eutresis, σ. 209-210, εἰκ. 280 ἀριθ. 4-8. (17) Λεπίδες ὀψιανοῦ. Eutresis, σ. 210, εἰκ. 280 ἀριθ. 1. (18) Λιθίνη σμίλη. Eutresis, σ. 210, εἰκ. 280 ἀριθ. 3. (19) Δύο λίθιναι ἀξίναι. Eutresis, σ. 207, εἰκ. 278 ἀριθ. 5, εἰκ. 280 ἀριθ. 16. (20) Λίθινοι τριπτῆρες καὶ μυλόλιθοι. Eutresis, σ. 208, 209, εἰκ. 278 ἀριθ. 1-4, 9, εἰκ. 281 ἀριθ. 1-3. (21) Λίθιναι ἀκόναι. Eutresis, σ. 208, 209, εἰκ. 278 ἀριθ. 10 εἰκ. 281 ἀριθ. 4. (22) Δύο ὀστέινοι ὀπεῖς (εἰκ. 10, 16). Eutresis, σ. 213, εἰκ. 284 ἀριθ. 11-12. (23) Μικρὸν ὀστέινον πηνίον. Eutresis, σ. 214, εἰκ. 284 ἀριθ. 13.

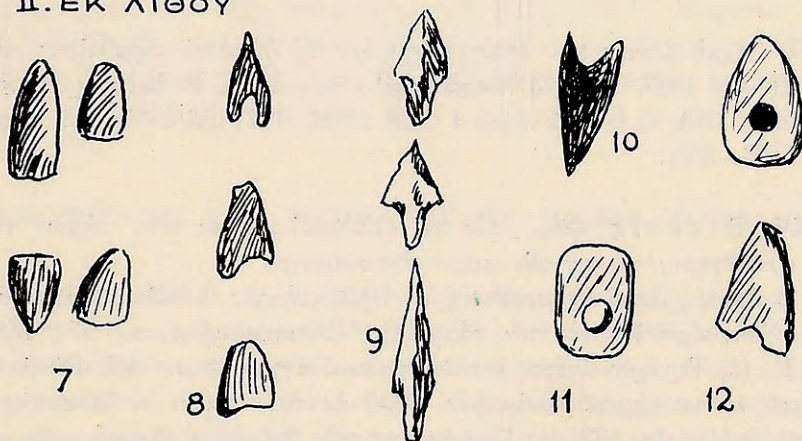
(24) Μέγας ἀριθμὸς μικρῶν πηλίνων σφονδυλίων ἢ κομβίων εἰς σχῆμα δύο προσηρμοσμένων κατὰ τὴν βάσιν κώνων. Ὁ εἰς τῶν κώνων τούτων φέρει ἐγχάρακτον γραμμικὴν κόσμησιν ἐνίοτε πληρουμένην λευκῆς ὕλης. Ὅμοια ἀντικείμενα ἔχουν εὑρεθῇ εἰς Μακεδονίαν, Τροίαν, Καππαδοκίαν καὶ Τουρκεστάν. Eutresis, σ. 189-199, πίν. XIX ἀριθ. 1-12. (25) Πῆλινα βάρη ὑφαντικῶν ἰστῶν (εἰκ. 10, 14). Eutresis, σ. 193, εἰκ. 265 σειρὰ β' ἀριθ. 1-7. (26) Πῆλινα ἀντικείμενα, μετὰ ἢ ἄνευ ὀπῆς, ἢ χρῆσις τῶν ὁποίων δὲν εἶναι προφανές. Eutresis, σ. 192-193. (27) Σφαιρικὸν ἀντικείμενον ἐκ κέρατος ἐλάφου ἀβεβαίου χρήσεως. Eutresis, σ. 215, πίν. XIX ἀριθ. 13. (28) Τεμάχιον

ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΑ ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

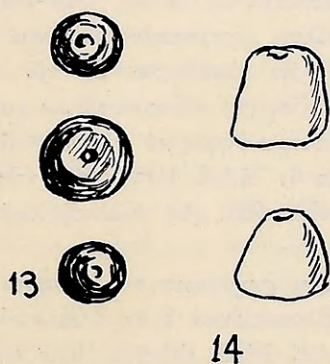
I. ΕΚ ΧΑΛΚΟΥ



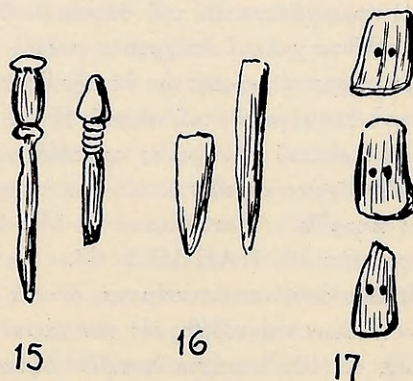
II. ΕΚ ΛΙΘΟΥ



III. ΕΚ ΠΗΛΟΥ



IV. ΕΞ ΟΣΤΟΥ



λεπτοῦ χρυσοῦ σύρματος, ἀβεβαίου χρήσεως, ἐκ τοῦ οἰκήματος AA. Eutresis, σ. 55.

XIV. Ἀφίδναι (77).—Ἐκ τῶν τάφων τῆς θέσεως προέρχονται τὰ κάτωθι μικρὰ ἀντικείμενα:

(1) Πηλίνη κεφαλή ζώου ἐκ στομίου ἴσως ρυτοῦ ἀγγείου. AM 1896, 389, πίν. XV ἀριθ. 1.

(2) Ἐξ μικροὶ δακτύλιοι ἐκ χρυσοῦ σύρματος, τρεῖς τῶν ὁποίων ἐνδεχομένως νὰ ἀνῆκον εἰς ἀλυσίδα, τινὲς δὲ ἐκ τῶν λοιπῶν ἐφέροντο ἴσως ὡς ἐνδωτια. (3) Ἀργυροῦς δακτύλιος παρεμφερὲς πρὸς τοὺς προμνημονευθέντας χρυσοῦς. Πάντες οἱ δακτύλιοι προέρχονται ἐκ τῆς ταφῆς III ἐντὸς πίθου. AM 1896, 392. (4) Τρεῖς χαλκοὶ δακτύλιοι ἐκ τοῦ λακκοειδοῦς τάφου I. (5) Ψῆφοι ὄρων ἀπὸ διαφανῆ λίθον ἐκ τοῦ λακκοειδοῦς ἐπίσης τάφου I. AM 1896, 391. (6) Θραύσματα ἀργυρῶν καὶ χαλκῶν ἀντικειμένων ἐκ τοῦ τάφου I. AM 1896, 391.

(7) Αἰχμή βέλους καὶ λεπίς μαχαίριου ἐξ ὀψιανοῦ εὑρεθεῖσαι εἰς τὸν τάφον II. AM 1896, 391. (8) Ὀκτὼ πῆλινα σφονδύλια, ἐν ἐκ τῶν ἐπιχώσεων (AM 1896, 389), ἔξ ἐκ τοῦ τάφου I (AM 1896, 391) καὶ ἐν ἐκ τοῦ τάφου IV (AM 1896, 395).

XV. Ἐλευσίς (80).—Ἐκ τοῦ οἰκισμοῦ καὶ ἐκ τῶν τάφων τῆς θέσεως συνελέγησαν τὰ κάτωθι μικρὰ ἀντικείμενα:

(1) Λεπίς χαλκοῦ ἐγχειριδίου (εἰκ. 10,3) μήκους 0.158 μ., φέρουσα ἀργυροῦν ἥλον, εὑρεθεῖσα εἰς τὸν τάφον 6. Ἐλευσινιακὰ I, σ. 55, 146-147, εἰκ. 121. (2) Τεμάχιον ἐτέρας λεπίδος χαλκοῦ ἐγχειριδίου. AE 1898, 66-67. (3) Τρεῖς λίθιναι αἰχμαὶ βελῶν (εἰκ. 10,8) ἐκ τοῦ τάφου 5. Ἐλευσινιακὰ I, σ. 53, 148-149, εἰκ. 122. (4) Πεντήκοντα τρία διάτρητα πλακίδια ἐκ χαυλιόδόντων κάπρου (εἰκ. 10, 17), χρησιμεύοντα δι' ἐπικάλυψιν δερματίνου κράνους καὶ προερχόμενα ἐκ τοῦ τάφου 6. Ἐλευσινιακὰ I, 55-56, 144-146.

(5) Πέντε χαλκοὶ ἐπίχρσοι μικροὶ δακτύλιοι, χρησιμοποιούμενοι ἴσως ὡς σφηκωτῆρες τῆς κόμης ὡς ἐκ τῆς θέσεως εἰς ἣν εὑρέθησαν ἐν τῷ τάφῳ Δπ 8 παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ. ΠΑΕ 1995, 68. (6) «Στρεπτὰ ἐκ χαλκοῦ, ψηφίδες ἐκ χαλκοῦ καὶ ὀρείας κρυστάλλου καὶ ἐτέρα ψηφίς μὲ γλυπτὴν διακόσμησιν δελφίνων» εὑρεθέντα εἰς τὸν τάφον Θπ 4. ΠΑΕ 1952, 66. (7) Δύο ὀστέιναι καρφίδες. Ἐλευσινιακὰ I, 145-146, εἰκ. 120. (8) Χαλκῇ λαβίς ἐκ τοῦ τάφου Θπ 16. ΠΑΕ 1952, 62.

(9) Δύο ὀστέιναι ἀντικείμενα, ὧν τὸ ἐν φέρει ἐγχάρακτον κόσμησιν ὁμοκέντρων κύκλων καὶ εὑρέθη εἰς τὸν τάφον 6. Ἐλευσινιακὰ I, σ. 144-145, εἰκ. 119, 120, α. (10) Τεμάχια λεπίδων ὀψιανοῦ. AE 1898, 66-67. Ἐλευσινιακὰ I, 149. (11) Πῆλινα σφονδύλια (εἰκ. 10, 13) τριῶν τύπων. Ἐλευσινιακὰ I,

σ. 142-143, εἰκ. 118. ΠΑΕ 1955, 68. (12) Ὀστρεα θαλασσίων κογχυλίων καὶ ὀστᾶ ζῳῶν. Ἐλευσινιακὰ Ι, 146.

XVI. Ἀ θ ῆ ν α ι (85).—Τὰ κάτωθι μικρὰ εὐρήματα ἔχουν γνωστῇ ἐκ τῆς θέσεως:

(1) Περιδέραιον 10 ψήφων ἐκ λίθου καὶ 3 ψήφων ἐκ χαλκοῦ. (2) Σπεῖραι ἐξ ἀργύρου καὶ ἐκ χαλκοῦ. (3) Ὀστεῖνη καρφίς. Πάντα τὰ ἀντικείμενα προέρχονται ἐκ τῶν δύο τάφων ἐν τῷ οἰκοπέδῳ Ἀγγελοπούλου νοτίως τῆς Ἀκροπόλεως. ΑΔ 1961-62 Μέρος Α' (Μελέται), σ. 90. (4) Δύο τεμάχια ὀστένης περόνης ἐκ τοῦ τύμβου νοτίως τῆς Ἀκροπόλεως. ΑΕ 1902, 129.

(5) Ὀκτὼ αἰχμαὶ βελῶν ἐξ ὀψιανοῦ (εἰκ. 10,9) εὐρεθῆσαι εἰς τὸν τύμβον νοτίως τῆς Ἀκροπόλεως, τὸν ἀνασκαφέντα ὑπὸ τοῦ ΣΚΙΑ. ΑΕ 1902, 129 εἰκ. 3. (6) Λεπίδες ὀψιανοῦ ἐκ τοῦ τύμβου νοτίως τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἐκ τῶν φρεάτων παρὰ τὴν Κλεψύδραν. ΑΕ 1902, 129. Hesperia 1938, 336. (7) Ἰγδία ἐξ ἡφαιστειογενοῦς λίθου εὐρεθέντα εἰς τὰ φρέατα παρὰ τὴν Κλεψύδραν. Hesperia 1938, 336. (8) Μολύβδινοι συνδετῆρες τεθραυσμένων ἀγγείων. Hesperia 1938, 337.

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΩΝ ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

Ἐπισκοπούμενα ἐν τῷ συνόλῳ των τὰ παρατεθέντα εἰς τὰς προηγουμένας σελίδας ΜΕ μικρὰ εὐρήματα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος παρέχουν εἰκόνα οὐχὶ σημαντικῶς διάφορον τῆς ὑπὸ τῶν ἀντιστοίχων ΠΕ δεδομένων παρεχομένης ἐν σχέσει πρὸς τὰς ὑπὸ τῶν ἐν λόγῳ εὐρημάτων δηλουμένης λεπτομερείας τῆς δημοσίας καὶ τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς τῶν προϊστορικῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς.

Ὡς πρὸς τὰ ἀντικείμενα τὰ συνδεόμενα μὲ τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴν χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι λιθίνας ἀξίνας, ἐρμηνευόμενας συνήθως ὡς τὰ κυρίως γεωργικὰ ἐργαλεῖα τῶν προϊστορικῶν χρόνων, παρέσχον μόνον ἡ Κρήσα καὶ ἡ Εὐτρησις (πίναξ VII), ὥστε τὸ καὶ ἐκ τῶν νεολιθικῶν καὶ τῶν ΠΕ δεδομένων παραμένον ἀσαφὲς πρόβλημα τῶν μέσων καλλιέργειας τῆς γῆς ὑπὸ τῶν προϊστορικῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος περιπλέκεται ἔτι περισσότερον ἐκ τῶν ΜΕ δεδομένων, τοσοῦτῳ μᾶλλον καθόσον δὲν ἔχουν εὐρεθῇ που μετὰλλινα ἀντικείμενα δυνάμενα νὰ ἐρμηνευθοῦν ὡς γεωργικὰ ἐργαλεῖα, ὥστε νὰ εὐσταθῇ εἰκασία κατασκευῆς τῶν μέσων καλλιέργειας τῆς γῆς ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἐκ μετάλλου κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους.

Ἐξ ἴσου ἀσαφὲς παραμένει ἐκ τῶν ΜΕ μικρῶν εὐρημάτων τὸ πρόβλημα τῆς ἐνδυμασίας τῶν ΜΕ κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, διότι τὰ ὡς ὕφαντουργικὰ ἐργαλεῖα ἐρμηνευόμενα εὐρήματα, ὅπως τὰ σφονδύλια καὶ τὰ βάρη,

τῶν ὑφαντικῶν ἱστῶν, εὐρέθησαν εἰς μικροὺς ἀριθμοὺς εἰς Κεῖραν, Κίρραν, Ὀρχομενόν, Εὐτρησιν, Ἀφίδνας καὶ Ἐλευσίνα, ὥστε, ὡς ἐλέχθη προκειμένου καὶ περὶ τῶν παλαιότερων προϊστορικῶν περιόδων, ἐὰν μὴ τὰ ὑφαντουργικὰ ἐργαλεῖα κατεσκευάζοντο ἐκ φθαρτῶν ὑλικῶν, ὡς συμβαίνει καὶ σήμερον εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιοχάς, καὶ συνεπῶς τοιαῦτα εὐρήματα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διατηρηθοῦν μέχρι τῶν ἀνασκαφῶν, τότε αἱ εἰς ἐνδύματα ἀνάγκαι τῶν ΜΕ κατοίκων θὰ ἐκαλύπτοντο εἰς μεγάλην κλίμακα ἐκ δερμάτων ζώων συρραπτομένων διὰ τῶν συναντωμένων εἰς τοὺς οἰκισμοὺς ὀστῶν ὁπῶν καὶ βελονῶν.

Ἐν σχέσει μὲ τὴν κατεργασίαν τοῦ μετάλλου κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ μέχρι σήμερον ἔλλειψις ἐκ τῶν γνωστῶν δεδομένων ὅχι μόνον χαλουργικῶν ἐγκαταστάσεων, ὡς αἱ γνωσταὶ ΠΕ τῆς Ραφῆνης καὶ ἄλλων πιθανῶς θέσεων, ἀλλὰ καὶ ἀντικειμένων ἐκ τῶν ΜΕ μικρῶν εὐρημάτων, ἅτινα νὰ ἔχουν ἐρμηνευθῇ ὡς μῆτραι διὰ τὴν κατασκευὴν μεταλλίνων ἀντικειμένων. Τὰ ἐκ μετάλλου ἐν τούτοις ΜΕ γνωστὰ μικρὰ εὐρήματα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐγγίζουσιν τὰ 50 ἔναντι 26 περίπου γνωστῶν ΠΕ μικρῶν ἀντικειμένων ἐξ αὐτῆς καὶ πάντα σχεδὸν τὰ ἐκ μετάλλου ΜΕ ἀντικείμενα εἶναι ὅπλα καὶ κοσμήματα προερχόμενα κυρίως ἐκ τάφων ἔναντι τῶν πολυαριθμῶν γνωστῶν ἐργαλείων ἐκ τῶν ΠΕ οἰκισμῶν (ἀνωτέρω σ. 272). Ὁ χρυσός, ὁ ἄργυρος, ὁ χαλκός, ὁ ὀρείχαλκος καὶ ὁ μόλυβδος εἶναι τὰ χρησιμοποιούμενα κατὰ τὴν περίοδον μέταλλα.

Τὸ ζήτημα τῆς τροφῆς τῶν ΜΕ κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος διασαφίζεται ἐπαρκῶς ἐκ τῆς εὐρέσεως ἱκανῆς ποσότητος δημητριακῶν ἐπὶ τῶν δαπέδων τῶν ΜΕ οἰκιῶν τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ εἰς τάφους τῆς Ἐλατείας καὶ τῆς Κίρρας, ἐξ ὧν τῶν ζώων, εὐρεθέντων εἰς Ἐλατείαν, Δαυλίδα, Κίρραν καὶ Ἐλευσίνα, καὶ ἐκ κογχυλίων θαλασσίων ὀστρέων εὐρεθέντων εἰς Κίρραν καὶ Ἐλευσίνα.

Ὁ καλλωπισμὸς τοῦ σώματος ἦτο ἐκ τῶν κυρίων διαφερόντων τῶν ΜΕ κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ὡς καὶ κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους. Τὰ πλεῖστα τῶν γνωστῶν ΜΕ μεταλλίνων ἀντικειμένων καὶ δὴ πάντα τὰ εὐρήματα ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου εἶναι κοσμήματα. Ὁ κατάλογος τῶν σχετικῶν δεδομένων περιλαμβάνει 14 ἀντικείμενα ἐκ χρυσοῦ σύρματος, ὡς δακτυλίου, σπείρας ἢ σφηκωτῆρας κόμης καὶ ἐνώτια εὐρεθέντα εἰς Θέρμον, Ἐλατείαν, Κεῖραν, Κίρραν, Θήβας καὶ Εὐτρησιν, ἓνα δακτύλιον καὶ τινὰς σπείρας ἐξ ἀργυροῦ σύρματος ἐξ Ἀφιδνῶν καὶ Ἀθηνῶν, πέντε ἐπιχρυσούς ἐκ χαλκοῦ δακτυλίου χρησιμοποιουμένους ὡς σφηκωτῆρας κόμης καὶ εὐρεθέντας εἰς Ἐλευσίνα, τρεῖς χαλκᾶς σπείρας ἐξ Ὀρχομενοῦ καὶ μίαν ἑτέραν ἐξ Ἀθηνῶν, τρεῖς χαλκοὺς δακτυλίου ἐξ Ἀφιδνῶν, μίαν χαλκὴν καρφίδα καὶ κεφαλὴν ἑτέρας ἐκ Κίρρας καὶ τέλος στρεπτά καὶ ψήφους ὄρμου ἐκ χαλκοῦ εὐρεθέντα εἰς Ἐλευσίνα καὶ Ἀθήνας.

ΣΥΝΟΨΙΣ ΚΑΙ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΙΣ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΩΝ ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

Τὸ σημείον + δηλοῖ ὅτι δὲν ἀναφέρεται ὁ ἀριθμὸς τῶν εὐρεθέντων ἀντικειμένων

[illegible]

Ἐκτὸς τῶν μεταλλίνων κοσμημάτων εὐρέθη ἐπίσης ἱκανὸς ἀριθμὸς ψήφων περιδεραίων, ἐκ διαφόρων λίθων, ὑαλομάζης ἢ πηλοῦ. Τὰ σχετικά δεδομένα προέρχονται ἐξ Ὀρχομενοῦ, Δράμεσι, Θηβῶν, Εὐτρήσεως, Ἀφιδνῶν, Ἐλευσίνος καὶ Ἀθηνῶν. Μία μάλιστα ψῆφος ἐξ Ἐλευσίνος φέρει ἐγγράκτον παράστασιν δελφίνων. Εἰς τὰ κοσμήματα τέλος δύνανται νὰ καταταγοῦν ὅστέιναι καρφίδες ἐξ Εὐτρήσεως, Ἐλευσίνος καὶ Ἀθηνῶν, χρησιμεύουσαι διὰ τὴν στερέωσιν τῆς κόμης ἢ τῆς ἐνδυμασίας, τρία λίθινα ἀντικείμενα, προοριζόμενα ἴσως δι' ἀνάρτησιν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ καὶ εὐρεθέντα εἰς Εὐτρησιν, καὶ διάτρητα τέλος κογχύλια ἐκ Κίρρας καὶ Ἐλευσίνος.

Εἰς τὰ ὄργανα καλλωπισμοῦ καταλέγονται χαλκῇ λαβὶς ἐξ Ἐλευσίνος καὶ τεμάχια ἐνδεχομένως ἐτέρας εὐρεθείσης εἰς Εὐτρησιν.

Ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀντικείμενα τὰ σχετιζόμενα πρὸς τὴν δημοσίαν ζωὴν χαρακτηριστικὴ εἶναι ἐν πρώτοις, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις τῆς ΜΕ περιόδου, ἡ παντελὴς ἔλλειψις, τόσον ἀπὸ τῶν ΜΕ οἰκισμῶν ὅσον καὶ ἀπὸ τῶν ΜΕ τάφων, παντὸς τύπου εἰδωλίων. Ἡ ἔλλειψις ἰδίᾳ ἐκ τῶν ΜΕ τάφων τῶν τόσον συχνῶς συναντωμένων εἰς τοὺς ΠΕ τάφους κυκλαδικῶν εἰδωλίων δηλοῖ ὅτι ὄχι μόνον αἱ θρησκευτικαὶ ἀλλὰ καὶ αἱ περὶ τῶν νεκρῶν καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς ἀντιλήψεις τῶν ΜΕ κατοίκων ἦσαν βασικῶς διάφοροι τῶν ἀντιστοίχων ἀντιλήψεων τῶν ΠΕ κατοίκων τῆς περιοχῆς. Ἐν μεμονωμένον ἐπίμηκες λίθινον ἀντικείμενον ἐκ Δράμεσι - Ὑρίας, ἐρμηνευθὲν ὡς βαίτυλος ἢ τριπτῆρ, καὶ δύο τεμάχια πηλίνων εἰδωλίων ζῶων ἐξ Εὐτρήσεως καὶ Ἀφιδνῶν, ἀποσπασθέντα ἴσως ἐκ πηλίνων ρυτῶν, εἶναι ἀμφίβολα καθ'αὐτὰ δεδομένα.

Ἡ παντελὴς ἔλλειψις ἐκ τῶν ΜΕ μικρῶν εὐρημάτων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀντικειμένων δυναμένων νὰ ἐρμηνευθοῦν ὡς θρησκευτικὰ σύμβολα, συνδυαζομένη πρὸς τὴν παρουσίαν εἰς πολλοὺς ΜΕ τάφους, ἀντὶ τῶν κυκλαδικοῦ τύπου εἰδωλίων, ἰχνῶν τιμῶν πρὸς τοὺς νεκρούς, συνεχιζομένων ὑπὸ τύπον λατρείας μέχρι τῶν ἱστορικῶν χρόνων εἰς ὠρισμένους τάφους (ἀνωτέρω σ. 323), δικαιολογεῖ τὴν ἐξ ἀφορμῆς τῶν ΜΕ ταφῶν ἐξενεχθεῖσαν ἀνωτέρω εἰκασίαν, ὅτι αἱ ΜΕ θρησκευτικαὶ ἀντιλήψεις ἤρχισαν νὰ διαμορφοῦνται πέραν τῆς πίστεως εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς τῶν ἐπιλέκτων μελῶν ἐκάστης κοινωνίας, οἱ δὲ θεοὶ ἤρχισαν πιθανῶς νὰ θεωρῶνται, κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ΜΕ ἡγεμόνων, ὡς οἱ διέποντες τὴν ζωὴν καὶ τῶν ζώντων καὶ τῶν νεκρῶν αἰώνιοι δυνάσται. Τοιαῦτα ὅμως ἀντιλήψεις ἦτο πρόωρον νὰ ἀπαιτῇ τις νὰ ἔχουν ἐκδηλωθῇ κατὰ τοὺς ΜΕ ἤδη χρόνους, πλὴν τῆς λατρείας τῶν νεκρῶν, καὶ δι' ὀλικῶν συμβόλων.

Ὡς πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις τῶν ΜΕ κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἡ μόνη διαθέσιμος ἐκ τῶν μικρῶν εὐρημάτων ἔνδειξις εἶναι ἡ ἀφθονος σχετικῶς παρουσία Μηλιακοῦ ὀψιανοῦ εἰς Φουρνοσπηλιάν, Ἐλάτειαν, Δαυλίδα, Κίρραν, Εὐτρησιν, Ἐλευσίνα, Ἀθήνας καὶ ἐνδεχομένως εἰς ἄλλας θέσεις,

μαρτυροῦσα τὴν ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν τῶν ἐν λόγῳ θέσεων μετὰ τῆς Μήλου καὶ τῶν Κυκλάδων, ἥτις ὑπεδείχθη ἄλλωστε καὶ ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς Στερεὰν Ἑλλάδα μηλιακῶν καὶ αἰγινητικῶν ΜΕ κεραμικῶν τεχνοτροπιῶν καὶ προϊόντων, ὡς τὰ ΜΕ ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα. Ἡ εὕρεσις ἐνὸς ἀμφιβόλου δείγματος σφραγιῶδος εἰς Κρῖσαν, λίθοι τινὲς συνήθως ἐρμηνευόμενοι ὡς σταθμὰ ἐκ τῆς αὐτῆς θέσεως καὶ σήματά τινα κεραμῶν ἐπὶ ἀγγείων τῆς Ἐλευσίνος εἶναι ἀνεπαρκῆ καὶ ἀμφιβόλου σημασίας δεδομένα πρὸς διαπίστωσιν ὑπαρχουσῶν τυχόν ἐμπορικῶν σχέσεων τῶν ΜΕ οἰκισμῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος πρὸς τοὺς κατοίκους ἄλλων περιοχῶν.

Τὰ πλέον πολυάριθμα ἐκ τῶν ΜΕ μικρῶν εὐρημάτων ἐπὶ τοῦ πίνακος VII εἶναι τὰ ὅπλα, ὑπογραμμίζοντα τὸν χαρακτῆρα τῆς περιόδου ὡς πολεμικὸν καὶ ἀνῆσυχον κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν φιλειρηνικὸν χαρακτῆρα τῶν ΠΕ χρόνων, ὅτε οἱ κάτοικοι μόνον ἀπὸ θαλάσσης φαίνεται ὅτι διέβλεπον κινδύνους.

Ἀξίον ἰδιαίτερας προσοχῆς εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ περισσότερα καὶ μεγαλύτερα εἰς ὄγκον χαλκᾶ ΜΕ εὐρήματα εἶναι ὅπλα καὶ ταῦτα προέρχονται ἐκ τάφων. Ἡ μεγαλύτερα δηλαδὴ δαπάνη ὑπὸ τῶν ΜΕ κατοίκων διετίθετο διὰ τὸν ὅπλισμόν των καὶ ὁ θαυμασμός πρὸς τὴν πολεμικὴν ἀρετὴν συνώδευε τοὺς ΜΕ κατοίκους καὶ εἰς τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν, διὰ τὴν παρατίθενται εἰς τοὺς νεκροὺς ὅπλα ὡς κτερίσματα.

Ὁ σχετικὸς κατάλογος τῶν γνωστῶν εὐρημάτων περιλαμβάνει 6 χαλκᾶ ἐγχειρίδια, τρία ἐκ Κίρρας, δύο ἐξ Ἐλευσίνος καὶ ἓν ἐξ Εὐτρήσεως, 13 λιθίνας αἰχμὰς βελῶν ἐξ Εὐτρήσεως, Ἀφιδνῶν, Ἐλευσίνος καὶ Ἀθηνῶν, πολυαρίθμους διατρήτους λιθίνους πολεμικοὺς πελέκεις καὶ κεφαλὰς ροπάλων ἐκ Λιανοκλαδίου, Φουρνοσπηλιᾶς, Ἐλατείας, Δαυλίδος, Δελφῶν, Κίρρας καὶ Εὐτρήσεως, καὶ τέλος χαυλιόδοντας κάπρου διὰ τὴν ἐπένδυσιν τῶν δερματίνων κρανῶν, εὐρεθέντας εἰς Θέρμον, Εὐτρησιν καὶ Ἐλευσίνα.

Ἐν τῷ συνόλῳ των τὰ μέχρι σήμερον γνωσθέντα μικρὰ ΜΕ εὐρήματα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος μαρτυροῦν πλέον εὐπορον βίον διὰ τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ΜΕ κατοίκους τῆς Πελοποννήσου, ἕνεκα τῆς συχνότερας παρουσίας χρυσῶν, ἀργυρῶν καὶ χαλκῶν κοσμημάτων καὶ ὅπλων εἰς τοὺς ΜΕ τάφους τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Ἡ συχνότερα τέλος παρουσία διατρήτων λιθίνων πολεμικῶν πελέκεων εἰς τὰς ΜΕ θέσεις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἡ πρώτη παρουσία τῶν ὁποίων σημειοῦται ἐν αὐτῇ κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους (σ. 277 ἀνωτέρω) ἡ δὲ διάδοσις αὐτῶν καλύπτει ὅλην τὴν Εὐρώπην, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα (CHILDE, Dawn, 1950, δείκτης ὀνομάτων: Battle-axes, stone. Π-Π 285), ἐνδέχεται νὰ μαρτυρῇ πολιτιστικὰς ἢ καὶ ἐθνολογικὰς διεισδύσεις ἀπὸ Βορρᾶ διαρκούντων τῶν ΜΕ χρόνων καὶ εἰς τοιαύτας ἐνδεχομένως διεισδύσεις ὀφείλεται καὶ ἡ μεταβολὴ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ζωῆς εἰς πολεμικὸν διαρκούντων τῶν ΜΕ χρόνων.

3. ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

Ἡ δευτέρα φάσις τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ ἐπὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος, ἡ Μεσοελλαδικὴ λεγομένη περίοδος, ἄρχεται ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι, ὅπως ἄλλωστε καὶ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ (Π-Π 405 ἐξ.), κατὰ ἓνα ἐντελῶς ἀντίθετον τρόπον ἢ ἡ προηγηθεῖσα αὐτῆς Πρωτοελλαδικὴ περίοδος.

Ἀντὶ τῆς σημαντικῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νοτιωτέρων μάλιστα περιοχῶν τῆς χώρας διὰ τῆς ἀθρόας ἰδρύσεως ἐπακτίων οἰκισμῶν, ὡς συνέβη κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν ΠΕ χρόνων, ἀρχομένης τῆς ΜΕ περιόδου ὁ πληθυσμὸς τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Ἀττικῆς μειοῦται σχεδὸν εἰς τὸ ἥμισυ, οἱ περισσότεροι παραθαλάσσιοι, ναυτικοὶ οἰκισμοὶ τῶν ΠΕ χρόνων καταστρέφονται ἢ ἐγκαταλείπονται καὶ ὁ χαρακτήρ τῆς ζωῆς τῶν ΜΕ κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, καθ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις, ἐπ' ἀνέρχεται εἰς τὸν ἀγροτικὸν καὶ γεωργικὸν χαρακτῆρα τῶν Νεολιθικῶν χρόνων.

Ὁ καθορισμὸς τοῦ τρόπου καὶ τοῦ χρόνου ἐνάρξεως τῆς ΜΕ περιόδου εἰς τὰς διαφόρους θέσεις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι ἐξαιρετικῆς σημασίας πρόβλημα τόσον διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν αἰτίων, ἅτινα προεκάλεσαν τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς περιοχῆς κατὰ τὴν ΜΕ περίοδον, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀντικειμενικωτέραν ἐρμηνείαν τῶν ΜΕ δεδομένων καὶ τὴν ὀρθὴν κατανόησιν τοῦ χαρακτῆρος τῆς ΜΕ περιόδου καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς ὅλης προϊστορίας τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος, ἐφ' ὅσον οἱ ΜΕ χρόνοι, ἔνεκα τῆς κατ' αὐτοὺς ὑπὸ πολλῶν ἐνδείξεων μαρτυρουμένης ἀνωμαλίας εἰς τὴν κατοίκησιν τῆς χώρας, θεωροῦνται ὡς ἡ περίοδος τῆς εἰσόδου εἰς τὸν Ἑλληνικὸν χώρον τῶν πρώτων, βορείου προελεύσεως, Ἰνδοευρωπαίων.

Ἐὰν ὡς ἀρχὴ τῆς ΜΕ περιόδου τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος θεωρηθῇ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνωμαλίας εἰς τὴν κατοίκησιν τῶν διαφόρων οἰκισμῶν τῆς περιοχῆς, συνέπεια τῆς ὁποίας ἦτο ἡ καταστροφὴ πολλῶν οἰκισμῶν τῆς περιοχῆς καὶ ἡ ἐγκαταλείψις ἄλλων, ἡ ἀρχὴ τῆς ΜΕ περιόδου δὲν φαίνεται ὅτι εἶναι γεγονός ὀλίγων δεκαετιῶν ἄλλ' ὅτι παρατείνεται ἐπὶ τινὰς αἰῶνας καὶ ἐνδεχομένως καλύπτει τὸ σύνολον τῶν ΜΕ λεγομένων χρόνων, ἐφόσον οἱ οἰκισμοὶ τοῦ Ἀγίου Κοσμά, τῆς Εὐτρήσεως, τῆς Κίρρας καὶ ἐνδεχομένως τῆς Ἀμαρύνθου καταστρέφονται διὰ πυρὸς περὶ τὸ τέλος τῶν ΠΕ χρόνων, ἡ Κρῖσα κατοικεῖται τὸ πρῶτον, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, μετὰ τὴν ΜΕ I φάσιν (BCH 1938, 111) καὶ ἡ οἰκία τοῦ Λιανοκλαδίου καὶ πολλαὶ τῶν ΜΕ οἰκιῶν τοῦ Ὁρχομε-

νοῦ, ἂν κρίνη τις ἐκ τῶν καλυπτόντων τὰ δάπεδα αὐτῶν ἀπηνθρακωμένων δημητριακῶν (Orchomenos I, 60), ὡς καὶ οἱ οἰκισμοὶ τῆς Κρίσης καὶ Ἐλευσίνος καταστρέφονται διὰ πυρὸς κατὰ τὴν διάρκειαν ἢ πρὸς τὸ τέλος τῆς ΜΕ περιόδου. Ἀνάλογος δὲ κλιμάκωσις τῆς διὰ πυρὸς καταστροφῆς τῶν οἰκισμῶν καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ΜΕ περιόδου ἔχει διαπιστωθῆ καὶ διὰ τὴν Πελοπόννησον (Π-Π 410). Οἱ ΜΕ κατὰ ταῦτα χρόνοι πρέπει ἴσως νὰ θεωρηθοῦν οὐχὶ αὐτόνομος περίοδος πολιτιστικῆς δημιουργίας ἐπὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἀλλ' ἀνώμαλος μεταβατικὴ περίοδος περιλαμβάνουσα τοὺς χρόνους τῆς ἀκαταστασίας, οἵτινες ὁδηγοῦν ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ λαμπροῦ ναυτικοῦ ΠΕ πολιτισμοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς παρεμφεροῦς εἰς χαρακτῆρα πρὸς τοὺς ΠΕ χρόνους ΥΕ περιόδου.

Διδακτικὴ διὰ τὸν τρόπον μεταβάσεως ἀπὸ τῆς ΠΕ εἰς τὴν ΜΕ περίοδον καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν ΜΕ χρόνων θὰ ᾔτο ἡ παρακολούθησις τῆς στρωματογραφίας τῶν ἐξ καλλίτερον ἐξ ἀνασκαφῶν γνωστῶν θέσεων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος (σ. 105-106 ὑποσημ. 1 ἀνωτέρω) ἀλλὰ τὸ Θέρμον καὶ ἡ Κρῖσα ἄρχονται ἀπὸ τῆς ΜΕ περιόδου, τοῦ Ὁρχομενοῦ δὲν ἔχουν δημοσιευθῆ πάντα τὰ ΜΕ δεδομένα, εἰς Ἐλευσῖνα ὀλίγα ΠΕ λείψανα ἀπεκαλύφθησαν καὶ αἱ ΜΕ ἐπιχώσεις εὐρέθησαν εἰς ἀπεχούσας τῶν ΠΕ ἐπιχώσεων θέσεις, ὥστε δὲν ὑπάρχει συνεχῆς στρωματογραφία, εἰς δὲ τὴν Κίρραν καὶ τὴν Εὐτρησιν τὰ ΠΕ λείψανα καλύπτονται ἀπὸ στρώμα τέφρας καὶ ἀνθράκων (Kirrha, 30. Eutresis, 20-26), ἐρμηνευόμενον συνήθως ὡς δεῖγμα ἐχθρικῆς καταστροφῆς τῶν οἰκισμῶν καὶ παρέχον ὑπόνοιαν ὅτι εἶναι ἐνδεχόμενον αἱ θέσεις αὗται νὰ ἐμειναν ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα ἡρημωμένοι καὶ ἀκατοίκητοι, διακοπείσης οὕτω τῆς συνεχείας κατοικήσεώς των καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς στρωματογραφίας των μεταξὺ ΠΕ καὶ ΜΕ χρόνων.

Ὡς κριτήριον ἐκ τῶν ἀνασκαφικῶν δεδομένων διὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ΜΕ περιόδου καὶ συνεπῶς καὶ τῆς ἀκαταστασίας, ἥτις κατέληξεν εἰς τὴν καταστροφὴν καὶ ἐρήμωσιν πολλῶν ΠΕ οἰκισμῶν ἀρχομένων τῶν ΜΕ χρόνων, λαμβάνεται ἡ πρώτη παρουσία τῆς μινυεῖου κεραμικῆς, ἰδίως ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν φαιῶν μινυεῶν ἀγγείων, εἰς τὰ στρώματα τῶν διαφόρων θέσεων, ἀλλ' ἡ προέλευσις τῆς μινυεῖου κεραμικῆς, ἂν δῆλον ὅτι αὕτη διεμορφώθη ἐν τῇ νοτιωτέρᾳ Ἑλλάδι ἢ εἰσῆλθῃ εἰς αὐτὴν ἔξωθεν ἐξειλιγμένη, δὲν ἔχει ἐπαρκῶς εἰσέτι ἐρμηνευθῆ καὶ συνεπῶς καὶ ὁ τρόπος ἐναρξέως τῆς ΜΕ περιόδου καὶ τῆς συνοδευούσης αὐτὴν ἀκαταστασίας εἰς τὴν κατοίκησιν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι προβλήματα, τὰ ὅποια μόνον ὅταν θὰ ὑπάρχουν περισσότεραι στρωματογραφικαὶ παρατηρήσεις διὰ τοὺς μεταβατικούς ἀπὸ τῆς ΠΕ εἰς τὴν ΜΕ περίοδον χρόνους θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ λυθοῦν ἀναντιλέκτως.

Τὸ συμπέρασμα ὅμως τὸ ὅποιον εἶχεν ἄλλοτε διατυπωθῆ, ὅτι ἡ ΜΕ περίοδος ἄρχεται διὰ «μιάς σαφῶς διακρινομένης πολιτιστικῆς διακοπῆς, ἀποτόμου εἰς πολλὰς θέσεις» (Symbolae Osloenses 1930, 37), ἔνεκα τῆς σχεδὸν

ἀποτόμου ἐμφάνισεως τῆς φαιᾶς μινυείου κεραμικῆς, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς θεωρουμένας προδρόμους τοῦ ὙΕ μεγάρου ἀψιδοειδεῖς οἰκίας καὶ τοὺς μικροὺς δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένους τάφους, εἰς τὸν οἰκισμὸν τοῦ Κοράκου, εὐθὺς μετὰ τὴν διὰ πυρὸς καταστροφὴν τοῦ ΠΕ οἰκισμοῦ, ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Τίρυνθος (Tiryns III, 203-204, Tiryns IV, 2-3), τῆς Λέρνης (Hesperia 1955, 36, 1956, 173, 1960, 285-303) καὶ τοῦ Μπερμπατίου (Berbati, 130) δὲν ἔχει ἐπαληθευθῇ, διότι εἰς τὰς ἐν λόγῳ θέσεις στρωματογραφικῶς οὐδεμία διακοπὴ διεπιστώθη μεταξὺ ΠΕ καὶ ΜΕ περιόδου ἀλλ' ὁ ΠΕ πολιτισμὸς βαθμιαίως ἐξελίσσεται εἰς ΜΕ.

Τὸ αὐτὸ δὲ συμπέρασμα τῆς βαθμιαίας μεταβάσεως ἀπὸ τῆς ΠΕ εἰς τὴν ΜΕ περίοδον φαίνεται ὅτι ὑπαγορεύουν καὶ τὰ ὀλιγώτερον γνωστὰ δεδομένα τῆς Μάνικας, τοῦ Ὁρχομενοῦ καὶ τῆς Ἀγίας Μαρίνης, ἡ τοπικὴ κεραμικὴ τῆς ὁποίας παρουσιαζομένη ἐνωρὶς κατὰ τὴν ΠΕ περίοδον παράγεται ἄνευ διακοπῆς, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν μινύειον καὶ ἀμαυρόχρωμον, καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ΜΕ χρόνων. Εἰς τὴν Εὐτρησιν ἐπὶ πλέον, ἥτις ἀνεσκάφη συστηματικώτερον, ἔχει διαπιστωθῇ ὅτι ἡ μετὰβασις ἀπὸ τῶν ΠΕ μονοχρῶμων εἰς τὰ ΜΕ φαιὰ μινύεια συντελεῖται διὰ τῆς ὁμάδος τῶν μονοχρῶμων ἐστιλβωμένων ἀγγείων, εἰς ἣν ἐντάσσονται καὶ τὰ μελανὰ μινύεια, ὥστε δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἀποτόμου ἐμφάνισεως τῶν φαιῶν μινυείων καὶ συνεπῶς διακοπῆς τῆς ἐξελιζέως τοῦ ΠΕ πολιτισμοῦ. Βαθμιαία δὲ φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ ἐξέλιξις τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Κίρρας, παρὰ τὴν πυρπόλησιν καὶ τοῦ οἰκισμοῦ τούτου ὡς καὶ τῆς Εὐτρήσεως, περὶ τὸ τέλος τῆς ΠΕ περιόδου, διότι εἰς τὴν θέσιν στρωματογραφικῶς ἔχει διαπιστωθῇ ὅτι ἡ χαρακτηριστικὴ μεταβατικὴ ΜΕ I κεραμικὴ εἶναι τὰ συγγενῇ πρὸς τὴν μονόχρωμον ἐστιλβωμένην κεραμικὴν τῆς Εὐτρήσεως μελανὰ μινύεια τῆς Κίρρας (Kirrha, 74-75) καὶ ἡ Κρῖσα πιστεύεται ὅτι δὲν κατῴκειτο κατὰ τὴν ΜΕ I φάσιν, διότι ἐλλείπουν ἐξ αὐτῆς τὰ μελανὰ μινύεια ἀγγεῖα.

Ἐὰν κατὰ ταῦτα ἡ ΜΕ ἀκατάστασις ἐπληξέ κυρίως τὸν πληθυσμὸν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς νοτιωτέρας Στερεᾶς Ελλάδος, ἐφόσον τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν καταστραφέντων καὶ ἐρημωθέντων κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους ΠΕ οἰκισμῶν εὐρίσκεται εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Εὐβοίαν, οἱ δὲ οἰκισμοί, καὶ προφανῶς ὁ πληθυσμὸς τῆς Βοιωτίας καὶ Φωκίδος, Λοκρίδος καὶ Φθιώτιδος, οὐδεμίαν ὑφίστανται μείωσιν ἀλλ' ἀντιθέτως αὐξάνονται (σ. 106 ἄνωτέρω) καὶ ἐὰν ἡ μινύειος κεραμικὴ εἶναι γηγενὲς κεραμικὸν προϊόν τοῦ νοτιωτέρου ἐλληνικοῦ χώρου (ιδὲ καὶ Π-Π 419), τότε ἡ πιθανωτέρα ἐρμηνεία τῶν δεδομένων εἶναι ὅτι οἱ ΜΕ χρόνοι ἄρχονται μὲ ἐσωτερικὰς ἀνωμαλίας εἰς τοὺς ναυτικούς οἰκισμοὺς τῆς νοτιωτέρας Ελλάδος, συνεπεία τῆς κάμψεως τῆς ἐμπορικῆς τῶν δραστηριότητος ἕνεκα τῆς κινήσεως τῶν λαῶν, ὡς τῶν Ὑκσῶς καὶ τῶν Χετταίων, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς 2ας π.Χ. χιλιετηρίδος εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ἐνδεχομένως τοῦ Αἰγαίου. Ἡ κάμψις τῆς ἐμπορικῆς δραστηριό-

τητος τῶν ναυτικῶν οἰκισμῶν τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Εὐβοίας, ὁ πληθυσμὸς τῶν ὁποίων μεγάλως συνετηρεῖτο ἐκ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς ἄλλων μερῶν, ἐξεδηλώθη ἐν συνεχείᾳ ὡς ἔνδεια τῶν μέσων συντηρήσεως καὶ ὡς ὑπερπληθυσμὸς, ἐπακολουθηθεὶς ἀπὸ ἐσωτερικὰς ἀναστατώσεις καὶ ἐξοδὸν τοῦ πλεονάζοντος πληθυσμοῦ πρὸς ἄλλας πλέον ἡρέμους περιοχὰς προσφερούσας τὰ μέσα συντηρήσεως εἰς τὸ πλεονάζον μέρος τῶν κατοίκων. Ἡ Βοιωτία καὶ αἱ ἔφοροι κοιλάδες τῆς Φωκίδος καὶ Φθιώτιδος, ὁ πληθυσμὸς τῶν ὁποίων συνετηρεῖτο ἐκ τῶν γεωργικῶν των προϊόντων καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ ἐμπορίου, δὲν ὑπέστησαν ἐρήμωσιν ἀλλ' ἀντιθέτως ἐδέχθησαν ἴσως πλεονάζοντα πληθυσμὸν ἐκ τῆς Εὐβοίας καὶ Ἀττικῆς, ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκισμῶν των αὐξάνεται, ἐνῶ ἄλλοι κάτοικοι τῶν νοτιωτέρων περιοχῶν ἐνδέχεται νὰ κατηυθύνθησαν πρὸς τὴν Κρήτην ἢ ἄλλας περιοχὰς γνωστὰς ἐκ τοῦ ΠΕ ἐμπορίου.

Κατὰ τοὺς προκεχωρημένους ΜΕ χρόνους, ὡς ἐκ τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἀμαυροχρῶμων ἀγγείων, ἅτινα δεικνύουν συγγένειαν πρὸς τὰς Κυκλάδας, βραδύτερον τῆς μινυεῖου κεραμικῆς εἰς τὰς ἐπιχώσεις καὶ ἐκ τῶν βορείου προελεύσεως δικλαδωτῶν λαβῶν τῶν ἀγγείων ὡς καὶ ἐκ τῶν διατρήτων πολεμικῶν πελέκεων δύναται νὰ εἰκασθῇ, νέα στοιχεῖα πληθυσμοῦ εἶναι πιθανὸν νὰ εἰσῆλθον εἰς τὴν νοτιωτέραν Ἑλλάδα ἐξ ἀμφοτέρων τῶν κατευθύνσεων, ἀπὸ Βορρᾶ καὶ ἐκ τοῦ Αἰγαίου, διότι προφανῶς μετὰ τὴν ἡρέμῃσιν τῶν πραγμάτων εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν Ἑλλάδα αἱ νοτιώτεραι περιοχαὶ ἤρχισαν καὶ πάλιν νὰ ἔχουν ἐξαιρετικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς θαλάσσης καὶ προσείλκουν νέους καὶ πάλιν κατοίκους. Βορείας ἐνδεχομένως προελεύσεως εἶναι καὶ αἱ ταφαὶ εἰς τύμβους καὶ αἱ ἐπιτάφιοι τιμαὶ πρὸς τοὺς νεκρούς, ἔθιμα ἄγνωστα εἰς τοὺς ΠΕ χρόνους καὶ μὴ παρουσιαζόμενα εἰς τὰς Κυκλάδας.

Ἡ διείσδυσις πάντως τῶν νέων ἀπὸ Βορρᾶ κατοίκων δὲν παρουσιάζεται ὡς κατὰκτησις, διότι οἱ οἰκισμοὶ τῶν βορειοτέρων περιοχῶν δὲν καταστρέφονται, ἀλλ' ὡς βαθμιαία πρὸς Νότον ἐπέκτασις τῶν πολιτιστικῶς κατωτέρων καὶ συνεπῶς ἀρχαιολογικῶς δυσδιακρίτων βορείων φυλῶν, αἵτινες τελικῶς ἐπεβλήθησαν, γλωσσικῶς καὶ ἐθνολογικῶς, ἐπὶ τοῦ προϋπάρχοντος πληθυσμοῦ. Ἡ εἴσοδος ἐπομένως τῶν νέων ἀπὸ Βορρᾶ στοιχείων τοῦ πληθυσμοῦ δὲν παρουσιάζεται ὡς ἡ ἀρχικὴ αἰτία τῆς ΜΕ ἀκαταστασίας εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Εὐβοίαν ἀλλ' ὡς συνέπεια τῆς ἐρημώσεως τῆς χώρας κατὰ τὴν ΜΕ περίοδον, ἥτις κατέστησε δυνατὴν τὴν εἴσοδον νέου πληθυσμοῦ εἰς τὴν περιοχὴν.

Ἐὰν κατὰ ταῦτα ἡ ἀρχὴ τῆς ΜΕ περιόδου εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀκαταστασίας εἰς τοὺς νοτιωτέρους ναυτικούς οἰκισμοὺς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἐμφάνισις τῆς μινυεῖου κεραμικῆς εἰς τοὺς διαφόρους ΜΕ οἰκισμοὺς ὀφείλεται εἰς τὴν προσπάθειαν τῶν ΜΕ κατοίκων τῆς Ἑλλάδος νὰ ἀντικαταστήσουν τὰ σπανίζοντα συνεπείᾳ τῶν ἀκαταστάτων ΜΕ χρόνων μετὰλλια ἀγ-

γεῖα δι' ὁμοίων ἐκ πηλοῦ, ὡς ἐλέχθη εἰς τὴν ἐπισκόπησιν τῆς κεραμικῆς τῆς περιόδου, τότε ἡ ἀρχὴ τῆς ΜΕ περιόδου δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ διὰ μιᾶς συγκεκριμένης χρονολογίας ἀλλὰ πρέπει νὰ καλύπτῃ μακρὰν περίοδον, δηλοῦμένην διὰ τῆς συμβατικῆς χρονολογίας 2000/1800 π.Χ., ὡς ὑπεδηλώθη ἤδη εἰς τὰς εἰσαγωγικὰς σελίδας τῆς παρούσης ἐργασίας.

Μετὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ τρόπου ἐνάρξεως τῆς ΜΕ περιόδου, ὡς ἐξετέθη ἤδη, δυνάμεθα νῦν νὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν περιληπτικὴν σκιαγράφησιν τοῦ χαρακτῆρος τῆς περιόδου ἐκ τῶν ὑλικῶν αὐτῆς καταλοίπων.

Ἡ γενικὴ ἐντύπωσις, ἡ παρεχομένη ἐκ τῆς συνοπτικῆς ἐπισκοπῆσεως τοῦ συνόλου τῶν γνωστῶν ΜΕ δεδομένων καὶ τῶν ἐκ τούτων ὑπαγορευόμενων συμπερασμάτων διὰ τὸν πολιτισμὸν τῶν ΜΕ χρόνων, συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἐντύπωσιν ἣν ἀπεκομίσαμεν διὰ τὸν χαρακτῆρα τῆς περιόδου ἐκ τῆς σταθμίσεως τῶν ἀντιστοίχων δεδομένων διὰ τὸν τρόπον ἐνάρξεως τῶν ΜΕ χρόνων. Ἀρχιτεκτονικὰ δεδομένα, ταφαί, κεραμικὴ καὶ μικρὰ εὐρήματα δηλοῦν πενίαν καὶ ὀπισθοδρόμησιν μᾶλλον παρὰ ἀκμὴν καὶ πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ τῶν κατόικων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ΜΕ περίοδον.

Ἐν σχέσει ἄλλωστε πρὸς τοὺς ΠΕ χρόνους τὰ ΜΕ ἀρχιτεκτονικὰ δεδομένα δεικνύουν βαθμιαίαν ἐξέλιξιν καὶ οὐχὶ ἀπότομον μεταβολήν, ὡς εἶχεν ἄλλοτε ὑποτεθῇ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῶν δεδομένων τοῦ Κοράκου. Οὕτω διαγράμματα τῶν οἰκῶν, ὀρθογώνια καὶ καμπυλόγραμμα, μεγέθη καὶ ἐσωτερικὴ διαρρύθμισις τῶν οἰκοδομημάτων καὶ χρησιμοποιούμενα ὑλικά διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν οἰκῶν ὀλίγον διαφέρουν μεταξὺ τῶν ΠΕ καὶ ΜΕ χρόνων εἰς τοὺς διαφορὸς οἰκισμοὺς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Ἐν τούτοις διαφοραὶ τινες δύνανται νὰ διαπιστωθῶν μεταξὺ τῶν δύο περιόδων. Κυκλοτερεῇ π.χ. οἰκοδομήματα, ὡς τὰ ΠΕ τοῦ Ὁρχομενοῦ, δὲν ἔχουν γνωστῇ ἐκ ΜΕ στρωμάτων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν κατεσκευάζοντο πλέον. Αἱ ἀψιδοειδεῖς ὅμως οἰκίαι, αἵτινες παρουσιάζονται εἰς τὰ τελευταῖα ΠΕ στρώματα τοῦ Ὁρχομενοῦ καὶ συναντῶνται σποραδικῶς εἰς Θήβας, Εὐτρησιν καὶ Ἀσκηταριὸν διὰ μεμονωμένων παραδειγμάτων κατὰ τὴν ΠΕ περίοδον, ἀρχομένων τῶν ΜΕ χρόνων καθίστανται πλέον συνήθεις εἰς Θέρμον, Κρῖσαν, Εὐτρησιν, ἐνδεχομένως Ὠρεοὺς καὶ Ἐλευσίνα.

Αὐλαί, ἵπνοί, βόθροι καὶ ἐστίαι καὶ κατὰ τὰς δύο περιόδους, ΠΕ καὶ ΜΕ, κατασκευάζονται σχεδὸν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους καθίστανται συχνότεροι οἱ ἵπνοι καὶ σπανιότεροι οἱ βόθροι. Ἐπὶ πλέον ὡς πρὸς τὰς ἀρχιτεκτονικὰς λεπτομερείας εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν οἰκιῶν ὁ τρόπος κατασκευῆς τῶν δαπέδων, τῶν τοίχων καὶ τῶν ὀροφῶν εἶναι σχεδὸν ὅμοιος καὶ κατὰ τοὺς ΠΕ καὶ κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους, καθ' ὅσον δύναται τις νὰ συμπεράνῃ ἐκ τῶν διαθεσίμων δεδομένων. Αἱ πλέον ἀξιοσημείωτοι διαφοραὶ μεταξὺ τῶν δύο περιόδων εἶναι ἡ ἐγκατάλειψις τῶν ΠΕ συνηθειῶν νὰ χρησιμοποιῶνται κοῖλοι λίθοι διὰ τὴν περιστροφὴν τῶν θυρῶν, νὰ τοποθετῶνται λοξῶς κα-

τὰ ζεύγη οἱ λίθοι ὡς ἄκανθα ἰχθύος κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν τοίχων καὶ νὰ χρησιμοποιῶνται κέραμοι διὰ τὰς ὀροφάς, μεμονωμένα παραδείγματα τῶν ὁποίων εἶχον εὑρεθῇ εἰς ΠΕ στρώματα τῆς Ραφήνης καὶ τοῦ Ἀσκηταρίου.

Πολλαπλασιασμός τῶν καμπυλογράμμων, ἐλλειψοειδῶν καὶ ἀψιδοειδῶν οἰκοδομημάτων, τὰ διαγράμματα τῶν ὁποίων εὐρίσκονται ἐγγύτερον τῶν διαγραμμάτων τῶν ἐκ φθαρτῶν ὑλικῶν καλυβῶν τῶν πρωτογόνων ἀνθρώπων, αὔξεις αὐτῶν τούτων τῶν ἐκ φθαρτῶν ὑλικῶν καλυβῶν μετὰ τῶν ΜΕ δεδομένων καὶ ἐγκατάλειψις ἀρχιτεκτονικῶν ἐπινοήσεων, ὡς οἱ κοῖλοι λίθοι, ἡ λοξὴ τοποθέτησις τῶν λίθων εἰς τοὺς τοίχους καὶ τῶν κεράμων, μᾶλλον ὡς ὀπισθοδρόμησις, πενία καὶ ἀπομόνωσις τῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους πρέπει νὰ ἐρμηνευθοῦν παρὰ ὡς πρόοδος.

Ἡ ἐμφάνισις ἐν τούτοις τοῦ τύπου τῆς μεγαροσχήμου οἰκίας, ἣτις ἄλλοτε ἐθεωρεῖτο ὅτι εἰσάγεται εἰς τὴν νοτιωτέραν Ἑλλάδα μετὰ τὴν ΜΕ περίοδον, ἥδη εἰς ΠΕ στρώματα τοῦ Ἀσκηταρίου καὶ ἡ παρουσία μεγαροσχήμων ὀρθογωνίων οἰκοδομῶν εἰς ΜΕ στρώματα τῆς Κίρρας καὶ Εὐτρήσεως καὶ ἀψιδοειδῶν οἰκιῶν, παραλληλιζομένων πρὸς τὸν τύπον τοῦ μεγάρου, εἰς Θέρμον καὶ Εὐτρησιν, δὲν δικαιολογοῦν εἰκασίαν διακοπῆς τῆς ἐξελίξεως τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους ἀλλ' ἀντιθέτως συνέχισαν καὶ ἐνδεχομένως προσαρμογὴν τοῦ ἐκ τῶν πρωτογόνων ἐλλειψοειδῶν καλυβῶν καταγομένου ἀψιδοειδοῦς τύπου τῆς οἰκίας εἰς τὸ ἀπὸ ΠΕ χρόνων συνηθιζόμενον ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι διάγραμμα τοῦ μεγάρου.

Ὅπισθοδρόμησις καὶ πενία τοῦ ΜΕ πολιτισμοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δύναται ἐπίσης νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ ἐγκατάλειψις ὑπὸ τῶν ΜΕ κατοίκων τῆς ΠΕ συνηθείας νὰ θάπτονται οἱ νεκροὶ εἰς δαπανηροὺς τὴν κατασκευὴν ὑπογείους θαλαμοειδεῖς τάφους, ὡς οἱ ΠΕ τάφοι τῆς Μάνικας. Οἱ ΜΕ νεκροὶ θάπτονται εἰς ἀπλοῦς λάκκους ἢ εἰς λάκκους ἔχοντας τὰ τοιχώματα ἐπενδεδυμένα διὰ τοιχαρίων ἢ ὀρθίων πλακῶν καὶ οἱ τάφοι οὗτοι οὐχὶ σπανίως κατασκευάζονται ἐντὸς τοῦ οἰκισμοῦ, γεγονός τὸ ὁποῖον εἰς σπανίας περιπτώσεις καὶ διὰ ταφὰς παιδίων μόνον ἐσυνηθίζετο κατὰ τὴν ΠΕ περίοδον. Οἱ νεκροὶ ἐντούτοις καὶ κατὰ τὴν ΜΕ περίοδον τοποθετοῦνται ἐντὸς τῶν τάφων, ὡς κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους, εἰς συνεσταλμένην στάσιν ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς. Τὰ ἄφθονα ἀφ' ἐτέρου κτερίσματα, ἅτινα συνώδευον τοὺς νεκροὺς τῆς ΠΕ περιόδου εἰς τὴν Μάνικαν καὶ τὸν Ἁγίον Κοσμάν καὶ τὰ ὁποῖα συνίσταντο κυρίως ἀπὸ εἰδώλια καὶ εἶδη καλλωπισμοῦ, εἶναι σπανιώτερα κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους καὶ ἀποτελοῦνται κυρίως ἀπὸ κοσμήματα καὶ ὄπλα.

Ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν οἱ περισσότεροι τύποι τῶν ΜΕ τάφων, ὡς οἱ λάκκοι, αἱ δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζόμεναι θῆκαι καὶ οἱ κιβωτιόσχημοι ποικίλων διαστάσεων τάφοι, οὔτινες ἐνίοτε συμπληροῦνται διὰ μικροῦ προπύλου, ὁμοιάζουν κατὰ τὰς δύο περιόδους, ἀλλ' οἱ νεκροὶ τῶν ἐπισήμων ΜΕ προσώπων φαίνεται ὅτι ἐθάπτοντο εἰς τύμβους ἐκτὸς τοῦ οἰκισμοῦ καὶ αἱ ἐπιτά-

φιοι τελεταί ἐπὶ τινων τῶν ΜΕ τούτων τάφων συνεχίσθησαν προφανῶς μέχρι τῶν Ἱστορικῶν χρόνων δικαιολογοῦσαι τὴν εἰκασίαν ὅτι αἱ πρῶται ἐπικαὶ παραδόσεις τῶν Ἑλλήνων ἀνάγονται καθ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις μέχρι τῶν ΜΕ χρόνων.

Διὰ τοῦ νέου τούτου τύπου τῆς ταφῆς εἰς τύμβους οἱ ΜΕ χρόνοι συνδέονται μᾶλλον πρὸς τοὺς ἐπακολουθοῦντας ὙΕ παρὰ πρὸς τοὺς προηγηθέντας ΠΕ, αἱ δὲ περὶ νεκρῶν ἀντιλήψεις, αἵτινες μαρτυροῦνται ἐκ τῆς λατρείας ἐπὶ ὠρισμένων ΜΕ τάφων, εἶναι ἡ μόνη ἐκ τῶν ἀνασκαφικῶν δεδομένων παρεχομένη ἐνδείξεις πρὸς ἐρμηνείαν τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως θρησκευτικῶν συμβόλων ἐκ τῶν ΜΕ μικρῶν εὐρημάτων. Αἱ ΜΕ δῆλον ὅτι θρησκευτικαὶ δοξασταὶ εἶναι πιθανὸν νὰ ἐμορφώθησαν κατὰ τὰς περὶ νεκρῶν ἀντιλήψεις καὶ ἴσως ἡ λατρεία τῶν θεῶν συνετελεῖτο καθ' ὃν καὶ ἡ λατρεία τῶν νεκρῶν τρόπον. Αἱ μορφαὶ τῶν θεῶν ἐπομένως θὰ ἐθεωροῦντο ἄυλοι ὡς αἱ τῶν νεκρῶν διὸ καὶ ἐλλείπουν θρησκευτικὰ σύμβολα ἐκ τῶν ΜΕ ἐπιχώσεων.

Ἡ ΜΕ κεραμική, περὶ τῆς ὁποίας, ὡς περὶ τοῦ πλέον χαρακτηριστικοῦ κριτηρίου διὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ΜΕ περιόδου, ἐγένετο σύντομος ἀνωτέρω λόγος, εἶναι τὸ περισσότερον ἐντυπωσιακὸν τὴν μορφήν δεδομένον τῶν ΜΕ χρόνων, τὸ ὁποῖον μάλιστα ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς μινυείου κεραμικῆς παρέχει τὴν ἐντύπωσιν πρωτοτυπίας καὶ δημιουργικότητος διὰ τὸν πολιτισμὸν τῆς ΜΕ περιόδου παραβαλλόμενον πρὸς τὸν ΠΕ πολιτισμὸν, καὶ ὑπογραμμίζει τοὺς ΜΕ χρόνους ὡς περίοδον ἀκμῆς, ἀν' ἀγνοηθῶν αἱ ἐκ τῆς ἀναστατώσεως εἰς τὴν κατοίκησιν τῆς χώρας ἐνδείξεις διὰ τὸν χαρακτῆρα τῆς ΜΕ περιόδου.

Ἐν τούτοις ἡ ἐντύπωσις αὕτη φαίνεται ὅτι εἶναι ἀπατηλή, διότι ἡ μινυεὶος κεραμική δὲν ὀφείλεται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὴν ἐπινοητικότητα καὶ πρωτοβουλίαν τῶν ΜΕ κατοίκων τῆς χώρας ἀλλ' εἰς τὴν ἐξ ἄλλων λόγων τῆς περιόδου ἐπιβληθεῖσαν εἰς αὐτοὺς μίμησιν τῶν, οὐχὶ εὐχερῶς ἀποκτωμένων πλέον, μεταλλίνων ἀγγείων τῆς ἐποχῆς.

Ἡ προέλευσις τῆς μινυείου κεραμικῆς, ὡς παρατηρήθη καὶ προηγουμένως, ἔχει ἀποτελέσει τὸ ἀντικείμενον ἐκτενοῦς βιβλιογραφίας, διότι ἡ πρώτη παρουσία αὐτῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα συνδέεται πρὸς τὴν ἄφιξιν εἰς αὐτὴν τῶν πρώτων Ἰνδοευρωπαίων. Τὰ δεδομένα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐλέχθη ἀνωτέρω, συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς τοπικῆς ἐξελίξεως τῶν μινυείων ἐκ τῆς ομάδος τῶν ἐστιλβωμένων μονοχρώμων ἀγγείων τῶν ὑστέρων ΠΕ καὶ πρωίμων ΜΕ χρόνων, ἅτινα ἔχουν ταξινομηθῇ ὡς ἰδιαιτέρα κατηγορία εἰς Εὐτρησιν ὑπὸ τῆς ἐνεργησάσης τὴν ἀνασκαφὴν τῆς θέσεως, παρουσιάζονται δὲ τὰ μινύεια ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ΜΕ ἀνωμαλίας, ἥτοι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῶν ΜΕ χρόνων καὶ εἰς τὰ νοτιώτερα τμήματα τῆς χώρας πρῶτον, περιλαμβανομένης τῆς Πελοποννήσου, καὶ οὐχὶ περὶ τὸ τέλος τῶν ΜΕ χρόνων εἰς τὰς νοτίους περιοχάς, ἐνωρίτερον δὲ εἰς τὰς βορειότερους, ὡς ἔδει νὰ εἶχε συμβῇ ἂν τὰ μινύεια εἰσῆγοντο μετὰ τῶν πρώτων Ἰνδοευρωπαίων ἀπὸ Βορρᾶ. Ἐὰν εἰσέδυσαν ἀπὸ Βορ-

ρᾷ στοιχεῖα εἰς τὴν βορειότεραν Στερεὰν Ἑλλάδα τοῦτο πρέπει νὰ συνέβη κατὰ τοὺς προκεχωρημένους ΜΕ χρόνους κατὰ τὰς ἐνδείξεις ἐκ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκισμῶν εἰς τὴν ἐν λόγῳ περιοχὴν, ἡ δὲ κατανομή τοῦ γνωστοῦ ὕλικου τῆς Μινυεῖου κεραμικῆς καὶ τὸ βάθος τῶν στρωμάτων ἐξ ὧν προέρχονται τὰ πρῶτα δείγματα ταύτης συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν διαδόσεως τῶν μινυείων ἀγγείων. Κατὰ ταῦτα τοπικῶς καὶ χρονικῶς τὰ μινύεια δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συνδεθοῦν πρὸς τοὺς ἀπὸ Βορρᾶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰσελθόντας εἰς τὴν νοτιωτέραν Ἑλλάδα, περὶ τὸ τέλος τῶν ΜΕ χρόνων, νέους κατοίκους τῆς χώρας.

Ἡ Στερεὰ Ἑλλάς ἐπὶ πλεόν εἶχεν ὑποδειχθῇ ὑπὸ τοῦ CHILDE (JHS 1915, 196-207) διὰ ποικίλους σοβαροὺς λόγους ὡς ἡ πατρίς τῶν μινυείων καὶ ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ (ΑΕΜ 1959, 314) ὑπεστήριξεν ὅτι τόπος καταγωγῆς τῶν μινυείων τῆς Εὐβοίας ἦτο ἴσως ἡ Μάνικα. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ αὐτοῦ προβλήματος ἐν τῇ Προϊστορίᾳ τῆς Πελοποννήσου (Π-Π 417) παρετηρήθη ὅτι ἡ πιθανωτέρα ἐκδοχὴ διὰ τὴν προέλευσιν τῶν φαίων μινυείων εἶναι ὅτι ταῦτα παρήχθησαν ἀνεξαρτήτως καὶ σχεδὸν συγχρόνως εἰς ὅλας τὰς μεταλλουργικὰς ΠΕ περιοχὰς ὡς ὑποκατάστατα τοῦ μετάλλου, ὅτε κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους τὸ μέταλλον καθίστατο καθ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις σπάνιον εἰς τὸ βόρειον Αἰγαῖον. Ἡ ὁμοιότης τῶν μινυείων τῶν διαφόρων περιοχῶν, κεντρικῆς Ἑλλάδος, Πελοποννήσου, Τροίας καὶ Μακεδονίας ὀφείλεται εἰς τὴν ὁμοιότητα τῶν λόγων, οἵτινες προεκάλεσαν τὴν ἐμφάνισιν τῶν μινυείων εἰς πάσας τὰς περιοχὰς ταύτας, ἥτοι ταυτόχρονος ἔλλειψις εἰς πάσας τὰς ἐν λόγῳ περιοχὰς τοῦ μετάλλου, μίμησις κοινῶν μεταλλίνων προτύπων καὶ ὀπτησις τῶν ἀγγείων εἰς ὑψηλὰς ἐλεγχομένας θερμοκρασίας κλειστῶν καμίνων, τελειοποιηθεισῶν κατὰ τὴν μεταλλουργικὴν δραστηριότητα τῆς προηγηθείσης περιόδου τοῦ χαλκοῦ εἰς τὰς ἐν λόγῳ περιοχὰς. Ἐνεκα τῶν λόγων τούτων πᾶσαι αἱ περιοχαὶ αὗται παρήγαγον ὅμοια ἢ παρεμφερῇ κεραμικὰ προϊόντα κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους καὶ ἡ ἑρμηνεία αὕτη φαίνεται ὁ πλεόν λογικὸς συμβιβασμὸς τῶν δεδομένων.

Ἡ ὁμάς τῶν ἀμαυροχρόμων ἀγγείων, ὡς πηλός, ὀπτησις, σχήματα τῶν ἀγγείων καὶ κόσμησις τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν παρουσιάζεται, ἐν ἀρχῇ τοῦλάχιστον, ὡς ἐντελὴς ἀνεξάρτητος ὁμάς οὐδὲν κοινὸν ἔχουσα γνώρισμα πρὸς τὴν μινύειον, ἃν καὶ παρουσιάζεται μετὰ ἀπὸ ἐκείνην εἰς τὰς ἐπιχώσεις τῶν θέσεων καὶ ἔδει, ἂν διεμορφοῦτο εἰς τὴν αὐτὴν μὲ τὰ μινύεια περιοχὴν, νὰ εἶχεν ἐπηρεασθῇ ὑπ' ἐκείνων. Ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία περὶ τῆς προελεύσεως τῶν ἀμαυροχρόμων ἀγγείων εἶναι ἐπίσης ἐκτενής (Π-Π 388-389), ἡ δὲ πιθανωτέρα ἑρμηνεία τῆς προελεύσεως τῆς ὁμάδος ταύτης εἶναι ὅτι αὕτη ἀνεπτύχθη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν Κυκλαδικῶν ἐπιρροῶν καὶ μαρτυρεῖ πολιτιστικὰς ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς κατευθύνσεως τοῦ Αἰ-

γαίου και δὴ μετὰ τὴν ἑναρξίν τῶν ΜΕ χρόνων, ἐφ' ὅσον τὰ ἀμαυρόχρωμα ἐμφανίζονται μετὰ τὰ μινύεια (Hesperia 1964, 231-313).

Παραλλήλως πρὸς τὰς δύο κυρίας ταύτας ΜΕ κατηγορίας κεραμικῆς ἐξελίσσονται τὰ μονόχρωμα ἐστιλβωμένα ἀγγεῖα, τὰ γνωστὰ ὡς «Ἀχαϊκή» κεραμικὴ εἰς Κίρραν καὶ Ἀσίνην, τὰ μετὰ δικλαδωτῶν, βορείου προελεύσεως, λαβῶν ἀγγεῖα, ἅτινα ἐμνημονεύθησαν ἀνωτέρω, καὶ τὰ μετ' ἐγχαράκτου κοσμήσεως ἀγγεῖα δυτικοπελοποννησιακοῦ καὶ κυκλαδικοῦ τύπου, ἐνίστε μετὰ λευκῆς ὕλης ἐν τῇ ἐγχαράξει, μαρτυροῦντα λανθανούσας τοπικὰς παραδόσεις ἢ καὶ ἐξωτερικὰς ἐπιρροάς. Πᾶσαι αἱ κατηγορίαι ὅμως αὗται ὑποσκελίζονται περὶ τὸ τέλος τῶν ΜΕ χρόνων ὑπὸ τῶν μετὰ στιλπνῆς κοσμήσεως, κρητικῆς κατὰ τὴν κόσμησιν, προελεύσεως ἀγγείων, πρὸς ἃ ἀφομοιοῦται καὶ ἡ ἀπὸ ΠΕ χρόνων παραγομένη τοπικὴ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι κεραμικὴ τῆς Ἀγίας Μαρίνης. Τὰ τελευταῖα χρονικῶς ΜΕ στιλπνόχρωμα ἀγγεῖα δυσκόλως διακρίνονται ἐκ τῶν ΥΕ Ι ἀγγείων.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι πᾶσαι αἱ ΜΕ κατηγορίαι κεραμικῆς τῆς νοτιωτέρας Ἑλλάδος διαδέχονται ἢ μία τὴν ἄλλην στρωματογραφικῶς εἰς τὰς διαφόρους θέσεις κατὰ τὴν αὐτὴν σειρὰν, ὡς ἀναπόσπαστοι βᾶθμίδες τῆς αὐτῆς εἰς ὅλας τὰς θέσεις ἐξελιζέως καὶ διαδίδονται πᾶσαι κατὰ τὴν αὐτὴν σειρὰν καὶ εἰς τὴν αὐτὴν περίπου ἑκτασιν, μέχρι τῆς νοτίου Θεσσαλίας τῶν Κυκλάδων καὶ τῶν Ἰονίων, παρουσιάζονται δὲ σποραδικῶς καὶ ὡς συγγενεῖς μᾶλλον παρὰ ὡς ἀπαράλλακτοι κατηγορίαι εἰς Μακεδονίαν καὶ Τροίαν καὶ μόνον ἡ ἀμαυρόχρωμος κεραμικὴ ἀκολουθουμένη ὑπὸ τῆς ΥΕ ἐκτείνεται μέχρι τῆς νοτίου Ἰταλίας καὶ Σικελίας (LORD WILLIAM TAYLOUR, Mycenaean Pottery in Italy and the Adjacent Areas, Cambridge 1958), μαρτυροῦσα ὅτι ἀπὸ τῶν Ὑστέρων ΜΕ χρόνων ἀποκαθίσταται ἡ θαλασσία ἐπικοινωνία καθ' ὅλην τὴν Μεσόγειον καὶ ἐνδεχομένως διὰ Κυκλαδικῶν πλοίων τὸ πρῶτον, ἂν ἡ ἀμαυρόχρωμος κεραμικὴ ἔχει Κυκλαδικὴν προέλευσιν.

Τὰ ΜΕ μικρὰ εὐρήματα δὲν παρέχουν ἐν πρώτοις ἐνδείξεις ὡς πρὸς τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας τῶν ΜΕ κατοίκων τῆς Στερεᾷς Ἑλλάδος καὶ ἀπομένει, ὡς παρατηρήθη ἤδη, νὰ εἰκάσωμεν τὸν λόγον τῆς ἐλλείψεως ταύτης ἐκ τῶν ΜΕ ταφικῶν ἐθίμων. Ὡς πρὸς τὴν κατεργασίαν τοῦ μετάλλου ἡ ΜΕ περίοδος παρουσιάζει μᾶλλον ὀπισθοδρόμησιν, διότι οὔτε χαλκουργικαὶ ἐγχα-
ταστάσεις, οὔτε σκωρία ἐκ τῆς κατεργασίας τοῦ χαλκοῦ ἔχουν παρατηρηθῇ
εἰς τὰς ΜΕ θέσεις, ὡς εἶς τινὰς ΠΕ, οὔτε μῆτραι διὰ τὴν κατασκευὴν ἀντι-
κειμένων περιλαμβάνονται μετὰ τῶν ΜΕ μικρῶν εὐρημάτων. Τὰ περισσό-
τερα τῶν εὐρεθέντων ΜΕ μεταλλίνων ἀντικειμένων εἶναι κοσμήματα καὶ ὅπλα
μαρτυροῦντα τὴν ἰδιαιτέραν σημασίαν τοῦ καλλωπισμοῦ καὶ τοῦ πολέμου εἰς
τὴν ζωὴν τῶν ΜΕ κατοίκων τῆς περιοχῆς.

Αἱ ἐξωτερικαὶ ἐμπορικαὶ σχέσεις τῆς Στερεᾷς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους περιορίζονται εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ὀψιανοῦ ἐκ Μήλου. Καίτοι με-

ταξὺ τῶν μικρῶν εὐρημάτων καταλέγονται καὶ ὀλίγα τεμάχια χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ σύρματος, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὁ ἀριθμὸς τῶν γνωστῶν ΜΕ τάφων, ἐξ ὧν κυρίως προέρχονται τὰ ἐν λόγῳ εὐρήματα, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ΠΕ γνωστοὺς τάφους, οἱ ΜΕ χρόνοι παρουσιάζονται ὡς περίοδος πενίας καὶ οἰκονομικῆς κάμψεως μὲ αἰσθητὴν ἀραίωσιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ οὐχὶ ὡς περίοδος ἀκμῆς, ὅπως ἐσφαλμένως θὰ ἡδύνάτο τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ μόνων τῶν μιμουμένων τὰ μεταλλικὰ πρότυπα μινυείων ἀγγείων.

Στρώματογραφικῶς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως πολιτιστικῆς ἐξελίξεως, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κεραμικὴν, ἡ μετάβασις ἐκ τῆς ΜΕ εἰς τὴν ΥΕ περίοδον παρουσιάζεται ὁμαλὴ καὶ ἐν πολλοῖς δυσδιάκριτος, παρ' ὅλον ὅτι οἱ ΜΕ οἰκισμοὶ τῆς Ἑλευσῖνος τῆς Κρίσης καὶ ἐνδεχομένως τοῦ Λιανοκλαδίου καὶ τοῦ Ὀρχομενοῦ ὑφίστανται διὰ πυρὸς καταστροφὴν περὶ τὰ τέλη τῶν ΜΕ χρόνων.

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ IV

A. ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

I. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ἡ ἐξέλιξις τῆς ΜΕ ἀρχιτεκτονικῆς κατὰ τοὺς ΥἼ χρόνους μαρτυρεῖται ἐκ τῶν δεδομένων τῶν ἐπομένων 60, ἐκ τῶν 164 γνωστῶν ΥἼ θέσεων, αἵτινες παρέσχον ἀρχιτεκτονικὰ δεδομένα :

I. Θέρμων (13).—Τινὰ τῶν ΜΕ οἰκοδομημάτων, ὡς παρατηρήθη καὶ κατὰ τὴν περιγραφὴν τῶν ΜΕ δεδομένων, ἐχρησιμοποιήθησαν, μετὰ ἀπὸ ἐπισκευὰς καὶ τροποποιήσεις, καὶ κατὰ τοὺς ΥἼ χρόνους.

II. Πλευρών (17).—Πιθανὰ λείψανα ΥἼ τειχῶν. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 91 ἀριθ. 312.

III. Καλυδών (18).—Εἰς τὴν θέσιν παρατηρήθησαν: (1) Λείψανα ὀχυρώσεως Μυκηναϊκῶν χρόνων σωζόμενα κατὰ τὴν δυτικὴν γωνίαν τοῦ περιβόλου τῆς ἀρχαίας Καλυδῶνος. ΠΑΕ 1908, 99-100. (2) Λείψανα οἰκιῶν, ἐν οἷς μιᾷς ἀψιδοειδοῦς. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 90-91 ἀριθ. 311.

IV. Μελιδόνη (22).—Πιθανὰ λείψανα ΥἼ τειχῶν κατὰ τὴν ἀνατολικὴν κλιτὸν τοῦ λόφου. GAMS σ. 138 ἀριθ. 467.

V. Ἑλάτεια (29).—Περιγράφων ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ τὰ πορίσματα τῆς ἀνασκαφῆς εἰς τὸν λόφον δυτικῶς τῆς Ἑλατείας, ἐν τοῖς ἀγροῖς Γιαννακοπούλου-Πιπέρη, παρατηρεῖ ὅτι «εἰς τὸν μυκηναϊκὸν αἰῶνα φαίνονται ἀνήκοντα ἐνταῦθα καὶ λείψανα μακροῦ τινος, τείχους καὶ πύργου πιθανῶς συγκειμένου ἐκ μεγάλων, μεγίστων μάλιστα ὀγκολίθων, ἀπεσπασμένων ἄνευ ἄλλης κατεργασίας ἐκ τῶν λατομείων τοῦ βουνοῦ». ΠΑΕ 1909, 128.

VI. Ἀνθοχώριον-Παραποτάμιοι (34).—Πιθανὰ ΥἼ τείχη. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 134 ἀριθ. 454.

VII. Δάρυμνα (35).—Λείψανα ΥἼ τειχῶν. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 120 ἀριθ. 413.

VIII. Ἁγίος Βλάσης - Πανοπέυς (37).—Λείψανα ΥἼ τει-
χῶν. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 129-130 ἀριθ. 440.

IX. Δελφοί (38).—Τὰ ἐπόμενα ΥἼ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἔχουν
ἀναφερθῇ κατὰ καιροὺς ἀπὸ τὴν θέσιν:

(1) Ἡ ὑπαρξίς παρὰ τὸν Μέγαν βωμὸν καὶ ΥἼ βωμοῦ μαρτυρεῖται
κατὰ τὸν LERAT ἐκ τοῦ σωροῦ τῆς τέφρας, τῶν ὀστῶν καὶ τῶν πολυαρίθμων
ΥἼ ὀστράκων, ἅτινα εὐρέθησαν μέχρι τοῦ στερεοῦ ἐδάφους παρὰ τὸν Μέγαν
βωμὸν. RA 1938 II, σ. 202.

(2) Λείψανα δύο ΥἼ ἀψιδοειδῶν οἰκιῶν, C 1, C 4, εὐρεθέντα βορείως τοῦ
τεμένους τοῦ Νεοπτολέμου. Ἀμφοτέρων τῶν οἰκιῶν σώζονται μικρὰ τμήμα-
τα τῶν ἀψίδων, αἵτινες ἠνοίγοντο πρὸς Δυσμάς. Εἰς τὴν καλῦτερον διατηρου-
μένην οἰκίαν C 1 ἐσωτερικὸς ἐγκάρσιος τοῖχος ἀπεχώριζε τὴν ἀψίδα ὡς ἰδιαι-
τερον δωματίον, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ὑπῆρχε τοῖχος ἀκτινοειδῶς ἐκ τῆς ἀψίδος
χωρῶν πρὸς τὰ ἔσω. RA 1938 II, σ. 195-197, πίν. I, C 1, C 4. BCH 1935,
275-276.

(3) Οἰκία C 5. Αὕτη εἶναι ὀρθογώνιος οἰκοδομή, εὐρισκομένη εἰς τὴν αὐ-
τὴν περιοχὴν πρὸς τὰς δύο προηγουμένας περιγραφείσας οἰκίας, καὶ ἀποτε-
λεῖται ἐκ δύο τοῦλάχιστον δωματίων, ἐνὸς δυτικοῦ, διαστάσεων 2.10 μ. X
3.55 μ., καὶ ἐτέρου ἀνατολικοῦ, διαστάσεων 3.55 μ. X 3.68 μ. Οἱ τοῖχοι τῆς
οἰκίας εἶναι κατεσκευασμένοι δι' ἀργῶν λίθων μετρίου μεγέθους καὶ πηλοῦ,
εἶχον δὲ πάχος περίπου 0.70 μ. καὶ διετηροῦντο ἐνιαχοῦ εἰς ὕψος 2 μ. Ἐντὸς
τῆς οἰκίας εὐρέθη ΥἼ III κεραμικὴ καὶ ἐν χαλκοῦν μαχαίριδιον. BCH 1935,
265-276. RA 1938 II, σ. 197, πίν. I, C 5.

(4) Οἶκημα ὑπὸ τὸ τέμενος τοῦ Νεοπτολέμου. Τοῦ οἰκήματος τούτου
ἐσώθησαν δύο τοῖχοι συναντῶμενοι κατ' ὀξείαν γωνίαν καὶ διατηρούμενοι εἰς
μῆκος 3 μ. ὁ βόρειος καὶ 5.30 μ. ὁ ἀνατολικός, εἰς ὕψος δὲ 1.40 μ. ἑκάτερος.
Κατὰ τὸ ΝΔ. ἄκρον τοῦ ὑπὸ τῶν τοίχων ὀριζομένου χώρου εὐρέθη πῖθος ὕ-
ψους 1.30 μ. κεχωσμένος βαθέως ἐν τῷ δαπέδῳ καὶ περιέχων τέφραν, ἄν-
θρακας, ὀστᾶ καὶ ὀστρακὰ, ἡρμηνεύθη δὲ ὡς βόθρος θυσιῶν καὶ τὸ ὅλον οἶκη-
μα ἐθεωρήθη θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος οἰκοδομή. RA 1938 II, σ. 200-201,
πίν. I, B 2.

(5) Λείψανα ἄλλων οἰκιῶν ἐκ τῆς αὐτῆς περιοχῆς, τὸ διάγραμμα τῶν
ὁποίων ὅμως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναγνωρισθῇ. RA 1938 II, 197-198. BCH
1935, 275-276.

(6) Μυκηναῖκοι καὶ γεωμετρικοὶ τοῖχοι οἰκιῶν εὐρεθέντες εἰς τὴν περιο-
χὴν ἀνατολικῶς τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ καὶ πρὸ τοῦ τρίποδος τῶν Πλαταιῶν τὸ 1938.
BCH 1938, 468.

(7) Μυκηναῖκοι τοῖχοι καὶ λείψανα οἰκοδομῆς ἐξ ὠμῶν πλίνθων. BCH
1947-48, 454, 1950, 328.

(8) Τοίχοι οίκων ἐκ τῆς περιοχῆς μεταξύ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Μεγάλου βωμοῦ. BCH 1950, 322-323.

(9) Μυκηναϊκοὶ τοῖχοι ὑπὸ τὸ Πρυτανεῖον. BCH 1950, σ. 324, εἰκ. 31.

(10) Μικρὰ κυκλοτερῆς ἐστία ἢ ἱπνός, διαμέτρου 0.30 μ., τὸ στόμιον τοῦ ὁποῖου ἡνοίγετο πρὸς Νότον. Εἰς ἀπόστασιν 1.50 μ. νοτιώτερον τῆς ἐστίας ἢ τοῦ ἱπνοῦ εὐρέθη λεκάνη βάθους 0.15 μ. ἀνοιγομένη πρὸς ΒΑ. Τὰ λείψανα ταῦτα εὐρέθησαν βορείως τοῦ Πρυτανείου καὶ ἡρμηνεύθησαν ὡς πιθανὰ ἀγγειοπλαστικὰ ἐγκαταστάσεις. BCH 1950, σ. 324, εἰκ. 32.

(11) Λείψανα ἱκανῶς κατεστραμμένης οἰκίας, εἰς τὴν περιοχὴν ἀνατολικῶς τοῦ ἱεροῦ, ἀνασκαφέντα τὸ 1956. BCH 1961, 360.

Χ. Κρῖσα (39).—Τὰ ἐπόμενα ΥΕ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἀπεκαλύφθησαν εἰς τὴν θέσιν.

(1) Τὸ ὀχυρωματικὸν τεῖχος, τὸ ἀποκλεῖον τὴν μόνην προσιτὴν πλευρὰν τῆς ἀκροπόλεως κατὰ τὴν ΒΔ. κλιτὺν τοῦ λόφου, ἀνήκει εἰς τοὺς τελευταίους ΥΕ χρόνους. Τὸ πάχος τοῦ τεύχους τούτου εἶναι 4-5 μ. τὸ δὲ μέγιστον σωζόμενον ὕψος αὐτοῦ ὑπερβαίνει τὰ 3 μ. Παρὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ τεύχους ὑπῆρχε πύλη πλάτους 3.75 μ. ἀσφαλιζομένη ὑπὸ ἐνὸς ἡμικυκλικοῦ πύργου ἀκτίνος 6.20 μ., διατηρουμένου εἰς ὕψος πλέον τῶν 2 μ. BCH 1937, σ. 323-326, πίν. XXIII.

(2) Οἰκία Ε. Ἡ οἰκία αὕτη ἀπετελεῖτο ἀρχικῶς ἐξ ἐνὸς ΥΕ I δωματίου (a) διαστάσεων 5.20 μ. × 3.05 μ., εἰς τὴν ΒΔ. πλευρὰν τοῦ ὁποῖου κατὰ τοὺς ΥΕ III χρόνους προσετέθη αἶθουσα μεγάρου (b) διαστάσεων 7.70 μ. × 4.50 μ. μετὰ προδόμου c διαστάσεων 4.50 μ. × 1.70 μ. Ἐντὸς τοῦ μεγάρου εὐρέθησαν κατὰ χώραν αἱ λίθιναι βάσεις δύο κιόνων. BCH 1937, σ. 315-316, εἰκ. 15, πίν. XXIV.

(3) Οἰκία F. Ὁ ἀρχικὸς πυρὴν τῆς οἰκίας ταύτης ἀνάγεται εἰς ΥΕ I χρόνους καὶ συνέκειτο ἐκ μιᾶς ἀποθήκης g, διαστάσεων 6 μ. × 1.50-1.80 μ., καταλαμβανούσης τὸ ΒΑ. ἄκρον τῆς ὅλης οἰκοδομῆς, ἐξ ἐνὸς διαδρόμου (λ) χωρίζοντος τὴν ἀποθήκην ἐκ τοῦ κυρίως μεγάρου h, αἰθούσης μήκους 11 μ. ἀπὸ ΒΑ. πρὸς ΝΔ. καὶ πλάτους 5 μ., ὡς καὶ ἐξ ἐτέρου διαδρόμου, πλάτους 0.70 μ. κατὰ τὴν ΝΑ. μακρὰν πλευρὰν τοῦ μεγάρου, σχηματίζοντος ὀρθὴν γωνίαν μετὰ τοῦ ἐτέρου διαδρόμου (λ). Κατὰ μῆκος τοῦ μακροῦ ἄξονος τοῦ μεγάρου εὐρέθησαν δύο λίθιναι βάσεις κιόνων.

Εἰς ΥΕ II χρόνους ὁ ΝΑ. μακρὸς τοῖχος τοῦ μεγάρου ἀντικατεστάθη δι' ἐτέρου τοίχου κτισθέντος ἔσωθεν τοῦ παλαιοῦ, ὥστε τὸ πλάτος τῆς αἰθούσης ἐμειώθη ἀπὸ 5 εἰς 4 μ., κατὰ δὲ τὸ ΒΑ. ἄκρον τοῦ δωματίου ἐκτίσθη ὀρθογώνιος ἐστία διαστάσεων 0.65 × 0.45 μ. καὶ βάθους 0.30-0.35 μ. Κατὰ τὴν ΥΕ III περίοδον ἐκτίσθη ἐπίσης τοῖχος παράλληλος πρὸς τὸν ἀποτελοῦντα τὴν ΒΔ. μακρὰν πλευρὰν τοῦ μεγάρου καὶ εἰς ἀπόστασιν 5.50 μ. ἀπὸ ἐκείνου,

τὸν δὲ μεταξὺ τῶν δύο τοίχων χῶρον κατένειμον εἰς 4 ἄνισα δωμάτια. Ἀνατολικῶς τῆς οἰκίας F διήρχετο ὁδός (m), ἐξ ἧς κλιμαῖζ ἤγεν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς κατωτέρω περιγραφομένης οἰκίας G. BCH 1937, σ. 317-323, εἰκ. 16 πίν. XXV.

(4) Οἰκία G. Ἐκ τοῦ ΥἚ I-II τμήματος τῆς οἰκίας ταύτης σώζονται ὀλίγα λείψανα τοίχων μαρτυροῦντα ἐπίμηκες ἀπὸ BA. πρὸς ΝΔ. οἰκοδόμημα. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο εἰς ΥἚ III χρόνους ἀντικατεστάθη ὑφ' ἐτέρου οἰκήματος, παρεμφεροῦς διαγράμματος καὶ προσανατολισμοῦ, ἀποτελούμενον ἐκ τριῶν δωματίων, p,q,r, ἐξ ὧν μόνον τὸ μεσαῖον q διατηρεῖται καλῶς ἔχον διαστάσεις 7.60 μ. × 4.20 μ., καὶ ἐξ ὀρθογωνίου θαλάμου S κατὰ τὴν ΝΔ. μακρὰν πλευρὰν τοῦ δωματίου q. BCH 1937, σ. 322-323, εἰκ. 24, πίν. XXV.

XI. Καστρούλι (40).—Ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα μὴ περιγραφόμενα μνημονεύονται ἐν CRAI 1937, 184. BCH 1938, 147. Kirrha, 20.

XII. Ἰτέα (41).—«Θεμελιώσεις ἐξ ἀργολίθων ἄνευ συνδετικῆς ὕλης» ἐκ τῆς Μυκηναϊκῆς ἀκροπόλεως ἐπὶ τοῦ λόφου Γλᾶ ἀναφέρονται ἐν AE 1956 Χρον. 24.

XIII. Κίρρα (42).—Ἐκ τῶν ἐν τῇ θέσει γενομένων ἀνασκαφῶν ἀπεκαλύφθησαν τὰ ἐπόμενα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα:

(1) Μικρὸς ὀρθογώνιος θάλαμος, διαστάσεων 3.25 μ. × 1.50 μ. ΥἚ I χρόνων, εὑρεθεῖς εἰς τὸν τομέα A τῶν ἀνασκαφῶν καὶ ἀνθήκων, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἰς μεγαλυτέραν, μὴ διασωθεῖσαν, οἰκοδομήν. Kirrha, σ. 37-38, πίν. VIII, τομεὺς A, a.

(2) Ἀγωγὸς ὕδατος μήκους 8 περίπου μέτρων εὑρεθεῖς εἰς τὸν τομέα B τῶν ἀνασκαφῶν καὶ τοῦ ὁποίου ὁ ἀκριβὴς σκοπὸς δὲν ἔχει διευκρινηθῇ. Kirrha, σ. 38, πίν. VIII-IX.

(3) Τραπεζοειδὲς ΥἚ I οἶκημα εὑρεθὲν εἰς τὸν τομέα C τῶν ἀνασκαφῶν, διαστάσεων 4.75 μ. × 2.75 μ. - 2.40 μ. Ὁ μακρὸς ἄξων τοῦ οἰκήματος ἐκτείνεται ἀπὸ A. πρὸς Δ. ἐπὶ δὲ τῆς ἀνατολικῆς στενῆς πλευρᾶς ὑπάρχει θύρα πλάτους 0.90 μ. Τὸ δάπεδον ἔχει κατασκευασθῇ ἐκ πεπατημένης γῆς. Kirrha, σ. 38-39, πίν. X τομεὺς C, a.

(4) Ὁ πρόδομος καὶ τὸ μέγαρον τοῦ μεγάλου ME οἰκοδομήματος εἰς τὸν τομέα D τῶν ἀνασκαφῶν (ME Ἀρχιτεκτονικὴ VI 3 ἀνωτέρω) ἐκτίσθησαν εἰς ME III β χρόνους, ἀλλὰ κατωκλήθησαν καὶ κατὰ τὴν ΥἚ I περίοδον, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τῆς ἐν αὐτοῖς εὑρεθείσης κεραμικῆς. Kirrha, σ. 40 πίν. XII.

(5) Εἰς ΥἚ I χρόνους ἀνήκει ἐπίσης τὸ ἀνατολικῶς τοῦ μεγάλου ME οἰκοδομήματος εἰς τὸν τομέα D τῶν ἀνασκαφῶν εὑρεθὲν οἶκημα f. Τὸ μῆκος τοῦ οἰκήματος ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. εἶναι 8.50 μ. τὸ δὲ πλάτος 2-3 μ. Τὸ οἶκη-

μα τοῦτο ἦτο προσιτὸν ἐξ ἐνὸς προδόμου (g) κειμένου κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ f καὶ ἔχοντος διαστάσεις 3.25×3.50 μ., εἴσοδον δὲ πλάτους 0.90 μ. κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν αὐτοῦ. Kirrha, σ. 44, πίν. XII.

Ὁ τρόπος κατασκευῆς τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν κατὰ τὴν ΥΕ περίοδον δὲν διαφέρει τοῦ τρόπου τῶν ΜΕ χρόνων, μόνον κατὰ τὴν ΥΕ III φάσιν, τῆς ὁποίας πενιχρὰ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἐσώθησαν, ἡ παρακμὴ εἶναι προφανὴς καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ θέσις ἐγκατελείφθη πρὸ τοῦ τέλους τῆς περιόδου. Kirrha, σ. 23, 35.

XIV. Το λ ο φ ὶ ν (46).—Ἐν κυκλώπειον τεῖχος εἰς τὴν θέσιν Μαθιοῦ, ΥΕ ἴσως χρόνων, μνημονεύεται ἐν Locriens I, 112. II, 12.

XV. Πύ ρ γ ο ς (49).—Κυκλώπεια τείχη. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 115 ἀριθ. 399.

XVI. Χά ν τ ζ α (50).—Λείψανα τειχῶν καὶ ἀψιδοειδῶν οἰκιῶν ΥΕ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα χρόνων. AA 1940, 185. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 117 ἀριθ. 404.

XVII. Ἄ γ ι ο ς Ἰ ω ά ν ν η ς (51).—ΥΕ τείχη. AM 1894, 440 ἐξ. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 118 ἀριθ. 405.

XVIII. Ὁ ρ χ ο μ ε ν ὅ ς (53).—Τὰ μόνα γνωστὰ ΥΕ λείψανα ἐκ τῆς θέσεως εἶναι (1) Τεμάχια ἐπιχρίσματος τοίχων ἐξ ἀσβέστου φέροντα γραπτὴν κόσμησιν. Orchomenos I, 69-85.

(2) Σύστημα διωρύγων καὶ ἀναχωμάτων διὰ τὴν ἀποξήρανσιν τῆς Κωπαίδος, ΥΕ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα χρόνων, ἔργον τῶν κατοίκων τοῦ Ὁρχομενοῦ. BCH 1892, 121-137, 1893, 322-342. Orchomenos I, 5. MONTELIUS, Gr. Précl., 139-142. LAAA 1935, 189-206. AA 1937, 1-19.

XIX. Ἀ ν θ η δ ὶ ν (55).—Δύο ἀμελῶς κατασκευασμένοι τοῖχοι ἐκ μικρῶν ἀργῶν λίθων. AJA 1890, 99. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 128-129 ἀριθ. 437.

XX. Χά λ ι α (56).—Ἐκ τῆς θέσεως Λιθοσωρὸς ἔχουν ἀναφερθῆ: (1) Λείψανα «περιτειχίσματος καμπύλου μήκους 30 μ.» κατὰ τὴν πρόσβασιν τοῦ συνοικισμοῦ. ΑΔ 1915 Παράρτ. 56. (2) Ἀμφίβολα ΥΕ λείψανα οἰκιῶν. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 128 ἀριθ. 436.

XXI. Γ κ λ ᾱ ς (58).—Τὰ ΥΕ ἀρχιτεκτονικὰ δεδομένα τῆς θέσεως, ἅτινα εἶναι τὰ πλέον ἐπιβλητικὰ ΥΕ λείψανα ὅλης τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν ὥς κάτωθι:

(1) Τὸ ὀχυρωματικὸν τεῖχος τῆς θέσεως, μήκους 3 περίπου χιλιομέτρων, ὕψους 2-6 μ. καὶ πάχους 5.40-5.80 μ. μετὰ τῶν τεσσάρων πυλῶν αὐτοῦ, βορείου, δυτικῆς, νοτίου καὶ ἀνατολικῆς. BCH 1894, 271-276. AM 1894, 424-439. ΠΑΕ 1955, 121-124, 1956, 90-93, 1957, 48-50. Ἔργον 1955, 34-55, 1956, 32, 1957, 25-30, 1958, 42-48, 1959, 20-23, 1960, 37-39.

(2) Τὸ ἀνάκτορον. Τεράστιον οἰκοδόμημα εἰς σχῆμα ὀρθῆς γωνίας ἀποτελούμενον ἐκ 16 περίπου δωματίων καὶ ἐκ διαδρόμων, ἀποθηκῶν καὶ προδρόμων. Ἡ βόρειος πτέρυξ τοῦ οἰκοδομήματος, ἥτις ἔχει ἐνσωματωθῇ εἰς τὸ βόρειον τεῖχος τῆς ἀκροπόλεως, εἶχε μῆκος, ἀπὸ Α. πρὸς Δ., 80.20 μ. καὶ πλάτος 13.50-15.60 μ. Ἡ ἀνατολικὴ πτέρυξ, ἥτις ἐκτείνεται ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς βορείου πτέρυγος κατ' ὀρθὴν γωνίαν πρὸς Νότον, εἶχε μῆκος 72.65 μ. καὶ πλάτος 12-12.50 μ.

Αἱ δύο θύραι, μία κατὰ τὴν νότιον στενὴν πλευράν τῆς ἀνατολικῆς πτέρυγος καὶ ἑτέρα κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τῆς βορείου πτέρυγος, ἤγον εἰς διαδρόμους πλάτους 1.80-2.05 μ. ἐκτεινόμενους καθ' ὅλον τὸ μῆκος ἑκατέρας πτέρυγος (Ἔργον 1960, σ. 45, εἰκ. 54). Ἐκ τῶν διαδρόμων τούτων καὶ μέσῳ παρεμβαλλομένων προδρόμων εἰσῆρχετο τις εἰς δύο μέγαρα καταλαμβάνοντα τὰ ἄκρα τῶν πτερύγων, ἥτοι τὸ νότιον ἄκρον τῆς ἀνατολικῆς καὶ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς βορείου. Τὰ λοιπὰ διαμερίσματα ἐν ἑκάστη πτέρυγι ἦσαν προσιτὰ ἐκ δευτέρων ἐσωτερικῶν διαδρόμων παραλλήλων πρὸς τοὺς προηγούμενους. Ἀπετελεῖτο δὲ ἑκάστη πτέρυξ ἐκ δύο πιθανῶς διαμερισμάτων τῶν τριῶν κυρίων δωματίων μετὰ τινων ἐπὶ πλεόν βοηθητικῶν χώρων. Οὕτως ἡ μὲν βόρειος πτέρυξ ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ διαμερίσματος G,E,F, μετὰ τῶν βοηθητικῶν χώρων A,D, καὶ ἐκ τοῦ διαμερίσματος G,H,I, ἡ δὲ ἀνατολική, ἥτις ἀποχωρίζεται τῆς βορείου πτέρυγος διὰ τριῶν παραλλήλων διαδρόμων εἰς τὸ σημεῖον ἐνώσεως τῶν δύο πτερύγων, ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν διαμερισμάτων K,L καὶ M, N, O. BCH 1894, πίν. XI.

Οἱ ἐξωτερικοὶ τοῖχοι ἔχουν κτισθῇ διὰ κατειργασμένων λίθων μετὰ πηλοῦ, ὡς συνδετικῆς ὕλης, καὶ ἔχουν πάχος 1.20-2.10 μ. Οἱ ἐσωτερικοὶ τοῖχοι ἔχουν πάχος 0.90-1 μ. καὶ εἶναι κατεσκευασμένοι ἐκ λίθων καὶ πηλοῦ ἐπίσης. Τὸ ἀνάκτορον εἶχεν ἴσως καὶ δεύτερον ὄροφον (Ἔργον 1960, 47). Τὸ δάπεδον ἀποτελεῖται ἐκ μείγματος ἀσβέστου καὶ χαλίκων ὁμοιάζοντος πρὸς μπετόν καὶ τὰ κατώφλια ἦσαν συνήθως ἐξ ἐνὸς λίθου. Ἰχνη τοιχογραφιῶν εὐρέθησαν εἰς τὰ δωμάτια D καὶ F (BCH 1894, 289-291). Εἰς τὸ ἀνάκτορον ὑπῆρχε καὶ σύστημα ἀποχετεύσεως. (BCH 1894, 281-292. Ἔργον 1960, 44, 46, 47.) Ἰδὲ καὶ BCH 1894, 276-292 πίν. XI καὶ Ἔργον 1960, 44-48, εἰκ. 54.

(3) Προστατευτικὸς περίβολος τοῦ ἀνακτόρου. Ἐκατέρωθεν τοῦ ἀνακτόρου καὶ εἰς ἀπόστασιν περίπου 50 μὲν μέτρων ἀπὸ τῆς δυτικῆς τούτου ἄκρας 70 δὲ ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ἀναχωροῦν ἀπὸ τῆς βορείου ὀχυρώσεως τῆς ἀκροπόλεως δύο τοῖχοι ἐκτεινόμενοι πρὸς Νότον σχεδὸν παραλλήλως ἐπὶ 300

περίπου μέτρα, τὰ δὲ νότια ἄκρα τούτων ἐνοῦνται δι' ἐγκαρσίου τοίχου τεμνομένου εἰς τὸ μέσον ὑπὸ εἰσόδου. Ἐτερος ἐγκάρσιος τοίχος μήκους περίπου 160 μ. ἦν ὡς τοὺς δύο μακροὺς τοίχους περὶ τὸ μέσον αὐτῶν, ὥστε τὸ ὑπ' αὐτῶν καὶ τοῦ κατὰ τὰ νότια πέρατα τούτων ἐγκαρσίου τοίχου ὀριζόμενον μέγα ὀρθογώνιον διηρεῖτο εἰς δύο ἡμίση, ἐν βόρειον ἐλεύθερον ἀπὸ ἄλλα οἰκοδομήματα πρὸ τοῦ ἀνακτόρου, καλούμενον εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν ἀνασκαφῶν Αὐλή, καὶ ἕτερον νοτιώτερον καταλαμβάνομενον ὑπὸ δύο ἐπιμήκων ἀπὸ Β. πρὸς Ν., παρ' ἐκάτερον μακρὸν τοῖχον, κειμένων οἰκοδομημάτων καὶ τὸ τμήμα τοῦτο καλεῖται συνήθως Ἀγορά. Πύλη εἰς τὸν ἐνδιάμεσον τοῖχον ἔφε-
ρεν εἰς ἐπικοινωνίαν τὰ δύο μέρη. Ἐτερος μικρὸς τοίχος ἐν τῇ Αὐλῇ ἦν ὡς τὸ νότιον ἄκρον τῆς ἀνατολικῆς πτέρυγος τοῦ ἀνακτόρου μετὰ τοῦ ἀνατολικοῦ μακροῦ τοίχου ἀποχωρίζων μεταξὺ τούτων καὶ τῆς βορείου ὀχυρώσεως μικρὸν χώρον. Νοτιώτερον τοῦ τοίχου τούτου καὶ ἐγγὺς τῆς ΝΑ. γωνίας τῆς Αὐλῆς ὑπῆρχεν εἰς τὸν μακρὸν τοῖχον ἑτέρα εἴσοδος εἰς αὐτήν. BCH 1894, 297-302. Ἔργον 1960, σ. 42-44, εἰκ. 53. ΠΑΕ 1961, σ. 29, εἰκ. 1.

(4) Ἀγορά. Ἐν τῷ νοτίῳ ἡμίσει τοῦ ἀνωτέρω καθορισθέντος χώρου, ὅστις καλεῖται συνήθως Ἀγορά, ἡρευνήθη τὸ 1961 ἐπαρκῶς ἡ δυτικὴ πτέρυξ τῶν ἐν αὐτῷ οἰκοδομημάτων. Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ δύο οἰκοδομικῶν συγκροτημάτων, ἐνὸς μικροτέρου νοτίου ἐκτεινομένου ἀπὸ Α. πρὸς Δ. καὶ ἀποτελουμένου ἐκ 4 ὀρθογωνίων δωματίων, διαστάσεων 17.70×6.35 μ. ἕκαστον, τεταγμένων ἀνὰ δύο ἐκατέρωθεν διαδρόμου μήκους 13.90 μ., καὶ ἑτέρου οἰκοδομικοῦ συγκροτήματος ἐκτεινομένου καθέτως πρὸς τὸ προηγούμενον εἰς μήκος 130 περίπου μέτρων ἀπὸ Ν. πρὸς Β. καὶ σχεδὸν παραλλήλως πρὸς τὸν δυτικὸν τοῖχον τῆς Ἀγορᾶς. Τὸ δεύτερον τοῦτο συγκρότημα ἀποτελεῖται ἐκ δύο μικρῶν δωματίων, Β1-Β2, διαστάσεων 5.25×4.35 μ. καὶ 5.25×4.75 μ. ἀντιστοίχως, κειμένων εἰς ἀπόστασιν 5.25 μ. βορείως τοῦ συγκροτήματος Α, ἐκ τριῶν ἐπιμήκων ἀπὸ Ν. πρὸς Β. ὑποστύλων αἰθουσῶν Β 3-5, διαστάσεων $23.50 \mu. \times 10 \mu.$, $12.50 \mu. \times 10 \mu.$ καὶ $23.50 \times 10 \mu.$, συνεχόμενων πρὸς τὰ δωμάτια Β 1-2, ἐξ ὀρθογωνίου αἰθούσης Ε διαστάσεων $10 \mu. \times 7 \mu.$ περιβαλλομένης ὑπὸ διαδρόμων καὶ κειμένης βορειότερον τῶν ὑποστύλων αἰθουσῶν Β 3-5 καὶ ἐξ ὁμάδος 7 δωματίων Ζ ἀνοιγομένων εἰς κοινὸν διάδρομον κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς ὅλης δυτικῆς πτέρυγος τῆς Ἀγορᾶς.

Ἡ ἀνατολικὴ πτέρυξ τῆς Ἀγορᾶς ἀπετελεῖτο, ὡς καὶ ἡ δυτικὴ, ἀπὸ νότιον συγκρότημα ἀντίστοιχον πρὸς τὸ συγκρότημα Α τῆς δυτικῆς πτέρυγος καὶ εὐρισκόμενον ἔναντι ἐκείνου, δεξιᾷ τῷ εἰσερχομένῳ εἰς τὴν Ἀγορὰν ἐκ Νότου, καὶ ἀπὸ στενὸν 130.50 μ. μακρὸν οἶκημα Δ ἐκτεινόμενον ἀπὸ Β. πρὸς Ν. ἔναντι τῶν οἰκοδομημάτων Β, Ε, Ζ τῆς δυτικῆς πτέρυγος, ἀλλὰ τὸ οἰκοδόμημα Δ δὲν ἡρευνήθη ἐπαρκῶς.

Τεμάχια τοιχογραφιῶν εὐρέθησαν εἰς τὰ δωμάτια τῆς δυτικῆς πτέρυ-

γορ, κέραμοι δὲ μὴ χρησιμοποιηθεῖσαι εὐρέθησαν δυτικῶς τῆς πτέρυγος ταύτης. Ἔργον 1960, 39-42, 1961, 39-48 εἰκ. 45. ΠΑΕ 1961, σ. 28-40, εἰκ. 2.

(5) Οἰκοδόμημα συνεχόμενον πρὸς τὸ ἀνάκτορον κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς βορείου πτέρυγος. Τὸ οἶκημα τοῦτο ὁ Α. DE RIDDER ἐθεώρει πύργον (BCH 1894, 278), ὁ δὲ ΘΡΕΨΙΑΔΗΣ τὸ ἡρμήνευεν ὡς διαμέρισμα τῆς φρουρᾶς τοῦ ἀνακτόρου. Ἔργον σ. 47, εἰκ. 54.

(6) Ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἐκ συστήματος συγκοινωνιῶν καὶ ἐπιτηρήσεως τοῦ πέριξ τῆς ἀκροπόλεως χώρου. Τοιαῦτα εἶναι λείψανα ὁδῶν ἐκτεινόμενα ἀπὸ τῆς νοτίου καὶ τῆς ΝΑ. πύλης τῆς ἀκροπόλεως μέχρι τοῦ Πτώου (Ἔργον 1958, 47-48, 1959, 22) καὶ πύργοι παρατηρήσεως καὶ φρυκτωριῶν, εἷς τῶν ὁποίων κείμενος βορείως τῆς βορείου Πύλης ἐκτείνει τὴν θέαν πρὸς Ὀρχομενὸν καὶ Κώπας (Ἔργον 1959, 23), σύστημα δὲ ἐτέρων πύργων καὶ παρατηρητηρίων ἀνιχνεύθη ἐπὶ τοῦ Πτώου ὑπὸ τοῦ NOACK. AM 1894, 440-463.

XXII. Πύργος Ἀγίας Μαρίνης (60).—Πιθανὰ ὕψος τείχους, πᾶχος τοῦλάχιστον 3 μέτρων, περιβάλλοντα τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου. AM 1894, 445-448. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 117 ἀριθ. 403.

XXIII. Στροβίκι (61).—Λείψανα δύο ὀχυρώσεων ἐπὶ τῆς βορείου κλιτύος τοῦ λόφου νοτίως τοῦ χωρίου Στροβίκι. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 115 ἀριθ. 400.

XXIV. Πτῶον (63).—Διπλοῦν «πελασγικὸν» τεῖχος περιβάλλον ἀκρόπολιν δεσπόζουσαν τοῦ ἱεροῦ. BCH 1923, 521.

XXV. Βλίχα (64).—Ὀχύρωσις μὴ καθοριζομένης χρονολογίας, ἐνδεχομένως ὕψος χρόνων. AEM 1959, 522, 309, 311, 313.

XXVI. Αὐλὶς (65).—Μακροὶ τινες ἐκ μεγάλων λίθων τοῖχοι ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Νησὶ ἢ Γελαδοβούνι παρὰ τὸ Μικρὸ Βαθὺ εἶναι ὕψος κατὰ πιθανότητα χρόνων. Ἔργον 1959, 30-31. BCH 1960, 763. JHS 1960, Arch. Rep. 13.

XXVII. Ἀλιάρτος (69).—Ἡ ἀρχαιοτέρα ἐκ τῶν πέντε δυνατῶν νὰ διακριθοῦν περιόδων κατασκευῆς τοῦ τείχους τῆς ἀκροπόλεως τῆς Ἀλιάρτου κατὰ τὸν ἐνεργήσαντα τὴν ἀνασκαφὴν τῆς θέσεως ἀνήκει εἰς Μυκηναϊκοὺς χρόνους.

Τὰ ἐν λόγῳ λείψανα τοῦ ὕψους τείχους σώζονται εἰς ὕψος 1 μ. περίπου διατηροῦνται δὲ καλῶτερον κατὰ τὴν νοτίαν τῆς ἀκροπόλεως πλευρὰν καὶ ἐν μέρει κατὰ τὴν δυτικὴν. Μία ἱκανῶς κατεστραμμένη εἴσοδος ἀνεκαλύφθη

κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ τείχους, εἰς ἣν ἤγεν ἑξῶθεν ἀνωφερῆς ὁδός. Ἐπὶ τῶν ΥΕ τούτων λειψάνων εἶχε κτισθῇ τὸ τεῖχος τῶν ἱστορικῶν χρόνων. BSA 1925-26, σ. 82. JHS 1926, 234. FIMMEN, 6. RE Suppl. VI, 609.

XXVIII. Καστράκι - Μεδεών (70).—Λείψανα οἰκιῶν ἐπὶ τοῦ λόφου Καλιμπάκι. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 118 ἀριθ. 407.

XXIX. Σύρτζι (72).—Πιθανὰ λείψανα ΥΕ τείχους. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 125 ἀριθ. 426.

XXX. Δράμεσι - Ὑρία (74).—Ἀρχαῖοι τινες τοῖχοι, ἀποκαλυφθέντες ὑπὸ χωρικῶν ἀναζητούντων λίθους κατὰ τὴν βόρειον καὶ δυτικὴν κλίτην τοῦ λόφου, ἐνδέχεται νὰ ἀνήκουν εἰς ΥΕ χρόνους. Hesperia 1949 Suppl. VIII, 40.

XXXI. Θῆβαι (76).—Ἐκ τῆς συστηματικῆς ἀνασκαφῆς τῆς θέσεως ὑπὸ τοῦ ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΥ καὶ ἐκ μεταγενεστέρων οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν ἔχουν ἔλθει εἰς φῶς τὰ ἐπόμενα λείψανα:

(1) Μία πτέρυξ τῆς ὑπὸ τοῦ ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΥ ὀνομασθείσης οἰκίας τοῦ Κάδμου, ἀποτελουμένη ἐκ 13 περίπου δωματίων, διαδρόμων, φωταγωγῶν καὶ αὐλῶν δηλουμένων ἐπὶ τοῦ σχεδίου τῆς ἀνασκαφῆς διὰ τῶν γραμμῶν Α-Φ. Ἡ πτέρυξ αὕτη ἀνεσκάφη τὰ ἔτη 1926-1929 καὶ εἶναι προσιτὴ σήμερον ἐκ τῆς ὁδοῦ Πινδάρου. ΑΕ 1909, σ. 57-58, εἰκ. 1, 1930, σ. 31 εἰκ. 1.

Ὁ μακρὸς ἄξων τοῦ ἀνασκαφέντος τμήματος ἐξετείνεται ἀπὸ ΒΑ. πρὸς ΝΔ. τὸ δὲ πρῶτον ἀπὸ ΒΑ. δωμάτιον Α ἦτο, κατὰ τὸν ἀνασκάψαντα, τὸ μέγαρον ἢ ἡ αἴθουσα τοῦ θρόνου καὶ εἰσῆρχετό τις εἰς αὐτὸ ἐκ τῆς δυτικῆς τοῦ στενῆς πλευρᾶς μέσφ τοῦ προδόμου Β. Διάδρομος σχήματος Π, ἀναχωρῶν ἐκ τῆς νοτίου πλευρᾶς τοῦ προδόμου καὶ δηλούμενος ἐπὶ τοῦ σχεδίου τῆς ἀνασκαφῆς διὰ τῶν γραμμῶν Δ,Ε,Ζ, παρέκαμπε τὸν φωταγωγὸν Η καὶ ἤγεν εἰς ἕτερον διάδρομον Μ,Φ εἰς ὃν ἠνοίγοντο τὰ δωμάτια Ν,Ξ,Ο,Π, ἅτινα, ἂν κρίνῃ τις ἐκ τῶν εὑρεθέντων ἐν αὐτοῖς κοσμημάτων, πρέπει νὰ ἦσαν τὰ διαμερίσματα τῶν γυναικῶν. Δυτικώτερον τοῦ τελευταίου πρὸς τὰ ΝΔ. ἀνασκαφέντος δωματίου Π εὑρέθη εἰς κεραμικὸς κλῖβανος Ρ. Ἀνατολικῶς τῶν διαδρόμων Δ,Ε,Ζ, καὶ Μ,Φ ὑπῆρχεν ἑτέρα συστάς δωματίων Θ,Ι,Κ,Λ, ἀλλὰ ταῦτα ὡς καὶ τὸ συνεχόμενον πρὸς τὸ δωμάτιον Ι μέγαρον Α ἀνεσκάφησαν μερικῶς μόνον.

Οἱ τοῖχοι τῶν δωματίων εἶχον κατασκευασθῇ ἐκ μεγάλων καὶ μικρῶν λίθων, εἰς οὓς ἐνίοτε παρεμβάλλονται μεγάλαι ὠμαὶ πλίνθοι, ἐστερεώνοντο δὲ οἱ τοῖχοι δι' ὀριζοντίων ξυλοδεσιῶν. Εἰς τὰ δωμάτια Ν καὶ Π, τοῦλάχιστον, οἱ τοῖχοι ἐκαλύπτοντο ἐσωτερικῶς διὰ τοιχογραφιῶν, αἵτινες, ἔνεκα βλάβης

τοῦ ἐξ ἀσβέστου ἐπιχρίσματος τοῦ τοίχου, εἶχον ἅπαξ τοῦλάχιστον ἀντικατασταθῇ.

Τὰ δάπεδα εἶχον κατασκευασθῇ εἴτε ἐξ ἀβεστοκονιάματος εἴτε ἐκ κεραμίτιδος γῆς. Ἐντὸς τοῦ ἀνακτόρου εὐρέθησαν πολυάριθμα ἀγγεῖα, ὥστε ἐκ μόνου τοῦ περιεχομένου τοῦ διαδρόμου Δ συνεπληρώθησαν 80 ψευδόστομοι ἀμφορεῖς, οἱ 28 ἐκ τῶν ὁποίων ἔφερον ἐπιγραφὰς εἰς Γραμμικὴν Β γραφὴν. Εἰς ἄλλα μέρη τοῦ ἀνακτόρου εὐρέθησαν κοσμήματα καὶ ἡμικατεργασμένοι λίθοι, ὄνυχες καὶ ἀχάται.

Τὸ ἀνάκτορον εἶχε κτισθῇ εἰς ΥΕ II χρόνους, πρὸς τὸ τέλος ὅμως τῆς περιόδου ταύτης ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς ΥΕ III φάσεως αἱ τοιχογραφίαι τοῦλάχιστον τοῦ ἀνακτόρου εἶχον ὑποστῇ βλάβην καὶ ἀντικατεστάθησαν διὰ νέων ἀσυγκρίτως κατωτέρων ποιοτικῶς ἀπὸ τὰς προηγουμένας. ΑΕ 1909, 57-122, 1930, 29-58. ΠΑΕ 1921, 32-34, 1922, 28-31, 1927, 32-44, 1929, 60-63. ΑΔ 1917, 308-341. ΑΑ 1948-49, 240-253. Ἄλλα τεμάχια τοιχογραφιῶν ἐκ τοῦ νεωτέρου Καδμείου ἀναφέρονται ἐν ΑΔ 1965 (1967) Χρον. 230, 233, 235.

(2) Τοῖχοι, πάχους 1.10 μ. καὶ σωζομένου ὕψους 1.95, κατασκευασμένοι ἐκ λίθων κάτω καὶ ἐξ ὠμῶν πλίνθων ἄνω ἀνήκοντες δὲ εἰς μυκηναϊκὸν οἰκοδόμημα, ἀπεκαλύφθησαν τὸ 1964 κατὰ τὴν διάνοξιν θεμελίων οἰκοδομῆς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀντιγόνης, ὀλίγον νοτιώτερον τοῦ προηγουμένως περιγραφέντος Καδμείου. Ὁ προσανατολισμὸς τοῦ οἰκήματος τούτου ἦτο διάφορος ἐκείνου τοῦ προηγουμένου, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ εὐρέθησαν πολυάριθμοι ἐγχάρακτοι σφραγιδόλιθοι καὶ ψῆφοι ὅρων ἐκ χρυσοῦ καὶ ὑαλομάζης. Ἡ ἐν τῷ οἰκήματι κεραμικὴ εἶναι ΥΕ III Β χρόνων καὶ ὑπετέθη ὅτι τὸ οἶκμα τοῦτο τῆς ὁδοῦ Ἀντιγόνης ἀντικατέστησε τὸ Καδμεῖον μετὰ τὴν καταστροφὴν του ἐκ κεραυνοῦ, διότι ὁ χῶρος τοῦ Καδμείου διετηρήθη ὡς ἄβατον. Kadmos 1964, 25-27. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 194-195, 1965 (1967) Χρον. 230-232. BCH 1966, 848-855.

(3) Ἅτερον ΥΕ οἰκοδόμημα εὐρεθὲν τὸ 1964 ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πελοπίδου περὶ τὰ 150 μ. ἀνατολικῶς τοῦ ἀρχαιοτέρου Καδμείου κατὰ τὴν θεμελίωσιν συγχρόνων οἰκοδομῶν. Οἱ τοῖχοι τοῦ οἰκοδομήματος ἐμαρτύρουν δύο περιόδους κατασκευῆς, ἐκ τοῦ διαγράμματος δὲ τοῦ οἰκοδομήματος διεκρίνοντο τρεῖς παράλληλοι χῶροι ἐκτεινόμενοι ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. Ἐντὸς τοῦ οἰκήματος εὐρέθησαν χαλκᾶ σκεύη, κιονίσκοι ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, 20 τεμάχια ἐνεπιγράφων πηλίνων πινακίδων καὶ ΥΕ III Β ὄστρακα. Kadmos 1964, 27. ΑΔ 1964 Χρον. 197, 1965 (1967) Χρον. 233.

(4) Τοῖχοι ΥΕ κτισμάτων εὐρεθέντες παρὰ τὰς Ἡλέκτρας Πύλας. Ἐκ τούτων εἰς τοῖχος, καίτοι δὲν ἔχει κτισθῇ διὰ μεγάλων λίθων, δύναται νὰ ἀνήκῃ εἰς προϊστορικὸν ὀχυρωματικὸν περίβολον τῆς Καδμείας καταστραφέντα εἰς προϊστορικοὺς χρόνους. ΑΔ 1917, σ. 15, εἰκ. 3 ἀριθ. 10, 11.

(5) Τοῖχοι ΥΕ οἰκιῶν εὐρέθησαν κατὰ τὴν δυτικὴν κλιτὸν τῆς Καδμείας. ΑΔ 1917, 305.

(6) Λείψανα τοῦ πολυγωνικοῦ τείχους τῆς Καδμείας (ΑΔ 1917, σ. 305-308, εἰκ. 184). Ἔτερα λείψανα τείχους παρὰ τὰς Προιτίδας Πύλας ΑΔ 1965 (1967) Χρον. 237.

(7) Λείψανα ΥΕ οἰκημάτων ἐπὶ τῶν ὁδῶν Τσεβᾶ ἀριθ. 2, Πελοπίδου ἀριθ. 34 καὶ Οἰδίποδος ἀριθ. 14 μνημονεύονται ἐν ΑΔ 1965 (1967) Χρον. 235-239.

XXXII. Σχηματάρι (79).—Ἀνασκαφαὶ ἐπὶ τοῦ λόφου Ἅγιος Ἡλίας ἀπεκάλυψαν: (1) Οἰκίαν ΥΕ χρόνων, μήκους 8.75 μ. ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. καὶ πλάτους 6 μ. Ἡ εἴσοδος τῆς οἰκίας ἔκειτο πιθανῶς ἐπὶ τῆς ΝΑ. στενῆς πλευρᾶς καὶ ἐγγὺς τῆς νοτίου γωνίας αὐτῆς. Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς οἰκίας εὐρέθη λιθίνη βάσις κίονος τὸ δὲ δάπεδον μετὰ τοῦ κίονος καὶ τῆς ΝΑ. στενῆς πλευρᾶς τῆς οἰκίας εἶχε λιθοστρωθῇ. Οἱ τοῖχοι εἶχον πάχος 0.50 μ. ἀλλὰ τοῦ ΝΑ. τοίχου τὸ πάχος ἐπὶ 2.50 μ. ἀνέρχεται εἰς 1.40 μ. Τὰ θεμέλια τῶν τοίχων εἰσέρχονται 0.30-0.50 μ. ἐντὸς τοῦ ἐδάφους ὑπὸ τὸ δάπεδον. Ἐκ τοῦ ΝΑ. τοίχου ἐλλείπει τμῆμα μήκους 1.30 μ. ἐγγὺς τῆς ἀνατολικῆς γωνίας. Εἰς ἀπόστασιν 1.80-2.70 μ. ΝΔ. τῆς οἰκίας ὑπάρχει ἕτερος τοῖχος μήκους 5.50 μ. Ἐκ τοῦ ΒΔ. δὲ τοίχου τῆς οἰκίας προβάλλεται, ἐσωτερικῶς εἰς μήκος 1.50 μ., τοῖχος πάχους 0.60 μ.

Ἐντὸς τῆς οἰκίας πλὴν τῆς ἀφθόνου ΥΕ κεραμικῆς εὐρέθη ἐπὶ πλέον μία παρὶν σκάφη διαστάσεων 0.45 μ. × 0.30 μ. καὶ πάχους 0.21 μ., ἔχουσα κοιλότητα βάθους 0.10 μ., καὶ μία λιθίνη κυκλωτερῆς λεκάνης μεγίστης διαμέτρου 0.25 μ. καὶ ὕψους 0.09 μ. BSA 1905-6, 94-95.

XXXIII. Εὐτρησις (83).—Ὁ ΥΕ οἰκισμὸς ἐν τῇ θέσει, ὅστις ἦτο μικρότερος τοῦ ΜΕ εἰς ἔκτασιν, καίτοι τὸ ΥΕ τεῖχος περιελάμβανεν εὐρυτάτην περιοχὴν, παρέσχε τὰ ἐπόμενα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα:

(1) Τὸ ὀχυρωματικὸν τεῖχος τοῦ οἰκισμοῦ διαπιστωθὲν διὰ τῆς ἀνασκαφῆς κατὰ τὴν ἀνατολικήν, νότιον καὶ δυτικὴν πλευρὰν τοῦ οἰκισμοῦ, καλύπτερον ὅμως διατηρεῖται τοῦτο ἐπὶ τῆς νοτίου μόνον πλευρᾶς. Τὸ ἐν λόγῳ τεῖχος ἀπετελεῖτο ἐκ μεγάλων πολυγωνικῶν λίθων, οἵτινες ἔχουν θεμελιωθῇ ἐπὶ μικροτέρων, ἐνισχύεται δὲ ὀπισθεν τοῦτο διὰ παχέος γεμίσματος τραχέων λίθων. Τὸ συνολικὸν πάχος αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 4.60 μ. τὸ δὲ σωζόμενον ὕψος ἀποτελεῖται ἐξ ἐνὸς ἢ δύο δόμων ἀνερχόμενον εἰς 0.90 μ. Eutresis, 68-75, σχέδ. I.

(2) Λείψανα οἰκιῶν ἐσώθησαν ὀλίγα καὶ εἰς κακὴν κατάστασιν ἢ δὲ διάκρισις τούτων ἀπὸ τῶν ΜΕ δὲν εἶναι πάντοτε εὐχερῆς. Εἰς τὴν μεταβατικὴν ἀπὸ τῶν ΜΕ εἰς τοὺς ΥΕ χρόνους περίοδον ἀνήκει ἡ οἰκία Β. Αὕτη εἶναι

ὀρθογώνιος οἰκοδομὴ ἐνὸς δωματίου, διαστάσεων περίπου 5 μ. × 5 μ., ἡ δὲ ΒΔ. γωνία αὐτῆς εἶχε καταστραφῇ. Κατὰ μῆκος τοῦ βορείου καὶ ἀνατολικοῦ τοίχου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκίας ὑπάρχουν καὶ ἕτεραι θεμελιώσεις, παρὰ δὲ τὸν ἀνατολικὸν τοῖχον εὐρίσκετο μία ἐστία. Eutresis, σ. 64-66, εἰκ. 73-74, σχέδ. II A.

(3) Οἰκία Κ. Αὕτη εἶναι ἐπιμήκης ἀπὸ Α. πρὸς Δ. ὀρθογώνιος οἰκοδομὴ τριῶν τοῦλάχιστον δωματίων κειμένη κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ ἀνασκαφέντος χώρου. Ἡ εἴσοδος τῆς οἰκίας ἔκειτο ἐπὶ τῆς νοτίου μακρᾶς πλευρᾶς αὐτῆς καὶ ἐγγὺς τῆς ΝΔ. γωνίας, ἐνθα ἐσχηματίζετο μικρὸς πρόδομος I, πλάτους 0.70 μ. Ἐκ τοῦ προδόμου τούτου εἰσῆρχετο τις εἰς τὸ δωμάτιον II, μήκους 5.10-5.80 μ. ἀπὸ Α. πρὸς Δ. καὶ πλάτους 4-4.40 μ., χωριζόμενον διὰ τοίχου, τοῦ ὁποίου σώζονται ὀλίγοι λίθοι, καὶ ἐξ ἑτέρου δωματίου III, διαστάσεων 4.60 × 1.80-2 μ., κειμένου ἔτι ἀνατολικώτερον ἐντὸς τούτου ὑπῆρχε πιθανῶς ἐστία. Ὁ βόρειος μακρὸς τοῖχος τῆς οἰκίας προβάλλεται πέραν τῆς ἀνατολικῆς στενῆς πλευρᾶς ὑποδηλῶν οὕτω τὴν ὑπαρξίν καὶ δωματίου IV ἔτι ἀνατολικώτερον, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν ἀποκλείεται νὰ ἀνῆκε καὶ εἰς ἕτερον συγκρότημα οἰκιῶν, ἔτι ἀνατολικώτερον κειμένων, διότι δὲν ὑπάρχει θύρα ἐπικοινωνίας ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου τοῦ δωματίου III. Εἰς τὸ μέσον τοῦ δωματίου II καὶ ὀλίγον ἐγγύτερον πρὸς τὸν νότιον αὐτοῦ τοῖχον ὑπῆρχε λιθίνη βάσις κίονος παρὰ δὲ τὴν ΒΔ. τοῦ δωματίου γωνίαν μικρὸς χώρος διαστάσεων 1.20 × 2 μ. ὀριζόμενος ὑπὸ τοίχου καὶ χρησιμοποιοῦμενος ἴσως ὡς κλίνη. Eutresis, σ. 66-68, εἰκ. 76, σχέδ. II A, πίν. XXI.

(4) Οἰκία V, κειμένη μερικῶς ἐπὶ τῆς οἰκίας Κ. Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ δύο οὐχὶ εἰς καλὴν κατάστασιν διατηρουμένων δωματίων, ἐνὸς βορείου I, πλάτους 5 μ., καὶ ἑτέρου νοτίου μήκους ἀπὸ Α. πρὸς Δ. 6-7.40 μ. καὶ πλάτους 6.10-6.50 μ. Ὁ βόρειος τοῖχος τοῦ δωματίου I ἐλλείπει καὶ ἡ ἀνασκάψασα τὴν οἰκίαν φρονεῖ ὅτι ἐνδεχομένως εἶχε κατασκευασθῇ ἐκ φθαρτῶν ὑλικῶν, διότι εἰς τὴν θέσιν τοῦ τοίχου ἐν τῷ δαπέδῳ ὑπῆρχον μικροὶ ὀρθογώνιοι λάκκοι προσερχόμενοι προφανῶς ἀπὸ τοποθέτησιν ξυλίνων πασσάλων. Τὰ δύο δωμάτια ἐπεκοινωνοῦν δι' εἰσόδου πλάτους 0.90 μ. Ἐν τῷ δωματίῳ I ὑπῆρχε κυκλικὴ ἐστία παρὰ δὲ τὸν ἀνατολικὸν τοῖχον τοῦ δωματίου II χώρος πλάτους 1.20 μ. εἶχε στρωθῇ διὰ χαλίκων. Eutresis σ. 68, εἰκ. 77, σχέδ. II A, πίν. XXI.

(5) Οἰκία BB, κειμένη βορείως τῆς οἰκίας Κ καὶ χωριζομένη ἀπ' αὐτῆς διὰ μιᾶς ὁδοῦ πλάτους 2 μ. Ἡ οἰκία ἦτο προσιτὴ ἀπὸ Νότου, ὅπου ἐσχηματίζετο μικρὸς πρόδομος ἢ στοὰ βάθους 0.50-0.70 μ. προβαλλόμενος ἐκατέρωθεν τῶν μακρῶν τῆς οἰκίας πλευρῶν. Ἐκ τοῦ προδόμου τούτου θύρα πλάτους 1.25 μ. ἤγεν εἰς δωμάτιον μήκους μεγαλυτέρου τῶν 6.40 μ. καὶ πλάτους 4.25 μ. Ἐντὸς τοῦ δωματίου καὶ εἰς ἀπόστασιν 2 μ. περίπου ἀπὸ τῆς εἰσόδου, σχεδὸν κατὰ τὸν ἄξονα τῆς οἰκίας, εὐρίσκετο ἐστία διαμέτρου 0.80 μ. Τὸ

διάγραμμα εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν οἰκιῶν L καὶ H τοῦ Κοράκου, τοῦ τύπου δηλαδὴ τοῦ Μεγάρου. Eutresis, σ. 68, εἰκ. 78, σχέδ. II A, πίν. XXI.

XXXIV. Θίσβη (85).—Λείψανα κυκλωπέων τειχῶν. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 122-123 ἀριθ. 419.

XXXV. Ἀλυκὴ Δομβραίνης (88).—Ἰχνη τειχῶν ἐκ μεγάλων λίθων ὕψους χρόνων. BSA 1923-25, σ. 40, 44.

XXXVI. Λιβαδόστρο (89).—Λείψανα λιθοστρώτου ὁδοῦ ὕψους χρόνων. BSA 1923-25, σ. 39, 44.

XXXVII. Κήρινθος (97).—Λείψανα κυκλωπέων τειχῶν. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 166 ἀριθ. 558.

XXXVIII. Χηλή (101).—Λείψανα ὕψους δρυώσεως. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, 32-33. PHILIPPSON-KIRSTEN, Griechische Landschaften I, 518-519 ὑποσημ. 2.

XXXIX. Ποταμιά (104).—Τεῖχος ἐκ μεγάλων ἀργῶν λίθων ἔχον πλάτος 5 μ. καὶ ὕψος σωζόμενον 2.50 μ. μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΑΕ 1912, σ. 122-126, εἰκ. 9-10) ὡς προϊστορικὸν ἀλλ' ὁ KIRSTEN θεωρεῖ τοῦτο (Griechische Landschaften I 2, σ. 615-619 ὑποσημ. 2) μεταγενεστέρως χρονολογίας.

XL. Ὁξύλιθος (105).—Τείχη ὁμοιάζοντα πρὸς κυκλώπεια πάχους 5 μ. ἐπὶ τοῦ λόφου Καστρὶ ἢ Παλαιόκαστρο. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 169, ἀριθ. 569.

XLI. Αὐλωνάριον (108).—Θεμέλια προϊστορικῶν τοίχων ἐνδεχομένως ὕψους χρόνων. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 169 ἀριθ. 568.

XLII. Ἀφίδναι (124).—Ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν ἀρχαίων Ἀφιδνῶν ὁ S. WIDE ἀναφέρει ὅτι ὑπάρχουν ἰχνη τειχῶν, τὴν χρονολογίαν τῶν ὁποίων δὲν ἠδύνατο νὰ καθορίσῃ ἕνεκα τῶν καλυπτόντων αὐτὰ χωμάτων. AM 1896, 388. FIMMEN, 6. RE Suppl. VI, 608.

XLIII. Κάτω Σούλι (125).—Ἀμφίβολα ὕψους τείχη. RE Suppl. VI, 608.

XLIV. Μαρθῶν (126).—Τὸ τεῖχος τὸ περιβάλλον τὴν «προϊστορικὴν» ἀκρόπολιν τοῦ Μαρθῶνος, μήκους 300 μ. καὶ πλάτους 2 μ. ὁ ΣΩΤΗ-

ΡΙΑΔΗΣ ἐφρύνει ὅτι εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν του μορφὴν ἀνῆκεν εἰς προϊστορικοὺς χρόνους (Ἐπετ. Φιλοσ. Σχολ. Παν. Θεσσ. 1927, 125-126. ΠΑΑ 1932, 32, εἰκ. 3, 1935, σ. 156, εἰκ. 14 α) ἀλλ' ὁ E. VANDERPOOL παρατηρεῖ (AJA 1966, σ. 321 ὑποσημ. 8) ὅτι ἂν καὶ ΜΕ, ΥΕ καὶ γεωμετρικὰ ὄστρακα εὑρέθησαν ἐπὶ τοῦ βράχου παρὰ τὸ τεῖχος (ΠΑΕ 1935, 156, 1936, 42) τοῦτο ἀνήκει πιθανῶς εἰς Ἑλληνιστικοὺς χρόνους.

XLV. Δεκέλεια (128).—Ἰχνη πολυγωνικοῦ τείχους ἀβεβαίου χρονολογίας εἰς τὴν θέσιν Παλαιόκαστρον. Θ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΥ, Δεκέλεια, σ. 13, 23, 24, 25, 29, εἰκ. 4-7. Ὀστρακα ἐκ Δεκελείας, σ. 15.

XLVI. Μενίδι (130).—Ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἐξ ἀργῶν λίθων ἐν συνδυασμῷ πρὸς ΥΕ III ὄστρακα μνημονεύονται ἐκ τοῦ λόφου παρὰ τὸν θολωτὸν τάφον. BSA 1958-59, 292.

XLVII. Ἐλευσίς (132).—Αἱ κατὰ καιροὺς γενόμεναι ἀνασκαφαὶ εἰς τὴν θέσιν ἀπεκάλυψαν τὰ ἐπόμενα ἀρχιτεκτονικὰ δεδομένα:

(1) Οἰκῆμα Η, τῆς ΥΕ I περιόδου, κείμενον περὶ τὸ μέσον τῆς ἀνασκαφείσης περιοχῆς κατὰ τὴν νότιον κλιτὺν τῆς ἀκροπόλεως. Τοῦ οἰκήματος τούτου ἐσώθη ἡ βόρειος πλευρὰ μετὰ τμημάτων τῶν συνεχομένων πρὸς αὐτὴν ἐσωτερικῶν διαιρέσεων, ὥστε τὸ διάγραμμα τοῦ οἰκήματος δύναται νὰ συμπληρωθῇ ἐν ταῖς κυρίαις αὐτοῦ γραμμαῖς.

Τὸ συνολικὸν ἐξωτερικὸν μῆκος τοῦ οἰκήματος τούτου εἶναι 11.65 μ., ἀλλ' ὁ σωζόμενος βόρειος τοῖχος αὐτοῦ εἰς ἀπόστασιν 8.70 μ. ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ του ἄκρου εἰσέχει 0.60 μ. σχηματίζων οὕτως ἀγκῶνα ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς. Ἀνάλογος ἀγκῶν δύναται νὰ εἰκασθῇ ὅτι θὰ ἐσχηματίζετο καὶ ἐπὶ τῆς νοτίας, ὥστε τὸ δυτικώτερον τῶν δωματίων τῆς οἰκίας, ἦτο αἰσθητῶς στενότερον τῶν λοιπῶν. Τὸ ὅλον διάγραμμα ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνοικτὸν πρόδομον κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον, βάθους 2.40 μ., κεντρικὸν δωμάτιον, μήκους 5.40 μ., καὶ ὀπίσθιον δωμάτιον τραπεζοειδοῦς σχήματος, μήκους 2.40 μ. Τὸ σύνολον ὁμοιάζει πρὸς τὸν τύπον τοῦ μεγάρου.

Οἱ τοῖχοι, πάχους 0.50 μ., ἔχουν κτισθῇ δι' ἀργῶν λίθων καὶ πηλοῦ. Οἱ ἐξωτερικοὶ ἐκ τῶν τοίχων ὑψοῦνται κατὰ μέσον ὅρον 1 μ. ὑπὲρ τὸ δάπεδον οἱ δὲ ἐσωτερικοὶ 0.60 μ. Πάντες ἄνω λήγουν εἰς ὀριζόντιον ἐπιφάνειαν, προφανῶς ἵνα δεχθοῦν ἀνωδομὴν ἐκ πλίνθων. Τὸ δάπεδον ἀπετελεῖτο ἐκ πεπατημένης γῆς καὶ χαλίκων, φαίνεται δὲ ὅτι ἐκαλύπτετο διὰ κιτρινωποῦ ἐπιχρίσματος ἐκ πηλοῦ καὶ ἀσβέστου, δι' οὗ ἐκαλύπτοντο καὶ οἱ τοῖχοι ἐσωτερικῶς. Πλίνθοι εὑρεθεῖσαι κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς εἶχον μῆκος 0.25 μ., πλάτος 0.14 μ. καὶ πάχος 0.08 μ. Τὸ οἶκημα κατεστράφη ὑπὸ πυρᾶς, ἄφθονος δὲ τέφρα ἐκάλυπτε τὸ δάπεδον καὶ τὰ ἐρείπια αὐτοῦ. Ἐλευσινιακὰ I, σ. 29-34, εἰκ. 15-18.

(2) Οἶκημα I, τῆς ΥἚ I περιόδου, κείμενον δυτικῶς τοῦ Η. Τοῦ οἰκήματος τούτου, ὡς καὶ τοῦ προηγούμενου, ἐσώθη μέρος τοῦ τοίχου τῆς βορείου πλευρᾶς μήκους περίπου 8 μ. ἀπὸ Α. πρὸς Δ. καὶ τμήματα τῶν ἐσωτερικῶν διαιρέσεων. Τὸ ἐν λόγῳ οἶκημα ἀποτελεῖτο ἐκ προδόμου καταλαμβάνοντος τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ οἰκήματος, ἀπὸ κεντρικὴν αἵθουσαν μήκους 5.50 μ. καὶ ἀπὸ θάλαμον μήκους 2.50 μ. κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον. Καὶ εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην ὁ θάλαμος ἦτο στενότερος τοῦ κεντρικοῦ δωματίου, ὥστε ὁ σωζόμενος βόρειος τοῖχος σχηματίζει ἀγκῶνα κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ θαλάμου. Οἱ τοῖχοι ἔχουν κατασκευασθῇ ὡς καὶ εἰς τὴν προηγούμενην οἰκίαν, τὸ πάχος ὅμως τοῦ βορείου τοίχου εἶναι μεγαλύτερον καὶ ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος ὑπερέχει τοῦ δαπέδου 0.25 μ. μόνον. Ἑλευσινιακὰ I, σ. 34-35, εἰκ. 19, παρένθ. πίν. μεταξὺ τῶν σ. 4-5.

(3) Πολλοὶ ἄλλοι τοῖχοι καὶ τῶν τριῶν ΥἚ φάσεων, ἀλλ' ἐκ τούτων δὲν δύνανται νὰ ἀναγνωρισθοῦν διαγράμματα οἰκοδομημάτων. Ἑλευσινιακὰ I, σ. 35.

(4) Μέγαρον Β. Εὐμέγεθες οἰκοδόμημα τοῦ τύπου τοῦ μεγάρου περιβαλλόμενον ὑπὸ εὐρέος περιβόλου καὶ εὐρεθὲν ὑπὸ τὴν ΝΑ. γωνίαν τοῦ Πεισιστρατείου Τελεστηρίου. Τοῦ οἰκοδομήματος τούτου ἀπεκαλύφθησαν οἱ δύο μακροὶ τοῖχοι καθορίζοντες τὸ μῆκος τῆς ὅλης οἰκοδομῆς ἀπὸ Α. πρὸς Δ. εἰς 9.50 μ. τὸ δὲ πλάτος αὐτῆς εἰς 5.90 μ. Εἰς ἐσωτερικὸς τοῖχος ἀπεχώριζε τὸ δυτικὸν τμήμα τοῦ οἰκοδομήματος ὡς θάλαμον. Ἡ θέσις τοῦ δυτικοῦ ὀπισθοῦ τοίχου τοῦ οἰκοδομήματος δύναται νὰ εἰκασθῇ ἐκ τῆς διαμορφώσεως τοῦ βράχου, ἡ ἀντίστοιχος ἀνατολικὴ στενὴ πλευρὰ αὐτοῦ ἔμενεν ἀνοικτὴ ὡς πρόδομος. Ἐνεκα τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους τὸ δάπεδον τοῦ κυρίως οἰκοδομήματος εἶναι ὑψηλότερον τοῦ δαπέδου τοῦ προδόμου τὸ δὲ δάπεδον τοῦ προδόμου ὑπερέχει κατὰ 1.25 μ. τοῦ πρὸ αὐτοῦ προαυλίου. Ὅπως περιέργως τὸ κεντρικὸν μέρος τοῦ προδόμου προβάλλεται περὶ τὰ 2 μ. πέραν τῶν παραστάδων, σχηματίζον εὐρύχωρον ἐξέδραν μετὰ κλιμάκων ἐκατέρωθεν αὐτῆς πλατύς 1.40 μ.

Οἱ τοῖχοι τῆς οἰκοδομῆς εἶχον πάχος 0.60 μ. περίπου καὶ ὕψος 0.50 μ. Τὸ δάπεδον εἶχε κατασκευασθῇ ἐκ πεπατημένης γῆς, ἀσβέστου καὶ χαλίκων. Ἐκ τῶν εὐρεθέντων παρὰ τὸ οἶκημα ὁστράκων εἰκάζεται ὅτι τοῦτο ἀνήκει εἰς ΥἚ II-III χρόνους καὶ ἦτο πιθανῶς θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος κατασκευὴ, πρόδρομος δῆλον ὅτι τοῦ μετὰ ταῦτα Τελεστηρίου. AJA 1933, σ. 274-276, 284-286, εἰκ. 4-6, πίν. XXXIV, Β. ΑΔ 1930-31 Παράρτ. σ. 18-20, εἰκ. 4, σχέδ. 1, Β. G. MYLONAS, Eleusis, σ. 33-49.

(5) Ἔτερον οἰκοδόμημα Η κείμενον ΒΑ. καὶ ἐν μέρει ἐπὶ τοῦ μεγάρου Β. Τὸ διάγραμμα τοῦ οἰκοδομήματος, εἰς ἣν ἀπεκαλύφθη μορφήν, ἀποτελεῖται ἐκ κεντρικοῦ δωματίου μήκους 7 μ. ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ πλατύς 4.40 μ. καὶ ἐκ δύο θαλάμων Η 2, Η 3, κειμένων ἐφ' ἐκατέρας πλευρᾶς, ἀνατολικῆς

καὶ δυτικῆς, τοῦ κεντρικοῦ δωματίου καὶ οὔτινες σώζονται μερικῶς. Εἵσοδος πλάτους 1.60 μ. ἐπὶ τῆς νοτίου πλευρᾶς τοῦ κεντρικοῦ δωματίου ἤγεν εἰς τὴν ἐξέδραν τοῦ μεγάρου Β, ἐτέρα δὲ εἵσοδος πλάτους 1.45 μ. ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς ἐτέρας στενῆς πλευρᾶς τοῦ δωματίου καὶ ἐγγὺς τῆς ΒΔ. γωνίας τούτου. Τὸ οἶκημα Η κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ εὐρεθεῖσαν κεραμικὴν ἀνήκει εἰς τοὺς τελευταίους ΥΕ ΙΙΙ χρόνους καὶ ἡ χρῆσις αὐτοῦ παρετάθη ἴσως καὶ εἰς τὴν Γεωμετρικὴν περίοδον, καίτοι δὲν ἀποκλείεται τοῦτο νὰ εἶχε κατασκευασθῇ ἀρχικῶς ὡς παράρτημα τοῦ μεγάρου Β. AJA 1933, σ. 276-277, εἰκ. 7, πίν. XXXIV. ΑΔ 1930-31 Παράρτ. σ. 21, σχέδ. 1, Η.

(6) Λεῖψανα περιβόλου καὶ οἰκήματος ΥΕ ΙΙΙ χρόνων εὐρεθέντα ἐντὸς τοῦ χώρου τοῦ Πεισιστρατείου Τελεστηρίου καὶ μὴ παρέχοντα πλήρες διάγραμμα οἰκοδομήματος. AJA 1933, σ. 279.

(7) Λεῖψανα εὐρείας θεμελιώσεως πάχους 0.90 μ. ἐπιμελῶς κατεσκευασμένης εὐρεθέντα κατὰ τὴν ΒΑ. ἄκραν τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου καὶ δυτικῶς τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίτσας. Τῆς οἰκοδομῆς ταύτης ἀπεκαλύφθησαν δύο δωματία, Α καὶ Β. Τὸ δωματίον Α εἶχε πλάτος 3.70 μ. καὶ σώζεται εἰς μῆκος 6.50 μ. Τοῦ δωματίου Β, κειμένου ἀνατολικῶς τοῦ Α, σώζεται εἰς μόνον τοῦχος μήκους 5.50 μ. καὶ ὕψους 1.30 μ. Πρὸ τοῦ δωματίου Β σώζεται ἀνάλημμα. Τὰ ἐν λόγῳ λεῖψανα ἐνδεχομένως ἀνήκουν εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ ἡγεμόνος τῆς θέσεως. Ἡ συνοδεύουσα ταῦτα κεραμικὴ ἀνήκει εἰς ΥΕ ΙΙΙ χρόνους. Κάτωθεν τῶν λειψάνων τούτων εὐρέθησαν καὶ ΥΕ Ι, ΙΙ ἐρείπια ἀλλὰ διάγραμμα δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναγνωρισθῇ. AJA 1933, 283-284, 1936, σ. 419-421, εἰκ. 5-6.

(8) Λεῖψανα παχέος ΥΕ ὀχυρωματικοῦ τείχους κείμενα εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ τελευταίου περιγραφέντος οἰκοδομήματος. AJA 1933, 284.

(9) Λεῖψανα ἐνὸς δωματίου εὐρεθέντα ὑπὸ τὰ μικρὰ Προπύλαια τοῦ ἱεροῦ, ἐν οἷς εὐρέθη καὶ ἐνεπίγραφος, εἰς Γραμμικὴν Β γραφὴν, ψευδόστομος ἀμφορεύς. ΑΔ 1931-32 Παράρτ. σ. 23.

XLVIII. Περὰχώρα (133).—Λεῖψανα ΥΕ οἰκιῶν. Perachora I, 9, 20, 51. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 35 ἀριθ. 75.

XLIX. Ραφήνα (134).—Λεῖψανα ΥΕ ΙΙΙ τοίχων. ΠΑΕ 1953, 107, 108. RE Suppl. VI, 608.

L. Ἀσκηταριό (135).—Πενιχρὰ λεῖψανα τοίχων μικρῶν ΥΕ οἰκημάτων καὶ εἰς τινα σημεῖα μέρη δαπέδων οἰκιῶν ἐκ πηλοῦ καὶ ἀσβεστοκονιάματος. ΑΕ 1953-54 Μέρος Γ' σ. 75. ΠΑΕ 1954, 113, 1955, 113.

LI. Πικέρι (136).—Ἴχνη «ἀρχαίας τειχοδομίας» ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ λόφου Ἐτάζι ἀναφέρονται χωρὶς νὰ μνημονεύεται τι περὶ τῆς χρονολογίας τούτων. ΑΔ 1927-28, 64.

LII. Μ έ γ α ρ α (140).—Λείψανα κυκλωπείων τειχῶν. FIMMEN, 9. RE Suppl. VI, 608.

LIII. Ἀ θ ῆ ν α ι (142).—Τὰ ἐπόμενα ἀρχιτεκτονικά δεδομένα ἔχουν γνωσθῇ ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ἀκροπόλεως:

(1) Λείψανα ΥΕ I οἰκίας εὐρεθέντα βορείως τοῦ Ἐρεχθείου. Ταῦτα συνίστανται ἐξ ἐνὸς τοῖχου μήκους 6.60 μ. ἀπὸ Α. πρὸς Δ. καὶ ἐκ δύο ἐτέρων τοίχων, μήκους 2.50 μ. καὶ 3 μ. ἀντιστοιχῶς, κατευθυνομένων πρὸς Β. ἐξ ἑκατέρου ἄκρου τοῦ μακροῦ τοῖχου. Οἱ τοῖχοι οὗτοι εἶναι κατεσκευασμένοι ἐξ εὐμεγέθων λίθων καὶ ἔχουν πάχος 0.75 μ. Ὑπὸ τὸν ἀνατολικὸν τοῖχον εὐρέθη κρανίον παιδίου. Τὸ δάπεδον τῆς οἰκίας ἀποτελεῖτο ἐκ πεπατημένου λευκοῦ πηλοῦ περιέχοντος ΜΕ καὶ ΥΕ I ὄστρακα. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 66-70, σχέδ. 4 ἀριθ. 9, σχέδ. 5-6, Ἀν. Ἀκρ., πίν. Γ. AJA 1924, σ. 151-156, εἰκ. 12.

(2) Πενιχρὰ λείψανα ἀναλημματικῶν τοίχων ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ἐρεχθείου καὶ ΒΑ. τοῦτου σχηματίζοντα κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ΙΑΚΩΒΙΔΗ πέντε ἀνδхра. Τὰ λείψανα ταῦτα, ἅτινα ἀνήκουν εἰς τὴν δευτέραν διασωθεῖσαν ΥΕ φάσιν τῆς Ἀκροπόλεως, χρονολογοῦνται εἰς πρωίμους ΥΕ III Β χρόνους ἐκ τῶν παρ' αὐτὰ εὐρεθέντων ὀστράκων. Εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἀνήκει καὶ ἡ διευθέτησις τῆς εἰς τὰ ἀνδхра ἀγούσης ΒΑ. εισόδου, ὡς καὶ ἡ διευθέτησις τῆς καθόδου κατὰ τὸ ΒΔ. ἄκρον τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς τὰ σπήλαια. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 71-105, σχέδ. 7-16, εἰκ. 8-16.

(3) Λείψανα τοῦ πολυγωνικοῦ τείχους τῆς Ἀκροπόλεως σωθέντα ὑπὸ τὸν πύργον τῆς Νίκης, νοτίως τῶν Προπυλαίων, καὶ παρὰ τὸ Μουσεῖον κατὰ τὴν ΝΑ. ἄκρον τῆς Ἀκροπόλεως ὡς καὶ εἰς τινὰ ἄλλα σημεῖα περιγραφόμενα λεπτομερῶς ὑπὸ τοῦ ΙΑΚΩΒΙΔΗ. Τὸ ἐν λόγῳ τεῖχος ὡς καὶ πάντα τὰ κατωτέρω περιγραφόμενα δεδομένα ἀνήκουν εἰς τὴν τρίτην ΥΕ ἀρχιτεκτονικὴν φάσιν τῆς Ἀκροπόλεως, ἣτις ἀρχομένη ἀπὸ τῶν τελευταίων ΥΕ III Β χρόνων ἐκτείνεται μέχρι τῶν ἐσχάτων ΥΕ III Γ καὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Πρωτογεωμετρικῶν. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 106-173, σχέδ. 17-35, 38, εἰκ. 17-29.

(4) Λείψανα ἐπεκτάσεως τῆς ὀχυρώσεως τῆς Ἀκροπόλεως ἐπὶ τοῦ χαμηλοτέρου χώρου, κατὰ τὴν ΒΔ. πλευρὰν αὐτῆς, τοῦ περιλαμβάνοντος τὰ σπήλαια καὶ τοῦ ἐπικοινωνοῦντος μετὰ τῆς κορυφῆς διὰ τῆς ΒΔ. καθόδου. Ἡ ἐπέκτασις αὕτη τῆς ὀχυρώσεως εἶναι κατὰ τὸν ΙΑΚΩΒΙΔΗΝ τὸ ἐκ φιλολογικῶν πηγῶν γνωστὸν Πελαργικόν. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 189-199, σχέδ. 38, εἰκ. 39-42.

(5) Ἡ Βόρειος Κρήνη μετὰ τῆς καθόδου αὐτῆς. Hesperia 1939, 317-433. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 128-131, 206-207, 215-219.

(6) Λιθινὴ βάσις ξυλίνου κίονος καὶ δύο πλάκες βαθμίδων, κεκινημένα ἐκ τῆς ἀρχικῆς θέσεώς των ἀλλ' ὑποτιθέμενα ὅτι προέρχονται ἐκ τοῦ Μυκηναϊκοῦ Μεγάρου. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 173-178, 220.

(7) Λείψανα οἰκίας, ἐχούσης θεμέλια ἐκ λίθων καὶ ἀνωδομὴν ἐξ ὤμων πλίνθων, εὑρεθέντα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Πινακοθήκης. ΑΔ 1889, 105-106. Ἀν. Ἀκ., 41-43, 59. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., 116-117, σχέδ. 38 ἀριθ. 7.

(8) Λείψανα οἰκοδομῆς παρὰ τὸ ΒΔ. τεῖχος χρησιμευούσης ἴσως ὡς φυλακεῖον. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 118-119, 203, σχέδ. 38 ἀριθ. 8.

(9) Λείψανα τοίχων παρὰ τὴν ΝΑ. γωνίαν τῆς Ἀκροπόλεως ἀθροίζομενα ὑπὸ τοῦ ΙΑΚΩΒΙΔΗ εἰς ἐπιμήκη ἀπὸ Α. πρὸς Δ. οἰκοδομὴν 4 δωματίων. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 153-155, σχέδ. 31 τοῖχοι 8-16, σχέδ. 38 ἀριθ. 10.

(10) Λείψανα ἐτέρας οἰκοδομῆς κειμένης παρὰ τὴν προηγουμένην καὶ ἀποτελούσης ἴσως φυλακεῖον. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 155-156, σχέδ. 31 ἀριθ. 17.

(11). Δύο ἐπιμήκεις τοῖχοι ἔσωθεν τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ νοτίου τείχους τῆς Ἀκροπόλεως ἀνήκοντες εἰς διαφόρους οἰκοδομὰς. Ὁ βορειότερος τούτων σχηματίζει καμπύλην κατὰ τὸ δυτικὸν αὐτοῦ ἄκρον. Ὁ ἕτερος ἔχει θεμελιωθῇ ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ λιθίνην θεμελίωσιν ὕψους 1 μ. καὶ ἀνωδομὴν ἐξ ὤμων πλίνθων. Μεταξὺ τῶν τοίχων τούτων καὶ τοῦ νοτίου τείχους τῆς ἀκροπόλεως εὑρέθη ὁμὰς 32 περίπου χαλκῶν ἀντικειμένων. ΑΔ 1888, 30. Ἀν. Ἀκρ., σ. 37, 103. ΑΜ 1888, 107. ΒCH 1888, 244-245. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 159-160, σχέδ. 32 ἀριθ. 2-3.

(12) Συγκρότημα τοίχων ὀριζόντων ἀκανονίστους χώρους ἔναντι τῆς ΝΑ. γωνίας τοῦ Παρθενῶνος καὶ παρὰ τὸ νότιον τεῖχος. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 160, σχέδ. 32, ἀριθ. 5.

(13) Λείψανα τοίχων καὶ ταφαὶ νοτίως τοῦ Παρθενῶνος. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 158, σχέδ. 32, ἀριθ. 6.

(14) Τρία φρέατα κατὰ τὴν ΒΔ. κλιτὺν τῆς Ἀκροπόλεως παρὰ τὴν Κλεψύδραν (Hesperia 1940, 297, 1941, 7) καὶ δύο ἕτερα εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ὠδείου τοῦ Ἡρώδου. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 200, 202.

(15) Λείψανα οἰκιῶν κατὰ τὴν βόρειον κλιτὺν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ εἰς τὸν χῶρον τῆς ΒΑ. ἀνόδου εἰς αὐτήν. Hesperia 1932, 31-55, 1933, 329-372, 1937, 535-570, 1938, 161-170, 212. ΑJA 1938, 445-450, 1940, 252-256. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., 200-201, σχέδ. 37, ἀριθ. 1-6.

(16) Μία ἐστία ΥΕ III Β-Γ χρόνων εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ τεμένους τοῦ Διονύσου. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 202.

LIV. Βραυρόν (149).—Ἡ ἐξερεύνησις τῆς θέσεως παρέσχε τὰς ἐπομένας πληροφορίας διὰ τὴν ΥΕ ἀρχιτεκτονικὴν αὐτῆς.

(1) Ὁ ΣΤΑΗΣ εἶχε παρατηρήσει, ὅτι οἱ πολλαχοῦ ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ λόφου ἐσπαρμένοι ὀγκόλιθοι μαρτυροῦν «τὴν ὑπαρξίν τείχους φρουρίου πιθανῶς ἀρχαιοτάτου» τὰ δὲ λαξεύματα τοῦ βράχου ἡρμηνεύοντο ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἔχνη παναρχαίου οἰκισμοῦ. ΑΕ 1895, 196-197.

(2) Αἱ δοκιμαστικαὶ ἀνασκαφαὶ τοῦ 1959 κατὰ τὴν νότιον κλιτὺν τῆς Ἀκροπόλεως ἀπεκάλυψαν ἀλλεπαλλήλους ἰσχυροὺς περιβόλους ἐκτισμένους κατὰ τὸν κυκλώπειον τρόπον ἐκ μεγαλυτέρων ἀκανονίστων λίθων, ἐν εἴδει ὀχυρωματικῶν τειχῶν». ΠΑΕ 1956, σ. 79 πίν. 23α.

(3) Ἀναλημματικὸς τοῖχος πάχους 1 μ. κατὰ τὴν βόρειον κλιτὺν τοῦ λόφου ΠΑΕ 1956, 79.

(4) Ἡ μεγάλη ΜΕ οἰκία ἦτο ἐν χρήσει μέχρι τοῦλάχιστον τῶν ΥΕ II χρόνων κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀνασκάψαντος τὴν θέσιν. Ἔργον 1956, 29.

(5) Οἰκία ΥΕ χρόνων χρησιμοποιοῦσα ὡς βόρειον τοῖχον τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἀνάλημμα. Εἰς τὴν κατοίκησιν τῆς οἰκίας ἡδύναντο νὰ διακριθῶν τρεῖς περίοδοι, ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ δαπέδου αὐτῆς κεραμικὴ ἦτο τῶν ΥΕ II-III Α χρόνων. ΠΑΕ 1956, 79.

(6) Λεῖψανα ΥΕ III οἰκιῶν μετὰ κυκλικῶν ἐστιῶν. BCH 1963, 712.

LV. Περαιτή (150).—Μία ὁδὸς ἄγουσα εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς θέσεως, ἐκατέρωθεν τῆς ὁποίας εὑρέθησαν οἱ πλουσιώτεροι τάφοι. ΠΑΕ 1954, 91, 1955, 100, 1956, 63-64.

LVI. Ἅγιος Κοσμάς (152).—Ὀλίγα τεμάχια τοίχων τῶν ΥΕ II καὶ III Γ χρόνων εὑρέθησαν κατὰ τὸ ΝΑ. ἄκρον τῆς ἀνασκαφείσης περιοχῆς δυνάμενα νὰ συνοψισθοῦν ὡς κάτωθι:

(1) Οἰκία R. Λεῖψανα δύο τοίχων, ἀριθμούμενα 100-101 ἐπὶ τοῦ σχεδίου τῆς ἀνασκαφῆς καὶ ἀποτελοῦντα τὸ ἐν προέκτασιν τοῦ ἐτέρου, ὠνομάσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀνασκάψαντος οἰκία R. Οἱ ἐν λόγῳ τοῖχοι εἶναι κατεσκευασμένοι ἐκ μικρῶν λίθων καὶ ἔχουν πάχος 0.45 μ. Τὸ δάπεδον τῆς οἰκίας ἀπετελεῖτο ἐκ πεπατημένης γῆς. Παρὰ τὸν τοῖχον 100 εὑρέθη ὑποδοχὴ βάσεως πίθου καὶ ἡμικυκλικὴ κατασκευὴ ὁμοιάζουσα πρὸς ἐστίαν. Ἡ ἐντὸς τῆς οἰκίας εὑρεθεῖσα κεραμικὴ εἶναι ἀμαυρόχρωμος καὶ ΥΕ I-II. Aghios Kosmas, 48-50, 51, σχέδ. 1, 16, εἰκ. 29-30.

(2) Καμπυλόγραμμος κατασκευὴ 102. Τεμάχιον καμπυλογράμμου τοίχου πάχους 0.30-0.38 μ. εὑρεθὲν ὑπεράνω τῆς ΝΔ. γωνίας τοῦ ΠΕ δωματίου F2. Τὸ δάπεδον ἀπετελεῖτο ἐκ πεπατημένης γῆς περιεχούσης τέφραν καὶ μικρὰ χαλίκια, ἐφαίνετο δὲ ὅτι εἶχε πυρακτωθῇ ἰσχυρῶς πολλὰς φορὰς καὶ τοῦτου ἕνεκα ἡ κατασκευὴ ἡρμηνεύθη ὑπὸ τοῦ ἀνασκάψαντος ὡς κάμινος. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου εὑρέθη ἐν ΥΕ II ὄστρακον. Aghios Kosmas, σ. 51, σχέδ. 16, εἰκ. 30.

(3) Οἰκία S κειμένη ἄνωθεν τῶν ΠΕ οἰκιῶν E, F, I καὶ τῆς ὁδοῦ A. Αὕτη ἦτο μεγαρόσχημος οἰκία, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἀποτελουμένη ἐκ κυρίου δωματίου, μήκους 9.55 μ. ἀπὸ A. πρὸς Δ. καταλαμβάνοντος τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς οἰκίας, καὶ ἐκ στοᾶς πλάτους 6 μ. καὶ βάθους 2.15 μ. χρησι-

μευούσης ως προδόμου και εύρισκομένης εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς οἰκοδομῆς. Τῆς οἰκίας ταύτης ἐσώθη ὁ τοῖχος τῆς ἀνατολικῆς στενῆς πλευρᾶς μετὰ τμημάτων τῶν συνεχομένων πρὸς αὐτὴν μακρῶν τοίχων, τεμάχια τοῦ τοίχου τοῦ χωρίζοντος τὸν πρόδομον ἀπὸ τῆς αἰθούσης καὶ ἡ λιθινὴ βάσις τοῦ ἐνὸς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐν τῷ προδόμῳ ξυλίνων κίωνων.

Παρὰ τὴν ΒΑ. γωνίαν τῆς αἰθούσης εὐρέθη λεκάνη λουτροῦ τοποθετημένη ἐντὸς τοῦ δαπέδου, ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὁποίου προεῖχε 0.25 μ. Ἐντὸς τῆς οἰκίας εὐρέθη ΥΕ III Γ κεραμικὴ, 4 σφονδύλια, κογχύλια καὶ ὅστων ζώου. Aghios Kosmas, σ. 52-55, σχέδ. 14, εἰκ. 31.

(4) Οἰκία Τ. Μεγαρόσχημος οἰκία κειμένη κατὰ τὸν αὐχένα τοῦ ἀκρωτηρίου καὶ μερικῶς ὑπὸ τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης. Τὸ διάγραμμα τῆς οἰκίας ἀποτελεῖται ἐξ ἐνὸς δωματίου μήκους ἀπὸ Β. πρὸς Ν. 7 μ. καὶ πλάτους 4.60 μ. καὶ ἐκ μιᾶς στοᾶς κατὰ τὸ νότιον ἄκρον τῆς οἰκίας πλάτους 4.60 μ. καὶ βάθους 2 μ. Σειρὰ κίωνων κατὰ τὸν μακρὸν ἄξονα τοῦ μεγάλου δωματίου ἐστήριζε τὴν ὀροφὴν αὐτοῦ, δύο δὲ κίονες παρ' ἐκάστην παραστάδα ὑπεβάσταζον τὴν ὀροφὴν τῆς στοᾶς. Τῆς οἰκίας ταύτης ἐσώθη ὁ τοῖχος τῆς βορείου στενῆς πλευρᾶς μετὰ τμημάτων τῶν δύο συνεχομένων μακρῶν πλευρῶν, δύο βάσεις κίωνων ἐν τῷ μεγάλῳ δωματίῳ, ἡ μία τῶν ὁποίων εὐρίσκεται ἐναντι τοῦ μέσου τοῦ βορείου τοίχου ἡ δὲ ἑτέρα 3 μ. νοτιώτερον, καὶ μία βᾶσις κίονος ἐν τῷ προδόμῳ. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου τῆς οἰκίας εὐρέθη ΥΕ III Γ κεραμικὴ καὶ δύο λίθινα σφονδύλια. Aghios Kosmas, σ. 55-56, σχέδ. 15, εἰκ. 32-35.

(5) Λείψανα οἰκοδομημάτων κατὰ τὴν βόρειον ἀκτὴν τοῦ αὐχένος τοῦ ἀκρωτηρίου. Aghios Kosmas, σ. 56.

(6) Οἰκία Υ, κατὰ τὴν νότιον ἀκτὴν τοῦ ἀκρωτηρίου. Τῆς οἰκίας ταύτης διεσώθη τμήμα δωματίου πλάτους 4 μ. καὶ μήκους σωζομένου 3 μ. Τὸ δάπεδον ἀπετελεῖτο ἐκ πεπατημένης γῆς, οἱ δὲ τοῖχοι ἐκαλύπτοντο ὑπὸ ἐπιχρίσματος, οὔτινος διεκρίνοντο τρεῖς διαδοχικαὶ στρώσεις. Οἱ τοῖχοι εἶχον κατασκευασθῆ ἐκ μικρῶν λίθων καὶ πηλοῦ, εἶχον δὲ πάχος 0.75 μ. Aghios Kosmas, σ. 57, σχέδ. 17.

(7) Οἰκία V κειμένη παρὰ τὴν ΝΑ. γωνίαν τοῦ ἀκρωτηρίου. Μόνον ἡ ΝΑ. γωνία καὶ τμήματα τῶν τοίχων τῆς οἰκίας ἐσώθησαν. Aghios Kosmas, σ. 57, σχέδ. 17.

(8) Οἰκία W κειμένη νοτίως τῆς οἰκίας V καὶ χωριζομένη ἀπ' αὐτῆς διὰ τῆς ὁδοῦ Ζ. Τῆς ἐν λόγῳ οἰκίας ἐσώθη μόνον ἡ ΒΑ. γωνία. Aghios Kosmas, σ. 57, σχέδ. 17.

(9) Ὅδὸς Ζ χωρίζουσα τὰς Οἰκίας V καὶ W ἔχουσα δὲ μέγιστον πλάτος 3 μ. Ἡ ὁδὸς ἦτο ἐστρωμένη δι' ὀστράκων, χαλίκων καὶ κογχυλίων. Aghios Kosmas, σ. 58, σχέδ. 17, εἰκ. 40.

(10) Ἴχνη ὀχυρωματικοῦ περιβάλλου τοῦ οἰκισμοῦ μετὰ μιᾶς εἰσόδου. Τὸ τεῖχος τοῦτο παρηκολούθηθη κατὰ τὴν νότιον καὶ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν

τοῦ ἀκρωτηρίου εἰς μῆκος 40 μ. Διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ τείχους ἔχουν χρησιμοποιηθῇ μεγάλοι ἀδρῶς εἰργασμένοι λίθοι ἀλλ' οὔτε τὸ πλάτος οὔτε τὸ ὕψος τοῦτου κατέστη δυνατόν νὰ διαπιστωθῶν. Ἡ εὐρεθεῖσα παρὰ τὸ τεῖχος κεραμικὴ ἀνήκει εἰς ἸΕ III χρόνους. Aghios Kosmas, σ. 56, σχέδ. 1, εἰκ. 20 W.

LVII. Κορωπί (153).—Λεῖψανα πολυγωνικῶν τειχῶν ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Προφῆτου Ἡλίας (ΠΑΕ 1949, 53-56, 74) καὶ τοῦ κάστρου τοῦ Χριστοῦ δυτικῶς τοῦ Κορωπίου. AM 1891, 220. FIMMEN, 7. RE Suppl. VI, 608. BSA 1947, 8. ΠΑΕ 1950, 166.

LVIII. Γλυφάδα (156).—Ἐκ τῆς φύσει ὀχυρᾶς τοποθεσίας μεταξὺ τῆς φάραγγος τοῦ Γυρισμοῦ καὶ τοῦ ὑψώματος τοῦ Ἀγίου Νικολάου «στὸ Κάτω Πιρναρί» οἱ ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ καὶ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ἀναφέρουν «πολυαριθμούς οἰκίας καὶ πιθανῶς ἀνάκτορον Μυκηναϊκοῦ συνοικισμοῦ». Πολέμων 1929, 112. Τὰ ἐν λόγῳ λεῖψανα ὁ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπανέυρη τὸ 1954. ΠΑΕ 1954, σ. 88 ὑποσημ. 2.

LIX. Βουρβάτσι (157).—Λεῖψανα ὀχυρώσεων καὶ κτισμάτων ἀβεβαίου χρονολογίας. ΑΔ 1927-28 Παράρτ. 65.

LX. Θορικὸς (163).—Λεῖψανα ὀρθογωνίων οἰκοδομημάτων καὶ ἐνδεχομένως τὸ δεύτερον ὀχυρωματικὸν τεῖχος τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Θορικοῦ ἀνήκουν, κατὰ τὸν ΣΤΑΗΝ, εἰς ἸΕ χρόνους. Πλήρη διαγράμματα οἰκημάτων δὲν κατέστη δυνατόν νὰ συμπληρωθῶν. ΠΑΕ 1893, 15-16. ΑΕ 1895, 230-232.

B. ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΑΙ ΤΑΦΑΙ

I. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ἐκ τῶν 164 γνωστῶν ὙΕ θέσεων ταφὰς παρέσχον μόνον αἱ ἐπόμεναι 67 θέσεις:

I. Ἐχινοῦς (4).—Ἐκ τῆς θέσεως εἶναι γνωστοὶ θαλαμοσιδεῖς τινες τάφοι, συλημένοι πρὸ πολλοῦ, καὶ εἰς τάφος τοῦ τύπου τῆς δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένης τετραπλεύρου θήκης. *AJA* 1942, 500. *Antiquity* 1959, 102. R. HOPE SIMPSON, *GAMS* σ. 142 ἀριθ. 476.

II. Βαρδάτες (7).—Εἰς κιβωτιόσχημος τάφος, περιέχων πλείονας σκελετοὺς μετὰ κτερισμάτων, ἀνεσκάφη ὑπὸ τοῦ ΜΑΡΙΝΑΤΟΥ. *VI Intern. Kongr.* 1939, 334. *BCH* 1939, 311-312.

III. Τραχίς (8).—Ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῆς χαράδρας Σκληφομέλι, μετὰ τῆς Ραχίτας καὶ τῆς ἀρχαίας Ἡρακλείας, ὑπάρχουν Ἑλληνιστικοὶ θαλαμοσιδεῖς τάφοι, ἐν οἷς καὶ τινες πιθανῶς ὙΕ. R. HOPE SIMPSON, *GAMS* σ. 140 ἀριθ. 471.

IV. Κόροντα (11).—Λεῖψανα δύο μικρῶν θολωτῶν τάφων ἀνασκαφέντα ὑπὸ τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ μνημονεύονται ἐκ τῆς θέσεως χωρὶς νὰ περιγράφωνται. *ΠΑΕ* 1908, 100.

V. Παλαιομάνινα (14).—Εἰς συλημένος θολωτὸς τάφος, διαμέτρου 11.50 μ., ἀνεσκάφη ὑπὸ τοῦ ΜΑΣΤΡΟΚΩΣΤΑ. Καθημερινή 19-12-1965.

VI. Λιθοβούνι (15).—Μικρὸς θαλαμοσιδὴς τάφος τυχαίως ἀνακαλυφθεὶς καὶ περιέχων πολλὰς ταφὰς καὶ μικρὰ ἀντικείμενα ἔχει ἀναφερθῆ ἀπὸ τὴν θέσιν. *ΑΔ* 1963 (1965) Χρον. 147.

VII. Ἄγιος Ἡλίας (16).—Οἱ ἐπόμενοι 5 τάφοι, οἱ τέσσαρες τούτων θολωτοὶ καὶ ὁ ἕτερος θαλαμοσιδής, ἔχουν ἀναφερθῆ ἀπὸ τὴν θέσιν:

(1) Θολωτὸς τάφος εἰς θέσιν Σερεμέτι περὶ τὰ 300 μ. Νοτίως τῆς ἀκροπόλεως. Ὁ δρόμος τοῦ τάφου ἔκειτο κατὰ τὴν ΝΔ. τούτου πλευρὰν καὶ εἶχε

τὰς πλευρὰς ἐπενδεδυμένας διὰ τοίχων διατηρουμένων εἰς ὕψος 0.55 μ. Ἡ θόλος, διαμέτρου 5.27 μ., ἐσώζετο εἰς ὕψος 8 μόνον δόμων ἢ 0.96 μ. Τὸ δάπεδον τῆς θόλου ἔκειτο χαμηλότερον τοῦ δαπέδου τοῦ δρόμου, ὅστις κατὰ τὴν εἴσοδον ἔληγε πρὸ παυρῖνου κατωφλίου σχηματίζοντος βαθμίδα. Ἑτέρα βαθμὶς ἐσχηματίζετο κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ δρόμου.

Ἐντὸς τῆς θόλου, καὶ ὑπὸ τὰ χῶματα καὶ τοὺς λίθους τῆς καταπεσοῦσης ὀροφῆς, κατὰ μὲν τὸ δυτικὸν αὐτῆς μέρος εὐρέθησαν ὅστ᾽ ἐν ἀταξίᾳ κατὰ δὲ τὸ ἀνατολικὸν ὁ σκελετὸς ἐνὸς νεκροῦ ἀποτεθέντος ἐπὶ τῆς πλευρᾶς καὶ βλέποντος πρὸς Δυσμὰς ἔχοντος δὲ ἐλαφρῶς κεκαμμένα τὰ σκέλη. Ἑτερος νεκρὸς εὐρέθη ἐντὸς τοῦ δρόμου. Ὁ τάφος εἶχε συληθῇ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ μόνον διάσπαρτά τινα κτερίσματα εὐρέθησαν ἐν αὐτῷ. Ἔργον 1963, 128-138. BCH 1964, 763-767. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 296-297.

(2) Ὁ πρῶτος ἐκ τριῶν ἐτέρων θολωτῶν τάφων κειμένων ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Μαραθιάς περὶ τὰ 300-500 μ. δυτικῶς τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Ἀγίου Ἡλίας καὶ ὀνομαζόμενος ὑπὸ τοῦ ἀνασκάψαντος Μαραθιάς 1. Ὁ τάφος οὗτος εἶναι ὁ ἐγγύτερος πρὸς τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἔχει τὸν δρόμον ἀπὸ Νότου. Αἱ πλευραὶ τοῦ δρόμου ἦσαν ἐπενδεδυμέναι διὰ τοίχων ἐκαλύπτετο δὲ ἄνω ὁ δρόμος δι' ὀριζοντίων πλακῶν, ὡς καὶ οἱ δρόμοι πάντων τῶν λοιπῶν θολωτῶν τάφων τῆς θέσεως. Αἱ πλακοδοκοὶ ὅμως αὗται εἶχον μετατοπισθῇ ὑπὸ τυμβωρύχων. Ἡ ἀρχὴ τοῦ δρόμου ἐκλείετο διὰ δύο λεπτῶν πλακῶν.

Ἡ θόλος εἶχε διάμετρον 4.14 μ. καὶ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν αὐτῆς πλευρὰν διετηρεῖτο εἰς ὕψος 19 δόμων ἢ 2.10 μ. Ἐντὸς τοῦ δρόμου καὶ εἰς τὴν θόλον εὐρέθησαν μικρὰ ἀντικείμενα καὶ ἐν ἀγχείον. Ἔργον 1963, 132-133. BCH 1964, 767. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 297-298.

(3) Θολωτὸς τάφος Μαραθιά 2. Ὁ τάφος οὗτος εἶναι ὁ καλύτερον διατηρούμενος τάφος τῆς θέσεως. Ὁ δρόμος ἀρχεῖται ἀπὸ Νότου, καλύπτεται δὲ ἄνω διὰ σειρᾶς πλακοδοκῶν καὶ ἐκλείετο ἐν ἀρχῇ διὰ μεγάλης πλακός.

Ἡ θόλος εἶχε διάμετρον 4.17 μ. καὶ σώζεται εἰς ὕψος 19 δόμων ἢ 2 μ. Τὸ περιεχόμενον τοῦ τάφου εἶχε συληθῇ, ἀλλ' ἐντὸς τῆς θόλου καὶ ἐναντι τῆς εἰσόδου εὐρέθησαν τρεῖς νεκροί, ὁ εἰς τῶν ὁποίων ἔκειτο εἰς ὑπτίαν στάσιν μὲ τὰ σκέλη συνεσταλμένα. Ὅστ᾽ 8-9 νεκρῶν ἦσαν ἐστοιβαγμένα εἰς τὸν χῶρον τοῦ στομίου, ὀλίγη δὲ κεραμικὴ καὶ μικρὰ ἀντικείμενα συνελέγησαν ἐντὸς τῆς θόλου καὶ εἰς τὸν δρόμον τοῦ τάφου. Ἔργον 1963, 133-134. BCH 1964, 767-769. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 298-299.

(4) Θολωτὸς τάφος Μαραθιά 3. Ὁ τάφος οὗτος ἔκειτο περὶ τὰ 30 μ. βορείως τοῦ τελευταίου περιγραφέντος καὶ ἦτο μικροτέρων διαστάσεων ἢ οἱ ἄλλοι τάφοι. Ὁ δρόμος ἀρχεῖται ἀπὸ ΒΔ. κατευθύνσεως ἐκ δὲ τῶν καλυπτηρίων πλακῶν αὐτοῦ μία μόνον εὐρέθη κατὰ χώραν.

Ἡ θόλος εἶχε διάμετρον 3.10 μ. διετηρεῖτο δὲ εἰς ὕψος 13 δόμων ἢ 1.33 μ. Ἐντὸς τοῦ τάφου οὐδὲν εὐρέθη πλὴν ὀλίγων ὀστράκων κακῆς ποιότητος συναν-

τηθέντων κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ δρόμου. Ἔργον 1963, 134-136. BCH 1964, 769. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 299.

(5) Θαλαμοειδῆς τάφος εὑρεθεὶς κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς πλατείας τοῦ χωρίου Ἁγίος Ἡλίας καὶ μερικῶς ἀνασκαφεὶς τὸ 1963. Ἐντὸς αὐτοῦ εὑρέθησαν τρεῖς νεκροί, 25 ὕψους III ἀγγεῖα καὶ μικρά τινα ἀντικείμενα. Ἔργον 1963, 126-127. BCH 1964, 762-763. ΑΔ 1964 (1966), 295-296.

VIII. Πλευρών (17).—Εἷς τάφος τοῦ τύπου τῆς δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένης θήκης καὶ πέντε ταφαὶ εἰς πίθους ὕψους III Γ ἢ καὶ Πρωτογεωμετρικῶν χρόνων ἀναφέρονται ἐκ τῆς θέσεως. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 91 ἀριθ. 312.

IX. Κρυονέρι (19).—Σπήλαιά τινα παρὰ τὸ Κρυονέρι ὁμοιάζουν πρὸς θαλαμοειδεῖς ὕψους τάφους παρατηρεῖ ὁ R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 90 ἀριθ. 310.

X. Λιβανάτες (23).—Μικροὶ τάφοι τοῦ τύπου τῆς δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένης θήκης, ἐνδεχομένως ὕψους χρόνων, ἔχουν παρατηρηθῇ εἰς τὴν θέσιν. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 138 ἀριθ. 466.

XI. Μόδιον (26).—Τρεῖς θαλαμοειδεῖς τάφοι ἐκ τῆς παρὰ τὸ Μόδιον τοποθεσίας Αὐλάκι μνημονεύονται ἐν RE XX, 478.

XII. Ἁγίος Βλάσης (37).—Λεῖψανα μικροῦ τάφου, τοῦ τύπου τῆς δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένης θήκης, συνοδευόμενα ὑπὸ ὕψους III ὀστράκων. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 130 ἀριθ. 440.

XIII. Δελφοί (38).—Αἱ ἐπόμεναι, κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἀνακαλύψεως, ὁμάδες τάφων ἔχουν ἔλθει εἰς φῶς ἐκ τῆς θέσεως:

(1) Πέντε θαλαμοειδεῖς τάφοι ἀνεκαλύφθησαν τὸ 1894 δυτικῶς τοῦ τεμένους. Οἱ τέσσαρες τούτων ἐστεροῦντο δρόμου καὶ εἶχον συληθῇ πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς, ὥστε ἐντὸς αὐτῶν εὑρέθησαν μόνον ὄστρακα ὕψους III ἀγγείων καὶ ψῆφοι ὄρμων ἐξ ἡλέκτρου. Ὁ πέμπτος τάφος εἶχε τὸν δρόμον κατὰ τὴν νότιον αὐτοῦ πλευράν, τὴν εἴσοδον ὕψους 0.60 μ., πλάτους 0.50 μ. καὶ τὸν θάλαμον ὁμοιάζοντα πρὸς θόλον ὕψους 3 μ. Ὁ τάφος περιεῖχεν ὕψους III κεραμικὴν καὶ μικρὰ ἀντικείμενα, ὡς καὶ μεταγενέστερον ὑλικὸν ἀπορριφθὲν ἐν αὐτῷ ἐξ ὁπῆς τυχαίως ἀνοιγείσης εἰς τὴν ὀροφὴν του κατὰ τοὺς Ἱστορικοὺς χρόνους. Fouilles de Delphes, τόμ. V, σ. 6-10, εἰκ. 15-17.

(2) Τάφος Πυλαίας κείμενος μεταξὺ Σταδίου καὶ Μουσείου ἀνασκαφεὶς δὲ τὸ 1895. Ὁ τάφος εἶχε καταστραφῇ πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς καὶ μόνον ὄστρα-

κα εὐρέθησαν ἐν αὐτῷ οὐδὲν δὲ ἀναφέρεται περὶ τοῦ σχήματος καὶ τῶν διαστάσεων αὐτοῦ. Fouilles de Delphes, τόμ. V, 10-12.

(3) Δύο μικροὶ θαλαμοειδεῖς τάφοι εὐρεθέντες κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Μουσείου τὰ ἔτη 1894 καὶ 1901. Fouilles de Delphes, τόμ. V, 12-14.

(4) Ταφὴ εἰς ἀπλοῦν λάκκον ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Μουσείου διαταραχθεῖσα εἰς Ἱστορικοὺς χρόνους ἀνασκαφεῖσα δὲ τὸ 1935. BCH 1937, 44.

(5) Ὅμᾳς πέντε μικρῶν θαλαμοειδῶν τάφων, ἄνευ δρόμου, εὐρεθεῖσα 7 μ. βορείως τοῦ Μουσείου τὸ 1935. Οἱ τέσσαρες τούτων εἶχον ἀνοιγῇ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἐν αὐτοῖς εὐρέθησαν γεωμετρικὰ καὶ ἀρχαῖκὰ λείψανα. Ὁ πέμπτος τάφος, διαστάσεων 0.95×0.75 μ. καὶ ὕψους 0.65 μ., περιεῖχεν ὅσ᾽ αὐτὰ δύο νεκρῶν, 19 ἀγγεῖα καὶ μικρὰ εὐρήματα ἀλλ' ὁ τάφος εἶχε χρησιμποιηθῇ εἰς διαφόρους ἐποχάς. BCH 1937, 44-52.

(6) Τὴν ὑπαρξίν ἐνὸς καταστραφέντος θαλαμοειδοῦς τάφου εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Νέου Μουσείου μαρτυρεῖ ἡ εὑρεσις εἴκοσι καὶ ἐνὸς ὙΕ ἀγγείων. BCH 1938, 305-307.

(7) Δύο τάφοι, εἰς θαλαμοειδῆς καὶ ἕτερος ἀπλοῦς λάκκος, εὐρέθησαν τὸ 1940 πρὸ τοῦ Νέου Μουσείου. BCH 1940-41, σ. 270-271.

(8) Εἰς ἣ δύο τάφοι σχήματος μὴ ἀναφερομένου εὐρέθησαν τὸ 1939 περὶ τὰ 500 μ. ἀνατολικῶς τῆς Μαρμαριᾶς κατὰ τὴν κατασκευὴν ὁδοῦ. Ἐκ τῶν τάφων τούτων προέρχεται ἐν ὙΕ ἀγγεῖον. BCH 1944-45, 51-52.

XIV. Κρίσα (39).—Αἱ ἐπόμεναι ταφαὶ εἶναι γνωσταὶ ἐκ τῆς θέσεως:

(1) Μία ταφὴ ἐντὸς γωνίας σχηματιζομένης ὑπὸ δύο τοίχων, ἐνὸς ΜΕ καὶ ἐτέρου ὙΕ, ἀνήκουσα εἰς ὙΕ ἴσως χρόνους. Ὅλίγα λείψανα τοῦ σκελετοῦ τοῦ νεκροῦ ἐσώζοντο καὶ μετ' αὐτῶν ὑπόλοιπα κτερισμάτων ἐξ ὕαλομάζης καὶ ὀστοῦ. BCH 1937, σ. 308-309, πίν. XXV ἀριθ. 28.

(2) Ἑτέρα ταφὴ θεωρηθεῖσα ἀρχικῶς ὙΕ (RA 1936 II, 141-142) τελικῶς ὅμως ἀποδοθεῖσα εἰς τὴν ΜΕ περίοδον δύναται νὰ μνημονευθῇ ἐνταῦθα. BCH 1937, σ. 311-312.

XV. Ἰτέα (41).—Ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς τῶν ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν Ἰτέαν λόφου Μούλκι τὸ 1917 ἀνακαλυφθέντων θαλαμοειδῶν ὙΕ τάφων, εἰς τῶν ὁποίων περιγράφεται καὶ εἰκονίζεται ἐν Locriens I, σ. 104, πίν. 4, δὲν εἶναι γνωστός.

XVI. Κίρρα (42).—Οἱ 18 ὙΕ τάφοι τῆς θέσεως, ἐκ τῶν 59 ἐν συνόλῳ γνωστῶν προϊστορικῶν ταφῶν ἐξ αὐτῆς, δύνανται νὰ ἐπισκοπηθοῦν εἰς τὰς τρεῖς ἐπομένους ομάδας:

(1) Μία ταφή εἰς ἀπλοῦν λάκκον ἀβεβαίων διαστάσεων ἀποτελουμένη ἀπὸ λείψανα σκελετοῦ παιδίου ἄνευ κτερισμάτων. Kirrha, σ. 121 ἀριθ. 36.

(2) Ἐξ κιβωτιόσχημοι τάφοι ἔχοντες τὰς πλευρὰς ἐπενδεδυμένους διὰ τοιχαρίων ἐξ ἀργῶν λίθων καὶ ἐξ ὀρθίων ἐνίοτε πλακῶν. Αἱ διαστάσεις τῶν τάφων τούτων κυμαίνονται ἀπὸ $0.60 \times 0.40 \times 0.30$ μ. (τάφος 38) μέχρι $2.50 \times 1.70 \times 0.70$ μ. (τάφος 24). Ἐκαστος τάφος περιεῖχεν ἓνα νεκρὸν πλὴν τοῦ τάφου 24, εἰς ὃν εὐρέθησαν 4 νεκροί, καὶ τοῦ τάφου 28, ὅστις περιεῖχε 2 νεκρούς. Ἐξωθι τοῦ τάφου 24 εὐρέθη καὶ ἕτερος νεκρός, ὁ δὲ τάφος 35 ἦτο κενὸς ἀλλ' ὑπὸ τὸ ἐκ χαλίκων δάπεδον αὐτοῦ εὐρέθη ὁ σκελετὸς ἐνὸς παιδίου. Κτερίσματα εὐρέθησαν ἀνὰ ἓν ἀγγεῖον εἰς τοὺς τάφους 24 καὶ 28, κοσμήματα δὲ καὶ ἀγγεῖα εἰς τὸν τάφον 42. Οἱ νεκροὶ ἔκειντο συνήθως ἐπὶ τῆς πλευρᾶς. Kirrha, σ. 120-121, ἀριθ. 24, 28, 32, 34, 38, 42.

(3) Ἐνδεκα τάφοι τοῦ τύπου τῆς δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένης θήκης. Αἱ διαστάσεις τούτων κυμαίνονται ἀπὸ $0.25 \times 0.18 \times 0.20$ (τάφος 39) μέχρι $1.85 \times 1.28 \times 0.60$ (τάφος 18). Οἱ πλείονες τῶν τάφων περιεῖχον ἀνὰ ἓνα νεκρὸν κείμενον συνήθως ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς. Εἰς τὸν τάφον ὅμως 17 εὐρέθησαν 3 νεκροί, εἰς τὸν τάφον 18 τέσσαρες νεκροὶ καὶ εἰς τὸν τάφον 19 δύο. Κτερίσματα εὐρέθησαν ἐπίσης εἰς τὸν τάφον 10 ἓν ἀγγεῖον καὶ ἐνδεχομένως ἓν σφονδύλιον, εἰς τὸν τάφον 18 δύο ὀρειχάλκινα ἐγχειρίδια καὶ εἰς τὸν τάφον 27 ἓν ἀγγεῖον. Kirrha, σ. 43-64, 116-124 ἀριθ. 10, 11, 17, 18, 19, 27, 34, 37, 39, 49, 52.

XVII. Εὐπάλιον (44).—Εἷς ὕψους θαλαμοειδὴς τάφος ἄνευ δρόμου, ἐκ τοῦ ὁποίου συνελέγησαν δύο ψευδόστομοι ἀμφορεῖς καὶ ἄλλα ἀγγεῖα, μνημονεύεται ἐν ΠΑΕ 1906, 134. AM 1906, 394. Locriens I, 102, II, 12.

XVIII. Ἀντικύρα (47).—Αἱ κάτωθι πληροφορίες ἔχουν γνωστῇ περὶ τῶν ὕψους τάφων τῆς θέσεως:

(1) Λακκοειδεῖς τινες τετράγωνοι τὴν κάτοψιν τάφοι καλυπτόμενοι ὑπὸ πλακῶν, τὸ μῆκος μιᾶς τῶν ὁποίων, σωζομένης κατὰ χώραν, ἀνήρχετο εἰς 2 μ., ἀνεσκάφησαν ὑπὸ τῶν χωρικῶν πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν θέσιν Κάστρο τοῦ Στενοῦ δυτικῶς τῆς Ἀντικύρας. AM 1889, 268.

(2) Ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ἀγίου Θεοδώρου ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ ἀνέσκαψε τάφους ἀποτελουμένους ἐκ μικρῶν χαμηλῶν τετραπλεύρων δωματίων τειχισμένων μὲ μικροὺς λίθους. Οἱ τοῖχοι, καθ' ὅσον ἀνέρχονται, συγκλίνουν πρὸς τὰ ἔσω ὀλίγον, πλάκες δὲ εἶναι ἐπιτεθειμέναι ἐπ' αὐτῶν οὕτως, ὥστε ἡ ἐκ τῆς μιᾶς πλευρᾶς προβαλλομένη μακροτέρα νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῆς βραχυτέρας τῆς ἄλλης καὶ νὰ καλύπτῃ τοιουτοτρόπως μετ' αὐτῆς τὸν τάφον. Κλῖμαξ ὀλίγων βαθμίδων φέρει κάτω τοῦ ἐδάφους πρὸς τὴν διὰ μακρῶν λίθων τειχισμένην εἴσοδον αὐτοῦ». ΠΑΕ 1907, 111.

(3) Μέγας θολωτός τάφος ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τοῦ Ἀγίου Θεοδώρου ἀναφέρεται ἐν BCH 1963, 840. JHS 1964 Arch. Rep. 14,

XIX. Πύργος (49).—Οἱ παρὰ τὴν κοίτην χειμάρρου τάφοι ΒΔ. τοῦ χωρίου Πύργος, περὶ τῶν ὁποίων ὀλίγα εἶναι γνωστά (AA 1940, 187), ἀνήκουν εἰς ΥἚ χρόνους κατὰ τὸν R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 115 ἀριθ. 399.

XX. Χάντζα (50).—Ἐν νεκροταφεῖον μικρῶν ὀρθογωνίων διὰ πλακῶν σχηματιζομένων τάφων ἔχει γνωσθῇ ἐκ τῆς θέσεως (AA 1940, 185), περὶ τῆς χρονολογίας τῶν ὁποίων ὀλίγα εἶναι γνωστά. Ὁ R. HOPE SIMPSON, (GAMS σ. 117 ἀριθ. 404) ἐκ τῆς θέσεως συνέλεξε ΥἚ III ὅστρακα.

XXI. Χαιρώνεια (52).—Εἰς συλημένος ΥἚ θαλαμοειδὲς τάφος ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τοῦ LOLLING παρὰ τὸ χωρίον Κάπραϊνα (νῦν Χαιρώνεια) μνημονεύεται ἐν Myk. Vasen, 84. FIMMEN, 5.

XXII. Ὀρχομενός (53).—Αἱ κάτωθι πληροφορίες ἔχουν δημοσιευθῇ ἐν σχέσει πρὸς τὰς ΥἚ ταφὰς τῆς θέσεως:

(1) Θησαυρὸς τοῦ Μινύου. Ὁ γνωστὸς ΥἚ θολωτός τάφος τῆς θέσεως εἶναι τὸ μόνον ἀσφαλὲς ΥἚ ταφικὸν δεδομένον αὐτῆς. Τὸ μῆκος τοῦ δρόμου τοῦ τάφου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καθορισθῇ, διότι πάντες οἱ λίθοι τῶν τοίχων τοῦ δρόμου, πλην ἑνὸς παρὰ τὴν εἴσοδον, ἀπεμακρύνθησαν τὸ 1862 ὑπὸ τοῦ δημάρχου τοῦ παρακειμένου χωρίου Σκριποῦ διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς ἐκκλησίας τῆς κοινότητος. Τὸ πλάτος τοῦ δρόμου πρὸ τῆς εἰσόδου δύναται νὰ υπολογισθῇ ἐκ τοῦ μόνου κατὰ χώραν σωζομένου λίθου τῶν τοίχων τοῦ δρόμου, εἰς 5.11 μ.

Ἡ εἴσοδος τοῦ τάφου εἶχεν ὕψος 5.44 μ., πλάτος κάτω 2.70 ἄνω 2.43 μ. καὶ βάθος 5.46 μ. Τὸ ὑπέρθυρον ἀπετελεῖτο ἐξ ἑνὸς λίθου μήκους 5 μ. πλάτους 2.22 μ. καὶ πάχους 0.965 μ.

Ἡ θόλος εἶχε διάμετρον 13.84 μ. ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ 14.05 μ. ἀπὸ Α. πρὸς Δ. ὡς καὶ ἀπὸ ΝΔ. πρὸς ΒΑ. Κατὰ τὴν δεξιὰ τῶν εἰσερχομένων πλευρὰν τῆς θόλου μικρὰ εἴσοδος ὕψους 2.12 μ. καὶ πλάτους κάτω 1.21 ἄνω δὲ 1.14 μ. ἦγεν εἰς μικρὸν ὀρθογώνιον θάλαμον διαστάσεων 3.74 × 2.75 μ. καὶ ὕψους 2.40 μ., ἡ ὀροφή τοῦ ὁποίου ἀπετελεῖτο ἐκ 4 πλακῶν φερουσῶν γλυπτὴν διακόσμησιν. JHS 1884, 135-151. Verhandlungen der Berliner anthropologischen Gesellschaft, Sitzung von 26 Juni 1886, σ. 376-380. PERROT-CHIPIEZ, VI 441. MONTELIUS, La Grèce Précl. I, 139.

(2) Τύμβος περιέχων σωρὸν λίθων καὶ μίαν ταφὴν εἰς ἀνώτερον στρώμα, αἱ ἐπιχώσεις τοῦ ὁποίου περιεῖχον «μυκηναϊκῶν μόνον ἀγγείων θραύσματα». ΠΑΕ 1903, 41, 1904, 35-39, 1907, 108.

XXIII. Χάλια (56).—Ἰχνη θαλαμοειδῶν τάφων καὶ πιθανῶς εἰς τύμβος ἐκ τῆς θέσεως μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 128 ἀριθ. 436.

XXIV. Αὐλῖς (65).—Ἐν ὙΕ νεκροταφεῖον θαλαμοειδῶν τάφων, δύο τῶν ὁποίων ἀνευρέθησαν τυχαίως· ὁ εἰς τούτων ἦτο πλούσιος εἰς κτερίσματα, ἐνῶ ἄλλοι εἶχον καταστραφῆ παλαιότερον κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἐργοστασίων τσιμέντου ἐπὶ τῆς ΒΑ. ἀκτῆς τοῦ ὄρμου τοῦ Μικροῦ Βαθέος καὶ μνημονεύονται ἐν BCH 1956, 295.

XXV. Καστράκι - Μεδεών (70).—Ἐν ὙΕ νεκροταφεῖον ἔχει ἀναγνωρισθῆ ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Σφιγγίου ὄρους. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 118 ἀριθ. 407.

XXVI. Δράμει - Ὑρία (74).—Εἰς θολωτὸς τάφος, ἀνακαλυφθεὶς ὑπὸ τῶν χωρικῶν τὸ 1954 τυχαίως καὶ μὴ ἐρευνηθεὶς συστηματικῶς, ἔχει γνωσθῆ ἐκ τῆς θέσεως. Δύο ἀποκαλυφθέντες λίθοι τοῦ ὑπερθύρου τοῦ τάφου μαρτυροῦν εἴσοδον πλάτους ἄνω 1.80 μ. Ἐκ τῆς κεραμικῆς καὶ τῶν μικρῶν εὐρημάτων τῶν συλλεγέντων νοτίως τῆς «εἰσόδου» ταύτης μαρτυρεῖται ὅτι ὁ τάφος ἀνήκει εἰς ME-ΥΕ I χρόνους. *Hesperia* 1949 Suppl. VIII, 41.

Τάφοι ΥΕ III χρόνων, κεραμικὴ καὶ μικρὰ ἀντικείμενα ἐκ τῆς θέσεως μνημονεύονται ἐν JHS 1944, 90.

XXVII. Θήβαι (76).—Αἱ ΥΕ ταφαὶ ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν Θηβῶν εἶναι ἐκ τῶν πλέον πολυαριθμῶν γνωστῶν μέχρι σήμερον ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ΥΕ ταφῶν καὶ προέρχονται ἐκ 4 ἢ 5 περὶ τὴν σύγχρονον πόλιν κειμένων ΥΕ νεκροταφείων.

Τὸ πρῶτον ἀνακαλυφθὲν καὶ ἐρευνηθὲν νεκροταφεῖον κεῖται νοτίως τῆς πόλεως ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἀγίας Ἀννης καὶ ἐπὶ τῶν λόφων Μεγάλο καὶ Μικρὸ Κολωνάκι δυτικῶς τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς Ἀθήνας. Ἐν τῷ νεκροταφείῳ τούτῳ ἔχουν ἀνασκαφῇ περίπου 33 θαλαμοειδεῖς τάφοι. Τρεῖς τούτων ἀνεσκάψε τὸ 1897 ὁ ΦΙΛΙΟΣ (ΠΑΕ 1897, 98-104) καὶ 30 ἐπὶ πλέον τάφους ἠρεύνησεν ὁ ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ τὰ ἔτη 1905, 1910 καὶ 1913 (ΑΕ 1910, 209-251. ΠΑΕ 1910, 152-158. ΑΔ 1917, 123-209). Ὑπῆρχον προσέτι εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦτο 50 περίπου συλημένοι τάφοι. ΑΕ 1910, 210.

Τὸ δεύτερον νεκροταφεῖον περιελάμβανε κιβωτισχοῦς τάφους καὶ εὕρισκετο εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἠλέκτρων Πυλῶν. Ἐκ τοῦ νεκροταφείου τούτου ἀνεσκάφησαν 8 τάφοι ὑπὸ τοῦ ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΥ ἀνήκοντες εἰς ΥΕ III καὶ εἰς Ὑπομυκηναϊκοὺς χρόνους. ΑΔ 1917, 25-32.

Τὸ τρίτον νεκροταφεῖον, ἀποτελούμενον ἐκ πολυαρίθμων συλημένων θαλαμοειδῶν τάφων, ἔκειτο ἀνατολικῶς τῆς πόλεως καὶ ἐπὶ τῆς δυτικῆς κλιτύος τοῦ λόφου τοῦ Ἰσμηνίου ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ συνεχομένου πρὸς Βορρᾶν λόφου Τεκέ. Ἐκ τοῦ νεκροταφείου τούτου ἀνεσκάφησαν 6 τάφοι κείμενοι ὑπὸ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς κρηπίδος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. ΑΔ 1917, σ. 80-98, εἰκ. 30.

Τέταρτον νεκροταφεῖον περιλαμβάνον πλέον τῶν 60 συλημένους θαλαμοειδεῖς τάφους εὑρίσκετο ἐν συνεχεῖα βορειότερον τοῦ προηγουμένου καὶ κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἰσμηνοῦ ποταμοῦ, νοτίως τοῦ προαστείου τῶν Θηβῶν Ἀγιοὶ Θεόδωροι, εἰς τὴν θέσιν Καστέλια. Τοῦ νεκροταφείου τούτου ὁ ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ ἠρεύνησε δύο τάφους καὶ ἀνεγνώρισεν ἑτέρους δύο. ΑΕ 1910, 210. ΑΔ 1917, 99-122.

Τὴν ὑπαρξίν καὶ ἑτέρου νεκροταφείου δυτικῶς τῆς πόλεως καὶ κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τῆς Δίρκης εἶκασεν ὁ ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ (ΑΕ 1910, 210-211) ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως ἐκεῖ ἐνὸς πιθανοῦ ΥἚ τάφου συλημένου, ἐν ᾧ εὐρέθησαν μεσαιωνικά μόνον λείψανα. Ὁ τάφος περιγράφεται μετὰ τῶν ὁμοίων τοῦ νεκροταφείου Ἀγίας Ἀννης - Κολωνακίου. ΑΔ 1917, 180-181 ἀριθ. 20. Αἱ λεπτομέρειαι τῶν ἀνασκαφέντων τάφων ἔχουν ὡς ἀκολουθῶς:

(1) Τάφος ἀνασκαφείς ὑπὸ τοῦ Φιλίου ὑπ' ἀριθ. 1 ἀνήκων, ὡς καὶ οἱ ὑπ' ἀριθ. 2-6 κατωτέρω, εἰς τὸ νεκροταφεῖον Ἀγίας Ἀννης - Κολωνακίου. Ὁ δρόμος τοῦ τάφου εἶχε μῆκος 7 μ. καὶ πλάτος κατὰ τὸ ἔξω ἄκρον 1.15 μ. πρὸ δὲ τῆς εἰσόδου 1.35 μ. Τὸ δάπεδον τοῦ δρόμου ἔκλινε πρὸς τὴν εἴσοδον τὰ δὲ τοιχώματα αὐτοῦ συνέκλινον πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ δρόμου. Ἡ εἴσοδος εἶχε πλάτος κάτω 0.85 μ. ἄνω 0.70 μ. καὶ βάθος 1.80. Τὸ ὕψος αὐτῆς δὲν ἀναφέρεται.

Ὁ θάλαμος, ἑλλειψοειδῆς τὴν κάτοψιν, εἶχε διαστάσεις 4.80×3 μ. καὶ ὀροφὴν ὁμοιάζουσαν πρὸς θόλον. Ἐν τῷ θαλάμῳ κατὰ μὲν τὴν προέκτασιν τοῦ δρόμου ὑπῆρχεν ἐντὸς τοῦ δαπέδου βόθρος βάθους 0.25 μ. κατὰ δὲ τὴν βόρειον πλευρὰν τοῦ θαλάμου κόγχη ὕψους 0.60 μ. βάθους δὲ καὶ πλάτους 1 μ. Τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ θαλάμου τὸ δάπεδον προσεῖχε 0.06-0.07 μ. Ἐντὸς τοῦ θαλάμου εὐρέθησαν ἀνθρώπινα ὀστᾶ, ΥἚ κεραμικὴ καὶ 5 λίθινα κομβία. ΠΑΕ 1897, 96-98.

(2) Τάφος Φιλίου 2, κείμενος 5 μ. δυτικῶς τοῦ προηγουμένου. Ὁ δρόμος τοῦ τάφου εἶχε μῆκος παρεμφερὲς πρὸς τὸ τοῦ προηγουμένου τάφου, πλάτος δὲ 1.80 μ. πρὸ τῆς εἰσόδου, τὸ πλάτος τῆς ὁποίας ἦτο 1.25 μ. Ἡ θύρα εὐρέθη ἀποτετελιγμένη εἰς ὕψος 0.60-0.70 μ.

Ὁ θάλαμος, διαστάσεων $4.90 \mu. \times 3.80 \mu.$, εὐρέθη ἔχων κατακρημνισμένην τὴν ὀροφὴν κατὰ δὲ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ δαπέδου ὑπῆρχε λάκκος πλήρης ὀστῶν, ἐν οἷς ὑπῆρχον καὶ δύο ἀκέραια κρανία. Ἀλλὰ ὀστᾶ καὶ ὀστρακα ἀγγείων ἔκειντο ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ θαλάμου. Ἐντὸς τοῦ λάκκου εὐρέ-

θησαν μικρά τινα ἀντικείμενα ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐξ ὑαλομάζης. ΠΑΕ 1897, 98-101.

(3) Τάφος Φιλίου 3 κείμενος 5 μ. δυτικῶς τοῦ τελευταίου περιγραφέντος. Ὁ δρόμος εἶχε μῆκος 5.10 μ. καὶ πλάτος 1.10 μ. Ὁ θάλαμος ἦτο τετραπλεύρου κατόψεως καὶ μικρότερος τῶν προηγουμένων ἀλλ' αἱ διαστάσεις αὐτοῦ δὲν παρέχονται. Ἡ ὀροφή τοῦ θαλάμου εἶχε καταπέσει· ὁ ἀνασκάψας ὅμως εἰκάζει τὴν μορφήν αὐτῆς πυραμιδοειδῆ. Ἐντὸς τοῦ δαπέδου τοῦ θαλάμου εἶχον ἀνοιγῇ τρεῖς λάκκοι, οἱ δύο τῶν ὁποίων ἦσαν πλήρεις ὀστῶν καὶ ὀστράκων ἀγγείων. Ὅστ' ἄλλων νεκρῶν, χαλκῇ πόρπῃ καὶ δακτύλιος ἐκ χαλκοῦ σύρματος ἔκειντο ἐπὶ τοῦ δαπέδου. ΠΑΕ 1897, 102-103.

(4) Κεραμοπούλλου τάφος 1 ἀνασκαφείς τὸ 1905. Ὁ δρόμος εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου καὶ ἔχει μῆκος 6.70 μ. καὶ πλάτος ἄνω μὲν 1.30 μ. κάτω δὲ καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου 1.90 μ. Ἡ εἴσοδος σώζεται εἰς ὕψος 1.70 μ. καὶ ἔχει πλάτος κάτω 1.05 μ. καὶ βάθος 0.80 μ. Ὁ θάλαμος ἀνεσκάφη μερικῶς καὶ εἶχε πλάτος πιθανῶς 3.45 μ. Τὸ ὑπέρθυρον καὶ ἡ ὀροφή εἶχον καταπέσει, τὸ ὕψος τοῦ θαλάμου ὅμως ἠδύνατο νὰ ὑπολογισθῇ εἰς 2.70 μ. Τὸ βάθος τοῦ θαλάμου ἀπὸ τῆς εἰσόδου μέχρι τῆς ἀπέναντι ταύτης πλευρᾶς δὲν ἐξηκριβώθη. Ἡ θύρα εἶχεν ἀνοιγῇ καὶ ὁ τάφος ἐσλήθη, ἐχρησιμοποιοεῖτο δὲ ὡς καταφύγιον τῶν ποιμένων, πρὶν καταπέσῃ ἡ ὀροφή του καὶ μέχρι προσφάτων χρόνων, ὡς ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ εὐρημάτων τεκμαίρεται. Εἰς τὰ χρώματα τοῦ δρόμου εὐρέθησαν ὀλίγα θραύσματα ὑπιπύδων κυλίκων. ΑΕ 1910, σ. 213-214, εἰκ. 10α.

(5) Κεραμοπούλλου τάφος 2 ἀνασκαφείς τὸ 1905 καὶ εὐρισκόμενος παρὰ τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου. Ὁ δρόμος τοῦ τάφου κεῖται κατὰ τὴν δυτικὴν τοῦ θαλάμου πλευρὰν καὶ ἔχει κάτω πλάτος 2.60 μ. ἀλλὰ δὲν ἀνεσκάφη πλήρως. Ἐντὸς αὐτοῦ, πρὸ τῆς εἰσόδου καὶ εἰς μικρὸν βάθος, εὐρέθη ὁ σκελετὸς ἑνὸς νεκροῦ μετὰ συντετριμμένου ψευδοστόμου ἀμφορέως παρ' αὐτόν.

Ἡ εἴσοδος τοῦ θαλάμου εἶχε πλάτος 1 μ., βάθος μέχρι τοῦ θαλάμου 0.70 μ. καὶ ἦτο ἀποτετριχισμένη εἰς ὕψος 1.30 μ. Ὁ θάλαμος εἶχε τετράπλευρον σχῆμα, διαστάσεις δαπέδου 5×3.80 μ. καὶ ὕψος 2.50 μ. Ἡ ὀροφή καὶ τὸ ὑπέρθυρον εἶχον καταπέσει. Ἐντὸς τοῦ δαπέδου τοῦ θαλάμου καὶ ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου ὑπῆρχε λάκκος 2.20×1.20 μ. καὶ βάθους 0.60 μ. περιέχων τρεῖς ἐπαλλήλους νεκροὺς μετὰ σωρῶν τέφρας, συντετριμμένων ἀγγείων καὶ κτερισμάτων τινῶν. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου ὑπῆρχον ἕτερα ὀστ' καὶ θραύσματα ἀγγείων, ἐξ ὧν συνεπληρώθησαν 25 ἀγγεῖα. Ὁ τάφος εἶχε πρὸ πολλοῦ συληθῇ. ΑΕ 1910, 214-243.

(6) Οἱ 28 ὑπὸ τοῦ Κεραμοπούλλου ἀνασκαφέντες, τὰ ἔτη 1910-1913, θαλαμοειδεῖς τάφοι εἶχον τὰ κάτωθι γενικὰ χαρακτηριστικά:

Οἱ δρόμοι, εἰς ἃς περιπτώσεις ἠρעυνήθησαν καὶ παρέχονται σχετικαὶ πληροφοροφαί (τάφοι 6, 9, 14, 17, 28), ἐποίκιλλον εἰς μῆκος ἀπὸ 2.50 μ. (τάφος 6,

ΑΔ 1917, 137) μέχρι πλέον τῶν 10 μ. (τάφος 9, ΑΔ 1917, 141). Τὸ δάπεδον τῶν δρόμων εἰς τοὺς τάφους 1 καὶ 6 εἶχε κλίσιν πρὸς τὸν θάλαμον εἰς τὸν τάφον 17 ἔκλινεν «ἀριστερά» (ΑΔ 1917, 168). Τὰ τοιχώματα τῶν δρόμων εἶχον συνήθως ἐλαφρὰν πρὸς τὰ ἔσω κλίσιν. Εἰς πλάτος οἱ δρόμοι ἐποίκιλλον ἀπὸ 0.70 μ. (τάφος 5, ΑΔ 1917, 136) μέχρι 2.35 μ. κατὰ τὸ ἔξω ἄκρον. Τὸ μέγιστον πλάτος κατὰ τὸ ἔσω ἄκρον πρὸ τῆς εἰσόδου ἦτο 3.40 μ. (τάφος 17, ΑΔ 1917, 168).

Αἱ εἰσοδοί, αἵτινες ἐσχηματίζοντο καταλειπομένων παραστάδων ἐκτερώθεν ἐκ τοῦ πλάτους τοῦ δρόμου, ἐποίκιλλον εἰς πλάτος κάτω ἀπὸ 0.70 μ. (τάφος 5, ΑΔ 1917, 136) μέχρι 1.28 μ. (τάφος 26, ΑΔ 1917, 194) καὶ αἱ παραστάδες συνέκλινον συνήθως πρὸς τὰ ἄνω ἐλαφρῶς. Εἰς τὰ κατώφλια τῶν τάφων 4, 15 καὶ 26 ὑπῆρχον κατευθυντήριοι αὐλακες διὰ τοὺς τροχοὺς τῆς νεκροφόρου ἀμάξης. Εἰς τὸν τάφον 15 αἱ παραστάδες τῆς εἰσόδου διετήρουν ἐπίσχισμα ἐξ ἀσβέστου μετὰ γραπτῆς κοσμήσεως (ΑΔ 1917, 159). Οἱ τοῖχοι τοῦ δρόμου εἰς τὸν τάφον 4 εἶχον ἐπιχρισθῇ διὰ κολλώδους πηλοῦ (ΑΔ 1917, 129).

Οἱ θάλαμοι εἰς τὰς περισσότερας περιπτώσεις εἶχον ὀρθογώνιον σχῆμα ἀλλ' εἰς τινὰς περιπτώσεις παρουσιάζονται καὶ τάφοι κυκλοτεροῦς ἢ ἑλλειψοειδοῦς σχήματος ἢ καὶ ἐνίοτε δυσπεριγράπτου. Αἱ διαστάσεις τῶν δαπέδων ἐποίκιλλον ἀπὸ 0.80 × 1 μ. (τάφος 18, ΑΔ 1917, 176) μέχρι 4.70 × 7.35 μ. (τάφος 4, ΑΔ 1917, 130). Αἱ ὀροφαὶ τῶν θαλάμων εἰς τὰς περισσότερας περιπτώσεις εἶχον καταπέσει. Εἰς τὸν τάφον 25 ἡ ὀροφή ἦτο ὀριζοντία, εἰς τὸν τάφον 4 φαίνεται ὅτι ἦτο ἐπικλινής, ὁ δὲ τάφος 13 ἦτο ἡμιτελὴς δρόμος (ΑΔ 1917, 149). Κόγχαι ἐντὸς τῶν θαλάμων ἀναφέρονται εἰς τοὺς τάφους 4, 11, 14, 26. Ἀναβαθμοὶ παρὰ τοὺς τοίχους τῶν θαλάμων ὑπῆρχον εἰς τοὺς τάφους 9 καὶ 15. Λάκκοι ταφῶν ἐντὸς τῶν δαπέδων ὑπῆρχον εἰς τοὺς τάφους 4, 5, 14, 16, 26.

Τὸ περιεχόμενον τῶν τάφων εἰς πλείστας περιπτώσεις εἶχε συληθῇ καὶ ὁ θάλαμος τοῦ τάφου εἶχε χρησιμοποιηθῇ εἰς κλασσικοὺς ἢ μεταγενεστέρους χρόνους. Τῶν τάφων 5, 6, 8, 28 οἱ θάλαμοι εἶχον χρησιμοποιηθῇ ἄλλως ἢ ὡς κοιμητήρια ἢ ναοὶ κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους. Τὸ συνηθέστερον ὙΕ κτερίσμα ἐντὸς τῶν θαλάμων ἦσαν τὰ ἀγγεῖα, ὥστε ἐν συνόλῳ συνεπληρώθησαν περὶ τὰ 180 ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων κυμαίνόμενα χρονολογικῶς ἀπὸ ὙΕ II μέχρι ὙΕ III Γ χρόνων. Ὁ πλουσιώτερος εἰς κεραμικὴν τάφος 14 παρέσχε περὶ τὰ 41 συμπληρωθέντα ἀγγεῖα. Ἀλλὰ συνήθη κτερίσματα ἦσαν κοσμήματα ἐκ χρυσοῦ, χαλκοῦ, ἀμεθύστου, σαρδίου, στεατίτου καὶ ὑαλομάξης. Ἡλεκτρον ἀναφέρεται μόνον ἐκ τοῦ τάφου 19 (ΑΔ 1917, 178 ἀριθ. 13). Ὅπλα, ἀγγεῖα καὶ σκευὴ ἐκ μετάλλου καθὼς καὶ πῆλινα εἰδώλια παρουσιάζονται εἰς μεμονωμένας περιπτώσεις. Εἰς τὸν τάφον 26 εὐρέθησαν μετὰ τῶν

κτερισμάτων καὶ κελύφη ὧν χηνός (ΑΔ 1917, 196) ἐκ γεύματος ἴσως διὰ τὸν νεκρόν.

Τὰ ὁστᾶ τῶν νεκρῶν εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις εἶχον ἀποσυντεθῇ ἢ μετακινήθῃ ἐκ τῶν ἀρχικῶν των θέσεων, πολλάκις συνεπεία τῆς κατακρημνίσεως τῆς ὀροφῆς, ὥστε ἡ στάσις τοῦ νεκροῦ δὲν καθίστατο δυνατόν νὰ ἀναγνωρισθῇ. Εἰς ἁς περιπτώσεις παρείχοντο ἐνδείξεις, οἱ νεκροί, φαίνεται, ἀπετίθεντο ὑπτιοὶ μὲ τὰ σκέλη κεκαμμένα εἰς τὰ γόνατα (ΠΑΕ 1910, 154). Εἰς μίαν περίπτωσιν ταφῆς, ΥΕ III Γ ἢ μεταβατικῶν χρόνων πρὸς τοὺς Γεωμετρικοὺς, ἐν τῷ τάφῳ 16, τὰ ὁστᾶ εἶχον ἴσως μερικῶς κατὰ τὴν γνῶμην τοῦ ἐνεργήσαντος τὴν ἀνασκαφὴν (ΑΔ 1917, 163-164). Ἐν ὁστοῦν εἰς τὸν τάφον 26 ἔφερεν ἵχνη πυρὸς ἀλλὰ τὸ πῦρ εἶχεν ἴσως χρησιμοποιηθῇ ἐν τῷ τάφῳ δι' ἐναγισμούς (ΑΔ 1917, 15). Ἴχνη πυρὸς εὐρέθησαν εἰς τοὺς τάφους 4 καὶ 9 ἐπίσης.

Εἰς τὸν δρόμον τοῦ τάφου 6 καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου εὐρέθη τεθαμμένος σκελετὸς κυνός (ΑΔ 1917, 137) καὶ ὀδόντες κυνός εὐρέθησαν ἐπίσης ἐντὸς τοῦ θαλάμου τοῦ τάφου 9 (ΑΔ 1917, 142).

Ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν τάφων τούτων ἄξιον προσοχῆς εἶναι τὸ γεγονός ὅτι, ἂν καὶ οἱ θάλαμοι κεῖνται λίαν ἐγγὺς ἀλλήλων, οὐδέποτε εἰσέρχεται ὁ εἰς εἰς τὸν χῶρον τοῦ ἑτέρου, ὥστε ὁ ἀνασκάψας φρονεῖ ὅτι διὰ τινος τρόπου θὰ ἐδηλοῦτο ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἡ περιοχὴ ἐκάστου θαλάμου (ΑΔ 1917, 126). Ἐντὸς τοῦ τάφου 24 εὐρέθησαν τεμάχια ἀσβέστου ἐξ ἐπενδύσεως ἴσως ξυλίνης λάρνακος (ΑΔ 1917, 185-187). Γενικῶς περὶ τῆς ὁμάδος ἰδὲ ΑΔ 1917, σ. 123-209, εἰκ. 89-150.

(7) Οἱ 8 παρὰ τὰς Ἡλέκτρας πύλας κιβωτιόσχημοι τάφοι εἶχον κατασκευασθῇ δι' ὀρθίων πλακῶν καὶ περιεῖχον κατὰ κανόνα ἓνα νεκρὸν ἐκτάδην κείμενον, εἰς τινὰς περιπτώσεις συνοδευόμενον ὑπὸ κεραμικῆς, ἐνίοτε χειροποιήτου, καὶ ὑπὸ εὐτελῶν κοσμημάτων. ΑΔ 1917, 25-32.

(8) Οἱ 6 ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἰσμηνίου θαλαμοειδεῖς τάφοι ἔκειντο πάντες ὑπὸ τὸ δυτικὸν κρηπίδωμα τοῦ ναοῦ ἀλλ' εἰς διάφορα ὕψη (ΑΔ 1917, εἰκ. 30). Τὰ μήκη τῶν δρόμων δὲν ἀναφέρονται, διότι προφανῶς εἰς ἄλλας περιπτώσεις οἱ δρόμοι εἶχον καταστραφῇ καὶ εἰς ἄλλας δὲν ἀνεσκάφησαν. Τὸ δάπεδον τοῦ δρόμου πάντως εἰς τὸν τάφον 4 εἶχεν ἐλαφρὰν πρὸς τὴν εἴσοδον κλίσιν καὶ τὰ τοιχώματα αὐτοῦ συνέκλινον πρὸς τὰ ἔσω. Τὰ πλάτη τῶν δρόμων ἐκυμαίνοντο ἀπὸ 1.05 κάτω καὶ 0.85 μ. ἄνω (τάφος 1) ἕως 1.35 μ. κάτω καὶ 0.35 μ. ἄνω (τάφος 4).

Αἱ εἵσοδοι ἐσχηματίζοντο καταλειπομένων ἐκατέρωθεν παραστάδων, αἱ δὲ παραστάδες συνέκλινον πρὸς τὰ ἄνω, ὥστε τὰ πλάτη τῶν εἰσόδων κυμαίνονται ἀπὸ 0.70 κάτω καὶ 0.40 μ. ἄνω (τάφος 1) ἕως 1.60 κάτω καὶ 1.15 μ. ἄνω (τάφος 3).

Οι θάλαμοι ἦσαν ἀκανονίστου σχήματος, ἔχοντες διαστάσεις δαπέδων ἀπὸ 2.20×2.40 μ. (τάφος 4) μέχρι 3.70×4.40 μ. (τάφος 6). Τὰ ὕψη τῶν θαλάμων ἐκυμαίνοντο ἀπὸ 1.35 μ. (τάφος 4) μέχρι 2.80 μ. (τάφος 3). Ὁ τάφος 2 εἶχε μερικῶς καταστραφῇ κατὰ τὴν οἰκοδομίαν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Εἰς τὰς ὀροφὰς τῶν τάφων 1 καὶ 6 εἶχον ἀνοιγῇ ὀπαί, τὸ δὲ χωρίζον τοὺς τάφους 4 καὶ 5 τοίχωμα εἶχεν ἑκπαλαὶ κατακρημνισθῇ. Τὸ δάπεδον τοῦ θαλάμου τοῦ τάφου 4 ἦτο 0.03 - 0.05 μ. βαθύτερον τοῦ κατωφλίου. Παρὰ τὸν βόρειον τοῖχον τοῦ θαλάμου τοῦ τάφου 3 εἶχεν ἀφεθῇ ἀναβαθμὶς ὕψους 0.48 μ. καὶ πλάτους 1.40 μ., ἐπ' αὐτῆς δὲ εὐρέθησαν 2 κράνια. Εἰς τὴν ΒΑ. γωνίαν τοῦ θαλάμου τοῦ τάφου 5 ἠνοίγετο εὐρεῖα κόγχη, ἐν ᾗ εὐρέθη νεκρὸς ἔχων τὴν κεφαλὴν πρὸς Ν. Δυτικώτερον τῆς κόγχης ὑπῆρχεν ἐν τῷ δαπέδῳ λάκκος περιέχων σωρὸν ὀστέων καὶ ἐγγὺς τούτου εὐρέθη χαλκοὺν ἐγχειρίδιον. Τὸ δάπεδον τοῦ θαλάμου εἰς τὸν τάφον 6 κατὰ τὴν προέκτασιν τοῦ δρόμου καὶ εἰς πλάτος 1 μ. ἦτο βαθύτερον τοῦ λοιποῦ 0.05 μ., ἐγγὺς δὲ τῆς ΒΔ. καὶ τῆς ΝΔ. γωνίας τοῦ τάφου ὑπῆρχον κόγχαι.

Οἱ θάλαμοι περιεῖχον ὅστ᾽, κεραμικὴν καὶ μικρὰ εὐρήματα προϊστορικῶν χρόνων, ἐν τῷ τάφῳ ὅμως 1 εὐρέθησαν καὶ βυζαντινὰ ταφαί. ΑΔ 1917, σ. 80-98, εἰκ. 30, 59-71.

(9) Διὰ τοὺς δύο ἀνασκαφέντας τάφους τοῦ νεκροταφείου εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Καστελιῶν παρέχονται αἱ ἐπόμεναι λεπτομέρειαι:

Ὁ θάλαμος τοῦ πρώτου ἐκ τούτων, διαστάσεων 3×3.20 μ. καὶ ὕψους 2 μ., ἦτο πλήρης μεσαιωνικῶν ἐπιχώσεων καὶ μόνον εἰς τὸν πυθμὲνα αὐτοῦ εὐρέθησαν μυκηναϊκά τινα ὀστρακα. Ὁ ἕτερος τῶν τάφων εἶχε δρόμον πλάτους κάτω 1.80 μ., εἴσοδον πλάτους κάτω 1.08 μ. καὶ θάλαμον διαστάσεων 6.12×3.75 μ. Ἐκατέρωθεν τῆς εἰσόδου καὶ παρὰ τὰς στενάς τοῦ θαλάμου πλευράς ἔχουν ἀφεθῇ ἀναβαθμοὶ πλάτους 0.83 - 1 μ. καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τῷ εἰσερχομένῳ εἰς τὸν θάλαμον πλευρᾷς ὑπάρχουν λαξεύματα. Ἐντὸς τοῦ θαλάμου εὐρέθησαν ΥΕ ὀστρακα καὶ τινα μικρὰ ἀντικείμενα. ΑΔ 1917, 99-111.

(10) Τοῦ νεκροταφείου δυτικῶς τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν καὶ παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τῆς Δίρκης ἠρευνήθη εἷς τάφος περιγραφόμενος μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ νεκροταφείου τῆς Ἀγίας Ἀννης-Κολωνακίου. ΑΔ 1917, 180-181 ἀριθ. 20.

(11) ΥΕ λακκοειδεῖς τάφοι ἐκ διαφόρων σημείων ἐπὶ τῆς Καδμείας. ΑΔ 1965 (1967) Χρον. 235-239.

XXVIII. Τα νά γ ρ α (78).—Περὶ τοὺς 180 (θαλαμοειδεῖς) τάφοι ἀνεσκάφησαν λαθραίως ἀπὸ τοῦ 1950 εἰς τὴν θέσιν Γέφυρα παρὰ τὸ χωρίον Μπράτσι τῆς Βοιωτίας ἐγγὺς τῆς Τανάγρας. Εἰς 25-30 τάφους εὐρέθησαν πῆλιναι γραπταὶ λάρνακες χρησιμοποιούμεναι ὡς φέρετρα. Ἐκ τούτων 13 περιγράφονται ἐν JHS 1965, 123-148.

XXIX. Καλλιθέα (80).—Οἱ δύο ἐπὶ τοῦ λόφου Πυργάρι εἰς τὴν θέσιν Βορὸς εὐρεθέντες θαλαμοσιδεῖς τάφοι παρῆχον τὰς ἐπομένους λεπτομερείας κατασκευῆς:

(1) Ὁ πρῶτος ἐκ τῶν τάφων τούτων εἶχε τὸν δρόμον ἐπὶ τῆς νοτίου πλευρᾶς. Τὸ μῆκος τοῦ δρόμου ἦτο 1 μ. καὶ τὸ πλάτος 0.70 μ. Ὁ θάλαμος ἦτο ἀκανονίστου σχήματος πετάλου καὶ ἡ ὀροφή αὐτοῦ εἶχε καταπέσει, ὥστε μόνον τὸ κατώτερον μέρος τοῦ θαλάμου ἐσώζετο μέχρις ὕψους 0.80 μ., τὸ συνολικὸν ὅμως ὕψος τοῦ θαλάμου ὑπολογίζεται εἰς 1.60 μ. Τὸ δάπεδον τοῦ θαλάμου εἶχε διαστάσεις $3.30 \times 2.20-2.40$ μ. Ἐντὸς τοῦ θαλάμου εὐρέθη λαιμὴ καὶ ὑπ' αὐτὴν 4 κρανία καὶ ἄλλα ὀστᾶ. Ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος Καλλιθέας παρέδωκεν 8 ὙΕ II Β-III Α ἀγγεῖα καὶ δυὸ χαλκᾶ ἐγγειρίδια προερχόμενα ἐκ τοῦ τάφου.

(2) Ὁ δεύτερος τάφος ἔκειτο περὶ τὰ 45 μ. νοτιώτερον τοῦ προηγουμένου. Ὁ δρόμος αὐτοῦ εἶχε μῆκος 3.75 μ. καὶ πλάτος 0.95 μ. Ἀνωθεν τῆς εἰσόδου εἶχε λαξευθῇ τρίγωνον ὕψους 1 μ. περίπου εἰς δὲ τὸ κατώφλιον ὑπάρχουν δύο βαθμίδες. Ὁ θάλαμος, διαστάσεων 4×4.50 μ. καὶ ὕψους 1.45 μ., εἶχεν ἐρευνηθῇ ὑπὸ τῶν ἐργατῶν καὶ τοῦ προέδρου τῆς Κοινότητος. Ἐντὸς τοῦ δαπέδου τοῦ θαλάμου ὑπῆρχε μικρὸς τάφος ἐκ παρολίθου 1.10×0.40 μ. καὶ ὀστᾶ ἐντὸς αὐτοῦ, ἕτερα δὲ ὀστᾶ εὐρέθησαν διεσκορπισμένα ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ἐξ οὗ καὶ συνελέγησαν 5 ἀγγεῖα. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 199.

XXX. Κλειδί (82).—Δύο θαλαμοσιδεῖς τάφοι εὐρέθησαν κατὰ τὸ ΝΑ. ἄκρον τοῦ χωρίου Κλειδί. Ὁ εἰς τῶν τάφων εἶχεν ἀνοιγῇ παλαιότερον καὶ μνημονεύεται ἀπλῶς, ὁ ἕτερος, ὅστις ἠρουνήθη τὸ 1963, εἶχε εἴσοδον πλάτους περίπου 0.70 μ. κεκλεισμένην διὰ λίθων. Ὁ θάλαμος, διαστάσεων 1.86×2.30 μ., περιεῖχεν 7 σκελετοὺς ἀτάκτως τοποθετημένους καὶ 5 ὙΕ III ἀγγεῖα εἰς τεμάχια. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 199-200, πίν. 234 β.

XXXI. Εὐτρησις (83).—Ἡ μόνη ταφὴ ἐκ τῆς θέσεως, ἣτις ἐνδέχεται νὰ ἀνήκῃ εἰς ὙΕ χρόνους, εἶναι ὁ τάφος 18. Αὕτη εἶναι ταφὴ εἰς ἀπλοῦν λάκκον καλυπτόμενον ὑπὸ τριῶν πλακῶν ἄνευ κτερισμάτων καὶ μόνον ὀλίγα ὀστᾶ τοῦ νεκροῦ ἐσώθησαν. Eutresis, 224, 226 ἀριθ. 18.

XXXII. Θίσβη (85).—Δύο ὙΕ νεκροταφεῖα θαλαμοσιδῶν τάφων, τὸ ἐν κατὰ τὸ νότιον ἄκρον τοῦ σημερινοῦ χωρίου Θίσβη τὸ δὲ ἕτερον ΒΔ. τοῦ χωρίου, ἔχουν ἀναφερθῇ ἐκ τῆς θέσεως. Τοῦ πρώτου νεκροταφείου σώζονται ἔχνη πολλῶν τάφων, ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς τῶν ὁποίων δὲν ἀναφέρεται, τοῦ δευτέρου νεκροταφείου εἰς τάφος ἠνοίχθη ὑπὸ χωρικῶν καὶ ἐκ τούτου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα προέρχεται ὁ θησαυρὸς ὁ περιγραφόμενος εἰς τὰ μικρὰ εὐρήμα-

τα, τριῶν δὲ ἐτέρων τάφων ἀνεγνωρίσθησαν οἱ δρόμοι. BSA 1923-25, σ. 41, 44. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 122-123, ἀριθ. 419.

XXXIII. Λιβαδόστρο (89).—Δύο τάφοι τοῦ τύπου τῆς δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένης θήκης ἔχουν ἀναφερθῇ ἐκ τῆς θέσεως, ἀνήκοντες ἐνδεχομένως εἰς ὙΕ χρόνους. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 124 ἀριθ. 422.

XXXIV. Λίμνη (98).—Ὁ τυχαίως ἀνακαλυφθεὶς τάφος εἰς τὴν θέσιν Φασοῦλα, φαίνεται, εἶχε λίαν βραχὺν δρόμον, ἂν μὴ τοῦτο ὀφείλεται εἰς διὰ βρωσιν τοῦ ἐδάφους. Ἡ εἴσοδος ἐφράσσετο διὰ τοίχου σωζομένου ἐν μέρει. Ὁ θάλαμος ἦτο σχεδὸν κυκλωτερῆς διαμέτρου 1.25 μ. καὶ σωζομένου ὕψους 1 μ. Ὁ τάφος περιεῖχε 5 κρανία, ἄλλα ὀστᾶ καὶ 7 ἀγγεῖα. BSA 1966, 108.

XXXV. Ἀνδρωνιῶνοι (103).—Ἐκ τῆς θέσεως ἔχουν γνωσθῇ : (1) Εἰς ὙΕ θαλαμοειδῆς τάφος ἀνασκαφείς ὑπὸ τοῦ ΘΡΕΨΙΑΔΟΥ καὶ μνημονεύομενος ἐν ΑΕΜ 1959, 313.

(2) Ἐτερος κιβωτιόσχημος τάφος εὑρέθεις τὸ 1940 καὶ περιέχων ὙΕ III Α ὄστρακα καὶ μικρὰ εὐρήματα. BSA 1952, σ. 60 ὑποσημ. 14 b.

XXXVI. Ὁξύλιθος (105).—Οἱ ἐπόμενοι τρεῖς τάφοι ἀνεφέρθησαν ἐκ τῆς θέσεως : (1) Εἰς θολωτὸς τάφος ἀνασκαφείς ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Ὁ δρόμος, ἡ εἴσοδος καὶ ἡ κορυφή τοῦ τάφου εἶχον καταστραφῇ πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς. Ἡ εἴσοδος κάτω εἶχε πλάτος 0.80 μ. Ἡ θόλος εἶχε διάμετρον 4.60 μ. τὸ δὲ μέγιστον σωζόμενον ὕψος τοῦ τοίχου αὐτῆς ἀνῆρχετο εἰς 3 μ. περίπου. Ἐντὸς τοῦ τάφου εὑρέθησαν 8-9 σκελετοὶ νεκρῶν, ὁ εἰς τῶν ὁποίων, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἐνεργήσαντος τὴν ἀνασκαφήν, εἶχε κατῆ. Πλὴν τῶν σκελετῶν ἐν τῷ τάφῳ ὑπῆρχον ὀστᾶ ζώων, κεραμικὴ καὶ μικρὰ ἀντικείμενα. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 24-29, εἰκ. 22 α-β.

(2) Ἐτερος παρεμφερὲς θολωτὸς τάφος ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ καταστραφείς κατὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀμπέλων μνημονεύεται ἐκ λάθους ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (Τάφοι, 29) ὡς κείμενος παρὰ τὸ χωρίον Ἐνορία. BSA 1966, σ. 74 ἀριθ. 78.

(3) Θαλαμοειδῆς τάφος κείμενος εἰς τὴν θέσιν Μάντζαρη καὶ συληθεὶς ὑπὸ τῶν χωρικῶν. BSA 1952, σ. 60 ὑποσημ. 14 b, 1966 σ. 74 ἀριθ. 77.

XXXVII. Ψαχνά (106).—Εἰς τὴν θέσιν Μπαῖράμ Ἀγῶ, ΝΔ. τῆς θέσεως Βάρκα καὶ μετὰξὺ τῆς Νέας Ἀρτάκης καὶ τῶν Ψαχνῶν, τὸ 1963 ἐκαθαρίσθησαν 3 θαλαμοειδεῖς τάφοι, συλημένοι ἀπὸ μακροῦ, καὶ συνελέγησαν ὙΕ III ὄστρακα. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 213.

XXXVIII. Α ὕ λ ω ν ἁ ρ ι ο ν (108).—Εν νεκροταφεῖον ἸΕ θαλαμοειδῶν τάφων μὴ ἀνασκαφέντων ἔχει ἀναφερθῆ ἐκ τῆς θέσεως. AEM 1959, 313. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 169 ἀριθ. 568.

XXXIX. Δ ο κ ό ς (110).—Εἷς θολωτὸς τάφος εἰς τὴν τοποθεσίαν Πετ', γνωστὸς ὡς Λιθοσωρός, ἡρευνήθη ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ἀλλὰ δὲν περιγράφεται. ΠΑΕ 1900, 65-66. Ἀθηνᾶ 1891, 612 ὑποσημ. 1 ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, 43-45.

XL. Χαλκίς (111).—Εἴκοσι θαλαμοειδεῖς τάφοι ἀνεσκάφησαν ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ εἰς τὴν θέσιν Τρύπα παρὰ τὴν Χαλκίδα συντόμως περιγραφόμενοι ὑπ' αὐτοῦ. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, 21-24. ΠΑΕ 1910, 265-266, 1911, 237-239. BSA 1952, 49-95.

XLI. Καμάριον (112).—Εἰς ἕν τύμβος ὕψους 3 μ. περιέχων τρεῖς δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένους τάφους περικλείοντας μόνον ὁστᾶ. ΠΑΕ 1900, 65. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, 45

XLII. Κατακαλοῦ (113).—'Ο ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ἀνα-
σκαφεῖς ἐν τῇ θέσει θολωτὸς τάφος εἶχε δρόμον μήκους 6.95 μ., αἱ πλευραὶ
τοῦ ὁποίου ἐκαλύπτοντο ὑπὸ τοίχων συγκλινόντων πρὸς τὴν εἴσοδον. Ἡ εἴσο-
δος ἐσχηματίζετο χωρὶς νὰ ἀφίενται ἐκατέρωθεν παραστάδες καὶ εἶχε πλά-
τος 0.80 μ., ὕψος 1.65 μ. καὶ βάθος μέχρι τοῦ θαλάμου 3.30 μ., τὸ ὑπέρθυρον
ἐσχηματίζετο ἐκ δύο ἐπιμήκων λίθων εἰς ἐκάστην ὄψιν (ὁ δὲ μεταξὺ τῶν δύο
ὑπερθύρων χώρος τῆς εἰσόδου καλύπτεται ὑπὸ δύο μόνων λίθων). Ἀνωθεν τῆς
εἰσόδου ἀφῆνετο ἀνακουφιστικὸν τρίγωνον κλειόμενον διὰ τοίχου κατὰ τὴν
ἐξῶ ὄψιν.

Ἡ θόλος εἶχε διάμετρον 5.60 μ. καὶ ἐσώζετο εἰς ὕψος 3.50-4.70 μ. κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνασκαφῆς. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου τῆς θόλου εὗρέθη στρῶμα μελαίνης τέφρας, ἐν ᾗ ὑπῆρχον ἡμίκαυστα ὀστᾶ, θραύσματα ἐνὸς ἀγγείου καὶ ὀστᾶ ζώων. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 39-42, εἰκ. 32 α-γ.

XLIII. Λευκαντί (114).—Τάφοι ὕψους καὶ πρωτογεωμετρικοὶ τοῦ τύπου τῆς δι' ὀρθίων πλακῶν σχηματιζομένης θήκης ἐπὶ κλιτύος ἐναντι τῆς Ξερόπολης. JHS 1965 Arch. Rep. 16. BSA 1966, σ. 61 ἀριθ. 50.

XLIV. Ἀλιβερίον (117).— Ὁ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ἀναφέρει ὅτι εἰς τὴν θέσιν Λειβάδι παρὰ τὸ Ἀλιβερίον ἠρευνήσῃ «τάφον ἀνεωγμένον τετραγώνον τεσσάρων μέτρων μήκους καὶ πλάτους. Ἦτο κεκαλυμμένος διὰ μεγάλων πλακῶν. Ἐκ τινων συντριμμάτων ἀγγείων καὶ ἐκ σπονδυλίου πηλίνου εἰκάζομεν, ὅτι ὁ τάφος οὗτος ἀνήκεν εἰς Μυκηναϊκοὺς χρόνους» (ΠΑΕ 1809,

207). Πρόκειται περί κατεστραμμένου θαλαμοειδοῦς ἐνδεχομένως τάφου (RE Suppl. VI, 609: «Kammergrab». BSA 1952, σ. 49 ὑποσημ. 2) καὶ οὐχὶ λακκοειδοῦς (AEM 1959, 313).

XLV. Μπελοῦσια (119).—Ὁ ἀνασκαφεὶς θολωτὸς τάφος ἐν τῇ θέσει ἐστερεῖτο δρόμου, ἡ εἴσοδος ἔκειτο ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς θόλου, εἶχε βάθος 2.75 μ. καὶ τὸ ὑπέρθυρον αὐτῆς ἀπετελεῖτο ἐκ 5 λίθων. Ἡ θόλος εἶχε διάμετρον 4.20 μ. καὶ σῶζεται εἰς ὕψος 2.25 μ. Τὸ περιεχόμενον τοῦ τάφου εἶχε συληθῇ καὶ ἐν αὐτῷ εὐρέθησαν μόνον «πάμπολλα ὁστᾶ ζῶων ἀνάμικτα ἀνθρωπίνοις» καὶ ἐν σφονδύλιον. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 41-42, εἰκ. 34 α-β.

XLVI. Μαρθών (126).—Ὁ θολωτὸς τάφος ὁ ἀνασκαφεὶς τὰ ἔτη 1933-1935 ὑπὸ τοῦ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ καὶ ὁ ἐπανεξετασθεὶς καὶ ἀναστηλωθεὶς τὸ 1958 ὑπὸ τῶν ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ καὶ ΣΤΙΚΑ παρέσχε τὰς κάτωθι λεπτομερείας:

Ὁ δρόμος ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς τῆς θόλου πλευρᾶς καὶ εἶχε μῆκος περίπου 25 μ. καὶ πλάτος 2 μ. Αἱ πλευраὶ τοῦ δρόμου εἶχον λαξευθῇ εἰς τὸ μαλακὸν πέτρωμα καὶ δὲν ἐκαλύπτοντο ὑπὸ τοίχων τὸ δὲ δάπεδον εἶχεν ἰσχυρὰν κλίσιν πρὸς τὴν θόλον. Μεταξὺ τοῦ ἔσω ἄκρου τοῦ ἀτειχίστου τὰς πλευρᾶς δρόμου καὶ τῆς εἰσόδου ὑπῆρχε προθάλαμος, διαστάσεων 2.55 × 1.50 μ. καὶ ὕψους 2.75 μ., ἔχων τοὺς πλαγίους τοίχους συνεχομένους πρὸς τὰ τοιχώματα τοῦ δρόμου καὶ ἐστεγασμένους ἄνωθεν διὰ 3 πλακῶν.

Αἱ διαστάσεις τῆς εἰσόδου δὲν παρέχονται, ἀλλὰ κατὰ πρόχειρον μέτρησιν εὐρέθησαν τὸ πλάτος αὐτῆς κάτω 1.50 μ. ἄνω 1.24 μ., ὕψος 2.62 μ. βάθος μέχρι τοῦ θαλάμου 2.30 μ. κάτω. Ἡ εἴσοδος ἄνω ἔφερε μονόλιθον ὑπέρθυρον καὶ ἀνακουφιστικὸν τρίγωνον, κεκλεισμένον διὰ τοιχαρίου.

Ἡ θόλος διαμέτρου 7 μ. περίπου (ΠΑΑ 1934, 265) περιεῖχεν ἐν τῷ δαπέδῳ δύο λάκκους ταφῶν, εἰς τὸν ἕνα τῶν ὁποίων εὐρέθη χρυσοῦν μόνωτον κύπελλον καὶ ἄλλα μικρὰ ἀντικείμενα. Παχὺ στρώμα τέφρας καὶ ἀνθράκων ἐκάλυπτε τὸ δάπεδον τῆς θόλου κατὰ τὸν ἐνεργήσαντα τὴν ἀνασκαφὴν. Ὁ στρακα ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ τάφου ἀνῆκον εἰς ὙΕ Π χρόνους.

Εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ ἔξω ἄκρου τοῦ δρόμου ἀπόστασιν καὶ ἐν τῷ δαπέδῳ αὐτοῦ εὐρέθησαν τεθαμμένοι ἀντιμέτωποι δύο ἵπποι μὲ τὰ σκέλη συμπλεκόμενα καὶ τὰς κεφαλὰς ἐστραμμένας πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ τάφου. ΠΑΕ 1933, 35-38, 1934, 35-37, 1935, σ. 105 εἰκ. 6 α. ΠΑΑ 1934, 261-266. Νέα Ἑστία 1934 τεῦχος 191, σ. 1062-1067, τεῦχος 192 σ. 14-19. Ἔργον 1958, σ. 23-27, εἰκ. 22-26.

XLVII. Μενίδι (130).—Ὁ ἀνασκαφεὶς τὸ 1879 θολωτὸς τάφος εἰς

τὴν θέσιν Λυκότρυπα περὶ τὰ 25 λεπτά πορείας νοτίως τοῦ Μενιδίου, νῦν δὲ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς περιοχῆς Πατησίων τῆς συγχρόνου πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, εἶχε τὰς ἐπομένους διαστάσεις :

Ὁ δρόμος ἔκειτο ἐπὶ τῆς ΝΑ. πλευρᾶς τῆς θόλου καὶ εἶχε μῆκος 27.72 μ. καὶ πλάτος 3 μ. τὰς δὲ πλευρὰς κεκαλυμμένας διὰ τοίχων ἐξ ἀργῶν λίθων.

Ἡ εἴσοδος εἶχε πλάτος 1.55 μ., ὕψος 3.30 μ. καὶ βάθος μέχρι τοῦ θαλάμου 3.35 μ. Τὸ ὑπέρθυρον ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν λίθων ἄνωθεν δὲ τούτου ὑπῆρχεν ἀνακουφιστικὸν τρίγωνον κλειόμενον κατὰ τὴν πρόσοψιν διὰ 4 ὀριζοντίων πλακῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀφίεντο κενὰ πλάτους 0.10-0.18 μ.

Ἡ θόλος εἶχε διάμετρον 8.35 μ. καὶ ὕψος 8.74 μ. ὁ δὲ τοῖχος αὐτῆς ἦτο ἐκτισμένος δι' ἀργῶν πλακοειδῶν λίθων. Ἐντὸς τοῦ δαπέδου τῆς θόλου καὶ κατὰ τὴν νοτίαν αὐτῆς πλευρὰν ὑπῆρχε λάκκος διαστάσεων 0.80×0.35 μ. βάθους δὲ 0.20 μ., ὅστις ἐπληροῦτο τέφρας καὶ ἀνθράκων. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου εὐρέθησαν κεκινημένα ὅστ' ἄνθρώπων, συντετριμμένα ἀγγεῖα καὶ μικρὰ ἀντικείμενα. Das Kuppelgrab bei Menidi, 1-47.

XLVIII. Ἐλευσίς (132).—Αἱ κατὰ καιροὺς ἀνασκαφεῖσαι ὕψι ταφαὶ ἐν τῇ θέσει δύνανται νὰ συνοψισθοῦν ὡς κάτωθι :

(1) Μία ὕψι Ι ταφὴ παιδίου ὑπὸ τὸ δάπεδον τῆς οἰκίας Η μὴ συνοδευομένη ὑπὸ κτερισμάτων ἀνασκαφεῖσα δὲ ὑπὸ τοῦ ΜΥΛΩΝΑ. Ἐλευσινιακὰ Ι, σ. 33, 57, εἰκ. 3.

(2) Ἑτέρα ὕψι Ι ταφὴ παιδίου, περιοριζομένη ὑπὸ ὀμῆς πλίνθου καὶ πλακός. Αὕτη ἀνεσκάφη ὑπὸ τοῦ ΣΚΙΑ κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὺν τῆς ἀκροπόλεως, ὁ δὲ νεκρὸς εἶχεν ἀποτεθῆ με τοὺς πόδας συνεσταλμένους, καὶ παρ' αὐτὸν ἔκειντο ἐν ἀγγεῖον, ψῆφοι ἐξ ὕαλομάζης καὶ δύο κογχύλια. ΑΕ 1912, σ. 17. Ἐλευσινιακὰ Ι, 57.

(3) Δύο ὕψι ΙΙ-ΙΙΙ ταφαὶ εἰς λάκκους ἀνασκαφεῖσαι ὑπὸ τοῦ ΣΚΙΑ κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὺν τῆς ἀκροπόλεως. ΑΕ 1988, 52-53, 81. Ἐλευσινιακὰ Ι, 57-58.

(4) Διπλοῦς κιβωτιόσχημος τάφος, διαστάσεων 5×1.60 μ. καὶ βάθους 1 μ., ἔχων τὰς πλευρὰς ἐκ τοίχων καὶ καλυπτόμενος διὰ πλακῶν. Ὁ τάφος ἀνεσκάφη ὑπὸ τοῦ ΦΙΛΙΟΥ εἰς τὸν χῶρον τοῦ Πεισιστρατείου περιβόλου καὶ περιεῖχεν ἀνθρώπινα ὅστ' ἄν, ὕψι ΙΙ ἀγγεῖα καὶ ἀστράγαλον ζώου. ΑΕ 1899, 187-192. Ἐλευσινιακὰ Ι, 58-59.

(5) ὕψι ΙΙ τάφος σχηματιζόμενος δι' ὀρθίων πλακῶν καὶ ἔχων ἐσωτερικὰς διαστάσεις 0.65×0.30 μ. βάθος δὲ 0.40 μ. Ὁ τάφος οὗτος, ὅστις ἔκειτο παρὰ τὴν Κιμώνειον πύλην, ἀνεσκάφη ὑπὸ τοῦ ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΟΥ καὶ περιεῖχεν ἀποσυντεθειμένον σκελετὸν παιδίου τοποθετημένου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς καὶ 6 ἀγγεῖα. Ἐλευσινιακὰ Ι, 59.

(6) Λείψανα ὕψι ἐνδεχομένως ταφῶν εἶναι τὰ ὑπὸ τοῦ ΣΚΙΑ μνημο-

νευόμενα ΥΕ ὄστρακα μετὰ σωρῶν τέφρας, ὡς καὶ τὰ μικρὰ πλίνθινα οἰκοδομήματα τὰ περιγραφόμενα ὑπ' αὐτοῦ. ΑΕ 1898, 49-51. Ἑλευσινιακά Ι, 58.

(7) Δύο ταφὰι παιδίῳ εὐρεθεῖσαι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ἀκροπόλεως. Ἡ μία τούτων ἦτο ἀπλὴ ταφή εἰς λάκκον ἄνευ κτερισμάτων, ἡ ἑτέρα ἦτο ταφή εἰς θήκην σχηματιζομένην δι' ὀρθίων πλακῶν καὶ συνωδεύετο ὑπὸ μιᾶς ψήφου ἐξ ὑαλομάζης ὡς κτερίσματος. ΑΙΑ 1936, σ. 423-424, εἰκ. 11-12.

(8) Ταφή εἰς θήκην, διαστάσεων 0.47×0.35 καὶ βάρους 0.23 μ., σχηματιζομένην δι' ὀρθίων πλακῶν εὐρεθεῖσα εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Τελεστηρίου. ΑΙΑ 1936, σ. 424, ὑπόσημ. 2.

(9) Μέγας ἀριθμὸς ΥΕ τάφων περιλαμβανομένων εἰς τὸ νεκροταφεῖον ὑπὸ τὴν βόρειον κλιτὺν τῆς ἀκροπόλεως καὶ οἱ ὅποιοι δύνανται νὰ ταξινομηθοῦν εἰς 4 βασικοὺς τύπους, ὡς ἔπεται :

Α) Ὁρθογώνιοι ὡς θῆκαι τάφοι ἔχοντες τὰς πλευρὰς ἐξ ὀρθίων πλακῶν καὶ καλυπτόμενοι δι' ἑτέρων πλακῶν. Ὁ τύπος ἀνήκει εἰς ΜΕ κυρίως χρόνους, ἀλλ' ἐγένετο χρῆσις τούτου καὶ εἰς ΥΕ. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκουν πιθανῶς τινες ἐκ τῶν 35 περίπου τάφων τῶν ἀνακαλυφθέντων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου καὶ ἴσως καὶ ἄλλοι. ΠΑΕ 1950, 130-131.

Β) Οἱ τάφοι τῆς κατηγορίας ταύτης ὁμοιάζουν πρὸς τοὺς προηγουμένους ἀλλὰ μία ἐκ τῶν πλακῶν τῶν στενῶν πλευρῶν τοῦ τάφου ἠδύνατο νὰ μετακινῆται δι' ἐκάστην νέαν ταφήν. Εἰς τὸν τύπον τοῦτον ἀνήκουν τρεῖς τάφοι ἀνασκαφέντες τὰ ἔτη 1938 καὶ 1950 εἰς τὸν τομέα Ζ (ΠΑΕ 1950, 131-132), οἱ καὶ εἰς ΥΕ χρόνους χρησιμοποιηθέντες ΜΕ τάφοι Θπ 2, 4, 8 (ΠΑΕ 1952, 64-66), ἐνδεχομένως οἱ τάφοι Γ 1-2 (ΠΑΕ 1952, 69-70), τινὲς ἴσως τῶν μνημονευομένων καὶ μὴ περιγραφομένων 12 τάφων τῶν εὐρεθέντων εἰς τοὺς τομεῖς Μ-Ν (ΠΑΕ 1954, 53) καὶ πιθανῶς ἄλλοι.

Γ) Τάφοι ἀποτελούμενοι ἐκ στενοῦ καὶ ἐπιμήκους θαλάμου, διαστάσεων ἀπὸ 2.70×1.15 μ. (τάφος Θπ 5, ΠΑΕ 1952, 66) μέχρι 6×2 μ. (τάφος Βπ 1, ΠΑΕ 1954, 54-55) καὶ ἐκ στενοῦ διαδρόμου διατεταγμένου κατ' ὀρθὴν γωνίαν πρὸς τὸν θάλαμον καὶ εἰς τὸ ἄκρον τῆς μιᾶς τῶν μακρῶν πλευρῶν τούτου. Εἰς τὸν τύπον τοῦτον ἀνήκουν, πλὴν τῶν δύο μνημονευθέντων τάφων Θπ 5 καὶ Βπ 1, τινὲς ἐκ τῶν 5 τάφων τοῦ τομέως Η, ἐξ ὧν ὁ Ηπ 9 περιγράφεται λεπτομερῶς (ΠΑΕ 1953, 79-80), οἱ 4 ἐκ τῶν 8 τάφων εἰς τοὺς τομεῖς Α-Μ, οἵτινες ἀποδίδονται εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ μνημονευομένους τάφους τῶν 7 ἐπὶ Θήβας (ΠΑΕ 1953, 81-87), τινὲς ἴσως ἐκ τῶν 12 τάφων εἰς τοὺς τομεῖς Μ-Ν (ΠΑΕ 1954, 53), πέντε ἐκ τῶν τάφων εἰς τοὺς τομεῖς Η-Ζ, Β-Γ, ἐν οἷς καὶ ὁ μνημονευθεὶς Βπ 1, ὁ ἔχων περιέργως συγκλίνοντας τοὺς τοίχους (ΠΑΕ 1954, 54-56), τινὲς ἐκ τῶν 11 ΥΕ τάφων τῶν ἀνασκαφέντων εἰς τοὺς τομεῖς Α-Ε, ἐξ ὧν περιγράφεται λεπτομερῶς ὁ τάφος Δπ 16 (ΠΑΕ 1955, 67-77) καὶ τέλος ὁ τάφος Ιπ 1 (ΠΑΕ 1956, 59).

Δ) Θαλαμοειδεῖς τάφοι τοῦ συνήθους ΥΕ τύπου λαξευμένοι εἰς τὸ μαλακὸν ᾠμα. Τέσσαρες τοιοῦτοι συνηντήθησαν εἰς τὸ νεκροταφεῖον ὑπὸ τὴν βορείον κλιτὺν τῆς ἀκροπόλεως. ΠΑΕ 1954, 50-53, 1956, 57-58.

Οἱ ΥΕ τάφοι τοῦ βορείου νεκροταφείου περιεῖχον κατὰ κανόνα πλείονας τοῦ ἐνὸς νεκρούς, ἐνίοτε 12 (ΠΑΕ 1952, 132), οἱ μὴ μετακινήμενοι ἐκ τῶν ὁποίων ἔκειντο συνήθως εἰς συνεσταλμένην στάσιν ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς καὶ συνωδεύοντο ὑπὸ πενιχρῶν κτερισμάτων ἀποτελουμένων κυρίως ἐξ ἀγγείων. ΠΑΕ 1950, 132, 1952, 64-69, 1953, 77-87, 1954, 50-56, 1955, 67-77, 1956, 57-62. G. MYLONAS, Eleusis, 53.

Τὸ κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὺν τῆς ἀκροπόλεως κυκλοτερὲς κατασκευάσμα τὸ μνημονευόμενον εἰς παλαιότερας ἐργασίας ὡς θολωτὸς τάφος (ΑΕ 1912 18, MONTELIUS, La Grèce Précl. I, 171-172. GROPENGIESSER, Gräb. v. Att. 14. 53 κλπ.) ἀπεδείχθη μετὰ ταῦτα ὅτι ἦτο δεξαμενὴ τῶν Ἱστορικῶν χρόνων. Ἑλευσινιακά I, 59, 251-262.

XLIX. Πικέρμι (136).—Οἱ τρεῖς παρὰ τὸ Πικέρμι ἀνασκαφέντες ὑπὸ τοῦ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗ θαλαμοειδεῖς τάφοι «εἶχον θαλάμους περιφερεῖς», διαστάσεων ὁ πρῶτος 3.70×3.20 , ὁ δεύτερος 2.70×2.10 καὶ ὁ τρίτος 2.10×1.70 μ. Αἱ ὀροφαὶ εἶχον καταπέσει καὶ οἱ θάλαμοι ἤρουνθήσαν ἄνωθεν, ὥστε οὐδεμία πληροφορία παρέχεται διὰ τοὺς δρόμους καὶ τὰς εἰσόδους. Ἐντὸς τῶν τάφων εὐρέθησαν ὀλίγα ἀγγεῖα καὶ τινα σφονδύλια μετακομισθέντα εἰς τὸ Ἑθνικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν. ΑΔ 1927-28 Παράρτ. 62-64. BSA 1947, 7-75.

L. Βελανιδέζα (138).—Αἱ διαστάσεις τῶν θαλάμων τῶν πέντε ὑπὸ τοῦ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗ ἀνασκαφέντων θαλαμοειδῶν τάφων ἦσαν τοῦ πρώτου 1.90×1.10 , τοῦ δευτέρου 3.20×2.10 , τοῦ τρίτου 3×1.80 , τοῦ τετάρτου 2.90×1.70 καὶ τοῦ πέμπτου 2×1.20 μ. Οὐδεμία πληροφορία παρέχεται περὶ τῶν διαστάσεων καὶ τῶν λοιπῶν λεπτομερειῶν τῶν δρόμων, τῶν εἰσόδων καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν θαλάμων. Ἐντὸς τῶν θαλάμων ἀναφέρεται ὅτι συνηντήθησαν «τὰ συνήθη ἀγγεῖα καὶ εὐρήματα τῶν ὑστέρων Μυκηναϊκῶν χρόνων». ΑΔ 1927-28 Παράρτ. 64-65. BSA 1947, 7.

LI. Σκαρμαγκᾶς (141).—Οὐδεμία πληροφορία παρέχεται διὰ τὰς διαστάσεις καὶ τὰς λεπτομερείας τῶν δύο ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν στρατευμάτων Κατοχῆς ἀνασκαφέντων τάφων εἰς τὴν θέσιν. ΑΑ 1943, 303.

LII. Ἀθηναί (142).—Περὶ τοὺς 33 μικροὶ λακκοειδεῖς τάφοι ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ περὶ αὐτὴν χώρου καὶ ἐπὶ πλεόν 45 θαλαμοειδεῖς τάφοι ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ἀγορᾶς (JHS 1966 Arch. Rep. 4) καὶ εἰς ἐκ τῆς περιοχῆς νοτίως τοῦ Φιλοπάππου ἔχουν κατὰ καιροὺς ἔλθει εἰς φῶς. Οἱ

καλύτερον γνωστοί ἐκ τούτων παρέχονται κατωτέρω κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἀνακαλύψεως.

(1) Ὀκτὼ μικροὶ τάφοι, ἔχοντες τὰς πλευρὰς ἐπενδεδυμένας διὰ μικρῶν πλακῶν καὶ καλυπτόμενοι δι' ἐτέρων πλακῶν, εὐρέθησαν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Ἀκροπόλεως. Οἱ τέσσαρες τούτων ἔκειντο εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Μουσείου καὶ ἐξ αὐτῶν οἱ 3 περιεῖχον σκελετοὺς παιδίων ὃ δὲ τέταρτος σκελετὸν ἐνῆλικος κειμένου ἐκτάδην μεθ' ἐνὸς ἀγγείου ΥΕ ΙΙΙ Γ χρόνων παρ' αὐτὸν (ΑΔ 1888, 170. Ἀν. Ἀκρ., 39, 95. Akropolis Vasen I, σ. XXXIV, εἰκ. 45. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., 156, 207, σχεδ. 31 ἀριθ. 18-19), οἱ ἕτεροι 4 τάφοι εὐρέθησαν μετὰ τοῦ τῆς ΝΑ. γωνίας τοῦ θεμελίου τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ νοτίου τείχους καὶ περιεῖχον πάντες σκελετοὺς παιδίων. Εἰς τούτων περιεβάλλετο ἐκ τοιχαρίου ἀπὸ μικροὺς λίθους, οὐτινος ἐσώθη τμῆμα, ἐντὸς ἐνὸς ἐτέρου εὐρέθησαν δύο ψῆφοι καὶ ἓν ἀγγεῖον. ΑΔ 1888, 83. ΑΜ 1888, 228. Ἀν. Ἀκρ., 37, 121, Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 160, 207-208, 221, σχ. 32 ἀριθ. 6. GROPENGIESSER, Gräb. v. Att., σ. 13-14.

(2) Λακκοσιδῆς τάφος κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὸν τοῦ Ἀρείου Πάγου περιέχων λείψανα νεκροῦ καὶ δύο ΥΕ ἀγγεῖα. ΑΜ 1892, 445. ΑΙΑ 1894, 113.

(3) Εἰς θαλαμοσιδῆς τάφος εὐρεθεὶς κατὰ τὴν πρόοδον οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀγραύλου εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Σφαγείων κάτωθεν τοῦ λόφου τοῦ Φιλοπάππου. Ὁ τάφος κατεστράφη ὑπὸ τῶν ἐργατῶν καὶ ὀλίγα μικρὰ ἀντικείμενα ἐκ τοῦ περιεχομένου του ἐσώθησαν. ΑΑ 1931, 213. ΑΙΑ 1932, 64. Harv. Stud. Suppl. τόμ. Ι (1940), 4.

(4) Τρεῖς λακκοσιδεῖς τάφοι εὐρεθέντες νοτίως τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀρεως ἐν τῇ Ἀγορᾷ. Ὁ εἰς τούτων ἀνεσκάφη τὸ 1933 καὶ περιεῖχε λείψανα τριῶν σκελετῶν, τεμάχια 5 ΥΕ ΙΙΙ ἀγγείων, χρυσοῦν δακτύλιον μετὰ παραστάσεων ἀνθρώπων καὶ ψῆφον ὕαλομάζης (ΑΙΑ 1933, 540. Hesperia 1935, 318-321). Οἱ δύο ἕτεροι ἀνεσκάφησαν τὸ 1951 καὶ μνημονεύονται συντόμως. Hesperia 1952, 104, 1955, σ. 188 ὑποσημ. 4.

(5) Δύο λακκοσιδεῖς τάφοι εὐρεθέντες νοτίως τοῦ Ὠδείου τοῦ Ἀγρίππα ἀνεσκάφησαν τὸ 1935. Ὁ εἰς τούτων, ἀπλοῦς λάκκος μήκους 1.90 μ., περιεῖχεν ἓνα νεκρὸν μετὰ ΥΕ ΙΙΙ Β-Γ κεραμικῆς. Ὁ ἕτερος περιεῖχε τὰ λείψανα ἐνὸς νεκροῦ ἄνευ κτερισμάτων, πρέπει ὅμως νὰ εἶναι σύγχρονος πρὸς τὸν προηγούμενον. Hesperia 1936, 21-23, 1952, 104.

(6) Θαλαμοσιδῆς τάφος ἐπὶ τῆς βορείου κλιτύος τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀνασκαφεὶς τὸ 1939. Ὁ δρόμος σώζεται εἰς μῆκος 11 μ. καὶ ἔχει πλάτος κάτω 2 μ. ἄνω 1.50 μ. Ἡ εἴσοδος εἶχε πλάτος 1.20 μ., βάθος 1.40 μ. καὶ ὕψος μὴ ἀναφερόμενον.

Ὁ θάλαμος ἦτο ὀρθογώνιος τὴν κάτοψιν, διαστάσεων 5.90×4.30 μ., ἡ ὀροφή αὐτοῦ ἔχει καταπέσει, τὰ τοιχώματα ὅμως τοῦ θαλάμου διετηροῦντο εἰς ὕψος 2.75 μ. Παρ' ἐκατέραν στενὴν πλευρὰν τοῦ θαλάμου ὑπῆρχον ἀναβα-

θμοὶ ὕψους 0.60 μ. καὶ πλάτους 0.75 μ. Ἐγγὺς τῆς ΝΔ. γωνίας τοῦ θαλάμου εἶχε κατασκευασθῇ λάκκος διαστάσεων 1.80×0.60 μ. καὶ βάθους 1.20 μ., ἢ καλύπτουσα ὅμως τὸν λάκκον πλάξ εὐρέθη παραμερισμένη ἐκ τῆς ἀρχικῆς θέσεώς της. Ἐντὸς τοῦ θαλάμου εὐρέθησαν 8 ὕΕ II-III ἀγγεῖα καὶ τινα μικρὰ ἀντικείμενα. *Hesperia* 1940, 274-291.

(7) Λεῖψανα ἐτέρου θαλαμοειδοῦς τάφου κειμένου περὶ τὰ 13 μ. δυτικώτερον τοῦ προηγούμενου. Ὁ θάλαμος τοῦ τάφου ἦτο κυκλοτερὴς διαμέτρου 3 μ. περίπου καὶ ἐν τῷ δαπέδῳ αὐτοῦ εἶχε ἀνοιγῇ λάκκος. Παρὰ τὰς μεταγενεστέρως ἀνακινήσεις τοῦ χώρου ἐντὸς τοῦ θαλάμου εὐρέθησαν ἀνθρώπινα ὀστᾶ, ὀστρακα ἀγγείων καὶ εἰς ψευδόστομος ἀμφορεὺς. *Hesperia* 1940, 291.

(8) Τρίτος θαλαμοειδὴς τάφος ἐγγὺς τοῦ τελευταίου περιγραφέντος ἀνασκαφεὶς τὸ 1947. Ὁ δρόμος ἐσώζετο εἰς μῆκος 3.80 μ. καὶ εἶχε πλάτος 2 μ. Τὸ δάπεδον τοῦ δρόμου ἔκλινε πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ θαλάμου τὰ δὲ τοιχώματα αὐτοῦ συνέκλινον πρὸς ἄλληλα. Ἡ εἴσοδος εἶχε πλάτος 0.88 μ. αἱ δὲ παραστάδες αὐτῆς συνέκλινον πρὸς τὰ ἄνω. Ὁ θάλαμος, διαστάσεων 4.65×2.85 μ., διετῆρει τὰ τοιχώματά του εἰς ὕψος 1.60 μ., ἐνῷ ἡ ὀροφή εἶχε καταπέσει. Ἐντὸς τοῦ τάφου παρὰ τὰς μεταγενεστέρως μετακινήσεις εὐρέθησαν τρεῖς νεκροί. Ὁ εἰς εἶχε διαταραχθῇ ἀλλὰ συνωδεύετο ἀπὸ 6 ἀγγεῖα, οἱ δύο ἕτεροι ἔκειντο ἐκτάδην ἐπὶ τῆς ράχεως μὲ τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ ὑπογαστρίου. *Hesperia* 1948, 154-158.

(9) Τέταρτος τάφος ἐπὶ τῆς βορείου κλιτύος τοῦ Ἀρείου Πάγου κείμενος περὶ τὰ 2 μ. δυτικώτερον τοῦ τελευταίου περιγραφέντος. Ὁ δρόμος καὶ τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ θαλάμου εἶχον καταστραφῇ. Ὁ θάλαμος εἶχε διαστάσεις 1.60×2.80 μ. ἐντὸς δὲ αὐτοῦ εὐρέθησαν σωροὶ ὀστέων συγκεντρωμένοι παρὰ τὴν ἀνατολικὴν καὶ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ θαλάμου καὶ ἐντὸς μικροῦ λάκκου παρὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν, ἐπὶ πλεον ἐντὸς τοῦ θαλάμου εὐρέθησαν 4 κρανία καὶ τὸ ἀνώτερον μέρος σκελετοῦ, κείμενον ἐπὶ τοῦ δαπέδου εἰς ἣν εἶχεν ἀποτεθῇ στάσιν, ἐνῷ τὸ κατώτερον μέρος τοῦ σκελετοῦ εἶχε μετακινήθῃ μεταγενεστέρως. Ἐντὸς τοῦ τάφου εὐρέθησαν τεμάχια ἀβαφῶν κυλίκων καὶ κυπέλλων. *Hesperia* 1948, σ. 158 εἰκ. 2, διάγραμμα ὅλων τῶν ταφῶν.

(10) Θαλαμοειδὴς τάφος κατὰ τὰς ΒΑ. ὑπωρείας τοῦ λόφου τῶν νυμφῶν ἀνασκαφεὶς τὸ 1947. Ὁ δρόμος καταλήγει εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ θαλάμου καὶ ἔχει πλάτος 1.10 μ. Ἡ εἴσοδος εἶχε πλάτος 0.92 μ. Αἱ διαστάσεις τοῦ θαλάμου ἦσαν 1.80×2.30 μ., ἢ δὲ ὀροφή αὐτοῦ εἶχε καταπέσει. Ἐντὸς τοῦ θαλάμου εὐρέθησαν δύο σκελετοὶ ἐξηπλωμένοι ἐπὶ τῆς ράχεως μὲ τὰ σκέλη κεκαμμένα, ὅστᾳ κεκινημένα ἐκ τῆς ἀρχικῆς θέσεώς των κείμενα ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου ἢ ἐντὸς λάκκου παρὰ τὴν ΝΑ. γωνίαν ἀνήκοντα δὲ εἰς μίαν ἢ δύο παλαιότερας ταφὰς καὶ 6 ὕΕ III ἀγγεῖα ὡς καὶ τεμάχια δύο ἄλλων ἀγγείων. *Hesperia* 1948, σ. 163-165, πίν. 44.

(11) Ἡμιτελής θαλαμοειδὴς τάφος εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ΝΔ. τοῦ προηγούμενου. Ὁ δρόμος ἐσώζετο εἰς μῆκος 2 μ. καὶ εἶχε πλάτος 0.80 μ. Τὸ δάπεδον αὐτοῦ ἐκλινε πρὸς τὴν εἴσοδον. Ὁ θάλαμος ἦτο κυκλικοῦ περιήπου σχήματος ἔχων διάμετρον 1.20 μ., ὑπῆρχε δὲ καὶ ἕτερος πλάγιος θάλαμος διαστάσεων 1.20×0.85 μ., διατηρῶν τὴν ὀροφὴν του, ἐνῶ τοῦ κυκλικοῦ θαλάμου ἡ ὀροφή εἶχε καταπέσει. *Hesperia* 1948, 165-166.

(12) Ταφή εἰς ἀπλοῦν λάκκον, ἐκ τῆς αὐτῆς πρὸς τοὺς δύο τελευταίους περιγραφέντας τάφους περιοχῆς, εὑρεθεῖσα τὸ 1948. Ὁ λάκκος περιεῖχε τὰ ὅστ' αὐτὸν δύο παιδίων καὶ ἓν ΥἼ Β-Γ κύπελλον. *Hesperia* 1949, 215.

(13) Δύο ΥἼ τάφοι καταστραφέντες κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν θεμελίων τῆς στοᾶς τοῦ Ἀττάλου καὶ μαρτυρούμενοι ἐκ τῆς εὑρέσεως ἐγγὺς τῆς στοᾶς, τὸ 1949, ὅστων καὶ ΥἼ Β-Γ ἀγγείων. *Hesperia* 1950, 325, 326.

(14) Λεῖψανα δύο θαλαμοειδῶν τάφων ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τοῦ Ἀγοραίου Κολωνοῦ. Οἱ τάφοι κατεστράφησαν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὅτε κατεσκευάζετο τὸ Βουλευτήριον. *Hesperia* 1935, 16, 1937, 167, 1951, 69, 1955, 188 ὑποσημ. 3.

(15) Θαλαμοειδὴς τάφος δυτικῶς τοῦ βορείου ἄκρου τῆς στοᾶς τοῦ Ἀττάλου ἀνασκαφείς τὸ 1951, ὡς καὶ οἱ 4 ἐν συνεχείᾳ περιγραφόμενοι κατωτέρω. Αἱ διαστάσεις τοῦ τάφου δὲν παρέχονται ἐν τῇ περιγραφῇ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ παρεχομένου διαγράμματος ὁ δρόμος φαίνεται ὅτι εἶχε μῆκος 4.25 μ. περίπου καὶ πλάτος 0.90 μ. τὸ δὲ δάπεδον αὐτοῦ ἐκλινε πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ θαλάμου. Ἡ εἴσοδος εἶχεν ὕψος πλεον τοῦ 1 μ. καὶ πλάτος 0.60 μ. Ὁ θάλαμος ἦτο ἀκανονίστου ἐλλειψοειδοῦς σχήματος, διαστάσεων 1.60×1.90 μ., ἡ δὲ ὀροφή αὐτοῦ εἶχε καταπέσει.

Ἐντὸς τοῦ θαλάμου καὶ εἰς τὸ βάθος αὐτοῦ εὑρέθη σωρὸς ὀστέων, ἀνήκων εἰς δύο νεκρούς, παρ' ἐκάστην ἀφ' ἑτέρου πλευρὰν τοῦ θαλάμου, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ, ὑπῆρχον δύο σκελετοὶ κείμενοι ἐπὶ τῆς ράχεως μὲ συνεσταλμένα τὰ σκέλη. Πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ θαλάμου παρ' ἑκατέραν πλευρὰν τοῦ δρόμου ὑπῆρχεν ἀνὰ μία κόγχη κεκλεισμένη διὰ τοίχου. Ἡ δεξιὰ τῷ εἰσερχομένῳ περιεῖχε δύο σκελετοὺς παιδίων, ἡ ἀριστερὰ ἓνα.

Κτερίσματα ἐντὸς τοῦ τάφου εὑρέθησαν 7 ΥἼ Β-Α ἀγγεῖα, χαλκοῦν μαχαίριον, χρυσῇ ψῆφος καὶ ἑτέρα ἐξ ὑαλομάζης, ὡς καὶ δύο λίθινα σφονδύλια. *Hesperia* 1952, σ. 105, εἰκ. 4, πίν. 25 b, A.

(16) Ἑτερος θαλαμοειδὴς τάφος ὀλίγον ΒΑ. τοῦ προηγούμενου ταραχθεὶς ἐπανειλημμένως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ἐν αὐτῷ εὑρέθησαν ὀλίγα ὅστ' αὐτὸν χαλκοῦν ἀγγεῖον, πήλινον ΥἼ Β-Γ ἀγγεῖον καὶ σφονδύλια ἐκ στεατίτου. *Hesperia* 1952, 106, πίν. 25 b, B, 26 C.

(17) Θαλαμοειδὴς τάφος ὑπὸ τὴν βόρειον πλευρὰν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀρεως ἐν τῇ Ἀγορᾷ. Ὁ ἀρχικὸς δρόμος τοῦ τάφου ἔκειτο ἐπὶ τῆς δυτικῆς τούτου πλευρᾶς, μεταγενέστεραι ὁμῶς χρήσεις τοῦ χώρου ἐξήλειψαν τελείως τὰ ἱ-

χνη τοῦ δρόμου. Ἡ εἴσοδος πάντως, εἰς ἣν ἦγεν ὁ δρόμος οὗτος, εἶχε πλάτος 0.80 μ. Ὁ θάλαμος ἦτο ἀκανονίστου τριγωνικοῦ σχήματος, μὲ τὴν κορυφὴν τοῦ τριγώνου πρὸς Β., τὸ δὲ μέγιστον μῆκος αὐτοῦ ἦτο 2 μ. καὶ τὸ πλάτος 2.85 μ. Ἡ ὀροφὴ εἶχε καταπέσει κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, τὸ ὕψος ὅμως τοῦ θαλάμου ἠδύνατο νὰ ὑπολογισθῇ εἰς 1 μ. Κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ θαλάμου ὑπῆρχε κόγχη περιέχουσα μόνον ὄστρακα ἀγγείων. Κατὰ τὴν ΒΑ. πλευρὰν τοῦ θαλάμου ὑπῆρχεν ἕτερος δρόμος μήκους 1.58 μ. καὶ μεγίστου πλάτους 0.75 μ. ἄγων εἰς εἴσοδον πλάτους 0.59 μ. Ὁ δεύτερος οὗτος δρόμος ἤρχιζεν εἰς βάθος 1.05 μ. ἄνευ βαθμίδων ἢ κεκλιμένου ἐπιπέδου ἐν ἀρχῇ.

Ὁ θάλαμος περιεῖχε δύο στρώματα ταφῶν· τὸ ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου κατώτερον ἀπετελεῖτο ἐξ ὀκτώ τοῦλάχιστον νεκρῶν, τὸ ἕτερον, κείμενον 0.40 μ. ὑψηλότερον, περιελάμβανεν 6-7 νεκρούς. Ἐκ τῶν νεκρῶν τοῦ κατωτέρου στρώματος οἱ 3 ἔκειντο ἐξηπλωμένοι ἐπὶ τῆς ράχεως μὲ συνεσταλμένα τὰ σκέλη, οἱ νεκροὶ τοῦ ἀνωτέρου στρώματος εἶχον ταραχθῇ μεταγενεστέρως. Ὡς κτερίσματα ὁ τάφος περιεῖχεν 25 περίπου ἀγγεῖα καὶ τινα μικρὰ ἀντικείμενα. *Hesperia* 1952, 107, 1955, 187-217.

(18) Λακκοειδὴς τάφος, διαστάσεων 0.50×1.35 μ. καὶ βάθους 0.75 μ., κείμενος δυτικῶς τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15 περιγραφέντος ἀνωτέρω. Ὁ τάφος περιεῖχε τὸν σκελετὸν παιδίου, 10 ἀγγεῖα καὶ μικρὰ ἀντικείμενα. *Hesperia* 1952, 107-108.

(19) Λακκοειδὴς τάφος, διαστάσεων 0.50×1.60 μ. καὶ βάθους 0.65 μ., ἐκ τῆς αὐτῆς, παρὰ τὴν ΒΑ. στοάν, μετὰ τοῦ τελευταίου περιγραφέντος περριοχῆς. Ἐν αὐτῷ εὗρέθη εἰς σκελετὸς κείμενος ἐπὶ τῆς ράχεως μὲ σκέλη κεκαμμένα, δύο ἀγγεῖα καὶ χαλκοῦν μαχαίριδιον. *Hesperia* 1952, σ. 108, πίν. 27 a-b.

(20) Λακκοειδὴς τάφος εὗρεθὲς ἀνατολικῶς τοῦ Ὁδείου τοῦ Ἀγρίππα τὸ 1952. Ἐντὸς αὐτοῦ ὑπῆρχον ὅστ'α παιδίου, 3 ὙΕ III ἀγγεῖα καὶ ψῆφοι ὄρμων ἐξ ὑαλομάζης. *Hesperia* 1953, 38-39.

(21) Μικρὸς, ἡμιτελὴς ἴσως, θαλαμοειδὴς τάφος εὗρεθὲς δυτικῶς τοῦ Ὁδείου τοῦ Ἀγρίππα τὸ 1952. Ὁ δρόμος ἔκειτο ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς καὶ τὸ δάπεδον αὐτοῦ εἶχεν ἔντονον πρὸς τὴν εἴσοδον κλίσιν. Ἐντὸς τοῦ θαλάμου ὑπῆρχον ὀλίγα ὅστ'α καὶ ὄστρακα ἀγγείων. Πολυάριθμα ὄστρακα ὙΕ III ἀγγείων εὗρέθησαν καὶ εἰς τὸν δρόμον τοῦ τάφου. *Hesperia* 1953, 41.

(22) Δύο λακκοειδεῖς τάφοι εὗρέθησαν νοτίως τῆς ΝΔ. γωνίας τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀρεως τὸ 1953 καὶ ἐγγὺς ἄλλων ὁμοίων εὗρεθέντων τὸ 1933 (*Hesperia* 1935, 318-320, ἀνωτέρω ἀριθ. 4) καὶ 1951 (*Hesperia* 1952, 104, ἀνωτέρω ἀριθ. 4). *Hesperia* 1953, 41.

(23) Μικρὸς θαλαμοειδὴς τάφος εὗρεθὲς ὀλίγα μέτρα νοτίως τῆς ΝΑ. γωνίας τῆς ΒΑ. στοᾶς. Ὁ δρόμος ἄγει ἀπὸ ΒΑ. κατευθύνσεως. Ἐντὸς τοῦ

θαλάμου, ὅστις εἶχε τετράγωνον σχῆμα, εὐρέθησαν 3 σκελετοὶ καὶ δύο ἀγγεῖα. Hesperia 1953, 47-48.

(24) Δέκα ἸΕ λακκοειδεῖς καὶ θαλαμοειδεῖς τάφοι εὐρεθέντες μέχρι τοῦ 1953 ὑπὸ τὸ βόρειον τμήμα τῆς στοᾶς τοῦ Ἀττάλου. Ἐκαστος τούτων περιεῖχεν 1-4 νεκροὺς καὶ μέχρις 20 ἸΕ III A-Γ ἀγγεῖα ὡς καὶ μικρά τινα ἀντικείμενα. Hesperia 1954, 57-58.

(25) Εἰς τάφος ἐκ τῆς περιοχῆς ἐγγὺς τῆς Ἀκροπόλεως, ἐξ οὗ προέρχονται δύο ἀγγεῖα, εὐρισκόμενα νῦν εἰς Χαϊδελεβέργην, μνημονεύονται ἐν AM 1910, 35.

(26) Ἄλλος θαλαμοειδὴς τάφος ἐκ τῆς Ἀγορᾶς, ἀναβιβάζων τὸ σύνολον τῶν γνωστῶν ἐκ τῆς Ἀγορᾶς θαλαμοειδῶν τάφων εἰς 45, μνημονεύεται ἐν JHS 1966 Arch. Rep. 4. Ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθησαν 4 νεκροί, 10 ἸΕ III A ἀγγεῖα, χαλκῇ αἰχμῇ δόρατος καὶ χαλκαῖ ψῆφοι ὄρων.

LIII. Σ π ά τ α (144).—Ὁ πρῶτος ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος γνωστὸς ἸΕ τάφος συνεπεῖα τυχαίας καθιζήσεως τοῦ ἐδάφους τὸ 1876 καὶ ἀνασκαφῆς ἐν συνεχείᾳ τὸ 1877 ὑπὸ τοῦ ΣΤΑΜΑΤΑΚΗ, ὅστις εὗρε καὶ δευτέρον παρ' αὐτόν, ἔκειτο ΝΔ. καὶ ἐγγὺς τοῦ χωρίου Σπάτα τῆς Ἀττικῆς. Οἱ ἐν λόγῳ τάφοι παρεῖχον τὰς ἐπομένους λεπτομερείας :

(1) Ὁ πρῶτος καὶ ἀνατολικώτερος ἐκ τῶν δύο τάφων, ὅστις ἐγνώσθη ἐκ τῆς κατακρημνίσεως τῆς ὀροφῆς του, εἶχε τὸν δρόμον ἐπὶ τῆς ΝΔ. πλευρᾶς τοῦ θαλάμου. Τὸ μῆκος τοῦ δρόμου ἦτο 22.20 μ. καὶ τὸ πλάτος αὐτοῦ 2.48 μ. Τὸ δάπεδον εἶχεν ἐλαφρὰν πρὸς τὸν θάλαμον κλίσιν, τὰ δὲ τοιχώματα τοῦ δρόμου συνέκλινον πρὸς τὰ ἄνω. Ἡ εἴσοδος εἰς τὸν θάλαμον εἶχεν ὕψος 3 μ., πλάτος 1.05 μ. καὶ βάθος 3 μ. ὀριζόντιον δὲ τὸ ὑπέρθυρον.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τάφου ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν ὀρθογωνίων τὴν κάτοψιν θαλάμων τεταγμένων εἰς ὀρθὴν γωνίαν. Ὁ πρῶτος ἀπὸ τῆς εἰσόδου θάλαμος, διαστάσεων 5.30 × 4.80 μ., εἶχεν ὀροφὴν ἀμφικλινῇ, μερικῶς κρημνισθεῖσαν πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ θαλάμου τούτου καὶ ἐγγὺς τῆς ΒΑ. αὐτοῦ γωνίας ὑπῆρχεν εἴσοδος, διαστάσεων, 1.90 × 1.20 μ., ἄγουσα εἰς τὸν δευτέρον θάλαμον, ὅστις εἶχε διαστάσεις 3.75 × 2.50 μ. Ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς καὶ τοῦ δευτέρου τούτου θαλάμου καὶ ἐγγὺς τῆς ΒΔ. γωνίας ὑπῆρχεν ἑτέρα εἴσοδος, 0.80 × 1.75 μ., ἄγουσα εἰς τὸν τρίτον θάλαμον, αἱ διαστάσεις τοῦ ὁποίου ἦσαν 3.20 × 2.50 μ.

Τὸ περιεχόμενον τοῦ τάφου εἶχε συληθῇ ἴσως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μετὰ δὲ τὴν κατακρημνίσιν τῆς ὀροφῆς τοῦ πρώτου θαλάμου πολὺ τοῦ περιεχομένου ἀπεχομίσθη ὑπὸ τῶν ἐντοπίων. Ἐντὸς τοῦ δρόμου καὶ εἰς τοὺς θαλάμους εὐρέθησαν ὅστ'α, ἔχνη πυρᾶς καὶ 2000 περίπου μικρὰ ἀντικείμενα ἐκ χρυσοῦ, ἀργύρου, χαλκοῦ, ἐλέφαντος, ὑαλομάζης καὶ πηλοῦ. ΠΑΕ 1877, 23-24. Ἀθήναιον 1877, 167-172, πίν. Α-Ζ. TSOUNTAS-MANATT, 135. GROPEN-

GIESSER, Gräb. v. Att., 8-9, 35-37. MONTELIUS, La Grèce Précl. I, 165-168.

(2) Ὁ ἕτερος τάφος ἔκειτο δυτικώτερον τοῦ προηγούμενου καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ δρόμου, ἄγοντος ἀπὸ ΝΔ. κατευθύνσεως, καὶ ἐξ ὀρθογωνίου θαλάμου διαστάσεων μικροτέρων τοῦ προηγούμενως περιγραφέντος τάφου. Ἀθήναιον 1877, πίν. Ζ.

LIV. Λιόπεσι (145).—Πενιχρὸς μυκηναϊκὸς τάφος μὴ περιγραφόμενος μνημονεύεται ἐν ΑΑ 1916, 142. FIMMEN, 8. BSA 1947, 8.

LV. Φάληρον (147).—Υἑ θαλαμοειδεῖς τάφοι ἐκ τῆς ἀκτῆς τοῦ Καλαμακίου παρὰ τὸ Φάληρον εὑρέθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν στρατευμάτων Κατοχῆς μνημονεύονται διὰ βραχέων. ΑΑ 1943, 303-304.

LVI. Βραυρῶν (149).—Ἐπὶ κλιτύος κειμένης πρὸς Α. τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας Βραυρῶνος ὁ ΣΤΑΗΣ ἠρεύνησε τὸ 1893 τρεῖς θαλαμοειδεῖς τάφους καὶ διεπίστωσε τὴν ὑπαρξίν καὶ ἄλλων ὁμοίων τάφων (ΑΕ 1895, 197-198), τὸ σύνολον τῶν ὁποίων, ὑπολογιζομένων καὶ δύο τάφων τῆς Περρατῆς, ἀναβιβάζει εἰς 12 (ΠΑΕ 1893, 17. GROPENGIESSER, Gräb. v. Att., 6). Ἐπτά ἐπὶ πλέον θαλαμοειδεῖς τάφους ἐπὶ τοῦ λόφου Χαμωλῆ ἀνέσκαψε τὸ 1956 ὁ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, ὅστις διεπίστωσε τὴν ὑπαρξίν 18 ἔτι τάφων (Ἔργον 1956, 30. ΠΑΕ 1956, 86). Περιληπτικῶς οἱ ἀνασκαφέντες τάφοι δύνανται νὰ συνοψισθοῦν ὡς κάτωθι :

(1) Οἱ ὑπὸ τοῦ ΣΤΑΗ ἀνασκαφέντες τάφοι εἶχον κατὰ κανόνα βραχεῖς δρόμους, τὸ μῆκος τῶν ὁποίων δὲν ὑπερέβαινε τὰ δύο μέτρα. Αἱ εἰσοδοὶ ἦσαν «στεναί» καὶ εἶχον κλειστῇ δι' ἀργῶν λίθων. Οἱ θάλαμοι εἶχον διαγράμματα περίπου τετράγωνα ὀριζοντίων διαστάσεων 2×2 μ. περίπου καὶ ὕψος 2.50 μ. Ἐκαστος τῶν τριῶν ἀνασκαφέντων τάφων περιεῖχε πλείονας τοῦ ἐνὸς νεκρούς, εἰς πάντας δὲ τοὺς τάφους ὁμοῦ εὑρέθησαν ἐν συνόλῳ 16 ἀκέραια ἢ συντετριμμένα Υἑ ΙΙΙ ἀγγεῖα καὶ 8 λίθινα σφονδύλια ἢ κομβία. ΑΕ 1895, 197-199. GROPENGIESSER, Gräb. v. Att., 5-6.

(2) Ὁ ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ δυτικώτερος ἀνασκαφείς ὑπ' ἀριθ. 1 τάφος τὸ 1956 εἶχε δρόμον μῆκους 9 μ. καὶ πλάτους ἐν ἀρχῇ 0.60 μ. πρὸ δὲ τῆς εἰσόδου 1.40 μ. Τὸ δάπεδον τοῦ δρόμου ἦτο σχεδὸν ἐπίπεδον καὶ τὸ βάθος τούτου ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους πρὸ τῆς εἰσόδου ἦτο 2.60 μ. Ἡ εἰσοδος εἶχεν ὕψος 1.30 μ. περίπου. Ὁ θάλαμος ἦτο ἀκανονίστου ἐλλειψοειδοῦς διαγράμματος, μεγίστων διαστάσεων 3.20×2.80 μ., ἡ δὲ ὀροφή αὐτοῦ εἶχε καταπέσει καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ τάφου κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἥμισυ τοῦ θαλάμου εἶχεν ἄνωθεν συληθῇ. Κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ θαλάμου εὑρέθησαν 3 ταφαί, 19 Υἑ ΙΙΙ Α-Β ἀγγεῖα καὶ μικρά τινα ἀντικείμενα. ΠΑΕ 1956, 81-83.

(3) Ὁ τάφος 6 ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ἀνασκαφέντων εἶχε δρόμον μήκους 7.10 μ. πλάτους 0.63 μ. ἐν ἀρχῇ καὶ 1.20 μ. πρὸ τῆς εἰσόδου. Ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τοιχώματος τοῦ δρόμου ὑπῆρχε κόγχη, περιέχουσα ἐν θήλαστρον καὶ ἐν εἰδώλιον τύπου Φ. Ἡ εἴσοδος εἶχεν ὕψος 1 μ., πλάτος 0.60 μ. καὶ βάθος 0.90 μ. εἶχε δὲ παραβιασθῇ πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς.

Ὁ θάλαμος ἦτο ἀκανονίστου τετραγώνου σχήματος, ἔφερεν ἑλλειψοειδῆ κόγχην εἰς τὸ βάθος καὶ εἶχε μέγιστον πλάτος 3.40 μ. καὶ μῆκος 3 μ. Ἐν τῷ δαπέδῳ τοῦ θαλάμου εὐρέθησαν δύο λάκκοι μικρῶν διαστάσεων περιέχοντες συσσωρευμένα τὰ ὅστ' αὐτοὶ νεκρῶν ὁ εἷς καὶ ἑνὸς ὁ ἕτερος ἄνευ κτερισμάτων. Ἐκ τοῦ τάφου συνελέγησαν 17 ἀγγεῖα. ΠΑΕ 1956, 83-85.

(4) Ἄλλος τάφος εἰς ἀπόστασιν 2.80 μ. ἀπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 τάφου, ἀποτελούμενος ἐκ δρόμου μήκους 1.20 μ., στομίου 0.20 μ. καὶ μικροῦ, ὡς κόγχης, θαλάμου διαστάσεων 1.50 × 1.40 μ. ὁ τάφος ἀνῆκεν εἰς νήπιον, τὸ δὲ στόμιον αὐτοῦ ἐκλείετο δι' ὀρθίας πλακὸς προεχούσης τοῦ ἐδάφους. Ἐντὸς τοῦ τάφου εὐρέθησαν 3 ἀγγεῖα. ΠΑΕ 1956, 85.

(5) Ὁ ὑπ' ἀριθ. 5 τάφος τῶν ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ἀνασκαφέντων ἔκειτο δυτικῶς τοῦ τάφου 6 καὶ εἶχε τὸν δρόμον, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τάφοι, ἀπὸ τῆς νοτίας πλευρᾶς. Τὸ μῆκος τοῦ δρόμου ἦτο 7.10 μ. τὸ δὲ πλάτος 0.60 μ. ἐν ἀρχῇ καὶ 1.07 μ. πρὸ τῆς εἰσόδου, ὅπου τὸ βάθος τῆς ἐπιφανείας τοῦ δαπέδου τοῦ δρόμου ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἀνέρχεται εἰς 3.50 μ. Ἡ εἴσοδος εἶχεν ὕψος 1.10 μ., πλάτος 0.90 μ. καὶ βάθος 0.90 μ. ἐκλείετο δὲ διὰ τοίχου. Ὁ θάλαμος ἦτο ἑλλειψοειδῆς τὸ διάγραμμα, μήκους 3 μ. καὶ πλάτους περίπου τοῦ αὐτοῦ. Ἐν αὐτῷ εὐρέθησαν 24 ἀγγεῖα, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων ἔκειντο ἐπὶ ἀναβαθμοῦ εἰς τὸ βάθος τοῦ θαλάμου, 100 πλακίδια μολύβδου, χρησιμεύοντα ἴσως ὡς βαρίδια δικτύου, καὶ χαλκοῦν ἐγγχειρίδιον. ΠΑΕ 1956, 85-86.

(6) Τάφος, τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀρχίσει ὁ ΘΕΟΧΑΡΗΣ καὶ συνεπλήρωσεν ὁ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ. Ὁ δρόμος τοῦ τάφου δὲν ἀνεσκάφη. Ὁ θάλαμος, αἱ διαστάσεις τοῦ ὁποίου δὲν ἀναφέρονται, ἦτο ὁ μεγαλύτερος πάντων τῶν λοιπῶν καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ τάφου ἦτο τὸ πλουσιώτερον πάντων τῶν ἀνασκαφέντων τάφων, ὥστε οἱ ἐρευνήσαντες αὐτὸν κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι οὗτος ἀνῆκεν ἴσως εἰς τὸν ἡγεμόνα τοῦ τόπου. Εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ τάφου καταλέγονται χρυσᾶ κοσμήματα, χαλκᾶ ὅπλα, ψῆφοι ὄρμων ἐξ ὑαλομάζης, πλακίδια ἐξ ἐλεφαντοστοῦ καὶ δέκα ἀγγεῖα περιγραφόμενα εἰς τὰ οἰκτεῖα κεφάλαια κατωτέρω. ΠΑΕ 1956, 86-87.

(7) Τάφος Α κατὰ τὴν δυτικὴν κλιτὺν τοῦ λόφου Χαμωλῆς, ὅπου ὑπάρχει ἑτέρα ὁμάς συλημένων τάφων. Ὁ δρόμος εἶχε μῆκος 3.30 μ. καὶ δάπεδον ἰσχυρῶς κλῖνον πρὸς τὴν εἴσοδον ἀπὸ ἀποστάσεως 1.15 μ. ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ δρόμου. Ἡ εἴσοδος εἶχεν ὕψος 0.95 μ., πλάτος 0.80 μ. καὶ βάθος 0.70 μ.,

ἦτο δὲ κεκλεισμένη διὰ τοίχου. Ὁ θάλαμος, ἐλλειψοειδῆς τὴν κάτοψιν, μήκους 2 μ. καὶ πλάτους 2.90 μ., περιεῖχε τρία ἀγγεῖα. ΠΑΕ 1956, 87.

(8) Τάφος Β ἐκ τῆς αὐτῆς μετὰ τοῦ τάφου Α ὁμάδος. Ὁ δρόμος εἶχε μῆκος 3 μ., πλάτος 1.10 μ. Ἡ εἴσοδος ἦτο 1.05 μ. ὑψηλὴ καὶ εἶχε πλάτος 0.80 μ., βάθος 0.60 μ. ἐφράσσετο δὲ διὰ τοίχου. Ὁ θάλαμος εἶχε διαστάσεις 2.80×2.20 μ. καὶ περιεῖχεν ἓνα νεκρὸν καὶ δύο ἀκόσμητα ἀγγεῖα. ΠΑΕ 1956, 87.

LVII. Περαιτή (150).—Ἐν τῇ θέσει ἔχουν ἀνασκαφῇ περὶ τοὺς 221 ΥΕ τάφοι. Δύο θαλαμοειδεῖς ἐκ τούτων εἶχον ἀνασκαφῇ τὸ 1893 ὑπὸ τοῦ ΣΤΑΗ, ὅστις παρετήρησεν 20 ἔτι συλημένους τάφους, ἐπὶ πλέον ὁ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ ἀνέσκαψε τὰ ἔτη 1953-1963 περὶ τοὺς 159 ἀσυλήτους καὶ 60 συλημένους. Οἱ ἀσύλητοι ἠριθμήθησαν ὑπ' αὐτοῦ διὰ τῶν ἀριθμῶν 1-157, ἡ διαφορὰ τῆς ἀριθμήσεως πρὸς τὸν πραγματικὸν ἀριθμὸν τῶν τάφων ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι τρεῖς τάφοι ἀριθμηθέντες ἀρχικῶς 5α, 15β καὶ 30α ὡς τμήματα ἀντιστοιχῶς τῶν τάφων 5, 15 καὶ 30 ἀπεδείχθησαν τελικῶς ἀνεξάρτητοι τάφοι, ὁ δὲ τάφος 58 ἦτο τῷ ὄντι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν τάφον 59. Οἱ συλημένοι τάφοι ἠριθμήθησαν διὰ τῶν ἀριθμῶν Σ 1-Σ 60. Οἱ ὑπὸ τοῦ ΙΑΚΩΒΙΔΗ ἀνασκαφέντες τάφοι παρέσχον συνολικῶς 1264 ἀγγεῖα ἐκ πηλοῦ καὶ εἰδῶλια, 331 μικρὰ ἀντικείμενα ἐκ λίθου, 235 ἐκ μετάλλου, 10 ἐκ πηλοῦ καὶ 233 ἐκ διαφόρων ὑλῶν (ὕαλομάζης, ἐλέφαντος κλπ.). ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 87-95. Αἱ κατὰ καιροὺς δημοσιευθεῖσαι πληροφορίες περὶ τῶν ἐν λόγῳ τάφων κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν δημοσιεύσεως ἔχουν ὡς κάτωθι :

(1) Ἐκ τῶν δύο ὑπὸ τοῦ ΣΤΑΗ ἀνασκαφέντων τάφων μόνον αἱ διαστάσεις τοῦ θαλάμου τοῦ ἐνὸς τούτων καθωρίσθησαν εἰς 1.50×1.50 μ. περίπου. Ἐντὸς τοῦ ἐνὸς τῶν δύο θαλάμων εὐρέθησαν ἀποσυνθετιμμένα ὅστ' α νεκροῦ, ἐν ἀγγεῖον, χρυσοῦς δακτύλιος καὶ λίθινον κομβίον, ἐντὸς τοῦ ἐτέρου ὑπῆρχε σκελετὸς νεκροῦ ἐκτάδην κειμένου, ὅστ' α ἀποσυνθετιμμένα ἄλλων νεκρῶν, 10-11 πῆλινα ἀγγεῖα καὶ δύο εἰδῶλια ἐκ πηλοῦ καθὼς καὶ δύο λίθινα κομβία. ΠΑΕ 1893, 17. ΑΕ 1895, 199-202.

(2) Δέκα θαλαμοειδεῖς τάφοι, πέντε τούτων ἀσύλητοι (ἀριθ. 1-5) καὶ πέντε συλημένοι, ἀνασκαφέντες τὸ 1953 ὑπὸ τοῦ ΙΑΚΩΒΙΔΗ, ὅστις ἀνέφερε τότε καὶ τὴν ὑπαρξίν 70 ἔτι συλημένων τάφων. Οἱ ἀνασκαφέντες τάφοι εἶχον βραχεῖς δρόμους καὶ μικροὺς θαλάμους σχήματος ἀκανονίστου τετραπλεύρου ἢ ἐλλειψοειδοῦς καὶ χαμηλοτάτας ὀροφάς, αἵτινες, πλὴν μιᾶς περιπτώσεως, εἰς ἣν αὕτη διετηρεῖτο μερικῶς, εἶχον πᾶσαι καταρρεῦσαι. Οἱ τάφοι 1 καὶ 4 εἶχον δύο δρόμους ἄγοντας εἰς τὴν αὐτὴν εἴσοδον. Ὁ δρόμος τοῦ τάφου 3 ἐν ἀρχῇ εἶχε πλάτος 0.66 μ. καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου 0.56 μ. Διαστάσεις τῶν θαλάμων δὲν ἀναφέρονται.

Οἱ τάφοι περιεῖχον ἀπὸ 1 (τάφοι 2-3) μέχρις 7 νεκροὺς (τάφοι 4-5) τοποθετημένους εἴτε εἰς στάσιν ὀκλάζοντος (τάφος 5) εἴτε ἐξηπλωμένους ὑπτίους

(τάφοι 1,5). 'Εν τῷ τάφῳ 1 καὶ ἐντὸς δύο λάκκων εὐρέθησαν κεκαυμένα ὀστᾶ. 'Ο νεκρὸς τοῦ τάφου 2 ἦτο ἀκτέριστος, οἱ λοιποὶ τάφοι περιεῖχον ἄγγεῖα, εἰδώλια καὶ κοσμήματα. 'Εν συνόλῳ συνελέγησαν πλέον τῶν 100 ἄγγεῖα. ΠΑΕ 1953, 88-102.

(3) Τριάκοντα ὀκτὼ τάφοι, οἱ 26 τῶν ὁποίων εὐρέθησαν ἀσύλητοι καὶ οἱ 12 συλημένοι, ἀνεσκάφησαν τὸ 1954 ὑπὸ τοῦ ΙΑΚΩΒΙΔΗ. Οἱ 34 ἐκ τῶν τάφων τούτων ἦσαν κανονικοὶ θαλαμοειδεῖς μικρῶν διαστάσεων, οἱ λοιποὶ 4 (τάφοι 6, 15 β, 28, 29) ὁμοιάζον πρὸς λακκοειδεῖς. 'Ο τάφος 6 ἦτο μεμονωμένος λακκοειδὴς τάφος καλυπτόμενος ὑπὸ πλακός, ὁ τάφος 15 β εἶχεν ἀνοιγῇ μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς ὀροφῆς τοῦ τάφου 15 καὶ ἐκαλύπτετο διὰ πλακός. Οἱ τάφοι 28 καὶ 29 ἦσαν ἀβεβαίου σχήματος. 'Η κατάρρευσις τῶν ὀροφῶν ἀποτελεῖ γενικὸν φαινόμενον εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς Περαιτῆς καὶ ἔνεκα τούτου εἰς πολλὰς περιπτώσεις (τάφοι 10, 11-12, 14) κατεσκευάζοντο καὶ δεύτερος ἢ καὶ τρίτος (τάφοι 15, 15α, 15β) ὑπεράνω τοῦ βυθισθέντος.

Τάφοι τινὲς εὐρέθησαν κενοί, εἶναι ὅμως πιθανώτερον νὰ ἐκενώθησαν μεταγενεστέρως παρὰ νὰ ἔμειναν ἀχρησιμοποίητοι ἐξ ἀρχῆς. Οἱ τάφοι περιεῖχον μίαν ἢ περισσοτέρας ταφὰς καὶ εἰς πολλὰς περιπτώσεις οἱ νεκροὶ εὐρέθησαν ἀδιατάρακτοι, εἰς τοὺς μετὰ πλουσίων ὅμως κτερισμάτων τάφους 12 καὶ 13 οἱ νεκροὶ εἶχον ταραχθῇ ὥσει μεταφερθέντες ἐξ ἀνακομιδῆς. Εἰς ἄς περιπτώσεις οἱ νεκροὶ δὲν εἶχον μετακινήθῃ, εὐρέθησαν τοποθετημένοι ἐπὶ τοῦ ἐνὸς πλευροῦ μὲ συνεσταλμένα τὰ σκέλη καὶ τὴν μίαν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ὑπογαστρίου τὴν ἐτέραν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἢ παρὰ τὸν λαιμόν, ὑπῆρχον ὅμως καὶ νεκροὶ τοποθετημένοι εἰς ὑπτίαν στάσιν.

Μία ὁμάς 6 παιδικῶν τάφων κατὰ τὴν ΝΔ. ἄκραν τῆς ἀνασκαφείσης περιοχῆς (τάφοι 18-21, 24-25), ἃν καὶ ἐν κατόψει, ὁμοιάζον πρὸς θαλαμοειδεῖς μὲ βραχεῖς δρόμους, ὁ ἀνασκάψας κατὰ τὸν χρόνον τῆς εὐρέσεώς των ἐφρόνει ὅτι ἦσαν μιμήσεις θαλαμοειδῶν, ἀβαθεῖς δὴλον ὅτι κοιλότητες μετὰ δρόμου ἐπιχωσθεῖσαι εἶτα.

'Ο τάφος 16, ὅστις, ἔνεκα τῆς πτώσεως τῆς ὀροφῆς τοῦ ταχέως μετὰ τὴν πρώτην ταφὴν, ἔμεινεν ἄθικτος, περιγράφεται λεπτομερῶς ὑπὸ τοῦ ἀνασκάψαντος ὡς χαρακτηριστικὸν καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς ὑπόδειγμα, ἃν καὶ παρατηρεῖται ὅτι οὗτος «δὲν ἀποτελεῖ ἀπολύτως τυπικὸν παράδειγμα τῶν τάφων τῆς Περαιτῆς». 'Εν αὐτῷ εὐρέθη σκελετὸς μικροσώμου γυναικὸς τεθαμμένης ὑπτίας μὲ κλίσιν πρὸς τὸ ἀριστερὸν πλευρόν, τὴν κεφαλὴν ἐπὶ πλακός ὡς προσκεφαλαίου, τὴν δεξιάν χεῖρα πρὸ τοῦ στομάχου, τὴν ἀριστεράν κάτωθεν τῆς δεξιᾶς μασχάλης καὶ τοὺς πόδας ὀλίγον συνεσταλμένους καὶ ὑψηλά ὡς ἐκ τῆς θέσεως εἰς ἣν εὐρέθησαν τὰ ὀστᾶ τῶν σκελῶν. "Αφθονα] κοσμήματα συνώδευον τὸν νεκρὸν παρατιθέμενα εἰς τὰ μικρὰ ἀντικείμενα κατωτέρω. ΠΑΕ 1954, 89-103.

(4) Εἴκοσι καὶ εἷς ἀσύλητοι τάφοι ἀνεσκάφησαν τὸ 1955 ὑπὸ τοῦ ΙΑΚΩΒΙΔΗ. Τούτων δύο (ἀριθ. 44-45) ἦσαν ἀπλοῦ λάκκοι ἄνευ καλυμμάτων περιέχοντες ταφὰς παιδίων. Οἱ λοιποὶ 19 ἦσαν «κατὰ πλειοψηφίαν θαλαμοειδεῖς», ἂν καὶ εἷς τινὰς περιπτώσεις (τάφοι 30α, 33, 36, 38 καὶ 32) ἐντὸς καὶ ὑπεράνω τῆς καταπεσοῦσης ὀροφῆς παλαιότερων θαλαμοειδῶν τάφων ἢ ἐπὶ πετρωμάτων μὴ παρεχόντων περιθώρια διὰ τὴν κατασκευὴν θαλαμοειδοῦς τάφου, ἔχουν κατασκευασθῇ ἀβαθεῖς μᾶλλον τάφοι ἡμικυκλικοῦ ἢ ἡμιελλειψοειδοῦς σχήματος ἄνευ διακεκριμένης εἰσόδου καὶ δρόμου, διατηροῦντες ἐν κατόψει μόνον τὸ σχῆμα τοῦ θαλαμοειδοῦς τάφου.

Ἐντὸς τῶν τάφων ὀλίγαι ταφαὶ εὐρέθησαν κατὰ χώραν· εἰς ταύτας οἱ νεκροὶ ἔκειντο κατὰ κανόνα ὕπτιοι μὲ τὰς χεῖρας παρὰ τὰς πλευράς ἢ ἐπὶ τοῦ ὑπογαστρίου ἢ τοῦ στήθους ἢ ἄλλως διατεταγμέναι καὶ τὰ σκέλη κεκαμμένα. Καῦσις τῶν νεκρῶν παρατηρήθη εἰς δύο περιπτώσεις (τάφοι 36, 38). Ὁ ἀνασκάψας παρέχει πλείονας λεπτομερείας διὰ τοὺς τάφους 36 καὶ 38. ΠΑΕ 1955, 100-108.

(5) Δέκα ὀκτὼ τάφοι ἐρευνηθέντες τὸ 1956 ὑπὸ τοῦ ΙΑΚΩΒΙΔΗ. Δέκα πέντε τούτων ἦσαν ἀσύλητοι, δύο εἶχον συληθῇ μερικῶς καὶ εἷς ἦτο πλήρως συλημένος. Ἐκ τῶν 18 τάφων εἷς ἦτο ἀπλοῦς λάκκος καὶ 17 εἶχον κάτοψιν θαλαμοειδοῦς. Εἷς τινὰς περιπτώσεις ὁ τάφος εἶχεν ἐκ τῶν ὑστέρων κατασκευασθῇ μετὰ τῶν τεμαχίων τῆς καταπεσοῦσης ὀροφῆς παλαιότερου θαλάμου. Εἰς ἄλλας ὁ ἐν κατόψει θαλαμοειδὴς τάφος εὐρίσκετο εἰς τοιαύτην θέσιν, ὥστε δὲν ὑπῆρχε χώρος διὰ τὴν κατασκευὴν θαλάμου ἔστω μὲ χαμηλοτάτην ὀροφήν.

Ἐκ τῶν ἐν τοῖς τάφοις γενομένων ταφῶν δέκα σκελετοὶ εὐρέθησαν κατὰ χώραν. Οὗτοι ἔκειντο κατὰ κανόνα ὕπτιοι μὲ τὰ σκέλη κεκαμμένα καὶ τὰ γόνατα ὑψωμένα. Εἰς μίαν περίπτωσιν (τάφος 59) ὁ νεκρὸς εἶχεν ἀποτεθῇ εἰς στάσιν ὀκλάζοντος καὶ εἰς ἐτέραν (τάφος 56) ἔκειτο ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ μὲ συνεσταλμένα πῶς τὰ σκέλη. Ἐντὸς τέλος τοῦ τάφου 46 εὐρέθησαν ὀλίγα ὅστ᾽ ἀτελῶς κεκαυμένα. Ἐξ ὅλων τῶν τάφων συνελέγησαν 56 ἀγγεῖα καὶ μικρὰ εὐρήματα. ΠΑΕ 1956, 62-72.

(6) Ὁκτὼ θαλαμοειδεῖς συλημένοι καὶ 5 λακκοειδεῖς τάφοι ἀνεσκάφησαν τὸ 1957 ὑπὸ τοῦ ΙΑΚΩΒΙΔΗ. Πέντε τῶν τάφων εἶχον μικροὺς δρόμους, τὸ δάπεδον τῶν ὁποίων ἔκλινε πρὸς τὴν εἴσοδον τὰ δὲ τοιχώματα συνέκλινον πρὸς τὰ ἄνω. Αἱ εἵσοδοι δὲν διετηροῦντο καλῶς καὶ οἱ θάλαμοι εἶχον ἀκανόνιστα τετράπλευρα σχήματα. Κόγχαι εὐρέθησαν εἰς τὰ τοιχώματα τῶν δρόμων δύο τάφων (τάφοι Σ 14, Σ 23) περιεῖχον δὲ αὗται παιδικὰς ταφὰς. Εἰς μίαν περίπτωσιν, εἰς ἣν ἡ στάσις τοῦ νεκροῦ ἦτο σαφής, οὗτος ἔκειτο εἰς ὑπτίαν θέσιν μὲ σκέλη συνεσταλμένα.

Εἰς τὸν τάφον Σ 27 ἀντὶ θαλάμου εἰς τὸ βάθος τοῦ δρόμου καὶ κατὰ τὴν δεξιὰ τῷ εἰσερχομένῳ πλευρὰν αὐτοῦ ἠνοίγετο τετράγωνος βαθὺς λάκκος κα-

λυπτόμενος κατὰ τὸ ἥμισυ ὑπὸ ὀροφῆς. Ἡ περίεργος αὕτη μορφή τοῦ τάφου προέκυψε, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, διότι οἱ κατασκευάζοντες αὐτὸν κατὰ τὴν λάξευσιν τοῦ δρόμου προσέκρουσαν εἰς σκληρὰ πετρώματα καὶ ἐστράφησαν πρὸς τὰ ὑπάρχοντα μαλακώτερα κατὰ τὴν δεξιὰν παρεῖαν τοῦ δρόμου. Καίτοι ὁ τάφος εἶχε συληθῇ, ἐν αὐτῷ εὐρέθη μία ταφή καὶ ἀγγεῖα.

Ἐκ τῶν 5 λακκοσιδῶν τάφων ὁ Σ 21 εὐρέθη συλημένος καὶ κενὸς παντὸς περιεχομένου, οἱ λοιποὶ ἦσαν ἀσύλητοι, ἐκαλύπτοντο δὲ συνήθως διὰ πλακῶν. Ἐντὸς τῶν τάφων τούτων εὐρέθησαν ταφαὶ κατὰ χώραν συνοδευόμεναι ἀπὸ ἀγγεῖα καὶ μικρὰ ἀντικείμενα. Ὁ τάφος 61 ἦτο ἀκτέριστος. Ὁ τάφος 63 ἀπετελεῖτο ἐκ δύο παραπλεύρων λάκκων χωριζομένων διὰ τοίχου ἐκ λιθοδομῆς· τὸ ἀνατολικὸν ἥμισυ τούτου ἦτο κενόν, τὸ δυτικὸν περιεῖχε ταφήν κατὰ χώραν. ΠΑΕ 1957, 35-41.

(7) Τριάκοντα δύο τάφοι, οἱ 13 τῶν ὁποίων εὐρέθησαν συλημένοι, ἤρουν ἤθησαν τὸ 1958 ὑπὸ τοῦ ΙΑΚΩΒΙΔΗ. Ἐκ τούτων οἱ πλείονες ἦσαν θαλαμοσιδεῖς, τινὲς ἦσαν λακκοσιδεῖς καλυπτόμενοι διὰ πλακῶν, τρεῖς δὲ τάφοι ἀνήκουν εἰς νέον τύπον ἀποτελούμενον ἐκ στενομήκους λάκκου καλυπτομένου ὑπὸ πλάκῃ, εἰς ὃν ἦγεν ἀβαθὲς δρόμος. Εἰς μίαν περίπτωσιν ὁ νεκρὸς εἶχε κατὰ τὸ ἥμισυ. Ἔργον 1958, 27-30.

(8) Δέκα πέντε τάφοι, ὧν οἱ 10 θαλαμοσιδεῖς, τρεῖς λακκοσιδεῖς, εἰς λακκοσιδῆς μεθ' ὑποτυπώδους δρόμου καὶ εἰς ἀπλῇ ταφῇ ἐπὶ στρώματος χαλίκων, ἀνεσκάφησαν τὸ 1959 ὑπὸ τοῦ ΙΑΚΩΒΙΔΗ. Ἐκ τῶν θαλαμοσιδῶν μόνον ὁ Σ 43 διετρεῖ τὴν ὀροφήν. Οἱ λακκοσιδεῖς εἶναι πτωχότεροι εἰς κτερίσματα καὶ περιεῖχον συνήθως μίαν μόνον ταφήν. Οἱ νεκροὶ ἔκειντο ὕπτιοι μὲ τὰ γόνατα ὑψωμένα καὶ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς κοιλίας ἢ τοῦ στήθους ἢ ἐνίοτε τεταμένας κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Ἐκ τῶν τάφων συνελέγησαν 48 ὕδατος ἀγγεῖα καὶ μικρὰ εὐρήματα. ΠΑΕ 1959, 12-17. Ἔργον 1959, 9-12.

(9) Δέκα ὀκτὼ τάφοι ἐρευνήθεντες τὸ 1960 ὑπὸ τοῦ ΙΑΚΩΒΙΔΗ. Τούτων οἱ 16 ἦσαν θαλαμοσιδεῖς, ὁ εἷς ἦτο ἀπλοῦς λάκκος καὶ ὁ ἕτερος μέγας τετράγωνος λάκκος χωριζόμενος διὰ ξηρολιθιδῆς εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ δυτικώτερον εἶχε χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν ταφήν. Ἐκ τῶν 18 τάφων δύο θαλαμοσιδεῖς καὶ ὁ ἀπλοῦς λάκκος εὐρέθησαν συλημένοι. Αἱ ὀροφαὶ τῶν περισσοτέρων θαλαμοσιδῶν τάφων εἶχον καταπέσει, ἐνὸς δὲ τάφου (ἀριθ. 101) εἶχε παρασυρθῇ καὶ τὸ πρὸ τῆς εἰσόδου τμήμα τοῦ θαλάμου πρὸς τὴν κατωφέρειαν τῆς κλιτύος. Ἔργον 1960, 16-21.

(10) Τριάκοντα εἰς θαλαμοσιδεῖς τάφοι, ὧν 21 ἀσύλητοι καὶ 10 συλημένοι, ἤρουν ἤθησαν τὸ 1961 ὑπὸ τοῦ ΙΑΚΩΒΙΔΗ. Ἐνὸς τάφου (ἀριθ. 111) εἶχε πρῶτῳ πέσει ἡ ὀροφή καὶ ὑπεράνω αὐτῆς εὐρέθησαν 4 ἐπάλληλα στρώματα ταφῶν.

Ὁ τάφος 131 εἶχε δύο δρόμους καὶ δύο εἰσόδους, ἴσως διότι κατέρρευσε τὸ ὑπέρθυρον τῆς πρώτης εἰσόδου ἐν ὅσῳ ὁ τάφος ἐχρησιμοποιεῖτο ἀκόμῃ.

Εἰς τὸν τάφον 122 εὐρέθησαν κεκαυμένα ὅστ᾽ ἐντὸς ἀβαθοῦς λάκκου. Ἔργον 1961, 13-20. ΠΑΕ 1961, 19-26.

(11) Δώδεκα ἀσύλητοι θαλαμοειδεῖς τάφοι ἀνεσκάφησαν τὸ 1962 ὑπὸ τοῦ ΙΑΚΩΒΙΔΗ. Αἱ ὀροφαὶ τῶν τάφων εἶχον καταπέσει καὶ οἱ δρόμοι ἐν πολλοῖς εἶχον παρασυρθῇ πρὸς τὴν κατωφέρειαν. Εἰς τὸν τάφον 141 εὐρέθησαν δύο ἐπάλληλα στρώματα ταφῶν, ἀπόδειξις, κατὰ τὸν ἀνασκάψαντα, ὅτι ἡ ὀροφή εἶχε καταρρεύσει, ὅτε τὸ νεκροταφεῖον εὐρίσκετο ἔτι ἐν χρήσει. Ἔργον 1962, 21-24.

LVIII. Ἁγίος Κοσμάς (152).—Αἱ ἐπόμεναι ταφαὶ συνητήθησαν μεταξὺ τῶν ἐρειπίων τοῦ οἰκισμοῦ :

(1) Τέσσαρες ἢ πέντε ταφαὶ εἰς θήκας σχηματιζομένας δι' ὀρθίων πλακῶν καὶ μερικῶς ἐνίοτε ἐκ τοιχαρίων, καλυπτομένας δὲ συνήθως δι' ἐτέρων πλακῶν. Αἱ διαστάσεις τῶν τάφων τούτων κυμαίνονται ἀπὸ 0.36×0.17 καὶ βάθος 0.20 μ. (τάφος 2) μέχρι 0.60×0.35 καὶ βάθος 0.20 μ. (τάφος 3). Πάντες οἱ τάφοι εὐρέθησαν ὑπὸ τὸ δάπεδον τῆς ΥΕ III Γ οἰκίας S καὶ περιεῖχον παιδία ἄνευ κτερισμάτων. Χρονολογικῶς πρέπει νὰ ἀνήκουν εἰς τοὺς αὐτοὺς μετὰ τῆς οἰκίας S χρόνους. Aghios Kosmas, σ. 60-61, σχέδ. 14.

(2) Δύο ταφαὶ εἰς πηλίνας λάρνακας περιέχουσαι παιδία εὐρέθησαν ἐπίσης ὑπὸ τὸ δάπεδον τῆς οἰκίας S. Ἐντὸς τῶν λαρνάκων οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη. Aghios Kosmas, σ. 61-62, εἰκ. 41-42.

(3) Δύο ταφαὶ εἰς λάκκους. Αἱ διαστάσεις τοῦ ἐνὸς τῶν λάκκων ἦσαν 0.75 μ. \times 0.45 μ., περιεῖχε δὲ οὗτος λείψανα σκελετοῦ παιδίου τεθαμμένου εἰς συνεσταλμένην στάσιν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς μεθ' ἐνὸς ΥΕ I-II ἀγγείου. Ὁ ἕτερος λάκκος εἶχε τὸ δάπεδον καὶ τὰς τρεῖς πλευρὰς καλυπτομένας διὰ λεπτῶν πλακῶν καὶ περιεῖχε τεμάχια ὁσῶν παιδίου. Παρὰ τὸν τάφον εὐρέθη ἐν ΥΕ II ἀγγεῖον τύπου ποτηρίου τοῦ Βαφειοῦ. Aghios Kosmas, σ. 62, εἰκ. 43-44.

LIX. Κορωπί (153).—Πέντε «σπηλαιοειδεῖς» τάφοι παρὰ τοὺς ΒΔ. πρόποδας τοῦ ὑψώματος Χριστὸς ἀνασκαφέντες λαθραίως ἐπὶ Κατοχῆς μνημονεύονται ἀορίστως ἐν ΠΑΕ 1950, σ. 166, εἰκ. 12.

LX. Μαρκόπουλον (155).—Τὰ ἐπόμενα 3 ΥΕ νεκροταφεῖα θαλαμοειδῶν τάφων ἔχουν ἀναγνωρισθῇ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Μαρκοπούλου :

(1) Εἰς τὴν θέσιν Λιγόρι κατὰ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Μαρκοπούλου εἰς Πόρτο-Ράφτη ὁ ΣΤΑΗΣ τὸ 1893 ἀνέσκαψε 10 θαλαμοειδεῖς τάφους. Οἱ δρόμοι τῶν τάφων τούτων εἶχον ἐν ἀρχῇ βαθμίδας τὰ δὲ δάπεδα αὐτῶν ἐκκλινον πρὸς τὰς εἰσόδους. Οἱ θάλαμοι εἶχον διαστάσεις ἀπὸ 2×2 μ. καὶ ὕψος 1.50 μ. ἕως 3×2.70 μ. καὶ ὕψος 1.80 μ. Αἱ ὀροφαὶ δύο τάφων εἶχον καταπέσει.

Ἐντὸς τῶν θαλάμων ὑπῆρχον συνήθως πλείονες τοῦ ἑνὸς νεκροὶ κείμενοι ἐκτάδην καὶ συνοδευόμενοι ὑπὸ ἀγγείων καὶ μικρῶν ἀντικειμένων ὡς κτερισμάτων. ΑΕ 1895, 202-210.

(2) Κατὰ τὸ 33 χιλιόμετρον τῆς ὁδοῦ ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Πόρτο - Ράφτη καὶ ἀριστερὰ αὐτῆς ὁ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ ἠρεύνησε τὸ 1927 ἓνα θαλαμοειδῆ τάφον ἐκ πολλῶν γνωστῶν ἐν τῇ θέσει. Πρόκειται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα περὶ τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸ ἀνωτέρω περιγραφέν νεκροταφεῖον εἰς τὴν θέσιν Λιγόρι (BSA 1947, 7).

Ὁ δρόμος τοῦ ὑπὸ τοῦ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ ἐρευνηθέντος τάφου ἀνεσκάφη εἰς μῆκος 5.50 μ. εἶχε δὲ πλάτος οὗτος κάτω 0.80 μ. Ὁ θάλαμος εὐρέθῃ πλήρης χωμάτων καὶ αἱ διαστάσεις αὐτοῦ δὲν ἀναφέρονται. Ἐκ τοῦ τάφου συνελέγησαν 24 ἀγγεῖα, ὅστρακα ἄλλων καὶ 17 σφονδύλια ἐκ στεατίτου. ΑΔ 1927-28, 59-60.

* ἡ Σφουγγαῖος (3) Εἰς τὴν τοποθεσίαν Κοπρέζα περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα ΝΑ. τοῦ Μαρκοπούλου ἀνεκαλύφθη τὸ 1894 ὑπὸ τοῦ ΣΤΑΗ ἕτερον νεκροταφεῖον ὕψους θαλαμοειδῶν τάφων 22 τῶν ὁποίων ἀνεσκάφησαν.

Οἱ δρόμοι τῶν ἀνασκαφέντων τάφων εἶχον ἐνίοτε μῆκος 10 μ. πλέον συνήθεις ὅμως ἦσαν οἱ βραχύτεροι δρόμοι. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν δρόμων ὑπῆρχον βαθμίδες τὰ δὲ δάπεδα αὐτῶν ἐκλινον πρὸς τὴν εἴσοδον καὶ τὰ τοιχώματα πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ δρόμου. Εἰς δύο περιπτώσεις εἰς τὸ δεξιὸν τοίχωμα τοῦ δρόμου καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ θαλάμου εἶχον ἀνοιγῇ κόγχαι χρησιμοποιοῦνθεῖσαι διὰ ταφάς. Εἰς μίαν περίπτωσιν ἀντὶ δρόμου ὑπῆρχεν ὄρυγμα πρὸ τῆς εἰσόδου διαστάσεων 2.60 × 2.60 μ. καὶ βάθους 3 μ. ἀντὶ δὲ θαλάμου εἶχεν ἀνοιγῇ κόγχη μῆκους 0.95 μ., πλάτους 0.55 μ. καὶ ὕψους 0.50 μ., ἥτις περιεῖχε νεκρὸν ἐκτάδην κείμενον καὶ 5 ἀγγεῖα.

Οἱ θάλαμοι τῶν λοιπῶν τάφων ἦσαν κατὰ κανόνα ὀρθογώνια δωμάτια ὀριζοντίων διαστάσεων ἀπὸ 2 × 2.10 μ. καὶ ὕψους 2 μ. ἕως 4 × 4 μ. καὶ ὕψους 2.50 μ. Αἱ ὀροφαὶ εἰς πλείστας περιπτώσεις εἶχον καταπέσει καὶ οἱ θάλαμοι εἶχον πληρωθῇ χωμάτων. Ἐντὸς τῶν τάφων εὐρέθησαν ἀπὸ 3-10 σκελετοὶ κείμενοι ἐκτάδην, ὁσάκις ἡ θέσις τοῦ νεκροῦ ἠδύνατο νὰ καθορισθῇ, 200 ἀγγεῖα καὶ μικρὰ τινα ἀντικείμενα. ΠΑΕ 1894, 20-21. ΑΕ 1895, 210-221.

LXI. Γ λ υ φ ᾶ δ α (156).—Αἱ ἐπόμεναι συστάδες ὕψους τάφων ἔχουν γνωστῇ ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Γλυφάδας :

(1) Δύο συστάδες ἐκ 50 περίπου συλημένων ἀπὸ τοῦ 1881 θαλαμοειδῶν τάφων (ΠΑΕ 1881, 15-16), εἰς τῶν ὁποίων κατὰ τὸν ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΝ εἶχε δρόμον κλειστὸν «συριγγώδη», μνημονεύονται ἐν ΠΑΕ 1919, 34.

(2) Τάφος 1 ἐξ 8 ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ἀνασκαφέντων τὰ ἔτη 1953-1954 τάφων. Ὁ δρόμος τοῦ τάφου ἔκειτο κατὰ τὴν δυτικὴν τοῦτου πλευ-

ρὰν καὶ εἶχε μῆκος 9 μ. καὶ πλάτος ἐν ἀρχῇ μὲν τοῦ δρόμου, 0.60 μ. πρὸ δὲ τῆς εἰσόδου 1.33 μ. Τὸ δάπεδον τοῦ δρόμου ἐκλινεν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θάλαμον ἀλλ' ἀπὸ τοῦ μέσου καὶ μέχρι τῆς εἰσόδου καθίσταται ὀριζόντιον. Πρὸ τῆς εἰσόδου τὸ δάπεδον εὐρίσκεται εἰς βάθος πλέον τῶν 3.20 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ τῷ εἰσερχομένῳ τοιχώματος τοῦ δρόμου καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου ὑπῆρχε κόγχη περιέχουσα νεκρὸν ἐπὶ τῆς πλευρᾶς εἰς συνεσταλμένην στάσιν μεθ' ἑνὸς ἀγγείου παρ' αὐτόν.

Ἡ εἴσοδος ἔχει κατασκευασθῇ ἐντὸς εἰσοχῆς βάθους 0.14 μ. Τὸ ὕψος τῆς εἰσόδου ἀνέρχεται εἰς 1.10 μ., τὸ πλάτος ἔξω μὲν εἶναι 0.64 μ. ἔσω δὲ 0.75 μ. καὶ τὸ βάθος μέχρι τοῦ θαλάμου 1.15 μ. Τὸ ἀνώφλιον ἦτο ὀριζόντιον καὶ ἡ εἴσοδος ἐκλείετο διὰ ξηρολιθιάς.

Ὁ θάλαμος εἶχε μεγίστας διαστάσεις 2.50×3.10 μ. καὶ τὰς τρεῖς ἐναντι τῆς εἰσόδου πλευρᾶς καμπύλας, τὴν δὲ δυτικὴν, ἐφ' ἧς ἔκειτο ἡ εἴσοδος, σχεδὸν εὐθύγραμμον. Ἡ ὀροφή εἶχε καταπέσει, εἶχεν ὅμως κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θολωτὴν διαμόρφωσιν καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἐφθανε τὰ 2.30 μ. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου ὑπῆρχον 6 τοῦλάχιστον ταφαί, ἡ μία τῶν ὁποίων ἦτο ταφὴ παιδίου καὶ συνωδεύετο ἀπὸ τρία εἰδώλια, δύο τύπου Ψ καὶ ἓν τύπου Φ. Ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ τάφου συνεπληρώθησαν περὶ τὰ 17 ἀγγεῖα, τὰ 9 τῶν ὁποίων κατεσχέθησαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν λάθρα ἐν ἀρχῇ ἀνασκαφάντων τὸν τάφον. ΠΑΕ 1954, 74-77.

(3) Τάφος 2, κείμενος νοτίως καὶ ἐγγὺς τοῦ προηγούμενου. Ὁ δρόμος τοῦ τάφου εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς ΒΔ. τούτου πλευρᾶς καὶ ἔχει μῆκος 12.25 μ., πλάτος ἐν ἀρχῇ μὲν 0.55 πρὸ δὲ τῆς εἰσόδου 1.30 μ. Τὸ δάπεδον τοῦ δρόμου κλίνει πρὸς τὴν εἴσοδον κατὰ δὲ τὸ ἀριστερὸν τοίχωμα αὐτοῦ καὶ 2.50 μ. πρὸ τῆς εἰσόδου ὑπάρχει κόγχη περιέχουσα συσσωρευμένα τὰ ὅστ' αὐτὰ δύο παιδίων καὶ δύο ἀγγεῖα.

Ἡ εἴσοδος τοῦ θαλάμου ἔχει ὕψος 1.07 μ., πλάτος κάτω 0.70 μ. μειούμενον ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἄνω, βάθος μέχρι τοῦ θαλάμου 1 μ. περίπου καὶ ὀριζόντιον ὑπέρθυρον, ἐκλείετο δὲ αὕτη διὰ τοίχου.

Ὁ θάλαμος ἦτο ἀκανονίστου ἡμικυκλικοῦ σχήματος καὶ εἶχε μεγίστας διαστάσεις 4×2.20 μ. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου αὐτοῦ εὐρέθησαν δύο νεκροὶ ἐκτάδην κείμενοι, ἐνῶ 3 ἕτεροι εἶχον παραμερισθῇ, καὶ συνελέγησαν 11 ὕε III Β-Γ ἀγγεῖα. ΠΑΕ 1954, 77-78.

(4) Τάφος 3 κείμενος περὶ τὰ 3 μ. βορειότερον τοῦ τάφου 1. Ὁ δρόμος ἔκειτο ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς καὶ ἔχει μῆκος 9.20 μ., πλάτος δὲ πρὸ τοῦ θαλάμου 1.15 μ. Κατὰ τὴν θεμελίωσιν συγχρόνου οἰκοδομῆς ὁ δρόμος κατεστράφη μερικῶς. Ἡ εἴσοδος εἶχεν ὕψος 1.20 μ., πλάτος κάτω 0.65 μ., ἄνω 0.54 μ. καὶ ὑπέρθυρον καμπύλον, ἐκλείετο δὲ διὰ τοίχου πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς.

Ὁ θάλαμος εἶχεν ἀκανόνιστον κυκλικὸν σχῆμα καὶ μεγίστας διαστάσεις 2.46×2.80 μ. Ἡ ὀροφή εἶχε καταπέσει τὰ δὲ χῶματα αὐτῆς εἶχον με-

ρικῶς ἀπομακρυνθῇ κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τῶν θεμελίων συγχρόνου οἰκοδομῆς. Ἐντὸς τοῦ θαλάμου εὐρέθησαν 6 ταφαί, αἱ δύο τῶν ὁποίων ἀνῆκον εἰς παιδία, 26 ἀγγεῖα, 5 εἰδῶλια καὶ μικρά τινα ἀντικείμενα. ΠΑΕ 1954, 78-82.

(5) Τάφος 4 κείμενος 7 μ. ΝΔ. τοῦ τάφου 2. Ὁ τάφος εἶχεν ἀνασκαφῇ καὶ συληθῇ τὰ δὲ τοιχώματα τοῦ δρόμου καὶ τοῦ θαλάμου εἶχον καταρρεύσει, ὥστε ἡ καταμέτρησις τῶν διαστάσεών του ἐτύγχανεν ἀδύνατος. ΠΑΕ 1954, 83.

(6) Τάφος 5 κείμενος νοτίως τοῦ τάφου 4. Ὁ δρόμος ἔχει μῆκος 4.25 μ., πλάτος 0.47 μ. κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ 1.05 μ. πρὸ τῆς εἰσόδου. Παρ' ἐκάτερον τοῖχος τοῦ δρόμου καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ θαλάμου ὑπάρχει ἀνὰ μία κόγχη. Ἡ μία τούτων περιεῖχε δύο σκελετοὺς παιδίων εἰς συνεσταλμένην στάσιν ἡ δὲ ἑτέρα σκελετὸν ἐνήλικος ἐπίσης εἰς συνεσταλμένην θέσιν. Οὐδὲν κτερίσμα εὐρέθη εἰς τὰς κόγχας.

Ἡ εἰσόδος εἶχεν ὕψος 1.58 μ., πλάτος 0.62 μ. καὶ βάθος 0.75 μ. Αἱ παραστάδες ἐν ἀρχῇ ἦσαν κατακόρυφοι, εἴτα συνέκλινον πρὸς τὰ ἄνω ἀποτόμως ὥστε κατέληγον ἄνω εἰς γωνίαν ὡς εἰς τινὰς ΥἚ III τάφους τῆς Προσύμνης. Ὁ θάλαμος εἶχε διαστάσεις 1.90×1.65 μ. καὶ ἦτο πλήρης χωμάτων, κάτωθεν τῶν ὁποίων εὐρέθησαν 4 ἀποσυντεθειμένοι σκελετοὶ καὶ τινα ἀγγεῖα. ΠΑΕ 1954, 83-84.

(7) Τάφος 6. Ὁ δρόμος τοῦ τάφου εἶχε μῆκος 14 μ. καὶ πλάτος πρὸ τῆς εἰσόδου 1.22 μ. Τὸ δάπεδον τοῦ δρόμου πρὸ τῆς εἰσόδου εὐρίσκετο εἰς βάθος 3.22 μ. Ἐπὶ τοῦ βορείου τοιχώματος τοῦ δρόμου εὐρέθη κόγχη περιέχουσα σκελετὸν ἐνήλικος εἰς συνεσταλμένην στάσιν μετὰ μιᾶς μελανοβαφοῦς κύλικος, ἐπὶ τοῦ νοτίου τοιχώματος τοῦ δρόμου ὑπῆρχε διπλῇ κόγχῃ κατεστραμμένη, παρ' αὐτὴν δὲ εὐρέθη πῆλινον εἰδῶλιον.

Ἡ εἰσόδος εἶχεν ὕψος 1.22 μ., πλάτος 0.55 μ. καὶ βάθος 1.30 μ. Αἱ πλευραὶ αὐτῆς εἶχον λαξευθῇ ἀμελῶς πρὸ δὲ τῆς ἀνασκαφῆς ἐκλείετο διὰ τοίχου.

Ὁ θάλαμος ἦτο ἀκανονίστου ἡμικυκλικοῦ σχήματος, μεγίστων διαστάσεων 3.31×3.02 μ., καὶ περιεῖχεν 11 σκελετοὺς, τινὲς τῶν ὁποίων εἶχον μετακινήθῃ τῆς θέσεώς των, ἐνῶ ἄλλοι ἔκειντο ἐκτάδην, καὶ 30 ἀγγεῖα. ΠΑΕ 1954, 84-85.

(8) Τάφος 7. Τοῦ τάφου τούτου ἀνεσκάφη μόνον ὁ δρόμος μήκους 4.30 μ. καὶ πλάτους 0.82-0.90 μ. Ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τοιχώματος τοῦ δρόμου ὑπῆρχε κόγχη περιέχουσα σκελετὸν ἐνήλικος με συνεσταλμένα σκέλη, 5 ἀγγεῖα καὶ κομβία ἐκ στεατίτου. ΠΑΕ 1954, 81-83.

(9) Τάφος 8. Ὁ δρόμος τοῦ τάφου εἶχε μῆκος 10.70 μ. καὶ πλάτος ἐν ἀρχῇ 0.65 μ. πρὸ δὲ τῆς εἰσόδου 1.09 μ. Ἐφ' ἐκατέρας πλευρᾶς τοῦ δρόμου ὑπῆρχεν ἀνὰ μία κόγχη. Ἐκ τούτων ἡ μία περιεῖχε δύο σκελετοὺς ἐνηλίκων ἄνευ κτερισμάτων, ἡ ἑτέρα δύο ἑτέρους σκελετοὺς ἐνηλίκων με συνεσταλμένα

σκέλη, ἀποσυντεθειμένον σκελετὸν παιδίου, ἐν ἀγγεῖον, κομβία στεατίτου καὶ εἰδώλια τύπου Ψ'.

Ἡ εἴσοδος εἶχεν ὕψος 1.14 μ., πλάτος 0.66 μ., βάθος 0.85-1.10 μ. καὶ ἀπεκλείετο διὰ τοίχου. Ὁ θάλαμος ἦτο τετραγώνου σχεδὸν σχήματος καὶ εἶχε διαστάσεις 2.60×2.60 μ. περιεῖχε δὲ 9 σκελετούς, οἱ 3 τῶν ὁποίων ἐκείντο ἐντὸς κοιλότητος τοῦ δαπέδου, καὶ 37 ἀγγεῖα. ΠΑΕ 1954, 85-88.

(10) Τάφος Α ἀποτελῶν μετὰ 3 ἐτέρων θαλαμοειδῶν καὶ δύο αὐτοτελῶν κογχῶν ἐτέραν συστάδα ἀνασκαφεῖσαν ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ τὸ 1955. Οἱ τάφοι τῆς συστάδος αὐτῆς ἐχαρκτηρίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀνασκάψαντος διὰ τῶν γραμμάτων Α-Ζ, ὁ δὲ τάφος Α κεῖται περὶ τὰ 15 μ. δυτικῶς τοῦ τάφου 8 τῆς προηγουμένης συστάδος.

Ὁ δρόμος τοῦ τάφου Α κεῖται ἐπὶ τῆς βορείου αὐτοῦ πλευρᾶς καὶ ἔχει μῆκος 9.80 μ. καὶ πλάτος 0.80 μ. ἐν ἀρχῇ καὶ 1.40 μ. πρὸ τῆς εἰσόδου. Τὸ δάπεδον τοῦ δρόμου κλίνει πρὸς τὴν εἴσοδον τὸ δὲ βάθος αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους πρὸ τῆς εἰσόδου εἶναι 2.60 μ. Εἰς τὰ τοιχώματα τοῦ δρόμου ἔχουν ἀνοιγῇ 3 κόγχαι, αἱ δύο τούτων κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τοίχωμα καὶ ἡ ἑτέρα κατὰ τὸ δυτικόν. Ἡ μία τῶν κογχῶν περιεῖχε 3 ἀγγεῖα, ἡ δευτέρα σκελετὸν ἐνήλικος μὲ συνεσταλμένα τὰ σκέλη καὶ ἐν ἀγγεῖον καὶ ἡ τρίτη ἐλάχιστα λείψανα κρανίου παιδός, 9 ἀγγεῖα, 5 εἰδώλια, 3 κομβία καὶ ψήφους ἐξ ὑαλομάζης. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ δαπέδου τοῦ δρόμου ὑπῆρχε λάκκος καλυπτόμενος διὰ πλακός, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον λείψανα σκελετοῦ παιδός καὶ κύλικες κεκοσμημέναι διὰ μελανῶν δακτυλίων. Πρὸ τῆς εἰσόδου καὶ εἰς τὸ ὕψος τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὐρέθη λίθος δεικνύων κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀνασκάψαντος τὴν θέσιν τῆς εἰσόδου.

Ἡ εἴσοδος εἶχεν ὕψος 1.10 μ., πλάτος 0.60 μ. καὶ βάθος μέχρι τοῦ θαλάμου 0.75 μ. Τὸ ὑπέρθυρον ἦτο ἐλαφρῶς καμπύλον, ἐκλείετο δὲ ἡ εἴσοδος διὰ τοίχου.

Ὁ θάλαμος ἦτο ἀκανονίστου σχήματος, διότι ἡ νοτία καὶ ἡ δυτικὴ πλευρὰ αὐτοῦ ἠνοίγοντο ὡς κόγχαι. Αἱ μέγισται διαστάσεις τοῦ θαλάμου ἦσαν 5×3.80 μ. Ἡ ὀροφή τοῦ τάφου εἶχε καταπέσει καὶ τὸ ὕψος τοῦ θαλάμου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καθορισθῇ. Εἰς τὸν τάφον εἶχον γίνει 8 τοῦλάχιστον ταφαὶ ἐν δὲ τῷ δαπέδῳ ὑπῆρχε λάκκος πλήρης ὀστέων. Ἐκ τοῦ τάφου συνελέγησαν 70 περίπου ἀγγεῖα. ΠΑΕ 1955, 78-87.

(11) Τάφος Β κείμενος δυτικῶς τοῦ Α. Ὁ δρόμος τοῦ τάφου εἶχε μῆκος 11.20 μ., πλάτος 1 μ. ἐν ἀρχῇ καὶ 1.40 μ. πρὸ τῆς εἰσόδου, ὅπου τὸ βάθος τοῦ δαπέδου τοῦ δρόμου ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἦτο 3.25 μ. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ δαπέδου τοῦ δρόμου εὐρέθη λακκοειδὴς τάφος 1.40×0.51 μ. καὶ βάθους 1 μ., καλυπτόμενος διὰ πλακῶν καὶ περιέχων σκελετὸν ἐνήλικος εἰς συνεσταλμένην στάσιν καὶ δύο ἀγγεῖα. Κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους πρὸ τῆς εἰσόδου εὐρέθη λίθος, σῆμα, ὡς καὶ εἰς τὸν τάφον Α.

Ἡ εἴσοδος τοῦ τάφου εἶχεν ὕψος 1.60 μ., πλάτος κάτω 0.80 μ., ἄνω 0.40 μ. καὶ βάθος 0.90 μ. Τὸ ὑπέρθυρον ἦτο τοξοειδὲς ἐκλείετο δὲ ἡ θύρα διὰ τοίχου.

Ὁ θάλαμος ἦτο ὀρθογώνιος, διαστάσεων 4.40 × 2.30 μ., ἡ δὲ ὀροφή αὐτοῦ εἶχε καταρρεύσει ὥστε τὸ ὕψος τοῦ θαλάμου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καθορισθῇ. Ἐντὸς τοῦ θαλάμου εὐρέθησαν ὅστ᾽ ἀνήκοντα εἰς 4 σκελετοὺς καὶ 12 ἀγγεῖα. ΠΑΕ 1955, 87-90.

(12) Τάφος Γ κείμενος ἔτι δυτικώτερον τοῦ Β. Ὁ δρόμος τοῦ τάφου ἔκειτο ἐπὶ τῆς βορείου τοῦ θαλάμου πλευρᾶς καὶ εἶχε μῆκος 10.10 μ., πλάτος κατὰ τὴν ἀρχὴν 1 μ. πρὸ δὲ τῆς εἰσόδου 1.40 μ. Εἰς τὰ τοιχώματα τοῦ δρόμου ὑπῆρχον 3 μὲν κόγχαι ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ μία δὲ ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ, ἐκ τούτων μία περιεῖχε 4 κρανία παιδίων, 9 ἀγγεῖα καὶ εἰδώλια τύπου Φ, ἡ δευτέρα ἓν κρανίον παιδίου καὶ ἓν ἀγγεῖον, ἡ τρίτη σκελετὸν μικροῦ παιδὸς εἰς συνεσταλμένην στάσιν μὲ 5 ἀγγεῖα καὶ ψήφους ὅρμων, ἡ τετάρτη λείψανα σκελετοῦ παιδὸς καὶ ἓν ἀγγεῖον. Ἐν τῷ δαπέδῳ τοῦ δρόμου εὐρέθησαν δύο λάκκοι περιέχοντες ὁ εἰς σκελετὸν παιδὸς εἰς συνεσταλμένην στάσιν, 4 σφονδύλια ἐκ στεατίτου, 3 ψήφους ὅρμου καὶ 2 ἀγγεῖα, ὁ δὲ δεύτερος σκελετὸν παιδὸς εἰς συνεσταλμένην στάσιν καὶ 3 ἀγγεῖα.

Ἡ εἴσοδος εἶχεν ὕψος 1.40 μ., πλάτος κάτω 0.65 μ. καὶ βάθος 0.80 μ. Ὁ θάλαμος εἶχε σχῆμα ὀρθῆς γωνίας τὸ δὲ μέγιστον μῆκος καὶ πλάτος αὐτοῦ ἀνῆρχετο εἰς 3 μ. Ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθησαν 14 σκελετοί, οἱ 8 τῶν ὁποίων εἶχον μετακινήθῃ ἐκ τῆς ἀρχικῆς των θέσεως οἱ δὲ 6 ἔκειντο εἰς συνεσταλμένην στάσιν, 21 ἀγγεῖα, ἓν οἷς ἓν εἶχε μορφὴν ὑποδήματος, καὶ ἓν κομβίον στεατίτου. ΠΑΕ 1955, 90-96.

(13) Τάφος Δ κείμενος εἰς ἀπόστασιν 4 μ. δυτικῶς τοῦ τάφου Γ. Ὁ δρόμος εἶχε μῆκος 10 μ. περίπου, πλάτος 1.40 μ. πρὸ τῆς εἰσόδου καὶ μέγιστον βάθος 2.25 μ., εἰς ἀπόστασιν δὲ 2.20 μ. ἀπὸ τῆς εἰσόδου ὑπῆρχον ἓν τῷ δαπέδῳ τοῦ δρόμου 3 βαθμίδες κατὰ δὲ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ λακκοειδὲς τάφος ἓν τῷ δαπέδῳ καταστραφείς κατὰ τὴν θεμελίωσιν οἰκοδομῆς, τέλος ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τοιχώματος τοῦ δρόμου ὑπῆρχε κόγχη περιέχουσα σκελετὸν παιδὸς εἰς συνεσταλμένην στάσιν.

Ἡ εἴσοδος εἶχεν ὕψος 1.10 μ., πλάτος 0.70 μ. καὶ βάθος 0.60 μ. Τὸ ὑπέρθυρον ἦτο τοξοειδὲς ἡ δὲ εἴσοδος ἐκλείετο διὰ τοίχου. Κατὰ τὴν κορυφὴν τῶν ἐπιχώσεων καὶ εἰς ἀπόστασιν 5 μ. πρὸ τῆς εἰσόδου ὑπῆρχε πλάξ. Ἰχνη πυρᾶς καὶ γεωμετρικὴ πυξίς, δείγματα λατρείας ἐνδεχομένως κατὰ τὸν ἀνασκάψαντα.

Ὁ θάλαμος ἦτο τετράπλευρος διαστάσεων 1.75 × 3 μ. καὶ περιεῖχεν 6 νεκρούς, 15 ἀγγεῖα καὶ μικρὰ ἀντικείμενα. ΠΑΕ 1955, 96-99.

(14) Ταφὴ Ε. Αὕτη εἶναι κόγχη εἰς τὸ νότιον τοίχωμα λάκκου κειμένου μεταξύ τῆς ἀρχῆς τῶν δρόμων τῶν τάφων Α καὶ Β. Ὁ λάκκος εἶχε διαστά-

σεις 1.40×1.80 μ. καὶ βάθος 1.80 μ. Ἡ κόγχη περιεῖχε σκελετὸν παιδὸς εἰς συνεσταλμένην στάσιν καὶ ἓν ἄγγεῖον. ΠΑΕ 1955, 99.

(15) Τάφος Ζ. Κόγχη εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν λάκκου εὐρεθέντος δυτικῶς τῆς ἀρχῆς τοῦ δρόμου τοῦ τάφου Δ καὶ ἔχοντος διαστάσεις 2.10×0.60 μ. καὶ βάθος περίπου 2 μ. Ἡ κόγχη περιεῖχε σκελετὸν παιδὸς εἰς συνεσταλμένην στάσιν καὶ ἓν ἄγγεῖον. ΠΑΕ 1955, 99.

(16) Τάφος Η ἀνασκαφεῖς τὸ 1957 εὕρισκόμενος δὲ μεταξύ τῶν δύο τελευταίων περιγραφεισῶν συστάδων. Ὁ δρόμος εἶχε μῆκος περίπου 10 μ., πλάτος 0.87 μ. ἐν ἀρχῇ καὶ 1.25 μ. πρὸ τῆς εἰσόδου, τὸ δὲ δάπεδον αὐτοῦ ἔκλινε πρὸς τὸν θάλαμον καὶ ἐσχημάτιζεν ἐν ἀρχῇ τοῦ δρόμου τρεῖς βαθμίδας· ἐν τῷ δαπέδῳ τοῦ δρόμου εὐρέθη συλημένη ταφή ἐντὸς λάκκου καλυπτομένου διὰ πλακόος.

Ἡ εἴσοδος εἶχεν ὕψος 1.40 μ. καὶ πλάτος κάτω 0.63 μ. ἐκλείετο δὲ διὰ τοίχου παραβιασθέντος καὶ ἐπανακτισθέντος. Ὁ θάλαμος ἦτο ἀκανονίστου σχήματος πλάτους καὶ ὕψους 2.40 μ. περίπου. Τὸ περιεχόμενον τοῦ τάφου εἶχε ταραχθῇ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπὸ τοῦ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗ, ἀλλ' ἐν αὐτῷ εὐρέθησαν λείψανα σκελετῶν καὶ 5 ὙΕ ΙΙΙ Β ἄγγεῖα. ΠΑΕ 1957, 29-30.

(17) Λακκοειδὴς τάφος 1 κείμενος ΒΔ. τῆς ἀρχῆς τῶν δρόμων τῶν τάφων Α καὶ Β. Ὁ τάφος ἀποτελεῖται ἐκ δύο λάκκων εἰς σχῆμα ὀρθῆς γωνίας, ὁ εἰς τῶν ὁποίων περιεῖχεν ὁστᾶ παιδός, 6 ἄγγεῖα, μικρὸν πήλινον θρόνον καὶ εἰδώλιον τύπου Φ, ἐκαλύπτετο δὲ ὁ λάκκος οὗτος διὰ πλακόος. ΠΑΕ 1957, 31-32.

(18) Λακκοειδὴς τάφος 2 εὐρεθεὶς νοτιώτερον τοῦ προηγουμένου καὶ ἔχων τὸ αὐτὸ ὡς πρὸς ἐκείνον σχῆμα. Ὁ τάφος περιεῖχε νεκρὸν εἰς συνεσταλμένην στάσιν καὶ ΠΕ ὀστρακα ἀλλ' ἐν συνεχείᾳ εἶχεν ἐπεκταθῇ δι' ἐγκαρσίου λάκκου πρὸς Β. κατὰ δὲ τὴν δυτικὴν γωνίαν ὑπῆρχε κόγχη περιέχουσα κρανίον παιδίου καὶ δύο ἄγγεῖα τῶν «τελευταίων μυκηναϊκῶν χρόνων». ΠΑΕ 1957, 33-34.

(19) Τετράγωνοι λάκκοι διαστάσεων 1 μ. \times 1 μ. καὶ βάθους 0.80 μ. κενοὶ παντὸς περιεχομένου εὐρέθησαν κατὰ διαστήματα 2.50 μ. μεταξύ τῶν τάφων 8 καὶ Α. Ὁ ἀνασκάψας φρονεῖ ὅτι οἱ λάκκοι εἶχον σκαπῇ ἵνα δεικνύουν τὸν χώρον, ὅπου ἠδύναντο νὰ κατασκευασθοῦν ἄλλοι τάφοι. ΠΑΕ 1957, 30-31.

LXII. Βοὐρβᾶτσι (157).—Τινὲς τῶν ὑπὸ τοῦ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗ ἀνασκαφέντων θαλαμοειδῶν τάφων εἶχον μακροὺς δρόμους μὲ δάπεδα ἐπικλινῇ. Οἱ θάλαμοι τῶν 7 ἀνασκαφέντων τάφων εἶχον ἀντιστοιχῶς τὰς ἐπομένους διαστάσεις: ὁ πρῶτος 3.30×2.70 , ὁ δεύτερος 4.10×3.20 , ὁ τρίτος 3.10×2.60 , ὁ τέταρτος 2.70×2.40 , ὁ πέμπτος 2.85×2.80 , ὁ ἕκτος 2.80×2.30 καὶ ὁ ἑβδομος 3.10×2.50 μ. Οἱ πλεῖστοι τῶν τάφων, ἂν καὶ ἀσύλητοι, ἦσαν

πλήρεις χωμάτων, αἱ ὀροφαὶ δὲ μερικῶν εἶχον καταπέσει. ΑΔ 1927-28 Χρον. 65-66.

LXIII. Βάρι (158).—Ἐκ πολλῶν ὑπαρχόντων εἰς τὴν θέσιν Καμίνια θαλαμοειδῶν τάφων ἡρευνήθησαν μόνον δύο, περὶ τοῦ ἑνὸς ἔκ τῶν ὁποίων καὶ παρέχονται αἱ κάτωθι πληροφορίες :

Ὁ δρόμος τοῦ τάφου ἦτο βραχὺς καὶ ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς τοῦ θαλάμου πλευρᾶς. Ὁ θάλαμος ἦτο κυκλοτεροῦς σχήματος διαστάσεων 2.60×2.40 μ. Ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθη μικρά, 0.48×0.53 μ., ἀσύλητος κόχγη περιέχουσα ἀνθρώπινα ὀστέα καὶ 20 γέ III A-B ἀγγεῖα. JHS 1954, 148. BCH 1954, 110. Antiquity 1960, 266.

LXIV. Βάρκιζα (159).—Εἰς λακκοειδῆς γέ I τάφος, ἀνασκαφείς ὑπὸ τοῦ ΘΕΟΧΑΡΗ καὶ μὴ δημοσιευθεὶς, μνημονεύεται ἐν Antiquity 1960, σ. 266 ὑποσημ. 4.

LXV. Βουλιγαμένη (161).—Εἰς θαλαμοειδῆς τάφος μνημονεύεται ἔκ τῆς θέσεως ἐν WIESNER, Grab und Jenseits, σ. 24 ἀριθ. 198. ÅLIN, 106. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 103 ἀριθ. 356.

LXVI. Κερατέα (162).—Εἰς θαλαμοειδῆς τάφος ἔκ τῆς θέσεως ἀναφέρεται ἐν ΑΑ 1926, 400. ÅLIN, 109. R. HOPE SIMPSON, σ. 104 ἀριθ. 360.

LXVII. Θορικὸς (163).—Οἱ τέσσαρες ἐπόμενοι περιέρχου σχήματος γέ τάφοι ἔχουν ἀνασκαφῇ εἰς τὴν θέσιν.

(1) Ἑλληψοειδῆς θολωτὸς τάφος, ἡ θόλος τοῦ ὁποίου εἶχε μῆκος 9 μ. καὶ πλάτος 3.50 μ. Ὁ τάφος ἀνεσκάφη μερικῶς μόνον ἕνεκα τοῦ κινδύνου κατακρημνίσεως τῶν πλευρικῶν τοιχωμάτων τῆς θόλου, εἶχε δὲ συληθῇ καὶ μόνον ὀστρακα γέ ἀγγείων εὐρέθησαν ἐν αὐτῷ. ΠΑΕ 1893, 12-13. ΑΕ 1895, 221-223.

(2) Κυκλοτερῆς θολωτὸς τάφος ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τοῦ ὑψώματος. Ὁ δρόμος ἔκειτο ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς καὶ εἶχε μῆκος 8.20 μ. καὶ πλάτος 2.80 μ. Τὸ πλάτος τῆς εἰσόδου ἦτο 1.55 μ. Ἡ θόλος εἶχε διάμετρον 9.15 μ. ὁ δὲ τοίχος αὐτῆς ἐσώζετο εἰς ὕψος 6 μ. Ἐντὸς τοῦ τάφου εὐρέθησαν 3 λάκκοι ἐσκαμμένοι ἐν τῷ δαπέδῳ, ὧν ὁ εἰς ἦτο ἀσύλητος καὶ περιεῖχεν ὀστέα ἀνθρώπων ὑπῆρχον ἐπίσης ἐν τῇ θόλῳ δύο κτιστοὶ τάφοι ἀβεβαίου χρονολογίας. Ἐκ τοῦ τάφου συνελέγησαν 4 ἀγγεῖα καὶ μικρά τινα ἀντικείμενα. ΠΑΕ 1893, 13-15. ΑΕ 1895, 223-226.

(3) Ἄλλοις ἐλληψοειδῆς τάφος ἀνασκαφείς ὑπὸ Βέλγων καὶ Ἑλλήνων τὸ 1963 εὐρισκόμενος δὲ 30 μ. ἀνατολικώτερον τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 περιγραφέν-

τος ἀνωτέρω. Ὁ δρόμος εἶναι βραχὺς καὶ εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς νοτίας τοῦ τάφου πλευρᾶς ἐγγύτερον δὲ πρὸς τὴν δυτικὴν ἀψίδα τῆς ἐλλείψεως. Ὁ θάλαμος εἶχε διαστάσεις 5×2 μ. Τοῦ τοίχου τοῦ θαλάμου ἐσώζετο τὸ κατώτερον μόνον μέρος εἰς ὕψος 1.50 μ. Ἐντὸς τοῦ τάφου καὶ κάτωθεν στρώματος περιέχοντος ἀγγεῖα, κυμαινόμενα χρονικῶς ἀπὸ τοῦ 7ου μέχρι τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, εὐρέθη στρῶμα προϊστορικὸν πάχους 0.10-0.20 μ. ἀποτελούμενον ἀπὸ ὙΕ III A κεραμικὴν, μικρὰ ἀντικείμενα καὶ ὀστᾶ, ἔναντι τέλος τῆς εἰσόδου καὶ παρὰ τὸν βόρειον τοῖχον τοῦ τάφου εὐρέθη λακκοειδὴς τάφος. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 80, πίν. 79 α. *Antiquité Classique* 1965, 9-13, πίν. II, 1. Thorikos I, σ. 27-41.

(4) Ὁρθογώνιος τάφος, διαστάσεων 4.50 μ. ἀπὸ Β. πρὸς Ν. ἐπὶ 1.75 καὶ βάθους 1.25 μ., ἐσκαμμένος ἐντὸς τοῦ στερεοῦ ἐδάφους καὶ ἔχων τὰς πλευρὰς καὶ τὴν ὀροφὴν ἐκ πλακῶν σχιστολίθου. Ἡ ἄνωθεν τῆς εἰσόδου πλάξ εὐρέθη κατὰ χώραν. Ἐντὸς τοῦ τάφου εὐρέθησαν τὰ ὀστᾶ μεγαλοσώμου ἀνδρὸς καὶ τεμάχια μονώτου ὙΕ III B κύλικος προφανῶς μεταγενεστέρας τῆς χρονολογίας τῆς κατασκευῆς τοῦ τάφου ἐποχῆς. Ὁ τάφος ἔκειτο δυτικῶς τοῦ ὑπὸ τοῦ ΣΤΑΗ ἀνασκαφέντος καὶ ἡ εἴσοδος αὐτοῦ εὐρίσκετο εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἀνατολικῆς μακρᾶς πλευρᾶς, εἶχε δὲ αὕτη κλεισθῇ διὰ τοίχου. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 80, πίν. 79 β. *Antiquité Classique* 1965, 13-15, IV 1-2. Thorikos I, 41-46.

Γ. ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ

Ι. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Κεραμικά δεδομένα παρέσχον αἱ περισσότεραι ἐκ τῶν θέσεων τοῦ καταλόγου τῆς ΥΕ περιόδου ἀλλὰ πλέον ἀξιόλογα εἶναι τὰ δεδομένα τῶν ἐπομένων 70 θέσεων, ἅτινα παρατίθενται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ταξινομήσεως τῆς κεραμικῆς τοῦ Κοράκου, ὡς ἐγένετο ἤδη καὶ διὰ τὰς λοιπὰς περιόδους τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ (Π-Π 485-490).

Ι. Βαρδάτες (7).—Μία δωδεκάς περίπου ΥΕ III Β-Γ ἀγγείων, τοῦ τέλους τῆς 13ης π.Χ. ἑκατονταετηρίδος κατὰ τὸν ἀνασκάψαντα, εὑρέθησαν ἐντὸς τοῦ παρὰ τὸ χωρίον Βαρδάτες ἐρευνηθέντος κιβωτιστήμου τάφου. VI Intern. Kongr. 1939, σ. 334. Δύο τῶν ἀγγείων τούτων εἰκονίζονται ἐν BCH 1939, σ. 310, εἰκ. 21.

ΙΙ. Θέρμων (13).—Ἀφθονος ΥΕ κεραμική, ἀδημοσίευτος ἔτι, εὑρίσκεται ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Θέρμου, ἀνακαλυφθεῖσα κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς θέσεως. AD 1915, 267-270, 1916, 184-185. BSA 1931 - 32, 139.

ΙΙΙ. Ἄγιος Ἡλίας (16).—Τριάκοντα καὶ ἐν ἀγγεῖα καὶ θραύσματα ἀγγείων εὑρέθησαν εἰς τοὺς ἀνασκαφέντας τάφους τῆς θέσεως. Εἴκοσι πέντε ἀγγεῖα ΥΕ III χρόνων εὑρέθησαν εἰς τὸν θαλαμοειδῆ τάφον, δύο ἕτερα καὶ ὄστρακα ἄλλων εἰς τὸν θολωτὸν τάφον Σερεμέτι, ἐν εἰς τὸν θολωτὸν τάφον Μαραθιά 1 καὶ τρία εἰς τὸν θολωτὸν τάφον Μαραθιά 2. Ἔργον 1963, σ. 126-127, 131-132, 133, 134, 135-136, εἰκ. 135-136, 147.

ΙV. Μόδιον (26).—Δύο ΥΕ III ψευδόστομοι ἀμπορεῖς. RE XX, 478. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 136, ἀριθ. 460.

V. Ἐλάτεια (29).—Ὁ ἀνασκαφεὶς δυτικῶς τῆς Ἐλατείας γήλοφος παρέσχε «πλῆθος τεμαχίων μυκηναϊκῶν ἀγγείων» (ΠΑΕ 1909, 127, 128). Μεμονωμένα ΥΕ ὄστρακα εὑρέθησαν ἐπίσης κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ναοῦ τῆς Κραναιᾶς Ἀθηνᾶς. P. PARIS, Élatée (1892), σ. 283.

VI. Δελφοί (38).—Πλὴν τῶν τυπικῶν ΥΕ κατηγοριῶν, μάλιστα τῆς ΥΕ III περιόδου ἥτις ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ πολυαρίθμων δεδομένων, εὑρέ-

θη ἐπὶ πλεον καὶ μία χειροποίητος κατηγορία ἐρυθρῶν μονοχρώμων ἢ μελανῶν ἀγγείων, ἥτις παράγεται μέχρι τῶν Γεωμετρικῶν χρόνων ἐν τῇ θέσει (RA 1938 II, 205-206).

Τῶν ΥἚ I-II φάσεων ἀναμφισβήτητα ὄστρακα δὲν ἔχουν εὑρεθῇ. Τὰ δυνάμενα νὰ ἀποδοθοῦν εἰς ΥἚ I-II χρόνους ὄστρακα εἶναι μεμονωμένα καὶ ἀμφίβολα. RA 1938 II, 188-189.

Ἐκπληκτικῶς ἀφθονος εἶναι ἐν τῇ θέσει ἡ ΥἚ III κεραμικὴ καὶ δὴ τὰ ΥἚ III Γ ἀγγεῖα. Αἱ σπουδαιότεραι ὁμάδες τῶν γνωστῶν εὐρημάτων καὶ αἱ τοποθεσίαι, ἐξ ὧν προέρχονται αὗται, εἶναι αἱ ἐπόμεναι :

(1) Τριάκοντα ἐννέα ἀγγεῖα, ἐξ ὧν τὰ 30 εἶναι ψευδόστομοι ἀμφορεῖς, εὑρέθησαν εἰς τὸν θαλαμοειδῆ τάφον δυτικῶς τοῦ τεμένους. Fouilles de Delphes, τόμ. V, σ. 8-11, εἰκ. 26-42.

(2) Ἐξ ἀγγεῖα καὶ πολυάριθμα ὄστρακα ἐκ τάφων τῆς περιοχῆς τοῦ Μουσείου. Fouilles de Delphes, τόμ. V, σ. 12.

(3) Ἑπτὰ ἀγγεῖα καὶ ὄστρακα ἄλλων ἐκ τάφων τῆς αὐτῆς περιοχῆς. Fouilles de Delphes, τόμ. V, σ. 14.

(4) Πρωτόγονα χειροποίητα ἀγγεῖα ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Μαρμαριᾶς. Fouilles de Delphes, τόμ. II, 3 σ. 6-7.

(5) Δέκα ἐννέα ἀγγεῖα ἐξ ἐνὸς τάφου εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Μουσείου. BCH 1937, σ. 45-48.

(6) Εἴκοσι καὶ ἓν ἀγγεῖα ἐκ τάφων τῆς αὐτῆς περιοχῆς. BCH 1937, 45-48.

(7) Ἐξ ἀγγεῖα ἐκ τάφων εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν. BCH 1940-41, σ. 271.

(8) Ἐν ἀγγεῖον ἐκ τάφου κειμένου περὶ τὰ 500 μ. ἀνατολικῶς τῆς Μαρμαριᾶς. BCH 1944-45, 51-52.

(9) Ὅστρακα ἀγγείων: (α) Ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ μεγάλου Βωμοῦ. Fouilles de Delphes, τόμ. V, σ. 15-19. (β) Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Προναίας Ἀθηνᾶς. Fouilles de Delphes, τόμ. II, 3, σ. 30-32. (γ) Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Λέσχης τῶν Κνιδίων, τοῦ μνημείου τοῦ Δαόχου καὶ τοῦ τεμένους τοῦ Νεοπτολέμου. BCH 1935, 275, 336-375. RA 1938 II, 188-189, 197, 205-206.

(δ) Ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. BCH 1940-41, 151-154, 263-264. (ε) Ἐκ τῆς περιοχῆς ἀνατολικῶς τοῦ μεγάλου ἱεροῦ. BCH 1961, σ. 357-366. εἰκ. 43-50.

VII. Κ ρ ῖ σ α (39).—Κεραμικὴ καὶ τῶν τριῶν φάσεων τῆς ΥἚ περιόδου εὑρέθη εἰς τὴν θέσιν. Αἱ ΥἚ I-II φάσεις ἐκπροσωποῦνται ἀπὸ κεραμικὰ δεδομένα προερχόμενα ἀπὸ μίαν μεταβατικὴν ἀρχιτεκτονικὴν φάσιν παρεμβαλλομένην στρωματογραφικῶς μεταξὺ τῶν ME καὶ τῶν ΥἚ III ἐπιχώσεων, ἡ δὲ μετάβασις ἀπὸ τῆς ME εἰς τὴν ΥἚ III περίοδον, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κερα-

μικήν, εἶναι βαθμιαία καὶ ἀνεπαίσθητος. Αἱ ΥἼ I-II κατηγορίαι κεραμικῆς τῆς Ἀργολίδος καὶ τῶν ἄλλων θέσεων δύνανται νὰ παραλληλισθοῦν πρὸς τὴν κεραμικὴν τῆς μεταβατικῆς ταύτης περιόδου τῆς Κρίσης.

Τὰ συνήθη σχήματα τῆς ἀκοσμήτου ΥἼ I-II κεραμικῆς τῆς θέσεως εἶναι τὰ ὑψίποδα κύπελλα καὶ αἱ πρόχοι. BCH 1938, σ. 127-128, πίν. XXIII 1-6. Τῆς γραπτῆς ΥἼ I-II κεραμικῆς συνήθη σχήματα εἶναι τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ σχήματα τῆς ἀκοσμήτου καὶ ἐπὶ πλέον προστίθενται ὕδρῳι καὶ ἀμφορίσκοι. Ἡ κόσμησις συνίσταται ἐκ γραμμικῶν σχεδίων, οἷον γυρλανδῶν (festons), σπειρῶν, τριπλῶν κυματοειδῶν γραμμῶν καὶ ἐκ σχεδίων εἰλημμένων ἐκ τοῦ φυσικοῦ κόσμου ὡς τὰ ἄνθη κρίνου, τὰ φύλλα κισσοῦ, οἱ ναυτίλοι, τὰ θαλάσσια ὄστρεα κττ. Τὰ ἐκ τοῦ φυσικοῦ ὅμως κόσμου εἰλημμένα κοσμήματα εἶναι ὀλιγαριθμότερα τῶν γραμμικῶν. Ὅστρακα καθαρῶς ἐφυραϊκὰ δὲν ἔχουν εὐρεθῇ εἰς Κρῖσαν. BCH 1938, σ. 128-135, εἰκ. 15-17, πίν. XXIV.

Ἡ ΥἼ III κεραμικὴ στρωματογραφικῶς δὲν διακρίνεται τῶν παλαιότερων κεραμικῶν προϊόντων ἐν Κρίσει, ὅπου πολλὰ ΥἼ I-II οἰκοδομήματα ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ εἰς ΥἼ III χρόνους. Σχήματα ὅμως ἀγγείων καὶ σχέδια κοσμήσεως, γνωστὰ ἐξ ἄλλων θέσεων ὡς ΥἼ III, δύνανται νὰ διακριθοῦν μεταξὺ τῶν κεραμικῶν δεδομένων τῆς Κρίσης. Ἡ ἀκόσμητος κεραμικὴ ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ κρατῆρας, κύλικας καὶ κυαθόσχημα κύπελλα (BCH 1938, σ. 136-137, πίν. XXV). Ἡ γραπτὴ ΥἼ III κεραμικὴ πλὴν τῶν σχημάτων τῆς ἀκοσμήτου ἐκπροσωπεῖται ἐπὶ πλέον ὑπὸ ἀμφορέων, πρόχων, ψευδοστόμων ἀμφορέων, ἀσκῶν καὶ ὕδριων. Ἡ κόσμησις τῶν ἀγγείων συνίσταται ἐκ σχεδίων σπειρῶν, ἐκ τεθλασμένων γραμμῶν, ἐξ ἐπαλλήλων γωνιῶν, ἐκ κυματοειδῶν γραμμῶν, αἵτινες ἐνίοτε σχηματίζουν μετόπας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου, καὶ ἐκ φυσιοκρατικῶν σχεδίων, οἷον ναυτίλων, πορφυρῶν, θαλασσιῶν ζώων, καὶ σπανιώτερον ἀνθέων καὶ φυτῶν συναντωμένων κατὰ τὴν ΥἼ III A φάσιν. Ὁ πυκνὸς ρυθμὸς (Close Style) τῆς ΥἼ III B φάσεως δὲν συναντᾶται εἰς Κρῖσαν. BCH 1938, σ. 137-143, εἰκ. 19-21, πίν. XXVI-XXVII.

VIII. Ἰτέα (41).—Ἀγγεῖα ἐκ τῶν θαλαμοειδῶν τάφων ἐπὶ τοῦ λόφου Μοῦλκι καὶ ὄστρακα ἐκ τοῦ λόφου Γλαῖ εἶναι τὰ κεραμικὰ εὐρήματα τῆς θέσεως.

Ὡς πρὸς τὰ ἐκ τάφων ἀγγεῖα ὁ ΠΑΠΑΔΑΚΙΣ ἀναφέρει : «πέντε ψευδαμφορίσκοι μετὰ τοῦ συνήθους φυτικοῦ γραπτοῦ κόσμου» προσήχθησαν ὑπὸ τοῦ ἑλληνος ἐργάτου Π. Τριάντου εἰς τὸ Μουσεῖον Δελφῶν. ΑΔ 1920-21, 147. Ὁ LERAT ἐπὶ πλέον περιγράφει 11 ΥἼ II-III Γ ἀγγεῖα ἀποκείμενα ἐν τῷ Μουσείῳ Δελφῶν, ὧν ἓν εἶναι ψευδόστομος ἀμφορεὺς, ἅτινα εἰκάζει ὅτι ἐνδεχομένως προέρχονται ἐξ Ἰτέας. Locriens I, σ. 164-166, πίν. LI-LII.

ΥΕ III χρόνων εἶναι ἐπίσης τὰ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Γλᾶ συλλεγένητα ὄστρακα. ΑΕ 1956, Χρον. σ. 24, εἰκ. 5.

ΙΧ. Κίρρα (42).—Κεραμικὴ καὶ τῶν τριῶν φάσεων τῆς περιόδου ἀνεκαλύφθη εἰς τὴν θέσιν. Αἱ ΥΕ I-II φάσεις τῆς κεραμικῆς παραγωγῆς τῆς Κίρρας ὁμοιάζουν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς πρὸς τὰ ἤδη γνωστὰ ἐξ ἄλλων θέσεων κεραμικὰ προϊόντα. Συνήθη σχήματα τῶν ἀγγείων εἶναι βαθέα ΜΕ καταγωγῆς κύπελλα μὲ δακτυλιοειδῆ λαβὴν ἐπὶ τοῦ χείλους (Kirrha, πίν. LI, ἀριθ. 69), ποτήρια τοῦ τύπου Βαφειοῦ, μικραὶ εὐρύστομοι πρόχοι καὶ θήλαστρα. Ἡ κόσμησις συνίσταται ἐκ σπειρῶν, φύλλων φυτῶν καὶ γραμμικῶν κοσμημάτων φυσιοκρατικῆς ἐμπνεύσεως. Kirrha, 96-97.

Ἡ ΥΕ III φάσις εἶναι περίοδος προϊούσης παρακμῆς αἱ δὲ τελευταῖαι βαθμίδες τῆς φάσεως ταύτης αἱ γνωσταὶ ἐξ ἄλλων θέσεων δὲν ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ τῶν δεδομένων τῆς Κίρρας. Τὸ σύνολον τῆς ἀνασκαφείσης κεραμικῆς ἀνήκει εἰς τὰς ΥΕ III A-B βαθμίδας (Kirrha, σ. 97, πίν. XXXIV) καὶ κοσμεῖται ὑπὸ ἐσχηματοποιημένων παραστάσεων εἰλημμένων ἐκ τοῦ φυτικού καὶ τοῦ ἐναλίου βίου. Γενικῶς ὅμως ἡ ΥΕ III φάσις ἐκπροσωπεῖται ἀνεπαρκῶς καὶ οἱ ἀνασκάψαντες εἰκάζουν ὅτι ἀπὸ τῆς ΥΕ III φάσεως ὁ πληθυσμὸς τῆς Κίρρας ἤρχισε νὰ ἐγκαθίσταται εἰς τὴν γειτονικὴν, πλέον μεσογειακὴν, θέσιν τῆς Κρίσης. Kirrha, 97-98.

Χ. Εὐπάλιον (44).—Δύο ψευδόστομοι ΥΕ III ἀποφρεῖς, πρόχοι τινὲς καὶ πολλὰ ὄστρακα ἀγγείων ἀνεφέρθη ὅτι εὐρέθησαν εἰς τὸν θαλαμοειδῆ τάφον τῆς θέσεως (ΠΑΕ 1906, 134. AM 1900, 394) ἀλλ' ἡ τύχη τούτων ἀγνοεῖται. Locriens I, 102 ὑποσημ. 2.

ΧΙ. Γαλαξείδι (45).—Δύο ΥΕ III Γ ἀγγεῖα. Locriens I, 157, II, 12. DESBOROUGH, LMTS 125. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 133 ἀριθ. 450.

ΧΙΙ. Ἀντίκυρα (47).—Ὀλίγα εἶναι γνωστὰ διὰ τὴν ΥΕ κεραμικὴν ἐκ τῶν εὐρεθέντων τάφων παρὰ τὸ Κάστρον τοῦ Στενοῦ (AM 1889, 268) καὶ τὰ «πολλὰ» ΥΕ ἀγγεῖα ἐκ τῆς νεκροπόλεως παρὰ τὸν Ἅγιον Θεόδωρον, τὰ ἀποτεθέντα εἰς τὸ Μουσεῖον Χαιρωνείας (ΠΑΕ 1907, 111). Ὀλίγα ἐπὶ πλέον ὄστρακα ἐκ τοῦ Κάστρου τοῦ Στενοῦ περιγράφονται ἐν ΑΕ 1956 Χρον. σ. 25, εἰκ. 6.

ΧΙΙΙ. Ὀρχομενός (53).—Ἀφθονος ΥΕ κεραμικὴ ἀνεκαλύφθη ἐν τῇ θέσει ἀλλ' ἡ δημοσίευσις αὐτῆς ἀναμένεται εἰσέτι. Σχετικὰ εὐρήματα μνημονεύονται ἐν SCHLIEMANN, Orchomenos, σ. 40, Myk. Vasen, 42, JHS 1895, 177-179 καὶ τινὰ τούτων ἐκτίθενται ἐν τῷ Ἐθν. Μουσείῳ Ἀθηνῶν.

Εἰς ψευδόστομος ἀμφορεὺς ἐκ τῆς θέσεως φέρων ἐπιγραφὴν εἰς Γραμμικὴν Β γραφὴν εἰκονίζεται ἐν MONTELIUS, *La Grèce Précl.* I, σ. 134, εἰκ. 455. Ἐθν. Ἀρχ. Μουσ. Ἀθηνῶν ἀριθ. 5851.

XIV. Γ κ λ ᾱ ς (58).—Ἰκανὸς ἀριθμὸς ὀστράκων ἤλθεν εἰς φῶς κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ἀνακτόρου, τῆς Ἀγορᾶς καὶ τῶν Πυλῶν τοῦ τείχους. Τὰ σπουδαιότερα εὐρήματα ἀναφέρονται ἐν BCH 1894, 295-296. ΠΑΕ 1955, 124, 1956, 92, 93, 1957, 48, 50, 51, 1961, 30, 38. Ἔργον 1955, 35, 1956, 32, 1957, 26, 28, 29, 1958, 45, 1959, 22, 1960, σ. 37, εἰκ. 52, σ. 41-42, 44, 47, 1961, 39, 45.

XV. Λ ε β ᾱ δ ε ι α (59).—Ἐν ὙΕ ἀγγεῖον ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ, ἀγνώστου προελεύσεως, ἀναφέρεται ὅτι προέρχεται ἐκ Λεβαδείας. Myk. Vassen, πίν. XIX, 134. FIMMEN, 6.

XVI. Α ὺ λ ι ς (65).—Ἡ ὙΕ κεραμική, ἥτις εὐρέθη ἐπὶ τοῦ ὑψώματος παρὰ τὸν Ἅγιον Νικόλαον (ΑΔ 1915 Παράρτ., 55) ἐκ τῶν τυχαίως εὐρεθέντων τάφων (BCH 1956, 295) καὶ ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ ἱεροῦ (Ἔργον 1959, 30-31), δὲν ἔχει γνωστῇ ἐπαρκῶς.

XVII. Ἀ λ ι α ρ τ ο ς (69).—Ἰκανὴ ποσότης ὙΕ κεραμικῆς εὐρέθη ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, ἀνατολικῶς τοῦ ἱεροῦ, μεμονωμένα δὲ ὀστρακα εὐρέθησαν πλησίον τοῦ ὙΕ τείχους. BSA 1925-26, 82-83, 1936-27, 129, 1931-32, 190. JHS 1926, 235-236.

XVIII. Δ ρ ᾱ μ ε σ ι - Ὑ ρ ι α (74).—Δύο ἐκ τῶν εὐρεθέντων ἐν τῷ θολωτῷ τάφῳ ἀγγείων, ἐν κρατηρόσχημον κύπελλον καὶ εἷς ἀσκός, εἶναι ΜΕ τύποι κατὰ τὸν BLEGEN, ἄλλα ὅμως ἀγγεῖα εἶναι ὙΕ χρόνων. Πάντα εὐρίσκονται ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Σχηματαρίου. *Hesperia* 1949 Suppl. VIII, σ. 41, πίν. 7 ἀριθ. 1-4.

XIX. Θ ῆ β α ι (76).—Πολλαὶ ἐκατοντάδες ἀγγείων καὶ μέγας ἀριθμὸς ὀστράκων ἔχουν εὐρεθῇ εἰς τὴν θέσιν ἐκ τῶν ἀνασκαφέντων θαλαμοειδῶν τάφων καὶ ἐκ τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου. Ἡ ἐν λόγῳ κεραμικὴ ἀνήκει εἰς ὙΕ II-ὙΕ III Γ χρόνους. Αἱ κυριώτεραι ὁμάδες εὐρημάτων μνημονεύονται ἐν ΠΑΕ 1897, σ. 97, 100, 102 (ὀστρακα ἐκ τάφων), ΑΕ 1909, σ. 71, 73, 78, 82, 93, 101 (κεραμικὴ ἐκ τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου), ΑΕ 1910, σ. 215, 221-223, εἰκ. 11, 15-25, πίν. 7-10 (25 ἀγγεῖα ἐξ ἐνὸς τάφου καὶ ἄλλα κεραμικὰ εὐρήματα), ΠΑΕ 1910, σ. 155 (κεραμικὴ τάφων), ΠΑΕ 1911, σ. 144 (κεραμικὴ ἀνακτόρου), ΠΑΕ 1921, σ. 32 (30 ψευδόστομοι ἀμφορεῖς), σ. 33

(80 ψευδόστομοι ἀμπορεῖς, ἐξ ὧν δύο ἐνεπίγραφοι, ἐκ τοῦ ἀνακτόρου), ΠΑΕ 1927, σ. 44 (πολλὰ ἀγγεῖα ἐκ τοῦ ἀνακτόρου), ΠΑΕ 1929, σ. 61, 63 (μέγα πλῆθος ἄγραφα ἀγγεῖα ἐκ τοῦ ἀνακτόρου τὰ πλεῖστα ὕΕ III ἀλλὰ καὶ τινα ὕΕ II χρόνων), ΑΔ 1917, σ. 25-32 (ἀγγεῖα τάφων Ἡλέκτρων πυλῶν), σ. 80-98 (περὶ τὰ 48 ἀγγεῖα καὶ ὄστρακα ἐκ τῶν τάφων ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἰσμηνίου), σ. 127-204 (περὶ τὰ 180 ἀγγεῖα καὶ πολλὰ θραύσματα ἐκ τῶν τάφων τοῦ Κολωνακίου), ΑΔ 1964, σ. 26, 27 (ὕΕ III Β ὄστρακα ἐκ τῶν νέων ὕΕ οἰκοδομημάτων). Μεταξὺ τῶν κεραμικῶν εὐρημάτων τῆς θέσεως καταλέγονται καὶ 28 ἐνεπίγραφοι ἀμπορεῖς, Μυσ. Doc., 10, 38, καὶ μεγάλη ποσότης ὕΕ III Β κεραμικῆς ἐκ διαφόρων περιοχῶν ἐπὶ τῆς Καδμείας. ΑΔ 1965 (1967) Χρον. 235-237, 239.

XX. Τανάγρα (78).—Δύο ὕΕ ἀγγεῖα ἐν τῷ Ἑθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν (Myk. Vasen, σ. 43, πίν. XX, 141, 145) καὶ 13 πῆλιναι λάρνακες μετὰ γραπτῶν παραστάσεων θρηνουσῶν γυναικῶν περιγραφόμεναι ἐν JHS 1965, 123-148.

XXI. Σχηματάρι (79).—Τὰ πολυάριθμα τεμάχια συντετριμμένων ὕΕ ἀγγείων, ἅτινα ἐκάλυπτον τὸ δάπεδον τῆς ἀνασκαφείσης ὕΕ οἰκίας ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τοῦ Ἀγίου Ἡλίου, δὲν ἔχουν δημοσιευθῇ. BSA 1905-6, 95.

XXII. Καλλιθέα (80).—Ὀκτὼ ὕΕ II-III Α καὶ πέντε ὕΕ III ἀγγεῖα ἐκ τῶν δύο τυχαίως ἀνακαλυφθέντων θαλαμοειδῶν τάφων τῆς θέσεως μνημονεύονται ἐν ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 199 πίν. 233 α,δ.

XXIII. Κλειδί (82).—Πέντε ὕΕ III ἀγγεῖα εἰς τεμάχια ἐκ τῶν παρὰ τὴν θέσιν εὐρεθέντων θαλαμοειδῶν τάφων. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. σ. 200 πίν. 234β.

XXIV. Εὔτρησις (83).—Κεραμικὴ καὶ τῶν τριῶν ὕΕ φάσεων εὐρέθη εἰς τὴν θέσιν, αἱ ὕΕ I-II ὅμως φάσεις ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ ὀλίγων ὀστράκων ἀνηκόντων εἰς κύπελλα τύπου Βαφειοῦ καὶ εἰς ἄλλους γνωστοὺς τύπους ὕΕ I-II ἀγγείων κεκοσμημένων διὰ σπειρῶν ἢ ἀνθέων. Ἡ κατηγορία τῶν ἐφυραϊκῶν ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ 4 τοῦλάχιστον ἀγγείων, ἐν τῶν ὁποίων ἀνασυνεκροτήθη. Eutresis, 186-189, εἰκ. 260 ἀριθ. 6, 8, 9, 10, 12, εἰκ. 261 ἀριθ. 1, 2, εἰκ. 262. Ἡ ὕΕ III φάσις ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ περισσοτέρων σχετικῶς εὐρημάτων, ἀλλὰ ἡ χρονολογικὴ σειρὰ τῶν εὐρημάτων δὲν ἦτο εὐχερὲς νὰ καθορισθῇ. Σχήματα τῶν ἀγγείων καὶ κόσμησις αὐτῶν δὲν διαφέρουν αἰσθητῶς ἀπὸ τὰ γνωστὰ ἐξ ἄλλων θέσεων ὕΕ ἀγγεία. Eutresis, σ. 189-191, εἰκ. 258, 260 ἀριθ. 5, 7, 13, εἰκ. 264.

XXV. Θίσβη (85).—ΥΕ κεραμική ἐκ τῆς θέσεως μνημονεύεται χωρὶς νὰ περιγράφεται ἐν BSA 1923-25, 41, 44. JHS 1925, 1.

XXVI. Γοῦβες (90).—Μία βάσις ΥΕ κυπέλλου ἔχει συλλεγῆ ἐκ τῆς θέσεως. BSA 1966, σ. 41 ὑποσημ. 41.

XXVII. Ὀρεοί (92).—Δύο τεμάχια ΥΕ ΙΙΙ κυπέλλων ἔχουν περισυλλεγῆ ἐκ τῆς θέσεως. BSA 1966, σ. 39 ὑποσημ. 26.

XXV. Γιάλτρα (95).—Τεμάχια ΥΕ Ι, ΙΙ, καὶ ΙΙΙ κυπέλλων ὡς καὶ ΥΕ ΙΙΙ κυλίκων καὶ ἀμφορέων μὲ τρεῖς λαβάς. BSA 1966, σ. 38 ὑποσημ. 24 πίν. 9 e.

XXIX. Λίμνη (98).—Ὀκτὼ ΥΕ ΙΙΙ Α ἀγγεῖα προερχόμενα ἐκ τοῦ παρὰ τὴν τοποθεσίαν Φασοῦλα ἀνακαλυφθέντος ΥΕ θαλαμοειδοῦς τάφου, περιγράφονται ἐν BSA 1966, σ. 49 ὑποσημ. 51, σ. 108-109.

XXX. Πολιτικά (100).—ΥΕ ΙΙΙ ὄστρακα κυλίκων ἐξ ἀμφοτέρων τῶν προϊστορικῶν τοποθεσιῶν παρὰ τὰ Πολιτικά. BSA 1966, σ. 52-53 ὑποσημ. 57, 60.

XXXI. Ὁξύλιθος (105).—Ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ἀνασκαφέντος θολωτοῦ τάφου συνεπληρώθησαν 8 ΥΕ ἀγγεῖα (Τάφοι, 26-28 εἰκ. 23-24). Τρία ΥΕ ΙΙΙ Α ἀγγεῖα, ἀποκείμενα ἐν τῷ σχολείῳ τοῦ Ὁξύλιθου καὶ προερχόμενα ἐκ τοῦ παρὰ τὴν Μονὴν Μάντζαρη θαλαμοειδοῦς τάφου, μνημονεύονται ἐν BSA 1952, σ. 60 ὑποσημ. 14 b, 1966 σ. 74 ἀριθ. 77. Ὀστρακα δὲ ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς θέσεως Παλαιόκαστρο μνημονεύονται ἐν BSA 1966, σ. 73 ὑποσημ. 111.

XXXII. Μάνικα (109).—ΥΕ ΙΙΙ Β ὄστρακα ἀνήκοντα εἰς «κύλικας, σκύφους, κύπελλα καὶ ἀμφορίσκους», ὀλίγα τῶν ὁποίων εἶναι γραπτὰ καὶ τινὰ τούτων Ἀργολικῆς προελεύσεως τὰ δὲ λοιπὰ τοῦ τοπικοῦ ἐργαστηρίου, ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ ΘΕΟΧΑΡΗ (ΑΕΜ 1959, σ. 303 εἰκ. 25). Ἔτερα δύο ΥΕ Ι-ΙΙ ὄστρακα μνημονεύονται ἐν BSA 1966, σ. 57 ὑποσημ. 67.

XXXIII. Δοκός (110).—ΥΕ ὄστρακα μὲ γραμμικὴν κόσμησιν ἐκ τῆς θέσεως μνημονεύονται ἐν BSA 1966, σ. 60 ὑποσημ. 74.

XXXIV. Χαλκίς (111).—Οἱ ἀνασκαφέντες ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ τάφοι εἰς τὸ νεκροταφεῖον ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Βρωμοῦσα-Τρύπα παρέσχον περὶ τὰ 166 ΥΕ Ι-ΙΙΙ Γ ἀγγεῖα περιγραφόμενα ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΒΑΣΙ-

ΛΕΙΟΥ (Τάφοι, σ. 22-24 εἰκ. 15-21. ΠΑΕ 1910, 265-266, 1911, 238-239) καὶ λεπτομερέστερον ἐν BSA 1952, σ. 52-87, πίν. 15-25.

XXXV. Κατακαλοῦ (113).—Ἐν κύπελλον ἐπὶ ὑψηλοῦ ποδὸς ἐκ τῆς θέσεως μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (Τάφοι, σ. 10 εἰκ. 33).

XXXVI. Λευκαντί (114).—ΥἼ τεμάχια ἀμφορέων ἢ ὑδριῶν, κυπέλλων, κυαθοσχήμων ἀγγείων καὶ κρατήρων ἀναφέρονται ἐκ τῆς θέσεως. BSA 1966, σ. 61 ὑποσημ. 67.

XXXVII. Ἑρέτρια (115).—ΥἼ III τεμάχια κυπέλλων καὶ κυλίκων ἐκ τῆς τοποθεσίας Μαγούλα. BSA 1966, σ. 63 ὑποσημ. 86.

XXXVIII. Ἀμάρυνθος (116).—ΥἼ I-III ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. BSA 1966, σ. 65-66 ὑποσημ. 92.

XXXIX. Ἀλιβερίου (117).—Πολλὰ ΥἼ τεμάχια ἀμφορέων, κρατήρων, κυπέλλων, κυάθων καὶ κυλίκων. BSA 1966, σ. 69 ὑποσημ. 105.

XL. Δύστος (120).—ΥἼ ὄστρακα μὲ γραμμικὴν κόσμησιν, μονόχρωμα ὄστρακα, ἐν οἷς πόδιον κύλικος καὶ ἐφθαρμένα ὄστρακα ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Δύστου μνημονεύονται ἐν BSA 1966, σ. 76 ὑποσημ. 128.

XLI. Μαραθῶν (126).—Ὀλίγα εἶναι γνωστὰ διὰ τὴν κεραμικὴν ἐκ τοῦ θολωτοῦ τάφου (ΠΑΕ 1933, 36, 1934, 36. BSA 1947, 7). Τὰ ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ συλλεγένητα ὄστρακα ἀνῆκον εἰς ΥἼ II χρόνους. Ἔργον 1958, 24.

XLII. Χασιά (127).—Ἰκανὰ ὄστρακα τῶν Μυκηναϊκῶν χρόνων εὑρέθησαν ἐν τῷ μεσαίῳ στρώματι τοῦ σπηλαίου, ἅτινα παραβάλλονται ὑπὸ τῶν ἐρευνησάντων τὴν θέσιν πρὸς τὸν ρυθμὸν 4 τῶν FURTWAENGLER καὶ LOESCHKE. AE 1906, 100, 1918, 18.

XLIII. Δεκέλεια (128).—Ἐν ΥἼ III ἀγγείων (Myk. Vasen, 41) καὶ ἰκανὰ ὄστρακα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Ὅστρακα ἐκ Δεκελείας σ. 39, 41-42, πίν. ΚΣΤ' εἰκ. 48, πίν. ΚΘ' εἰκ. 53.

XLIV. Κουκουβάουνες (129).—Ἐν ΥἼ II ἀγγείων ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Καρλσρούης CVA, Karlsruhe I, πίν. 2,3. RE Suppl. VI, 608.

XLV. Μενίδι (130).—Τὰ ἐν τῷ θολωτῷ τάφῳ εὑρεθέντα ΥἼ III

A-B ὅστρακα περιγράφονται συντόμως ἐν *Das Kuppelgrab bei Menidi*, σ. 48-50. Myk. Vasen, σ. 39-40, πίν. 41. BSA 1947, 2-4.

XLVI. Ἑλευσίς (132).—Ἐκ τῶν πολυαρίθμων κεραμικῶν εὐρημάτων τῆς θέσεως ἐπαρκῶς ἔχουν περιγραφῇ τὰ μέχρι τοῦ 1930 ἀποκαλυφθέντα (Ἑλευσινιακά I, 107-138) καὶ ἐπὶ τῶν εὐρημάτων τούτων κυρίως βασίζεται ἡ παρατιθεμένη κατωτέρω ἐπισκόπησις τῆς ὙΕ κεραμικῆς τῆς θέσεως.

Ἡ ὙΕ I περίοδος ἐκπροσωπεῖται ἐπαρκῶς δι' ὅλων τῶν γνωστῶν κατηγοριῶν. Τὰ ἄνευ βαφῆς ἄγγεῖα εἶναι τροχήλατα, ἐπιμελοῦς κατασκευῆς κεραμικὰ προϊόντα, φέροντα ἐπίχρῖσμα λεπτὸν τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν πηλὸν χρώματος. Κατὰ τὴν ὑφὴν καὶ τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ καὶ τοῦ ἐπιχρίσματος δύνανται νὰ διακριθῶν εἰς κιτρινέρυθρα, μελανότεφρα καὶ χονδροειδῆ. Συνήθη σχήματα εἶναι κύπελλα ἐπὶ ποδός, μινυεῖου προελεύσεως μετὰ καμπύλου ὅμως περιγράμματος, μόνωτα ἐπὶ χαμηλῆς βάσεως κύπελλα, ἐν οἷς μία εὐρύστομος φιάλη, καὶ χονδροειδῆ μαγειρικά σκεύη. Ἑλευσινιακά I, σ. 108-111, εἰκ. 85-88.

Τὰ γραπτὰ ὙΕ I ἄγγεῖα τεχνικῶς ὁμοιάζουν πρὸς τὰ προηγούμενα, ἐπὶ τοῦ ἐπιχρίσματος ὅμως τῆς ἐπιφανείας των φέρουν μελανὴν ἢ ἐρυθρόξανθον, ἀναλόγως τῆς ὀπτήσεως, στιλπνὴν διακόσμησιν ἐκ σπειρῶν, φύλλων κισσοῦ, ἀνθέων ἱριδος, διπλῶν πελέκεων, συνεχομένων σπειρῶν, στιγμῶν κλπ., εἰς ἣν ἐνίοτε δευτερεύοντα κοσμήματα, ὡς αἱ στιγμαὶ εἰς τὸ κέντρον τῶν σπειρῶν, ἔχουν ἀποδοθῇ διὰ λευκοῦ χρώματος. Συνήθη σχήματα ἄγγείων εἶναι ποτήρια τύπου Βαφειοῦ, ὑψίποδα κύπελλα, κύαθοι ἐπὶ χαμηλῆς βάσεως, πρόχοι καὶ μικρὰ ἄγγεῖα μετὰ σφαιρικοῦ κορμοῦ, ἐνίοτε πεπιεσμένου, καὶ δύο κατακορύφω λαβῶν. Ἑλευσινιακά I, 111-120, εἰκ. 92-98.

Ἡ ὙΕ II περίοδος ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ ἄγγείων σχημάτων καὶ κοσμήσεως παρεμφεροῦς πρὸς τὰ ὙΕ I ἄγγεῖα. Οἱ συνήθεις τύποι τῶν ὙΕ II ἄγγείων εἶναι καὶ ὙΕ I τύποι, οἷον ποτήρια τύπου Βαφειοῦ, πρόχοι, ἀρτόσχημα ἀλάβαστρα, κύπελλα ἐπὶ ὑψηλοῦ ποδός, ἀσκοειδῆ ἄγγεῖα, πρόχοι μετὰ πλαγίας προχοῆς καὶ μικροὶ ἀμφορεῖς ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ. Ἡ κόσμησις συνίσταται ἐκ παραλλήλων βοστρυχοειδῶν γραμμῶν, ἐκ σπειροειδῶν κοσμημάτων, ἐκ στιγμῶν, ἐκ φυλλοειδῶν γραμμῶν, ἐκ σχεδίων εἰλημμένων ἐκ τοῦ φυτικοῦ ἢ ἐναλίου βασιλείου καὶ ἐκ σταυρῶν μετὰ καμπύλων ἄκρων. Ἑλευσινιακά I, σ. 120-131, εἰκ. 99-109.

Τὰ μονόχρωμα ἄνευ βαφῆς ὙΕ II ἄγγεῖα παρουσιάζουν τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ πρὸς τὰ ἀντίστοιχα ὙΕ I ἄγγεῖα. Ἑλευσινιακά I, 130-131.

Ἡ ὙΕ III περίοδος ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ ὑψιπόδων κυπέλλων ὁμοιαζόντων πρὸς ἐφυραϊκά, ὑπὸ πρόχων, κυάθων, ἄγγείων μετὰ πλαγίας προχοῆς, ἀρτοσχημῶν ἀλαβάστρων, ὑψιπόδων κυλίκων, ψευδοστόμων ἀμφορέων, κρατηροσχημῶν ἄγγείων καὶ ἀρυταινῶν. Ἡ κόσμησις τῶν ἄγγείων τούτων ἀπο-

τελεῖται ἀπὸ ἐσχηματοποιημένα φυσιοκρατικὰ καὶ ἀπὸ καθαρῶς γραμμικὰ κοσμήματα. Ἑλευσινιακὰ I, σ. 131-136, εἰκ. 110-114.

Τὰ μετὰ τὸ 1930 εὐρήματα μνημονεύονται ἐν AJA 1933, σ. 276-277, εἰκ. 5, 1936, σ. 421 εἰκ. 8-10. ΠΑΕ 1950, 134, 1952, 64, 66, 1953, 80 (25 ἀγγεῖα), 1955, 69 κλπ. Ὁ ἐνεπίγραφος ἀμφορεὺς περιγράφεται ἐν AJA 1936, σ. 429-431 καὶ AE 1936, 61-100. G. MYLONAS, Eleusis, 49-51.

XLVII. Περὰχώρα (133).—ΥΕ III Α-Γ ὄστρακα ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀκράϊας Ἡρας (Perachora I, σ. 51-53, πίν. 10, ἀριθ. 13-25), ἐκ τοποθεσίας νοτίως τῆς Περὰχώρας (AA 1939, 269-270) καὶ ἐκ τοποθεσίας μετὰξὺ τοῦ Φάρου τοῦ Λουτρακίου καὶ τῆς Περὰχώρας. Perachora I, σ. 20.

XLVIII. Ραφήνα (134).—ΥΕ III ὄστρακα καὶ ἐν συμπληρωθὲν ἀγγεῖον. ΠΑΕ 1951, 78, 1952, 150, εἰκ. 15, 1953, σ. 107, 118, εἰκ. 14.

XLIX. Ἀσκηταριό (135).—Ἐλάχιστα ΥΕ I ὄστρακα εὐρέθησαν εἰς τὴν θέσιν. Τὰ ὀλίγα συμπληρούμενα ἀγγεῖα καὶ ἱκανὰ τῶν εὐρεθέντων ὀστράκων, ἐν οἷς καὶ τεμάχιον ἀμφορέως τοῦ ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ, ἀνήκουν εἰς τὰς ΥΕ II-III Α φάσεις. AE 1953-54, Μέρος Γ', σ. 75. ΠΑΕ 1954, 113, 1955, σ. 113 πίν. 34 α, 36 γ.

L. Πικέρμι (136).—Ὀλίγα ΥΕ ἀγγεῖα ἐκ τῆς θέσεως μνημονεύονται ἐν ΑΔ 1927-28 Παράρτ. 64. Ταῦτα ταξινομοῦνται καὶ πολλὰ τούτων εἰκονίζονται ἐν BSA 1947, σ. 7-75, πίν. 7 ἀριθ. 29, πίν. 8 ἀριθ. 7, πίν. 10 ἀριθ. 5, 14, πίν. 11 ἀριθ. 4, πίν. 13 ἀριθ. 5, 9, πίν. 16 ἀριθ. 10.

LI. Βελανιδέζα (138).—Τὰ «συνήθη ἀγγεῖα» τῶν ὑστέρων Μυκηναϊκῶν χρόνων ἐκ τῆς θέσεως, ἅτινα μνημονεύει ὁ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ, ἔχουν μελετηθῇ καὶ εἰκονισθῇ ἐν BSA 1947, σ. 7-75, πίν. 2 ἀριθ. 7-8, πίν. 6 ἀριθ. 5-9, πίν. 10 ἀριθ. 7, πίν. 11 ἀριθ. 6, πίν. 12 ἀριθ. 10, πίν. 13 ἀριθ. 11, πίν. 15 ἀριθ. 3, πίν. 17, ἀριθ. 7.

LII. Μέγαρα (140).—ΥΕ κεραμικὴ ἐκ τῆς θέσεως μνημονεύεται ἐν SCHLIEMANN, Tiryns, 14. Myk. Vase, 83. AM 1904, 95. FIMMEN, 9. RE Suppl. VI, 608. ΠΑΕ 1934, 52.

LIII. Σκαρμαγκᾶς (141).—Περὶ τῶν ὀλίγων κεραμικῶν εὐρημάτων ἐκ τῶν δύο ΥΕ τάφων τῆς θέσεως οὐδεμία πληροφορία παρέχεται. AA 1943, 303. BSA 1947, σ. 8 ὑπόσημ. 1.

LIV. Ἀθηναί (142).—Ἡ ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ

ΥΕ νεκροταφείου εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀγορᾶς κεραμικὴ καλύπτει ὅλας τὰς φάσεις τῆς ΥΕ περιόδου, πλέον πολυάριθμα ὅμως εἶναι τὰ εὐρήματα τῆς ΥΕ III φάσεως.

Κεραμικὰ δεδομένα τῆς ΥΕ I φάσεως ἔχουν εὐρεθῇ παρὰ τὸ Ἑρέχθειον (AJA 1924, σ. 151 ὑπόσημ. 1) καὶ εἰς ἄλλας περιοχὰς τῆς Ἀκροπόλεως. Akropolis Vasen I, σ. 4-8. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., 70, 105, 241, 242, 243.

Αἱ ΥΕ II-III φάσεις διασφοῦνται ἐπαρκῶς ἐκ τῶν δεδομένων τῶν τάφων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς βορείου κλιτύος τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῆς Ἀγορᾶς, ἐξ ὧν συνελέγησαν πλέον τῶν 108 πλήρη ἢ συμπληρωθέντα ἀγγεῖα καὶ πολλὰ τεμάχια. Hesperia 1935, 318 (τρία ΥΕ III ἀγγεῖα), 1936, 23 (ἐν ἀγγεῖον), 1940, 278-283 (ἐξ ἀγγεῖα), 1941, 7 (ἐν ἀγγεῖον), 1943, σ. 155 (δέκα ἐπτὰ ἀγγεῖα), σ. 165 (ἐξ ἀγγεῖα), 1949, 215 (ἐν ἀγγεῖον), 1950, 326 (τρία ἀγγεῖα), 1952, σ. 105 (ἐπτὰ ἀγγεῖα), σ. 106 (ἐν ἀγγεῖον), σ. 107 (εἴκοσι πέντε ἀγγεῖα ἐκ τοῦ τάφου ὑπὸ τὸν ναὸν τοῦ Ἀρεως, περιγραφόμενα καὶ ἐν Hesperia 1955, 193, 195, 202-215, καὶ δέκα ἀγγεῖα ἐκ τοῦ λακκοειδοῦς τάφου παρὰ τὴν ΒΑ. στοάν), σ. 108 (δύο ἀγγεῖα ἐξ ἐτέρου λακκοειδοῦς τάφου παρὰ τὸν προηγούμενον), 1953, 38-39 (τρία ἀγγεῖα), σ. 41 (πολλὰ ἀγγεῖα), σ. 47 (δύο ἀγγεῖα), 1954, 57 (εἴκοσι ἀγγεῖα). Εἰς τὰς τελευταίας ΥΕ φάσεις ἀνήκει τὸ πλεῖστον τοῦ κεραμικοῦ ὕλικου ἐκ τῆς Βορείου κρήνης δυτικῶς τοῦ Ἑρέχθειου καὶ ἐκ τῶν κατοικιῶν ὑπὸ τὴν ΒΑ. ἐξοδόν. Hesperia 1932, 356-372, 1937, 556-570, 1939, 346-405. BSA 1947, 58-60.

Ἄλλα ΥΕ κεραμικὰ δεδομένα ἐξ Ἀθηνῶν μνημονεύονται ἐν Myk. Vasen, 34. Akropolis Vasen I, 8-23. AM 1910, 33, 35. BSA 1947, 4-5. Hesperia 1956, 49. BCH 1960, 634. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., 85-245. ΑΔ 1964 (1966), 49. JHS 1966 Arch. Rep. 4 (δέκα ΥΕ III A ἀγγεῖα).

LV. Καρρᾶ (143).—Δύο ΥΕ ἀγγεῖα ἐν τῷ Ashmolean Museum τῆς Ὁξφόρδης μνημονεύονται ἐν BSA 1947, 8.

LVI. Σπάτα (144).—Πολυάριθμα ΥΕ III συντετριμμένα ἀγγεῖα εὐρέθησαν εἰς τοὺς δύο τάφους τῆς θέσεως περιγραφόμενα ἐν AM 1877, 262-263. BCH 1878, 225-228. Myk. Vasen, 35-37, πίν. XVII. BSA 1947, 2.

LVII. Φάληρον (147).—Πλούσια κεραμικὰ εὐρήματα ἐκ τῶν ΥΕ τάφων παρὰ τὸ Καλαμάκι μνημονεύονται χωρὶς νὰ περιγράφωνται. AA 1943, 303-304. Ἰδὲ καὶ FIMMEN, 8. BSA 1947, 8. ÅLIN, 103. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 102 ἀριθ. 350.

LVIII. Τράχωνες (148).—ΥΕ III B ἀγγεῖα ἐκ τῆς θέσεως, ἀποκείμενα εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν καὶ προερχόμενα ἐκ λαθραίων ἀνα-

σκαφῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Τραχῶνων, μνημονεύονται ἐν BSA 1947, σ. 4, 74 πίν. 13 ἀριθ. 6.

LIX. Βραυρών (149).—Περὶ τὰ 94 ὕΕ I-III ἀγγεῖα ἤλθον εἰς φῶς ἐκ τῶν ἀνασκαφέντων τάφων τῆς θέσεως. Ἐκ τούτων τὰ πρῶτα 16 ἀγγεῖα, ὕΕ III χρόνων, ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ ΣΤΑΗ (ΑΕ 1895, 197-199. BSA 1947, 6-75 πίν. 3 ἀριθ. 2, πίν. 8 ἀριθ. 10) τὰ δὲ ὑπόλοιπα 78 ὕΕ I-III χρόνων ἀνεσκάφησαν ὑπὸ τοῦ ΘΕΟΧΑΡΗ καὶ τοῦ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ. ΠΑΕ 1956, σ. 83 (19 ἀγγεῖα), σ. 85 (17 καὶ 3 ἀγγεῖα), σ. 86 (24 ἀγγεῖα), σ. 86 ὑποσημ. 1 (10 ἀγγεῖα), σ. 87 (3 καὶ 2 ἀγγεῖα). Ἴδὲ καὶ Ἔργον 1956, 30.

LX. Περαιτή (150).—Οἱ ἐρευνηθέντες 159 ἀσύλητοι καὶ 60 συλημένοι τάφοι παρέσχον 1264 ἀγγεῖα τῶν ὕΕ III Β-Γ χρόνων, ἀνήκοντα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὸν πυκνὸν ρυθμὸν (Close Style) καὶ εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς Σιταποθήκης (Granary Style). Πάντα τὰ γνωστὰ ἐξ ἄλλων θέσεων σχήματα εὑρέθησαν καὶ εἰς τὴν Περαιτὴν, ἐν οἷς ὑπάρχει καὶ εἷς κέρνος (ΠΑΕ 1961, 22-23. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 87-95).

Σύντομοι περιγραφαὶ κεραμικῶν εὐρημάτων ἐκ τῆς θέσεως ἔχουν δημοσιευθῇ ἐν ΑΕ 1895, 201 (ἐπτὰ ἀγγεῖα), ΠΑΕ 1953, 88-102 (100 ἀγγεῖα), 1954, 99-103 (222 ἀγγεῖα), 1955, 106-108 (115 ἀγγεῖα), 1956, 69-72 (56 ἀγγεῖα), 1957, 40 (16 ἀγγεῖα), Ἔργον 1958, 29 (132 ἀγγεῖα), ΠΑΕ 1959, 16 (48 ἀγγεῖα), Ἔργον 1960, 19-20 (75 ἀγγεῖα), ΠΑΕ 1961, 24 (157 ἀγγεῖα), Ἔργον 1962, 22-23 (35 ἀγγεῖα), ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 87-95.

LXI. Ἁγίος Κοσμάς (152).—Τὰ εὑρεθέντα ἀγγεῖα καὶ ὄστρακα ἀνήκουν εἰς ὕΕ I-II καὶ ὕΕ III Γ χρόνους. Τῆς ὕΕ I-II φάσεως εἶναι τὰ εὐρήματα ἐκ τῆς οἰκίας R καὶ ἐκ τῶν τάφων 7 καὶ 8. Aghios Kosmas, σ. 48-52, 62-63, εἰκ. 135, 136 ἀριθ. 1-11.

Εἰς τὴν ὕΕ III Γ φάσιν ἀνήκουν τὰ εὐρήματα ἐκ τῶν οἰκιῶν S-W καὶ ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ ὀχυρωματικοῦ περιβόλου. Aghios Kosmas, σ. 52-60, εἰκ. 136 ἀριθ. 6, 16, 19, 21, εἰκ. 137-139.

LXII. Κορωπί (153).—Ἵπομυκηναϊκὰ ὄστρακα ἐξ ἐνὸς σπηλαίου ἢ μεταλλευτικῆς στοᾶς κειμένης δυτικῶς τοῦ Κορωπίου ὡς καὶ τινα μυκηναϊκὰ ὄστρακα ἐκ τοῦ ὑψώματος Χριστὸς μνημονεύονται ἐν ΠΑΕ 1950, σ. 163 εἰκ. 18 σ. 169-171.

LXIII. Μαρκόπουλον (155).—Ἐκ τῶν παρὰ τὸ Μαρκόπουλον ὕΕ νεκροταφείων εἰς τὰς τοποθεσίας Κοβάτσι, Λιγόρι καὶ Κοπρέζα συνελήγησαν ἑκατοντάδες ἀγγεῖα ἐπισκοπούμενα συνολικῶς ἐν BSA 1947, 1-75.

Τὰ σχετικὰ εὐρήματα μνημονεύονται ἐν ΑΕ 1895, σ. 207 (3 ἀγγεῖα), σ. 208 (5 καὶ 15 ἀγγεῖα), σ. 209 (10 ἀγγεῖα), ΑΔ 1927-28, 60 (24 ἀγγεῖα καὶ ὄστρακα), ΠΑΕ 1894, 21 (200 ἀγγεῖα), ΑΕ 1895, 220-221 («ἀπεκομίσθησαν περὶ τὰ ἑκατὸν πεντήκοντα ἀγγεῖα ἀλλ' ἀπερρίφθησαν ἐν τεμαχίοις τοῦλάχιστον ἄλλα πεντήκοντα»). ΑΕ 1895, 220).

LXIV. Γ λ υ φ ᾶ δ α (156).—Πολυάριθμα ΥΕ ἀγγεῖα ἐκ τῆς θέσεως διωχετεῦσθαι διὰ λαθραίων ἀνασκαφῶν εἰς τὸ ἐμπόριον. Ὅμαδες τοιούτων ἀγγείων περιγράφονται ὑπὸ τοῦ FURTWAENGLER ἐν Beschreibung der Vasensammlung im Antiquarium, Berlin 1885, τόμ. I ἀριθ. 14-18, 23, 25-32, 35-37, 39-44 (ΠΑΕ 1919, 34). Myk. Vasen, 37-39.

Αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ τὰ ἔτη 1953-1957 παρέσχον πλέον τῶν 225 ἀγγείων τῶν πρώιμων ΥΕ III χρόνων συντόμως περιγραφόμενα ἐν ΠΑΕ 1954, σ. 75 (17 ἀγγεῖα), σ. 77-78 (13 ἀγγεῖα), σ. 78-81 (26 ἀγγεῖα), σ. 83-84 (ἀγγεῖά τινα), 1955, σ. 80 (13 ἀγγεῖα), σ. 83 (70 ἀγγεῖα), σ. 88 (2 ἀγγεῖα), σ. 89-90 (12 ἀγγεῖα), σ. 90 (10 ἀγγεῖα), σ. 91 (7 ἀγγεῖα), σ. 92 (3 ἀγγεῖα), σ. 92-94 (21 ἀγγεῖα), σ. 97 (1 ἀγγεῖον), σ. 98-99 (15 ἀγγεῖα), σ. 99 (2 ἀγγεῖα), 1957, σ. 30 (5 ἀγγεῖα), σ. 31 (6 ἀγγεῖα) καὶ σ. 34 (2 ἀγγεῖα).

LXV. Β ο υ ρ β ᾶ τ σ ι (157).—Ἐκατοντάδες ΥΕ III Α-Γ ἀγγείων συνελέγησαν ἐκ τῶν ἀνασκαφέντων 7 θαλαμοειδῶν τάφων, ἀνηκόντων εἰς τοὺς γνωστοὺς ΥΕ τύπους ὡς πρὸς τὰ σχήματα καὶ τὴν κόσμησιν. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα μνημονεύονται ἐν ΑΔ 1927-28 Παράρτ. 65-66, περιγράφονται δὲ καὶ ταξινομοῦνται ἐν BSA 1947, 1-75, πίν. I ἀριθ. 19, πίν. II ἀριθ. 1-2, πίν. IV ἀριθ. 1-15, πίν. V ἀριθ. 1-15, πίν. VIII ἀριθ. 1-2, 4-5, 10, 12-13, πίν. IX ἀριθ. 1-2, 5-6, πίν. XIII ἀριθ. 2-3, 7-10, πίν. XIV ἀριθ. 1-3, 6-7, 9-10, πίν. XV ἀριθ. 1, 4-10, πίν. XVI ἀριθ. 5-9, 11, 13, πίν. XVII 1-3, 5-6, 9-10 καὶ πίν. XVIII ἀριθ. 1, 3-4, 6.

LXVI. Β ᾶ ρ η (158).—Ἐκ τῶν 20 ΥΕ III Α-Β ἀγγείων, ἅτινα ἀναφέρεται ὅτι εὐρέθησαν εἰς τὴν θέσιν, ἐν περιγράφεται ἐν Antiquity 1960, 266-269.

LXVII. Β ο υ λ ι α γ μ ῆ ν η (161).—ΥΕ III ἀγγεῖα ἐκ τινος θαλαμοειδοῦς τάφου παρὰ τὴν Βουλιαγμένην μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ WIESNER (Grab und Jenseits, σ. 23 ἀριθ. 198) καὶ τῶν τούτῳ ἐπομένων. ALIN, σ. 106 καὶ R. HOPE SIMPSON (GAMS σ. 103 ἀριθ. 356).

LXVIII. Κ ε ρ α τ ῆ α (162).—Τρία ΥΕ III Γ ἀγγεῖα ἐκ θαλαμοειδῶν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τάφων (ΑΑ 1926, 400), ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Καρλσρούης. CVA Karlsruhe I, πίν. I ἀριθ. 1, 2, 3. BSA 1947, 8, 23.

LXIX. Θορικὸς (163).—Τέσσαρα ὕΕ I-II ἀγγεῖα καὶ ὄστρακα ἔφερον εἰς φῶς αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ ΣΤΑΗ τὸ 1893 (ΠΑΕ 1893, σ. 13, 14-16, πίν. 11 ἀριθ. 1, 2. ΑΕ 1895, 225), ὕΕ δὲ ὄστρακα καὶ ἐν ἀγγεῖον ἀπεκάλυψαν ἐπίσης αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ 1963 (ΑΔ 1964 Χρον. σ. 80, πίν. 80 α-γ). Thorikos I, σ. 36, 44-45. Ὅμας τέλος ὕΕ III ἀγγείων ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Γενεύης ἀναφέρεται ὅτι προέρχεται ἐκ Θορικοῦ. BSA 1947, 6.

LXX. Σοῦνιον (164).—ὙΕ II ἀγγεῖα ἐκ τινος τοποθεσίας μεταξὺ Σουνίου καὶ Λαυρίου μνημονεύονται ἐν Myk. Vasen, 39, 41. FIMMEN, 8. ALIN, 109. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 104 ἀριθ. 362.

Α. ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΑ ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Ι. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Μικρὰ εὐρήματα ἔχουν παράσχει 55 μόνον θέσεις ἐκ τοῦ συνόλου τῶν 164 γνωστῶν τῆς περιόδου. Αἱ θέσεις αὗται καὶ τὰ εὐρήματα ἐξ ἐκάστης παρτίθενται κατωτέρω.

Ι. Ἑχίνοϋς (4).—Ἐργαλεῖα ἐκ φαιοῦ (brown) πυρίτου. *Antiquity* 1959, 102.

ΙΙ. Βαρδάτες (7).—Ἐκ τοῦ ἀνασκαφέντος κιβωτισχῆμου τάφου συνελέγη: (1) Ὀρειχαλκίνη αἰχμὴ δόρατος. *VI Intern. Kongr. 1939*, σ. 334. *BCH 1939*, 311.

ΙΙΙ. Κόροντα (11).—Ἐκ τῶν ἀνασκαφέντων δύο θολωτῶν τάφων προέρχονται: (1) «Χαλκᾶ τινὰ μαχαιρίδια» καὶ (2) «Χάνδραι». *ΠΑΕ 1908*, 100.

ΙV. Λιθοβούνι (15).—Ἐκ τοῦ τυχαίως ἀνακαλυφθέντος θαλαμοειδοῦς τάφου συνελέγησαν εἰς τὸ Μουσεῖον Ἀγρινίου: (1) Χαλκῇ αἰχμὴ δόρατος. (2) Χαλκοῦν ἐγχειρίδιον. *ΑΔ 1963 (1965) Χρον. 147. BCH 1965*, σ. 761 εἰκ. 2.

V. Ἄγιος Ἡλίας (16).—Ἐκ τῶν ἀνασκαφέντων ἐν τῇ θέσει τάφων ἤλθον εἰς φῶς τὰ ἐπόμενα μικρὰ ἀντικείμενα:

(1) Χαλκᾶ ἐγχειρίδια εὐρεθέντα εἰς τὸν θαλαμοειδῆ τάφον. *Ἔργον 1963*, 126. (2) Χαλκᾶ μαχαιρίδια ἐκ τοῦ αὐτοῦ τάφου. *Ἔργον 1963*, 196. (3) Τεμάχια χαλκῶν ὅπλων, ἐν οἷς καὶ αὐλὸς αἰχμῆς δόρατος. (4) Αἰχμὴ βέλους ἐκ πυρίτου. (5) Τεμάχιον μύκητος ξίφους ἐξ ἐλεφαντοστοῦ πιθανῶς. (6) Δύο φολίδες κράνους ἐκ χαυλιοδόντων κάπρου. Τὰ ὑπ' ἀριθ. 3-6 εὐρήματα προέρχονται ἐκ τοῦ τάφου Σερεμέτι. *Ἔργον 1963*, 131.

(7) Χρυσὴ ταινία. (8) Δύο χρυσοὶ σφηκωτῆρες. (9) Σφαιρικαὶ ἡ σχήματος ἐλαιοπυρῆνος χρυσαῖ ψῆφοι ὄρων μετ' ἐμπιέστου κοσμήσεως ἐκ τοῦ θαλαμοειδοῦς τάφου καὶ ἐκ τοῦ θολωτοῦ εἰς τὴν θέσιν Σερεμέτι. *Ἔργον 1963*, 126, 130. (10) Χαλκοῖ δακτύλιοι ἐκ τῶν τάφων Μαραθιά 1 καὶ 2. *Ἔργον*

1963, 133, 134. (11) Λαβίς χαλκῇ ἐκ τοῦ τάφου Μαραθιά 2. "Εργον 1963, 134. (12) Χαλκῇ πόρπη ἐκ τοῦ τάφου Μαραθιά 2. "Εργον 1963, 133.

(13) Σφραγιδόλιθοι ἐκ στεατίτου φακοειδεῖς, μετὰ παραστάσεων, εὐρεθέντες εἰς τὸν θαλαμοειδῆ τάφον ὡς καὶ εἰς τὸν θολωτὸν τάφον Μαραθιά 2. "Εργον 1963, σ. 126, 134, εἰκ. 133-134. (14) Δέλτος σκαραβαίου Αἰγυπτιακοῦ ἐκ τοῦ θαλαμοειδοῦς τάφου. "Εργον 1963, σ. 127, εἰκ. 137. (15) Σφραγιδόλιθοι, ἐξ ἀμειβύστου καὶ «καρνεόλης» ἐγγράφακτοι, εὐρεθέντες ἐν τῷ θολωτῷ τάφῳ εἰς τὴν θέσιν Σερεμέτι. "Εργον 1963, 130-131.

(16) Πολυάριθμοι ψῆφοι ὅρου ἐξ ὑαλομάζης, 110 ἐκ τῶν ὁποίων προέρχονται ἐκ τοῦ θαλαμοειδοῦς τάφου καὶ μία ἐξ αὐτῶν ἔχει μορφήν βουκράνου, πολλαὶ δὲ ἄλλαι εὐρέθησαν εἰς τὸν τάφον Σερεμέτι. "Εργον 1963, 126, 131. (17) Πολυάριθμοι ψῆφοι ἐκ «καρνεόλης» ἐξ ὧν 287 εὐρέθησαν εἰς τὸν θαλαμοειδῆ τάφον, 1444 εἰς τὸν θολωτὸν Σερεμέτι καὶ ὀλίγοι εἰς τοὺς τάφους Μαραθιά 1 καὶ 2. "Εργον 1963, 126, 131, 133, 134. (18) Τεμάχια ἡλέκτρου ἐκ τοῦ τάφου Μαραθιά 2. "Εργον 1963, 134. (19) Πλακίδια φέροντα ὀκτωσχήμους ἀσπίδας ἢ σπείρας ἐκ τοῦ τάφου Σερεμέτι. "Εργον 1963, 131. (20) Πήλινα κομβιόσχημα δισκάρια ἐκ τοῦ τάφου Μαραθιά 2. "Εργον 1963, 134.

(21) Σφονδύλια ἐκ στεατίτου καὶ ἐκ πηλοῦ εὐρεθέντα εἰς τὸν θαλαμοειδῆ τάφον καὶ εἰς τοὺς θολωτοὺς Σερεμέτι καὶ Μαραθιά 2. "Εργον 1963, 126, 131, 134. (22) Πήλινον εἰδώλιον βοῶς καὶ πρόσθιον μέρος δύο πηλίνων ἵππων συρόντων ἄρμα ἐκ τοῦ θολωτοῦ τάφου Σερεμέτι. "Εργον 1963, 131. BCH 1964, 762-769. JHS 1964, Arch. Rep. 14.

VI. Καλυδῶν (18).—Εἰς ἀπόστασιν 2500 μ. ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας Καλυδῶνος καὶ 200 μ. ἀπὸ τῆς ὁχθῆς τοῦ Εὐήνου ἐν τῇ θέσει Ψωρολίθι παρὰ τὸ πρὸς τὸν χεῖμαρρον πέρας τοῦ ἀγροῦ τοῦ Ν. Πλάκα εὐρέθη θησαυρὸς χαλκῶν Μυκηναϊκῶν ἀντικειμένων καὶ σκεῦος, ἀποτεθέντα εἰς τὸ Μουσεῖον Ἀγρινίου· τὸν θησαυρὸν ἀπετέλουν τὰ κάτωθι ἀντικείμενα:

(1) Διπλοῦς πέλεκυς ἀκέραιος, συγκείμενος ἐκ δύο συγκεκολλημένων ἡμιτόμων, μήκους 0.094 μ. (2) Ἡμίτομον κατὰ πλάτος διπλοῦ πελέκεως. (3) Σμίλη. (4) Ἐτέρα σμίλη. (5) Μεγάλῃ δίλοβος αἰχμὴ βέλους μήκους 0.098 μ. (6) Ἐπτὰ μηνοειδεῖς λεπίδες μαχαιριδίων μονόστομοι. (7) Ποὺς χυτρόποδος μετὰ τριῶν ὀπῶν. Καθημερινὴ 19 Δεκεμβρίου 1965, σ. 9. ΑΔ 1965 (1967) Χρον. 343-344, πίν. 410 α-δ.

VII. Ἀλπηνοί (21).—Ἐν κωνικὸν σφονδύλιον. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 139 ἀριθ. 468.

VIII. Δαυλίς (36).—Ὀψιανὸς καὶ μικρὰ λίθινα σφονδύλια ἢ κομβία. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 130 ἀριθ. 441.

ΙΧ. Δελφοί (38).—Πολυάριθμα μικρὰ ἀντικείμενα, ἰδίᾳ πήλινα εἰδώλια τῶν γνωστῶν ΥἚ τύπων, ἦλθον εἰς φῶς. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἐν λόγω εὐρημάτων περιγράφονται κατωτέρω.

(1) Μέγας ἀριθμὸς πηλίνων εἰδωλίων ὅλων τῶν γνωστῶν ΥἚ τύπων. Ἐκ τούτων πλέον τῶν 165 εὐρέθησαν εἰς Μαρμαριάν (Fouilles de Delphes, τόμ. II 3, σ. 10-11, 13, 15-26). Τεμάχια 5 ἐτέρων εὐρέθησαν εἰς τὸ τέμενος τοῦ Ἀπόλλωνος (Fouilles de Delphes, τόμ. V, σ. 14-15). Ἐκ τῆς αὐτῆς περιοχῆς προέρχονται τρία ἔτερα εἰδώλια θεᾶς καθημένης ἐπὶ θρόνου (Fouilles de Delphes, τόμ. V, σ. 14 εἰκ. 60), δύο ὅμοια πρὸς τὰ τελευταῖα εὐρέθησαν εἰς Μαρμαριάν (Fouilles de Delphes, τόμ. II 3, σ. 26-28, εἰκ. 32-33), τεμάχια 14 περίπου ἐτέρων εἰδωλίων τῶν συνήθων ΥἚ τύπων εὐρέθησαν εἰς τὸ τέμενος τοῦ Ἀπόλλωνος τὸ 1934 (BCH 1935, 329-333). Δώδεκα εἰδώλια εὐρέθησαν εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν τὸ 1950 (BCH 1950, 323). Ὀλίγα τεμάχια εἰδωλίων εὐρέθησαν εἰς Μαρμαριάν τὸ 1957 (BCH 1957, 710), ἔτερα εἰδώλια εὐρέθησαν ἀνατολικῶς τοῦ Ἱεροῦ τὸ 1956 (BCH 1961, 360).

(2) Πήλινα εἰδώλια ζῶων καὶ ζωόμορφα ἀγγεῖα. Fouilles de Delphes, τόμ. V, σ. 15, τόμ. II 3, σ. 28 εἰκ. 37. BCH 1935, 333-335, 1960, 360.

(3) Δύο ὀρειχάλκιναι αἰχμαὶ δοράτων ἐκ τάφου. Fouilles de Delphes, τόμ. V, σ. 7, εἰκ. 18. BCH 1937, σ. 49, εἰκ. 2. (4) Μικρὸν ὀρειχάλκινον ξίφος ἐκ τάφου. Fouilles de Delphes, τόμ. V, σ. 7 εἰκ. 19. (5) Δύο ὀρειχάλκιναι λεπίδες μαχαιριδίων ἢ μία ἐκ τάφου ἢ ἑτέρα ἐκ τῆς οἰκίας C 5 (RA 1938 II, σ. 197, 205). (6) Τεμάχια ὀρειχαλκίων ἀγγείων ἐκ τάφου. BCH 1937, 50. (7) Ὀρειχάλκινον ξυρὸν ἐκ τάφου. Fouilles de Delphes, τόμ. V, σ. 8 εἰκ. 21. (8) Τεμάχια ὀρειχαλκίνου ἀντικειμένου, ἐνδεχομένως κατόπτρου. BCH 1937, σ. 49, εἰκ. 3. (9) Ὀρειχαλκίνη λαβὶς ἐκ τάφου. Fouilles de Delphes, τόμ. V, σ. 8 εἰκ. 22. (10) Τρεῖς μικροὶ ὀρειχάλκινοι σωλῆνες ἀβεβαίου χρήσεως ἐκ τάφου. BCH 1937, σ. 50, εἰκ. 3. (11) Δύο πόρπαι ὀρειχάλκιναι μετ' ἐγχαράκτων πλακῶν. BCH 1937, σ. 50 εἰκ. 4-5. (12) Ἐξ μικροὶ ὀρειχάλκινοι δακτύλιοι. BCH 1937, σ. 49, εἰκ. 3. (13) Χάλκοϋς πέλεκυς ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ὀξφόρδης. Fouilles de Delphes, τόμ. V, σ. 5 εἰκ. 14.

(14) Μικρὸν χρυσοῦν κόσμημα. Fouilles de Delphes, τόμ. II 3, σ. 35, εἰκ. 13,8. (15) Ψῆφοι ὄρων ἐκ στεατίτου, ὑαλομάξης, ἡλέκτρου, πηλοῦ. Fouilles de Delphes, τόμ. II 3, σ. 12, εἰκ. 14, τόμ. V, σ. 6, 10, 13, 21. BCH 1935, 374-375. RA 1938 II, σ. 13, 34-36. (16) Ρόδακες καὶ κομβία. Fouilles de Delphes, τόμ. V, σ. 13. (17). Λίθινον τετρημένον ἐπίμηκες ἀντικείμενον, ἕως περιάπτον. Fouilles de Delphes, τόμ. V, σ. 8, εἰκ. 24. (18) Λίθινος δίσκος, ἕως σφραγίς. Fouilles de Delphes, τόμ. V, σ. 12-13.

(19) Λίθινον ρυτὸν ὑπὸ μορφὴν λέοντος, μινωικῆς ἕως προελεύσεως. Fouilles de Delphes, τόμ. V, σ. 3-5, εἰκ. 13 a-b. BCH 1940-41, σ. 270.

(20) Τεμάχια τριῶν λιθίνων ἀγγείων. Fouilles de Delphes, τόμ. V, σ. 21, εἰκ. 95-97. (21) Τεμάχια ὦοῦ στρουθοκαμήλου. BCH 1961, 360.

(22) Λίθινα καὶ πήλινα σφονδύλια ἢ κομβία. Fouilles de Delphes, τόμ. II 3, σ. 8, εἰκ. 5 ἀριθ. 1-2, σ. 34, εἰκ. 42, τόμ. V, σ. 7-8, εἰκ. 18-25. BCH 1935, 374-375. (23) Κυλινδρικά πήλινα ἀντικείμενα συνήθως διάτρητα, ἴσως βάρη ὑφαντικῶν ἱστών. Fouilles de Delphes, τόμ. II 3, σ. 10-11, εἰκ. 12. (24) Τεμάχια ὀψιανοῦ καὶ πυρίτου, ἐν οἷς καὶ πυρὴν ὀψιανοῦ. Fouilles de Delphes, τόμ. II 3, σ. 8, 32-34, εἰκ. 6. BCH 1935, 374-375.

(25) Διάτρητα κογχύλια. Fouilles de Delphes, τόμ. II 3, σ. 12, εἰκ. 13. (26) Πίθος πλήρης σίτου εὐρεθεὶς ἀνατολικῶς τῆς οἰκίας C 5. RA 1938 II, σ. 200.

X. Κ ρ ῖ σ α (39).—Τὰ κάτωθι μικρὰ ἀντικείμενα εὐρέθησαν εἰς τὴν θέσιν: (1) Τεμάχιον ἀνωτέρου μέρους πηλίνου εἰδωλίου γυναικός. BCH 1938, σ. 114, εἰκ. 22, 6. (2) Πήλινα εἰδώλια βοῶν, ἵππων, πτηνῶν. BCH 1938, σ. 144 εἰκ. 22 ἀριθ. 1-2, 5, 7, 11-13, 19, 23.

(3) Δύο λεπίδες πυρίτου. BCH 1938, σ. 145, εἰκ. 28 ἀριθ. 10, 6. (4) Σφονδύλια καὶ κομβία ἐκ στεατίτου. BCH 1938, σ. 145, εἰκ. 22 ἀριθ. 24, 27, 30, 37. (5) Λίθινα βάρη, ἴσως σταθμά, ἐκ διαφόρων περιοχῶν τῆς ἀνασκαφῆς. BCH 1938, σ. 145. (6) Ὅπεις ἐξ ὀστοῦ. BCH 1938, σ. 145, εἰκ. 22 ἀριθ. 17, 22, 31, 38-40. (7) Δύο λεπίδες ὀστοῦ, μετ' ὀπῆς δι' ἀνάρτησιν, φέρουσαι ὀδόντας ὥσει πρίονες. BCH 1938, σ. 145-146, εἰκ. 22 ἀριθ. 41-42. (8) Περιδέραιον μετὰ ψήφων ἐξ ὀστοῦ. BCH 1938, σ. 146, εἰκ. 22 ἀριθ. 36.

XI. Ἰ τ έ α (41).—Δύο μολύβδινα σφονδύλια, ἀβεβαίου χρονολογίας, συλλεγέντα ὁμοῦ μετὰ ΥΕ III ὀστράκων ἐπὶ τοῦ λόφου Γλᾶ παρὰ τὴν Ἰτέαν, ἀναφέρονται ἐν ΑΕ 1956 Χρον. 24.

XII. Κ ί ρ ρ α (42).—Ἐξ ἀνασκαφῶν εἰς τὴν θέσιν ἀπεκαλύφθησαν τὰ ἐπόμενα μικρὰ ἀντικείμενα:

(1) Δύο ὀρειχάλκινα ἐγχειρίδια ἐκ τοῦ τάφου 18. Kirrha, σ. 120, 140-141, πίν. LVIII ἀριθ. 5-6. (2) Δύο σπεῖραι χρυσαῖ ἐκ τοῦ τάφου 42. Kirrha, σ. 122, 142 ἀριθ. 14 b. (3) Ὀρειχαλκίνη κεφαλὴ καρφίδος ὑπὸ μορφὴν διπλῆς προτομῆς ζῶου ἐκ τοῦ τάφου 42. Kirrha, σ. 122, 142 ἀριθ. 11, πίν. LIX (ἄνω). (4) Ἑπτὰ τεμάχια ὀρειχαλκίνων καρφίδων ἐκ τοῦ τάφου 42. Kirrha, σ. 122, 142 ἀριθ. 13 C. (5) Σφονδύλιον ἐκ στεατίτου εὐρεθὲν παρὰ τὸν τάφον 10. Kirrha, σ. 117, 143 ἀριθ. 24 b.

(6) Τεμάχιον μικροῦ πηλίνου εἰδωλίου ἀνθρώπου καὶ πέντε τεμάχια πηλίνων εἰδωλίων ζῶων. Kirrha, σ. 107, 145 ἀριθ. 30-31. (7) Ἀντικείμενά

τινα ἐκ λίθου, πηλοῦ ἢ ὀστοῦ, δι' ἃ δὲν ὑπάρχουν ἐπαρκεῖς χρονολογικαὶ ἐνδείξεις, ἀνήκουν ἴσως εἰς ἮΕ χρόνους. Kirrha, σ. 105-107, 140-145.

XIII. Ἀντίκυρα (47).—Ἐκ τῶν παρὰ τὸν Ἅγιον Θεόδωρον ἀνασκαφέντων τάφων ὁ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ ἀναφέρει ὅτι ἀπετέθησαν ἐν τῷ Μουσείῳ Χαιρωνείας «εἰδώλια καὶ νησιωτικοὶ λίθου». ΠΑΕ 1907, 111.

XIV. Ὀρχομενός (53).—Τὰ κάτωθι μικρὰ ἀντικείμενα μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ SCHLIEMANN, ἡ χρονολογία ὅμως τῶν ὁποίων δὲν εἶναι βεβαία.

(1) Τεμάχιον ἀργυροῦ ἀγγείου. (2) Λίθιναι ἀξίναι. (3) Λίθινοι τριπτῆρες. (4) Ὀψιανός. (5) Μικρὸς ὕπερος. (6) Ὀλίγαι λίθιναι σφῦραι. (7) Σφονδύλια ἐκ στεατίτου. (8) Μηγοειδὲς ὀστεῖνον ἀντικείμενον. JHS 1881, σ. 151, 155.

XV. Μανδράκι - Ἀνθηδών (55).—Ὁ ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν, κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς θέσεως τὸ 1889, εὑρεθεῖς ἐπὶ λόφου νοτίως τῆς ἱστορικῆς ἀκροπόλεως καὶ εἰς βάθος 0.28 μ. θησαυρὸς χαλκῶν ἀντικειμένων περιέλαμβανε τὰ ἐπόμενα εὐρήματα:

(1) Τέσσαρες διπλοῦς πελέκεις, δύο ἀκεραῖους καὶ δύο ἡμίσεις. (2) Δύο ἐργαλεῖα μὲ αὐλὸν ὀπισθεν, διὰ τὴν στερεώσιν λαβῆς, καὶ πλατεῖαν αἰχμὴν ἐμπρός, τὸ ἐν τούτων ἀκεραῖον καὶ τεμάχιον τοῦ ἐτέρου. (3) Κοῦλον ἐντὸς ἀντικείμενον, ὁμοιάζον πρὸς κέρατον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχει προσηλωθῇ χαλκοῦν ἔλασμα. (4) Χαλκῇ ταινία μὲ ἔκτυπον παράστασιν ἐλάφου. (5) Τρύπανον. (6) Ὀπέυς. (7) Γλύφανον. (8) Δρέπανον. (9) Δώδεκα λεπίδες μαχαιριδίων ἢ τεμάχια λεπίδων διαφόρων σχημάτων καὶ μεγεθῶν. (10) Τεμάχιον χαλκοῦ ἀντικειμένου, ὁμοιάζοντος δέσμην καλὰμων ἢ ράβδων. (11) Λαβὴ λέβητος ἢ ἄλλου μεγάλου ἀγγείου. (12) Τρεῖς μικρότεροι λαβαὶ ἀγγείων. (13) Τεμάχιον αἰχμῆς δόρατος. (14) Ἑλληψοειδὲς τεμάχιον ἀντικειμένου μὲ δυσδιάκριτον ἀνάγλυφον παράστασιν. (15) Εὐμεγέθης δακτύλιος, ἴσως βραχιόλιον. (16) Δύο τεμάχια ράβδου μὲ ἐπιπέδους πλευράς. (17) Μεγάλῃ ποσότητι χαλκοῦ ἐλάσματος, βάρους 30-40 λιβρῶν, καὶ τεμάχια τοῦ ἀγγείου εἰς δ' ἀνῆκεν ἡ λαβή. (18) «Ἀρκετὰ μικρὰ ἀντικείμενα». AJA 1890, 99-100, 104-106, πίν. XV. DESBOROUGH, LMTS σ. 48 ὑποσημ. 6. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 128-129 ἀριθ. 437.

XVI. Γκλᾶς (58).—Τὰ ἐπόμενα μικρὰ ἀντικείμενα ἤλθον εἰς φῶς κατὰ τὰς γενομένας ἀνασκαφὰς εἰς τὴν θέσιν:

(1) Τέσσαρες ὀρειχάλκινοι στροφεῖς θυρῶν εὑρεθέντες παρὰ τὰ κατώφλια τῶν θυρῶν τοῦ ἀνακτόρου. BCH 1894, 287, 292. (2) Χαλκᾶ ἐλάσματα ἐξ ἐπενδύσεων θυρῶν καὶ χαλκοῖ ἥλοι. ΠΑΕ 1957, 51, 53. Ἔργον, 1957,

28-29. (3) Τμήματα χαλκῶν περονῶν. Ἔργον 1960, 38. (4) Πλάκες μολύβδου. BCH 1894, 292-293.

(5) Κολοβὸν πήλινον εἰδώλιον. ΠΑΕ 1956, 92. (6) Ἡμισυ διπλοῦ κέρατος ἐκ πάρου. Ἔργον 1960, σ. 47-48, εἰκ. 58.

(7) Μικροὶ κιονίσκοι ἐξ ἀσβέστου. BCH 1894, 294. (8) Τεμάχια τοιχογραφιῶν. BCH 1894, 289-291. Ἔργον 1891, 46. ΠΑΕ 1961, σ. 32, 33, 36, 38, πίν. 14 α. (9) Ἡμικυλινδρικοὶ κέραμοι, εἰς δέσμας, μὴ χρησιμοποιοῦνται. Ἔργον 1961, 46-47. ΠΑΕ 1961, σ. 37, 38, πίν. 14 β. (10) Λεπίδες ὀψιανοῦ. Ἔργον 1960, 38. ΠΑΕ 1961, 38. (11) Κωνικὸν διάτρητον σφονδύλιον ἐκ μέλανος λίθου, ὕψους χρόνων. ΠΑΕ 1961, 38.

XVII. Π τ ῶ ο ν (63).—Ἐκ τῶν ὑπωρειῶν τῆς προϊστορικῆς ἀκροπόλεως συνελέγησαν: (1) Τεμάχια ὀψιανοῦ. (2) Αἰχμὴ βέλους ἐξ ὀψιανοῦ. (3) Λεπίς ἐγχειριδίου ἐξ ὀψιανοῦ. BCH 1923, 521.

XVIII. Α ὕ λ ι ς (65).—Ἐξ ἑνὸς τῶν παρὰ τὴν θέσιν εὐρεθέντων Μυκηναϊκῶν τάφων προέρχονται: (1) Μικρὰ ὀρειχάλκινα μαχαίρια. (2) Ὀρειχάλκινον ξίφος «κλπ». BCH 1956, 295.

XIX. Ἀ γ ὁ ρ ι α ν η (67).—Λίθιναι ἀξίναι καὶ ἄλλα ἐργαλεῖα. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 119 ἀριθ. 410.

XX. Ἀ λ ι α ρ τ ο ς (69).—Ἐκ τῶν μικρῶν εὐρημάτων τῆς θέσεως προϊστορικῶν χρόνων καὶ ἐνδεχομένως ὕψους εἶναι τὰ ἐπόμενα ἀντικείμενα:

(1) Αἰχμὴ βέλους ἐξ ὀψιανοῦ. BSA 1931-32, σ. 203. (2) Τεμάχια λεπίδων ὀψιανοῦ BSA 1926-27, 139, 1931-32, 203, (3) Λιθίνη σμίλη. BSA 1925-26, 91. (4) Πλατεῖα λιθίνη ἀξίνη τεθραυσμένη. BSA 1926-27, 139. (5) Λίθιναι τριπτῆρες. BSA 1926-27, 139. (6) Τινὰ ὕψους ἐκ τῶν λιθίνων βαρῶν δι' ὑφαντικούς ἵστούς. BSA 1926-27, 139, 1931-32, 203.

XXI. Δ ρ ά μ ε σ ι - Ὑ ρ ι α (74).—Ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ θολωτοῦ τάφου προέρχονται: (1) Τρεῖς ὀρειχάλκιναι αἰχμαὶ δοράτων, ἡ μία τῶν ὁποίων λίαν ἀρχαικοῦ τύπου. Hesperia 1949 Suppl. VIII, σ. 41, πίν. 7 ἀριθ. 5. (2) Ὀρθογώνιος λίθος, ὕψους περίπου 1.46 μ. πλάτους 0.43 μ. καὶ πάχους 0.54 μ., εἰς δύο τεμάχια ἔχων τὴν μίαν τῶν πλευρῶν ἐφθαρμένην καὶ φέρων εἰς τὰς τρεῖς ὑπολοίπους πλευρὰς παραστάσεις πλοίων δεδηλωμένας δι' ἀβαθῶν ἐγχαράξεων. Ὁ λίθος προέρχεται ἐκ παραστάδος ἢ κίονος ὕψους. Hesperia 1949 Suppl. VIII, σ. 41-42, πίν. 7 ἀριθ. 6.

XXII. Θ ῆ β α ι (76).—Τὰ κάτωθι μικρὰ ἀντικείμενα προέρχονται ἐκ τῶν ἀνασκαφέντων οἰκημάτων καὶ τάφων τῆς θέσεως:

(1) Ὅστρακον φέρον σῆμα τῆς γραμμικῆς γραφῆς Α ἐκ τάφου παρὰ τὰς Ἡλέκτρας πύλας. ΑΔ 1917, σ. 28, εἰκ. 25. (2) Περὶ τὰ 20 τεμάχια πηλίνων πινακίδων μετ' ἐγχαράκτων ἐπιγραφῶν εἰς γραμμικὴν Β γραφὴν. Kadmos 1964, σ. 27. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. σ. 197, 1965 (1967) Χρον. σ. 233, πίν. 278 γ. BCH 1964, 775-779. JHS 1964 Arch. Rep. 13, 1965 Arch. Rep. 15.

(3) Εἴκοσι ὀκτὼ ἐνεπίγραφοι εἰς Γραμμικὴν Β γραφὴν ἀμφορεῖς μνημονευθέντες καὶ εἰς τὰ δεδομένα τῆς κεραμικῆς ἀνωτέρω. Mys. Doc., 10, 38.

(4) Πήλινα εἰδώλια καὶ τεμάχια εἰδωλίων, δύο ἐκ τοῦ ἀνακτόρου (ΑΕ 1930, σ. 58, εἰκ. 34) καὶ τεσσαράκοντα δύο περίπου ἐκ τῶν τάφων τοῦ Κολωνακίου (ΑΔ 1917, σ. 85, τρία εἰδώλια, ΑΔ 1917, 128, τάφος 1 ἐν εἰδώλιον ἀκέραιον καὶ τεμάχια τριῶν ἄλλων, ΑΔ 1917, 137, τάφος 6 ἐν εἰδώλιον, ΑΔ 1917, 163, τάφος 16 τρία εἰδώλια καὶ τεμάχια ἄλλου, ΑΔ 1917 169, τάφος 17 ἐν εἰδώλιον, ΑΔ 1917, 182, τάφος 21 δύο εἰδώλια, ΑΔ 1917, 189, τάφος 25 δέκα ὀκτὼ εἰδώλια διαφόρων τύπων). (5) Τρία πήλινα εἰδώλια ζῶων, δύο ἐκ τοῦ τάφου 14 (ΑΔ 1917, 151) καὶ ἐν ἐκ τοῦ τάφου 21 (ΑΔ 1917, 182). Ὀλίγα εἰδώλια ἐκ τῶν οἰκοπέδων Ἀντωνίου, ἐπὶ τῶν ὁδῶν Πινδάρου καὶ Ἀντιγόνης, καὶ Παυλογιαννοπούλου, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πελοπίδου ἀριθ. 28, ΑΔ 1965 (1967) Χρον. 233.

(6) Μικρὸν χρυσοῦν ὀκλάζον ζῶον, ἴσως ἔλαφος, ἐκ τοῦ ἀνακτόρου. ΠΑΕ 1927, 42. (7) Μικρὰ χρυσοῦν πρόχους καὶ τρία τεμάχια χρυσοῦς ἀλύσεως ὁμοίως ἐκ τοῦ ἀνακτόρου. ΠΑΕ 1927, 42. (8) Χρυσὰ ψῆφοι ὄρμων διαφόρων σχημάτων καὶ τεχνικῆς εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἐκ τῶν οἰκημάτων (Kadmos 1964, σ. 26, ἐξήκοντα τεμάχια, ΑΔ 1965 (1967) Χρον. 232) καὶ ἐκ τῶν τάφων. ΠΑΕ 1897, 100-101. ΑΕ 1909, 79, 1910, 219-229. ΑΔ 1917, 160, 177, 183, 198. (9) Χρυσοὶ ρόδακες, ἐλάσματα χρυσοῦ, σπεῖραι καὶ ἄλλα χρυσὰ ἀντικείμενα. ΠΑΕ 1897, 101. ΑΕ 1909, 79, 101, 1910, 220. ΠΑΕ 1911, 146, 147. ΑΔ 1917, 27, 134, 160, 170, 178, 198.

(10) Μικρὰ ἀργυρὰ κοσμήματα. ΑΕ 1910, 221. ΑΔ 1917, 178. (11) Δακτύλιοι. (12) κρίκοι, σπεῖραι ἐκ χαλκοῦ σύρματος. ΠΑΕ 1897, 102, 1927, 43. ΑΔ 1917, 25, 29, 30, 161, 188. (13) Χαλκαῖ πόρπαι. ΠΑΕ 1897, 102. ΑΔ 1917, 151, 160, 162. (14) Μικρὰ χαλκαῖ λαβίδες. ΑΔ 1917, 110, 128-129, 175, 1965 (1967) Χρον. 233. (15) Κτένια ὀστέινα. ΑΔ 1917, 88, 1965 (1967) Χρον. 232.

(16) Ἐγχάρακτοι σφραγιδόλιθοι ἢ ψῆφοι ὄρμων ἐκ διαφόρων λίθων. ΑΔ 1917, 129, 169-170, 170, 171, 1964 (1966) Χρον. 195, 1965 (1967) Χρον. 232. Kadmos 1964, 26 (40 κύλινδροι ἐξ ἀχάτου καὶ 38 ἐκ κυανοῦ λίθου, lapis lazuli, ἐξ ὧν, 12 μὲ παραστάσεις ἀνατολικῆς τεχνοτροπίας συνοδευόμεναι ἀπὸ σφηνοειδῆ γραφὴν). BCH 1964, 775-779, 1966, 848-850. (17) Ψῆφοι ὄρμων ἐξ ἀχάτου, ἀμεθύστου, σαρδίου καὶ ἄλλων λίθων. ΑΕ 1909, 78,

79, 1910, 219. ΑΔ 1917, 169, 170, 171, 177. Kadmos 1964, 26. (18) Ἡμιειργασμένοι ἀχάται καὶ ἄλλοι λίθοι. ΑΕ 1930, 35-36, 41-58. (19) Ψῆφοι ὄρων καὶ ἄλλα κοσμήματα ἐξ ὑαλομάζης διαφόρων ἀποχρώσεων. ΠΑΕ 1897, 101. ΑΕ 1909, 78, 79, 101-102, 1910, 220. ΠΑΕ 1911, 144, 146, 147. ΑΔ 1917, 136, 151, 161, 162, 170, 177, 178, 183, 189, 1965 (1967) Χρον. 230-232. ΑΕ 1930, 36. Kadmos 1964, 26. (20) Δύο ψῆφοι ὄρων ἐξ ἡλεκτροῦ. ΑΕ 1910, 220. ΑΔ 1917, 178. (21) Κομβία στεατίτου. ΠΑΕ 1897, 97. ΑΕ 1909, 79, 102, 1910, 221. ΠΑΕ 1911, 144. ΑΔ 1917, 27, 85, 95, 129, 136, 151, 160, 162, 175, 177, 188.

(22) Χαλκαῖ αἰχμαὶ δοράτων. ΠΑΕ 1911, 146. ΑΔ 1917, 188, 1965 (1967) Χρον. 233. Kadmos 1964, 27. (23) Χαλκᾶ ξίφη ἀκέραια ἢ εἰς τεμάχια. ΑΔ 1917, σ. 95-96, εἰκ. 69, 170, 172. (24) Χαλκαῖ μάχαιραι ἀκέραιαι ἢ εἰς τεμάχια. ΑΔ 1917, 140-141, 170, 173-174, 198. (25) Χαλκαῖ αἰχμαὶ βελῶν. ΠΑΕ 1911, 146. ΑΔ 1917, 133, 134, 161, 170, 171-172, εἰκ. 127 ἀριθ. 2, 8, 9, 11, 1965 (1967) Χρον. 233. Kadmos 1964, 27. BCH 1964, 777 (26) Τεμάχια χαλκοῦ θώρακος ἦτοι 2 ἐλάσματα, ἀγύαλοι, 2 τριγωνικὰ τεμάχια καὶ ταινιοειδῆ ἐλάσματα. Kadmos 1964, 27. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 197, 1965 (1967) Χρον. 233. BCH 1964, 776-777. (27) Αἰχμαὶ βελῶν ἐξ ὀψιανοῦ ἢ πυρίτου. ΑΕ 1910, 218. (28) Ὀδόντες κάπρου ἐνίοτε διάτρητοι. ΑΕ 1910, 233. ΑΔ 1917, 96, 145.

(29) Χαλκοῦς δίσκος ζυγοῦ. ΑΕ 1910, 233. (30) Χαλκῆ σμίλη. ΑΔ 1917, 134-135. (31) Χαλκοῦς ὀπεύς. ΑΔ 1917, 175. (32) Βελόνη χαλκῆ ἐλλειπῆς καὶ θραύσματα ἐτέρας. ΑΔ 1917, 178. (33) Χαλκᾶ ἐλλειπῆ δισκάρια. ΑΔ 1917, 178. (34) Χαλκοῦν ἐργαλεῖον. ΑΔ 1917, σ. 178. (35) Χαλκοῦν ἄγκιστρον συρματοειδές. ΑΔ 1917, σ. 178-179, εἰκ. 129 ἀριθ. 1. (36) Περόνη χαλκῆ. ΑΔ 1917, 184. (37) Χαλκῆ κεφαλὴ καὶ ποὺς σκήπτρου. ΑΔ 1917, 197. (38) Τέσσαρα χαλκᾶ ἀγγεῖα, 2 χέρνιβες, 1 πρόχους, 1 ταψίον. Kadmos 1964, 27. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 197. (39) Χαλκᾶ ἐξαρτήματα σαγῆς ἵππων. Kadmos 1964, 27. ΑΔ 1965 (1967) Χρον. 233. (40) Χαλκοῦ ἥλοι. ΑΕ 1930, 58. ΑΔ 1917, 136, 151, 175, 177. (41) Ἐπίχρυστοι χαλκοῦ ἥλοι. ΑΔ 1917, 173. (42) Τεμάχια χαλκοῦ. ΑΔ 1917, 88, 148, 170, 174-175, 197. (43) Τεμάχια μολύβδου καὶ μολύβδινα ἀντικείμενα. ΑΕ 1909, 79. ΠΑΕ 1911, 144, 146, 147. ΑΔ 1917, 27, 29, 96, 133, 148, 151, 161, 183.

(44) Ὅστεύινα ἀντικείμενα. ΑΔ 1917, 151, 175, 178. (45) Ἀντικείμενα ἐξ ἐλεφαντοστοῦ. ΑΔ 1917, 136, 177, 189, 1965 (1967) Χρον. 232, 235. Kadmos 1964, 26, 27. (46) Τεμάχια λιθίνων ἀγγείων. ΑΕ 1909, 102, 1910, 233-234. ΑΔ 1917, 88, 135, 148, 161, 175.

(47) Λίθινοι πελέκεις. ΑΔ 1917, σ. 85, εἰκ. 62. (48) Λίθινοι ἀκόναι. ΑΔ 1917, 140, 189. (49) Λεπίδες ὀψιανοῦ καὶ πυρίτου. ΠΑΕ 1927, 44. ΑΕ 1930, 55, 57, 189. (50) Πριόνια πυρίτου. ΠΑΕ 1927, 44. (51) Ἡμισυ φῶν ἐκ στεα-

τίτου. ΑΕ 1930, σ. 58 εἰκ. 33. (52) Σιδηροῦς ἥλος. ΑΔ 1917, 28. (53) Σιδηροῦς κρίκος. ΑΔ 1917, 28. (54) Δύο πήλινοι τροχοί. ΑΔ 1917, 30. (55) Θαλάσσια ὄστρεα. ΑΔ 1917, 30, 148. (56) Πήλινα καὶ λίθινα σφονδύλια. ΑΔ 1917, 161, 1965 (1967) Χρον. 233. (57) Πήλινος τριπτῆρ. ΑΔ 1917, 151. (58) Τεμάχια κελύφους ῥοῦ χηνός. ΑΔ 1917, 196. (59) Μικροὶ πήλινοι θρόνοι. ΑΔ 1917, 189-190.

XXIII. Σχηματάρι (79).—Ἐκ τῆς ἀνασκαφείσης οἰκίας ἀναφέρονται: (1) παρίνη σκάφη διαστάσεων $0.45 \times 0.30 \times 0.21$ μ. ἔχουσα κοιλότητα βάθους 0.10 μ. (2) Λιθίνη κυκλοτερῆς λεκάνη μεγίστης διαμέτρου 0.25 μ. καὶ ὕψους 0.09 μ. (3) Λεπίδες ὀψιανοῦ. BSA 1905-6, 95.

XXIV. Καλλιθέα (80).—Ἐκ τῶν ἀνασκαφέντων θαλαμοειδῶν τάφων συνελέγησαν (1) δύο χαλκᾶ ἐγχειρίδια. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 199 πίν. 233 β.

XXV. Εὐτρησις (83).—(1) Ὀλίγα πήλινα εἰδώλια. Eutresis, σ. 197-198, εἰκ. 269 ἀριθ. 6, 7, 9-15. (2) Τρεῖς λίθιναι ψῆφοι ὀρμων. Eutresis, σ. 201, εἰκ. 270 ἀριθ. 10-11, 14.

(3) Δύο ὀρειχάλκιναι λεπίδες ἐγχειριδίων. Eutresis, σ. 219, εἰκ. 289 ἀριθ. 4. (4) Ὀρειχάλκινος ὀπεύς. Eutresis, σ. 219, εἰκ. 289 ἀριθ. 5. (5) Ὀρειχαλκίνη λαβίς. Eutresis, σ. 219, εἰκ. 289 ἀριθ. 2. (6) Ὀρειχαλκίνη καρφίς ἔχουσα κωνικὴν κεφαλὴν. Eutresis, σ. 219, εἰκ. 289 ἀριθ. 1.

(7) Δύο αἰχμαὶ βελῶν ἐκ πυρίτου. Eutresis, σ. 211, εἰκ. 280 ἀριθ. 12-13. (8) Λιθίνη σμίλη. Eutresis, σ. 211, εἰκ. 280 ἀριθ. 2. (9) Λεπίδες ὀψιανοῦ καὶ ἑτέρα πυρίτου. Eutresis, σ. 211, εἰκ. 280 ἀριθ. 10-11, 15. (10) Μικροὶ πρίων ἐκ πυρίτου. Eutresis, σ. 211, εἰκ. 280 ἀριθ. 14. (11) Μυλόλιθοι καὶ ἀκόναι. Eutresis, σ. 211, εἰκ. 282 ἀριθ. 1-3, 6-7. (12) Διάτρητος λίθος, κατὰ τὸ ἥμισυ σωζόμενος. Eutresis, σ. 211, εἰκ. 282 ἀριθ. 5. (13) Ἐπιμήκης, ἐλλειψοειδής, κοῦλος ἄνω λίθος. Eutresis, σ. 211 εἰκ. 282 ἀριθ. 4.

(14) Κομβία ἐκ στεατίτου. Eutresis, σ. 201 εἰκ. 270 ἀριθ. 12-15, 17-18. (15) Πήλινα βάρη ὑφαντικῶν ἱστῶν καὶ ἀνάλογα μεγαλύτερα πήλινα ἀντικείμενα. Eutresis, σ. 192. (16) Δίσκοι ἐκ στεατίτου. Eutresis, 201. (17) Ὀστεὶνη καρφίς. Eutresis, σ. 215, εἰκ. 284 ἀριθ. 15. (18) Ὀστέινον ἀντικείμενον, ἴσως κερκὶς ὑφαντικοῦ ἱστοῦ. Eutresis, σ. 215, εἰκ. 284 ἀριθ. 17. (19) Δύο ὀστέινοι ὀπεῖς Eutresis σ. 215, εἰκ. 284 ἀριθ. 16, 17. (20) Ὀστέινον ἀντικείμενον ὁμοιάζον πρὸς πηνίον. Eutresis, σ. 215 εἰκ. 284 ἀριθ. 18.

XXVI. Θίσβη (85).—Ἐκ λαθραίων ἀνασκαφῶν θαλαμοειδῶν τάφων τῆς θέσεως προέρχονται τὰ κάτωθι ὑπὸ τοῦ Α. EVANS δημοσιευθέντα μικρὰ ἀντικείμενα, ὅστις καὶ ἠγόρασε τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν.

- (1) Δύο χρυσοὶ δακτύλιοι μετὰ γλυπτῶν παραστάσεων ἐπὶ τῶν σφενδονῶν. JHS 1925, σ. 9-14, εἰκ. 9-11, πίν. I, 4, II 1, IV 1. (2) Ἐνδεκα διάτρητοι, ἐγχάρακτοι σφραγιδόλιθοι διαφόρων σχημάτων. JHS 1925, σ. 5-9, 14-41, εἰκ. 3, 6, 8, 16, 19, 24, 26, 29, 31-34, 38-39, πίν. I 1-3,5, II 2-5, III 1-3. (3) Μικροσκοπικὴ οἶνοχόη καὶ τριφυλλοειδὲς ἀντικείμενον, ἀμφότερα ἐξ ὀρείας κρυστάλλου, ἀποτελοῦντα ἴσως μέρη περιδεραίων. JHS 1925, σ. 1,2, εἰκ. 1 g, i. (4) Ψῆφος ἡλέκτρου. JHS 1925, σ. 2, εἰκ. 1 h. (5) Μικρὸν χρυσοῦν κυτίον. JHS 1925, σ. 1-2, εἰκ. 1 c. (6) Ὅμας κοσμημάτων ἐξ ὑαλομάζης, τινὰ τῶν ὁποίων εἶχον ἐπικαλυφθῆ διὰ χρυσοῦ. JHS 1925, σ. 1, εἰκ. 1a-b, d-e, j-k. (7) Ψῆφοι κρυστάλλου. JHS 1925, εἰκ. 1 f. (8) Ὀρειχάλκιναι αἰχμαὶ δοράτων. JHS 1925, σ. 1. (9) Βραχὺ ὀρειχάλκινον ξίφος. JHS 1925, σ. 1. (10) Ὀρειχάλκινον ξυρόν. JHS 1925, σ. 1. (11) Μικρὸς διάτρητος διπλοῦς πέλεκυς ἐκ σιδήρου. JHS 1925, σ. 1.

XXVII. Πλαταιαί (86).—Ἐκ τῆς θέσεως συνελέγησαν : (1) Δύο πῆλινα εἰδώλια ζώων. (2) Δύο σφονδύλια. ΠΑΕ 1899, 42-56. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 124, ἀριθ. 423.

XXVIII. Ἐρυθραί - Παντάνασσα (87).—Τεμάχιον ὕε πηλίνου εἰδωλίου ζώου. R. HOPE SIMPSON, GAMS σ. 124-125, ἀριθ. 424.

XXIX. Ὠρεοί (92).—Τὰ ἐπόμενα ὕε μικρὰ ἀντικείμενα, ἀποκείμενα εἰς ἰδιωτικὴν συλλογὴν, μνημονεύονται ἐκ τῆς θέσεως : (1) Χαλκῆ αἰχμὴ δόρατος μήκους 0.10 μ. (2) Φακοειδὲς σφραγιδόλιθος μὲ παράστασιν ζώου. (3) Ἀμφικωνικὸν κομβίον ἐκ στεατίτου. BSA 1966, σ. 40 ὑποσημ. 29, εἰκ. 2.

XXX. Πήλιον (99).—Χαλκῆ ὕε III αἰχμὴ δόρατος μήκους 0.35 μ. ἐν τῷ Μουσείῳ Χαλκίδος. BSA 1966, σ. 45.

XXXI. Ἐνορία (102).—Ἡ θέσις μνημονεύεται ὡς ὕε ἔνεκα τῆς ἀνελεύσεως ἐκ τῆς θαλάσσης οὐ μακρὰν τῆς ἀκτῆς αὐτῆς 19 ἐσχηματοποιημένων χυμάτων χαλκοῦ (ingots), χρονολογουμένων εἰς τοὺς περὶ τὸ 1500 π.Χ. χρόνους. Boll. di Paleon. 1904, 101-104. Rev. Belge de Num. 1908-9, 25 ἐξ. Corolla Numism. (1906), 359. Διεθν. Ἐφ. Νομισμ. Ἀρχ. 1906 168-173. Minoica (1958), 92-115. Preh. Zeit. 1959, 1-41. LORIMER, Homer and the Monuments, 57. AJA 1961, 271. BSA 1966, 75-76 ἀριθ. 82.

XXXII. Ἀνδρωνιᾶνοι (103).—Ἐκ τοῦ ἀνακαλυφθέντος παρὰ τὴν θέσιν κιβωτισοσχήμου τάφου προέρχονται : (1) Δύο ξίφη μὲ χρυσοῦς ἡλούς. (2) Μία χαλκῆ αἰχμὴ δόρατος. (3) Ἐν πριόνιον. BSA 1952, σ. 60 ὑποσημ. 14 b.

XXXIII. Ὁ ξύλιθος (105).—Τὰ ἐπόμενα ἀντικείμενα εὐρέθησαν ἐν τῷ θολωτῷ τάφῳ:

(1) Ἐγχάρακτος σφραγιδόλιθος φέρων παράστασιν ἀντιλόπης ἐν μέσῳ δένδρων. (2) Ἑπτὰ ψῆφοι ὄρων, ὧν μία ἐκ σαργίου, ἑτέρα ἐκ κρυστάλλου καὶ 5 ἐξ ὑαλομάζης. (3) Μικρὸν πτηνὸν ἐπὶ βάσεως, ἐκ κρυστάλλου, μὲ ὀπὴν εἰς τὴν βάσιν, μέρος ἴσως περιδεραίου. (4) Εἴκοσι ἐξ σφονδύλια ἢ κομβία ἐκ πυρίτου. (5) Μηνοειδὲς ἀντικείμενον ἐκ μολύβδου. (6) Τεμάχια χαλκῆς κοπίδος. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 28-29, εἰκ. 30-31 α-δ. (7) Χαλκοῦν ἐγχειρίδιον. BSA 1966, σ. 74 ἀριθ. 77.

XXXIV. Δοκός (110).—Εἷς σφραγιδόλιθος μὲ παράστασιν ἀντιλόπης ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ θολωτοῦ τάφου εἰς τὴν θέσιν Πεῖ. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, 43-45.

XXXV. Χαλκίς (111).—Ἐκ τῶν ἐγγὺς τῆς Χαλκίδος ἀνασκαφέντων θαλαμοειδῶν τάφων ἦλθον εἰς φῶς τὰ ἐπόμενα μικρὰ εὐρήματα:

(1) Ἐξ πῆλινα εἰδώλια τριῶν συνήθων ἸΕ τύπων. ΠΑΕ 1910, 266. BSA 1952, 87-88. (2) Ἐγχάρακτοι ψῆφοι ἐξ ἡμιπολυτίμων λίθων. ΠΑΕ 1911, 238. BSA 1952, 51, 88. (3) Τέσσαρες ψῆφοι ἐκ χρυσοῦ. BSA 1952, 88-89. (4) Τρεῖς ἀργυραῖ ἐπίχρσοι ψῆφοι. BSA 1952, 89. (5) Δέκα ἐννέα ψῆφοι ἀχάτου, τρεῖς ἀμεθύστου, τρεῖς καρνελίου, δύο στεατίτου, τέσσαρες ἡλέκτρου, ἑκατὸν εἴκοσι ἐννέα φαγεντιανῆς καὶ διακόσιαι περίπου ὑαλομάζης. ΠΑΕ 1910, 266, 1911, 238. BSA 1952, 89-93.

(6) Αἰχμή δόρατος χαλκῆ. ΠΑΕ 1910, 266. BSA 1952, 52, 93. (7) Χαλκῇ αἰχμή βέλους BSA 1952, 51-94. (8) Δύο χαλκᾶ ἐγχειρίδια. ΠΑΕ 1910, 266, 1911, 238. BSA 1952, 53, 94. (9) Τέσσαρα χαλκᾶ μαχαίρια. ΠΑΕ 1910, 266, 1911, 238. BSA 1952, 94. (10) Χαλκοῦν ξυρόν. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, 23. (11) Χαλκῇ σμίλη. ΠΑΕ 1910, 266. (12) Χαλκῇ λαβίς. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 23, εἰκ. 17. (13) Βελόναι καὶ καρφίδες χαλκαῖ. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 23, εἰκ. 17. ΠΑΕ 1911, 238. BSA 1952, 94. (14) Τρεῖς χαλκοῖ δακτύλιοι. BSA 1952, 51, 52, 53, 94. (15) Τεμάχια ἀργυροῦ ἐνωτίου. ΠΑΕ 1910, 266. (16) Τρία βραχιόλια μολύβδου περιβεβλημένα δι' ὑπολεύκου ὑαλομάζης. ΠΑΕ 1910, 266.

(17) Χαλκοῖ ἦλοι. BSA 1952, 52, 94. (18) Ἦλοι μολύβδου. BSA 1952, 94. (19) Τεμάχιον λιθίνου ἀγγείου. BSA 1952, σ. 95, εἰκ. 10. (20) Πέντε ἀκόνα, ὧν τινες διάτρητοι δι' ἀνάρτησιν. ΠΑΕ 1910, 266. BSA 1952, 50, 51, 52, 53, 95. (21) Πλέον τῶν 50 κομβία ἐκ λίθου καὶ ἐν ἐκ πηλοῦ. ΠΑΕ 1910, 266, 1911, 238. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 23. BSA 1952, 51, 52, 53, 92. (22) Κογχύλια θαλασσίων ὀστρέων. ΠΑΕ 1911, 238. BSA 1952, 95.

XXXVI. Ἀλιβέριον (117).—Τεμάχια δύο πηλίνων εἰδωλίων ζά-
ων. BSA 1966, σ. 69 ὑποσημ. 111.

XXXVII. Μπελούσια (119).—Ἐν μικρὸν σφονδύλιον ἐκ «πυ-
ρίτου». ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Τάφοι, σ. 42.

XXXVIII. Μαρθών (126).—Ἐκ τοῦ θολωτοῦ τάφου προέρχον-
ται: (1) Ἐν χρυσοῦν κύπελλον μετὰ μιᾶς λαβῆς ἀποκείμενον ἐν τῷ Ἐθνικῷ
Μουσείῳ Ἀθηνῶν. ΠΑΕ 1934, σ. 35-36, εἰκ. 1-3. (2) Χαλκοῦν σκεῦος ἡ
κόσμημα. ΠΑΕ 1934, 35.

(3) Ἐτερον χρυσοῦν κύπελλον μετ' ἐντύπων παραστάσεων καὶ ἄλλα ἀν-
τικείμενα, συληθέντα ὑπὸ τῶν ἀσυνειδήτων ἐργατῶν τῆς ἀνασκαφῆς καὶ μὴ
ἀνευρεθέντα, μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ. Ἔργον 1958, 23.
(4) Σκελετοὶ δύο ἵππων εὐρεθέντες κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ δρόμου. Ἔργον 1958,
σ. 25 εἰκ. 23. (5) Λιθίνη πλάξ μετὰ προϊστορικῶν ἐγχαράκτων σημάτων.
Ἔργον 1958, σ. 27, εἰκ. 26.

XXXIX. Μενίδι (130).—Τὰ ἐκ τοῦ θολωτοῦ τάφου μικρὰ εὐρήματα
δύνανται νὰ συνοψισθοῦν ὥς ἑπεται:

(1) Πολυάριθμα μικρὰ κοσμήματα ἐκ χρυσοῦ ὑπὸ μορφὴν ψήφων, ρο-
δάκων, κογχυλίων, οἰνοχοῶν ὡς καὶ φύλλα χρυσοῦ διαφόρων σχημάτων. Das
Kupp. b. Menidi, σ. 12, 14, 15, 25, 27, 32 κλπ. πίν. V 1-6, 8-10, 12-32,
34-42. (2) Ἐγχάρακτοι σφραγιδόλιθοι. Das Kupp. b. Menidi, σ. 25, 27,
28, 30, 35, πίν. VI 1-6. (3) Ψῆφοι ὅρων ἐκ λίθων. Das Kupp. b. Menidi,
σ. 21, 24, 25, κλπ. πίν. III, 1. (4) Ψῆφοι ὅρων ἐξ ἡλέκτρου. Das Kupp.
b. Menidi, σ. 12, 24, 28, 30, 37 κλπ. (5) Πολυάριθμοι ψῆφοι καὶ κοσμήματα
ἐξ ὑαλομάζης. Das Kupp. b. Menidi, σ. 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19,
22, 25, 26, 27, 28, κλπ., πίν. III 2, 4-21, 23-28, πίν. IV 1-30, V 7, 11, 33,
43-45. (6) Πολυάριθμα κοσμήματα ἐξ ἐλεφαντοστοῦ. Das Kupp. b. Menidi,
σ. 10, 11, 12, 13, 14, 20, 23, 24, 25, 27, 28, 32, 34 κλπ., πίν. VI 7-19.

(7) Χαλκαῖ αἰχμαὶ βελῶν διαφόρων τύπων. Das Kupp. b. Menidi, σ.
25, 26, 28, 29, 30, 35, πίν. IX 8-12, 22. (8) Μικρὰ ἀντικείμενα ἐξ ἀργύρου.
Das Kupp. b. Menidi, σ. 13, 16, 20, 21, 24, 29, 32, 41. (9) Πολυάριθμα τε-
μάχια χαλκοῦ. Das Kupp. b. Menidi, σ. 10, 11, 14, 15, 16, 19, 20, 22, 23, 25,
29 κλπ. (10) Χαλκοὶ ἥλοι. Das Kupp. b. Menidi, σ. 22, 25, κλπ. (11) Πυ-
ξίδες ἐξ ἐλεφαντοστοῦ μετ' ἐγχαράκτων παραστάσεων. Das Kupp. b. Meni-
di, σ. 27, 32, πίν. VII. (12) Ἄλλα ἀντικείμενα ἐξ ἐλεφαντοστοῦ. Das Kupp.
b. Menidi, πίν. VIII 1-3, IX 13, 19. (13) Τεμάχια λιθίνων ἀγγείων. Das
Kupp. b. Menidi, σ. 20, 23, 25, 26, 28, 30, πίν. IX 5-7.

(14) Ὀδόντες κάπρου. Das Kupp. b. Menidi, σ. 22, 24, 25 κλπ. (15)

Λίθινον σφονδύλιον. Das Kupp. b. Menidi, σ. 13. (16) Ὀψιανός. Das Kupp. b. Menidi, 12, 26.

XL. Ἐλευσίς (132).—Τὰ κάτωθι ὕΕ μικρὰ ἀντικείμενα ἔχουν γνωσθῇ ἐκ τῆς θέσεως:

(1) Ὀλίγα πήλινα εἰδώλια τῶν τύπων Φ, Ψ καὶ τῆς κουροτρόφου. Ἐλευσινιακὰ Ι, σ. 141-142, εἰκ. 117 (τρία εἰδώλια), ΠΑΕ 1952, 64 (τρία εἰδώλια ἐκ τοῦ τάφου Θπ4), ΠΑΕ 1952, σ. 66 (δύο εἰδώλια), σ. 70 (τεμάχια εἰδωλίων ἐκ τοῦ τάφου Γπ1), ΠΑΕ 1953, σ. 80 (δύο εἰδώλια ἐκ τοῦ τάφου Ηπ9), ΠΑΕ 1954, σ. 55 (εἰδώλιον κουροτρόφου), ΠΑΕ 1955, σ. 73 (ἔτερα εἰδώλια).

(2) Ἐγγάρακτος σφραγιδόλιθος φέρων παράστασιν ἐλάφου. ΠΑΕ 1952, 64-66. (3) Ἐγγάρακτος λιθίνη μήτρα μετ' διαφόρους παραστάσεις, ἐκ τοῦ τάφου Ηπ9. ΠΑΕ 1953, σ. 80, εἰκ. 5. (4) Χαλκῇ ταινία (διάδημα;). ΠΑΕ 1954, σ. 52. (5) Ψῆφοι ὄρμων ἐξ ὑαλομάζης. ΑΕ 1912, 17. Ἐλευσινιακὰ Ι, 57. ΑJA 1936, 424. ΠΑΕ 1952, 64. (6) Μηνοσιδὲς περίαπτον ἐκ στεατίτου. ΠΑΕ 1952, 64.

(7) Χαλκοῦν ἐγχειρίδιον ἐκ τοῦ τάφου Ηπ10. ΠΑΕ 1954, σ. 56, εἰκ. 5. (8) Χαλκῇ αἰχμὴ δόρατος. ΠΑΕ 1954, σ. 52. (9) Χαλκῇ μάχαιρα ἐκ τοῦ τάφου Γπ2. ΠΑΕ 1952, σ. 70. (10) Χαλκοῦν μαχαίριον μετ' ὀστέτινης λαβῆς. ΠΑΕ 1938, 40, 1954, 132. (11) Χαλκοῦν ξυρόν. ΠΑΕ 1954, 52. (12) Χαλκῇ περόνη. ΠΑΕ 1954, 52. (13) Τεμάχια μολυβδίνου σύρματος. ΠΑΕ 1954, 52.

(14) Λιθίνη λυχία ἀγνώστου προελεύσεως. Ἐλευσινιακὰ Ι, σ. 149, εἰκ. 123. (15) Πολλὰ λίθινα σφονδύλια ἢ κομβία ἐν τῷ Μουσεῖῳ Ἐλευσίνος. Ἐλευσινιακὰ Ι, σ. 143-144, εἰκ. 118. ΠΑΕ 1952, 66 (ἕξ σφονδύλια, ἀνὰ τρία ἐξ ἐκάστου τάφου Θπ4 καὶ Θπ5).

XLI. Ραφήνα (134).—Ἐκ τῆς θέσεως περισυνελέγησαν: (1) Τεμάχιον γραπτοῦ πήλινου εἰδωλίου τύπου Φ. ΠΑΕ 1952, σ. 150, εἰκ. 16. (2) Μικρὸν τεμάχιον πήλινου εἰδωλίου ζώου. ΠΑΕ 1952, 150.

XLII. Πικέρι (136).—Ὀλίγα σφονδύλια συνελέγησαν ἐκ τῶν θαλαμοειδῶν τάφων. ΑΔ 1927-28, Παράρτ. 64.

XLIII. Χαρβάτι (137).—Ἐκ τῆς θέσεως προέρχονται: (1) Δύο πήλινα εἰδώλια ἱππέων, ἀνδρὸς καὶ γυναικός. (2) Λίθινον τριποδικὸν ἀγγεῖον. (3) Ταινία χρυσοῦ. (4) Μικρὰ σπεῖρα χρυσοῦ. Robinson Studies Ι, σ. 108-125, εἰκ. 1, πίν. 4-5.

XLIV. Βελανιδέζα (138).—Ἐκ τῆς θέσεως μνημονεύονται «συνήθη» εὐρήματα ὑστέρων Μυκηναϊκῶν χρόνων ἀποτεθέντα ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσεῖῳ Ἀθηνῶν, ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἀπαριθμοῦνται. ΑΔ 1927-28, 64-65.

XLV. Μέγαρα (140).—Ἐκ τῆς θέσεως μνημονεύονται εἰδώλια Μυκηναϊκοῦ τύπου. SCHLIEMANN, Tiryns, 94.

XLVI. Ἀθῆναι (142).—Τὰ κάτωθι μικρὰ ἀντικείμενα ἔχουν ἀναφερθῆ ἐκ τῆς θέσεως :

(1) Πολυάριθμα συντετριμμένα πῆλινα εἰδώλια ἀνθρώπων καὶ ζώων ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τῆς Βορείου κρήνης δυτικῶς τοῦ Ἑρεχθείου (Hesperia 1939, 406-407) καὶ ἐν ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ἀγορᾶς. Hesperia 1939, 212.

(2) Χρυσοῦς δακτύλιος μὲ παραστάσεις ἀνθρώπων ἐξ ἐνὸς τάφου τῆς Ἀγορᾶς. AJA 1933, 540, 1935, 318. (3) Ἐπιμήκης σφραγιδόλιθος μὲ παράστασιν πτερωτοῦ ἵππου ἐκ τοῦ θαλαμοειδοῦς τάφου κάτωθεν τοῦ Φιλοπάππου. AA 1913, 213. (4) Ἐγχάρακτος σφραγιδόλιθος στεατίτου ἐκ τῆς Βορείου κρήνης. Hesperia 1939, 414. (5) Χρυσᾶ κοσμήματα ὑπὸ μορφὴν φύλλων, ροδάκων, δίσκων κλπ. ἐκ τάφων. AA 1931, 213. Hesperia 1940, 287-289, 1948, 157, 1952, 107. (6) Χρυσᾶ ψῆφοι ὄρμων. AA 1931, 213. Hesperia 1952, 105. (7) Ἀλλὰ μικρὰ χρυσᾶ ἀντικείμενα. Hesperia 1939, 414, 1940, 278, 289, 1948, 159, 1952, 107.

(8) Ψῆφοι ὄρμων, λίθου ἢ ὑαλομάζης, ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἐκ τῆς Ἀγορᾶς. Ἀν. Ἀκρ., 37, 121. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., 160. AJA 1933, 540. Hesperia 1935, 318, 1952, 105, 107, 1953, 39, 1954, 57, 1955, 195, 196-197, 217. (9) Δύο ψῆφοι ἐκ στεατίτου εἰς σχῆμα ὀκτωσχήμου ἀσπίδος. Hesperia 1955, 199-200, 215-217. (10) Δύο μικρὰ κοσμήματα εἰς σχῆμα πελέκως. AA 1931, 213.

(11) Πέντε χαλκᾶ κάτοπτρα, τρία ἐξ ἐνὸς θησαυροῦ χαλκῶν ἀντικειμένων εὐρεθέντος ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ δύο ἐκ τάφων τῆς Ἀγορᾶς. AM 1888, 108. BCH 1888, 245. MONTELIUS, La Grèce Préclassique I, 156. Hesperia 1940, 278, 287.

(12) Τρία κτένια ἐλεφαντοστοῦ ἐκ τάφων τῆς Ἀγορᾶς. Hesperia 1952, 107, 1954, 57, 1955, 193, 216. (13) Καρφίδες ἐξ ἐλεφαντοστοῦ ἢ ἄλλων ὀστέων. Hesperia 1940, 278, 287, 1952, 107, 1955, 193, 216. (14) Πυξίδες ἐξ ἐλεφαντοστοῦ ἀπλᾶ καὶ μετ' ἐγχράκτου κοσμήσεως. Hesperia 1940, 278, 283-287. (15) Ἀλλὰ κοσμήματα ἐξ ἐλεφαντοστοῦ. Hesperia 1940, 287. (16) Ὅστρακα θαλασσίων κογχυλίων. Hesperia 1952, 107.

(17) Τέσσαρες χαλκαῖ αἰχμαὶ δοράτων, αἱ τρεῖς ἐκ τῆς κορυφῆς τῆς Ἀκροπόλεως (μία ἐκ τοῦ θησαυροῦ παρὰ τὸ νότιον τεῖχος, AM 1888, 109, BCH 1888, 245, MONTELIUS, La Grèce Préclassique, 155 εἰκ. 482, Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 160 ὑποσημ. 285, καὶ δύο ἐξ ἄλλων θέσεων. MONTELIUS, La Grèce Préclassique I, 156) καὶ θραῦσμα ἐτέρας ἐκ τοῦ τάφου ὑπὸ τὸν ναὸν τοῦ Ἀρεως. Hesperia 1955, 197. (18) Τέσσαρα χαλκᾶ ξίφη, ἐν ἐκ τοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως θησαυροῦ, δύο ἐξ ἐνὸς τάφου ἐπὶ τῆς βορείου κλιτύος τοῦ Ἀ-

ρείου Πάγου (Hesperia 1948, 155) καὶ τεμάχιον ἐτέρου ἐκ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τοῦ Ἀγοραίου Κολωνοῦ. Hesperia 1937, 167, 1951, 69. (19) Τεμάχια ἐκ λαβῶν ξιφῶν. AA 1931, 213. Hesperia 1939, 411. (20) Ἐννέα αἰχμαὶ βελῶν, 5 ἐκ χαλκοῦ καὶ 4 ἐξ ὀψιανοῦ, εὑρεθεῖσαι εἰς τὸν τάφον ὑπὸ τὸν ναὸν τοῦ Ἀρεως. Hesperia 1955, 197, 216.

(21) Τέσσαρα χαλκᾶ ἀγγεῖα, ἓν ἐκ τοῦ θησαυροῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τρία ἐκ τῶν τάφων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀγορᾶς. AM 1888, 109. BCH 1888, 245. MONTELIUS, *La Grèce Préclassique I*, σ. 156. Hesperia 1940, 283, 1948, 155, 1952, 106.

(22) Ἐννέα διπλοῦ πελέκεις ἐκ χαλκοῦ. (23) Δύο ἡμίση διπλῶν χαλκῶν πελέκεων. (24) Πέντε χαλκοῦ πελέκεις ἄνευ ὀπῆς. (25) Μία χαλκῇ σμίλῃ. (26) Δύο χαλκᾶ ἐργαλεῖα μὲ πλατεῖαν κεκαμμένην λεπίδα καὶ εὐρεῖαν κυλινδρικήν ὑποδοχὴν τῆς λαβῆς. (27) Δύο χαλκαῖ σφῦραι. (28). Εἰς χαλκοῦς ἄκμων. (29) Μία χαλκῇ ρίνη. (30) Ἐν χαλκοῦν δρέπανον. (31) Μία χαλκῇ μάχαιρα. (32) Ἐν χαλκοῦν ἐργαλεῖον ὁμοιάζον πρὸς πλατεῖαν κοπίδα. (33) Ἀντικείμενον χαλκοῦν ὁμοιάζον πρὸς ἡμιτελὲς ἐγχειρίδιον. Πάντα τὰ ὑπ' ἀριθ. 22-33 ἀντικείμενα ὡς καὶ ἡ μνημονευθεῖσα χαλκῇ αἰχμὴ δόρατος, τὸ χαλκοῦν ξίφος, τὰ τρία χαλκᾶ κάτοπτρα καὶ τὸ χαλκοῦν ἀγγεῖον, ἅτινα ἐμνημονεύθησαν ἀνωτέρω, εὑρέθησαν κεκρυμμένα παρὰ τὸ νότιον τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως δυτικῶς τοῦ Μουσείου, ΑΔ 1888, 30. AM 1888, 108-109. BCH 1888, 244-245. Ἀν. Ἀκρ., 103. MONTELIUS, *La Grèce Préclassique I*, σ. 152-156, εἰκ. 481-501. Μυκ. Ἀκρ. Ἀθ., σ. 160 ὑποσημ. 285.

(34) Ἀτρητοὶ χαλκοῦ πελέκεις ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς κορυφῆς τῆς Ἀκροπόλεως. MONTELIUS, *La Grèce Préclassique I*, 156. (35) Χαλκᾶ μαχαίρια ἐκ τῆς κορυφῆς τῆς Ἀκροπόλεως (MONTELIUS, *La Grèce Préclassique I*, 156) καὶ ἐκ τάφων. Hesperia 1948, 155, 1952, 105. (36) Χαλκοῦν ξυρὸν ἢ μάχαιρα ἐκ τοῦ τάφου ὑπὸ τὸν ναὸν τοῦ Ἀρεως. Hesperia 1955, 195, 215-216. (37) Τεμάχια μολύβδου ἐκ τῆς Βορείου κρήνης. Hesperia 1939, 415-416.

(38) Τεμάχιον πηλίνης μήτρας, διὰ τὴν κατασκευὴν ἀγγείων, ἐκ τῆς Βορείου κρήνης. Hesperia 1939, 408-409. (39) Λίθινα καὶ πήλινα σφονδύλια ἢ κομβία. Hesperia 1939, 410-411, 1948, 157, 1952, 105, 106, 1955, 195, 197, 217.

(40) Τεμάχια πηλίνου θρόνου. (41) Λίθινοι ὕπεροι καὶ μυλόλιθοι. (42) Μικρὸς τροχὸς ἐξ ὀστοῦ. Τὰ ὑπ' ἀριθ. 40-42 ἀντικείμενα εὑρέθησαν εἰς τὰς ἐπιχώσεις τῆς Βορείου κρήνης. Hesperia 1939, 407-408, 408-409, 411, 414.

XLVII. Σ π ά τ α (144).—Τὰ πλέον σημαντικὰ ἐκ τῶν 2000 περίπου μικρῶν ἀντικειμένων, ἅτινα συνελέγησαν ἐκ τῶν θαλαμοειδῶν τάφων τῆς θέσεως, δύνανται νὰ συνοψισθοῦν ὡς κάτωθι:

(1) Κεφαλὴ ἐξ ἐλεφαντοστοῦ ἀνθρώπου, φοροῦντος κράνος ἐκ χαυλιοδόντων κάπρου. BCH 1878, 217-218.

(2) Χρυσαῖ ψῆφοι ὅρων διαφόρων σχημάτων. BCH 1878, 221-222.

(3) Φύλλα χρυσοῦ ἐξ ἐπενδύσεων κοσμημάτων ὑαλομάζης ἢ ἄλλων ἀντικειμένων ἐκ χαλκοῦ. BCH 1878, 216-220. (4) Πολυάριθμα κοσμήματα ἐξ ὑαλομάζης διαφόρων σχημάτων. Πολλὰ τούτων φέρουν παραστάσεις φύλλων καὶ ἀνθέων, ἄλλα ζώων, σφιγγῶν καὶ ἀνθρώπων. BCH 1878, 189-204. (5) Πολυάριθμα πλακίδια καὶ κιονίσκοι ἐξ ἐλεφαντοστοῦ κεκοσμημένα διὰ γεωμετρικῶν σχεδίων, φύλλων φυτῶν, ζώων, σφιγγῶν καὶ ἀνθρώπων. BCH 1878, 204-216. (6) Πολυάριθμοι ψῆφοι ὅρων. BCH 1878, 225. (7) Ἐγχάρακτος σφραγιδόλιθος μὲ παράστασιν σφιγγός. BCH 1878, 224. (8) Δύο κτένια ἐξ ἐλεφαντοστοῦ. BCH 1878, 211-212, 217. (9) Χαλκῇ τριχολαβίς. BCH 1878, 223.

(10) Τριάκοντα τρεῖς χαλκαῖ αἰχμαὶ βελῶν διαφόρων τύπων. BCH 1878, 223. (11) Τεμάχια τριῶν λαβῶν ξιφῶν ἐξ ἐλεφαντοστοῦ. BCH 1878, 206. GROPENGIESSER, Gräb. v. Att., 10. (12) Τεμάχια χαλκοῦ σωλήνος ἐξ αἰχμῆς δόρατος. BCH 1878, 223. GROPENGIESSER, Gräb. v. Att., 10. (13) Διάτρητοι ὀδόντες κάπρου ἐκ τῆς ἐπικαλύψεως κρανῶν. BCH 1878, 224-225.

(14) Τεμάχια ἀργυροῦ ἀγγείου. GROPENGIESSER, Gräb. v. Att., 10. (15) Τεμάχια χαλκῶν ἀγγείων. BCH 1878, 224. (16) Ἐν λίθινον ἀγγεῖον καὶ 3 τεμάχια ἄλλων. BCH 1878, 228. (17) Κάλυμμα πυξίδος ἐξ ἐλεφαντοστοῦ. BCH 1878, 209.

(18) Τεμάχια λεπίδων ὀψιανοῦ πλέον τῶν 500. BCH 1878, 224. (19) Λιθίνη ἀκόνη. BCH 1878, 224. (20) Τέσσαρα διάτρητα κωνικά ἀντικείμενα ἐκ λίθου, κομβία ἢ σφονδύλια ἐνδεχομένως. BCH 1878, 224. (21) Τεμάχια φύλλων χαλκοῦ μετ' ὀπῶν, ἀβεβαίου χρήσεως. BCH 1878, 223. (22) Τέσσαρες χαλκοὶ ῥῆλοι. BCH 1878, 223.

XLVIII. Βραυρὼν (149).—Τὰ κάτωθι ἀντικείμενα εὐρέθησαν εἰς τοὺς θαλαμοειδεῖς τάφους τῆς θέσεως:

(1) Ἐν πήλινον εἰδῶλιον τύπου Φ. ΠΑΕ 1956, 83. (2) Χρυσοὺς ὅρμος ἐξ 25 φυλλοειδῶν ψήφων. ΠΑΕ 1956, σ. 86 ὑπόσημ. 1. (3) Περὶ τὰς 375 ψήφους ὅρων ἐξ ὑαλομάζης ἢ ἄλλης ὕλης. ΠΑΕ 1956, σ. 86 ὑπόσημ. 1. (4) Περὶ τὰ 27 πλακίδια ἐλεφαντοστοῦ. ΠΑΕ 1956, σ. 86 ὑπόσημ. 1. (5). Τέσσαρες ψῆφοι μελανοῦ λίθου. ΠΑΕ 1956, σ. 83.

(6) Χαλκῇ αἰχμὴ δόρατος. ΠΑΕ 1956, σ. 86 ὑπόσημ. 1. (7) Χαλκῇ αἰχμὴ ἀκοντίου. ΠΑΕ 1956, 86. (8) Αἰχμαὶ ἀκοντίων ἐκ πυριτολίθου. ΠΑΕ 1956, 83. (9) Χαλκοῦν ξίφος εἰς τεμάχια φέρον 9 ἐπιχρυσούς ῥῆλους. ΠΑΕ 1956, σ. 86 ὑπόσημ. 1. (10) Χαλκοῦν ἐγχειρίδιον. ΠΑΕ 1956, 86.

(11) Τεμάχια χαλκῆς φιάλης. ΠΑΕ 1956, 86. (12) Χαλκοῦν ξυρόν. ΠΑΕ

1956, 83. (13) Περὶ τὰ 100 πλακίδια μολύβδου, χρησιμεύοντα ἴσως ὡς βαρίδια δικτύων. ΠΑΕ 1956, 83. (14) Περὶ τὰ 23 κομβία ἐκ στεατίτου. ΑΕ 1895, 198-199 (ὀκτὼ κομβία ἢ σφονδύλια). ΠΑΕ 1956, 83 (17 κομβία). Ἔργον 1956, 30.

XLIX. Περ α τ ῆ (150).—Ἐκ τῶν 331 μικρῶν ἀντικειμένων ἐκ λίθου, τῶν 235 ἐκ μετάλλου, τῶν 10 ἐκ πηλοῦ καὶ τῶν 233 ἐκ διαφόρων ὑλῶν (ὕλομάζης, ἐλεφαντοστοῦ κλπ.), ἅτινα μνημονεύονται ὅτι συνολικῶς εὑρέθησαν εἰς τὴν θέσιν (ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 87-95), τὰ κάτωθι ἀντικείμενα κατὰ κατηγορίαν, ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν ὃν ὑπηρετοῦν, δύνανται νὰ ἐξαχθοῦν ἐκ τῶν ἐτησίων ἐκθέσεων περὶ τῆς πορείας τῆς ἀνασκαφῆς:

(1) Ἑννέα πήλινα εἰδώλια ἀνθρώπων καὶ τεμάχια ἄλλων. ΑΕ 1895, 201 (δύο εἰδώλια). ΠΑΕ 1953, 98 (τρία εἰδώλια καὶ τεμάχια ἄλλων), 1954, 98 (δύο εἰδώλια), 1956, 70 (δύο εἰδώλια). (2) Δέκα τρία πήλινα εἰδώλια ζώων. ΠΑΕ 1954, σ. 98 (ἑξ εἰδώλια), σ. 99 (δύο εἰδώλια ἵππων), 1955, σ. 106 (ἓν εἰδώλιον βοός), 1956, σ. 67 (ἓν εἰδώλιον ἐλάφου), σ. 70 (δύο εἰδώλια), 1957, σ. 37, 40 (ἓν εἰδώλιον πτηνοῦ). (3) Περίαπτα ἀκέραια ἢ συντετριμμένα ἐκ φαγεντιανῆς, ὑπὸ μορφὴν κροκοδείλων καὶ δαιμόνων αἰγυπτιακῆς προελεύσεως. ΠΑΕ 1955, 105-106.

(4) Χρυσοὶ δακτύλιοι. ΑΕ 1895, 201. ΠΑΕ 1953, σ. 93 (μὲ παράστασιν ζώων), σ. 97, 100, 1954, 94, 95, 1956, 69. Ἔργον 1958, 2. ΠΑΕ 1961, 23-24. (5) Δακτύλιοι ἀργυροῦ. ΠΑΕ 1953, 100, 1954, 94, 1959, 16. Ἔργον 1958, 91. (6) Δακτύλιοι χαλκοῦ. ΠΑΕ 1953, 97, 1956, 67. (7) Χρυσαῖ ψῆφοι. ΠΑΕ 1953, 93-94, 97, 1954, 96, 1956, 69 (βούκρανα). (8) Χρυσοῦς σφηκωτήρ. ΠΑΕ 1954, 95. (9) Χρυσοῦν συνεστραμμένον σύρμα. ΠΑΕ 1955, 104-105. (10) Χρυσοῦν μνηοειδὲς ἔλασμα μετὰ κρίκου. ΠΑΕ 1956, 69.

(11) Ἐγχάρακτοι φακοειδεῖς σφραγιδόλιθοι μετὰ παραστάσεων ζώων. ΠΑΕ 1953, 93, 97, 1954, 97, 1961, 24. Ἔργον 1962, 24. (12) Σφραγιδόλιθοι ἐνεπίγραφοι μὲ στοιχεῖα ὁμοιάζοντα κυπρομινωικά. ΠΑΕ 1954, 98. (13) Δύο κυλινδρικοὶ σφραγιδόλιθοι συροχεταικῆς ἢ συροαιγυπτιακῆς προελεύσεως μὲ παραστάσεις δαιμόνων καὶ ζώων. ΠΑΕ 1953, 94. Ἔργον 1962, 24. (14) Αἰγυπτιακοὶ σκαραβαῖοι καὶ δέλτοι ἐκ φαγεντιανῆς. ΠΑΕ 1953, 95, 1954, 97. Ἔργον 1958, 30, 1959, 12, 1960, 19.

(15) Ψῆφοι ὄρων ἐξ ἡμιπολυτίμων λίθων, ἐκ φαγεντιανῆς καὶ ἐξ ὀστοῦ. ΠΑΕ 1953, 93, 100, 1954, 97, 98, 1956, 69, 1959, 16. Ἔργον 1960, 20, 21, 1962, 23. (16) Εὐτελῆ κοσμήματα. ΠΑΕ 1953, 98. (17) Χαλκοῦν ψέλιον. ΠΑΕ 1955, 104. (18) Χαλκᾶ κάτοπτρα. ΠΑΕ 1953, 100, 1954, 94. (19) Χαλκαῖ τριχολαβίδες. ΠΑΕ 1953, 99, 1959, 16, 1961, 24. Ἔργον 1960, 20. (20) Χαλκᾶ ξυρά. ΠΑΕ 1953, 99, 1961, 24. (21) Χαλκῆ πόρπη. ΠΑΕ

1955, 102. (22) Χαλκῇ περόνη. ΠΑΕ 1961, 24. (23) Κτένια ἐξ ὀστοῦ. ΠΑΕ 1953, 100. Ἔργον 1959, 12, 1961, 18.

(24) Χαλκῇ αἰχμὴ δόρατος. ΠΑΕ 1961, 24. (25) Δύο χαλκᾶ ξίφη. ΠΑΕ 1954, 96, 1955, 104, 106. (26) Λίθινος μύκης ξίφους. Ἔργον 1962, 23-24.

(27) Δύο χαλκᾶ ἀγγεῖα, τὸ ἐν τούτων εὐρέθη εἰς τεμάχια. ΠΑΕ 1952, 92. Ἔργον 1960, 19. (28) Χαλκᾶ μαχαίρια. ΠΑΕ 1953, 95, 100, 1954, 96-97 (μὲ λαβὴν ὡς κεφαλὴν νήσσης), 97, 1957, 40-41, 1959, 16, 1961, 24. Ἔργον 1962, 23. (29) Χαλκοῦς ὀπεύς. ΠΑΕ 1961, 24. (30) Σιδηρᾶ μαχαίρια. ΠΑΕ 1954, 98, 1955, 105, 106. (31) Χαλκοῦ κοπεῖς. ΠΑΕ 1954, 95, 1961, 24. (32) Δύο χαλκᾶ ἀλιευτικὰ ἄγκιστρα. ΠΑΕ 1954, 97, 1961, 24. (33) Μολύβδινα βαρίδια δικτύων. ΠΑΕ 1961, 24. (34) Χαλκαῖ βελόναι. ΠΑΕ 1954, 97, 1955, 105. Ἔργον 1959, 12. (35) Τεμάχιον σκωρίας χαλκοῦ. Ἔργον 1962, 24. (36) Χαλκοῦς συνεστραμμένος δίσκος. ΠΑΕ 1953, 93, 1954, 94. (37) Τεμάχια ἐλεφαντοστοῦ. ΠΑΕ 1953, 93, 1954, 95. Ἔργον 1960, 20.

(38) Λίθινα κομβία. ΑΕ 1895, 201, ΠΑΕ 1953, 92, 97, 1954, 95, 97, 1955, 106, 1956, 69. Ἔργον 1959, 12, 1962, 23. (39) Λίθινος κοπεύς. Ἔργον 1962, 23.

(40) Κογχύλια θαλασσίων ὀστρέων. ΠΑΕ 1953, 100, 1955, 102, 1956, 69, 1957, 40. Ἔργον 1960, 19. (41) Πήλινος θρόνος. ΠΑΕ 1954, 99. (42) Πηνίον λίθινον. ΠΑΕ 1955, 105. (43) Τεμάχια ὕαλου. ΠΑΕ 1955, 106. (44) Ἄτρακτος ἐξ ἐλεφαντοστοῦ. Ἔργον 1958, 29. (45) Διάτρητος σφαιρική ψήφος ὕαλομάζης μετὰ τεμαχίου σιδήρου ἐντὸς τῆς ὀπῆς αὐτῆς, ἵσως κεφαλὴ καρφίδος. Ἔργον 1960, 21. (46) Ὅστεῖναι βελόναι. Ἔργον 1959, 12. (47) Λιθίνη ἀκόνη. Ἔργον 1961, 17. (48) Τεμάχια μολυβδίνου σύρματος. ΠΑΕ 1955, 106.

L. Ἁγίος Κοσμάς (152).—Τὰ κάτωθι μικρὰ ἀντικείμενα εὐρέθησαν εἰς τὴν θέσιν:

(1) Ἐξ σφονδύλια ἢ κομβία ἐκ στεατίτου προερχόμενα ἐκ τῶν οἰκιῶν S καὶ T. Aghios Kosmas, 55, 56. (2) Κογχύλια πορφύρας εἰς σωρούς. Aghios Kosmas, σ. 57, εἰκ. 37. (3) Κογχύλια ἄλλων θαλασσίων ὀστρέων καὶ ὀστᾶ ζώων. Aghios Kosmas, 58, 148.

LI. Κορωπί (153).—Ἐκ τοῦ ὑψώματος Χριστὸς δυτικῶς τοῦ Κορωπίου συνελέγησαν τὰ κάτωθι ἀντικείμενα:

(1) Πλέον ἢ 100 λεπίδες ὀψιανοῦ. ΠΑΕ 1950, 166-169. (2) Λιθίνη ἀξίνη. ΠΑΕ 1950, 169. (3) Ἡμισυ σφαιρικοῦ λίθου, κεφαλῆς ροπάλου κατὰ τὸν ἀνασκάψαντα. ΠΑΕ 1950, 169. (4) Χαυλιόδους κάπρου. ΠΑΕ 1950, 169. (5) Μικρὰ ἀργυρᾶ πόρπη μυκηναϊκῶν χρόνων κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀνασκάψαντος. ΠΑΕ 1950, σ. 171, εἰκ. 25.

LII. Μαρκόπουλον (155).—Ἐκ τῶν παρὰ τὸ Μαρκόπουλον ὕψους νεκροταφείων συνελέγησαν τὰ κάτωθι μικρὰ ἀντικείμενα :

- (1) Εἷς χρυσοῦς δακτύλιος ἐκ σύρματος. ΠΑΕ 1894, 21. ΑΕ 1895, 219.
 (2) Δύο μικροὶ ἀργυροῦ δακτύλιοι. ΠΑΕ 1894, 21. ΑΕ 1895, 207, 239. (3) Ἐξ χαλκῆς ξυρά. ΠΑΕ 1894, 21. ΑΕ 1895, 207, 211. (4) Χαλκῆ τριχολαβίς. ΑΕ 1895, 207.
 (5) Χαλκῆ σμίλη. ΑΕ 1895, 219. (6) Σύρμα μολύβδου. ΑΕ 1895, 208-209. (7) Πολυάριθμα λίθινα σφονδύλια ἢ κομβία. ΑΕ 1895, 217, 219 (πληθὺς κομβίων λιθίνων). ΑΔ 1927-28, 60 (17 σφονδύλια στεατίτου).

LIII. Γλυφάδα (156).—Οἱ παρὰ τὴν θέσιν ἀνασκαφέντες τάφοι παρέσχον τὰ ἐπόμενα ἀντικείμενα:

- (1) Εἴκοσι πέντε πήλινα εἰδώλια, ἐξ ὧν τὰ 10 τύπου Ψ, 12 τύπου Φ, 1 τύπου Τ καὶ δύο καθήμενα ἐπὶ θρόνων. ΠΑΕ 1954, σ. 76 (2 τύπου Ψ), σ. 77 (2 τύπου Ψ, 1 τύπου Φ), σ. 81 (4 τύπου Ψ, 1 ἐπὶ θρόνου), σ. 85 (1 τύπου Τ, 1 τύπου Φ τρίμορφον), σ. 87 (2 τύπου Ψ), 1955, σ. 81 (4 τύπου Φ), σ. 84 (4² τύπου Φ, 1 κουροτρόφος ἐπὶ θρόνου), σ. 90 (1 τύπου Φ), 1957, 31 (1 τύπου Φ). (2) Πήλινον εἰδώλιον ζώου. ΠΑΕ 1955, σ. 81.
 (3) Σφραγὶς ἐγχάρακτος ἐξ ὑαλομάζης. ΠΑΕ 1955, 98. (4) Ψῆφοι ὁρμων ἐξ ὑαλομάζης, φαγεντιανῆς, «καρνεόλης», ὁστοῦ, στεατίτου, ὀρείας κρυστάλλου. ΠΑΕ 1954, 81, 1955, 80-81, 91 (ὑαλομάζης καὶ ὁστοῦ). (5) Πλακίδια ὑαλομάζης. ΠΑΕ 1955, 81.
 (6) Χαλκῆ μάχαιρα. ΠΑΕ 1955, 83-84. (7) Κομβία καὶ σφονδύλια ἐκ στεατίτου. ΠΑΕ 1954, 81, 83, 87, 1955, 81, 84, 91, 92, 98. (8) Ὅστεϊνή περόνη. ΠΑΕ 1955, 99.

LIV. Βουρβάτσι (157).—Ἐκ τῶν παρὰ τὴν θέσιν θαλαμοειδῶν τάφων προέρχονται τὰ ἐπόμενα μικρὰ ἀντικείμενα:

- (1) Πήλινα εἰδώλια τῶν συνήθων ὕψους τύπων. (2) Πήλινα εἰδώλια ζώων. ΑΔ 1927-28 Χρον. 66.

LV. Θορικός (163).—Τὰ κάτωθι ἀντικείμενα συνελέγησαν ἐκ τῶν τάφων τῆς θέσεως:

- (1) Τέσσαρες χρυσοῦ δακτύλιοι. ΠΑΕ 1893, 14. ΑΕ 1895, 225. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 80. (2) Ψῆφος κοίλη χρυσῇ. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 80. (3) Τρεῖς δακτυλιόλιθοι. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 80. (4) Μικρὸς χρυσοῦς διπλοῦς πέλεκυς. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 80. (5) Ψῆφοι ὁρμων ἐκ λίθου καὶ ὁστοῦ. ΠΑΕ 1893, 14. ΑΕ 1895, 225. (6) Ρόδακες ἐξ ὑαλομάζης. ΠΑΕ 1893, 14. ΑΕ 1895, 225. (7) Χαλκοῦν κάτοπτρον. ΠΑΕ 1895, 14, ΑΕ 1895, 225. (8)

Ἡμισυ πυξίδος ἐξ ἐλεφαντοστοῦ μὲ ἐγγάρακτον κόσμησιν σπειρῶν. ΠΑΕ 1893, 14. ΑΕ 1895, 225. (9) Χρυσοῦν πῶμα πυξίδος. ΠΑΕ 1893, 14. ΑΕ 1895, 225.

(10) Λίθιναι αἰχμαὶ βελῶν. ΠΑΕ 1893, 14. ΑΕ 1895, 225. (11) Μολύβδινος δίσκος. ΠΑΕ 1893, 14. ΑΕ 1895, 225. (12) Σφονδύλια ἐκ στεατίτου. ΑΔ 1964 (1966) Χρον. 80.

4. ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

Ἡ Ὑστεροελλαδική περίοδος διὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ὡς καὶ διὰ τὴν Πελοπόννησον (Π-Π 530) εἶναι περίοδος καταπληκτικῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐξυπακούουσα ἀνάλογον οἰκονομικὴν ἀκμὴν καὶ δραστηριότητα τῶν ὙΕ κατοίκων τῆς χώρας.

Ὡς πρὸς τὴν προέλευσιν καὶ τὴν ἐθνολογικὴν σύστασιν τῶν ὙΕ κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος τὸ γεγονός ὅτι ἐκ τῶν 90 μέχρι σήμερον γνωστῶν ΜΕ θέσεων αἱ 84 κατακοῦντο καὶ εἰς ὙΕ χρόνους (σ. 134 ἄνωτέρω) δικαιολογεῖ τὴν εἰκασίαν ὅτι ἡ αὐξησης τοῦ ὙΕ πληθυσμοῦ ὠφείλετο κυρίως εἰς τὴν αὐξησην τῶν ΜΕ κατοίκων ἕνεκα προφανῶς τῶν εὐνοϊκῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν ὄρων, τοὺς ὁποίους ἐδημιούργησαν οἱ ὙΕ χρόνοι εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ παρατήρησις ἀφ' ἐτέρου ὅτι παρὰ τοὺς ἐπιβιοῦντας 84 ΜΕ οἰκισμοὺς κατὰ τοὺς ὙΕ χρόνους προστίθενται καὶ 80 νέοι οἰκισμοὶ παρέχει ὑπόνοιαν ὅτι ἡ καταπληκτικὴ αὐτὴ αὐξησης τῶν κατοίκων ὠφείλετο ἐνδεχομένως, μερικῶς τοῦλάχιστον, καὶ εἰς εἴσοδον νέων κατοίκων ἔξωθεν εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Τὸ πλεῖστον ὅμως τῶν νέων ὙΕ οἰκισμῶν εἶναι γνωστὸν ἐξ εὐρημάτων συλλεγέντων ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ οὐδὲν ἀποκλείει ὅτι τινὲς τοῦλάχιστον τῶν οἰκισμῶν τούτων εἰς κατώτερα στρώματα δύνανται νὰ παράσχουν ἐνδείξεις κατοικήσεώς των καὶ εἰς ΜΕ ἢ καὶ παλαιότερους χρόνους.

Τὸ ζήτημα ἐν τούτοις τῆς μεταβάσεως ἀπὸ τῶν ΜΕ εἰς τοὺς ὙΕ χρόνους καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ ἡ ἐθνολογικὴ σύστασις τῶν ὙΕ κατοίκων τῆς Ἑλλάδος δὲν πρέπει νὰ θεωρῇται εἰσέτι πλήρως διαλευκανθὲν ἐκ τῶν ἀνασκαφικῶν δεδομένων, ὅτι δηλαδὴ ἡ μετάβασις ἀπὸ τὴν ΜΕ εἰς τοὺς ὙΕ χρόνους εἶναι τόσον ὁμαλὴ, ὅσον ὁμαλὴ παρίσταται καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς κεραμικῆς ἀπὸ ΜΕ εἰς ὙΕ εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν ἀνασκαφῶν, ὅπως ἀκριβῶς δὲν εἶναι ὁμαλὴ ἡ μετάβασις ἀπὸ τοὺς Ὑστεροελλαδικοὺς εἰς τοὺς Γεωμετρικοὺς χρόνους, παρ' ὅλον ὅτι ἡ ἐξέλιξις τῆς Κεραμικῆς παρουσιάζεται βαθμιαία.

Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν γνωστῶν 164 ὙΕ θέσεων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὙΕ I δεδομένα ἔχουν παράσχει μεμαρτυρημένως 19 μόνον θέσεις, ὙΕ II περὶ τὰς 35 θέσεις, ὙΕ III A περὶ τὰς 65 θέσεις, ὙΕ III B περὶ τὰς 84 καὶ ὙΕ III Γ περὶ τὰς 34 θέσεις, διὰ δὲ 56 περίπου θέσεις αἱ σχετικαὶ πληροφορίαι εἶναι ἀσαφεῖς. Ἡ τοιαύτη κλιμάκωσις τῶν ἀριθμῶν τῶν γνωστῶν ὙΕ οἰκισμῶν εἰς τὰς διαφόρους φάσεις τῆς ὙΕ περιόδου, παρ' ὅλην τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν

σχετικῶν πληροφοριῶν, ἐπιτρέπει τὴν εἰκασίαν ὅτι ὁ πληθυσμὸς καὶ ἐνδεχομένως ἡ οἰκονομικὴ ἀνθησις τῆς Σπερεᾶς Ἑλλάδος ἀρχονται βαθμιαίως αὐξανόμενα ἀπὸ τῶν ΥΕ I χρόνων, φθάνουν εἰς τὴν μεγίστην τῶν ἀκμὴν κατὰ τὴν ΥΕ III B φάσιν καὶ ἀρχίζουν νὰ παρακμάζουν καὶ πάλιν κατὰ τοὺς ΥΕ III Γ χρόνους. Εἶναι ἐνδεχόμενον κατὰ ταῦτα ἀρχομένων τῶν ΥΕ χρόνων, κατὰ τὴν ΥΕ I φάσιν, ὁ ΜΕ πληθυσμὸς τῆς χώρας νὰ ἐσημείωσεν κάμψιν καὶ εἰς τοῦτο συνηγοροῦν καὶ τὰ δεδομένα τῶν 6 καλύτερον ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν γνωστῶν θέσεων (σ. 105-106 ὑποσημ. 1 καὶ σ. 109 ἀνωτέρω), διότι τοῦ Λιανοκλαδίου, τοῦ Ὁρχομενοῦ, τῆς Κρίσης, τῆς Ἐλευσίως καὶ ἐνδεχομένως καὶ ἄλλων θέσεων πολλὰ οἰκίαι, ἂν μὴ τὸ σύνολον τοῦ οἰκισμοῦ, περὶ τὸ τέλος τῆς ΜΕ περιόδου καταστρέφονται διὰ πυρός ¹. Τὸ πρόβλημα κατὰ ταῦτα

1. Θέσεις μετὰ ΥΕ I δεδομένων 19: Θέρμων (13), Δαυλὶς (36), Δελφοί (38), Κρῖσα (39), Κίρρα (42), Ἀντίκυρα (47), Πύργος (49), Καλάμι (66), Σύρτζι (72), Δράμεσι (74), Θῆβαι (76), Εὐτρησις (83), Λιβαδόστρο (89), Χαλκίς (111), Ἐλευσίς (132), Μέγαρα (140), Ἀθῆναι (142), Βραυρῶν (149) καὶ Θορικὸς (163).

Θέσεις μετὰ ΥΕ II δεδομένων 35: Θέρμων (13), Κρυονέρι (19), Δελφοί (38), Κρῖσα (39), Ἀντίκυρα (47), Πολυγύρα (48), Πύργος (49), Ἅγιος Ἰωάννης (51), Ὁρχομενός (53), Χάλια (56), Καλάμι (66), Ἀλῖαρτος (69), Σύρτζι (72), Δράμεσι (74), Θῆβαι (76), Εὐτρησις (83), Ἀλυκὴ Δομβραίνης (88), Λιβαδόστρο (89), Ἐνορία (102), Χαλκίς (111), Ἀμάρυνθος (116), Ἀφίδναι (124), Μαρθῶν (126), Κουκουβάουνες (129), Ἐλευσίς (132), Ραφήνα (134), Ἀσκηταριὸν (135), Ἀθῆναι (142), Βραυρῶν (149), Ἅγιος Κοσμάς (152), Μαρκόπουλον (155), Βάρη (158), Βάρκιζα (159), Θορικὸς (163), Σούνιον (164).

Θέσεις μετὰ ΥΕ III A δεδομένων 65: Ράχες (5), Τραχίς (8), Ἀστακὸς (12), Κρυονέρι (19), Ἀλπηνοί (21), Μελιδόνι (22), Λιβανάτες (23), Ἐλάτεια (29), Ἅγια Μαρίνα (32), Δαυλὶς (36), Ἅγιος Βλάσης (37), Δελφοί (38), Κρῖσα (39), Κίρρα (42), Ἀντίκυρα (47), Πολυγύρα (48), Πύργος (49), Ἅγιος Ἰωάννης (51), Ὁρχομενός (53), Χάλια (56), Γκλᾶς (58), Λεβάδεια (59), Πύργος Ἀγίας Μαρίνης (60), Στροβίκι (24), Καλάμι (66), Ἀλῖαρτος (69), Ὁρχηστός (71), Καστρί (73), Δράμεσι (74), Δρίτσα (75), Θῆβαι (76), Τανάγρα (78), Σχηματᾶρι (79), Καλλιθέα (80), Θεσπιαί (81), Εὐτρησις (83), Ἀλυκὴ Δομβραίνης (88), Λιβαδόστρο (89), Γιάλτρα (95), Λίμνη (98), Ἀνδρωνιᾶνοι (103), Ὀξύλιθος (105), Χαλκίς (111), Ἀμάρυνθος (116), Ἀφίδναι (124), Μαρθῶν (126), Μενίδι (130), Ἐλευσίς (132), Περαχώρα (133), Ραφήνα (134), Ἀσκηταριὸν (135), Πικέρμι (136), Λουτράκι (139), Μέγαρα (140), Ἀθῆναι (142), Σπάτα (144), Φάληρον (147), Βραυρῶν (149), Ἅγιος Κοσμάς (152), Κορωπί (153), Μαρκόπουλον (155), Γλυφάδα (156), Βουρβάτσι (157), Βάρη (158), Θορικὸς (163).

Θέσεις μετὰ ΥΕ III B δεδομένων 84: Λάρισα Κρεμαστή (1), Ἐχινοῦς (4), Πλατάνια (6), Βαρδάτες (7), Καλυδὼν (18), Κρυονέρι (19), Ἀλπηνοί (21), Μελιδόνι (22), Λιβανάτες (23), Τιθρώνιον (25), Ἐλάτεια (29), Κυπαρίσσι (30), Ἅγια Μαρίνα (32), Ἐξαρχος (33), Ἀνθοχώριον (34), Λάρυμνα (35), Δαυλὶς (36), Ἅγιος Βλάσης (37), Δελφοί (38), Κρῖσα (39), Ἰτέα (41), Κίρρα (42), Ἀντίκυρα (47), Πολυγύρα (48), Πύργος (49), Ἅγιος Ἰωάννης (51), Ὁρχομενός (53), Μεγάλῃ Καταβόθρα (54), Μανδράκι (55), Χάλια (56), Γκλᾶς (58), Πύργος Ἀγίας Μαρίνης (60), Στροβίκι (61), Πτῶν (63), Βλίχα (64)

τῆς μεταβάσεως ἀπὸ τῶν ΜΕ εἰς τοὺς ΥΕ χρόνους θὰ διαλευκανθῇ ὅταν περισσότεραι ΜΕ θέσεις, εἰς ἃς ἀκολουθεῖ ΥΕ Ι φάσις, ἔχουν ἀνασκαφῇ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ ὅταν γνωσθοῦν περισσότεραι στρωματογραφικαὶ πληροφορίες διὰ τοὺς μεταβατικούς χρόνους.

Τὸ γεγονός ἀφ' ἐτέρου ὅτι τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν νέων ΥΕ οἰκισμῶν εὐρίσκεται εἰς τὰς νοτιωτέρας περιοχὰς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τὸ ἥμισυ σχεδὸν τούτων εἰς Ἀττικὴν, Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν, κατὰ μῆκος δηλαδὴ τῆς θαλασσίας ὁδοῦ διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ (σ. 133 ἀνωτέρω), δεικνύει ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἀκμὴ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς ΥΕ χρόνους, ἥτις εἶχεν ὡς συνέπειαν καὶ τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ, ὠφέιλετο κατὰ κύριον λόγον εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς θαλάσσης καὶ εἰς τοῦτο ἡ Ἀττικὴ πρέπει νὰ διεδράματισε πρωτεύοντα ρόλον.

Ἐὰν ἐπὶ πλεόν ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν νέων ΥΕ οἰκισμῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δηλοῖ εἴσοδον καὶ νέων κατοίκων παρὰ τὸ ἐπιβιοῦν ΜΕ στοιχεῖον, ἐπει-

Καλάμι (66), Ἀλιάρτος (69), Καστράκι (70), Ὀγχηστός (71), Σύρτζι (72), Καστρί (73), Δράμεσι (74), Δρίτσα (75), Θῆβαι (76), Τανάγρα (78), Σχηματάρι (79), Καλλιθέα (80), Εὔτρης (83), Πλαταιαί (86), Λιβαδόστρο (89), Ὀρεοί (92), Λιχᾶς (94), Γιάλτρα (95), Κήρινθος (97), Πολιτικά (110), Ὀξύλιθος (105), Μάνικα (109), Χαλκίς (111), Ἐρέτρια (115), Ἀμάρυνθος (116), Ἀφίδνα (124), Μαραθὼν (126), Μενίδι (130), Ἐλευσίς (132), Περαχώρα (133), Ραφήνα (134), Ἀσκηταριό (135), Πικέρμι (136), Χαρβάτι (137), Βελανιδέζα (138), Μέγαρα (141), Ἀθῆναι (142), Καρρᾶ (143), Σπάτα (144), Τράχωνες (148), Βραυρών (149), Περαιτὴ (150), Ἅγιος Κοσμᾶς (152), Κορωπί (153), Μαρκόπουλον (155), Γλυφάδα (156), Βουρβάτι (157), Βάρη (158), Θορικός (163).

Θέσεις μετὰ ΥΕ ΙΙΙ Γ δεδομένων 34: Πλευρών (17), Κυπαρίσσι (30), Ἀγία Μαρίνα (32), Δελφοί (38), Ἰτέα (41), Γαλαξειδί (45), Πολυγύρα (48), Πύργος (49), Ὀρχομενός (53), Ἀνθηδών (55), Δρίτσα (75), Θῆβαι (76), Τανάγρα (78), Εὔτρης (83), Γιάλτρα (95), Χαλκίς (111), Καμάρι (112), Ἐρέτρια (115), Ἀμάρυνθος (116), Νέα Στύρα (121), Χασιά (127), Ἐλευσίς (132), Περαχώρα (133), Βελανιδέζα (138), Μέγαρα (140), Λουτράκι (139), Ἀθῆναι (142), Σπάτα (144), Βραυρών (149), Περαιτὴ (150), Ἅγιος Κοσμᾶς (152), Μαρκόπουλον (155), Γλυφάδα (156), Κερατέα (162).

Θέσεις ΥΕ μὴ ἀναφερόμεναι σαφῶς εἰς ποίαν ΥΕ φάσιν ἀνήκουν 56: Γλίφα-Ἀντρών (2), Στυλὶς (3), Πάλαιρος (9), Στράτος (10), Κόροντα (11), Παλαιομάνινα (14), Λιθοβούνη (15), Ἅγιος Ἡλίας (16), Βασιλική (20), Δρυμαία (24), Μόδιον (26), Ἀλαί (27), Κάτω Ἀγόριανη (28), Τιθορέα (31), Καστροῦλι (40), Πεντεόρια (43), Εὐπάλιον (44), Τολφόν (46), Χάντζα (50), Χαϊρώνεια (52), Τοπόλια (57), Μεγάλο βουνό (62), Αὐλὶς (65), Ἀγόριανη (67), Λικέρι (68), Σουλές (77), Κλειδί (82), Χώστια (84), Ἐρυθραί (87), Γοῦβες (90), Ἀσμήνιον (91), Βασιλικά (93), Ροβιές (96), Πήλιον (99), Χηλή (101), Ποταμιά (104), Ψαχνά (106), Καθενοί (107), Αὐλωνάριον (108), Δοκός (110), Κατακαλοῦ (113), Λευκαντί (114), Λέπουρα (118), Μπελούσια (119), Δύστος (120), Φιλάγρα (122), Σκάλα Ὠρωποῦ (123), Κάτω Σούλι (125), Δεκέλεια (128), Σκοῖνος (131), Σκαραμαγκᾶ (141), Λιόπεσι (145), Καστέλλα (146), Καλαμάκι (151), Κακὴ Θάλασσα (160), Βουλιαγμένη (161).

δὴ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν νέων οἰκισμῶν παρουσιάζεται εἰς τὰς νοτιωτέρας περιοχάς, τὰ ὑποτιθέμενα νέα στοιχεῖα τοῦ πληθυσμοῦ δὲν εἶναι εὐλόγον νὰ ἦλθον εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ τὰς παρ' αὐτὴν περιοχάς ἀπὸ τοῦ Βορρᾶ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ σημαντικὴ αὔξησης τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νοτιωτέρας Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ΥἼ III B μάλιστα φάσιν πρέπει νὰ ὀφείλεται εἰς μετακινήσεις ΥἼ πληθυσμοῦ ἐκ τῆς Πελοποννήσου πρὸς τὴν νοτιωτέραν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ πρὸς μίαν τοιαύτην εἰκασίαν συμφωνοῦν καὶ αἱ παραδόσεις τῶν Ἱστορικῶν χρόνων, καθ' ἃς κατὰ τοὺς προκεχωρημένους ΥἼ χρόνους ὀργανωμέναι ἐπιχειρήσεις, ὡς ἡ ἐκστρατεία τῶν ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας, ἡ μεμονωμένα γένη, ὡς τὰ γένη τῶν Νηλειδῶν καὶ τῶν Ἡρακλειδῶν, ἡ ἄτομα, ὡς ὁ Ἀλκμαίων, ὁ Ὀρέστης κλπ., κινοῦνται ἐκ τῆς Πελοποννήσου πρὸς τὴν κεντρικὴν Ἑλλάδα.

Ὁ χαρακτήρ τοῦ ΥἼ πολιτισμοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐκ τῶν μέχρι σήμερον ἀνασκαφέντων λειψάνων παρουσιάζεται παρεμφερὴς πρὸς τὸν τοῦ ΥἼ πολιτισμοῦ τῆς Πελοποννήσου χωρὶς ἄφ' ἑτέρου νὰ στερεῇται καὶ τῶν τοπικῶν ιδιορρυθμιῶν του. Σύνοψις τῶν πλέον χαρακτηριστικῶν ΥἼ δεδομένων παρέχεται ἐπὶ τοῦ ἐπομένου πίνακος VIII.

Ἡ ΥἼ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος παρουσιάζεται ὡς συνεχίζουσα τὴν ΜΕ παράδοσιν ὡς πρὸς τὰ διαγράμματα τῶν οἰκισμῶν, τὴν κατασκευὴν τῶν ὁδῶν καὶ τῶν φρεάτων, τὰ διαγράμματα τῶν οἰκιῶν, τὴν ἐσωτερικὴν διαρρύθμισιν αὐτῶν καὶ ὡς πρὸς τὸν τρόπον κατασκευῆς καὶ τὰ χρησιμοποιούμενα ὕλικά διὰ τοὺς τοίχους τὰ δάπεδα καὶ τὰς ὀροφάς. Ἡ ὀχύρωσις ὁμῶς τῶν οἰκισμῶν διὰ τειχῶν ὀγκωδῶν ἐνίοτε διαστάσεων, ἂν καὶ πρὸς παρακολούθησιν τῆς ἐξελιξεως τῶν ὀχυρώσεων ἐλλείπουν ἀσφαλῆ ΜΕ δεδομένα ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος ἂν ἐξαιρεθοῦν ἀμφίβολοι τινες πληροφορίες ἐκ Βραυρῶνος καὶ Θορικοῦ, καθίσταται ἀπαραίτητος πρόνοια τῶν κατοίκων παντὸς ἀξιολόγου ΥἼ οἰκισμοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ὥστε εἰς 40 περίπου περιπτώσεις, ἐπὶ συνόλου 60 θέσεων μετὰ ΥἼ ἀρχιτεκτονικῶν δεδομένων, οἱ οἰκισμοὶ ἔχουν περιβληθῇ διὰ τειχῶν. Ἐν τούτοις ὡς πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὴν κατεργασίαν τῶν χρησιμοποιουμένων λίθων ὡς καὶ τὴν τεχνικὴν τῆς οἰκοδομῆς τὰ πλέον ἐπιβλητικὰ ἐκ τῶν μέχρι σήμερον γνωστῶν ΥἼ τειχῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἦτοι τὰ τεῖχη τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὰ τεῖχη τοῦ Γκλᾶ τῆς Βοιωτίας, ὕστερον τῶν ἀντιστοιχῶν τειχῶν τῆς Τίρυνθος καὶ τῶν Μυκηνῶν.

Ἀνάκτορα τοῦ τύπου τοῦ Μεγάρου, ὡς τὰ τῶν Μυκηνῶν, τῆς Τίρυνθος καὶ τοῦ Ἐγγλιανοῦ δὲν ἔχουν ἔτι γνωσθῇ ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος, τὰ δὲ δύο πλέον σημαντικὰ λείψανα ἀνακτόρων ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος, τὸ ἀνάκτορον τοῦ Κάδμου καὶ τὸ ἀνάκτορον ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Γκλᾶ, ὁμοιάζουν κυκλαδικοῦ καὶ κρητικοῦ μᾶλλον τύπου οἰκοδομάς, καθ' ὅσον τοῦλάχιστον ταῦτα ἔχουν γνωσθῇ μέχρι σήμερον.

Τὰ διαγράμματα τῶν ΥἼ οἰκιῶν εἶναι παρεμφερῆ τόσο πρὸς τὰ ἀντίστοιχα τῆς προηγηθείσης ΜΕ περιόδου ὅσον καὶ πρὸς τὰ σύγχρονα τῆς ΥἼ Πελοποννήσου. Ἐν τούτοις τὰ καμπυλόγραμμα διαγράμματα, ἅτινα ἐν Πελοποννήσῳ ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ ἐνὸς μεμονωμένου εὐρήματος ἐκ Κουκουναράς (Π-Π 431, 534) ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι, εἶναι πλέον συνήθη κατὰ τοὺς ΥἼ χρόνους ἐκπροσωπούμενα ὑπὸ δεδομένων ἐκ Θέρμου, Καλυδῶνος, καὶ Δελφῶν. Αἱ ὀρθογώνιοι οἰκίαι πάντως εἶναι αἱ πλέον συνήθεις ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ὡς καὶ ἐν Πελοποννήσῳ, συναντηθεῖσαι εἰς πάσας τὰς λοιπὰς μετ' ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων ΥἼ θέσεις. Ὁ τύπος τοῦ μεγάρου ἐκπροσωπεῖται ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ὑπὸ δεδομένων ἐκ τῆς Κίρρας, τῆς Εὐτρήσεως, τῆς Ἐλευσίνος καὶ τοῦ Ἀγίου Κοσμά (παραπομπὰς ἐπὶ τοῦ πίνακος VIII) καὶ μόνον ὅτι ἡ μεγαρόσχημος οἰκία θεωρεῖται ὁ πλέον χαρακτηριστικὸς τύπος ΥἼ οἰκοδομῆς, ὡς παρατηρήθη καὶ ἐν τῇ Προϊστορίᾳ τῆς Πελοποννήσου (Π-Π 540), δὲν πρέπει νὰ θεωρῇται καὶ ὁ πλέον συνήθης τύπος ΥἼ κατοικίας ἢ δὲ προέλευσις τοῦ τύπου διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκῶν ΥἼ I ἀρχιτεκτονικῶν δεδομένων τόσο ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ὅσον καὶ ἐν Πελοποννήσῳ δὲν ἔχει ἐπαρκῶς διασαφηθῇ. Χαρακτηριστικὸν πάντως δεδομένον διὰ τὴν χρῆσιν τῆς μεγαροσχήμου οἰκοδομῆς εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ἐν οἰκοδόμημα τοῦ τύπου τούτου ἐν Ἐλευσίνι (XLVII 4) ἔχει ἐρμηνευθῇ ὡς θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος.

Αἱ λεπτομέρειαι τῆς κατασκευῆς τῶν τοίχων, τῶν δαπέδων καὶ τῶν ἄλλων ἐσωτερικῶν κατασκευῶν τῶν οἰκιῶν οὐδὲν ὅπως σχεδὸν διαφέρουν τῶν ἀντιστοιχῶν λεπτομερειῶν κατασκευῆς τῶν ΥἼ ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν ἄλλων ΥἼ περιοχῶν τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος.

Οἱ τύποι τῶν ΥἼ τάφων καὶ τὰ ΥἼ ταφικὰ ἔθιμα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δὲν φαίνεται νὰ διαφέρουν τῶν ἀντιστοιχῶν ΥἼ τάφων καὶ ἐθίμων τῆς Πελοποννήσου. Ἐν τούτοις, ἐνῶ οἱ ἀριθμοὶ τῶν γνωστῶν ΥἼ θαλαμοειδῶν τάφων καὶ τῶν δύο περιοχῶν εἶναι ἀνάλογοι λαμβανομένων ὑπ' ὅψιν τῶν γνωστῶν ΥἼ θέσεων τῶν δύο περιοχῶν, θολωτοὶ τάφοι ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι γνωστοὶ μόνον 20, ἐναντι 100 περίπου ὁμοίων τάφων γνωστῶν ἐκ τῆς Πελοποννήσου, μαρτυροῦντες ὅτι ὁ τύπος οὗτος τοῦ τάφου δὲν ἦτο τόσο διαδεδομένος ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ὅσον ἐν Πελοποννήσῳ εἴτε εἰς διαφορὰν οἰκονομικῆς εὐπορίας καὶ ἐνδεχομένως κοινωνικῆς ὁργανώσεως καὶ διοικήσεως τῶν κατοίκων τῶν δύο περιοχῶν ὀφείλεται τοῦτο εἴτε εἰς ἄλλους λόγους. Οἱ τύμβοι ἐπίσης κατὰ τὰ μέχρι σήμερον γνωστὰ δὲν εἶναι συνήθεις ΥἼ τάφοι ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ἐκπροσωπούμενοι ὑπὸ δύο ἀμφιβόλων παραδειγμάτων, προερχομένων ἐξ Ὁρχομενοῦ καὶ Χαλίων, ἐναντι 12 γνωστῶν ὁμοίων περιπτώσεων ἐκ Πελοποννήσου (Π-Π 512). Ἑλληψοειδεῖς θολωτοὶ τάφοι εἰς μικροὺς ἀριθμοὺς εἶναι γνωστοὶ ἐκ Θορικοῦ ἐν Ἀττικῇ ὡς καὶ ἐκ Βασκίνης καὶ Παλαιοχωρίου ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ὀρθογώνιος τὴν κάτοψιν, ὅπως ὁ τάφος Ρ τῶν Μυκηνῶν, ἔχει γνωσθῇ εἰς τάφος καὶ ἐκ Θορικοῦ τῆς Ἀττικῆς (LXVII 4). Περίεργοι

ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΩΝ ΥΣΤΕΡΟΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Τὸ σημείον + δηλοῖ ὅτι δὲν ἀναφέρεται ὁ ἀριθμὸς τῶν σχετικῶν δεδομένων

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ΥἚ τάφοι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι οἱ τετράπλευροι τὴν κάτοψιν μετὰ συγκλινόντων ἄνω τοιχωμάτων τάφοι τοῦ Ἀγίου Θεοδώρου τῆς Ἀντικύρας (XVIII 2).

Ὡς πρὸς τὴν τοποθέτησιν τῶν νεκρῶν, τὸ εἶδος τῶν παρατιθεμένων κτερισμάτων καὶ τὰ ἔχνη λατρείας τῶν νεκρῶν μέχρι τῶν Ἱστορικῶν χρόνων Πελοποννήσου καὶ Στερεᾶ Ἑλλάδος δὲν φαίνεται νὰ διαφέρουν σημαντικῶς, μόνον ὅτι γενικῶς οἱ τάφοι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι πτωχότεροι καὶ εἰς ἀριθμὸν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ἀξίαν τῶν παρατιθεμένων ἐν αὐτοῖς κτερισμάτων διὰ τοὺς νεκρούς, συγκρινόμενοι πρὸς τοὺς ἀντιστοίχους τάφους τῆς Πελοποννήσου, καί, ἂν ἡ παρατήρησις αὕτη συνδυασθῇ πρὸς τὴν σχετικὴν σπάνιν καὶ τῶν πλέον δαπανηρῶν θεωρουμένων ΥἚ θολωτῶν τάφων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἥτις παρατηρήθη ἀνωτέρω, δικαιολογεῖται εἰκασία ὅτι πλὴν ἴσως τοῦ Ὀρχομενοῦ οἱ ἡγεμόνες τῶν λοιπῶν περιοχῶν τῆς ΥἚ Στερεᾶς Ἑλλάδος δὲν ἠδύναντο νὰ παραβληθοῦν εἰς πλοῦτον πρὸς τοὺς συγχρόνους τῶν ἡγεμόνας τῆς Πελοποννήσου, τοῦλάχιστον κατὰ τὰ μέχρι σήμερον γνωστὰ ἀνασκαφικὰ δεδομένα.

Ἡ ΥἚ κεραμικὴ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν, τὰ σχήματα, τὴν κόσμησιν τῶν ἀγγείων καὶ τὴν ἐξέλιξιν αὐτῶν καθὼς καὶ τὴν ἀφθονίαν τοῦ ἀποκαλυφθέντος μέχρι σήμερον ὕλικου εἶναι ἐφάμιλλος καὶ ἐν πολλοῖς δυσδιάκριτος τῆς κεραμικῆς τῆς Πελοποννήσου. Ἐντεπίγραφοι δὲ εἰς γραμμικὴν Β γραφὴν ψευδόστομοι ΥἚ III ἀμφορεῖς ἔχουν εὑρεθῇ εἰς Ἐλευσῖνα, Θήβας καὶ Ὀρχομενόν.

Τὰ ΥἚ μικρὰ ἀντικείμενα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, προερχόμενα κυρίως ἐκ τάφων, εἶναι πολὺ ἀριθμὰ καὶ ἐξ ὕλῶν ποικίλης προελεύσεως μαρτυροῦντα κοινὴν ἱκανῆς εὐπορίας μετ' ἐμπορικῶν συναλλαγῶν πρὸς ὅλας τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου καὶ τὴν ὀπισθεν αὐτῶν ἐνδοχώραν, ἐξ ἧς εἰσέγοντο πρῶται ὕλαι, ὡς τὸ ἐλεφαντοστοῦν, ὁ χρυσός, τὰ φά στρουθοκαμήλου, τὸ ἤλεκτρον, οἱ πολύτιμοι λίθοι καὶ ὁ σίδηρος, ἢ ἔργα τέχνης ὡς οἱ Μεσοποταμιακῆς καὶ Αἰγυπτιακῆς προελεύσεως σφραγιδόλιθοι τῶν Θηβῶν, τῆς Περαιτῆς καὶ ἄλλων θέσεων καθὼς καὶ ἄλλα εὐρήματα.

Γενικῶς ὅμως τὰ ἐκ χρυσοῦ εὐρήματα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, πλὴν ἐνὸς ποτηρίου ἐκ Μαραθῶνος, εἶναι μικρῶν διαστάσεων κοσμήματα προερχόμενα ἐξ Ἀγίου Ἡλίας, Δελφῶν, Κίρρας, Θηβῶν, Θίσβης, Χαλκίδος, Μενιδίου, Χαρβατίου, Ἀθηνῶν, Σπάτων, Περαιτῆς καὶ Θορικοῦ. Τὸ ἤλεκτρον εἶναι σπανιώτερον μετὰ τῶν κτερισμάτων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Πελοπόννησον, εὑρεθὲν εἰς 6 μόνον θέσεις ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ εἰς μικρὸν ἀριθμὸν ἀντικειμένων, ἥτοι εἰς Ἀγιον Ἡλίαν, Δελφούς, Θήβας, Θίσβην, Χαλκίδα καὶ Μενίδι. Σίδηρος ἐκ τῶν ὑστέρων Μυκηναϊκῶν χρόνων ἀναφέρεται ἐκ Θηβῶν, Θίσβης καὶ Περαιτῆς (XXII 52-53, XXVI 11, XLIX 30).

Τὰ ὅπλα εἶναι καὶ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι συνήθη ὕψη κτερίσματα, ἀλλ' οἱ σχετικοὶ ἀριθμοὶ τῶν εὐρημάτων ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος ὑπολείπονται σημαντικῶς τῶν ἀντιστοίχων ἀριθμῶν τῆς Πελοποννήσου.

Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ὁ ὕψη πολιτισμὸς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δεικνύει τὸ αὐτὸ πολεμικὸν πνεῦμα πρὸς τὸν ὕψη πολιτισμὸν τῆς Πελοποννήσου, τὴν αὐτὴν κοινωνικὴν ὁργάνωσιν, τὴν αὐτὴν ἐμπορικὴν δραστηριότητα καὶ ἀνάλογον εὐπορίαν τῶν κατοίκων. Φαίνεται ὅτι ἀναπτύσσεται ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸν ὕψη πολιτισμὸν τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τῆς ὕψη I φάσεως, ἀλλ' ὕστερεῖ ἐκείνου κατὰ τὰ μέχρι σήμερον γνωστὰ εἰς πλοῦτον καὶ λαμπρότητα καὶ μόνον μετὰ τὴν ὕψη III A-B φάσιν, ὅτε ἡ Ἀργολὶς ἀρχίζει ἐνδεχομένως νὰ κάμπτεται, ἡ Ἀττικὴ λαμβάνει ἡγετικὴν θέσιν διὰ τῶν λιμένων τῶν ἀνατολικῶν ἁκτῶν τῆς ὥς ἡ Περαιτὴ κλπ. καὶ τὴν ἡγετικὴν ταύτην θέσιν διατηρεῖ αὕτη μέχρι καὶ τῶν Γεωμετρικῶν χρόνων.

Πλὴν τῆς Ἀττικῆς, ἡ Εὐβοία, ἡ Βοιωτία, ἡ Δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάς, ἡ Φωκίς καὶ ἡ Λοκρίς, καθὼς καὶ ἡ κοιλάς τοῦ Σπερχεῖοῦ φαίνεται ὅτι, ὥς αὐτόνομοι γεωγραφικαὶ περιοχαί, ἀπετέλουν καὶ ἰδιαιτέρον ἐκάστη κράτος ἢ ὁμοσπονδίαν ἡγεμονιῶν, αἱ σχέσεις τῶν ὁποίων, ἂν κρίνη τις ἐκ τῶν ὁχυρώσεων τῶν οἰκισμῶν καὶ τῆς μέχρι τῶν Ἱστορικῶν χρόνων ἀντιζηλίας ὠρισμένων ἐξ αὐτῶν, ὥς π.χ. τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ τῶν Θηβῶν, δὲν θὰ ᾔσαν πάντοτε φιλικαί.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρὶν καταλίπωμεν τὸν λόγον περὶ τῶν ἀνασκαφικῶν δεδομένων καὶ τῶν ἐκ τούτων ἐξαγομένων συμπερασμάτων ἀπαραίτητον θὰ ἦτο νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς ἐνιαῖον κεφάλαιον πάντα τὰ δεδομένα, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ χρονολόγησις τῶν Προϊστορικῶν περιόδων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Ὡς παρατηρήθη καὶ εἰς τὰς εἰσαγωγικὰς σελίδας τῆς ἐργασίας ταύτης, ἡ χρονολόγησις τῶν Προϊστορικῶν περιόδων τῆς Ἑλλάδος στηρίζεται ἐπὶ πολιτιστικῶν ἐπαφῶν ταύτης πρὸς χώρας ὡς ἡ Ἀσία καὶ ἡ Αἴγυπτος, ἡ γραπτὴ ἱστορία τῶν ὁποίων ἄρχεται χιλιετηρίδας πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ ἐπὶ χρονολογιῶν ἐπιτυγχανομένων ἐκ τῆς ἀναλύσεως τοῦ ραδιενεργοῦ ἄνθρακος C 14 τοῦ εὐρίσκομένου εἰς τὰς ἀνασκαπτομένας θέσεις.

Πολιτιστικὰς ἐπαφὰς τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀσίαν λέγοντες ἐννοοῦμεν ἀντικείμενα γνωστῆς χρονολογίας ἐκ τῶν ἐν λόγῳ χωρῶν εὐρίσκιμενα εἰς προϊστορικὰς ἐπιχώσεις τῆς Ἑλλάδος ἢ ἀντικείμενα ἐξ Ἑλλάδος συναντώμενα εἰς χρονολογουμένας ἐπιχώσεις τῶν χωρῶν ἐκείνων. Εὐρήματα τοῦ εἴδους τούτου ἱκανὰ ἔχουν γνωσθῇ διὰ τὰς νοτιωτέρας κυρίως περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος, Κρήτην καὶ Πελοπόννησον, πάντα δὲ ταῦτα ἔχουν συλλεγῇ καὶ μελετηθῇ ὑπὸ τοῦ D. FIMMEN, τοῦ J. D. S. PENDLEBURY, τοῦ A. FURUMARK καὶ ἄλλων καὶ διὰ τὰς περιόδους τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ τῆς Ἑλλάδος ἔχουν ἐπιτευχθῇ ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐρευνητῶν χρονολογήσεις κοινῆς ἀποδοχῆς μικρὸν ἀποκλίνουσαι ἀλλήλων. Σύντομος ἐπισκόπησις τῶν σχετικῶν δεδομένων καὶ χρονολογιῶν μετὰ τῆς ἀντιστοίχου βιβλιογραφίας ἔχει παρατεθῇ εἰς τὴν Προϊστορίαν τῆς Πελοποννήσου (Π-Π 548-554) καὶ δὲν ἐκρίθη σκόπιμον νὰ ἐπαναληφθῇ αὕτη καὶ ἐνταῦθα.

Διὰ τὰς ἀρχαιοτέρας ὅμως περιόδους τῆς Ἑλληνικῆς Προϊστορίας αἱ πολιτιστικαὶ ἐπαφαὶ τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὰς ἐκτὸς αὐτῆς χώρας, αἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς χρονολογικὸν μέσον, εἶναι περιορισμέναι καὶ ἀμφιβόλου σημασίας, ὥστε ἡ χρονολόγησις τῶν περιόδων τούτων πρέπει νὰ στηριχθῇ κυρίως ἐπὶ χρονολογιῶν παρεχομένων ἐκ τῆς ἀναλύσεως τοῦ ραδιενεργοῦ ἄνθρακος C 14. Καίτοι ἡ χρονολόγησις διὰ τῆς μεθόδου ταύτης εὐρίσκεται ἔτι εἰς τὸ στάδιον τοῦ πειραματισμοῦ, αἱ δι' αὐτῆς ἐπιτυγχανόμεναι χρονολογήσεις διὰ τὰς περιόδους τοῦ Χαλκοῦ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἀφίστανται τῶν χρονολογιῶν τῶν ἐπιτυγχανομένων διὰ τὰς αὐτὰς περιόδους διὰ τῶν πολιτιστικῶν ἐπαφῶν, αἵτινες ἐμνημονεύθησαν ἀνωτέρω, καὶ συνεπῶς αἱ τοιαῦ-

ται χρονολογήσεις πρέπει νὰ θεωρῶνται ἀξιόπιστοι καὶ προκειμένου διὰ τοῦς Νεολιθικοὺς χρόνους τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου ¹.

Οὕτως ἡ ἀρχὴ τῆς Νεολιθικῆς ἐποχῆς τῆς Ἑλλάδος πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὸ 6000 περίπου π.Χ., διότι τὰ πρῶτα στρώματα μετὰ πηλίνων ἀγγείων εἰς τὴν Νέαν Νικομήδειαν τῆς Μακεδονίας χρονολογοῦνται, διὰ τοῦ ἐκ τῶν στρωμάτων τούτων προερχομένου ἄνθρακος C 14, εἰς τὸ 6220 ± 150 ἔτη π.Χ. (Proc. Phil. Soc. 1962, 276) εἰς δὲ τὴν Κνωσὸν τῆς Κρήτης τὰ αὐτὰ στρώματα καὶ διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου χρονολογοῦνται εἰς τὸ 6100 ± 180 ἔτη π.Χ. (BSA 1964, 140). Ἡ χρονολογία δὲ αὕτη πρέπει νὰ ἰσχύῃ καὶ διὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, διότι τὸ δεύτερον μετὰ τὸ ἀρχαιότατον ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους νεολιθικὸν στρώμα εἰς Ἑλάτειαν τῆς Φωκίδος διὰ τοῦ εὐρεθέντος ἐν αὐτῷ ἄνθρακος C 14 χρονολογεῖται εἰς τὸ 5530 ± 70 ἔτη π.Χ. (Hesperia 1962, 207). Ἡ χρονολόγησις κατὰ ταῦτα τῆς ἀρχῆς τῶν Νεολιθικῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς περὶ τὸ 6000 π.Χ. χρόνους φαίνεται πιθανή (CAH τόμ. I κεφ. 10 (1965), σ. 16. H. L. THOMAS, Near East. Medit. Europ. Chron. σ. 24-27).

Τὸ τέλος τῆς Νεολιθικῆς Ἐποχῆς καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ΠΕ περιόδου τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος πρέπει νὰ τοποθετηθῇ εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς 3ης π.Χ. χιλιετηρίδος, διότι ἀπτηνθρακωμένα ξύλα ἐξ ἐνὸς τῶν ἀρχαιοτέρων ἀλλ' οὐχὶ τοῦ ἀρχαιοτάτου ΠΕ στρώματος τῆς Εὐτρήσεως τῆς Βοιωτίας διὰ τῆς ἀναλύσεως τοῦ ἄνθρακος C 14 παρέχουν διὰ τὸ στρώμα τοῦτο χρονολογίας 2670 ± 59 ἔτη π.Χ. καὶ 2673 ± 72 ἔτη π.Χ. (AJA 1961, 363. CAH τόμ. I κεφ. 26a, σ. 10). Ἡ αὕτη δὲ χρονολόγησις εἰς τοὺς περὶ τὸ 2600 π.Χ. χρόνους τῆς ἀρχῆς τῆς ΠΕ περιόδου ἔχει ἤδη ὑποδειχθῇ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει συμπερασμάτων στηριζομένων εἰς πολιτιστικὰς ἐπαφὰς τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος πρὸς τὰς ἐκτὸς αὐτῆς περιοχάς, ὡς παρατηρήθη καὶ εἰς τὴν Προϊστορίαν τῆς Πελοποννήσου (σ. 552-553).

Ἡ ἀρχὴ τῆς ΜΕ περιόδου, διὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ὁποίας ὡς διακριτικὸν γνώρισμα εἰς τὰς ἐπιχώσεις τῶν προϊστορικῶν οἰκισμῶν τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος χρησιμοποιεῖται ἡ πρώτη παρουσία ἐν αὐταῖς τῆς φαιᾶς μινυείου κεραμικῆς, πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τοὺς περὶ τὸ 2000 π.Χ. χρόνους, διότι τὸ πρῶτον στρώμα μετὰ φαιῶν μινυείων ἀγγείων εἰς Λέρναν τῆς Ἀργολίδος χρονολογεῖται διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ εὐρεθέντος ἄνθρακος C 14 εἰς τὸ 1948 ± 117 ἔτη

1 Πλὴν τῆς βιβλιογραφίας τῆς παρεχομένης εἰς τὴν Προϊστορίαν τῆς Πελοποννήσου, σ. XLVI-XLVII καὶ σ. 549 ὑποσημ. 1, ἰδὲ καὶ KOHLER-RALPH, C-14 Dates for Sites in Mediterranean Area, AJA 1961, 357-367, CAH τόμ. I, κεφ. 6 (1962), κεφ. 10 (1965). H. L. THOMAS, Near Eastern, Mediterranean and European Chronology ἐν Studies in Mediterranean Archaeology, τόμ. XVII, Lund 1967.

π.Χ. (AJA 1961, 365). Ἐπὶ πλεόν εἰς τὰ μεσαῖα ME στρώματα τῆς Λέρνης συνηντήθη ἱκανὴ MM Ια-Ιιβ κεραμικὴ (CAH τόμ. II κεφ. 4α (1966) σ. 23) εἰσηγμένη ἐκ Κρήτης, ἑτέρα δὲ ἐκ Κρήτης MM ΙΙ κεραμικὴ εὗρεθῇ ἐπίσης ὁμοῦ μετὰ ME φαιᾶς μινυείου, εἰσηγμένης ἐκ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν δευτέραν πόλιν τῆς Φυλακωπῆς τῆς Μήλου (BSA 1916-1918, σ. 187). Ἡ ἀρχὴ κατὰ ταῦτα τῆς ME ἐποχῆς τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς MM ἐποχῆς τῆς Κρήτης πρέπει νὰ εἶναι περίπου σύγχρονοι. Ἡ ἀρχὴ τῆς MM περιόδου ἐκ ποικίλων πολιτιστικῶν ἐπαφῶν τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Αἰγύπτου (CAH τόμ. I κεφ. 6 (1962), σ. 73) τίθεται εἰς τοὺς περὶ τὸ 2000 π.Χ. χρόνους. Ἡ χρονολόγησις κατὰ ταῦτα τῆς πρώτης παρουσίας τῆς φαιᾶς μινυείου κεραμικῆς ἐπὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ME περιόδου εἰς τοὺς περὶ τὸ 2000 π.Χ. χρόνους καὶ ἐκ τῶν πολιτιστικῶν δεδομένων τῆς περιοχῆς φαίνεται μᾶλλον ἀσφαλῆς. (Ἰδὲ καὶ Π-Π 551-552. H. L. THOMAS, Near East. Medit. Europ. Chron. (1967), σ. 83-84. CAH τόμ. I κεφ. 6 (1962), σ. 73.)

Ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς ME εἰς τὴν ΥΕ Ι περίδον δηλοῦται ἐπὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ περιεχομένου τῶν λακκοειδῶν τάφων τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν. Ἡ κρητικὴ ὁμως ἐπίδρασις ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ περιεχομένου εἶναι τόσον ἔντονος, ὥστε γενικῶς πιστεύεται ὅτι ἡ ΥΜ Ι περίοδος τῆς Κρήτης καὶ ἡ ΥΕ Ι περίοδος τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος πρέπει νὰ εἶναι σύγχρονοι. Ἡ ἀρχὴ τῆς ΥΜ Ι περιόδου, καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ τῆς ΥΕ Ι, συνδέεται πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς XVIII δυναστείας τῆς Αἰγύπτου καὶ τοποθετεῖται εἰς τὸ 1580 περίπου π.Χ. ἐκ τοιχογραφιῶν τάφων τῶν Θηβῶν τῆς Αἰγύπτου τοῦ α' ἡμίσεος τῆς 15ης π.Χ. χιλιετηρίδος εἰκονιζουσῶν ξένους καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα Κρητὰς προσφέροντας δῶρα ἀναγνωριζόμενα ὡς ΥΜ Ι Β (AIRRS 1950, 223-239). ΥΕ Ι ἐπὶ πλεόν κεραμικὴ ἔχει εὗρεθῇ εἰς Abousir τῆς Αἰγύπτου εἰς περιβάλλον χρονολογούμενον εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Amenhotep I (1559-1539 περίπου π.Χ. H. R. HALL, Anc. Hist. Near East, 1954, σ. 228 ὑποσ. 1. Ἰδὲ καὶ PENDLEBURY, Aegyptiaca, σ. 112-113. Arch. Cr., 222-223). Ἡ τοποθέτησις κατὰ ταῦτα τῆς ἀρχῆς τῆς ΥΕ Ι περιόδου καὶ συνεπῶς καὶ τοῦ τέλους τῆς ME εἰς τὸ 1580 δὲν φαίνεται νὰ ἀρίσταται πολὺ τοῦ ὀρθοῦ (FURUMARK, Chronology, 110-115. CAH τόμ. I κεφ. 6 (1962), σ. 74. H. L. THOMAS, Near East. Medit. Europ. Chron. (1967), σ. 84).

Διὰ τὸ τέλος τῆς ΥΕ Ι καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ΥΕ ΙΙ περιόδου δὲν ὑπάρχουν ἀναμφισβήτητα δεδομένα, γενικῶς ὁμως γίνεται παραδεκτὸν ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν, ὅτι ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς ΥΕ Ι εἰς τὴν ΥΕ ΙΙ φάσιν τῆς ΥΕ περιόδου συντελεῖται εἰς τοὺς περὶ τὸ 1500 χρόνους (FURUMARK, Chronology, 115. H. L. THOMAS, Near East. Medit. Europ. Chron., σ. 84).

Αἱ ΥΕ II καὶ ΥΜ II περίοδοι εἶναι ὁ χρόνος, καθ' ὃν συντελεῖται ἡ παν-τελής ἐξομοίωσις τοῦ Μινωικοῦ καὶ τοῦ Ἑλλαδικοῦ πολιτισμοῦ, λήγουν δὲ αἱ περίοδοι αὗται μὲ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ, ἥτις χρονολογεῖται εἰς τὸ 1400 π.Χ., διότι τὸ τελευταῖον χρονολογούμενον πρὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ ἀνακτόρου Αἰγυπτιακὸν εὑρημα ἐκ Κρήτης εἶναι σφραγιδό-λιθος τῆς συζύγου τοῦ Amenhotep III (1417-1379 π.Χ.) Τιῦ (Aegyptiaca, σ. 9 πίν. I, 10) εὑρεθεὶς εἰς τάφον τῆς Ἀγίας Τριάδος καὶ τὸ ἀρχαιότερον με-τὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀνακτόρου Αἰγυπτιακὸν εὑρημα ἐκ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος εἶναι σκαραβαῖος τῆς αὐτῆς βασιλίσσης ἐκ Μυκηνῶν (Aegyptiaca, σ. 55 πίν. IV, 88) εὑρεθεὶς μετὰ ΥΕ III A κεραμικῆς. Τὸ τέλος κατὰ ταῦτα τῆς ΥΕ II καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ΥΕ III A περιόδου δύναται νὰ τεθῇ εἰς τοὺς περὶ τὸ 1400 π.Χ. χρόνους. CAH τόμ. I κεφ. 6 (1962), σ. 74-75. H. L. THOMAS, Near East. Medit. Europ. Chron., σ. 84.

Ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ΥΕ III A περιόδου πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τοὺς περὶ τὸ 1400 π.Χ. χρόνους ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ΥΕ III A κεραμικὴ εἶναι ἡ χαρακτηριστικὴ κεραμικὴ τῆς βραχυβίου πόλεως τοῦ Akhenaten (1379-1362 π. Χ.) εἰς El-Amarna καὶ διότι ἐπὶ πλέον ΥΕ III A κεραμικὴ εὑρέ-θη εἰς Qatna τοῦ Ἄνω Ὀρόντου, ἥτις κατεστράφη τὸ 1375 ὑπὸ τῶν Χετ-ταίων. Πρέπει ἄρα ΥΕ III A κεραμικὴ νὰ εἶχεν ἀρχίσει παραγομένη δεκαε-τηρίδας τιναὶς ἐνωρίτερον τῶν ὡς ἄνω χρονολογιῶν εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλ-λάδα. Ὅτι ἀφ' ἐτέρου ἡ ΥΕ III A περίοδος καλύπτει ὅλην τὴν 14ην π.Χ. ἐκα-τονταετηρίδα ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὅτι ΥΕ III A/B κεραμικὴ παρουσιάζεται εἰς Gurob τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐκ τῶν μετ' αὐτῆς εὑρεθέντων Αἰγυπτιακῶν ἀντι-κειμένων δὲν δύναται ἡ ΥΕ III B κεραμικὴ νὰ χρονολογηθῇ πρὸ τῆς ἀνόδου τοῦ Ραμσῆ II εἰς τὸν θρόνον (F. H. STUBBINGS, Myc. Pot. f.t.Lev., 93-101. CAH τόμ. I κεφ. 6 (1962), σ. 75). Ἡ μετάβασις κατὰ ταῦτα εἰς τοὺς ΥΕ III B χρόνους πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Sethi I περὶ τὸ 1300 π.Χ. (FURUMARK, Chronology, 113-114).

Διὰ τὴν χρονολόγησιν τοῦ τέλους τῆς ΥΕ III B καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ΥΕ III Γ περιόδου δὲν ὑπάρχουν σαφεῖς δεδομένα, διότι ἡ χρονολόγησις αὕτη πρέ-πει νὰ ἐξαχθῇ ἐκ τοῦ συσχετισμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως περὶ τῆς ἐπι-στροφῆς τῶν Ἡρακλειδῶν καὶ τῆς Καθόδου τῶν Δωριέων, οἵτινες κατέστρε-ψαν τὸν Μυκηναϊκὸν πολιτισμόν, πρὸς τὰ τελευταῖα ΥΕ στρώματα τῶν ἀνα-σκαφειῶν θέσεων τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἑλληνικὴ παράδοσις (ΘΟΥΚ. I 12) ἔθετε τὴν Κάθοδον τῶν Δωριέων 80 ἔτη μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Τροίας ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, ἣν οἱ ἀλεξανδρινοὶ φιλόλογοι δι' ὀπισθοδρομικοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ χρόνου ἐκ τῶν γενεαλογιῶν τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης καθώριζον εἰς διαφόρους χρονολογίας ἀπὸ τοῦ 1334 μέχρι τοῦ 1135 π.Χ. (Π-Π 550. FORSDYKE, Greece before Ho-mer, σ. 55, 61, 62 κ.έ. CAH τόμ. I κεφ. 6 (1962), σ. 76). Ἐκ τῶν χρονολο-

γιών τούτων ή τοῦ Ἑρατοσθένους, τοποθετοῦντος τήν κατάληψιν τῆς Τροίας τὸ 1183 π.Χ., λαμβάνεται συνήθως ὡς ή πλέον πιθανή.

Τὰ ἀνασκαφικά δεδομένα ἀφ' ἑτέρου πρὸς αὐτὸ δέον νὰ συσχετισθῇ ή παράδοσις εἶναι ή ἀνακάλυψις ΥΕ τείχους κατὰ μήκος τοῦ Ἰσθμοῦ κατασκευασθέντος εἰς προκεχωρημένους ΥΕ II B χρόνους, ἵνα προφανῶς ἀποκρούσῃ εἰσβολήν ἀπὸ Βορρᾶ, ἥτις δύναται νὰ συνδεθῇ πρὸς τήν Κάθοδον τῶν Δωριέων (Antiquity 1958, 80-83), ή καταστροφή διὰ πυρὸς τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Γκλᾶ, τοῦ ΥΕ οἰκισμοῦ τῆς Κρίσης, τῶν οἰκιῶν ἐκτὸς τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν, τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Ἑγγλιανοῦ καὶ ἄλλων θέσεων εἰς προκεχωρημένους ΥΕ III B χρόνους, ή παρουσία τῆς ἐξειλιγμένης ΥΕ III B κεραμικῆς εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ὑποθετικῶς καταστραφεῖσαν Τροίαν VIIa (CAH τόμ. I κεφ. 6 (1962), σ. 76) καὶ ή παρουσία ΥΕ III B καὶ ΥΕ III Γ κεραμικῆς εἰς Περσὶν καὶ εἰς τὰς ἐπιχώσεις τῆς βορείου κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν (Hesperia 1939, 317-433) ὡς καὶ εἰς ἀδιατάρακτον ἐπίχωσιν, μεταξὺ τῆς Σιταποθήκης καὶ τῆς Πύλης τῶν Λεόντων ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν (Studies Presented to Hetty Goldman, New York 1956, σ. 126-135. DESBOROUGH, LMTS σ. 73-77).

Εἰς τὴν ἐπίχωσιν τῶν Μυκηνῶν, ἀποτελουμένην ἐξ 11 στρωμάτων, τὰ στρώματα I-V περιεῖχον ΥΕ III B κεραμικὴν, τὰ στρώματα VI-VIII ΥΕ III B/Γ, τὸ στῶμα IX ἦτο τὸ στῶμα καταστροφῆς διὰ πυρὸς τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν καὶ περιεῖχε ΥΕ III Γ κεραμικὴν τὰ δὲ στρώματα X-XI περιεῖχον ὑπομυκηναϊκὴν κεραμικὴν. Ἀτυχῶς τὸ περιεχόμενον τῶν στρωμάτων τούτων ἀποκείμενον μέχρι τοῦ 1939 εἰς τὸ Μουσεῖον Ναυπλίου ἀπωλέσθη διαρκοῦντος τοῦ δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.

Ἐνεκα τῶν δυσχερειῶν, αἵτινες προκύπτουν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἀνασκαφικῶν δεδομένων καθυπτῶν καὶ ἐκ τῆς συσχέτισεως τούτων πρὸς τὴν παράδοσιν, ή μετάβασις ἀπὸ τῆς ΥΕ III B εἰς τὴν ΥΕ III Γ περίοδον τίθεται εἰς διαφόρους χρονολογίας ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐρευνητῶν μὲ διαφορὰν μερικῶν δεκαετηρίδων περίξ τῆς ἀρχῆς τῆς 12ης π.Χ. ἑκατονταετηρίδος. Οὕτω ὁ FURUMARK θέτει τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῶν ΥΕ III B εἰς τοὺς ΥΕ III Γ χρόνους εἰς τὸ 1230, διότι οὐδὲν γνωστὸν ΥΕ III B κεραμικὸν δεδομένον δύναται νὰ χρονολογηθῇ ἀσφαλῶς μετὰ τὸ 1230 π.Χ. καὶ διότι ή κεραμικὴ τῶν μετὰ τὴν ἡττάν των ὑπὸ τοῦ Ραμσῆ τοῦ III τὸ 1191 π.Χ. ἐγκατασταθέντων εἰς τὴν Νοτίαν Παλαιστίνην Φιλισταίων φέρει ἔντονον τὴν ἐπίδρασιν τῆς ΥΕ III Γ κεραμικῆς (Chronology, 114-115). Ὁ WACE ἐτοποθετεῖ τὴν μετάβασιν εἰς τὸ 1210 (BSA 1953, σ. 22 ὑποσημ. 22), ὁ MYΛΩΝΑΣ εἰς τὸ 1200 (AE 1958, σ. 207 κλπ.), ὁ F.H. STUBBINGS εἰς τὸ 1180, διότι ΥΕ III B κεραμικὴ εἰσάγεται εἰς Tell Abu Hawam καθὼς καὶ εἰς Alalakh καὶ Ugarit τῆς Συρίας μέχρι τῆς καταστροφῆς των, περὶ τὸ 1191, ὑπὸ τῶν «λαῶν τῆς θαλάσσης». ΥΕ III Γ ἄρα κεραμικὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παρήγετο πρὸ τοῦ 1180

(CAH τόμ. I κεφ. 6 (1962) σ. 75). Ὁ H.L. THOMAS τέλος διὰ διαφόρων συνδυασμῶν τῆς παραδόσεως καὶ τῶν δεδομένων ἐπανέρχεται εἰς τὴν χρονολογίαν τοῦ FURUMARK δηλαδὴ τὸ 1230 διὰ τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῆς ΥἚ III B εἰς τὴν ΥἚ III Γ περίοδον (Near East. Medit. Europ. Chron., 85-86).

Ἐὰν συνδεθοῦν αἱ καταστροφαὶ αἱ μαρτυρούμεναι ἐκ τῆς πυρπολήσεως τοῦ Γκλᾶ, τῆς Κρίσης, τῶν οἰκιῶν ἐκτὸς τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν, τοῦ ἀνακτόρου τῆς Πύλου-Ἑγγλιανοῦ καὶ ἄλλων θέσεων τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ τείχους τοῦ Ἴσθμοῦ, γεγονότα τῶν προκεχωρημένων ΥἚ III B χρόνων, πρὸς τὴν ἀποτυχοῦσαν πρώτην ἀπόπειραν τῶν Ἑρακλειδῶν νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς Πελοπόννησον (ΠΑΥΣ. I 41. 3) καὶ συνεπῶς ἐὰν τὸ τέλος τῆς ΥἚ III B περιόδου τεθῇ εἰς τοὺς περὶ τὸ 1200 π.Χ. χρόνους ἢ δὲ μετὰ τρεῖς γενεάς ἀπὸ τῆς πρώτης ἀποπείρας ἐπάνοδος (ΔΙΟΔ. IV 58. ΑΠΟΛΛΟΔ. Βιβλιοθ. II 8. 2) καὶ ἐπικράτησις τῶν Ἑρακλειδῶν καὶ ἐπομένως καὶ τὸ τέλος τῆς ΥἚ III Γ περιόδου ὀρισθῇ εἰς τοὺς περὶ τὸ 1100 π.Χ. χρόνους δὲν πρέπει νὰ ἀφιστάμεθα πολὺ τοῦ ὀρθοῦ, κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν παράδοσιν. CAH τόμ. I κεφ. 6 (1962), σ. 75-77, τόμ. II κεφ. 36 (1962). H. L. THOMAS, Near East. Mediter. Europ. Chron., σ. 85-86.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΕΘΝΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Μετὰ τὴν ἐν τῷ Πρώτῳ Μέρει τῆς παρούσης ἐργασίας ἐπισκόπησιν τῆς Προϊστορικῆς κατοικήσεως τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τὴν ἐν τῷ Δευτέρῳ Μέρει παρακολούθησιν τῆς πολιτιστικῆς ἐξελίξεως τῶν κατοίκων τῶν διαφόρων περιοχῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνασκαφέντων Προϊστορικῶν λειψάνων, ἀπομένει ἐν τῷ παρόντι Μέρει ἵνα ἐπιχειρήσωμεν νὰ σκιαγραφήσωμεν τὴν φυσιογνωμίαν ἐκάστου λαοῦ, ὅστις κατήκησεν εἰς τὰς διαφόρους περιοχὰς τῆς χώρας κατὰ τὰς προϊστορικὰς περιόδους καὶ νὰ ἀπαντήσωμεν κατὰ τὸ δυνατόν εἰς τὰ ἐν τέλει τοῦ Πρώτου Μέρους τεθέντα ἐρωτήματα ἐν σχέσει μὲ τοὺς Προϊστορικοὺς χρόνους τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Ἡ τοιαύτη Ἐθνολογικὴ ἐπισκόπησις τῶν προϊστορικῶν κατοίκων τῆς χώρας ἐπιβάλλει, ἵνα πέρα τῶν ἀνασκαφικῶν δεδομένων ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ συμπεράσματα τῆς Ἀνθρωπολογίας ἐκ τῶν ἀνακαλυφθέντων προϊστορικῶν σκελετῶν ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι, καθὼς καὶ τὰ συμπεράσματα τῆς Γλωσσολογίας, τῆς Μυθολογίας καὶ τῆς Θρησκειολογίας ἐν σχέσει πρὸς ἐκάστην περιοχὴν αὐτῆς.

Πρὶν ἢ εἰσελθωμεν εἰς τὴν παράθεσιν τῶν σχετικῶν δεδομένων καὶ τῶν ἐκ τούτων ἐξαγομένων συμπερασμάτων, ὑπὸ τῶν εἰδικῶν ἐπὶ ἐκάστης κατηγορίας δεδομένων, ἀνάγκη ἵνα παρατηρηθῇ ἐν ἀρχῇ ὅτι τὴν πλέον ἀσφαλῆ βᾶσιν μελέτης τῶν προϊστορικῶν χρόνων παρέχουν τὰ ἀπτά δεδομένα ἐκ τοῦ ἐδάφους. Ἐν τούτοις διὰ μίαν χρονικὴν περίοδον 5 περίπου χιλιετηρίδων, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν Νεολιθικῶν χρόνων περὶ τὸ 6000 π.Χ. μέχρι τοῦ 1100 π.Χ., τὸ διαθέσιμον ὕλικόν δὲν εἶναι λίαν ἄφθονον καὶ τοῦτο ἔχει ἀνασκαφῇ ὑπὸ διαφόρων ἐρευνητῶν καὶ εἰς διαφόρους χρονικὰς περιόδους.

Τὰ δεδομένα τῆς Γλωσσολογίας, τῆς Μυθολογίας καὶ τῆς Θρησκείας ἀφ' ἑτέρου, διατηρηθέντα ἐπὶ χιλιετηρίδας διὰ τοῦ προφορικοῦ λόγου, εἶναι ἐπόμενον νὰ ὑφίσταντο συνεχεῖς μεταβολὰς καί, εἰς ἣν μορφήν ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν, εἶναι δύσκολον καὶ ἡ ἀρχικὴ μορφή τούτων νὰ εἰκασθῇ ἀναντιλέκτως καὶ αἱ κατὰ χρονικὰς περιόδους γενόμεναι μεταβολαί. Κατὰ ταῦτα τὰ συμπεράσματα ἐκ τῶν Ἐπιστημῶν τούτων μετρίαν σημασίαν ἔχουν διὰ τὰς προϊστορικὰς ἐθνολογικὰς μελέτας ὡς ἀντλοῦντα μᾶλλον διασαφήσεις ἐκ τῶν συμπερασμάτων τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεῦνης παρὰ ὡς παρέχοντα φῶς εἰς αὐτά. Τὰ ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δεδομένα τῶν ἐν λόγῳ ἐπιστημῶν καὶ τὰ συμ-

περάσματα ἐκάστης ἐπιστήμης ἐν σχέσει πρὸς τοὺς προϊστορικοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς δύνανται νὰ συνοψισθοῦν ὡς ἑπεται.

Α. ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ ΕΚ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Προϊστορικὸν ἀνθρωπολογικὸν ὕλικὸν ἔχει εὗρεθῇ εἰς πολλὰς θέσεις τῆς Στερεᾶς 'Ελλάδος ἄλλ' εἰς πλείστας περιπτώσεις τοῦτο ἐσώζετο εἰς κακὴν κατάστασιν καὶ εἰς ἄλλας τὸ εἰς καλὴν σχετικῶς κατάστασιν εὗρεθὲν ὕλικὸν δὲν ἔχει ἐπαρκῶς μελετηθῇ.

Ὡς πρὸς τὴν Νεολιθικὴν Ἐποχὴν ἐξ ὅλων τῶν θέσεων τῶν ἐκπροσωποῦμένων ὑπὸ ταφῶν ἀνθρωπολογικὸν ὕλικὸν εἰς καλὴν σχετικῶς κατάστασιν παρέσχον ὁ Ἀστακός, ἡ Ἐλάτεια, ἡ Ἀγία Μαρίνα πιθανῶς, ἡ Χαιρώνεια, ὁ Μαραθὼν καὶ αἱ Ἀθῆναι (σ. 157-158 ἄνωτέρω). Ἐκ τοῦ ὕλικου τούτου ἔχουν καταμετρηθῇ καὶ μελετηθῇ ἑπτὰ περίπου νεολιθικά κρανία καὶ ἄλλα σκελετικά λείψανα ἐκ Στερεᾶς 'Ελλάδος. Δύο τῶν καταμετρηθέντων κρανίων προέρχονται ἐξ Ἀστακοῦ ('Ελλ. Ἀνθρ. Ἐτ. Πρακτ. 1935, 26-27. AJA 1945, 253-254) καὶ πέντε ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν εἰς τὴν Ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν, εὗρεθέντα ἐντὸς τῶν παρὰ τὴν Κλεψύδραν κατὰ τὴν ΒΔ. κλιτύν τῆς Ἀκροπόλεως φρεάτων (Hesperia 1936, 20-21, 1938, 336, 1940, 293, 1945, 291-293. AJA 1945, 255).

Τῆς ΠΕ περιόδου ἀνθρωπολογικὸν ὕλικὸν ἔχει εὗρεθῇ ἐν Στερεᾷ Ἐλλάδι εἰς Ἀγίαν Μαρίναν πιθανῶς, εἰς Κίρραν, Εὐτρησιν, Μάνικαν, Ἀσκηταριό, Ἀγιον Κοσμᾶν, Μαρκόπουλον, Γλυφάδαν (σ. 231-238 ἄνωτέρω). Ἐπαρκῶς ὅμως ἔχουν μελετηθῇ καὶ ὑπάρχουν συμπεράσματα διὰ 26 μόνον κρανία ἐκ τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ τῆς Ἀττικῆς ('Ελλ. Ἀνθρ. Ἐτ. Πρακτ. 1931, 45-53. Hesperia 1945, 293-295. Aghios Kosmas, 169-179).

Τῆς ΜΕ περιόδου ἀνθρωπολογικὸν ὕλικὸν ἔχει γνωσθῇ ἐν Στερεᾷ Ἐλλάδι ἐκ Λιανοκλαδίου, Ἐλατείας, Ἀγίας Μαρίνης πιθανῶς, Κρίσης, Κίρρας, Πύργου Ὁρχομενοῦ, Θηβῶν, Εὐτρήσεως, Ὠρεῶν, Ἀφιδνῶν, Ἐλευσίνος, Βραυρῶνος καὶ Θορικοῦ (σ. 305-317 ἄνωτέρω). Ἐκ τοῦ ὕλικου τούτου ἔχουν μετρηθῇ καὶ μελετηθῇ 13 περίπου κρανία ἐκ Στερεᾶς Ἐλλάδος, τὰ 12 ἐκ τῶν ὁποίων, προερχόμενα ἐξ Ἐλευσίνος, δὲν εἶναι βέβαιον ἂν εἶναι τῶν ΜΕ ἢ τῶν Γεωμετρικῶν χρόνων, τὸ δὲ ἕτερον προέρχεται ἐκ τῆς ΜΕ Εὐτρήσεως (Hesperia 1945, 295).

Τῆς ΥἚ περιόδου λείψανα σκελετῶν ἔχουν εὗρεθῇ ἐν Στερεᾷ Ἐλλάδι εἰς Βαρδάτες, Ἀγιον Ἡλίαν, Κίρραν, Θήβας, Καλλιθέαν, Κλειδί, Ὄξυλιθον, Χαλκίδα, Μπελούσια, Μενίδιον, Ἐλευσίνα, Ἀθήνας, Βραυρῶνα, Ἀγιον Κοσμᾶν, Μαρκόπουλον, Γλυφάδαν καὶ Περαιτὴν, ἐνδεχομένως δὲ καὶ εἰς ἄλλας θέσεις, ἀλλὰ καὶ ἡ διατήρησις τῶν ὀστέων δὲν ἦτο πάντοτε ἱκανοποιητικὴ καὶ

αἱ ὑπάρχουσαι περὶ τοῦ ὑλικοῦ τούτου πληροφορίες εἶναι ἀνεπαρκεῖς, οὕτως ὥστε ἐξ ὅλου τοῦ ΥἚ ἀνθρωπολογικοῦ ὑλικοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἔχουν καταμετρηθῇ καὶ μελετηθῇ 22 μόνον ΥἚ κρανία, ἐξ ὧν ἓν, ἐκ Θορικοῦ, εἶναι ΥἚ I-II χρόνων καὶ 21 ἕτερα, ἐκ τῆς λοιπῆς Ἀττικῆς, τῶν ΥἚ III χρόνων. *Hesperia* 1945, 295-300.

Ἐκ τοῦ μέχρι σήμερον μελετηθέντος ὑλικοῦ ὁ J. L. ANGEL ἔχει καταλήξει εἰς τὰ ἐπόμενα συμπεράσματα ἐν σχέσει πρὸς τοὺς προϊστορικοὺς κατοίκους τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ κυρίως τῆς Ἀττικῆς, ἐξ ἧς προέρχεται τὸ πλεῖστον τοῦ μελετηθέντος ὑλικοῦ.

Κατὰ τὴν Νεολιθικὴν Ἑποχὴν ἡ χώρα κατῴκειτο ὑπὸ πληθυσμοῦ ἀνήκοντος κυρίως εἰς τὸν Μεσογειακὸν λεγόμενον τύπον, εἰς τὸν ὅποιον ὅμως καταμειγνύονται καὶ ἀνθρωπολογικὰ στοιχεῖα δυνάμενα νὰ θεωρηθοῦν βορείου προελεύσεως παρέχοντα οὕτω ἐνίσχυσιν τῆς ἐκφρασθείσης εἰκασίας ἐκ τῶν ἀρχαιολογικῶν δεδομένων, ὅτι ὁ πολιτισμὸς τῆς Νεωτέρας Νεολιθικῆς περιόδου B, τῆς ἄλλως λεγομένης περιόδου τοῦ Διμηνίου, ὀφείλεται εἰς νεήλυδας βορείου ἢ BA. προελεύσεως. *AJA* 1945, 260. *Hesperia* 1945, 319-320.

Κατὰ τὴν ΠΕ περίοδον τὸ διαθέσιμον ἀνθρωπολογικὸν ὑλικὸν τοῦ Ἀγίου Κοσμά μαρτυρεῖ, κατὰ τὸν J. L. ANGEL, ὅτι κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους εἰσέρχονται εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα, μέσῳ Κυκλάδων κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, Ἀνατολικῆς ἢ Νοτιοανατολικῆς προελεύσεως ἀνθρωπολογικὰ στοιχεῖα συμφώνως καὶ πρὸς τὰ ἐκ τῶν πολιτιστικῶν, ἀρχαιολογικῶν, δεδομένων συμπεράσματα. *Hesperia* 1945, 320-321. *Aghios Kosmas*, 169-176.

Κατὰ τὴν ΜΕ περίοδον, ἐκ τῶν ὀλίγων καὶ ἀμφιβόλου χρονολογίας μελετηθέντων ἀνθρωπολογικῶν δεδομένων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὁ J. L. ANGEL συμπεραίνει ὅτι διαρκούντων τῶν ΜΕ χρόνων εἰσέρχονται εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα βορείου πάλιν προελεύσεως ἀνθρωπολογικὰ στοιχεῖα. *Hesperia* 1945, 321-322. *AJA* 1955, 169.

Τὰ ΥἚ ἀνθρωπολογικὰ δεδομένα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, κατὰ τὸν J. L. ANGEL, ἐπιτρέπουν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀφομοιοῦνται τὰ βορείου προελεύσεως στοιχεῖα μετὰ τῶν προϋπαρχόντων κατοίκων τῆς χώρας. *Hesperia* 1945, 322. *AJA* 1955, 169.

B. ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΕΚ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ

Τὸ γλωσσολογικὸν ὑλικὸν τὸ δυνάμενον νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς διασάφησιν τῶν ἀρχαιολογικῶν δεδομένων, ὡς πρὸς τὴν ταυτότητα καὶ τὴν προέλευσιν τοῦ προϊστορικοῦ πληθυσμοῦ ἐκάστης περιοχῆς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, προέρχεται ἐκ τῶν ἐπομένων τριῶν κατὰ βάσιν πηγῶν.

I. Τὸ ἀρχαιότερον σωζόμενον γλωσσολογικὸν ὕλικὸν εἶναι τὸ κατὰ τοὺς Ἱστορικοὺς χρόνους εἰς τὴν διάλεκτον τῶν Ἑλλήνων διατηρούμενον μέγα ποσοστὸν λέξεων μὴ ἰνδοευρωπαϊκῆς προελεύσεως ἀνηκουσῶν ὅμως εἰς λαὸν ὑψηλοῦ πολιτισμοῦ, αἵτινες ἀποδίδονται εἰς τὴν διάλεκτον τῶν πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς χώρας, οἱ ὅποιοι ὀνομάζονται συνήθως Προέλληνες.

Αἱ πλέον εὐδιάκριτοι τῶν λέξεων τούτων εἶναι τὰ τοπωνύμια τὰ σχηματιζόμενα διὰ τῶν προσφυμάτων -νθ ἢ -ντ καὶ σ(σ) ἢ τ(τ). Οἱ πρῶτοι Ἰνδοευρωπαῖοι πιστεύεται ὅτι ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς ΜΕ χρόνους, αἱ προελληνικαὶ κατὰ ταῦτα διαλέκτοι, εἰς ἃς ἀνῆκον καὶ τὰ ἐν λόγῳ τοπωνύμια, πρέπει καθ' ὑπόθεσιν νὰ ὠμιλοῦντο εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους ἢ καὶ παλαιότερον.

Τὸ Προελληνικὸν γλωσσολογικὸν τοῦτο στρῶμα μαρτυρεῖται ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ἐκ τῶν κάτωθι τοπωνυμίων αὐτῆς:

(α) Ἐξ 29 περίπου τοπωνυμίων περιεχόντων τὸ πρόσφυμα -σ(σ) ἢ -τ(τ), δώδεκα τῶν ὁποίων (Ἀρδηττός, Βριλησσός, Λυκαβηττός, Ὑμηττός ὄρη, Κηφισσός, Ἰλισσός ποταμοί, Γαργηττός, Συπαληττός, Κηττός, Σφηττός, Κόλλυττός, Περγασή, δῆμοι), προέρχονται ἐξ Ἀττικῆς, ἑπτὰ (Τευμησσός, Κερησσός λόφοι, Τερμησσός, Κηφισσός ποταμοί, Ὑηττος, Μυκαλησσός, Πευματτός κῶμαι) ἐκ Βοιωτίας, ἐν (Διρφωσσός ὄρος) ἐξ Εὐβοίας, πέντε (Παρνασσός ὄρος, Κηφισσός ποταμός, Ἀμβρωσος, Κυπάρισσος, Κρῖσα κῶμαι) ἐκ Φωκίδος, τρία (Ταφιασσός λόφος, Μέσσος τόπος, Μάρπησσα ἡρώς) ἐξ Αἰτωλίας καὶ ἐν (Λάρισα) ἐκ Φθιώτιδος. FICK, *Vorgr. Ortsnamen*, 69-87. SCHACHERMEYR, RE XXII (2), 1500-1501, Χάρτης 3. AEKG σ. 247 χάρτης 10.

(β) Ἐκ 10 περίπου τοπωνυμίων περιεχόντων τὸ πρόσφυμα -νθ ἢ -ντ, δύο τῶν ὁποίων (Προβάλινθος καὶ Τρικόρυνθος δῆμοι) προέρχονται ἐξ Ἀττικῆς, ἐν (Ἀράκυνθος ὄρος) ἐκ Βοιωτίας, τρία (Κόσκυνθος, ποταμός, Κήρινθος, Ἀμάρυνθος κῶμαι) ἐξ Εὐβοίας, δύο (Ἀράκυνθος ὄρος καὶ πιθανῶς Οἰάνθεια κώμη) ἐξ Αἰτωλίας καὶ δυτικῆς Λοκρίδος καὶ ἕτερα δύο (Κόροντα κώμη καὶ Σάλυνθος ὄνομα προσώπου) ἐξ Ἀκαρνανίας. FICK, *Vorgr. Ortsnamen*, σ. 69-87. SCHACHERMEYR, RE XXII (2), 1501, χάρτης 4, AEKG 246, χάρτης 9.

(γ) Ἐξ 62 περίπου ἄλλων ὀνομάτων τόπων ἢ προσώπων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὁμοιοζόντων πρὸς ἀντίστοιχα τῆς Μ. Ἀσίας καὶ συλλεγέντων ὑπὸ τοῦ FICK, ὅστις εἰκάζει ὅτι ἐνδεχομένως τινὰ ἐκ τούτων νὰ προέρχωνται ἐξ ἀναλόγων προελληνικῶν. Ἐκ τῶν ὀνομάτων τούτων 17 προέρχονται ἐξ Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος, 10 ἐκ Βοιωτίας, 7 ἐξ Εὐβοίας, 7 ἐκ Φωκίδος (ἰδὲ καὶ RE XXI (1), σ. 479), 7 ἐκ Λοκρίδος ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς καὶ 14 ἐξ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, FICK, *Vorgr. Ortsnamen*, 69-88.

II. Τὸ ἐπόμενον κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν διασωθὲν γλωσσολογικὸν

ὕλικόν ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι τὸ περιεχόμενον τῶν εἰς Γραμμικὴν Β γραφὴν γεγραμμένων ἐπιγραφῶν ἐπὶ ψευδοστόμων μυκηναϊκῶν ἀμφορέων πρὸ πολλοῦ γνωστῶν ἐξ Ἑλευσίνος, Θηβῶν καὶ Ὁρχομενοῦ καθὼς καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν 20 εἰς Θήβας τὸ 1964 εὑρεθέντων τεμαχίων πινακίδων. Τὰ ἐν λόγῳ ἐνεπίγραφα μνημεῖα εἶναι παρεμφερῆ πρὸς τὰ ἀντίστοιχα ἐκ Πύλου - Ἑγγλιανοῦ, Τίρυνθος καὶ Μυκηνῶν τῆς Πελοποννήσου ὡς καὶ ἐκ τῆς Κνωσοῦ τῆς Κρήτης ἀνήκουν δὲ τὰ μὲν τῆς Κνωσοῦ εἰς τοὺς περὶ τὸ 1400 π.Χ. χρόνους τὰ δὲ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς περὶ τὸ 1200 π.Χ. χρόνους.

Τὸ περιεχόμενον τῶν ἐνεπιγράφων τούτων ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος μνημείων ὡς καὶ τῶν ἀντιστοιχῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ Κρήτης ἔχει γραφῇ εἰς μίαν ἀρχαϊκὴν μορφήν τῆς Αἰολικῆς διαλέκτου συγγενῇ πρὸς τὴν Ἀρκαδοκυπριακὴν καὶ μερικὰ ἐκ τῶν χρησιμοποιουμένων σημάτων τῆς γραφῆς ὁμοιάζουν, ὡς πρὸς τὸ σχῆμα μόνον οὐχὶ δὲ καὶ τὴν φωνητικὴν σημασίαν, πρὸς ἀντίστοιχα σήματα τοῦ συλλαβογραφικοῦ ἀλφαβήτου τῆς Κύπρου. VENTRIS-CHADWICK, *Myc. Doc.* (1956), σ. 28, 41, 60-66 κλπ. THUMB-SCHERER, *Handbuch d. Griech. Dialekte II* (1959), σ. 314-361. Π-Π 559, 561. WACE-STUBBINGS, *A Companion to Homer* (1963), σ. 75-178. Τὰ δεδομένα ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος ἰδὲ ἀνωτέρω σ. 428, 429, 433, 444.

Τὰ εἰς μυκηναϊκὴν διάλεκτον γραπτὰ ταῦτα μνημεῖα ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐπιτρέπουν τὸ συμπέρασμα ὅτι εἰς τὰς περιοχὰς ἐξ ὧν προέρχονται τὰ δεδομένα καὶ ἐνδεχομένως εἰς τὴν ὑπόλοιπον Στερεάν Ἑλλάδα μέχρι τοῦ 1200 π.Χ. ὠμιλεῖτο ἐν εἶδος Αἰολικῆς διαλέκτου παρεμφεροῦς πρὸς τὴν Ἀρκαδοκυπριακὴν.

III. Τὴν τρίτην τέλος πηγὴν γλωσσολογικοῦ ὕλικου ἀποτελοῦν αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ φιλολογικὰ μνημεῖα τῶν Ἱστορικῶν χρόνων ὡς καὶ ἡ διάλεκτος τῶν σημερινῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἅτινα μαρτυροῦν ὅτι ἐν αὐτῇ κατὰ τοὺς Ἱστορικοὺς χρόνους ὠμιλοῦντο τὰ ἐπόμενα πέντε διαλεκτικὰ ιδιώματα:

(α) Εἰς τὴν περιοχὴν Μεγάρων καὶ εἰς τὰς ἀποικίας αὐτῶν ἡ Δωρικὴ διάλεκτος. THUMB-KIECKER, *Handb. Griech. Dial. I* (1932), σ. 69, 134-142. E. SCHWYZER, *Griech. Gramm. I* (1939), σ. 93-95.

(β) Εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν, Αἰτωλίαν, Φθιώτιδα, Φωκίδα καὶ Λοκρίδα ἡ Βορειοδυτικὴ Δωρικὴ διάλεκτος. THUMB-KIECKER, *Handb. Gr. Dial. I* (1932), σ. 250-312. E. SCHWYZER, *Griech. Gramm. I* (1939), σ. 92.

(γ) Εἰς τὴν Βοιωτίαν ἡ Αἰολικὴ διάλεκτος μὲ ἐντονὸν μεῖζιν στοιχείων ἐκ τῆς Βορειοδυτικῆς Δωρικῆς διαλέκτου. THUMB-SCHERER, *Handb. Griech. Dial. II* (1959), σ. 5-48. E. SCHWYZER, *Griech. Gramm. I* (1939), σ. 91.

(δ) Εἰς Εὐβοίαν καὶ τὴν περιοχὴν τοῦ Ὠρωποῦ, κατὰ τὰ ὅρια Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἡ Ἰωνικὴ διάλεκτος. THUMB-SCHERER, *Handb. Griech.*

Dial. II (1959), σ. 194-284. E. SCHWYZER, Griech. Gramm. I (1939), σ. 87.

(ε) Εἰς τὴν Ἀττικὴν ἢ συγγενὴς πρὸς τὴν Ἰωνικὴν Ἀττικὴ διάλεκτος. THUMB-SCHERER, Handb. Griech. Dial. II (1959), σ. 284-313. E. SCHWYZER, Griech. Gramm. I (1939), σ. 87-88.

Τῆς Αἰολικῆς διαλέκτου στοιχεῖα ἐπὶ πλέον περιλαμβάνοντο κατὰ τοὺς Ἱστορικοὺς χρόνους εἰς τὴν διάλεκτον τῶν κατοίκων τῆς ἀνατολικῆς Φωκίδος καὶ Λοκρίδος, ὅπου ὠμιλεῖτο ἡ Βορειοδυτικὴ Δωρικὴ. THUMB-KIECKER, Handb. Griech. Dial. I (1932), σ. 256-257, 262, 286.

"Οτι ἡ κατανομὴ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἰς τὰ παρατεθέντα πέντε διαλεκτικὰ ιδιώματα τῶν Ἱστορικῶν χρόνων εἶναι ἀποτέλεσμα ἐθνολογικῶν γεγονότων τῶν προϊστορικῶν χρόνων, οἷον εἰσόδου νέων ἐθνολογικῶν στοιχείων εἰς τὰς διαφόρους περιοχάς, ἐθνολογικῶν μερίξεων, μετακινήσεων φυλῶν καὶ γλωσσολογικῶν ἐπιδράσεων καὶ ἐξελίξεων, εἶναι προφανές ἀλλὰ εἰς ποίαν κλίμακα καὶ κατὰ ποίαν χρονολογικὴν σειρὰν ἐπέδρασεν ἕκαστος τῶν παραγόντων τούτων, ὥστε νὰ σχηματισθῇ ἡ εἰκὼν ἣν συναντῶμεν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν Ἱστορικῶν χρόνων εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι γεγονότα διαφεύγοντα τὴν ἔρευναν. Καὶ τὸ αὐτὸ ἰσχύει κατὰ μερίζονα λόγον προκειμένου διὰ τὰ γλωσσολογικὰ δεδομένα τῶν παλαιότερων περιόδων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Ἐνεκα τῶν δυσχερειῶν τούτων κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν γλωσσολογικῶν δεδομένων εἰς ἐθνολογικὰ συμπεράσματα, αἵτινες συντόμως ἔχουν ἐπισκοπηθῇ ἤδη καὶ ἐν τῇ Προϊστορίᾳ τῆς Πελοποννήσου (Π-Π 561-562), αἱ γινώμαι τῶν εἰδικῶν ἀντικρυς ἀντίκεινται ὡς πρὸς τὸν χρόνον ἢ τὴν προέλευσιν τῶν διαφόρων γλωσσολογικῶν δεδομένων τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ τῶν ἐκ τούτων ἐξαγομένων ἱστορικῶν συμπερασμάτων.

Ἡ ἐπὶ τῇ βάσει γλωσσολογικῶν κυρίως δεδομένων διαίρεσις ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως (ΗΣΙΟΔ. Κατάλ. ἀπόσπ. 25, ΑΠΟΛΛΟΔ. Βιβλιοθ. I 7. 3. ΗΡΟΔ. VII 94. VIII 44 κ.π. ΣΤΡΑΒ. 383 : BELOCH, I 2^a, σ. 86 ἐξ. BUSOLT, Gr. Gesch. I², σ. 192 ἰδίᾳ ὑπόσημ. 2 κλπ.) τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους εἰς τρεῖς βασικὰς φυλάς, τοὺς Ἀχαιοὺς (Αἰολεῖς), Ἴωνας καὶ Δωριεῖς, τόσον ὡς πρὸς τὴν ἀρχικὴν πολιτιστικὴν φυσιογνωμίαν καὶ ἀνθρωπολογικὴν σύστασιν ἑκάστης Φυλῆς ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὸν τόπον καὶ χρόνον, ὅπου ἐκ τῆς ἀρχικῆς κοινῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς Γλώσσης διεμορφώθησαν αἱ τρεῖς Ἑλληνικαὶ διαλέκτοι, εἶναι πρόβλημα ἐγγεῖρον πολλὰ περαιτέρω ἐρωτήματα. Παλαιότερον ὁ P. KRETSCHMER εἶχεν ὑποστηρίξει (Glotta 1907-9, 9-59, ἰδὲ σχετικῶς καὶ Π-Π 558-562), ὅτι ἡ ἀρχαιότερα ἑλληνικὴ διάλεκτος εἶναι μία ἀρχαϊκὴ μορφή τῆς Ἰωνικῆς διαλέκτου κληθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ Πρωτοῖωνικὴ (Ur-Ionian) καὶ προφανῶς τὰ ὁμιλοῦντα εἰς Ἱστορικοὺς χρόνους τὴν Ἰωνικὴν διάλεκτον στοιχεῖα εἶναι τὰ πρῶτα Ἰνδοευρωπαϊκὰ στοιχεῖα πληθυσμοῦ, ἅτινα εἰσῆλθον περὶ τὸ 2000 π.Χ. εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ὥρον. Ἡ γνώμη αὕτη

ἀκολουθεῖται ἔτι ὑπὸ πολλῶν ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολόγων (ιδεὲ περιληπτικῶς RE XXII (2), 1494). Πρόσφατοι ὅμως γινώμει τῶν PORZIG (Indogerm. Forsch. 1954, 147-169), RISCH (Mus. Helv. 1955, 61-76) καὶ CHADWICK (Greece and Rome, 1956, 38-50) ὑποστηρίζουν, ἐπὶ τῇ βάσει δεδομένων ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν μυκηναϊκῶν πινακίδων, ὅτι ἡ Ἰωνικὴ διεμορφώθη κατὰ τοὺς Ὑστέρους Μυκηναϊκοὺς χρόνους καὶ συνεπῶς ἡ διάλεκτος αὕτη δὲν ἀνήκει εἰς τοὺς πρώτους ἐν Ἑλλάδι Ἰνδοευρωπαίους. Συνολικὴν ἐπισκόπησιν τοῦ ὅλου θέματος ἰδὲ ἐν CAH τόμ. II κεφ. 39 (1963).

Τὰ μόνα πιθανὰ συμπεράσματα ἐκ τῆς μελέτης τῶν γλωσσολογικῶν δεδομένων, ἅτινα εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν προϊστορικῶν γεγονότων ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι, εἶναι τὰ ἐπόμενα:

1. Ἡ προέλευσις καὶ ἡ ἡλικία τῶν Προελληνικῶν λεγομένων στοιχείων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης δὲν ἔχουν ἔτι ὁμοφώνως καθορισθῇ ὑπὸ τῶν εἰδικῶν.

2. Ἡ διάλεκτος τῶν εἰς μυκηναϊκὴν γραφὴν γεγραμμένων μνημείων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος πρέπει νὰ ἦτο ἡ διάλεκτος τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς μέχρι τοῦ 1200 π.Χ. τοῦλάχιστον.

3. Ἡ κατανομή τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους εἰς διαλεκτικὰ ιδιώματα ἀντανακλᾷ γεγονότα τῶν προϊστορικῶν ἐν πολλοῖς χρόνων ἀλλὰ κατὰ πόσον τὰ διαλεκτικὰ ταῦτα ιδιώματα ὀφείλονται εἰς μετακινήσεις λαῶν ἢ τοπικὰς ἀλληλοεπιδράσεις καὶ ἐξελίξεις δὲν εἶναι σαφές.

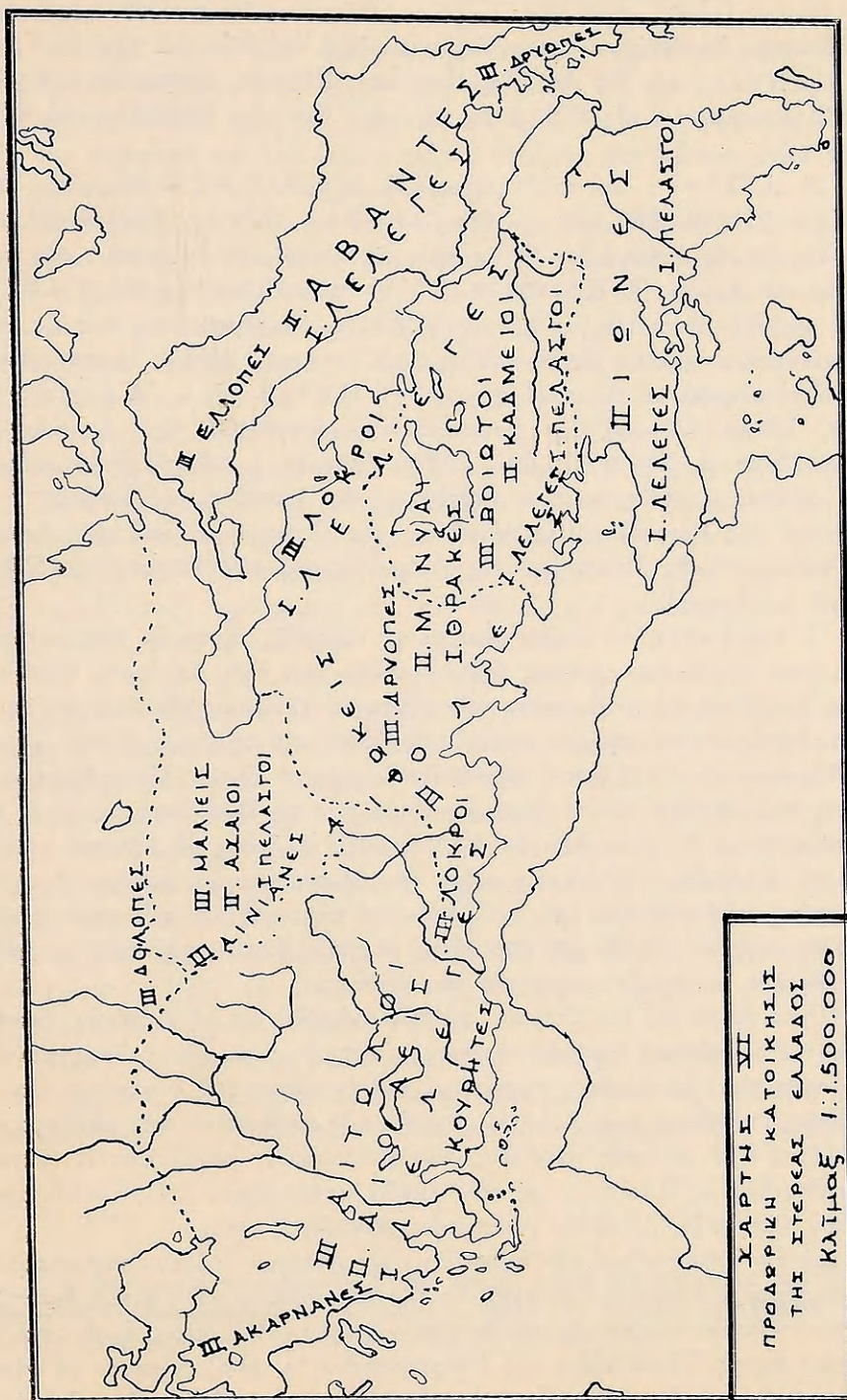
4. Τὰ τελευταῖα εἰσελθόντα εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἔθνολογικὰ στοιχεῖα πρέπει νὰ εἶναι τὰ ὁμιλοῦντα τὴν Δωρικὴν διάλεκτον εἴτε ὑπὸ τὴν καθαυτὸ Δωρικὴν μορφήν εἴτε ὡς Βορειοδυτικὴν Δωρικὴν.

Γ. ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΕΚ ΤΗΣ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Πρὸς διασάφησιν τοῦ προβλήματος τῶν προϊστορικῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, οἵτινες ἐδημιούργησαν τὰ ἐν τῷ Δευτέρῳ Μέρει περιγραφέντα κατάλοιπα, ἐκ τῶν δεδομένων τῆς Μυθολογίας καὶ Θρησκείας τῆς περιοχῆς εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθοῦν αἱ παραδόσεις περὶ τῶν διαφόρων προδωρικῶν λαῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῶν θρησκευτικῶν τῶν ἀντιλήψεων.

Τὰ σπουδαιότερα κατὰ τὴν παράδοσιν ὀνόματα λαῶν, οἵτινες εἰς Προϊστορικοὺς χρόνους εἶχον ἐγκατασταθῇ εἰς διαφόρους περιοχὰς τῆς χώρας ἔχουν περιληφθῇ εἰς τὸν ἐπόμενον χάρτην VI, ἐν ᾗ περιοχῇ ἕκαστον ἀπεδίδετο, καὶ ἔχουν ἀριθμηθῇ κατὰ τὴν χρονολογικὴν σειράν, καθ' ἣν ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἕκαστος λαὸς ἐγκατεστάθη εἰς ἐκάστην περιοχὴν.

Τὸ ἀρχαιότερον στρῶμα κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, διὰ τὸ ὁποῖον



ἡ παράδοσις διεφύλαξεν ὀνόματα, ὡς σημειοῦται καὶ ἐπὶ τοῦ χάρτου VI, εἶναι οἱ Λέλεγες εἰς Λοκρίδα, Βοιωτίαν, Εὐβοίαν, Μεγαρίδα, Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν καὶ οἱ Πελαργοὶ εἰς Ἀττικὴν, Βοιωτίαν καὶ Φθιώτιδα.

Οἱ Λέλεγες ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου (Ἰλ. K 429, Y 96, Φ 86), τοῦ Ἀλκαίου (ΣΤΡΑΒ. 606) καὶ τοῦ Φερικύδου (ΣΤΡΑΒ. 632) ἀνεφέροντο ὡς λαὸς τῆς Μ. Ἀσίας ὁ δὲ Ὀμηρὸς καταλέγει αὐτοὺς μεταξὺ τῶν συμμάχων τῶν Τρῶων. Ὁ ΗΡΟΔΟΤΟΣ (I 171) καὶ ὁ ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ (I 4.8), οὔτινες συγχέουν τοὺς Λέλεγας πρὸς τοὺς Κᾶρας, ἀναφέρουν τούτους ὡς τοὺς ἀρχαιστάτους κατοίκους τῶν Κυκλάδων, τοὺς ὁποίους ὁ Μίνως ἐχρησιμοποίησε διὰ τὰ πληρώματα τῶν πλοίων του. Ὁ Ἡσίοδος, ὁ Ἀριστοτέλης (ΣΤΡΑΒ. 322) καὶ ἄλλοι μεταγενέστεροι συγγραφεῖς τῆς ἀρχαιότητος (ΠΑΥΣ. I 44. 3, ΣΚΥΜΝΟΣ 591, ΣΤΕΦ. BYZ. ἐν λ. Φύσκος) ἀναφέρουν τοὺς Λέλεγας ὡς τοὺς πρώτους κατοίκους τῆς Λοκρίδος, τῆς Εὐβοίας, τῆς Βοιωτίας, τῆς Μεγαρίδος, τῆς Αἰτωλίας, τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τῆς Λευκάδος καθὼς καὶ τῆς Μεσσηνίας, τῆς Λακωνίας καὶ τῆς Θεσσαλίας (ΣΤΕΦ. BYZ. ἐν λ. Ἀμυρος).

Τὸ συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ συναχθῇ, τόσον ἐκ τῆς παραδόσεως ὅσον καὶ ἐκ τῆς νεωτέρας βιβλιογραφίας περὶ τῶν Λελέγων, εἶναι ὅτι οὗτοι, μικρασιατικῆς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα προελεύσεως ἐθνολογικὸν στοιχεῖον, ἀπετέλεσαν τὸν πρῶτον ναυτικὸν πληθυσμὸν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Αἰγαίου, διὰ τὸν ὁποῖον ἡ ἑλληνικὴ παράδοσις διετήρησεν ὄνομα. Πότε ἤρχισεν ἡ πρώτη ἐγκατάστασις τοῦ πληθυσμοῦ τούτου εἰς τὰς ἑλληνικὰς περιοχὰς ἐκ τῆς παραδόσεως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καθορισθῇ, ὅτι ὅμως οἱ Λέλεγες πρέπει νὰ ἦσαν οἱ κάτοικοι τοῦ Αἰγαίου μέχρι τῶν Μεσομινωικῶν χρόνων, ὅτε διὰ τῆς χρησιμοποίησέως των ὑπὸ τοῦ Μίνω ὡς πληρωμάτων τοῦ στόλου του ἡ Κρήτη ἀνέρχεται εἰς τὴν μεγίστην αὐτῆς ναυτικὴν ἀκμὴν, φαίνεται ὅτι μᾶλλον ἀσφαλῶς ὑποδηλοῦται ὑπὸ τῆς παραδόσεως.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα εἰδικῶς, ὅτι οἱ Λέλεγες ἀπετέλεσαν τὸν πρωτόγονον ναυτικὸν πληθυσμὸν καὶ τῆς περιοχῆς ταύτης φαίνεται ὅτι δηλοῦται πέρα πάσης ἀμφιβολίας καὶ ἐκ μόνου τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ παράδοσις ἐτοποθέτει τοὺς Λέλεγας οὐχὶ ὡς τὸν πληθυσμὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χώρας ἀλλὰ ὡς τοὺς κατοίκους τῶν ἀνατολικῶν μόνον ἀκτῶν αὐτῆς (Λοκρίδος-Εὐβοίας-Βοιωτίας) καὶ τῶν ἀκτῶν κατὰ μῆκος τοῦ Κορινθιακοῦ Κόλπου (Μεγαρίδος-Αἰτωλίας-Ἀκαρνανίας-Λευκάδος κλπ.).

Διὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν θρησκείαν τῶν Λελέγων οὐδὲν συγκεκριμένον συμπέρασμα δύναται νὰ συναχθῇ ἐκ τῆς παραδόσεως καθὼς καὶ διὰ τὴν πρώτην παρουσίαν τούτων εἰς τὸν ἑλληνικὸν χῶρον. Ἐὰν ὅμως ἡ εἰκασία ἡ γενομένη εἰς τὴν Προϊστορίαν τῆς Πελοποννήσου (σ. 568) δύναται νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ, ὅτι δηλαδὴ οἱ Καύκωνες, ὁ μυθικὸς γενάρχης τῶν ὁποίων ἀνεμόρ-

φωσε κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους τὴν λατρείαν τῆς Δήμητρος εἰς τὴν Δυτικὴν Πελοπόννησον (ΠΑΥΣ. V 1. 5), εἶναι λείψανον τῶν λαῶν οἵτινες περιελαμβάνοντο ὑπὸ τὸν γενικὸν ὄρον Λέλεγες τῆς ἐλληνικῆς παραδόσεως, τότε οἱ Λέλεγες πρέπει νὰ εἶχον ἐγκατασταθῇ ἤδη κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους εἰς τὰς ἐλληνικὰς χώρας καὶ ὡς πρὸς τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας, ἐνδεχομένως δὲ καὶ ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἐθνολογικὴν προέλευσιν, δὲν διέφερον σημαντικῶς τῶν νεολιθικῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς.

Ἡ πληροφορία ἄλλωστε τῆς παραδόσεως ὅτι οἱ Λέλεγες κάτοικοι τῶν Κυκλάδων ἔπαυσαν νὰ εἶναι ἡ δεσπύουσα φυσιογνωμία λαοῦ κυριαρχοῦντος εἰς τὸ Αἰγαῖον μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν εἰς τὸν Μίνω, δὲν δύναται νὰ τεθῇ εἰς χρονολογίαν προγενεστέραν τῶν Μεσομινωικῶν χρόνων. Οἱ Λέλεγες κατὰ ταῦτα πρέπει νὰ ἦσαν κυρίως οἱ δημιουργοὶ τοῦ Πρωτοκυκλαδικοῦ καὶ Πρωτοελλαδικοῦ πολιτισμοῦ, παρ' ὅλον ὅτι τὰ μεταγενέστερα λείψανα τούτων ὑποταγέντα ἴσως εἰς τοὺς Κᾶρας (Φίλιππος ὁ Θεαγγελεὺς: ΑΘΗΝΑΙΟΣ VI 271 β) ἐδημιούργησαν τὴν ἐν τῇ παραδόσει σύγχυσιν τῶν δύο λαῶν.

Ἐλλείψει κατὰ ταῦτα καταλληλοτέρου ὅρου πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀνατολικῆς προελεύσεως ναυτικοῦ στοιχείου, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησεν εἰς τὰς ἐλληνικὰς χώρας τὸν ΠΕ πολιτισμόν, οἱ Λέλεγες φαίνεται ὁ καταλληλότερος ὑπὸ τῆς παραδόσεως προσφερόμενος ὅρος καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν τούτων ἀνήκον ἴσως πολλαὶ τῶν προελληνικῶν λεγομένων λέξεων ¹.

Οἱ Πελασγοί, οἵτινες ἀναφέρονται ὑπὸ τῆς παραδόσεως ὅτι ἐν Στερεῇ Ἑλλάδι κατέφκησαν εἰς Ἀττικὴν, Βοιωτίαν καὶ Φθιώτιδα, δὲν εἶναι σαφέστερος τῶν Λελέγων ὅρος. Τὸ ὄνομα τῶν Πελασγῶν, καίτοι καὶ ὁ λαὸς οὗτος ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ('Ιλ. K 429, P 840) ὡς σύμμαχος τῶν Τρώων, ἔχει συνδεθῇ ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς παραδόσεως πρὸς τὴν Ἥπειρον ('Ιλ. II 233, Ἡσίοδος παρὰ ΣΤΡΑΒ. 327), τὴν Θεσσαλίαν ('Ιλ. B 681), μία περιοχὴ τῆς ὁποίας εἰς Ἱστορικοὺς χρόνους ἐκαλεῖτο Πελασιγῶτις (G. BUSOLT, Gr. Gesch. I 2², σ. 165 ὑπόσημ. 1), τὴν Φθιώτιδα ('Ιλ. B 681-685. ΣΤΡΑΒ. 430-431), τὴν Βοιωτίαν (ΔΙΟΔ. XIX 53, ΣΤΡΑΒ. 401), τὴν Ἀττικὴν (ΗΡΟΔ. VIII 44 κλπ.), τὴν Πελοπόννησον (ΗΡΟΔ. I 146. ΣΤΡΑΒ. 321) καὶ τὴν Κρήτην ('Οδυσσ. τ 177).

Κατὰ τὴν νεωτέραν βιβλιογραφίαν οἱ Πελασγοὶ θεωροῦνται ὅτι πιθανὸν ἦσαν ἀρχικῶς ὁ Προαχαϊκὸς πληθυσμὸς τῆς Θεσσαλίας καὶ τὸ ὄνομά των ἐχρησιμοποιήθη μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων πρὸς δήλωσιν καὶ

1 Γενικὴν ἐπισκόπησιν τῶν πηγῶν καὶ τῆς νεωτέρας βιβλιογραφίας περὶ τῶν Λελέγων ἰδὲ ἐν Π-Π 565-570. G. BUSOLT, Gr. Gesch. I², 182-185, Gr. Staatsk. I, 109-112 ED. MEYER, GdA I (2)⁶ 765-767. RE XII (2), 1890-1893.

τοῦ πληθυσμοῦ ἄλλων περιοχῶν, ὡς τῆς Ἀττικῆς, τοῦ Ἀργους καὶ τῆς Ἀρκαδίας, οἱ κάτοικοι τῶν ὁποίων ἰσχυρίζοντο ὅτι ἦσαν αὐτόχθονες ¹.

Χαρακτηριστικὸν διὰ τὴν διάκρισιν τοῦ χαρακτηῖρος τῶν δύο ἀρχαιοτάτων λαῶν, οἵτινες κατὰ τὴν παράδοσιν κατῴκησαν τὸν ἐλληνικὸν χῶρον, Πελασγῶν καὶ Λελέγων, οἱ ὅποιοι πολλάκις συγχέονται εἰς τὰς παραδόσεις, εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι, ἐνῶ οἱ Λέλεγες ἐθεωροῦντο ἐγκατεστημένοι κυρίως εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ τὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς νοτιωτέρας Ἑλλάδος, οἱ Πελασγοὶ ἀντιθέτως ἐθεωροῦντο ὡς ὁ συμπαγὴς πληθυσμὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος (ΗΡΟΔ. II 56, VIII 44 κλπ.) καὶ μόνον τμήματα αὐτῶν εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ βορείου κυρίως Αἰγαίου καὶ τῶν ἀπέναντι ἀκτῶν τῆς Μ. Ἀσίας. Ὡς δὲ οἱ Λέλεγες συνεχέοντο πρὸς τοὺς Κᾶρας, ἕνα λαὸν τῆς νοτίας Μ. Ἀσίας, οὕτω καὶ οἱ Πελασγοὶ συγχέονται πρὸς τοὺς Τυρρηνοὺς, ἕνα ἐκ μεταγενεστέρων πηγῶν γνωστὸν λαὸν τοῦ βορείου Αἰγαίου.

Ἡ σύγχυσις τοῦ ὅρου Πελασγοὶ πρὸς τοὺς κατοίκους πολλῶν περιοχῶν καὶ ἐποχῶν τῆς Ἑλλάδος καθιστᾷ δυσχερῇ τὴν διάκρισιν τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν, αἵτινες πρέπει νὰ ἀποδοθοῦν εἰς τὸν ἀρχικὸν λαόν, ὅστις ἐδηλοῦτο διὰ τοῦ ὅρου. Ἡ μόνη πιθανὴ εἰκασία εἶναι ὅτι εἰς τὴν θρησκείαν τῶν Πελασγῶν πλὴν τῶν θηλειῶν θεοτήτων (ΗΡΟΔ. II 171) ὑπῆρχον καὶ ἄρρενες θεοὶ ὡς οἱ Κάβειροι, ὁ Ἑρμῆς (ΗΡΟΔ. II 51) καὶ ὁ Ζεὺς (Ἰλ. II 233). Ἡ ἐθνολογικὴ καὶ πολιτιστικὴ φυσιγνωμία τῶν Πελασγῶν ἐπὶ πλέον δὲν εἶναι περισσότερον σαφὴς παρὰ τὴν ἐκτενῆ περὶ τοῦ θέματος βιβλιογραφίαν. Δὲν ἔχει π.χ. διαλευκανθῆ, ἐὰν οἱ Πελασγοὶ πρέπει νὰ θεωρῶνται βορείου προελεύσεως λαός, οἱ πρόγονοι τῶν μετὰ ταῦτα Αἰολέων ἢ προελληνικὸν μικρasiatikῆς προελεύσεως στοιχεῖον (G. BUSOLT, Gr. Gesch. I², σ. 163 ὑποσημ. 1, Gr. Staatsk., σ. 112. ED. MEYER, GdA I (2)⁵, 770).

Ἄλλοι λαοὶ ἀναφερόμενοι ὡς οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Φωκίδος, Βοιωτίας, Ἀττικῆς καὶ Αἰτωλίας, ὡς οἱ Ὑάντες, Θρᾶκες, Ἐκτηνες, Ἀόνες, Τέμμικες καὶ Κούρητες εἶναι ἀπλᾶ μυθολογικὰ ὀνόματα περιλαμβανόμενα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὑπὸ τοὺς γενικοὺς ὅρους τῶν Πελασγῶν ἢ τῶν Λελέγων ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ².

1 Περὶ τῶν Πελασγῶν ἰδὲ G. BUSOLT, Gr. Gesch. I², 163-182, Gr. Staatsk. I, σ. 112 E. MEYER, Forschungen I, 1-124, GdA I (2)⁵, 767-770. RE XIX (1), 252-256. F. LOCHNER-HÜTTENBACH, Die Pelasger, Wien 1960 (Gnomon 1962, 370-374). DILGER, A., Die Kulturentwicklung der Pelasger, Eine ethnologische Studie, Mitteil. d. Inst. f. Auslandsbeziehungen 1960, 82-84.

2 Ὑάντες, Ἀόνες, Τέμμικες, Ἐκτηνες: ΣΤΡΑΒ. 397, 401. ΠΛΥΣ. IX 5, 1-2, ΔΙΟΔ. XIX 53.

Θρᾶκες: ΘΟΥΚ. II 29. 3. ΔΙΟΔ. XVI 24. 3. ΣΤΡΑΒ. 321, 423, 445. ΠΛΥΣ. I 41. 8, X 4.8. ΣΤΕΦ. ΒΥΖ. 221, 8. ΜΕΓΑ ΕΤΥΜ. 250, 1. 111, 24. RE XXI (1) 479.

Κούρητες ΣΤΡΑΒ. 321, 423, 429, 451, 462-469, 472, 473 κλπ.

Ὡς δεύτερον στρῶμα κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐπὶ τοῦ χάρτου VI ἔχουν σημειωθῇ οἱ Φθῖοι-Ἀχαιοὶ εἰς Φθιώτιδα, οἱ Αἰολεῖς εἰς Αἰτωλίαν, Φωκίδα, Λοκρίδα, οἱ (Φλεγυαὶ καὶ) Μινυαὶ εἰς Φωκίδα καὶ βόρειον Βοιωτίαν οἱ Καδμεῖοι ἢ Καδμεῖωνες εἰς τὴν νοτίαν Βοιωτίαν ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Θηβῶν, οἱ Ἀβαντες εἰς Εὐβοίαν καὶ οἱ Ἴωνες εἰς Ἀττικὴν καὶ Μεγαρίδα. Πάντες οἱ λαοὶ οὗτοι εἶναι οἱ κάτοικοι τῶν ἀντιστοίχων περιοχῶν, οἵτινες λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν Τρωικὴν ἐκστρατείαν καὶ μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Ὅμηρου μὲ τὸν γενικὸν ὄρον Ἀχαιοὶ ἢ Παναχαιοί (Ἰλ. Β 364, 404 κλπ.), ἡ ἐθνολογικὴ καὶ πολιτιστικὴ φυσιογνωμία καὶ αἱ θρησκευτικαὶ δοξασαί αὐτῶν διασαφoῦνται ἐπαρκῶς ὑπὸ τοῦ περιεχομένου τῶν μυκηναϊκῶν πινακίδων καὶ τοῦ ἔπους καὶ θεωροῦνται οὗτοι οἱ δημιουργοὶ τῶν ἸΕ λειψάνων τῶν προϊστορικῶν θέσεων τῆς Ἑλλάδος ¹.

Τὸ τρίτον στρῶμα κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀποτελοῦν ἐπὶ τοῦ χάρτου VI οἱ Αἰνιᾶνες, Μαλιεῖς καὶ Δόλοπες ἐν Φθιώτιδι, οἱ Αἰτωλοὶ καὶ Ἀκαρναῖνες ἐν τῇ Δυτικῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι, οἱ Φωκεῖς καὶ Δρύοπες ἐν Φωκίδι, οἱ Δρύοπες καὶ οἱ Ἑλλοπες ἐν Εὐβοίᾳ, οἱ Βοιωτοὶ ἐν Βοιωτίᾳ καὶ οἱ Λοκροὶ ἐν Λοκρίδι. Πάντες οἱ λαοὶ οὗτοι μόνον ὅτι πολλοὶ τούτων ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ὡς μετασχόντες τῆς Τρωικῆς ἐκστρατείας, φαίνεται ὅτι συνδέονται πρὸς τὴν ἀθήοδον τῆς τελευταίας ἐλληνικῆς φυλῆς, τῶν Δωριέων, καὶ συνεπῶς ἐξέρχονται τῶν ὁρίων τῆς παρούσης ἐργασίας ².

¹ Φλεγυαὶ-Μινυαὶ Ἰλ. Β 511. ΠΑΥΣ. VIII 4.4, IX 9.2,36. 2, X 4. 1, 7. 1. ΣΤΡΑΒ. 401, 414. G. BUSOLT, Gr. Gesch. I², 185-190. Ed. MEYER, GdA II (1)², 259-269.

Καδμεῖοι-Καδμεῖωνες: Ἰλ. Δ 385, 388, 391, Ε 807, Κ 288, Ψ 680. Ὀδυσσ. λ 276. ΘΟΥΚ. I 12. 3. ΗΡΟΔ. I 56, 146, V 57, 61, IX 27. ΠΑΥΣ. IX 5. 1. ΣΤΡΑΒ. 321, 401, 447. G. BUSOLT, Gr. Gesch. I², 249-262. BELOCH, Gr. Gesch. 2 I (2)², 65-76. Ed. MEYER, GdA II (2)², 113-122.

Ἀβαντες: Ἰλ. Β 536. ΗΡΟΔ. I 146. ΠΛΟΥΤ. Ἡθικά 296, Παράλλ. Βίοι, Θεσεύς 5. ΣΤΡΑΒ. 445. ΠΟΛΥΒ. Στρατηγ. I 4.

Φθῖοι-Ἀχαιοί: Ἰλ. Β 684 κλπ. Ν 686 κλπ. ΘΟΥΚ. VIII 3. 1. ΗΡΟΔ. VII 173. ΞΕΝΟΦ. Ἑλλην. I 2. 18. ΑΡΙΣΤΟΤ. Πολιτ. 1269 b 6. ΠΛΟΥΤ. Πελοπίδας 31. ΣΤΡΑΒ. 430-435. RE XX (1), 957 ἐξ.

Αἰολεῖς, ἐν Αἰτωλίᾳ ΘΟΥΚ. III 102. ΣΤΡΑΒ. 423, 451, 464, 465, ἐν Φωκίδι-Λοκρίδι ΣΤΡΑΒ. 333, 582. ΗΡΟΔ. VII 176.

Ἴωνες: Ὀμ. Ἰλ. Ν 685. ΗΡΟΔ. VIII 44 κλπ. ΘΟΥΚ. I 6. 3, 124. 1, II 15. 4, VII 57. 2 κλπ.

Ἀχαιοί: BUSOLT Gr. Gesch. I², 190-200. Ed. MEYER, GdA II (1)², 264-269, 279-285.

² G. BUSOLT, Gr. Gesch. I², 201-262. K. J. BELOCH, Gr. Gesch. I (2)², 76-96. H. BENGTSON, Gr. Gesch. (1950), 46-51.

5. ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ἀθροίζοντες εἰς ἐνιαῖον συμπέρασμα τὰς κατὰ προϊστορικὴν περίοδον ἐπὶ ἐκάστης κατηγορίας δεδομένων γενομένας ἐν τοῖς προηγουμένοις παρατηρήσεις δυνάμεθα συνοπτικῶς νὰ ἀνασυγκροτήσωμεν τὴν πορείαν τῶν γεγονότων τῶν Προϊστορικῶν χρόνων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, δίδοντες οὕτω ἀπάντησιν εἰς τὰ ἐν τέλει τοῦ Πρώτου Μέρους τεθέντα ἐρωτήματα, ὡς κάτωθι:

Ἡ πρώτη παρουσία μονίμως, εἰς μικροὺς οἰκισμοὺς, ἐγκατεστημένων ἀνθρωπίνων ὄντων ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ἀνάγεται, κατὰ τὰς χρονολογίας τὰς παρεχομένας ἐκ τῆς ἀναλύσεως τοῦ ραδιενεργοῦ ἄνθρακος C 14, εἰς τοὺς περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς 3ης π.Χ. χιλιετηρίδος αἰῶνας.

Ἐὰν μέρος τῶν πρώτων ἐγκατεστημένων τούτων κατοίκων τῆς χώρας κατήγето ἐκ τοῦ Ἐπιπαλαιολιθικοῦ, νομαδικοῦ, πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς, τὴν παρουσίαν τοῦ ὁποίου μαρτυροῦν εὐρήματα ἐκ τῶν σπηλαίων τοῦ Σεῖδη παρὰ τὴν Ἀλίαρτον καὶ τοῦ Ζαῖτη παρὰ τὴν Κακὴν Σκάλαν τῶν Μεγάρων, δὲν εἶναι σαφές, διότι καὶ εὐρήματα τῶν ἐνδιαμέσων περιόδων ἀπὸ τῶν Ἐπιπαλαιολιθικῶν μέχρι τῶν Νεολιθικῶν χρόνων ἐλλείπουν ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν κατωτάτων ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους στρωμάτων τῶν γνωστῶν νεολιθικῶν οἰκισμῶν τῆς περιοχῆς, μάλιστα ὡς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς κεραμικῆς, παρουσιάζεται εἰς ἱκανῶς ἐξειλιγμένην μορφήν, ὥστε φαίνεται ἀναπόφευκτον τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ δημιουργοὶ τοῦ πρώτου τούτου στρώματος τῶν νεολιθικῶν λειψάνων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος μετώκησαν εἰς αὐτὴν ἔξωθεν καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐξ ἀνατολικωτέρων περιοχῶν, πρὸς τὴν κεραμικὴν καὶ τὴν ἐν γένει μορφήν τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου νεολιθικοῦ στρώματος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δεικνύει συγγένειαν.

Τὸ σύνολον τοῦ νέου τούτου πληθυσμοῦ τῆς χώρας ἐγκατεστάθη κυρίως εἰς τὰς ἀνατολικὰς κοιλάδας ἀπὸ τοῦ Σπερχειοῦ μέχρι τοῦ Σουνίου καὶ ἐν πολλοῖς ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τόσον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὅσον καὶ κατὰ μῆκος τοῦ Κορινθιακοῦ μέχρι τῶν Ἰονίων νήσων καὶ προφανῶς, ὡς ἐκ τῶν θέσεων τῶν οἰκισμῶν δύναται νὰ συναχθῇ, ὁ πληθυσμὸς οὗτος, παρ' ὅλον ὅτι ἡσχολεῖτο κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς εἶχεν ἐν τούτοις πρωίμως ἐπιδοθῇ εἰς μεγάλην κλίμακα καὶ εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς θαλάσσης.

Ποῖοι λόγοι ὥθησαν τοὺς πρώτους τούτους ἐπὶ ἡλυδας πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον, ἐκ ποίας ἀκριβῶς περιοχῆς ἀνεχώρησαν, ποῖον δρομολό-

γιον ἡκολούθησαν καὶ πόσον χρόνον διήρκεσεν ἡ μετανάστευσις αὕτη εἶναι προβλήματα ἀναμένοντα εἰσέτι διαλεύκανσιν ἐκ τῶν δεδομένων τῶν ἀνασκαφῶν.

Ἀνθρωπολογικῶς οἱ δημιουργοὶ τοῦ πρώτου τούτου πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀνῆκον εἰς τὸν Μεσογειακὸν κυρίως τύπον, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἀνθρωπολογικῶν λειψάνων τῆς ἐποχῆς ἀπαντοῦν καὶ ἄλλοι τύποι, ὅμοιοι τῶν ὁποίων συναντῶνται καθ' ὅλας τὰς ἐπακολουθοῦσας περιόδους καὶ περὶ τῆς προελεύσεως τῶν ὁποίων οὐδὲν πέρα τῶν ἐνδείξεων ἐκ τῶν ἀρχαιολογικῶν δεδομένων δύναται νὰ λεχθῇ.

Τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ τὴν πρώτην ταύτην μόνιμον ἐγκατάστασιν ἀνθρώπων εἰς τὴν χώραν, παρουσιάζεται ὡς ἀκατοίκητος περιοχὴ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μέχρι σήμερον γνωστῶν δεδομένων, πλὴν τῶν ὀλίγων ἐπακτίων οἰκισμῶν πρὸς διευκόλυνσιν προφανῶς τῆς θαλασσοπλοΐας διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ, ἡ δὲ ἔλλειψις ἐγκαταστάσεων ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Στερεάν Ἑλλάδα ὀφείλεται προφανῶς εἰς τὸ ἄγονον τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν πυκνὴν ἐνδεχομένως δάσωσιν, ἣτις θὰ συνετῆρει ἀγρίαν πανίδα προσδίδουσαν εἰς τὴν περιοχὴν μορφὴν σημερινῆς ζούγκλας, ἐκτὸς ἂν προσεχῆς ἀρχαιολογικῆ ἐξερεύνησις φέρῃ εἰς φῶς λείψανα ἀνεξαρτήτου τοπικῆς ἐξελίξεως τῶν κατοίκων ὡς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου, τὸ ἔδαφος τῆς ὁποίας πάντως εἶναι γονιμώτερον τοῦ ἐδάφους τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Ὁ πρῶτος οὗτος ἐγκατεστημένος πληθυσμὸς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἔζη εἰρηνικῶς εἰς ἀνοχυρώτους οἰκισμοὺς ποικίλης ἐκτάσεως, ἰδρυμένους ἐγγὺς τῶν πηγῶν, τῶν ὄχθων τῶν λιμνῶν τῆς Βοιωτίας καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς θαλάσσης, ὅπου ἡδύνατο νὰ ἀσφαλίσῃ εὐκολώτερον τὰ μέσα τῆς συντηρήσεώς του καὶ ἀναλόγως τῶν ἀσχολιῶν τῶν κατοίκων ἐκάστου οἰκισμοῦ, εἰς τὴν γεωργίαν, τὸ κυνήγιον καὶ τὴν κτηνοτροφίαν ἢ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς θαλάσσης, προφανῶς ὑπὸ τὴν μορφὴν μικρῶν ταξιδίων κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν. Οἱ οἰκισμοὶ ἀπετελοῦντο ἀπὸ καλύβας ἐκ κλάδων καὶ πηλοῦ, ἐχούσας ἀκανόνιστον καμπυλόγραμμον σχῆμα, καὶ ἐξ ὀρθογωνίων οἰκιῶν ἐκτισμένων ἐπὶ λιθίνων θεμελίων ἀλλ' ἐχουσὼν τοὺς τοίχους ἐξ ὠμῶν πλίνθων.

Δι' ὅπλα καὶ ἐργαλεῖα ὁ πρωτόγονος οὗτος πληθυσμὸς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐχρησιμοποίει τὸν λίθον, τὸ ὄστουν, τὸ ξύλον καὶ τὸν πηλὸν καὶ ἐξυπηρετεῖ τὰς καθημερινὰς βιοτικὰς του ἀνάγκας εἰς ἀγγεῖα μὲ σκεύη ἐξ ὀπτοῦ πηλοῦ καὶ λίθου. Εἰς τὸν τρόπον κατασκευῆς καὶ κοσμήσεως τῶν πηλίνων ἀγγείων οἱ νεολιθικοὶ κάτοικοι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος παρουσιάζουν, κατὰ τὸ πλεόν τῶν τριῶν χιλιετηρίδων μακρὸν χρονικὸν διάστημα καθ' ὃ πρέπει νὰ διήρκεσεν ἡ Νεολιθικὴ περίοδος τῆς περιοχῆς, συνεχῇ ἐξελίξιν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐξελίξεως ταύτης κυρίως ἡ Νεολιθικὴ Ἑποχὴ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος διαιρεῖται εἰς περιόδους. Παρ' ὅλον δὲ ὅτι ἔντονοι ἐπιδράσεις δύναται

νὰ παρακολουθηθοῦν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς κεραμικῆς, προερχόμεναι εἴτε ἐκ περιοχῶν πέραν τοῦ Αἰγαίου εἴτε ἐξ ἐπιρροῶν ἐκ τῆς κεραμικῆς τῶν γειτονικῶν περιοχῶν, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Πελοποννήσου, ἢ γηγενῆς ἐπινοητικότης τῶν κατοίκων εἶναι δυνατόν νὰ διακριθῇ εἰς τοὺς τοπικοὺς ρυθμοὺς τῆς κεραμικῆς, ὡς οἱ ρυθμοὶ τοῦ Λιανοκλαδίου, τῆς Χαιρωνείας καὶ τῆς Νέας Μάκρης.

Τὸ ζήτημα τῆς ἐνδυμασίας τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς κατὰ τὴν περίοδον ἐκ τῶν γενομένων εὐρημάτων δὲν διασαφεῖται πλήρως καὶ μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως περισσοτέρων ἐνδείξεων δι' ὑφαντουργικὰς ἐνασχολήσεις εἶναι εὐλογον νὰ εἰκάσωμεν ὅτι εἰς μεγάλην κλίμακα ἐγίνετο χρῆσις τῶν δερμάτων τῶν ζώων ὡς ἐνδυμάτων.

Ἡ τροφή τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς κατὰ τὴν περίοδον ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν προϊόντων τῆς γῆς καὶ τῆς κτηνοτροφίας, κατὰ βάσιν, συνεπληροῦτο δὲ αὕτη διὰ τῆς ἀλιείας, ὡς δύναται νὰ εἰκασθῇ ἐκ τῆς εὐρέσεως θαλασσίων ὀστρέων εἰς πολλοὺς οἰκισμοὺς, καὶ διὰ τοῦ κυνηγίου. Συνήθη ὄπλα, χρησιμοποιούμενα διὰ τὸ κυνήγιον μᾶλλον παρὰ διὰ τὸν πόλεμον, ἐφ' ὅσον ἐλλείπουν ὀχυρώσεις, ἦσαν τὸ τόξον καὶ ἡ σφενδόνη, αἰχμαὶ δὲ βελῶν ἐκ λίθου καὶ πῆλινοι πεσσοὶ σφενδονῶν ἔχουν εὐρεθῇ εἰς ἱκανὰς θέσεις.

Αἱ θρησκευτικαὶ δοξασταὶ τῶν νεολιθικῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δὲν φαίνεται ὅτι διέφερον βασικῶς τῶν ἀντιλήψεων τῶν συγχρόνων κατοίκων τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Πελοποννήσου ἐκπροσωπούμεναι κυρίως ὑπὸ γυναικείων στεατοπύγων εἰδωλίων, ἱκανὸς ἀριθμὸς τῶν ὁποίων ἔχει εὐρεθῇ εἰς πολλὰς θέσεις. Τὰ ἐν λόγῳ εἰδώλια, ἢ διάδοσις τῶν ὁποίων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καλύπτει ὅλον τὸν Μεσογειακὸν χῶρον, πιστεύεται ὅτι παριστοῦν τὴν θεὰν τῆς γονιμότητος, κοινὴν θρησκευτικὴν δοξασίαν ὅλων τῶν πρωίμων κατοίκων τῆς Μεσογείου, ἥτις εἰς τοὺς Ἱστορικοὺς χρόνους τῆς Ἑλλάδος ἐξελίσσεται εἰς θεότητες οἷα ἡ Δημήτηρ.

Ὡς ὑπεδηλώθη καὶ εἰς τὴν Προϊστορίαν τῆς Πελοποννήσου (σ. 186-187), ἡ πρώτη αὕτη θρησκευτικὴ σύλληψις περὶ τῆς θεᾶς τῆς γονιμότητος, ἥτις παρίσταται διὰ στεατοπύγων εἰδωλίων ἐν Ἑλλάδι, εἶναι πιθανὸν νὰ ἐγεννήθη ἐκ τῆς πηγῆς, ἥτις κατὰ κανόνα ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῶν νεολιθικῶν οἰκισμῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκ τῶν ὑδάτων τῆς ὁποίας, ὡς εἰς αἰώνιον θηλασμόν, συνετηροῦντο οἱ κάτοικοι ἐκάστου οἰκισμοῦ καὶ ἐξηρτᾶτο ἡ γονιμότης τοῦ πέριξ ἐδάφους. Πᾶσαι ὅμως αἱ πηγαὶ προέρχονται ἐκ τῶν μυστηριωδῶν ἐγκάτων τῆς μητρὸς γῆς, εἰς δὲ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν τὰ οὐσιαστικὰ καὶ πρὸς δῆλωσιν τῆς Γῆς καὶ πρὸς δῆλωσιν τῆς πηγῆς ἢ κρήνης, ὡς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν μυθικῶν πηγῶν κατὰ κανόνα, εἶναι θηλυκοῦ γένους καὶ ἡ ἀντίληψις αὕτη εἶναι πιθανὸν νὰ ἐκληροδοτήθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐκ Προϊστορικῶν χρόνων. Ἡ ἰδέα κατὰ ταῦτα τῆς νεολιθικῆς θηλείας θεότητος εἶναι πιθανὸν νὰ προέκυψεν ἐκ τῆς πηγῆς καὶ ἐταυτίσθη εἴτα πρὸς τὴν Γῆν, εἰς Ἱστο-

ρικούς δὲ χρόνους ἐκ τῆς ἐνιαίας ἀρχικῆς θηλείας ταύτης θεότητος προῆλθεν ἡ Δημήτηρ καὶ οἱ λοιπαὶ θήλειαι θεότητες τοῦ ἑλληνικοῦ πανθέου, ἀναλόγως τοῦ ἰδιαιτέρου σεβασμοῦ ὃν ἐπέσυρον ὠρισμένοι πηγαὶ δι' ἱαματικὰς ιδιότη-
τας, ὡς π.χ. αἱ Ἰωνιάδες πηγαὶ παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν κλπ., ἐκ δὲ τῶν ὀνομά-
των τοιούτων πηγῶν προέκυψαν τὰ ὀνόματα τῶν ἄλλων θηλειῶν θεοτήτων
τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς θρησκείας.

Διὰ τοὺς νεκροὺς των οἱ νεολιθικοὶ κάτοικοι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐλάμ-
βανον φροντίδα θάπτοντες αὐτοὺς ἐντὸς μικρῶν λάκκων εἰς συνεσταλμένην
στάσιν καὶ συλλέγοντες ἐνίοτε τὰ ὀστᾶ αὐτῶν ἐντὸς σπηλαίων. Ὑπάρχουν ἐν-
δείξεις, καίτοι οὐχὶ πειστικά, ὅτι ἀπεδίδοντο μεταθανάτιοι τιμαὶ εἰς τοὺς
νεκροὺς δικαιολογοῦσαι εἰκασίαν ὅτι οἱ πρωτόγονοι οὗτοι κάτοικοι τῆς περιο-
χῆς ἐπίστευον εἰς ἓν εἶδος μεταθανατίου ὑπάρξεως ἢ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς.

Αἱ ἐξωτερικαὶ σχέσεις τῶν κατοίκων τῆς χώρας κατὰ τὴν περίοδον ἐκά-
λυπτον πλὴν τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Πελοποννήσου, πρὸς τὴν κεραμικὴν τῶν
ὀποίων ἡ Στερεὰ Ἑλλάς δεικνύει στενὴν συγγένειαν, τὰς Κυκλάδας, ὅθεν εἰσή-
γετο ὁ ὀψιανὸς τῆς Μῆλου, καὶ τὰς Ἰονίους νήσους ἀφ' ἐνὸς καὶ τὴν Μικρὰν
Ἀσίαν καὶ Κυλικίαν ἀφ' ἑτέρου, κατὰ τὰς ἐνδείξεις ἐκ τῆς κεραμικῆς καὶ ἄλ-
λων ἐκδηλώσεων τοῦ πολιτισμοῦ τῆς περιόδου.

Διὰ τὴν γλῶσσαν, τὴν ὀνομασίαν, τὴν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν, τὴν διοί-
κησιν καὶ τὰς λοιπὰς ἐκδηλώσεις τοῦ δημοσίου βίου τῶν νεολιθικῶν κατοί-
κων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐλλείπουν ἐπαρκεῖς ἐνδείξεις.

Ἡ πλέον ἀξιοσημεῖωτος συνεισφορὰ τῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος
κατὰ τοὺς Νεολιθικοὺς χρόνους εἶναι ὅτι οὗτοι πρῶτοι διὰ τῶν ἀθρόων ἐπακτίων
οἰκισμῶν των ἔφερον εἰς ἐπαφὴν τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ δι' αὐτῆς τὴν λοι-
πὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα πρὸς τὰς πέραν τῆς θαλάσσης περιοχὰς καὶ κατέ-
στησαν τὴν χώραν των τὸ λίκνον τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ διὰ τῆς συγχω-
νεύσεως ἐν αὐτῇ μετὰ τῶν τοπικῶν ἐπινοήσεων πασῶν τῶν πολιτιστικῶν ἐπιρ-
ροῶν τῆς Μεσογείου. Ἡ ἡγετικὴ θέσις, ἣν διεδραμάτισαν οἱ κάτοικοι τῆς
Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἀττικῆς εἰς τοὺς Ἱστορικοὺς χρόνους, φαίνε-
ται τῷ ὄντι ἀρχομένη ἀπὸ τῆς πρώτης κατοικήσεως τῆς χώρας καὶ ὀφείλε-
ται εἰς τὴν εὐχερῇ ἐπικοινωνίαν τῶν κατοίκων αὐτῆς πρὸς τοὺς κατοίκους
πασῶν τῶν πέραν τῆς θαλάσσης περιοχῶν, ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς διαμορφώσεως
τῶν ἀκτῶν τῆς χώρας καὶ τῶν πέραν τῶν ἀκτῶν ἐκτεινομένων συστάδων τῶν
νήσων, δι' ὧν ἐνεθαρρύνετο καὶ διηυκολύνετο ἡ ναυσιπλοΐα.

Κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον, καθ' ἣν διήρκεσαν οἱ Νεολιθικοὶ χρόνοι τῆς
Στερεᾶς Ἑλλάδος, μεταβολαὶ τοῦ πολιτισμοῦ ὡς ἡ λεγομένη περίοδος τοῦ
πολιτισμοῦ τοῦ Σέσκλου καὶ ἡ ἐπακολουθοῦσα αὐτὴν περίοδος τοῦ Διμηνίου,
ἐκ τῶν γνωστῶν νεολιθικῶν θέσεων τῆς Θεσσαλίας, αἵτινες χαρακτηρίζουν
τοὺς μέσους καὶ ὑστέρους Νεολιθικοὺς χρόνους τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐνδέ-
χεται νὰ συνοδεύωνται ἀπὸ εἰσόδους νέων ἐθνολογικῶν στοιχείων εἰς τὸν Ἑλ-

ληνικὸν χώρον, ἐξ ἀνατολικῶν ἢ νοτιοανατολικῶν καὶ ἐκ βορείων διευθύνσεων ἀντιστοιχῶς, ἀλλὰ τὰ δεδομένα ἐξ αὐτῆς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι ὀλίγα καὶ ἀνεπαρκῶς γνωστά (ἰδὲ σχετικῶς καὶ Π-Π 169. F. SCHACHERMEYR, AEKG 76-81, 108-125 κλπ.).

Περὶ τὸ 2600 π.Χ. μία πλέον ἐπαναστατικὴ διὰ τὴν πολιτιστικὴν ἐξέλιξιν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος περίοδος ἐγκαινιάζεται, ἥτις χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ μετάλλου εἰς τὴν ζωὴν τῶν κατοίκων τῆς χώρας, ἐκ τῆς πυκνοτέρας κατοικήσεως τῶν ἀκτῶν, ἐνδείξεως ἐντατικωτέρας ἐκμεταλλεύσεως τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκ τῆς σημαντικῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς μάλιστα εἰς τὰ νοτιώτερα τμήματα τῆς χώρας.

Ἡ νέα αὕτη περίοδος, γνωστὴ ὡς οἱ Πρωτοελλαδικοὶ χρόνοι τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὴν Ἀττικὴν ἐσήμαινεν ἴσως τριπλασιασμὸν τοῦ προϋπάρχοντος πληθυσμοῦ τὸ δὲ νέον τοῦτο κύμα τῶν κατοίκων, ἡ μόνη εὐλογος ἐρμηνεία τῆς σχεδὸν ἀποτόμου αὐξήσεως τῶν οἰκισμῶν τῆς χώρας, πρέπει νὰ ᾔλθε καθ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις καὶ πάλιν ἐξ Ἀνατολῶν καὶ νὰ ἐγκατεστάθῃ εἰρηνικῶς μεταξὺ τοῦ προϋπάρχοντος νεολιθικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, οἱ οἰκισμοὶ τοῦ ὁποίου δὲν ὑφίστανται σημαντικὴν μείωσιν.

Τὰ πρῶτα στοιχεῖα τοῦ νέου πληθυσμοῦ ἐνδεχομένως νὰ ᾔλθον κατ' ἀρχὰς ὡς ἔμποροι μεταλλίνων ἀντικειμένων, οἷα τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἐν τῷ Μουσείῳ Μπενάκη ἀγγεῖα ἐξ Εὐβοίας, τὰ ἐκ νεολιθικῶν στρωμάτων τῆς Ἀγίας Μαρίνης χαλκᾶ ἀντικείμενα καὶ ἡ ἐκ τοῦ σπηλαίου τοῦ Πανὸς παρὰ τὸν Μαραθῶνα χαλκῇ ἀξίνη, οἱ πρῶτοι ἐπάκτιοι οἰκισμοὶ ἦσαν ἴσως ἐμπορεῖα μετάλλου κατεργαζομένου εἰς πλέον ἀνατολικὰς περιοχάς, μὲ τὰς ὁποίας ἡ Στερεὰ Ἑλλάς ἀπὸ Νεολιθικῶν χρόνων εἶχε στενὰς πολιτιστικὰς ἐπαφάς. Τὰ πρῶτα ταῦτα στοιχεῖα ἐπηλύδων ἠκολούθησαν ἴσως ἀναζητηταί μετὰλλου καὶ τεχνῖται κατεργασίας τούτου καὶ τοὺς πρῶτους οἰκισμοὺς ἐμπορίας τοῦ ἐξ Ἀνατολῆς μετάλλου διεδέχθησαν ἐπάκτιοι οἰκισμοὶ ἐπιτοπίου κατεργασίας τοῦ ἐντοπίου μετάλλου τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ὡς δεικνύουν μεταλλουργικαὶ ἐγκαταστάσεις ἐπὶ τῆς ἀκτῆς παρὰ τὴν Ραφήναν καὶ ἐνδεχομένως παρὰ τὴν Μάνικαν, τὴν Κίρραν καὶ εἰς τὰς Κυκλάδας. Ἡ ἀνακάλυψις ἐνδεχομένως ἐντοπίων ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ἢ Εὐβοίᾳ (Χαλκίς;) μετάλλων καὶ ἡ κατεργασία καὶ ἐμπορία τούτων ἐσήμαινε νέαν ἐμπορικὴν καὶ ναυτικὴν δραστηριότητα τῶν κατοίκων καὶ πύκνωσιν τῶν παραθαλασσίων οἰκισμῶν τόσον ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν ὅσον καὶ κατὰ μῆκος τῆς θαλασσίας ὁδοῦ διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ.

Οἱ φορεῖς τοῦ ΠΕ πολιτισμοῦ κατὰ ταῦτα ἦσαν εὐπρόσδεκτοι, ὡς φορεῖς νέων ἰδεῶν καὶ πολύτιμοι ἐμπειρογνώμονες διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν νέων οἰκονομικῶν πηγῶν τῆς χώρας διὰ τῆς κατεργασίας καὶ ἐμπορίας τοῦ γηγενοῦς μετάλλου, ὥστε ὁ νέος πληθυσμὸς καὶ ὁ πολιτισμὸς του ἐκ τῶν ἀκτῶν ταχέως διεισέδυσε καὶ ἐπεβλήθη καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας.

Ἡ νέα περίοδος ἐσήμαινεν ἐπὶ πλέον ἀναδιοργάνωσιν τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς κοινωνίας τῶν νεολιθικῶν οἰκισμῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, διότι παρὰ τὴν πρωτογενῆ παραγωγὴν τῶν γεωργικῶν οἰκισμῶν τῆς Νεολιθικῆς ἐποχῆς δημιουργεῖται νῦν τάξις κατοίκων ἀσχολουμένων εἰς τὴν ἀνόρυξιν, τὴν κατεργασίαν καὶ τὴν ἐμπορίαν τοῦ μετάλλου καὶ ἡ τάξις αὕτη ἔδει νὰ συντηρῇται ἐκ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς τῶν χωρῶν, εἰς ἃς ἐξήγοντο τὰ μεταλλουργικὰ προϊόντα τῶν ΠΕ οἰκισμῶν. Τὸ τοιοῦτον ἐσήμαινεν αὐξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν μεταλλουργικῶν καὶ ἐμπορικῶν περιοχῶν πέρα τῶν γεωργικῶν δυνατοτήτων των καὶ εἰς περίπτωσιν ἐνδεχομένης διακοπῆς ἐξ ἐξωτερικῶν λόγων τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος τῶν ΠΕ οἰκισμῶν θὰ ἀνέκυπτε τὸ πρόβλημα συντηρήσεως τοῦ πλεονάζοντος πληθυσμοῦ.

Ὅτι πάντως οἱ ΠΕ χρόνοι εἶναι περίοδος τεραστίας ναυτικῆς δραστηριότητος ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Μ. Ἀσίας διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ μέχρι τῆς Μάλτας καὶ τῶν Βαλεαρίδων μαρτυρεῖται ἐκ ποικίλων εἰδῶν ἐμπορίου εὑρεθέντων καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν ταύτην (CHILDE, Dawn, 1950, 256. SCHACHERMEYR, AEKG, 175. Π-Π 293, 381).

Ποῖος λαὸς ἐδημιούργησε τὸν ΠΕ πολιτισμὸν τῆς Ἑλλάδος ἐλλείψει γραπτῶν πηγῶν διὰ τὴν περίοδον εἶναι ἀδύνατον νὰ καθορισθῇ ἀναντιλέκτως. Ἡ πλέον πιθανὴ ἐκδοχὴ εἶναι ὅτι δημιουργοὶ τοῦ πολιτισμοῦ τούτου ἦσαν λαοὶ διασωθέντες εἰς τὴν Ἑλληνικὴν παράδοσιν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Ἀελέγων, μικρασιατικῆς ἐνδεχομένως προελεύσεως. Ἀρχαιολογικὰ καὶ ἀνθρωπολογικὰ δεδομένα δὲν φαίνεται νὰ ἀντιστρατεύωνται εἰς ὅτι διετηρήθη εἰς τὴν μνήμην τῶν ἱστορικῶν Ἑλλήνων διὰ τὸν περίεργον τοῦτον λαὸν τῶν Κυκλάδων τὸν χρησιμοποιοιθέντα διὰ τὴν ναυτικὴν του ἐμπειρίαν καὶ ὑπὸ τοῦ Μίνω. Ποίαν γλῶσσαν ὠμίλουν οἱ ΠΕ κάτοικοι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι ἐπίσης δυσχερὲς νὰ καθορισθῇ ἐλλείψει ἀναμφισβητήτων ΠΕ γλωσσολογικῶν λειψάνων, ἀλλ' αἱ προελληνικαὶ λεγόμεναι λέξεις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, εἰς ἃς ἀνήκουν καὶ τὰ μετὰ τῶν προσφυμάτων-σ(σ) καὶ -νθ τοπωνύμια, ἀποδίδονται συνήθως εἰς τὸν ΠΕ πληθυσμὸν τῆς χώρας.

Ὅτι πάντως μετὰ τὸν ΠΕ, προελληνικοῦ λεγομένου, πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἱστορικῶν κατοίκων αὐτῆς οὐδεμία ὑπῆρχε γλωσσολογικὴ ἢ ἀνθρωπολογικὴ συγγένεια δὲν φαίνεται πιθανόν, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ μέγα ποσοστὸν τῶν προελληνικῶν λέξεων εἰς τὴν ἱστορικὴν διάλεκτον τῶν Ἑλλήνων (Π-Π 585) ἐξυπακούει μακρὰν συμβίωσιν τῶν ὁμιλούντων τὴν προελληνικὴν καὶ τὰς ἐλληνικάς, Ἰνδοευρωπαϊκάς, διαλέκτους στοιχεῖα. Τοιαύτη μακρὰ εἰρηνικὴ συμβίωσις τῶν δύο στοιχείων δὲν ἐξυπακούεται κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας τὴν ΠΕ περίοδον ταραχώδεις ΜΕ χρόνους, ἡ διάρκεια τῶν ὁποίων δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνει τοὺς 3-4 αἰῶνας, μετὰ τοὺς ὁποίους ἡ Ἀχαικὴ διάλεκτος τῶν μυκηναϊκῶν πινακίδων πρέπει νὰ ἐπεβλήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μακρὰ καὶ εἰρηνικὴ συμβίωσις τῶν ὁμιλούντων τὴν προελ-

ληνικὴν διάλεκτον στοιχείων καὶ τῶν πρώτων Ἰνδοευρωπαϊῶν εἶναι νοητὴ μόνον ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὅπου οἱ Ἰνδοευρωπαῖοι παρουσιάζονται εἰς μίαν ἀκαθόριστον ἔτι περίοδον ἀλλὰ πάντως πρὸ τῆς ἀρχῆς τῆς 2ας π.Χ. χιλιετηρίδος (Π-Π 585). Οἱ δημιουργοὶ κατὰ ταῦτα τοῦ ΠΕ πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος εἶναι πιθανὸν νὰ ἦσαν ἐν ἐθνολογικὸν καὶ γλωσσολογικὸν κρᾶμα γηγενῶν ἢ ἀνατολικῆς προελεύσεως μικρασιατικῶν στοιχείων καὶ Ἰνδοευρωπαϊῶν, σχηματισθὲν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς του εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οὕτω μόνον δικαιολογεῖται καὶ τὸ μέγα ποσοστὸν προελληνικῶν λέξεων εἰς τὰς Ἑλληνικὰς διαλέκτους τῶν Ἱστορικῶν χρόνων καὶ ἡ ἀνθρωπολογικὴ μεῖζις τῶν ΠΕ κατοίκων τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τοὺς ΜΕ χρόνους βεβαίως ὑπερίσχυσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνθρωπολογικῶς καὶ γλωσσολογικῶς τὰ Ἰνδοευρωπαϊκῆς προελεύσεως στοιχεῖα.

Αἱ θρησκευτικαὶ δοξασαί τῆς ἐποχῆς εἶναι δυσχερὲς νὰ ἀπομονωθοῦν ἐκ τῶν μυθολογικῶν δεδομένων καὶ τὰ διαθέσιμα ΠΕ ἀρχαιολογικὰ δεδομένα ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δὲν εἶναι ἄφθονα. Εἶναι πάντως πιθανόν, ὅτι αἱ θήλειαι θεότητες κατεῖχον ἔτι πρωτεύουσαν θέσιν εἰς τὴν θρησκείαν καὶ ἀνάλογος ἦτο καὶ ἡ θέσις τῆς γυναικὸς εἰς τὴν κοινωνίαν, ἃν κρίνῃ τις ἐκ τῆς συμμετοχῆς τῶν γυναικῶν εἰς τὴν δημοσίαν ζωὴν τῆς ὀλιγώτερον ταραχθείσης κατὰ τοὺς Μεσομινωικοὺς χρόνους, καὶ συνεπῶς διατηρούσης περισσότερον τὸ Πρωτομινωικὸν καθεστῶς, Ὑστερομινωικῆς Κρήτης.

Οἱ ΠΕ κάτοικοι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἔζων ὡς καὶ οἱ νεολιθικοὶ εἰς ἀνοχυρώτους κατὰ κανόνα οἰκισμοὺς πλὴν τινων ἐξαιρέσεων ὠχυρωμένων παραθαλασσίων οἰκισμῶν εἰς Μάνικαν Εὐβοίας, Ραφήναν καὶ Ἀσκηταριὸ Ἀττικῆς. Τὸ ἐσωτερικόν, μετ' ἀνοχυρώτων οἰκισμῶν, τῆς χώρας ἀπελάμβανε προφανῶς εἰρηνικοὺς ὅρους ζωῆς ἀλλ' οἱ εὐποροὶ παραθαλάσσιοι οἰκισμοὶ δὲν φαίνεται νὰ ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τοῦ κινδύνου τῆς πειρατείας, τοῦ ὑποπροϊόντος τούτου καὶ ἐν ταύτῃ τῆς σαφεστεράς ἐνδείξεως τῆς θαλασσίας δραστηριότητος τῶν ΠΕ χρόνων.

Οἱ οἰκισμοὶ τῆς περιόδου λαμβάνουν ἑκτασιν μικρῶν πόλεων αἱ δὲ ἐν αὐτοῖς οἰκίαι ἦσαν μεγαλύτεραι, πλεον ἄνετοι καὶ στερεώτεραι ἢ αἱ νεολιθικαί. Ἐντὸς τῶν οἰκιῶν ὑπῆρχον ἐστίαὶ διὰ τὴν θέρμανσιν, ὡς καὶ εἰς τοὺς Νεολιθικοὺς χρόνους, καὶ ἵπνοι εἰς τὰς αὐλὰς, διὰ τὴν παρασκευὴν ἄρτου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εὐρεθέντες εἰς Ἁγίον Κοσμᾶν καὶ Ἀσκηταριό.

Τὸ ζήτημα τῆς ἐνδυμασίας τῶν ΠΕ κατοίκων ἐκ τῶν δεδομένων τῶν ἀνασκαφῶν δὲν διασαφεῖται πλήρως ἀλλ' ἡ χρῆσις πολυαριθμῶν εἰδῶν καλλωπισμοῦ μαρτυρεῖ ἀνάλογον καλαισθησίαν καὶ εἰς τὴν ἐνδυμασίαν.

Ἡ καθημερινὴ τροφή ἀπετελεῖτο ἐκ σίτου, ἄφθονος ποσότης τοῦ ὁποίου εὐρέθη εἰς Εὐτρησιν, ἐκ κρέατος καὶ τῶν προϊόντων τῆς κτηνοτροφίας καθὼς καὶ ἐξ ἰχθύων, ὅστ᾽ αὐτῶν ὁποίων ἔχουν εὐρεθῇ εἰς πολλὰς θέσεις, συνεπληροῦ-

το δὲ δι' οἴνου ἀποθηκευομένου εἰς πίθους, ἐντὸς ἐνὸς τῶν ὁποίων εἰς Ἁγίον Κοσμάν εὐρέθησαν γίγαρτα (κόκκοι) σταφυλῶν.

Αἱ ἀσχολίαι τῶν κατοίκων πλὴν τῆς καλλιεργείας τῆς γῆς, τῆς κατεργασίας καὶ ἐμπορίας τοῦ χαλκοῦ, τοῦ χρυσοῦ, τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ μολύβδου, τῶν θαλασσίων μεταφορῶν καὶ τῆς ἀλιείας περιελάμβανον βιοτεχνικὰς ἀσχολίας ὡς τὴν κατεργασίαν τοῦ λίθου διὰ τὴν κατασκευὴν ἀγγείων καὶ εἰδωλίων κυκλαδικοῦ τύπου, συνήθους κτερίσματος τῶν νεκρῶν.

Ἡ πλέον ἐξειλιγμένη βιοτεχνικὴ ἀπασχόλησις εἶναι ἡ ἀγγειοπλαστική, ἣτις μιμεῖται καὶ ἐν πολλοῖς συναγωνίζεται τὴν μεταλλοτεχνίαν. Ἡ μίμησις τοῦ μετάλλου διαπιστοῦται εἰς ἀγγεῖα τολμηρῶν διὰ τὴν συνοχήν τοῦ πηλοῦ σχημάτων ἰδίᾳ τοῦ πλέον χαρακτηριστικοῦ ΠΕ ἀγγείου, τοῦ μετὰ μακρᾶς προχοῆς κυπέλλου, ποτηρίου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τῶν ΠΕ χρόνων (Π-Π 261-263), εἰς τὴν μίμησιν κεφαλῶν ἤλων κατὰ τὴν προσήλωσιν τῆς λαβῆς ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τοῦ ἀγγείου ἰδίᾳ ὑπὸ τὸ χεῖλος καὶ εἰς τὴν περιποίησιν τῆς ἐπιφανείας δι' ἐπιπόνου λειάνσεως ἐν ἀρχῇ, ἀποδιδοῦσης τὴν στιλπνότητα τοῦ μετάλλου, καὶ διὰ τῆς ἐπικαλύψεως αὐτῆς διὰ στιλπνῆς Urfirnis βαφῆς βραδύτερον, δι' ἧς ἐπετυγχάνετο ἴσως ἡ δυνατότης ταχείας παραγωγῆς ἀγγείων πρὸς κάλυψιν ἐμπορικῶν ἀναγκῶν. Εἰς τὴν χρῆσιν δὲ τῆς βαφῆς ταύτης ἀκριβῶς ἡ Στερεὰ Ἑλλάς δεικνύει χαρακτηριστικὴν πρωτοτυπίαν διὰ τοῦ ρυθμοῦ τῆς Ἀγίας Μαρίνης, ὅστις δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰ πρῶτα μεσομινωικὰ ἀγγεῖα τῆς Κρήτης.

Αἱ πρῶται ἐκφράσεις ἰδεῶν δι' ἐγχαράκτων σημάτων, ἐν πρωτόγονον ἴσως εἶδος γραφῆς, ἐπὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος παρατηροῦνται κατὰ τοὺς ΠΕ χρόνους, ὅτε οἱ κεραμεῖς χαράσσουσιν ἐπὶ τῶν ἀγγείων σήματα ἀναγνωρίσεώς των, παρατηρηθέντα ἐπὶ ΠΕ ἀγγείων τοῦ Ὀρχομενοῦ τῶν Γιάλτρων, τῆς Ἐρετρίας καὶ τοῦ Ἀσκηταριοῦ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι. Παρὰ τὰ σήματα ταῦτα εὐρέθησαν καὶ σφραγίδες εἰς Εὐτρησιν, Ραφήναν καὶ Ἁγίον Κοσμάν παρεμφερεῖς πρὸς ὁμοίας εὐρεθείσας εἰς πολλὰς θέσεις τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Κρήτης (Π-Π 284) καὶ αἱ ὁποῖαι ἐπλήρουν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνάλογον πρὸς τὰ σήματα τῶν κεραμέων σκοπόν.

Τοὺς νεκροὺς των οἱ ΠΕ κάτοικοι τῆς Στερεᾶς ἔθαπτον, ὡς καὶ οἱ νεολιθικοί, εἰς συνεσταλμένην στάσιν ἄλλ' οἱ τάφοι κατασκευάζονται μετὰ μεγαλυτέρας ἐπιμελείας, ἔχοντες τὰς πλευρὰς ἐξ ὀρθίων πλακῶν ἢ τοιχαρίων καὶ μεγαλυτέρας διαστάσεις, ἐνίοτε δὲ λαξεύονται εἰς τὸν μαλακὸν βράχον εἰς Μάνικαν. Οἱ νεκροὶ συνοδεύονται ἀπὸ κτερίσματα συνιστάμενα ἀπὸ εἶδη καλλωπισμοῦ, ἀγγεῖα καὶ μαρμάρινα κυκλαδικοῦ τύπου εἰδώλια. Ἐνδείξεις λατρείας τῶν νεκρῶν ἔχουν παρατηρηθῇ εἰς τινὰς περιπτώσεις ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν θεωροῦνται ἀπολύτως πειστικά.

Ὁ χαρακτὴρ τοῦ ΠΕ πολιτισμοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἂν καὶ μέχρι σήμερον μεταξὺ τῶν ΠΕ ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων τῆς Στερεᾶς δὲν καταλέ-

γονται ἐντυπωσιακὰ οἰκοδομήματα ὡς τὸ κυκλοτερές τῆς Τίρυνθος καὶ ἡ Οἰκία τῶν Κεράμων τῆς Λέρνης, δὲν φαίνεται νὰ διαφέρει τοῦ χαρακτήρος τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ τῆς Πελοποννήσου. Ἡ μὴ ἀνακάλυψις μεγάλων ΠΕ οἰκοδομημάτων κατὰ ταῦτα ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ἴσως εἶναι συμπτωματική. Ὁ πολιτισμὸς καὶ τῶν δύο περιοχῶν, Στερεᾶς καὶ Πελοποννήσου, δεικνύει τὸ αὐτὸ φιλειρηνικὸν πνεῦμα, τὴν αὐτὴν θαλασσίαν δραστηριότητα μὲ σφαίρας ἐπιρροῆς ἐκτεινομένας πέραν τοῦ Ἰονίου καὶ τοῦ Αἰγαίου, τὴν αὐτὴν εὐμάρειαν τῶν κατοίκων, τὴν αὐτὴν διάρκειαν καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐνάρξεως καὶ λήξεως τῆς περιόδου.

Μία νέα περίοδος, ἡ καλουμένη Μεσοελλαδική, ἄρχεται εἰς τὴν προϊστορίαν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς 2ας π.Χ. χιλιετηρίδος. Ἡ ἀρχὴ τῆς νέας περιόδου εἰς τὰς ἐπιχώσεις τῶν διαφόρων προϊστορικῶν θέσεων χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς πρώτης παρουσίας ἐνὸς νέου εἴδους κεραμικῆς, τῶν φαιῶν, σαπωνοειδῶν τὴν ἀφήν, μινυεῶν λεγομένων ἀγγείων, ἅτινα τὰ χέως ἐπικρατοῦν εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιχώσεων ἐνῶ τὰ ΠΕ εἶδη κεραμικῆς ἀφανίζονται.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς πυκνότητος τῆς κατοικήσεως καὶ τοῦ χαρακτήρος τῶν οἰκισμῶν ἡ ΜΕ περίοδος ἄρχεται κατὰ τὸν ἀντίθετον ἢ ἡ ΠΕ τρόπον, ἀντὶ δηλαδὴ τῆς ἀθρόας καταλήψεως τῶν ἀκτῶν καὶ τοῦ ὑπερδιπλασιασμοῦ τοῦ πληθυσμοῦ ὠρισμένων περιοχῶν οἱ ΜΕ χρόνοι ἄρχονται διὰ τῆς ἐρημώσεως πολλῶν παραθαλασσίων οἰκισμῶν καὶ διὰ τῆς μειώσεως τοῦ πληθυσμοῦ κάτω τοῦ ἡμίσεος τοῦ ΠΕ. Ἡ μείωσις αὕτη τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ἐντονωτέρα εἰς τὰ νοτιώτερα, ἐνεργότερον ἀναμειχθέντα εἰς τὴν οἰκονομικὴν δραστηριότητα καὶ πυκνότερον κατοικηθέντα κατὰ τὴν ΠΕ περίοδον, τμήματα. Ἀντιθέτως τὰ βορειότερα διαμερίσματα, παρὰ τὴν μικρὰν μείωσιν κατ' ἀρχὰς τοῦ πληθυσμοῦ των, τελικῶς σημειοῦν αὔξησιν τούτου καὶ ἡ παρατήρησις αὕτη μαρτυρεῖ ὅτι ἡ ἀκαταστασία ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι, ἣτις κατέληξεν εἰς μείωσιν τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς ἦτο κυρίως ὑπόθεσις τοῦ Νότου μᾶλλον, ἐπεκταθεῖσα πρὸς Βορρᾶν, παρὰ ἐπιδρομὴ νέων κατοίκων ἐκ βορειοτέρων κατευθύνσεων. Ἡ σημαντικὴ ἄλλως μείωσις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νοτίων περιοχῶν, ἣτις εἰς Ἀττικὴν ἐσήμαινε μείωσιν τῶν κατοίκων κάτω τοῦ ἡμίσεος τοῦ ΠΕ πληθυσμοῦ, ὑποδηλοῖ ἔξοδον μᾶλλον πληθυσμοῦ παρὰ εἰσροὴν νέων κατοίκων εἰς τὴν χώραν.

Ἡ λογικωτέρα ἐρμηνεία τῆς σημαντικῆς ταύτης μειώσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῶν προσκειμένων εἰς αὐτὴν περιοχῶν εἶναι ἡ κάμψις τῆς ναυτικῆς δραστηριότητος τῶν κατοίκων τῶν ἐν λόγῳ περιοχῶν ἀρχομένων τῶν ΜΕ χρόνων συνεπείᾳ τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως, ἣτις κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς 2ας π.Χ. χιλιετηρίδος ἐπικρατεῖ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἀποτελεσμα τῆς ὁποίας ἦτο ἡ ἐγκατάστασις τῶν Ὑκσῶς εἰς Αἴγυπτον καὶ τῶν Χετταίων εἰς Μ. Ἀσίαν. Αἱ μετακινήσεις αὗται τῶν λαῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας

καθίστων προφανῶς ἀδύνατον τὴν ναυσιπλοῖαν διὰ τοῦ Αἰγαίου. Ὁ πλεονάζων κατὰ ταῦτα πληθυσμὸς τῆς Εὐβοίας, τῆς Ἀττικῆς καὶ τῶν Κυκλάδων, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ συντηρηθῇ διὰ τῶν γεωργικῶν προϊόντων τῶν περιωρισμένης γονιμότητος τούτων περιοχῶν, ἔδει νὰ μετακινήθῃ νοτιώτερον ἢ εἰς ἄλλας περιοχάς, ὅπου θὰ ἠδύνατο νὰ συντηρηθῇ. Ἡ οἰκονομικὴ ἀκμὴ τῆς Κρήτης κατὰ τὴν ΜΜ περίοδον καὶ ἡ παράδοσις περὶ χρησιμοποίησεως τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Κυκλάδων διὰ τὰ πληρώματα τοῦ στόλου τοῦ Μίνω ἐνδέχεται νὰ ἀναφέρεται εἰς τοιοῦτόν τι γεγονός, διότι ἡ ἀκαταστασία τῶν ἀρχῶν τῆς 2ας π.Χ. χιλιετηρίδος, παρὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Ὑκσῶς εἰς Αἴγυπτον, δὲν φαίνεται νὰ ἐπηρέασε τοὺς κατοίκους τῆς νοτιωτέρας Μεσογείου.

Ἡ μινύειος κεραμικὴ, ἡ πρώτη παρουσία τῆς ὁποίας ἐν τῇ ἐπιχώσει τῶν προϊστορικῶν θέσεων θεωρεῖται ὡς ἡ ἀψευδესτέρα ἐνδειξις ἐνάρξεως τῆς ΜΕ περιόδου, ὡς παρατηρήθη καὶ ἐν τῇ Προϊστορίᾳ τῆς Πελοποννήσου (Π-Π 416-417), πρέπει νὰ παρήχθῃ ἐπιτοπίως εἰς πάσας τὰς ΠΕ θέσεις, αἵτινες εἶχον μεταλλουργικὴν δραστηριότητα, ὡς ὑποκατάστατον τῶν μεταλλίνων σκευῶν κατὰ τὴν πτωχὴν εἰς μέταλλον ΜΕ περίοδον, διότι οὐδεμία χώρα πρὸς Βορρᾶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶχεν ἐξειλιγμένην μεταλλουργίαν, ἣν ἐξυπακούει ἡ μινύειος κεραμικὴ, οὐδὲ ἔχουν εὐρεθῇ τόσον ἄφθονα πρὸς Βορρᾶν τὰ μινύεια ὅσον νοτίως τῆς Θεσσαλίας, ὥστε ταῦτα νὰ δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἐπέσκακτα ἀπὸ Βορρᾶ προϊόντα καὶ μάλιστα νὰ συνδεθοῦν πρὸς τὴν πρὸς Νότον κίνησιν τῶν πρώτων Ἰνδοευρωπαϊῶν (WACE-BLEGEN, *Klio* 1939, 133. WACE, *Historia* 1953-54, 83. Π-Π 415-416). Τὰ μινύεια κατὰ ταῦτα ἐξελίσσονται ἐκ τῶν ΠΕ ἀχρώμων ἀγγείων καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα διαδίδονται ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν.

Ἡ ἀρχὴ κατὰ ταῦτα τῆς ΜΕ περιόδου δὲν εἶναι ἐν αὐστηρῶς καθωρισμένον γεγονός, διότι καὶ ἡ ἀκαταστασία εἰς τὴν κατοίκησιν τῆς χώρας καὶ ἡ ἐρήμωσις πολλῶν ΜΕ οἰκισμῶν εἶναι, φαίνεται, γεγονός μακρᾶς διαρκείας (σ. 358 ἀνωτέρω) καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς φαιᾶς μινυείου κεραμικῆς ἐκ τῶν ΠΕ κεραμικῶν προϊόντων διὰ τῶν μελανῶν ἢ Ἀργείων μινυείων θὰ ἀπῆλθῃσε μακρὰν σχετικῶς χρονικὴν περίοδον.

Ἐὰν ἐξαιρεθῇ ἡ μινύειος κεραμικὴ, ἥτις, ὡς μιμουμένη τὸ μέταλλον, φαίνεται πλέον ἐξειλιγμένον τῶν ΠΕ κεραμικῶν προϊόν, πάντα τὰ λοιπὰ ΜΕ δεδομένα δηλοῦν πενίαν καὶ ὀπισθοδρόμησιν. Μικρότεραι τὰς διαστάσεις καὶ εὐτελέστεραι τὴν κατασκευὴν οἰκίαι, μικροὶ ἄνευ κτερισμάτων τάφοι, σχετικὴ σπάνις τοῦ μετάλλου καὶ ἐγκατάλειψις τῶν χαλουργικῶν ἐγκαταστάσεων τῆς Ραφήνας καὶ τῶν πιθανῶν τῆς Κίρρας, ἐγκατάλειψις καὶ ἐρήμωσις πολλῶν οἰκισμῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν παραθαλασσίων, παραμέλησις τῆς θαλάσσης, χονδροειδὴς ἀμαυρόχρωμος κεραμικὴ καὶ σχετικὴ ἀφθονία ὅπλων καὶ στρωμάτων τέφρας εἰς τοὺς οἰκισμοὺς χαρακτηρίζουν τοὺς ΜΕ χρόνους ὡς χρόνους οἰκονομικῆς παρακμῆς καὶ παρατεταμένης ἐσωτερικῆς ἀνωμαλίας, ἥτις

ἐμείωσε σημαντικῶς τὸν πληθυσμὸν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δημιουργήσασα οὕτω χώρον καὶ ὅρους εἰρηνικῆς διεισδύσεως νέων ἀπὸ Βορρᾶ στοιχείων, τῶν δημιουργῶν τοῦ ΥἚ πολιτισμοῦ, περὶ τὰ τέλη τῆς ΜΕ περιόδου.

Παρ' ὅλην τὴν ἀκαταστασίαν εἰς τὴν κατοίκησιν τῆς χώρας, τὴν πενίαν καὶ τὰ νέα εἶδη τῆς κεραμικῆς, τὰ μινύεια καὶ τὰ ἀμαυρόχρωμα, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς ΜΕ περιόδου παρουσιάζεται ὡς συνέχεια τῆς ΠΕ. Αἱ οἰκίαι ἔχουν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὀρθογώνιον διάγραμμα ἀλλὰ καὶ καμπυλόγραμμοι, ἀψιδοειδεῖς, οἰκίαι συναντῶνται κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιόδους ΠΕ καὶ ΜΕ. Κατασκευὴ τῶν τοίχων, τῶν δαπέδων, τῶν ἐστιῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐσωτερικῶν διαρρυθμίσεων τῶν οἰκιῶν δὲν διαφέρουν κατὰ τὰς δύο περιόδους. Τὸ μεγάροσχημον διάγραμμα οἰκίας, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἐθεωρεῖτο νέον, χαρακτηριστικῶς ΜΕ, γνώρισμα, εἰσαχθὲν μετὰ τῆς μινυείου κεραμικῆς εἰς νότιον Ἑλλάδα ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ Βορρᾶ κινήθεντων πρὸς αὐτὴν Ἰνδοευρωπαίων καὶ εἰς τὸ ὁποῖον κατετάσσοντο καὶ αἱ ἀψιδοειδεῖς οἰκίαι, ἔχει εὑρεθῇ ἤδη καὶ εἰς τὸ ΠΕ Ἀσκηταριό, εἰς τὴν καθαυτὴ μορφήν τοῦ μεγάρου.

Τὴν αὐτὴν συνέχειαν πολιτισμοῦ μεταξὺ ΠΕ καὶ ΜΕ περιόδου δεικνύουν καὶ αἱ ΜΕ ταφαί, τόσον ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν τάφων, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν τοποθέτησιν τῶν νεκρῶν εἰς συνεσταλμένην θέσιν. Ἀπὸ τῆς ΜΕ ὅμως περιόδου ἔχομεν σαφεῖς ἐνδείξεις λατρείας τῶν νεκρῶν, ἥτις εἰς πολλὰς περιπτώσεις (Ἐλευσίνα, Μυκήνας, Πελόπιον Ὀλυμπίας κλπ.) συνεχίσθη μέχρι τῶν Ἱστορικῶν χρόνων. Ἐλλείπει ἐκ τῶν ἐπιχώσεων τῶν πλείστων οἰκισμῶν παντὸς δεδομένου δυναμένου νὰ θεωρηθῇ ὡς θρησκευτικὸν σύμβολον εἶναι εὐλόγος ἡ εἰκασία ὅτι ἀπὸ τῶν ΜΕ χρόνων αἱ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς τῶν ἡρώων ιδέαι τῶν ΜΕ κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος συνήργησαν ὥστε καὶ αἱ ἀντιλήψεις περὶ τῶν θεῶν νὰ προσαρμοσθοῦν πρὸς τὰς περὶ νεκρῶν καὶ τὴν συγκρότησιν τῆς κοινωνίας τῶν ζώντων συνηθείας καὶ τὰ σπέρματα τῆς τοιαύτης θρησκείας εἶναι κοινὰ εἰς ὅλους τοὺς Ἰνδοευρωπαϊκοὺς λαοὺς.

Ἡ τροφή τῶν ΜΕ κατοίκων συνίστατο ἐκ γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Ὅσα ἰχθύων καὶ ὕστρεα θαλασσίων κογχῶν δὲν εἶναι συνήθη εἰς τὰς ΜΕ θέσεις. Τὸ ζήτημα τῆς ἐνδυμασίας τῶν ΜΕ κατοίκων ἐκ τῶν ἀνασκαφικῶν δεδομένων δὲν διασαφεῖται, ὡς καὶ κατὰ τὰς προηγουμένας ἐποχάς.

Ἐνδείξεις ἐπαφῆς τῶν ΜΕ κατοίκων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος πρὸς τοὺς κατοίκους ἄλλων περιοχῶν, ἐὰν παραλείψῃ τις τὰ ἐκ τῶν Κυκλάδων κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰσαχθέντα ΜΕ ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα καὶ τὸν ἐκ Μήλου ὀψιανόν, ἐλλείπουν ἐκ τῶν ΜΕ στρωμάτων.

Περὶ τὸ 1600 π.Χ., ἂν κρίνῃ τις ἐκ τοῦ περιεχομένου τῶν ὑπὸ τοῦ SCHLIEMANN ἀνασκαφέντων τάφων τῶν Μυκηνῶν, ἡ ἡπειρωτικὴ Ἑλλὰς ἔχει καὶ πάλιν ἀναλάβει ἐκ τῆς πενίας καὶ ἀκαταστασίας τῶν ΜΕ χρόνων. Ἡ οἰκο-

νομικὴ αὕτη ἀνάρρωσις συνοδεύεται καὶ πάλιν ἀπὸ πυκνὴν κατοίκησιν τῶν ἀκτῶν καὶ ἐκπληκτικὴν αὕξισιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκισμῶν καθ' ὅλην τὴν χῶραν. Μία νέα πλέον λαμπρὰ περίοδος ἄρχεται εἰς τὴν προϊστορίαν τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος, ἡ λεγομένη Ὑστεροελλαδικὴ ἢ Μυκηναϊκὴ περίοδος.

Ἐξάπλωσις τῆς ἀμαυροχρώμου κατ' ἄρχας καὶ τῆς ὙΕ βραδύτερον κεραμικῆς μέχρι τῆς Νοτίου Ἰταλίας, τῆς Σικελίας καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰόλου ἀφ' ἐνὸς καὶ καθ' ὅλον τὸ Αἰγαῖον ἀφ' ἑτέρου καὶ πυκνὴ κατοίκησις τῶν ἀκτῶν καὶ πάλιν κατὰ τοὺς ὙΕ χρόνους εἶναι ἐνδείξεις πείθουσai ὅτι ἡ ἀνάρρωσις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος προῆλθεν ἐκ τῶν περιοχῶν πέραν τῆς θαλάσσης καὶ ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ πάλιν τῶν θαλασσίων ὁδῶν, ὅτε ἡ ἀκαταστασία εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν εἶχε λήξει, οἱ νέοι κάτοικοι αὐτῆς, οἱ Χετταῖοι, εἶχον ἀσφαλίσαι εἰρηνικοὺς ὅρους ζωῆς εἰς αὐτὴν καὶ αἱ θαλάσσιαι ὁδοὶ διὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου ἀνελήφθησαν καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς νοτιωτέρας Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων.

Ἡγετικὴν θέσιν διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάρρωσιν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τὴν ἀποκατάστασιν ἐμπορικῶν σχέσεων πρὸς πάσας τὰς περιοχὰς τῆς Μεσογείου καὶ τὴν δημιουργίαν οἰκονομικῶν ὅρων εὐμαροῦς ζωῆς καὶ αὕξσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἀνέλαβον καὶ πάλιν αἱ πλέον ἡννοημένοι γεωγραφικῶς διὰ τὴν ναυσιπλοΐαν περιοχαὶ αὐτῆς, Ἀττικὴ, Εὐβοία, Βοιωτία, Αἰτωλία καὶ Ἀκαρνανία, ὁ πληθυσμὸς τῶν ὁποίων διπλασιάζεται καὶ πάλιν.

Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας ἀπὸ ἀπόψεως πολιτιστικῆς καὶ ἀνθρωπολογικῆς οἱ ὙΕ χρόνοι εἶναι περίοδος συγχωνεύσεως καὶ ἀφομοιώσεως τῶν ἐπιβιούντων ΠΕ καὶ τῶν κατὰ τοὺς ταραχῶδεις ΜΕ χρόνους εἰσδυσάντων ἀπὸ Βορρᾶ Ἰνδοευρωπαϊκῶν ἢ ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως τοῦ Αἰγαίου ὁμοῦ μετὰ τῆς ἀμαυροχρώμου κεραμικῆς Μεσογειακῶν νέων στοιχείων πληθυσμοῦ καὶ πολιτισμοῦ εἰς ἓν ὁμοιογενὲς σύνολον, τὴν ὙΕ κοινωνίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν ὙΕ χρόνων.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς κοινωνικῆς συγκροτήσεως τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν, τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων, τοῦ χαρακτῆρος τοῦ πολιτισμοῦ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, τὰς ταφάς, τὴν κεραμικὴν καὶ τὰ μικρὰ εὐρήματα ἡ ὙΕ περίοδος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐντάσσεται εἰς τὸν ἐπαρκῶς γνωστὸν ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν, τοῦ ἔπους καὶ τῆς συγχρόνου βιβλιογραφίας ὙΕ πολιτισμὸν τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ὃν καὶ οἰκονομικῶς ἡ περιοχὴ κατὰ τὰ μέχρι σήμερον γνωστὰ δεδομένα ὑπολείπεται τῶν Μυκηναίων χωρὶς ἀφ' ἑτέρου νὰ στερῇται τοπικῆς αὐτονομίας ἀπὸ ἀπόψεως πολιτισμοῦ ὡς δεικνύει ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Γκλᾶ.

Ἡ ἀκμὴ τοῦ ὙΕ πολιτισμοῦ ὡς διὰ τὴν λοιπὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα οὕτω καὶ διὰ τὴν Στερεὰν διήρκεσεν ἡμίσειαν περίπου χιλιετηρίδα ἢ δὲ ναυτικὴ δραστηριότης τῶν κατοίκων αὐτῆς ἤγγισε πάσας τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσο-

γείου ἐξ ὧν εἰσάγονται ἐλεφαντοστοῦν, χρυσός, ὡὰ στρουθοκαμήλων, ἤλεκτρον, ἀλάβαστρον, σίδηρος κλπ.

Περὶ τὸ τέλος τῆς 2ας ὁμως π.Χ. χιλιετηρίδος σημειοῦνται νέαι κινήσεις λαῶν εἰς τὴν Ἀσίαν, τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν Εὐρώπην, τὸ κύμα τῶν μεταναστεύσεων πλήττει ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν «λαῶν τῆς θαλάσσης», κατὰ τὰς Αἰγυπτιακὰς πηγὰς, τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς, οἱ Φρύγες τελικῶς ἐγκαθίστανται εἰς Μ. Ἀσίαν καὶ οἱ Δωριεῖς καὶ ἄλλοι λαοὶ κινοῦνται πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰταλίαν. Αἱ θαλάσσιαι συγκοινωνίαι διὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς λοιπῆς Μεσογείου καθίστανται καὶ πάλιν δυσχερεῖς, ὁ ὑπερπληθυσμὸς τῆς ὙΕ Στερεᾶς Ἑλλάδος, ὅστις ἔζη ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν θαλασσίων ὁδῶν, δοκιμάζει καὶ πάλιν οἰκονομικὸν ἀδιέξοδον, οἰκονομικὴ κάμψις καὶ δυστυχία μαστίζει τὸν πληθυσμὸν τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων μὴδὲ τῆς Κρήτης ἐξαιρουμένης τὴν φορὰν ταύτην, τὸ ἐμπόριον καὶ ὁ πολιτισμὸς τῆς ὁποίας καταστρέφονται ὀριστικῶς. Ὁ πλεονάζων πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος ζητεῖ διέξοδον δι' ὁμαδικῆς μετοικεσίας, τοῦ πρώτου λεγομένου ἀποικισμοῦ, εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ οἱ Φοίνικες διαδέχονται τοὺς κατοίκους τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν θαλασσίων ὁδῶν τῆς Μεσογείου. Ὅταν ἡ κίνησις τῶν λαῶν ἤγγισε πρὸς Δυσμὰς νέοι κάτοικοι, οἱ Δωριεῖς, διεισδύουν εἰς τὴν ἡρηνωμένην καὶ ἐν πολλοῖς ἀκατοίκητον κεντρικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα.

Τὰ γεγονότα, ἡ διάρκεια, ἡ ἀρχικὴ αἰτία καὶ ὁ χαρακτήρ τῶν δύο περιόδων Μεσοελλαδικῆς καὶ Καθόδου τῶν Δωριέων μετὰ τῶν ἐπακολουθούντων σκοτεινῶν Γεωμετρικῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος, εἶναι παρεμφερῆ.

Ὅτε μετὰ πάροδον 3-4 πάλιν αἰῶνων ἀπὸ τῆς κάμψεως καὶ καταστροφῆς τοῦ λαμπροῦ ὙΕ πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀποκαθίστανται καὶ πάλιν εἰρηνικοὶ ὄροι εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν δυτικὴν Μεσόγειον, οἱ κάτοικοι τῶν παραθαλασσίων περιοχῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τῆς Πελοποννήσου, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῶν νήσων ἀναλαμβάνουν τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν θαλασσίων ὁδῶν, ἡ ἀνατολιζουσα λεγομένη κεραμικὴ διαδίδεται, ὡς ἄλλοτε τὸ χαρακτηριστικὸν ΠΕ κύπελλον μετὰ προχοῆς, ἡ ΜΕ ἀμαυρόχρωμος καὶ ἡ ὙΕ στυλινόχρωμος κεραμικὴ, διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ μέχρι τῆς Νοτίου Ἰταλίας καὶ Σικελίας. Μία νέα περίοδος, ἡ Ἀρχαϊκὴ, ἐγκαινιάζει τὴν ἀρχὴν μιᾶς ἐπὶ πλέον ἀκμῆς τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νοτιωτέρας Ἑλλάδος, τῆς περιόδου τῶν Κλασσικῶν Χρόνων τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ¹

Α

- "Αβαντες 487
 Abousir 472
 'Αγγελοπούλου οικόπεδον 298, 317, 349
 'Αγία "Αννα Οηβῶν 391, 392, 396
 'Αγιά 'Ελεούσα Χαλκίδος 44
 'Αγία Κυριακή, Λίμνης 41, 181, Λουτρα-
 χίου 82, 104
 'Αγία Μαρίνα (38), 13, 26, 62¹,
 63², 63⁵, 64, 66, 89¹, 90¹, 96,
 105¹, 107¹, 109, 113, 133⁽¹⁾, 136,
 146, 150, 154, 155, 156, 157,
 159, 160, 162, 167, 168, 171, 177,
 192, 193, 201, 202, 205¹, 209,
 231, 238, 239, 242, 244, 260,
 261, 281, 282, 286, 306, 321, 322,
 326, 342, 344, 356, 459¹, 460⁽¹⁾, 477,
 492, 495
 'Αγιαννάκος Ροβιῶν Εὐβοίας 40, 101
 'Αγία Παρασκευή, Βιστρίτσα 38, ἰδὲ
 καὶ 'Ασμήνιον, Δράμεσι-Υρίας 329,
 Κατακαλοῦ Εὐβοίας 124, Λοκρίδος
 26, Ψαχνῶν 43, 124
 'Αγία Πελαγία Καρύστου 49
 'Αγία Τριάς, Βασιλικῆς Αἰτωλίας 112,
 Δοκοῦ Εὐβοίας 77, 101, Κρήτης 473
 "Αγιοι Θεόδωροι Θηβῶν 392
 "Αγιοι Πάντες Δωρίδος 69
 "Αγιος 'Αθανάσιος, Λίμνης 42, Μακρυ-
 κάπα 74, 265
 "Αγιος 'Ανδρέας, Βασιλικῶν 78, Λίμνης
 41
 "Αγιος Βλάσης - Πανοπεύς
 (43), 10, 96, 105¹, 107¹, 114,
 132¹
 "Αγιος Γεώργιος, Καρύστου 49, 79, Κε-
 ρατσινίου 83, 222, Κρῖσα 97, Λίμνης
 41, 42
 "Αγιος Δημήτριος, 'Αλμυροποτάμου Εὐ-
 βοίας 79, Περαιχώρας 53
 "Αγιος 'Ηλίας (19), 16, 23, 62,
 62¹, 63¹, 91⁽¹⁾, 112, 133⁽¹⁾, 135¹,
 154, 164, 167, 174, 187, 191, 201,
 385, 386, 387, 424, 438, 460⁽¹⁾,
 468, 477
 "Αγιος 'Ηλίας, Κηρίνου 41, 74, 101,
 Ροβιῶν 40, 74, 122, Σχηματαρίου
 120, 374, 429, Ψαχνῶν 42, 43, 75,
 101, 124, 333
 "Αγιος Θεόδωρος 'Αντικύρας 16, 29,
 389, 427, 442, 462
 "Αγιος 'Ιωάννης (59), 98,
 105¹, 107¹, 116, 132¹, 308, 321,
 368, 459¹
 "Αγιος 'Ιωάννης, Καρύστου 49, Κυπαρισ-

1 'Ο ἐντὸς παρενθέσεων πρῶτος μεθ' ἐκάστην προϊστορικὴν (δι' ἀραιῶν στοιχείων
 δηλουμένην) θέσιν ἀριθμὸς εἶναι ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς τῆς θέσεως ἐν τῷ πίνακι. Π τῶν σελίδων
 137-140. Οἱ λοιποὶ ἀριθμοὶ δηλοῦν σελίδας. Δι' ἐντονωτέρων ἀριθμῶν δηλοῦνται σελίδες ὅ-
 που ἡ θέσις περιγράφεται ἢ παρέχονται δεδομένα ἐξ αὐτῆς. Ἀριθμοὶ σελίδων μετὰ δει-
 κτου δηλοῦν ὅτι ἡ λέξις ἀπαντᾷ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ δείκτου δηλουμένην ὑποσημείωσιν τῆς σε-
 λίδος. Ἐντὸς παρενθέσεων ἔχουν τεθῆ δεικται ὅταν ἡ διὰ τοῦ δείκτου δηλουμένη ὑποσημείω-
 σις ἄρχεται ἐκ τῆς προηγούμενης σελίδος.

- σίου 113, Πέντης 153
 "Α γ ι ο ς Κ ο σ μ ᾶ ς (188), 15, **84**,
 89¹, 91¹, 91⁽¹⁾, 92, 107¹, 108, 109,
129, 133⁽¹⁾, 135¹, 136, 146, **222**,
 227, 229, 230, **234**, 238, 239, **255**,
 258, 259, 260, **270**, 275, 276, 277,
 279, 282, 354, 359, **382**, **415**,
435, **455**, 459¹, 460⁽¹⁾, 462, 477,
 478, 494, 495
 "Α γ ι ο ς Μ ᾶ μ α ς 340
 "Α γ ι ο ς Μ η ν ᾶ ς Χ α λ ῖ ο ν 33, 69
 "Α γ ι ο ς Ν ι κ ὸ λ α ο ς, 'Α σ τ α κ ο ῦ 22, 149,
 157, 191, Αὐλίδος 118, 428, 'Ελληνι-
 κοῦ Εὐβοίας 72, Πιρναρῆς 61, 384
 "Α γ ι ο ς Π α ν τ ε λ ε ῆ μ ω ν 'Ο ξ υ λ ῖ θ ο υ Εὐβοίας
 75
 "Α γ ι ο ς Σ ω τ ῆ ρ 127
 'Α γ ο ρ ᾶ 'Α θ η ν ῶ ν 15, 55, 56, 57, 158, 159,
 160, 184, 197, 205, 322, 404, 406,
 434, 451, 477
 'Α γ ο ρ α ῖ ο ς Κ ο λ ω ν ὸ ς 406, 452
 'Α γ ὸ ρ ι α ν ῆ (75), **70**, 89¹, 90¹, 107¹,
119, 132¹, 135¹, **443**, 460⁽¹⁾
 'Α γ ρ α ῦ λ ο υ ὁ δ ὸ ς 404
 'Α γ ρ ι ε λ ῖ κ ι 50, 80, 102
 'Α γ ρ ῖ ν ι ο ν 95, 112
 'Α γ ρ ι ο β ὸ τ α ν ο 38
 'Α γ ρ ῖ π π α 'Ω δ ε ῖ ο ν, ἰδὲ 'Ω δ ε ῖ ο ν 'Α γ ρ ῖ π π α
 'Α δ ρ ι α ν ο ῦ ο ἰ κ ὸ π ε δ ο ν 36
 'Α θ η ν ᾶ, Κ ρ α ν α ῖ α 12, 25, 424, Π ρ ο ν α ῖ α 28
 'Α θ ῆ ν α ι (174), 7, 9, 12, 14, 15, 17,
 50, 51, **54**, 55, 60, 61, 62¹, 63¹, 64,
 72, **83**, 86, 89¹, 90¹, 94, **104**,
 106⁽¹⁾, 107¹, **128**, 133⁽¹⁾, 146, **153**,
 155, 156, **158**, 163, 164, 166, 167,
 168, 169, 170, 171, 172, 184, **197**,
 201, 204, **221**, 227, 229, **253**,
 258, 259, 260, **268**, 275, 279,
298, 301, 302, 303, **316**, 318,
 320, 321, 322, **335**, 340, 341, 342,
348, 350, 352, 353, **380**, 391,
403, **433**, **451**, 459¹, 460⁽¹⁾, 468,
 477
 'Α θ ῆ ν η Δ ι ᾶ δ ε ς 39
 Α Θ Η Ν Α Ι Ο ς 485
 Α ἰ γ α ῖ ο ν 11, 134, 143, 203, 204, 279,
 340, 341, 356, 361, 362, 484, 485,
 486, 490, 496, 497, 499, 500
 Α ἰ γ ᾶ λ ε ω ς 7
 Α ἰ γ ῖ ν α 13, 178, 279
 Α ἰ γ ὸ σ θ ε ν α 11
 Α ἰ γ υ π τ ο ς 1, 2, 3, 470, 472, 473, 497
 Α ἰ δ η ψ ὶ ς (108), **39**, 62¹, 63¹, 91⁽¹⁾,
100, 105¹, 107¹, 108, 134¹, 165,
180, **194**, **332**
 Α ἰ μ ῖ λ ο υ Παύλου μνημεῖον 28
 Α ἰ ν ι ᾶ ν ε ς 487
 Α ἰ ο λ ε ῖ ς 486, 487
 Α ἰ ο λ ι κ ῆ διὰ λεκτο ς 480, 481
 Α ἰ ὶ λ ο υ ν ῆ σ ο ι 499
 Α ἰ τ ω λ ῖ α 5, 6, 10, 13, 14, 15, 22, 62, 66,
 89, 90, 90¹, 91, 94, 106, 107, 107¹,
 108, 111, 133, 134, 135, 135¹, 141,
 460, 479, 480, 484, 486, 487, 499
 Α ἰ τ ω λ ι κ ὸ ν 16, 23
 Α ἰ τ ω λ ο ἰ 487
 'Α κ α δ η μ ῖ α Πλάτωνος 56, 57, 184, 221,
 253, 254, 268
 'Α κ α δ ῆ μ ο υ Ο ἰ κ ῖ α 221, 228
 'Α κ α ρ ν α ν ῖ α 5, 6, 10, 13, 15, 20, 22, 62,
 66, 89, 90, 90¹, 94, 106, 107, 107¹,
 108, 111, 112, 133, 134, 135, 141,
 190, 460, 480, 484, 486, 499
 'Α κ α ρ ν α ν ι κ ᾶ ὄ ρ η 5, 6
 Akhenaten 473
 'Α κ ρ ὸ π ο λ ι ς 'Α θ η ν ῶ ν 15, 17, 55, 56, 57,
 153, 154, 155, 158, 160, 166, 184,
 197, 205, 227, 298, 317, 349, 380,
 404, 408, 433, 434, 451, 452, 461,
 474, 477
 'Α λ α ῖ (31), **24**, 62¹, 63¹, 64, 91⁽¹⁾,
113, 133⁽¹⁾, 135¹, 146, 163, 164,
 171, **174**, **191**, 192, 201, 460⁽¹⁾
 Alalakh 474
 'Α λ ῖ α ρ τ ο ς (77), 14, 18¹, **34**, 62¹,
 63, 65⁵, **70**, 89¹, 90¹, **99**, 105¹, **119**,
 133⁽¹⁾, **371**, **428**, **443**, 459¹, 460⁽¹⁾
 'Α λ ι β ἑ ρ ι ο ν (138), 14, **47**, 62¹,
 63¹, **79**, 89¹, 90¹, **102**, 105¹, 107¹,
125, 133¹, 146, **196**, 201, 202,
 227, **250**, **334**, 342, **399** **431**, **449**
 Å L I N, P., XLVIII, 19, 22, 24, 29, 30,
 34, 44, 46, 47, 49, 52, 53, 58, 60,
 68, 70, 72, 73, 75, 76, 77, 80, 82,
 84, 85, 86, 88, 93, 98, 99, 100, 102,
 110, 111, 113, 114, 117, 118, 120,

- 123, 124, 125, 126, 127, 128, 130,
132, 422, 434, 436, 437
Ἀλκαῖος 484
Ἀλκμαίων 461
Ἀλμυροπόταμος (144), 79, 89¹,
91¹, 91⁽¹⁾, 107¹
Ἀλόπη 66
Ἄλος 9
Ἀλπηνοί (25), 95, 105¹, 107¹, 112,
132¹, 439, 459¹
Ἄλτις 323
Ἀλύζια 6
Ἀλυκή Γλυφάδας 60
Ἀλυκή Δομβραίνης (96), 100,
105¹, 107¹, 121, 132¹, 376, 459¹
AMANDRY, P., XXXVII, XLVI
AMANDRY - LERAT - POUILLOUX XXXVII
Amarna, ἰδὲ El-Amarna
Ἀμάρυνθος (137), 46, 62¹, 63¹,
79, 89¹, 90¹, 92, 102, 105¹, 107¹,
108, 125, 132¹, 170, 182, 250,
282, 334, 354, 431, 459¹, 460¹,
479
Ἀμβρακία 6
Ἀμβρακικὸς 5, 7, 10
Ἀμβρωσος 479
Amenhotep I 472
Amenhotep III 473
Ἀμερικανικαὶ ἀνασκαφαὶ 12, 35, 37
Ἀμερικανικὴ Σχολὴ Κλασσικῶν Σπου-
δῶν 14, 37, 84
Ἀμοριανὸν 23
Ἀμούρι (7), 21, 62¹, 63², 65, 89¹,
90¹, 107¹, 154, 261, 277
Ἄμυρος 484
Ἀμφεῖον 36, 245, 330
Ἀμφιάλη 60
Ἀμφίκλεια 9, 113, ἰδὲ καὶ Δαδι-Ἀμ-
φίκλεια
Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος 7, 10
Ἀμφισσα 9, 115
Ἀνάληψις (20), 66, 89¹, 90¹,
107¹, 261, 276
Ἀνατολὴ 204, 244, 281
Ἀνδρωνιᾶνοι (119), 123, 133⁽¹⁾,
135¹, 398, 447, 459¹
Ἀνεμοκάμπι 69
ANGEL, J. L., L, 478
Ἀνθηδών (63), 9, 10, 116, 132¹,
135¹, 368, 442, 459¹, 460⁽¹⁾
Ἀνθοχώριον - Παραιοτά-
μιοι (40), 9, 114, 132¹, 364,
459¹
Ἀνθρακες 25, 51, 67, 109, ἰδὲ καὶ Ἀρ-
χιτεκτονική: Πυρπολήσεως ἔχνη, Τα-
φαί: ἐνδείξεις λατρείας, Τέφρα
Ἀνθραξ C 14, 1, 470, 471, 488
Ἀντῆρες 44, 76, 101, 182, 333
Ἀντιγόνης ὁδὸς Θηβῶν 36, 211, 245,
263, 273, 444
Ἀντίκυρα (54), 13, 29, 61¹, 62,
63¹, 91⁽¹⁾, 98, 105¹, 107¹, 115,
133⁽¹⁾, 389, 427, 442, 459¹, 468
Ἀντίρριον 95
Ἀντωνίου, Ε., οἰκόπεδον ἐν Θήβαις 36,
444
Ἄονες 486
ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ 475, 481
Ἀπόλλωνος ναός, Δαφνηφόρου Ἐρε-
τρίας 46, 79, Δελφῶν 28, 366, 425,
Θέρμου 284, 285, 343, Ἰσμηνίου
Θηβῶν 392, 396, Πτόφου 118
Ἀράκυνθος 5, 6, 479
ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ, Α. Σ., XLII, 61,
384
ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΥ, Θ. Α., 377
ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΥ, Θ. Α., κ.ζ., XLII
Ἀργολίς 188, 426, 469, 471
Ἄργος 486
Ἀρδηττός 479
Ἀρέθουσα 44, 77
Ἄρειοι 304, ἰδὲ καὶ Ἰνδοευρωπαϊοί
Ἄρειος Πάγος 57, 404, 434, 452
Ἄρεως ναός 404, 406, 407, 451, 452
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ 484
Ἀρκαδία 486
Ἀρκαδοκυπριακὴ διάλεκτος 480
Ἄρνη 117, ἰδὲ καὶ Γκιάς
Ἀρτάκη Νέα 398
Ἀρτέμιδος ἱερόν, Αὐλίδος 118, Βραυ-
ρῶνος 84
Ἀρτεμίσιον 72, 123
Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία Ἀθηνῶν 12,
13, 15, 16, 83

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

- 'Αγορά ΥΕ 370 (XXI, 4)
- 'Ανάκτορα ΥΕ 369 (XXI, 2), 372 (XXXI, 1), 379 (XLVII, 7), 384 (LVIII)
- 'Αποθήκαι ΠΕ 215 (VII, 8), 221 (XII, 14). ΜΕ 283 (I, 1), 287 (V, 4). ΥΕ 366 (X, 1), 369 (XXI, 2)
- 'Απορριμμάτων λάκκοι-σωροί Νεολ. 153 (XI, 3), 154 (XI, 4), 155, 156. ΠΕ 218 (XI, 8)
- 'Αποχετευτικά έργα ΥΕ 367 (XIII, 2), 368 (XVIII, 2), 369 (XXI, 2)
- Αύλαι Νεολ. 150 (III, 1), 152 (X, 6), 156. ΠΕ 220 (XII, 7, 10, 13), 223 (XVI, 6, 7), 224 (XVI, 9), 229. ΜΕ 286 (V, 3), 288 (VII, 3), 289 (IX, 1), 293 (IX, 12), 294 (IX, 13), 295 (IX, 18), 358. ΥΕ 370 (XXI, 3)
- Αύλαι λιθόστρωτοι ΜΕ 288 (VII, 3), 292 (IX, 9), 293 (IX, 12), 295 (IX, 18, 21), 302
- Αύλακες ΠΕ 213 (VII, 3), 215 (VII, 9), 229. ΜΕ 286 (V, 3), 303
- Βαθμίδες ΜΕ 214 (VII, 6)
- Βάσεις λίθιναι κιόνων Νεολ. 152 (X, 5, 6), 156. ΠΕ 226 (XVI, 13), 229. ΜΕ 292 (IX, 9), 295 (IX, 18), 303. ΥΕ 366 (X, 2-3), 374 (XXXII, 1), 375 (XXXIII, 3), 380 (LIII, 6), 383 (LVI, 3-4)
- Βόθροι Νεολ. 150 (III, 5), 154 (XI, 3), 156. ΠΕ 210 (IV, 3), 211 (IV, 6, VI, 1-2), 213 (VII, 4), 214 (VII, 7), 215 (VIII, 3), 218 (XI, 9), 219 (XII, 3), 221 (XIII, 4), 222 (XVI, 3), 229, 280. ΜΕ 290 (IX, 2), 303, 304, 358. ΥΕ 365 (IX, 4)
- Βωμοί ΥΕ 365 (IX, 1)
- Δάπεδα Νεολ. 150 (III, 4), 151 (VII, 1-2), 152 (X, 1-3, 5), 153 (XI, 3), 156, 204. ΠΕ 211 (VI, 1), 212 (VII, 1, 2), 213 (VII, 3), 214 (VII, 4), 217 (XI, 5), 221 (XIII, 3), 226 (XVI, 13), 229. ΜΕ 288 (VII, 3), 293 (IX, 12), 297 (XII, 4), 298 (XII, 8), 300

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ (συνέχεια)

- (XVI, 3), 303. ΥΕ 369 (XXI, 2), 373 (XXXI, 1), 374 (XXXII, 1), 377 (XLVII, 1), 378 (XLVII, 4), 379 (L), 380 (LIII, 1), 382 (LVI, 1-2), 383 (LVI, 6)
- Δάπεδα λιθόστρωτα ΠΕ 210 (IV, 2), 213 (VII, 4), 218 (XI, 11), 219 (XII, 2), 220 (XII, 7), 221 (XII, 14), 229, 280. ΜΕ 284 (II, 4), 285 (II, 8), 294 (IX, 13), 301 (XVIII, 2), 303, 358
- Διαγράμματα οίκων: άψιδοειδή Νεολ. 150 (VI, 1, 3). ΠΕ 210 (IV, 4), 211 (VI, 3), 214 (VII, 8), 220 (XII, 14, 16). ΜΕ 284 (II, 3), 285 (II, 9), 286 (V, 4), 289 (IX, 1), 290 (IX, 2), 296 (XII, 1), 297 (XII, 3-5), 302, 304, 358, 359. ΥΕ 364 (III, 2), 365 (IX, 2), 368 (XVI). Καμπυλόγραμμα Νεολ. 155, 205. ΠΕ 214 (VII, 8), 218 (XI, 11), 281. ΜΕ 285 (II, 6), 302, 308 *ιδε και οικίαι.* Κυκλικά ΠΕ 210 (IV, 1-2), 228. Όρθογώνια Νεολ. 150 (VI, 1-3), 152 (X, 4, 6-7), 155, 205. ΠΕ 212 (VII, 1), 213 (VII, 4), 214 (VII, 6-7) 215 (VIII, 2), 216 (XI, 4), 217 (XI, 5-8), 220 (XII, 8), 223 (XVI, 6-9), 224 (XVII, 10-13), 228, 280. Τύπου μεγάρου ΠΕ 220 (XII, 7, 10), 228. ΜΕ 284 (II, 3), 287 (VI, 3), 290 (IX, 3), 294 (IX, 14), 302, 304, 359. ΥΕ 366 (X, 1-2) 367 (XIII, 7), 369 (XXI, 2), 376 (XXXIII, 5), 378 (XLVII, 4), 380 (LIII, 6), 382 (LVI, 3), 383 (LVI, 4)
- Διάδρομοι ΠΕ 220 (XII, 13), ΥΕ 366 (X, 3), 369 (XXI, 2), 370 (XXI, 4), 372 (XXXI, 1)
- Διαιρέσεις έσωτερικαί οίκων ΠΕ 226 (XVI, 13). ΜΕ 284 (II, 3), 285 (II, 8), 286 (V, 2), 294 (IX, 13), 297 (XII, 3, 4, 6), 298 (XII, 8)
- Διαμερίσματα ΜΕ 283 (I, 1), 287 (VI, 3). ΥΕ 369 (XXI, 2)
- Δίοδοι ΜΕ 294 (IX, 16)
- Δίσκοι εν τῷ δαπέδῳ ΠΕ 213 (VII, 4),

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ (συνέχεια)

- 215 (VII, 9), 220 (XII, 10-11), 229
 —Δρόμοι, ἰδὲ ὁδοί
 —Δωμάτια ΠΕ 211 (VI, 1), 212 (VII, 1), 213 (VII, 3, 4), 214 (VII, 6, 7), 215 (VIII, 2), 216 (XI, 4), 217 (XI, 5-8), 218 (XI, 9), 220 (XII, 11, 13, 14), 224 (XVI, 9, 12), 228. ΜΕ 283 (I, 1), 284 (II, 3), 285 (II, 6, 8), 286 (V, 2-3), 287 (VI, 1, 3, 4), 289 (IX, 1), 290 (IX, 2, 4), 291 (IX, 5, 6), 292 (IX, 8), 293 (IX, 12, 13), 294 (IX, 13, 14, 15), 295 (IX, 18), 297 (XII, 4), 298 (XII, 8), 302. ΥΕ 365 (IX, 2-3), 366 (X, 2), 367 (X, 3-4), 369 (XXI, 2), 370 (XXI, 4), 372 (XXXI, 1), 375 (XXXIII, 2-5), 377 (XLVII, 1), 379 (XLVII, 7, 9)
 —Εἴσοδοι ΠΕ 212 (VII, 1), 213 (VII, 4), 214 (VII, 6, 7), 216 (XI, 4), 217 (XI, 4, 6), 218 (XI, 11), 220 (XII, 10), 221 (XIII, 3), 223 (XVI, 6, 7), 224 (XVI, 9). ΜΕ 283 (I, 1), 286 (V, 4), 289 (IX, 1), 290 (IX, 3, 4), 291 (IX, 6), 293 (IX, 12), 294 (IX, 13). ΥΕ 370 (XXI, 3), 374 (XXXII, 1), 375 (XXXIII, 3-5), 379 (XLVII, 5), 380 (LIII, 2). Ἰδὲ καὶ θύραι
 —Εἰσόδου - ἀναβαθμοὶ ΠΕ 213 (VII, 4), 218 (XI, 8), 229. ΜΕ 289 (VII, 3), 290 (IX, 3), 294 (IX, 14), 303. ΥΕ 378 (LVIII, 4)
 —Εργαστήρια, ἀγγειοπλαστικῆς ΥΕ 366 (IX, 10), 372 (XXXI, 1), χαλκουργίας ΠΕ 216 (XI, 2-3), 228
 —Ἐσοχαὶ τοίχων ΠΕ 215 (VII, 9)
 —Ἐστῆαι Νεολ. 150 (III, 2, 4, IV), 151 (VI, 4, 6), 152 (X, 1, 3, 6), 153 (X, 7, XI, 1, 3), 155, 156, 204. ΠΕ 212 (VII, 1, 2), 213 (VII, 4), 214 (VII, 6, 7), 215 (VII, 9), 218 (XI, 8, 9, 10), 219 (XII, 3), 220 (XII, 10, 11), 221 (XII, 16), 224-225 (XVI, 13), 229, 280. ΜΕ 284 (II, 4), 285 (II, 6, 10), 286 (V, 2), 287 (VI, 1, 3), 289 (IX, 1), 290 (IX, 3), 291 (IX, 4, 5), 292 (IX, 7, 8, 9), 293 (IX, 10, 12), 300 (XV, 2), 303, 358.

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ (συνέχεια)

- ΥΕ 366 (IX, 10, X, 3), 375 (XXXIII, 2-5), 381 (LIII, 16), 382 (LIV, 6), 383 (LVI, 1)
 —Θάλαμοι ΠΕ 220 (XIII, 7, 10), 221 (XIII, 3), 223 (XVI, 6, 7). ΥΕ 367 (X, 4, XIII, 1), 378 (XLVII, 2, 4-5)
 —Θεμέλια ΠΕ 209 (III), 210 (IV, 1), 211 (IV, 5), 215 (VIII, 2, IX), 218 (XI, 11), 221 (XIII, 3). ΜΕ 288 (VI, 4, VII, 3), 303. ΥΕ 367 (XII, 374 (XXXII, 1), 375 (XXXIII, 2), 376 (XLI), 379 (XLVII, 7)
 —Θύραι Νεολ. 151 (VII, 1), 152 (X, 6-7). ΠΕ ἰδὲ εἴσοδοι. ΜΕ 284 (II, 4), 287 (VI, 3), 289 (IX, 1), 291 (IX, 4), 292 (IX, 8), 294 (IX, 13). ΥΕ 369 (XXI, 2), 375 (XXXIII, 3-5)
 —Ἱερὰ ΠΕ 212-213 (VII, 2), 213-214 (VII, 4), 222 (XVI, 5), 228. ΥΕ 365 (IX, 4), 378 (XLVII, 4)
 —Ἱπποὶ ΠΕ 220 (XII, 7), 221 (XII, 15), 229. ΜΕ 284 (II, 2), 290 (IX, 3), 291 (IX, 5, 6), 292 (IX, 7), 293 (IX, 10), 295 (IX, 22), 302, 304, 358.
 —Καλύβαι Νεολ. 150 (III, 2), 151 (VI, 4, VII, 1-3), 152 (X, 1-2), 153 (XI, 3), 155, 204. ΠΕ 218 (XI, 11), 219 (XI, 2), 221 (XII, 16). ΜΕ 283 (II, 1), 302
 —Κάμιννοι ΥΕ 382 (LVI, 2)
 —Κατώφλια ΠΕ 216 (XI, 4), 218 (XI, 8), ΜΕ 292 (IX, 10). ΥΕ 369 (XXI, 2)
 —Κέραμοι ΠΕ 218 (XI, 14), 221 (XII, 17), 229. ΥΕ 371 (XXI, 4)
 —Κίονες ΠΕ 214 (VII, 6), 229. Ἰδὲ καὶ βάσεις λίθιναι κίονων
 —Κλίβανοι ΥΕ 366 (IX, 10), 372 (XXI, 1)
 —Κλίμακες ΥΕ 367 (X, 3)
 —Κλῖναι ΥΕ 375 (XXXIII, 3)
 —Κόγχαι ΜΕ 289 (VII, 3), 295 (IX, 21)
 —Κουλότητες τοῦ ἐδάφους δάπεδα καλυβῶν Νεολ. 151 (VII, 1, 3), 152 (X,

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ (συνέχεια)

- 1-3), ὑποδοχαὶ κιόνων Νεολ. 150 (III, 2), 151 (VII, 1, 3), 155
 —Λάκκοι ΠΕ 214 (VII, 6, 7), 218 (XI, 6). ΜΕ 290 (IX, 1)
 —Λιθόστρωτα ΜΕ 295 (IX, 21), 298 (XIV). Ἰδὲ καὶ Αὐλαὶ λιθόστρωτοι, Δάπεδα λιθόστρωτα
 —Λουτρῶν λεκάναι ΥΕ 383 (LVI, 3)
 —Μαγειρεῖα ΠΕ 221 (XIII, 3)
 —Μάνδραι ποιμνίων ΠΕ 218 (XI, 11) ΜΕ 294 (IX, 15)
 —Μέγαρα ΠΕ 220 (XII, 7, 10), 228. ΜΕ 284 (II, 3), 287 (VI, 3), 290 (IX, 3), 294 (IX, 14), 302, 304, 359. ΥΕ 366 (X, 1-2), 367 (XIII, 7), 369 (XXI, 2), 376 (XXXIII, 5), 378 (XLVII, 4), 380 (LIII, 6), 382 (LVI, 3), 383 (LVI, 4)
 —Ξυλοδεσμίαι ΥΕ 372 (XXXI, 1)
 —Ὅδοι-δρόμοι ΠΕ 217 (XI, 7), 218 (XI, 11), 220 (XII, 6), 222 (XVI, 1, 4), 227. ΜΕ 293 (IX, 10, 11), 295 (IX, 18), ΜΕ ὁδοὶ λιθόστρωτοι πρὸ τῶν οἰκιῶν 293 (IX, 11), 301. ΥΕ 367 (X, 3), 371 (XXI, 6), 375 (XXXIII, 5), 376 (XXXVI, 382 (LV), 383 (LVI, 9)
 —Οἰκήματα, ἰδὲ Οἰκοδομήματα
 —Οἰκίαι Νεολ. Νέας Μάκρης Α, Β, 152 (X, 6, 7). ΠΕ Ἀγίου Κοσμά Ε, F, G, H 223 (XVI, 6-9), I, J, K, L 224 (XVI, 10-13), M 226 (XVI, 14), Ἀθηνῶν Ἀκαδήμου 221 (XIII, 3), Ἀσκηταριῶ Α, Γ, Β, Ε, Ζ, Η, Θ 220 (XII, 7-13), Εὐτρήσεως Ι 212 (VII, 1), οἰκίαι 9, 6, L 213 (VII, 3, 4), Η, T 214 (VII, 6, 7), N, O 214-215 (VII, 8), Ραφήνας Γ 216 (XI, 4), Δ, Θ, Ε, Α, 217 (XI, 5-8), Β, Η-Ζ, 218 (XI, 9, 11). ΜΕ Ἀθηνῶν Θ 298 (XV, 1), Ι 300 (XV, 2), Βραυρῶνος 300 (XVI, 3), Ἐλευσίνος Ε, Δ, Γ 297 (XII, 3, 4, 6), Ζ, Ρ 298 (XII, 7, 8), Εὐτρήσεως C 298 (IX, 1), X, Α, M 290 (IX, 2-4), F, G-Q 291 (IX, 5-6), R, J, S 292 (IX, 7-9), P, E 293 (IX, 12,

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ (συνέχεια)

- 13), W, AA, U 294 (IX, 14-16), D, Υ 295 (IX, 18, 21), Θέρμων α¹ 284 (II, 4), α³, α⁴, α⁵⁻⁶, β 285 (II 5-8), Κίρρας 287 (VI, 1-4), Κρίσης Α, Β-С, D 286 (V, 2-4), Λιανοκλαδίου 283 (I, 1). ΥΕ Ἀγίου Κοσμά R, 102, S 382 (LVI, 1-3), T, U, V, W, Z 383 (LVI, 4, 6-9), Βραυρῶνος 382 (LIV, 4-6) Δελφῶν C 1, C 4, C5 365 (IX, 1-2), Ἐλευσίνος H 377 (XLVII, 1), I, B, H 378 (XLVIII, 2, 5-6), Εὐτρήσεως B 374 (XXXIII, 2), K, V, BB 375 (XXXIII, 3) Κρίσης E, F, 366 (X, 2, 3), G 367 (X, 4), Σχηματαρίου 374 (XXXII)
 —Οἰκίαι ἀψιδοειδεῖς Νεολ. 150 (VI, 1-3) ΠΕ 210 (IV, 4), 211 (VI, 3), 214 (VII, 8), 220 (XII, 14, 16). ΜΕ 284 (II, 3), 285 (II, 9), 286 (V, 4), 289 (IX, 1), 290 (IX, 2), 296 (XII, 1), 297 (XII, 3-5), 302, 304, 358, 359. ΥΕ 364 (III, 2), 365 (IX, 2), 368 (XVI)
 —Οἰκίαι ἐλλειψοειδεῖς ΜΕ 285 (II, 6, 8), 302, 304
 —Οἰκίαι μεγαρόσχημοι, καμπυλόγραμμοι, ὀρθογώνιοι. Ἰδὲ Διαγράμματα
 —Οἰκοδομήματα-Οἰκήματα ΠΕ 211 (VI, 1). ΜΕ μετ' εὐθυγράμμων τοίχων 286 (V, 2), 287 (VI, 1-4), 291 (IX, 5-6), 297 (XII, 6) 298 (XII, 7, 8), μετὰ καμπυλογράμμων τοίχων 285 (II, 7, 9-10). ΥΕ 364 (I), 365 (IX, 4), 367 (XIII, 3, 5), 371 (XXI, 5), 373 (XXXI, 3), 377 (XLVII, 1), 378 (XLVIII, 2-5)
 —Ὅπαι ὑποδοχαὶ στύλων Νεολ. 150 (III, 2), 151 (VII, 1, 3), 155. ΠΕ 215 (VII, 8). ΜΕ 294 (IX, 13). ΥΕ 375 (XXXIII, 4)
 —Ὅροφαι Νεολ. 150 (III, 6, V), 153 (X, 7), 155. ΠΕ 212 (VII, 1), 229, 280. ΜΕ 284 (II, 3), 296 (IX, 23), 303, 358
 —Ὀχυρώσεις Νεολ. τάφρος 153 (XI, 3), 154. Ἰδὲ καὶ Τείχη.
 —Παραρτήματα οἰκιῶν ΥΕ 379

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ (συνέχεια)

- (XLVII, 5)
- Πηλός ως επίχρισμα βόθρων ΠΕ 211 (IV, VI, 1), έστιών 218 (XI, 8), ως συνδετική ύλη τοίχων Νεολ. 150 (III, 1). ΠΕ 214 (VII, 6), 226 (XVI, 13). ΜΕ 283 (I, 1), 284 (II, 3), 286 (V, 2), 296 (IX, 22), 303
- Πηλού τεμάχια με άποτυπώματα δοκών και καλάμων Νεολ. 150 (III, 6, V), 151 (VI, 4), 152 (X, 3), 153 (X, 7) 155, 156, 204. ΠΕ 212 (VII, 1), 229. ΜΕ 284 (II, 3), 285 (II, 5, 8), 296 (IX, 23), 303
- Πλίνθοι ώμαί ΠΕ 210 (IV, 1), 214 (VII, 6), 221 (XIII, 3), 222 (XVI, 2-3), 229, 280. ΜΕ 293 (IX, 12), 296 (IX, 22), 298 (XII, 8), 300 (XVI, 3). ΥΕ 365 (IX, 7), 372 (XXXI, 1), 373 (XXXI, 2), 377 (XLVII, 1), 381 (LIII, 7, 11)
- Ποτάμιοι λίθοι ΜΕ 283 (I, 1), 288 (VI, 4), 303
- Πρόδομοι - Προθάλαμοι ΜΕ 288 (VI, 4), 297 (XII, 4). ΥΕ 366 (X, 1), 367 (XIII, 4), 368 (XXXI, 5), 369 (XXI, 2), 372 (XXXI, 1), 375 (XXXIII, 3, 5), 377 (XLVII, 1), 378 (XLVII, 2-3), 384 (LVI, 3)
- Πύλαι ΥΕ 366 (X, 1), 369 (XXI, 1), 370 (XXI, 3), 371 (XXVII, 383 (LVI, 10)
- Πύργοι ΥΕ 364 (V), 366 (X, 1), 371 (XXI, 6)
- Πυρπολήσεως ίχνη ΠΕ 211 (VI, 1), 212 (VII, 1), 214 (VII, 6, 7). ΜΕ 294 (IX, 16), 297 (XII, 4). ΥΕ 377 (XLVII, 1)
- Σπήλαια τόποι λατρείας ή κατοικίας Νεολ. 149 (I-II), 152 (IX), 154 (XI, 5), 155, 204. ΠΕ 221 (XIII, 2), 228
- Σταύλοι ΠΕ 215 (VII, 8).
- Στοι ME 292 (IX, 9). ΥΕ 375 (XXXIII, 5), 382 (LVI, 3), 383 (LVI, 4)
- Στρόφιγγες λίθιναι θυρών Νεολ. 150

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ (συνέχεια)

- (III, 2), 156, 205. ΠΕ 213 (VII, 4), 214 (VII, 7), 216 (XI, 4), 217 (XI 7, 8), 218 (XI, 11), 222 (XV), 223 (XVI, 6), 224 (XVI, 9), 229, 280.
- Στρώματα αρχιτεκτονικά ΠΕ 209 (III, IV, 1), 212 (VII, 2), 213 (VII, 3), 218 (XI, 12), 219 (XII). ΜΕ 288 (VII, 1-3), 289 (IX), 301
- Τείχη ΠΕ 210 (IV, 2), 211 (V), 215 (VIII, 1), 216 (XI, 1), 219 (XII, 5), 227. ΜΕ 300 (XVI, 1), 301 (XVIII, 1). ΥΕ 364 (II, III, 1, IV, V, VI, VII), 365 (VIII), 366 (X, 1), 368 (XIV-XVII, XX), 369 (XXI, 1), 371 (XXII-XXV, XXVII), 372 (XXIX), 373 (XXXI, 4), 374 (XXXI, 4, XXXIII, 1), 376 (XXXIV-XXXV, XXXVII - XL, XLII- XLIV), 377 (XLV), 379 (XLVII, 8), 380 (LII-LIII, 3-4), 382 (LIV, 2), 383 (LVI, 10), 384 (LVII, LIX, LX)
- Τοιχογραφίαι ΥΕ 368 (XVIII, 1), 369 (XXI, 2), 370 (XXI, 4), 372 (XXXI, 1)
- Τοίχοι Νεολ. 150 (III, 1, 3, VI, 1-3), 151 (VI, 5, VIII), 152 (X, 3-6), 153 (X, 8), 155, 156. ΠΕ 210 (IV, 1), 211 (VI, 1-2), 212 (VII, 1), 214 (VII, 4-7), 215 (VII, 8, VIII, 2), 219 (XI, 15, XII, 4), 221 (XIII, 3), 222 (XVI, 2), 224 (XVI, 11), 226 (XVI, 13), 229. ΜΕ 284 (II, 4), 285 (II, 5), 286 (III), 290 (IX, 1, 3), 292 (IX, 9, 10), 294 (IX, 13), 295 (IX, 18), 296 (XI), 297 (XII, 3), 298 (XII, 8, XV, 1), 300 (XVI, 3), 303, 358. ΥΕ 365 (IX, 3), 368 (XIII, 5), 369 (XXI, 2), 372 (XXXI, 1), 374 (XXXII, 1), 377 (XLVII, 1), 382 (LVI, 1), 383 (LVI, 6)
- Τοίχοι αναλημματικοί ΜΕ 300 (XVI, 2), 301 (XVIII, 1). ΥΕ 380 (LIII, 2), 382 (LIV, 3)
- Τοίχοι εκ φθαρτών ύλικών ΜΕ 283 (II, 1), 292 (IX, 9)
- Τοίχοι ως άκανθαί ίχθός ΠΕ 214 (VII, 5), 218 (XI, 8), 219 (XII, 3),

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ (συνέχεια)

- 226 (XVI, 13), 229, 280
- Τοίχων κατασκευή ΜΕ 283 (I, 1), 286 (V, 2), 288 (VI, 4, VII, 1, 3, 6), 290 (IX, 2), 296 (XII, 1), 297 (XII, 3) 300 (XV, 2), 301 (XVIII, 2). ΥΕ 365 (IX, 3), 368 (XIII, 5), 369 (XXI, 2), 372 (XXXI, 1), 374 (XXXII, 1), 377 (XLVII, 1), 382 (LVI, 1), 383 (LVI, 6)
- Τοίχων τεμάχια εὐθύγραμμα ΠΕ 209 (I), 210 (IV, 4), 212 (VII, 2), 213 (VII, 3), 215 (VII, 9), 220 (XX, 12), 222 (XIV, XVI, 2). ΜΕ 284 (II, 2), 286 (IV), 288 (VII, 1-3), 289 (VIII), 296 (XII, 2), 298 (XII, 9, 10, XIII), 300 (XVI, 4, XVII), 301 (XVIII, 2). ΥΕ 365 (IX, 6-7), 366 (IX, 8-9) 368 (XIX), 371 (XXVI), 372 (XXX), 373 (XXXI, 2, 4), 374 (XXXI, 5), 378 (XLVII, 4), 379 (XLIX, L-LI), 381 (LIII, 12-13)
- Τοίχων τεμάχια καμπυλόγραμμα ΠΕ 210 (IV, 4), 211 (IV, 5), 212 (VII, 2), 219 (XII, 1), 221 (XII, 14). ΜΕ 286 (V, 1), 295 (IX, 20), 296 (X). ΥΕ 381 (LIII, 11)
- Τοίχων τεμάχια σχηματίζοντα γωνίας. ΠΕ 211 (IV, 5). ΜΕ 295 (IX, 19), 298 (XV, 1), 300 (XV, 2)
- Υδραυλικά ἔργα ΥΕ 380 (LIII, 5)
- Φάσεις ἀρχιτεκτονικαὶ ΠΕ 220 (XII, 14), 223 (XVI, 7). ΜΕ 286 (V, 3), 287 (VI)
- Φρέατα Νεολ. 153 (XI, 2), 155, 158, 160, 184. ΠΕ 221 (XIII, 1). ΜΕ 300 (XV, 4, 5), 301, 303. ΥΕ 381 (LIII, 14)
- Φωταγωγοὶ ΥΕ 372 (XXXI, 1)
- Χάσμα (ἱερὸν Γῆς;) ΠΕ 212-213 (VII, 2), 228, 282
- Ἀσία 1, 2, 470, 500
- Ἀσία Μικρά, ἰδὲ Μικρὰ Ἀσία
- Ἀσίνη 259, 276, 329, 338, 342, 362
- Ἀσκηταριό (166), 16, 81, 89¹, 91¹, 92, 107¹, 108, 127, 133⁽¹⁾, 135¹, 219, 227, 228, 229, 232, 238 239, 252, 254, 258, 259, 260, 267, 275, 276, 277, 278, 279, 282, 302, 303, 304, 358, 359, 379, 433, 459¹, 460⁽¹⁾, 477, 494, 495, 498
- Ἀσκληπιεῖον Ἀθηνῶν 13, 55, 56, 57, 316
- Ἀσμήνιον (100), 35, 62¹, 63¹, 72, 89¹, 90¹, 107¹, 122, 132¹, 135¹, 460¹
- Ἀσπρα Χώματα Λουτρακίου 82, 104
- Ἀσπρονήσια 84
- Ἀστακός (15), 6, 15, 22, 62, 62¹, 63¹, 63⁷, 66, 89¹, 90¹, 93, 105¹, 107¹, 111, 133⁽¹⁾, 146, 149, 154, 155, 157, 159, 164, 165, 169, 171, 173, 187, 190, 191, 205, 325, 342, 459¹, 477
- Ἀσωπός 11
- Ἀττάλου στοὰ Ἀθηνῶν 57, 406, 408
- Ἀττική 5, 5¹, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 16, 20, 49, 62, 80, 89, 90, 91, 91⁽¹⁾, 102, 106, 107, 107¹, 108, 126, 130, 133, 134, 135, 135¹, 141, 142, 143, 144, 276, 277, 278, 280, 356, 357, 408, 460, 461, 462, 469, 477, 478, 479, 480, 481, 484, 485, 486, 487, 491, 492, 494, 496, 497, 499
- Αὐλάκι-Πουρὶ 113
- Αὐλῆς (73), 14, 16, 33, 118, 133⁽¹⁾, 135⁽¹⁾, 371, 391, 428, 443, 460⁽¹⁾
- Αὐλωνάριον (126), 43, 45, 62¹, 76, 89¹, 90¹, 101, 105¹, 107¹, 124, 132, 182, 248, 333, 376, 399, 460⁽¹⁾
- AUSTIN, R. P., XXXIX, 14, 34
- Ἀφίδναϊ (151), 9, 13, 80, 89¹, 91⁽¹⁾, 102, 105¹, 107¹, 126, 132¹, 310, 320, 321, 322, 334, 341, 342, 345, 348, 350, 352, 353, 376, 459¹, 460⁽¹⁾, 477
- Ἀχαϊκὴ διάλεκτος 493, ἰδὲ καὶ Αἰολικὴ διάλεκτος
- Ἀχαρναι 51, ἰδὲ καὶ Μενίδι
- Ἀγελῶς, Αἰτωλοακαρνανίας 7, 111, 112, Εὐβοίας 75
- Ἀχίλλειον 110
- Ἀχινός, ἰδὲ Ἐχινοῦς
- Ἀψηφία 15, 68, 262, ἰδὲ καὶ Γαλαξείδι

B

- Βάθεια, ἰδὲ Ἀμάρυνθος
 Βαθροβούνι 44, 124, 266
 Βαθὺ Αὐλίδος 118
 Βαλεαρίδες 493
 Βάλτος 45, 77
 Βαρδάτες (10), 15, 93, **111**, 133⁽¹⁾,
 135¹, **385**, **424**, **438**, 459¹, 477
 Βαρδούσια 5, 6, 10
 Βάρη (194), **130**, 133¹, 135, **422**,
436, 459¹, 460⁽¹⁾
 Βάρκα 16, 43, 164, 167, 168, 169,
 170, 171, 172, 181, 182, 190, 398.
 Ἰδὲ καὶ Ψαχνὰ
 Βάρκιζα (195), **130**, 133⁽¹⁾, 135¹,
422, 459¹
 Βασιλικὰ (104), **39**, 62¹, 63¹, **73**,
 89¹, 90¹, 107¹, **122**, 132¹, 135¹,
 170, **180**, **247**, 460⁽¹⁾
 Βασιλική (24), **112**, 132¹, 135¹,
 460¹
 Βασιλικόν (135), 77, **78**, 89¹,
 91¹, 107¹
 Βασκίνα 462
 BASS, G. F., XL
 BATES, W. N., XLI
 Βαυαρικὴ ἀποστολὴ 13, 30, 32
 Βαυαροὶ 30
 Βελανιδέζα (170), 14, **127**, 133⁽¹⁾,
 135¹, **403**, **433**, **450**, 460⁽¹⁾
 Βέλγοι 105, 422
 Βελλετούρι 105
 BELOCH, K. J., 481, 487²
 Βέλος, ἰδὲ Μπελούσια
 BENGTSON, H., 51
 BENSON, J. L., XLIX
 BENTON, S., XXXVI, 15, 22, 23, 111
 BÉQUIGNON, M., XXXV, 65
 BEULE, E., 54
 Βίγλα 49
 Βιστρίτσα 38, ἰδὲ καὶ Ἀγία Παρασκευή,
 Ἀσμήνιον
 Βιτρινίτσα 115, ἰδὲ καὶ Τολοφών
 BITTEL, K., 229
 BLEGEN, C. W., XXXIX, XLIV, XLV,
 35, 83, 159, 428
 BLINKENBERG 266
 Βλίχα (72), **33**, 62¹, 63¹, **69**, 89¹,
 90¹, **99**, 105¹, 107¹, **118**, 132¹,
211, 227, **371**, 459¹
 BOARDMAN ἰδὲ COOK-BOARDMAN
 BOELTE, F., 82
 Βοιωτία 5, 6, 7, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 18¹,
 20, 24, 30, 62, 69, 89, 90, 90¹, 98,
 106, 107, 107¹, 108, 116, 133, 134,
 135¹, 141, 142, 204, 336, 356, 357,
 396, 461, 469, 471, 479, 480, 484,
 485, 486, 487, 489, 499
 Βοιωτοὶ 487
 Βόνιτσα 111
 Βόρειος Κρήνη 55, 184, 197, 434, 451,
 452
 Βορὸς 121, 397
 BOSSERT, E. M., XLIX
 Βούδορος 40
 Βούλα 60, 61
 Βουλγαρία 258, 276
 Βουλευτήριον Ἀθηνῶν 406
 Βουλιαγμένη (197), 83, **88**, 89⁽¹⁾,
 91¹, **104**, 105¹, 107, **130**, 133⁽¹⁾,
226, **257**, **271**, 279, **330**, 422, **436**,
 460⁽¹⁾
 Βοῦλις (55), 10, **29**, 62¹, 63¹,
 91⁽¹⁾, **98**, 105¹, 107¹, 134⁽¹⁾
 Βουρβάτσι (193), 14, **129**, 130,
 133⁽¹⁾, 135¹, **384**, **421**, **436**, **456**,
 459¹, 460⁽¹⁾
 Βοῦρκος 44, 101
 Βουτᾶς 38
 Βρασίδας 9
 Βραυρών (183), 13, **58**, 62¹, 63¹,
84, 89¹, 90¹, **104**, 106⁽¹⁾, 107¹,
128, 133¹, 169, **186**, 254, 258, 260,
268, **300**, 301, 303, 304, **317**,
 320, 321, **336**, 341, **381**, **409**, **435**,
452, 459¹, 460⁽¹⁾, 461, 477
 Βραυρωνίας τέμενος 317
 Βρεταννικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή 21,
 78, 82
 Βριλησσὸς 479
 BRONEER, O., XLIII, XLIV, 15, 54
 BROWN, A. C. B., XXXVIII, 13, 120
 Βρυσάκι 124

Βυσσάνια 42
 Βρωμοπούσι (184), **84**, 89¹, 91⁽¹⁾,
 91¹, 107¹
 Βρωμοῦσα - Τρύπα 44, 101, 124, 430

Γ

Γαλαξειίδι (52), 15, 16, **68**,
 89¹, 90¹, 91¹, 92, 107¹, **115**, 133⁽¹⁾,
 135¹, **243**, 259, **262**, 275, 276,
 279, **427**, 460⁽¹⁾
 Γαλιτσάδες 40
 Γαλλικαὶ ἀνασκαφαὶ 12, 15
 Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν
 XXXVI, XXXVII, XXXIX, XL,
 XLVI, 13, 27, 97, 114
 Γαργηττός 479
 Γαρδίσι 110
 Γελαδοβούνι 118
 Γεραιστός (149), **80**, 89¹, 91⁽¹⁾,
 91¹, 107¹
 Γερμανικαὶ ἀνασκαφαὶ - ἔρευναι 15
 Γερμανικὸν Ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτού-
 τον Ἀθηνῶν 12, 51
 Γέφυρα Τανάγρας 396
 ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, A. N., L
 Γιάλτρα (107), **39**, 62¹, 63¹, **74**,
 89¹, 90¹, **100**, 105¹, 107¹, **122**,
 132¹, 168, 169, **180**, **247**, 260,
 276, 282, **332**, 342, **430**, 459¹,
 460⁽¹⁾, 495
 Γιαννακοπούλου - Πιπέρη ἀγρός 25
 Γιαννίτσι 125
 Γιουγκοσλαβία 189 ἰδὲ καὶ Σερβία
 Γιῶνα 5, 6, 10

CASKEY, E. C., 37, 84
 CASKEY, J. L., XL, XLVIII, XLIX,
 16, 37
 CHADWICK, J., L, 482 ἰδὲ καὶ VEN-
 TRIS - CHADWICK
 CHAMOUX, F., 15, 68

BUCHHOLTZ, H. G., L
 BUCK, R. J., XLIX, 342
 BULLE, H., XXXVIII, 13, 15, 32
 BUSOLT, G., 481, 485, 486

Γκλᾶς - Ἀρνη (66), 13, 15, 16,
117, 133⁽¹⁾, 135¹, 136, **368**, **428**,
442, 459¹, 461, 474, 475, 499
 Γκράμπες 22
 Γλᾶς Ἰτέας 115, 367, 426, 427, 441
 Γλήχων 117
 Γλίφα - Ἀντρών (2), **110**, 132¹,
 135¹, 460⁽¹⁾
 Γλίφα Ψαχνῶν 43, 75, 101, 124
 Γλούνιστα, ἰδὲ Δρυμαία
 Γλυφάδα (192), 12, 16, **60**, 62¹,
 63¹, **88**, 89¹, 90¹, 107¹, 108, **129**,
 133⁽¹⁾, 135¹, **236**, 238, 239, **384**,
416, **436**, **456**, 459¹, 460¹, 477
 Γούβα Εὐπάλιον 115
 Γοῦβες (99), **72**, 89¹, 90¹, 91¹,
110, 105¹, 107¹, **122**, 132¹, **247**, **430**,
 460⁽¹⁾
 Γραβιά 9
 Γραφὴ Γραμμικὴ Α, Β 495 ἰδὲ καὶ Κε-
 ραμικὴ, σήματα κεραμείων, ἀμοφο-
 ρεῖς ἐνεπίγραφοι, Μικρὰ εὐρήματα
 πινακίδες, σήματα γραφῆς
 Γρεβενὸ 22
 Γυμνό (131), **45**, 63¹, 91¹, **194**, 201
 Γυρισμοῦ φάραγξ Γλυφάδας 384
 Γυρτῶν 117
 Γυρτόκαστρο 112

C

CHARLES, R. P., L
 CHILDE, V. G., L, 159, 164, 320, 321,
 340, 353, 361, 493
 COOK - BOARDMAN XLVI
 COOK, J. M., XLV
 CURTIUS - KAUPERT, 49

Δ - D

Δαδὶ - Ἀμφίκλεια (33), 9,
24, 62¹, 63¹, 91⁽¹⁾
 Δαμιὰ 40

Δάχου μνημεῖον 425
 Δαυλὶς (42), 10, 12, **27**, 61¹, 63¹,
 91⁽¹⁾, **96**, 105¹, 107¹, **114**, 133⁽¹⁾,

327, 344, 350, 352, 353, 439, 459¹
 Δαύλωσις 71
 Δάφνη (112), 74, 89¹, 91⁽¹⁾, 107¹
 Δαφνηφόρος Ἀπόλλων 46, 79 ἰδὲ καὶ
 Ἀπόλλων
 DAUX, G., XXXVI, XXXVII, XXXVIII,
 XL, XLI, XLII, XLIV, XLVI,
 XLVII, 97
 DAVIES, O., 67
 Δεκέλεια (155), 9, 126, 133⁽¹⁾,
 135¹, 377, 431, 460⁽¹⁾
 DELLA SETA, A., 54
 Δελφοί (45), 10, 13, 15, 27, 28,
 29, 61¹, 62, 91⁽¹⁾, 97, 105¹, 107¹,
 114, 115, 133⁽¹⁾, 193, 201, 344,
 353, 365, 387, 424, 440, 459¹, 460⁽¹⁾,
 462, 468
 DELVOYE, CH, XLVIII
 DE RIDDER, A, XXXVIII, 13, 32, 117,
 371
 DE SANTERRE, H. GALLEY, XLV
 DESBOROUGH, R. D' A., XLVIII, 19¹,
 52, 68, 69, 116, 117, 427, 442, 474
 ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, K. K., XLVII, 55
 Δημήτηρ 480, 482
 Δημητριακά ἀπηνθρακωμένα 109, ἰδὲ
 καὶ Μικρά Εὐρήματα, Δημητριακά
 Διβούνι 38
 DILLGER, A., 486
 Διμήνιον 2, 173, 182, 186, 478, 491
 DINSMOOR, W. B., XLIX
 ΔΙΟΔΩΡΟΣ 475, 486¹
 Δῖον 73
 Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου ὁδὸς Ἀθηνῶν
 298
 Διονύσου τέμενος 56, 57
 Διὸς Ὀλυμπίου ναὸς 57, 58

Δίρκη 392
 Δίρκης ὁδὸς Θηβῶν 36, 211, 231
 Δίρφυς 7
 Διρφωσσὸς 479
 DOERPFELD, W., 12, 32
 Δοκός (128), 77, 89¹, 91⁽¹⁾, 101,
 105¹, 107¹, 124, 133⁽¹⁾ 333, 399,
 430, 448, 460⁽¹⁾
 Δόλοπες 487
 Δόμβραϊνα 100 ἰδὲ καὶ Ἀλυκὴ Δομβραί-
 νης
 ΔΟΝΤΑΣ, Γ., XLVII, 55
 DOR, L., XXXVI, 67
 Δούναβις 189, 340
 Δράμεσι - Ὑρία (82), 14, 34,
 62¹, 63¹, 71, 89¹, 90¹, 99, 105,
 107¹, 120, 133¹, 146 329, 341,
 342, 345, 352, 372, 391, 428, 443,
 459¹, 460⁽¹⁾
 Δραχμάνι, ἰδὲ Ἐλάτεια - Δραχμάνι
 Δρίτσα - Ἐλεῶν (83), 71, 89¹,
 90¹, 99, 105¹, 107¹, 120, 132¹,
 459¹, 460⁽¹⁾
 Δροσιά Εὐβοίας 47
 Δροσιά - Χάλια 33
 Δρυμαία (28), 23, 62¹, 63⁴, 66,
 89¹, 90¹, 96, 105¹, 107¹, 113, 133⁽¹⁾,
 460⁽¹⁾
 Δρύοπες 487
 DUNBABIN, T. J., XXXIX, XLI, 82
 Δύστος (142), 48, 62¹, 79, 89¹,
 90¹, 102, 105¹, 107¹, 125, 132¹,
 169, 182, 196, 266, 333, 431,
 460⁽¹⁾
 Δωριεῖς 2, 4, 473, 474, 481, 487, 500
 Δωρικὴ διάλεκτος 480, 482
 Δωρὶς 9, 10

E

Ἐγγλιανὸς 461, ἰδὲ καὶ Πύλος-Ἐγγλια-
 νὸς
 Ἐγγυὸς Ἀνατολὴ 189, 190
 EFFENTERRE, H. καὶ M., 67, 97
 Ἐκτῆρες 486
 El - Amarna 473
 Ἐλάτεια - Δραχμάνι (34), 9,
 12, 13, 16, 24, 62¹, 63³, 64, 66,
 89¹, 90¹, 96, 105¹, 107¹, 113,

133⁽¹⁾, 146, 149, 154, 155, 156,
 157, 159, 160, 162, 163, 164, 165,
 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172,
 175, 176, 186, 188, 190, 192,
 198, 201, [205, 207, 241, 261,
 305, 321, 326, 340, 343, 350,
 353, (363), 424, 459¹, 471, 477
 Ἐλευθεραί, ἰδὲ Κάζα - Ἐλευθεραί
 Ἐλευσίς (162), 12, 14, 15, 52,

- 81, 89¹, 90¹, **104**, 106⁽¹⁾, 107¹, 109, **126**, 133⁽¹⁾, 135, 146, **197**, **250**, 260, **266**, **296**, 301, 302, 303, 304, **312**, 318, 320, 321, 322, 323, **334**, 340, 341, 342, **348**, 350 352, 353, 355, 358, 363, **377**, **401**, **432**, **450**, 459, 459¹, 460⁽¹⁾, 462, 468, 477, 480, 498
- Ἑλεών, ἰδὲ Δρίτσα - Ἑλεών
- Ἑλικών 5, 6, 10, 62, 70
- Ἑλληνικά 94
- Ἑλληνηνικό (101), 72, 89¹, 90¹, 91¹, 107¹
- Ἑλληνικοῦ ἀεροδρόμιον 85
- Ἑλλοπες 487
- Ἑνορία (118), 75, **123**, 133⁽¹⁾, 135¹, 398, **447**, 459¹
- Ἑξαρχος - Ὑάμπολις (39), **114**, 132¹, 135¹, 459¹
- Ἑπαμεινώνδου ὁδὸς Θηβῶν 36, 211, 231, 245, 263, 309
- E.P.B. XLIII
- ΕΡΑΤΟΣΘΕΝΗΣ 474
- Ἑρέτρια (136), **45**, 46, 62¹, 63¹, 78, **79**, 89¹, 90¹, **101**, 105¹, 107¹, **125**, 133⁽¹⁾, 169, **182**, **249**, 260, 265, **266**, 276, 282, **334**, **431**, 460⁽¹⁾, 495
- Ἑρέθειον 14, 15, 55, 56, 317, 380, 434, 451
- Ἑρμῆς 486
- Ἑρμοῦ ἱερὸν ἐν Δελφοῖς 28
- Ἑρυθραῖ - Παντάνασσα (95), **121**, 132¹, 135¹, **447**, 460⁽¹⁾
- Ἑτάξι 379
- Ἑταιρεία Ἀρχαιολογική ἰδὲ Ἀρχαιολογική Ἑταιρεία
- Εὐηνος 6, 95, 439
- Εὐβοία 5, 7, 9, 10, 13, 16, 17, 20, 38, 62, 72, 73, 89, 90, 90¹, 91, 100, 106, 107, 107¹, 108, 122, 133, 134, 134¹, 141, 142, 143, 159, 188, 202, 204, 240, 249, 277, 280, 333, 356, 357, 361, 469, 479, 480, 484, 492, 494, 497, 499
- Εὐβοϊκὸς 10, 11, 66, 76, 96
- Εὐπάλιον (51), **115**, 133⁽¹⁾, 135¹, **389**, **427**, 460⁽¹⁾
- Εὐρημα 75
- Εὐρυτος 123
- Εὐρώπη 159, 353, 500
- Εὐτρησις (91), 14, 16, **37**, 62¹, 63², **72**, 89¹, 90¹, 92, **99**, 106⁽¹⁾, 107¹, 108, 109, **121**, 133⁽¹⁾, 136, 146, **151**, 155, 162, 164, 169, 170, 171, 172, **180**, 186, 190, **194**, 202, **212**, 227, 228, 229, **232**, 238, 244, **245**, 258, 259, 260, **263**, 272, 275, 276, 277, 279, 282, **289**, 301, 302, 303, 304, **309**, 318, 320, 321, 322, **330**, 339, 340, 341, 342, **345**, 349, 350, 352, 353, 354, 355, 356, 358, 359, 360, **374**, **397**, **429**, **446**, 459¹, 460⁽¹⁾, 462, 471, 477, 494, 495
- Ἑχινούς (5), 9, **93**, 105¹, 107¹, **110**, 132¹, **385**, **438**, 459¹
- EVANS, Sir A., XXXIX, 14, 100

F

- FICK, A., 479
- FIMMEN, D., 19¹, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 44, 48, 58, 60, 67, 71, 80, 82, 83, 88, 94, 95, 98, 104, 111, 115, 117, 120, 121, 128, 130, 266, 340, 384, 390, 409, 433, 434, 437, 470
- FORBES, R. J., 68
- FORSDYKE, E. J., 473
- FRANZ, L. XLIX
- FRAZER, J. G., 71, 96, 114, 120
- FROTHINGHAM, Jr. A. L., XLII
- FURTWAENGLER, A., 13, 19¹, 32, 60, 431 436
- FURTWAENGLER-LOESCKE 431
- FURUMARK, A., 75, 118, 120, 470, 472, 474, 475
- GALLET DE SANTERRE, H., ἰδὲ DE SANTERRE, H. GALLET
- GEBAUER, K., 53, 82, 126
- GOESSLER, P., 323
- GOLDMAN, H., XXXVIII, 14, 16, 24, 37, 72, 474
- GRAEF-LANGLITZ, XLII, 54

GRAHAM, W., XLIX
 GROPENGIESSER, H., XLII, XLIX, 83,
 312, 316, 404, 408-409, 453

Ζαΐμη σπήλαιον 18¹, 488
 Ζάκυνθος 18¹
 Ζάροκα (143), 102, 105¹, 107¹,
 108, 134¹
 Ζεγγίνη ὁδὸς Θηβῶν 36, 309
 Ζερέλια 325, 342

Ἡλέκτραι Πύλαι Θηβῶν, 36, 330, 373,
 391, 395, 429, 444
 Ἡπειρος 5¹, 7, 10, 18¹, 485
 Ἡραῖον Ἄργους ἰδὲ Πρόσυμνα
 Ἡραῖον Περαιχώρας 52, 250, 433

Halaf 190
 HALL, A. R., 472
 HANKEY, V., XLI, 38, 125
 HANSEN, H., XLIV, 54, 340
 HAWKES, C. F. C., XLIX
 HAYES-ROWTON-STUBBINGS, L
 HAUSSOULLIER, B., XLII
 HELBIG, W., 54
 HEURTLEY, W. A., XXXIX, 14, 30, 38,

Θαυμακοὶ 7
 Θεοδώρου, Π., οἰκόπεδον ἐν Θήβαις 36
 Θεολόγος, Ἀλαῖ 24
 Θεολόγος Εὐβοίας 124
 ΘΕΟΧΑΡΗΣ, Δ. Ρ., XLI, XLV, XLVI,
 16, 27, 33, 38, 39, 41, 43, 44, 45,
 46, 47, 48, 49, 50, 53, 55, 56, 58,
 77, 81, 84, 86, 123, 130, 153, 166,
 180, 181, 233, 234, 236, 304, 333,
 361, 410, 422, 430, 435
 Θερμὴ Λέσβου 229 ἰδὲ καὶ Λέσβος
 Θέρμων (16), 6, 7, 13, 14, 66, 93,
 106⁽¹⁾, 107¹, 109, 111, 133⁽¹⁾, 283,
 301, 302, 303, 304, 305, 320, 325,

G

GRUNDMANN, K., XLIX
 GRUNDY, G. B. 7
 Gurob Αἰγύπτου 473

Z

Ζεὺς 486
 Ζιῶμα, Παν., οἰκόπεδον ἐν Θήβαις 36
 Ζούγκλα Ραφήνας 53
 Ζυγὸς ὄρος 5
 Ζυγουριές 276
 Ζωοδόχος Πηγὴ, Ἀφίδναι 80

H

Ἡράκλεια 9, 385
 Ἡρακλεῖδαι 461, 473, 475
 ΗΡΟΔΟΤΟΣ 85, 95, 481, 484
 ΗΣΙΟΔΟΣ 481, 484, 485, 486

H

72, 99, 100
 HIGGINS, R. A., L
 HOLLAND, L. B., 14, 54
 HOLMERG, E. J., XLIX
 HOOD, M. S. F., XL, XLVII, 41
 HOPE, SIMPSON R., Ἰδὲ SIMPSON, R.
 HOPE
 HUTCHINSON, R. W., L

Θ

326, 340, 341, 342, 343, 350, 353,
 355, 358, 359, 364, 424, 459¹,
 462
 Θερμοπύλαι 9, 10, 15, 25, 95
 ΘΕΣΠΙΑΪ (89), 10, 36, 62¹, 63²,
 71, 89¹, 90¹, 99, 107¹, 121, 132¹, 164,
 166, 167, 179, 194, 201, 459¹
 Θεσπιδὸς ποταμὸς 36, 70
 Θεσσαλία 2, 5¹, 6, 7, 10, 11, 18¹, 61,
 62, 63, 64, 144, 161, 162, 164, 165,
 166, 167, 168, 171, 172, 173, 174,
 183, 186, 187, 188, 189, 190, 201,
 203, 204, 229, 276, 325, 340, 341,
 342, 362, 484, 485, 490, 491

Θ ἡ β α ι (84), 9, 10, 13, 14, 16, 35, 37, 61¹, 70, 71, 89¹, 90¹, 99, 105¹, 107¹, 120, 121, 133¹, 136, 146, 211, 228, 229, 231, 245, 260, 263, 272, 289, 302, 304, 309, 320, 321, 322, 323, 330, 341, 345, 350, 352, 358, 372, 391, 392, 428, 443 459¹, 460⁽¹⁾, 461, 468, 469, 477, 480, 487

Θῆβαι Φθιώτιδες 9

Θησαυροὶ μικρῶν ἀντικειμένων ἰδὲ Μικρὰ Εὐρήματα, Θησαυροὶ

Θ ἰ σ β ῆ (93), 14, 99, 105¹, 107¹,

121, 133⁽¹⁾, 376, 397, 430, 446, 468
Θ ο ρ ι κ ὸ ς (199), 13, 16, 104, 106⁽¹⁾, 107¹, 108, 132, 133⁽¹⁾, 301, 302, 303, 317, 318, 320, 322, 336, 342, 384, 422, 437, 456, 459¹, 460⁽¹⁾, 461, 462, 468, 478

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ 9, 39, 473, 484, 486²

Θρᾶκες 486

Θράκη 258

ΘΡΕΨΙΑΔΗΣ, I., XL, 16, 73, 82, 117, 118, 123, 371, 398

Θριάσιον 7, 9

Θρόνιον 9

I

ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, Σ. Ε., XLII, XLV, XLVI, XLVII, 16, 55, 56, 57, 129, 380, 381, 411, 412, 413, 414, 415

Ἰθωρία 6, 23, ἰδὲ καὶ Ἄγιος Ἡλίας (19)

Ἰλισσὸς 479

Ἰνδοευρωπαϊκὴ διάλεκτος 480, 481, 482

Ἰνδοευρωπαῖοι 354, 360, 479, 494, 498, ἰδὲ καὶ Ἄρειοι

Ἰόνιοι νῆσοι 7, 15, 203, 276, 277, 340, 362, 488, 491

Ἰόνιον πέλαγος 5, 11, 63, 134, 143, 496, 499

Ἰσθμὸς Κορίνθου 279, 474, 475

Ἰσμήνιον Θηβῶν 392, 395, 429

Ἰσμηνὸς 70, 392

Ἰ σ τ ι α ί α (103), 38, 62¹, 73, 89¹, 90¹, 107¹, 122

Ἰταλία 341, 362, 499, 500

Ἰταλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ ἐν Ἀθῆναις 14

Ἰ τ έ α (48), 67, 114, 133⁽¹⁾ 135¹, 367, 388, 426, 441, 459¹, 460⁽¹⁾

Ἰωνες 481, 487

Ἰωνιάδες 491

Ἰωνικὴ διάλεκτος 480, 481, 482

J

JANNORAY, J., 67, 97, ἰδὲ καὶ LERAT-JANNORAY

JANNORAY-EFFENTERRE XXXVII

K

ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ, Π., XLII, 12, 19¹, 54, 83

ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ-KAWERAU, XLII

Κάβειροι 486

Καδμεία 14, 35, 36, 373, 374, 396, 429, ἰδὲ καὶ Θῆβαι

Καδμεῖοι-Καδμείωνες 487

Κάδμος 14, 35, 36, 289

Κάδμου ἀνάκτορον-οἰκία 330, 372, 428, 461

Κ ά ζ α - Ἐλευθεραί (98), 9, 38, 62¹, 63³, 72, 89¹, 90¹, 107¹, 264, 279

Κ α ζ ά ρ μ α - Ὀ γ χ η σ τ ό ς (79), 71, 89¹, 90¹, 99, 105¹, 107¹, 119, 132¹, 459¹, 460⁽¹⁾

Καζάρμι Ραφήνας 53

KAHRSTEDT, U., XXXIX

Κ α θ ε ν ο ί (124), 43, 62¹, 75, 89¹, 90¹, 101, 105¹, 107¹, 124, 132¹, 169, 182, 460⁽¹⁾

Κ α κ ῆ Θ ά λ α σ σ α (196), 130, 133⁽¹⁾, 135¹, 460⁽¹⁾

Κακὴ Κεφαλὴ 44, 77, 101, 124

Κακὴ Σκάλα Μεγαρίδος 18¹, 488

- Κακόσι 100, ἰδὲ καὶ Θίσβη
 Καλαμάκι - Ἰσθμοῦ (187),
 84, 89¹, 91⁽¹⁾, 104, 105¹, 107¹,
 129, 133⁽¹⁾, 234, 238, 254, 258,
 260, 279, 460⁽¹⁾
 Καλαμάκι Φαλήρου 128, 409
 Καλάμι (74), 14, 70, 89¹, 90¹, 99,
 105¹, 107¹, 119, 132¹, 279, 459¹,
 460⁽¹⁾
 Καλιμπάκι 71, 119
 Καλλιδρομον 6,9,10
 Καλλιθέα - Μουσταφάδες
 (88), 120, 133⁽¹⁾, 135¹, 397, 429,
 446, 459¹, 460⁽¹⁾, 477
 ΚΑΛΛΙΠΟΛΙΤΗΣ, Β., XLI, XLVII
 Καλλισπέρη ὁδὸς Ἀθηνῶν 57, 298
 Καλυδῶν (22), 6, 13, 95, 105¹,
 107¹, 112, 133⁽¹⁾, 326, 364, 439,
 459¹, 462
 Καμάριον (13), 124, 133⁽¹⁾, 135¹,
 399, 460⁽¹⁾
 Καμίνια Βάρης 130, 422
 ΚΑΜΠΑΝΗΣ, Μ., XXXVIII, 13, 32
 Κανδήλιον 7
 ΚΑΝΤΟΡ, Η. J., L
 Καπανδρίτι 80
 Καππαδοκία 346
 Κάπραινα 31, 116
 Κάραβος 47
 Καρέλια 128
 Kāres 484, 485, 486
 KARO, G., XXXV, XXXVI, XXXVII,
 XXXIX, XLI, XLIII, XLIV, XLVIII
 Καρρᾶ (175), 128, 133⁽¹⁾, 135¹, 434,
 460⁽¹⁾
 Κάρυστος (148), 48, 62¹, 63¹,
 79, 89¹, 90¹, 107¹, 196
 KASCHNITZ-WEINBERG XLIX
 Κασσιτέρου μεταλλεῖα 67
 Κασσοτὶς 28
 Καστέλι 39
 Καστέλια Θηβῶν 392
 Καστέλλα (180), 128, 133⁽¹⁾,
 135¹
 ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ ἰδὲ ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ -
 ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ
 Καστραδάκι 72
 Καστράκι - Μεδεών (78),
 70, 89¹, 90¹, 99, 105¹, 107¹, 119,
 132¹, 372, 391, 459⁽¹⁾, 460¹
 Καστρί (81), 119, 132¹, 135¹,
 459, 460⁽¹⁾
 Καστρί Γεραιστοῦ 80, Γοῦβες 72, 123,
 Κηρίνου 40, 101, Λάρυμνα 27,
 Λιχᾶς 73, Ὀξύλιθου ἰδὲ Παλαιόκα-
 στρο, Ποταμιᾶς 123
 Καστριά Λίμνης 41, 74, 122, 181, 333
 Κάστρο Γκλᾶς 117, Κάτω Κάστρο 72,
 Μεσιδόνι 66, Προκοπίου 42, Κάστρο
 Στενοῦ 29, ἰδὲ καὶ Ἀντίκυρα
 Καστρούλι (47), 97, 105¹, 107¹,
 114, 133⁽¹⁾, 306, 321, 328, 367,
 460⁽¹⁾
 Κατακαλοῦ (133), 14, 124, 133⁽¹⁾,
 135¹, 399, 431, 460⁽¹⁾
 Κατούνια 42
 Κατοχή (1941-1944) 54, 128, 403, 409
 Κάτω Ἀγόριανη - Διλαία
 (32), 66, 89¹, 90¹, 96, 105¹, 107¹,
 113, 132¹, 460⁽¹⁾
 Κάτω Κάστρο 72
 Κάτω Σούλι (152), 49, 62¹, 80,
 89¹, 90¹, 107¹, 126, 132¹, 135¹,
 376, 460⁽¹⁾
 Καυκάλα 42, 74, 101, 333
 Καυκι 21
 Καύκωνες 484
 KAWERAU, G., 54, ἰδὲ καὶ KABBADIAΣ-
 KAWERAU
 Κεχροπούλα 111
 KENNY, E. J. ANDRÉ, XXXIX
 Κεραμεικὸς 50
 ΚΕΡΑΜΙΚΗ
 — Ἀρχαϊκὴ 41, 46, 53, 71, 72, 73, 96
 — Βυζαντινῇ-Μεσαιωνικῇ 37, 38, 39,
 42 43, 44, 46, 48, 49, 74, 78, 102
 — Γεωμετρικῇ 22, 27, 29, 38, 39, 40,
 41, 42, 43, 44, 46, 50, 73, 78, 95,
 96, 100
 — Ἑλληνιστικῇ 27, 39, 41, 42, 44, 46, 47,
 71, 73, 96, 112
 — Ἱστορικῶν-Κλασσικῶν χρόνων 22, 27,
 33, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46,
 47, 48, 49, 50, 51, 66, 70, 71, 73,
 74, 85, 96, 102, 112, 119, 120, 125

ΚΕΡΑΜΙΚΗ (συνέχεια)

Προϊστορική

—Κατηγορίες: Νεολ. Α1α. 163, 173, 174, 178, 179, 180-181, 183, 184, 188. Α1β 163-164, 172, 173, 174, 178, 179, 181, 183, 184, 188. Α1γ 164, 173, 175, 178, 179, 181, 182, 183, 184, 188, 206. Α1δ 165, 173, 180, 181, 188. Α1ε 165, 175, 178, 183, 188. Α2α 165, 175, 179, 182, 183, 184. Α2β 165. Α2γ (Νέας Μάκρης) 165, 183, 190. Α2δ (μετά ρικνής επιφανείας) 166, 177, 181. Α2ε (μετά πλαστικής κοσμήσεως) 166, 177, 180, 181, 182, 184, 186. Α3α 166, 172, 183, 184, 188. Α3βI 166-167, 172, 179, 181, 184. Α3βII (Χαιρωνείας) 167, 172, 174, 175, 177, 178, 179, 181, 184. Α3β III (Λιανοκλαδίου) 168, 172, 189. Α3γ 168 174, 178, 180. Β1α 168, 180, 181. Β1β (Urfirnis) 168, 176, 179, 180, 181, 183, 184, 186, 189, 190, 206. Β1γ 169, 176, 180, 181, 182, 183, 184, 189, 206. Β1δ 169, 176, 181, 182, 183, 189, 206. Β1ε 169, 173, 176, 180, 181, 183. Β2 169, 176, 182, 186. Β3α 170, 173, 176, 177, 178, 179, 180, 182, 183, 184, 186, 189, 190, 206. Β3βI (Patterned Urfirnis) 170, 173, 175, 176, 177, 179, 180, 181, 182, 183, 206. Β3βII 170, 177, 190. Β3γ (Πολύχρωμα) 170-171, 173, 175, 176, 178, 179, 180, 182, 186, 189, 190, 206. Β3δI 171, 177, 180, 181, 186. Β3δII 171, 176, 180. Β3εI 171, 177. Β3εII 172, 182, 186. Ἀδριατική κεραμική 187, Θεσσαλικαὶ κατηγορίαι Α3β 183, Α3γ 183, Α3ε 175, Α4 165, 183. Α5 164, 178. Β3α 184. Γ1α 1-3, 164, 172, 180, 182, 184. ΠΕ ΑI 245, 247, 248, 253, 258. ΑII 244, 245, 247, 248, 249, 250, 253, 255, 258. ΒI 242, 243, 244, 245, 246, 247, 251, 252, 256, 259. ΒII 241, 242, 243, 244, 246, 247,

ΚΕΡΑΜΙΚΗ (συνέχεια)

248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 256, 259. ΓI 243, 244, 246, 249, 251, 253, 254, 256, 260. ΓII (Ἀγίας Μαρίνης) 242, 243, 244, 245, 246, 250, 253, 260, 281. Δ 248, 250, 253, 254, 258. Ε 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 253, 254, 255, 257. ΣΤ' Κυκλαδικά 241, 245, 249, 251, 253, 254, 257, 258, 260, Τρωϊκά 244, 249, 253, 256, 260. Βασιλικῆς Κρήτης 246, 259. Φαγεντιανή κεραμική (faience ware) 243, 245, 259. ΜΕ ΑI (Φαιὰ Μινύεια) 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 332, 333, 334, 338, 339, 355, 356, 357, 360, 361, 496, 497. ΑII (Μελανά ἢ Ἀργεῖα) 328, 329, 330, 331, 333, 334, 336, 339, 341, ΑIII (Ὠχρά) 326, 327, 328, 331, 332, 333, 335, 336, 341. ΒI (Ἀμαυρόχρωμα, Χονδροειδῆ) 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 338, 341, 357, 361. ΒII (Τελειότερα) 326, 328, 330, 335, 336, 341. ΒIII (Πολύχρωμα) 328, 332, 335, 336, 341. ΔI-ΔII 330, 332, 342, ἰδὲ καὶ Κρητομυκηναϊκά. Ε (Οἰκιακῆς χρήσεως) 326, 330, 332, 333, 334. Ἀγίας Μαρίνης 327, 336, 338, 342, 362. Ἀδριατικὰ 334. Αἰγίνης 329, 332, 333, 334, 342. Ἀχαϊκὴ κεραμικὴ 329, 342, 362. Ἐρυθρὰ Μινύεια 332, 333, 334. Κρητομυκηναϊκά 325, 326, 332, 334, 342. Μινύεια μὲ ἀμαυρόχρωμον κόσμησιν 327, 331, 332, 341. Μονόχρωμα, ἐρυθρὰ ἢ μελανὰ, ἐστύλβωμένα 332, 333, 334, 335, 336, 339, 356, 360. ΥΕ I 426, 427, 429, 430, 431, 432, 434, 435, 437. ΥΕ II 426, 427, 435 437. ΥΕ III 424, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 433, 434, 435, 436, 437. ΥΕ III A 41, 93, 95, 96, 98, 99, 110, 116, 119, 120, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 427, 430,

ΚΕΡΑΜΙΚΗ (συνέχεια)

433, 436. ΥΕ III Β 73, 93, 95, 96
98, 99, 110, 116, 119, 120, 124,
125, 126, 127, 129, 424, 427, 428,
434, 436, ΥΕ III Γ 82, 93, 95, 96,
98, 99, 110, 115, 116, 120, 124,
125, 126, 127, 129, 424, 425, 427,
428, 435, 436.

Ἐφυραϊκά 72, 98, 116, 426, 429.
Ρυθμοί: Ἀνακτορικός 432, 433, Πυ-
κνός (Close Style) 426, 435, Σιτα-
ποθήκης (Granary Style) 435

—Κόσμησις: Γραπτή. Βαφή Νεολ. Ἀ-
μαυρά 177, 178, 180, 182, 183 ἰδὲ
καὶ κατηγορίας Α3γ, Β3α, ΜΕ ἰδὲ
κατηγορίας ΒΙ-ΙΙΙ. Λευκή Νεολ.
173, 177, ΜΕ 330, 331, 338, ΥΕ
432· ἐπιτεθειμένη μετὰ τὴν ὀπτησιν
(Crusted ἢ incrustated ware) Νεολ.
171, 174, 182· στιλπνὴ (Urfirnis)
Νεολ. ἰδὲ κατηγορίας Β1α, Β3β,
ΠΕ ἰδὲ κατηγορίας ΒΙ-ΙΙ, ΓΙ-ΙΙ
ΜΕ ἰδὲ κατηγορίας ΔΙ-ΙΙ. ΥΕ ἰδὲ
κατηγορίας ΥΕ Ι-ΙΙΙ.

Διάταξις κοσμήσεως, κατὰ ζώνας
ΠΕ 242, ΜΕ 325, κατὰ μετόπας
Νεολ. 177, ΜΕ 325, ΥΕ 426. Σχέ-
δια γραπτῆς κοσμήσεως: Ἀμαυρό-
χρωμα Νεολ. ὁμοιάζοντα ΜΕ 178,
182, 183· γραμμαὶ βοστρυχοειδεῖς
ἢ κυματοειδεῖς Νεολ. 167, ΥΕ 426,
432· εὐθεῖαι ἢ τεθλασμέναι Νεολ.
167, 168, 175, 176, ΜΕ 328, ΥΕ 426·
γραμμικά-γεωμετρικά σχέδια ΜΕ
324, 330, 331, 341, ΥΕ 433· γωνίαι
ἐπ'ἀλλήλοι (chevrons) Νεολ. 167,
175, 176, ΜΕ 328, ΥΕ 426· κη-
κλιδωτὰ πλέγματα γραμμῶν Νεολ.
167, 168, 176, 177, ΠΕ 242· κύ-
κλοι ἀπλοῖ ΜΕ 325, μετὰ σταυροῦ
ΜΕ 325· παραστάσεις: ἀνθέων ΥΕ
426, 429, ἱριδος ΥΕ 432, κρίνων ΥΕ
426, ἀνθρώπων ΥΕ 429, δελφίνων
ΜΕ 329, ἐναλίου βίου ΥΕ 427, 431,
ζῶων-πτηνῶν ΜΕ 328, ἵππων ΜΕ
328, ναυτίλων ΥΕ 426, ὀστράκων
πορφύρας ΥΕ 426, ὀστρέων ΥΕ 426,
πελέκων διπλῶν 432, φύλλων ΜΕ

ΚΕΡΑΜΙΚΗ (συνέχεια)

332, ΥΕ 427, φύλλων κισσοῦ ΥΕ
426, 432, φυτῶν ΜΕ 328, 341· ρόμ-
βοι Νεολ. 167, 176, ΠΕ 242, ΜΕ
328· σπεῖραι, Νεολ. 174, 182, 186,
ΜΕ 325, 328, ΥΕ 426, 427, 429, 432,
συνεχόμεναι σπεῖραι ΥΕ 432· σταυ-
ροὶ ταινιδῶν ἐπὶ πυθμένων ΠΕ 243,
244, 259· στιγμαὶ Νεολ. 177, ΥΕ
432· τόξα ΜΕ 328· τρίγωνα Νεολ.
168, ΠΕ 242, ΜΕ 328· φυσιοκρα-
τικά σχέδια ΥΕ 426, 432, 433.

Κόσμησις ἐγχάρακτος Νεολ. ἰδὲ κα-
τηγορίας Α2α-γ, Β2, Β38Π, ΠΕ 241,
242, 245, 246, 247, 251, 252, 253,
254, 256, 257, 260. ΜΕ ἰδὲ κόσμη-
σις ἐμπέστος

Κόσμησις Ἐμπέστος Νεολ. 183,
186 ἰδὲ καὶ κατηγορία Α2γ-δ, ΠΕ
242, 245, 246, 247, 251, 253,
254, 256, 260, Schnürkeramik 247,
ΜΕ ἐγχάρακτος-ἐμπέστος ἐπὶ μι-
νυείων 331, 332, δυτικοπελοποννη-
σιακῇ 332, 335, 342, Κυκλαδικῇ
327, 332, 334, 335, 342

Σχέδια ἐγχάρακτου κοσμήσεως:
γραμμαὶ τεθλασμέναι Νεολ. 166, 183
γωνίαι ἐπ'ἀλλήλοι ΠΕ 248, παρά-
στασις κυνός ΠΕ 253, ρόμβοι Νεολ.
166, 183· σχέδια ἐγχάρακτου κο-
σμήσεως πληρούμενα λευκῆς ὕλης
Νεολ. 166, 177, 183, 259, ἰδὲ καὶ
κατηγορίαν Α2γ, ΠΕ 245, 253, ΜΕ
338, 342. Κόσμησις Πλαστικὴ Νεολ.
183, 184, 186, ἰδὲ καὶ κατηγορίαν
Α2ε, ΠΕ 241, 243, 245, 246, 247,
249, 253, 257, 260

Σχέδια Πλαστικῆς κοσμήσεως Νεολ.
ὀγκώματα 164, 174, 181, 182, 183,
πρόσωπον ἀνθρώπου 166, ραβδώ-
σεις 166, 183.

Κόσμησις στιλβωτῇ Νεολ. 177, 180,
181, 182, 184, 186, ΠΕ 252

—Σήματα κεραμῶν ΠΕ 245, 247,
249, 253, 260, ΜΕ 335

—Σχήματα ἀγγείων: Ἀλάβαστρα ΥΕ
432. Ἀμφορεῖς ΠΕ 257, ΜΕ 324,
326, 327, 336, ΥΕ 426, 430, 431

ΚΕΡΑΜΙΚΗ (συνέχεια)

432. Ἀμφορεῖς ΥΕ ἐνεπίγραφοι 428, 429, 433. Ἀμφορεῖς ψευδόστομοι ΥΕ 113, 115, 126, 424, 425, 426, 427. Ἀμφορίσκοι ΠΕ 244, 253, ΥΕ 426, 430, 432. Ἀρυτῆρες ΥΕ 432. Ἀσχοι ΠΕ 241, 244, 249, 251, 254, 255, 258, 259, 261, ΜΕ 330, 331, ΥΕ 426, 428, 432. Δέπας ΠΕ 244, 258. Ἡθομοι ΠΕ 246, ΜΕ 335. Θήλαστρα ΠΕ 253, ΥΕ 427. Κάνθαροι ΠΕ 249. Κέρνοι ΥΕ 435. Κοχλιάρια ΠΕ 251. Κρατῆρες ΠΕ 244, ΥΕ 426, 428, 431, 432. Κρατηρόσχημα ἀγγεῖα ΠΕ 253, 256, ΜΕ 325, 336. Κυαθόσχημα ἀγγεῖα ΠΕ 243, 244, 246, 249, 251, 252, 256. ΜΕ 331. Ἰδὲ καὶ κύπελλα κυαθόσχημα. Κύλικες ΥΕ 114, 119, 124, 125, 426, 430, 431, 432. Κυλινδρικά ἀγγεῖα ΠΕ 256. Κύπελλα ἀνοικτὰ φιαλόσχημα Νεολ. 166, 168, 183, 189, ΠΕ 244, 257, 258, 259, ΜΕ 325, 331, 334, ΥΕ 430, 431. ἡμισφαιρικά σκυφοειδῆ βαθέα Νεολ. 163, 164, 167, 172, 174, 175, 178, 183, 188, 189, 205, ΜΕ 335, ΥΕ 427. κυαθόσχημα Νεολ. 176, ΠΕ, ἰδὲ κυαθόσχημα ἀγγεῖα, ΜΕ 335, ΥΕ 426, 431, 432. κωδωνόσχημα Νεολ. 168, 172, 173, 189, 206. μετὰ πλευρικοῦ στομίου ΜΕ 331. μετὰ προχοῆς (sauce-boats) ΠΕ 39, 43, 46, 56, 70, 73, 74, 243, 244, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 281. μετὰ χεῖλους ἔσω στρεφομένου Νεολ. 172, 176, 177, 206. ὀψίποδα Νεολ. (fruit-stands) 176, 177, 189, 206, ΠΕ 246, 254, 258, ΜΕ 324, 327, 328, 330-331, 335, 336, ΥΕ 426, 431, 432. Λάρνακες ΥΕ 429. Λύχνοι Νεολ. 178, 192. Μαγειρικά σκεύη ΠΕ 253, ΥΕ 432. Μικροσκοπικά ἀγγεῖα ΠΕ 249 ΥΕ 432. Πίθοι ΠΕ 241, 243, 244, 247, 248, 251, 253, 257, 258, ΜΕ 324, 327, 328, 330, 331, 339. Πινάκια Νεολ.

ΚΕΡΑΜΙΚΗ (συνέχεια)

ἐπὶ ποδῶν 172, ΠΕ 255, 257, μετὰ σταυροῦ 243, 244, 281. Ποτήρια δίωτα (tankards) ΠΕ 243, 244, 246, 258, 281. ποτήρια δίωτα ΠΕ μὲ κυματιστὸν χεῖλος 244. Πρόχοι Νεολ. 174, ΠΕ 243, 246, 251, 252, 256, 258, 259, 281, ΜΕ 325, 330, 332, ΥΕ 426, 427, 432. πρόχοι μετὰ λοξῶς τετμημένου λαίμου ΠΕ 249, 253, ΜΕ 328, 331. σαλπυγγόστομοι ΠΕ 244. Πυξίδες-Πυξιδόμορφα ἀγγεῖα ΠΕ 243, 246, 249, 251, 255, 257, 281. Σκύφοι-σκυφοειδῆ κύπελλα ΠΕ 241, 243, 246, 247, 249, 250, 255, ΜΕ 324. Σφαιρικά ἀγγεῖα Νεολ. 172, 183, 189, 205, ΜΕ 331, 335. Τηγανόσχημα Νεολ. 177, ΠΕ 241, 245, 249, 251, 256, 276. Τριποδικὰ ἀγγεῖα Νεολ. 171, 177, ΠΕ 245, 249. Τύπου Βαφειοῦ ΜΕ 335. ΥΕ 427, 429, 432. Ὑδρίαι Νεολ. 163, 167, 175, 176, 178, 188, 206, ΠΕ 242, 243, 244, 251, 257, 258, 259, 281, ΜΕ 324, 326, 331, 332, ΥΕ 426, 431. ραμφόστομοι ὕδριαι Νεολ. 168, 173, ΠΕ 246. Φιάλαι-φιαλόσχημα ἀγγεῖα ΠΕ 247, 250, 251, 252, 253, 257, 281, ΜΕ 336, ΥΕ 432. Χύτραι ΠΕ 247. Χωνιά ΠΕ 251. —Τεχνικὴ ἀγγείων. Βάσεις: ἐπίπεδοι Νεολ. 164, 188, 189, ΠΕ 250, 252, ΜΕ 324, 327, ἐπηρμέναι, Νεολ. δακτυλοειδεῖς 181, 183, 188, ΠΕ 243, ΜΕ 324, μετ' ἀποτυπωμάτων ψάθας ΠΕ 245, 248, 251, 260. Ἐπιφάνεια: ἐπικεχρισμένη ΠΕ ἰδὲ κατηγορίαν ΑΠ, ΜΕ 325, 335, 336. ἐστιβωμένη Νεολ. 164, 181, 182, 183, ΠΕ ἰδὲ κατηγορίας ΑΙ, ΑΠ, ΜΕ 324, 329, 331, 335. μετ' ἰχνῶν στιβώσεως ΜΕ 325. μετ' ὀγκωμάτων Νεολ. 164, 174, 178, 181, 182, 183. μετὰ ραβδώσεων Νεολ. 166, 183 ἰδὲ καὶ κατηγορίαν Α28. ρικνὴ Νεολ. 179, 181, 184. σαπωνώδης ΜΕ 328.

ΚΕΡΑΜΙΚΗ (συνέχεια)

- Λαβαί Νεολ. 182, 183, 188, ΠΕ 246, 251, ΜΕ δακτυλιοειδεῖς 326, 331, δικλαδωταί (raking ἢ wish-bone) 325, 342, 357, 362, ἡμικυκλικαί 324, κατακόρυφοι 325, κυλινδρικοί 331, ταινιόσχημοι 327, 328, 330, 336, 338. Περιγράμματα γωνιώδη Νεολ. 164, 189, 206, ΜΕ 338.
- Πηλός περιέχων μαρμαρυγίαν Νεολ. 183, ΠΕ 256, ΜΕ διαφόρων ἀποχρώσεων 325, 326, 327. Στόμια τριφυλλόσχημα ΜΕ 331, 334
- Τροχήλατα ἀγγεῖα ΠΕ 242, 249, ΜΕ 324, 328, 331, 334, 335, 340
- Τροχός κεραμικός ΜΕ 324, 328, 338, 340
- Χειροποίητα ἀγγεῖα ΜΕ 324, 325, 326, 328, 331, 334, 336, 340
- Κεραμική Πρωτογεωμετρική 29, 39, 41, 44, 46, 78
- Κεραμική Ρωμαϊκή 22, 39, 40, 42, 46, 47, 49, 73, 78, 102
- ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ, Α. Δ., XXXVIII, XXXIX, 13, 14, 35, 54, 61, 128, 372, 391, 392, 393, 416
- Κερατέα (198), 130, 133⁽¹⁾, 135¹, 422, 436, 460⁽¹⁾
- Κερατέας Μονή 130
- Κερατσίνι (179), 15, 83, 89¹, 91⁽¹⁾, 107¹, 108, 222, 254, 268, 277, 279
- Κερησός 479
- Κήρινθος (111), 40, 62¹, 63¹, 74, 89¹, 90¹, 101, 105¹, 107¹, 122, 132¹, 194, 376, 460⁽¹⁾, 479
- Κηττός 479
- Κηφισός 7, 9, 16, 479
- Κηφισσοχώριον 26
- Κιθαιρών 7, 9, 11
- Κιλικία 165, 166, 189, 207, 208, 242, 259, 277, 491, 493
- Κίρρα (49), 6, 9, 15, 67, 89¹, 90¹, 91¹, 92, 97, 106⁽¹⁾, 107¹, 108, 109, 115, 133⁽¹⁾, 136, 146, 209, 231, 238, 239, 242, 243, 244, 258, 259, 260, 262, 272, 275, 276, 277, 279, 282, 287, 301, 302, 303, 307, 318, 320, 321, 322, 327, 328, 340, 341, 342, 344, 350, 353, 354, 355, 356, 359, 362, 367, 388, 427, 441, 459¹, 462, 468, 477, 492, 497
- KIRSTEN, E., 36, 39, 111, 124, 376, ἰδὲ καὶ PHILIPPSON-KIRSTEN
- Κλειδί (90), 121, 133⁽¹⁾, 135¹, 397, 429, 460⁽¹⁾, 477
- Κλεψύδρα 55, 56, 153, 158, 159, 160, 166, 184, 197, 205, 221, 254, 336, 349, 381, 477
- Κνημὶς 6, 9
- Κνιδίων λέσχη 425
- Κνωσός 471, 473, 480
- Κοβάτσι 89, 129 ἰδὲ καὶ Μαρκόπουλον
- KOHLER-RALPH L., 471¹
- Κόκκινη Σπηλιά 23, 191
- Κοκκινιά Πειραιῶς 16, 56, 153, 154, 155, 156, 169, 171, 184, 186, 197, 201, 204
- Κόκκινο, χωρίον 118
- KOLBE, W., 55
- Κολλυττός 479
- Κολωνάκι Θηβῶν 391, 392, 396, 429, 444.
- Κοπρέζα 13, 88, 129, 236, 257, 271, 416, 435, ἰδὲ καὶ Μαρκόπουλον
- Κοράκου 162, 242, 243, 244, 248, 249, 250, 252, 253, 254, 255, 258, 259, 324, 325, 326, 327, 329, 330, 338, 339, 342, 356, 358
- Κόρδατζη, ᾿Αθ. οἰκόπεδον ἐν Θήβαις 36, 212, 289
- Κορινθιακός 5, 6, 7, 9, 10, 11, 14, 37, 62, 63, 72, 99, 100, 115, 134, 135, 143, 278, 460, 484, 488, 489, 492, 493, 500
- Κόρινθος 11, 24, 82, 84, 159, 163, 167, 171, 188, 205, 238, 321
- Κόροντα (14), 13, 111, 133⁽¹⁾, 135¹, 385, 438, 460⁽¹⁾, 479
- Κορωπί (189), 60, 62¹, 91⁽¹⁾, 128, 129, 133¹, 135⁽¹⁾, 384, 425, 435, 455, 459¹, 460⁽¹⁾
- Κόσκινα 48, 79
- Κόσκυνθος 479
- KOSMOPOULOS ἰδὲ WALKER-KOSMOPOULOS

ΚΟΤΖΙΑΣ, Ν.Χ., XLV, 15, 60
 Κοτρώνι, Ἀφίδνι 80, Ἐρέτρια 45
 Κουκουβάουνες (158), 51, **126**,
 133⁽¹⁾, 135¹, **431**, 459¹
 Κουκουνάρα 462
 ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ, Στ., XLII, 54
 ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ-ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ, XLII
 ΚΟΥΜΑΡΗΣ, Ι., L
 Κουμπι 39, 100
 Κούρητες 486
 ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ, Κ., XLIII, 12, 14, 45,
 52, 401
 Κούρταγα κάστρο 95
 Κουτσομπίνα, Κ. κτήμα 112
 Κραναία ἰδὲ Ἀθηνᾶ Κραναία
 Κρασᾶς 43
 KRETSCHMER, P., 481
 Κρεῦσις 72
 Κρήτη 2, 3, 159, 276, 277, 341, 357,
 470, 471, 472, 473, 480, 484, 485,
 494, 495, 497, 500
 Κριεζά (141), **47**, 62¹, **79**, 89¹,
 90¹, 107¹
 Κριεκούκι 121
 Κριῖσα (46), 6, 15, **97**, 100⁽¹⁾, 107¹,
 109, **114**, 133¹, 136, **286**, 301,
 302, 303, 304, **306**, 318, 321, 322,
327, **344**, 349, 350, 353, 354,

355, 356, 358, 363, **366**, **388**,
425, **441**, 459, 459¹, 474, 475,
 477, 479

Κρισαῖον πεδῖον 6, 9, 15
 Κρισαῖος κόλπος 67
 Κρύα Βρύση 40, 74
 Κρυονέρι (23), 15, **23**, 62, 62¹,
 63¹, 91⁽¹⁾, **95**, 105¹, 107¹, **112**,
 132¹, 168, **174**, 187, **286**, **387**, 459¹
 ΚΤΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ, Κ. Δ., XL
 KÜBLER, K., XLIII
 Κυκλάδες 3, 161, 240, 254, 256, 276,
 277, 280, 281, 340, 341, 353, 357,
 362, 478, 484, 485, 486, 491, 492,
 493, 497, 498
 Κύμη 123, 125
 KUNZE, E. XXXVIII
 ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ, Ν., XLIII, 86, 127, 130,
 403, 416, 421, 433
 Κυπαρίσσι (35), **113**, 132¹,
 135¹, 459¹, 460⁽¹⁾
 Κυπάρισσος 479
 Κύπρος 159, 243, 259, 480
 Κωλιάς ἄκρα 85 ἰδὲ καὶ Ἁγῖος Κοσμάς
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ-ΤΡΑΥΛΟΣ, XLI
 Κῶπαι 371
 Κωπαῖς 7, 13, 15, 30, 32, 69, 71, 98,
 116, 117, 119

Λ - L

Λαθουρέσσα 130
 Λαιμός Βουλιαγμένης 88
 Λακωνία 484
 Λαμία 22, 25, 95, 117
 Λάμπουσα (132), **45**, 62¹, **77**,
 89¹, 90¹
 LANGLOTZ ἰδὲ GRAEF-LANGLOTZ
 Λαπούτσι 86
 Λάρνακες 429
 Λάρισα 479
 Λάρισα Κρεμαστή (1), **110**,
 132¹, 135¹, 459¹
 Λάρυμνα (41), 10, **26**, 62¹, 63¹,
 66, 89¹, 90¹, **96**, 105¹, 107¹,
114, 132¹, **364**, 459¹
 Λαύριον 11, 88, 132, 437
 LAUFFER, S., XXXIX, 15, 34, 44, 119

LAZENBY, J. F., 21, 22, 65, 71, 72, 95,
 96, 110
 Λεβάδεια (67), 14, 70, 71, **118**,
 133⁽¹⁾, 135¹, **428**, 459¹
 Λεβέντης 114
 Λειβάδι, Ἀλιβερίου 47, 125, 399, Βρα-
 ρῶνος 58
 Λεῖψανα: Ἀκαθορίστου χρονολογίας
 115, Ἀρχαῖα 72, Βυζαντινά 25,
 31, Γεωμετρικά 82, Ἑλληνιστικά
 25, 31, 65, Ἱστορικά 45, 65, 68, 71,
 72, 82, Μεσαιωνικά 84, Προϊστορι-
 κά, Νεολιθικά 50, ΠΕ 53, 56, 99,
 104, ΜΕ 57, ΥΕ 59, 97, 111, 114,
 116, 119, 124, 126, 129, ἰδὲ καὶ
 Κεραμική
 Λέλεγες 484, 485, 486, 493

- LEMERLE, P. XXXV, XXXVII, XLIV
 Λεόντων Πύλη 474
 Λέπουρα (139), 45, **79**, 89¹, 91⁽¹⁾,
 107¹, **125**, 132¹, 135¹, 460⁽¹⁾
 LERAT, L., XXXVI, XXXVII, 15, 28,
 68, 69, 97, 115
 LERAT-JANNORAY, XXXVII
 Λέρνα 228, 229, 276, 279, 280, 356,
 471, 472, 496
 Λέσβος 229 ἰδὲ καὶ Θερμῇ
 Λεύκα 48
 Λευκαντί (134), 16, **77**, 78, 89¹,
 91⁽¹⁾, **101**, 105¹, 107¹, **125**, 133⁽¹⁾,
249, **333**, **399**, **431**, 460⁽¹⁾
 Λευκάς 190, 484
 Λευκοχώριον ἰδὲ Μάνεσι
 LEVI, D., XLIII, 54
 Λεωνίδου μνημεῖον 95
 Λιάκου, Ἰ. οἰκόπεδον ἐν Θήβαις 36, 309
 Λιανοκλάδι (3), 14, 21, 62¹, 63²,
 64, **65**, 89¹, 90¹, **93**, 105¹, 109,
 134¹, 136, 146, 154, 164, 166, 167,
 168, 170, 171, **172**, 173, **191**,
241, 258, 260, **261**, 282, **283**, 302,
 303, **305**, 321, **324**, 325, 326, 341, 342,
343, 353, 354, 363, 459, 477, 490
 Λιβαδόστρο (97), **72**, 89¹, 90¹,
 91¹, **100**, 105¹, 107¹, **122**, 132¹,
 279, **376**, **398**, 459¹, 460⁽¹⁾
 Λιβανάτες (27), **96**, 105¹, 107¹,
113, 132¹, **305**, 321, **387**, 459¹
 Λιγόρι 13, 86, 129, 415, 416, 435, ἰδὲ
 καὶ Μαρκόπουλον
 Λιδωρικίου ὄρη 5, 6, 10
 Λιθοβούνη (18), **112**, 133¹, 135¹,
385, **438**, 460⁽¹⁾
 Λιθοσφόρος, Εὐβοίας 77, 399, Χαλίων
 33, 69, 309, 368
 Λιζέρι (76), **70**, 89¹, 90¹, **99**,
 105¹, 107¹, **119**, 132¹, **231**, 238,
 239, **245**, 258, 260, **263**, 275,
309, 321, 460⁽¹⁾
 Λιλαία ἰδὲ Κάτω Ἀγόριανη
 Λιμναία 6, 7
 Λίμνη (113), **41**, 42, 62¹, 63¹,
74, 89¹, 90¹, **101**, 105¹, 107¹,
122, 132¹, 169, **180-181**, **248**, **333**,
398, **430**, 459¹
 Λιόπεσι - Παιανία (178), **128**,
 132, 133⁽¹⁾, 135¹, **409**, 460⁽¹⁾
 Λιχῆς (106), **73**, 89¹, 90¹, 91¹,
100, 105¹, 107¹, **122**, 132¹, **247**, **332**,
 342, 460⁽¹⁾
 LOCHNER-HÜTTENBACH 486¹
 LOESCHKE 19¹ ἰδὲ καὶ FURTWAENGLER,
 LOESCHKE
 Λοκρίς 5, 6, 9, 10, 13, 20, 23, 62, 66, 89,
 90, 90¹, 91, 95, 106, 107, 107¹,
 108, 112, 133, 134, 135¹, 141, 356,
 469, 479, 480, 481, 484, 487
 Λοκρίς Ἑσπερία 6
 Λοκροὶ 487, Ὀπούντιοι - Ὑποκνη-
 μίδιοι 24
 LOLLING, H. G., XLII, 12, 29, 52
 LORIMER, H. L., 447
 ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΙ, Δ. καὶ Β., 5¹
 Λουτράκι (171), 53, **82**, 89¹,
 91¹, **104**, 105¹, 107¹, **127**, 133⁽¹⁾,
 227, 459¹, 460⁽¹⁾
 Λούτσα (176), **58**, 62¹, 63¹, 83¹, 89¹,
 90¹, 107¹
 Λυκαβηττός 479
 Λυκόβουνο 120
 Λυκότρυπα 12, 51
 Λυσιμάχεια 5
 Λυῶμα 70

M

- Μαγκουφάνα 56, 254, 268
 Μαρούλα, Ἀλιβερίου 47, 102, 125
 334, Ἑρετρίας 46, 79, 101, 125, 182,
 249, 266, 334, 431, Κίρρας 67, Λάμ-
 πουσα 45, Λέπουρα 79, Μάνεσι 26,
 Μπαλωμένου 31 ἰδὲ καὶ Χαιρώνεια,
 Περαχώρας 53, Πύργου 30, 193
 Μαθιοῦ 115, 368
 Μακεδονία 190, 206, 258, 276, 325,
 342, 346, 361, 362, 471
 Μακρὰ Πάχη 47, 79
 Μακρυκάπα (120), **74**, 89¹, 91¹,
 107¹, **232**, 238, 239, **265**
 Μακρόνεια 112

- Μακρυχώραφον 45
 Μάλθη 190, 276
 Μαλθούνη οικόπεδον ἐν Θήβαις 36
 Μχλιακός 7, 10, 21, 93, 110
 Μαλιείς 487
 Μάλα 493
 MANATT ἰδὲ TSOUNTAS-MANATT
 Μάνδρα (160), 81, 89¹, 91⁽¹⁾, 107¹,
 233, 239, 266, 279
 Μανδράκι ἰδὲ Ἀνθηδών
 Μάνεσι (37), 13, 25, 62¹, 63², 66,
 89¹, 90¹, 107¹, 150, 156, 157, 160,
 164, 167, 177, 192, 241, 258, 260
 Μάνικα (127), 13, 16, 76, 89¹, 91⁽¹⁾,
 91¹, 101, 105¹, 107¹, 108, 124, 133⁽¹⁾,
 159, 205, 215, 227, 229, 232, 238,
 239, 248, 257, 258, 260, 265, 272,
 275, 277, 278, 279, 296, 322, 333,
 341, 342, 356, 359, 361, 430, 460⁽¹⁾,
 477, 492, 494, 495
 Μάντζαρη Μονή 75, 398, 430
 Μαντούδιον 40
 Μαραθιάς 386, 424, 438, 439
 Μαραθών (153), 16, 49, 50, 62¹,
 63⁷, 80, 89¹, 90¹, 102, 105¹, 107¹,
 126, 133⁽¹⁾, 146, 152, 155, 158, 159,
 169, 170, 171, 182, 196, 201, 205,
 266, 272, 376, 400, 431, 449, 459¹,
 460⁽¹⁾, 468, 477, 492
 Μαραθῶνος λίμνη 80
 Μαρινάκη κτῆμα 51, 152
 ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, Σ., XXXV, XLIX, 15,
 111, 385
 Μαρκόπουλον (191), 84, 86, 89¹,
 91¹, 107¹, 129, 133⁽¹⁾, 135¹, 236, 238,
 239, 257, 259, 260, 271, 276, 415,
 435, 456, 459¹, 460⁽¹⁾, 477
 MARKOVITS, A., 18¹,
 Μάρμαρι (147), 79, 89⁽¹⁾, 91¹, 91¹,
 107
 Μαρμαριά 28, 338, 425
 Μάρπησσα 479
 ΜΑΣΤΡΟΚΩΣΤΑΣ, ΕΥΘ., XXXVI, XXXV-
 II, XL, 16, 23, 29, 69, 98, 112, 113,
 115, 385
 MATZ, F., XLVIII, 19¹, 61, 94, 95, 164,
 169, 179, 283
 Μαυροβούνιον 7
 Μεγάλη Καταβόθρα (62), 33,
 62¹, 91⁽¹⁾, 116, 132¹, 135¹, 459¹
 Μεγαλόβουνο (70), 118, 132¹,
 135¹, 460⁽¹⁾
 Μέγα, μνημεῖον 67
 Μέγαρο (172), 9, 82, 89¹, 91⁽¹⁾, 91¹,
 104, 107¹, 127, 133⁽¹⁾, 253, 268,
 298, 301, 313, 316, 321, 380, 433,
 451, 459¹, 460⁽¹⁾, 480, 488
 Μεγαρίς 7, 11, 479, 484, 487
 Μεδεών Ἀκαρνανικός 6, Βοιωτικός ἰδὲ
 Καστράκι-Μεδεών, Φωκικός ἰδὲ Ἀν-
 τίκυρα - Ἄγιος Θεόδωρος
 MEGAW, A. H. S., XXXVI, XXXVIII,
 XLI, XLII,
 Μελιτόνι (26), 66, 89¹, 90¹, 96,
 105¹, 107¹, 113, 132¹, 364, 459¹
 Μελίταια 10
 Μενίδι (159), 12, 51, 62¹, 80, 89¹,
 90¹, 107¹, 126, 133⁽¹⁾, 135¹, 377,
 400, 431, 449, 459¹, 460⁽¹⁾, 468,
 477
 Mersin Κυλικίας 166, 183, 190
 Μεσόγαια 7
 Μεσογειακός ἀνθρωπολογικὸς τύπος 478,
 489
 Μεσόγειος 92, 277, 279, 362, 468, 490,
 491, 497, 499, 500
 Μεσολόγγιον 6
 Μεσονήσι 47, 79
 Μεσοποταμία 207
 Μεσσάπιον ὄρος 7, 120
 Μεσσηνία 323
 Μέσσοις 479
 Μετόχι 49
 MEYER, ED., 485¹, 486
 Μῆλος 207, 276, 277, 342, 345, 353,
 362, 472, 491, 498
 Μητρώον 56, 158
 Μικρά Ἀσία 165, 189, 190, 207, 229,
 243, 258, 259, 277, 280, 281, 320,
 340, 341, 353, 357, 479, 484, 486,
 491, 493, 494, 499, 500
 ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ
 —Ἀγγεῖα: ἀργυρεῖ Νεολ. εἰσηγμένα
 196 (XVIII, 4), 202, γ'Ε 442 (XIV, 1)

ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ (συνέχεια)

- λίθινα Νεολ. 192 (V,10), 194 (XI, 2), 196 (XXIII,4), 198, ΠΕ 264 (XIII, 31, XIV), 265 (XVI, 2, XVII, 3), 266 (XXI,3), 267 (XXVI, XXVII, 17), 268 (XXVIII, 8), 270 (XXXV, 1), 271 (XXXVI, 2, XXXVII, 4), 275, μετὰ προχοῆς 265 (XVI, 2), ΥΕ 440 (IX, 19), 441 (IX, 20), 445 (XXII, 46), 448 (XXXV, 19) 449 (XXXIX, 13), 453 (XLVII, 16)· ὀρειχάλκινα - χαλκᾶ ΥΕ 440 (IX,6), 445 (XXII, 38), 449 (XXVIII, 2), 452 (XLVI, 21), 453 (XLVII,15, XLVIII, 11), 455 (XLIX, 27)· χρυσᾶ Νεολ. εἰσηγμένα 196 (XVIII, 4), 202, ΥΕ 449 (XXXVIII, 1,3)
- 'Αγκιστρα ἀλιευτικά χαλκᾶ ΠΕ 263 (XIII, 14), 167 (XXVII, 7), 272, 275, ΥΕ 445 (XXII, 35), 455 (XLIX, 32)
- 'Αγκυροειδῆ πῆλινα ἀντικείμενα ΠΕ 261. (III,1), 262 (VI,1,VII, 1, VIII, 1, IX), 263 (XIII, 4), 267 (XXVII, 5), 276, 277
- Αἰχμαὶ ἀκοντίων, λίθινα ΥΕ 453 (XLVIII,8), χαλκᾶ ΥΕ 453 (XLVIII,7)
- Αἰχμαὶ ἀρότρων λίθινα ΠΕ 264 (XIII, 16), 272
- Αἰχμαὶ βελῶν λίθινα Νεολ. 191 (III,1) 192 (V,13), 196 (XVIII,3), 201, ΠΕ 263 (XIII,7), 270 (XXXV,5), 277, ME 346 (XIII,3), 348 (XIV, 7, XV,3), 349 (XVI,5), ΥΕ 438 (V,4), 443 (XVII 2, XX, 1), 445 (XXII, 27), 446 (XXV,7), 452 (XLVI, 20), 457 (LV, 10)
- Αἰχμαὶ βελῶν χαλκᾶ ΥΕ 439 (VI,5), 445 (XXII,25), 448 (XXXV,7), 449 (XXXIX,7), 452 (XLVI, 20), 453 (XLVII, 10).
- Αἰχμαὶ δοράτων χαλκᾶ ΥΕ 438 (II, IV,1,V,3), 440 (IX,3), 442 (XV, 13), 443 (XXI,1), 445 (XXII, 22), 447 (XXVI,8, XXIX, 1, XXX,1, XXXII, 2), 448 (XXXV, 6), 450 (XL, 8), 451 (XLVI, 17), 453 (XLVII, 6), 455 (XLIX, 24)
- 'Ακμονες χαλκοῖ ΥΕ 452 (XLVI,28)

ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ (συνέχεια)

- 'Ακόναι λίθινα ΠΕ 264 (XIII,24), ME 346 (XIII,21), ΥΕ 445 (XXII, 48), 446 (XXV,11), 448 (XXXV,20), 453 (XLVII,19), 455 (XLIX,47)
- 'Ακόντια ἰδὲ Αἰχμαὶ ἀκοντίων
- 'Αντικείμενα ἀγνώστου χρήσεως ΠΕ 262 (VIII, 2-3)
- 'Αξίνοι (Πελέκεις) λίθινα Νεολ. 191 (II, 3, III, 2), 192 (IV, 5, V, 12), 193 (IX,2,X,8), 194 (XIV-XVI), 196 (XVIII,1, XIX - XXI, XXII,4, XXIII,5), 197 (XXV, XXVI,5), 198, ΠΕ 263 (XIII,15), 265 (XVI,3), 266 (XX,1, XXI,2), 268 (XXVIII, 11, XXXI,1), 270 (XXXIV,1, XXV,15), 272, ME 344 (VIII,3), 346 (XIII, 19), 349, ΥΕ 442 (XIV,2), 443 (XIX, XX,4) 455 (LI, 2)
- 'Αξίνοι (Πελέκεις) λίθινα διάτρητοι ΠΕ 261 (II,1), 262 (VII,5), ME 343 (I,1,II,1), 344 (IV,3, VI, 1, VII,1), 345 (IX,10), 346 (XIII,4)
- 'Αξίνοι χαλκᾶ ΠΕ 266 (XXII,1), 272
- 'Αργυρος Νεολ. ἰδὲ ἀγγεῖα ἀργυρᾶ εἰσηγμένα, ΠΕ 265 (XVII, 5-6), 272 ἰδὲ καὶ λαβίδες ἀργυραῖ, ME ἰδὲ Δακτύλιοι ἀργυροῖ, Ἦλοι ἀργυροῖ, Σπεῖραι ἀργύρου, Τεμάχια ἀργύρου, ΥΕ 449 (XXXIX, 8) ἰδὲ καὶ 'Αγγεῖα ἀργυρᾶ, Δακτύλιοι ἀργυροῖ, Κοσμήματα ἀργυρᾶ, Πόρπαι ἀργυραῖ, Ψῆφοι ἀργυραῖ
- 'Αρματα πῆλινα ΥΕ 439 (V,22)
- 'Ασπίδες μικραὶ ὀκτώσχημοι ἰδὲ 'Οκτώσχημοι ἀσπίδες
- Βαίτυλοι ΠΕ 263 (XIII,2), ME 345 (XI,2), 352
- Βάρη ὑφαντικῶν ἱστῶν ΠΕ 261 (III, 3), 262 (VII,6), 264 (XIII, 25), 270 (XXXV, 19), 272, ME 345 (IX,10), 346 (XIII, 25), ΥΕ 441 (IX,23), 443 (XX,6), 446 (XXV,15)
- Βαρίδια μολύβδου ΠΕ 267 (XXVII, 9) 275, ΥΕ βαρίδια δικτύων 454 (XLVIII, 13), 455 (XLIX, 33)
- Βέλη ἰδὲ Αἰχμαὶ βελῶν

ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ (συνέχεια)

- Βελόναι ὀστέιναι ΠΕ 267 (XXVII, 14), ΥΕ 455(XLIX, 46)
- Βελόναι χαλκαῖ ΥΕ 445(XXII, 32), 448(XXXV,13), 455(XLIX, 34)
- Βραχιόλια ἰδὲ Ψέλια
- Βῶλοι μολύβδου ΠΕ 267(XXVII, 10), 270(XXXV,13), 275
- Γίγαντα 271 (XXVX, 22), 276
- Γλύφανα ἰδὲ σμίλαι
- Δακτύλιοι: ἀργυροῖ ΜΕ 348(XIV,3), 350, ΥΕ 454(XLIX,5), 456(LII,2).
- χαλκοῖ ΜΕ 348(XIV,4), 350, ΥΕ 438 (V,10), 440(IX,12), 444(XXII, 11), 448(XXXV,14), 454(XLIX,6).
- Χαλκοῖ ἐπίχρσοι ΜΕ 348(XV,5).
- Χρυσοῖ ΜΕ 344(IV,2), 345(XII,1), 348(XIV,2), 350, ΥΕ 447(XXVI, 1), 451(XLVI, 2), 454(XLIX, 4), 456 (LII, 1, LV, 1)
- Δημητριακὰ ΠΕ ἰδὲ σῖτος, ΜΕ 344 (IV, 4), 345 (IX, 8, X, 4), 350
- Διαδήματα ΥΕ, χαλκᾶ 442(XV,4), 450(XL,4), Χρυσᾶ 438(V,7)
- Δίκτυα ἰδὲ βαρίδια δικτύων
- Δισκάρια χαλκᾶ ΥΕ 445 (XXII,33)
- Δίσκοι, λίθινοι-πήλινοι, διάτρητοι, Νεολ. 191(IV,3), 192(V,8-9), 196 (XXIII, 11), 201, ΠΕ 264(XIII, 35), ΥΕ μολύβδου 457(LV, 11), χαλκοῦ 455 (XLIX, 36) ἰδὲ καὶ Ζυγοί, Κάτοπτρα
- Δόρατα ἰδὲ Αἰχμαὶ δοράτων
- Δοχεῖα - Πυξίδες ἐλεφαντοστοῦ ΥΕ 449(XXXIX, 11), 451(XLVI, 14), 453(XLVII, 17), 457(LV, 8-9)
- Δρέπανα χαλκᾶ ΥΕ 439 (VI, 6), 442(XV, 8), 452(XLVI, 30)
- Ἐγχειρίδια χαλκᾶ, Νεολ. εἰσηγμένα 193(VII,6), ΜΕ 346(XIII,2), 348 (XV, 1-2), 353, ΥΕ 438(IV, 2, V,1), 441(XII,1), 446(XXIV,2, XXV,3), 448((XXXIII,7, XXV,8), 450(XL, 7), 452(XLVI, 33), 453(XLVIII, 10)
- Εἰδώλια ἀνθρώπων: Νεολ. στεατό-
πυγα γυναικῶν, λίθινα 197 (XXIV, XXVI,1), 201, 206, πήλινα 192

ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ (συνέχεια)

- (V,1),193(X,1), 194(XI,1), 194(XII, 1), 201, 206, ἄνευ στεατοπυγίας λί-
θινα 193(X,1), ἀνδρῶν 193(X,1), ἀκαθορίστου φύλου 193(XVIII,1,IX, 1), 194(XVII), 196(XXII,1), 197 (XXVI, 3), 207. ΠΕ ἀκαθορίστου τύπου 263(XIII,1), 265(XVII, 1-2), 267(XXVIII,1), 270(XXXV,2), 271 (XXXVII,1, XXXIX, 1), κυκλαδι-
κὰ 266(XVIII, 1, XXI,1, XXIII, XXIV), 267(XXVII, 1), 268(XXX,1, XXXIII, 1), 270(XXXV,1), 271 (XXXVIII, 1), 275, 276, 281, στεα-
τόπυγα 265 (XVI, 1), 281. ΥΕ ὀστέι-
να 453 (XLVII,1). Πήλινα 440(IX, 1), 441(X,1, XII, 6), 442(XIII), 443(XVI,5), 444(XXII,4), 446(XXV 1), 448(XXXV,1), 450(XL, 1, XLI, 1), 451(XLV, XLVI, 1), 453 (XLVIII,1), 454 (XLIX,1), 456 (LIII,1, LIV, 1)
- Εἰδώλια ζώων Νεολ. 192(V,3), 193 (X,3), 196(XXIII, 2-3), 197(XXVI, 3), 207. ΠΕ 263(XIII,3), 267(XX-
VII,3). ΜΕ 345(XIII,1), 348(XIV, 1), 352. ΥΕ 439(V,22), 440(IX,2), 441(X,2, XII,6), 444(XXII,5), 447 (XXVII,1, XXVIII,1), 449(XXXVI), 450 (XLI,2), 451 (XLVI,1), 454 (XLIX,2), 456(LIII, 2, LIV, 2)
- Εἰδωλίων ἀνθρώπων μέλη, κεφαλὰι Νεολ. 191(IV,1), 192(V,1), 193(X, 2), Κορμοὶ Νεολ. 181(IV,1), 192(V, 1), 194(XII,1), μηροὶ Νεολ. 191(IV, 1), πόδες Νεολ. 196 (XXIII,1), ΠΕ 267(XXVII,2), 270(XXXV,3)
- Ἐλασμα, χαλκοῦν ΠΕ 267(XXVIII, 3), 272, 275. ΥΕ 442(XVI,2), χρυ-
σοῦν ΥΕ 454(XLIX, 10)
- Ἐλεφαντοστοῦν ΜΕ 345(IX,4), ΥΕ 445(XXII, 45), 449(XXXIX, 6, 12), 451(XLVI, 12-15), 453 (XLVII,5, 17, XLVIII, 4), 455(XLIX, 37, 44), 457(LV, 8-9)
- Ἐνώτια ΜΕ χρυσᾶ 344 (IV,2), 348 (XIV,2), 350. ΥΕ 448(XXXV,15)
- Ἐργαλεῖα λίθινα Νεολ. 193(VIII,3),

ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ (συνέχεια)

- 197(XXI,9). ΠΕ 262(X,2), 263(XII,4), 265(XVII,12), 268(XXX,4). ΜΕ 343(I,2), 344(IV,3). ΥΕ 438 (I), 443(XIX), 445(XXII,34)
- Εργαλεία ὀστέινα, Νεολ. 194(X,11), 196(XXXIII,9). ΠΕ 262 (VII,7, VIII,5), 263(XII,4), 265(XVII,11).
- Εργαλεία χαλκᾶ ΠΕ 263(XII,1), 272. ΥΕ 442(XV,2)
- Εσχάραι πήλιναι ΠΕ 268(XXVIII,13)
- Ζυγιστικά βάρη ἰδὲ σταθμὰ
- Ζυγῶν Δίσκοι 445(XXII,29)
- Ἥλεκτρον ΥΕ 439(V,18), 440(IX,15), 445(XXII,20), 447(XXVI,4)
- Ἥλιοι ἀργυροῦ ΜΕ 348(XV,1). Μολύβδινοι ΠΕ 263 (XI,2), 267 (XXVII,8), 268 (XXVIII,5, XXX,2), 270(XXXV,13), ΜΕ 349(XVI,8), ΥΕ 448(XXXV,18). Σιδηροῦ ΥΕ 446 (XXII,52). Χαλκοῦ ΥΕ 442(XVI,2), 445(XXII,40), 448(XXXV,17), 449(XXXIX,10), 453(XLVII,23). Χαλκοῦ ἐπίχρυσοι ΥΕ 445 (XXII,41), 453(XLVIII,9). Χρυσοῦ ΥΕ 447(XXXII,1)
- Θρόνοι πήλινοι μικροὶ ΥΕ 446(XXII,59), 452(XLVI,40), 455(XLIX,41),
- Θησαυροὶ χαλκῶν ἀντικειμένων ΥΕ 439(VI), 442(XV,1-18)
- Ὠράκες χαλκοῦ 445(XXII,26)
- Ἰγδία λίθινα Νεολ. 191(I,3), 194 (X,9), 197(XXVI,8), 198, ΠΕ 264 (XIII,31), ΜΕ 349(XVI,7)
- Κάπρου ὀδόντες Νεολ. 192(V,15), ΠΕ 264(XIII,34), ΜΕ 343(III,2), 346(XIII,6), 348(XV,4), 353, ΥΕ 438(V,6), 445(XXII,28), 449(XXXIX,14), 453(XLVII,13), 455(LI,4)
- Καρφίδες ὀστέιναι ΠΕ 261(I,5), 265 (XVII,10), 275, ΜΕ 346(XIII,11, 13), 348(XV,7), 349(XVI,3-4), 352 ΥΕ 446(XXV,17), 451(XI,VI,13). Χαλκαῖ ΠΕ 267(XXVII,6, XXVIII,2), 272, 275, ΜΕ 344(IX,2), 350, ΥΕ 441(XII,3-4), 446(XXV,6), 448 (XXXV,13). Ἰδὲ καὶ περόναι, πόρπαι

ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ (συνέχεια)

- Κάτοπτρα χαλκᾶ ΥΕ 440 (IX,8), 451(XLVI,11), 454(XLIX,18), 456 (LV,7)
- Κέραμοι ΥΕ 443(XVI,9)
- Κέρατα ΠΕ 267(XXVII,14), ΜΕ 346(XIII,27). Χαλκᾶ ΥΕ 442(XV,3)
- Κερκίδες ὀστέιναι ΥΕ 446(XXV,18)
- Κογχύλια 193(XII,2), 196(XXII,3), 197(XXXIII,13), 201, 207, ΠΕ 262 (VIII,6), 264(XIII,34), 267(XXVII,15), 268(XXVIII,14, XXX,7), 271 (XXXV,21), 276, ΜΕ 344(IX,3), 349(XV,12), 350, 352, ΥΕ 441(IX,25), 446(XXII,55), 448(XXXV,22), 451(XLVI,16), 455(XLIX,40, L,2-3). Κογχύλια Πορφύρας ΥΕ 455(L,2)
- Κομβία ΠΕ 264(XIII,25), ΜΕ 344 (VIII,4), 346(XIII,24), ΥΕ 439(V,20), 440(IX,16), 445(XXII,21), 446 (XXV,14), 447(XXIX,3), 448 (XXXIII,4, XXXV,21), 450 (XL,15), 452(XLVI,39), 453(XLVII,20), 454(XLVIII,14), 455(XLIX,38) 456(LII,7, LIII,7). Ἰδὲ καὶ Σφονδύλια
- Κοπίδες χαλκαῖ ΥΕ 448(XXXIII,6), 452(XLVI,26,32), 455(XLIX,31)
- Κοχλιάρια ΠΕ 267(XXVII,16)
- Κοχλιῶν κελύφη ΠΕ 268(XXVIII,14)
- Κοσμήματα ΜΕ δι' ἀνάρτησιν 346 (XIII,10), 352, ΥΕ ἀργυρᾶ 444(XXII,10), λίθινα 447(XXVI,3), 448 (XXXIII,3), 454 (XLIX,16), ὀστέινα 441(X,7), ὑαλομάζης 447(XXVI,6-7), χρυσᾶ 440(IX,14), 441 (XII,2), 444(XXII,6-9), 449(XXXIX,1), 451 (XLVI,5-7), 453(XLVII,3)
- Κράνη ΜΕ, ΥΕ ἰδὲ κάπρου ὀδόντες
- Κτένια ΥΕ 444(XXII,15), 451(XLVI,12), 453(XLVII,8), 455(XLIX,23)
- Κυτῖα χρυσᾶ ΥΕ 447(XXVI,5)
- Λαβαί, ἀγγείων χαλκαῖ ΜΕ 346 (XIII,15), ΥΕ 442(XV,11-12), ἐργαλείων ὀστέιναι Νεολ. 193(VII,5), 194(XII,6), ΜΕ 344(VIII,6), ξιφῶν

ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ (συνέχεια)

- ΥΕ 452 (XLVI,19), 453 (XLVII, 11)
 —Λαβίδες τριχῶν ἀργυραῖ ΠΕ 265 (XVII,6), 275, χαλκαῖ ΠΕ 263 (XII,3), 264 (XIII,29), 270 (XXXV, 12), 272, 275, 277, ΜΕ 346 (XIII, 12), 348 (XV,8), 352, ΥΕ 439 (V,11), 440 (IX,9), 444 (XXII,14), 446 (XXV, 5), 448 (XXXV,12), 453 (XLVII,9), 454 (XLIX,19), 456 (LII,4)
 —Λεκάναι λίθιναι ΥΕ 446 (XXIII,2)
 —Λυχνία ΥΕ 450 (XL,14)
 —Λύχνοι Νεολ. 178, 192 (V,7), 201
 —Μάχαιραι χαλκαῖ ΥΕ 450 (XL, 9), 452 (XLVI, 31, 36), 456 (LIII,6)
 —Μαχαίρια λίθινα ΜΕ 343 (I,2), 348 (XIV,7), σιδηρᾶ ΥΕ 455 (XLIX, 30), χαλκᾶ ΠΕ 263 (XIII,10), 265 (XVII,4), 272, ΜΕ 343 (IV,1), 345 (IX,5), ΥΕ 438 (III,1,V,2), 439 (VI,6), 440 (X-XXV,9), 442 (XV,9), 443 (XVIII, 1) 445 (XXII,24), 448 (XXXV,9), 450 (XL,10), 452 (XLVI,35), 455 (XLIX, 28).
 —Μηροειδῆ ἀντικείμενα, ὀστείνα ΥΕ 442 (XIV,8), μολύβδινα ΥΕ 448 (XX- XIII,5)
 —Μῆτραι Νεολ. 193 (X,7), 201, ΠΕ 267 (XXVII,19), 268 (XXVIII,7), 272 ΥΕ 450 (XL,3), 452 (XLVI,38)
 —Μόλυβδος ΥΕ 443 (XVI,4), 445 (XX- II,43), 448 (XXXIII,5), 452 (XLVI, 37), 454 (XLVIII,13) ἰδὲ καὶ Βαρί- δια, Βῶλοι, Ἥλοι, Σύρμα, Σφον- δύλια, Χελώνη, Τεμάχια.
 —Μυλόλιθοι Νεολ. 192 (V,12), 198. ΠΕ 261 (I,4), 264 (XIII,21), 265 (XVII, 12), 268 (XXVIII,12), 270 (XXXIV,3, XXXV,16). ΜΕ 343 (1,3), 346 (XIII, 20), ΥΕ 446 (XXV, 11), 452 (XLVI, 41)
 —Ξίφη χαλκᾶ ΜΕ 345 (IX,4), ΥΕ 440 (IX,4), 443 (XVIII,2), 445 (XXII,23) 447 (XXVI, 9, XXXII,1), 451 (XLVI, 18), 453 (XLVIII,9), 455 (XLIX,25)
 —Ξιφῶν μύκητες 438 (V,5), 455 (XLIX, 26), ἰδὲ καὶ Λαβαὶ ξιφῶν
 —Ξυρά χαλκᾶ ΥΕ 440 (IX,7), 447

ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ (συνέχεια)

- (XXVI,10), 448 (XXXIII,6, XXXV, 10), 450 (XL,11), 452 (XLVI,36), 453 (XLVIII, 12), 454 (XLIX,20), 456 (LII,3)
 —Ὀκτώσχημοι μικραὶ ἀσπίδες ΥΕ 439 (V,19), 451 (XLVI,10)
 —Ὀπεῖς ὀστέινοι: Νεολ. 191 (I,3), 192 (V,15), 194 (XII,6), 196 (XXIII, 9), 198, 207. ΠΕ 262 (VIII,5), 264 (XIII,25), 266 (XIX), 267 (XXXVII, 14). ΜΕ 343 (I,7), 345 (IX,10), 346 (XIII, 22), 350. ΥΕ 441 (X,6), 446 (XXV,19). Χαλκοῖ: Νεολ. εἰσηγμέ- νοι 193 (XVII,5). ΠΕ 263 (XIII,13), 272. ΠΕ 346 (XIII,14). ΥΕ 442 (XV, 6), 445 (XXII,31), 446 (XXV,4), 455 (XLIX, 29)
 —Ὅπλα ἰδὲ Αἰχμαὶ ἀκοντίων, βελῶν, δοράτων, Ἀξῖναι διάτρητοι-πολεμι- κοὶ πελέκεις, Ἀσπίδες, Ἐγχειρί- δια, Θώρακες, Κράνη, Ξίφη, Πέσσοι σφενδονῶν, Ροπάλων κεφαλαί
 —Ὅρμοι ἰδὲ περιδέραια
 —Ὅστᾶ ζῶων Νεολ. 192 (V,15), 194 (X,12,XII,7), 197 (XXIII,12, XXVI, 12), 207. ΠΕ 267 (XXVII,15), 268 (XXVIII,14), 271 (XXXV,21), 276. ΜΕ 344 (IV,5,V,4), 345 (IX,9), 349 (XV,12), 350.
 —Ὅστᾶ ἰχθύων Νεολ. 197 (XXVI,12), 207. ΠΕ 267 (XXVII,15), 271 (XX- XV,21), 276.1
 —Ὅστείνα ἀντικείμενα ἀβεβαίου χρή- σεως ΠΕ 262 (VIII,5). ΜΕ 346 (XIII,13), 348 (XV,9). ΥΕ 445 (XX- II, 44), 446 (XXV, 18, 20).
 —Ὅστρεα ἰδὲ κογχύλια
 —Ὀψιανὸς Νεολ. 191 (I,1), 192 (IV,6, V, 13-14,VI), 193 (VII,3, IX, 2, X,6), 194 (XI,4), XII,3, XIII, XV,2), 196 (XVIII,3, XIX-XX, XXIII,6), 197 (XXVI,6), 202, 207. ΠΕ θράυ- σματα 261, (I,1), 265 (XV,2, XVI, 3), 266 (XXV,1), 268 (XXX,3, XXXI 2,XXXII), 275-276. λεπίδες 261 (I,1), 262 (VIII,4), 263 (XI, 1), 264 (XIII,17), 265 (XVII,8), 266 (XXV),

ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ (συνέχεια)

- 267(XXVII,11), 268(XXVIII,9), 270(XXXIV,2, XXXV,6), 271(XXXV,1, XXXVII,5), 275· πυρῆνες 262(VII,3), 264(XIII,17), 265(XVII,8), 267(XXVII,11), 268(XXVIII,9), 270(XXXIV,2, XXXV,6), 271(XXXVI,1), 275. ME 343(II,2), 344(IV,3, V,2), 345(IX,10), 346(XIII,17), 348(XIV,7,XV,10), 349(XVI,5-6), 352. YE 439(VIII), 441(IX,24), 442(XIV,4), 443(XVI,10, XVII,1-3, XX,2), 445(XXII,49), 446(XXIII,2, XXV,9), 450(XXXIX,16), 453(XLVII,18), 455(LI,1)
- Πελέκεις λίθινοι ἰδὲ ἀξίναι. YE 445(XXII,47)· πολεμικοὶ ἰδὲ ἀξίναι λίθινοι διάτρητοι· σιδηροὶ διπλοὶ YE 447(XXVI,11)· χαλκοὶ ἄπλοοι ΠΕ 263(XIII,12), 272. YE 440(IX,13), 452(XLVI,24,34)· χαλκοὶ διπλοὶ YE 439(VI,1-2), 442(XV,1), 451(XLVI,10), 452(XLVI,22-23)· χρυσοὶ διπλοὶ YE 456(LV,4)
- Περίαπτα Νεολ. 192(V,11), 193(X,4), 197(XXVI,4), 201. ΠΕ 263(XIII,4-6), 270(XXXV,3), 271(XXXVII,2-3), 276, ἡμισελήνοειδῆ 271(XXXVII,2). YE 440(IX,17), 450(XL,6), 454(XLIX,3)
- Περιδέραια Νεολ. 196(XXII,2), 193(VII,2), 201. ME 344(IX,3), 345(X,2), 346(XIII,7), 349(XVI,4). YE 441(X,8), 447(XXV,3), χρυσά 453(XLVIII,2), ἰδὲ καὶ ψῆφοι ὄρων
- Περόναι· ὁστέιναι YE 456(LIII,8). Χαλκαῖ ΠΕ 265(XVII,7), 272, YE 443(XVI,3), 445(XXII,36), 450(XL,12), 455(XLIX,22).
- Πεσσοὶ σφενδονῶν Νεολ. 192(V,5), 193(X,5), 196(XXII,5, XXIII,8), 201. ΠΕ 263(XIII,8-9)
- Πηγία Νεολ. 192(V,6), 197(XXVII,11) ΠΕ 264(XIII,26), 272. ME 343(I,5), 346(XIII,23). YE 446(XXV,20), 455(XLIX,42)
- Πινακίδες πῆλιναι ἐνεπίγραφοι YE 444(XXII,2)

ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ (συνέχεια)

- Πλάθανα ΠΕ 244(XIII,22), 270(XXV,9), 275
- Πόδες ἀγγείων χαλκοῦ YE 439(VI,7)
- Πόρπαι ἀργυραῖ YE 455(LI,5), χαλκοῦ YE 349(V,12), 440(IX,11), 444(XXII,13), 454(XLIX,21)
- Πριόνια λίθινα ΠΕ 261(I,3), 264(XIII,18). ME 343(I,2), 346(XIII,16). YE 445(XXII,50), 446(XXV,9), 447(XXXII,3)
- Πυξίδες ἰδὲ Δοχεῖα ἐλεφαντοστοῦ
- Πυρίτης Νεολ. 191(I,2,II,1-2), 192(IV,7, V,14), 194(XI,4), 196(XXIII,7), 197(XXVI,7), 261(I,2), 262(VII,4), 264(XIII,18-19), 265(XV,2, XVII,9), 267(XXVII,18), 268(XXVIII,10). ME 343(I,2), 345(IX,10). YE 441(IX,24, X,3), 445(XXII,50), 446(XXV,9-10)
- Ρῖναι χαλκαῖ YE 452(XLVI,29)
- Ρόδακες YE 440(IX,16), 444(XXII,9)
- Ροπάλων κεφαλαὶ λίθινοι ΠΕ 262(VII,5), 270(XXXV,14), 277. ME 344(VII,2), 345(IX,10), 346(XIII,5), 353. YE 446(XXV,12), 455(LI,3)
- Σαγῆς ἵππων χαλκᾶ ἐξαρτήματα YE 445(XXII,39)
- Σήματα γραφῆς-κεραμέων ΠΕ 268(XXVIII,6), 276, 282. ME 353 YE 444(XXII,1). Ἴδὲ καὶ Κεραμική, σήματα κεραμέων
- Σίδηρος YE 446(XXII,52-53), 455(XLIX,30,45)
- Σῆτος ΠΕ 264(XIII,41), 276. ME 344(IV,4). YE 441(IX,26)
- Σκαρabaῖοι 439(V,14)
- Σκάφαι λίθινοι YE 446(XXIII,1)
- Σκήπτρα χαλκᾶ YE 445(XXII,37)
- Σμίλαι λίθινοι Νεολ. 196(XVIII,2, XXIII,5). ME 346(XIII,18). YE 443(XX,3), 446(XXV,8), 455(XLIX,39). Χαλκαῖ Νεολ. εἰσηγμένα 193(VII,7). ΠΕ 263(XIII,11) 272. YE 439(VI,3-4), 442(XV,7), 445(XXII,30), 448(XXXV,11), 452

ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ (συνέχεια)

- (XLVI,25), 456(LII,5)
 —Σπάτουλαι ΠΕ 264(XIII,30), 272, 275. ΜΕ 346(XIII, 12)
 —Σπείραι ἀργυραί ΜΕ 349(XVI,2), 350· χαλκαῖ ΜΕ 345(X,11), 349(XVI, 21)· χρυσαῖ 344(IX,1) 350
 —Σταθμά ΜΕ 344(VIII,5), 353. ΥΕ 441(X,5)
 —Σταφυλῶν κόκκοι ἰδὲ Γίγαρτα
 —Στεατίτης ΥΕ 445(XXII, 21, 51, 446(XXV,16), 447(XXIX, 3)
 —Στυλβωτῆρες Νεολ. 192(V,12), ΠΕ 264(XIII,23)· βελῶν ΠΕ 262(VII,2) 277.
 —Στροφεῖς θυρῶν χαλκοῖ 442 (XVI,1)
 —Στύλοι Νεολ. 192(V,4)
 —Συνδετῆρες μολύβδινοι τεθραυσμένων ἀγγείων ἰδὲ Ἦλοι
 —Σύρμα μολύβδου ΥΕ 450(XL,13), 455(XLIX, 48), 456(LII,6)· χρυσοῦν ΜΕ 344 (VIII, 2), 346-348 (XIII,28) 363. ΥΕ 454(XLIX,9).
 —Σφηκωτῆρες κόμης χρυσοῖ ΜΕ ἰδὲ τέττιγες, ΥΕ 438 (V,8), 444(XLIX, 8)
 —Σφίγγες ΥΕ 453(XLVII, 4-5, 7)
 —Σφουδύλια πήλινα -λίθινα Νεολ. 191 (IV, 2-3), 194(XII,5), 196(XXII, 10), 197 (XXVI,10), 198, 201. ΠΕ 262(VII,6), 264(XIII,25), 265(XV,1, XVII,9), 267(XXXVII,13), 268 (XXX,6), 270(XXXV,17), 272. ΜΕ 343(I,4), 344(VIII,4), 345(IX,7, X,3), 346 (XIII, 24), 348(XIV,8,XV, 11), 349. ΥΕ 439(V,21, VII-VIII), 441(IX,22,X,4), 441(XII,5), 442(XI-V,7), 443(XVI,11), 446(XXII,56), 447(XXVII,2), 448(XXXIII,4), 449 (XXXVII), 450(XXXIX, 15, XL, 15, XLII), 452(XLVI, 39), 453(XLVII,20), 455(L,1) 456(LII,7, LIII,7), 457(LV,12)· ἰδὲ καὶ κομβία· μολύβδινα ΥΕ 441(XI).
 —Σφραγίδες Νεολ. 192(VII,1), 194 (XII,2), 201. ΠΕ 263(XIII,6), 267 (XXVII,4), 270(XXXIV,4), 276. ΜΕ 344(VIII,1), 353

ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ (συνέχεια)

- Σφραγιδόλιθοι ΥΕ 439(V,13,15), 440 (IX,18), 442(XIII), 444(XXII,16), 447(XXVI,2, XXXIX,2), 448(XXX-III,1, XXXIV, XXXV,2), 449(XXX-IX,2), 450(XL,2), 451(XLVI, 3-4), 453 (XLVII, 7), 454 (XLIX, 11,14) 456(LIII,3, LV,3)
 —Σφῦραι ΠΕ 270(XXXV,15). ΥΕ 442(XIV,6), 452(XLVI,27)
 —Σωλῆνες ὀστέινοι, δοχεῖα βαφῆς ΠΕ 262(X,1), 264(XIII,28), 270(XXXV, 8), 275, 277· χαλκοῖ ΥΕ 440(IX,10)
 —Τεμάχια ἀργύρου ΜΕ 348(XIV,6)· χαλκοῦ ΜΕ 345(IX,6), 348(XIV,6). ΥΕ 442(XV,17), 445(XXII,42), 449 (XXXIX,9), 453(XLVII,21)
 —Τέττιγες κόμης χρυσοῖ ΜΕ 343 (III, 1), 348(XV,5), 350
 —Τράπεζα πήλινη ΠΕ 264(XIII,39).
 —Τρίποδες πήλινοι ΠΕ 264(XIII,40).
 —Τριπτῆρες, λίθινοι-πήλινοι, Νεολ. 192 (IV,4,VI,12), 193(X,10), 194(XI,3), 198. ΠΕ 263(XIII,20), 265(XVII,12) 267(XXVII,12), 268 (XXVIII,12, XXX,6), 270(XXXIV,3, XXXV, 16). ΜΕ 346 (XIII,20). ΥΕ 442 (XIV,3), 443(XX,5), 446(XXII,57)
 —Τροχοὶ ὀστέινοι ΜΕ 344(VIII,7), ΥΕ 452(XLVI,42)· πήλινοι ΥΕ 446 (XXII,54)
 —Τρύπανον χαλκοῦν ΥΕ 442(XV,5)
 —Υαλόμαζα ΥΕ 439(V,19), 453(XLVII,4), 456(LV,6)· ὕαλος ΥΕ 455 (XLIX,43)
 —Υπεροὶ Νεολ. 192(V,12), 198. ΠΕ 264(XIII,32), 267(XXVII,12), 268 (XXIX,1, XXX,5), 270(XXXV,10), 275. ΥΕ 442(XIV,5), 452(XLVI, 41)
 —Φαλλοειδῆ ἀντικείμενα Νεολ. 192(V,2)
 —Χαλκᾶ ἀντικείμενα ἀβεβαίως χρήσεως ΥΕ 442(XV,10, 14, 16-17) 453 (XLVII,21)
 —Χελώνη μολύβδου ΠΕ 267(XXXV, 10), 275
 —Χύματα χαλκοῦ ΥΕ 447(XXXI)
 —Χρωστική οὐσία προσώπου ΠΕ 270 (XXXV,7), 275

ΜΙΚΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ (συνέχεια)

- Χωνιά πήλινα ΠΕ 267 (XXVII,16)
 —Ψέλια-στρεπτά χαλκῆ Νεολ. εἰση-
 γμένα 193(VII,4). ME 348(XV,6),
 350. ΥΕ 442(XV,15), 448(XXXV,
 16), 454(XLIX,17)
 —Ψῆφοι ὀρμων ἀργυραῖ ἐπίχρσοι ΥΕ
 448(XXXV,4) ἐγγάρατοι ME 348
 (XV,6), 352· ἡλέκτρον ΥΕ 440(IX,
 15), 445(XII,20), 447(XXVI,4),
 448(XXXV,5), 449(XXXIX,4)· λί-
 θου-δοστοῦ ΠΕ 264(XIII, 33,36), 271
 (XXXVIII,3). ME 345(XI,1, XII,
 2), 346(XIII, 7-8), 348(XIV,5,XV,
 5). 352. ΥΕ 438(III,2), 439(V,17),
 440(IX,15), 444(XXII, 17-18), 446
 (XXV,2), 448(XXXIII,2, XXXV,2,
 5), 449(XXXIX, 3), 451(XLVI, 8-9),
 453(XLVII, 6, XLVIII, 5), 454(XL-
 IX,15) 456(LIII,4,LV,5)· πηλοῦ ME
 346(XIII,9) 352. ΥΕ 440(IX,15)·
 χαλκαῖ ME 348 (XV,6), 349(XVI,1),
 350· χρυσαῖ ΥΕ 438 (V,9), 444(XX-
 II,8), 448(XXXV,3), 451 (XLVI,
 6), 453 (XLVII,2), 454 (XLIX,7),
 456(LV,2)· ὑαλομάζης ΠΕ 263(XII,
 2). ME 345(X,2, XII,2), 352. ΥΕ
 439(V,16), 440(IX,15), 445(XXII,
 19), 448(XXXIII,2, XXXV,5), 449
 (XXXIX,5), 450(XL,5), 453(XLV-
 III,3), 456(LIII,4)
 —'Ωὰ στρουθοκαμήλου 441(IX,21)
 —'Ωὰ χηνός 446(XXI,58)
 Μικρὸ Βαθὺ 118, 371, 391
 Μικρὸ Καβούρι 88, 226, 257, 271, 300
 Μίλα Ξηρομέρου 111
 MILCHHÖFER, A., XLII
 MILOJČIĆ, V., L
 Μινύαι 329, 487
 Μινῶα 82
 Μίνως 484, 485, 493, 497
 MIRÉ, G., 27
 Μνήματος Φάρος 42, 74, 333
 Μόδιον (30), 113, 133⁽¹⁾, 135¹, 387,
 424, 460⁽¹⁾
 MÖBIUS-WREDE, XXXIX
 Μολυβόπυργος 340
 MONTELIUS, O., 19¹, 83, 368, 390, 408,

- 428, 451, 452
 MOON, B., 19¹
 Μόρνος 6,10
 Μούλκι 'Ιτέας 114, 426
 Μουνυχία 128
 Μουρτερί 76
 Μουσείον 'Αγρινίου 112, 438, 439. 'Α-
 κροπόλεως 380, 404, 452. Ashmo-
 lean ιδὲ 'Οξφόρδης. Γενεύης 437.
 Δελφῶν 28, 115, 387, 388, 425, 426.
 'Εθνικὸν 'Αθηνῶν 24, 34, 38, 49, 72,
 76, 84, 88, 118, 128, 174, 191, 196,
 264, 266, 271, 403, 427, 428, 429,
 450. 'Ελευσίνος 52, 81, 266, 450.
 Θέρμου 66, 261, 424. Θηβῶν 24, 35,
 36, 37, 245, 329, 330. Καρλορούης
 126, 130, 431, 436. Κοπεγχάγης
 National 266. Κορίνθου 24. Μπε-
 νάκη 196, 202, 240, 249, 266, 277,
 280, 492. Ναυπλίου 474. 'Οξφόρ-
 δης Ashmolean 51, 128, 434, 440.
 Σχηματαρίου 35, 330, 428. Χαιρω-
 νείας 31, 34, 116, 158, 177, 326, 339,
 427, 442. Χαλκίδος 39, 45, 47, 74,
 122, 123, 194, 265, 266, 447
 Μουσταφάδες ιδὲ Καλλιθέα Μουστα-
 φάδες
 Μουσταφακλή 94
 Μπαϊράμ 'Αγῶ 43, 398
 ΜΠΑΚΑΛΑΚΗΣ, Γ., XXXV, XLIII, 15,
 83, 325
 ΜΠΑΛΑΝΟΣ, Ν., 55
 Μπατσιώτης, 'Αγγ. 41
 Μπελοῦσια (140), 14 125, 133⁽¹⁾,
 135¹, 400, 449, 460⁽¹⁾, 477
 Μπερμπάτιον 356
 Μποχώριον 95
 Μπουρζίδες 113
 Μπράτσι - Τανάγρα 396
 Μπρεξίζα (156), 50, 62¹, 63¹, 63⁶,
 91⁽¹⁾
 Μυκαλησὸς 9, 479
 Μυκῆναι 1, 2, 320, 323, 461, 462, 472,
 473, 474, 475, 480, 498, 499
 Μυλάκι 47
 Μύλοι Καρύστου 49
 Μύλος Χελιώτου 159, 321
 ΜΥΛΩΝΑΣ, Γ., XLII, XLIII, XLIV,

XLV, XLVI, XLVII, XLVIII, 12,
14, 15, 19, 24, 25, 27, 28, 30, 51,
52, 56, 67, 84, 85, 153, 163, 168,
171, 178, 193, 194, 197, 316, 401,
403, 433, 474

ΜΥΛΩΝΑΣ - ΤΡΑΥΛΟΣ, XLV
Μυρτιές 42, 74
MUSSCHE, H. F., XLII, XLVII, 16
Μυτάκη, Σπ. Οίκια 121

N

Νάξος 252
Ναύπακτος 6, 7, 10, 67
Νέα Ἀρτάκη 76, 398
Νέα Ἰωνία 51
Νέα Μάκρη (157), 16, 50, 62¹, 63¹,
64, 80, 89¹, 90¹, 107¹, 108, 146, 152,
154, 155, 156, 162, 163, 164, 165,
166, 167, 169, 170, 172, 183, 188,
190, 196, 198, 201, 204, 206, 207,
215, 490
Νέα Νικομήδεια 471
Νέα Στύρα (145), 48, 62¹, 63¹,
79, 89¹, 90¹, 102, 105¹, 107¹, 125,

132¹, 196, 250, 266, 333, 341, 460⁽¹⁾
Νεμέα 183
Νέμεσις 51, 80
Νεοπολέμου τέμενος 365, 425
Νηλεΐδαι 461
Νησάκι, λόφος Γαλαξειδίου 69
Νησί ἢ Γελαδοβούνι Αὐλίδος 118, 371
Νίκης Πύργος 380
Νισαία 82, 298
ΝΟΑΚ, F., XXXVIII, 13, 15, 117
Νταμάρι Λουτρακίου 82
Ντερβέκιστα 66, ἰδὲ καὶ Ἀνάληψις
Νυμφῶν λόφος 57, 405

Ξ

Ξεροπήγαδο - Κίρρα 67
Ξερόπολη 16, 78, 101, ἰδὲ καὶ Λευκαντι
Ξηριάς 38

Ξηρόμερον 111
Ξηρὸν ὄρος 7
Ξυνιάς 10

Ο

Ὀγχηστὸς ἰδὲ Καζάρμα - Ὀγχηστὸς
Ὀζερὸς 6
Οἰάνθεια 6, 479
Οἰδίποδος ὁδός, Θηβῶν 36
Οἰνιάδαι 6, 7
Οἰνότη 16, 126
Οἶνος 276, 495
Οἶτη 6, 9, 10, 22, 204
Οἰχαλία Εὐρύτου 123
Ὀλυμπία 323, 338, 491, 498
Ὀλυμπιάδες 4
Ὀλυμπίου Διὸς ναὸς 57, 58
Ὀλυμπος Ἐρετρικὸς 45
Ὀμηρος 31, 484, 485, 487
Ὀξύλιθος (122), 14, 75, 89¹, 91¹,
101, 105¹, 107¹, 123, 133⁽¹⁾, 248, 333,
376, 398, 430, 448, 459¹, 460⁽¹⁾,
477

Ὀρέστης 461
Ὀρθρὺς 6, 10
ΟΡΛΑΝΔΟΣ, A. K., XXXVI, XL, XLVI,
XLVII
Ὀροβιαὶ ἰδὲ Ροβιές
Ὀρόντης 473
Ὀρχομενός (61), 12, 13, 15, 30,
31, 62¹, 63⁶, 69, 70, 89¹, 90¹, 92,
98, 106¹, 107¹, 108, 109, 116, 133⁽¹⁾,
136, 146, 163, 164, 165, 167, 168,
169, 170, 171, 172, 179, 182, 188,
190, 209, 215, 227, 228, 229, 244,
245, 258, 259, 260, 262, 276, 281,
282, 288, 289, 301, 302, 303, 304,
308, 318, 320, 321, 322, 324, 325,
329, 336, 342, 345, 350, 352, 354-
355, 356, 358, 363, 368, 371, 390,
427, 442, 459, 459¹, 460⁽¹⁾, 462, 468,

469, 477, 480, 495
 Ὅστᾱ ἰδὲ Μικρὰ Εὐρήματα, ὅστᾱ ζώων,
 Ταφαί, ὅστᾱ ἀνθρώπων
 Ὅχη 7, 48

Ὅχθωνιά (125), 76, 89¹, 91⁽¹⁾, 107
 Ὅχυρώσεις ἰδὲ Ἀρχιτεκτονική, Τείχη
 Ὅψιανός ἰδὲ Μικρὰ Εὐρήματα, ὁψιανός

Π - Ρ

Παγασαί 9
 Παγασητικός 5
 Παζαράκι 27
 Παιανία ἰδὲ Λιόπεσι
 Παλαιὰ Κοκκινιά ἰδὲ Κοκκινιά Παλαιά
 Παλαιὰ Περιβόλια 78
 Παλαιοεκκλησιᾶς 46
 Παλαιοκαστρί Αὐλωναρίου 43, 46, 76,
 101, 124
 Παλαιόκαστρο: Ἀμφίκλεια 113, Γοῦβες
 72, Ὁξύλιθος 75, 101, 333, 376, 430
 Παλαιοιλιθικοὶ χρόνοι 18, 34, 40, 41
 Παλαιομάνινα (17), 111, 112,
 133⁽¹⁾, 135¹, 385, 460¹
 Παλαιόμυλος-Διανοκλάδι 20, 21
 Παλαιοπαναγιά 97
 Παλαιοχώρι Κυνουρίας 462, Ροβιδῶν 40,
 122
 Παλαιοχώρια 46
 Πάλαρος (12), 6, 111, 132¹, 135¹,
 460⁽¹⁾
 Παλαιστίνη 474
 Παλιόκαστρο Ἀμφικλείας ἰδὲ Παλαιό-
 καστρο
 Παλιοπάζαρα 94
 Παλλήνη ἰδὲ Χαρβάτι
 Παναγία Ἐλευσίνος 296, 379, Λίμνης
 41, 181
 Παναγίτσα Μάνικας 266
 Πανατωλικὸν 5, 6
 Παναχαῖοι 487
 Πανοπεὺς ἰδὲ Ἅγιος Βλάσης-Πανοπεὺς
 Πανὸς σπήλαιον: Οἰνόης 16, 49, 50, 80,
 102, 126, 152, 158, 183, 201, 266,
 272, Χασιάς 13, 102, 492
 Παντάνασσα ἰδὲ Ἐρυθραὶ - Παντάνασ-
 σα
 ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Γ., XLII, 13, 14, 44
 45, 46, 47, 75, 76, 77, 123, 124, 125,
 232, 233, 249, 265, 376, 398, 399,
 430, 431, 448, 449

ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, 61, 384
 ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, I., XXXIX, XLV,
 XLVI, XLVII, 16, 44, 46, 50, 58,
 60, 70, 81, 84, 86, 88, 130, 236, 384,
 400, 409, 410, 416, 419, 431, 435,
 436, 449
 Παπούλια 323
 ΠΑΠΠΑΔΑΚΗΣ, Ν. Γ., XXXIX, 14 33, 35
 44, 118, 426
 Παραλία, Βοιωτίας ἰδὲ καὶ Δράμης,
 Εὐβοίας 75, 123
 Παραλίμνη 7
 Παραποτάμιοι ἰδὲ Ἀνθοχώριον - Παρα-
 ποτάμιοι
 Παρθενῶν 404
 Παρθενῶνος ὁδὸς Ἀθηνῶν 57, 298
 PARIS, P., XXXVI, 25,
 Παρνασσός 5, 6, 9, 10, 62, 67, 479
 Πάρνης 7, 9, 11, 102
 PARSON, A.W., 55
 Πατήσια 51, 56, 184, 197, 401
 Παυλογιαννοπούλου οἰκόπεδον ἐν Θή-
 βαις 36, 309, 345, 444
 ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ 26, 67, 314, 402, 485, 486²
 Πάχη - Νισαία 82
 PEASE, M. Z., XLIV
 Πεζονήσι 46, 79
 Πεί 77, 399, 448
 Πειραιεύς 15, 16, 56, 83, 128, 201, 204
 Πελαγιώτισσα 48
 Πελαργικὸν 380
 Πελασγία 110
 Πελασγιῶτις 485
 Πελασγοὶ 484, 485, 486
 ΠΕΛΕΚΙΔΗΣ, Ε., 54
 Πελοπίδου ὁδὸς Θηβῶν 36, 309, 345,
 373, 374, 444
 Πελοπόννησος 5¹, 7, 9, 11, 18¹, 61, 62,
 63, 142, 144, 159, 163, 164, 165, 166
 168, 169, 171, 173, 174, 177, 179,
 186, 187, 189, 190, 201, 203, 204,

- 206-207, 229, 242, 244, 258, 259,
260, 276, 277, 278, 280, 282, 320,
321, 323, 324, 338, 340, 341, 342,
353, 354, 355, 360, 361, 461, 462,
468, 469, 470, 475, 480, 485, 490,
491, 495, 496, 500
Πέλοπος τάφος 323, 498
PENDLEBURY, J. D. S., 159, 470, 472
Πεντέλη 7, 9, 50
Πεντεόρια (50), **97**, 105¹, 107¹,
115, 132¹, 460⁽¹⁾
Πέραμα 15, 83
Περρατή (185), 16, 84, **129**, 133⁽¹⁾,
135¹, **382**, 409, **411**, **435**, **454**, 460⁽¹⁾,
468, 474, 477
Περσάχώρα (163), **52**, 62¹, **81**, 89¹,
104, 106⁽¹⁾, 107¹, **127**, 133⁽¹⁾, **197**, **216**,
250, 260, **266**, **279**, **298**, **316**, 321,
335, **379**, **433**, 459¹, 460⁽¹⁾
Περγασή 479
Περικλέους ᾿Ωδεῖον ἰδὲ ᾿Ωδεῖον
PERKINS - WEINBERG XLIX
PERROT - CHIEPIEZ 390
Πέρσαι 9
ΠΕΤΡΑΚΟΣ 43
Πετριές 47
Πευματτός 479
Πήλιον (114), **122**, 132¹, 135¹,
447, 460⁽¹⁾
PHILIPPSON - KIRSTEN, 5¹, 19¹, 34, 37,
39 40, 44, 48, 69, 70, 71, 72 73,
76, 77, 113, 118, 120, 123, 124, 376
PICARD, M. C., XXXVII
Πικέρμι (167), 14, **127**, 133⁽¹⁾
135¹, **379**, **403**, **433**, **450**, 459¹,
460⁽¹⁾
Πινακοθήκη 381
Πινδάρου ὁδὸς Θηβῶν 36, 211, 231,
263, 372, 444
Πίνδος 5, 6, 62
Πιπέρη - Γιαννακοπούλου ἀγρός ἰδὲ
Γιαννακοπούλου - Πιπέρη ἀγρός
Πιρναρή 61
Πλάκα, ἀγρός 439
Πλαταιαί (94), 9, 12, **37**, 62¹, 63³,
91⁽¹⁾, **100**, 105¹, 107¹, **121**, 133⁽¹⁾,
151, 155, **180**, **194**, **447**, 460⁽¹⁾
Πλαταιῶν Τρίπους 365
Πλατάνια (8), **22**, 62¹, 63¹, 63⁶,
65, 89¹, 90¹, **93**, 105¹, 107¹, **110**,
132¹, 173, 204, 459¹
ΠΛΑΤΩΝ 55
Πλεῖστος 97
Πλευρών (21), **112**, 132¹, 135¹,
364, **387**, 460⁽¹⁾
Πληθυσμὸς Προϊστορικοῦ Στερεᾶς Ἑλ-
λάδος 89, 106-108, 133-134, 142-
143
Πινύξ 57
Πόλεμος Παγκόσμιος Β' 44, 76, 78,
402, 474. Ἰδὲ καὶ Κατοχή 1941-
1944
Πολιτικά (116), 42, 62¹, 63¹, **74**,
89¹, 90¹, **101**, 105¹, 107¹, 122,
132¹, 169, **181**, **248**, **333**, **430**, 460⁽¹⁾
ΠΟΛΥΒΙΟΣ 23, 94
Πολυγύρα (56), 13, **30**, 62¹, 63⁵,
69, 89¹, 90¹, **98**, 105¹, 107¹, **116**, 133⁽¹⁾
154, 164, 167, **178**, 459¹, 460¹
Πόρτο - Καστρί 80
Πόρτο - Ράφτη (190), 13, 14, 16,
86, 89¹, 91⁽¹⁾, 91¹, 107¹, 108, **129**,
133⁽¹⁾, 135⁽¹⁾, **236**, 238, **257**, **271**, 277,
278, 415, 416
PORZIG 482
Ποταμίαι (121), **123**, 132¹, 135¹,
376, 460¹
Πούντα 85
Πούρα Καρόστου 49
Πούσι Καλογέρι 58
Πούσι Χαμωλή 84 ἰδὲ καὶ Βρωμοπούσι
Προβάληνθος 479
Πρόδρομος 111
Προέλληνες 479
Προϊτίδες Πύλαι Θηβῶν 36, 374
Προκόπιον (115), **42**, 62¹, 91⁽¹⁾,
194
Προναία Ἀθηνᾶ 28, 425
Προπύλαια Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν 380,
Ἑλευσίνος μικρά 379
Πρόσυμμα 159
Προφήτης Ἡλίας Εὐβοίας 45, Στυλί-
δος 65, Ὑμηττοῦ 15, 60, 384
Πρυτανεῖον Δελφῶν 366
Πρωτοϊωνική διάλεκτος 481
Πτῶον (71), **118**, 133⁽¹⁾, 135¹, **371**,

443, 459¹
 Πτῶον ὄρος 7
 Πυλαία Δελφῶν 387
 Πύλος-Ἐγγλιανός 475, 480
 Πύρασσος 190
 Πυργάκι-Πυργάρι 121, 347
 Πύργος (57) 13, 30, 62¹, 63⁵, 69,
 89¹, 90¹, 98, 105¹, 107, 116, 133⁽¹⁾,
 154, 164, 167, 178, 193, 308, 321,
 368, 390, 459¹, 460⁽¹⁾, 477

Πύργος Ἀγίας Μαρίνης (68),
 98, 105¹, 107¹, 118, 132¹, 309, 321,
 371, 459¹
 Πύργος Βραώνας (186), 84,
 89¹, 91⁽¹⁾, 107¹, 222, 229, 254, 258,
 260, 270,
 Πύργος Λιβανάτες 96, Ψαχνῶν 42, 101,
 333, Ὠρεῶν 73
 Πυριτόλιθος ἰδὲ Μικρὰ Εὐρήματα

Q

Qatna 473

P - R

RALPH ἰδὲ KOHLER - RALPH
 Ραμσής II 473
 Ραμσής III 474
 Ραφήνα (165), 16, 53, 62¹, 63¹, 81,
 89¹, 90¹, 104, 106⁽¹⁾, 107¹, 127, 133⁽¹⁾,
 146, 216, 227, 228, 229, 232, 238,
 239, 251, 258, 259, 260, 267, 272,
 275, 276, 277, 278, 279, 282, 350,
 359, 379, 433, 450, 459¹, 460⁽¹⁾,
 492, 494, 495, 497
 Ραφτοπούλα 86
 Ράχες (6), 21, 62¹, 65, 89¹, 90¹,
 93, 105¹, 107¹, 110, 132¹, 164, 167,
 173, 459¹
 Ραχίτα 93

REUSH, H., XXXIX, XL
 RIDDER, A DE, ἰδὲ DE RIDDER, A.
 RIDER, B. C., XLIX
 RIEMANN, H., XLIV
 Ριζόπουρος 49, 79
 Ρίνιον 325
 RISCH 481
 ROBERTSON, M., XLIV
 Ροβιές (109), 39, 62¹, 63¹, 74, 89¹,
 90¹, 100, 105¹, 107¹, 122, 132¹,
 169, 180, 248, 260, 265, 333, 460⁽¹⁾
 ROBINSON, D.M., XLIX.
 ROLFE, J.C., XXXVIII
 ΡΩΜΑΙΟΣ, K., XXXV, XXXVI, XLIII,
 13, 14, 94, 104, 283, 305, 325, 326

Σ - S

Σαββοπούλου κτῆμα 51, 152
 SACKETT, L. H., XLI, 125
 Σαλαμὶς 83
 Σαλγανεύς 9
 Σάλυνθος 479
 SANDARS, N., XLVIII, L
 Σαρκοφάγοι πῆλιναι 120
 Σαρωνικός 5, 7, 85
 SCHACHERMEYR, F., XLVIII, 95, 165,
 177, 241, 283, 479, 492, 493
 SCHLIEMANN, H., XXXVIII, 1, 12, 31,
 82, 83, 320, 329, 427, 433, 451, 498
 SCHMIDT, M. J., 193
 SCHÖBER, F., XXXVI, 19¹, 24, 25, 26,
 27, 29, 67, 241

SCHWEITZER, B., XLI
 SCHWYZER, E., 480, 481
 SEGALL, B., XLI, 196
 Σεῖδη σπήλαιον 18¹, 34, 488
 Σερβία 165, 189 ἰδὲ καὶ Γιουγκοσλα-
 βία
 Σερεμέτι 385, 424, 438, 439
 Σέσκιον 2, 325, 342, 492
 Sethi I 473
 SHEAR, T. L., XLIII, XLIV
 Σικελία 362, 499
 SIMPSON, R. HOPE, XXXV, XLVII,
 XLVIII, 19¹, 21, 22, 23, 24, 27,
 29, 30, 31, 33, 34, 35, 37, 38, 40,
 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 51, 52,

- 53, 58, 60, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 80, 82, 83, 84, 86, 88, 93, 94, 95, 96, 98, 99, 100, 102, 104, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 309, 364, 368, 371, 372, 376, 385, 387, 390, 391, 398, 422, 424, 427, 434, 436, 437, 439, 442, 447
- Σιταποθήκη 474
- Σκάλια Ὠρωποῦ (150), **102**, 105¹, 107¹, 108, **126**, 132¹, 460⁽¹⁾
- Σκαρμαγκᾶς (173), **127**, 133¹, 135¹, **403**, 433
- ΣΚΙΑΣ, Α., XXXVIII, XLIII, 12, 13, 14, 52, 54, 58, 60, 151, 180, 298¹, 312, 316, 349, 401
- Σκληρομέλι 385
- Σκοῖνος (161), **126**, 133¹, 135¹, 460⁽¹⁾
- Σκριποῦ 390
- ΣΚΥΜΝΟΣ 484
- Σκωρία Χαλκοῦ ἰδὲ Μικρὰ Εὐρήματα
- Σόλιον 6
- Σουβάλα 23
- Σουλές (85), **120**, 132¹, 135¹, 460⁽¹⁾
- Σουλές 115 ἰδὲ καὶ Εὐπάλιον
- Σουνιάς ἄκρα 88
- Σοῦνιον (200), 7, 60, 61, **88**, 89¹, 91⁽¹⁾, 91¹, 107¹, 108, **132**, 133⁽¹⁾, 135¹, **238**, **271**, 278-279, **437**, 459¹
- Σπάρτη 473
- Σπάτα (177), 12, 83, 89¹, 91⁽¹⁾, **104**, 106¹, 107¹, **128**, 133⁽¹⁾, **408**, 424, **452**, 459¹, 460⁽¹⁾, 468
- Σπερχειδς 20, 21, 65, 488
- Σπερχειοῦ κοιλάς 6, 9, 10, 14, 65, 469
- Σπήλαια 18¹, 22, 23, 34, 45, 48, 49, 56, 102, 110, 130, 149, 157, 204, 266, 325, 435
- Σπηλιὰ Τσοῦτσο 33
- ΣΤΑΗΣ, Β., XLII, XLIII, 13, 58, 86¹, 88, 105, 129, 381, 384, 409, 411, 415, 416, 423, 435, 437
- Σταθάτου Συλλογὴ 127
- ΣΤΑΜΑΤΑΚΗΣ, Π., 12, 27, 83, 408
- STAMPFUSS, R., 18¹, 34
- ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, Φ., XLVI, 55
- Στενοῦ Κάστρο ἰδὲ Ἀντίκυρα
- Στεφανιοῦ 74
- ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ 95, 484, 486²
- STEVENS, G. P., XLIV, 54
- ΣΤΙΚΑΣ 400
- ΣΤΡΑΒΩΝ 29, 35, 39, 481, 484, 485, 486²
- Στράτος (13), 5, 7, 13, **111**, 133⁽¹⁾, 135¹, 460⁽¹⁾
- Στρέφη λόφος 56
- Στροβίκι (69), **69**, 89¹, 90¹, **99**, 105¹, 107, **118**, 132¹, 309¹, 321, **371**, 459¹
- Στροφυλιὰ (110), 41, 42, **74**, 89¹, 90¹, 107¹
- STUBBINGS, F. H., XLVIII, XLIX, 473, 474 ἰδὲ καὶ HAYES - ROWTON - STUBBINGS, WACE - STUBBINGS
- Στυλίδς (4), 22, **65**, 89¹, 91¹, **93**, 105¹, 107¹, **110**, 132¹, 460⁽¹⁾
- ΣΥΜΕΩΝΟΓΛΟΥ, Σ., ἰδὲ ΤΟΥΛΟΥΠΑ - ΣΥΜΕΩΝΟΓΛΟΥ
- Συπάλητος 479
- Συρία 189, 207, 208, 320, 474
- Σύρος 252, 257, 279
- Σύρτζι (80), **119**, 132¹, 135¹, **372**, 459¹, 460⁽¹⁾
- Σφαγεῖα 58
- Σφάκα 26
- Σφητὸς 479
- Σφίγγιον 71, 119, 391, ἰδὲ καὶ Φύκιον
- Σχηματάρι (87), 13, **120**, 133⁽¹⁾, 135¹, **374**, **429**, **446**, 459¹, 460¹ ἰδὲ καὶ Μουσεῖον, Σχηματαρίου
- Σχιστή (44), 13, **67**, 89¹, 90¹, **97**, 105¹, 107¹, 134⁽¹⁾, **209**, 242, 260, **262**, 276, 279
- Σωρὸς ἰδὲ Λιθοσωρὸς
- ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Γ., XXXV, XXXVI, XX-XVII, XXXVIII, XXXIX, XLIII, XLIV, 13, 14, 16, 23, 24, 25, 29, 31, 32, 50, 67, 94, 95, 111, 115, 150, 154, 156, 157, 158, 159, 160, 177, 205, 242, 261, 283, 284, 305, 306, 343, 364, 376-377, 385, 389, 400, 442
- Σωτήρος Μονὴ 12

T

TALCOTT, L., XLV

Ταμπούρι 41

Τανάγρα (86), 9, 120, 124, 133⁽¹⁾,
135¹, 396, 429, 459¹, 460⁽¹⁾

Ταναγραϊκή 11

ΤΑΦΑΙ

—Εἶδη τάφων: Ἀκαθορίστου σχήματος ME 305(II), YE 386(XIII,8). Θαλαμοειδεῖς Νεολ. 158(VII,2), 159 205. ΠΕ 231(III), 232(VII, 1-5), 238, 280. ME 317(XXIII,7). YE, 385 (I, III, VI), 387(VII, 5, IX, XI, XIII, 1-2), 388(XIII,3, 5-7, XV), 389(XVII), 390(XXI), 391 (XXIII-XXV, XXVII), 392(XXVII, 1-2), 393(XXXVII, 3-6), 395 (XXVII, 8), 396(XXXVII, 10, XXVIII), 397(XXIX-XXX, XXXII), 398(XXXIV, XXXV,1, XXXVI, 3, XXXVII), 399(XXXVIII, XL, XLIII), 403(XLVIII,9, XLIX-LI), 404-408(LII,6-11, 13-17, 21, 23, 26), 408(LIII, 1-2), 409(LV-LVI, 1-8), 411-415(LVII, 1-11), 415(LIX, LX) 416(LX, 2-3, LXI, 1-2), 417-421 (LXI, 3-16, LXII), 422(LXIII, LXV, LXVI)

Θῆκαι ΠΕ 231(I, III), 233(XIII,1), 235(XIII,2), 236(XV,2), 238. ME 305(I,1,III), 306(V, VI, VII), 307 (VIII, 2,3), 308(IX, 1-2, X, XI), 309(XII, XIV, XV, XVI, 2-3, XVII, 2), 311(XIX, 3), 313(XX, 8, 14), 316(XXI, XXII, 1, XXIII,3), 317 (XXIII, 4, 6, XXIV, 1), 320, 321, 322, 359. YE 385(I), 387(VIII, X, XII), 389(XVI,3), 390 (XIX-XX), 398(XXXIII), 399(XLI, XLIII), 401 (XLVII,5), 402(XLVIII, 7-8), 404 (LII, 1), 415(LXVIII, 1)

Θολωτοὶ YE 385(IV, V, VII,1), 386 (VII, 2-4), 390(XVIII,3 XXII, 1), 391(XXVI), 398(XXXVI, 1-2), 399(XXXIX, XLII), 400(XLV-XLVII) 422(LXVII, 2-3). Ἑλλει-

ΤΑΦΑΙ (συνέχεια)

ψοειδεῖς 422(LXVII, 1)

Καῦσις νεκρῶν Νεολ. 157(III), 158 (V, 1-2), 159, 160, 205. YE 395(XXVII, 6), 398(XXXVI, 1), 399(XLII), 412(LVII, 2), 413(LVII, 4-5) 414(LVII, 7), 415(LVII, 10)

Κιβωτιόσχημοι ΠΕ 232(VI), 234 (XIII, 1), 236(XV,1, 2), 238(XVII). ME 307(VIII, 2, 3), 309(XVI, 1), 312(XX, 2), 313(X,9, 15), 314(XX, 16,24), 316(XX,24), 320, 321, 359. YE 385(II), 389(XVI, 2, XVIII,2), 391(XXVII), 395(XXVII, 7), 398 (XXXV, 2), 401(XLVIII, 4), 423 (LXVII, 4)

Λάγκοι ME 307(VIII, 1-2), 308(XI), 310(XVII, 4, 5, XVIII), 311(XIX, 2), 312(XX,1-5), 313(XX, 10, 13), 317(XXIII, 5, XXV), 318, 359. YE 388(XIII, 7, XIV,1), 389(XVI, 1), 396(XXVII, 11), 397(XXXI), 400 (XLIII), 401(XLVIII, 1-3, 6), 402 (XLVIII,7), 404(LII, 3-5), 406-408(LII, 12-13, 18-22, 24-25), 409 (LIV), 412(LVII, 3), 413(LVII, 4-6), 414(LVII, 7-9), 415(LVIII,3) 417(LXI, 2), 421(LXI, 17-19), 422 (LXIV).

Λάγκοι εἰς δρόμους θαλαμοειδῶν YE 419(LXI, 10-11), 420(LXI, 13), 421(LXI, 16), 422(LXIV). Λάγκοι εἰς θάλαμον θαλαμοειδῶν 392(XXVII, 2), 393(XXVII, 3, 5), 394(XXVII, 6), 396(XXVII, 8), 405(LII, 6-7, 9-10), 410(LVI, 3), 412(LVII, 2), 419(LXI, 9-10). Λάγκοι εἰς δρόμους θολωτῶν 386(VII,1). Λάγκοι εἰς τὰ δάπεδα τῶν θόλων 400(XLVI), 401(XLVII), 422(LXVII, 2), 423(LXVII, 3)

Περίβολοι λίθων πέριξ τοῦ νεκροῦ ΠΕ 233(X), 238. ME 309(XVII, 2), 310(XVII, 3), 318, 320

Πίθοι ΠΕ 231(II)μ, 238. ME 307 (VIII, 2), 308(XI), 309(XVII, 1),

ΤΑΦΑΙ (συνέχεια)

- 311(XIX), 11, 312(XX, 6), 314(XX, 22), 316(XXIII, 1), 317(XXV), 318, 320. ΥΕ 387(VIII)
 Πυραὶ Νεολ. 157(III), 158(V, 1-2), 160
 Σπήλαια περιέχοντα ταφὰς Νεολ. 157(I), 158(VI), 159
 Τάφος τῶν ἐπὶ ἐπὶ Θήβας ΥΕ 314 (XX, 18), 322, 323, 402(XLVIII, 9)
 Τύμβοι Νεολ. 157(III). ME 305(IV, 1), 310(XIX), 316(XXIII, 2), 318, 320, 321, 322, 349, 357, 359, 360, ΥΕ 390 (XXII, 2), 399(XLI)
 Φρέατα ταφῶν Νεολ. 158 (VII, 1). ME 314(XX, 24), 321, 349
 Φρεατόσχημοι Νεολ. 158(VII, 2) 159, 205
 —Ἐνδείξεις λατρείας: Ἄνθρακες-τέφρα Νεολ. 158(V, 1-2), 160. ΠΕ 231(II). ME 305(IV, 1), 306(V), 311 (XIX, 1, 2), 316(XXIII, 2), 322. ΥΕ 393 (XXVII, 5) 399(XLII), 400(XLVI), 401(XLVII), 402(XLVIII, 6), 408(LIII, 1), 420(LXI, 13). Βόθροι θυσιῶν ME 305(IV, 1), 322. ΥΕ 392(XXVII, 1). Ἐναγίσματα ME 314(XX, 15), 322. ὁστᾶ ζωων-θυσίαι Νεολ. 157(II, 2), 158 (VII), 160, 205. ΠΕ 233(VII, 4), 239. ME 306(IV, 2, V), 310(XVIII), 316(XXIII, 2). ΥΕ 395(XXVII, 6), 398(XXXVI, 1), 399(XLII), 400 (XLV, XLVI). Προσφοραὶ τροφίμων, μπιζέλια ἀπηνθρακωμένα ME 310(XVII, 2), 322, κογχύλια ME 307(IV, 1), 322, σῖτος ME 305 IV, 1), 322. Σήματα ἐπιτύμβια ME, ἀγγεῖα 305(VI, 1). 307(VII, 2), 311 (XIX, 1), περίβολοι 314(XX, 18) 322, στήλαι 313(XX, 14) 322 ΥΕ 419(LXI, 10-11), 420(LXI, 13)
 —Κτερίσματα: Ἀγγεῖα Νεολ. 158 (VII, 2), 160, 205. ΠΕ λίθινα 232(VI, VII, 1-6), 233(IX, X), 235(XIII, 1), 236(XIV, XV, 4), 240, 280, ΠΕ πήλινα 232(VI, VII, 1-3), 233(VII, 5, XI, 1), 234(XII), 235(XIII, 1),

ΤΑΦΑΙ (συνέχεια)

- 236(XV, 1), 240. ME 305(IV, 1), 306(VI), 308(VIII, 3, XI), 309(XV-I, 2) XVII, 1), 310(XVIII, 4), 311 (XIX, 1, 2), 312(XIX, 3), 313(XX, 9, 14), 314(XX, 16, 21), 316(XX-VIII, 2), 317(XXV), 322. ΥΕ 386 (VII, 2-3), 387(VII, 5, XIII, 1), 388 (XIII, 5, 6, 8), 389(XVI, 2-3, XVII), 393(XXVII, 5), 394(XXVII, 6), 397(XXIX, 1-2, XXX-XXXI), 398 (XXXIV, XXXVI), 401(XLVII, XL-VIII, 2, 4), 403(XLIX-L), 404(LII, 1-2, 4-8, 10-12, 15-20, 23-26) 409(LVI, 1-2), 410(LVI, 3-8), 411 (LVII, 1), 412(LVII, 2), 413(LVII, 5), 414(LVII, 6, 8), 415(LVIII, 3), 416(LX, 1-3), 417(LXI, 2-3), 418 (LXI, 6-9), 419(LXI, 9-11), 420(LXI 11-13), 421(LXI, 14-18), 422(LX-III, 2).
 Εἶδη καλλωπισμοῦ ΠΕ 240, 280. Εἰδώλια κυκλαδικοῦ τύπου ΠΕ 233(VIII, X), 235(XIII, 1), 236(XV, 2), 240, 281. ΥΕ πήλινα 394(XXVII, 6), 403 (XLIX-L), 410(LVI, 3), 411(LVII, 1), 412(LVII, 2), 417(LXI, 2), 418 (LXI, 4, 7), 419(LXI, 9-10), 420 (LXI, 12), 421(LXI, 17)
 Ἐργαλεῖα-σκεύη μαχαίρια ME 305 (IV, 1), 311(XIX, 3), 313(XX, 9). ἔργαλεῖα σκεύη ΥΕ 394(XXVII, 6), 400(LII, 15-16, 19), 410(LVI, 5)
 Κοσμήματα ΠΕ 231(IV, 1), 236(XV, 1, 2). ME 305(IV, 1), 366(VI), 308 (VIII, 3, XI), 309(XVI, 2), 310(XV-II, 4), 311(XIX, 1, 2), 316(XXIII, 2), 317(XXIII, 5) 322. ΥΕ 388(XIV, 1), 389(XVI, 2), 393(XXVII, 2-3), 394(XXVII, 6-7), 401(XLVII, XL-VIII, 2), 402(XLVIII, 7), 404(LII, 1), 404(LII, 4, 15, 20, 26), 410 (LVI, 6), 411(LVII, 1), 412(LVII, 2), 419(LXI, 10), 420(LXI, 12)
 Ὅπλα ME 308(VIII, 3), 311(XIX, 3), 313(XX, 9), 316(XXIII, 2). ΥΕ 389(XVI, 3), 394(XXVII, 6), 396

ΤΑΦΑΙ (συνέχεια)

(XXVII, 8), 397(XXIX, 1-2), 408 (LII, 26), 410(LVI, 6)

Ὁψιανός ΠΕ 235(XIII, 1), 236(XIII, 2, XV, 2)· περιαικτα ΜΕ 310 (XVII, 4)· σφονδύλια ΜΕ 308(VIII, 3, XI), 311(XIX, 1, 2).

—Λεπτομέρειαι τάφων. Ἀναβαθμοὶ παρὰ τοὺς τοίχους θαλαμοειδῶν ΥΕ 394(XXVII, 6), 396(XXVII, 8, 9), 404(LII, 6), 410(LVI, 5). Αὐλακες κατευθυντήριοι νεκροφόρου ἀμάξης, 394(XXVII, 6). Κόγχαι εἰς δρόμους θαλαμοειδῶν ΥΕ 406(LII, 15), 410 (LVI, 3), 413(LVII, 6), 416(LX, 3), 417(LXI, 2-3), 418(LXI, 6-9), 419 (LXI, 10), 420(LXI, 12, 14), 421 (LXI, 15, 18). Κόγχαι εἰς τὰ τοιχώματα τῶν θαλάμων 392(XXV-III, 1), 394(XXVII, 6), 396(XXV-II, 8), 410(LVI, 3), 422(LXIII). Λάγκοι εἰς δρόμους θαλαμοειδῶν 419 (LXI, 10-11), 420(LXI, 13), 421 (LXI, 16), 422(LXIV). Λάγκοι εἰς θαλάμους θαλαμοειδῶν 392(XXVII, 2), 393(XXVII, 3, 5), 394(XXVII, 6), 396(XXVII, 8), 405(LII, 6-7, 9-10), 410(LVI, 3), 412(LVII, 2), 419(LXI, 9-10). Λάγκοι εἰς δρόμους θολωτῶν 386(VII, 1), εἰς θαλάμους θολωτῶν 400(XLVI), 401(XLVII), 422(LXVII, 2), 423(LXVII, 3)

—Νεκροταφεῖα - νεκροπόλεις: ΜΕ 309 (XVI, 3), 313(XX, 12), 318. ΥΕ 390(XX), 391(XXIV-XXV, XXVII) 397(XXXII), 399(XXXVIII), 402 (XLVIII, 9), 415(LX, 1-3)

—Τοποθέτησις νεκρῶν: Ἀκαθόριστος-ὄστᾱ ἐν ἀταξίᾳ Νεολ. 157(I). ΠΕ 232(VII, 1, 3), 233(X, XI), 235(XIII, 1), 236(XV, 2), 239. ΥΕ 386(VII, 1, 3), 388(XIII, 5), 392(XXVII, 1-2), 393(XXVII, 3, 5), 395(XXVII, 6), 397(XXIX, 1, XXX), 398(XXXIV) 399(XLI), 400(XLV), 401(XLVII), 403-408(LII, 1-26), 408(LIII, 1-2), 410(LVI, 3), 411(LVI, 8, LVII, 1), 412(LVII, 3), 417(LXI, 3), 418(LXI,

ΤΑΦΑΙ (συνέχεια)

6), 420(LXI, 11), 421(LXI, 16), 422(LXII, LXVII, 2), 423(LXVII, 3-4). Πλείονες νεκροὶ ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ ΜΕ 306(VI), 307(VIII, 3), 308(XI), 309(XVI, 2), 313(XX, 14), 314(XX, 21), 312. ΥΕ ἰδὲ Ἀκαθόριστος-ὄστᾱ ἐν ἀταξίᾳ

—Σκελετοί: ἐνηλίκων Νεολ. 158(V, 1-4, VI, VII, 1-2), 159. ΠΕ 236 (XV, 1). ΜΕ 308(XI), 309(XVII, 1), 310(XVII, 2, 4), 312(XX, 3, 5). Νηπίων Νεολ. (V, 2, 4). ΠΕ 233(V). ΜΕ 317(XXIV, 1). Παιδίων Νεολ. 158(V, 2). ΠΕ 234(XI, 2, 3) ΜΕ 306 (V), 307(VIII, 2), 308(XI), 309 (XVII, 1), 310(XVII, 2, 4, XVIII), 312(XX, 1, 6), 313(XX, 14), 314(XX, 16), 316(XXII, 1, XXIII, 3) Σκελετῶν κρανία Νεολ. 157(I, IV), 158(V, 3). ΜΕ 311(XIX, 1, 2), 312(XIX, 3). ΥΕ (XXIX, 1), 398 (XXXIV), 405(LII, 9), 419(LXI, 10), 420(LXI, 12), 421(LXI, 18).

Στάσις συνεσταλμένη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς Νεολ. 157(II, 1), 158(V, 4, VII, 2), 159, 205. ΠΕ 231(I, IV, 1-2), 234 (XI, 2), 235(XIII, 1), 236(XIII, 2), 238(XVI, XVII), 239, 280. ΜΕ 305 (I, 1, IV, 1), 306(V), 307(VIII, 1-3), 308(IX, 1, XI, XII), 309(XVI, 2) 310(XVII, 2, 4, XVIII), 312(XX, 3, 5, 7), 313(XX, 10, 13), 314(XX, 16), 316(XX, 24, XXIII, 2), 312, 359. ΥΕ 386(VII, 1, 389(XVI, 1), 401(XLVIII, 2, 5), 411(LVII, 2), 412(LVII, 3), 413(LVII, 5), 417 (LXI, 2), 418(LXI, 6, 8-9), 419 (LXI, 10-11), 420(LXI, 12, 13), 421(LXI, 14-15, 18)

Στάσις ὑπτία ΠΕ 232(VII, 3), 235 XIII, 1), 236(XIII, 2), 239. ΜΕ 307 (VIII, 1), 310(XVII, 5), 312(XX, 3), 312. ΥΕ 386(VII, 3), 395(XXVII, 6-7), 404(LII, 1), 405(LII, 8, 10), 406(LII, 15), 407(LII, 17, 19), 411(LVII, 1-2), 412(LVII, 3), 413 (LVII, 4-6), 414(LVII, 8), 416(LX,

ΤΑΦΑΙ (συνέχεια)

- 1-3), 417(LXI,3), 418(LXI,7)
 Στρώματα ταφών ΠΕ 232(VII, 3),
 235(XIII, 2), 236(XV, 2), 239
 Φέρετρα- Λάρνακες ΥΕ 395(XXVII,
 6), 396(XXVIII), 415(LVIII,2)
 Ταφιασσός 479
 Ταψή βρύση 44
 TAYLOUR, LORD WILLIAM, 362
 Τεκές λόφος Θηβών 392
 Τελεστήριον Ἐλευσίνος 296, 312, 313,
 378, 379
 Tell Abu Hawam 474
 Τέμνικες 486
 Τερμησσός 479
 Τευμησσός 120, 479
 Τέφρα 25, 31, 68, 108, 109, 124, 151,
 153, 154, 157, 205, 210, 211, 214,
 215, 218, 355, 365, 497
 Τζάνι 325, 342
 Τζώρτζη Ἀ. καὶ Σ. οἰκόπεδον ἐν Θή-
 βαις 36, 211, 263
 Τζώρτζη Ἰ καὶ Γ. οἰκόπεδον ἐν Θήβαις
 36, 211, 231
 THOMAS, H. L., 471, 472, 473, 475
 THOMPSON, H. A., XLIV, XLV, XLVI,
 54
 THOMPSON, M. S., 14, 111 ἰδὲ καὶ WA-
 CE - THOMPSON
 THUMB - KIECKER, 480, 481
 THUMB - SCHERER, 480, 481
 Τιθορέα (36), 113, 132¹, 135¹, 460⁽¹⁾
 Τιθρώνιον (29), 113, 132¹, 135¹,
 459¹
 Τίρυνς 228, 280, 302, 356, 461, 480,
 496
 Τιῦ 473
 Τολοφών (53), 115, 132¹, 135¹,

368, 460⁽¹⁾

- Τοπόλια (65), 33, 62, 91¹, 98¹, 117,
 132¹, 135¹, 460⁽¹⁾
 ΤΟΥΛΟΥΠΑ, Ε., XL
 ΤΟΥΛΟΥΠΑ - ΣΥΜΕΩΝΟΓΛΟΥ, XLI
 Τούμπα Λευκαντί 78, 101
 Τουρκεστάν 346
 Τουρλέζα 119
 TOWNSEND, E. D., XLVI
 ΤΡΑΥΛΟΣ, I. N., XLII, XLV, 12, 15,
 52, 55, 82, 318, ἰδὲ καὶ ΚΩΝΣΤΑΝ-
 ΤΙΝΟΥ - ΤΡΑΥΛΟΣ, ΜΥΛΩΝΑΣ-ΤΡΑΥ-
 ΛΟΣ
 Τραχίς (11), 9, 93, 105¹, 107¹,
 111, 132¹, 385, 459¹
 Τράχωνες (182), 83, 84, 89¹, 91⁽¹⁾,
 107¹, 128, 133¹, 135⁽¹⁾, 268, 277,
 434, 460⁽¹⁾
 Τρεῖς Ἐκκλησιές 46
 Τριάντης 426
 Τρικόρυθος 49, 479
 Τριγωνίς 5, 94, 119
 Τροία 3, 229, 244, 277, 325, 340, 342,
 346, 361, 362, 473, 474
 Τρύπα-Βρωμοῦσα 44, 399 ἰδὲ καὶ Βρω-
 μοῦσα-Τρύπα, Χαλκίς
 Τσαγγλὶ 168, 171, 325, 342
 Τσακός (168), 81, 89¹, 91⁽¹⁾, 107¹,
 279
 Τσεβᾶ ὁδός 36, 374
 Τσιλαβή κτήμα 51
 ΤΣΟΥΝΤΑΣ, Χ., 2, 13, 64, 76, 162, 186-
 187, 262, 275
 TSOUNTAS - MANATT, 19¹, 60, 80, 83
 408
 Τσοῦτσο σπηλιὰ 33
 Τυμφορηστός 5, 6, 10
 Τυρρηνοὶ 486

Υ - U

- Ἰάμπολις ἰδὲ Ἐξαρχος
 Ἰαντες 486
 Ugarit 474
 Ἰηττός 479
 Ἰκσώς 3, 356, 397
 Ἰλίκη 7, 70

- Ἰμηττός 7, 15, 128, 479
 Ἰπάτη 20, 22
 Ἰποσέσκλον 2
 Ἰπογαλκίς 112
 Ἰρία ἰδὲ Δράμεσι-Ἰρία
 Ἰσιαι 121

Φ

Φάληρον (181), **128**, 133¹, 135¹,
409, 434, 459¹
 Φανό 110
 Φάρος, Λουτρακίου 53, 433, Μνήματος
 42, 74, 101
 Φάρσαλα 7
 Φασούλα 41, 398, 430
 Φειά 276
 Φερεκύδης 484
 Φθῶι - Ἀχαιοὶ 487
 Φθιώτις 5, 6, 10, 20, 62, 65, 89, 90, 90¹,
 91, 93, 106, 107, 107¹, 108, 133,
 134, 134¹, 135¹, 141, 356, 357, 479,
 480, 484, 485, 487
 Φιλάγγρα (146), **125**, 132¹, 135¹,
 460⁽¹⁾
 ΦΙΛΙΟΣ, Δ., XXXVIII, XLII, 12, 13,
 35, 52, 312, 391, 392, 393, 401
 Φίλιππος Β'. 9
 Φίλιππος Θεαγγελεὺς 485
 Φιλισταῖοι 474

Φιλοπάππου μνημεῖον 58, 403, 404, 451
 Φίλωνος στοά Ἐλευσίνος, 312, 313
 Φλεγύα 117
 Φλεγύαι 487
 Φοίνικες 500
 Φουρνὶ 21
 Φουρνόσπηλιά (9), **22**, 62¹, 63⁴,
65, 89¹, 90¹, **93**, 105¹, 107¹, 134,
149, 154, 155, 164, 170¹, **173**, 204,
325, **343**, 352, 353
 Φράγκικος Πύργος 39, 122
 Φρύγες 500
 Φύκιον ὄρος 71
 Φυλακωπή 472
 Φυλὴ 102
 Φωκίς 5, 6, 7, 10, 13, 20, 23, 62, 66, 89,
 90, 90¹, 91, 95, 106, 107, 107¹,
 108, 112, 113, 134, 134¹, 135¹,
 141, 204, 356, 357, 469, 471, 479,
 480, 481, 486, 487

X

Χαϊδελέβεργη 408
 Χαιρώνεια (60), 9, 10, 13, **30**, 31,
 34, 62¹, 63⁴, 63⁵, 64, 69, 89¹, 90¹,
 107¹, **116**, 133⁽¹⁾, 135¹, 146, **150**, 154,
 155, 156, **158**, 159, 160, 164, 165,
 167, 168, 171, 177, 179, 182, 189,
 190, **193**, 201, 205, 206, **390**, 460⁽¹⁾,
 477, 490
 Χαλάνδρι (164), **81**, 89¹, 91¹, 107¹,
233, 238, 239, 267
 Χάλια (64), 14, **33**, 62¹, 63¹, **69**, 89¹,
98, 105¹, 107¹, **116**, 133⁽¹⁾, 146, 164,
 169, **179**, **262**, **308**, **368**, **391**, 459¹,
 462
 Χαλκιδική 5¹, 340
 Χάλκις (129), 9, 11, 13, 14, 16,
 33, 39, 43, **44**, 45, 46, 62¹, 63¹,
 77, 78, 89¹, 90¹, **101**, 105¹, 107¹,
 118, 120, **124**, 133⁽¹⁾, 146, **266**, **399**,
430, **448**, 459¹, 460⁽¹⁾, 468, 477, 492,
 ἰδὲ καὶ Μουσεῖον Χαλκίδος
 Χαλκὶς Αἰτωλίας 23
 Χαλκουργικαὶ Ἐγκαταστάσεις ἰδὲ Ἀρ-

χιτεκτονική, Ἐργαστήρια χαλκουρ-
 γίας
 Χαμήτι 45, 124
 Χαμωλῆ 58, 409, 411
 Χάντζα (58), **116**, 132¹, 135¹,
368, **390**, 460⁽¹⁾
 Χαράδρα 50, 80
 Χαρβάτι (169), **127**, 133⁽¹⁾, 135¹,
450, 460⁽¹⁾
 Χάρμπιζα 74, 265
 Χασιά (154), 13, **102**, 105¹, 107¹,
 108, **126**, 133⁽¹⁾, **431**, 460⁽¹⁾
 Χατζηκλώνστα Ὁρφανοτροφεῖον 58
 Χέβα ἀγρός 25
 Χερρονήσι 72
 Χετταῖοι 356, 473, 499
 Χηλὴ (117), **123**, 132¹, 135¹, **376**,
 460¹
 Χηρόνησι (105), **73**, 89¹, 90¹, 91¹,
 107¹
 Χίων βωμός 28
 Χλωμόν ὄρος 6, 7, 10
 Χοιροσπηλιά 190

Χορσιναι 99 ἰδὲ καὶ Χώστια
Χριστὸς ὕψωμα 60, 384, 415, 435, 455
Χρυσὸ 79, 115

Χρυσοβίτσα 111
Χώστια (92), 99, 105¹, 107¹, 121,
132¹, 460¹

Ψ

Ψαρομύτα ἀκρωτήριον 115,
Ψαχνά (123), 42, 62¹, 63¹, 63⁶, 74,
75, 89¹, 90¹, 101, 105¹, 107¹, 123,

123, 133', 181, 248, 333, 342, 398,
460¹
Ψωρολίθι 439

V

VALMIN, M. N., 19¹, 187
VANDERPOOL, E., XLV, XLVI, XLVII,
VATIN, G., XXXVII,

VENTRIS - CHADWIC, 480
VERMEULE, E. T., XLI, XLVIII
VINCA 165

W

WACE, A. J. B., 14, 474, 497
WACE - BLEGEN, 497
WACE - STUBBINGS 480
WACE - THOMPSON, XXXV, 19¹, 20,
177, 193, 241
WALKER - KOSMOPOULOS, 24, 167
WALTER, O., XXXVII, XXXIX, XLI,
XLIV, 44
WASHINGTON, H. S., XXXVIII
WEICKER, G., 82
WEINBERG, S. S., XXXVII, XLV, XL-

VIII, XLIX, L, 16, 18, 25, 67, 76,
157, 162, 163, 167, 169, 175, 176
ἰδὲ καὶ KASCHNITZ - WEINBERG,
PERKINS - WEINBERG
WELTER, G. G., 55
WIDE, S, XLIII, 13, 80, 376
WIESNER, J., XLIX, 88, 130, 422, 436
WOLTERS, P., XXXVI, XLI, XLIII,
WREDE, W., XLII, 130 ἰδὲ καὶ MOE-
BIUS - WREDE

Y

YOUNG, G.M., XLIV

Ω

Ὁδεῖον, Ἀγρίππα 404, 407, Ἡρώ-
δου Ἀττικοῦ 316, Περικλέους 55,
57
Ὁρεοί (102), 10, 73, 89¹, 90¹, 91¹,

100, 105¹, 107¹, 122, 133¹, 247,
296, 301, 310, 320, 321, 322, 332,
341, 358, 430, 447, 460¹, 477
Ὁρωπὸς 11, 480

Z

ZERVOS, CH., XLVIII, 19, 24, 169,

174, 192, 194

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

- Σελίς 49 στίχ. 24 ἀντὶ τείχη. Ἐκ γραπτέον τείχη ἐκ
 » 55 » 21-22 » 62-92 » 62-72
 » 107 ὑποσημ. 1 στίχ. 10 ἀντὶ Καμάριον (68) γραπτέον Χαλκίς (68)
 » 140 στίχ. 26 τὰ εὐρήματα τῶν Ἀθηνῶν ἀπόκεινται ἐν τοῖς Μουσείοις Ἀκρο-
 πόλεως, Ἀγορᾶς καὶ Ἐθνικῷ
 » 140 στίχ. 29 τὰ εὐρήματα τῶν Σπάρτων ἀπόκεινται ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ
 Ἀθηνῶν
 » 148 ὑποσημ. 1 στίχ. 4 ἀντὶ XXXI γραπτέον XXI
 » 186 στίχ. 19 ἀντὶ II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ κλπ. γραπτέον III. ΕΠΙΣΚΟ-
 ΠΗΣΙΣ κλπ.
 » 242 στίχ. 6 ἀντὶ ἡ κατηγορία Γ II γραπτέον ἡ κατηγορία Γ I